# EPISTOLÆ, ET VITA D. THOMÆ

MARTYRIS ET ARCHI-EPISCOPI
CANTUARIENSIS.
NEC NON EPISTOLÆ
ALEXANDRI III. PONTIFICIS,
GALLIÆ REGIS
LUDOVICI SEPTIMI,
ANGLIÆ REGIS
HENRICI II. Aliarumque plurium Sublimium ex utroque Foro Perſonarum: Concernentes
SACERDOTII ET IMPERII CONCORDIAM.

*In lucem producta ex Manuſcripto Vaticano: Opera & ſtudio*


F. CHRISTIANI LUPI, IPRENSIS,
Ord. FF. Eremit. S. AUGUSTINI, S. Theol. in Alma Lovanienſi Univerſitate
Doctoris, ac Regii Primarii Profeſſoris.


*Accedit Index Hiſtoricus & copioſiſſimus, ex quo Res geſta pro* SACERDOTIO
ET IMPERIO *facilè queant intelligi.*

EJUS OPERUM TOMUS DECIMUS,
STUDIO, AC LABORE
F. THOMÆ PHILIPPINI RAVENNATENSIS EJUSDEM ORDINIS.


VENETIIS, MDCCXXVIII.
Proſtant { APUD JO: BAPTISTAM ALBRITIUM Q. HIERON.
ET SEBASTIANUM COLETI.
*CUM GRATIA, ET PRIVILEGIO.*

Eccleſiaſtica Libertas

*Et*

Eccleſiæ Immunitas,

Violenter oppugnata

*Per*

ANGLIÆ REGEM HENRICUM II.

Chriſtianiſſime Defenſa

*Per*

GALL: REGEM LUDOVICUM VII.

Immobiliter protecta

In glorioſa confeſſione & pretioſa Morte

# DIVI THOMÆ

Cantuarienſis Archi-Epiſcopi Et Martyris:

Et per Summum Pontificem

# ALEXANDRUM III.

In Apoſtolica Petra, contrà Inferorum portas prævalente, immutabiliter confirmata.

EOdem anno Londini in Anglia generale Concilium celebratur, conuenientibus omnibus Epiſcopis ad ſubrogandum Metropolitanum, totius Angliæ Antiſtitem, Cantuarienſem Archi-Epiſcopum, defuncto feria ſecunda Paſchæ Theobaldo Archi-Epiſcopo, cùm ſediſſet annis viginti duobus. Convenit ſimul & Rex ad hoc ipſum, communibuſque omnium votis electus eſt Thomas ex Cancellario. Hæc ex Actis vitæ ejus, ſcriptis ab *Eduardo* ejus æquali, prolixè ſatis, quæ in compendio redacta jam cuſa (*Apud Surium Tom.6.die 29. Decemb.*) habes. Sed extant alia ab Authoribus quatuor, iiſdem ipſius Thomæ diſcipulis, nempe *Hereberto* ipſius Clerico, *VVilhelmo* Cantuarienſi, *Joanne* Sareſberienſi & *Alano* Abbate Deoche, tribus libris conſcripta, quæ habentur in Vaticana Bibliotheca, unà ſimul cum *Collectione Epiſtolarum* ad hæc negotia ſpectantium, Auctorum diverſorum. Inter quas plures ejuſdem S. Thomæ & Alexandri Papæ extant Epiſtolæ, omneſque ſimul *quinque libris* partitæ atque digeſtæ opera ejuſdem Joannis Sareſberienſis, Omni Thesauro Præstantiores: Ex quibus præſens Annalium tomus magis ac magis debeat illuſtrari. Extat codex ipſe in Vaticana Bibliotheca. Hactenus Baronius. *ibid.*

## *LIB.* 5. *EPIST.* 47.

D. Thomas poſt pacem ſcribens Gratiano Cardinali, ſic habet in fine.

P*Rovideat etiam veſtra Diſcretio, ut urgentiores & efficatiores litteræ, quas Dominus noſter* (Papa) *pro Eccleſia Regi Anglorum tranſmiſit*, Registro inserantur. Quia Posteris magnum incitamentum virtutis est, quoties eos animaverint exempla majorum. *Ad negotium ſpectantes litteras, quas accepimus, remittimus vobis: ut ſi forte editorum Exemplaria deſint, ea mutuare poſſitis à tranſcriptis.*

# EMINENTISSIMO
## AC
## REVERENDISSIMO PRINCIPI
## AC DOMINO

# D. PHILIPPO THOMÆ
# HOVVARDO
## DE NORFOLCIA,

*Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ad S. Mariæ ſuper Minervam Presbytero Cardinali.*

## *EMINENTISSIME PRINCEPS,*

E Belgio in Italiam, è Grudiorum Lycæo ad Urbem Orbis Dominam, *Romam* inquam, poſtliminio redeunt, unde eductæ ſunt, præclariſſimæ Sanctiſſimi *Cantuarienſium Antiſtitis Thomæ Epiſtolæ*, luce & cedro dignæ, hactenus quaſi obſcuris ſilentii tenebris involutæ, nunc demum ſub Sacræ tuæ Purpuræ auſpiciis, præli beneficio publica luce donatæ. Quæ avida quadam cupiditate benignitatis tuæ adyta adire geſtiebant, ut ſub illuſtriſſimi nominis tui umbra, quaſi ſub Ajacis clypeo adversùs æmulorum proterviam Ariſtarchorum tutæ latitarent; quia, quamquam ſuis ſat radiis emicent, omninò obſcuram lucem viſæ ſunt conqueri, niſi favotis tui radiis inſigniantur: Radiis nimirum Nobiliſſimæ & Regiæ tuæ Proſapiæ, cujus claritudinem virtutibus ſupergrederis; Purpuræ deinde luminoſiſſimæ, quam eximia morum innocentia, veluti pretioſiſſima gemma luculente exornas.

Porrò Eximius vir P. M. *Chriſtianus Lupus*, Auguſtinianæ Religionis decus, de ſacris litteris, potiſſimùm Eccleſiaſtica Antiquitate optimè meritus, uti jam vita defunctus, ita magnis pro Eccleſia & Romana Cathedra laboribus perfunctus; utpote cui reliquit egregia & *Chriſtiana* volumina, in quibus *Chriſtiani* genii & ingenii veſtigia & ſcintillæ paſſim emicant; Quem ſemper virum à ſingulari eruditione, fide, integritate *Roma* venerata eſt & amplexa. Hic inquam, *Roma* redux in Belgium, præfatum è Vaticana Bibliotheca optimum & opimum *Epiſtolarum* theſaurum (Romana Curia *Chriſtiano* calamo dignum cenſente) *Eminentiſſimæ tuæ gratiæ*, quam non ſemel faventem fuerat expertus, tuoque Clariſſimo Nomini non uno nomine debitum nuncupare decreverat. Arbitratus huic operi, quamquam ſuis authoribus ſatis illuſtrato, ſi præfigeretur illuſtriſſimum HOWARDI DE NORFOLCIA nomen, plus ſplendoris acceſſurum. Etenim ſi Clariſſimi Stemmatis tui, ſeu ex Paterni, ſeu Materni ſanguinis fonte, quod ſatis per univerſam Europam fortiter præclareque Geſtis innoteſcit, originem proſequamur; illud ex Regum tum Angliæ tum Scotiæ antiquiſſimorum ſanguine ſerie longa multis retroactis ſeculis glorioſiſſima oriundum reperiemus. Adeò ut *Howardica* Stirps etiam *Arundeliæ* & *Sarriæ* Comitatu glorioſa, tanta ſit, ut ad gloriam illi nihil addi poſſit, cum aliis addat plurimum; ornare poſſit, non ornari; illuſtrare, non illuſtrari. Dum ſtirpis illius inclytæ Arondeliæ memini, partem prætcrire nequeo quam habuit non obſcuram, in illa quæ Mundum commovit olim D. Thomæ Martyris Hiſtoria: Illuſtris ille Arondelius Comes, qui cum Epiſcopis & Baronibus à Rege Angliæ ad ſuam *Sanctitatem* miſſus Nuntius, ſolus dignus fuit placere Curiæ. Cujus (cum exceſſiſſent Epiſcopi) ſolius modeſtiam ſunt admirati: Et cum ſilerent univerſi, à diſcreta Eloquentia meruit commendari. (*In vita D. Thomæ fol.* 74.)

Verum non eſt animus hac in pagina Majorum tuorum ſeriem texere, omni libro, & calamo majorem. Ad te redeo, majoribus tuis majorem, cui virtus tua ad laudem abundè ſufficit, quia ſupra laudem eſt. Ea eſt certè, quam ſequi multi cupiant, aſſequi poſſe deſperent. Quidquid laude dignum in viris magnis, in te admirantur omnes.

Et verò ad quem potiùs *Thomas* deſtinaretur, niſi ad ſibi cognominem? Ita profectò res exigebat, ut Monachali habitu indutus Monacho, Anglus Anglo, Eccleſiæ Pontifex Eccleſiæ Principi, *ſuo ſanguine*

Purpuratus Purpurato Patri, verbo uno, *Thomas Thomæ* videndus & legendus ſiſteretur; ideſt, Viro qui in nomine reique omine cum *Thoma Cantuarienſi Antiſtite* mores ita, reſque conformavit nomini & Patrono, Eccleſiaſticæ libertatis Aſſertori inconcuſſo, ut non jam denatum, ſed in te renatum cogites, qui propiùs intuetur. Niſi fortaſſis, ex quo *Spiritus Domini rapuit Philippum*, & Dominicanæ Familiæ Alumnum conſtituit, te *Thomæ Aquinati*, cujus nomenclaturam aſſumere voluiſti, haud diſparem dixerimus; utpotè qui, uti ille Aquinorum Comitum filius, prima ætatula ephebus, ante aras detonſa Cæſarie, ſacræ Militiæ tyrocinium in *Dominici* caſtris aggreſſus; mox conſanguineorum turba extrà clauſtrum ejectus, ſanctæ Religionis ſchemate exutus, in ergaſtulum deditus, à propoſito dimoveri non potuit; Ità tu lubricæ adoleſcentiæ illecebris, Aulæ delitiis divitiiſque, Paternæ & Regiæ domus ſplendoribus libellum repudii ſcribens, ad ſuave jugum Chriſti convolas, in Dominicanæ Religionis tyrocinio crebrò oppugnatus, quà Fratrum, quà conſanguineorum (*inimici enim hominis Domeſtici ejus*) verbis ſententiiſque; ſed irrito conatu; adhibito minarum, blanditiarum non levi pondere; ſed nullius ponderis apud animum propoſiti tenaciſſimum. Fregiſti caute firmior minarum fluctus, nec ullo blanditiarum æſtu forte pectus potuit emolliri. Etiam *Thomæ Cantuarienſi* haud diſpar, qui pro Eccleſiaſtica libertate intrepidus Regiæ cupiditati, impiiſque Decretis fortiter obſtans, inter Anglicanæ perſecutionis & exilii pluſquam decumanas procellas, dexterrimè hac ſiniſtra fortuna uſus, in diſſimilibus ſemper ſibi ſimilis, ſuiſque perditis, ſuus ſemper perſtitit. Qua tu quoque inconcuſſa conſtantia omnibus ſuperior, Monaſticæ Diſciplinæ ab ipſo ſtatim, quam *Romæ* profeſſus eras, Aſceſios exordio ſeveriſſimus cuſtos, Patroni virtutes ex amuſſim jugiter conatus es exprimere. Unde dum juventutem tuam eruditis laboribus ſacriſque litteris conſecraveras, in maximum Virum illicò creviſti, quem continua rerum ampliſſimarum negotia, ceu cœlum indefeſſa actio exercere, fatigare nulla potuerunt. Adeò ut nihil viderit Ordo tuus pro Ordine te zeloſiùs, pro fide Orthodoxa Eccleſia nihil te generoſius. Certè fidei zelum in *Thoma* non ſtetiſſe, ſed in te transfuſum eſſe, tu pluribus datis experimentis docuiſti, Ordo & Eccleſia acceptis didicerunt.

Ut ſilentio involvamus, te *Catharinæ magnæ Britanniæ Reginæ* Archi-eleemoſynarium creatum, munus illud exactè adeò impleviſſe, ut verus Pauperum Pater, *manum tuam aperueris inopi*, & *palmas tuas extenderis ad pauperem*, qui antequam rogabaris, ſtipem erogare conſueveras; non ignarus pietatem in egentes dum prodigit, colligere; dum amittit, acquirere. Quin imò deficiente publico ærario, unum tibi ſtudium erat, tuis opibus indigentibus præſtare opem. Intereà tuus in res Divinas ardor, in pietatis opera affectus, in Ordinis obſequia ſtudium, in exilio animi magnitudo, omnes in ſtuporem rapiebant.

Enim verò hæ tot, tamque exquiſitæ, quæ in te eminebant virtutes, non potuerunt unius Provinciæ cancellis circum-ſcribi: ſed ad exteras Regiones diffuſa fama in Romanam Curiam ſeſe inſinuavit, perſtrinxit aures *Sanctiſſimi Patris Clementis* X. Pontificis Maximi, qui noluit te ultrà inglorium occultari; ſed ad Purpuram, ad Galerum vocavit, ut in illo auguſtiſſimo Patrum Senatu nomen aliquod, decuſque gereres. Teque tandem planè plenèque invitum, & modis omnibus pro ingenita tibi humilitate reluctantem, imò verò ad oblatam Purpuram plùs ipſa Purpura erubeſcentem, ex umbris *Bornhemii tui* quietis grátiſſimiſque in medium protraxit, ut ſederes cum Senatoribus Populi Dei, inter tot illuſtres Eccleſiæ Patres, inter *Romanos rerum Dominos, gentemque togatam*. Quo quidem præclariſſimo in munere, tibi à numine delegato, ſic omnibus præberis probariſque, ut unicam illam, in honoris faſtigio raram & amabilem, quæ moribus tuis ſemper eſt comes, Comitatem omnes ſuſpiciant. Eſt interdum alius atque alius qui ſecunda aura ad inopinos honores vectus inſoleſcit, genii ſtatum mutat, (Sceptrum enim & Opes faciunt animos) in Alto poſitus non niſi alta ſomniat; uſque eò ut ejus ſupercilium vix quiſdam ferre poſſit: Tu verò indolem ab uſitata modeſtia, manſuetudine, comitate, affabilitateque nè latam ſtipulam diſpeſcis: Interim aliarum tibi oblatarum dignitatum & gloriæ contemptu verè glorioſus. Nec jam erectiore criſta, quàm prius, ſed ſub humili cultu vultuque deliteſcens, vita tua cunctis Regula eſt, ad quam omnes velut ad amuſſim exigant ſuam. Ea eſt pietas, & Regularis obſervantia, quæ ſumma: ea morum integritas, quæ perfectiſſima. Etenim viget etiamnum in te pro ordine tuo, fideque tuenda ac amplificanda zelus indefeſſus, in Pauperes amor, in omnes benevolentia; cùm ad tuum Palatium, afflictorum aſylum, tam plana omnibus ſit via, ut ſingulis ſit obvia: cujus Domus ſacrarium eſt pietatis, Pectus ara Conſilii, Os Dei ſimul & Pontificis oraculum. Sed de laudibus tuis nihil ultra dicemus, cum iis expoſitæ ſint Theatris ut nullam patiantur umbram aut receſſum; tametſi omnia dicemus, ſi id unum dixerimus ſummam eſſe laudem tuam, *non velle laudari*.

Obſequimur ergo voluntati tuæ, *Eminentiſſime Domine*; Fruere igitur hoc opimo *Epiſtolarum* Theſauro, qui tibi Angliam tuam graphicè exprimet, quem ſæpiùs inſpectum inter cimelia tua collocandum cenſebis: viléſcet aurum, quoties ejuſcemodi gemmas intueberis. Et pignus hoc ex voto eximii Scriptoris noſtri *Tuæ Eminentiæ* ſacratum, læto benignoque, quo ſoles, vultu inter Palatii penetralia admitte, noſtrumque Ordinem ſemper amare, tueri, ac fovere perge. Interim ut Eccleſiæ diu ſuperſtes, maximis laboribus pro Deo exantlatis, tandem feliciſſima *Præſulis Thomæ* ſocietate perfruaris, animitùs vovet,

EMINENTIÆ VESTRÆ,

*Minimus famulus*,

Lovanii in Feſto SS. Petri & Pauli. 1682.

Fr. GUILIELMUS WYNANTS,
Ord. FF. Eremit. S. P. AUGUSTINI.

INDEX

# INDEX EPISTOLARUM LIBRI PRIMI.

EPIST. I. *Rev: D & P. B. Thomæ Dei gratia Cantuarienſi Archi Epiſcopo, ſuus Joannes, eadem gratia Pictavienſis Eccleſiæ humilis Sacerdos, ſalutem & ſanctæ perſeverantiæ virtutem.* fol. 63

Epiſt. II. *Rev: D. ac Patri ſanctiſſimo Thomæ, Dei gratia Cant. Archi Epiſc. ſuus Joannes Pictavienſis Eccleſiæ humilis ſacerdos ſalutē & ſpiritūs fortitudinis.* 64

Epiſt. III. *Ven. Dom. ſuo ſuus ille in eis, quæ Dei ſunt, ſemper proficere.* 66

Epiſt. IV. *Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi Epiſcopo.* 67

Epiſt. V. *Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi Epiſcopo.* ibid.

Epiſt. VI. *Amantiſſimo Domino ſuo ſuus ille ſalutem, & bene ſemper valere.* 68

Epiſt. VII. *Ven. Dom. & Patri chariſſimo Thomæ, Dei gratia Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, & Anglorum Primati, fidelium ſuorum minimus ſalutem, & felices ad vota ſucceſſus.* ibid.

Epiſt. VIII. *Rev. D. & P. Thomæ, Dei gratia Vener. Cant. Archi Epiſcopo, ſuus ille proprius in tribulatione patientiam non deſerere.* 69

Epiſt. IX. *Modeſtiſſimo D. ſuo Thomæ, Dei gratia Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, ſuus Herveus ſalutem, & ſinceræ charitatis obtentum.* 70

Epiſt. X. *Alexander Papa Rogero Eboracenſi ArchiEpiſcopo.* 71

Epiſt. XI. *Alexander Papa Rogero Eboracenſi Archi-Epiſcopo.* ibid.

Epiſt. XII. *Reſcriptum illarum conſuetudinum, quas avitas vocant. Quando & coram quibus facta eſt recognitio regalium conſuetudinum.* 72

Epiſt. XIII. *Has litteras miſit Henricus Rex Angliæ ſingulis Epiſcopis Angliæ.* ibid.

Epiſt. XIV. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo quidam amicus.* ibid.

Epiſt. XV. *Has litteras miſit Henricus Rex Angliæ ſingulis Vice-Comitibus Angliæ, in principio perſecutionis S. Thomæ.* ibid.

Epiſt. XVI. 73

Epiſt. XVII. *Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo. In initio tribulationis.* ibid.

Epiſt. XVIII. *Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.* ibid.

Epiſt. XIX. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Hunibaldo Oſtienſi Epiſcopo.* 74

Epiſt. XX. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Bernardo Portuenſi Epiſcopo.* ibid.

Epiſt. XXI. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Alberto Presbytero Cardinali.* ibid.

Epiſt. XXII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Hyacintho Cardinali Diacono.* ibid.

Epiſt. XXIII. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Nuntius ſuus.* ibid.

Epiſt. XXIV. *Thomæ Cant. Arbi-Epiſc. Sareſb.* 75

Epiſt. XXV. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Pictavienſis Epiſcopus.* 77

Epiſt. XXVI. *Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.* ibid.

Epiſt. XXVII. *Alexander Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, vener. fratribus univerſis ſuffraganeis Cant. Eccleſiæ, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.* 78

Epiſt. XXVIII. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo ſuus Ernulphus.* ibid.

Epiſt. XXIX. *Alexandro Papæ & omnibus Cardinalibus, inimici Thomæ Cantuarienſis Archi-Epiſcopi.* ibid.

Epiſt. XXX *Cauſa Thomæ Cantuarienſis Archi-Epiſcopi ante Dominum Papam.* 79

Epiſt. XXXI. *Thomæ Cantarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.* 80

Epiſt. XXXII. *Alexander Papa Londonienſi & omnibus Epiſcopis Cantiæ Provinciæ.* 81

Epiſt. XXXIII *Thomæ Cantuarienſi Archi Epiſcopo Joannes de Sareſberia.* ibid.

Epiſt. XXXIV. *Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ miniſter humilis, dilecto in Chriſto filio, & amico, Nobili viro Roberto Comiti Leiceſtriæ, ſalutem cum benedictione.* 82

Epiſt. XXXV. *Thomæ Cantuar. Archi-Epiſc Joannes Pictavienſis Epiſcopus.* ibid.

Epiſt. XXXVI. *Domino ac Patri ſuus ille, degener quidem, & ignaviæ ſuæ meritò derelictus, Chriſto ſic compati, ut & conregnet.* 83

Epiſt. XXXVII. *Alexander Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili Fratri Gilberto Londonienſi Epiſcopo, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.* ibid.

Epiſt. XXXVIII *Patri ſuo & Domino, Summo Pontifici Alexandro Frater Gilbertus Londonienſis Eccleſiæ Miniſter, debitum ſinceræ charitatis & humilis obedientiæ famulatum.* 84

Epiſt. XXXIX. *Alexander Papa Roberto Herefordenſi Epiſcopo.* 85

Epiſt. XL. *Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ humilis Miniſter Venerabili Fratri Roberto, eadem gratia Herefordenſi Epiſcopo, ſalutem, & per omnia benefacere.* ibid.

Epiſt. XLI. *Alexander Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, Venerabili Fratri Gilberto Londonienſi Epiſcopo, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.* 87

Epiſt XLII. *Alexander Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Henrico illuſtri Anglorum Regi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.* ibid.

Epiſt. XLIII. *Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi Epiſcopo.* 88

Epiſt. XLIV. *Thomæ Cantuarienſi Archi Epiſcopo quidam amicus.* ibid.

Epiſt. XLV. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Frater Nicolaus di Monte Rothomagenſi.* 89

Epiſt. XLVI. *Idem eidem Archi-Epiſcopo.* 90

Epiſt. XLVII. *Dominus Cantuarienſis Fulconi Decano Remenſi, totique Capitulo.* ibid.

Epiſt. XLVIII. *Henrico Regi Angliæ quidam amicus ſuus.* ibid.

Epiſt. XLIX. *Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.* 91

Epiſt. L. *Thomæ Cantuarienſi Epiſcopo Herveus Clericus.* ibid.

Epiſt. LI. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Otto Cardinalis* ibid.

Epiſt. LII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Mathildi Imperatrici.* ibid.

Epiſt. LIII. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Frater Nicolaus de Monte Rothomagenſi.*

# INDEX


Epiſt. LIV. *Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.* 94

Epiſt. LV. *Alexander Papa Comiti Flandriæ Philippo.* *ibid.*

Epiſt. LVI. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Stephano Cancellario Regis Siciliæ.* *ibib.*

Epiſt. LVII. *Sereniſſimę Dominæ, & in Chriſto chariſſimæ Mathildi, illuſtri Reginæ Siculorum, Thomas divina diſpenſatione Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis ſalutem, & ſic temporaliter regnare in Sicilia, ut cum Angelis æternaliter exultet in gloria.* 95.

Epiſt. LVIII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus R... Syracuſanæ Eccleſiæ Clerico.* *ibid.*

Epiſt. LIX. *Alexander Papa Regi Scotiæ.* *ibid.*

Epiſt. LX. *Dilecto filio Joanni, Aurelianenſi Decano.* 96

Epiſt. LXI. *Alexander Papa Comiti Henrico.* *ibid.*

Epiſt. LXII. *Alexander Papa Abbati de Claro-Mariſco.* *ibid.*

Epiſt. LXIII *Reverendiſſimo Domino ſuo Henrico, Dei gratia illuſtri Anglorum Regi Duci Normannorum Comiti Andegaviæ, & Duci Aquitaniæ Thomas eadem gratia Cantuarienſis Eccleſiæ humilis Miniſter, ſalutem, & per omnia bene facere.* *ibid.*

Epiſt. LXIV. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Henrico Regi Angliæ.* 97

Epiſt. LXV. *Domino ſuo & amico Henrico, Dei gratia illuſtri Regi Anglorum, Duci Normanniæ, Comiti Andegaviæ, & Duci Aquitaniæ, Thomas eadem gratia Eccleſiæ Cantuarienſis humilis miniſter, ſuus olim temporaliter, nunc autem multo magis, in Domino ſalutem, & veram cum emendatione pœnitentiam.* 98

Epiſt. LXVI. *Dilectiſſimo Domino ſuo Henrico, Dei gratia Regi Anglorum, Duci Normannorum & Aquitanorum, & Comiti Andegaviæ, Thomas eadem gratia Sanctæ Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis ſalutem, omnique tempore perſeverare in bono, ac reniti viriliter ſuggeſtionibus malignis.* 100

Epiſt. LXVII. *Alexander Papa Gilberto Londonienſi Epiſcopo.* 101

Epiſt. LXVIII. *Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis Venerabili Fratri Gilberto, eadem gratia Londonienſi Epiſcopo, magis in Chriſto gloriari, quam in ſæculo, amplius ſperare in Domino, quam in mundi amplexibus.* *ibid.*

Epiſt. LXIX. *Henricus Rex Angliæ Reginaldo Schiſmatico Colonienſi.* 102

Epiſt. LXX. *Fredericus Dei gratia Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus cunctis populis, quos clementiæ noſtræ regit Imperium.* *ibid.*

Epiſt. LXXI. *Fredericus Imperator Stablaunenſi Abbati.* 103

Epiſt. LXXII. *Alexandro Papæ quidam amicus ſuus.* 104

Epiſt. LXXIII. *Joanni Pictavienſi Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.* 105

Epiſt. LXXIV. *Alexander Papa Gilberto Londonienſi Epiſcopo.* 106

Epiſt. LXXV. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Guntherio dilecto ſuo.* *ibid.*

Epiſt. LXXVI. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Conrardo Moguntino electo.* 107

Epiſt. LXXVII. *Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi Epiſcopus.* *ibid.*

Epiſt. LXXVIII. *Alexander Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, Rogerio Eboracenſi Archi-Epiſcopo, & dilectis filiis Canonicis Eboracenſibus, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.* *ibid.*

Epiſt. LXXIX. *Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.* *ibid.*

Epiſt. LXXX. *Alexander Papa Clarenbaldo Sancti Auguſtini Electo, & Monacho.* 108

Epiſt. LXXXI. *Alexander Papa Abbati & Fratribus Pontiniacenſis Monaſterii.* *ibid.*

Epiſt. LXXXII. *Alexander Papa Ciſtercienſi & Pontiniacenſi Abbatibus, & univerſis Fratribus Ordinis Ciſtercienſis.* *ibid.*

Epiſt. LXXXIII. *Alexander Papa Priori & Fratribus Cantuariæ.* *ibid.*

Epiſt. LXXXIV. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Ludovicus Rex Franciæ.* 109

Epiſt. LXXXV. *Venerab. & dilecto D. & Patri ſuo Thomæ, Dei gratia Cantuar. Archi Epiſc; ad proſperitatē & ſalutē Spiritu conſilii & fortitudinis pervenire.* *ibid.*

Epiſt. LXXXVI. *Thomæ Cantuarienſi Archi Epiſcopo ſuus Ernulphus.* 112

Epiſt. LXXXVII *Thomæ Cant. ſuus Hugo.* 113

Epiſt. LXXXVIII *Joan. Sareſb. cuidam amico ſuo.* *ibid.*

Epiſt. LXXXIX. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Petrus Papienſis Epiſcopus.* 114

Epiſt. XC. *Alexander Papa Rotrodo Rothomagenſi Archi-Epiſcopo, & ſuffraganeis ejus.* *ibid.*

Epiſt. XCI. *Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo & omnibus Epiſcopis Angliæ.* *ibid.*

Epiſt. XCII. *Alexander Papa Abbatibus & Fratribus Ciſtercienſis Ordinis.* 115

Epiſt. XCIII. *Joannes de Sareſberia Magiſtro Waltero de Inſula.* *ibid.*

Epiſt. XCIV. *Joannes Sareſberienſis magiſtro Waltero de Inſula.* 116

Epiſt. XCV. *Joannes Sareſberienſis magiſtro Radulpho Lexovienſi.* *ibid.*

Epiſt. XCVI. *Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis, venerabilibus Fratribus ſuis, Londonienſi, cæteriſque totius Cantiæ Provinciæ Epiſcopis, ſic tranſire per bona temporalia, ut non amittant æterna.* 117

Epiſt. XCVII. *Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis venerabilibus Fratribus Cantiæ Provinciæ Epiſcopis univerſis ſalutem.* 118

Epiſt. XCVIII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gaufredo Ridel Archi Diacono Cantiæ.* 119

Epiſt. XCIX. *Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis, & Apoſtolicæ Sedis Legatus, Gaufredo inobedienti, Archi Diacono Cant. conſultius ſibi proſpicere propter inobedientiam.* 120

Epiſt. C. *Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis venerabili Fratri Jocelino, eadem gratia Sareſberienſi Epiſcopo, viſis litteris noſtris ſtatim reſipiſcere a malo, & de cætero conſtantius facere bonum.* *ibid.*

Epiſt. CI. *Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis univerſo Sareſberienſis Eccleſiæ Capitulo ſcientiæ & conſilii ſpiritum.* *ibid.*

Epiſt. CII. *Rotrodus Rothomagenſis Archi-Epiſcopus Henrico Presbytero Cardinali.* 121

Epiſt. CIII *Joanni Epiſcopo Pictavienſi Joannes Sareſberienſis.* *ibid.*

Epiſt. CIV. *Thomæ Cantuarienſi Archi Epiſcopo Jocelinus Sareſberienſis Epiſcopus.* 122

Epiſt. CV. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Capitulum Sareſberienſe.* *ibid.*


Epiſt.

Epiſt. CVI. *Henrico Regi Angliæ Gilbertus Londonienſis Epiſcopus.* ibid.
Epiſt. CVII. *Jocelino Sareſberienſi Epiſcopo Joannes de Sareſberia.* 123
Epiſt. CVIII. *Thomas Cantuarienſis Eccleſiæ humilis Miniſter Gilberto Epiſcopo Londonienſi, quod ſemel hoc iterum, ſic tranſire per bona temporalia, ut non amittat æterna.* ibid.
Epiſt. CIX. *Joannes Sareſberienſis magiſtro Radulpho Nigro, &c.* 125
Epiſt. CX. *Idem eidem Radulpho Nigro.* 127
Epiſt. CXI *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes de Sareſberia.* ibid.
Epiſt. CXII. *Alexander Papa Epiſcopo Meldenſi, & Abbati Sancti Criſpini.* 128
Epiſt. CXIII. *Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ humilis Miniſter Venerabili fratri Henrico Dei gratia Vintonienſi Epiſcopo, ſcientiæ & conſilii ſpiritum.* ibid.
Epiſt. CXIV. *Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.* ibid.
Epiſt. CXV. *Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo,* 129
Epiſt. CXVI. *Alexander Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus Fratribus Epiſcopis, & dilectis filiis Abbatibus, & aliis Eccleſiarum Prælatis, per totam Angliam extra Epiſcopatum Eboracenſem conſtitutis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.* ibid.
Epiſt. CXVII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Herefordenſi & Vigornenſi Epiſcopis.* ibid.
Epiſt. CXVIII. *Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.* 130
Epiſt. CXIX. *Idem eidem.* ibid.
Epiſt. CXX. *Idem omnibus Epiſcopis Cantiæ Provinciæ.* ibid.
Epiſt. CXXI. *Thomas Cant. Archi-Epiſcopus Gilberto Londonienſi, & omnibus Epiſcopis Angliæ.* ibid.
Epiſt. CXXII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gilberto Londonienſi Epiſcopo.* ibid.
Epiſt. CXXIII. *Henrico Regi Angliæ Gilbertus Londonienſis Archi-Epiſcopus.* 131
Epiſt. CXXIV. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Gilbertus Londonienſis Epiſcopus.* 132
Epiſt. CXXV. *Alexandro Papæ Gilbertus Londonienſis Epiſcopus.* ibid.
Epiſt. CXXVI. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Clerus Angliæ.* ibid.
Epiſt. CXXVII. *Thomas Cant. univerſo Clero Angliæ.* 134
Epiſt. CXXVIII. *Clerus Cantiæ Provinciæ Alexandro papæ.* 139
Epiſt. CXXIX. *Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi Epiſcopus.* 140
Epiſt. CXXX. *Bartholomæo Exonienſi Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.* 141
Epiſt. CXXXI. *Henrico Regi Angliæ Gilbertus Londonienſis Epiſcopus.* 144
Epiſt. CXXXII. *VVilhelmus Papienſis Gilberto Londonienſi Epiſcopo.* ibid.
Epiſt. CXXXIII. *Abbati Sancti Edmondi Joannes de Sareſberia.* ibid.
Epiſt. CXXXIV. *Thomæ Cantuarienſi Archi Epiſcopo quidam Cardinalis.* 145
Epiſt. CXXXV. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Hyacintho Diacono Cardinali.* ibid.
Epiſt. CXXXVI. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Boſoni Cardinali.* 146
Epiſt. CXXXVII. *Thomas Cant. Archi-Epiſcopus Fratri Nicolao de Monte-Rothomagenſi.* ibid.
Epiſt. CXXXVIII. *Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.* 147
Epiſt. CXXXIX. *In eundem modum Conrardo Moguntino Archi-Epiſcopo, & Sabino Epiſcopo, & Domino Hyacintho, & Henrico Piſano, Cardinalibus, uſque:* Niſi reſipuerit. 148
Epiſt. CXL. *Bartholomæo Exonienſi Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.* ibid.
Epiſt. CXLI. *Joannes Sareſberienſis Nicolao de Monte-Rothomagenſi.* 151
Epiſt. CXLII. *Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.* ibid.
Epiſt. CXLIII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Rotrodo Archi-Epiſcopo Rothomagenſi.* ibid.
Epiſt. CXLIV. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Roberto Epiſcopo Herefordenſi.* ibid.
Epiſt. CXLV. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Ciceſtrenſi Epiſcopo.* 152
Epiſt. CXLVI. *Thomæ Cant. Archi-Epiſcopo Nicolaus de Monte-Rothomagenſi.* ibid.
Epiſt. CXLVII. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes de Sareſberia.* 153
Epiſt. CXLVIII. *Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.* ibid.
Epiſt. CXLIX. *Idem eidem Archi-Epiſcopo.* 154
Epiſt. CL. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.* ibid.
Epiſt. CLI. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.* 156
Epiſt. CLII. *Joannes Sareſberienſis Nicolao de Monte-Rothomagenſi.* ibid.
Epiſt. CLIII. *Joannes Sareſberienſis Radulpho de Bello-Monte.* 157
Epiſt. CLIV. *Joannes Sareſberienſis VVilhelmo Suppriori Eccleſiæ Chriſti Cantuariæ.* ibid.
Epiſt. CLV. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Nicolao de Monte Rotho-magenſi.* 158
Epiſt. CLVI. *Conſtantienſi Epiſc. Joannes Sareſber.* ibid.
Epiſt. CLVII. *Joan. Sareber. Roberto de Feveresham.* 159
Epiſt. CLVIII. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo quidam amicus.* ibid.
Epiſt. CLIX. *Joannes Sareſb. magiſtro Richardo.* 160
Epiſt. CLX. *Alexander Papa omnibus Epiſc Angliæ.* ibid.
Epiſt. CLXI. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.* ibid.
Epiſt. CLXII. *Herefordenſi Epiſcopo Ermus Abbas, & R. Prior Sancti Victoris.* 162
Epiſt. CLXIII. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.* 163
Epiſt. CLXIV. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Pictavienſis Epiſcopus.* 164
Epiſt. CLXV. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Joanni Clerico ſuo.* ibid.
Epiſt. CLXVI. *Alexandro Papæ Lombardus Romanæ Eccleſiæ Sub-Diaconus.* 166
Epiſt. CLXVII. *Bartholomæo Exonienſi Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.* 167
Epiſt. CLXVIII. *Joan. Sareb. magiſt. Girardo Pucel.* ibid.
Epiſt. CLXIX. *Joannes Sareſberienſis Richardo Pictavienſi Archi-Diacono.* 169
Epiſt. CLXX. *Joan. Sareſb. Magiſt. Girardo Pucelle.* 170
Epiſt. CLXXI. *Joan. Sareb. Magiſt. Girardo Pucelle.* 171
Epiſt. CLXXII. *Idem Magiſtro Girardo Pucelle.* 172
Epiſt. CLXXIII. *Idem Magiſtro Girardo Pucelle.* ibid.
Epiſt. CLXXIV. *Thomas Cant. Archi-Epiſc. R.... Abbati,*

bati, & Wilhelmo Priori de Valle. 174.
Epiſt. CLXXV. Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo. ibid.
Epiſt. CLXXVI. Juramentum Magiſtri Girardi Pucellæ, & aliorum à Schiſmate redeuntium. ibid.
Epiſt. CLXXVII. Alex. Papa Ludovico Regi Franc. ibid.
Epiſt. CLXXVIII. Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Brnulphus, Fidelium ejus minimus. ibid.
Epiſt. CLXXIX. Joanni Pictavienſi Epiſcopo Joannes Sareſberienſis. 176.

# INDEX

## EPISTOLARUM

## LIBRI SECUNDI.

EPIST. I. Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo. 178.
Epiſt. II. Alexander Papa Henrico Regi Anglorum. ibid.
Epiſt. III. Alexander Papa Epiſcopis Angliæ. 179.
Epiſt. IV. Thom. Cant. Archi-Epiſcopo Otto Card. ibid.
Epiſt. V. Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo V.... Bituricenſis Archi-Diaconus. ibid.
Epiſt. VI. Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſc. quidam familiaris. ibid.
Epiſt. VII. Alexander Papa Thomæ Cant. Archi-Epiſ. 181.
Epiſt. VIII. Wilhelmo Papienſi Joannes Sareſber. ibid.
Epiſt. IX. Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Wilhelmus Papienſis. 182.
Epiſt. X. Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Wilhelmo Papienſi. ibid.
Epiſt. XI. Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Wilhelmo Papienſi. ibid.
Epiſt. XII. Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Wilhelmo Papienſi. 183.
Epiſt. XIII. Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Ottoni Cardinali. ibid.
Epiſt. XIV. Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Hyacintho Cardinali. 184.
Epiſt. XV. Joannes Sareſber. Magiſtro Richardo. ibid.
Epiſt. XVI. Joannes Sareſber. Magiſtro Laurentio. ibid.
Epiſt. XVII. Joanni Pictavienſi Epiſcopo Joannes Sareſberienſis. 185.
Epiſt. XVIII. Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Ottoni Cardinali ibid.
Epiſt. XIX. Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Wilhelmo Papienſi. 186.
Epiſt. XX. Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Sareſberienſis. ibid.
Epiſt. XXI. Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Conrado Archi-Epiſcopo Moguntino. 187.
Epiſt. XXII. Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus. 188.
Epiſt. XXIII. Alexander Papa Wilhelmo & Ottoni Cardinalibus. ibid.
Epiſt. XXIV. Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Wilhelmus & Otto Cardinales. 189.
Epiſt. XXV. Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Sareſberienſis. ibid.
Epiſt. XXVI. Joanni Pictavienſi Epiſ. Joan. Sareſb. ibid.
Epiſt. XXVII. Verba Domini Cantuarienſis cum Legatis inter Giſortium & Triam. 191.
Epiſt. XXVIII. Alexandro Papæ Wilhelmus & Otto Cardinales. 192.
Epiſt. XXIX. Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Wilhelmus & Otto Cardinales. 193.
Epiſt. XXX. Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus. ibid.
Epiſt. XXXI. Joanni Pictavienſi Epiſcopo Joannes Sareſberienſis. 196.
Epiſt. XXXII. Idem Magiſtro Lombardo. ibid.
Epiſt. XXXIII. Alexandro Papæ Epiſcopi, & Clerus Angliæ. 198.
Epiſt. XXXIV. Alexander Papa Wilhelmo & Ottoni Cardinalibus. ibid.
Epiſt. XXXV. Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus. 199.
Epiſt. XXXVI. Joannes Sareſberienſis Conventui Cantuarienſis Eccleſiæ. ibid.
Epiſt. XXXVII. Idem Magiſtro Nicolao. 200.
Epiſt. XXXVIII. Engelberto Priori de Valle Sancti Petri Joannes Sareſberienſis. 201.
Epiſt. XXXIX. Joannes de Sareſberia Radulpho de Arundel. ibid.
Epiſt. XL. Wilhelmo Suppriori Cantuarienſi Joannes de Sareſberia. 202.
Epiſt. XLI. Rex Angliæ cuidam Cardinali vel cœtui Cardinalium. ibid.
Epiſt. XLII. Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Mathildis Imperatrix. 203.
Epiſt. XLIII. Alexander Papa Ludovico Regi Francorum, ibid.
Epiſt. XLIV. Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Rotrodus Rothomagenſis Archi-Epiſcopus. 204.
Epiſt. XLV. Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus. ibid.
Epiſt. XLVI. Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Cardinalibus. 205.
Epiſt. XLVII. Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus. 206.
Epiſt. XLVIII. Joannes Sareſber. Petro Scriptori. 207.
Epiſt. XLIX. R... Abbati Perſorenſi Joan. Sareſber. 208.
Epiſt. L. Alberto Cardinali Joannes Sareſberienſis. ibid.
Epiſt. LI. Idem Joanni Pictavienſi Epiſcopo. 209.
Epiſt. LII. Joannes de Sareſberia Wilhelmo Suppriori Cantiæ. ibid.
Epiſt. LIII. Guillielmo & Oddoni Prioribus Cantuarienſis Eccleſiæ Joannes de Sareſberia. 210.
Epiſt. LIV. Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus. ibid.
Epiſt. LV. Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Manfredo Cardinalibus. 211.
Epiſt. LVI. Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Ricardo Electo Syracuſano. ibid.
Epiſt. LVII. Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Bernardo Portuenſi Epiſcopo. ibid.
Epiſt. LVIII. Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Humbaldo & Hyacintho Cardinalibus. 212.
Epiſt. LIX. Alexandro Papæ Ludovicus Rex Franc. ibid.
Epiſt. LX. Alexandro Papæ Joannes de Sareſberia. 213.
Epiſt. LXI. Bartholomęo Exonienſi Archi-Diacono Joannes Sareſberienſis. ibid.
Epiſt. LXII. Alexandro Papæ Carnotenſis Electus. 214.
Epiſt. LXIII. Bartholomęo Exonienſi Archi-Diacono Joannes Sareſberienſis. 215.
Epiſt. LXIV. Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Sareſberienſis. 218.
Epiſt. LXV. Joanni Pictavienſi Epiſc. Joan. Sareſb. ibid.
Epiſt. LXVI. Bartholomęo Exonienſi Archi-Diacono Joannes de Sareſberia. 219.
Epiſt. LXVII. B..... Norwicenſi Archi-Diacono Joannes de Sa-

*de Saresberia.* 222.
Epiſt. LXVIII. *Alexander Papa Epiſcopis Angliæ.* ibid.
Epiſt. LXIX. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gileberto de Semplingeham.* 223
Epiſt. LXX. *Henrico Regi Angliæ Fratres Carthuſiæ.* ibid.
Epiſt. LXXI. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Joanni Cardinali Joannis & Pauli.* ibid.
Epiſt. LXXII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Canonicis Pantaneſæ.* 224.
Epiſt. LXXIII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Henrico Presbytero Cardinali.* ibid.
Epiſt. LXXIV. *Alexandro Papæ Wilhelmus Carnotenſis Electus.* 225.
Epiſt. LXXV. *Alexand. Papa Henrico Regi Angl.* ibid.
Epiſt. LXXVI. *Joannes Saresberienſis R.... Priori Wigornenſi.* ibid.
Epiſt. LXXVII. *Joannes Saresberienſis R..... Priori Moreton.* 226.
Epiſt. LXXVIII. *Joannes Saresberienſis Baldewino Archi-Diacono Exonienſi.* ibid.
Epiſt. LXXIX *Thomæ Cantuarienſi Archi Epiſcopo Denus Rex Guallıæ.* 227.
Epiſt. LXXX. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Deno Regi Gwalliæ.* ibid.
Epiſt. LXXXI. *Thomas Cantuarienſis Archi Epiſcopus Bangornenſi Archi Diacono.* ibid.
Epiſt. LXXXII *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Arthuro de Burgis & Complicibus ſuis.* ibid.
Epiſt. LXXXIII *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Archi Diacono, & Canonicis Bagornenſibus.* ibid.
Epiſt. LXXXIV. *Rex Angliæ Abbati Ciſtercienſi.* 228.
Epiſt. LXXXV. *Joannes de Saresberia Magiſtro Simoni de Bello.* ibid.
Epiſt. LXXXVI. *Thomas Cantuarienſis Archi Epiſcopus Roberto Præpoſito Arcenſi.* ibid.
Epiſt. LXXXVII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Fulconi Decano Remenſi.* 229
Epiſt. LXXXVIII. *Thomas Cantuarienſis Archi Epiſcopus Rogerio Vigornenſi Epiſcopo.* ibid.
Epiſt. LXXXIX. *Joannes Saresberienſis Wilhelmo Suppriori Cantiæ.* ibid.
Epiſt. XC. *G.... Ambienſi Epiſc. Joan. de Saresberia.* 230
Epiſt. XCI. *Joannes de Saresberia Magiſtro Humfrido Bon.* 231.
Epiſt. XCII. *H.... Bajocenſi Epiſc. Joan. de Saresb.* ibid.
Epiſt. XCIII. *Rico.... Conſtantienſi Archi-Diacono Joannes de Saresberia.* 232.
Epiſt. XCIV. *Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.* ibid.
Epiſt. XCV. *Magiſtro Sylveſtro Theſaurario Pictavienſi Joannes de Saresberia.* ibid.
Epiſt. XCVI. *Rogerio Vigornenſi Epiſcopo Joannes de Saresberia.* 233.
Epiſt. XCVII. *Alexand. Papæ Wilhelmus Papienſis.* 234.
Epiſt. XCVIII. *Alexandro Papæ Cardinalis.* ibid.
Epiſt. XCIX. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Joanni Presbytero.* ibid.
Epiſt. C. *Alexandro Papæ Petrus Abbas S. Remigii.* 235.
Epiſt. CI. *Wilhelmus & Otto Cardinales Norwicenſi & Ciceſtrenſi Epiſcopis.* ibid.
Epiſt. CII. *Miloni Morinorum Epiſc. Joan. Saresber.* ibid.
Epiſt. CIII. *Alexandro Papæ Joan. Saresberienſis.* 236.
Epiſt. CIV. *Alexander Papa Wilhelmo & Ottoni Cardinalibus.* 237.
Epiſt. CV. *Joannes de Saresberia Roberto Archi-Diacono de Surreja.* ibid.
Epiſt. CVI. *Bartholomæo Exonienſi Archi-Diacono Joannes Saresberienſis.* ibid.
Epiſt. CVII. *Joan. Saresberienſis cuidam Amico ſuo.* 239.
Epiſt. CVIII. *Idem Bartholomæo Exonienſi Archi-Diacono.* 240.
Epiſt. CIX. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Alexandro & Joanni Fidelibus ſuis.* 241.
Epiſt. CX. *Joannes Saresberienſis Magiſtro Balduino Archi-Diacono.* ibid.
Epiſt. CXI. *Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.* 242.


# INDEX
## EPISTOLARUM
### LIBRI TERTII.


EPIST. I. *Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi Epiſcopo.* 243.
Epiſt. II. *Alexander Papa Henrico Regi Angliæ.* ibid.
Epiſt. III. *Alexander Papa Henrico Regi Angliæ.* 244.
Epiſt. IV. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſc. Magiſter Vivianus.* 245.
Epiſt. V. *Bartholomæo Exonienſi Archi-Diacono Joannes Saresberienſis.* ibid.
Epiſt. VI. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo quidam Amicus.* 246.
Epiſt. VII. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo quidam Amicus.* 247.
Epiſt. VIII. *Henricus Rex Angliæ Wilhelmo Senonenſi Epiſcopo.* 248.
Epiſt. IX. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Magiſter Vivianus.* ibid.
Epiſt. X. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Magiſtro Viviano, fideli ſuo & S. R. Eccleſiæ Advocato.* ibid.
Epiſt. XI. *Alexander Papa Henrico Regi Angliæ.* 249.
Epiſt. XII. *Joanni Pictavienſi Epiſcopo Joannes Saresberienſis.* ibid.
Epiſt. XIII. *Rotrodus Rothomagenſis Archi-Epiſcopus Regi Angliæ.* 250.
Epiſt. XIV. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Frog.... Sagienſi Epiſcopo.* ibid.
Epiſt. XV. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Meldenſi Epiſcopo.* ibid.
Epiſt. XVI. *Alexandro Papæ Milo Morinorum Epiſc.* 251.
Epiſt. XVII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Capitulo Cantuarienſi.* 252.
Epiſt. XVIII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus cuidam Amico.* 253.
Epiſt. XIX. *Joannes Saresberienſis Conventui Cantuarienſi.* ibid.
Epiſt. XX. *Alexandro Papæ Henricus Rex Angliæ.* 254.
Epiſt. XXI. *Alexandro Papæ Rotrodus Rothomagenſis Archi-Epiſcopus.* 255.
Epiſt. XXII. *Alexandro Papæ Bernardus Nivernenſis Epiſcopus.* 256.
Epiſt. XXIII. *Alexandro Papæ Epiſcopi & Clerus Normanniæ.* ibid.
Epiſt. XXIV. *Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.* 257.
Epiſt. XXV. *Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.* ibid.
Epiſt. XXVI. *Rex Angliæ Wilhelmo Senonenſi Archi-Epiſcopo.* ibid.
Epiſt. XXVII. *Alexandro Papæ Vivianus.* 258.


Epiſt.

Epiſt. XXVIII. *Alexandro Papæ Mauricius Pariſienſis Epiſcopus.* 259.
Epiſt. XXIX. *Henricus Rex Angliæ omnibus Abbatibus Ciſtercienſis Ordinis.* ibid.
Epiſt. XXX. *Wilhelmus Senonenſis Archi-Epiſcopus Regi Angliæ.* 260.
Epiſt. XXXI. *VVilhelmus Senonenſis Archi-Epiſcopus Gratiano, & Viviano Legatis.* ibid.
Epiſt. XXXII. *Amicus Amico.* ibid.
Epiſt. XXXIII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Clericis Cantiæ.* ibid.
Epiſt. XXXIV. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus VVilhelmo Suppriori, & Conventui Cantuarienſi* 261.
Epiſt. XXXV. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Capitulo Rothomagenſi.* ibid.
Epiſt. XXXVI. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Rothomagenſi Archi-Epiſcopo.* 262.
Epiſt. XXXVII. *Dominus Gratianus S. R. Eccleſiæ Sub-Diaconus & Domini Papæ Notarius, Gaufredo Ridel Cantuarienſi Archi-Diacono, & Nigello de Sacca-Villa, & Thomæ filio Bernardi.* ibid.
Epiſt. XXXVIII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Clerebaldo Electo, & Fratribus S. Auguſtin.* 263.
Epiſt. XXXIX. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gilberto Londonienſi Epiſcopo.* ibid.
Epiſt. XL. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gilberto Londonienſi Epiſcopo.* ibid.
Epiſt. XLI. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Magiſter Wilhelmus.* 264.
Epiſt. XLII. *Henrico Regi Angliæ Gilbertus Londonienſis Epiſcopus.* ibid.
Epiſt. XLIII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Clero Londonienſi.* 265.
Epiſt. XLIV. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Norwicenſi Epiſcopo.* ibid
Epiſt. XLV. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Nigello Elienſi Epiſcopo & Rico Archi-Diac. ſuo.* ibid.
Epiſt. XLVI. *Henrico Regi Angliæ Gilebertus Londonienſis Epiſcopus.* 266.
Epiſt. XLVII. *Henricus Rex Angliæ Gileberto Londonienſi Epiſcopo.* ibid.
Epiſt. XLVIII. *Alexandro Papæ Henricus Rex Angliæ.* ibid.
Epiſt. XLIX. *Alexandro Papæ Rotrodus Rothomagenſis Archi-Epiſcopus.* 267.
Epiſt. L. *Alexandro Papæ Laurentius Abbas Weſtmonaſterii.* ibid.
Epiſt. LI. *Alexandro Papæ Abbas Rameſienſis.* ibid.
Epiſt. LII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Eſpiſcopus Henrico Vintonienſi Epiſcopo.* 268.
Epiſt. LIII. *Nomina Excommunicatorum.* ibid.
Epiſt. LIV. *Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.* 269
Epiſt. LV. *Thomas Cantuarienſis Oſtienſi Epiſc.* 270.
Epiſt. LVI. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Hyacintho Cardinali.* 271.
Epiſt. LVII. *Thomas Cantuarienſis Wilhel. Papien* ibid.
Epiſt. LVIII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Joanni Cardinali Joannis & Pauli.* 272.
Epiſt. LIX. *Idem Portuenſi Epiſcopo.* ibid.
Epiſt. LX. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Joanni Cardinali Neapolitano.* ibid.
Epiſt. LXI. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Wilhelmo Senonenſi Archi-Epiſcopo.* 273
Epiſt. LXII. *Alexandro Papæ Magiſter Vivianus.* 275.
Epiſt. LXIII. *Henrico Regi Angl. Magiſter Vivian.* ibid.
Epiſt. LXIV. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gratiano.* 276.
Epiſt. LXV. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Joanni & Alexandro Clericis ſuis.* ibid.
Epiſt. LXVI. *Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.* 278.
Epiſt. LXVII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Alexandro & Joanni Nunciis ſuis.* ibid.
Epiſt. LXVIII. *Thomas Cantuarienſis Clericis & Laicis Cantiæ.* 279.
Epiſt. LXIX. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gaufredo Archi-Diacono Cantuarienſi.* ibid.
Epiſt. LXX. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Rotrodo Rothomagenſi Archi-Epiſcopo.* ibid.
Epiſt. LXXI. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Dunelmenſi Epiſcopo.* 280.
Epiſt. LXXII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Clericis Ciceſtrenſis Eccleſiæ.* ibid.
Epiſt. LXXIII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus VVigornenſi Epiſcopo.* 281.
Epiſt. LXXIV. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gratiano.* 282.
Epiſt. LXXV. *Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.* 283.
Epiſt. LXXVI. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Alberto & Theobaldo Cardinalibus.* 284.
Epiſt. LXXVII. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Gratianus Romanæ Eccleſiæ Subdiaconus:* ibid.
Epiſt. LXXVIII. *Alexandro Papæ Senonenſis Archi-Epiſcopus.* 285.
Epiſt. LXXIX. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Hoſtienſi Epiſcopo Humbaldo.* ibid.
Epiſt. LXXX. *Amicus Amico.* 287.
Epiſt. LXXXI. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus VVilhelmo Papienſi.* ibid.
Epiſt. LXXXII. *Alexandro Papæ Baldewinus Noviomenſis Epiſcopus.* 288.
Epiſt. LXXXIII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Joanni Cardinali Joannis & Pauli.* ibid.
Epiſt. LXXXIV. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Hugoni Cardinali de Bononia.* ibid.
Epiſt. LXXXV. *Alexandro Papæ G.... Altiſiodorenſis Epiſcopus.* ibid.
Epiſt. LXXXVI. *Alexandro Papæ Mauricius Pariſienſis Epiſcopus.* 289.
Epiſt. LXXXVII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſc. Rogerio Vigornenſi Epiſcopo.* ibid.
Epiſt. LXXXVIII. *Alexandro Papæ VVilhelmus Senonenſis Epiſcopus.* 290.
Epiſt. LXXXIX. *Alexandro Papæ Mattheus Trecenſis Epiſcopus.* ibid.
Epiſt. XC. *Oddo Monachus Richardo Pictavienſi Archi-Diacono.* ibid.
Epiſt. XCI. *Henricus Vigornenſis Epiſcopus Capitulo Cantuarienſi.* 292.
Epiſt. XCII. *Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.* ibid.
Epiſt. XCIII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Henrico Vintonienſi Epiſcopo.* 293.
Epiſt. XCIV. *Idem eidem.* ibid.
Epiſt. XCV. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gileberto Londonienſi Epiſcopo.* 294.
Epiſt. XCVI. *Alex. Papæ Philipp. Comes Flandriæ.* ibid.
Epiſt. XCVII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Stephano Meldenſi Epiſcopo.* 295.
Epiſt. XCVIII. *Alex. Papæ Stephanus Meldenſis Epiſc.* ibid.

# INDEX
## EPISTOLARUM
## LIBRI QUARTI.

Epiſt. I. *Alexander Papa Simoni Priori de Monte Dei, & Bernardo de Cortilo.* 296.
Epiſt. II. *Alexander Papa Henrico Regi Angliæ.* ibid.
Epiſt. III. *Alexander Papa Henrico Regi Angliæ.* 297.
Epiſt. IV. *Alexander Papa Henrico Regi Angliæ.* ibid.
Epiſt. V *Thom. Cantu. Archi-Epiſc. Henrico Regi Angl.* 298.
Epiſt. VI. *Alexan. Papæ Thom. Cantuar. Archi Epiſc.* ibid.
Epiſt. VII. *Alex. Papæ VVilbel. Senonenſis Archi-Epiſc.* 299.
Epiſt. VIII. *Alexandro Papæ Simon Prior de Monte Dei, & Engelbertus Pior de Valle S. Petri.* 300.
Epiſt. IX. *Thomas Cantuarienſis Archi Epiſcopus Simoni Priori de Monte Dei, & Bernardo de Cortilo.* ibid.
Epiſt. X *Alexandro Papæ Simon Prior de Monte Dei, & Engelbertus Prior de Valle S. Petri.* 301.
Epiſt. XI. *Alberto Card. Simon Prior de Monte Dei.* ibid.
Epiſt. XII. *Alex. Papæ Thom. Cantuar. Archi Epiſc.* ibid.
Epiſt. XIII. *Alex. Pap Thom. Cantuar. Archi-Epiſc.* 302.
Epiſt. XIV. *Alex. Papæ Thom. Cantuar. Archi-Epiſc.* ibid
Epiſt. XV *Thomas Cantuarienſis Archi Epiſcopus Conrado Moguntino Archi-Diacono.* 304.
Epiſt. XVI. *Alex. Papa Thomæ Cant. Archi-Epiſc.* ibid.
Epiſt. XVII. *Alex. Papa Thom. Cant. Archi Epiſc.* 305.
Epiſt. XVIII *Alex. Papæ Ludovicus Rex Franciæ.* ibid.
Epiſt. XIX. *Alex. Papæ A..... Regina Francorum.* ibid.
Epiſt. XX. *Alex. Papæ Stephanus Meldenſis Epiſc.* 306.
Epiſt. XXI. *Alex Papæ N... Senonenſis Theſaurar.* ibid.
Epiſt. XXII. *Ludovicus Rex Franciæ Baſilienſi Epiſc.* 307.
Epiſt XXIII. *Alexan. Papæ Canonici Remenſes.* ibid.
Epiſt. XXIV. *Alexand. Papæ Remenſis Epiſcopus.* ibid.
Epiſt. XXV. *Alexandro Papæ Prior Sancti Victoris & R..... Abbas quondam S. Auguſtini.* 308.
Epiſt. XXVI. *Th. Cant. Archi-Epiſc. Wilbel. Papien.* ibid.
Epiſt. XXVII. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo. Bernardus Portuenſis Epiſcopus.* ibid.
Epiſt. XXVIII. *Thom. Cant. Magiſtro Lombardo.* 309.
Epiſt. XXIX *Joannes Sareſberienſis Simoni Priori de Monte Dei, & Engelberto Priori de Valle S. Petri.* ibid.
Epiſt. XXX *Alexan. Papa univerſis Epiſc Angliæ.* ibid.
Epiſt. XXXI. *Alexander Papa Joanni Cumin.* 310.
Epiſt. XXXII *Idem Vigornenſi Epiſcopo.* ibid
Epiſt. XXXIII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Epiſcopis ſuis, & Dunelmenſi Epiſcopo.* ibid.
Epiſt XXXIV. *Joan. Sareſber. Conventui Cantuar.* 311.
Epiſt. XXXV. *Joan. Sares Wilbel. Suppriori Cant.* 312
Epiſt. XXXVI. *Idem Conventui Cantuariæ.* ibid.
Epiſt. XXXVII. *Alexandro Papæ Bernardus Noviomenſis & Mauricius Pariſienſis Epiſcopi.* 313
Epiſt. XXXVIII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gaufredo Antiſiodorenſi Epiſcopo.* 314.
Epiſt. XXXIX *Joan. Sareſber. Magiſtro Gaufredo.* ibid.
Epiſt. XL. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Roberto Vigornenſi Epiſcopo.* 315.
Epiſt. XLI. *Alexander Papa Rogerio Eboracenſi Archi Epiſcopo, & omnibus Epiſcopis Angliæ.* 316.
Epiſt. XLII. *Alexander Papa Rogerio Eboracenſi Dunelmenſi, & omnibus Epiſcopis Angliæ.* ibid.
Epiſt. XLIII. *Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, & omnibus Epiſcopis Angliæ.* ibid.
Epiſt. XLIV *Thom. Cantuar. omnibus Epiſc. Angliæ.* ibid.
Epiſt. XLV. *Th. Cant. Archi-Epiſc Vintonienſi Epiſc.* ibid.
Epiſt. XLVI. *Thom. Cantuar. Archi-Epiſc. Rogerio Eboracenſi Archi-Epiſc. Similiter omnibus Epiſc. Ang.* 317.
Epiſt. XLVII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus omnibus in Anglia conſtitutis, qui contra Dominum Papam Alexandrum juraverunt.* ibid.
Epiſt. XLVIII *Th. Cant. Archi Epiſc quidam Amicus.* 318.
Epiſt. XLIX. *Joan. Sareſber. Magiſtro Hereberto.* ibid.
Epiſt. L. *Alexan. Papa Thom. Cantuar. Archi-Epiſc.* 319.
Epiſt. LI. *Alexan. Papa Ludovico Regi Francorum.* ibid.

# INDEX
## EPISTOLARUM
## LIBRI QUINTI.

EPIST. I. *Alexander Papa Henrico Regi Angliæ.* 321
Epiſt. II. *Alexander Papa Rotrodo Rothomagenſi Archi-Epiſcopo.* 322.
Epiſt. III. *Alexander Papa Rotrodo Rothomagenſi, & Bernardo Nivernenſi Epiſcopo.* ibid.
Epiſt. IV. *Alex. Papa Rothomag & Nivernenſi Epiſc.* 323.
Epiſt. V. *Idem eiſdem.* ibid.
Epiſt. VI. *Alex. Papa Bernardo Nivernenſi Epiſc.* 324.
Epiſt. VII. *Alexan. Papa omnibus Epiſcopis Cantiæ.* ibid.
Epiſt. VIII. *Alexander Papa Eboracenſi, Dunelmenſi, & Clero eorum.* ibid.
Epiſt. IX. *Th. Cant. Archi Epiſc. Pictavienſi Epiſc.* 325.
Epiſt. X. *Alexander Papa Turonenſi Archi- Epiſcopo, & Suffraganeis, & Clero.* ibid.
Epiſt. XI. *Thom. Cant. Archi-Epiſc. quidam Amicus.* ibid.
Epiſt. XII. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Nivernenſi Epiſc. ſub alterius nomine propter inſidias.* 326.
Epiſt. XIII. *Joannes Sareſberienſis cuidam Amico.* 328.
Epiſt. XIV. *Rex Angliæ Rothomagenſi Archi Epiſc.* ibid.
Epiſt. XV. *Alexander Papa Rothomagenſi & Nivernenſi Epiſcopis.* 329.
Epiſt. XVI. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Rothomagenſis Archi-Epiſcopus.* ibid.
Epiſt. XVII. *Alex. Papa Thomæ Cant. Archi Epiſc.* ibid.
Epiſt. XVIII. *Bartholomæo Exonienſi Archi-Diacono Joannes de Sareſberia.* ibid.
Epiſt. XIX. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Rothomagenſi Archi-Epiſcopo:* 330.
Epiſt. XX *Thom. Cantuar. Archi-Epiſc: Alberto Card.* 331.
Epiſt. XXI. *Item Gratiano.* ibid.
Epiſt. XXII. *Alberto Card. Coexules B. Thomæ Mart.* 332.
Epiſt. XXIII. *Gratiano Romanæ Eccleſiæ Subdiacono Coexules B. Thomæ Martyris.* 333
Epiſt. XXIV. *Alex. Papæ Thom Cant. Archi Epiſc.* 334.
Epiſt. XXV. *Alex. Papæ VVilbel. Archi Epiſcopus.* 335.
Epiſt. XXVI. *Alex. Pap VVilbel. Senonenſis Archi-Epiſ.* ibid.
Epiſt. XXVII. *Alexan. Papa Ludovico Regi Francor.* ibid.
Epiſt. XXVIII. *Alex. Papa Thom. Cant. Archi Epiſc.* 336.
Epiſt. XXIX. *Alex. Papa Thom. Cant. Archi-Epiſc.* ibid.
Epiſt. XXX. *Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Rogerio Eboracenſi Archi Epiſcopo.* ibid.
Epiſt. XXXI. *Alexander Papa Senonenſi & Rothomagenſi Archi-Epiſcopis.* 337.
Epiſt. XXXII. *Alexander Papa omnibus Prælatis per terram Regis Ciſmarinam.* ibid.
Epiſt. XXXIII. *Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo ſuus Fidelis.* ibid.
Epiſt. XXXIV. *Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.* 338.

Epiſt.

# I N D E X


Epiſt. XXXV. Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Londonienſi Epiſcopo. ibid.

Eodem modo Saresberienſi.

Epiſt. XXXVI. Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Vtonienſi Epiſcopo Eodem modo omnibus Epiſcopis Angliæ & Gualliæ. ibid.

Epiſt. XXXVII. Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Conventui Cantuarienſi. 339.

Similiter Abbat. de Feveresham, & aliis Abbatibus, & Prioribus per Archi-Epiſcopatum conſtitutis: niſi quod non tenentur aliquid præcipere Decanis.

Epiſt. XXXVIII. Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Decanis Cantiæ. ibid.

Epiſt. XXXIX. Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Clerebaldo Electo & Conventui S. Auguſtini. ibid.

Similiter Weſtmonaſterii, S. Albani, S. Edmundi & Malmesberiæ Abbatibus.

Epiſt. XL. Alexander Papa Rotrodo Rothomagenſi & Nivernenſi. ibid.

Eiſt. XLI. Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo & aliis Epiſcopis Angliæ. 340.

Epiſt. XLII. Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Sareſberienſis. ibid.

Incipit concordia inter Henricum Regem Angliæ & Thomam Cantuarienſem Archi-Epiſcopum. ibid.

Epiſt. XLIII. Henricus Rex Angliæ Juniori Regi filio ſuo. ibid.

Epiſt. XLIV. Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Henricus Rex Angliæ. ibid.

Epiſt. XLV. Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus. 341.

Eipſt. XLVI. Joanni Saresberienſi quidam Amicus. 344.

Epiſt. XLVII. Thomas Cant. Archi-Epiſ. D. Grattano. 345

Epiſt. XLVIII. Thomas Cant. Archi-Epiſ. Alban. Epiſ. 346

Epiſt. XLIX. Thomas Cant. Archi-Epiſ. Hoſtien. Epiſ. ibid.

Epiſt. L. Thomas Cant. Archi-Epiſ. Wilhel. Papie. ibib.

Ep. LI. Thomas Cant. Archi-Epiſ. Hyacintho Card. ibid.

Ep. LII. Alexandro Papæ Thomas Cant. Archi-Epiſ. ibid.

Epiſt. LIII. Thomæ Cantuar. Archi-Epiſ. Nuncii ſui. 348

Epiſt. LIV. Thomas Cant. Archi-Epiſ. Regi Angl. 349

Epiſt. LV. Alexander Papa Regi Angliæ. ibid.

Epiſt. LVI. Alexander Papa Clero & Populo Regis Angliæ citra Mare & ultra Mare. 350

Epiſt. LVII. Thomas Cant. Archi-Epiſc. Theod. Card. ibid.

Ep. LVIII. Thomæ Cant. Archi-Epiſ. Theodvvi. Card. ibid.

Ep. LIX. Thomæ Cant. Archi-Epiſ. Petrus presb. Card. ibid:

Epiſt. LX. Tom. Cant. Archi-Epiſ. Hyacinthus Card. ibid.

Ep. LXI. Thomæ Cantuarienſi Archi Epiſ. Hoſt. Epiſ. 351

Ep. LXII. Thomæ Cant. Archi-Epiſ. Theodvvin. Card. ibid.

Epiſt. LXIII. Joan. Saresb. Convent. Cantua. ibid.

Epiſt. LXIV. Joan: Saresb. Petro Abb. S. Remigii. 352

Epiſt LXV. Alex. Papa Thomæ Cant. Archi-Epiſc. 353

Ep. LXVI. Alexander Papa London. Saresb. Exonienſi, Ceſtrenſi, Roffenſi, de S. Aſaph, & Landav Epiſc. 354

Epiſt. LXVII. Alexander Papa Eboracenſi Archi-Epiſ. & Dunelmenſi Epiſcopo. 355

Epiſt. LXVIII. Alex. Papa Lond. & Saresb. Epiſc. 356

Epiſt. LXIX. Alex. Papa Lond: & Saresbe. Epiſc. ibid.

Ep. LXX. Tho. Cant. Archi Epiſ: dil. filiæ ſuæ idoneæ 357

Ep. LXXI. Alex. Papa Rotrodo Rothoma. Archi-Epiſ. ibid.

Epiſt. LXXII. Joan. Saresb. Petro Abb. S. Remigii Dom. ſuo unico Joan..... ſalutem, & utriuſq. vitæ ſuceeſſus. ibid.

Ep. LXXIII. Alex. Papæ Thomas Cant. Archi-Epiſ. 358

Ep. LXXIV. Thomas Cant. Archi-Epiſc. Hugoni Com. 360

Epiſt. LXXV. Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus VVilhelmo Norvicenſi Epiſcopo. ibid.

Epiſt. LXXVI. Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo VVilhelmus Norvicenſis Epiſcopus. ibid.

Ep. LXXVII. Alex. Papæ Ægidius Ebroicenſis Epiſ. ibid.

Epiſt LXXVIII. Alex. Papæ Ludov. Rex Franciæ. 361

Epiſt. LXXIX Alex. Papæ Ernulphus Lexonienſis Epiſcopus poſt mortem Sancti Thomæ. ibid.

Ep. LXXX. Alex. Papæ VVilhel Senon. Archi-Epiſ. 362

Epiſt. LXXXI. Alex. Papæ Theobaldus Bleſeiter. 363

Ep. LXXXII. Alex. Papæ Vilhel. Senonenſis Arch-Epiſ. ibid.

Epiſt. LXXXIII. Clerici Regis Angliæ Regi Angliæ. 364

Ep. LXXXIV. Nuncius Regis Pictav. Archi-Diac. 365

Epiſt. LXXXV. Alex: Papa Rothomagenſi Archi-Epiſc. & Ambienſi Epiſcopo. 366

Epiſt. LXXXVI. Alexander Papa Rothomagenſi Archi-Epiſcopo & Ambienſi Epiſcopo. ibid.

Ep. LXXXVII. Alex. Papæ Roger. Eborac. Archi-Epiſ. ibid.

Epiſt. LXXXVIII. De Reconciliatione Regis. 367

Ep. LXXXIX. Regi Angl. Albertus & Theodeb. Card. 368

Epiſt. XC. Senonenſi Archi-Epiſ. Joan. Saresb. ibid.

Epiſt. XCI. Senonenſi Archi-Epiſc. Joan. Saresb. ibid.

Epiſt. XCII. Alexand. Papa Capitulo Cantuarienſi. 369

Epiſt. XCIII. Alexander Papa Clero & Populo totius Angliæ de Canonizatione Sancti Thomæ. ibid.

Epiſt. XCIV. Alex. Papa Averſano Epiſcopo. ibid.

Epiſt. XCV. Alex. Papa Alberto & Theodeberto Cardin. de Reconciliatione Cantuar. Eccleſiæ. 371

Ep. XCVI. Albertus & Theodeb. Card. Convent. Cant. ibid.

Epiſt. Honorii tertii Papæ, de translatione Beati Thomæ Archi-Epiſcopi & Martyris. ibid.

Tractatus Domini Stephani Cantuar. Archi-Epiſcopi de Translatione B. Thomæ Martyris.


FINIS.

NOI

# NOI REFORMATORI

Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, ed approbazione del P. F. Tomaſo Maria Gennari Inquiſitore nel Libro Intitolato: *Epiſtolæ, & Vita Divi Thomæ Martyris & Archi-Epiſcopi Cantuarienſis, &c. Fr. Chriſtiani Lupi, &c.* non v' eſſer cos' alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro, niente contro Principi, e buoni coſtumi, concedemo Licenza a Sebaſtian Coleti Stampatore, che poſſi eſſer ſtampato, oſſervando gli Ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. 28. Gennaro 1727.

( Carlo Ruzini Cav. Proc. Ref.
( Alviſe Piſani Cav. Proc. Ref.
( Z. Pietro Paſqualigo Ref.

*Agoſtino Gadaldini Segr.*

20. Marzo 1728.

Regiſtrato nel Magiſtrato Eccellentiſs. degli Eſſecutori Contro la Beſtemmia.

*Antonio Canal Nod.*

PRO-

# PROLOGUS

## In Vitam & Epiſtolas Divi Thomæ Cantuarienſis.

## *AD LECTOREM.*

MORTI adſcribe Lector, quod CHRISTIANUS LUPUS, Authoritatis Eccleſiaſticæ defenſor Catholicus, Notis non expoſuerit Sanctum ſuum Martyrem Thomam Cantuarienſem, Libertatis Chriſtianæ vindicem. O! ſi Fata non invidiſſent! Quo *Eliæ* ſpiritu & virtute ductus fuiſſet pius Senex, ut Canones, inter quos eſt mortuus, exhiberet Epiſcopis non clamantibus niſi, *reddite Cæſari quæ ſunt Cæſaris*, & cogitantibus interea, *non habemus Regem niſi Cæſarem*, CRUCIFIGE CRUCIFIGE PONTIFICEM! O! ſi per Deum viveret! Quomodò hic, ſi alibi, Apoſtolicæ Majeſtatis dexteram collocaret ſupra Concil... Quomodò exhiberet Orbi Vicarium Chriſti, ſucceſſorem D. Petri, Patrent Univerſi. Ad quem Reges appellant, ad quem Cæſares, Epiſcopi, & ex omni Mundi parte Clerici & Laici. *Qui Fredericos dejicit Imperio, qui Anathemata fulminat in* Principes, *qui undequaque evocat Epiſcopos, judicat, abſolvit & damnat:* Conſtiturus à Deo ſuper, gentes & Regna, *ad alligandos Reges eorum in compedibus, & Nobiles eorum in manicis ferreis* Hiſtoriam loquor præteriti temporis, quam ſæculo duodecimo tulit ſed vicit Italia, fecit ſed planxit Anglia, vidit & luxit Francia: *Ac univerſa eſt lamentata Eccleſia.* Henrico ſecundo Angliæ Regi, ante caſum crudelem, non erat ſimilis inter Filio, hominum; ſed fecit eum Corona tumidum, Fortuna intolerabilem, *Epiſcopi execrabilem*. Adeò ut Princeps, qui poteſtatem acceperat à Deo, ſubditum ſe vix crederet Dei Filio: *Et qui à Chriſto per Eccleſiam acceperat Regnum, inter ſe non diſtingueret &* CHRISTI VICARIUM, Ignorare non poterat, quod *haud Regi*, SED PETRO SOLI dictum erat, *Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam*; Reponebat tamen verba Apoſtoli, *qui poteſtati reſiſtit Dei ordinationi reſiſtit*. QIASI DISCIPULUS CONTRADIXISSET MAGISTRO. Confundebat Regnum & Sacerdotium, quæ diſtinxerunt Lex & Prophetæ. Verbotenùs ſe ſuoſque ſubdebat *Romanæ Cathedræ*; & facto interea eludebat irrefragabile Salvatoris verbum, PASCE OVES MEAS: Et neceſſarium in Eccleſia Chriſti Privilegium, CONFIRMA FRATRES TUOS. Rex verò (cujus perſonam, item ac Mandata ejus, ſacra deprædicabant ſui) *Regulas, moreſque & à Regno & Eccleſia Anglicana recepta inſtituta, Patrumque terminos, inconcuſſos* appellabat *Spiritu Dei conditos Canones*. Gloriabatur haſce *Coronæ* ſuæ eſſe *Dignitates*; Nec intelligebat aliud niſi *Avitas* ſuas, ut vocabat ipſe, DAMNABILES, ut alii meritò, *Conſuetudines*. *Conſuetudines* quas per *Alexandrum tertium* damnavit *Cathedra infallibilis*, quas in *Divi Thomæ Sanguine* abluit Eccleſia Cantuarienſis: quas cum Rege & Proceribus Franciæ abominata eſt ROMANÆ MATRI FIDELIS SEMPER IN CHRISTO FILIA ECCLESIA GALLICANA: & quas cum ipſo tandem Rege Angliæ *Eccleſia proſcripſit univerſa*. Regem movere non potuit Sanctus Thomas, memorem eum faciens extremi Judicii, ad quod communi Lege accederet non *Rex*, ſed *homo* ad Judicem, ſolus, *non* ſtipatus milite à latere, nec Epiſcopo à pravo conſilio: ubi non judicabitur ſecundùm terreni Regni Conſuetudines, at juxta æternas Dei Leges. Regem pervertebant Epiſcopi, Clerici miſerandi, ſubminiſtrantes Arma iniquitatis: Similes facti Sacerdotibus Iſrael, à quibus Pollutio egreſſa eſt ſuper omnem Terram. Regi dicebant REGNA SUPER NOS: *D. Thomam* in principio ſalutabant AVE RABBI: Et poſtea ut convincerent eum falſis teſtibus, clamabant *Quod recuſaret tributum dare Cæſari*: adeò ut exclamare cogeretur pius Præſul, ET FIIII MATRIS MEÆ PUGNAVERUNT ADVERSUS ME. Verumtamen ſtupentibus omnibus, gaudentibuſque orthodoxis, *Deus, in cujus manibus ſunt corda Regum*, gloriam ingloriam mutavit in humilitatem quamvis feram, dum præparatam Rex agnovit excommunicationis ſententiam. Et qui acquieſcere numquam potuit verbis monentis Præſulis, *quievit tandem confuſus Sanguine Martyris*. Pro Notis Lector habes Indicem: uere, æquo animo ferendo laborem.

IN-

*INCIPIT*

# VITA
# BEATI THOMÆ
## MARTYRIS ET ARCHI-EPISCOPI CANTUARIENSIS,

*De plurium narratione collecta, magis extenſa, quàm ſit infrà, quam ſcribi fecit Dominus* Petrus Rogerii, Gregorius Papa XI.

POST ſummi ſavoris dote veſtitos præclaros Pugiles, qui auſpicato pugilari à cunis, ut vagiit, uſque mucronem, quo occubuit, Thomæ depinxerunt univerſa, ſi in opus ſimile Pigmæam manum extendam ad calamum erga Benevolos deprecantur præſumptioni imperioſæ vires amoris in Martyrem. Porro Joannes Saresberienſis, Magiſter Heribertus de Boſabam, Wilhelmus Cantuarienſis, Alanus Abbas Deobesberienſis, quatuor verè Clari, Deilinificæ Linguæ quadriga, per quatuor mundi climata noſtri aurigarunt agonem Athletæ, & in mancis purpura eloquii excellentis inaurantes materiæ majeſtatem per ſe commendabilem potentia plùs placendi feſtinant hiſtoriam. At hic contractæ frontis imaginari mihi videor objecta: Quid igitur conſummato opere tibi ſumis operis, contumis operam, feſſoque milite campo nudato, ſerus Prœliator caſſas ducis excubias? Quid ſumpto Bravio Gigante ſopito, inane ſe nanus præcingit ad ſtadium? Quid Cigneo illo tubis ductilibus decantato, fragili modulari paras avena? Cùm nec de dicendis aliquid omiſſum, nec quidquam de dictis limari timeatur.

Paucis, oro, ſuſtineat Sugillator meus, ſi fortè nævum temeritatis queat eluere profeſſio veritatis. Hiſtoriographos ſuperiores relegenti occurret hinc mater tædii extenſa prolixitas, hic exprimendæ veritatis noverca ſuccincta brevitas. Heribertus, utpotè qui per ſingula dicere potuit ex ſententia, *Qui quæ vidit & audivit teſtatur*, amore magno extra metas actus compendii, cùm nihil linquit intactum, narrationem protelat in immenſum; Joannes, poteſtatis publicæ turbine mota procella, citra perfectum ſtylum excuſſit. Reliqui duo nec ſatisfecere, nec evaſerunt ſupercilium. Hinc mihi ſtudium opus compendiare ſumptuoſum, brevitate conſulens delicatis, nec ſtudioſos fraudare veritate. Ob id vel maximè cum Dilatatoribus, Heriberto ſcilicet & Wilhelmo, diffuſioris ſylvæ percurrens opaca; cum Caſtigatoribus, Joanne videlicet & Alano, contractioris hortuli ſim ingreſſus, ex omnibus micantiores mihi flores, congeſſi, exceptoriſque functus officio, aliena reſperſi Codicem redolentia: De totiùs ſtructura Fabricæ nihil mihi approprians præter rudem ſordulam, fundamenti locum mendicantem.

Sed & ne in aliquo liber furti oblitcretur calumnia, Authores Domeſticos gerit in margine pagina, ut de communi quid ſinguli ſibi ſpecificent operis, è regione locatum nomen loquatur Opificis. Sanè quia ſine fili catena in veſtem non conveniunt commiſſuræ, nec cæmenti fœdere lapides levantur in murum, anſas tantùm cortinis innexui, tabuliſque inſerui incruſtaturas, quibus firmiùs cohæreant, quæ hujus contingant tectum fœderis. Ut autem in ſpatioſi campi latitudinem tranſvolandam equus admiſſus, ſi ad horam lora retrahas, pede parùm feriato novum ardentiùs fervet ad curſum, ità & nos ut Lectori ſubinde à cœpto reſpiranti demùm hilarior renaſcatur aviditas lectionis, in tres partes opus diſtinximus.

Prima à puero ad exilium extenta inſtar ſynapis minutiſſimæ fidem mentis ferit in hortulo, quem primum præ parvitate reſupinæ pompæ ſæcularis fefellit intuitum, ſed poſtea altiorem evadens in arborem, avibus cœli requiem miniſtravit & umbram.

Secunda ſub exilio trituræ texit acerbitatem, ubi ſpe requiei, quam ſibi præparavit in horreo, ab area reſilire triticum ſuperſedit.

Tertia in paſſione ſuper eminentiorem aggreſſa viam Apoſtoli, ut Chriſtum lucriſaceret, propriæ vitæ factus prodigus, cruoris profluvio, quòd nec gladius, nec mors eum ſeparare prævaluit à Charitate Chriſti. Ibi nutantem Eccleſiæ libertatem in ſtatum evehens firmiorem, ſui objectu ſanguinis imminentem jam repellit ruinam. Et quòd nos infirmiores, etiam ad nomen lupi trepidantes, eventu duximus impoſſibile, ipſe Leoni occurrens factu facilè ſuo monſtravit exemplo: Quòd ſcilicet, *bonus Paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis*.

Versùs in opuſculi hujus laudationem edere exacuit livorem mordacium. Unum quòd objiciam, mutuò ſumpſi Reſponſum:

*Omnibus invideas Livide, nemo tibi.*

INCIPIT

TRACTATUS

# DE VITA ET PASSIONE BEATI THOMÆ ARCHI-EPISCOPI ET MARTYRIS.

## CAPUT I.

*Qualis fuit in Adoleſcentia.*

WILHELMUS.

THOMAS Londonienſis Urbis indigena, Parentum mediocrium proles Illuſtris, quaſi ex miricis Cedrus excrevit, & majores radice ſua ramos expandit. Quem ſecundùm utrumque hominem multiplici naturalium gratia bonorum Bonitas ditavit Divina, ut in miniſterium magnum vas videretur exciſum, & ex naturæ Beneficiis futurus prædiceretur Antiſtes. Nam ſermone jucundus erat & modeſtus, quem blandum pueri, comem juvenes, gratum ſenes mirarentur. Procerus ad elegantiam, morigeratus ad exemplum, prudens ad ſapientiam, facie juvenilem venuſtatem præferebat, & virilem gravitatem. Poſtquàm verò litterarum ſtudiis traditus liberales artes attigit, quatenùs laſcivia ætatis & anguſtia temporis permiſit, in illis profecit.

JOANNES.

AB ineunte autem ætate, ſicut referre ſolitus erat, didicit à Matre timorem Domini, & Beatam Dei Genitricem Mariam, tanquàm Ducem viarum ſuarum, & vitæ Patronam, dulciùs invocare, & poſt Chriſtum in illam jactare totam fiduciam. Publicè mendicantibus pleno compatiebatur affectu, ut cum Beato Job dicere poſſet: *Ab initio coaluit mihi miſeratio & Pietas de utero Matris meæ egreſſa eſt mecum.*

WILHELMUS.

MATRE verò defunctà, ſibi Patrique relictus, quem incendia crebra attenuabant, vigeſimum ſecundum ætatis annum otio impendit. Et tandem uni Civium vice tabellionis adhæſit. Liberalium denique diſciplinarum Scholas egreſſus, ad Curiales ſe transferens occupationes, cœpit in florem ſæcularis prudentiæ pubeſcere, & fructum diſcretionis polliceri.

JOANNES.

TANTO itaque rationis vigebat acumine, ut prudenter inauditas & difficiles ſolveret quæſtiones, adeoque felici gaudebat memoria, ut quòd ſemel in ſententiis aut verbis didicerat, ferè quoties volebat, poſſet ſine difficultate proferre. Quòd multi litteratiores aſſequi non valentes, tantam mentis perſpicacitatem, præſertim in homine variis occupationibus dedito. Nimirum diſpenſatio Divina, quem vocabat, ad majora ita erudiebat: Et exercebat in minoribus, quaſi in quibuſdam futurorum præparatoriis, ut in collationibus aut curſu ſermonis, ut dici ſolet, ad manum neceſſaria haberet.

## CAPUT II.

*Qualiter ad Cantuarienſem Archi-Epiſcopum ſe tranſtulerit.*

VIDENS verò, vas electionis futuræ, in Curiis Procerum plurima contra honeſtatem Cleri, & conjunctim eorum propoſitum, cui addictus erat, perniciosiùs adverſari, inſtinctu potiùs gratiæ & ducatu, quam conſilio Amicorum aut interventu, ſe ad Patrem piæ recordationis Theobaldum Cantuarienſem Archi-Epiſcopum, quaſi poſt biennium vel triennium contulit, & promerente induſtria, gratiſque ſuffragantibus obſequiis, inter primos & præcipuos ejus familiares in brevi admiſſus eſt.

WILHELMUS.

QUI videntes eum in neceſſitatibus expediendis prudenter agentem, & in conſilio providum, cum eo ſociale fœdus inierunt, condicentes, ut de impetrendis ſibi Eccleſiaſticis Beneficiis ſuffragium ſuum communicarent. Erant autem tres: Rogerus Neutnenſis, Joannes Cantuarienſis, Thomas Londonienſis. Itaque Primas pauca agebat, quibus omnes vel unus ex iſtis non intereſſet.

JOANNES.

QUOT autem & quantos ibi pro Eccleſia Dei labores Beatus Thomas pertulerit, quotieſque pro expediendis neceſſitatibus Eccleſiaſticis Apoſtolorum limina viſitaverit, quàm felici exitu, quæ ſibi injuncta fuerant, expedierit, nequaquàm dictu facile eſt. Ut verò in cauſis perorandis, & decidendis, & Populis inſtruendis à Deo prædeſtinato facilitas pararetur Antiſtiti, Juri Civili operam dedit.

HERIBERTUS.

CERNENS itaque Pontifex ex nova hac arbore nova quædam tunc virtutum germina pullulare, hanc Domini plantationem inter pomeria ac poma qualia in horto ſponſi, plantare diſpoſuit.

JOANNES.

ET ut per experientiam rerum faciliùs diſpenſationis Eccleſiaſticæ uſum conſequeretur, à præfato Archi-Epiſcopo Sanctæ Cantuarienſis Eccleſiæ, à cujus uberibus coaluerat, Archi Diaconus conſtitutus eſt, ut ſic, Deo ordinante, tempore ſuo, gradu ſuo, locoque ſuo, Archi-Diaconus in Archi-Epiſcopum promoveretur.

CA-

## CAPUT III.

*Quomodo Cancellarius factus eſt.*

### WILHELMUS.

SUCCEDENTE itaque poſt modicum Henrico, Duce Nortmanniæ & Aquitaniæ, Stephano Anglorum Regi in Regnum, elaboratum eſt ab antedicto Archi-Epiſcopo, ſuſpectam habente novi Regis adoleſcentiam, quam pravorum hominum conſilia pervertere moliebantur, ut Archi-Diaconus ſuus efficeretur Regis Collateralis & Cancellarius, cujus ope & opera novi Regis, ne ſæviret in Eccleſiam, impetum cohiberet, & conſilii ſui temperaret malitiam, & reprimeret audaciam Officialium, qui ſub obtentu publicæ Poteſtatis, & prætextu juris, tam Eccleſiæ quam Provincialium facultates diripere conſpiraverant. Cernebat quippe Pontifex juvenem, cujus mores & induſtriam in variis jam rerum eventibus expertus fuerat, in agendis ſtrenuum, in conſiliis fidum, in dubiis ſecurum, in adverſis magnanimum, in apparatu magnificum, in largiendo munificum, ad juſſa promptum, in obſequio ſedulum, in omni denique opere providum & circumſpectum. Unde & talem Aula dignum, & Aulæ gratum futurum, nec immeritò, arbitrabatur, ſperans exinde nihilominùs eo procurante inter Regnum & Sacerdotium deinceps pacis gratiam & unitatis vinculum firmiùs obſervari. Agente igitur & procurante Pontifice Thomas Aulam ingreditur, & tribuente Rege Officium Cancellariæ ſuſcepit.

## CAPUT IV.

*Qualis fuit in Cancellaria.*

### WILHELMUS.

ARCHI-LEVITA igitur Aulam ingreſſus, & in Aula, ut diximus, Cancellariæ officio mancipatus, Levitam pro tempore exuit, & Cancellarium induit. Regis ſiquidem ſe conformans moribus, pariter nugis vel ſeriis intendere, pariter venari, & idem prandendi, dormiendique tempus obſervare ſatagebat. Ad hæc Curiales facetias amplecti, numeroſa Clientela gaudere, gloriam quærere popularis auræ, fallacibus delectari. Nam, ut de ſupellectili taceam, frænis utens argenteis, ſpumoſus Theſaurum lupatis inſerebat, menſas & expenſas Comitum antecedebat, ut ex altero parum Archi-Diaconi videretur reminiſci, ex altero maleficiis putaretur uti. Veruntamen licèt ei mundus in omnibus lenociniis ſuis adulari & applaudere videretur, tamen quod rariùs accidere ſolet, in affluentia rerum mirandus & imitandus erat corporis caſtitate, ut ſecundùm vanitatem & caſtitatem deriſorem Beati Martini Britium videretur exhibere. Et quia tempus admonet, libet interim quòd occurrit expedire. Erat in Villa Staſordiæ uſque Regales delicias mulier pulchra, ad quam Rex conſuetudinem habuiſſe dicebatur. Quæ, quia Cancellario *in hunc locum* adventanti Xenia tranſmittebat ſæpè & multa, æſtimabat Oppidanus, qui eum hoſpitio ſuſceperat, quòd mulier eum provocaret ad amplexum, novumque ſibi procuraret amatorem, quæ propè contemptum, minùs ſolito fruebatur amore. De quo volens certiorari, intempeſtæ noctis ſilentio, ſumpta lucerna, clam ad hoſpitis ſui cubiculum ingreſſus eſt. Quem videns immotum, ſuſpicabatur quòd ad eam tranſiſſet. Et extollens lumen vidit ante lectum virum procumbentem, pedeſque & tibias diſcoopertum, qui poſt geniculationes & Orationes lapſus fuerat in ſomnum: Et factum eſt, ut Religioſus inveniretur, qui luxurioſus putabatur. Forſan oſtendente Domino temeritatem noſtram, qui facilè judicamus hominem, neſcientes quid ſit in homine.

## CAPUT V.

*Quibus obſequiis Regis gratiam ſit adeptus.*

IN omnibus autem lenocinantis Mundi blandimentis, & proſperitatis arridentis applauſu memor Thomas conditionis ſuæ, & honoris ſibi impoſiti, quotidie, hinc pro Domini ſui Regis ſalute & honore, inde pro neceſſitate Eccleſiæ & Provincialium contra beſtias Curiæ pugnavit, & quatenùs Regia ſeveritas & reverentia permiſit, contra Regem contendens, tanquàm quodam futurorum præſagio ſub pacis tempore dimicabat in acie.

### JOANNES.

TOT itaque & tantas variarum neceſſitatum difficultates ſuſtinuit, tot laboribus attritus eſt, tot afflictionibus ferè oppreſſus, tot inſidiis appetitus, tot laqueis in Aula expoſitus à malitia inhabitantium in ea, ut ſicut Archi-Epiſcopo ſuo & Amicis ſub lacrymarum teſtimonio referre ſolitus erat, ſæpè in dies ſingulos tæderet eum vitæ ſuæ, & poſt vitæ æternæ deſiderium ſuper omnia optaret, ut abſque nota infamiæ poſſet à Curiæ nexibus explicari.

### HERIBERTUS.

REX verò pro ætate ſapiens & argutus, juxta jam ſæpè dicti Pontificis opinionem & votum, præter alia gratiarum dona Cancellarium ſuum quotidie fidum experitur in conſiliis & diſcretum, in dubiis providum & intrepidum, fortem verò in adverſis & magnanimum. Unde apud eum ita gratia proficiebat in dies, ut in brevi, ſicut magnificentia, ita & gratia omnes præcelleret. Qualiter verò & qua induſtria munitiones quinque munitiſſimas, Giſortium ſcilicet & alias quatuor in Franciæ & Normanniæ partium ſitas confinio, Domino ſuo Regi, ad cujus tum jus ab antiquo ſpectare dignoſcebatur, à Rege Francorum per Matrimonium abſque gladio & haſta, in omni Regum dilectione acquiſierit, quàm audenter, quàm ſtrenuè ultra Guaſconiam in partibus Tholoſanis cum pauca manu militari, Domino ſuo Rege ab obſidione Tholoſæ tunc recedente, remanſerit, captaſque in terra illa à Rege munitiones conſervarit, aliaſque in manu forti acquiſierit, aliaque multa ipſius in Cancellaria opera magnifica, quæ mundus novit, hic pertranſeo. Dum igitur tantis & talibus obſequiis ſummum apud *Regem* gratiæ gradum attigiſſet, jam quaſi rerum ſummam ipſi committens, Filii ſui Henrici, univerſorum hæredis, Rex tutorem fecit & Patrem, ut reputaret ipſe filium per gratiam, quem Rex ipſe genuit per naturam. Et Cancellarii quidem gratia apud Regem ſic erat.

## CAPUT VI.

*Quomodo in Archi-Epiſcopum electus eſt.*

HIS itaque ſic ſe habentibus, ſæpè nominatus Cantuariorum Antiſtes Pater Theobaldus, vir omni Sanctitate & Religione perſpicuus, qui Thomæ currus exſtiterat & auriga, cùm Cantuarienſem Eccleſiam per annos viginti duos ſtrenuè & prudenter rexiſſet, Senex jam & plenus dierum, decretam univerſæ Carni viam ingreditur. Et ſtatim cùm ad Regem & Aulicos perveniſſet, ſuſpicantur mox omnes & aſſerunt Cancellarium Archi-Præſulem defuncti ſucceſſorem futurum. Et id ipſum præconizabat & Populus.

WILHELMUS.

REX autem videns eum officium ſuum prudenter agentem, & fideliſſimum, ſibi primæ Sedi Anglorum præficere cogitavit, credens ipſum tanti quidem honoris faſtigio benè ſufficientem, quem toties magnum nimiùm in magnis periculis expertus erat, ſperanſque ſuis hæredibus ad adeundum Regnum eum profuturum, ſi ſe fatalis dies rebus humanis immaturè eximeret, ſe verò per eum Eccleſiaſtica, ut ſæcularia, negotia pro libitu geſturum, ſi vita diuturniori frueretur.

HERIBERTUS.

VERUM Rex omninò diſſimulat ad tempus: Niſi quia Archi-Epiſcopatus, ſicut & Epiſcopatus & eſſe vacantes Abbatiæ ſolent, curæ Cancellarii & cuſtodiæ traditur. Cancellarius verò, qui quaſi præſagus quibuſdam conjecturis jam de Regis voluntate præſumebat;] tamen ſicut & Rex diſſimulans, rem tacitus conſiderabat. Rege itaque tunc in Tranſmarinis partibus agente, & Cancellario cum eo propter Gallentium infeſtationes, & alia quædam Regni negotia, Cancellarium Rex in Angliam mittere diſpoſuit. Qui cum jam ſuſcepta per dies Legationis forma, in ipſo profectionis articulo ingreſſus Aulam apud Caſtrum, quòd Falleiſe dicitur, ut Rege dumtaxat ſalutato mox conficeret iter, vocato eo ſeorſim Rex inſtillat ſecretius: *Necdum*, inquit, *plenè noſti tuæ cauſſam Legationis*. Et adjecit: *Meæ voluntatis eſt te Cantuarienſem Præſulem fore*. Cui Cancellarius ſtemmata quædam tunc uſualia, quibus tunc indutus erat, ſubridendo oſtendens, & quaſi oculis ingerens, *Quàm Religioſum*, inquit, *Virum, quàm Sanctum in tam Sancta Sede, & ſuper tam celebrem, & tam Sanctum Conventum Monachorum conſtitui deſideras? Scio certiſſimè, quia ſi Domino diſponente acciderit ſic, citiſſimè à me auferes animum, & gratia, quæ nunc inter nos tanta eſt, in atrociſſimum odium convertetur. Novi quippe te nonnulla exacturum, & in Eccleſiaſticis te jam multa præſumere, quæ ego animo ſuſtinere non poſſim. Et ita occaſione nacta interponent ſe invidi, qui extincta gratia perpetuum inter nos odium ſuſcitabunt*. O mira viri magnanimitas, Domino ſuo comminantis ſic, in cujus manu erat adhuc honorem conferre vel adimere! O ſincera animi puritas non honorem ambientis, non reſpuentis tamen.

JOANNES.

VIR enim experientiſſimus, & bene ſolitus futura metiri, tantæ curæ periculum ſatis acutè ponderavit, utpotè qui longo uſu didicerat, quid Sedes illa haberet oneris, quid honoris. Noverat & mores Regis, & Officialium ejus improbitatem & pertinaciam, & in Curia illa quam efficax eſſet Delatorum malitia. Ex quibus vivaciſſimè colligebat, quia ſi oblatum ſubiret officium, Dei gratiam amiſſurus eſſet, aut Regis. Non enim Deo adhærere poterat Regiis moribus obſequens, aut Regem non habere inimicum, ei Sanctorum præferens Leges. Ob hoc quid potius ſequeretur, non invenit.

HERIBERTUS.

CÆTERUM Rex in Propoſito ſuo permanens, mox in ipſa Cancellarii præſentia, Sacro Metropolitanæ Eccleſiæ Conventui, & Regni ſui Clero intimandum ſedulè injunxit. Et ad unum inter Legatos præcipuum ſpecialiter ſermonem dirigens, Richardum ſcilicet de Luti, *Richarde*, inquit, *nonne ſi mortuus jacerem in Sandapila vel ſudario, intenderes ut primogenitus meus Henricus in Regnum ſublimaretur?* Et ille: *etiam pro poſſe*. Et Rex illi: *Adeò volo ut intendas ad Cancellarii in Sede Cantuarienſi promotionem*. In quo certè, ſicut in priori Cancellarii magnificentiam & animi abſque ambitione puritatem, ita & in hoc perſpicuè videre poſſimus conſtantem Regis gratiam, & Regiæ Magnificentiæ gloriam. Eo ipſo, ni fallor, ſicut & rerum citò probavit exitus, ad Cancellarii ſui promotionem ferventior, quò ipſum magnificè locutum ſic audierat, & quò minus ambitioſum penſabat.

JOANNES.

ALIQUAMDIU namque Regi & aliis eum promovere volentibus reluctatus eſt. Sed electio Divina tantùm prævaluit, ut ſuadente, & inducente, & inſtanter urgente venerabili viro Henrico Piſano, Presbytero Cardinali, & Sedis Apoſtolicæ Legato, deſiderio Regis acquieſceret, & conſiliis Amicorum. Maluit enim periclitari apud Regem, quam deſolationem Eccleſiæ, quæ multis ſubjacebat periculis, ulteriùs prorogari: firmiter in animo ſuo ſtatuens, aut eam de tantæ ſervitutis miſeria liberare, aut ad imitationem Chriſti animam ponere pro ovibus ſuis. Poteſtas enim publica, Eccleſiæ Privilegium auferens, cauſſas indifferenter Eccleſiaſticas, ſicut mundanas, ad ſuum revocabat examen: Et conculcabatur ut Populus, ſic & Sacerdos.

HERIBERTUS.

CANCELLARIUS itaque à Rege, ut diximus, in Angliam miſſus poſt paucos dies in Angliam applicuit. Regis autem voluntate & petitione citò ad primum Cancellarii adventum in Sancto illo & Religioſo Sanctæ Cantuarienſis Eccleſiæ Conventu, & Epiſcoporum quibuſdam accitis ſuper Cancellarii promotione declarata, mox, ut ſolet, varia diverſorum fertur ſententia. Et præſertim in Sacro illo Monachorum Conventu, utpotè quos præ cæteris contingebat negotium. Aſſerentibus his quia hoc fieri bonum, aliis verò è contra, immò malum. Hi Regis gratiam allegabant, & per hoc tam glorioſo inter Regnum & Sacerdotium mediatore, Eccleſiæ deinceps pacem futuram, ſicut ſecuram, ita & proſperam. Alii verò è diverſo illam Regis gratiam non profuturam, ſed eò ipſo plurimùm Eccleſiæ obfuturam opponentibus, eò quòd Officiales Regii, & præſertim quotquot Aulici, Pontifice, non de Eccleſia, ſed de Aula aſſumpto, in Eccleſiæ bona liberiùs graſſarentur. Et præterea, quòd nimis foret abſonum, & omni Divino juri adverſum, hominem milita-

militari potiùs cingulo, quàm Clericali Officio mancipatum, Canum Sectatorem, & Paſtorem avium, ovium conſtituere Paſtorem. Præſertim ſuper tam Sanctum Monachorum Conventum, & ſuper tam grandem & numeroſum, qui per totam Angliam diffunditur, Dominicum Gregem. Hunc profectò Aulica cupiditate, & voracitate quadam lupina, totius Gregis Diſſipatorem potius & Voratorem, quam Paſtorem certiſſimè præſumendum: Et qui propter Popularis auræ flatum univerſa eventilet, & Aulico faſtu expompet. O quàm multos in facto hoc ſupplantavit ſuſpicio, & in vanitate detinuit ſenſus eorum! Cernebant quippe hominis vanitatem de futura, quam necdum videbant, veritate diffiſi. O Divina judicia: Et ſi terribilia in conſiliis ſuper Filios hominum, nihilominùs tamen & jucunda! O temeraria hominum judicia! Quæ & ſi quando probabilia, fallentia tamen. Ita quidem Mundi homines de Mundi homine ſecundum judicium Mundi judicabant. Sed longè ſecùs, & ſatiùs, & jucundiùs de Mundi homine, non ſecundùm Mundi temerarium, ſed ſecundùm jucundum Dei judicium accidit. Verè jucunda Dei judicia: Contra Mundi ſpem, contra omnem Mundi ſuſpicionem, educentis mel de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo, & de Lapidibus ſuſcitantis Filios Abrahæ, auferentis etiam & amputantis opprobrium ſervi ſui. Omni igitur in præſentiarum ſuſpicione amputata, & altercatione omiſſa, Divinæ, cui cuncta militant, diſpenſationi Regio in hoc voto militante, Epiſcoporum Provincialium & Conventus Sanctæ Cantuarienſis Eccleſiæ communi omnium conſenſu & unanimi, Thomas ejus Eccleſiæ Archi-Levita in Archi-Præſulem apud Londonias in Regio illo & Præclaro Monaſterio, quod dicitur Weſtmunſter, eligitur. Eligitur, inquam, jam in Aula annis quinque functus Officio; ætatis verò vitæ annum agens circa quadrageſimum quartum.

### WILHELMUS.

SOLUS tamen Epiſcoporum Londonienſis oblocutus eſt. Sed qui nullis juvabatur ſtudiis, & ſua, non quæ Jeſu Chriſti quæſiſſe videbatur, ea facilitate ſententia plurimorum convinci meruit, qua contradicere præſumpſit.

### HERIBERTUS.

ELECTUS igitur mox Filio Regis, Regni hæredi, Henrico adhuc puero, & quem de eximia Regis gratia Cancellarius quaſi in filium & alumnum, ſicut jam præfati ſumus, ſuſceperat, præſentatur, Regis Patris ſui, de Mandato Patris, in hoc vices gerenti. Et electioni Eccleſiæ Regio aſſenſu vel conniventia accedente, authoritate quoque Regia ab omnibus Curiæ nexibus abſolutus, liber Anglicanæ Eccleſiæ redditur, & in ea libertate ab Eccleſia in Hymnis & Canticis ſpiritualibus, ut mos eſt, cum ſumma jucunditate ſuſcipitur.

## CAPUT VII.

*Quomodo Electus ad ſe ſit reverſus.*

IGITUR Thomas, non jam Aulæ Cancellarius, ſed Eccleſiæ Electus, mox quaſi homo de gravi ſomno evigilans, quis jam diu fuiſſet, & qualis deinceps futurus eſſe debuiſſet, cum corde ſuo meditabatur. Et ex meditatione hac concaluit cor ejus, & ſenſim cœpit ignis exardeſcere, quo novus, qui extinctus putabatur, homo totus & coalitus cœpit paulatim coaleſcere, ſed nondum caput erigere. Qui tamen novus homo, quadam diſcretionis cautela, veteris hominis habitu magis fuit opertus, quàm oppreſſus à veteri, niſi quia ipſa operatio quaſi oppreſſio fuit. Verùm mox in ipſa mutatione ſuæ novitatis novus homo & revelari appetit, & ſe diutiùs opprimi non permittit. Electus itaque Londonia, ubi erat ortus, cùm multorum & magnorum comitatu citò poſt Electionem Cantuariam propter Conſecrationis gratiam proficiſcebatur. Inter itinerandum verò unum ex Clericis ſuis acceſſivit, ipſi ſecretò inquiens ſe eadem nocte in viſu vidiſſe venerandam quandam ipſi adſtitiſſe, & decem ei talenta tradidiſſe. Et Clericus hic Heribertus de Boſeham erat. Cujus quidem interpretationem Clericus minimè tunc advertens de ſomnii conjectura hæſitabat. Sed poſtquàm glorificatus eſt à Jeſu, tunc intellexit hunc præſignatum in ſervo illo Evangelico, qui acceptis in ſorte quinque talentis, alia quinque præter ſortem negotiando ſuperlucratus eſt. Et verùm fuit ſomnium, & interpretatio ejus. Adhuc autem eundem Clericum ſecretiùs alloquens ſubjecit: *Hoc volo, hoc tibi injungo, de cætero, quem me homines dixerint, confidenter & ſecretò mihi edicito; Et ſi quo vitio laborantem (multa quippe à multis de me dicentur, quæ non mihi dicentur, quemadmodùm & de aliis, & præſertim de Divitibus) pariter & exceſſum indica, ſi quo tu ipſe me videris & judicaveris excedentem.* Et in calce ſermonis adjiciens inquit: *Circumſpeximus, & clariùs quatuor, quàm duo oculi vident.* O prudentia Viri! O forma jam in necdum Epiſcopo Epiſcopalis! Certè omnibus, & præſertim Epiſcopis & admiranda & imitanda. O Propheticum, o videns, o videntis animal oculatum, quòd ne in diſtrictioris & anfractuoſæ viæ & vitæ hujus nocte offendat ullatenùs, & ante & retrò jam ſibi oculos coaptat. Electus enim iſte, necdùm Epiſcopus, Epiſcopalem tamen jam formam induens, mox elegit quibus iſtam quaſi propriam propriæ viſitationis ſuæ curam injungeret.

## CAPUT VIII.

*Qualiter ſit conſecratus. Et à quo.*

LONDONIA, ut diximus, Cantuariam venit, in qua tanquam Metropoli, ſecundùm morem & Canonum formam, conſecratio erat celebranda. Ad quam jam conſecrationem, ob conſecrandi Reverentiam, totum ferè Regnum confluxerat. Clerus quidem, ut ex debito, Proceres verò Regni & Magnates, ut Regi, cui opus adeò complacebat, pariter & Electo, qui de Aula prodierat, honoris impenderent gratiam & obſequium. Igitur in Sacramentali illo tempore, in illis tam miræ, quàm mirificæ unctionis diebus, in hebdomada Pentecoſtes, in Sabbatho temporis & Ordinis, ut mox claruit, conſonantibus Sacramentis, Archi-Levita, Eccleſiæ Electus in Sacerdotem ordinatur, in craſtino Dominicæ diei in Antiſtitem conſecrandus. Verùm quis Pontificum Comprovincialium in Conſecratione primam manum haberet, deliberabatur mox inter Pontifices, Londoniæ quippe Epiſcopali

pali Sede, ad quam id pertinere dignoſcitur, tunc fortè vacante, Wintonienſis, qui abſentis aut non ſuperſtitis Londonienſis vices in Provincia gerit, ad ſe omnimodis pertinere aſſerebat. At verò Roffenſis, eò quòd ab Eccleſiæ ſuæ fundatione & jure ſpecialis & peculiaris Archi-Præſulis Capellanus ſit, id ſuum eſſe, & non alterius contendebat. Tandem verò ob quædam, quæ hic inſerere prætermitto, ſalvo in hac parte jure Roffenſis Eccleſiæ, de Roffenſis conſenſu, Venerabili Viro, ſicut generoſitate, ita Sanctitate præclaro, Henrico Wintonienſi Epiſcopo Archi-Præſulis conſecratio eſt delata: & feſtivè ſuper modum, & magnificè, ſicut futurum tantum decebat Antiſtitem, in Octavis Pentecoſtes eſt conſummata. Cujus profectò Conſecrationi præter Procerum & Nobilium Regni tanquàm turbam innumeram, quibus & egregius ille adhuc puer Henricus, Regis Filius & Regni hæres, præeminebat, quotuordecim Comprovinciales Epiſcopi interfuerant, ipſo qui conſecrabatur Archi-Præſule decimo quinto.

Nuncii verò ad felicis memoriæ Alexandrum tertium, Romanæ Sedis Pontificem, confeſtim directi ſunt, qui tunc propter ſchiſma, quod in Romana Eccleſia tunc erat, apud Montem Peſſulanum morabatur. Qui verò miſſi fuerant, Viri Religioſi, literati, & honeſti erant. Quorum unus & præcipuus fuit amplectendæ memoriæ Magiſter Adam Abbas Eones-Hamenſis, quem propter vitæ ſanctitatem, & morum honeſtatem, & vitæ præeminentiam novus iſte Conſecratus, dum Cancellarii fungeretur officio, præfatæ Abbatiæ vacanti paulo ante præfecerat. Qui venientes Inſigne illud Metropolitanorum, quod Pallium dicitur, inſtanter, ſicut decebat, & fortiter poſtulabant. Quod tamen, quia favorabilis erat, ad cujus hoc uſum petebatur, citiùs & faciliùs a Sede Apoſtolica obtinuerunt. Et in brevi cum Pallio lætabundi, & proſperè ſunt reverſi. Et ita Thomas, cum ſumma devotione ſuſcepto Pallio, de Epiſcopo Archi-Epiſcopus factus eſt.

## CAPUT IX.

*Quomodo exuto veteri novum hominem induerit.*

### WILHELMUS.

CONSECRATUS igitur Beatus Thomas, ut cum Sacramento rem Sacramenti conſequeretur, veterem hominem renovare diſpoſuit. Unde tanquam jam transformatus in Virum alterum, factus eſt abſtinentior, vigilantior, frequentior in oratione, ſollicitior in prædicatione: Æſtimans rectum renovationis progreſſum à ſe ipſo incipere, tunc rectè ſe aliis dominari poſſe, ſi ſibi ipſi priùs didiciſſet imperare. Corpus ſuum ſervituti ſubjiciens docuit ancillari, ſpiritum dominari, habituque Monachali cum cilicio ſuſcepto, ſpiritualem hominem, quem ſub honeſtate tamen veſtium oculis hominum eximebat, meritis implebat. Paucisque conſciis ſub lorica fidei militabat, gaudens quòd in triplici veſte triplicem Perſonam gereret; Exteriori Clericum exhiberet, interiori Monachum occultaret, intima Eremitæ moleſtias ſuſtineret. Gaudens quòd exteriori mundum falleret, interiori fratribus ſuis ſe conformaret, intima motus illicitos temperaret. Nam à quodam Cœnobita Cantuarienſis Eccleſiæ ſanctiſſimæ converſationis acceperat, cui Dominus in viſione locutus fuerat, quòd ſi Monachum indueret, Dominum in negotiis propitium & coadjutorem mereretur. Gaudens quoque, quòd per hujus habitus ſuſceptionem duorum Prædeceſſorum ſuorum vitaret excidium: Stigandi ſcilicet & Elſim. Ex quibus Stigandus in Clericali habitu Apoſtolica cenſura dignitate privatus vitam in carcere finivit. Alter autem Alpino frigore congelatus, & ſciſſi jumenti ſtercore præceps involutus, non eſt permiſſus ſacra Patrum Monachorum Sede non Monachus inſidere.

### HERIBERTUS.

ECCE Thomas, alter Joſeph, rejecto Pallio fugiens, jam adulteræ manus non veretur. Ecce Thomas alter in ſpiritu & virtute Elias, pilis Camelorum veſtitus. Ecce Virgo alter electus à Domino, qui relicta ſindone, cilicio ſuper nudo amictus, viros ſanguinum, inimicos Crucis Chriſti fugiens, novi Regis vexillum novus Tyro in cilicio ſequitur. Verùm qui manum mittunt ad fortia, inter initia ſpiritu ferventes, proceſſu temporis, quaſi fatigati ex curſu, ſeu preſſi nimis ſub onere, ſolent ſenſim in dies tepeſcere, donec tandem ſancti Officii ſuſcepti debito inimica ſemper oblivio ſuperveniens per ſeducibiles Carnis illecebras, per quotidiana vitæ hujus oblectamenta, & occupationes varias, ſpiritum inter initia tam fervidum in fine penitus extinguat. Quod oculatum animal hoc, Thomas ſcilicèt, operosè attendens, & ſtudioſè præcavens, quodam ſacri Ordinis Inſigni, quod ſtola ſeu Orarium dicitur, utrumque, quod Sacerdotum eſt, humerum ambiebat, & hoc quotidiè & continuè in omnium viſu geſtabat, ut per hoc Sacerdos Evangelicus, quòd jam ſuſcepit, Evangelicum jugiter recolat jugum, aut ad Confirmationis Sacramentum celebriùs peragendum ſemper foret paratior: Ad quod præ cæteris omni tempore promptiſſimus & devotiſſimus fuit. His ornatus Pontifex, quotidie procedebat in publicum, niſi quòd cilicium, juxta nominis ſui rationem, & Religionis veritatem tenendam, celabatur admodùm occultè, nemine præterquàm aliquo, ſine quo tale quid geri non poterat, conſcio. Unde & iſtud ſui Inſigne tyrocinii toto tempore non depoſuit, donec glorioſi certaminis ſui conſummaſſet triumphum. Verùm alterum illud, quod Orarium diximus, quod geſtabat in publico, in exilium exturbatus mox depoſuit: eò quòd exulem in alienis Provinciis non deceret. Verùm in reliqua veſte quotidiana & communi, toto quidem anno primo, more ſuo clarus & nitidus, ſed Cleri poſtmodum, præſertim in habitu, mediocritatem eſt ſecutus, ita ut, juxta quòd ait quidam, nec eſſent neglectæ ſordes, nec affectatæ deliciæ. Clauſæ ipſius veſtes erant, pullæ, & poderes. Et pelles non quidem pretioſæ, ſed agninæ.

## CAPUT X.

*De vitæ & converſationis ejus modo.*

IGITUR poſt Pontificis habitum, quem deſcribendo perſtrinximus, vitam, & quemadmodùm vixe-

vixerit, intueamur. Nec enim fideliter cujuſquam vita deſcribitur, ſi quo vivitur, vel qualiter ipſe vixerit, omittatur. Siquidem diebus ſingulis poſt Synaxim decantatam, quam citò poſt gallicinium ſub profunda nocte decantare conſueverat, mox clam in conclavi aliquo introducebantur Fratres tredecim, quibus ipſe poſitis veſtimentis ſuis, & ſe præcingens, diſcumbentibus, miniſtrabat, ſinguli quatuor argenteos largiens. Et hoc ita mandatum, furtivè magis, quam fur unus, per ſingulas noctes faciebat: veritus, nec immeritò, ne ſi ſub luce faceret, illud ex viſu hominum virtutum virus inanis inficeret gloria, quo, ut ſupra tetigimus, ipſe, dum adhuc juvenis, quaſi incurabiliter videbatur infectus. Unde & quò ſecretiùs, eò fiebat & ſecuriùs. Vel ideò, ne aliorsùm, ut plerumque contingebat, eum traheret occupatio. Quod cùm contingebat, tunc quidem per unum Fratrem, ad quem pertinebat de egenis, hoc ipſum adimplebatur. Vel ideò certè ſub nocte, quòd nequaquàm foret ſub luce tam devota vacatio. Et verè tunc devota vacatio, & devotiſſima. In eo noctis vacans devotio. Cerneres quippe Pontificem in profundæ noctis ſilentio, quaſi lucem in tenebris, ſingulorum pedibus advolutum, à ſingulis orationem petere, & plorare per ſingulos. Et velut aquarum exitus lachrymæ deducebantur per oculos, adeò ut lachrymis plus quàm aqua ſingulorum pedes lavari viderentur. Secundum verò fiebat convivium, non jam in furno noctis factum, ſed diluculo. Ecce enim egredientibus è cœleſti convivio illis tredecim, quibus Pontifex præcinctus miniſtraverat, ingrediuntur alii duodecim, quibus diſcumbentibus Frater ille, qui ad uſus pauperum portabat loculos, vice Pontificis, humiliter & devotè ſingulorum pedes lavans, miniſtrabat: Sine argenteis quidem, ſed in cibis abundè. Tertium verò in proceſſu lucis circa horam diei tertiam fiebat convivium, centum ex iis qui dicuntur Præbendarii, pauperibus introductis. Quibus duo Fratres, ad quos de egenis pertinebat, miniſtrabant. Et quidem triplex menſa Pontificis per ſingulos dies has quotidie tres menſas ponentis, quaſi quotidie tres Miſſas celebrantis. Primam in nocte, ſecundam in aurora, tertiam ſub luce plena. Reverà in hoc myſticè, unctione Magiſtra, edoctus, ut ita videlicet tribus menſis his, tanquàm tribus Miſſis, Deo gratis hoſtiis, nova Salvatoris nativitas ſuam in ipſo novitatem, tanquàm nativitatem roboraret: Ut quem ſub peccati jugo vetuſta ſervitus tenuerat, nova Chriſti nativitas liberaret, & ita novus homo novum hominem Chriſtum indueret.

Igitur poſt Synaxim decantatam, Evangelico illo convivio, in quo, ut diximus, ipſemet miniſtraverat, ſoluto, brevis ſomni ob ſenſus reparandos ſopore prægustato, cæteris adhuc dormientibus, ſolus ipſe ad ſacros Codices manicabat. Et ad aperienda ſecum ſacræ Scripturæ myſteria uno dumtaxat ſuorum, aliquantiſper, ut ſibi viſum eſt, in his exercitato, accito, tanquàm apertis Cœli cataractis, ſummo manè in alimoniam ſpiritus Manna Cœleſtis refectionis colligebat. Hic erat diſcipulus, qui teſtimonium perhibet de his, & vidit & ſcripſit hæc, ſcilicet Magiſter Heribertus de Boſehem. Per ſcripturarum quippe tot profunda & opaca, ſicut ipſe confitebatur, ſi abſque duce incederet, ſemper metuebat errorem. Unde & in planis intelligentiæ ſuæ teſtem, & in obſcuris ſemper me ſuæ inquiſitionis ducem expetebat. Verùm finita collatione mox excludebatur, qui accitus fuerat, & ſolus Pontifex in conclavi ſuo remanebat incluſus, tanquàm in Sponſi cellam vinariam introductus, ad quem nulli nulla ex cauſa, etiam uſque ad diei tertiam, ullus erat acceſſus. Ecce Thomas, qui etſi manum jam ad fortia miſerit, & ſicut prælatione, ita & quadam operum altitudine virtutum conſcenderit ſpeculam, tamen in ſcripturarum via, tam humiliter, tam ſimpliciter gradiebatur, ut in hac, nec Eruditorem præcurreret, nec præſumeret de ſe. Unde hic, qui inter vepres & ſpinoſa ſæculi à longo tempore jam inveteratam ruditatem contraxerat, adeo eſt in brevi eruditus à Deo Cœleſti illo Manna, quod in mane per ſingulos dies colligebat, refectus, ut & aliis jam eructaret, quod guſtavit, & ſuper omnem aquam nunc in Clero, nunc in Populo ſemen Verbi Dei ſeminaret. Tanto etiam Scripturarum amore ferebatur, ut ſæpiſſimè inter viandum deflexo in partem equo, accito ſupra memorato Diſcipulo, in via ſacræ eruditioni intenderet, hoc ſæpiùs iterans: O, inquit, ſi mihi daretur, ut ſæculi curis & cauſis ſemotis, in otio & quiete hujuſcemodi poſſem intendere! Quàm fructuoſam, favente Domino, his impenderem operam! Et quàm ſtudioſè perditi temporis repararem jacturam! Scedulas in manicis ſuis laxis complicare conſueverat ædificationis aliquid non ſpernendum continentes, ut ita Legendo ſemper promptiùs penes ſe haberet quod diceret. Illud etiam non tacendum, ſed quaſi extollendum præconio, quod ſemper ſecum habuerit multos & magnos viros, omni morum & vitæ honeſtate præditos, & ſcientiæ eruditione præclaros, in Scripturarum planis promptiſſimos, in Myſteriis exercitatos, in ſacra verò collatione fructuoſos, adeò ut inter iſtos quotidie quivis ſapiens ſapientior fieret. Quod multum Pontificis propoſito & deſiderio favebat. Cùm enim vacaret, non modicum ex his ſapientia & ſcientia proficiebat in dies. Quorum Eruditorum Catalogum, favente Domino circa ultimam totius Hiſtoriæ hujus calcem ſeriatim, & ſingulorum ex ordine ponendo nomina, ordinabimus.

## CAPUT XI.

*Qualis fuerit in Officio Altaris.*

HORA igitur diei jam tertia egrediebatur Pontifex de conclavi ſuo, Sacerdotali miniſterio Sacra Cæleſtia conſecraturus. Illos verò nunc pertranſeo dies, quibus ipſe ſolùm intererat. Non enim conficiebat hoc diebus ſingulis: Quod, ut ipſemet confitebatur, non negligentia, ſed reverentia faciebat. Et quia inter bonos Sacerdotes & ſanctos in hoc obſervantia variat. Quidam enim ſingulis, alii verò certis diebus conficiunt. In conficientibus quidem videre mihi videor grande converſationis ſanctæ argumentum, in aliis verò reverentiæ & humilitatis indicium. Scripta verò Canonica, ſicut nec jubent, nec inhibent, nec diſſuadent aut ſuadent, ut Sacerdos quotidie offerat, ſed hoc teſtantur, quòd una die ſemel offerre ſufficiat, quemadmodùm & ſemel oblatus eſt Chriſtus. Illum verò valde felicem prædi-

cant,

cant, qui in die una dignè celebret. Illos autem in præſentiarum, nec memoratu dignos, non Chriſti, ſed Mammonæ Sacerdotes prætereo, qui propter oblationum quæſtum, unam Chriſti & ſemel oblatam hoſtiam quotidie non ſemel, ſed libentiùs iterùm non tam conſecrant, quam dilaniant, Filium Dei quæſtui habentes & oſtentui. Contemptis igitur his, ad magnum Sacerdotem noſtrum revertamur, inter illos Reverendos Altiſſimi Sacerdotes numerandum, qui quotidie verentur & reverentur offerre. Igitur mox ut Beatus Thomas parabat ſe ut offerret, & myſtica illa & Sacerdotalia indumenta offerebant Miniſtri, mox in primo viſu, necdùm etiam his ornatus, totum ſe concuſſit & effudit. Effudit, inquam, cor & excuſſit adeò, ut quidam lachrymarum fons emanaret à capite. Cum verò Sacerdotalibus jam ornatus, Altari, pro ſuis & Populi delictis priùs oraturus, & poſt oblaturus, adſtaret, adeò humiliatum erat cor ejus & contritum, ut inter ſacra deprecatoria cum lachrymis ſingultus magis ponerentur, quàm Verba. Qui etiam ob vanas & vagas cordis cogitationes reprimendas inter celebrandum, dum Miniſtri in ea Miſſa, quæ Catechumenorum dicitur, ſpiritualibus intenderent Canticis, ſemper aliquem Ethicum in manu tenere conſueverat. Et frequentiùs ea hora habebat in manibus quemdam Orationum libellum, quem unus prædeceſſorum ſuorum, vas Catholicum, hæreticorum baculus, malleus Tyrannorum, Scripturarum armarium, Evangelii tuba, & columna juſtitiæ, Beatus Anſelmus ſtylo ſicut ſalubriter pungitivo, vel pungitivè ſalubri & eleganti ex intimis ſanctæ devotionis ſuæ medullis exceperat. Hunc, inquam, habebat ibidem ab oratione ad lectionem ſe excipiens. Deinde verò totum hoc ſpeciale orationis genus, quod Miſſa dicitur, feſtinanter ſemper conſummare conſueverat: In Miſſæ introitu dicta una Collecta ſæpiùs, interim tribus, pluribus verò, aut vix, aut nunquàm. Et primaria quidem inſtitutio fuit, una tantùm diceretur: ut ſicut eſt Epiſtola una, Evangelium unum, & Collecta eſſet una. Poſteà verò proceſſu temporis plures ſunt additæ, quæ tamen ſecundùm formam Canonum, numerum ſeptenarium non excedunt. Hanc autem in hoc ſpeciali orationis genere brevitatem, & in Sacramentali carnium Agni immaculati eſu feſtinantiam, propter illum verebatur Domini tranſitum, edoctus à Domino Sacerdos hujuſmodi obſervabat, juxta quod in Lege ſcriptum eſt: *Et comedetis feſtinanter. Eſt enim phaſe, id eſt, tranſitus Domini*. Comedebat itaque feſtinanter propter emiſſiones per Angelos malos, perniciosum ſcilicet vanarum cogitationum ſuperventum, in Sacramentali Dominici Corporis perceptione non tardus, non moroſus, non nova præterquàm in Canone conſtituta ſunt adjungens, verùm ea præſertim hora profundiſſimas tanquam ex intimis pietatis viſceribus lachrymas profundebat & ſingultus, tanquàm attacta Chriſti vulnera tota intima cordis excutiens viſcera, & effundens. Huic tantæ devotioni teſtimonium perhibere poterunt, quotquot ſæpiùs publicè offerenti adſtabant. Manus etiam ſuas excutiebat hic vir ab omni munere, & à domo ſua ſordes avaritiæ prorsùs eliminabat.

JOANNES.

UNDE & tunc temporis accidit, ut Abbas unus, negotium habens in Curia ejus, aliquot aureos nunc his, nunc illis, qui in judiciis præerant, offerret. Sed cum omnes reſpuerent, Abbas negotium peregit, aurum retulit, & recedens, inquit: *Curiam reperi ſuperquàm auream, quæ non ſolùm poſt aurum abiit, ſed aurum abjicit, ſpernit & calcat*. Et quidem de domo Pontificis Abbatis hoc glorioſum præconium. Erat quoque providus in conſiliis, & in ventilatione cauſſarum diligens & modeſtus auditor, in interrogationibus ſubtilis, in reſponſionibus promptus, in judiciis juſtus, & perſonarum acceptione deducta juris per omnia rectiſſimus executor. Oſtiatim mendicantium nullus ab ejus januis vacuus rediit. Domos ægrorum vel lares debilium per ſuos diligentiùs ſcrutabatur, & beneficiis viſitabat, quamplures eorum quotidiano victu, veſtituque ſuſtentans. Cùm eis piæ memoriæ Theobaldus Prædeceſſor ipſius ſtatutas Prædeceſſorum ſuorum Eleemoſynas duplicare conſueverit, hic religioſa æmulatione, duplum ejus cenſuit duplicandum. Ad cujus pii operis obſervantiam omnium, ex quocumque titulo percipiebat, decimas conſecravit. Religioſos Viros tanta reverentia excipiebat, ut credi poſſet ſe in eis Divinam præſentiam aut Angelos venerari. In exercenda hoſpitalitate & aliis liberalitatis operibus ſic pollebat, ut quodcumque erat in facultatibus ejus, commune bonorum omnium credi poſſet. Liberabat pauperem à potente, ut qui reverà datus erat pauperum Pater, & mœrentium Conſolator. Arguebat liberè quarumcumque vitia Poteſtatum, ſciens, quòd ubi Spiritus Domini, ibi conſequenter eſt & libertas. Penſabat tamen vir diſcretus mores hominum, quos arguebat aut monebat, ne Sanctum daret canibus, aut Margaritas ſpargeret ante porcos. Et quia eum Cœleſtis docebat unctio, ſive litteratis, ſive illiteratis loqueretur, mirum in modum eruditus, & eloquens apparebat. Et prædicatio ejus, tam pondere ſententiarum, quàm puritate verborum placens erat & efficax. Et quamvis Domus ejus, pro more gentis, utenſilibus pretioſis & gerendorum variis utenſilibus nobilitaretur, divitias tamen & opes, & omnem Mundi ſupellectilem pro Chriſto parvi pendebat, tranſitoriis potiùs utens ad expediendas neceſſitates, quàm ſitiens ad explendas concupiſcentiæ voluptates.

## CAPUT XII.

*De ſobrietate ejus. Et qualis fuerit in Ordinibus.*

HERIBERTUS.

TALIBUS igitur virtutum refertus odoribus circa diei nonam hic Pontifex noſter ad corporalis alimoniæ ſe diſcubitum præparabat. Et mox cum nobili illo Eruditorum ſuorum Catalogo diſcubiturus procedebat in publicum. Et diſcumbens in medium à dextris Eruditos ſuos, Monachos verò & Religioſos ſtatuit à ſiniſtris: Milites verò, cæterique Potentes ſeparatim ſemper & per ſe diſcumbebant ſeorſim. Ne videlicet ipſos non intelligentes moleſtaret lectio, quæ quotidiè in menſa Pontificis ab initio uſque ad finem diſcubitus perſonabat. Vix etiam adventans Clericus quivis in propria Archi-Præſulis menſa diſcumbebat inter ſuos, niſi eum fortè Archi-Præſul vocans ex nomine multùm honorare decreviſſet, magis ſemper ſanctæ converſationis vel ſcientiæ, quàm dignitatis vel officii merito:

rito: Sed veniens quis honorificè quidem in aliqua menſarum diſcumbebat ſeorſim, crebris tunc ab Archi-Præſule menſalibus viſitatus Xeniis. Et ob hoc id maximè fiebat, ne è menſa, in qua ipſe Pontifex cum ſuis diſcumbebat, aliquod fortè verbum, ſicut ſolet, tunc elaberetur, & præſertim coram extraneo, quòd aliquis meliùs tacuiſſet. In ejus menſa non audiebantur tubicines, non Cornicines, non Lyra; non phiala, non Coraula: Nulla quidem præter mundam, ſplendidam & inundantem epularum opulentiam gulæ laſcivia, nulla penitus luxuriæ videbantur incitamenta.

Verùm cum qua ſobrietate & temperantia menſæ aſſederit, dicendum eſt. Reverà inter tot & tantas delicias, quæ ei apponebantur, in nullo penitus Sardanapalum, ſed ſolum Epiſcopum ſapiebat: Nullius, ut notari poſſet, avidus, nec ſuper ullam omninò eſcam ſe effundens. Et expreſſiùs audiamus abſtinentiæ illius modum, & quibus ita conſueverat. Tria namque ſobrietas exigit: Quid, quando, & quantum ſumamus, ne quid prohibitum, ne quid citra horam, ne quid ultra menſuram. Unde & Adam, qui primus comedit vetitum, confeſtim proſcribitur. Jonathas, qui citra horam, maledicitur. Iſrael verò, qui ultra menſuram, mox punitur. Verùm Thomas in virtute ſobrietatis cunctis præſtans,, de hora & menſura quotidie propoſita, quibus uti conſueverit, audiamus: Ne in hoc, quod facilè nimis juſtis & indiſcretè Religioſis videri poſſet, videatur in àliquo, vel in modico, tantam, quam de eo prædicamus, ſobrietatis decoloraſſe virtutem. Multa quidem offerebantur, apponebantur multa & varia, ſed inter plurima ad eſum proprium pauca retinebat. Et ea, quibus ipſe utebatur, & delicatiora quidem & pretioſiora erant, quæ etſi non ſint prohibita, à ſobrietatis tamen perfectione, & à perfectè ſobrio, his præſertim, quos diximus nimis juſtos, videri poſſent aliena. Unde cùm unus juſtorum talium ſuper hoc inter diſcumbendum ſemel quaſi ſubridendo notaret Pontificem, aliquantiſper Zelo motus Pontifex, ſic ei reſpondit: *Certè, Frater, niſi fallor, cum aviditate majori tu tua ſumis fabam, quàm ego appoſitam mihi Phaſidem*. Et erat tunc avis hæc ante Præſulem in paropſide. Et Frater ille, aliquamdiu inter nos converſatus delicioſa non quærens, utpotè qui ad hæc conſuetudinem non habuerat edulio groſſiorum. Et bonum quidem & prudens Pontificis hoc & pro Fratris conſuetudine, & pro veritate reſponſum. Nec enim refert, ut tradunt animarum medici Patres Orthodoxi, quid, quantumvè quis ſumat, ſi ſolùm neceſſitati & valetudini ſuæ, non voluptati indulgeat. Unde & primus omnium Parens non propter eſum Cervi vel Caprei, ſed propter guſtum pomi vetiti de Paradiſo ejectus exiit. Et Eſau non propter gallinaceum, ſed vilis lentis edulium primogenita perdidit. Nihil verò, ut diximus, refert, quid quantumvè quis ſumat, valetudini dumtaxat aut neceſſitati hoc, & non concupiſcentiæ militet. Pontifex igitur, qui groſſiora non poterat, utpotè minimè enutritus in his, delicioſa quidem ſed parcè admodùm ſumebat & ſobriè, ita quòd, ſicut ex ejus ſecreta Confeſſione quidam Religioſi ipſius familiares noverunt ſecretiùs, non magis cibatus, quàm jejunus, nec poſt vina pluſquàm ante, ullam vix ſentiret carnis rebellionem. Itaque finita menſa, hymnoque dicto, Pontifex cum Eruditis ſuis à menſa ſurgens thalamum ingrediebatur, ubi, aut in Scripturarum collatione, aut in agendorum erat conſiliis. Et quidem quotidiè ſic, niſi fortè pro tempore modico ſomno indulgeret.

JOANNES.

OTIUM enim ſummoperè fugiebat, ne viderent eum hoſtes, & deriderent ſabbatha ejus. Quod autem nocturno ſomno ſine grandi diſpendio corporis deducere poterat lachrymis & orationibus indulgebat, & Meditationibus ſanctis, caſtimoniam ſectans in corpore, ſervans pudicitiam & modeſtiam in ſermone, in opere juſtitiam: Ut quos erat eruditurus verbo, Sanctitatis ſuæ potentiùs moveret exemplo. Hæreticos Schiſmaticoſque infatigabiliter expugnabat, & nunquam induci potuit, ut cum excommunicatis communicaret. Quiſquis ſanæ doctrinæ adverſabatur, eum ſibi hoſtem futurum in Chriſto non dubitabat. Juſtitiæ quoque zelo fervens, quod ſuum erat cuique ſervare videbatur, perſonarum prorſus & munerum acceptione deducta.

HERIBERTUS.

IN Ordinibus verò, ut verum fateamur, ſuper cætera & præ cæteris in hoc Paſtoris officio pavidus admodùm fuit, & ſollicitus. Legerat quippe illud Magiſtri ad Diſcipulum: *Manus citò nemini impoſueris, ne communices peccatis alienis*. Et ex his, quaſi terribili quodam tonitrui ſono, toto corde concutiebatur & corpore. Unde & in Ordinandorum diſcuſſione erat indagator acerrimus. Primùm, ut Eccleſiaſtica habet inſtitutio, ſi vita dignus. Secundò, ſi ſcientia ornatus: Pro gradu tamen, quem quærebat. Tertiò, ſi vitæ & ſcientiæ, vel gradui, quem quærebat, Eccleſiæ Beneficium eſſet competens: Ne poſtquàm promoti, palantes & vagi, ſeu conductitii, Sacros Ordines, non Religioni, ſed potiùs quæſtui haberent & oſtentui. Verùm in his adeò erat indagator acerbus, ut vix abſque ſe ipſo hanc indagationem crederet. In tantum verebatur, ne peccatis alienis communicaret, vel ne pro templi Miniſtris in templo Dei idola erigeret; vel ne tanquàm trapezita, ſed doloſus, ſummi Regis nummum adulteraret. Certiſſimè enim aſſerebat, quoniam qui indignum ſciens, vel abſque multa probatione ordinat, etiamſi ordinatus poſteà corrigatur, graviter Deum offendit. Quod ſi Ordinatus non corrigitur, Ordinans Ordinati ſe peccatis maculat, his maximè, quæ poſt Ordinationis ſuæ diem Ordinatus perpetrat.

## CAPUT XIII.

*De prædiis & dominiis ſuis repetitis & revocatis.*

IGITUR his, quibus tam glorioſè vitam ſuam inſtituit vir Beatus, expeditis, ad alia tranſeamus. Jam enim qui huc uſque in portu Eccleſiæ navigaverat, Mare ſæculi ingredi incipiebat, & ſæcularia tractare. Quod perſæpè neceſſe Pontifici, ſed ſapienti Pontifici dulce nunquàm. Jam quibuſdam Regni Magnatibus, viris magnis & Potentibus, de prædiis per Præceſſorum impotentiam, ſeu incuriam Eccleſiæ ſuæ ablatis quæſtionem movet: Quædam repetendo, nonnulla verò, ubi manifeſta videbatur injuria, abſque quæſtione revocando. Conventus verò quare hoc faceret, reſpondit nullo modo ſe

velle

velle litigare ſuper his, quæ ad Dominium ſuum pertinere fuiſſet notiſſimum, etſi quocumque titulo injuſtè alienata. Et ita omnia prædia illa, quæ firmè feudales dicebantur, pro voluntate ſua tenuit & ordinavit, donec exturbatus hæc & alia propter juſtitiam proſcriptus perdidit. Unde hujuſcemodi motis quæſtionibus oriuntur Pontifici mox contentiones, & lites, & adverſarii multi, ſed propter Regis metum occultiores, eximiam illam, quam habebat adhuc, Regis gratiam veentes, & ob hoc Pontificis non modicum metuentes offenſam. Verum qui ſe læſos ſentiebant, aut lædendos verebantur, Regem extra Regnum agentem adeunt, & conquerentes exponunt, aliqui ſe paſſos, alii verò ſe paſſuros injuriam per Pontificem, niſi Regia Clementia Juſtitiæ adhibeat manum. Et conſtanter Regis ad Pontificem gratiam, vel in aliquo labefactare attentantes addunt, quòd nimia Regis gratia cornua daret Pontifici ad excedendum. Sed Rex, qui opere & veritate eum diligebat, à talibus avertebat auditum. Et quia in articulo erat transfretandi, in adventum ſuum in Angliam, querentes diſtulit. Quò tandem apud Suthantune applicito, confeſtim Archi-Præſul cum egregio illo puero Henrico Filio Regis obviam venit. Et ecce illis Regis hoſpitium ingredientibus, Rege & univerſis occurrentibus, per totam Aulam fit gaudium & exultatio. Ita ut videretur Rex ſe totum propter Pontificem in omne gaudium dilatare: Utpote, qui nunc primò ſuum quondam Aulæ Thomam videret Pontificem. Et maximè ob hoc gaudebat, quia de Sanctitate Pontificis tot & tanta, ſecreto jam perſtricto, acceperat. Cùm verò per aliquot dies ſic congratularentur ad invicem, tandem Pontifex cum alumno ſuo præfato à Rege in ſumma gratia abſceſſit. Præfati verò Queruli videntes & audientes ſic abſcondunt ſe, & querelas diſſimulant.

## CAPUT XIV.

*De profectione ejus ad Concilium Turonenſe.*

ET ecce poſt modicum felicis memoriæ Alexander Papa per univerſam Catholicorum Eccleſiam, erat quippe in Romana Eccleſia tunc Schiſma, Concilium convocat. Unde & Archi-Præſul in omnibus magnus, magnificentiſſimè ad transfretandum ſe præparabat. Et Rege adito alumnum ſuum Patri reſtituit, & ſic cum ſumma gratia licentiatus à Rege, tandem, aura flante proſpera, Mare ingreſſus, in Flandria in Portu, qui dicitur Gravelinga, proſperè applicuit. Cui mox Proceres & Nobiles terræ illius occurrerunt, omnem honorem exhibentes certatim, & ſua & quæ poterant offerentes. Deinde verò per Nortmanniam & Cenomanniam tranſiens, in omni Regis Anglorum ditione honorificè quidem tanquàm Rex ipſe excipiebatur; Turonis verò jam appropinquans, tertio ni fallor die ante celebrandum Concilium, Civitatem ingreſſurus, audito ejus adventu, mox univerſa Civitas commovetur, & obviam exeunt univerſi: Non ſolùm Cives & indigenæ, ſed & Perſonæ Eccleſiaſticæ, quæ ad Concilium jam ferè omnes convenerant, diverſarum nationum Archi-Præſules & Pontifices, & quod minimè tacendum, præter Romanæ Eccleſiæ morem Domini Patres & Rectores Eccleſiæ Cardinales univerſi, longè priùſquàm Civitatem ingrederetur, occurrerunt. Præterquàm duo tantùm, qui Domino Papæ, ne in tam celebri frequentia ſine lateribus eſſet, conſidebant. Tanta verò fuit ſequentium turma, ut Archi-Præſule ad Dominum Papam ingrediente Palatium Papæ, Papa quaſi ex neceſſitate, ne comprimeretur, in quo erat exiret thalamum, & ingrederetur Palatium. Et Dominus quidem Papa Archi-Præſulem benigniſſimè tunc ſuſcepit. Et eo quidem benigniùs, quòd ex multo tempore cupiens erat eum videre, qui tam multa audierat de eo. Et ut videbatur ſuper itinere ei compaſſus, citò dimiſit eum. Et Archi-Præſul ſic recedens in Arcem Regis, quæ propè Palatium erat, hoſpitio ſe recepit. Itaque per aliquot dies celebrato Concilio, ad Archi-Præſulis noſtri petitionem nonnullis Eccleſiæ ſuæ Privilegiis renovatis, vir Apoſtolicus in oſculo pacis dimiſit eum cum benedictione ſua & gratia. Et quidem æquore & aere faventibus, in Angliam citò cum gaudio reverſus eſt, ſecundo jam anno Conſecrationis ſuæ. Et à Rege, pro more & debito, tanquàm Pater à Filio in omni gaudio ſuſcipitur.

## CAPUT XV.

*De Conſecratione Epiſcoporum Vigornenſis & Herefordienſis.*

HIS diebus duæ vacabant Sedes Epiſcopales in Provincia, Vigornenſis videlicet & Herefordienſis, prioris Sedis Pontifice jam mortuo, ſed altero ab Herefordienſi ad Londonienſem ſedem tranſlato. Translatus Gilbertus Folioth vocatus erat nomine proprio, cognomento Folioth. Has igitur duas ſedes vacantes cùm Rex aliquamdiu tenuiſſet, à novo Metropolitano ſuo ſæpiùs eſt conventus, nunc rogatus, nunc monitus, interdum & acriter, ſed amicè correptus, quòd in ſedibus vacantibus Clero de ſubſtituendis Paſtoribus non conſentiret. Mos enim prophanus in plurimis jam Regnis inolevit, quòd Epiſcopatus vacantes & Monaſteria Reges pro voto per annos tenent, & quaſi Chriſto proſcripto applicantur Fiſco dos Viduæ & Crucifixi Patrimonium, calamitoſorum refrigeria & egenorum ſubſidia. Hæc Archi-Præſul recolens, & attendens ſui eſſe officii talia non ſuſtinere, Regem, quem ſuper hominem diligebat, nunc monebat, ut ſedes diu vacantes ordinari permitteret, in temporalibus, & ſpiritualibus quæ inde conſtabant mala non tacens. Et Rex tandem ad multam Archi-Præſulis inſtantiam Pontifices fieri annuit. Et ita ad duas ſedes prænominatas Pontifices ſunt electi, Viri certè omni ſanctitate perſpicui. Ad Vigornenſem electus eſt quidam ætate quidem juvenis, ſed morum gravitate ſenex, nomine Rogerus, magni viri Roberti quondam Glavorenſis Comitis Filius, cujus adhuc virtus inſignior ſanguinis generoſitatem ſuperabat.

## CAPUT XVI.

*Commendatio Epiſcopi Vigornenſis.*

SI mihi nunc liceret, & cœptæ Hiſtoriæ lex ſic permitteret, virum juſtum pro virtutum ſuarum meritis efferre condignis præconiis, certè to-

tam hanc Martyris hiſtoriam quaſi Cœleſtis Firmamenti Stella Matutina illuſtraret, aut velut carbunculus aliquis ardentiſſimus, in his præſertim vitæ noſtræ tenebris, præ cæteris ardens & lucens. Quem quoties ad mentem revoco, alterum mihi officio Simonem, Oniæ Filium, Sacerdotem magnum, qui in vita ſua ſuffulſit domum, & in diebus ſuis corroboravit templum. Qui quaſi arcus refulgens inter nebulas, & quaſi lilia, quæ ſunt in tranſitu aquæ. Quaſi flos roſarum in diebus vernis, & quaſi Thus in igne ardens. Quaſi vas auri ſolidum, vas pretioſum, vas ſanctificatum in honore, & vas verè utile in Domo Domini. Verùm præſentis materiæ meæ propoſito reclamante, per amæna virtutum ipſius prata ſtylo noſtro effodiente nequaquam nunc rivus, ſed nec rivulus ducendus eſt, nec tanquàm amœnans & ſpecioſa florum, gratiarum ſuarum varietas depingenda: Quantæ videlicet fuerit puritatis lilium, quantæ verecundiæ roſa, quàm Cœleſtis converſationis viola, quàm jucundæ ſocietatis muſica, & ſuper omnia quantæ juſtitiæ columna, & ad cæterorum præſidium quàm infrangibilis conſtantiæ adamas. His igitur ſolùm ſic tactis, hic ætate juvenis, ſed moribus grandævus & virtutibus, cum omnium, ad quos id ſpectabat, voto electus, primus fuit quem Beatus Thomas Archi-Præſul in Epiſcopum Vigornenſem conſecravit. Qui poſteà & in proſperis & in adverſis ipſi ſemper erat obediens, etiam uſquè ad damna, uſque ad proſcriptionem & pericula multa: Turpe judicans, ſi Imperatore in Caſtris, miles Domi quaſi inter mulierum colos, ſeu calathos puellarum, balneorum & unguentorum uteretur fomentis.

Alium verò in Herefordenſem Epiſcopum conſecravit Robertum nomine de Meleduno, ſæcularium & ſacrarum litterarum in ſcholis Magiſtrum præclarum, in vita etiam, quàm in ſcientia, multò magis præclariorem. Cujus & ille ſacerdos magnus priùs conſecratus in ſcholis Diſcipulus fuit. Hic quippe Doctor magnus tam vita, quàm ſcientia, tanquàm luminare magnum, per univerſarum Eccleſiarum Orbem erat rutilans, & Diſcipulorum multitudinem eruditam, tanquàm varios per Orbem lucis ſuæ radios, à ſe emittens. Et ita in duobus his Pontificibus conſecratis, omni ſanctitate conſpicuis, Beati Thomæ propoſitum ſtetit firmum, & ab Altiſſimo deſiderium eſt impletum. Propoſuerat enim, & Altiſſimo ſupplicaverat, ut Archi-Epiſcopatus ſui tempore contra conſcientiam ſuam nemini prærterquàm digno Conſecrationis præſertim manum imponeret.

Poſt modicum verò Archi-Præſul, pleriſque Comprovincialibus Epiſcopis convocatis, nobile illud & Regale Monaſterium de Radinges, in quo Divæ recordationis Henricus quondam Anglorum Rex, ſecundi Henrici Regis Avus, in Mauſolæo glorioſè quieſcit, & ipſe fundator exſtitit, magnificè dedicavit, Rege volente ſic, & præſente. Et eodem quoque anno Londoniæ apud weſtmunſter glorioſi & verè Sancti Regis Edwardi corpus, tanquàm clarum admodum & pretioſum vas perfectæ continentiæ, de terræ pulvere extulit, & ob multa & præclara Regiæ vitæ merita ſolemniter quidem & ſublimiter ibidem in Eccleſia inter Sanctorum corpora collocavit, Rege itidem volente ſic, & præſente.

Et erat, ſicut prælocuti ſumus, illuſtris Regis & Sancti Pontificis cor unum & anima una in Deo, Regno per hoc & Sacerdotio in ſumma pace & tranquillitate concurrentibus, Deo pacis & dilectionis ſic agente. Sed proh dolor, & verè dolor! Nihil in humanis diuturnum, nihil permanens, ſed juxta Sapientis dictum, *Omnia tempus habent, & ſuis ſpatiis tranſeunt omnia ſub Cœlo. Tempus flendi, & tempus ridendi. Tempus dilectionis, & tempus odii. Tempus pacis, & tempus belli. Omnia tempus habent.* Magna certè nomina & chara fœdera tanti Regis & tanti Pontificis. Reverà tantum Regem & tantum Pontificem in alio Mundi Regno inveniri ſimul difficile eſſet, & tantam inter tantos concordiam.. Grandis quidem concordia, ſed brevis hora. In brevi quippe extrema concordiæ diſſenſio occupat. Nec per alium, quàm per totius pacis & dilectionis inimicum miſerè & infeliciter iſtud tantum & tam firmum concordiæ vinculum diſſolutum, ad Regni & Sacerdotii unitatem ſolidandam tam neceſſarium.

## CAPUT XVII.

*Qualiter inter Regem & Archi-Epiſcopum diſſenſio orta eſt.*

### JOANNES.

VIDENS igitur hoſtis antiquus tantum virum Eccleſiæ Dei plurimùm profuturum, invidit, & ne ſperata pace terra diutiùs frueretur, Zizania ſuperſeminavit, quæ fructum veteris amicitiæ Regis & Pontificis ſuffocarent.

### WILHELMUS.

ET inde ſeminarium ſumpſit. Nam cùm Primas onere Paſtoralis curæ premeretur, mittens Regem rogavit Cancellarium ſibi providere. Quia ipſe vix uni, ne dum duobus Officiis poterat ſufficere. Secundam verò cauſam iræ dedit. Nam publicæ Poteſtatis Miniſtri per Regionem Anglicanam de conſuetudine ſibi de ſingulis Hidis, ut verbis Comprovincialium utar, pecuniam colligunt, tamquàm laboris mercedem, quem tuitioni Patriæ impendunt. Quam pecuniam tamen Rex tanquàm reditum nitebatur in fiſcum redigere. Obſtitit Primas, dicens ne oporteret pro reditu computari, quod ſuo & aliorum arbitrio daretur. Sed & tertium fuit, quod iram Regis accendit.

### HERIBERTUS.

CONTIGIT ut quidam Operarii Diaboli, nomine dumtaxat Clerici, ſed de ſorte ſatanæ, de maleficiis accuſati, capti tenerentur in vinculis, inter quos Sacerdos unus erat de homicidio infamis, & accuſatus à propinquis defuncti. Iſte ob privilegium Ordinis ad Diœceſanum Epiſcopum Saresberienſem captus dirigitur, Regis Officialibus & propinquis defuncti accuſantibus, & acriter inſtantibus, ut Epiſcopus exhiberet juſtitiam. Sed Sacerdote conſtanter inficiante, cùm non poſſet per accuſatores convinci, Canonica indicitur Purgatio accuſato. Sed eo in Purgatione deficiente, mittit Epiſcopus ad Archi-Præſulem de jure conſulens, & ut in exequenda pœna procederet ſecuriùs. Archi-Præſul verò conſultus mandavit, ut omni privatus Eccleſiaſtico beneficio exautoraretur, & in Monaſterio ad agendam perpetuam vitæ diſtrictiſſimæ pœnitentiam perpetuò recluderetur. Et quidem Clerici in hunc modum ſuper maleficiis accuſati & convicti, vel deprehenſi, vel infames & in Purgatione adjudicata deficientes, abſque omni mutilatione vel deformatione mem-

ne membrorum ex decreto Archi-Præſulis, priſtinis authenticorum Canonum ſanctionibus roborato, per Provinciam percellebantur. Pœna tamen exaſperata vel emollita pro qualitate flagitii, pro gradu etiam & ordine delinquentis, & modo & cauſa delinquendi.

Illud etiam minimè prætereundum, quod circa idem tempus Philippus quidam de Brois Canonicus juſtitias Regis probroſis quibuſdam contumeliis affecerat. Propter quod Rex non ſolum adversùs ipſum, ſed potiùs adversùs totum Regni Clerum exaſperatus videbatur. Solet quippe mox in totam Officii profeſſionem conferri, ſi quid fortè turpiter vel enormiter ab aliquibus de profeſſione admittitur. Verùm querela ad Archi-Præſulem delata, citatus Clericus, & ſupra modum delicti, ut vel ſic faciliùs quieſceret Regis indignatio, eſt punitus: Publicè ſcilicet virgarum diſciplinæ adjudicatus, & per annos aliquos ab omni Officio & Eccleſiaſtico beneficio, quod in Regno habebat, ſuſpenſus. Verùm cùm Regi non ſufficeret hoc, videbatur Rex potiùs reum Clericum ad aliquam pœnam corporalem depoſcere, ſed verebatur hoc exprimere, jam advertens Archi-Præſulis rigorem non poſſe flecti ad hoc. Arctabatur itaque Rex, arctabatur & Pontifex. Rex etenim Populi ſui pacem, ſicut Archi-Præſul Cleri ſui zelans libertatem, audiens per hujuſmodi caſtigationes talium Clericorum immò veriùs coronatorum Dæmonum flagitia non reprimi, ſed potiùs in dies Regnum deterius fieri, Archi-Præſulem & Epiſcopos ad temperandum Regni Clerum Londoniæ apud Weſtemunſter convocat.

## CAPUT XVIII.

*De allegatione Regis & Reſponſio Pontificis.*

REx itaque, cauſa vocationis expoſita, mox inſtanter exigit, ut deprehenſi vel convicti Clerici in tam enormibus flagitiis exponantur ſuis lictoribus, Eccleſiæ præſidio deſtituti: adjiciens ad nocendum fore promptiores, niſi poſt pœnam ſpiritualem corporali pœnæ ſubdantur. Et pœnam parùm curare de Ordinis amiſſione, qui Ordinis contemplatione a tam enormibus manus continere non verentur. Et tanto deteriores eſſe in ſcelere, quanto ſunt cæteris Ordinis privilegio digniores. Unde & ſæverioribus coercendi vindictis, quando reperiuntur in ſcelere. Hoc ergo Rex, quorundam clam fretus conſilio utriuſque juris ſe habere peritiam oſtentantium, inſtantiſſimè poſtulat, ut tales mox ſubmoti à Clero Curiæ tradantur, quod non ſolùm jus humanum, ſed & ipſius Divini juris ſanxit authoritas. Unde & qui pro Rege, ob Regium favorem videbantur ſcienter edocti, allegabant tales nequaquàm ex illo ulli Monaſterio; ſed Canonibus ſancientibus ſic, potius tradendos Curiæ: Et hoc eſſe tradi Curiæ, judici videlicet ſæculari tradi puniendos.

Verùm Rege & ſuis ſic allegantibus Archi-Præſul unà cum Provincialibus Epiſcopis, & cum præfatis Eruditis ſuis librato conſilio, cum plurimùm & ipſe pro Cleri libertate ſecundùm Antiquorum Patrum canonicam inſtitutionem luculenter ſatis & probabiliter reſpondiſſet, in fine ſermonis cum omni devotione Regiam obſecrabat Clementiam, ne ſub novo Rege Chriſto, & ſub nova Chriſti Lege, in nova & peculiari Domini ſorte contra Sanctorum Patrum inſtituta novam per Regnum ſuum induceret conditionem. Et hoc quidem pro ſe, & pro Regni ſui ſtabilitate obſecrabat humiliter & frequenter, crebrò interadjiciens ſe hoc ſic nec debere ſuſtinere, nec poſſe.

## CAPUT XIX.

*De exactione Regiarum Conſuetudinum.*

VErum Rex nihil motus ad hoc, ſed eò ampliùs commotus, quòd cerneret Archi-Præſulem & Epiſcopos adversùs ipſum, ut reputabat, unanimes ſic & conſtantes, ſciſcitabatur mox, an Conſuetudines ſuas Regias forent obſervaturi: Replicans illas tempore Avi ſui ab Archi-Epiſcopis & Epiſcopis Privatis & Privilegiatis obſervatas, non oportere ſuo tempore triſti judicio damnari. Ad quod Archi-Præſul, præhabito cum Fratribus ſuis conſilio, reſpondit illas ſe & Fratres ſuos obſervaturos, *ſalvo ordine ſuo*. Et id ipſum etiam ex Ordine reſponderunt Pontifices ſinguli, ſingulatim & à Rege interrogati. Unus autem, Hilarius ſcilicet Ciciſtrenſis Epiſcopus, audiens ob hanc omnium vocem Regem magis exacerbatum, Archi-Præſule & Co-Epiſcopis inconſultis mutavit verbum, dicens ſe Regias Conſtitutiones obſervaturum bona fide. Et profectò pro bono, ut reor, ut vel ſic Regis ſedaret animum. Sed Rex nihil mitigatus ob id, & ipſum quibuſdam contumeliis affectum ſprevit. Et ad Archi-Præſulem, & Epiſcopos ſe convertens, omnium ſcilicet una & eadem voce audita, dicebat aciem contra ſe ſtratatam, & venenum verbo illi ineſſe, & captioſum eſſe, *Salvo ordine ſuo*. Unde petebat ut abſolutè & abſque adjectione Regias Conſuetudines ſe obſervaturos compromitterent. Archi-Præſul reſpondit ad hoc, quòd fidelitatem ei juraverant, vitam ſcilicet, membrum, & honorem terrenum, *Salvo ordine ſuo*: Et quòd in honore terreno Regiæ Conſuetudines fuiſſent comprehenſæ. Et ad earum conſervationem ſe minimè in alia forma obligaturos, niſi in qua priùs juraverant. Cùm verò multum inclinata eſſet jam dies, tota die Rex vexatus, inſalutatis Pontificibus, in ira & indignatione multa, ſubitò recedit ab Aula. Pariter & Pontifices tota die vexati recedunt, & in hoſpitia ſe recipiunt. In receſſu verò Epiſcopus, quem ſupradiximus, ab Archi-Præſule acriter eſt objurgatus, quod & ſe & Co-Epiſcopis inconſultis commune omnium verbum mutare præſumpſiſſet. In craſtino verò Rex munitiones & honores quos Archi-Præſul à Rege jam à tempore Cancellariæ in cuſtodia habebat, repetita recepit: Et nec ſalutans, nec ſalutatus à Pontificibus, immò neſcientibus ipſis, clam & ante lucanum Londonia receſſit. Et quidem hoc grandis iræ & indignationis argumentum exſtitit.

## CAPUT XX.

*Qualiter Epiſcopi Archi-Præſulem deſeruerint.*

WILHELMUS.

ACcidit poſt modicum Epiſcopum Lexovienſem reconciliandi gratia Regem ex Tranſmarinis adjiſſe. Nam ab amicitia ejus exciderat. Cui, forſan ut recuperaret gratiam, quam perdiderat, conſilium

ſilium dedit, utinam non in læſione nominis ſui, ut ad ſe partem Cleri converteret, ne prævalerent adverſùs eum, dum ſimul quaſi conſerta acie ſtatent, & communicatò ſuffragio ſibi ſubvenirent. Igitur elaboratum eſt, ut unanimitas Eccleſiæ ſcinderetur, & in partes Regis Epiſcopi converterentur, quatenùs & Archi-Epiſcopus converteretur, aut ſi ſolus ſtaret facilè contereretur. Converſis igitur Epiſcopis, quibus ab antiquo Regis odio diſpendium membrorum & ſalutis imminere videbatur, converſi ſunt & alii, qui domum ſuam ſuper arenam poſuerant, & fluminis impingentis impetum non ſuſtinebant.

HERIBERTUS.

ET præter Archi-Præſulis ſui conſcientiam, cum quo priùs, ſed ad horam ſteterant, Regis voluntati ſe parituros promittebant. Reliquis itaque, tanquàm palea à grano, eventilatis & excuſſis, ſolus remanſit Archi-Epiſcopus, paucis cum eo Epiſcopis remanentibus. Et hi tamen occulti propter metum.

JOANNES.

REX verò conabatur Archi-Epiſcopum promiſſis & blanditiis ad ſuum inclinare conſenſum. Sed Vir Dei fundatus in petra & ſolidatus, nec blanditiis emolliri potuit, nec minis terreri, ut à cultu Juſtitiæ deviaret.

HERIBERTUS.

INTERIM verò multi & magni videntes ſic, & condolentes, crebrò inter Regem & Archi-Epiſcopum commeantes, multis modis Archi-Præſulem ad Regis gratiam exhortantur. Nunc familiaritatem priſtinam, nunc impenſos honores, nunc collata beneficia, hinc quantum pacis bonum, inde verò quantum diſſenſionis malum, proponentes. Adjicientes & quanta foret inſipientia, unius verbuli contentioſi occaſione bonorum tantorum ingratitudinis incurrere notam, tam diligentis & tam dilecti tantam perdere gratiam, & tot & tantorum malorum radicem fovere diſſenſionem. Hoc enim ſolùm agebatur tunc, ut verbum illud, ſcilicet, *Salvo Ordine*, quod Regem offenderat, aut ſupprimeret Archi-Præſul in Regiarum conſuetudinum obligatione, quam ſibi fieri petebat Rex, aut mutaret. Et præ cæteris ſuadebat, quibus poterat modis, & impellebat Archi-Præſulem ad verbi hujus mutationem Hilarius Ciceſtrenſis, vir certè multum pectoris habens, & ſermone potens.

WILHELMUS.

SED & quadam die Præſul Herefordienſis Robertus, & Comes Vendonnæ, Abbaſque de Eleemoſyna ſuper prædictis conſuetudinibus cum Primate ſermonem diutius habuerunt. Aſſerebat autem Abbas ſe à Romano Pontifice directum, qui Regis eum voluntatibus obtemperare perſuaderet, dicens Dominum Regem jurejurando caviſſe, quia nihil in præjudicium Eccleſiæ poſtularet, ſed honorari coram Optimatibus ſuis dumtaxat exoptaret, & per hoc poſtulationibus ejus vel umbratilem & qualemcumque conſenſum ſufficere ad reformationem pacis. Si quid ſic præſumetur, Dominum Papam ſibi malle imputari, quàm pacem non reformari. Non credimus ambigendum viros bonos bonum Eccleſiaſticæ pacis optaſſe, minùs tamen tanti Patres attendebant, quia immodeſtia poſtulationis Rex excederet, & in locum præſumptionis germina promiſſionis degenerarent.



JOANNES.

NITEBANTUR tamen plurimi ſupplantare Virum Dei, ſed hoſtes familiares pernicioſiſſimè perturbabant.

HERIBERTUS.

SUADENT igitur hi, ſuadent illi, ſed ſuper omnia, quam Archi-Præſul ad Regem habebat, urget charitas. Unde & perſuaſus tandem ſuper omnia urgente charitate, apud Oxenefordiam ad Regem acceſſit, & verbum, quod Regi ſcandalo erat, ſe mutaturum promiſit. Unde Rex jam aliquantiſper ſedatus multum ſe exhibebat ſereniorem Archi-Præſuli, necdùm tamen ut ſolitum. Dicebat autem Rex obligationem de Regiis conſuetudinibus obſervandis velle ſibi fieri in forma hac: In Epiſcoporum & Procerum Regni conſpectu & audientia publica.

## CAPUT XXI.

*De vocatione Archi-Epiſcopi apud Clarendonam.*

WILHELMUS.

REX igitur Regni & Sacerdotii, ut videbatur, pacem zelatus, ſed ſibi & Archi-Præſuli ſuo minùs providens, apud Clarendune Regnum convocat univerſum. Quò cum Præſules & Proceres conveniſſent, exegit Rex inſtantiùs, ut promiſſa ſibi ſolverentur. Verùm Archi-Epiſcopus licèt Regi aſſentire promiſiſſet, ſuſpectam tamen habens Regis promiſſionem, & quia frequenter Principes ad indebita manus extendunt, modum ignorantes, elegit potiùs apud Regem, quàm in lege Dei periclitari, in eumque ſerpentem conterere, priuſquàm pravitas in populo Dei pullularet. Itaque quamvis exilium vel carcerem metueret, Deum tamen pluris æſtimans ex adverſo aſcendit. Ille minatur, ille refragatur, ille delirat, iſte tacita prece ſuſpirat. Intereà Epiſcopi Alesberienſis & Norvicenſis, quos ab antiquo odio pœna manebat, timentes ſibi ex impacati temporis occaſione, verbis lachrymabilibus Archi-Epiſcopum exorabant, quòd ſui miſereretur Cleri, quòd animi pertinaciam relaxaret, ne ipſe carcerem, Clerus exterminium, ipſi capitis damnationem incurrerent. Sed Comites duo, potentiſſimi in Regno, ipſum aggreſſi dicebant, quod niſi ille voluntati Regis acquieſceret, ex Regis juſſione ipſi ad violentiam cogendi erant, quæ Regi, ſibique perpetuam erogaret infamiam. Vir igitur invictæ conſtantiæ, & in petra Chriſti fundatus, nec blanditiis emollitus, nec terroribus concuſſus, tandem à gremio veritatis, & ſinu matris avellitur, cujus libertati adhærebat. Et ne victor in lite per ſuperbiam tumeſceret in mente, inde decidens unde proficere deberet, derelinquitur ad horam ſibi, ut cadat; poſt caſum reſurgat, cadens humanam fragilitatem agnoſcat, reſurgens circa ſe Divinam miſerationem intelligat. Sic ne quis de virtute ſua confidat, Princeps Apoſtolorum Petrus, & David ſanctus ceciderunt. Non tamen cadendi proponimus exemplum, ſed ſi ceciderit quis, reſurgendi. Cecidit ſiquidem Petrus, ſed reſpiciente in eum Domino, flens amariſſimè fortior reſurrexit. Cecidit David, ſed propheta eum redarguente, lapſus culpæ pœnitendo delevit, & pœnam evaſit. Sic Beatus Thomas tentationi relinquitur ad horam, ut poſtmodùm fragilitatis propriæ memor,

fortior reſurgat ad pugnam. Igitur cùm tertiò per Richardum, magni nominis virum, qui templo Hieroſolimytano tunc præerat, ſibi cavere moneretur, & Clero miſereri, non tulit eorum ſupplicationes, non geniculationes. Nam tanquàm in ipſius verticem vibratos gladios viderent, plangere videbantur, & funus præſens futurum facinus lugebant. Unde potiùs ſuper Clerum, quàm ſuper ſe motus miſeratione, annuit de conſilio illorum Regiæ voluntati parere. Primus igitur ante omnes Archi-Præſul in prætacta forma ſe obligat, quòd videlicet Regias Conſuetudines foret obſervaturus bona fide, verbo illo ſuppreſſo, ſcilicet, *Salvo Ordine*. Et quaſi juratoriam adjiciens cautionem, hæc ſe facturum in verbo veritatis ſpopondit: peccatum peccato adjiciens.

ET id ipſum in eadem forma ſingulatim univerſi Pontifices jurarunt. Et incontinenti facta obligatione in forma hac per quoſdam Regni Proceres, qui has noſſe debuerant, facta eſt Regiarum Conſuetudinum recognitio, & ſicut publice, ita & expreſſim recenſentur. Verùm ut pleræque jam fuiſſent expreſſæ, & multò plures, ut videbatur, forent exprimendæ adhuc, Archi-Præſul interlocutus eſt, dicens ſe nec eſſe ex antiquioribus Regni, ut priſtinas Regni Conſtitutiones ſciret, nec in Archi-Præſulatu diu fuiſſe: unde & dicebat ſe neſcire de his. Et prætereà quia inclinata eſſet jam dies, tantùm differendum in craſtinum. Placuit ſermo, & in ſua ſe receperunt hoſpitia, in craſtinum revertentes in id ipſum. Et quæ pridiè intermiſſæ fuerant Conſuetudines Regiæ, recognitæ ſunt & expreſſæ, & in ſcriptum Chyrographi modo confectum, redactæ, & Regiarum Conſuetudinum nomine cenſitæ. Quarum tamen multæ, ut perhibebatur, nequaquàm Regiæ, ſed odio Archi-Præſulis ad ancillandam Eccleſiam evomitum æmulationis & invidiæ virus, ipſo etiam Rege ignorante, quod homines inter ipſum & Archi-Præſulem ſuum hac aſtutia diſſenſionis zizania ſeminare intenderent. Nec enim Rex, qui adhuc juvenis, ſicut nec Archi-Præſul novus, priſtinas Regni Conſuetudines niſi ex aliorum relatu cognoſcebat. Quales verò hæ Regiæ Conſuetudines fuerint, ſi quis pleniùs ſcire deſiderat, eas in fine hujus hiſtoriæ ſcriptas inveniet.

## CAPUT XXII.

*Qualiter Archi-Epiſcopus ad ſe reverſus facti pœnituerit.*

SCRIPTIS igitur Conſuetudinibus, & ad formam chyrographi redactis, poſtulat Rex ab Archi-Epiſcopo & Co-Epiſcopis, ut ad cautionem majorem & firmitatem ſigilla ſua appendant. Verùm Archi-Præſul, etſi vehementer contriſtatus, diſſimulat tamen, Regem contriſtare tunc nolens. Et cautè quidem de plano non negabat, ſed differendum adhuc dicebat. Etſi parati eſſent ad faciendum, dicebat tamen propter negotii magnitudinem decere dilationem vel modicam, cùm juxta Sapientem abſque conſilio nihil faciendum grave, & exinde poſt deliberationem aliquantulam ipſum & Epiſcopos alios ſuper hoc decentiùs requirendos. Scriptum tamen dictas Conſuetudines continens recepit, præmeditè quidem & providè, ut cauſam videlicet ſuam ſecum ſcriptam haberet. Aliam verò ſcripti partem ſuſcepit Eboracenſis Archi-Epiſcopus. Rex verò ipſe tertiam, in Regum Archivis reponendam, & ſic à Curia recedens versùs Vintoniam Archi-Præſul proficiſcebatur.

### ALANUS.

EO itaque ſic recedente, ob iter inter familiares ipſius orta eſt murmuratio, his, ut aſſolet, ſuggerentibus ſic fieri oportere propter temporis inſtantiam, aliis indignantibus Eccleſiaſticæ libertatis authoritatem ad unius hominis libitum deperire. Inter quos unus apertiùs inſtitit dicens: *Publica Poteſtas perturbat omnia. In ipſum Chriſtum delirat iniquitas. Synagoga Sathanæ prophanat ſanctuarium Dei. Sederunt Principes, & convenerunt in unum adverſus Chriſtum. Nemo tutus, qui diligit æquitatem. Mundo judice ſoli ſapiunt, & venerantur hodie, qui Principi obſequuntur ad libitum. Concuſſit hæc tempeſtas etiam Columnas Eccleſiæ: Et dum Paſtor deſipuit, oves diſperſæ latitant ſub lupo. De cætero quis erit locus innocentiæ, quis ſtabit ex adverſo, vel quis triumphabit in prælio, Principe devicto?* Hæc quidem hic murmurabat qui Crucem ferebat ante Achi-Epiſcopum. Cæteri obmutuere præ anguſtia. Et adjecit audaciùs, aſſumens parabolam in hunc modum. *Quorsùm*, ait Archi-Epiſcopus, *hæc fili? Quid*, inquit *virtutis ſibi retinuit, qui conſcientiam prodidit & famam? Et ipſum*, inquit, *id reſpicit, qui hodie omninò prodidiſti conſcientiam & famam, Deo odibili & honeſtati contrario exemplo impoſterum relicto, cum manus tuas Deo ſacratas ad execrandas conſuetudines obſervandas extenderes, & in confuſionem libertatis Eccleſiaſticæ cum nefariis Sathanæ miniſtris communicares*. Ingemuit igitur Archi-Epiſcopus, & ſuſpirans ait: *Pœnitens, & graviter eum perhorreſcens exceſſum, me ipſum indignum judico de cætero ad eum accedere in Sacerdotio, de cujus Eccleſia tam vile contraxi commercium: Silebo itaque ſedens in mœrore, donec me viſitaverit Oriens ex alto, ut per ipſum Deum & Dominum Papam merear abſolvi. Nec mirum.*

### HERIBERTUS.

*Videre enim jam mihi videor, quòd per me, peccatis meis exigentibus, debeat ancillari Anglicana Eccleſia, quam mei Prædeceſſores inter tot & tanta, quæ Mundus novit, pericula rexerunt tam prudenter. Pro qua & inter hoſtes ejus militarunt tam fortiter, & triumphaverunt tam potenter. Et quæ ante me exſtitit Domina, nunc per me miſerum videtur ancillanda. Qui utinam conſumptus eſſem, ne oculus me videret. Et Eccleſia quidem meritò paſſura hæc eſt per me, & meo tempore, qui non, ſicut Prædeceſſores mei, de Eccleſia, ſed de Aula aſſumptus ſum ad hoc Officium. Non de Clauſtro, nec de loco Religionis aliquo, nec de ſchola Salvatoris, ſed potiùs de ſatellitio Cæſaris, ſuperbus & vanus. De Paſtore avium factus ſum Paſtor ovium. Dudum fautor hiſtrionum, & canum ſectator, tot animarum Paſtor. Poſuerunt enim me neſcio qui cuſtodem in vineis, qui meam propriam non cuſtodivi, ſed neglexi. Longè certè à ſalute Eccleſiæ anteacta vita mea: Et nunc hæc opera mea. Unde & planè video me jam à Deo derelictum, & à Sede ſancta, in qua locatus ſum, jam abjici dignum.* Dum igitur dolor eum ſic urgeret, exitus aquarum deduxerunt oculi ejus, ita ut inter continuas lachrymas ſingultibus crebrò erumpentibus, compelleretur magis rumpere ſermonem, quàm finire.

### WILHELMUS.

ET pœnitentia ductus, quamvis temerariè conſenſiſſet illicitis, quamvis ex magnorum virorum perſuaſione culpam

culpam excuſaret, quamvis ex Cleri cauſa cauſam ſuam juſtificaret, tamen à ſeipſo, tamquàm pro ſeipſo commiſiſſet pœnas exegit, jejunio & aſperitate veſtimentorum ſe affligens, & ſe interim ab Altaris officio ſuſpendens.

HERIBERTUS.

POST paucos verò dies, eò quòd ex Geſtis cauteriatam gereret conſcientiam, cum multa feſtinatione ad Romanum mittit Pontificem, utpotè cujus eſt ſanare contritos corde, & alligare contritiones eorum. Igitur ſicut abſens per ſcripta poterat, vulnus detegit, medicinam quærit, toto interim tempore ſe affligens, donec reverſo Nuncio, à ſummo Pontifice, qui propter ſchiſma Senone morabatur, ſuper his, quibus ſe accuſabat, per Apoſtolica Scripta abſolutionis gratiam obtineret. A quo præter abſolutionis beneficium, multam conſolationem accepit. Qui etiam, ut Paſtoralem ſarcinam fortiter & alacriter ſuſtineret, & ſtrenuè ad opera Paſtoralia ſe accingeret, paterno exhortabatur affectu. Unde & ipſe Apoſtolicum Mandatum tamquàm hoſtiam cœlitùs ſibi miſſam, in omni jucunditate ſuſcepit, ſicut qui & ſpiritu ferventiſſimus erat.

## CAPUT XXIII.

*De prima Beati Thomæ fuga.*

ALANUS.

INNOTUIT interim id ipſum Regi, quòd Archi-Epiſcopus ab illa ſupradicta compromiſſione vellet reſilire: in eo præcipuè dum palam reſtitit, ne Scriptum illarum Conſuetudinum, ſicut quidem fuerat, ſuo ſigillo corroboraret. Exinde Rex aſperatus gravioribus & exquiſitis cœpit Archi-Epiſcopum vexare exactionibus, ita ut palam fieret intelligentibus, ſanguinem ejus & vitam requiri.

HERIBERTUS.

VERUM quia, ut diximus, Dominus Papa propè erat, videns & ſciens vir Dei, quia Confeſſio per Scripta, nec fieri ſolet, nec debet, videns etiam qui propter ea, quæ ſuprà diximus, in Populo ſuo vix fructum faceret, in propria perſona Summum Pontificem adire diſpoſuit. Unde & ſuis ignorantibus, præterquàm duobus tribuſvè, quos ſecum ducebat, noctu clam transfretare attentavit. Nec enim ſi palam vellet, pateret egreſſus. Inter cæteras quippe Conſuetudines Regias fuit & hæc: Quòd nemo Pontificum vel Procerum Regni abſque licentia Regis, vel Juſtitiarii ejus, terram egrederetur. Unde & Archi-Præſul clam egredi attentavit. Bis quidem mare ingreſſus, ſed ingreſſus & repulſus, tanquam Deo per ſua elementa ipſi in facto hoc reſiſtente.

ALANUS.

DENIQUE comperta diſceſſio familiares ejus & famulos ſingulos diſperſit. Cæteris tamen unus audacior, veniens Cantuariam, in Cameram ipſam Archi-Epiſcopi nocte ſe recepit. Et poſt cœnam ſollicitus cœpit contriſtari de caſu & anguſtia Domini ſui. Plurima itaque parte noctis tranſacta, volenti quieſcere, *vade*, inquit, *Puero*, *& claude ulterius oſtium Aulæ*, *ut ſecuriùs dormiamus*. Veniens autem illuc puer accenſo lumine, aperto oſtio, vidit Archi-Epiſcopum in angulo ſedere, & ſolum. Quo viſo territus aufugit, putans ſe Phantaſma vidiſſe. Eo ſuggeſto, Clericus ille nullatenùs voluit fidem adhibere, donec in ſua perſona verum probaret. Et veniens ſicut dictum eſt invenit. Convocatis igitur quibuſdam Fratribus Eccleſiæ Cantuarienſis, expoſuit eis Archi-Epiſcopus, quid ſibi acciderit, & quia nondum fuerit voluntas Dei, ut recederet. Recreatus igitur breviori cœna quievit. Manè autem facto irruerunt Miniſteriales Regis, ut Archi-Epiſcopo fugiente confiſcarent omnia. Sed auditâ & viſâ ejus præſentia confuſi ſiluerunt.

HERIBERTUS.

IGITUR intelligens Archi-Præſul Deo minimè placere quod attentavit, audiens etiam certiſſimè & ſciens Regem ex hoc exacerbatum, propterea mœſtus, quia adeò Regem diligebat, apud Regiam manſionem, quæ dicitur Wdeſtoc acceleratim acceſſit. Rex verò venienti ad ſe Archi-Præſuli honore, non tamen quem ſolebat, exhibito, diſſimulabat audita. Quod tamen Archi-Præſul, & qui cum eo erant, minimè arbitrabantur. Diſſimulavit, inquam, niſi quia velut jocando improperavit Archi-Præſuli, quarè terram ſuam deſerere voluiſſet, tamquàm ſi ipſos duos ſimul capere terra non potuiſſet. Verùm jam deprehendit Archi-Præſul, qui Regem ex multo tempore familiaritate noverat, cor Regis elongatum à ſe. Et qui de Aula erant id ipſum jam prædicabant. Unde & quantociùs licentiatus à Rege diſcedens, & intelligens ab ipſo, cui venti & Mare obediunt, egreſſum ejus de terra inhibitum, cogitabat jam intra ſe, & ſecretò etiam ſuis expreſſit, deinceps aut cedendum turpiter, aut certandum viriliter.

## CAPUT XXIV.

*De Zelo Archi-Præſulis pro dignitate Eccleſiæ.*

WILHELMUS.

INTEREA elaboratum ab Epiſcopo Ebroicenſi, ut Rex & Archi-Epiſcopus in gratiam revocarentur. Rex autem ad gratiam ſine ſuarum legum confirmatione compelli non poterat, non attendens legislatorem dicentem: *Væ qui condunt leges iniquas, & ſcribentes ſcripſerunt injuſtitiam, ut opprimant pauperes in Judicio & vim faciant humilibus Populi Dei*. Unde cùm Epiſcopus ad pacem inſtaret, & Archi-Epiſcopus Eccleſiæ profectum deſideraret, qui ſine pace provenire non poterat, mittit ad Romanum Pontificem, tamquàm rogans Conſuetudines illas confirmari. Quæ tam ſubita viri mutatio, quæ tanta Conſtantis inconſtantia, ut modò rogaret enormia confirmari, ad quorum conſenſum priùs non potuit inclinari? Nimirùm majoris arbitrio reliquit, & per ſe non præſumpſit, ut animæ culpam transferret, & Domino ſuo ſatisfaceret, ſed Beati Papæ Religio circumveniri non potuit, qui Regis & Archi-Præſulis certamen ex ordine cognovit. Archi-Præſul itaque fultus Apoſtolica authoritate & exhortatione, ſicut erat ſpiritu fervens, mox excuſſit ſe, cum Prophetico ſarculo evellens, deſtruens, diſſipans, & eradicans quidquid in horto Domini malè plantatum reperiſſet. Non quieſcebat manus ejus, non parcebat oculus. Quidquid pravum, quidquid aſperum, quidquid diſtortum, non jam cum Prophetico ſarculo, ſed in Evangelica ſecuri dejiciens. Regias quidem & Eccleſiaſticas Conſuetudines bo-

nas conſervans, alias verò in Eccleſiæ detrimentum, vel Cleri dedecus introductas, tamquàm ſpuria quædam vitulamina reſecans, ne mitterent radices altas. Et tamquàm de ſilveſtri nimis ſilva & veproſa, ſic nitebatur pro viribus quidquid aſperum, incompoſitum, indecorum, obviumvè foret, totum de Populo ſuo delere & extirpare, ut faceret prava in directa, & aſpera in vias planas.

WILHELMUS.

Videns itaque Rex, quia in his, quæ tentabat, non procedebat, ad id ex conſilio malevolorum divertit, ut ad æmulum Domini Cantuarienſis Legationem Apoſtolicæ Sedis transferret. Quod cum miſſis Nunciis poſtulaſſet, & non impetraſſet, eò quòd ab antiquo Cantuarienſis Eccleſiæ Legationis Privilegio gaudere dignoſcitur, cognovit & conjecit Romanus Pontifex, cùm ex Nunciorum proteſtatione, tum ex nota Curialium crudelitate, quod vindicandum eſſet in Archi-Epiſcopum, niſi Regi permitteretur de voluntate ſua Legationem cuiquàm ſuorum conferre. Unde literas cenſuit Regi dirigendas, quaſi Legationem & Legationis officium concederent, & gravamen Archi-Epiſcopo inferre prohiberent. Igitur qui miſſi fuerant, cùm Sanctitatem viri ad aliud inclinare non poſſent, cum umbratili & vana Legatione reverſi ſunt. Quam Rex ſuſpiciens gloriabatur, ut fertur, in nominis umbra, tamquam in Archi-Epiſcopum poteſtatem accepiſſet.

Sed nec in his finibus lis & ira ſubſedit, ſed progreſſa eſt alterutrum menſura caput. Rex enim Clericos homicidas, fures, latrones, ſicarios, aut aliis flagitiis deditos, ad ſæculare judicium trahebat, ut confeſſi vel convicti de crimine, officio ſuo privarentur, privati Curiæ traderentur. Archi-Epiſcopus verò, quid cui Judici liceret in cauſis, conſiderans, nihil invenit quod habeat in Eccleſiaſtica cauſa criminali poteſtas ſæcularis, quæ de Divinis rebus definire non poteſt, juxta Conſtitutionem illam, *Si crimen Eccleſiaſticum eſt, tunc ſecundùm Canones ab Epiſcopo ſuo cauſarum examinatio & pœna procedat, nullam communionem aliis Judicibus habentibus in hujuſmodi cauſis.* Hæc & his ſimilia conſiderans Archi-Epiſcopus, Clericos infames non niſi apud Eccleſiaſticos Judices permittebat conveniri, ubi convicti propriæ dignitatis officio ſpoliarentur, non mutilarentur. Quia non vindicat Deus bis in id ipſum. Vel ne fortè duplici pœna mulctati, Laicis infamibus conditione viderentur inferiores. Sed ſi poſt degradationem relaberentur in conſimile flagitium, ſecundùm publicas Leges à ſæculari Judice punirentur. Non enim decebat, ut dicebat, quamvis inordinatos, inordinatè judicari. Hæc & hujuſmodi iram Regis accendebant. Et jam ira præceps ferebatur, & per diuturnitatem temporis invaleſcens in odium vergebat. Quapropter Epiſcopi non reminiſcentes ſe ſuper Gentes & Regna ad evellenda vitiorum plantaria conſtitutos, non modò non ſumpſerunt ſcutum Fidei, ut ſtarent pro Domo Domini in die belli, & poſuerunt corpus ſuum in terra, ut fieret via tranſeunti. Nihilominùs tamen Vir Dei, acceptæ poteſtatis memor, Deo ſibique relictus, immobilis permanebat. Egerat in altum abies radices ſuas: Et licet defluentibus ramis ſuis, tamen ad turbinem ventorum dejici non poterat.

HERIBERTUS.

Sed heu, grandis quidem opera, ſed parva mora. Jam enim eo ipſo ſuſcitantur ei Adverſarii à dextris & à ſiniſtris. Currebant hinc quotidiè ad Regem Rumigeruli, accuſantes quòd Conſuetudines Regias, quas Archi-Epiſcopus ſe obſervaturum juraverat, non obſervaret; inde verò pulſabant queruli, plangentes quòd de Regiæ gratiæ favore confiſus eos exhæredaſſet. Sed ſuper omnes æmuli Aulici pungebant & inſtigabant, improperantes jam manifeſtè tot & tantorum bonorum ingratitudinem.

JOANNES.

Et hanc circa Beatum virum dexteræ Excelſi mutationem maligna interpretatione conati ſunt impii obſuſcare, ſuſpicioni adſcribentes, quòd vitam duceret arctiorem. Zelum juſtitiæ crudelitatem mentiebantur. Quæ Eccleſiæ procurabat utilitas, avaritiæ attribuebant. Contemptum mundani favoris dicebant eſſe venationem gloriæ. Curialis magnificentia fingebatur elatio. Quòd divinitùs edoctam voluntatem ſequebatur in plurimis, nota ſupercilii inurebatur. Quòd Anteceſſorum metas in tuendo jure ſæpè videretur excedere, temeritatis arbitrabantur judicium. Nihil jam ab eo, vel dici vel fieri poterat, quod non malitia infelicium hominum depravaret: Adeò quidem, ut Regi perſuaderent, quòd, ſi Archi-Epiſcopi Poteſtas procederet, Regia Dignitas eſſet procul dubio peritura. Et niſi ſibi & hæredibus ſuis proſpiceret, is demùm futurus eſſet Rex, quem Clerus eligeret, & quamdiu placeret Archi-Epiſcopo.

## CAPUT XXV.

*De citatione Archi-Præſulis apud Northautune.*

ALANUS.

PRoinde igitur aggravabat Rex manum ſuam in Archi-Epiſcopum, eum citari faciens peremptoriè, ut die ſtatuto Regi reſponderet, de his, quæ ſibi forent objicienda.

HERIBERTUS.

Et prætertempus, locus etiam determinatur, nobile videlicet illud & Regium Caſtrum, quod dicitur Northautune. Ad diem & locum hunc ex Edicto Regio Regni Pontifices univerſi & Proceres diſtrictiſſimè coguntur. Facta igitur Concione trahitur in cauſam Archi-Epiſcopus, quòd ad quamdam Regis citationem ſe in propria perſona non exhibuerit. Qui licet ſe ſufficientem Reſponſalem pro ſe miſiſſe probaverit, tamen omnium Procerum & etiam Pontificum judicio mox omnia ejus bona mobilia ſunt confiſcata, niſi fortè Regia Clementia vellet temperare judicium. Quod ita vulgò dicitur: *De omni mobili ſuo in Regis miſericordia judicatus eſt.* Dum verò audiſſet ſe jam judicatum ſic; *Quale*, inquit, *ſit judicium hoc, me etiam tacente, ſæcula poſt futura non tacebunt. Nova quippe judiciorum forma hæc eſt: Fortè ſecundùm novos Canones apud Clarendune promulgatos. Siquidem à ſæculo non eſt auditum, quemquàm Cantuarienſem Archi-Epiſcopum in Curia Regum Anglorum pro qualicumque cauſa judicatum: Tum propter Dignitatem Eccleſiæ, tum propter authoritatem Perſonæ, tum quia ipſe Regum omnium, qui in Regno ſunt, ſpiritualis Pater ſit, & ob id ſemper ei deferendum ab omnibus.* Verùmtamen multò magis, quàm

de

de judicio vel Proceribus judicantibus, de Confratribus ſuis & Co-Epiſcopis querebatur, novam dicens formam hanc, & ordinem judiciorum novum, ut Archi-Præſul à ſuis Suffraganeis, aut Pater à Filiis judicetur. Et hæc ſententia ſic lata in Archi-Præſulem, ferià quinta, prima fuit Concilii actio.

## CAPUT XXVI.

*De opere ſecundæ diei.*

DIE verò ſequenti Rex ipſe exegit ab Archi-Præſule pecuniam, quam, ut aſſerebat, Cancellarius tunc à ſe acceperat mutuam: Argenteorum videlicet libras quingentas. Quas licet Archi-Præſul à Rege ſibi donatas, non mutuo acceptas in veritate affirmaverit, has tamen Regi ſolvendas ad judicaverunt æmuli, eò quòd Archi-Præſul pecuniam illam, etſi donationis titulo, quem tunc probare non poterat, confeſſus eſt recepiſſe. Adjudicata ſibi pecunià, exegit Rex cautionem. Quod cùm facere moraretur Archi-Præſul, dictum eſt ei in faciem, quòd aut caveret, aut remaneret. Verùm nonnulli, Rege jam ex directo adverſante, videntes Archi-Præſulem ab omnibus, etiam ſuis Suffraganeis deſtitutum jam quodammodò naufragari, commoti aliqui eorum ſponte ſe obtulerunt & fidejuſſerunt pro eo. Et erant fidejuſſores quinque: Unuſquiſque pro centum libris. Et hoc actum feria ſexta fuit ſecunda Concilii actio.

## CAPUT XXVII.

*De opere tertiæ diei.*

### ALANUS.

IN craſtinum verò cum ſederet Archi-Epiſcopus ſeorſim in quodam conclavi cum ſuis Co-Epiſcopis, ex edicto Regis feris objectis, ne pateret exitus, propoſitum eſt ex parte Regni adverſus Archi-Epiſcopum, quòd cùm haberet vacantes Epiſcopatus & Abbatias, & multos reditus Domini Regis per annos plurimos in manu ſua, nullam ei ſuper his reddidit rationem, quam nunc ſibi Rex requirebat exhiberi.

### HERIBERTUS.

ET reddente rationem, rationis ſumma taxata, videlicet ducenta triginta marcarum millia. In Palatio verò & qui ad Concilium venerant univerſi, jam audientes hoc obſtupuerunt. Et jam paſſim ſubmurmurabant ſolam captionem Archi-Præſulis ſupereſſe. Alii verò etiam graviora ſuſpicabantur. Et hoc quidem jam paſſim. *Super his*, inquit verò Archi-Epiſcopus, *prudentiores volumus conſulere, & de conſultu reſpondere.* Dum igitur Pontifices qui aderant, quid ſuper his reſpondendum, agendumvè eſſet requirerent, Henricus tunc Vintonienſis Epiſcopus, qui quidem Archi-Præſuli favit, ſed propter metum occultè, quòd in electione Archi-Epiſcopi, tunc Cantuarienſis Archi-Diaconi, & regis Cancellarii, ab omnibus Curiæ nexibus Anglicanæ Eccleſiæ redditus fuerit abſolutus. Et quidem hujus tam evidenti teſtimonio reliqui Epiſcopi deeſſe non poterant.

### ALANUS.

Verùm Londonienſis Epiſcopus Gilbertus, Decanus Eccleſiæ Cantuarienſis, inquit: *Si Pater recolis, unde te Dominus Rex ſuſtulerit, quid tibi contulerit, conſiderata temporum malitia, quàm ruinam Catholicæ Eccleſiæ & nobis omnibus paraveris, ſi in his Regi reſiſtere volueris, non ſolùm Archi-Epiſcopatum, ſed in centuplo, ſi tanti fuiſſent, cedere deberes. Et forſitan, ſi hanc inte Rex videret humilitatem, te in univerſum reſtituet.* Archi-Epiſcopus inquit: *Satis innotuit, quid conſultò reſponderis.* Deinde Vintonienſis ſubintulit. *Hæc forma conſilii, Catholicæ Eccleſiæ penitùs pernicioſa, nos omnes obligat & confundit. Quod ſi Archi-Epiſcopus noſter, & totius Angliæ Primas, nobis id reliquerit exemplum, ut ad nutum & comminationem Principis quiſque Epiſcopus authoritati & curæ animarum ſibi commiſſæ debeat cedere, quis erit de cætero ſtatus Eccleſiæ, niſi ut nulla agantur de jure, ſed omnia confundantur pro libitu. Et ſic erit Sacerdos, ſicut Populus.* Hilarius Ciceſtrenſis Epiſcopus, qui & ipſe glorioſus in verbis, ſubjunxit: *Niſi temporis inſtantia, & Catholicæ Eccleſiæ perturbatio aliud exigerent, ſtandum utiquè eſſet verbis ſententiæ. Verùm ubi nutat Canonum authoritas, plurimùm ſubſtrahendum eſt ſeveritati, ut in eo perficiat diſpenſatio, quod poſſet deſtruere ſevera correptio. Cenſeo igitur cedendum Regiæ voluntati, ſed ad tempus: Ne properè procedamus id ſtatuere, unde ſequatur durior res, ſive triſtior.* Epiſcopus deinde Lincolnienſis, ſimplex homo, & minùs diſcretus, ait: *Patet vitam hominis iſtius & ſanguinem requiri, neceſſarioquè erit alterum horum, aut Archi-Epiſcopatui, aut vitæ cedendum. Quis ſibi fructus de Archi-Epiſcopatu proveniet? ſed proinde vitæ ceſſerit. Nec id vel aliud video.* Exonienſis autem Epiſcopus Barthomeus ait: *Palam eſt quoniam dies mali ſunt. Et ſi poſſemus ſub diſſimulationis umbra hujus tempeſtatis impetum pertranſire, elegi id præcipuè procurandum. Sed nec ad id facilè perveniendum, niſi plurimùm ſubtrahatur ſeveritati. Temporis inſtantia id requirit, maximè cùm non generalis, ſed perſonalis hæc perſecutio. Satius eſt igitur unum caput in parte periclitari; quàm totam Anglicanam Eccleſiam inevitabili diſcrimini exponere.* Vigornenſis verò Epiſcopus rogerus requiſitus & ipſe, quid inde ſentiret, ita temperavit reſponſum, ut etiam negando palàm oſtenderet, quid animi haberet. *Nullum*, ait, *in hac parte dabo conſilium. Quia ſi dixero à Deo ſuſceptam animarum curam ad Regiam voluntatem & comminationem oportere relinqui, contra conſcientiam meam, & in capitis mei condemnationem loquetur os meum. Si ſentiam Regi reſiſtendum, ecce qui ſui ſunt, audiunt, per quos id ipſum innoteſcet Regi, ſtatimque ejicerer extra Synagogam, & eſſet ſors mea de cætero cum publicis hoſtibus, & condemnatis. Idcircò nec hoc dico.*

HIS ita geſtis ſederunt aliquamdiu ſub ſilentio: Nec erat qui amplius his aliquid adjiceret. Et arte quæſita ut pateret eis exitus, incluſi enim erant; *Volo*, inquit Dominus Cantuarienſis, *loqui cum duobus Comitibus, qui cum Rege ſunt.* Quos & nominavit. Vocati illi apertis oſtiis introierunt properanter, credentes aliquid audire, quod Regiam ſatiaret voluntatem. Adſtantibus his ait Archi-Epiſcopus: *Super his, de quibus nos Dominus Rex convenit, contulimus. Et quia non habemus ad præſens eos, quibus res ipſa magis innotuit, ideò uſquè in craſtinum petimus inducias, tunc reſponſuri, ſicut Deus nobis inſpiraverit.* Ad hæc Regi deferenda miſſi ſunt Londonienſis & Roffenſis Epiſcopi. Londonienſis ſub vulpe latens injunctum ſibi pervertit negotium, dicens Regi Archi-Epiſcopum apud eum poſtulare indu-

cias ad præparanda inſtrumenta, quaſi ſtatuto die rationem redditurus ſuper objectis, ut ſic magis obligaretur Archi-Epiſcopus ad executionem Regiæ voluntatis. Directi ſunt igitur duo Comites ad Archi-Epiſcopum poſtulatas Regis ex parte deferentes: Si tamen ratum haberet, quod ex parte ſua per Epiſcopos fuerat Regi ſuggeſtum. Quo audito ait Archi-Epiſcopus ſe id in mandatis non dediſſe, neque id, quod Regi ſuggeſtum fuerat, ratum habere; ſed die ſequenti, Deo Authore, & ſicut datum fuerit, deſuper reſponſurum. Erubuit ergò Londonienſis, dum videret ſe incidiſſe in laqueum, quem jecerat ad Patrem ſuum decipiendum. Soluto itaque Concilio eà die diſceſſerunt ab invicem. Multitudo verò militum, & aliorum qui cum Domino Cantuarienſi illuc convenerant, Regio metu perterrita ſeceſſit in partem, & ampliùs cum eo non ſtetit. Quo comperto circuiri ſepes & vicos, & ad ſe vocari pauperes, claudos, & debiles, dicens per talem militiam provenire poſſe celeriorem victoriam, quàm per eos qui tempore tentationis turpiùs receſſerunt.

### HERIBERTUS.

IMPLETA eſt igitur Domus ejus diſcumbentibus, & peracta dies illa in Domo cum lætitia, nulla mentione palàm habita de perturbatione priſtina.

## CAPUT XXVIII.

*De opere quartæ diei.*

### ALANUS.

IN craſtino, verò, Dominica videlicet die, propter diem quievit, in ſecundam feriam citatus, & exſpectatus Archi-Epiſcopus ad agonem. Verùm ea die, in ipſa etiam nocte diei, graviſſima paſſione Iliaca percuſſus eſt. Nam & ea multoties vexabatur, eatenùs quòd non poſſet ſe directò erigere. Omnibus verò hanc fictam, non veram infirmitatem arbitrantibus, de Majoribus Regni Proceribus, qui convenerant, ad Archi-Epiſcopum mittunt, ut veritatem explorarent, & ad Curiam citarent. Quibus ille: *Hodie, ſicut ipſi cernitis, ad Curiam venire nequeo, ſed pro certo ſciatis, favente Domino, cras exhibiturum me Curiæ, & niſi aliter datum, in lectica vehendus eadem.* Ea die ſermo percrebuit, & à Nobilibus quibuſdam Thomæ nunciatum eſt, quòd ſi ſui copiam faceret in Curia, vel trucidaretur, vel in carcerem mitteretur. Timens igitur ſibi Archi-Epiſcopus, eò quòd necdum ſe Martyrio ſentiebat idoneum, à quodam Religioſo accepit in monitis, quòd in honorem Beati Protho-Martyris Stephani die poſtera Miſſam celebraret, ne Adverſariorum protervitas adversùs ipſum prævaleret.

## CAPUT XXIX.

*De opere ultimæ Diei.*

### HERIBERTUS.

IN craſtino verò, quæ vulgò dies Martis dicitur, quæ & Archi-Epiſcopo verè dies Martis illuxit, antequàm Curiam intraret, conveniunt ad eum Pontifices; attoniti quidem & exterriti propter audita. Unde non apertè propter enormitatem, ſed ſub quadam inſinuationis ſpecie, artificiosè ei ſuadebant, ut ipſe de omnibus, & de ipſo Archi-Epiſcopatu Regis ſe per omnia voluntati ſubjiceret & arbitrio: ſi fortè ſic poſſet Regis ira ſedari & indignatio. Adjicientes etiam, quia niſi fieret ſic, jam audiret ſibi in Curia perjurii crimen imponi, & tanquàm proditorem judicandum, eò quòd terreno Domino honorem terrenum, fidelitatis juramento comprehenſum, non ſervaret: Regias videlicet ipſas Conſuetudines non obſervans, ad quas etiam ſpecialiter obſervandas nova juris-jurandi obligatione ſe adſtrinxerat.

Quibus ipſe reſpondit: *Fratres mei, ſicut jam cernitis, fremit contra me Mundus. Inſurgit inimicus. Sed quod plango lacbrymabiliùs, quia cæteris eſt deteſtabilius, & filii Matris meæ pugnant contra me. Et ſi ego tacuero, ſæcula poſt futura enarrabunt, qualiter me ſolum deſerueritis in certamine. Qualiter me Archi-Præſulem Veſtrum & Patrem, quantuſcumque ſim peccator, per duos continuos dies bis jam judicaveritis. Et adhuc conjicio ex his quæ dicitis, vos non ſolùm in Civili, ſed in Criminali cauſa, in foro ſæculari, judicare me paratos. Verùm communiter vobis omnibus in virtute obedientiæ, ſub ordinis veſtri periculo, hoc inhibeo, ne deinceps interſitis Judicio, quo mea perſona judicatur. Quod etiam ne faciatis, Matrem noſtram, omnium refugium oppreſſorum, Romanam Eccleſiam appello. Et ſi ut rumor jam in vulgo eſt, ſæculares in me injecerint manus, vobis itidem in virtute obedientiæ præcipimus, ut pro Patre veſtro & Archi-Præſule, quam decet, Eccleſiaſticam exerceatis cenſuram. Unum autem ſciatis, quia fremat mundus, inſurgat inimicus, cremet corpus, caro quippè infirma, ego tamen, favente Domino, nec turpiter cedam, nec creditum mihi gregem enormiter derelinquam.* Verùm contra prædictum Archi-Præſulis præceptum Londonienſis Epiſcopus confeſtim appellavit. Et Vintonienſis.

### WILHELMUS.

*SUB tanta*, inquit, *partis utrimque, diſſonantia pax perpetuùm relegatur, Nec ſpes quidem gratiæ poterit æſtimari.*

### HERIBERTUS.

IGITUR Pontifices omnes diſcedentes ad Curiam properabant, præterquàm duo, qui Archi-Præſulis thalamum tardiùs ingredientes, ſecretò confortabant, & animabant Archi-Præſulem. Nempe Dominus Vintonienſis Henricus: qui quia Archi-Epiſcopum conſecraverat, ampliùs compatiebatur afflicto. Et Sareſberienſis Joſelinus. Et hi tamen propter metum occulti. Et poſt Epiſcoporum diſceſſum citò intravit Eccleſiam, & ut præmonitus erat, Miſſam ipſemet de Beato Protho-Martyre Stephano celebravit. Et erat Miſſæ introitus: *Etenim ſederunt Principes, & adversùm me loquebantur.* Et hanc quidem Miſſam, præter morem, eo die qui feſtus non erat, cum Pallio celebravit. Miniſteriales verò Regis, qui ibi fortè tunc aderant, id tacitè conſiderabant, quibus viſum eſt rem ipſam aliquid prætendere.

## CAPUT XXX.

*Qualiter Archi-Epiſcopus ſit Curiam ingreſſus.*

MISSA tandem cum debita devotione celebrata, amoto ab humeris, ad quorundam amicorum

& fa-

& familiarium ſuorum ſuggeſtionem, Pallio cum Infula, cæteris indutus veſtibus ſacris, Cappa Clericali ſuperjecta, proceſſit ad Regis Curiam iturus.

HERIBERTUS.

ET quoniam ex auditis timebat ſibi ut homo, ſecum ipſemet, ſed clam Eccleſiaſticæ Communionis portabat Viaticum, Euchariſtiam ſcilicet. Unde jam audacior factus & ſecurior, tanquàm ſi ad prædam, Leo iſte Evangelicus, ſicut dictum eſt, ad Curiam properabat.

ALANUS.

INTRATURUS Cameram Regis, ubi eum Rex præſtolabatur, ad oſtium ipſum à Crucis bajulo Crucem accepit, & palàm cunctis videntibus ipſe eam bajulavit, ſequentibus Epiſcopis, & id aliter quàm decuit, interpretantibus. Occurrens Robertus Herefordenſis inquit. *Pater ſuſtine, & ego Vice-Capellani Crucem deferam ante præſentiam veſtram. Sic enim condecet.* Archi-Epiſcopus ait: *Juſtum eſt me ipſam deferre, ſub cujus protectione tutus maneo, & ejus viſo vexillo non eſt mihi dubitandum, ſub quo Principe militem.* Londonienſis ad hæc: *Si viderit Rex te armatum intrare, gladium ſuum fortiorem exeret in Caput tuum. Et tunc videbis, quid proderunt talia arma tua.* Archi-Epiſcopus inquit: *Hæc Deo committimus.* Et Londonienſis: *Stultus hactenùs fuiſti, & ab hac ſtultitia, ut video de ceterò non recedes.* Et proceſſum eſt. Audiens autem Rex Archi-Epiſcopum armatum venire, oblito vel depoſito gladio illo de quo dixerat Londonienſis, citiùs receſſit in conclave ulterius. Sedente hic ſeorſim Archi-Epiſcopo ſolo cum ſuis Epiſcopis ex adverſo, & loco & animo adunatis.

## CAPUT XXXI.

*Qualiter judicatus ſit.*

VOCATIS igitur Præconis voce Pontificibus & Proceribus univerſis, gravem & grandem Rex deponit querimoniam, quòd Archi-Præſul in ignominiam ejus & Regni ſic intraverit Curiam, non tanquam Regis, ſed Proditoris, ſe de proditione ſic notabilem reddens. Inauditum à ſæculo in Curia alicujus Regis Chriſtianæ Profeſſionis hoc factum. Cuncti ergò Regi teſtimonium perhibentes dicebant, illum vanum ſemper & ſuperbum exſtitiſſe: Et ignominiam hanc non in ſolum Regem, ſed in Regnum totum, ipſos omnes redundare. Et hoc meritò Regi accidiſſe, qui talem fecerit ſibi ſecundum in Regno, cui ſubjecerit omnes, & parem nullis. Omnes igitur paſſim & manifeſtè proditorem conclamabant, qui Domino ſuo Regi, à quo tot & tanta bona acceperat, non jam honorem terrenum, ſicut juraverat, ſervaſſet, ſed potiùs in facto hoc & Regi & Regno perpetuam proditionis maculam impreſſiſſet, & propterea in eum, tanquàm Regis perjurum & proditorem, animadvertendum. Et ſuper hoc clamor invaleſcebat.

ALANUS.

UNDE & audientes hæc per totam Aulam, tremore & horrore concutiebantur. Exiens autem Rogerus Eboracenſis Archi-Epiſcopus ait Clericis ſuis, quos ibi invenit (erant enim ibi Magiſter Robertus Grandis cognomine, & Osbertus Arundelli) *Recedamus hinc. Non decet nos videre quæ hic habent fieri citò de Cantuarienſi.* Magiſter Robertus inquit: *Non hinc recedam donec videro, quid Dei voluntas ſuper his judicaverit. Si pro Deo & ejus Juſtitia dimicaverit is uſque ad Sanguinem, pulchriùs vel meliùs vitam finire non poterit.*

HERIBERTUS.

CUM autem quidam, qui oſtiarii dicebantur, cum virgis & baculis de Cœnaculo, in quo Rex erat, cum magno impetu deſcendiſſent, & vultu minaci & digitis extenſis versùs Archi-Præſulem reſpexiſſent, quotquot in domo erant Crucis ſe ſignaculo ſignantibus, Archi-Præſul inclinato capite ſedenti ad pedes Diſcipulo inquit: *Timeo jam tibi. Verumtamen tu non timeas. Adhuc enim coronæ meæ particeps eris.* Cui mox Diſcipulus inquit: *Nec tibi timendum, nec mihi. Erexiſti enim nobile illud & triumphale vexillum, omni Poteſtati ſanctum & terribile, in quo multi bella multa vicerunt. Memento igitur te quondam exſtitiſſe Regis Anglorum.....*

ALANUS.

DUM ergo Magiſter & Diſcipulus ſic in aure colloquerentur, veniens Barthomeus Exonienſis Epiſcopus, procidens ad pedes Archi-Epiſcopi, ait: *Pater, miſerere tui. Miſerere & noſtri. Omnes enim hodiè perimus odio Capitis tui. Exiit namquè Edictum à Rege, ut qui ampliùs eum Archi-Epiſcopo ſtaret, publicus hoſtis judicaretur, in capite puniendus.* Dictum eſt etiam, quòd Joſelinus Sareſberienſis, & Wilhelmus Norvicenſis Epiſcopi, qui adhuc reſtiterant, traherentur ſtatim ad ſupplicium, in membris mutilandi. Qui & ipſi pro ſalute ſua Cantuarienſem rogabant. Intuens igitur Archi-Epiſcopus in Exonienſem, ait: *Fuge hinc, quia non ſapis ea quæ Dei ſunt.*

## CAPUT XXXII.

*Qualiter contra Archi-Epiſcopum appellatum eſt.*

HERIBERTUS.

PONTIFICES de licentia Regis ſeparati à Proceribus per ſe ſeorſim inierunt conſilium. Res enim in arcto erat. Siquidem aut Regis indignationem incurrerent, aut unà cum Proceribus Archi-Præſulem ſuum ſuper cauſſa criminis condemnarent. Quod quidem propter nimis manifeſtam ſanctarum Sanctionum prævaricationem non audebant. Unde in arcto poſiti volvunt & revolvunt, quid agendum: Qualiter hæc evadenda foret neceſſitas. Et demùm de communi omnium conſilio hoc continuatum eſt, quòd Archi-Præſulem ad Romanam Sedem de perjurii crimine appellarent, & Regi ſe obligarent in verbi veritatis promiſſione, ſe omne opus & operam ad Archi-Præſulis depoſitionem pro viribus adhibituros ſub hac conditione, ut Rex eos de beneplacito ſuo ab hoc, quod tunc imminebat Archi-Præſuli, abſolveret judicio. Regi igitur ſe ità obligantes, exierunt à concilio Regis omnes ſimul Epiſcopi ad Archi-Epiſcopum. Quorum unus eloquens, Hilarius Ciceſtrenſis Epiſcopus, prorumpens in vocem ait: *Quondam noſter fuiſti Archi-Epiſcopus, & tenebamur tibi obedire. Sed quia Domino Regi juraſti fidelitatem, hoc eſt vitam, membra, terrenam dignitatem ſibi per te ſalvam fore, & Conſuetudines, quas ipſe repetit conſervandas, & tu niteris eas deſtruere, præcipuè tamen quæ ſpectent ad terrenam ejus dignitatem & honorem, idcircò te reum perjurii dicimus, & perjuro Archi-Epiſcopo de cætero non habemus obedire.*

Nos

*Nos itaque & noſtra ſub Domini Papæ protectione ponentes, te ad ejus præſentiam appellamus, ſuper his reſponſurum.* Et diem ſtatuit. Archi-Epiſcopus inquit: *Audio.* Subſtrahentes ſeipſi ſeorſim ſedere ex adverſo, diutiùs in ſummo ſilentio.

## CAPUT XXXIII.

*De pronunciatione judicii contra Archi-Epiſcopum.*

### HERIBERTUS.

JAM igitur terror & horror, pluſquàm priùs, univerſos invaſit. Rege enim cum Principibus, Pontificibus ſubtractis, ſedente pro Tribunali, certiſſimè putabatur mox captio, aut aliquid deterius Archi-Præſuli imminere. Et tunc ſiquidem Principes, & quotquot Regni Majores, aperuerunt ora ſua, ſicut Leo rapiens & rugiens, & perjurum ac proditorem Archi-Præſulem judicarunt.

### ALANUS.

TANDEM à Rege proceſſerunt Comites, Barones, & plurima turba ad Archi-Epiſcopum, quorum primus Robertus Comes Leiceſtriæ ait: *Mandat tibi Rex, ut venias redditurus rationes ſuper objectis, ſicut pridiè promiſiſti te facturum. Alioquin audi judicium.* Archi-Epiſcopus inquit: *Judicium?* Et ſurrexit dicens: *Imò Fili Comes, & tu priùs audi. Non te latet, Fili, quam familiaris Regi, & quàm fidelis ſecundùm ſtatum hujuſmodi fuerim. Cujus rei gratia placuit ei, ut promoverer in Archi-Epiſcopum Cantuarienſis Eccleſiæ. Deus ſcit, me id non volente. Nota enim mihi fuit infirmitas mea. Et magis pro ſuo, quàm pro Dei amore acquievi. Id ſatis hodie palam eſt, dum Deus & ſe mihi ſubtrahit, & ipſum Regem. Veruntamen in mea promotione, dum electio fieret præſente Henrico, Regis filio & hærede, cui & hoc ipſum mandatum fuit, quæſitum eſt: Qualem me redderent Cantuarienſi Eccleſiæ? Et reſponſum eſt: Liberum & quietum ab omni nexu Curiali. Sic igitur liber & abſolutus ſuper his, à quibus ſum liberatus, nec teneor nec volo reſpondere.* Comes inquit: *Et hoc aliter ſe habet, quàm Londonienſis Regi ſuggeſſerat.* Adjecit Archi-Epiſcopus: *Adhuc, Fili Comes id attende. Quantò dignior eſt anima quàm corpus, tanto magis Deo & mihi teneris obedire, quam terreno Regi. Nec lex nec ratio permittit, ut Filii Patrem judicent vel condemnent. Unde Regis, & tuum, & aliorum declino judicium, ſub Deo ſolo à Domino Papa judicandus, cujus coram vobis omnibus præſentiam appello, Eccleſia Cantuarienſi, Ordine & dignitate mea, cum adhæc pertinentibus, ſub Dei & ſua protectione poſitis. Nihilominùs vos Fratres & Coepiſcopi mei, quia magis homini quàm Deo obeditis, ad Domini Papæ audientiam & judicium voco. Et ſic Catholicæ Eccleſiæ & Apoſtolicæ ſedis authoritate hinc recedo.*

## CAPUT XXXIV.

*De receſſu ejus à Curia.*

### WILHELMUS.

ABeuntem itaque Archi-Epiſcopum proſequuntur Curiales, Mundi contumeliis & injuriis laceſſitum, proditorem & perjurum acclamantes. Ille autem gaudens ibat à conſpectu Concilii, quoniam dignus habitus eſt pro nomine Jeſu contumeliam pati. Hamedinum tamen Comitem, & Ranulfum quendam, præ cæteris ei maculam proditionis improperantes, tanquàm mentientes refellit, viciſſim improperans, quod refellere non poterant, alterum Gartum & Spurium, nec viri reprehenſione dignum; alteriùs verò cognatum quòd in ſua minimè cognatione contigiſſet, ob crimen laqueo ſuſpenſum.

### ALANUS.

VENIENTI igitur ad ulteriorem portam clauſa eſt janua, nec potuit exire, nullo ibi invento cuſtode. Et dum res ageretur in metu & dubio, nutu Dei contingit claves plurimas in faſciculo pendere a muro, quas arripiens familiaris quidam Archi-Epiſcopi, unam poſt alteram attentavit, donec aperiret januam.

### HERIBERTUS.

EGRESSUS igitur à Curia, cùm in equo eſſet, vix potuit equum regere, Crucem portare, & benedictionem dare poſcentibus.

### ALANUS.

OCCURRERAT enim ei multitudo maxima pauperum & infirmorum, acclamantium & dicentium: *Benedictus Deus, qui eripuit ſervum ſuum à facie inimicorum ſuorum:* Putabatur enim jam fuiſſe extinctus. Præcedente igitur & ſubſequente turba pauperum, cùm Clero & Populo, in gaudio & lætitia perducitur ad hoſpitium: Ad Eccleſiam videlicet Beati Andreæ Religioſorum Monachorum Conventuale Monaſterium. Videns autem exultationem plebis ſequentibus ſe dixit: *Quàm glorioſa Proceſſio nos conducit à facie tribulantis. Sinite Pauperes Chriſti, & noſtræ tribulationis participes, omnes intrare nobiſcum, ut epulemur in Domino ad invicem.* Et impleta ſunt domus & atria circumquaquè diſcumbentium.

Inter epulas acceſſerunt Londonienſis & Ciceſtrienſis Epiſcopi, ad menſam, dicentes ſe viam pacis inveniſſe. Requirenti Archi-Epiſcopo ſub quali forma, inquiunt: *Quæſtio pecuniaria igitur inter te & Regem. Si igitur nomine pignoris duo maneria veſtra, Occeford & Muncheaham, Regi aſſignaveris ad tempus, credimus quod inde pacamus: Et maneria reſignabit, & pecuniam remittet, & gratiam ſuam tibi tutiùs reſtituet.* Ad hæc Archi-Epiſcopus: *Hecla manerium fuit quondam Cantuarienſis Eccleſiæ, ut accepi, quod Rex modo tenet in Dominio. Et licet ad ejus reſtitutionem Cantuarienſi Eccleſiæ competit rei vendicatio, tamen his fieri temporibus omninò non ſpero. Nihilominus vel cujuslibet turbationis ſedandæ, vel recuperandæ Regiæ gratiæ cauſa, antiquo juri, quod in illo manerio Cantuarienſis Eccleſia habere dicitur, renunciarem: Cuilibet periculo vel diſcrimini caput iſtud opponerem.* Et caput tetigit. Indignantes ergo Epiſcopi regreſſi ſunt, hæc Regi nunciantes. Et accenſa eſt in his Regis indignatio.

## CAPUT XXXV.

*De ultima Archi-Præſulis fuga.*

### HERIBERTUS.

PRANDENTE igitur Archi-Epiſcopo, inſtà prandendum, in Eccleſiaſtica Hiſtoria tripartita de perſecutione Liberii Epiſcopi lectio fuit. Ubi cùm illicò Evangelii, ſcilicèt, *Si vos perſecuti fuerint in iſta Civitate, fugite in aliam,* interpoſitum audiret, reſpexit ad Diſcipulum qui ſcripſit hæc. Et ut cognoſci poterat, ſicut mox exitus probavit, Evangelicam jam animo conceperat fugam. Hymno verò

dicto

dicto Archi-Præſul ſurgens à menſa, confeſtim Rogerum Vigornenſem, & Robertum Herefordenſem Epiſcopos, & Roffenſem Epiſcopum, proprium Capellanum ſuum, ad Regem miſit, poſtulans ab eo ſecurum de terra ſua egreſſum. Qui citò reverſi retulerunt Regem reſpondiſſe, quod in craſtino ad Concilium hoc differret.

### JOANNES.

IPSO die duo magni & fideliſſimi Proceres ad eum in ipſo noctis confinio acceſſerunt, vultu miſerabiles & lachrymoſi, tundentes pectora ſua, & confitentes ac proteſtantes per tremendum Judicium Dei, quòd indubitanter ſciebant viros magnos, & malefactis vel maleficiis inſignes, utpotè multis pollutos facinoribus, in illius necem conſpiraſſe, & ſe ad eum occidendum mutuis invicem adſtrinxiſſe juramentis. Ne ergo cauſa Eccleſiæ, quæ nondùm plenè innotuerat, in morte ejus pateretur occaſum, cœpit cogitare de fuga.

### ALANUS.

INTELLIGENSQUE moram ſibi periculoſam eſſe, & per eam ſibi parari poſſe inſidias, juſſit in ipſa nocte in Eccleſia Sancti Andreæ parari ſibi lectum inter duo Altaria. Quo accedens cùm paucis, proſtratus cœpit pſallere pœnitentiales cum Litania: Et ſingulorum Sanctorum nomina pronuncians ſingulas fecit genuflexiones. Quo completo, proinde fatigatus ſtrato ſe projecit, capeſcendæ quietis ſimulans occaſionem. Deinde ſecretò ſe ſubtrahens, & per poſticum exiens, parum ante Gallicinium, clam deſtinavit fugam.

## CAPUT XXXVI.

*Viſiones Propheticæ fugæ.*

### WILHELMUS.

ECCE fugitivus Ericius, de quo Diaconus quidam vidit in viſione. Nam Rege Anglorum cum univerſitate ſuorum Archi-Epiſcoporum, Comitum, Procerum, Abbatum, & Priorum, in luco, qui dicitur Waberghe, exiliit Ericius de medio eorum, tanquàm tumultu venantium excitatus. Quem cuncti videntes agitare cœperunt, vociferationibus & inſultationibus inſectantes. Ipſe autem multitudinem præcurrens, non in directum, ſed per flexuoſos calles ad mare feſtinabat, portans in dorſo ſuo Librum intitulatum, *Actus Apoſtolorum*. Nemo autem eorum, qui ſequebantur, erat ſine vitio corporis, ſed aut cœcus, aut luſcus videbatur, aut claudus, aut labiis, aut naſo mutilatus. Cumquè tandem veniſſet Ericius ad mare, miſit ſe in illud, ulteriùs non emerſit. Quod videntes, qui eum perſecuti fuerant, reverſi ſunt. Et ecce ſuborta eſt nebula, devia & tenebroſa, occupans faciem terræ, quam ſequebatur imber ſanguinis. Divertit autem Rex in Salam Regiam fundatam in prædicto loco, & ſedit in ea indutus veſte candida, linea, & lata, caudiſque vulpinis tanquam ſertis cinctus. Non ceſſabat autem ſanguis ſuper eum diſtillare: Quia domus, utpotè deſerta in loco deſerti, ſarta tecta non habebat, per quæ dependentes caudas vulpinas defluebat in ſinum ejus. Cumque ſinum & ſinuoſa veſtis ejus volumina impleſſet, refluere cœpit & in os ejus & abundans implevit.

### HERIBERTUS.

EADEM quoque nocte, qua Sanctus Vir fugam iniit, quidam de Clericis, fugæ iſtius ignari, in thalamo quodam ſeorſim dormierunt. Quorum unus, ut ipſe poſtea retulit, inſomnis ſonum vocis manifeſtè audivit, duos illos Pſalmo-graphi verſus decantantis: *Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantium. Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus.* O maledicta dies, o malignum conſilium, ò verè & conſilii actio omnibus poſt futuris ſæculis deteſtanda, per quam tanti Regis & tanti Pontificis tam chara fœdera tam irreparabiliter ſunt ſoluta. De cætero nunquàm Rege & Archi-Præſule ſe in Regno reviſuris! O quanta ex his Geſtis & Regno & Sacerdotio incommoda provenerunt! Quæ ſequens ex parte hiſtoriæ ordo declarabit.

*Explicit Liber primus.*

*INCIPIT*

# LIBER SECUNDUS.

## CAPUT I.

*Quid ſit geſtum in Curia, cognita Archi-Epiſcopi fuga.*

EXPEDITIS in ſuperioribus his, ex quibus diſſenſionis inter Regem & Archi-Præſulem orta eſt materia, quantiſquè & quibus injuriis appetitus, contumeliis laceſſitus, & furoribus concuſſus, compulſus ſit Beatus Thomas fugæ præſidium quærere ad exilii ejus Hiſtoriam, & in exilio Geſtorum ordinem expediendum procedamus.

ALANUS.

MANE igitur facto ſubitus rumor & ſiniſter de clandeſtina Archi-Præſulis fuga, eos qui ei adhæſerant, invadens, omnes compulit latitando ſibi conſulere. Rex verò hæc audiens turbatus plurimùm, convocatis Pontificibus & Proceribus ſciſcitatur quid agendum.

HERIBERTUS.

ET commune quidem conſilium erat, ut quia Majores Epiſcoporum, juxta quod ſupra diximus, Regi ſe obligaverant, ad Romanum adirent Pontificem, de perturbatione Regni & Sacerdotii, & reatu perjurii eum accuſaturi. Et interim omnia ejus in pace eſſent, donec quid Romanus Pontifex judicaret, reportarent. Undè & mox Regio Edicto præconis voce proclamatum eſt, ne quis homines Archi-Epiſcopi moleſtaret aut Perſonas, ſeu de rebus ejus quidquàm auferret, ſed univerſa ipſius pacem haberent. Ita Pontifices cùm divitibus in occultis paraverunt laqueum fugienti. Et ita confeſtim arripiunt iter Rogerus Eboracenſis Archi-Epiſcopus, Gilbertus Londonienſis, Rogerus Vigornenſis, Hilarius Iiceſtrenſis, Barthomeus Exonienſis Epiſcopi. Præter hos verò & cum iſtis non nulli Aulici Clerici, & alii quidam Honorati viri & Magni, ab ipſo latere Regis miſſi in teſtimonium illis. Miſſi quidem in magno apparatu, in donis & muneribus multis, quibus pro viribus judicium perverterent, & ſapientum oculos excæcarenr. Hoc etenim modo credebant Curiam Romanam, in hac parte quandoquè vacillantem, inclinari poſſe ad id quod querebant. Et hoc quidem conſilium dederant quidam Pontificum contra Archi-Epiſcopum.

## CAPUT II.

*De itineratione Thomæ fugientis.*

HERIBERTUS.

IGITUR Archi-Epiſcopus, ut diximus, clam de nocte fugiens, Fratrem unum de Ordine de Simplingeham. ſecum habens, me Ducem, verſus Aquilonem ad nobilem illam Civitatem Lincoliniam tendebat: Siens & prudens nimium carpens, non viam, ut ita cautiùs, ſi qui poſt mitterentur, perſecutores effugeret, declinaret inſidias. Et nocte venit ad pagum, qui dicitur Grabam, & viginti quinque circiter milliaribus à Norhantona diſtantem. Ubi poſtquàm modico indulſit ſomno, in craſtino arripiens iter venit lincolinam, iterùm circiter viginti quinque milliaria, hoſpitatus in Civitate, in domo cujuſdam felonis. Eſt ibi aqua, quæ fluit per Civitatem intrans, ad locum quemdam ſolitarium in medio aquarum ſitum, qui dicitur Eremitorium, pertingens ad domum de ſimplingeham: Per aquam venit millia circiter quadraginta. Ubi propter loci ſolitudinem, & propter difficultatem acceſſus, eò quòd in medio aquarum ſit, per tres dies ſecurus latuit, ad iter, quòd reſtabat vires reparans. Una verò dierum cum Frater, qui ipſi miniſtrabat, videret ſolum ſedentem in menſa, & pulmentariis veſci, compunctus lachrymas continere non potuit. Et continuò exivit, ne inter epulas virum Dei lachrymæ effuſæ perturbarent. De Eremitorio venit ad Sanctum Rotulſum, decem milliaria. Et inde ad locum venit, qui dicitur Haverolot, ad ſimplingeham pertinentem. Deinceps verò nocte ſolùm proficiſcebatur, veritus deprehendi. Jam ſiquidem verſus Orientem tenebat, ubi à Populo terræ facie magis cognitus erat. Nocte itaque ibat, & die latitabat, octo dierum conficiens noctibus iter.

HERIBERTUS.

TANDEM verò Eſtrejam veniens, Manerium pertinens ad Priorarum Cantuariæ, ibi per aliquot dies moram fecit in conclavi. Ubi facto in pariete foramine, fuit enim propè Eccleſiam, audivit Miſſarum Solemnia cum Plebe id ignorante. Presbytero verò Sacramenti perceptione perfruente, Clericus quidam hujus rei conſcius, oſculum pacis ad Archi-Epiſcopum deferebat. Recedenti quoque, poſt ſervitium Populo, nec id ſcienti, Epiſcopalem devotiùs impertivit Pontifex benedictionem. Latuit autem lux mundi futura, in pago hoc, uſquè ad diem animarum, diebus octo.

## CAPUT III.

*Qualiter Archi-Epiſcopus mare tranſierit.*

HERIBERTUS.

DIE igitur animarum, qui fuit tertia feria, quintus decimus dies ab illa feria tertia, ab illo die martis, quo apud Norhamtune pugnarat ad beſtias, nocte parum ante diem in Scapha intravit in mare. Et circa veſperam applicuit in quodam Maris latere, quod dicitur hodie in Bolonia, per unam leucam diſtans à portu, qui dicitur Gravelinga.

ALANUS.

ET ivit vir Dei pedes, quia ſic oportuit, indutus alba veſte, & Monachali Cappa ſuper Scapulas poſita, in tempeſtate, & pluvia, & luto, non ex ſolito iter peragens. Et dum pertranſiret, obiter accidit juniores ſtare, & eorum unum in manu ſua tenere accipitrem: Viſaquè ave, Archi-Epiſcopus eo intendit, memor conditionis, & oblitus exilii. Quo viſo inquit unus; *Ni fallor, ecce hic eſt Cantuarien-*

*tuarienſis Archi-Epiſcopus*. Alter ait: *Fatuus es, quid opus eſt Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, ut ſic incedatur?* Expavit Archi-Epiſcopus, timens detegi. Et fortè timor ille, hujus vanitatis culpam, ipſo tempore potuit diluere.

ALANUS.

VERUM quoniam per crebros & profundos maris jactus fatigatus erat, utpote in modica ſcapha transvectus, diu pedes ire non potuit. Unde poſt modicum iter reclinavit in terra, non valens procedere, & dixit Fratribus qui cum eo erant: *Hinc non recedam, niſi vehar à vobis, aut quæratis mihi vecturam*. Et quæſierunt ei jumentum pro uno argenteo. Et quidem hoc non frenum, ſed tantum prolectam circa collum habebat. Et poſuerunt veſtimenta ſuper dorſum, & eum deſuper ſedere fecerunt.

WILHELMUS.

ET paululùm progreſſus quoſdam, de more gentis illius, armatos obviam habuit. Quibus percunctantibus, an ipſe eſſet Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, verbo reſpondit: *Siccinè Cantuarienſis phaleratus incedit?* Et non eſt agnitus ab eis, quamvis de ſe ipſo, teſtimonium perhiberet.

HERIBERTUS.

O ſpectaculum! Cernere Thomam, quondàm in curribus & in equis, ſuper jumentum tunc ſedentem, pro freno ſolam prolectam circa collum habens, & ſupra dorſum pro ſella Fratrum pauperum panniculos. O quàm magna ſuper te, Thoma, rerum mutatio! Ubinam ſunt quondam tot equi tui, tot equites tui, & tam divites & ambitioſæ phaleræ tuæ? Ecce nunc omnia hæc ad jumentum unum, & prolectam unam redacta. Nec tamen jumentum tuum, nec prolecta tua, ſed alterius. Te reverà tranſeunte tranſierunt & tua. Vetera enim tua tranſietunt, & facta ſunt omnia nova. Vetè mirabilis Deus in Sanctis ſuis: Deducens eos in via mirabili, de tribulatione lætificans, de preſſura dilatans, de tentatione probans, deſtruendo ædificans, percutiendo ſanans, occidendo vivificans.

Et quidem ad ſupradictum portum Gravelingæ venit ſic ſedens ſupra jumentum. Neſcio verò quo rerum præſagio, ſi tamen præſagium dicendum eſt potiùs quàm eventus, tertia feria in transmarina applicuit. Et tertia à marinis receſſit. Tertia iterùm revertens in Angliam applicuit, & tertia deinde feria gladio occubuit, ab eo die, quò rediens applicuit, menſe ſolùm exacto, ut ita, quæ fuit dies martis, fieret & Martyris, in qua, velut quodam futurorum præſagio, frequenter ſic parabatur ad Martyrium. Tertia itaque feria in tranſmarina, ut dictum eſt, applicuit, & in veſpera Gravelingam venit.

## CAPUT IV.

*Quomodo ab hoſpite ſuo agnitus ſit.*

CUM ferò igitur diſcubuiſſet unà cum Fratribus tribus viæ ſociis, ab hoſpite ſuo agnitus eſt. Cum tamen in menſa non magis ipſi, quàm aliis deferretur, immò minùs, ut potè qui in menſa primum nequaquàm teneret locum, ſed extremum. Qui etiam per totum hoc itinerarium ſuum, ſicut habitu, ita nomine mutato, à me & ſociis Frater Chriſtianus vocabatur: Nomen Chriſtiani ſortitus pro proprio, ne poſſet agnoſci. Verùm tantus hic hoſpes notabat, quòd præ cæteris recumbentibus ſingularem habebat veſcendi modum, & in diſtributione affectum. De illo ſiquidem modico, quod ei in menſa apponebatur, parvulis & aliis de domo ſingulis dabat. Prætereà ad certius conceptæ jam agnitionis argumentum totius hominis compoſitionem intuebatur & geſtum. Corporis videlicet proceritatem egregiam, frontem amplam, aſpectum ſeverum, faciem oblongam, venuſtam formam manuum oblongarum, & articulorum in manibus congruam & quaſi exquiſitam protenſionem. Videns itaque hominem in modo edendi, in corporis qualitate & geſtu, cæteris longè diſſimilem, exiſtimavit mox aliquem Virum magnum in hoſpitio ſuo ſuſcepiſſe. Pro certo ſuſpicabatur Cantuarienſem hunc eſſe Archi-Epiſcopum: Eò quod jam diverſus in terra circumquaquè percrebuerat rumor, Cantuarienſem ſic Norhamtune clam receſſiſſe, & jam in partes illas aut applicuiſſe, aut in proximo fore applicandum.

Hoſpes itaque confeſtim ruſticam ſuam ſeorſim vocavit, & ſecretiùs inſtillavit Cantuarienſem eſſe, quem hoſpitio ſuſceperant! At illa impatiens, vix verbo audito ad menſam properat, & poſt modicum intuitum mox rediens, & ſubridens inquit: *Certè bone vir, ipſe eſt*. Ruſtica igitur mox ſollicitior circa miniſterium, diſcurrit, feſtinat, & nunc nuces, nunc poma, nunc caſeolum ante Fratrem Chriſtianum apponit. Frater verò Chriſtianus ſuſpicans ſe jam aliquibus indiciis deprehenſum, carere mallet his, quæ Ruſtica affectuosè apponebat, & tamen diſſimulabat. Cœna autem facta, hoſpes cum nova vultus hilaritate accedit propiùs. Quem cum Frater Chriſtianus ſuper ſedem juxta ſe ponere voluiſſet, hoſpes conſtanter renuit, in terra ſecùs pedes ejus ſedens. Et poſt modicum inquit: *Domine, gratias ago Deo, quod dignus fui, ut ſub tectum meum intrares*. Cui mox Frater Chriſtianus: *Quis igitur ego ſum? Nonne ego quidam pauper Frater ſum, & Chriſtianus dicor?* Et hoſpes inquit: *Certè quicumquè dicaris, ſcio te magnum virum eſſe, & Cantuarienſem Archi-Epiſcopum*. Igitur cum Frater Chriſtianus nullis verborum involucris ab hoſpite ſuo ſe potuiſſe devolvere, quin horum alterutrum neceſſe haberet, aut de ſe veritatem fateri conſtanter, aut diffiteri mendaciter, confeſſus eſt quod ipſe erat, & non negavit. Et ne ſe proderet, hoſpitem ſuum blandè demulcens, ſecum duxit in craſtinum.

## CAPUT V.

*Quare in tranſmarinis partibus ſe abſconderit.*

ECCE quàm longa viri Dei pericula, qui & jam in portu periclitabatur. Rex quippe nobili Comiti Flandriæ Philippo, germano ſuo, & Amicis ſuis Magnatibus terræ, ſcripto & verbo deſeminaverat Thomam quondam Cantuarienſem Archi-Epiſcopum, talis enim erat ſcripta conceptio, de Regno ſuo tanquàm proditorem ſuum fugiſſe. Unde & tam longa manus Regia & tam longa pericula Regiam manum fugienti. Et ideò omnia plena ſuſpicionibus, & ſecuritas nulla. Cauſſa etiam, qua in illis partibus prodi metuebat, hæc erat: Procurante Rege Anglorum Matthæus, frater Philippi Comitis Flandriæ, tunc Boloniæ Comes, cum Abbatiſſa quadam, filia Stephani Regis Anglorum, matrimonium prophanum & deteſtandum contraxerat, Archi-Epiſcopo

copo

copo tunc Regis Cancellario propter enormitatem contradicente, & quoad potuit reclamante. Unde Comes Boloniæ ex tunc eum odio oderat. Non igitur ſine cauſſa in partibus illis manifeſtari ſe noluit. Unde propter craſtinæ diei longitudinem, & viæ difficultatem, & inſidias quas verebatur, in craſtino ſummo diluculo arripuit iter. Et de Gravelinga pedes ivit vir Dei tota ea die, via admodùm lutoſa & lubrica, tempore præſertim hyemali: Et circa noctem venit ad Monaſterium de Ordine Ciſtercienſi, quod Clermarreis dicitur. Iter duodecim leucarum terræ conficiens ea die. Eſt autem Monaſterium hoc ſitum propè illud Caſtrum nobile ſancti Audomari. Eadem verò noctè qua Archi-Præſul, Regis Nuncii præfati cum magno & multo apparatu mare intrantes, procella ſubitò ſuborta, in multa difficultate & periculo vix applicuerunt: Cum tamen Archi-Præſuli & ſuis in ſcapha mare pacatiſſimum foret. Teſtati ſunt ſic Fratres, qui cum Archi-Præſule in ſcapha, & alii ex parte adverſa, qui in navibus tranſierunt. Ea quoquè die, qua & Archi-Præſul, ad Caſtrum Sancti Audomari venerunt. Et quia celebre erat in terra, quod Cantuarienſis Archi-Epiſcopus ad Monaſterium illud de Clemarreis, ad quod jam venit, adventare propoſuerat, eadem nocte poſt ſynaxim nocturnam decantatam intravit quoddam, ſtagnum grande, ſuper quod Monaſterium illud ſitum, & in ſcapha venit ad locum quemdam abditum, aquis ſeptum, qui ab incolis dicitur Aldemunſter, quondam ſcilicet Eremitorium glorioſi Confeſſoris Bertini. Verebatur quippe, ſi in Monaſterio illo uſquè in craſtinum moraretur, fortè ad aliquorum indicia indigenis, aut Regis Nunciis revelari: Qui fortè ad videndum eum diverterent, & videntes eum ſic, fieret opprobrium abundantibus, & deſpectio ſuperbis, & inſultarent de facili, quod fatuè & inconſultè de tanta quondam gloria ad tantam nunc miſeriam deveniſſet. Unde eadem nocte ſe ſubtraxit, & in dicto Eremitorio per tres dies latuit.

## CAPUT VI.

*De adventu Archi-Epiſcopi ad Sanctum Bertinum.*

### ALANUS.

DIE autem quarto ad petitionem Sanctæ memoriæ Hodeſtalli tunc Abbatis, & Conventus loci, ad Abbatiam Sancti Bertini navigando, erat enim eis iter per aquam, venire properabat. In eundo verò ait quidam: *Domine fatigatus es ex itinere, & venturi ſumus hodie ad eximiæ humanitatis Viros, qui plurimum congratulantur tibi in Domino, quod illæſus evaſiſti. Fac igitur charitatem eis, ut pro adventu tuo comedant hodie pinguia.* Archi-Epiſcopus inquit: *Quarta feria eſt, & oportet nos hodie à talibus ceſſare.* Et alter ſubintulit: *Domine, forſitan non abundant piſcibus, & oportebit nos eis condeſcendere.* Archi-Epiſcopus inquit: *Domine eſt, id providè.* Inter loquendum igitur ad nutum Dei exiliens de aqua grandis piſcis, quem brennam vocant, projecit ſe cum impetu in gremium viri Dei. Et factus eſt tranſitus ille jucundus in laude Dei. Ductus itaque ad Sanctum Bertinum, & comiter ſatis exceptus eſt.

### WILHELMUS.

CONTIGIT eodem tempore Richardum de luti, familiarem Regis, peregrè redeuntem, ad eundem locum devenire. Qui audito Archi-Præſulis egreſſu à Britannia, acceſſit ad eum, promittens ſe ei gratiam Regis redditurum, ſi rediret. Præſul verò ſe non credebat ei, timens laqueos quos evaſerat. Ille ergo, quem reducere non potuit, diffiduciatum dimiſit, & debitam Domino Patriquè ſuo reverentiam non exhibuit.

## CAPUT VII.

*Quomodo Nuncii Regis, & poſt Nuncii Archi-Præſulis ad Regem Francorum venerint & qualiter ſint excepti.*

### HERIBERTUS.

ARCHI-Præſulem itaque jam dicto Sancti Bertini Monaſterio dimittentes, priùs viam & actus Nunciorum proſequamur. Qui mox in craſtino ſui adventus à Sancto Audomaro recedentes, tertio quartovè die per piæ recordationis Ludovicum Regem Francorum tranſitum fecerunt, quem apud Caſtrum Regium, quod Compendium nominatur, reperiunt. Et ſalutato Rege, litteras illi de nomine Regis Anglorum porrexerunt. Quarum forma vel ſimilis erat, quas ſuprà diximus Comiti Flandrenſi directas, videlicet quod Thomas quondam Cantuarienſis Archi-Epiſcopus de Regno tanquàm proditor fugerit: Unde & ne ipſum in terra ſua reciperet, tanquàm Dominum precabatur. Verùm ut audivit ex literarum initio, *Thomas quondam Archi-Epiſcopus*, Regem ſicut Eccleſiæ filium devotiſſimum ſtatim apprehendit æmulatio, & plurimùm ex verbo motus eſt. Verbum quippe inſolens offenſionem generat, & juxta Sapientis dictum, *Qui moderatur, omnes ſuos, doctus & prudens eſt.* Et Rex mox, Quis eum depoſuiſſet iterùm atquè iterùm ſciſcitatus eſt. Et adjecit: *Certè ſicut Rex Anglorum, ita & ego Rex ſum. Verumtamen minimum de Clericis mei Regni deponere ego non valerem.* Et ita qui miſſi fuerant, nec ad Regis quæſtionem prudens reddere reſponſum poterant, nec ad petitionem ſuam reſponſum pro voto retulerunt.

Magiſter verò Heribertus, qui & ſcripſit hæc & alius quidam de Archi-Præſulis Societate, cautus quidem & eruditus, de conſilio & præcepto Archi-Præſulis Nuncios Regis quotidie, ipſis neſcientibus, è veſtigio ſequebantur: Ita tamen quod illos ſequentes unà die ſemper præceſſerint. Et quidem ex induſtria factum eſt: Ut ita cautiùs & certiùs ipſorum verba & molimina explorarent. Cum verò ad illum Chriſtianum Regem Francorum veniſſent, ipſum, mox ut acceſſum habere potuerunt, nomine Archi-Præſulis, quem à tempore Cancellariæ, propter hominis magnificentiam, probitatem, & induſtriam, reputabat ſtrenuum, & habebat acceptum, devotè quidem & humiliter ſalutarunt. Et quia ei incogniti erant, crebrò an de Archi-Præſulis domo & familia eſſent, ſciſcitabatur. Quo cognito, mox eos ſuſcepit in oſculo, & benignè audivit. Qui cum, juxta Archi-Præſulis mandatum, lachrymabilem hiſtoriam laborum & periculorum ejus expoſuiſſent, Regiæ clementiæ viſcera commota ſunt. Quibus itidem ipſe referre dignatus eſt, quali-

ter

ter contra Archi-Præſulem Rex ipſe ſcripſerit, & quid ipſe reſponderit. Et adjecit: *Debuiſſet quidem Dominus Rex Anglorum, ſi ipſi placuiſſet, antequàm tantum Amicum ſuum Archi-Præſulem, & Perſonam tantam, tam durè & tam dirè tractaret, fuiſſe illius verſiculi recordatus; Iraſcimini & nolite peccare.* Cui mox alter Nunciorum comicè reſpondit: *Domine fortè illius recordatus fuiſſet verſiculi, ſi illum tam frequenter, ut nos in hora illa Regulari audiſſet.* Et ſubriſit Rex. In craſtino verò, antequàm Nuncii recederent, cum hominibus ſuis, quos ſecum tunc habebat, conſilio accepto ad petitionem Archi-Præſulis in Regno ſuo pacem & ſecuritatem ei conceſſit. Et quidem adjecit: *Hoc de priſtina dignitate, Diadematis Regum Francorum fore, ut Exules, & præſertim Perſonæ Eccleſiaſticæ, Regum & Regni ſecuritate & pace perfruantur, & à Perſecutorum injuria defendantur.*

## CAPUT VIII.

*Quomodò Nuncii Archi-Epiſcopi ad Dominum Papam venerint. Et qualiter excepti ſint.*

ITAQUE Regiæ pacis dono & ſecuritate fruentes in exultatione & lætitia, Chriſtianus ille Rex licentiatos Archi-Epiſcopos Nuncios dimiſit in pace. Illi verò non ſtatim ad Præſulem revertentes, nec quidquàm nunciantes de hoc, quia citò ſe reverſuros ſperabant, prout eis injunctum fuerat, ad Dominum Papam accelerabant. Et venerunt Senonis, quo Nuncii Regis proxima die, quæ præceſſit, eos prævenerunt.

### ALANUS.

SANE in eorum adventu hinc timor publicæ perturbationis, quæ ex ira Regis poſſet oriri, inde ſpes quæſtus quam plures Cardinalium mutare compulit. Et facta eſt inter eos diſſenſio, dum dicitur ab his Cantuarienſem Eccleſiaſticæ libertatis defenſorem injuſta cauſa fovendum, ab illis pacis & unitatis eſſe perturbatorem, & ideò præſumptionis impetum refrenandum potiùs quàm fovendum. Et eò uſque prævaluit inimicorum ſuggeſtio, quod Nuncii Archi-Præſulis nec promeruerint à Cardinalibus vel in oſculo recipi. Anguſtiantur proinde illi videntes cauſſam Domini ſui imminere diſcrimini.

### ALANUS.

EADEM tamen die in veſpera ad Dominum Papam habentes acceſſum, ipſum nomine Archi-Præſulis, tanquàm Patrem & Dominum, qua decebat devotione & humilitate, ſalutaverunt. Dicentes quod illi eſſent duo tantum, qui evaſerunt de calore Domùs Rechap, & ad Sanctitatis ſuæ pedes venerant, ut nunciarent ei, quod Filius Joſeph adhuc viveret, ſed non dominaretur in terra Ægypti, quin potiùs ab Ægyptiis oppreſſus ferè fuiſſet & extinctus. Enarraverunt itaquè libenter audienti, & paterno compatienti affectu, filii ſui Archi-Præſulis, peſſimas anguſtias & dolores, pericula etiam in pugna illa apud Norhamtunam ad beſtias, pericula in falſis fratribus, pericula in fuga, pericula in via, pericula in mari, in ipſo etiam portu pericula, laborem, egeſtatem, ærumnam, & ad declinandas inſidias habitus ſui & nominis mutationem. Et audiens hæc Pater omnium Patrum, commota paternæ pietatis viſcera ſuper filio, & paternum non valens diſſimulare affectum, lachrymatus eſt. Et ita compunctus inquit eis: *Dominus veſter in Carne adhuc vivit, ut dicitis? Magis tamen jam ſibi in Carne vivens Martyrii gloriam vendicat.* Et quia jam valde ſerò erat, Nuncios ex itinere fatigatos, data benedictione & conſolatione Apoſtolica, ad hoſpitium citiùs remiſit.

## CAPUT IX.

*Quomodò Nuncii Regis allegaverint coram Viro Apoſtolico contra Archi-Epiſcopum.*

### ALANUS.

IN craſtino verò Dominus Papa cum Fratribus ſuis venerabilibus Cardinalibus, qui tunc ferè omnes in Curia præſentes aderant, Conſiſtorium intravit. Advocataque concione, adſunt etiam Nuncii Archi-Præſulis, ut vel finem viderent. Conſurgentibus igitur ex adverſo Nunciis Regis, primus, & cæterorum ſignifer, in hunc modum inchoat Londonienſis: *Pater, ad vos ſpectat Catholicæ Eccleſiæ cura & ſollicitudo, ut qui ſapiunt per veſtram foveantur prudentiam ad exemplum morum, & qui deſipiunt Apoſtolica authoritate corripiantur & corrigantur, ut ſapiant. Sed apud veſtram Sapientiam non creditur ſapere, qui in ſua ſapientia confidens, & Fratrum concordiam, & Eccleſiæ pacem, Regiſque devotionem perturbare contendit. Nuper ſiquidem in Anglia orta eſt diſſenſio inter Regem & Sacerdotium ex levi & minùs utili occaſione, quæ faciliùs poſſet extingui, ſi adhibita ei fuiſſet moderata curatio. Verùm Dominus Cantuarienſis ſuo ſingulari in hac parte, & non noſtro uſus conſilio, acriùs æquo inſtitit, non conſiderata temporis malitia, quod vel quale diſpendium ex tali impetu poſſet provenire, & ſibi & Fratribus ſuis contexit laqueos. Et ſi ei in propoſito ſuo noſter faviſſet aſſenſus, jam res ipſa ad deteriorem calculum deveniſſet. Verùm quia noſtram conniventiam, ſicut nec debuit, ad id quò tendebat, habere non potuit, viſus eſt in Dominum Regem, & nos, immò in totum Regnum, temeritatis ſuæ culpam retorquere. Quocirca ad decolorandam mutuæ Fraternitatis infamiam, vim nemine inferente, vel minas intentante; fugam inivit, ſicut ſcriptum eſt: Fugit impius nemine perſequente.* Ad hæc Dominus Papa inquit: *Parce Frater.* Et Londonienſis: *Domine parcam ei?* Et Dominus Papa: *Non dico Frater, quòd parcas ei, ſed tibi.* Ad hanc igitur Apoſtolicam vocem & tubam ſenſus Londonienſis infatuatus eſt à Domino, ita demùm quòd amplius nuire non potuit. Excepit illum proinde ſermonem facundus Hilarius Ciceſtrenſis Epiſcopus, magis de ſua confidens eloquentia, quàm de juſtitia & veritate: Quod ex poſt facto innotuit. *Domine Pater*, inquit, *intereſt Beatitudinis veſtræ, quod perperam actum eſt in perniciem univerſitatis, ad pacis & concordiæ debitum ſtatum citiùs revocare, ne unius hominis immoderata præſumptio multorum ſtragem & Catholicæ Eccleſiæ ſciſſuram poſſit procreare. Id parùm attendit Dominus Cantuarienſis; dum relicto maturiori conſilio ſe ſolum conſuluit, & ſic ſibi & ſuis, Regi & Regno, Populo & Clero graviores labores procrearet & anguſtias. Et circa virum tantæ authoritatis id non decuit, nec oportuit, nec aliquando oportuebat.* Ita grammaticabat Hilarius Ciceſtrenſis dicendo: *Oportuebat*. Inſuper ſuos, ſi ſaperent, non oportuebat ſibi in talibus præbuiſſe aſſenſum. Audito igitur,

tur, qualiter facundus ille Grammaticæ proſiliret de portu in portum, ſoluti ſunt in riſum univerſi. Inter quos unus prorumpens in vocem inquit: *Malè tandem veniſti ad portum*. In quo verbo Epiſcopum illum ita infatuavit Dominus, quòd de cætero factus eſt mutus & elinguis.

Eboracenſis autem, priorum ruinam attendens, animi impetum ſtuduit temperare. *Pater*, inquit, *mores Cantuarienſis & ſtudia nemini innotuere pluſquàm mihi. Id animi ejus novi Propoſitum ab initio, ut quod ſemel arripuerit ex ſententia, ab eo facilè non poſſit avelli. Quare faciliùs credi oportet ipſum in hanc obſtinationem de ſua levitate de more incidiſſe. Et aliam non video viam ad ejus correctionem, niſi ut veſtra Diſcretio ad id efficiendum manum apponat graviorem. Intelligenti ſatis dictum puto.*

Epiſcopus Exonienſis ſubjunxit: *Pater non oportet multum in his immorari. Cauſa iſta in Cantuarienſis abſentia non habet terminari. Petimus igitur Legatos, qui inter Dominum Regem & Cantuarienſem poſſint cauſam iſtam audire, & auditam definire*. Et ſubticuit. Nec primo eorum aliquis Epiſcoporum ampliùs addidit. Id autem videns Comes de Arondel, ſtabat enim in ordine ſuo cum multitudine militum, poſtulat audientiam. Et facto ſilentio inquit: *Domine, quod locuti fuerunt Epiſcopi, nos illiterati penitùs ignoramus. Ideò oportet nos edicere, quomodò poſſumus, ad quod ſumus miſſi: Non ad hoc utique ut contendamus, vel cuiquam faciamus contumelias, in conſpectu maximè tanti viri cujus nutui & authoritati ſe de jure totus inclinat Mundus, ſed ad hoc procul dubio venimus, ut Domini Regis noſtri devotionem & amorem, quem circa nos gerere conſuevit, & adhuc gerit, in præſentia veſtra & totius Romanæ Eccleſiæ vobis præſentemus. Per quos, inquam? Per Majores & Nobiliores, quos habere potuit in omnibus terris ſubjectis ſibi, hoc eſt, per Archi-Epiſcopos, Epiſcopos, Comites, & Barones. His ſuperiores in ſua poteſtate non invenit: Et ſi inveniſſet, utique deſtinaſſet ob Reverentiam veſtram, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ. His adjicimus, quam Paternitas veſtra ſatis experta eſt in novitate ſuæ promotionis, Domini Regis fidelitatem & devotionem, dum ſe ipſum, ſuos, & ſua omnia veſtræ penitus expoſuit voluntati: Et pro certo ſub Catholicæ Fidei unitate, quam habes in Chriſto regere, ut credimus, fidelior eo non eſt, vel Deo devotior, ſeu ad eam, ad quam aſſumptus eſt, pacis conſervationem moderatior. Nihilominus & Dominus Cantuarienſis Archi-Epiſcopus in ſuo gradu & ordine æquè inſtructus, in his, quæ ad eum pertinent, providus & diſcretus, licèt ut quibuſdam viſum eſt nimis acutus. Et niſi iſta, quæ nunc eſt inter Dominum Regem & Dominum Archi-Epiſcopum eſſet diſſenſio, Regnum & Sacerdotium mutuò congauderent ad invicem pace & concordia ſub Principe bono, & Paſtore optimo. Eſt igitur hæc noſtra ſupplicatio, ut ad tollendam iſtam diſſenſionem, & ad pacis & amoris reformationem velit veſtra Gratia invigilare attentiùs*. Hæc itaque Comes eleganter, ſed in ſua lingua propoſuit, ita quod ab omnibus plurimùm commendaretur ejus modeſta diſcretio.

## HERIBERTUS.

VIR verò Apoſtolicus, qui ex multorum fida, ſed ſecreta relatione cauſſam diſſenſionis inter Regem & Archi-Præſulem, & Geſtorum veritatem agnoverat, Criminatoribus non adhibuit fidem. Unde & qui miſſi fuerant, videntes ſic fortiter & inſtanter Regis nomine poſtulant, ut Archi-Epiſcopum in Angliam remitteret, pariter & à Latere ſuo Legatum, qui remota appellatione cauſſam inter Regem & Archi-Præſulem audiret, & inter ipſos vel componeret, vel cauſam per ſententiam terminaret. Verùm Papa necdum petitionem hanc vel concedens vel renuens hortabatur attentiùs, ut Archi-Præſulis ad Curiam expectarent adventum, & jam objecta eo præſente intentarent, aut nihil objicientes ſuam facerent petitionem: Adjiciens in abſentia ejus nihil in eum ſtatuendum, nec ipſos in forma illa, quam petebant, exaudiendos. At illi exſpectare nolentes, eò quod, ut ajebant, ultra terminum à Rege ſibi præfixum in Curia moram facere non audebant, crebrò poſtulant & inſtanter Regis petitionem adimpleri. Arctabatur itaque Romanus Pontifex. Cernens enim Regis juventutem, & Dominationem amplam, & durum illud & dirum, quod tunc erat in Eccleſia Dei, ſchiſma, metuebat, quòd ſi ita omninò Rex pateretur repulſam, præſertim per tam Magnos & honoratos factæ petitionis, majus in Eccleſia ſchiſma faceret. Quod & ipſi, qui miſſi fuerant, & præſertim Laici, minabantur. Inde verò verebatur Archi-Præſulem, in qua jam velut publicus hoſtis habebatur, & à qua cum tanta difficultate & hoc periculo, quaſi ipſo Domino educente, jam exierat, ſua authoritate remittere: Ne ſic Archi-Præſulis innocentia, & cauſa opprimeretur juſtitiæ, unde & in ſe Dei provocaret judicium, & toti Eccleſiæ ſcandalum foret. Fortè etiam tali mandato minimè parendum fore penſabat. Sic enim erat in inſula contra Regem inſularum contendere, tanquàm ſi vinculatus in carcere contra Magiſtrum & Dominum carceris dimicaret. Vir itaque Apoſtolicus coarctabatur, præſertim pleriſque Cardinalibus ſuis, quibus ut Principibus & Magnatibus placeant ſtudere mos eſt, adjudicantibus Regis petitionem fieri debere, aliis verò renitentibus. At tamen librato tandem conſilio, & conſilii ac fortitudinis deſuper accepto ſpiritu, dictam Regis petitionem, in gravamen & oppreſſionem Archi-Epiſcopi conceptam, non adimplendam decrevit, niſi ejus ad Curiam exſpectarent adventum. Alioquin in ipſius abſentia nihil agendum contra ipſum. At illi expectare nolentes, voto fruſtrati, in Angliam non cum benedictione Apoſtolica, ſed potiùs, ut credendum eſt, cum maledictione paterna reverſi ſunt, in ſe & in ſemine ſuo maledicti, qui Patris ſui verenda non operuerunt, ſed potiùs frontosè detegere nequaquam veriti ſunt. Et quidem eò feſtinantiùs acceleraverunt, reveriti quod ipſis ſecretò nunciatum fuiſſet, nonnullos de militibus terræ, favore Archi-Præſulis, & ipſorum odio, ſarcinis ſuis, in quibus non modicum argenti ſperabatur, per viam paraviſſe inſidias. Unde feſtinanter & ſubitò Franciam exeunt. Miro ſiquidem modo & incredibili, mox ut Archi-Præſule per univerſum Eccleſiarum orbem innotuit ſic, omnium dedit ei Dominus gratiam & favorem: In adverſantes verò è diverſo omnium corda concitavit. Vix enim eſt ut non omnibus placeat, qui omnium procreat placere Authori, juſta quod de uno Sanctorum Legitur: *Quia quem perfuderat Deus gratia, ab omnibus amabatur*.

CA-

## CAPUT X.

*Qualiter Archi-Præſul à Rege Francorum ſit exceptus.*

### HERIBERTUS.

ARCHI-Præſul verò, quem ſupra in Flandria apud Sanctum Audomarum in Sancti Bertini Abbatia dimiſimus, propter terræ quas verebatur inſidias, paucos ibi faciens dies, noctu Flandriam egreditur in equis & comitatu multorum. Siquidem bonæ memoriæ Milo, tunc Teruanenſis Epiſcopus, & ſupra nominatus Sancti Bertini Abbas, ipſum propter viæ ſecuritatem comitari eduxerunt de terra, & ad inclytam illam Galliarum Civitatem Sueſſionem perduxerunt. Ad quam, Domino procurante ſic, in craſtino ſui adventus Rex Francorum Ludovicus venit. Qui mox ut Cantuarienſem Archi-Epiſcopum in Civitate audivit, ad hoſpitium ſuum deſcendit, & in ſalutatione prævenit, ipſum in omni alacritate & exultatione ſuſcipiens. Et Regia quidem clementia vexationi ſuæ & labori compatiens, ex Regia magnificentia pacem & ſecuritatem donans, & ex Regia munificentia ad neceſſarios de fiſco ſumptus, quamdiu exularet accipiendos compellens. Archi-Præſul verò videns cor Regis ita erga ſe, Deo & Regi devotas gratias retulit: Illum præſertim & corde & ore ſumma proſequens gratiarum actione, in cujus manu corda ſunt Regum. Et ita Dominus Rex & Archi-Præſul per aliquot dies in Civitate commorantes. Receſſit in multa gratia Archi-Præſul à Rege, Senonis ad Dominum Papam properans, cui Rex ſtatim de miniſterialibus ſuis, qui ipſum per viam neceſſaria miniſtrando ducerent, commiſit.

## CAPUT XI.

*Qualiter Archi-Epiſcopus à Viro Apoſtolico ſit exceptus. Et exilii ſui cauſa.*

### ALANUS.

ITAQUE Archi-Epiſcopus ad Dominum Papam Senonis venit, tepidè quidem exceptus à Cardinalibus, ad Domini tamen præſentiam eſt intromiſſus, qui venientem ad ſe paterna ſuſcepit benignitate, ſuper vexatione ipſius multimoda, & peregrinatione tam periculoſa & dura paternè compatiens. Dumque hæc & illa verbotenus ibi agerentur, demum recepit in mandatis, in craſtinum exilii ſui cauſas coram Fratribus exponere. Sequenti ergo die dum quæreretur inter Sodales, quis eorum cauſam hanc exponeret, ſingulis ſeſe excuſantibus, verbi pondus apud Archi-Epiſcopum recedit. Doctus igitur à Deo, & per ſe inpremeditatus, dum primus à Domino Papa ſederet, & propter reverentiam vellet ſurgere, juſſus reſidendo cauſſam edicere, ſic incepit: *Licèt non multùm ſapientes, nec tamen uſque adeò ſumus fatui, ut Regem Angliæ, ſuos & ſua, pro nihilo relinqueremus. Nam ſi vellemus ſuæ per omnia placere voluntati, in ſua Poteſtate vel Regno non eſſet quis, qui nobis non obediret pro libito. Et dum ſub hac conditione ei militavimus, quid fuit quod nobis non ſucceſſit ad votum? Ex quo verò aliam ingreſſi ſumus, memores Profeſſionis & obedientiæ, quam pro Deo ſuſcepimus, quem ad nos habuit, tepuit profectò prior affectus. Adbuc autem ſi ab iſto Propoſito vellemus reſilire, ad ejus recuperandam gratiam nullius Perſonæ egeremus interventu. Verùm quia Cantuarienſis Eccleſia Sol ſolet eſſe Occidentis & noſtris temporibus obfuſcata eſt claritas, quodlibet tormentum, ſed & mille mortis genera, ſi tot occurrerent, libentiùs exciperemus in Domino, quàm ſuſtineremus ſub diſſimulatione his diebus mala, quæ patitur. Porrò ne videar curioſè vel obtentu vanæ gloriæ hæc inchoaſſe, expedit ut oculata fide conſtet de effectu.* Et producens Scriptum, in quo continebantur conſuetudines illæ, de quibus contendebatur, cum lachrymis inquit: *Ecce quæ ſtatuit Rex Angliæ contra libertatem Eccleſiæ Catholicæ. Si hæc licet diſſimulare ſine diſpendio animæ, vos videritis.*



Quibus perlectis moti ſunt omnes uſque ad lachrymas. Nec ii ſe continere poterant, qui priùs pro viribus adverſabantur, communi voce Deum laudantes, dum vel unum ſibi ſervavit, qui pro Eccleſia ſua in illa tempeſtate auſus fuit ex adverſo aſcendere. Et qui ante videbantur ſuper hac cauſa variè diſceptare, jam in unam convenere ſententiam, in Perſona Cantuarienſis Archi-Epiſcopi univerſali Eccleſiæ ſuccurrendum. Verùm Dominus Papa, lectis & relectis, & diligenter & attentè auditis & cognitis ſingulis Conſuetudinibus, acerrimè motus ſtatim excanduit in Archi-Præſulem, arguens eum & durè increpans, quòd in illarum non Conſuetudinum, ſed tyrannicarum uſurpationum aſſenſu ipſe, ut ibi confeſſus eſt, cæterique Epiſcopi Sacerdotio ſuo renunciaverint, & Dei Eccleſiam ancillaverint: Aſſerens multò ſatiùs omne ſuſtinuiſſe diſcrimen, quàm tantis Legis Dei ſubverſionibus præbuiſſe aſſenſum. Et adjecit: *Verùm inter abominabilia hæc, quæ hic lecta ſunt & audita, nulla quidem bona, ſed quædam tolerabilia ſunt, quæ utcumque poteſt Eccleſia tolerare. Sed horum major pars reprobata, & ab Antiquis quidem & authenticis damnata eſt Conciliis, utpote directè Sacris Sanctionibus adverſa.* Et hæc quidem Dominus Papa in audientia omnium reprobavit, & ab Eccleſia impoſterùm damnanda cenſuit. Et ad Archi-Epiſcopum ſe convertens inquit: *Tecum Frater, etſi tuus & Co-Epiſcoporum tuorum grandis fuerit exceſſus & enormis, agendum eſt parciùs. Qui etſi, ut confiteris ipſe cecidiſti, mox poſt caſum tuum reſurgere conatus es propter caſum multa jam gravia & dura perpeſſus, & ſtatim ut cecideras, cum adhuc eſſes in Anglia, à nobis quæſiſti & inveniſti de Clementia noſtra abſolutionis beneficium. Unde & dignum eſt, ut nos tibi indulgeamus, aut in tuis adverſis Clementiæ noſtræ conſolationem & gratiam præ cæteris Perſonis Eccleſiaſticis tantò pleniùs & affectuoſiùs ſentias, quantò pro libertate Eccleſiæ, & pro fide & devotione veſtra Majora reliquiſti, & graviora perpeſſus es.* Et ita vir Apoſtolicus Archi-Præſulem primò paterna ſeveritate, objurgans, & maternæ conſolationis dulcedinem reparans tunc dimiſit.

## CAPUT XII.

*Qualiter Domino Papæ Archi-Epiſcopatum reſignaverit, & iterum receperit.*

### ALANUS.

POSTERA verò die in ſecretiori thalamo cum Domino Papa Cardinalibus reſidentibus, adfuit & Archi-Epiſcopus, hæc inquiens: *Patres mei & Domini, mentiri nemini licet alicubi, necdum*

*coram Deo & veſtri præſentia, unde gemens fateor, quòd hos Anglicanæ Eccleſiæ moleſtias mea miſerabilis culpa ſuſcitavit. Aſcendi in Ovile Chriſti, ſed non per ipſum oſtium, velut quem non Canonica vocavit electio, ſed terror publicæ Poteſtatis intruſit. Et licèt hoc onus ſuſceperim invitus, tamen ad hoc me induxit humana, & non Divina voluntas. Quid igitur mirum, ſi mihi ceſſit in contrarium. Verùm ſi ad Regis comminationem, ut Coepiſcopi mei perſuaſere inſtantius, renunciaſſem Epiſcopalis authoritatis mihi indulto Privilegio, ad Principum votum & voluntatem Catholicæ Eccleſiæ perniciosum relinqueretur exemplum. Diſtuli igitur uſque ad veſtri præſentiam. Nunc autem recognoſcens ingreſſum meum minus Canonicum, & timens proinde exitum mihi provenire deteriorem, videns etiam vires meas oneri impares, ne gregi inveniar præeſſe ad ruinam, cui datus ſum qualiterquè in Paſtorem, in manu tua, Pater, Archi-Epiſcopatum Cantuarienſem reſigno.*

BENEDICTUS.

MOX tranſſumens annulum ſuum de digito ſuo rogat Eccleſiæ dignum Paſtorem provideri, eò quòd ipſe nomen Paſtoris habens officium Paſtoris non impleret. Complenſque orationem in lachrymis, Dominum Papam, & omnes qui aderant, flere compulit.

ALANUS.

IMMO & hæc audiens quis poterit ſe continere à fletu? Seorſum igitur Archi-Epiſcopo ſedente cum ſuis in hoc verbo ſcandalizatis, nimirùm qui cœperant deſperare, Dominus Papa ſuper his cum Cardinalibus cœpit conferre. Hinc inde varia & diverſa eſt orta ſententia. His viſum eſt oblata occaſione Regis iram ſedari poſſe faciliùs, dum in alia Perſona Eccleſiæ Cantuarienſi conciliaretur, & Beato Thomæ poſſit alias competentiùs provideri. Hi ſiquidem erant ex Phariſæis. Aliis autem viſum eſt in diverſis, qui apertos habebant oculos. Quaſi is qui pro tuenda Eccleſiæ libertate ſummo periculo & diſcrimini, non ſolùm divitias & gloriam, dignitatem & authoritatem, ſed & vitam expoſuit, ad Regis libitum deberet ſuo jure privari: Sicut forma fieret aliis in conſimili cauſa Regibus reſiſtendi, ſi ea Juſtitia ſervaretur illæſa. Si eo cadente caderent univerſi Epiſcopi, ut nullis futuris temporibus auderet quis obviare Principis voluntati: Et ſic vacillaret ſtatus Catholicæ Eccleſiæ, & Romani Pontificis deperiret authoritas. *Expedit igitur*, inquiunt, *reſiſtui etiam invitis omnibus, & ei, qui pro nobis dimicat, omnimodè ſuccurrendum*. Placuit omnibus hæc ſententia, præterquàm Phariſæis.

Vocato igitur Beato Thoma cum ſuis, Dominus Papa hæc ait ex ſententia: *Nunc demum, Frater, nobis liquet, quem habuiſti & habes Zelum pro Domo Domini, quoniam ſincera conſcientia te ipſum ſtatuiſti murum ex adverſo. De tuo ingreſſu quam puram feceris Confeſſionem, reſignatione facta, qua potuit & debuit dilui culpa delicti, jam ſecure de novo poteris de manu mea Pontificalis Officii curam recipere, dum te in integrum ducimus reſtituendam. Et meritò, quem multiplici genere tentationis virum probatum novimus, providum & diſcretum, Deo & hominibus charum, nobis & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ per omnia fidelem. Et ſicut noſtræ perſecutionis factus es particeps & conſors individuus, ita tibi, Deo Authore, in nullo deeſſe poterimus, quamdiu in hoc corpore mortali duraverit ſpiritus. Verùm hactenus deliciis affluens, ut de cætero diſcas eſſe, quod debes, pauperum conſolator, nec id doceri poteras, niſi docente Religionis matre, ipſa paupertate, pauperibus Chriſti te duximus commendandum. Huic, inquam, Abbati Pontiniacenſi.* Erat enim ibi præſens ex condicto. *Non, inquam, educandum ſplendidè, ſed ſimpliciter, ut decet exulem, & Chriſti Athletam, inter quos cum paucis & neceſſariis, reliquis Sociis per Amicos diviſis, oportet te converſari, donec adſpiret dies conſolationis, & tempus pacis deſuper ad nos deſcenderit. Interim autem forti animo eſto; & his qui pacem perturbant, reſiſte viriliter.*

## CAPUT XIII.

*Qualiter habitum Monachalem de manu Papæ ſuſceperit.*

ACCEPTA itaque benedictione Beatus Thomas cum paucis familiaribus, aliàs deſtinatis, ut dictum eſt, cæteris, Pontiniacum ingreſſus, judicavit ſe non dignè curam Paſtoralem de manu Apoſtolica accepiſſe, niſi etiam & habitum Religionis reciperet: nimirùm qui in Epiſcopali ſede primogenitos filios ſuos haberet tegere, & à prima fundatione Cantuarienſis Eccleſiæ Archi-Epiſcopos didicerit ferè omnes Monachos fuiſſe, nec ſecundùm Veterum Hiſtorias aliquam Regni ſciſſuram vel tranſactionem accidiſſe, niſi dum quis alterius Profeſſionis Cantuarienſi Eccleſiæ præfuerit. Miſſis igitur proinde Nunciis, remiſit ei Dominus Papa habitum Monachalem, quem ipſe benedixit, de laneo panno groſſo & crudo. Unde & Nunciis injunxit dicens: *Dicite Domino Cantuarienſi, quod habitum ei miſimus, qualem habuimus, non qualem vellemus.* Pontiniacenſis vero Abbas, dum cum paucis Beatum Thomam illo indueret habitu ſeorſim & ſecretò, adſtans ibidem quidam familiaris, is utiquè qui pridie illud problema propoſuit apud Clarendonam, ſcilicet, *Quid virtutis ſibi retinuit, qui conſcientiam prodidit & famam*, dum vidit in ipſo habitu Capicium minoris quantitatis, quàm ut toti congrueret, ait: *Fuit tamen id ſeriò factum, utrùm regulariter, neſcio. Liquet tamen Dominum Papam minùs congruè aduniſſe cucullæ capitium.* Subridens autem Beatus Thomas inquit: *Proinde ne & tu poſſis iteratò mihi illudere, ſicut feciſti pridie.* Et ille: *Ubi & quando, Domine?* Et Archi-Epiſcopus inquit nudiuſtertiùs, dum Sacris veſtibus induerer ad Miſſarum Solemnia, & zona præcinctus viderer ſuffarcinatus, requiſiviſti: *Unde poſteriora mea inflata fuiſſent? Si igitur à ſcapulis dependens capicium majus ibi prætenderet formam inflationis, nihilominus poſſes deridere gibboſum. Idcirco cautiùs mihi eſt contra talium inſultationes.* Videbatur reverà Archi-Epiſcopus Cilicio à nudicollo uſquè ad poplites clam ipſius etiam familiaribus: Et dum cingeretur arctiùs, rigor Cilicii ſe extendebat, & videbatur groſſior, qui fuit macilentus, ſed jucundus facie.

HERIBERTUS.

TERTIO quartove igitur adventus ejus ad Pontiniacum die ingreſſus Capitulum, cauſſam Eccleſiæ, quam agebat, Deo & ipſorum orationibus commendavit. Igitur poſt tantas, quas ſupra oſtendimus, ipſius turbationes, quaſi poſt tenſum tempus & nubilum ad ſerenitatem & tranquillitatem Divinæ lucis, cœpit ſe mox tota mente convertere ad lectionem. Fuit igitur illud Monaſterium Archi-

Præ-

Præſuli, & eis qui cum ipſo erant, ſicut certaminis palæſtra, qua exercitabantur, ita & quædam virtutum ſchola, qua erudiebantur ad prælium.

## CAPUT XIV.

*De proſcriptione totius cognationis Archi-Epiſcopi.*

WILHELMUS.

REX autem cum redeuntibus Nunciis ſe in ſuis petitionibus dicidiſſet repulſum, res omnes Archi-Epiſcopi, ſuorumque confiſcari præcepit; totam ejus cognationem, omnes qui eum familiaritate vel quovis titulo contingebant, proſcriptos addixit exilio. Non infanti vagienti, non decrepito ſeni, non in puerperio mulieri decubanti parcebatur. Proceſſit ulteriùs furor inanis, & piis auribus horrenda crudelitas. Nam compulſi ſunt adulti jurare, quod contriſtandi cauſſa Archi-Epiſcopum, ubicumquè reperiretur, expeterent. Prohibitumquè eſt, ne pro eo oraret Eccleſia, quod pro hæreticis & ſchiſmaticis facere conſuevit. Quotidiè igitur ad eum nova exulum confluebat multitudo: niſi quod pleriquè à præfato juramento authoritate Apoſtolica abſoluti in Flandria remanſerint. Hi præſertim qui propter ætatis vel ſexus infirmitatem, & multam, quæ tunc erat, inclementiam temporis abſquè multo ſui diſpendio ad Archi-Præſulem, ſicut juraverant, proficiſci non valebant. Cæteri verò quotidie glomerati veniebant ad eum ejulantes & plangentes, quod eſſent ſic à natali ſolo expulſi, bonis ſuis proſcripti, & ab Amicis & proximis ſuis elongati. Et ita quotidie virum Dei movebant. Quanta igitur anxìetate, putas, premebatur, cum aſſiduè præ oculis haberet, quorum miſeriæ cauſſa erat, & quibus præter compaſſionem parùm vel nihil conferre poterat! Nimirum inter incudem & malleum verſabatur, & tot in ſe perſecutiones excepit. Hinc ante Martyrium Martyr factus eſt, ante tunſiones latomorum angulari lapidi conquadatus, ante fornacem ex ære in argentum, ante molam ex palea in frumentum transformatus, & citra fracturam Alabaſtri nardi ſuavitatem redolevit. Vir itaque Apoſtolicus, & Fratrum Potentatus, Nationes & Regna, audientes hæc mox obſtupuerunt, & factum admodùm profanantes, Archi-Præſuli & tali ac tantæ ejectorum turbæ totis pietatis viſceribus compaſſi ſunt. Unde Archi-Epiſcopus, eò quod tantam turbam ſecum ferre non poſſet, ipſos per diverſas nationes & Provincias, ac diverſas perſonas cum literis ſuis ſupplicatoriis tranſmittebat. Qui omnes ab eis, ad quos miſſi ſunt, tum tantæ malitiæ odio, tum favore mittentis, benignè ſuſcepti ſunt. Omnibus itaque ſic propitiante Domino proviſum eſt in brevi, ut inter ipſos egens nullus eſſet: Plurimi etiam feliciùs in exilio, quàm in patria degerent.

## CAPUT XV.

*Quomodo Archi-Epiſcopus cœpit arctiùs vivere.*

VERUM etſi proſcriptis Deo miſerante ſic proviſum fuerit, Archi-Præſul tamen attendens in tanta proſcriptorum multitudine ſuum aggravatum exilium, & pœnam exaſperatam, diſpoſuit unà & pœnitentiæ ſuæ aggravare diſtrictionem, ut



præter illud, quod quotidie portabat, cilicium, & crebras, quas flagellatus furtivas accipiebat diſciplinas, ipſe quoquè diſtrictiùs ſolitò viveret. Unde & uni Fratrum, qui ipſi in menſa miniſtrare conſueverat, una dierum inſtillavit ſecretiùs, ut inter alios lautiores cibos, quibus uti ſolitus erat, cautè quidem, ita ut nullus adverteret, quotidie Conventualem ſibi apponeret cibum, quibus ſolis uti diſpoſuerat. Quod ut cautiùs fieret & ſecretiùs menſa ipſi ſoli ſeorſim à ſuis ponebatur quotidie. Et ita quidem per aliquot dies ſolis pulmentariis aridis & inſipidis, juxta quod Ciſtertienſis Ordinis Regularis inſtitutio habet, veſcebatur. Verùm per aliquot tempus ſic ſe mortificans, ſic contra ſolitum vivens, poſt aliquot dies gravi decretus valetudine decubuit. In deliciis enim à primæva ætate enutritus, abſque ſalutis detrimento groſſioribus uti non poterat. Verùm ad cujuſdam familiaris ſui admonitionem, cui ægritudinis ſuæ cauſſam hanc, nec tamen ſine importunitatis inſtantia, ſecretiùs judicavit, congruis ſibi alimentis, ſobrietatequè comite, utebatur. Unde Deo favente, in brevi reſtitutus eſt incolumis.

## CAPUT XVI.

*De Nunciis Regis & Archi-Epiſcopi miſſis ad Dominum Papam.*

ALANUS.

DISCURREBANT interim hinc inde, & etiam à Domino Papa mittebantur Nuncii ad pacis reformationem. Tandem verò placuit utrobiquè Dominum Papam & Regem ſtatuto die & loco ad invicem convenire, ut per mutuum eorum colloquium via pacis poſſit facilius inveniri. Rex ait ad id ſe venturum, ſed in Archi-Epiſcopi abſentia: Quia eo præſente demandat nec Domini Papæ faciem ſe viſurum. Domino Papæ Archi-Epiſcopus ſignificat nulla ratione Regis uti colloquio ſine ſui præſentia, cui mores illius noti fuiſſent: *Citiùs enim*, ait, *poterit Apoſtolica circumveniri Religio ex varietate verborum Regis, ſi non adeſſet ſedulus Interpres, qui Regiæ mentis propoſitum ex ipſius animi poſſit latebris elicere*: *Quoniam ſi Rex infirmiora Domini Papæ prænoſcet, exitus viarum ſuarum obſtrueret offendiculum*. Quo accepto, moderata reſponſione Regi renunciat Dominus Papa hoc inauditum à ſęculis, Romanam Eccleſiam ad alicujus Principis nutum quemquam à ſuo conductu rejicere, maximè pro juſtitia exulantem: ſed & id privilegii & authoritatis eſſe indultum Apoſtolicæ Sedi, ut exulibus & oppreſſis ſubveniat, etiam contra Principum iras, & violentos impetus malignorum. Indignantes igitur Nuncii receſſerunt, hæc Regi nunciaturi. Dominus verò Papa Romam reverſurus iter ingreditur, quem proſequebatur Archi-Epiſcopus uſque Bituricum. Ubi accepta licentia & benedictione regreditur Pontiniacum, ampliùs Domini Papæ faciem in carne iſta non viſurus.

HERIBERTUS.

IBI igitur in ſolitudine, inter petras & Monachos ſolitarius deliteſcebat, à ſæculo jam remotus, eò liberiùs quò quietiùs, & eò fructuoſiùs tota mente ſpiritualibus intendens. Tantus ſiquidem

Sacrarum Scripturarum amator erat, ut poſt horas Regulares quotidie Sacri Codices vix de manu ejus diſcederent. Unde ex amore hoc Scripturarum & opera adeò in brevi profecit, ut ſæpiſſimè in ſcrupuloſis & nodoſis Scripturarum ſententiis etiam ſuper Docentes ſe intelligeret.

## CAPUT XVII.

*Quomodo Rex Archi-Epiſcopum amoverit à Pontiniaco.*

### WILHELMUS.

INVIDET ergò tantis profectibus, qui Zizania ſuperſeminat in agro Dominico, & quia vir Dei de tribulatione profecerat, & ipſe machinatione ſua corruerat, bile, id eſt, felle vel ira majori motus hoſpitem, tanquam de loco creviſſet, hoſpitio proturbare contendit. Cujus inſtinctu, ut credi fas eſt, direxit Rex Anglorum literas ad Generale iſtud Capitulum Cirſtercienſe, Ordini eorum plurimùm comminatus, ſi ulteriùs Adverſarium ſuum apud ſe retinerent. Quod cum Archi-Præſuli nunciatum fuiſſet habito cum ſuis conſilio mox reſpondit nulla ratione ſe velle, quod ſui occaſione Ordo læſionem ullam vel modicum aliquid damni ab hoſpitibus ſuis eveniret, qui vitam arcto, & ſibi & ſuis tantam exhibuiſſet humanitatem. Et addidit, quod quòcumquè diverteret, ubicumquè caput ſuum reclinaret, ab eis ſe citiſſimè amoveret: *Domino*, inquit, *Si placet, mihi & coexulibus meis providente, qui volucres Cœli paſcit & veſtit lilia.* Miſit igitur ad glorioſum illum Francorum Regem Ludovicum Nuncium, qui de receſſu ſuo à Pontiniaco, & cauſſam receſſus ei nunciaret. Quod cum audiſſet Rex plurimùm admiratus eſt, & mox ſuis, qui aderant, totum retulit quod audierat. Et iterando ſic omnibus audientibus inquit; *O Religio, o Religio ubi es? Ecce enim, quos credebamus ſæculo mortuos, ſæculi minas timent. Et pro rebus caducis, quas ſe propter Deum contempſiſſe profitentur, à Dei opere, quod cœperant, convertuntur retrorſum, Dei cauſſa exulantem ejicientes à ſe.* Et convertens ſermonem ad eum, qui miſſus fuerat, inquit: *Saluta Dominum tuum Archi-Præſulem, & fiducialiter ipſi meo nomine nuncia, quod ſi mundus, & etiam qui videntur mundo mortui eum deſerant, ego tamen eum non deſeram, ſed quantacunquè Rex Anglorum, etſi Dominicus Homo meus ſit, adverſus ipſum moliatur & exerceat, ego tamen ſuſcipiam propter Deum exulantem, & propter Juſtitiam adverſa patientem. Nunciet ergo nobis ad quemcumque ditionis noſtræ locum divertere maluerit, & paratum inveniet.* In brevi igitur reverſo eo, qui miſſus fuerat, Archi-Præſuli nomine Regis reportata ſunt hæc. Qui ad complendum cum ſuis peregrinationis ſuæ tempus reſiduum, præclaram illam & Regiam Civitatem Senonis, à Pontiniaco duodecim milliaribus diſtantem, elegit, tum propter loci plurimam commoditatem, tum propter Civium laudabilem moralitatem, & devotam præſertim advenis dapſilitatem, dulcemquè affabilitatem, & jucundam ſocialitatem. Biennio ergo peregrinationis ſuæ Pontiniaci jam expleto, à Pontiniaco diſceſſit.

## CAPUT XVIII.

*De diſceſſu à Pontiniaco, & revelatione martyrii ſui.*

CUM itaque territorium Senonenſe petens, vale jam ſe deducentibus facturus eſſet, erupit in lachrymas, Quas increpans venerabilis Abbas loci inquit: *Quid agis? Miror Virum invictæ conſtantiæ femineam in mollitiem degenerare. Nunquid rei familiaris neceſſitas majores expenſas expoſcit? An Comitatus rarior, & famulatus minor lachrymas iſtas excutiunt? Si quid tua poſcit indigentia, quod noſtra facultas ſupplere poſſit, oſtendatur, & fiet.* Reſpondit igitur Archi-Epiſcopus: *Nihil iſtorum, ſed quæ de me ſunt, finem habent. Dominus ſervo ſuo vitæ finem, finiſque modum in viſu præteritæ noctis præoſtendere dignatus eſt. Gladium ſpiculatoris ſubterfugere non potero.* Subridens Abbas inquit: *Ergo Martyrio interibis? Quid eſculento, temulento, & Martyri? Non benè conveniunt, nec in una ſede morantur calix vini quem potas, & calix Martyrii.* Archi-Epiſcopus inquit: *Fateor, corporeis voluptatibus indulgeo, bonus tamen Dominus, qui juſtificat impium, indigno dignatus eſt revelare myſterium.*

### HERIBERTUS.

ET cum inſtaret Abbas ut ſeriatim proſequeretur, ſubintulit: *Domine Abbas, etſi familiaris meus ſis, non priùs ediſſeram, niſi eo pacto ut ſecretum teneas, quoad vixero ego.* Et Abbas mox pepigit. Et ipſe: *Nocte hac viſum eſt mihi, quod in Eccleſia, neſcio tamen qua, contra Dominum Regem Anglorum in audientia Domini Papæ & Cardinalium pro Eccleſiæ cauſſa contenderim. Domino quidem Papa parti meæ favente, ſed Cardinalibus adverſantibus pro Rege contra me. Cum ecce ſubitò quatuor ſupervenium milites, qui mox rapientes me ab auditorio, in eadem Eccleſia capitis mei ſummitatem, ubi coronæ meæ locus eſt, excoriarunt, adeoquè, ut mihi videbatur, anguſtiabar, quod videbar mihi defeciſſe. Per hanc, ni fallor, revelationem Dei credo, quod morte dura, ſed ſpero pretioſa ſim de hoc mundo tranſiturus. Nec tamen propter revelationem, pro qua potiùs Altiſſimo, quantas valeo, gratias ago, ſic contriſtor, ſed propter eos doleo, qui ſecuti ſunt me, & tot & tanta ſuſtinuerunt propter me. Certiſſimè enim ſcio quia me percuſſo diſpergentur, quaſi Oves non habentes Paſtorem.* Hanc eandem viſionem itidem retulit Abbati de Valle Lucenti, Amico & familiari ſuo, pacto ſimili, ne videlicet eam cuiquàm, donec viſionis videret exitum, revelaret. Viſionem itaque duobus his Abbatibus retulit, ut ita ipſo eo modo, quo ex revelatione præmunitus fuerat, ex hoc mundo ſublato, in ore duorum ſtaret verbum revelationis hoc. Dicti vero Abbates relatam ſibi viſionem omni tempore ſiluerunt, donec ipſam incurſus ſui fine finis confirmaret.

## CAPUT XIX.

*Qualiter Senonis veniens exceptus ſit.*

PROFECTUS igitur à Pontiniaco Senonis venit à piæ memoriæ Hugone tunc Senonenſi Archi-Epiſcopo, & à Clero & Populo Civitatis in omni gaudio & alacritate ſuſceptus, de fiſco ad uſum

neceſ-

neceſſaria percipiens ampliſſimè. Rex verò omni tempore, quo ad Civitatem veniebat, ſicut ubiquè moris ſui erat, primò quidem ad Eccleſiam, & confeſtim, niſi major detineret cauſa, ad Archi Præſulem videndum accelerare conſueverat: cujus tunc prolixiori eloquio, & in magnis conſilio, tamquàm viri exercitati & experti negotia Regia, fruebatur.

## CAPUT XX.

*Qualiter Rex ex odio Archi-Præſulis Schiſmati conſenſerit.*

WILHELMUS.

BEATO igitur Thoma Senonis ſic reſidente, Rex Anglorum indigniſſimè ferens, quòd in petitionibus ſuis protegeretur Adverſarius, Presbyterorum bona, per Diœceſim Cantuarienſem decedentium, & vacantes Eccleſias occupavit, & pro voluntate perſonas inſtituit, & ſe ab Alexandro Papa, quem jam Dominus, Romanæ miſeratus Eccleſiæ, in Sedem ſuam revocarat, abalienavit. Unde dolorem ſuum in fide vindicaturus, Clericos duos, Joannem videlicet de Oxemfordia, & Richardum de Ivelceſtria, miſit ad Imperatorem Alemanniæ Fredericum; qui coacto Concilio de Pace Romanæ Eccleſiæ tractabat, mandans, quod ſi nomen & obedientiam Alexandri Papæ abjuraret, participem ſe Schiſmatis haberet cum Epiſcopis. Ille cum Schiſmatis fautores haberet, de conſilio Colonienſis Archi-Epiſcopi, qui Octaviano extincto ſucceſſorem jam ſuſcitaverat, conſenſit. Jurantibus itaque cum Imperatore Optimatibus, & Epiſcopis quibuſdam obtrectantibus, & uſquè in lachrymas renitentibus, Nuncii quoque Regis ex perſona ipſius in conſimilem formam jurarunt. Et tanquam ſi minùs adhuc peccaviſſet, Rex portus diligentiſſimè cuſtodiri præcepit, feralia in eos ſtatuens edicta, qui vel Papæ mandata, vel literas in Angliam deferrent, vel delatas reciperent. Præcepit etiam publicè, & compulit per vicos, per caſtella, per civitates, ab homine ſene uſque ad puerum duodennem Beati Petri ſucceſſorem Alexandrum abjurare. Omnibus igitur capiti ſuo renunciantibus ſic, revelabantur ex multis cordibus cogitationes. Tunc erat videre miſeriam, Dathan & Abiron quamplures per fines Anglicanos paſſim emergere, & in lateribus Aquilonis Luciferum ſedere.

## CAPUT XXI.

*De appellatione Pontificum contra Archi-Epiſcopum.*

POST modicum tempus convenientibus ad Urbem Londonias ex mandato Regis Epiſcopis & Abbatibus nonnullis, viſum eſt contra Archi-Epiſcopum appellari. Timebatur enim, ne ipſe in enormia, quæ per Regnum præſumebantur, manum correctionis extenderet. Appellarunt itaque primi Londonienſis & Saresberienſis, provocationis & prævaricationis fomites: Exonienſis ad appellandum cogi non poterat. Epiſcopus verò Roffenſis per ſimulatam, ut dicebatur, infirmitatem excuſavit ſuam abſentiam. Sicut & ſuam Vintonienſis, per literas dicens: *Vocatus à ſummo Pontifice nec appello, nec appellare volo.* Et ex ambiguitate nominis putabatur ad ſummi Pontificis, ideſt, Domini Papæ vocatus audientiam. Ipſe verò ſummum Pontificem, ſummum Judicem intelligebat, ad cujus Tribunal jam jam trahebatur examinandus, tamquàm qui in multis diebus proceſſerat, & vitæ metis appropinquaverat. At Archi-Epiſcopus Regem ſæpè paterna charitate commonuit, tum per ſcripta, tum per viros, qui pro ſua reverentia meruerant audiri, ut ab Eccleſiaſticæ libertatis oppreſſione deſiſteret. Sed & eundem ſuper eodem Romanus Pontifex per Rothomagenſem Archi-Epiſcopum, & per Imperatricem quondam Romanorum, Matrem ejus, & per Herefordenſem, & Londonienſem. Dumque ſingulis circa mandata ſuam diligentiam adhibentibus, Herefordenſis ipſum uſque in finem Walliarum ductantem exercitum cum literis proſequerentur, nihil impetrarunt, niſi ut Archi-Epiſcopus repatriaret ultroneus, ſicut ultroneus abſceſſerat. Credebatur tamen Londonienſem minùs fideliter mandata proſecutum, quia cum Domino Papæ reſcripſiſſet ſuper executione Mandati ſui & reſponſione Regis, Eccleſiaſticæ ſeveritatis animadverſionem, quam in prævaricatores intendebat, dehortari non erubuit, ut Eccleſia Cantuarienſis perpetuum ſui Paſtoris exilium, ſuumque lugeret Anglicana naufragium. Sed ſucceſſor Apoſtolorum & columna Eccleſiæ non movebatur. Noverat ſiquidem quis eſſet qui loquebatur. Unde eum modo non audivit, ſed & Archi-Epiſcopi, & Eccleſiæ, cui præſidebat, juris & dignitatis providebat indemnitati, ſicut ei ante exilium promiſerat dicens: *Sanè indubitanter credere te volumus, & firmiter tenere, quod nunquàm in animum, Deo volente deſcendet, ut te vel Eccleſiam tuam alicui Perſonæ, velimus in Eccleſiaſticis ſubeſſe, nec niſi tantùm Romano Pontifici obedire.* Nam quia audierat Eboracenſem Archi-Epiſcopum Crucem ſuam in ſtipite elationis extuliſſe, & contra conſuetudinem per Provinciam Cantuarienſem deferre, prohibuit ne id de cætero facere præſumeret. Eboracenſis igitur à temeritatis auſu prohibitus, & in Cruce ſua cruciatus, aſſociatis ſibi Londonienſi, & Saresberienſi, unà cum Epiſcopis Angliæ congregatis, ſicut dictum eſt, appellavit adverſus Cantuarienſem, ſcriptamque ei appellationem, & appellationis terminum innotuit. Ille verò in omni patientia & manſuetudine reſcribens, & increpans, & objurgans animos inquietos, ad Eccleſiaſticæ pacis unitatem retorquere fruſtra ſatagebat. Oportebat enim pati Chriſtum Deum, & iniquitates amorrheorum compleri.

## CAPUT XXII.

*De Legatis miſſis à Domino Papa.*

INTEREA ad inſtantiam Regis miſſi ſunt à Romano Pontifice Legati duo. Quorum unus erat Wilhelmus Presbyter Cardinalis, Regis amiciſſimus, qui, ſicut ipſe Archi-Epiſcopus de eo dicit, potiùs elegit eſſe malleator Clericorum, Principibus obſequendo, quàm Regum offenſione divinam gratiam conſequendo. Alter Diaconus Cardinalis Otto nuncupatus. Et plus avaritiæ quàm Juſtitiæ ſtudioſi, & niſi delegarentur à Domino Papa, potiùs relegatione, quàm Legatione digni. Acceperunt autem plenariam poteſtatem decidendi quæſtiones, quæ vertebantur inter Regem & Archi-Epiſcopum, & debitum eis finem imponendi, remoto appellationis obſtaculo. Archi-Epiſcopus verò ſciens Regis amiciſſi-

amiciſſimum alterum, & inſtanter ab ipſo petitum, alterum autem ex aliis cauſis ſuſpectum habens, recuſavit utrumque. Dicebat enim nequaquàm ſe Wilhelmi juriſdictioni in cauſa debere ſubjici, qui Regis inſtantia potiùs mittebatur, quàm ipſe coactus & miſſus veniebat: Et quia non erat juri conſentaneum ſubire ejus judicium, qui de ſanguine ſuo ſibi commercium facere quærebat, & de pretio nomen & gloriam. Adeò autem recuſabat, ut excommunicationi ſubjici mallet, quam ejus judicium ſubire in aliquo extra Curiam Romanam. Nam ad judiciariam poteſtatem obtinendam ſuper eum multiplici laboraverat ingenio. Dominus Papa tamen conſiderans malitiam temporis, ut mitigaret potentiam eorum, qui turbare poterant Eccleſiam, ad tempus eis poteſtatem judiciariam duxit concedendam. Unde cum in Franciam veniſſent, jactabat Wilhelmus, ſe in damnum & confuſionem Domini Cantuarienſis veniſſe ad faciendam voluntatem Regis. Hinc Gallicana verebatur Eccleſia: Et qui bonum pacis exſpectaverant, dejectione Cantuarienſis audita dejiciebantur. Sed qui confuſionem intentabat, confuſus & inutilis factus eſt, minùs exſecta fronte ventilando metuendus Adverſario. Nam ante cognitionem cauſæ ab Officii ſuſcepta poteſtate recidunt, Rege Francorum Domino Papæ *ſcribente*, quòd maximum ingereretur Eccleſiæ ſcandalum, ſi Defenſor Eccleſiæ innocens deponeretur, & inde damnum dignitatis efficeretur, unde præmium promotionis promerendum eſſet. Unde Dominus Papa, quamvis in medio charybdis & ſcyllæ conſtitutus: Hinc enim Rex Angliæ donis, & promiſſis, & minis inſtabat, inde Rex Franciæ precibus & admonitionibus obſtabat. Hinc turbatio Eccleſiæ, ſi reprimeretur arrogantia, inde infamiæ nota, ſi damnaretur innocens. Sententiam ſuam revocavit, ſcribens Legatis, ne ordine judiciario inter Regem & Archi-Epiſcopum præſiderent, ſed plenæ inter eos paci componendæ omnimodis intenderent, ita quòd Archi-Epiſcopo & Eccleſiæ ſuæ antiqua jura integra & illibata ſervarent, nec in terra Regis aliquid magnum facerent, vel in Regnum ejus, ſi eos intrare vellet, intrarent, niſi Archi-Epiſcopus Regi primitus integrè reconciliaretur: Quia ſuper his ſibi & illis plurimùm detraheretur, & ipſe communi voce cunctorum ſiniſtra detractione laceraretur. Quæ cùm in mandatis accepiſſent, Legationis tamen reliquias proſequentes, Regem aditum tantò minùs lætificaverunt, quantò minus poteſtatis habuerunt: Qui jam ſciebat, & graviſſimè ferebat, quod poteſtas eorum exſpiraſſet ex parte. Sed nè nihil ageretur, ad colloquium Archi-Epiſcopum vocarunt: Et præfixum eſt tempus & locus.

Igitur conveniunt hinc exul cum exulibus ſuis, inde Legati, adjunctis ſibi Archi-Epiſcopis, Epiſcopis, & Abbatibus quàm plurimis. Nocte verò proxima ante colloquium Achi-præſul vidit ſomnium, ſicut ipſe ſuis manè ſecum ad colloquium euntibus retulit: Quod videlicet propinaretur ei venenum in calice aureo. Et quidem accidit ſic. Alter quippe Cardinalium, præfatus videlicet Wilhelmus, elegantis eloquii, & verba habens perſuaſibilia, pacis quidem ſuaves & blandos ſermones ei obtulit: & videbantur in ſuperficie bona verba & pacifica, quæ tamen ſi quis interiùs adſpiceret, Eccleſiaſticæ paci & libertati non modicùm derogabant. Unde ſingula ferè, quæ à Cardinalibus de pace proponebantur, Archi-Epiſcopo & ſuis ſuſpecta erant, metuentibus capi in ſermonibus, qui molliti & melliti erant, & tamen ipſi nihilominùs jacula. Diutiùs igitur & inaniter protracto colloquio, tandem infecta pace, immò etiam abſque omni ſpe pacis per ipſos deinde faciendæ, Archi-Epiſcopus & Legati ab invicem diſceſſerunt, Legatis quidem ad Regem confeſtim revertentibus. In Cenomannia verò, in civitate ipſa Cenomannis, nonnullæ Regiæ Perſonæ jam convenerant: & videntes ſic pacem nequaquàm per Cardinales poſſe fieri, in audientia ipſorum ſuas appellationes renovarunt, pro Rege, pro Regno, pro perſonis propriis, & pro Eccleſiis ſuis ad Sedem Apoſtolicam reappellantes. Poſt aliquantum verò temporis Cardinales, à Rege multum honorati, & ambitioſis onerati donis, Archi-Epiſcopi & Eccleſiæ pace infecta, ad Romanam reverſi Eccleſiam.

## CAPUT XXIII.

*Qualiter Archi-Præſul de Epiſcopis quoſdam, & multos de Aulicis excommunicavit.*

### WILHELMUS.

ARCHI-EPISCOPUS verò audiens novas & ſciens enormitates cum veteribus, quæ in peſſimos fructus excreverant, per Diœceſim ſuam quotidie pullulare, ſciens à Propheta maledictum, qui gladium à ſanguine prohibuerit, & qui opus Dei negligenter fecerit, nè non amputatis putridis ramis vinea Domini corrumperetur, accinxit ſe, & falcem Eccleſiaſticæ ſeveritatis in multos exercuit.

### ALANUS.

OBTINUERAT ſiquidem à viro Apoſtolico Apoſtolicæ Sedis Legationem ſuper Angliam, & quidem ad cautelam, ut videlicet firmior & magis authentica Eccleſiaſtica quævis ſententia haberetur, ſi deinceps ab eo aut in Regnum, aut in Regni perſonas ferretur. Et inprimis quoſdam de Aulicis Clericis, qui ratione Ordinis ſeu Beneficii Eccleſiaſtici obligati ſibi fuerant, & obedientiam exhibere tenebantur, diſtinctiſſimè citavit, ut ad ipſum venire non differrent. Quibuſdam etiam in virtute obedientiæ ſub Ordinis ſui & Beneficii periculo nonnulla præcepit: ſed non venerunt ii, nec paruerunt illi. Unde appellationi non deferens ipſos publicè anathematizavit, & anathematizatos denunciari fecit. Et non ſolùm de Aulicis Clericis, ſed & de Laicis Aulicis: Et ob varias cauſas. Quoſdam quia invaſores, quoſdam tanquàm rerum Eccleſiaſticarum violentos detentores. Et non ſolùm ex his & illis, ſed & aliquos etiam ex ipſis propter inobedientiam manifeſtam, & maximè quia inter Regem & ipſum totius diſſenſionis incentores exſtiterant, quam & fovere in dies non deſiſtebant.

DE Anathematizatis ſic Londonienſis & Sareſberienſis primi erant. Anathematizavit etiam Joannem de Oxenfordia, & Richardum de Ilvelceſtria, qui in hæreſim damnatam inciderunt, præſtando juramentum ſchiſmatis. Richardum etiam de Luci, & Joſcelinum de Baillolio, qui pravitatum illarum authores & fabricatores exſtiterunt. Ranulphum etiam de

de Broc, qui bona Eccleſiæ Cantuarienſis, homineſque tam Clericos quam Laicos cepit, & in captione detinuit. Hugonem quoque de Sancto Claro, & Thomam Filium Bernardi, qui bona ejuſdem & poſſeſſiones abſque conniventia ſua occupantes detinuerunt. Omneſque qui de cætero in poſſeſſiones & bona Eccleſiæ contra voluntatem ſuam & conſenſum manus violentas extenderent. Et hi quidem anathematizati ex Aulicis de magis familiaribus & Conſiliariis Regis erant. Unde & ferè jam quotquot in Aula erant, aut nominatim excommunicati erant, aut excommunicatis participando, quos evitare nec poterant nec licebat, adeò ut vix in Capella Regis eſſet, qui in Miſſa pacis illud oſculum Sacramentale Regi offerret, niſi excommunicatus ex nomine, vel ex participatione.

## CAPUT XXIV.

*Qualiter arctabatur Papa pro Nunciis Regis & Præſulis ſibi invicem adverſantibus.*

### HERIBERTUS.

AUDIENS autem Rex motus & turbatus eſt, & pars omnis adverſa: Videlicèt quòd nec Aulicis deferretur propter Regem, nec appellationi propter Sedem Apoſtolicam. Et cum omni feſtinatione mittunt & remittunt, qui hæc viro Apoſtolico nuncient. Miſit & pius Rex Francorum propter Cantuarienſem ad virum Apoſtolicum, & ad familiares ſuos Cardinales, pias preces mandans & remandans, quòd qui Archi-Epiſcopum vel ſuos tangeret, tangeret pupillam ſui oculi. Super omnia verò rogabat, ne Dominus Papa ſolveret, quos tam venerabilis, tam Sanctus Archi-Præſul tam juſtè ligaſſet, nec evacuaret quæ ſibi feciſſet ipſe contra inimicos Eccleſiæ, Juſtitiæ opera. Id ipſum etiam Pontifices & Principes Franciæ Romano Pontifici & Cardinalibus, cum omni devotionis affectu monentes, ſupplicarunt.

Arctabatur itaque Romanus Pontifex. Quippe ne quæ Archi-Epiſcopus fecerat, irrita faceret, ſed potiùs ut ipſe apprehenſus Apoſtolico zelo cum eo adversùs malignantes conſurgeret, urgebat eum juſtitiæ cauſa, quam fovebat, cum Mundi favor in Archi-Epiſcopum, cùm pii Regis Ludovici & ſuorum deſideria, & poſtulationes contrariæ. Conſiderabat itaque vir Apoſtolicus Archi-Epiſcopi æmulationem tam accenſam, & Adverſariorum obſtinationem tam duram: Unde turpe & irreligioſum, & fortè damnabile ſibi credebat, ſi Archi-Præſulem ex tam juſta cauſa Sacerdotali zelo accenſum ab officio ſuo ſuſpenderet, ſeu ab ipſo facta irritaret, & juſtitiæ opera, ex quo univerſæ Eccleſiæ grande & grave ſcandalum generaret, & Regis Francorum & Regni incurreret indignationem non modicam. Igitur quia ſe ſolùm videbat ſupereſſe Romanus Pontifex, inter Regem & Archi-Præſulem, paci amicabiliter reformandæ ſtudere neceſſarium duxit. Sacros itaque apices ſuos Regi Francorum ſæpiùs miſit, mandans & rogans ut pacis mediatorem ſe interponeret. Miſit etiam nunc ad hos, nunc ad illos, ad eos maximè, qui credebantur à Rege Anglorum libentiùs audiri & benigniùs, & quorum opere & induſtria verbum pacis ſperabatur meliùs & efficaciùs promoveri.

## CAPUT XXV.

*De quodam Regum colloquio, ubi pacis impedimentum fuit hoc verbum, ſcilicet,* Salvo honore Dei.

### HERIBERTUS.

DOMINUS autem Rex Francorum videns Dominum Papam de pace ſollicitum, tanquàm Filius Pacis, & obediens viro Apoſtolico, operosè & attente partes ſuas interpoſuit. Unde & ad pleraque colloquia, quæ inter ipſum & Regem Anglorum erant, Archi-Epiſcopum vocavit, pacis inter eos ſe mediatorem interponens. Inter quæ unum colloquium fuit, in quo ſuggeſtum eſt Regi Angliæ, Archi-Præſulem ſuo ſe arbitrio omninò velle committere, ideoque gratiùs ejus præſentiam acceptabat. Multis igitur utrimque ad id convenientibus, ad pedes Regis Angliæ Archi-Epiſcopus dicens: *Domine Rex, totam cauſam, unde inter nos orta eſt diſſenſio, tuo committo arbitrio, Salvo honore Dei.* Tali adjectione audita Rex vehementer ſcandalizatus eſt, multis ipſum contumeliis afficiens, multa improperans, plurima exprobrans. Arguens eum tanquàm ſuperbum & elatum, & Regiæ munificentiæ circa ipſum impenſæ immemorem & ingratum.

### ALANUS.

ET ait Regi Franciæ: *Domine mi, attende, ſi placet. Quidquid iſti diſplicuerit, dicet honori Dei eſſe contrarium, & ſic ſua & mea omnia ſibi vendicabit. Sed ne videar honori Dei, vel ſibi in aliquo velle reſiſtere, hæc offero. Multi fuerunt Reges in Anglia ante me majoris vel minoris authoritatis, quàm ſum ego. Multi fuerunt ante eum Archi-Epiſcopi Cantuariæ, magni & Sancti viri. Quod igitur Anteceſſorum ſuorum major & ſanctior fecit Anteceſſorum meorum minimo, hoc mihi faciat, & quieſco.* Acclamabatur undique: *Satis Rex ſe humiliat.* Dùmque Archi-Epiſcopus aliquantulùm ſubticuiſſet: Rex Franciæ adjecit: *Domine Archi-Epiſcope, vis eſſe major ſanctis viris? An major prudentia? Quid dubitas? Ecce pax præ foribus.* Ad hæc Archi-Epiſcopus ait: *Verum eſt, Anteceſſores noſtri multò me meliores fuerunt, & majores. Singuli autem ſuis temporibus, & ſi non omnia ſe adverſus Deum extollentia, quædam tamen reſecarunt. Nam ſi omnia radicitùs tunc extirpaſſent, quis nunc adverſum nos ignem tentationis hujuſmodi excitaret? Quo cum illis probati, digni inveniamur etiam cum illis, laude & gloria. Multò meliùs nobis Deo conſulente actum eſt, ut ſicut in eorum ſorte & numero laboravimus, ita & illorum laboris & præmii ſimus participes. Nec ſi aliquis eorum tepuit vel exceſſit in aliquo, ejus in hoc temporis vel exceſſus exemplum ſequi tenemur. Petrum etenim Chriſtum negantem arguimus, ſed Petrum uſque in capitis ſui periculum Neronis impetum arguentem omnibus modis commendamus. Sanè quia Petrus ei conſentire noluit in eo, quod & diſſimulare ſine animæ ſuæ periculo non potuit, idcirco inimicorum victor in carne occubuit. Et talibus preſſuris Catholica ſurrexit & erevit Eccleſia. Patres noſtri paſſi ſunt, quia noluerunt nomen Chriſti ſubjicere, & ego, ut hominis gratia reſtituatur, Chriſti honorem deberem ſupprimere? Abſit.* Inſurrexerunt itaque Magnates utriuſque Regni in eum, impugnantes arrogantiam Archi-Epiſcopi, impedimentum pacis. Uno inter alios Comite palam proteſtante. *Quia Archi-Epiſcopus utriuſque Regni conſilio & voluntati*

*luntati reſiſtit, de cætero neutrius dignus erit auxilio, ſed ejectum ab Anglia non recipiat Francia.*

## CAPUT XXVI.

*Qualiter multi in receſſu Concilii convitiabantur Archi-Præſulem.*

### HERIBERTUS.

SOLUTO igitur colloquio, non ſine multorum murmure reditur ad propria, Coexulibus Archi-Epiſcopi in ſumma deſperatione poſitis. Et Reges quidem feſtinantiſſimè in equis, nox quippe jam diremerat colloquium, receſſerunt, nec ſalutantes, nec ab Archi-Epiſcopo ſalutati. Quin potiùs Rex Anglorum adhuc in receſſu, etſi non in faciem Archi-Præſulis, à convitiis non ceſſavit, inſultando dicens inter alia, quòd ea die de ſuo ultus fuiſſet proditore. Pariter & Aulici, & qui pacis mediatores extiterant, in receſſu multa, etiam in faciem, Archi-Præſuli objecerunt: Quòd videlicèt fuiſſet ſemper ſuperbus, elatus, ſapiens in oculis ſuis, propriæ ſemper ſectator voluntatis & ſententiæ, adjicientes grande fuiſſe hoc malum, & enorme Eccleſiæ damnum & periculum, quòd ipſe unquàm Rector Eccleſiæ conſtitutus fuiſſet, & quòd periþſum ex parte jam deſtructa penitus citò deſtrueretur Eccleſia. Sed Archi-Præſul ponens ori ſuo cuſtodiam, cùm conſiſterent peccatores adverſùs eum, factus eſt ad exprobrantes & inſultantes ſibi quaſi non audiens, & non habens in ore ſuo redargutiones. Niſi quòd uni de Eccleſiæ deſtructione humiliter quidem & manſuetè reſpondit inquiens: *Frater, cave ne deſtruatur Eccleſia Dei per te. Per me, favente Domino, non deſtruetur.* Et hic erat Joannes natione Anglus, Epiſcopus tunc Pictavienſis, Archi-Epiſcopo ex diutina converſatione & ſocietate familiaris admodùm, charus, & acceptus. Ab aliis etiam convitiatus non reconvitiabatur, illius profectò diſcipulus, qui cùm malediceretur non remaledixit, cùm pateretur non comminabatur. Sic igitur receſſit à colloquio nunc in Francia, ſicut priùs in Anglia apud Northamtunam, factus opprobrium abundantibus & deſpectio ſuperbis.

Et recedens ſic cum ſuis Dominum Regem Francorum ſequebatur, cujus erant præparata hoſpitia in Caſtro, quod Mons-mirabilis dicitur. Fuit & Archi-Epiſcopus in Caſtro hoc pariter hoſpitatus cum Rege, ipſo ſemper per ſervientes Aulicos abundanter ei viaticum miniſtrante. Rex autem tunc non declinavit, quemadmodùm in aliis negotiis & colloquiis conſueverat, ut Archi-Præſulem in hoſpitio ſuo videret. Unde & mox conjiciebatur cor Regis non ita cum Archi-Epiſcopo eſſe ſicut heri & nudiuſtertiùs. Nihilominùs tamen Archi-Præſul hilarem & jucundum ſe exhibuit: Nec deprehendi potuit vultus ejus in diverſa mutatus ob hoc. In quo adverti poteſt magna Viri conſtantia, fortitudo animi invincibilis, qui mundo jam ſibi contrario nullam vel etiam modicam turbationem ex hoc, vel ſollicitì oſtendit ſpeciem. In craſtino à præfato Caſtro recedens, & ea die Carnutum veniens, plerique, ut mos eſt, ipſi accurrerunt, ut tranſeuntem viderent, & quærebant quis eſſet qui tranſiret. Et cùm cognoviſſent, quòd Archi-Præſul hic eſſet Cantuarienſis, ipſum mox digito notaverunt, aliis qui ignorabant indicantes, & dicentes invicem, murmurando tamen: *Ecce Archi-Præſul ille, qui in heſterno colloquio Deum propter Reges negare noluit, nec Dei honorem ſubjicere.* Poſtea etiam ſæpiſſimè, cùm iter per Franciam faceret, multi in populo eadem de eo prædicarunt. A Carnuto verò recedens, quantociùs potuit, Senonis venit, ubi per dies ſalutare Dei præſtolabatur.

## CAPUT XXVII.

*Qualiter Archi-Epiſcopus ſuos confortaverit. Et quomodò gratia Regis Francorum ei reſtituta ſit.*

### ALANUS.

UNA verò dierum ſedente Archi-Epiſcopo cum ſuis in hoſpitio, dum confabularentur ad invicem ſuper his quæ acciderant, & ſecum quærerent, quò poſſent divertere, Vir Domini jucundo vultu, quaſi nihil adverſitatis habens, & ad omnes fortunæ impetus invincibilis, moderato riſu condolentibus alluſit dicens: *Solus impetor, & me ſedente non erit qui vos perſequatur acriùs. Confortamini igitur, & nolite expaveſcere.* Cui inquiunt: *Miſeremur tui magis, dum neſcimus quò poſſis divertere, vir tantæ Authoritatis, à ſummis & ultimis derelictus Amicis.* Archi-Epiſcopus inquit: *Deo noſtri curam committimus. Et ex quo utriuſque Regni nobis præcluditur aditus, nec ad Romanos nos expedit recurrere. Alia eſt nobis via procedendum. Audivimus ſiquidem circa Ararim fluvium Burgundiæ uſque ad partes Provinciæ liberaliores eſſe homines. Ad hos ego & unus mecum ibimus, quia viſa afflictione noſtra forſitan noſtri miſerebuntur, victualia miniſtrantes ad tempus, donec nos viſitaverit Deus. Potens eſt Deus & in ultimo miſeriæ calculo ſuis adeſſe: Et infideli deterior eſt, qui de Dei deſperat miſericordia.* Et ſtatim adfuit præ foribus Dei miſeratio. Accurrit enim quidam ſerviens Regis Franciæ, qui diceret: *Dominus Rex vos ad curiam vocat.* Ad hoc ait unus eorum: *Ut ejiciamur à Regno.* Archi-Epiſcopus inquit: Non es Propheta, nec Prophetæ Filius, noli vaticinari ſiniſtra.

Venientes ergò invenerunt Dominum Regem cum triſti vultu ſedentem, & non aſſurgentem de more Archi-Epiſcopo. Et factum eſt in principio triſte præſagium. Confidentibus illis adhuc tepidè vocatis, diutiùs facto ſilentio, Rex inclinato capite, quaſi dolens & invitus cogitaret ut eos de Regno ejiceret, & illis id ipſum timentibus, obortis lacrymis proſiliens cum ſingultu projecit ſe ad pedes Archi-Epiſcopi, obſtupentibus his qui aderant. Archi-Epiſcopo verò ſe inclinante ad erigendum Regem, vix tandem Rex ad ſe reverſus præ anguſtia ait: *Verè, Domine mi Pater, tu ſolus vidiſti.* Et ſuſpirans præ mœrore repetiit: *Verè, Pater mi, tu ſolus vidiſti. Nos omnes cæci fuimus, qui contra Deum tibi dedimus conſilium in cauſa tua, immò ad nutum hominis honorem Dei remittentes. Pœniteo, Pater, & graviter pœniteo. Ignoſce ergò, & ab hac culpa me miſerum abſolve. Sed & Deo & tibi me ipſum & Regnum meum expono, & ab hac hora promitto, quòd tibi vel tuis non deero, quamdiu Deo Authore vixero.* Rege igitur abſoluto, dataque ei benedictione Archi-Epiſcopus Senonis ingreſſus eſt cum ſuis in gaudio, ubi eum Rex Franciæ regaliter exhibuit uſquè ad regreſſum ejus in Angliam.

HE-

HERIBERTUS.

ID ipſum etiam jam univerſa terra prædicabat, magnum videlicèt eſſe Virum, providum & diſcretum, Cantuarienſem, nec ejus in terra ſimilem, qui contra tot & tantos tam conſtanter, tam viriliter ſteterat: Qui ſolus evaſit, ubi omnes alii præter ipſum capti ſunt, & in ſermone circumventi. Unde tota terra magis ipſum commendando ampliorem honorem & reverentiam exhibebat.

## CAPUT XXVIII.

*De Mandato Regis Angliæ.*

AUDIENS autem hoc Rex Angliæ contriſtabatur, Regique Franciæ mandavit ſe mirari plurimùm, quomodò vel qua ratione de jure poſſet contra eum fovere Archi-Epiſcopum, cùm in ipſius Regis præſentia ipſe ſe ita humiliarit, ad omnem paratus Juſtitiam, nec per ipſum ſteterit, quominùs Archi-Epiſcopus pacem haberet, quam ipſe arroganter & contumelioſè rejecit. Quocirca ait Regem Franciæ tali de cætero ſuo Regno non debere præſtare ſubſidium, in ſui fidelis ignominiam & ruborem. Ad hæc Rex Franciæ inquit Nuntiis: *Ite Regi veſtro nunciantes, quia ſi Rex Angliæ Conſuetudines Avi, avitas quas vocat Conſuetudines, licèt minùs, ut dicitur, legi Divinæ congruas, tamen ut ad Regiam dignitatem ſpectantes non ſuſtinet abrogari, multò minùs mihi licet jus illius liberalitatis ſubvertere, quod cum Corona Regni mihi jure competit hæreditario. Conſuevit ſiquidem Francia ab antiquis temporibus omnes miſeros & afflictos, maximè prò Juſtitia exſulantes recipere, & donec pacem habuerint, fovere & tueri. Cujus honoris & excellentiæ gratia, Deo propitio me vivente ad nullius perſonæ ſuggeſtionem in Cantuarienſis exilio derogabitur.*

HERIBERTUS.

Erant itaque deinceps Rex & Archi-Epiſcopus familiares & Amici, multò plùs quàm anteà.

## CAPUT XXIX.

*De Legatis ſecundò miſſis à Domino Papa.*

VIDENS itaque Archi-Præſul & ſui, cor Regis Franciæ ſic reverſum ad ſe, Deo, in cujus manu ſunt corda Regum, ſummas & devotas gratias egerunt. Videns etiam tempus opportunum, Regi ſupplicavit, utpotè qui ad Apoſtolicas preces mediator ſuus jam fuerat, ut viro Apoſtolico ſcriberet pacem non proceſſiſſe, & qualiter hoc & quomodò ſteterit. Poſtulat & hoc ipſum à Pontificibus & Principibus, & præſertim qui colloquio interfuerant, ut reſcribant & ipſi, & hi etiam, qui ex Mandato Apoſtolico, pacis mediatores exſtiterant. Rege itaquè ſcribente, ſcribentibus & his, ſcribentibus & illis, ſollicitabatur uſque ad amaritudinem animæ Pontifex Romanus ſuper diutina oppreſſione Anglicanæ Eccleſiæ.

WILHELMUS.

HINC enim ingratitudinem timens, Regem reſpiciebat, qui in ſe beneficia conjecerat, dum ſchiſma Romanorum declinaret; illinc periclitantem Eccleſiam, cùm tranſgreſſionem impunitam relinqueret. Tentaturuſque ſi vel adhuc ſine inciſione vulneribus medicari poſſet, & citra rigorem ſeveritatis Regis emmolire duritiam, miſſis duobus Viris literatis & diſcretis, altero ſuo Diacono & notario ſuo, altero Romanæ Curiæ Advocato, rogavit attentiùs, ut Archi-Epiſcopo Archi-Epiſcopatum ſuum cum ſua gratia redderet.

HERIBERTUS.

QUI venientes ſæpè & ſæpiùs Regem nunc in omni lenitate monendo & exhortando, nunc arguendo & increpando duriti, juxta injunctum ſibi Apoſtolicum mandatum ſuper Eccleſiæ pace & Archi-Præſulis convenerunt. In quo cùm nihil profeciſſent, tandem ad Archi-Epiſcopum venientes retulerunt ſe in omni negotio, ad quod venerant Regem reperiſſe tergiverſatorem, verſipellem, tortuoſum, & ejus quod agebatur diſſimulatorem, quærentem ſemper per quaſdam ambages & excogitatas aſtutias pacis negotium protelare, & ſummopere molientem partem ſuam juſtificare & Archi-Epiſcopi deprimere. Unde certiſſimè advertentes, quòd ſalvo honore Dei & Eccleſiæ per ipſos pax proceſſum habere non poſſet, citò & expeditè ad Romanam reverſi ſunt Eccleſiam.

## CAPUT XXX.

*Quomodò pacis fuit impedimentum negatum pacis oſculum.*

WILHELMUS.

SUB ea tempeſtate Rex Anglorum orandi gratia profectus eſt in Gallias, ubi rogatus à Rege Francorum, & Regni Optimatibus, apud Martyrum, divinæ Majeſtatis intuitu, Sanctorumque quos adorare venerat memorias Archi-Epiſcopo ſuo gratiam ſuam reddere omni depoſita diſſimulatione, ſimulatè, quamvis priùs conquereretur quòd ſibi non occurriſſet, conceſſit ut in pace & ſecuritate repatriaret, poſſeſſiones & Archi-Epiſcopatum ſuum reciperet, & eo jure & libertate teneret, quo Prædeceſſores ſui tenere conſueverant.

HERIBERTUS.

ROGATUSQUE Rex oſculum ei pacis *dare* in ſignum veræ dilectionis, ſe quidem hoc libenter facturum reſpondit, niſi quia iratus juraverat publicè ſe Archi-Præſuli nunquam pacis oſculum daturum, nec tamen in corde iram ullam retenturus vel rancorem. Archi-Præſul verò inter cautos cautiſſimus, tamquam vir multa expertus, in primo auditu, ſicut & alii, in ſuſpicionem mox incidit, & ex his, quæ cautè & optimè interloquebatur, videri poterat futurorum ſibi præſagus: Nec reſponſum ſuum ad Conſilium diſtulit, ſed mox abſolutè & præciſè reſpondit ſe in præſentiarum cum Rege pacem non facturum niſi ſecundùm Domini Papæ conſilium, dato videlicèt in pacis ſignum, pacis oſculo. Et Reſponſum ſic abſolutum cum nocte, quæ jam imminebat, colloquium diremit. Rex verò Anglorum, tota die fatigatus, cui & adhuc noctis reſtabat iter, inter itinerandum Archi-Præſuli ſæpiùs male-dicebat, recolens in via & repetens labores & tædia, quæ jam per eum ſuſtinuerat. Recedente quoque Archi-Præſule, acceſſit ad eum unus de Clericis ſuis dicens: *Hodie de pace Eccleſiæ tractatum eſt in Capella, quæ Martyrum dicitur, & credo quia per ſolum Martyrium Eccleſia ſit pacem conſecutura.* Cui Archi-

chi-Epiſcopus breviter ſic reſpondit : *Utinam vel meo ſanguine liberetur.*

## CAPUT XXXI.

*De Coronatione Henrici Regis junioris.*

### WILHELMUS.

REX autem Anglorum citò poſt ſupradictum colloquium in Angliam transfretavit. Imminente verò ſolemnitate Beati Joannis Baptiſtæ, ſub prætextu ordinandi Regni convocatis Regni Proceribus, primogenito filio ſuo Regni ſui commiſit habenas. Et erant qui dicerent, quia ſucceſſuro ſibi Rex præcaverit hæredi, aſſeverantibus aliis, quia in odium Archi-Præſulis, & in læſionem dignitatis Eccleſiæ Cantuarienſis hoc fieret. Impoſuit autem ei manum Archi-Epiſcopus Eboracenſis in Cantuarienſi Diœceſi, in Eccleſia videlicet Beati Petri apud Weſtmonaſterium contra dignitatem Eccleſiæ Cantuarienſis & antiquam conſuetudinem, aſſiſtentibus ſibi & ſuffragantibus Præſulibus Londonienſi, Saresberienſi, & Roffenſi, ne jus Eccleſiæ Cantuarienſis *læderetur* proteſtantibus, ad cujus dignitatem & jus, Regum Anglorum Coronatio ab antiquo pertinere dignoſcitur. Poſt Coronationem celebrato convivio, Rex Regi, Pater filio dignatus eſt miniſtrare, & ſe Regem non eſſe proteſtari. Pœnituit dicti proceſſu temporis & facti, didicitque rei comprobatione, non tantùm Cantuarienſem Eccleſiam læſiſſe, quantùm in vindictam eorum, quos perſecutus eſt, adverſarium ſibi ipſi de ſuo fœmore ſuſcitaſſe.

Audiens hæc Archi-Præſul in primis vix credidit. Ipſe ſiquidem tanquàm vir providus, & cui de ſuis Adverſariis ſuſpecta erant omnia, à Romano Pontifice literas impetraverat, ad Eboracenſem Archi-Epiſcopum & alios Anglorum Epiſcopos ante Coronationem directas, quibus authoritate Apoſtolica in virtute Sanctæ obedientiæ erant inhibiti, ne in præjudicium Archi-Epiſcopi Cantuarienſis, qui propter juſtitiam exulabat, Regis filio diadema imponerent. Et directas has ſibi literas quidam Epiſcoporum ante coronationem ſuſceperunt. Alii de mandato præmoniti recipere noluerunt. Unde & contra inhibitionem Apoſtolicam Coronationi interfuerunt. Sed modicùm attendere libeat, quàm prophana unctio, quàm odioſa, quàm inimica fuerit hæc conſecratio. Si tamen Conſecratio, magis quàm execratio dici debeat Apoſtolica benedictione deſtituta, immò in tranſgreſſione contra virum Apoſtolicum facta. Quæ etiam ex mero odio, ira, & indignatione proceſſit: Odio Patris ſpiritualis à Patre carnali excogitata. Probant hæc lugubres, & omnibus poſt futuris ſæculis deteſtandi, qui ex hac Conſecratione provenerunt, eventus. Sacerdotum videlicèt ſuſpenſio & anathematizatio. Archi-Præſulis occiſio, ſemel & iterum inter Patrem & filium rebellio, & in fine egregii illius pueri conſecrati ſic in adoleſcentia omnibus poſt futuris ſæculis præmaturæ mortis deteſtanda præventio. Unde & plangendum, & exclamandum: O mors tua, Henrice, O mors, quàm dira, quàm dura? Et quàm amara memoria tua, quæ talem & tantam mundi gloriam, dum adhuc ordiretur, incidiſti! Quàm inconſiderata, quàm inhumana, quæ cunctam, ut putabatur, mundi ſpem, dum adhuc fructus in flore eſſet tam præclaro, unà in brevi flatus tui vehementia exſufflaſti! Sit mors tua ille, qui mors mortis eſt, ut vel per te tranſeat ad vitam, qui non ſibi, ſed mundo ſperabatur victurus. Plura quidem de actibus Henrici hujus, etſi ætas tenera, ſtrenuis tamen, & de modo ejus exitus avita inſeruiſſem hic, niſi quia quam ſcribendam ſuſcepimus lex hiſtoriæ obviat. Igitur ad cœptum ordinem revertamur.

## CAPUT XXXII.

*De ſuſpenſione Epiſcoporum.*

SCIENS itaque tandem pro certo Sanctus Thomas Coronationem factam ſic, per Nuncios ſuos, quatenus pax proceſſerit, & in quibus finibus ſteterit, & de Coronatione facta, Romano Pontifici totum & verbo & ſcripto intimavit, humillimè & lachrymabiliter ſupplicans, ut vel nunc ſe excuteret excuſſorum alius, & in falſos fratres maximè inſurgeret, qui tanta læſione patris ſui, propter ipſos exilium & proſcriptionem ſuſtinentis, & matris ſuæ Cantuarienſis Eccleſiæ, tam manifeſti erant etiam Apoſtolici mandati tranſgreſſores. Vir autem Apoſtolicus audiens univerſa, quæ & qualiter fuerant geſta, & in Regem & in Epiſcopos vehementer motus eſt, & Archi-Præſuli multò plus quàm priùs paterno compaſſus eſt affectu. Sollicitavit etiam eum Rex Francorum in virtute amoris, & ſub impenſi proteſtatione obſequii, ne ulteriùs dilationes fruſtratorias prorogaret, ſicut Regnum Francorum diligebat, & honorem Apoſtolicæ ſedis. Miſeratus etiam Anglicanæ Eccleſiæ deſolationem Wilhelmus Senonenſis Antiſtes Sedem Apoſtolicam petiit, & à Romano Pontifice impetravit, ut Rex Anglorum, omni appellatione ceſſante, ſubjiceretur anathemati, & Regnum interdicto, niſi Cantuarienſi Eccleſiæ pax redderetur.

### HERIBERTUS.

SCRIPSIT itaque Romanus Pontifex Rothomagenſi Archi-Epiſcopo Rotherodo, & Epiſcopo Nivernenſi Bernardo, mandans ipſis in virtute obedientiæ, præcipiens ut Regem Anglorum pro pace Eccleſiæ diſtrictiſſimè convenirent, adjiciens quòd ſi Rex in obſtinatione perdurans adhuc pacem nollet, tota ipſius terra, tam tranſmarina, quàm cis-marina, ſub interdicto poneretur, omni Eccleſiæ ceſſante officio, præter baptiſma parvulorum & pœnitentias morientium. Eboracenſi verò Archi-Epiſcopo & aliis Epiſcopis, qui Coronationi interfuerant, literas direxit ſuſpenſionis. Quoſdam etiam Epiſcoporum & ob id quod Coronationi interfuerant, & ob alias cauſas anathematizavit. Et has ſuſpenſionis, & anathematis literas Beato Thomæ deſtinavit, ut illis loco ſuo & tempore uteretur.

*Explicit Liber ſecundus.*

INCI-

INCIPIT

# LIBER TERTIUS.

POST fidei & ſpei viriliter jam tranſcurſa ſtudia, in quibus Beatus Thomas & ſummæ conſtantiæ & eximiæ patientiæ exemplum ſæculis poſt futuris & argumentum exhibuit, ad ſupereminentioris viæ, Charitatis ſcilicet diffuſionis, ſudorem attentiùs contemplandum accingamur, per cujus ad metam perventum æternæ mercedis à ſummo Judice in participibus ſuis percepit bravium. In charitatis ſiquidem latitudine ſemitarum ſic direxerat Deus greſſus ejus & pedes perſecerat, ut nec minis perſequentium territus à Dei ſui dilectione aliquatenus deviaverit, nec promiſſis blandientium emollitus naufragantis matris Eccleſiæ vel fratrum proximorum juſtis profectibus ſtudere omiſerit, quin potiùs charitatis ardore ſuccenſus & pro lege Dei ſui certavit uſque ad mortem, & tandem animam ſuam pro ovibus ſibi commiſſis poſuit. Sed hæc ſtudioſo lectori ſubtiliùs perſcrutanda relinquentes, cœptum hiſtoriæ ordinem proſequamur. Verùm ut Paſſionis & Triumphi Sancti Viri veritati certior fides habeatur, in hac particula teſtem quintum quatuor ſupradictis addimus, piæ videlicèt memoriæ Benedictum, poſtea multa ejus probitate proveniente Abbatem ſancti Petri de Burgo, qui ipſa die, qua Martyr victor occubuit, inter familiares illius familiariùs illi aſſiſtens, quæ vidit & audivit, veraci ſtylo teſtis fidelis ex ordine ſingula digeſſit.

## CAPUT I.

*De reformatione Pacis.*

IGITUR Rothomagenſis Archi-Epiſcopus & Nivernenſis Epiſcopus, ſecundùm Apoſtolicum Mandatum, Regem pro pace ſæpè & ſæpiùs convenerunt: & niſi interveniret pax, cenſuram Eccleſiaſticam, ſibi & terræ ſuæ imminere in brevi aſſerebant, Domino Papa ſic præcipiente: adjicientes nec minis, nec blanditiis, nec aliquibus verborum ambagibus ſeu tergiverſationibus, ſe ullatenùs audere à Romano Pontifice ſtatutum terminum præterire, qui mandatam ſibi coercitionem exequerentur, niſi pax interveniret. Videns itaque Rex rem jam in tam arcto poſitam, certiſſimè promiſit pacem. Unde in quodam Regum colloquio per magnos quidem mediatores, quibus Dominus Rex Franciæ Archi-Epiſcopum in receſſu ſuo commiſerat, ut de pace illius tractarent, pax inter Regem & Archi-Præſulem reformata eſt.

Facta eſt pax hæc die Beatæ Mariæ Magdalenæ, in prato amœniſſimo, quod, ſicut poſt innotuit, ab incolis dicebatur ex antiquo *Pratum proditorum*. Rex verò & Archi-Præſul ſoli duo ſeorſim in equis in quandam planitiem deflexerunt, ſecretò colloquentes. Ubi Archi-Præſul inter alia Regi ſupplicavit, ut injuriam, quam ſibi & ſuæ Eccleſiæ ſuffraganei ſui Epiſcopi unà cùm Eboracenſi Archi-Epiſcopo in coronatione filii ſui fecerant, per cenſuram Eccleſiaſticam ſine ipſius offenſa punire ſibi liceret. Et annuit Rex. Unde Archi-Præſul gratias agens de conceſſo, confeſtim in oculis omnium ſe ab equo dimiſit, & humiliter ſe ad pedes Regis inclinavit. Dum verò Archi-Præſul equum ſuum reaſcenderet, Rex aſcendenti adſcenſorium aptavit, & tenuit, omnibus qui aderant cernentibus, & mirantibus, cauſamque neſcientibus, donec Archi-Præſul ſuis ſecretiùs hæc retuliſſet.

WILHELMUS.

ET ait Rex ad Archi Epiſcopum: *Optas, ut dicis, in Gallias repedare, ſed arbitror expedire tibi mecum dies aliquot commorari, ut palam videatur quod nondum exiſtimant. Sciunt omnes inimicitias noſtras, pax initia paucis innoteſcit.* Archi-Epiſcopus inquit: *Ingratus non immerito reputabor, ſi benefactoribus meis vel vale non fecero. Ibo & revertar.*

HERIBERTUS.

FACTI igitur, ut videbatur, ea die Rex & Archi-Præſul amici amicabiliter tunc ab invicem receſſerunt. Et poſt dies paucos Nuncii Archi-Epiſcopi eum litteris Regis ſunt miſſi in Angliam, quibus Rex Juſtitiariis ſuis de pace facta mandavit, præcipiens ut Archi-Epiſcopum & ſuos in ſua in omni pace & ſecuritate reſtituerent. Decrevit tamen Archi-Epiſcopus, utpotè vir ſummæ prudentiæ, alios adhuc, priuſquam ipſe in Angliam intraret, Nuncios præmiſſis majores, & plus induſtrios in Angliam mittere, qui teſtimonio famæ cautè explorarent, qui ſtarent pro eo, & qui contra eum: & ſi qua occulta molirentur adverſus eum.

Sed quoniam Rex pepigerat quædam prædia de feudo Cantuarienſis Eccleſiæ ſe redditurum, miſit ad eum Archi-Præſul ſanctæ recordationis magiſtrum Joannem Saresberienſem, poſtea Carnutenſem Epiſcopum, & magiſtrum Heribertum de Boſaham, injungens eis ut in Angliam ob dictam cauſam præcederent, ſi tamen Rex promiſſam reſtitutionem compleret, aliàs non, ſed ad ipſum maturè reverterentur. Illi autem profecti Regem in Normannia reperierunt, & eum data copia nomine Archi-Præſulis ſuper dictorum promiſſa reſtitutione convenerunt. Quos cum more ſuo aliquamdiu diſtuliſſet audire, tandem ad inſtantiam eorum, ad magiſtrum Joannem, qui loquebatur, ſpecialiter ſermonem dirigens inquit: *O Joannes, ullatenùs vobis, quæ petitis, non faciam, niſi videro priùs aliter vos gerere erga me, quam huc uſque geſſiſtis.* Et quidem ita intelligentes ſe minime tunc poſſe perficere, infecto negotio ad Dominum ſuum Archi-Epiſcopum in Franciam reverſi ſunt, narrantes quid à Rege audierint. Audiens autem Archi-Epiſcopus plurimùm motus eſt, vanas & ſemper deceptorias hominis promiſſiones deteſtans.

## CAPUT II.

*De primo acceſſu Archi-Epiſcopi ad Regem poſt pacem.*

VERUM Archi-Epiſcopus audiens inter Regem & Nobilem virum Bleſenſem Comitem Theobaldum colloquium futurum in proximo, pridiè ante colloquium Turonis ad Regem proceſſit. Audiens autem Rex Archi-Præſulis adventum, quoſdam ex Aulicis in occurſum præmiſit, & ipſemet

ſemet Civitatem exiit, & occurit. At cùm convenirent, non oculi, ſed vultus Regis, ſicut notari poterat, erat ſuper eum. Unde & quod multum notabant qui cum Archi-Epiſcopo erant, nocte illa Archi-Epiſcopum in hoſpitio ſuo nec Rex reſpexit, nec ſuorum aliquis. Quin potiùs ſummò manè Rex in capella ſua celebrari miſſam fecit pro defunctis, ſuſpicans, ut dicebatur, ne ſi fortè Archi-Præſul alii Miſſæ intereſſet, in Miſſa oſculum pacis ſibi offerret, & quod ibi negare non eſſet Chriſtiani, ſed planè inimici Chriſti. Et Miſſa celebrata mox Rex civitatem exiit, ad colloquium properans. Archi-Præſul pariter, ſed tardiùs, & ante colloquii locum conſecutus eſt Regem, qui inter viandum mutuò ſe invicem objurgantes, uterque viciſſim alter alteri collata pridem beneficia, exhibita obſequia improperavit. Cùm autem veniſſent ad colloquium, poſt diem multùm decurſam tandem propter quæ ad colloquium venerant, inter Regem & Comitem ſedatis omnibus, Archi-Præſule etiam inter ipſos ſedulo cum aliis & efficaci mediatore, tandem Archi-Præſul Regem ſuper dictarum poſſeſſionum promiſſa, ſed non adimpleta reſtitutione acriter quidem & conſtanter convenit. Frequenter ex obliquo aſſuetam Regis arguens levitatem in verbo, & uſitatas deceptiones in promiſſis. Quid multa? Jam dicto Comite & aliis Nobilibus ſe interponentibus, à Rege iterùm reſtitutio jam ſæpè dictorum certiſſimè repromiſſa eſt. Volebat tamen Rex ut ante reſtitutionem ad Eccleſiam ſuam reverteretur Archi-Epiſcopus, priùs, ſicut ajebat, videre deſiderans, qualem ſe in Regno exhiberet.

Poſt aliquot verò dies Archi-Præſul in Caſtro, quod Calvus-Mons dicitur, propè Bleſis Regem, qui illò tunc venerat, reviſere profectus eſt. Non quidem ut quidquam exigeret vel repeteret, ſed ſolùm ut Regem videret, & ſi poſſet fieri ſic, antiquam familiaritatem & amicitiam, quatenùs Deus permitteret, repararet. Et quidem Rex ipſum venientem tunc honorificè minùs, ut decuit, & ut videri poterat, gratanter plurimùm & affectuosè excepit. Qui cùm familiariùs colloquerentur & jucundiùs, inter alia Rex Archi-Epiſcopo inquit: *O quid eſt, quid voluntatem meam non facis? Et certè omnia traderem in manus tuas.* Et poſt dies Archi-Præſul hoc Regis verbum magiſtro Heriberto de Boſaham retulit adjiciens: *Et cùm Rex mihi dixiſſet ſic, recordatus ſum verbi illius in Evangelio*, HÆC OMNIA TIBI DABO, SI CADENS ADORAVERIS ME. Hæc & hujuſmodi de Viro hoc ſanctiſſimo hiſtoriæ huic curavi inſerere, ut quemadmodùm in pleriſque rebus deprehendi Sacerdotis potuit zelus, ita & in hoc cognoſci poſſit purum in Sacerdote fuiſſe ab omni cupiditatis labe affectum.

## CAPUT III.

*De præparatione Archi-Epiſcopi ad repatriandum.*

IN craſtino verò licentiatus à Rege, à caſtro illo recedens Archi-Epiſcopus cum ſuis ad Civitatem peregrinationis ſuæ Senonis remeavit, & maturè prout adhuc pauperes & exules poterant, iter ad repatriandum maturabant. Igitur Domino Rege Francorum & Principibus terræ, qui deferente eos mundo tam benignè, tamque magnificè ſuſceperant, ſalutatis, licentiati ab eis ad portum, qui dicitur Witſand, devenerunt. Archi-Præſul verò hinc, antequàm naves adſcenderet, Domini Papæ literas, quæ ut ſupradiximus, erant de generali Epiſcoporum per Angliam ſuſpenſione, & quorundam anathemate, præmiſit. Quorum aliqui, Rogerus Eboracenſis, & Gilbertus Londonienſis, & Joſelinus Sareſberienſis, transfretare volentes, in ipſo portu ſuſpenſionis ſuæ & anathematis literas ſuſceperunt.

### WILHELMUS.

UNA verò dierum deambulans Archi-Epiſcopus in littore maris cum ſuis, dum qualitatem elementorum, ſicut transfretaturis moris eſt, conſideraret, Milonem quemdam Boloniæ Decanum advenientem proſpexit. Quem tanquàm ad naulum exigendum properantem ſubridendo prior occupavit. Et inquit Milo: *Non ad naulum exigendum, ſed ad mandatum deferendum feſtinamus. Hæc tibi mandat Dominus meus Comes Bolonienſis: Provide tibi. Parati ſunt qui quærunt animam tuam, portus transmarinos obſidentes, ut exeuntem te à navi rapiant & trucident, vel in vincula conjiciant.* Cui Archi-Epiſcopus: *Crede, fili, nec ſi membratim decerpendus ſim, ab incepto itinere deſiſterem. Non metus, non vis, non cruciatus de cætero revocabit ulteriùs. Sufficiat Dominicum gregem Paſtoris ſui abſentiam luxiſſe ſeptennem. Hanc verò extremam petitionem à meis obtinere votis omnibus expoſco, nihil eſt enim quod magis hominibus debeatur, quam ut ſuprema voluntas, poſtquàm aliud velle non poſſint, adimpleatur, quatenus ad Eccleſiam, à qua arceor vivens, vel mortuum ferre non graventur.*

### HERIBERTUS.

DUM hæc diceret, ecce navis ab Anglia ad portum velificans: Quæ cùm citò applicuiſſet, quæſitum eſt à nautis, quid in Anglia de reditu Archi-Præſulis diceretur. Et reſponderunt hoc quidem fore gratum valdè & toti terræ acceptum. Verùm unus eorum ſciſcitantibus Archi-Epiſcopi ſociis reſpondit inquiens: *Miſeri, quid quæritis, quid agitis, quo properatis? Certè in mortem veſtram. Sic dicunt qui noverunt. Convenerunt enim milites in portu, quo applicare quæritis, certè, ſicut dicitur, ut in Archi-Præſulem ſuas, mox ut applicuerit, manus injiciant. Commota eſt ſiquidem terra, & exaſperata adversùm vos, & præſertim Regis fideles, eò quòd in adventu veſtro etiam commoviſtis & conturbaſtis eam anathematizando Epiſcopos terræ & ſuſpendendo.*

### WILHELMUS.

CONSPIRAVERANT ſiquidem adversùs Archi-Epiſcopum vel ex aliena voluntate, vel ex propria malignitate cum prædictis Epiſcopis Reginaldus de Warenna, Vice-Comeſque Gervaſius, & Ranulphus de Broc, quem pridem anathematizaverat, & cum armata manu littus obſidebant.

### HERIBERTUS.

QUIBUS auditis cœperunt quidam diſſuadere Archi-Epiſcopo, ne transfretare præſumeret, donec pax firmaretur certior. Quibus ipſe reſpondit: *Terram Angliæ video, & favente Domino terram intrabo, ſciens tamen certiſſimè, quòd mihi immineat paſſio.*

CA-

## CAPUT IV.

*De his quæ in ingreſſu in terram facta ſunt.*

ANNO igitur ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo ſeptuageſimo, exilii verò ſui ſeptimo, ſecundo tertiovè die in Domini adventu, glorioſus Dei amicus, & propugnator Eccleſiæ conſtantiſſimus, Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, nocte cum ſuis mare intravit, & ad votum aura proſpera propter inſidiarum, quæ ſibi, ut audierat, jam parabantur, ſuſpicionem, non in ſinu maris, qui vocatur Sandunim, proſperè applicuit. In navi verò Archi-Præſul, vexillo Crucis, quod Archi-Epiſcopi Cantuarienſes, tanquàm totius Angliæ primates, coram ſe ſemper bajulare conſueverunt, erecto, per quod navis ejus ab aliis diſcerni poterat, cùm ad littus appropinquaret: videres turbam pauperum, quæ venerat in occurſum, hos ſuccinctos, ut prævenirent & patrem ſuum applicantem acciperent & benedictionem præriperent; alios verò ſe humi proſternentes, ejulantes, hos plorantes, illos præ gaudio, & omnes conclamantes: *Benedictus qui venit in nomine Domini, Pater Orphanorum, & Judex Viduarum!* Verùm milites, qui in alio ſinu maris eum applicaturum fore ſperaverant, audientes eum jam applicuiſſe, illuc properè accelerabant. Et vix ſalutato Archi-Præſule, animosè ſciſcitabantur, quare in primo adventu ſuo in terram, qui tranquillitatis deberet eſſe & pacis, mox, etiam necdum ingreſſus, Epiſcopos Regis excommunicaſſet & ſuſpendiſſet: & adjicientes comminabantur mox, cùm hoc Regi innoteſceret, Regis futuram turbationem non modicam: Unde jam Regnum turbatum eſſet & ſacerdotium. Archi-Præſul verò manſuetè reſpondit Regem non offendendum ob id, nec ſe ex hoc quidquam vel contra Regem vel Regnum feciſſe, ſed abſque Regis & Regni injuria de ipſius Regis permiſſione ſic factum, ut ita injuria, quam ſibi & Eccleſiæ ſuæ in Coronatione Filii Regis Epiſcopi fecerant, inpunita non remaneret, ne tanta uſurpatio de cætero traheretur ad conſequentiam. Cùm igitur milites audirent Regem de facto laudari authorem, modeſtiùs ſunt locuti, id tamen inſtanter poſtulantes, ut Epiſcopos excommunicatos vel ſuſpenſos abſolveret. Quod Archi-Præſul ad conſilium diſtulit, donec in craſtino Cantuariam veniret. Et ita receſſerunt tunc milites.

## CAPUT V.

*Qualiter Archi-Epiſcopus Cantuarienſis à Populo terræ & Fratribus exceptus eſt.*

ARCHI-PRÆSUL verò in craſtino à ſinu illo, quo applicuit, diſtante à Cantuaria circiter ſex milliaria, Cantuariam proficiſcens, à populo terræ tanquam hoſtia cœlitus miſſa, tanquam ipſe Dei Angelus, tam gratanter quàm ovanter exceptus eſt. Quacumque enim tranſibat, turbæ pauperum, parvuli & magni, ſenes cum junioribus glomeratim occurrebant, alii proſternenetes ſe in via, alii verò exuentes veſtimenta ſua, & proſternentes per viam, illud frequenter iterantes & conclamantes: *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Sacerdotes etiam Parochiani cum Parochianis ſuis ordinata proceſſione cum Crucibus tranſeunti obviam exierunt, & patrem ſuum cum gaudio ſalutantes, benedictionem poſtularunt. Diceres profectò, ſi videres, Dominum ſecundò ad paſſionem appropinquare, & imminente paſſione in pueris lactentibus & pauperibus Domino præparatum occurſum, & venire iterùm moriturum in Chriſto Domini pro Anglicana Eccleſia Cantuariæ, qui Hieroſolymis pro totius mundi ſalute in ſe ipſo ſemel mortuus eſt. Cùm verò, etſi via brevis eſſet, inter tot turbas occurrentes & opprimentes vix ea die Cantuariam veniret, in ſonitu campanarum, in organis, in Hymnis & canticis ſpiritualibus, à Chriſti pauperibus Filiis ſuis, ſacro videlicèt Conventu ſuo, debita Patri devotione & reverentia ſuſceptus eſt.

WILHELMUS.

ET ingreſſus Monaſterium toto corpore proſtratus formam humilitatis exhibuit. Deinde fratres omnes, à minimo uſque ad maximum, cum lachrymis in oſculo pacis ſuſcepit. Nam quia quoſdam ex eis excommunicatis communicaſſe audierat, cùm peregrè eſſet, per magiſtrum Joannem Saresberienſem & coexulem menſe uno præ ſe præmiſſum fratri Thomæ venerabili viro poteſtatem ſolvendi injunxerat, ut quod contagionis in grege Fratrum ex ſcabie ſchiſmaticorum contractum fuerat, antidoto reconciliationis eraderet.

HERIBERTUS.

OMNIBUS itaque ea die in Eccleſia celebriter peractis, in Palatium ſe recepit, totam diem lætam ducens & ſolemnem.

## CAPUT VI.

*De Militibus & Clericis Epiſcoporum miſſis ad Archi-Præſulem.*

IN craſtino præfati milites ſuum ſuper heſterna quæſtione quærentes reſponſum reverſi ſunt. Venerunt & cum eis prænominatorum trium Epiſcoporum Clerici, ad Archi-Epiſcopum miſſi, nomine Epiſcoporum abſolutionem poſtulantes. Reſpondit Archi-Epiſcopus & illos tres & alios Epiſcopos authoritate Domini Papæ quoſdam anathematizatos, quoſdam verò ſuſpenſos, nec ipſius eſſe à tanto judice ligatos, niſi fortè per ipſum poſſe ſolvere. Cùm verò Clerici & milites urgentiſſimè inſtarent, conſilio præhabito tandem reſpondit Archi-Epiſcopus, quòd de Domini Papæ clementia ſiſus pro bono pacis in hoc articulo uſurparet quæ Domini Papæ erant, præſtita tamen cautione canonica, quòd ſuper quibus excommunicati erant vel ſuſpenſi, Eccleſiæ judicio parerent: alioquin ſe facturum hoc nullatenùs præcisè reſpondit. Et hi quidem & illi audientes hæc indignanter receſſerunt, in receſſu multa in ſuperbia & in abuſione loquentes. Inter quos Ranulphus ille de Broc linguam ſuam in blaſphemiis exaltabat. Sed Vir Domini admodùm patiens factus eſt ſicut homo non audiens, nec habens in ore ſuo redargutiones. Clerici verò revertentes Dominis ſuis, quæ ab Archi-Epiſcopo acceperant, retulerunt: &, ut dicebatur, duo Epiſcopi, Londonienſis videlicèt & Saresberienſis, exactam ab Archi-Epiſcopo cautionem præſtitiſſent, niſi tertius ille Eboracenſis obſtitiſſet. Verè enim ſcriptum eſt: *Quia lingua tertia multos commovet.*

## CAPUT VII.

*De Eboracenſi Epiſcopo.*

WILHELMUS.

FERTUR enim dixiſſe Eboracenſem: *Octo millia librarum numeratæ pecuniæ, Deo gratias, adhuc apotheca noſtra reſervat, quæ ſi tanta diſpendia neceſſitas exegerit, ex aſſe demolienda erit ad reprimendam contumaciam Thomæ, diſſipandamque arrogantiam, quæ major eſt quàm fortitudo ejus. Ne quæſo, fratres, Religionem veſtram circumveniat. Adeamus potiùs Dominum Regem, qui uſque in hodiernum diem cauſam, quæ inter nos & illum diutiùs vertitur, fideli patrocinio conſecutus, & de cætero, niſi per nos ſteterit, ad conſummationem expediet. Si reſilieritis adhærentes ei, quem habet adverſarium (nunquam enim poſt tantas inimicitias, & inexorabiles redintegrabitur gratia) nos de ratione tamquam transfugas judicabit. Et ſi diſtrictè egerit vobiſcum, de juris æquitate à veſtris poſſeſſionibus vos dejiciet. Quid ergò facturi eſtis? Dicite, quibus in terris, inopes rerum familiarium, mendicabitis? Si verò è converſo ſteteritis cum quo ſtetiſtis, quid ampliùs facturus eſt qui vos damnavit? Fecit quod potuit in vos: Sententiam per pravam ſuggeſtionem extorſit.*

## CAPUT VIII.

*De Epiſcopis Regem iterum contra Archi Epiſcopum inſtigantibus.*

HERIBERTUS.

ET ILLE tertius duos ſic commovit, ut confeſtim transfretantes Regem adirent. Quem in Nortmannia reperientes paucis diebus ante Natalem Domini, ſalutato eo ad pedes ejus mox ſe proſtraverunt, pro Regno, pro Sacerdotio, & pro ſemetipſis Regiam clementiam & juſtitiam pariter interpellantes: Unam conteſtantes ipſum debere læſis, lædenti alteram. Querulo itaque & exacerbativo ſermone mox enarrarunt, quàm præcipitanter, quàm temerè, quàm ſuperbè Archi-Epiſcopus in adventus ſui initio Regnum turbaverit & Sacerdotium, pace de Regia miſeratione conceſſa ſibi & ſuis abutens.

WILHELMUS.

ET ait Eboracenſis: *Domine Rex, mihi ſoli mutire permittitur, duobus sociis meis his, quibus aqua & igni interdictum eſt, confabulari nemo poteſt, niſi ſententia damnationis eadem qua feriuntur, & ipſe colloquens involvatur, quam ingratus ille, permiſſæ reverſionis immemor, in illos & omnes Coronationi filii tui conſentientes effudit. Nunc autem patria potiùs præcavens ne de cætero proſcribatur, multo comitatu equitum peditumque præeuntium & ſubſequentium ſtipatus incedit, circuiens & quærens, ut in præſidia recipiatur. Non nos, Domine Rex, uſque adeò vexationes aſſiduè movent, non labores frangunt, non damna enormia ſollicitant, quæ pro minimo ducimus, dummodò tibi Domino Regi fide ſervata placeamus; ſed frequentes exactiones, ſed officii noſtri mutilata dignitas, ſed famæ periclitantis diminutio Quaſi flagitium perpetraverimus, ſpectaculum facti ſumus, reique judicamur, cùm de puritate conſcientiæ non dubitemur:* Reſpondit Rex: *Si omnes excommunicationi ſubjacent Coronationi Filii mei conſentientes, ego, per oculos Dei, non excludor.* Sed intulit Eboracenſis: *Æquanimiter ferenda tempeſtas eſt, quam declinare non potes, ut ex quieta mente & modeſtia tolerantiæ laceſſitus & paſſus injurias videri merearis. Quod facilè fieri poteſt, ſi diſſimulare potes in præſentiarum irrogata, & injuriantem, quaſi ſecurum dimittis ad tempus.*

HERIBERTUS.

POST hæc & his ſimilia, & majora his dietim per ſe, & per complices ſuos Regem in Archi-Præſulem inſtigabat. Verùm qualiter & quantùm Rex commotus, imò in qualem & quantum furorem, inſtigantibus talibus, converſus fuerit, ſequens hiſtoriæ ordo declarabit.

## CAPUT IX.

*Qualiter Archi-Epiſcopus prohibitus per Regem ne procederet.*

ITAQUE, ut præfati ſumus, Archi-Epiſcopus Cantuariam veniens poſt paucos adventus ſui dies miſit ad egregium illum puerum Henricum, Regis filium, tunc Regem à ſuſpenſis Epiſcopis coronatum, Richardum Priorem Sancti Martini, virum ſatis eloquentem & induſtrium, poſteà in ſede Cantuarienſi ſuum ſucceſſorem. Qui ad Regem veniens ipſum nomine Archi-Præſulis officioſiſſimè ſalutavit, & ejus adventum in terram nunciavit, ipſum de ſuſpenſione Epiſcoporum, ſicut injunctum fuerat, excuſans & quod de permiſſione Regis Patris ſui factum fuiſſet ſic. Verùm puer ille Rex nec nuncium, nec verba nuncii acceptare videbatur. Et hoc quidem, ut pro certo dicebatur, non de voluntate pueri provenit, ſed quia aliter pro Rege Patre non audebat, nec pro Aulicis ipſius pædagogis, quibus Filium ſuum commiſerat, qui plus Patrem quàm Filium verebantur. Unde nuncius, nec ab his nec, ab illis in Aula benignè acceptus, in brevi reverſus nihil certum Archi-Epiſcopo retulit.

Verùm Vir Dei conſtans nihilominùs ſe præparabat ad iter, volens alumnum puerum videre Regem, & poſtea Provinciam à qua tamdiu abſens fuerat, circumire properans, & anhelans ad diſcurrendum ubiquè, ut evelleret & eradicaret quæ in abſentia ſua in horto Domini diſtortè & incompoſitè excreverant. Itaquè poſt paucos dies à Cantuaria profectus in multo comitatu Londoniam venit. Cùm verò civitati appropinquaret univerſa Civitas commota præ gaudio, civeſque univerſi Archi-Præſuli occurrerunt, ipſum cum gaudio & exultatione multa ſuſcipientes. In craſtino verò cùm ſe præpararet ad procedendum, ecce manè Regis junioris Nuncii, de nomine Regis Archi-Præſuli inhibentes ne procederet, ſed ad Eccleſiam ſuam reverteretur. Archi Præſul verò tanquam ſpiritu fervens mox reſpondit ſe nullatenùs propter inhibitionem hanc regreſſurum, niſi quia tunc tam ſolemnis urgebat dies, videlicèt Natalis Domini, quo Eccleſiæ ſuæ adeſſe voluit. Et ita Cantuariam reverſus.

Audiens itaquè ſic ne procederet, inimici ejus extulerunt caput, & ipſius jam capiti minabantur. Et præſertim progenies illa viperarum, quæ dicebatur de Brocheis, turpibus & ignominioſis injuriis Archi-Epiſcopum & ſuos laceſcebant. Quorum unus, Robertus dictus de Broc, Clericus, in ignominiam & contemptum Archi-Epiſcopi jumentum

tum quoddam, quod quædam culinæ neceſſaria vehebat, in via forte ſibi obvium, excurtavit]. Jumentum hoc mutilatum ſic ante Archi-Epiſcopum ductum eſt.

## CAPUT X.

*De geſtis ejus in die Natalis Domini.*

DIES verò Natalis Domini, qui ab adventu ſuo in Angliam vigeſimus ſeptimus erat. Archi-Præſul aſcendens pulpitum ſermonem fecit ad Populum, prædicens poſt alia in calce ſermonis, quòd inſtaret tempus diſſolutionis ſuæ, & in brevi ſe migraturum ab eis. Et quidem cùm hæc de exceſſu ſuo prædiceret, lachrymæ magis erumpebant quàm verba. Pariter & auditorum corda ſupra modum commota ſunt & contrita, ita ut cerneres & audires per totam Eccleſiam ejulatus & lachrymarum exitus emanare, & inter ſe ſubmurmurare: *Cur tam citò nos deſeris, Pater, aut cui deſolatos relinquis?* Tandem verò poſt multum ſermonem & de ædificatione, & de exceſſu ſuo præhabitum, non jam plangens, non lachrymans, ſed ut audiri poterat & videri, poſt priores gemitus tam ferus, tam indignabundus, tam ardens, tam audens nominatim & expreſſim in cervicoſos terræ & ſpureos invehitur, & pleroſque de Aulicis Regi Patri magis familiaribus, & præſertim Domum illam exaſperantem, de qua ſupra tetigimus, in ſpiritu judicii & ſpiritu ardoris anathemate percuſſit. Et nominatim Radulphum de Broc, & illum ſupradictum Robertum, qui in contemptum Archi-Præſulis Jumentum mutilaverat, perpetuo anathemati tradidit.

WILHELMUS.

CUJUS verò efficaciæ fuerit in eo ſententia, in præſentiarum abſolvemus. Cum enim præfatus Robertus in domo ſua, quam de nemoribus Archi-Epiſcopi pro voluntate ſua paſſim ſuccisis in Cantuaria conſtruxerat, quibuſdam communicantibus ei convivium feciſſet, canes panem, quem manus ejus contrectaverat, recuſabant, qui de manibus aliorum quidlibet projectum avidè ſumebant. Mittentibus cunctis & reliquias ejus fragmentis aliorum commiſcentibus ab utriſquè tamquàm tactu contaminatis viſi ſunt Canes abſtinere.

HERIBERTUS.

PERACTIS itaque quæ ad tantam ſolemnitatem pertinebant, per totam reliquam diem Archi-Præſul, ſicut in menſa Dei ſe devotum, ita poſt in menſa ſæculi, more ſuo, ſe jucundum exhibuit, ita etiam quòd ea die, quæ ſexta feria erat, & Natalis Domini dies, carnibus, ſicut alii, veſceretur: eas tali die ſumere, quàm abſtinere religioſius judicans.

## CAPUT XI.

*De furore Regis, & Carnificum præparatione.*

VERUM ut ad id, quod ſupra intermiſimus, revertamur. Rex, ut prædiximus, à tribus præmemoratis Epiſcopis, eum inſtigantibus, in furorem omnibus poſt-futuris ſæculis deteſtandum accenſus eſt, adeò ut flammàm jam continere non valens manifeſtè coram omnibus de Archi-Præſule tamquam de hoſte conquereretur. Et ſæpè & ſæpius ex ira inflammatus, in funeſtam vocem erumpens, omnes quos nutriverat, qui familiaritatis gratia, & beneficiorum collatione ſibi obnoxii fuerant, maledixit, quòd ipſum de Sacerdote uno non vindicarent, qui ipſum & Regnum ſuum ſic turbabat, & ſuis dignitatibus exauthorare & exhæredare quærebat.

WILHELMUS.

ET adjecit: *Unus homo, qui manducavit panem meum, levavit contra me calcaneum ſuum. Unus homo, beneficiis meis inſultans, dehoneſtat totum genus Regium, totum ſine vindice conculcat Regnum. Unus homo qui manticato jumento & claudo, primò prorupit in curiam, depulſo Regum ſtemmate, videntibus vobis fortunæ Comitibus, triumphans exultat in ſolio.*

HERIBERTUS.

QUÆ ſæpius in furore ſuo replicantem de Aulicis Concubiculariis ſuis quatuor milites audientes de verbis auditis dicentis vocum concipiunt, certiſſimè arbitrantes gratiſſimum ſe in hoc Regi præſtituros obſequium, ſi Archi-Præſulem interficerent. Et ita conſpirarunt in Archi-Præſulis necem.

WILHELMUS.

QUORUM nomina hæc ſunt. Primus, Reginaldus, nullius, ſicut aſſeverabant, ſceleris metuens, & ab Urſo patre belluinam feritatem trahens. Secundus, Hugo de More-Villa, mortis ſcilicèt, vel mortium Villa. Quocumquè modo dicatur, mortis virus exprimit. Hujus uxor, ut fertur, cùm Juvenem quemdam Lithulſum nomine ardenter amaret; & ille ſtuprum recuſaret, exquiſita muliebri verſutia, petiit, ut vel educto gladio coram ſe ludentis ſpeciem agens, admitteret equum ſuum. Quod cùm faceret, propria voce exclamavit ad præeuntem virum: *Huze of Moreville yar, yar, yar Lithulf hafet his ſyoro ydnaye* ........................ Quod latinè ſonat: *Hugo de Morevilla, cave, cave, cave, Lithulfus eduxit gladium ſuum.* Quamobrem juvenis innoxius, tanquam qui ad fundendum ſanguinem Domini ſui manum extendiſſet, morti addictus, & aqua ferventi decoctus, Martyrium complevit. Qui de genimine viperarum ſupererant. Nunquid de tribulis uvam, aut de ſpina ficum colligimus? Si arbor mala fructus bonos facere non poteſt, teſte veritate, conſequens eſt ut ex radice mala & viroſa germen innocuum non ſurgat. Tertius, Wilhelmus de Traci, qui quamvis in congreſſu militari ſæpè fortiter fecerit, tamen ejus converſationis fuit, ut exigentibus peccatis ad parricidium vel aliud flagitium devolvi meruerit. Quartus Richardus de Brito, qui ob pravitatem vitæ ex Britone brutus effectus eſt: dumque præliatur in Eccleſia pro nomine Tyronis, notam traditionis incurrit.

## CAPUT XII.

*De adventu Carnificum in Angliam.*

HERIBERTUS.

ISTI igitur quatuor in Viri Dei necem ſic conjurati, ſunt profecti in Angliam. In quorum profectione hoc quaſi novum, imò miraculoſum contigit. Cùm enim in hyeme inter crebras aeris & maris mutationes, & diverſos portuum ſitus mare non ſimul in eodem

dem portu, ſed in diverſis intraſſent, omnes tamen eadem die applicantes, imò ferè ejuſdem diei eadem hora ad locum, quem ſtatuerant, conveniunt, ad Caſtellum videlicèt, quod Saltwerde dicitur, diſtans à Cantuaria per ſex milliaria: Domino quidem, cui venti & mare obediunt, ut videri poteſt, ſacerdotis ſui, immò ipſum ſacerdotem ſuum, quaſi gratam ſibi victimam accelerante ſic.

WILHELMUS.

UNDE ſatellites Sathanæ, cœlum terramque ſuo ſceleri putantes arridere, proniores & animoſiores effecti, in blanditiis elementorum ſibi blandiebantur. Aderat Ranulfus de Broc in occurſum eorum, totaque commota Regione maritima, multo milite ſtipatus adventabat.

HERIBERTUS.

TOTA itaque nocte illa de nece Archi-Præſulis in Caſtello illo contractantes, in craſtino, qui fuit quartus Natalis Domini dies, videlicèt in ſanctorum Innocentium die, cum complicibus ſuis Cantuariam venerunt, nihil ſecum præter arma ſua militaria & inauditam ſævitiam ferentes. Alii verò cum gladiis & fuſtibus venerunt, occultis tamen his omnibus adhuc, ne fortè Chriſtus Domini fugeret, & abſconderet ſe ab eis. Qui tamen, ut rei mox probavit exitus, magis de pugna, quàm de fuga cogitabat.

## CAPUT XIII.

*Qualiter Carnifices ad Archi-Epiſcopum acceſſerint, & eum convenerint.*

BENEDICTUS.

DIE igitur Natalis Domini quinto, ſedente Archi-Præſule in thalamo ſuo circa horam diei undecimam, conſidentibus hinc & inde Clericis & Monachis nonnullis, de negotiis & utilitatibus cum Archi-Epiſcopo agentibus, ecce ſatellites quatuor prænominati, cum patre ſuo Sathana à facie Domini egreſſi, thalamum Archi-Præſulis ingreſſi ſunt. Salutati, ut moris eſt, à nonnullis in introitu conſidentibus, reſalutatis eis, ſed voce ſubmiſsà, uſque ad Archi-Epiſcopum progrediuntur. Et conſidentes ante pedes ejus in terra, ipſum nec ſuo nec Regis nomine ſalutantes, utpotè à quibus longè erat ſalus, mors & perditio propè, venenum aſpidum, quod ſub labiis gerebant, ut poſteà impetuoſiùs erumperet, per moram aliquantulam compreſſerunt ſilentio, innocentiſſimo Chriſto Domini nihilominùs tacente.

Cùm ita ſub ſilentio, non ſine conſidentium admiratione, modicum temporis intervallum attrivisſent, Reginaldus filius Urſi, mente potiùs urſinus quàm genere, ſic Sanctum affatus eſt: *A Domino noſtro Rege de partibus tranſmarinis ad te directi, Regia tibi mandata deferimus. Volumus igitur ſcire, utrum ea malis ſecretiùs, an publicè dici.* At vir Dei; nec proſpera mundi ſperans, nec adverſa reformidans, ſimplici & ſupplici voce reſpondit dicens: *Hoc veſtro arbitrio, veſtræque relinquo voluntati.* Reginaldus ait: *Secretiùs ergò dicantur, iis qui præſentes ſunt interim abſentatis.* Sanctus verò, nec ſuorum multitudine confiſus, nec ſolitudinem veritus, omnibus ſuis indixit egreſſum. Quibus egreſſis & ſolis illis quatuor ſatellitibus in thalamo cum Archi-Epiſcopo remanentibus, accurrens oſtiarius oſtium patefactum dimiſit, ut qui extra conſederant, ad Dominum ſuum, Chriſtum Domini, oculos reflectentes, tam ipſum quàm illos Dei inimicos intueri valerent. Cùmque Reginaldus prædictus Regia quædam explicuiſſet mandata, & vir Dei prudentiſſimus luce clariùs perpendisſet, quòd nec pacis nec alicujus boni ſpeciem prætenderent, recolens etiam illius Evangelici quodam præſagio futurorum, *Jeſus non credebat ſemetipſum eis, eò quòd ipſe noſſet omnes*, accerſito oſtiario, tam Clericos ſuos quàm Monachos, qui fortè ibi aderant, Laicis omnibus excluſis, adeſſe præcepit. Quibus ingreſſis, ait Sanctus ad ſatellites: *Ecce Domini, quæ veſtræ placent voluntati, poteſtis iis præſentibus loqui.* Reginaldus ad hæc: *Ex quo ea in publicum potiùs venire delegiſti, quàm ſecreta teneri, & nos nihilominùs ea, tuæ ſuper hoc ſatisfacientes voluntati, præſentibus publicamus.*

## CAPUT XIV.

*Explicatio Mandatorum Regis.*

MANDATUM *tibi à Domino Rege deferimus, qui in partibus commoratur tranſmarinis, ut ad filium ſuum novum Regem ciſmarinum pergas, facturus ei quod Domino Regi facere debes.* Sanctus ait: *Et quid eſt quod ei facere debeo?* Et Reginaldus: *Hoc in tuam potius debet veniſſe notitiam, quàm noſtram.* At ille inquit: *Si illud ſcirem, me profectò nullatenus id ignorare dicerem. Verùm exiſtimo me prorſus ei feciſſe, quidquid ei facere debeo.* Reginaldus contra: *Nequaquam. Multa adhuc facienda, multa ſunt corrigenda.* Aſſeverante igitur Archi-Epiſcopo ſe neſcire quid erga Majeſtatem Regiam emendare deberet, niſi illud eorum benevolentia, quæ utiquè nulla erat, ediceret, ait Reginaldus: Cùm te rei hujus penitùs confitearis ignarum, nos tibi quid agere debeas explicabimus. *Mandat tibi Dominus Rex noſter, ut ad filium ſuum Regem, in finibus ciſmarinis commorantem, quantociùs eas, fidelitatem ei interpoſito juramento facturus, & quæ in Regiam peccaſti Majeſtatem emendaturus.* Reſpondit Vir Domini, & ait: *Unde illi fidelitatem tactis ſacroſanctis debeo confirmare? Aut in quo Majeſtatis Regiæ Reus effectus ſum?* Satelles autem poſteriori quæſtionis parte, quam ſolvere nullatenus poterat, omiſſa, ſic denodavit anteriorem: *De Baronia, quam de Domino meo Rege tenes, exigitur à te cum juramento confirmata fidelitas. Et de Clericis quos in terram ſuam adduxiſti, ſi in terra ſua remanere voluerint, ſecuritatis juramentum nihilominùs exigitur.* Archi-Epiſcopus ad hæc: *De Baronia Domino meo Regi, quidquid vis aut ratio dictaverit, facere paratus ſum. Verùm omni ambiguitate remota pro certo teneat, quòd nec à me, nec ab aliquo Clericorum meorum juramentum aliquod poterit extorquere. Multa ſuper modum extorta ſunt, & jam perjurii & excommunicati nimirum videntur excedere. Sed jam plurimos, Deo gratias, tam à crimine perjurii, quàm anathematis vinculo colligatos abſolvi, reliquos, cùm Dominus annuerit, ab eiſdem periculis ejecturus.* Reginaldus inquit: *Intelligimus quòd nihil eorum, quæ tibi propoſuimus, facturus ſis. Præterea præcepit Dominus Rex, ut Epiſcopos ſuos à te abſque licentia ſua vel excommunicatos vel ſuſpenſos tam à damnationis, quàm à ſilentii abſolvas ſententia, tam ſuper his, quàm ſuper aliis quæ tibi volet objicere, juri pariturus.*

ET Archi-Epiſcopus: *Epiſcopos quidem nec anathematizavi, ſed Dominus noſter Papa, cui dignoſcitur eſſe*

*eſſe à Domino collata poteſtas. Si ſuper his cauſam volueritis inſtaurare, inter vos & ipſum cauſſa verſetur: Mea nihil intereſt ſuper his vobis reſpondere.* Reginaldus dixit: *Etſi id in propria perſona non feceris, per te tamen & tuo factum eſt inſtinctu.* Et Sanctus inquit: *Si Dominus Papa nimiam Eccleſiæ meæ iniquè illatam reſpiciens injuriam vindicaverit, fateor mihi non diſplicere.* Impietatis autem filius, qui huc uſque inſtiterat viribus, quibus captioſè loquens prudentiſſimum Agnum Dei vel in ſermone caperet, vel contra Dei & Eccleſiæ, cujus propugnator erat invincibilis, honorem à ſtatu rectitudinis averteret, cùm vidiſſet quia ante oculos pennati fruſtra rete jeciſſet, convitioſis eum inſimulationibus aggreditur, dicens: *Hoc tibi placere manifeſtis probas indiciis, qui in Regiæ Majeſtatis dedecus atque deſpectum, Epiſcopos ſuos ab Epiſcopalibus arces, & à ſanctæ Matris Eccleſiæ ſequeſtras liminibus, eò quòd Dominum noſtrum novum Regem, ad quem de jure ſpectat hæreditas, utpotè Regis filium, & Regii ſignum etiam in humero ferentem Imperii, auſi fuerint coronare. Et cùm adversùs hanc ejus exaltationem inſurgens rem talem præſumpſeris, credibile ſatis, verique ſimillimum, quòd Coronam ſuam velis ſurripere, & Regno invaſo Rex terræ nominari & eſſe. Sed annuente Deo nequaquàm uſque ad dignitatis Regiæ nomen proficies.* Sanctus autem non immemor ſententiæ, qua dicitur, *Vir iracundus ſuſcitat iras, ſapiens autem mitigat ſuſcitatas:* amaricato ſatellitis animo mitis reſponſi appoſuit medicinam, dicens: *Nequaquàm Reginalde, nequaquàm ad Regis notam vel dignitatem adſpiro, nec Coronam ſuam ab eo avellere cupio; tres ei potiùs vel quatuor Coronas tales, ſi mihi pro voluntate facultas reſponderet, libenter impoſiturus. Nec æſtimo quemquam, ſolo Patre ſuo, Domino meo, Rege excepto, in Mundo qui teneriùs illum me diligat, vel plus ei boni exoptet. Et hoc ei, vita comite, ſi Dominus annuerit opere comprobabo. Porrò ſuper Epiſcopis, quos à me vel per me ſuſpenſos aſſeritis vel excommunicatos, pro certo noverit veſtra diſcretio, quidquid actum eſt, Regio actum conſenſu atquè conſilio. Cùm enim in feſto Beatæ Mariæ Magdalenæ, reformata inter nos pace, in priſtinam gratiam me recepiſſem, & ſuper injuriis & violentiis mihi meiſque illatis, maximè verò ſuper Epiſcopis, qui in Matris ſuæ Cantuarienſis Eccleſiæ deſpectum, quod mei erat officii uſurpare non timuerunt, querimoniam apud ipſum depoſuiſſem, ille ſua gratia ut à Domino Papa juris & æqui vindictam, qualemcumquè poſſem impetrare conceſſit, adeò ut non ſolùm ad conſenſum inclinari, ſed etiam ſpondere mihi dignaretur auxilium.* Exclamans autem Reginaldus, tam facetæ curialitatis vacuus, quàm furore plenus, inquit: *Audi, quid eſt tu dicis? Inexemplificata & inaudita proditio: Si Dominus Rex Epiſcopos ſuos excommunicandi vel ſuſpendendi tibi contuliſſet licentiam, qui præcepto ſuo Filii ſui Coronationi interfuere. Porrò nunquam ei in mentem venit. Te verò immenſi mali noveris authorem, qui Dominum noſtrum Regem tali proditione inſimulas.* Archi-Epiſcopus inquit: *Reginalde, Reginalde, nequaquam Regem proditionis accuſo. Veruntamen reformata inter nos concordia, & habitæ inter nos conventiones nequaquam ita latenter factæ ſunt, quoniam Archi-Epiſcopi, Epiſcopi, viri multi ſublimes, viri valdè religioſi quingenti, etiam & eò ampliùs milites eis interfuerint, eaſque audierint. Sed & tu ipſe, Domine Reginalde, interfuiſti.* Reſpondit veritatis inimicus, & dixit: *Verè neque ibi præſens adſui, nec hæc vidi, vel audivi.* Sanctus autem, utpotè tam in verbo quàm in voce temperatiſſimus, ſuppliciter & ſimpliciter affirmans ait: *Imò Deus ſcit. Certus ſum enim, quia te viderim ibi.* At ille rurſus, quòd ibi non fuiſſet pejerando; ſeque pejerando inficiatus ait: *Mirum eſt & inauditum, quòd Domino noſtro Regi tantæ proditionis notam imponis. Nec hoc poterit de te ullatenus ſuſtinere. Nec nos, qui homines ejus ſumus fideles, ulteriùs ſuſtinebimus.* Exclamaverunt autem tunc & alii milites, in minas eaſdem prorumpentes. Per plagas Dei iterum atquè iterum jurantes, quòd eum ſupra modum ſuſtinuiſſent. Turbati ſunt igitur inſipientes corde, & iniquitatem in excelſo locuti: Convitia convitiis, minas minis accumulant. Vir autem Domini qui non ſolùm minis & convitiis venerat affligi, ſed & caput gladiis pro tuenda libertate Eccleſiæ libenter exponere, juxta illud Ethici, *Dum furor in curſu eſt, currenti cede furori*, mitiùs reſpondit dicens: *Ex quo in fines iſtos cum Dei Regiſque plenaria pace per ipſius conductum deveni, multas ſatis comminationes, multa opprobria, multa damna ſuſtinui: Verbi gratia, de hominibùs meis captis, & rebus eorum violenter ablatis; de equis meis, quos Robertus de Broc mutilavit cauda; de vinis meis, quæ Ranulphus de Broc violenter detinuit, quæ etiam Dominus Rex per medium terræ tranſmarinæ deduci fecit in Angliam. Aliis etiam injuriis & opprobriis multis affectus ſum, cùm Dominus noſter Rex filio ſuo Regi tam per Brevia, quàm Nunciorum viva voce mandaverit atquè præceperit mihi meiſque firmam pacem haberi. Et ſuper omnia hæc mihi comminari veniſtis. Noveritis quia talia valdè moleſtè fero.*

Reginaldus ad hæc: *Si quis aliquid forte præſumpſerit, quod in tuam videbatur redundare injuriam, quare non illud expoſuiſti? Et quidquid jus dictaret, aut ratio, reportaſſes.* Archi-Epiſcopus inquit: *Apud quem querelam meam deponerem?* Et ſatelles: *Apud Regem ciſmarinum.* Archi-Epiſcopus inquit: *Amice, ſatis conqueſtus ſum, ſatis illatas mihi injurias expoſui, ſatis ad ſatiſfactionem impetrandam incaſſum laboravi. Præthereà tot mihi in dies cumulantur injuriæ, tot & tam tædioſis malis affligor, tot in auribus meis tam diebus quàm noctibus pauperum meorum hominum reſonant querimoniæ, quòd ad ſingulas neceſſitates ſingulos nequeam Nuncios invenire. Sed injurias meas quamvis expoſuero, juris mihi & rationis beneficium denegabitur. Rex enim Ciſmarinus, ejuſque juſtitiæ, ex Domini Regis in finibus tranſmarinis commorantis pendentes conſilio, nihil eò faciunt inconſulto: Mihi juris & æquitatis, meis transfretandi & Regem adeundi copia denegatur. Unde & malè nimis mecum agitur. Verùm ex quo nec hinc nec illinc recti quidquàm ſeu juſtitiæ invenio, ego qualem poteſt & debet Archi-Epiſcopus exercebo, pro nullo mortalium id dimiſſurus.* Ad hanc vocem unus illorum exclamavit: *Minæ, minæ. Etiamnè totam terram Interdicti ſubjicies, & nos omnes excommunicabis?* Et alius: *Sic mihi Deus ſit propitius, nequaquàm id efficiet. Multos ſupra modum in anathematis vincula conjecit.* Illis igitur exilientibus, & iræ & convitiis fræna laxantibus, chyrothecas contorquentibus, brachia furioſè jactantibus, & tam geſtibus corporum, quàm vehementia clamorum manifeſta inſaniæ indicia dantibus Archi-Epiſcopus etiam ſurrexit. Jam verò præ nimietate tumultus & confuſione nemo facilè noverat diſcernere, quæ verborum venena quiſque illorum in Chriſtum Domini ſpargeret.

Tandem verò Filii Belial ad Monachos, qui fortè ade-

tè aderant, converſi, his eos verbis in proprium & totius Patriæ Patrem armare, caſſo licèt labore, conati ſunt: *Ex parte Domini Regis præcipimus vobis, ut hunc hominem ne quoquàm divertat, diligenter cuſtodiatis, rurſus illum Regi, cùm ei placitum fuerit, repræſentaturi*. Cùm denique ſermonem iterum iterumque replicantibus reſpondit pius Pater pro Filiis: *Quid eſt hoc? Nunquid me fuga labi velle putatis? Nec pro Rege, nec pro aliquo viventium fugam inibo. Non veni ut fugerem, ſed ut graſſantium rabiem, & impiorum malitiam exſpectem*. Satellites inquiunt: *Verè, verè, volente Deo, non effugies*. Nec adminiſtraverat verbum iſtud viro Sanctiſſimo in Regis deſpectum inflata ſuperbia, ſed in virtutis exemplum fundata in Chriſto perfecta conſtantia: illis itaque in tumultu maximo & contumeliis egredientibus, plurimùmque comminantibus, ſecutus eſt eos Archi-Epiſcopus uſque ad oſtium thalami, Hugonem de Morevilla, qui cæteris ſicut nobilitate generis, ita & virtute rationis debebat præeminere, ut ſecum reverſus loqueretur, inclamans. Verùm illo, reliquiſque, utpote qui jam ſeipſos præ furore capere non poterant, cum ſuperbia & indignatione abeuntibus, reverſus vir Domini recedit, & de hujuſmodi Regis Mandatis, ac ſatellitum contumelioſis verbis coram ſuis conqueſtus eſt. Unus autem Clericorum ſuorum, videlicèt Magiſter Joannes Saresberiæ, vir literarum multarum, eloquentiæ magnæ, profundique conſilii, & quod his majus eſt, in Dei timore & amore fundatus, conquerenti tale dedit reſponſum: *Domine, res nimis admirabilis eſt, quòd nullius admittis conſilium. Et quæ neceſſitas fuit excellentiæ viro ad ampliorem malignorum illorum exacerbationem ſurgere, & poſt eos ad oſtium uſque procedere? Nonnè ſatius eſſet, communicato cum his, qui præſentes ſunt conſilio, mitius eis dediſſe reſponſum, qui tibi quidquid poſſunt machinantur mali, & ut te ad iracundiam provocatum in ſermone ſaltem capiant*. Sanctus autem, qui pro juſtitia & libertate Eccleſiæ ad mortis anguſtias, tanquàm ad quietis delicias ſuſpirabat, inquit: *Conſilium jam totum acceptum eſt. Novi ſatis quid agere debeam*. Et Magiſter Joannes: *Utinam, annuente Deo, bonum ſit*.

## CAPUT XV.

*Quomodò milites ſe armaverint.*

EGRESSI igitur milites prophani, & ad ſocios & complices ſuos in Curiam accelerantes, & ſe velociùs armantes, reverſi ſunt in loricis, cum gladiis & ſecuribus, arcubus & ſagittis, & bis acutis, & cæteris inſtrumentis, vel ad feras & oſtia demolienda, vel ad excogitatum flagitium mancipandum effectui. Præcurrentes verò aliqui ad Archi-Epiſcopum clamabant: *Domine, Domine, armant ſe*. At ille: *Quæ cura? ſinite armare*. Erat in deteſtanda illorum ſocietate perditionis ille Filius Robertus de Broc, quem propter ſcelerum ſuorum enormitatem die natalis Domini anathematizatum, à communione fidelium proſciderat, qui introitus & exitus Curiæ noverat univerſos, utpotè qui dum exularet Archi-Epiſcopus, ſub Domino ſuo Ranulpho de Broc totius Archi-Epiſcopatus habuerat cuſtodiam. Dum igitur oſtium Aulæ occupare feſtinarent, præcaventibus famulis excluſi ſunt. Cùmque oſtio clauſo & objectis obicibus, prorſus eis denegatus eſſet introitus, ducatu præfati Roberti ad gradus quoſdam ſecretiores, per quos de thalamo exteriori in pomerium erat deſcenſus, quantociùs divertere unt, proximaque feneſtra demolita, etiam oſtium reſerarunt. Cùmque fortiſſimo Dei athletæ à præcurrentibus famulis undique acclamatum eſſet ut fugeret, ille cui nihil vilius erat quàm mortem timere pro Chriſto, nec loco nec animo motus eſt. Inſtantibus etiam tam Clericis quàm Monachis, & oppidò illum ad fugam hortantibus, nihilominùs ſedebat intrepidus, neſciens cum his, qui ad tempus credunt, in tempore tentationis recedere. Monachi verò, qui fortè pauci aderant, ſeram oſtii, quod Eccleſiam per Clauſtrum ducebat, confungentes, Patrem ſuum, licèt invitum, educere ſatagebant, honeſtiorem ei diſcedendi cauſſam proponentes, horam videlicèt eſſe, qua eum in Eccleſia veſpertinas laudes oporteret exſolvere. Tunc Sanctus, Dominicum illud præceptum etiam ad litteram non immemor obſervare, *Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat Crucem ſuam, & ſequatur me*, Crucem præferri ſibi præcepit. Egreſſus autem cùm à commeantibus accelerare cogeretur, quaſi fugam erubeſcens gradum fixit. Inſtantibus autem nihilominùs Monachis, & ut procederet oppidò compellentibus, ſive quia irreverentiùs ſolitò, ſive ut ſuos confirmaret & conſolaretur, hæc eis verba ſæpiùs replicabat: *Quid eſt hoc, Domini, quid formidatis?* Cùmque ad oſtium Clauſtri appropinquaſſent, & nec illud confringere poſſent, nec clavem præ manibus haberent, ecce Cellerarii duo Cantuarienſis Eccleſiæ, Richardus & Wilhelmus, qui audito tumultu & colliſione armorum per viam Clauſtri, illi præparabant oſtium, idem avulſa ſera venienti Archi-Epiſcopo patefecerunt.

WILHELMUS.

PRÆCURRERANT jam per medium fratrum veſperas cantantium duo pueri, plus furore quàm voce hoſtilem invaſionem nunciantes.

## CAPUT XVI.

*De ingreſſu Archi-Epiſcopi in Eccleſiam.*

AUDITO igitur Armatorum ſuperventu, quidam ex fratribus ad Orationem adhuc perſiſtebant, quidam timentes diverticula petebant. Quibuſdam verò ſubvenire volentibus, exivit quidam ex fratribus dicens: *Ingredere, Pater ingredere, mane nobiſcum, ut ſi neceſſe eſt unà compatiamur & glorificemur. Exanimatos abſentia tua præſentia conſoletur*. Reſpondit: *Ite Divinæ ſervitutis penſum implete*. Et ſubſiſtens ad oſtium inquit: *Quamdiu timebitis interitum, non introibo*. Cedentibus illis ingreſſus Monaſterium ſubſtitit in limine, repellenſque populares circa ſe quaſi ad ſpectaculum conſtipatos, inquit: Quidnam metuit gens iſta? Reſponſum eſt: Armatos in Clauſtro. Ad ipſos ait: *Exeo*. Prohibentibus autem Fratribus eum exire, cœpit circa limen obſervari, & cùm procedere moneretur, & ad ſancta ſanctorum ſe conferre, ut deferretur ei ex reverentia loci, non acquievit. Tumultuantibus intereà Clericis quibuſdam fratribus, vectem ferreum obducentibus inquit: *Abite puſillanimes, ſine miſeros & cæcos delirare. Præcipimus in virtute obedientiæ, ne oſtium claudatis*.

*datis. Non enim decet Eccleſiam incaſtellare.* Omiſſis igitur veſperis occurrunt quidam Monachorum, Paſtoremque ſuum, licèt renitentem, introducentes, clauſis Eccleſiæ valvis hoſtes feſtinant excludere. Regreſſus autem Pater ſanctus quantocius increpabat eos dicens: *Dimittite meos intrare.* Et occurrens oſtium aperuit, & hos & illos à valvis removens, ſuos qui deforis luporum morſibus relicti fuerant, ſacratiſſimis manibus ſuis trahebat in Eccleſiam, dicens: *Introite, introite citiùs.* Ut dicere poſſet cum Domino: *Quos dediſti mihi, non perdidi ex eis quemquam.* Tandem verò filiorum ſuorum inſtantia violenter indè abſtractus, hoſtibus jam propè poſitis oſtia patefacta reliquit, ne impedimento illorum interim ejus impediretur Martyrium, quo ſe ſcierat & prædixerat futurum eſſe beatum. In finibus enim tranſmarinis adhuc poſitus duobus Abbatibus, Pontiniaci ſcilicèt & Vallis-lucentis, ſicut præſcipiſimus, paſſurum ſe eſſe Martyrium, & in Eccleſia occidendum manifeſtè prædixerat. Utrique etiam prædixerat in Angliam ſe eſſe iturum, non tam propter Domini Papæ præceptum, quàm propter Martyrii ſui revelationem.

## CAPUT XVII.

*De ingreſſu Carnificum.*

WILHELMUS.

VALVIS igitur apertis ecce lictores perſcrutato Palatio Eccleſiæ conglobati per Clauſtra ruunt. Ex quibus tres in lævis ſecures, unus bis acutam deferebat, omnes verò in dextris gladios acutos vibrabant.

BENEDICTUS.

ET cùm vir Domini illam mortis horam ſatis declinaſſe potuiſſet, ſi vellet, intrantibus Monaſterium prædictis ſatellitibus, & aliis, *Ubi eſt ille proditor*, aliis, *Ubi eſt Archi-Epiſcopus*, vociferantibus, ſciens Sanctus in ſpiritu omnia, quæ ventura erant ſuper eum, occurrit eis è gradibus, quorum aliquos jam conſcenderant, vultu intrepido dicens: *Ecce ego, non proditor, ſed Archi-Epiſcopus.* Dominum videlicèt imitatus, qui quærentibus ſe Judæis proceſſit obviam, dicens: *Ego ſum.* Accedens autem primus illorum dixit Sancto: *Fuge, Mortuus es.* Ait Sanctus: *Nequaquàm fugiam.* Sacrilegus autem ſatelles manu in eum conjecta, pileumque mucrone dejiciens, inquit: *Veni huc, captus es.* Sanctus ait: *Non veniam. Hic mihi facietis quæ facere vultis.* Palliique ſui laciniam de manu ejus excuſſit.

WILHELMUS.

QUIBUS Verbis ſicarius repercuſſus duos vel tres paſſus reſiluit, ſimilis factus illis, qui in paſſione Domini, Domino dicente, *Ego ſum*, abierunt retrò & ceciderunt in faciem ſuam.

BENEDICTUS.

Et ad alterum loricatum, quem gladio nudato appropinquare videbat, converſus dicit: *Quid eſt Reginalde? Multa tibi contuli beneficia. Et ad me in Eccleſiam armatus accedis?* Nonne his verbis videbatur imitator Chriſti Chriſtum exprimere Judæis dicentem: *Tamquàm ad latronem exiſtis cum gladiis & fuſtibus comprehendere me.* Cui ſatelles ſpiritu furoris plenus inquit: *Jam ſcies. Mortuus es.*

JOANNES.

IMPOSSIBILE *eſt enim, ut ampliùs vivas.* Reſpondit Archi-Epiſcopus non minori conſtantia verbi quàm animi, quodque omnium Martyrum pace dixerim, nullo videtur iſto conſtantior fuiſſe: *Et ego pro Deo meo paratus ſum mori, & pro aſſertione juſtitiæ, & Eccleſiæ libertate. Quod ſi Caput meum quæritis, prohibeo ex parte Omnipotentis Dei, & ſub anathemate, ne alicui ſive Monacho, ſive Clerico, ſive Laico, majori vel minori, in aliquo noceatis, ſed ſint immunes à pœna ſicut exſtiterunt à cauſa. Non enim illis, ſed mihi imputandum eſt, ſiqui eorum laborantis Eccleſiæ cauſſam ſuſceperunt. Mortem libenter amplector, dummodò Eccleſia in effuſione mei ſanguinis pacem conſequatur & libertatem.* Quis iſto conſtantior, quis in charitate ferventior? Qui dum pro lege Dei ſui perſecutoribus ſe offerebat, in id ſolum ſollicitus fuit, ne commiſſi ſibi gregis in aliquo detrimentum pateretur. Chriſti nihilominùs & in hoc imitator effectus, dicentis: *Si me quæritis, ſinite hos abire.*

HERIBERTUS.

ALTERUM etiam militem, qui priùs propinquaverat, manu mox apprehendens per loricam tam validè excuſſit, quod ipſum ferè ad pavimentum uſque proſtravit. wilhelmus de Traci erat, ſicut ipſemet poſteà de ſe confeſſus eſt.

## CAPUT XVIII.

*De Martyrio, & Martyrii modo.*

JOANNES.

VIDENS verò Vir Dei mortem ſibi jam imminere in modum orantis inclinavit caput, hæc noviſſima proferens verba: *Deo, & Beatæ Mariæ, & ſanctis hujus Eccleſiæ Patronis, & Beato Martyri Dionyſio commendo me ipſum, & Eccleſiæ cauſſam.*

WILHELMUS.

ACCELERANS igitur Urſides de primo ictu referre trophæum, & de feſtina proditione ſua lucrum, proſiliit, & toto conamine ſuo capiti protenſo vulnus inferre nitens, Clerici cujuſdam brachio gladio grave vulnus inflixit.

HERIBERTUS.

CUJUS memoria ut in benedictione ſit, nomen hic intercedimus, dictus videlicèt Eduardus Grim, Caſtello illo in Anglia, quod dicitur Cauthebruge, oriundus, & quidem adoleſcenti ſimilis, qui ſecutus Dominum reliquit ſindonem, ſed eo longè diſſimilis, quòd non fugit, immò quòd fortiùs, quòd fiducialiùs ſe expoſuit, & inchoatæ jam immolationis primus primum principium habuit. Veruntamen cùm ſe cœſura ſentiret, & pondus ictus ſuſtinere non poſſet, confeſtim brachium ſuum retraxit. Et reliquum ictus in ſe Pontificis caput recepit. Et jam ſacer ille ſanguis cœpit emanare per faciem.

WILHELMUS.

HIC autem qui percuſſerat, exclamavit tanquàm de victo hoſte triumphans. *Percute, percute.* Protinus quidam ſtantes adhuc ad orationem diſperſi ſunt, ſecundùm illud Evangelicum: *Percutiam Paſtorem, & diſpergentur oves gregis.* Non enim levem omnibus timorem Dominus incuſſit, ſed magnum, & qui poſſet cadere in quemvis etiam conſtantiſſimum. Timens autem Clericus ille poſt vulnus vulnera, poſt

poſt gravia graviora, ad altare proximum divertit, quò plures ex fratribus vitæ metuentes confugerant, neſcientes à quo percuſſus fuerat. Sed de authore vulneris conjicimus, id eſt, ſuſpicamur, quia wilhelmus de Traci Cooperatoribus ſuis apud Caſtrum Salwerde, quantùm quiſque ſæviſſet in Martyrem referentibus, ſcelusque ſuum jactantibus, dixerit ſe etiam brachium Joannis Saresberienſis præcidiſſe. Sed & unus de fratribus, circa Patrem, ſtudio compaſſionis obverſatur, ictum pertulit. Verùm oratio boni Paſtoris obtinuit, ut grege non diminuto, ipſe ſolus occumberet. Unde plano gladii percuſſus caput attonitum repoitavit.

HERIBERTUS.

SENTIENS itaque Sacerdos ille altiſſimus, ſe ipſum Altiſſimo immolans, immolationem jam inchoatam, tam aquiloni regionis corpore, quàm vero aquiloni mente oppoſitus, attollens in Cœlum oculos, genuflexo, & orantis modo, junctis ante manibus, in templo ante Altare, obtulit ſe ipſum hoſtiam vivam Deo.

BENEDICTUS.

ET inclinato capite ſecundi vulneris præſtolabatur adventum. Secundo verò vulnere capiti ejus inflicto, recto corpore quaſi ad orationem proſtratus in terram corruit. Tertius autem plurimam teſtæ portionem amputando vulnus præcedens horribiliter ampliavit. Quartus autem ab uno eorum quòd ſe ne tardaret correptus, in idem vulnus in manu gladium vibravit, gladioque in pavimento marmoreo confracto, tam cuſpidem, quàm gladii ſui capulum reliquit Eccleſiæ. Satiſque veritati congruum eſſe videretur, quòd non nihil res iſta protenderit. Quid enim gladii Adverſariorum confractio, niſi poteſtatis adverſæ dejectionem veram, & triumphalem per ſanguinem Martyris, Eccleſiæ ſignare videntur victoriam? Nec ſufficere videbatur eidem filio ſathanæ in Dei Sacerdotem tantum perpetraſſe flagitium, niſi etiam, quod dictu horribile eſt, injecto in ſanctiſſimum caput ejus gladio, defuncto cerebrum ejiceret, & per pavimentum crudeliſſimè ſpargeret, ſceleris ejuſdem participibus clamans: *Mortuus eſt, quantocius eamus hinc*. Unde timuiſſe illos conjici poteſt, ne ſupervenientes aliqui de ſancti Martyris Militibus vel famulis Domini ſui ſanguinem vindicarent. Unde exeuntes de Monaſterio, ſicut in prælio fieri ſolet, in victoriæ ſignum clamabant; *Regales milites, Regales*. Alii autem inſultabant dicentes: *Voluit eſſe Rex. Voluit eſſe pluſquàm Rex. Modò ſit Rex, modò ſit Rex*. Et in hoc ſimiles illis, qui Domino in Cruce pendenti inſultabant. Prætereunteſque capita ſua moventes, & inter cætera dicentes: *Dixit enim, quia filius Dei ſum*.

HERIBERTUS.

NECDUM ſatiabatur impietas. Nam illis quatuor cum profana cohorte ſua Eccleſiam vix egreſſis, unus de Cohorte admirans ſi jam obiiſſet, revertens acceſſit propiùs, qui ut certiſſimè nunciaret mortuum, qui tamen jam mortuus erat, nimis hoſtiliter funus infeſtans vacuo vertici mucronem infixit. Ut dicebatur, de præfata illa viperarum progenie Robertus de Broc hic erat. Ecce Robertus Longinus hic alter, niſi quia certè Longinus ille ab iſto juſtificatus eſt. Ille quippè Ethnicus latus Domini aperuit, iſte verò Chriſtianus Chriſti Domini capiti gladium infixit. Illis etiam in immanitate ſceleris longè ſupereminens, qui Chriſti crura, quem jam obiiſſe viderant, non fregerunt. In omnibus autem, quæ invictiſſimus Dei athleta, & admirandæ conſtantiæ Martyr ſuſtinuerat, ab hora qua vulnus primum ſuſcepit, nec verbum protulit, nec clamorem emiſit, nec gemitum edidit. Et quod maximè omni carni mirandum eſt, utpotè carnis naturæ prorſus contrarium, non manum aut veſtem oppoſuit ferienti, ſed caput, quod inclinatum gladiis oppoſuerat, donec conſumaretur, tenuit immobile, tam denique, ut prædictum eſt, recto corpore in terram quaſi ad orationem proſtratus, non pedem movit aut manum. Et ſic Dei athleta quarto Kalendas Januarii à ſæculo migrans Cœlos victor introivit. Sed & hoc admiratione digniſſimum, quòd non ei diverſa vulnera inflixere, ſed unum idemque vulnus ampliando coronam ejus, quæ magnæ amplitudinis erat, ſicut viſa fuit, ferè abſciderunt. Et Martyris quidem conſummatio ſic erat.

## CAPUT XIX.

*Altior Conſideratio Martyrii & argumentum.*

JOANNES.

IN tanto verò Divinæ diſpenſationis munere, hoc ſilendum non eſt, quod ad Dei & Martyris ſui gloriam univerſi mirantur, quia ſic omnes circumſtantiæ concurrerunt in agone Pontificis, ut patientis titulum perpetuò illuſtrarent, & perſequentium revelarent impietatem, & nomen ſempiterno macularent opprobrio. Si enim perſonas hic inde intueri & metiri placuerit, occurrit hinc Religioſus Archi-Epiſcopus, Britannorum Primas, Sedis Apoſtolicæ legatus, judex incorruptiſſimus utpotè nec perſonarum acceptor nec munerum, aſſertor Eccleſiaſticæ libertatis, & quaſi turris erecta in Hieruſalem contra faciem Damaſci, malleus impiorum, ſed pauperum & mœrentium conſolator. Viderit qui voluerit, quis è regione procedat. Et ſi cauſa Martyrem facit, quod nulli ſapienti venit in dubium, quid juſtius, quid ſanctius cauſſa ejus, qui opes & omnem Mundi gloriam, & amicorum & totius cognationis affectionem pro Chriſti amore contemnens, exilium ſubiit, ſe & ſuos omnes periculo expoſuit & paupertati, & evacuandis abuſionibus veterum Tyrannorum certavit uſque ad mortem, nec in aliqua obligatione, poſtquàm ſemel lapſus evaſit inſidiantium dolo induci potuit ut aliquid eorum, quæ exigebantur ab ipſo, permitteret, quin in omnibus adjiceret honorem Dei & honeſtatem Eccleſiaſticam ſalvam fore? Nec ad modicum, & quaſi ad horam credens, & in articulo tentationis recedens, adverſa perpeſſus eſt, ſed exilium & acerbam proſcriptionem in annum ſeptimum protelavit, tanta quidem virtute conſtantiæ regia via incedens, & Apoſtolorum Chriſti veſtigia ſequens, ut invictus ejus animus nec fortunæ ſævientis impetu frangi poſſet, nec blanditiis emolliri. Sed & ubi immolatus ſit, advertite. Certè in Eccleſia, quæ caput Regni eſt, & aliarum omnium Mater in Chriſto: Coram Altari inter Conſacerdotes & manus Religioſorum, quos armatorum carnificum tumultus fecerat ad ſtupendum & miſerabile ſpectaculum convenire. Qui ergò ſeipſum à multo tempore exhibuerat hoſtiam vivam,

vam, ſanctam, Deo placentem, qui carnem ſuam in orationibus & vigiliis, jejuniis & aſperioris uſu cilicii conviciis & concupiſcentiis crucifixerat, qui dorſum, quod ſoli familiares ejus noverant, tamquàm Chriſti puerulus exponere conſueverat ad flagella, qui Chriſti corpus & ſanguinem ſolitus erat offerre in Altari, coram Altari proſtratus effuſum manibus impiorum obtulit proprium. Cui unquàm Martyrii titulus exiſtit glorioſior?

BENEDICTUS.

CUM enim ſinguli Martyrum ſingulas cauſſas agentes ſingulare ob ſalutem propriam certamen inierint, iſte univerſalis Eccleſiæ cauſſa ſuſcepta contra Principes & Tyrannos, contra Eccleſiæ ſanctæ Mercenarios potiùs quam Paſtores decertans, ut eam evinceret, ſatellitibus de corpore ſuo triumphum reportare permiſit. Illos alterius ſectæ homines, iſtum Chriſti-colæ & filii proprii peremerunt.

JOANNES.

NEC licuit Miniſtris ſathanæ in immolatione Miniſtri & Servi, quod præambulis eorum in crucifixione Magiſtri & Domini. Chriſtus enim, ne fœdaretur civitas, ne pollueretur Sabbatum è Judicio licèt iniquo prædamnatus, qualemcumque allegandi pro ſe acceperat facultatem, & ab urbe eductus extra portam crucifixus eſt, miniſterio utique Gentilium, qui Deum non noverant, & authoritate publicæ poteſtatis, his eum deferentibus quorum legem viſus eſt impugnare, Diſcipulo, filio perditionis, proditionis perfidiam procurante. At iſte non modò in Urbe, ſed intra Eccleſiam: Non tempore prophano, ſed die, quem Nativitatis Dominicæ ſolemnitas conſecrabat. Et omni jure decuit ut Natalis ejus qui innocenter & ſanctiſſimè vixerat, natalem Sanctorum innocentium ſequeretur. Et quidem, ut creditur, necem ipſius Traditores procuravere Diſcipuli, Sacerdotum Principes formaverunt, tantò in malitia Annam & Caipham, Pilatum & Herodem ampliùs præcedentes, quantò diligentiùs præcaverunt, ne in Judicium traheretur, ne conveniretur ab Apparitoribus, ne appareret ante faciem Præſidis, ne privilegio Sacri loci vel temporis, aut dignitatis, aut gradùs, aut reformatæ pacis & datæ ſecuritatis conditione ſacrilegas manus evaderet, non Gentilium, non hoſtium, ſed eorum qui legem Dei profitebantur & amicorum fidem. Sanè mira Dei, cuncta ſapienter & ſalubriter ordinantis, diſpoſitione contingit, quòd qui hæc tam malè, tam impudenter permiſit fieri, eadem non eſt paſſus abſcondi, ut hic etiam temporaliter impleatur quod veritas protulit: *Nihil occultum, quod non reveletur*. Nam quod de ſignifero Proditorum Juda ſermone celebri vulgatum eſt, pari jure trahendum eſt ad Complices ſuos, eò quod de ſimilibus rebus idem conſtet eſſe judicium, ut Chriſtianis omnibus ex fide liqueat, quòd Cœli revelabunt iniquitatem ipſorum, & adversùs eos terra conſurget. Quis autem fidelium audeat dubitare, quòd Deus authores & perpetratores tanti ſacrilegii aut converteret aut contereret?

## CAPUT XX.

*De ſpoliis & veſtimentis, quæ partiti ſunt Milites inter ſe.*

BENEDICTUS.

INIQUITATIS igitur Operarii, non minùs cupiditatis ſiti laborantes, quàm ſanguinis innocentis effuſione inebriati, ad palatium Archi-Epiſcopi cum complicibus ſuis quantocius recurrerunt. Et aliis à ſtabulo equos violenter extrahentibus, aliis famulos illius cædentibus, aliis reſolventibus omnem domus ſupellectilem & clitellas, & ſcrinia demolientibus, quidcumque auri vel argenti, veſtium aut variorum ornamentorum inventum eſt, inter ſe pro voluntate propria diviſerunt. Sic enim Divinæ placuit pietati, potenter & ſapienter diſponenti omnia, ut eorum, qui Chriſti veſtimenta partiti ſunt, imitatores effecti paſſionem ſervi paſſioni Domini pleniùs aſſimilarent: Quatenus manifeſta rerum ſimilitudine cunctis innoteſceret fidelibus, ita eripiendam eſſe Eccleſiam per ſanguinem Martyris à ſervitute Mundi, ſicut per mortem Chriſti redempta eſt à poteſtate Diaboli. Porrò ſcripta omnia & privilegia, quæ malitioſi illi repererunt, filio perditionis Ranulpho de Broc tradita ſunt, ad Regem in Nortmanniam transferenda. Ut ea videlicet, quæ Regni ſui Conſuetudinibus viderentur adverſari, & vel univerſalis Eccleſiæ libertati vel Cantuarienſis Eccleſiæ patrocinari dignitatibus, pro libitu ſuo aut comminueret, aut nunquàm videnda recluderet. Et milites quidem hæc fecerunt.

HERIBERTUS.

SED cum inter alia duo inveniſſent cilicia, quæ quaſi quædam veſtium imitatoria Athleta Chriſti ſuper nudo induere conſueverat, non ſunt partiti illa inter ſe, ſed nec ſortiti, cujus eſſent, ſed illa tamquam vilia & ſibi inofficioſa abjecerunt: Admodum tamen jam conſternati & ſtupefacti, quòd tam grande, tam evidens obumbrare religionis cernerent argumentum. Unde & mox plerique de cohorte, cum Centurione illo Evangelico, tacitè tamen præ timore, loquebantur ſibi: *Verè homo iſte juſtus erat*. Et percutientes pectora ſua revertebantur. Unus verò Carnificum Militum, pœnitens quòd egiſſet ſic, Diœceſano Epiſcopo ſuo confitens ſecretiùs revelavit, quòd cùm ipſi priùs ardenti animo & quaſi cum quodam accidenti tripudio ad Sancti viri accelerarent occiſionem, mox peracto flagitio in receſſu ſuo quaſi tremulis jam & tremebundis videbatur ſingulis, quibus incedebant, paſſibus terra quaſi aperta, & quaſi parata ad ipſos vivos abſorbendum. Epiſcopus, cui facta eſt confeſſio hæc, bonæ memoriæ Bartholomæus Exonienſis Epiſcopus erat; miles verò carnifex & confeſſus jam ſupra nominatus wilhelmus de Traci erat.

## CAPUT XXI.

*De concurſu Populorum ad Eccleſiam poſt Martyrium.*

AUDITA igitur mox per totam civitatem illa prius inaudita tam prophana facti novitate, omnes conſternati & commoti ſunt, pectora ſua tundentes, & manus ſuper genua, & manum ad manum præ ſtupore & dolore ferientes, & Patrem ſuum & Patronum quærentes ad Eccleſiam concurrerunt. Sed ut omittamus divites, jam areſcentes præ timore, & prementes, ſoli pauperes accelerarunt ad ſummi Imperatoris militem trucidatum ſic, utpotè qui dum militaret adhuc, pauperum fuerat ſuſtentamentum, pater Orphanorum, pupillorum adjutor, judex viduarum, & mærentium conſolator. Soli tales mox ad Eccleſiam concurrerunt, & ſanctum illud corpus, quod ſuper pavimentum adhuc jacebat exanime, devotè adoraverunt, & cum ſumma reverentia manus deoſculabantur & pedes. Demùm verò circa noctem, erat quippe veſpera eum opus illud tenebrarum ageretur, teſta capitis cum corona unctionis, quæ in modum diſci dependebat à capite, per cutis modicum fronti hærens, adhuc capiti reſolidatur, & coaptatur ut potuit: Et ſicut jacebat ſuper pavimentum non exutum, ad illius corporis Sancti Monachi feretrum imponentes, in choro ante Altare majus pernoctare fecerunt, ipſis nihilominùs in luctu & lachrymis ibidem pernoctantibus.

### BENEDICTUS.

ELEVATO autem ſancto corpore de terra, ut in figura oſtenderet, quia malis malleus eſſet futurus, & quia quocumque præterquam ad pœnitentiam diverterent, nequaquam ultionis ejus ſententiam poſſent evadere, inventa ſunt ſub eo malleolus ferreus & biſacuta à Parricidis illis derelicta, quæ corruens, quaſi vindicata ſibi in illos poteſtate, occupaverat. Et cùm cruor adinſtar diadematis, forſitan in ſignum Sanctitatis, capiti circumfuſus jacuiſſet, facies tamen à cruore prorſus immunis apparuit, excepto tantùm quodam gracili, qui à dextra frontis parte in faciem ſiniſtram per tranſverſum naſi deſcenderat. Cum quo etiam ſigno multis poſtea nihil inde prorsùs ſcientibus per viſionem apparuit, qui non aliter illud referendo deſcripſerunt, quàm ſi corporeis id oculis inſpexiſſent. Jacente adhuc pavimento in ſanguine alii oculos ſuos liniebant, alii vaſculis allatis, quam poterant, partem ſurripiebant, alii certatim præciſas veſtes intingebant. Nec ſibi quiſquàm poſteà viſus eſt ſatis fuiſſe beatus, qui non de pretioſo illo theſauro quantulamcumque reportaſſet portionem. Et quidem conturbatis & confuſis omnibus, licuit ſingulis quidquid libuit. Pars autem cruoris, quam Eccleſiæ dimiſerant, in vas mundiſſimum mundiſſimè collecta in Eccleſia reponitur conſervanda. Pallium ejus & Pellicia exterior, ſicut erant cruore infecta, pauperibus pro anima ipſius minùs diſcreta pietate collata ſunt: ſatis quidem felicibus, niſi ea ſtatim inconſultè vendentes parvum eis pretium prætuliſſent.

### HERIBERTUS.

TOTA verò nocte illa poſt grande profluvium ſanguinis, quod ſuper Eccleſiæ pavimentum jam emanaverat, ſanguis ſenſim per rimas vulnerum capite reſolidato diſtillabat. Unde, quod & dictu mirum, & grande ipſius virtutis Domini miraculorum gratia admiratione dignum, poſt cædem tam acerbam, poſt gladiorum percuſſiones tam duras, nec teſta capitis cum corona unctionis ſeparabatur à capite. Poſt tantum profluvium ſanguinis, & demùm poſt tam denſas tota ſanguinis ſtillas, poſt omnia hæc nec facies pallidior, nec macrior, non frontem ſulcabant rugæ denſiores, non oculorum orbes contractiores, non oculi plus reconditi, non humor ab ore profluens aut naribus, non collum plus exeſum, non humerus demiſſior, non corpus plus rigidum, non cunctis laxior videbatur. Denique in nulla corporis parte ulla poterat extenuatio ſeu exmaceratio deprehendi, ipſa corporis mortui compoſitione probante hanc Sancti viri ultimam exanimationem, non exinanitionem fuiſſe.

### WILHELMUS.

SERUATA namque vultus venuſtate in morte ſpecie tenùs quamdam exhibebat hilaritatem & ſanctitatem, quam gerebat in mente, ut non expiraſſe videretur, ſed vivido colore clauſis oculis & ore potiùs ſomnum capere.

### BENEDICTUS.

TRANSACTA eſt igitur nox illa lamentabiliter, in dolore, in gemitibus, in ſuſpiriis, & nec ad momentum vel conſcia lætitiæ, vel mœroris ignara, diem malitia majore ſuſpectum adduxit.

## CAPUT XXII.

*Qualiter Sancti Martyris Corpus deductum ſit ad tumulandum.*

### BENEDICTUS.

IN craſtino verò multa rurſus armatorum manu extra Civitatis mœnia congregata, divulgatum eſt undiquè majoris eos activitatis intentione confluxiſſe, videlicet ut Sancti Martyris corpus Eccleſiæ violenter abſtractum vel per totam Civitatem equis diſtraherent, aut patibulo ſuſpenderent, aut in fruſtra vel minutias conſciſſum in paludem, vel in quemlibet locum viliorem, quem nec nominare decet, in majorem Dei & Eccleſiæ deſpectum projicerent, dicentes corpus Proditoris non eſſe inter Sanctos Pontifices ſepeliendum. Monachi igitur tàm ſibi quàm Sancto timentes, ne vel ipſe viliùs tractaretur, vel ipſi pretioſum theſaurum amitterent, eum cum ſumma feſtinatione ſepelire ſtuduerunt. Unde nec eis Sanctiſſimum ejus corpus lavare, nec de balſamo, ſicut moris habet Sancta Cantuarienſis Eccleſia, licuit reſovere. Et non tam humana nequitia, quàm Divina pietate creditur eveniſſe. Cui enim proprii ſanguinis unctionem procuraverat Dominus, quæ erat neceſſitas odoris vilioris unguenti? Exeuntes autem eum veſtibus exterioribus, & Pontificalibus induentes, corpus ejus cilicio, non minùs aliundè quam ſui duritia moleſto, involutum, & quod à nullo

San-

Sanctorum exemplificatum legimus vel audivimus, ipſa ejus ſemor alia interiora uſquè ad poplites cilicina, habitumque ſuper indutum Monachalem, flammam videlicet & cucullam repererunt. Reſpicientes verò ad invicem, & in aſpectu ſic occultatæ Religionis ſupra quam credi poteſt obſtupefacti, multiplicata pii doloris materia multiplices renovantur in lachrymas. Quid putandum eſt in homine iſto fuiſſe cupiditatis, quid proditionis? Nunquid ad Regnum aſpiravit terrenum, quem conſtat ſæculi deliciis tam occultè prætuliſſe cilicium? Nunquid Regiæ Majeſtatis proditor fuit, & non potiùs proditus, qui etiam proditoribus ſuis perditionis filiis, nec cædem voluit, cum poſſet, nec reſiſtere? Poterat enim fraudem & rabiem hoſtilem, ſi vellet, vel prudenter declinaſſe, vel vi repuliſſe majori, ut potens, ut præſcius, ut præmunitus. Ut potens, quia hoſtes, quamvis decuplati veniſſent, poſſet, ſi voluiſſet repuliſſe centuplicatus. Ut præſcius, qui cum die Nativitatis Dominicæ Verbi Dei panem populo miniſtraſſet, ait inter cætera: Non alia de cauſa rediiſſe ſe ab exilio, niſi ut vel eos à jugo inflictæ ſibi ſervitutis exueret, vel inter eos & pro eis mortis pateretur ſupplicium. Sed & Abbatibus Tranſmarinis, ut prædictum eſt, paſſionis ſuæ fecerat mentionem. Porro ſicut ſuper his divina pietate edoctus, ſic & humana ſedulitate præmonitus & præmunitus eſt. Qua in re licet plurimorum benevolentia meritum ſibi dicatur adquiſiſſe, de duobus tamen conſtare certum eſt; Richardum enim Cantuarienſis Eccleſiæ Collerarium miles quidam ſibi familiaris eundem Sanctum Domini tertiæ diei veſperam non viſurum ſub fidei interpoſitione certificavit: contra fidem tamen, qua in patris ſui necem homicidis illis fuerat obligatus: Maluit enim fidei qua tenebatur eis, incurrere ſi quod erat periculum, quam ſub ſilentio tam deteſtabilis homicidii reatum. Quod cùm Richardus prædictus illi beatiſſimo Dei Servo retuliſſet, ſubridens reſpondit: *Minæ ſunt*. Verùm à Cive Cantuarienſi, Reginaldo nomine, certior effectus, quod jam in Angliam applicuiſſent, qui in ejus mortem conſpiraverant, pro illorum nequitia delenda, ſeu pro pace Eccleſiæ necdum adepta vehementer illachrymatus ait: *Paratum me ad mortem invenient. Faciant quod facere volunt. Scio quidem fili mi, & certus ſum per arma me moriturum. Veruntamen extra Eccleſiam meam non me occident*. Nonne & his verbis non ſolum paſſionis ſuæ, ſed & modi & loci præſcius fuiſſe comprobatur. Sed quia non erat Regnum ejus de hoc mundo, ſi enim eſſet, miniſtri ejus utique decertaſſent, ut non traderetur eis, elegit calicem Domini ſpontè cum hilaritate bibere, quam vel conſtantiæ prioris virtutem inerti fuga maculare, vel in defenſionem ſui pugnaturos in arma vocare. Illum videlicet & in hoc imitatus, qui duodecim legiones Angelorum, quas ad ſui defenſionem à Patre ſuo impetrare potuit, noluit implorare. Nec ullius Martyris paſſionem facile credimus inveniri, quæ paſſioni Dominicæ tanta ſimilitudine reſpondere videatur.

## HERIBERTUS.

IGITUR poſtquam veſtimentis ſuis exutum fuit Martyris corpus, acceperunt illud, ut dictum eſt, & aliis induerunt veſtimentis, ſicut mos eſt Pontifices ſepelire. Erat autem in Crypta Eccleſiæ monumentum novum exciſum de petra, in quo necdum quiſquam poſitus fuerat. Ibi ergo propter metum perſequentium coram Altari Sancti Joannis Baptiſtæ, & Sancti Auguſtini Anglorum Apoſtoli, illud quaſi abſcondentes ſepelierunt.

## JOANNES.

UBI ad gloriam omnipotentis Dei per eum multa & magna fiunt miracula, catervatim confluentibus Populis, ut videanr in aliis, & ſentiant in ſe potentiam & clementiam ejus, qui ſemper in Sanctis ſuis mirabilis & glorioſus eſt. Nam & in loco paſſionis ejus, & ubi ante majus Altare pernoctavit humandus, & ubi tandem ſepultus eſt, paralytici curantur, cœci vident, ſurdi audiunt, loquuntur muti, claudi ambulant, evadunt febricitantes, arrepti à dæmonio liberantur, & à variis morbis ſanantur ægroti. Blaſphemi à dæmonio arrepti confunduntur. Et quod à diebus Patrum noſtrorum non eſt auditum, mortui reſurgunt. Illo hæc & plura, quæ referre longum eſt, operante, qui ſolus eſt ſuper omnia benedictus in ſæcula.

## BENEDICTUS.

PASSUS eſt autem egregius Dei athleta Thomas Cantuarienſis Eccleſiæ Archi-Epiſcopus, totius Angliæ Primas, & Apoſtolicæ Sedis Legatus, anno ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo ſeptuageſimo, vitæ verò ipſius anno quinquageſimo tertio, quarto calendas Januarii, feria tertia, hora quaſi undecima, ut dies quintus Dominicæ Nativitatis ad miſeriam ejus fieret Natalis ad gloriam, præſtante eodem Domino noſtro Jeſu Chriſto, cui cum Patre & Spiritu Sancto honor, & virtus, & imperium eſt per infinita ſæculorum ſæcula. Amen.

*Explicit Vita & Paſſio Beati Thomæ Martyris.*

INCIPIT

# DE GESTIS POST MARTYRIUM.

## CAPUT I.

*Quomodò Rex facinus doluerit, & conatus fuerit ſe expurgare.*

CUm audiſſet Rex Anglorum gladiis ſuorum occubuiſſe Beatum Thomam, poſt paucos dies miſit Clericos ſuos ferentes litteras, qui Cantuariam venientes congregatis Fratribus dixerunt: *Infortunium, Fratres, quod penes vos accidit, eatenus Dominum Regem contriſtavit, ut ab introitu Eccleſiæ per triduum abſtinuerit, cibumque à die, qua audivit, uſque in tertiam, præter lac amygdalarum, non ſumpſerit, conſolationem non admiſerit, nec in publicum prodierit, ſciens in ſuam redundare infamiam, quod ſuorum actum ſævitia, nec facilè poſſe ſuaderi, quin videatur animam ejus quæſiſſe, quem toties doluerit ſuis obviaſſe Decretis, quem ſolum ſenſerit in Regno ſuo ſibi impedimento fuiſſe, quo minùs res Eccleſiaſticas ordinaret. Res quidem deteſtanda expleta eſt, & facinus inauditum, tantoque minùs ejuſmodi conſcius fuiſſe credendus eſt, quantò magis eum in innocentia ſervaſſe uſque in hodiernum diem, dubium non eſt. Unum eſt, quod mordet ejus conſcientiam. Cum enim omnes qui Coronationi filii ſui interfuerunt, excommunicatos accepiſſet, dolorem ſuum diſſimulare non poterat, qui jam fomitem omnem irarum & inimicitiarum ſub unica pace ſopitum putabat, votiſque neceſſariis ſuis de reſuſcitata injuria querimoniam depoſuit, qui ejus compaſſi ſunt dolori, eoque vehementiùs moti ſunt, quòd eum perſequebatur, quem promoverat. Unde eo neſciente vindicaturi ejus injurias, per hoc placere ei putantes, à Curia latenter receſſerunt, quatuor illi qui flagitium perpetraverunt. Quod cum audiſſet, ſciens eos ferociſſimos, omniumque nequiſſimos, qui infra terminos Regni ſui continentur, veritus ne quid ageretur, quod in Regiam redundaret infamiam, è veſtigio miſit expeditiſſimos, qui præoccupantes Filiorum Belial inſaniam prohiberent. At illi adſpirantium obſequio ventorum in miſeriam noſtram tranſierant, præter conſcientiam ejus explentes, quod in perpetuum oblivioni non tradetur. Die enim, qua facinus expletum, apud ſe præſentes eos eſſe putabat. Hoc Fratres, miſſi ſumus vobis intimare, ne de tanti Principis ſerenitate ſiniſtrum ſuſpicemini, ſed ſi quid culpæ contraxit in eo, quod aliquid dixiſſe videtur, quod ad facinus aggrediendum Graſſatores invitaverit, veſtris orationibus convenit expiari. Et nunc corpus jubet honeſtè tradi ſepulturæ, ut apponatur ad Patres ſuos. Non enim mortuum perſequitur, licet viventem infeſtum habuerit, ſed quidquid in ſe deliquit, animæ remittit. Non retrovexationes attendit, non irrogatarum ſibi ut Regi reminiſcitur injuriarum.*

Poſſet quibuſdam per hæc Regis innocentia purgata videri, niſi Regiam ſerenitatem Regiorum obloquia ſatellitum ſuſpectam reddidiſſent. Siquidem cùm Wilhelmus de Mandevilla de Tranſmarinis partibus Cantuariam veniſſet, inquit: *Si Primatem inveniſſem, ſuper his, quæ ſpectant ad Regiam dignitatem, diſtinctè conveniſſem. Et ſi quidem ſecundùm beneplacitum poſtulatis acquieviſſet, pax fieret; ſin autem pertinaci contumacia refragari præſumpſiſſet, procul dubio compellendus erat ut cederet.* Sed & alii ſimiliter minabantur, quod ſi auſu temerario Proditorem Regis occuluiſſent Monachi, omnes latebræ eorum ad unum ſtipitem inflammatæ corruiſſent, ut vel victi capite plectendum exhiberent, quem Regiæ Reum Majeſtatis in propriam perniciem protexiſſent. Nonnulli verò prohibebant eos lugere ſeditioſum illum, qui totum Regnum conturbaverat, ne cum eo pariter traherentur ad luctum. Et hæc & his ſimilia Regiam conſcientiam reddebant ſuſpectam.

## CAPUT II.

*Quomodo Martyrium cognitum eſt in Hieruſalem infrà quindecim dies Martyrii.*

HERIBERTUS.

VISIONEM quamdam de jam glorificati hominis glorificationis certitudine cognitam præterire non debeo, nec ſubticere: tum propter nimiam rerum certitudinem, tum propter referentis authoritatem. Patriarcha Hieroſolymitanus, Heraclius nomine, vitæ ſanctitate non infimus, propter illius ſanctæ terræ crebros & intolerabiles Ethnicorum hoſtiles incurſus partes petens Cis-Alpinas demum in Angliam applicuit, à Rege & Militibus Regni militaris manus auxilium poſtulans. Et cùm de Beato Thoma, & de ejus converſatione & vita tam ſancta & fine tam glorioſo creber ſermo haberetur ad ipſum & ad alios, ipſe inter cætera aſſertione firmavit certiſſima, ſibi in Hieruſalem infra dies quindecim à Martyrio Martyris finem ſibi fuiſſe cognitum, & per totum etiam Regnum divulgatum. Et ut ferebat, cognitus erat. Eſt in terra illa Cœnobium, è cujus fratribus unus, ab ineunte ætate puritatis magnæ & converſationis ſanctiſſimæ, in die illo, quo Beatus Thomas paſſus eſt, infirmitatem patiebatur extremam. Et cùm jam quaſi extremum traheret ſpiritum, Pater cœnobii acceſſit ad fratrem, quem pro ſanctitatis ſuæ prærogativa præ cæteris dilexerat, & eo magis cum eo contraxerat familiaritatis gratiam. Unde & magis compatiebatur infirmo. Cùm verò eum jam in extremis laborantem cerneret, paternè & cum lachrymis ſupplicabat, ut cùm migraſſet à ſæculo, ipſum quem adeò in vita dilexerat, & à quo tantùm dilectus fuerat, de ſtatu ſuo certificaret: Si tamen Dominus permitteret ſic. Annuit Frater. Obiit. Et infra dies paucos juxta promiſſionem ſuam ad Patrem

Cœ-

Cœnobii reverſus lætabundus ſe Dei frui viſione, & æternæ ſalutis ſibi jam præmium redditum nunciavit. *Quod*, inquit, *ut ſcias certiſſimè in nullo hæſitans, ſcito quia citò, primò ut egreſſus à corpore, ab Angelis deportatus vidi Dominum, citò inquam poſt venit Magnus quidam & supereminens cum proceſſione ineffabiliter admiranda ſequente, ipſum hinc & inde ſtipante & ducente, quam nemo dinumerare poſſet, Angelorum multitudine, Patriarcharum pariter & Prophetarum laudabili numero, cum glorioſo Apoſtolorum Choro, & innumerabili Sanctorum Martyrum purpurato, & candidato Confeſſorum exercitu. Stabat autem ille ante Dominum quaſi Martyr toto lacero capite, eruore ſenſim, ut videbatur, diſtillante per vulnerum rimas. Cui Dominus* inquit: Thoma, ſic decet te intrare in Curiam Domini tui. *Et adjecit*: Quantam gloriam Donavi Petro, nec tibi minorem dabo. *Et accepit Dominus miræ magnitudinis Coronam auream, & Capiti ejus convulſo & dilacerato impoſuit*. Et adjecit qui loquebatur Frater mortuus: *Scio igitur certiſſimè quia Thomas hic Magnus Cantuariorum Antiſtes in his diebus occiſus ſit, & ſic migravit ad Dominum. Et tu interim hæc tibi dicta nota, ſigna tempora. Modico quidem elapſo tempore ex multorum commeantium relatu fide vera probabuntur. Et tu per glorioſi Martyris completum jam exitum, tibi nunc prophetatum per me, deinceps de ſalute mea non dubitabis. Præſertim cùm & per alios citò ſis accepturus, ut ego nunc tibi propheto, completum ſic*. Et his dictis mox diſparuit. Pater verò Cœnobii de morte fratris poſt revelationem ſibi factam ſic non modicam conſolationem accipiens, exhilaratus jam dictum Venerabilem Patriarcham citus adiit, & cuncta pandit ex ordine: Quemadmodùm, ut ſupra diximus, ipſe Patriarcha poſtmodùm ore proprio enarravit. Hujuſmodi revelationibus quàmplurimis, & innumerabilium virtutum inſigniis, quæ per eum operari dignatus eſt Altiſſimus, manifeſtè ſatis & veraciter oſtenſum eſt, quòd pretioſa admodùm fuerit in conſpectu ejus mors iſtius Martyris. Quæ virtutum magnalia ſi quis noſſe deſiderat, legat librum ſignorum à venerabili Abbate Sancti Petri de Burgo, nomine & re Benedicto, editum & quaſi quibuſdam recentium virtutum vernantem floribus, ſignis & prodigiis inſignitum.

## CAPUT III.

*De Pœnitentia Regis.*

DIVULGATO igitur tam lethali facto undique mox ut ad Regem Angliæ pervenit, afflictus eſt, ut ſupra diximus, afflictione magna. Et in nominatiſſimo illo Nortmandiæ Oppido, quod Argentolium dicitur, per quadraginta dies ſedit mœrens. Quo toto illo pœnitentiali dierum numero acerbiorem multò pluſquàm mortuorum luctum fecit. Lugentium cibos comedit, equum non aſcendit, nulla jurgantium cauſa, nulla agendorum conſultatio, nulla pulſantium querela ingrediebatur ad eum, nulla tot terrarum regendarum ſibi cura proponebatur, quaſi omnia tunc poſtponenti præ dolore. Sedebat quippe ſolitarius, ſuper hoc quod acciderat ingemiſcens ſemper & dolens. Et ſæpe & ſæpiùs iterans: *Heu, heu accidiſſe*. Et quidem pœnitentis Regis hæc erat ſalutis providentia. Mox enim in primo ſacrilegii auditu viros magnos & induſtrios ad Romanum Pontificem Alexandrum deſtinavit, ab ipſo tanquàm ſummo Eccleſiæ Patrono & Patre communi conſilium quærens quid agendum, & ſicut credibile eſt, humiliter in quo exceſſerit confitens. Verùm quia confeſſio, ſicut nec per ſcripta, nec per Perſonas interpoſitas fieri ſolet aut debet, & viva vox confitentis, quò plus auget devotionem, eò plus habet virtutis, Vir Apoſtolicus à latere ſuo duos Cardinales miſit, piæ memoriæ Magiſtrum Theoduinum Portuenſem Epiſcopum, & Albertum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cancellarium, viros certè omni religionis ſanctitate & ſcientia præditos. Qui & ipſos Regni ob ſupra dictas cauſas anathematizatos vel ſuſpenſos canonicè abſolverent, & Regis poſtulantis ſaluti providerent. Itaque ad Regis & totius Eccleſiæ conſolationem hi miſſi ſunt. In quorum adventu abſolutionem, quam non meruerant, de clementia Domini Papæ, & eorum qui miſſi fuerant, obtinuerunt.

## ALANUS.

REX autem & Legati primò convenerunt apud Gorham, die Martis ante Rogationes, ubi invicem recepti ſunt in oſculo pacis. In craſtino venerunt Saviniacum, ubi Archi-Epiſcopus Rothomagenſis, & multi Epiſcopi & Proceres convenerunt. Cùmque ibidem de pace Domini tractatum eſſet, quam Rex ſecundùm mandata eorum abſolutè jurare renuit, Rex ab eis cum indignatione receſſit in hæc verba: *Redeo in Hiberniam, ubi multa mihi incumbunt. Vos autem in pace ite per terram meam, ubi vobis placuerit*: *Et agite legationem, ſicut vobis injunctum eſt*. Sicque ab eis diſceſſum eſt. Tunc Cardinales arctiori conſilio revocarunt Epiſcopum Lexovienſem, & Archi-Diaconum Pictavienſem, & Archi-Diaconum Sareſberienſem, & per eos laboratum eſt, quod ſexta feria ſequenti Rex & Cardinales apud Abrincas convenerunt, ibique omnino conventum eſt inter eos, ita quòd Rex, quidquid ex parte Cardinalium ei propoſitum eſt, benignè ſuſcepit & conceſſit. Sed quia Rex filium ſuum voluit adeſſe, ut quæ Pater permitteret, ille etiam aſſeveraret, terminus ei dilatus eſt uſque ad ſequentem Dominicam proximam, videlicèt Aſcenſionis Domini. Tunc in publica audientia Rex manu ſua tactis ſacro-ſanctis Evangeliis juravit, quòd nec mandavit nec voluit quòd Archi-Epiſcopus Cantuarienſis interficeretur: & quod audita morte ejus plùs inde doluit, quàm lætatus eſt. Addidit etiam ex propria voluntate, quòd de morte Patris vel Matris ſuæ nunquàm tantùm doluit. Juravit etiam, quòd quantamcumque pœnitentiam ei Cardinales injungerent pro ſatisfactione, plenariè exequeretur. Dicebat enim coram omnibus ſe intelligere, quòd cauſa eſſet mortis Archi-Epiſcopi,& quidquid factum fuit propter eum factum eſſet; non quia ipſe mandaverit, ſed quia amici & familiares videntes turbationem vultus ejus & oculorum, cognoſcentes etiam dolorem cordis, & ſæpe audientes querula verba ejus de Archi-Epiſcopo, injuriam ejus abſque conſcientia ipſius, ulciſci parabant. Et ideò cum omni humilitate & devotione ad omnia, quæ legati juberent, ſe expoſitum aſſerebat.

Tunc injunctum eſt à Legatis, quòd inveniret ducentos milites per annum integrum ſumptibus ſuis, videlicèt unicuique militi trecentos aureos in terra Hieroſolymitana contra Paganos, ſecundùm diſpoſitionem Templariorum.

Secundò, quòd prava Statuta de Clarendune, & omnes malas Conſuetudines, quæ in diebus ſuis in Eccleſias Dei inductæ ſunt, penitus dimitteret. Si quæ autem fuerunt malæ ante tempora ſua, illas juxta mandatum Domini Papæ, & conſilio Religioſorum Virorum temperaret.

Tertiò, quòd Eccleſiæ Cantuarienſi omnem ſuam integritatem in terris, & in aliis rebus reſtitueret, ſicut fuit anno, antequàm Archi-Epiſcopus iram Regis incurreret. Et quòd omnibus, quibus offenſus fuerat propter Archi-Epiſcopum; pacem & amorem redderet, & poſſeſſionum ſuarum plenitudinem.

Quartò, quòd ſi neceſſe eſſet, & Dominus Papa ei mandaret, iret in Hiſpanias ad liberandam terram illam à Paganis.

Injunxerunt etiam ei ſecretiùs jejunia & eleemoſynas, & alia quædam, quæ ad communem audientiam pervenerunt.

Ad hæc omnia Rex benigniſſimè aſſenſum præſtitit, ita quòd coram omnibus diceret: *Ecce, Domini legati, corpus meum in manu veſtra eſt. Scitote pro certo, quia quidquid juſſeritis, ſeu proficiſcendo Hieroſolymam, ſive Romam, ſive ad ſanctum Jacobum, vel quidquid id ſit, paratus ſum obtemperare.* Unde ferè cuncti, qui aderant, videntes humilitatem & devotionem ejus, vix poterant lacrymas continere. His expletis, ne quid ad boni conſummationem deeſſet, deduxerunt eum Legati ex propria Regis voluntate extra oſtium Eccleſiæ, ibique flexis genibus, non tamen exutis veſtibus, neque verberibus appoſitis, eſt in Eccleſiam introductus. Et ut aliqui de Regno Francorum hæc ita proceſſiſſe cognoſcerent, ſtatuerunt quòd Archi-Epiſcopus Turonenſis, & ſuffraganei ejus coram Rege & Legatis præſentiam ſuam exhiberent apud Cadomum prima die Martis poſt Aſcenſionem Domini.

Quod Rex juravit, filius ejus manu ſua firmavit in manu Domini Alberti Cardinalis, ſe ex parte ſua, obſervaturum: Et ſi Rex Pater morte vel alia cauſa manifeſta præpeditus pœnitentiam prædictam complere non poſſet, quod ille perficeret.

HERIBERTUS.

Et quidem Regis pœnitentia ſic erat, tam devota, & tam humilis, ut ipſi Cardinales videntes eam illius in Pſalmographo veritatem verſiculis miſſis pagomatibùs conteſtarentur: *Qui reſpicit terram, & facit eam tremere; qui tangit montes & fumigabunt.*

## CAPUT IV.

*De diſſenſione orta inter Patrem & Filium & prima peregrinatione Regis ad Martyrem.*

VERUM modico exacto tempore, quarto, niſi fallor, quintovè circiter anno à Martyrio, & à pœnitentia Regis hac, inter Regem Patrem & Regem filium ſuum prophana ſeditio & bellum nimis inteſtinum exortum eſt, adeò ut adverſus Regem Patrem & ſui ferè omnes, & etiam alieni, Francorum videlicet Rex in potentatu ſuo magno, cum filio Rege fœdus jungentes inſurrexerint. Reges terræ, & Regna, & Nationes, & Populi, tam ſui, ut diximus, quàm alieni, adverſus ſolum Regem Patrem armarunt. Igitur Pater Rex quid faceret, quo ſe verteret, ad quos declinaret? Nuſquàm tuta fides, immò nulla: Quia periit. Et intus timores, & foris pugnæ. Quod igitur ſolum tunc ſupererat humano deficiente, Rex ad ſolum Divinum conſilium & auxilium ſe convertit. Audiens quippe in dies, & certiſſimè credens mundo jam conteſtante, & cum admiratione conclamante virtutes, ſigna, & prodigia, quæ Cantuariæ fiebant per Martyrem, de mutua inter ipſum & Martyrem jam pridem gratia, ſicut ſpero, non immemor, eo etiam fiducialior, quod de exceſſu ſuo in Martyrem gauderet & ſperaret ſe pœnitentiam egiſſe, à Normannia exivit, in qua potiſſimum tunc quaſi totus erat fervor debacchantis rebellionis. A Nortmannia, inquam, exivit, & illam, ſicut aliàs Dominationis ſuæ terras Tranſmarinas, quaſi in ſolius protegentis Dei & Martyris ſui manu relinquens, confeſtim ſola Divinæ protectionis ſpe adverſus hoſtes ſuos armatus tranſivit maria, & omni occaſione & dilatione poſtpoſita Cantuariam venit.

## CAPUT. V.

*Qualiter Rex Peregrinus Cantuariam intraverit.*

VERUM Rex, antequàm Civitatem intraret, ut ipſam vidit & Metropolitanam Eccleſiam, in qua Martyr requieſcit: mox incredibiliter humiliatus & devotus exinanivit, & Poteſtas tanta pauperem ſervi formam induit, nudis pedibus, & toto etiam nudato corpore, præterquam vili quadam tunica ſuper nudo amictus: Et pedes, & nudus ſic, palam in omnium conſpectu, Civitatem intravit, & per vicos & plateas Civitatis luteas tamquàm de Plebeis viliſſimorum unus abjectè ſic inceſſit. Ecce David alter: Quoniam qui dilecto filio ſuo quaſi Abſalone altero ob peccatum ipſum perſequente nudis plantis, ſicut primus David Civitatem exivit, iſte ſecundus ingreditur. Et ita ſuſpiriis & gemitibus, tot gentibus & Nationibus tremebundus, ipſe timens & tremens Martyris adjit ſepulturam. Ubi tota illa adventus ſui die, & nocte ſequenti jejunus & pervigil ante Martyrem pernoctavit. Ni fallor, nec enim dubito, ſic gemebundas & pias ante Martyrem, quem adeò dilexerat, & à quo tantùm dilectus fuerat, orationes effundens: Ejus, nec dubium, meritis, orationibus, & patrociniis in tam arcto ſe toto cordis affectu commendans. Quod citò poſt rerum exitus comprobavit. Ibidem etiam coram Martyris ſepultura, quaſi coram Martyre Sancto illo, & Venerabili fratrum cœtu convocato, à ſingulis fratrum virgæ diſciplinales percuſſione ſingulas, velut quaſdam ſecundas quadragenas Apoſtolicas, immò Regias nonas, & ſicut arbitror, uſquè tunc inauditas, accepit. Conſuetudines etiam illas, quæ inter Martyrem & ipſum fuerunt totius diſſenſionis materia, Rex tanquàm verè pœnitens, pro Martyris devotione, & per Martyris virtutem abdicavit malas & iniquas, bonas verò ſolùm obſervandas ſanxit impoſterum. Quarum tamen abdicatarum ſic nonnullæ, etiam ab Eccleſia damnatæ, per Regnum obſervantur adhuc. Quod ſi Rege ſciente & approbante factum ſit, ipſe Rex viderit, Deus nolit.

CA-

## CAPUT VI.

*De hoſtibus à Rege poſt peregrinationem ſuam citò triumphatis per Martyrem.*

OMNIBUS itaque in tanta humilitate & devotione confirmatis, Rex peregrinus in craſtino poſt Miſſam ante Martyris ſepulturam celebratam de Martyre, maculatis ſic pedibus, ut humiliter coram Martyre venerat, nec etiam refocillatus, in ſpe multa patrocinii per Martyrem in brevi futuri receſſit. Nec fefellit eum ſpes. Enimverò, quod dictu mirum, & ad Martyris gloriam & Regis pœnitentialem devotionem commendandam non eſt tacendum, ipſo die, ſicut novit mundus, & Rex ipſe fateri dignatus eſt, quo, ut diximus, audita ante Martyrem & de Martyre Miſſa, Martyre etiam affectuoſiſſimè ſalutato, quaſi à Martyre benignè licentiatus receſſit, ipſo, inquam, die, qui dies Sabbathi tunc erat, eadem etiam diei hora, qua Miſſæ interfuerat, Rex Scotorum captus eſt, inter Regis multos & magnos inimicos ipſe tunc maximus, aut de maximis. Et à militibus quibuſdam, & paucis, & mediæ manus hominibus, qui inter paucos Regi favebant adhuc interceptus, & tamquàm gladio non extracto, nec vulnere illato, ſed ſicut ſine pugna & plaga captus, quodam, ſicut dicebatur, caſu fortuito, ſed neſcio quo, ab exercitu ſuo grandi, quem collegerat, patùm diflexus, Altiſſimo quidem, in cujus ditione cuncta ſunt poſita, volente eum tradi ſic.

Sed quia per ſingula poſt Regis tam humilem, tam devotam peregrinationem ſenſim in dies, nec longa mora, & Ciſmarini & Tranſmarini ei Rebelles in retiaculum, quod ipſi Domino ſuo tetenderant, ceciderunt. Videntes autem alii tam ſubitò cum Rege Domini manum tam validam, ſiluerunt univerſi, & ita ſuper Mundi aſſertionem & ſpem, ſicut ex inſperato & ſubito ſiluit omnis terra in conſpectu ejus, & factum eſt in pace Regnum ejus, Domino ſuper iram inimicorum ſuorum manum ſuam ſic extendente. Quem ſuper inimicos ſuos ſucceſſum talem, & pacem tantam, & tam perfectam, eò plùs miraculoſam, quò tam citam, omnium ſic animis obfirmatis adverſus ſe, Rex totam adſcripſit Domino, & glorioſo Martyri Thomæ, cui certiſſimè erat adſcribenda.

## CAPUT VII.

*De ſomnio Martyri adhuc exuli propheticè oſtenſo, quaſi rebellionis hujus & pacis Prophetia.*

HOC verò quod Martyri adhuc exuli ſuper iſta rebellione, & poſt rebellionem pace tam citò accidit, Propheticum quoddam ſomnium & verè Propheticum evidentiſſimè probat, ipſo tunc Martyre exule ſomnium illud ore proprio ſuis indicante ſic: *Adſpiciebam in viſione noctis, & ecce ego ſuper montem valdè excelſum eram & Dominus Rex deorſum in infimo. Ecce ſubitò univerſæ Cœli volucres adverſus Regem convenerunt, ipſum unguibus ſuis & roſtris in ſubitò & citò alarum ſuarum, quaſi turbinis vehementis, ſpiritu impetentes. Singula mihi viſa erant volucrum genera, maximè quæ ex rapto vivunt, Regem in genere ſuo impetentia. Cujus veſtimentis per volucrum ungues & roſtras citiſſimè panniculatim dilaceratis, Rex mox ſolius camiſiæ tenui ſchemate vix opertus, quaſi jam nudus volucribus expoſitus eſt. Et jam tantum in modum turbinis vehementis volantium, & roſtris & unguibus impetentium, impetum ſuſtinere non valens, hinc inde impellebatur. Et ipſe ſenſim, quoad licuit, regrediebatur, & retrahebat ſe, ut vim impetus, & ſi non declinaret omninò, extenuaret tamen. Erat autem à tergo Regis non reſpicientis, nec enim concluſus ſic reſpicere potuit, teterrimum quoddam præcipitium & profundiſſimum à Rege, utpote à tergo, improviſum. Cui cum jam appropinquaſſet Rex ſic, retrahens ſe, & quod poterat evitans impetentium vim unus de Aulicis Regis familiariſſimis, de quo tanquam de altero ſe Rex fidebat, utpote quem & honoribus & divitiis inter Regni primos illuſtraverat: Hic inquam, corvo corvior, & pluſquàm inhumanus in volucrum acceſſit adjutorium, camiſia, qua ſola ſupernudo Rex vix amictus erat, Regem ſpoliare violenter acceptans, cum volucrum impetu ipſe pariter cœpit Regem pellere in præcipitium. Rege verò jam ruituro, commota ſunt pietatis eximiæ viſcera mea ſuper Rege. In monte excelſo ſedebam cernens hæc. Et priſtinæ gratiæ, & familiaritatis mutuæ inter Regem & me recolens, etſi mihi modò offenſum, non potui tantùm offenſa hac miſerationes meas continere, quin potiùs ſicut viſum de Montis medio tam excelſi vertice, quo ſedebam, tam citus deſcendi, tanquàm ſi in ictu oculi: Periculo ſic jam imminente, & compaſſione multa quaſi alas tribuentibus mihi, & in velocem me ſuccurſum impellentibus, ſic quaſi in momento Regi adſtiti, & mox framea longa & acutiſſima, neſcio tamen quo caſu, in manu mea refulſit, qua ſubitò & velut momentaneè mihi viſus ſum univerſas illas cœli volucres diſſipatas diſperſiſſe, & diſſipaſſe diſperſas. Et Regem liberatum ſic continuò inſignibus ſuis Regiis glorioſè & decentiſſimè indui, illum Aulicum objurgans acerrimè, qui in volucrum adjutorium ſic tranſierat? Addens, Regem ab ipſo non meruiſſe hoc.* Et quidem relato ſomnio hoc Dominus Archi-Epiſcopus loquens adhuc brevibus, quaſi ſomnium interpretans, adjecit ſe in arcto aliquo Regi ſubventurum adhuc, ac ipſa interpretatione tam brevi ſomnium verè Propheticum indicans. Rex etiam ipſe, cùm viſionem hanc audiſſet, finita, ut diximus, rebellione, & pace deſuper data, mox interpretatus eſt, ſcilicèt ea rebellione, & ejuſdem rebellionis tam felici, tamque glorioſo, & pacifico, & verè miraculoſo exitu hujus viſionis veritatem evidentiſſimè completam eſſe. Et ita Rex ipſe facti veritatem edocuit, & prædicavit Miraculum.

## CAPUT VIII.

*De morte Henrici Regis junioris, Archi-Epiſcopo poſt oſtenſa per viſum.*

DE morte verò pueri Henrici Regis junioris, Archi-Præſuli poſt oſtenſa ſpiritualiter, hic tacere non poſſumus. Cùm eſſet Archi-Epiſcopus adhuc in Gallia Senonis civitate peregrinationis ſuæ, una noctium poſt decantatum nocturnum, ut pauſaret, in lectum ſuum ſe recepit. Verùm, ſicut ipſe confeſſus eſt, curis & cogitationibus ſe tunc, ut ſolent, ingerentibus, ſomno indulgere non potuit. Inter alia verò de Domino Rege Anglorum, de ejus magnitudine, de ejus proſperitate in filiis, in divitiis, & latis Potentatibus cogitatio ſubjit. Supe his diutiùs cogitans, & præſertim de filiis, & inter filios

filios potiſſimùm de Primogenito ipſius Henrico, quem præ cæteris diligebat, & de quodam alio. In craſtino, ſicut referebat, ſe pro certo ſcire neſciebat, de quo aliorum cogitaſſet tunc, an de Richardo tunc Comite Pictavorum, an de Galfrido Britanniæ Comite. Cùm igitur de Rege patre & de filiis cogitaret ſic, deſiderabat ſcire, quid futurum eſſet de his, & quales circa hos diſpoſitiones Altiſſimi. Et cùm aliquandiu cogitaret ſic deſiderans, inter cogitandum hæc cœpit quaſi dormitare. Et ecce facta eſt ad eum vox, per ipſam vocem verſu quodam hexametro ſibi expreſſo. Verſus autem hic erat: *Mors tulit una duos, tulit altera, ſed malè Patrem*. Nec arbitretur quis verſum hunc quaſi à dormitante aliquo caſu compoſitum, quem etiam vigilanter vigilans non componeret, ut potè qui verſificandi, nec etiam ſub ſcholari diſciplina artem tetigerat vel in modico. Verſum verò auditum ſic ſuis in craſtino retulit, & gemebundus adjecit: *Proh! dolor, Henricus noſter, antequàm ulli fratres ſui, morietur!* Et verè in morte Henrici, proh! dolor, & unus dolor, Archi-Præſul vaticinii ſui fine nimis verus Propheta probatus eſt. Pariter & Galfridi morte Archi-Præſulis vaticinium adimpletum eſt. Poſt Henrici morte quinto, ſextovè anno ante Patrem mortuo hoc & illo ſic. Et quod accidit miraculo vaticinium plus commendas: *Mors tulit una duos*. Verè una mors, quia eadem mortis ſpecies, ambobus fratribus his morbo dyſſenterico interemptis. Benè quidem & ſanctè de medio ſublatis, ut qui interfuerunt, teſtati ſunt. De Patris verò morte, de qua etiam prædictus verſus vaticinari viſus eſt, ſuperſedemus dicere, quoniam ferè toti Mundo nimis nota eſt, & eam legentibus, & maximè eam ſcientibus plangenda eſt, quòd tantus taliſque Princeps, tali modo, & tam ſubitò de Mundo migravit. Pro quo ab omnibus piè credentibus orandum eſt, ut ſicut pacificus & ab eo qui pacis author eſt & amator, pacem & requiem conſequatur ſempiternam.

## CAPUT IX.

*De morte ſacrilegorum Militum.*

VERUM in glorioſi Martyris noſtri victorioſæ mortis palma viſibili inter viſibiles virtutes ipſius, magnas quidem & admiratione dignas, una eſt diſcernenda ſtudioſiùs, intuenda attentiùs, amplectenda devotiùs. Una eſt, inquam, præ cæteris miræ & ferè inauditæ pietatis eximiè plena. Nam cùm Martyr hic in ſanguine ſuo victorioſo pleroſque Diaboli vinctos eduxerit, adhuc qnod ſupra quàm dici poſſit aut capi, pietate ſuperabundanti plenum eſt, virtus effuſi ſanguinis ipſos ſuos effuſores, ſacrilegii tam inauditi patratores tetigit & lavit. Lavit, inquam, eos virtus ſanguinis, ut videtur à ſanguine, ipſo ſanguine loti, quo priùs à Deo erant maculati, ipſo Martyre, qui ſanguinem ſuum fudit, in propriis ſuis Occiſoribus Principatus & Poteſtates tenebrarum expoliante, qui tenebant eos; eos etiam confidenter traducente, & longè trahente à Regione diſſimilitudinis, quò jam procul abierant, ad illam plenitudinis ſolitudinem cujus Rex pœnitens manſionem optabat dicens: *Ecce elongavi fugiens & manſi in ſolitudine*. Adeò etiam palam, quòd cùm in ſæculo magni & generoſi fuiſſent ſacrilegi Occiſores ii, & multarum poſſeſſionum domini, milites ſtrenui, & in militiæ arte edocti, & in ætate ſua robuſtiori, citò tamen poſt patratum flagitium, relictis omnibus, Hieroſolymam profecti, publicam egerunt pœnitentiam. Qui tamen omnes infra triennium à patrato ſacrilegio, rebus humanis ſunt exempti, in vera & fructuoſa, ſicut creditur, & qui præſentes fuerunt conteſtantur, pœnitentia pro errore facti & ſceleris immanitate, quod ſemper & in vita & in mortis ſuę articulo ante oculos ſuos quaſi appenſum cernentes ponderabant: toto corpore ſemper quaſi attoniti, ſtupidi, dilacerati, & convulſi, ab illo ſemper peccatorum patrono ſpecialiter & inceſſanter, & in vita & in mortis articulo ſupplicantes veniam, & invocantes patrocinium, in quem tantum admiſerant ſacrilegium.

Horum tamen unus quorundam pravorum conſiliis moras in dies nectens, nec quàm citò alii Hieroſolymitanum iter arripiens, etiam ciſmarinis in partibus acturum ſe pœnitentiam ſperans, cùm in Regno Regis, ſcilicèt apud præclaram Civitatem, quæ Tuſentia dicitur, in infirmitatem decubuiſſet extremam, infirmo mox ante mortem etiam cœperunt corporis membra computreſcere, ita ut cum tabe caro ipſa quæ nervos tegebat & oſſa, ab ipſo infirmo fruſtratim dilacerata & convulſa projiceretur in areæ medium, nervis ſic diſcoopertis & oſſibus. Et præſertim brachiorum & mannum caro, oſſibus & nervis vix adhærens, & quaſi ſeparationem deſiderans, de facili, ut videbatur, & abſque difficultate, à funeſto illo carnifice milite, utinam tamen verè pœnitente, projiciebatur, quaſi ſponte ſua ſic ſe reſolvens. Ipſa, ut videri poterat, quaſi gemebunda, quaſi indignata, & verecunda, quod poſt tantum nefas mann hominis & brachiorum miniſterio perpetratum deinceps in humani corporis compoſitione foret. Miſer tamen ille, dum ita ſe ipſum uniens decerperet, convelleret, dilaceraret, & projiceret, pii & glorioſi Neo-Martyris indulgentiam, ſuffragium & patrocinium cum ſumma contritione, gemitibus & ſuſpiriis inenarrabilibus inceſſanter implorabat. Jam ſupra-nominatus in hiſtoria hac Guilhelmus de Traci erat, Deo ultionum Domino clamantem ad ſe militis ſui ſanguinem juſtiſſimè ulciſcente in iſto præſertim ſic: Utpotè qui alios provocarat, audens primus, & ante alios, ut putatur ſuper Chriſti Domini caput gladium vibrans ad ictum, tam profanè, tam impiè ferire nequaquàm veritus eſt. Unde & juſtiſſimo Omnipotentis judicio factum eſt, ut etiam ipſo vivo adhuc contra naturæ legem computreſcerent, quæ vibraverant gladium, & manus ſimul & brachium. Et quidem jam ſupradictæ civitatis Epiſcopus certiſſimè retulit ſic contigiſſe, ipſius Wilhelmi in hac infirmitate Confeſſor.

Et ut ad alios præfatos ſacrilegii complices, unde cœpimus, revertamur, ipſorum quotquot & talium, ut diximus, miranda, quia certè miraculoſa, nec dubium, corporum mors per tam modici temporis intervallum, triennium, ut diximus, videlicèt, ſic erat, ut in tam brevi nec unus quidem ex eis ſuperfuerit, Altiſſimi ſuper eos, ſicut creditur, & ſi fortè quod ipſe velit, miſerante clementia, ad terrorem tamen & miraculoſam militis ſui ultionem Juſtitia omnes in brevi ſic proſternente, ut viri iſti ſan-

ſan-

ſanguinum, etſi pœnitentes, ut deſcripſimus, tamen juxta verbum Domini dies ſuos non dimidiarent.

## CATALOGUS

*Eruditorum Beati Thomæ Martyris.*

QUONIAM in hiſtoria hac de Eruditis Thomæ Martyris glorioſi aliquoties mentio facta eſt, ut ipſorum nomina in æterna benedictione ſint, qui intactam inter tot mundani maris voragines Patri, laborioſè nihilominùs & periculoſè navem ſuam ducenti, navigii coadiutores exſtiterunt, ipſorum, inquam, tamquam virorum illuſtrium nomina in hiſtoriæ hujus calce exprimere, commendabile duximus.

## SANCTUS THOMAS MARTYR.

IN primis igitur & ſupra omnes Eruditos hos omnium eruditior, ita & inſignior ipſe Thomas, & ſic roſeus & rubicundus, lavans in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſuum, qui Imperatoris ſui inſtar, torcular calvavit ſolus, & de Edom veniens, tinctis veſtibus de Boſra, Cœlum aſcendit.

## HERIBERTUS BOSIANENSIS.

INTER Eruditos verò Thomæ eruditiſſimus, præclarus quidam fuit, natione & nomine Lombardus, de præclara civitate Placentia oriundus. Hic ad duo Matris ſuæ ſponſæ ubera diutiſſimè dependens, tandem ablactatus, avulſus ab uberibus, in ſapientia & ſcientia magnus effectus eſt. Hic diſcipulus tempore, quo vacabat, quietis & otii Magiſtrum in exilio Canones edocuit. Qui etiam ſemper comes erat individuus, quouſquè tandem ob præclara ipſius merita ad Romanam Eccleſiam ab exilio vocatus, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis effectus, demum per Romanum Pontificem in Beneventanum promotus eſt.

## JOANNES SARESBERIENSIS.

POST hunc Joannes, dicto cognomento de Saresberia, natione Anglus, qui ex re nomen habens, per gratiam duos ſibi in capite ſponſæ oculos coaptavit, ſermone ſapientiæ & ſermone ſcientiæ abundè ſibi dato per ipſum. Hic cum Neo-Martyre noſtro in tentationibus ipſius ſtrenuè & viriliter ad finem uſquè permanſit. Qui ob præclara non ut reputabat, ſua, ſed potiùs Martyris merita glorioſa citò poſt Domini noſtri Martyrium à patria ſua Dei vocatione evocatus, in Senonenſis Provincia, in qua nobiſcum exulaverat, in Carnotenſem Epiſcopum promotus eſt.

## ROBERTUS FILIOTH.

POST hunc Robertus cognomento Filioth, natione Anglus, tunc Archi-Levita Oxenofordenſis, in gratiis & virtutibus multarum facierum perſona. Cujus ſi vitam & actus cerneres, in duabus ſororibus ſibi maritaliter copulatis alterum Laban ſocerum judicares. Veruntamen hic patrem ſuum de terra egredientem & peregrinantem ob quaſdam cauſas ſecutus non eſt: ut non ſequeretur, paterna priùs licentia & benedictione accepta. Hic ob præclara ipſius merita poſtea in Herefordenſem Epiſcopum promotus eſt.

## REGINALDUS LOMBARDUS.

POST hunc Reginaldus natione Anglus, ſed ſicut educatione, & cognomento Lombardus, pro ætate prudens & induſtrius, animoſus & efficax in agendis, qui extra patriam aliquanto tempore fortiter ſtans, citò doloris patris principium fuit. Ob cauſam tamen, propter quam à Patris agone & paupertate ad Aulam confeſtim ſe tranſtulit, ut ibi militans Principi fortiùs præliaretur contra Patrem. Iſte tamen in Domini noſtri morte, ſicut pretioſa & triumphali, ſalubriter præſtante Altiſſimo, ad quondam Dominum ſuum & Patrem converſus eſt & reverſus. Qui etiam poſteà, induſtria & probitate ipſius proveniente, ab Aula ad Eccleſiam aſſumptus, in Bathonienſem Epiſcopum promotus eſt.

## GIRARDUS PUELLA.

POST hunc nomine & fama celebris Girardus nomine proprio, cognomento Puella, natione Anglus. Iſte poſt longos potus turbidarum aquarum Sior hauſit tandem ſibi puriſſimas de fontibus Siloe. Quem Archi-Epiſcopus, priuſquàm peregrinaretur, primus in Ordine Clericatus promovit: Et primus ei Eccleſiaſticum beneficium contulit. Qui cùm tota die cucurriſſet cum Patre, tandem circa diei veſperam in curſu remiſſior, quærens requiem, aliquantulùm à Patre divertit. Qui tamen poſteà, poſt Beati Martyris de hoc Mundo tranſitum, bonæ, manſuetæ, & honeſtæ converſationis ſuæ & ſcientiæ meritis, in Conventrenſem Epiſcopum promotus eſt.

## HUGO TEMINANT.

POST hunc Hugo cognomento Teminant, natione Romanus, tunc Archi-levita Luxonienſis, pro juventutis ſuæ annis tunc in conſiliis diſcretus & in agendis providus, & ſtrenuus in exequendis. Verùm peregrinatione Archi-Epiſcopi necdum finita, reconciliatus Principi, de Patris licentia reverſus eſt. Qui per annos à Principe fidus repertus & ſtrenuus, ſive ab Aula, ſive ab Eccleſia, neſcio: ſed hoc ſcio, quia illo, de quo proximè locuti ſumus, felicis memoriæ Girardo de Tretam univerſæ carnis viam ingreſſo, ad eandem Sedem Pontificalem aſſumptus eſt.

## GILBERTUS DE GLANVILLA.

POST hunc Gilbertus de Glanvilla cognomento, natione Anglus, formam habens converſationis bonæ & honeſtæ, & omnium, inter quos converſabatur, bonorum moribus ſe conformans, & in utroquè jure ſcientiam commendabilem aſſecutus. Hic poſtquàm Beato Thomæ ſemel adhæſit, deinceps non deſeruit. Veruntamen vocatione omnium noviſſimus fuit, & tamen Altiſſimo ſic *Diſponente*, qui

qui fuerat vocatione noviſſimus, factus eſt Patri dignitatis loco proximior, jam in Epiſcopum Roſſenſem aſſumptus.

## RADULPHUS DE SERRA.

POST hunc erat Radulphus cognomento de Serra, natione Anglus, vir mitis, manſuetus, & ſocialis. Qui & necdum Epiſcopus vitæ tamen ſanctitate & ſcientiæ meritis adimplebat Epiſcopum. Hujus propter Archi-Epiſcopum obſtupuerunt dentes, cum tamen cum eo uvam acerbam non comederet. Cum enim nec de domo, nec de Archi-Præſulis eſſet familia, propter Archi-Præſulem tamen neſcio ob quæ odia vel ſuſpiciones, cum parentibus ſuis, ſepulturæ magis quam exilio aptis in exilium eſt deturbatus. Hic curſum cum Patre fortiter & fideliter conſummavit, poſt ejus Martyrium in terra exilii ob præclara ipſius merita Remenſis Eccleſiæ Decanus factus.

## JORDANUS DE MELEBURNA.

POST hunc erat Jordanus, vel ut alii nominant, Hordianus, cognomento de Meleburna, natione Anglus, tunc Ciceſtrenſis Archi-Levita, ejuſdem Eccleſiæ poſteà decanus, vir pro ætate & tempore, quo litteris operam dederat, non mediocrem ſcientiam aſſecutus. Verum quia villam emit, excuſavit ſe, & Patrem peregrinantem non eſt ſecutus.

## MATTHÆUS CICESTRENSIS.

POST hunc Matthæus, natione Anglus, ſicut natione, & cognomine Ciceſtrenſis, juvenis ingenio acer, probus, & induſtrius, qui cùm jam commodè profeciſſet in litteris, Curiarum & curarum ſæcularium nexibus à litteris retractus eſt. Poſtmodum Ciceſtrenſis Decanus factus. Hic verò quia minimè vocatus, Patrem peregrinantem ſecutus non eſt.

## GERVASIUS CICESTRENSIS.

POST hunc Gervaſius, ſimiliter ſicut natione, & cognomine Ciceſtrenſis, juvenis certè tunc ſicut in moribus, & in litterarum ſcientia commendabilis. Verùm nec iſte, cum nec vocaretur, patriam egreſſus eſt.

## JOANNES TALESBERIENSIS.

POST hunc Joannes cognomento de Talesberia, natione Anglus, vir habens multum pectoris & multum honoris, qui tamquam ſcriba doctus & velox mox cùm neceſſe, de cordis ſui theſauro nova & vetera proferebat. Verùm ipſe corpore jam gravis & annoſus, quod Patrem peregrè proficiſcentem non eſt ſecutus, excuſatur.

## PHILIPPUS DE CAUNE.

POST hunc Philippus cognomento de Caune, natione Anglus, vir levis & ſimplex, qui corporis & mentis vires in humani juris ſtudio jam exhauſerat, primum Patrem ſuum peregrinantem ſecutus. Sed cùm aliquantis poſt ſuppoſuiſſet humeros ſuos, ſed minimè ſufficeret tanto tempore, ad onus paupertatis portandum, vidit requiem quod eſſet bona, & repatriavit, priùs tamen paterna licentia & benedictione accepta.

## HEREVEUS DE LONDONIA.

POST hunc Hereveus cognomento de Londonia, unde & oriundus. Hic mutuatis vaſis aureis & argenteis ab Ægyptiis, in deſerto manna ſaturari optabat. Sed ab Archi-Præſule, ad Virum Apoſtolicum miſſus obiter morte præventus eſt.

## HUNTHERIUS DE WINDONIA.

POST hunc Huntherius cognomento de Windonia, unde & oriundus, homo ſimplex, rectus, timoratus, & ſine querela. Cui quod defuit in ſcientia, commodiùs ipſi deſuper eſt ſuppletum in vita, ipſo cum Zachæo, ſtatura puſillo, ſuper Sycomorum aſcendente, ut vel ſic tranſeuntem videret Jeſum. Hic cum Magiſtro in tentationibus uſquè in finem fideliter permanſit & conſtanter.

## ALEXANDER CUELIN.

POST hunc Alexander lingua paterna vocatus Cuelin, ſicut natione, & cognomento Gualenſis, edoctus quidem in litteris, jocundus in verbis, & in verbis jocundis multis, cujus tamen non omnis virtus in ore ipſius: dum potiùs ſicut nec lingua, nec ei defuit manus. Cum Patre & pro Patre nunc ultroneus, nunc juſſus, nunc verò miſſus inter multa pericula, cautè quidem & fortiter, & conſtanter & quod in natione illa valde pretioſum eſt, ſicut operans, ita ſemper & ubique Domino ſuo fidem ſervans.

## ROTHALDUS ET HARIALDUS, LOMBARDI.

FUERUNT adhuc & duo, unus dictus Rothaldus, alter vero Harialdus, natione Lombardi, viri quidem induarii & præpotentes in litteris, quos Archi-Epiſcopus jam peregrinans vocavit ad ſe. Quibus, intuitu litteraturæ ſuæ & prudentiæ, cùm pauca haberent, de paupertate ſua communicabat per ſingulos annos, primo quidem Markas decem, alteri virò centum argenteorum ſolidos ſingulis peregrinationis ſuæ annis largiendo.

## HUBERTUS LOMBARDUS.

FUIT adhuc de Martyris ſocietate ipſi charus admodùm & acceptus, quem quidem ponimus per ſe, quaſi ſingulariter magnum, & magnificè ſingularem, & quia vocatione inter noviſſimos. Hic erat Hubertus nomine proprio natione Lombardus, de inclyta illa Civitate, quæ Mediolanum dicitur, oriundus, vir opere plurimùm potens & ſermone. Qui ſicut de virtute ad virtutem, pariter & per Eccleſiaſticos aſcendens gradus primò fuit Bituricenſis Archi-Diaconus, & tunc ab Archi-Epiſcopo vocatus, inter ſuos annumeratus eſt. Poſteà verò ob præclara ipſius merita in Mediolanenſem Archi-Præſulem, unde & ortus fuerat, eſt promotus. Exinde primò ſecundovè hujus promotionis ſuæ anno de Archi-Præſule in ſummum Romanæ Sedis Pontificem ſublimatus eſt, ſicut re, & nomine Urbanus Tertius dictus.

HERI-

### HERIBERTUS BOSAHAMENSIS.

FUERUNT tamen nonnulli inter hos, quos, etſi eruditos & ſtrenuos, hic non exprimimus, Domino quidem ſuo nihilominùs fidem ſervantes, & cum eo curſus agonem uſque ad metam debitam ſtrenuè & viriliter conſummantes. Inter quos tamen prætermittendus non eſt Magiſter Heribertus, natione Anglus, & ſicut natione, & cognomento de Boſaham. Qui Magiſtrum exulantem infatigabiliter, proſecutus, vitæ ejus & operum veritatem, quam vidit & audivit uſque ad conſummationis metam, ſtylo eleganti deſcriptam poſteris teſtis fideliſſimus reliquit.

### EDUARDUS GRIM.

CLERICUM etiam illum, in agone Martyris brachio vulneratum, prætermittendum non cenſuimus. Hic quidem nomine proprio Eduardus, cognomento Grim dictus, erat natione Anglus. Quem per ſe ab aliis ponimus, quia ipſe etſi de Provincia, de Archi-præſulis tamen propria familia non erat, ſed caſu ſic ad Archi-Præſulem ſuum, nuper tunc reverſum ab exilio, viſendum venerat. Unde ipſum in hac hiſtoria in Archi-Præſulis Eruditorum catalogo ſeorſim ponimus. Qui tamen jam rebus humanis exemptus, ſicut ſperandum, ab Altiſſimo in ſupercœleſti Sanctorum catalogo jam poſitus eſt.

Ex iſto igitur, quem poſuimus, tam prudenti, tam forti felicis ſocietatis catalogo æſtimare poſſumus, quàm magnanimus, quàm magnificus, quàmque munificus fuerit glorioſus Dei athleta Thomas: Qui etſi omnibus nudatus, & proſcriptus, cauſæ Dei & Eccleſiæ tales ſecum & tantos Patronos conquiſivit.

CAUSA

## CAUSA EXILII ET MARTYRII

# BEATI THOMÆ MARTYRIS.

HUIC etiam libello noſtro inſerere ſtuduimus funeſtum illud & famoſum Decreti chirographum, Conſuetudines videlicèt illas Regias, apud Clarendunam promulgatas: Quas ideò hic interſerimus, ut legant ſæcula futura poſt, & hinc cognoſcant, quàm juſta, quàm perſpicua fuerit glorioſi Neo-Martyris Thomæ, primò Exilii, & poſteà Martyrii cauſa.

### CAPITULUM I.

*De Advocatione & Præſentatione Eccleſiarum ſi controverſia emerſerit inter Laicos, vel inter Clericos & Laicos, vel inter Clericos, in Curia Domini Regis tractetur & terminetur.*

Primum hoc damnavit ſancta Romana Eccleſia ſub Alexandro tertio.

### CAPITULUM II.

*Eccleſiæ de feudo Regis non poſſint in perpetuum dari abſque aſſenſu & conceſſione ipſius.*

Hoc toleravit.

### CAPITULUM III.

*Clerici citati & accuſati de quacumque re, ſummoniti à Juſtitia Regis, venient in Curiam Regis, quòd ſit ibi reſpondendum: Ita quòd Juſtitia Regis mittet in Curiam ſanctæ Eccleſiæ ad videndum, qua ratione res ibi tractabitur. Et ſi Clericus convictus vel confeſſus fuerit, de cætero non debet eum Eccleſia tueri.*

Hoc damnavit.

### CAPITULUM IV.

*Archi-Epiſcopis & Epiſcopis, & Perſonis Regni non licet exire de Regno abſque licentia Regis. Et ſi exire voluerint, ſi Regi placuerit, aſſecurabunt quòd nec in eundo, nec in moram faciendo perquirent malum Regi vel Regno, vel damnum.*

Hoc damnavit.

### CAPITULUM V.

*Excommunicati non debent dare vadium ad remanens, nec præſtare juramentum, ſed tantùm vadium & pleſium ſtandi Judicio Eccleſiæ, ut abſolvantur.*

Hoc damnavit.

### CAPITULUM VI.

*Laici non debent accuſari, niſi per certos & legales accuſatores & teſtes in præſentia Archi-Epiſcopi vel Epiſcopi, ita quòd Archi-Diaconus non perdat Jus ſuum, nec quidquàm quod inde habere debeat. Et ſi tales fuerint qui culpantur, quòd nec velit nec audiat eos aliquis accuſare, vice-Comes requiſitus ab eo faciet jurare duodecim legales homines de inſueto ſeu de villa coram Epiſcopo, quòd inde veritatem ſecundùm conſcientiam ſuam manifeſtabunt.*

Hoc toleravit.

### CAPITULUM VII.

*Nullus qui de Rege teneat in Capite, vel aliquis Dominicorum Miniſtrorum ejus excommunicetur, nec terræ alicujus eorum ſub Interdicto ponantur, niſi priùs Rex, ſi in terra fuerit, conveniatur, vel Juſtitia ejus ſi extra Regnum fuerit, ut rectum de ipſo faciat, & ita ut quod pertineat ad Curiam Regiam ibidem terminetur, & de eo quod ſpectabit ad Eccleſiaſticam Curiam, ad eandem mittatur, ut terminetur.*

Hoc damnavit.

### CAPITULUM VIII.

*De Appellationibus, ſi emerſerint, ab Archi-Diacono debent procedere ad Epiſcopum, & ab Epiſcopo ad Archi-Epiſcopum. Et ſi Archi-Epiſcopus defecerit in Juſtitia exhibenda, poſtremò ad Regem eſt perveniendum, ut Præcepto ipſius in Curia Archi-Epiſcopi controverſia terminetur, ita quòd non debeat ulteriùs procedere abſque aſſenſu Regis.*

Hoc damnavit.

### CAPITULUM IX.

*Si calumnia emerſerit inter Clericum & Laicum vel è converſo, de ullo tenemento, quod Clericus velit ad Eleemoſynam attrahere, Laicus verò ad Laicum feudum, recognitione duodecim Legalium hominum per Capitalis Juſtitiæ Regis Conſuetudinem terminabunt, utrùm tenementum ſit pertinens ad Eleemoſynas, ſive ad Laicum feudum, coram ipſa juſtitia Regis. Et ſi recognitum fuerit ad Eleemoſynam pertinere, Placitum erit in Curia Eccleſiaſtica; Si verò ad Laicum feudum, niſi ambo de eodem Epiſcopo vel Barone advocaverint, in Curia Regis erit Placitum. Sed ſi ambo advocaverint de feudo illo eundem Epiſcopum vel Baronem, erit Placitum in Curia ipſius. Ita quòd propter factam recognitionem ſaiſinam non amittat, qui priùs ſaiſatus fuerat, donec per Placitum diſrationatum fuerit.*

Hoc damnavit.

CA-

## CAPITULUM X.

*Qui de Civitate, vel Caſtello, vel Burgo, vel Dominico Manerio Regis fuerit, ſi ab Archi-Diacono vel Epiſcopo de aliquo delicto citatus fuerit, unde debeat eis reſpondere, & ad citationes eorum ſatisfacere noluerit, benè licet eum ſub interdictione ponere, ſed non debet excommunicari, priuſquàm Capitalis Miniſter Regis loci illius conveniatur, ut juſticiet eum ad ſatisfactionem venire. Et ſi Miniſter Regis inde defecerit, ipſe erit in Miſericordia Regis. Et exinde poterit Epiſcopus accuſatum Eccleſiaſtica Juſtitia coercere.*

Hoc damnavit.

## CAPITULUM XI.

*Archi-Epiſcopi, Epiſcopi, & univerſæ Perſonæ Regni, qui de Rege tenent in Capite, habeant poſſeſſiones ſuas de Rege ſicut Baroniam, & inde reſpondeant Juſtitiis Regis & Miniſtris, & ſequantur & faciant omnes Conſuetudines Regias & Rectitudines: Et ſicut cæteri Barones debent intereſſe Judices Curiæ Regis cum Baronibus, uſque perveniat in judicio ad diminutionem membrorum, vel ad mortem.*

Hoc toleravit.

## CAPITULUM XII.

*Cùm vacaverit Archi-Epiſcopatus, vel Epiſcopatus, vel Abbatia, vel Prioratus de Dominio Regis, debet eſſe in manu ejus, & inde percipiet omnes reditus & exitus, ſicut Dominicos. Et cùm ventum fuerit ad conſulendum Eccleſiæ, debet Dominus Rex mandare potiores Perſonas Eccleſiæ, & in Capella ipſius debet electio fieri, aſſenſu Regis, & conſilio Perſonarum Regni, quas ad hoc faciendum vocaverit. Et ibidem faciet Electus homagium & fidelitatem Domino Regi, ſicut Ligio Domino de vita ſua, & membris, & de honore ſuo terreno, ſalvo Ordine ſuo, priùſquàm ſit conſecratus.*

Hoc damnavit.

## CAPITULUM XIII.

*Si quiſquam de Proceribus Regni difforciaverit Archi-Epiſcopo, vel Epiſcopo, vel Archi-Diacono de ſe vel de ſuis juſtitiam exhibere, debet Rex juſtitiare. Et ſi fortè aliquis difforciavit Domino Regi rectitudinem ſuam, Archi-Epiſcopi, vel Epiſcopi, & Archi-Diaconi debent eum juſtitiare, ut Regi ſatisfaciant.*

Hoc toleravit.

## CAPITULUM XIV.

*Catalla eorum, qui ſunt in Regis forisfacto, non detineat Eccleſia vel Cœmeterium contra Juſtitiam Regis: Quia ipſa ut Regis ſunt, ſive in Eccleſiis, ſive extra fuerint inventa.*

Hoc toleravit.

## CAPITULUM XV.

*Placita de debitis, quæ fide interpoſita debentur, vel abſque interpoſitione fidei, ſint in Curia Regis.*

Hoc damnavit.

## CAPITULUM XVI.

*Filii Ruſticorum non debent ordinari abſque aſſenſu Domini, de cujus terra nati dignoſcuntur.*

Hoc toleravit.

Singulis verò damnatis his mox ſingulas damnationis ſuæ cauſas ſubjeciſſem, niſi quia cuivis vel modicam ſacrorum Canonum habenti experientiam ſtatim in primo auditu notiſſimæ ſunt.

Facta eſt autem prædictarum Conſuetudinum & dignitatum Regiarum recordatio ab Archi-Epiſcopis, Epiſcopis, Comitibus, Baronibus, Nobilioribus, & Antiquioribus Regni, apud Clarendunam, quarto die ante purificationem Sanctæ Mariæ Virginis, Domino Henrico filio Regis cum Patre ſuo ibidem præſente.

*Aliæ Conſtitutiones.*

HÆ ſunt Conſtitutiones, quas conſtituit Rex Henricus in Normannia, proſcripto Beato Thoma, & mandavit Juſtitiis ſuis, Richardo de Luci, & duobus Archi-Diaconis, Gaffrido Ridel Archi-Diacono Cantuariorum, & Richardo Archi-Diacono Pictavienſi, & omnibus Principibus & Populis Angliæ juranda & ſervanda conrra Papam Alexandrum, & Thomam Archi-Epiſcopum. Harum latores fuerunt Winierus Presbyter & Vice-Comes, & Galterus de Grimes Vice Comes.

## CAPITULUM I.

*Si quis inventus fuerit literas ferens Domini Papæ, vel aliquod Mandatum Archi-Epiſcopi Cantuarienſis, continens Interdictum Chriſtianitatis in Angliam, capiatur, & de eo ſine dilatione Juſtitia fiat ſicut de traditore Regis & Regni.*

## CAPITULUM II.

*Nullus Clericus vel Monachus, vel Laicus profeſſionis homo permittatur transfretare vel redire in Angliam, niſi de tranſitu ſuo habeat litteras Juſtitiæ, vel de reditu ſuo litteras Domini Regis. Si quis aliter inventus fuerit agens, capiatur & incarceretur.*

## CAPITULUM III.

*Ne aliquis appellet ad Papam vel Archi-Epiſcopum.*

## CAPITULUM IV.

*Ne aliquod Placitum teneatur de Mandato Papæ vel Archi-Epiſcopi, vel aliquod Mandatum in Anglia ab ullo homine accipiatur. Si quis inventus fuerit aliter agens, capiatur & incarceretur.*

## CAPITULUM V.

*Generaliter quoque interdictum eſt, quòd nullus ferat aliquod Mandatum Clerici vel Laici Domino Papæ vel Archi-Epiſcopo. Si talis inventus fuerit, capiatur & incarceretur.*

CA-

## CAPITULUM VI.

*Si Epiſcopi, vel Clerici, vel Abbates, vel Laici ſententiam Interdicti tenere voluerint, ſine dilatione de terra ejiciantur, & tota eorum cognatio, ita quòd de catallis ſuis nihil ſecum ferant, ſed omnia in manu Regis ſaiſentur.*

## CAPITULUM VII.

*Et catalla omnium Domino Papæ vel Archi-Epiſcopo faventium, & omnes poſſeſſiones eorum, & omnium eis pertinentium, cujuſcumque gradus, vel ordinis, vel ſexus, vel conditionis ſint, capiantur, & in Dominico Domini Regis confiſcentur.*

## CAPITULUM VIII.

*Et omnes Clerici, qui reditus habent in Anglia, ſint ſummoniti per omnes Comitatus, ut infra tres menſes veniant in Angliam. Sicut reditus ſuos diligunt, & deinceps in Angliam redire: Et ſi non venerint ad præſcriptum terminum, reditus eorum in manu Regis capiantur.*

## CAPITULUM IX.

*Et denarii Beati Petri non reddantur ulteriùs Apoſtolico, ſed diligenter colligantur, & ſerventur in Theſauro Regis, & expendantur ad ejus præceptum.*

## CAPITUM X.

*Londonienſis & Norvicenſis Epiſcopi ſint in miſericordia Regis, & ſummoveantur per Vice-Comites & Bedellos, ut ſint contra Regis Juſtitias ad rectum faciendum Regi & Juſtitiis ejus de eo, quod contra Statuta de Clarendune interdixerunt ex Mandato Papæ terram Comitis Hugonis, & excommunicationem, quam Dominus Papa in ipſum fecerat, per ſuas Parochias divulgaverunt ſine licentia Juſtitiarum Regis.*

## EPISTOLA

Miſſa Archi-Epiſcopo ſuper his,

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo quidam Amicus ſuus.*

SCIATIS hunc eſſe tenorem Mandatorum, quem Henricus Rex miſit in Angliam. Scilicèt ut omnes portus cautiſſimè cuſtodiantur, ne litteræ interdictionis deferantur. Et ſi aliquis Regularis illas attulerit, pedibus truncetur; Si Clericus oculos amittat & genitalia; Si Laicus ſuſpendatur, ſi Leproſus comburatur. Et ſi quis Epiſcopus ejus Interdictum metuens recedere voluerit, nihil ſecum deferat præter baculum. Vult etiam ut omnes Scholares repatriare cogantur, aut beneficiis ſuis priventur: Et qui remanſerint, ſine ſpe remeandi remanebunt. Et Presbyteri, qui cantare noluerint, genitalia amittant. Omneſque rebelles ſibi omnibus beneficiis priventur. Vale.

## LITTERÆ

De Canonizatione Beati Thomæ Archi Præſulis.

*Alexander Papa Cantuarienſi Eccleſiæ.*

GAUDENDUM eſt univerſitati fidelium de mirabilibus illius Sancti & Reverendi Viri Thomæ, quondam Archi-Epiſcopi veſtri. Sed vos exinde tanto ampliori gaudio & exultatione debetis repleri, quanto ipſius Miracula oculata fide ſæpiùs intuemini, & ejus ſacratiſſimo corpore Eccleſia veſtra ſpecialiùs meruit illuſtrari. Nos autem conſiderata gloria meritorum ejus, quibus in vita ſua magnanimiter claruit, & de Miraculis ejus non ſolùm communi & celebri fama, ſed & dilectorum Filiorum noſtrorum, Alberti tituli Sancti Laurentii, & Theoduini tituli Sancti Vitalis Presbyterorum Cardinalium, Apoſtolicæ Sedis Legatorum, & aliarum plurimarum perſonarum teſtimonio certitudinem plenam habentes, præfatum Archi-Epiſcopum in capite jejunii, multitudine Clericorum ac Laicorum præſente in Eccleſia, deliberato cum Fratribus noſtris conſilio, ſolemniter canonizavimus, eumque decrevimus Sanctorum Martyrum Collegio annumerandum, vobis & univerſitati fidelium de Anglia Apoſtolica authoritate mandantes, ut Natalem ejus diem, quo vitam ſuam glorioſa paſſione finivit, annis ſingulis cum debita veneratione celebretis. Quoniam igitur dignum eſt, & vobis plurimùm expedit, ut ſanctum ejus Corpus cùm ea, qua decet reverentia & honore condatur, Diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenùs devotè & reverenter facta ſolemni Proceſſione, aliquo ſolemni die, congregato Clero & Populo, in Altari honorificè recondatis, aut ipſum in aliqua decenti capſa ponentes, pro ut convenit elevetis in altum, & patrocinium ejus pro ſalute fidelium & pace univerſalis Eccleſiæ ſatagatis veſtris piis orationibus impetrare. Valete.

*Idem de eodem ad omnes Prælatos Eccleſiæ.*

REDOLET in Anglia fragrantia & virtute Miraculorum & ſignorum, quæ per merita illius Sancti & Reverendi Viri Thomæ, quondam Cantuarienſis Archi Epiſcopi, omnipotens Deus operatur, & univerſa lætatur ubique fidelium Chriſtiana Religio, pro eo quòd ille, qui eſt mirabilis & glorioſus in Sanctis, Sanctum ſuum poſt mortem clarificavit, cujus vita laudabilis multa fulſit gloria meritorum, & tandem Martyrio conſummata eſt glorioſi certaminis. Quamvis autem de Sanctitate ipſius dubitare non poſſit, qui ejus & laudabilem converſationem attendit, & glorioſam conſiderat paſſionem, voluit tamen Redemptor ac Salvator noſter ejus Sanctitatis inſignia irradiare miracula, ut qui pro Chriſto inſuperabilis virtutis conſtantia neceſſitates & pericula pertulit, ſui laboris & certaminis in æterna Beatitudine cognoſcatur ab omnibus percepiſſe triumphum. Nos verò auditis innumeris & magnis Miraculis, quæ jugiter per Sancti viri illius merita fieri univerſitas narrat fidelium, & ſuper his non ſine magno gaudio per dilectos fratres noſtros, Albertum tituli

tuli Sancti Laurentii in Lucina, & Theoduinum tituli Sancti Vitalis Presbyteros Cardinales: atque Apoſtolicæ ſedis Legatos, qui eadem Miracula tantò perſpicaciùs didicerunt, quantò ampliùs loco vicini fuerunt, præcipuè certiores effecti, & plurium Perſonarum teſtimonio fidem, ſicut debuimus, adhibentes, prædictum Archi-Epiſcopum ſolemniter, magno ibidem Clericorum & Laicorum Collegio præſente, in capite jejunii, deliberato conſilio Fratrum noſtrorum canonizavimus, ipſumque decrevimus Sanctorum Catalogo adſcribendum. Univerſitatem itaque veſtram monemus, & authoritate, qua fungimur, diſtrictè præcipimus, ut natalem prædicti glorioſi Martyris diem paſſionis ſuæ ſolemniter annis ſingulis celebretis, & apud ipſum votivis orationibus ſatagatis veniam promereri, ut qui pro Chriſto in vita exilium, & in morte virtutis conſtantia paſſionis Martyrium pertulit, fidelium ſupplicatione pulſatus pro nobis apud Dominum intercedat.

*Idem de eodem, adverſario Epiſcopo.*

QUIA vice Beati Petri Apoſtolorum Principis ſupremum in Eccleſia Dei, licèt immeriti, locum obtinemus, & injuncto nobis Apoſtolatus officio glorioſiſſimum Martyrem Thomam, quondam Cantuarienſem Archi-Epiſcopum, qui pro juſtitia Dei & Eccleſiæ libertate decertavit uſque ad mortem, & veluti ſupra firmam petram fundatus à verbis impiorum non timuit, tantò ſtudioſiùs in terris venerari debemus, quantò certiùs meritis exigentibus eum conſtat inter exultantium Sanctorum Choros æterna felicitate lætari. Audiſtis ſiquidem, & maxima pars Orbis Divina gratia revelante cognoſcit, qualiter omnipotens Dominus, qui mirabilis & glorioſus eſt in Sanctis ſuis, eum potentia virtutis ſuæ à die, qua per Martyrii palmam Cœlos, ſicut indubitanter credimus, Victor introivit, magnificè in terris glorificavit, & ſub nomine ipſius multa quotidie Miraculorum ſigna non ceſſat operari. Unde nos deliberato conſilio cum Fratribus noſtris, poſt multam ſollicitationem Archi-Epiſcoporum & Epiſcoporum, & præſertim commonitione dilectorum filiorum noſtrorum, Alberti tituli Sancti Laurentii in Lucina, & Theoduini tituli Sancti Vitalis; Presbyterorum Cardinalium, Apoſtolicæ ſedis Legatorum, qui exinde virtutum ſigna pleniùs inveſtigaverant, & viſu & auditu cognoverant, ipſum canonizavimus, & in catalogo Sanctorum connumerantes diem paſſionis ſuæ proximo poſt feſtum Sanctorum Innocentium ad honorem Dei ſingulis annis ſolemniter celebrandam, & inter Sanctorum Martyrum feſtivitates connumerandam eſſe conſtituimus: & eam per prædictos Cardinales, nec non & per Archi-Epiſcopos & Epiſcopos, tam in Anglia quam in Gallia, nec non & in aliis Regionibus conſtitutos præcipimus devotiſſimè celebrari. Quia ergò quæ à Sacro Sancta Romana Eccleſia, quæ ipſo Domino caput eſt & magiſtra omnium Eccleſiarum conſtituta, tam ſancta conſtat & provida deliberatione ordinatum, ab univerſis Chriſti fidelibus cum magna eſt veneratione obſervandum, Fraternitati tuæ per Apoſtolica Scripta mandamus, quatenus ſolemnitatem prænominati Martyris annuatim cum magna veneratione celebres, & à Parochianis tuis præcipias generaliter obſervari, eos ſtudioſè commonens, ut ad ipſius venerationem ita ferventer intendant, quòd meritis ipſius intervenientibus Redemptoris ſui gratiam ſibi valeant indeficienter comparare. Ad hæc præſentium tibi authoritate injungimus, ut Fratribus tuis Comprovincialibus Epiſcopis ex parte noſtra ſignifices te iſtud à nobis mandatum ſuſcepiſſe, & eos ad celebrandam illius pretioſi Martyris feſtivitatem invites attentiùs & horteris ita quòd ipſi ad hoc per ſtudium & ſollicitudinem tuam vehementiùs accendantur, & eam faciant à ſuis Parochianis annuatim cum magna devotione obſervari. Per cujus merita nos illi ſociet cœleſtis gratia. Amen.

## INCIPIT PROLOGUS.

*In Actus & Exilium Beati Thomæ Archi-Epiſcopi & Martyris.*

HONOR & gloria Beati Martyris Thomæ per ſe ſatis eluceſcit ubiquè terrarum, cujus ſplendor Orbem illuminans quatuor Mundi climata in ipſius excitat devotionem. Ad ipſius memoriam undique concurritur. Sexus, ætas, conditio omnis ſe devovet ad ejus obſequium. Fama pervolat in id ipſum, attrahit barbaras etiam Nationes; quibus ſitibundè quærentibus Viri vitam & converſationem, Martyrii inſuper cauſam & occaſionem, ſatisfacere poſſunt quæ ſcripſit ſuper hoc Vir vitæ venerabilis & eximiæ virtutis, ipſius Martyris Clericus, & exilii comes, tribulationis quoque per omnia particeps, poſteà verò Carnotenſis Epiſcopus, Joannes Sareſberienſis, qui Chriſti Athletam & ipſius agonem breviter & ſuccinctè depinxit. Verùm quia id operis rem ipſam pertingens rei formam non explicat per omnem modum, placuit & oportuit illi Scripto Epiſtolas ſuccedere, in quibus continetur ſeries & ordo univerſorum, ut qui deſiderat, & ad id ſufficit, totum habeat, ſi quis vitam viri, modum exilii, cauſæ proceſſum, uſquè ipſius rei requirit exitum. Epiſtolæ verò variò & diverſò per ſchedulas collectæ corpus rediguntur in unum, ſicùt pro modo ſuo fieri potuit ſingulæ locum ſuum retinentes & ordinem. Si tamen generales, quæ minùs ipſum exprimunt negotium, quædam videantur aliter poſitæ, quoad rei ſeriem non multùm attinet. Sanè ſi quis exquiſitas & diſcuſſas pleniùs ipſas Epiſtolas diligentiori manu potuerit reformare in meliùs, non erit qui invideat. Diſtinctæ ſunt verò per partes ſecundum progreſſum negotii. Quarum prima pars continet exilium uſquè ad adventum Wilhelmi & Ottonis Cardinalium. Quid, quando, ubi, vel per quos actum fuerit, per ipſas epiſtolas planiùs innoteſcet. Secunda pars ab illis Cardinalibus uſquè ad Gratianum & Vivianum. A quibus tertia pars uſque ad Simonem Priorem de Valle Dei, & Bernardum de Corilo. Ab illis etiam quarta pars uſquè ad Rotrocum Rothomagenſem Archi-Epiſcopum, & Bernardum Nivernenſem Epiſcopum: Demùm etiam Wilhelmum Senonenſem, nunc Remenſem Archi-Epiſcopum. Quinta continet concordiam & paſſionem ipſius Martyris, & Canonizationem, & Eccleſiæ Chriſti reconciliationem.

IN quibus ſedulus Lector & devotus Viri Dei Ima-

Imaginem inveniet pleniùs depictam. Inſuper operum ejus veſtigia ſi libet perſcrutari, ibi inveniet digito Dei fabricatam armorum copiam. Ibi poterunt Sacerdotalis dignitas & authoritas Epiſcopalis in ſuæ militiæ ſpeculo ſeſe recognoſcere, ut obſequium reddant Cæſari debitum, & Deo honorem. Nec opus erit ampliùs longiùs evagari, ut quærat quis, quomodò Eccleſiæ libertas debeat defenſari. Per Epiſtolas ipſius Martyris iter recenſeat, & ſtatim occurret quid qualiter fuerit agendum. Joannis itaquè opus primò perlegatur, per quod iter aperietur ad cætera, quæ ſubſequuntur.

## INCIPIT PROLOGUS.

*In Vitam Sancti Thomæ Cantuarienſis Archi-Epiſcopi, à Joanne Carnotenſi Epiſcopo editus.*

SACRO-SANCTAM Eccleſiam jugiter impugnat hoſtis antiquus, ſed qui ipſam cruore proprio redemit Dei Filius, eam ſanguine membrorum ſuorum in veram effert & provehit libertatem, in quibus præeminent glorioſus Apoſtolorum Chorus, & Sanctorum Martyrum purpuratus exercitus, quorum doctrina compacti, quorum exemplo roborati, quorum ſanguine velut cæmento & quaſi glutino quodam conſolidati ſunt vivi lapides in ædificio corporis Chriſti, ut proficiens Eccleſia dilatetur & creſcat numero fidelium, & virtute in templum Sanctum in Domino. Sed cùm omnes Martyres prærogativam habeant gloriæ ſempiternæ, titulus tamen illorum illuſtrior eſt cæteris, & corona clariùs radiat, qui duplicis honore digni Doctorum funguntur officio, forma Gregis ex animo facti, & tempore neceſſitatis ponentes animam pro ovibus ſuis. Sicut enim ſtella à ſtella differt in claritate, ſic in reſurrectione Sanctorum ſingulis in ordine ſuo juſti fulgebunt ut ſidera: Et qui ad vitam erudiunt multos, erunt ut Firmamenti ſplendor in perpetuas æternitates. Quibus jure & merito Sanctus Cantuariorum Archi-Epiſcopus Thomas aſſociandus eſt, ut qui exſtitit pro Chriſto ſocius tribulationis & patientiæ, ſit eis in ipſo cohæres conſolationis & gloriæ. Cujus ut merita clariùs eluceſcant, ſummam converſationis ejus ſuccinctus & admodùm brevis ſermo percurrat. Nam geſtorum ejus ſeriem noſſe, ſi cui fortè in voto eſt, à magnis quæ ab illo & de illo ſcripta ſunt, voluminibus erit mutuanda. Ut conſtet ad commendationem gratiæ Dei, quæ ubi vult ſpirat, quam brevi intervallo variarum occupationum expleverit tempora juſta, indicant hoc Epiſtolæ ejus, & Scripta aliorum, plena & digna relatu, quæ tam præſentes quàm poſteros, ſi diligenter inſpiciantur, ad virtutem poterunt animare.

*Horum Actorum ac Epiſtolarum Collector his prologis ſubjungit Sancti Thomæ vitam ſcriptam à Joanne Sareſberienſi, & ex aliis ſupra laudatis ejuſdem vitæ Deſcriptoribus quædam circa glorioſi Martyris certamen collectanea, quæ juvent ad intellectum Epiſtolarum. Ipſorum corpus exſtat in ſuperioribus, ideoque non ſunt hic repetenda.*

*Collector concludit.*

HÆC idcircò hic poſuimus, ne ſeries Epiſtolarum interrumperetur, cùm ventum fuerit ad eum locum, ubi epiſtolæ idem tangunt, ſed obſcuriùs: hoc eſt in quarta parte, ubi Prior de Monte Dei & Bernardus de Corilo Domini Papæ Mandati fuerunt Executores deſignati. Reliquæ verò omnes Epiſtolæ ordine ſuo & loco rem geſtam lucidiùs declarant, ut ad legentis intelligentiam per ſe ſatis ſufficiant. Prætermittuntur tamen quædam Epiſtolæ, quarum obtentu, dum contentio ageretur inter Dominum Regem, Beatum Thomam, & Archi-Epiſcopum Eboracenſem, cognito & perſpecto, quòd tanta ſic proſperitas de facili vinci non potuit, ſtuduit Eboracenſis Archi-Epiſcopus Rogerus Regis animum adversùs Cantuarienſem exaſperare. Unde & avitis illis Conſuetudinibus conſervandis faciliùs ceſſit, ut ſic Regiam gratiam ſibi conciliaret in Cantuarienſis confuſionem. Accivit etiam ſibi in locum Gilbertum Londonienſem Epiſcopum, qui & ipſe diutiùs adſpiraverat ad Archi-Epiſcopatum Cantuarienſem. Quocircà dum exquiſitis dolis & inſidiis fruſtra conatus eſt Cantuarienſem dejicere, ſategit propenſiùs, ſed verſutè, ſi quo modo poſſet à Cantuarienſi Eccleſia Londinas Pallium transferre. Iſti igitur duo cæterorum ſigniferi, & totius perturbationis incentores, his de cauſis ut dictum eſt, Regis animum induxerunt, ut has Conſuetudines contra Eccleſiaſticam libertatem ſtatueret, & ſtatutas in Regno Anglorum promulgaret.

# EPISTOLÆ SANCTI THOMÆ, MARTYRIS ET ARCHI-EPISCOPI CANTUARIENSIS,

Alexandri III. Pontificis, Ludovici VII. Regis Galliæ, Henrici II. Regis Angliæ, aliarumque plurium ſublimium perſonarum, concernentes cauſam, præfati Martyris.

## LIBER PRIMUS.

### EPISTOLA PRIMA.

Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Pictavienſis Epiſcopus.

*Reverendiſſimo Domino, & Patri Beatiſſimo Thomæ, Dei gratia Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, ſuus Joannes, eadem gratia Pictavienſis Eccleſiæ humilis Sacerdos, Salutem & ſanctæ perſeverantiæ virtutem.*

VIX mihi, Domine, vel unum diem in itineris procinctum indulſi poſt litterarum veſtrarum ſuſceptionem, immò & omnis mihi etiam unius horæ morula odioſa erat poſt illarum perlectionem litterarum, quæ nihil continebant niſi ſolam obteſtationem, ut tam neceſſario negotio, abſque cujus impetratione non erit, ſicut proponitis, abſque ſcrupulo conſcientia veſtra, meum præſtarem obſequium. Fateor, Domine, excuſſiſſe mihi lachrymas literulas illas: quarum tam ſedula, & ſub tali imprecatione obſecratio neſcio quam circa fidem Amici dubitationem importare videbatur. Malo tamen, ut ſalva pace Domini mei loquar, vos juxta nominis veſtri proprietatem parùm credulum, quàm me minùs devotum inveniri. Et quamvis, ſicut præcepiſtis, in hujus itineris arreptione Pictavienſium meorum contempſerim loquacitatem, volui tamen, ſalva gerendi negotii fide, ipſorum declinare nugacitatem. Inde ſuit quod palam propoſui me Epiſcopo Ebroicenſi, Richardo de Humez Coneſtabulario, Wilhelmo filio Hamonis, cæteriſque Regis Officialibus Turonis occurſurum, qui eiſdem diebus ibi convenire debebant, ut ſuper pace Comitum Arvernenſium tractarent. Conſilii ſiquidem illorum fidem explorare neceſsè habebam propter novorum Mandatorum inauditam duritiam, quæ mihi Luſcus noſter, cujus & mentis oculum penitùs excœcavit Deus, & cum illo Simon de Turnebu Coneſtabulo Toartenſis, ex parte Regis apportaverant. Illi enim paucis diebus poſt Natalem Apóſtolorum Pictavium venerant, & ſolum me in partem traxerant, tanquàm ſecreta habentes ad me Mandata; adhibito tamen ſecum Henrico Panetario, quaſi Legationis ſibi injunctæ fideliter peractæ, ſi neceſsè foret, teſte futuro. Cumque plurimùm inſiſterem, ut vel unum mecum adhibere poſſem, ſive Abbatem, quia pleroſque ibi mecum habebam, ſive quamcumque Eccleſiæ meæ Perſonam, ſive ſaltem Canonicum, id mihi conceſſum non eſt, eò quod Mandata ad me tantùm, non etiam ad illos perferenda accepiſſent. Inhibuerunt itaque mihi ſub diſtricta interminatione, ne aliquid ad Regis dignitatem pertinens mihi uſurparem. Cui Mandato cum me libenter pariturum reſpondiſſem, ad ſpecialia tandem deſcenderunt, prohibentes ne ad querelas Viduarum, vel Orphanorum, vel Clericorum, aliquem Parochianorum meorum intrahere præſumerem ſuper quacumque poſſeſſione immobili, donec Miniſteriales Regis, vel Dominorum, ad quorum feudum res controverſiæ pertineret, in facienda juſtitia eis defeciſſent. Deindè ne ſuper accuſatione fœnoris quemquàm audirem. Prætereà ne in aliquem Baronem, ipſis inconſultis, immò donec ipſi illos mihi, in quibus deberent, ad Juſtitiam offerrent, anathematis ſententiam promulgarem. Hæc enim ferè erant, in quibus contra Regiam agere dicebar dignitatem. Et præcipuè Clericos circa quorum Matrimonia ad ipſos quocumque titulo devoluta à ſordidorum & pœnalium munerum præſtatione irreverenter defendere dicebar. Pœna quoque his omnibus ſubjecta eſt, ſi hæc de

cætero mihi uſurparem. Quamvis enim circa Perſonam meam, ut ajebant, duriora illis injuncta fuiſſent, mihi tamen etiam cum periculo ſuo parcentes, indictam ſibi ad alios pœnam extenderent, ita ſcilicet, ut ſi quis ad citationem meam veniret, prædictis privilegiatis Perſonis reſponſurus, omnia illius bona confiſcarentur, ipſo, eò quòd coram nobis reſpondiſſet, publico carceri deputando. In accuſatione fœneratorum eidem quoque pœnæ ſubjicerentur, tam Accuſator qui nos adiiſſet, quàm Accuſatus qui coram nobis reſpondiſſet. Quod ſi vel in iſtos, eò quòd coram nobis reſpondere nollent, vel in alios quoslibet à Rege Poſſidentes principaliter, ipſis inconſultis, excommunicationis ſententiam dictarem, ſcirent exindè Excommunicati illi Regi non diſpliciturum, ſi vel in Perſonam meam manum extenderent, vel in bona graſſarentur, vel in Perſonas vel in bona Clericorum meorum, qui ſententias ex Mandato meo promulgarent, aut promulgatas obſervarent.

Ad hæc ego illis & reverenter & humiliter reſpondi, oportere me omnia hæc, licet ſolus audiſſem, ad Eccleſiæ meæ referre conſcientiam, cujus erant libertates illæ, quibus hactenus uſus eram, & nunc uti prohibebar. Quibus omnibus ſi ipſis inconſultis renunciaſſem, nihil actum eſſet, niſi quod in capitis mei periculum redundare poſſet. Verùm cùm communicato cum Eccleſia noſtra verbo me nihilominus in libertatis noſtræ proſecutione perſeveraturum cognoviſſent, primò coram pleriſque Baronibus Pictavienſium, deindè coram noſtris Civibus ſua publicè promulgaverunt Edicta. Hinc mihi, ſicut ſupradixi, Turonis proficiſcendi, & cæterorum Miniſterialium Regis conſilium explorandi occaſionem accepi. Adjeci, quòd ſi fortè apud eos certi mihi conſilii certa forma non appareret, illud Senonis in Secretario Domini Papæ explorare non eſſet inutile. Sub hujus conſultationis obtentu cum Turonis perveniſſem, inveni ſuprà nominatos Regis Officiales, jam firmato conſilio quod in Arverniam proficiſcerentur, ipſo die ad Caſtrum, quod Luthiæ nominatur, profectos eſſe. Quos ego continuato duplomate uſque ad idem Caſtrum proſecutus, ibidem Wilhelmum filium Hamonis & Hugonem de Cleers reperi. Cæteri jam ab ante auroram ad Caſtrum Radulphi iter arripuerant. Apud quos cum nihil conſilii ferè, quod ad negotium Eccleſiæ meæ attinebat, inveniſſem, gaudio tamen gaviſus ſum, quòd opportunitatem accepi conveniendi ipſum Hugonem de Cleers ſuper litteris, quas ei mittebatis. Cumque præſenſiſſem, quod G. Clericus ejus ibidem præſens non eſſet, adjeci me in Mandatis accepiſſe à vobis, quòd ego, ſi ille abeſſet, in litteris legendis, & in eiſdem, poſtquàm lectę eſſent, communicandis, & etiam in reſcribendo vobis, ſi quid reſcribere vellet, abſentis locum ſupplerem. Et quoniam ſpatium illi ad ea, quæ reſcribere volebat, non ſuppetebat, impetravit à me, ut litteras, quas G. ſuo mittebatis, ipſe in manu ſua fideliter reciperet, & illas, quas ipſi prælegeram, ſub fidei ſuæ pollicitatione Divina, reſpectu tamen, ut exiſtimo, affectionis Domini ſui, cui, quantùm animadvertere poſſum, timet, ne fortè in his, quæ agit, à Deo, quem offendere videtur, percutiatur. Ego verò Dominum Ebroicenſem, & illos qui cum eo præibant, litteris tantùm proſecutus, in cœpto itinere inſtiti, & ab eodem Caſtro, id eſt, à Luthiis, præſentium latorem ad vos remiſi. Præmiſi autem Curſorem, per quem Abbatem Pontiniacenſem, ut mihi in Curia occurrat, invito, qui Claræ-Vallenſi, & de Foſſa-nova, Ordinis ſui Abbatibus, in negotio noſtro nobiſcum cooperetur, ſi illos fortè in Curia invenerimus. Quibus, prout Deus permiſerit, expletis, Nuncium ad vos dirigere curabimus, per quem omnia ad vos vel ad nos pertinentia, quæ cognitione veſtra digna exiſtimabimus, vobis ſignificare ſtudebimus. De cætero Paternitati veſtræ ſupplico pro Clerico veſtro, Amico meo, Turſtano de Burins, ut gratia veſtra ad me vel ſemel videndum venire permittat: quem, ſi obſequio veſtro neceſſarius eſt, vobis continuò remittemus. Benè valete.

## EPISTOLA II.

Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Pictavienſis Epiſcopus.

*Reverendiſſimo Domino, ac Patri Sanctiſſimo Thomæ, Dei gratia Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, ſuus Joannes, Pictavienſis Eccleſiæ humilis Sacerdos, ſalutem & Spiritum fortitudinis.*

PRæveniſſet tarditatem meam in litterarum veſtrarum benedictione diligentia, niſi præſentium Latore diuturna, ſicut nobis proponebat, detinuiſſet infirmitas. Hujus itaque ægritudinis beneficio debeo, quòd meum apud vos excuſare poſſum ſilentium: immò quod mea manifeſtè non eſt deprehenſa negligentia. Verùm, ut veriùs dicam, & ſalva Majeſtatis veſtræ reverentia licentiùs atque liberiùs loquar, neuter noſtrum rectè excuſabilis apparet, dum neſcio quæ non timenda timemus, & negligentiam noſtram cautelæ nomine velamus, tanquam exeuntibus à vobis ad nos tendantur inſidiæ, vel contra. Non recipit hujuſmodi excuſationes amicitiæ illius neceſſitudo, qua nos uſque in hunc diem abſque intermiſſione devinxit mutuæ charitatis affectio, à primis ineuntis adoleſcentiæ annis uſque ad omnium ſortis noſtræ vel conditionis invidiam. Nunc verò aut locorum diſtantia, aut dignitatum inæqualitas affectionis priſtinæ titulum aliquatenùs obſcurare videbitur, ſi intercurrentium Curſorum parcamus laboribus. Si non alterius alteri pleniſſimè innoteſcat ſollicitudo, in tantum ut omnem detraxiſſe videamur localis ſeparationis injuriam. Sileat igitur, obſecro Sereniſſime Domine, de cætero hujuſmodi excuſationis prætextus, & quod vocibus negatum eſt, chartulis concedamus. Quod verbis non poſſumus, litteris exprimamus. Illarum inventoribus non exiſtamus ingrati, quorum merito aliquid detraxiſſe videbitur, quiſquis ex minùs evidenti neceſſitate illorum uti ceſſaverit beneficio. Nec prætermittendum, quò de deprehenſionis injuria nullus per Dei gratiam Inter-Nunciorum noſtrorum adhuc conqueri poteſt. Eſto tamen, &, quod abſit, deprehenſum aliquem interim ponamus, quis rectè indignari poterit, ſi illas, quæ Eccleſiæ Dei & nobis fiunt, ad alterutrum deploramus injurias? Quis vapulantes & injuſta paſſos flere prohibebit? Nunquid

quid in maxillas noſtras lachrymæ noſtræ impunè deſcendent? Denique etiam nobis omninò ceſſantibus, & nec voce nec Scripto aliquid interloquentibus imponitur, quod & nos veſtro, & vos noſtro omnia conſilio peragatis. Quod ita verum eſt, ſi idem ſpecie conſilium utrique inſpirat, ut impreſſiones, quas peccatis noſtris exigentibus Eccleſiæ Dei inferri videmus, æquanimiter non ſuſtineamus. Si enim Dei Miniſtri ſumus, hæc utique communi, id eſt, Divino pertractamus conſilio, qui demolientes vineam Domini Sabaoth ſiccis oculis non videmus, qui ruinam Domus Iſrahel ſaltem lachrymantes proſequimur. Licèt enim nos non illa, qua certè deberemus, perſeverantia oppoſuerimus, licèt nondum uſque ad ſanguinem reſtiterimus, licèt multa pro temporis incommoditate, & Matris noſtræ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ſciſſura diſſimulaverimus, nemo tamen per gratiam Dei dicere poterit, quòd eorum adhuc comminationibus ceſſerimus, aut impietatis conſiliis conſenſerimus. Quin accepta temporis opportunitate, quæ ſecùs acta ſunt, & evacuari poſſint, & ad eadem evacuanda liberè nos interponere valeamus. Deo enim inceſſanter gratias refero, quòd, ſicut ex aliorum fide certiſſimè teneo; deteſtabiles illas profanaſque conſuetudines, quæ diebus noſtris ſub innovationis obtentu promulgatæ ſunt, non abſolutè, ſicut earum Innovator gloriatur, obſervandas promiſiſtis, neque, ut cæteris, Scripti (*A.* 1164.) veſtri munimento roboraſtis.

Verùm de Legatione Angliæ concedenda non eſt quod vereri quidquam debeatis, ſi verbis Apoſtolicis fides aliqua haberi poteſt. Gravi enim redimit pœnitentia illam qualem qualem, quam Eboracenſi fecerat, conceſſionem. Nec moleſtè ferat Dominus meus, quòd à Domini Papæ & Curiæ frequentiori viſitatione abſtineo. De induſtria etenim declino, quoad poſſim, Pictavienſium noſtrorum detractiones, qui quoties illuc accedebam, Regi ſcribere non ceſſabant, quòd in ipſius ſugillationem, & inſtitutionum ſuarum læſionem pleraque in Curia machinabar. Conſultiùs itaque credidi perſonis diſcretis & Religioſis tam veſtra quam mea negotia credere, & earum in parte iſta opera uti. Quod & nunc paucis diebus ante litterarum veſtrarum receptionem feceram, ſub eo videlicet tempore, quo Paganum cognatum meum ad vos miſi. Nactus enim opportunitatem viri venerabilis; & ſanctitatis incomparabilis, Domini Abbatis Pontiniacenſis, qui fortè cùm amore noſtri, tum gratia viſitationis Abbatiarum, quas in noſtro Epiſcopatu habet, in partes noſtras deſcenderat, ipſius induſtria pleraque, tam ad vos, quàm ad me pertinentia, ad Dominum Papam ſecuriùs perferenda commiſi. Specialiter autem ſuper verbo Legationis, & Sancti Auguſtini. Qualiter enim litteræ Legationis ſub indignatione convitiis permixta Domino Papæ reſtitutæ fuiſſent, & quomodò ad inſtantiam quorundam Cardinalium quaſi ad placandam Regis indignationem diſtrictiores vobis litteræ pro benedicendo Abbate Sancti Auguſtini directæ ſint, per communem Amicum noſtrum Dominum Henricum Piſanum mihi pleniùs innotuerat.

Quamvis autem præfatus Abbas & diſcretionis ſuæ, & Religionis intuitu, nec non & obſequii, in quo illis frequens deſervit, in Curia plurimùm poſſit, ſi tamen præceperitis, & expedire magis vobis videatur, nec tibi detrahentium linguas, nec ejus, apud quem detrahitur, moleſtias vereor, nec ſic aut laborem corporis declinare, aut ſumptibus parcere quæro, quin ad Mandati veſtri imperium in perſona propria ad illos adſcendam, nihil difficile ad laborem exiſtimans, in quo Matris meæ Sanctæ Cantuarienſis Eccleſiæ utilitatibus deſervire poſſim. Nec eſt, ut mihi videtur, quòd de urgenti Domini Papæ Mandato circa benedicendum Sancti Auguſtini Abbatem ſupra modum conqueri debeatis. Maximè cùm adjectum ſit, ſicut accepi, quòd ſi illi ulteriùs benedicere ceſſaveritis, ipſe ei ad ſe venienti benedicturus ſit. Aut igitur vobis ad proſecutionem juris veſtri patebit exeundi libertas, aut ſi tam manifeſtè negata fuerit, quidquid ſub tam manifeſta impreſſione fiet, tempore accepto pro infecto haberi poterit. Commoneo autem Sanctitatem veſtram, ut cum ſupradicto Abbate Pontiniacenſi vel in Perſona veſtra, ſi ſub prætextu cauſæ veſtræ in partes Galliarum veneritis, vel certè per litteras veſtras, ſi exeundi facultatem non acceperitis, ulteriorem ineatis familiaritatem. Quamvis tam ego, quàm communis Amicus noſter, Abbas videlicèt de Stella Iſaac, ut continuam veſtri habeat Sanctiſſimus ille Conventus Pontiniacenſis in orationibus ſuis memoriam; rectè procuravimus. Invenietis quoque & eandem Domum utilitatibus veſtris etiam temporalibus deſervire paratam, ſi neceſsè fuerit. Induſtria enim & ſanctitate ſupradicti Abbatis ſui omnibus Ciſtercienſis Ordinis Abbatiis plus poteſt. Et hìc mihi, ut tutis auribus loquar, exilii ſedem elegi, cum Tortoris noſtri moleſtias ulteriùs ſuſtinere non potero.

Quod verò ſcribitis, ut negotia veſtra nemini credam, niſi ſoli Summo Pontifici, & Piſano noſtro, adjeciſſe, niſi fallor, debueratis etiam Cardinalem Sancti Laurentii Magiſtrum Albertum, quem profectibus veſtris deſervire exiſtimo, non tam Perſonæ veſtræ, quàm negotii intuitu: quia vos non veſtram, ſed Eccleſiæ cauſam ſuſcepiſſe & proteſtatur & agnoſcit. Ego tamen interim, niſi novo à vobis ſuſcepto Mandato, fines mihi præſcriptos non tranſgrediar. Scripſiſſem (*A.* 1164.) vobis de Octaviani deceſſu miſerabili, & Guidonis Cremenſis ſubſtitutione execrabili, niſi quia noſtros, qui in Curia morantur, hæc omnia pleniùs ſcire ſcio, per quos vobis fideliùs innoteſcere debent. Et hujuſmodi nova non niſi ab ipſis, & per ipſos ad nos uſque derivantur. Familiaris autem ſtatus meus, quem Dei gratia vobis deſcribi jubetis, poſt diſceſſum Pagani noſtri, per quem vobis viva voce omnia intimari præcepi, in nullo innovatus eſt: quia Luſcus noſter, qui licèt in plenitudine poteſtatis, non tamen in plenitudine luminis ad nos reverſus eſt, nondum ſua promulgavit Edicta. Exercitum ſolummodò Aquitaniarum ſummonuit, ut Regi Francorum, ſi in Arverniam, ut deſtinabat, proficiſci perſeveraverit, in manu valida occurrant. Miſſi tamen ſunt ad Regem quærendæ pacis Procuratores, ſicut noſſe vos credo, Dominus Ebroicenſis, & Richardus de Humez. Nondum verò ad nos pervenerat, quid perfecerint. Cætera, cum nobis innotuerint, & fidelem invenerimus Nuncium, vobis ſignificare non differemus. Obſecro autem, ut per puerum illum, quem ſæpè dictus Paganus meus ad me in brevi

mittere debet, omnia, quæ cognitu mihi neceſſaria duxeritis, reſcribere non differatis. Benè valeat Dominus meus.

Præſentium latorem una tantum nocte mecum retinui, ut adventus ſui moram celeritate reditus ſui purgare poſſit, quem tamen, ſicut aſſerit, infirmitas excuſat: & ne aliud vobis ſuggerere poſſet, in feſto Sancti Albani animæ diſceſſit. Vereor, Domine, ne charta hæc plus vobis in legendo, quàm mihi in ſcribendo tædii importet. Veniam tamen meretur, qui prolixitate ſua omnes retroacti temporis negligentias redimere debet. Cui tamen ſub hac clauſula finem impono, ut cùm tempus acceperitis, devotiſſimi veſtri, communis Amici noſtri, Magiſtri Joannis Saresberienſis memineritis, ſæpiùs ad animum revocando, quòd relegationis pœnam primus ob hoc ſuſtineat, quòd neceſſitatibus Eccleſiæ veſtræ, & veſtris utiliter ac fideliter deſervire credebatur. Iterùm & ſemper valete, memor noſtri in orationibus veſtris.

## EPISTOLA III.

Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo ſuus Nuncius.

*Venerabili Domino ſuo ſuus ille in eis, quæ Dei ſunt, ſemper proficere.*

IN fine litterarum, quas vobis nudiuſtertiùs miſi, ſi tamen vos eas recepiſtis, contentum eſt, quòd Rex, quibuſdam irarum igniculis inter ipſum & Dominum Papam accenſis, veſtro, immò Dei inſtinctu venerit ad Curiam, ipſiſque ſeorſim colloquentibus, quidquid rancoris conceptum fuerat, per gratiam Dei extinctum eſt. Diſcordia etiam, inter Henricum Piſanum, & Joannem Neapolitanum, & Wilhelmum de Papia, quiſque enim iſtorum eodem ſpiritu vexabatur, pullulaverat, ſpecies tenùs ſopita eſt, Rege mediante. Quidam etiam alii, priùs diſcordes, per eum concordes facti ſunt, ita ut eo indè diſcedente multi dicerent: *Homo iſte venit pacem mittere, non gladium.* Die autem tertia poſt ejus diſceſſum ego & Frater Franco, verbo nobis ſecretiſſimè commiſſo, ad eum miſſi ſumus. Cùmque Pariſios veniſſemus, Magiſtrum Rogeri Eboracenſis Nuncium invenimus, qui jam rumoribus repleverat civitatem, quòd ſcilicèt Rex Angliæ apud Vigorniam de equo ceciderat, & quod graviter in dextro brachio læſus fuerat. De duro etiam reſponſo, quod Rex ibi per proprios ipſius Nuncios Gualenſibus fecerat, & aliis multis, quæ aliquis noſtrum, qui tanquàm exules facti ſumus, nullatenùs præſumeret. Veniens Sylvanectum ad Regem inveni quemdam apud eum ſervientem, qui ei duos canes nomine veſtro præſentaverat. Ipſe, tanquàm vir diſcretus, & de Amico ſollicitus, timebat ne alicujus Æmulorum veſtrorum malitia factum eſſet, ut per litteras ab eo impetratas, vel per aliqua interſigna occaſio malignandi poſſet haberi, ideoque ipſum tamquam Exploratorem, donec ego ad eum veniſſem (ſciebat enim me in brevi venturum) apud ſe detinebat. Ego quidem, licèt eum ad plenum non cognoſcerem, quia tamen multa ab eo audiebam de Domo veſtra interſigna mihi ſatis nota, & ne ſi aliquid mali, quod in mente Regis erat, ei inferretur, verbum ad aures inimicas tranſiret, datis ei à Rege viginti ſolidis ipſum abire permiſi. Miſit Rex vobis litteras, ſua dilectione magna & conſolatione plenas, quas etiam latori præſentium propter quædam, quæ in eis continentur, non ſum auſus committere, ſed eas apud me retinui.

Expletis itaque Domini Papæ negotiis, pro quibus miſſus eram, reverſus quàm feſtinè potui ad Curiam, ſine omni difficultate à Domino Papa obtinui, quod nullus Nuncius inſtinctu illius Æmuli noſtri ab eo obtineret, quod aliquo modo vobis poſſet obeſſe, & quod ipſe honori & utilitati veſtræ pro poſſe ſuo in omnibus provideret, pro quo ego vice veſtra pedem ejus deoſculatus ſum. Petitiones ejus ſecretò factæ fuerunt hujuſmodi. Prima, quòd Dominus Papa cogeret Electum Epiſcopum Sancti Andreæ de Scotia venire Eboracum pro Conſecratione ſua; & ſi non veniret, quòd Archi-Epiſcopo liceret eum ſuſpendere: ſed non potuit obtineri. Alia, quòd abſolutè duceret in irritum, quidquid Prædeceſſores Wilhelmus & Henricus, & omnes alii diſtraxerunt vel alienaverunt de fundo Eboracenſis Eccleſiæ. Quod quidem hoc modo obtentum eſt, quòd ei liceat legitimè revocare, quidquid injuſtè, & ſine aſſenſu Romani Pontificis vel privilegio diſtractum à Prædeceſſoribus ſuis. Tertia, quòd ipſe non compellatur ad ordinandum, vel beneficium Eccleſiaſticum conferendum aliquibus, qui fuerint geniti vel nati ab aliquibus in Sacris Ordinibus conſtitutis. Et hoc obtentum eſt. Quarta, quòd ei liceat redimere à Laicis Advocationes Eccleſiarum. Quod nedum potuit obtineri. Aliæ fuerunt, de quibus nullam feci mentionem: Nullius enim momenti erant. Nos autem verebamur, ne aliquid magis ſublateret: *Latet enim anguis in herba.* Diſſimulabat namque Nuncius ſe in brevi receſſurum, cùm tamen non ita eſſe apud hoſpites ejus deprehendiſſem.

De ſervitio ejus ſcribere vobis aliquid certum non potui. Cùm enim jam per quindecim dies moram feciſſet in Curia, Dominus Papa nihil adhuc receperat, nec aliquis Cardinalium, niſi fortè Neapolitanus, quem ferè ſolum habet propitium: Qui uſque ad mortem dolere videbatur, quoniam ei ad nutum non ſuccedebat. Utrum verò ipſe ſervitium attulerit, incertum erat. Ego tamen, cùm à Rege rediiſſem per Pariſios, exploravi ab hoſpite ejus de ſtatu ipſius: Et accepi, quòd cùm tres haberet equos, ibat oneratus. Quod quidem ſive ſit, ſive non ſit, nobis parùm curandum eſt. Nos enim per gratiam Dei juxta portum ſumus, & de faucibus leonis eripuit nos Dominus. Eiſdem diebus Wilhelmus de Papia, ſemel in Palatio trahens me in partem, quæſivit utrùm de vobis aliquid audiſſem. Cùm ipſi reſpondiſſem, *Non*, cum multa & conſueta ſolemnitate dixit: *Non ampliùs turbidam faciem geras, ſed lætitiam natali diei debitam agas. Quia Dominus Archi-Epiſcopus cum Rege confœderatus eſt, & pacem ejus obtinuit.* Quod quidem à quo habuiſſet, per eum non potui cognoſcere. Poſtmodùm verò die ſecunda Sub-Decanus Eboracenſis, & quidam ejus Canonicus ſecretò mihi retulerunt, quòd apud Lexovias hoſpitati cum Epiſcopo Lexovienſi, litteris & viva voce mandavit Epiſcopus per eos Wilhelmo Papienſi, & Joanni Neapolitano, quòd ipſi pro certo ſcirent pacem factam

ctam

ctam eſſe inter vos & Dominum Regem. Hoc utique quid ſibi vellet ſignificare, quod eis ſic mandatum eſt, & ab eo qui in eadem damnatione cum eis fuerat, incertum erat. Cumque hoc Domino Papæ, Hyacintho, & aliis Amicis noſtris per me innoteſceret, mirum omnibus videbatur. Omnes tamen de pace veſtra tamquàm de ſua lætabantur. Dicebatur autem à quibuſdam Nuncium illum majora his velle quærere, ſed quia nullum apparebat argumentum, & Dominus Papa nos omninò eſſe ſecuros præceperat, ea vobis ſcribere ſuperſedi. Porrò ſi aliquid aliud emerſerit, quàm citiùs poterimus, Sublimitatem veſtram non latebit.

Verbum illud de filio Oſberti Archi-Diaconi jam omnium aures replevit: & abhorrent univerſi. Nos autem Deo & vobis gratias referimus, quòd quicumque à vobis veniunt, conſonant. Et nos in aure de honeſtate veſtra, ipſi prædicant ſuper tecta. Cancellarius Imperatoris veniens Viennam, Archi-Epiſcopos quamplures convocavit, (*A.* 1164.) primòque milites ad opus Imperatoris ab eis quæſivit. Poſtmodùm de receptione Guidonis Cremenſis, quem Imperator receperat, inſtantiſſimè ſingulos convenit. Ibi ſpe & deſiderio ſuo privatus eſt. Quidam enim eorum ipſum Guidonem coram eo excommunicare parati fuerunt. Ipſe verò, cùm non poſſet juxta votum ſuum proficere, indixit Comiti Henrico colloquium ſuum ſe velle cum eo habiturum. Comes autem, cùm hæc vobis ſcriberem, tranſierat Pariſiis, ut Regem ſuper hoc conſuleret. Sed quid facturus eſſet, nos adhuc ignorabamus. Plura vobis ſcripſiſſem de ſtatu Eccleſiæ, de Lombardorum reelevatione contra Imperatorem, de Sacramento quod à Romanis generaliter factum eſt Papæ Alexandro, & aliis, niſi quia paginæ prolixitas prohibebat. Timebam etiam aures, tot & tantis occupatas negotiis, offendere. Conſervet vos Deus nobis & Amicis veſtris incolumem. Equitaturæ defectus, quem patior, poterit vobis eſſe damnoſus. Niſi enim Archi-Diaconus Sareſberienſis, qui de omnibus negotiis ad vos ſpectantibus pro poſſe ſuo ſollicitus eſt, mihi ſubveniſſet, quibuſdam, quæ ſatis utiliter ſum proſecutus, de neceſſitate ſuperſediſſem. Domus meæ, & rerum mearum, ſi placet, reminiſcamini. Duritia enim ruſticorum tanta eſt, quòd niſi authoritas veſtra intervenerit, ipſi in nullo mihi parcent. Undè expedit mihi, ut ipſis & Miniſtris veſtris ſuper hoc litteras veſtras dirigatis.

## EPISTOLA IV.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.*

ETſi pro animi tui prudentia & fidei ſinceritate Perſonam tuam uberiori dulcedine charitatis & flagrantiori deſiderio velimus ſemper diligere, & honori ac exaltationi tuæ, ſicut chariſſimi fratris noſtri, ardentiori animo adſpirare, nos tamen & teipſum, qui magna columna es Eccleſiæ, cautiùs convenit temporum qualitatem attendere, & provida diſpenſationis moderatione motum Principis delinire. Novit ſiquidem induſtria tua, cui Divina diſpenſatio magnæ providentiæ ac gratiæ donum indulſit, quam ferventem diſpoſitionem circa Regni ſui gubernationem chariſſimus in Chriſto filius noſter Henricus, illuſtris Rex Anglorum, dependat, & eandem velit diſpoſitionem, ut firmior habeatur, & habeat majorem favorem, authoritate Romanæ Eccleſiæ roborari. Undè cùm olim per Venerabilem fratrem Lexovienſem Epiſcopum, & dilectum filium noſtrum Pictavienſem Archi-Diaconum, à nobis, & fratribus noſtris inſtantiùs poſtulaſſet Legationem totius Angliæ Eboracenſi Archi-Epiſcopo indulgeri, & tam tibi quàm univerſis Epiſcopis mandari rogaſſet, ut antiquas Regni ſui conſuetudines & dignitates conſervaretis, nobis ejus petitiones præter ſuum arbitrium moderantibus, ſtatim poſt reditum Nunciorum ſuorum, vix audito quod à nobis reportaverant, dilectos filios noſtros Gauffredum Archi-Diaconum tuum, & Magiſtrum Joannem tranſmiſit, & per eos quod priùs petierat, & majora à nobis inſtantiſſimè poſtulavit. Et ut ſuo deſiderio faciliorem animum præberemus, Fraternitatis tuæ & prædicti Archi-Epiſcopi ad nos litteras impetravit. Quod enim de antiquis Conſuetudinibus & Dignitatibus conſervandis priùs mandari rogaverat nuper, ſicut Tu & alii obſervare promiſeratis, ea cum multa inſtantia petiit authoritate Apoſtolicæ Sedis Sibi & ſuis Poſteris confirmari. Sed nos petitionem iſtam nequaquàm admiſimus. Veruntamen nè ad nimiam amaritudinem & vehementiorem animi turbationem eum circa nos & teipſum provocaremus, nè etiam id conſideratione tui putaretur quomodolibèt impediri, nos tibi & nobis, nè fortè in majorem calorem iracundiæ adversùs te exardeſceret, conſultiùs providere volentes, & penſantes tempora periculoſa, Legationis litteras præfato Archi-Epiſcopo concedendas eidem Regi conceſſimus. Quoniam verò votis Principum condeſcendendum eſt, & ſuæ contemperandum voluntati, prudentiam tuam monemus, conſulimus, & omnimodis exhortamur, quatenùs ſicut vir prudens, & diſcretus, neceſſitatem temporis metiens, & quæ indè tibi & Eccleſiæ tuæ poſſent provenire pericula, fideli meditatione attendens, prænominato Regi in omnibus & per omnia, ſalva honeſtate Eccleſiaſtici Ordinis, deferre ſatagas, & ejus tibi gratiam & amorem inceſſanter recuperare intendas. Nè ſecùs faciendo, eum contra nos & vos ipſos conturbes, & hi, qui non eodem ſpiritu ambulant, tibi & nobis valeant propter hoc inſultare. Nos enim, data nobis opportunitate, de honore & augmento tuo cum eodem Rege diligenter & ſollicitè conferemus, & circa conſervanda jura & dignitates Eccleſiæ tuæ neceſſariam diligentiam adhibebimus, & cautelam, quam convenit adhibere. Datum Senonis, tertio Kalendas Martii. (*A.* 1164.)

## EPISTOLA V.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.*

NOn ob gratiam conceſſæ Legationis tuus animus deficiat, nec deducatur in ſuſpiria deſperationis. Quoniam nos antequàm ad hoc deduceremur, & liberum tribueremus conſenſum, prædicti Nuncii nobis ex parte ipſius Regis firmiter in verbo veritatis promiſerunt, & ſuper hoc, ſi vellemus recipere, juramentum obtulerunt, quòd numquàm ſine conſcientia & voluntate veſtra eædem litteræ

Archi-

Archi-Epiſcopo Eboracenſi redderentur. Sanè indubitanter credere te volumus, & ſine omni ſcrupulo dubitationis tenere, quòd nunquàm in animum noſtrum deſcendit, nec unquàm Domino volente deſcendet, ut te aut Eccleſiam tuam alienæ perſonæ in Eccleſiaſticis velimus ſubeſſe, nec niſi tantùm Romano Pontifici obedire. Et ideò monemus Prudentiam tuam atque mandamus, quatenùs, ex quo perpendere poteris eundem Regem litteras reddidiſſe, quod eum non credimus ſine conſcientia noſtra facturum, ſtatim nobis per fidelem Nuncium & litteras tuas id nobis ſignifices, ut Perſonam tuam, Eccleſiam quoquè, pariter ac civitatem tibi commiſſam ab omni Jure Legationis authoritate Apoſtolica decernamus prorsùs exemptam.

## EPISTOLA VI.

### Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo ſuus Nuncius.

*Amantiſſimo Domino ſuo ſuus ille ſalutem, & benè ſemper valere.*

PEr miſericordiam Dei, quæ ſperantes in ſe non deſerit, factum, ut eadem die, qua Dominus Papa de morte Octaviani certificatus eſt, venerint (*A.* 1164.) ad Curiam Nuncii Domini Regis R. & H. Hi autem, tantæ humilitatis ſpeciem ex parte Regis prætendentes, una voce & litteris verbis eorum conſonantibus Dominum Papam, & aliquos Cardinalium adeò moviſſe viſi ſunt, quòd, ſicut ex relatione quorundam, qui nobis favent, didici, ipſi vix lachrymas continebant. Poſt multas igitur allegationes, qualiter ſcilicèt, & quo affectu ipſe eum receperit, quantam reverentiam ei ſemper exhibuerit, & quamdiu vivet exhibebit, & in hunc modum multas reddiderunt Domino Papæ litteras de Legatione, quas Archi-Diaconus veſter minùs honeſtè, & dum apud vos eram in Anglia, impetravit. Conditionem verò ipſam, ſub qua eas obtinuit, Dominus Rex per iſtos Nuncios per ſe factam vel quæſitam fuiſſe penitùs negavit. Dominus verò Papa cum tanto affectu, & ita avidè eas recepit, tanquam ſi aliquid deſideratum ei oblatum fuerit, ut & quidam ei aſſidentes plurimùm mirarentur. In hoc itaque articulo qualem ego me exhibuerim, quid ſuper hoc à Domino Papa mihi commiſſum ſit, ſalva fide mea vobis ſignificare non potui, donec Nuncii à Curia receſſiſſent. Poſtmodùm verò Nunciis illis cum multa feſtinatione ſe velle redire ſimulantibus, tres illi Cardinales, qui vos modis omnibus perſequuntur, Neapolitanus ſcilicèt, & Portuenſis, & Papienſis, magna inſtantia conati ſunt à Domino Papa obtinere litteras generales de Legatione, vel ſaltem eaſdem, quæ redditæ fuerant, ad mitigandam Regis indignationem abſolutè. Quod cùm neutrum poſſent (Dominus enim Papa ſuper hoc ſecurum me fecerat, quòd ſcilicèt nunquàm ampliùs ad manus ejus redirent, & ſecretò mihi commiſerat) ad negotium Abbatis Sancti Auguſtini converſi ſunt. In quo qualiter proceſſum ſit, ex litteris ſociorum noſtrorum cognoſcetis. Veſtra itaque intereſt nobis viriliter providere, & gratiæ Dei, quæ ultrò ſe vobis offert, non deeſſe. Valeat Paternitas veſtra.

Nuncii Regis coram Domino Papa me eſſe ſpecialem inimicum ejus denunciaverunt: Et non expedire mihi pro toto auro Arabiæ, quòd ipſe haberet poteſtatem mei. Sed nec ſic poterit terreri fides mea, ut cum Petro poſſim dicere: *Paratus ſum tecum in mortem & in carcerem ire.*

## EPISTOLA VII.

### Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo ſuus Nuncius.

*Venerabili Domino & Patri Chariſſimo Thomæ, Dei gratia Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, & Anglorum Primati, fidelium ſuorum minimus ſalutem, & felices ad vota ſucceſſus.*

NOverit veſtra Paternitas Octavianum Schiſmaticum, quem ſibi in caput erexerant, & Schiſmaticis Principem Belial, quarta feria poſt octavas Paſchæ obiiſſe in urbe Lucenſi, & ſepultum eſſe in Monaſterio extra civitatem. Cùm enim Canonici majoris Eccleſiæ, & Regulares Canonici Sancti Fridani ei ſepulturam negaſſent, præeligentes à ſuis migrare ſedibus, quam admittere corpus Schiſmatici, quem credunt in inferno eſſe ſepultum, à ſatellitibus Imperatoris & familia propria ad miſeros Monachos cadaver illud perlatum eſt. Capella verò ipſius, & quidquid aliud habebat, & equi, quoniam aliud non habebat, qui urgente inopia non niſi ex rapto vixerat à multo tempore, ad Imperatorem perducti ſunt. Imperator autem hoc cognito vocavit ad ſe Papienſem Epiſcopum, qui in Monaſterio Beati Michaelis apud Clauſam exulabat: ſed quid facturus ſit, adhuc incertum eſt. Alii autem dicunt, quòd alium velit eis ſubſtituere. Alii quòd ad Catholicam redibit unitatem. Prætereà urbes Italiæ minùs ſolito promptæ ſunt in obſequium ejus, adeò quòd Papienſes & Cremonenſes, per quos Italiam domuit & contrivit, ei in faciem reſiſtant, denunciaverintque ei, quòd ab eo recedens omninò, niſi deponat tyrannidem, & civiles induat mores, ut liberi eſſe poſſint, ſicut in diebus aliorum Imperatorum.

Octavianus autem quindecim diebus antequàm moreretur, freneticus effectus eſt continuè, & in tantam verſus inſaniam, ut nec Dei, nec ſui memor eſſet. Audierat quidem Dominus Papa de morte Octaviani à fidis & veris Relatoribus, & velut alter David Perſecutorem ſuum deflevit extinctum, & Cardinales de morte illius exultantes durius increpavit. Hoc autem rectè, eò quòd jactura animæ irreparabilis eſt, ubi culpa per pœnitentiam non deletur. Nec meminimus à ſæculo, quòd Hæreſiarches vel author ſchiſmatis, niſi coactus & invitus, pœnitentiam egerit. Si revolvatis hiſtorias, ità credo verum eſſe conſtabit, quælibet autem ſacrificia, niſi voluntaria fuerint, reprobat Deus. Dum in Curia ſermo iſte crebreſceret, ecce Nuncii Domini Regis advenerunt, litteras à Sede Apoſtolica impetratas reſtituentes. Vix eas reddiderant, cùm in continenti aliæ litteræ ab Italia venerunt, & ferè pariter porrectæ ſunt, exponentes diligenter & de morte Octaviani, & de his quæ in Italia gerebantur. Dicitur itaque, & non modò Domino Papæ ab Italis, ſed & Regi Francorum à Gallis de partibus Apuliæ redeuntibus, quòd Imperator quintana

tana laborabat, & Imperatrix in puerperio fecit abortum. Unde factum eſt, ut tota Gallia ad obſequium Domini Papæ devotiùs converſa ſit, & Eccleſiam Romanam ad minas hominum minùs moveri oporteat. Et ut pro certo accepimus, Domini Eboracenſis Legatio omninò exſpiravit, ſublata omni ſpe convaleſcendi.

Memoratus itaque Dominus ſic Legatus Anglorùm extitit, ut nec annuus, nec menſurnus fuerit, aut dialis, qui in Legatione ſua nec annum, nec menſem, nec diem habuit. Sed neſcio quo pacto Nuncii recedentes ab Apoſtolica Sede, licet his qui eos præceſſerant, minores ſint, ſe pro Auguſtinianis obtinuiſſe jactitant, quod majoribus negatum eſt, & adverſùm Nuncios veſtros Curiam inflammaſſe. Et ſibi patuiſſe dolos, quos Gaufredus Ridel & Joannes de Oxeneford contra Dominum Regem exercuerunt, ut exilio & omnium bonorum proſcriptione digni ſint, ſi citrà conſenſum & Authoritatem Regiam talia præſumpſerint. Dicunt etiam quod quidam Cardinalium litteris ſuis Domino Regi ſignificant ad excuſationem ſui, quam malitioſè Gaufredus & Joannes inceſſerint, & quam præſumptuosè veſtri Nuncii ſemper & ubique detrahunt Regi. Super his nihil mihi ſignificaverunt ſocii noſtri morantes in Curia, ſed ea per Extraneos didici. Verumtamen quidquid contra innocentiam veſtram malignorum perverſitas moliatur, rogo & conſulo, ut quantumcumque ſecundum Deum poteritis, vobis Domini Regis gratiam acquiratis & conſervetis: quoniam ita Eccleſiæ Dei expedit. Nec video quomodò poſſitis utiliter præeſſe, quamdiu rebus ira manentibus Rex vobis in omnibus adverſabitur. Præſertim cum Eccleſia Romana a vobis non niſi verba recipiat, & diſpendium, quod aliunde patitur, imputet vobis & ſibi, quæ vos pro voluntate Regis non patitur conculcari. Nunc autem facile ex hac occaſione Monaſterium Beati Auguſtini præ cunctis retinebit omninò; quia credibile eſt, omnes ſibi malle quam alteri. Nec video, quomodo iſtud evitetis, niſi per Regem, cui probabiliter perſuaderi fortaſſe poterit, quod longè melius eſt, & honeſtiùs illi, & tolerabilius vobis, ut veſtram pro libitu conculcet Perſonam, quàm ſic Eccleſiam mutilet & peſſumdet. Eccleſia verò Cantuariæ, in quo meruit iram ejus? Nunquid digna eſt affligi & conteri, quia vos elegit, & ſibi præfecit? At ille, ſi cauſam rectè examinat, hoc ſibi, non Eccleſiæ imputabit. Sanè melius eſſet in quacumque Cella ſalvaretis animam veſtram, quàm ut veſtri odio veſtra & omnes aliæ Eccleſiæ conterantur, & Clerus in ea, cui in diebus noſtris addictus eſt, ſervitute remaneat. Forſitan & humiliatione veſtra hujuſmodi, quam vobis Dominus inſpirabit, movebitis Regem ſi ea dixeritis loco & tempore, & ea modeſtia, & contemptu rerum, & conſtantia, quam cauſa deſiderat. Si eum placatum habueritis, omnia hæc Authore Domino facillimè conquieſcent. Et ſi hoc aliter fieri nequit, rogo & omnibus modis conſulo, ut eum amplius frequentetis. Nec in eo vos deſerere credatis Paſtoris officium, ſi vel hanc unam animam retinueritis in cultu Dei, ex cujus arbitrio Domino ſic diſponente, pendent animæ infinitæ. Nam ut ait Ethicus, *Componitur Orbis Regis ad exemplum.* Et Salomon ait, Quod *qualis eſt Rector civitatis, tales ſunt & habitantes in ea.* Quid verba multiplicó? Precum & conſilii mei ſumma eſt, ut quantumcumque poteſtis, dum tamen ſecundum Deum, Regis benevolentiam comparetis. Et tamen ſocii veſtri, quos familiariter habuiſtis, habetis, & habebitis, quamdiu Deus permiſerit, me vobis contraria conſulere mentiuntur; dicentes quod ego vos inſtigabam, ut a Domini Regis obſequiò recederetis, & quod nullum Militem honoraretis. Novit Deus, & vos noviſtis, quia ſemper conſului, ut debitum Regi præſtaretis obſequium, & veſtram quoad Deum & homines ſervaretis honeſtatem.

## EPISTOLA VIII.

Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo quidam Amicus ſuus.

*Reverendo Domino & Patri Thomæ, Dei gratia Venerabili Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Suus ille proprius in tribulatione patientiam non deſerere.*

LEgitur Conſtantii Principis temporibus quoſdam minùs ſpirituales Epiſcopos, propriis prætermiſſis Eccleſiis, Curiæ frequenter interfuiſſe, turpi adulatione Cæſarem deliniſſe, Regiis potiùs quàm Evangelicis Edictis paruiſſe, in Principum ampliùs quàm Domini adjutorio confidiſſe. At contra Martinus, incomprehenſibilis meriti Turonenſis Epiſcopus, tabernacula peccatorum pro poſſe declinans, commiſſam ſibi Dei ſui Domum, licet ſæculo abjectus, devotiùs inhabitabat. Si quando tamen eum a Principe prætaxato accerſiri contingeret, ſeveritatis ei tam verba quàm vultum exhibebat, inhoneſtas Coepiſcoporum ſuorum blanditias arguebat, indiſcreti Principis exceſſus cohibebat, præferens animo humana carere gratia ſublimium vitia coercendo, quam a ſuperno favore excidere delinquentium errata confovendo. Et ecce tempora Conſtantii renovata jam cernimus. Hodiè namque quamplures noſtræ Paſtores Eccleſiæ a finibus terræ currunt audire & facere voluntatem Salomonis. Inſufficiens nimirum & modicum arbitrantur copioſæ Dei gratiæ dono adimpleri, niſi & contingat Regiis conſiliis adhiberi. Civilis etiam atque domeſtica vetus illa Machabeorum plaga eventu conſimili noſtram hodiè perturbat Eccleſiam. Cum enim Antiochus furia in Domini Sacerdotes nuper invectus Sancta Hieroſolymis conculcare, Hebræos a patriis Legibus revocare, Magiſtratuum Templi dignitates humiliare diſponeret, ecce aliqui progreſſi ex Iſrael, Viri utique peſtilentes, cladis proximæ ingruentiam expaveſcentes, aut certè Pontificis ſummi Prioratui invidentes, Regis indignationem remiſſa ſatis humilitate prævenerunt, quæ ſibi ad pacem forent intentius expetierunt, fœdum cum eo fœdus meruerunt, Prælati ſui devotioni tacitè detrahentes. Sed qui locum ſuum in pace conſtituit, diſſipet eos qui bella volunt. Et qui reprobat conſilia Principum, conſilia Achitophel, conſociorumque ejus adversùs David innocentem infatuet. Et quicumque cum Chore, Datan vel Abiron in hujus militantis Eccleſiæ Caſtris Sanctum Domini Aaron irritare præſumpſerint,

pſerint, Dathan & Abiron ſententia percellantur, in Cœlo vacui, terra abſorbeantur. Quatenùs quò animum ab exquirenda Cœli voluntate longiùs amoverunt juſtum innocentem perſequendo, eo terrenis affectibus profundiùs obruantur ineonvenientia exereendo.

Hæc idcircò dixerim ſpiritu anxiatus, quoniam cum Stephanus noſter, gratia plenus, fratribus & contribulibus ſuis verbum vitæ infatigabilis adminiſtraret, eum nihil morte dignum, nihil crimine notandum opere perpetraret, impii ſuper eum jacturam fecerunt. Et ecce inimici filii hominis, gladiis accincti, & ad nocendum præparati, trans mare, perque terras a Sæculari Poteſtate diriguntur, ut eandem citiùs evellat, arborem utique fructuoſam, quam plantavit, & ut immeritò humiliet, quem meritò exaltavit. Utque quam providè contulit, improvidè Fidelis ſui dignitatem imminuat. Quid igitur aget mitis & innocens Dei Athleta, extenti in ſe gladii neſcius & ignarus? Quorſum effugiet conſilio malignantium obſeſſus? Reſtat ut ad tolerantia animatus, tanquam aries de grege electus, charitatis pinguedine ſaginatus, Domino ſeſe immolandum exhibeat. Reſtat ut capitis ſui imitaror effectus ſine murmure, ſine contradictionis obſtaculo, varias iniquorum patiatur injurias, patienſque non comminetur, immò etiam pro injuriantiùm ſcelere deprecetur. Stet igitur Moyſes in confractione coram Divinæ Majeſtatis intuitu, ſedulò pro fratribus interpellans, qui vitulum conflatilem, vitulum utique auro plenum, abſque ejus conſcientia nuper adoraverunt.

Verumtamen articulo tribulationis elapſo, ac tempore retributionis accepto, eoſdem in criminis ultionem diſtrictius puniat, quos fraterna prius compaſſione piè defleverat, quatenùs juxta quod in maledictione ſeminaverant, de maledictione operis ſui fructum metant: ſicque proveniat, ut Joſeph adverſitatis probatus examine, gratiam tandem Pharaonis adeptus, Principum Ægypti fratrumque ſuorum cum gloria dominetur, quorum fuerat invidia contriſtatus. Undè quandoque & ipſi tribulationibus intercepti meritò ſe talia pati commemorent, quoniam in Fratrem ſuum abſque culpa exigente peccaverunt. Miro namque & ſubtili modo Convicanei Job amicum ſubvertere nitebantur, dum quidam de Sacerdotibus noſtris Principem Sacerdotum magis formidoloſè, quam ſincerè nuper conveniendum adiere, incorruptum corrupti, azymum fermentati, arte qualibet perſuadere attentantes, ut ſe quoque fermentari aſſentiret, qui utique fermenti non novit acedinem. Ad Joannem igitur ab Hieroſolymis Sacerdotes acceſſerunt, quis & cujus fuerit integritatis explorantes, ſed eo arundine vento agitata non invento, inutiles & inglorii receſſerunt. Siquidem qui ſic miſſi fuerant, erant ex Phariſæis. Utinam & invenerint Prophetam in Iſrael, qui Principis ſui lepram ejiciens, ne & ipſe lepram participet, oblatam auri vel veſtium, immò & Regni totius copiam execretur. Rex itaque Balac cum Fautoribus ſuis Balaam munere vel pollicitationibus corrumpendum expetiit, ut concluſum Dei Populum hoſtibus tam operis quam oris exponeret maledictione, cujus quidem regitur benedictione.

Sed ecce pluſquàm Balaam, immò nequaquàm Balaam, qui nec prece, nec pretio, minifvè appoſitis pauperum animas beſtiis tradere compelli potuit, ex quo ſemel ſuper his olim intellexit dictum: *Paſce oves meas*. In Daniele itaque, Juvene Regis Babilonii Statuam non adorante, fidem admiror, quam in Senibus & Contribulibus ſuis nequaquàm invenio. O ſi filii noſtri Aaron gentibus non commiſcerentur, ſi gentium opibus non contaminarentur, ſi Ordinis ſui dignitatem indiviſi tuerentur, quàm liberè, quam tranquillè fœderis Tabernaculum eum ejuſdem Miniſtris in medio Amorrhęorum inconcuſſi regerent & circumducerent! Sed quoniam remiſſi & indiſciplinati filii Heli propria ignavia in certamine corruerunt, ecce capta eſt ab Allophylis Arca Dei, & pro hoſtium voluntate ac diſpoſitione circumgyrata, filiiſque retrorſum alienatis, multiplicata eſt in eis ruina. Sed quicumque ſint Seniorum Iſrael Mandatorum tranſgreſſione polluti, ſtet Phinees noſter ſolus à Dei ſui Teſtamento non devians, crebriſque lachrymis iram Cœli placare non deſinat, donec imminens Eccleſiæ ceſſet quaſſatio. Et utinam reputetur ei ad juſtitiam à generatione in generationem uſque in ſempiternum. Amen.

## EPISTOLA IX.

Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo ſuus Clericus Herveus.

*Modeſtiſſimo Domino ſuo Thomæ, Dei gratia Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, ſuus Herveus ſalutem, & ſinceræ charitatis obtentum.*

EST undè reſpirare poſſit ac debeat animus tuus, hactenùs enormitate rerum concuſſus. Convaleſcit enim & redintegratur aliquamdiu languens, & impudenter lacerata Sponſa Chriſti ſacroſancta, & Religionis Mater Eccleſia, quæ te ſuo regeneratum ex ſinu, alimentis quoque ſui affluenter educatum, Sponſi tandem favore & gratia in eminenti ſuæ ſollicitudinis ſpecula collocavit Antiſtitem: Ubi quia te vigilem, fidum, & conformem languidis, & læſuræ ſuæ conſortem invenit, reformationis, quam pro Chriſti accipit clementia, meritò non relinquit extorrem. Hoc enim in ſe continet maternæ pietatis jus & privilegium, ut filiorum fletus convertat in riſum, eos amplectendo propenſiùs, quorum favorabiliores agnoſcit fletus. Quid favoris tibi parturiverit oppreſſio, quam pertuliſti, novit longè lateque per diverſos Mundi tractus diffuſa Catholicæ ſanctitatis Religio: Omnis, ut arbitror, lingua novit & natio, quòd in locis favor hilaris tui colit memoriam, ubi poteſtas duplicata nullam feciſſet notitiam. Plus tibi profuit nata turbatio, quàm profuiſſet quietis continuatio. Olim inſolens & erroneus Amicorum copia fortunatus credebaris, donec ſua ſors nubila detraxit, & te manifeſtis erraſſe monſtravit indiciis. Nam quos arridentis fortunæ longa tempora promiſerant immotos, hos mutatæ ſortis momentum levi turbine diſcuſſit, & ſuos eſſe docuit, non tuos. Et talium tamen confidentia, elatio forſitan eſt & inſolentia. Hæc eliminavit & his ſimilia non infructuoſa ſortis adverſitas, inſolentiam humiliatione, errorem diſcretione commutans, inſtru-

inſtructiorem ſuis circumquaquè te reddens aculeis. Quæ quamvis paucos ſinceræ fidelitatis oſtenderet amicos, eos tamen à fallacibus & fortuitis diſtinguens, cautionis & experientiæ plurimum ſolertiæ tuæ theſauris accumulavit. Te tibi quoquè ſolitò notiorem exhibuit, & quatenùs de domeſtico cordis tui vigore confidas, experimentis edocuit. Sanè quàm ſævientis fortunæ nondum attentata ſcrutiniis mens molliter illuſa & arroganter ſibi blandita ſponderat conſtantiam, quantam qualemque repereris, dum flagitioſa fatorum injuria, auræque vitalis immineret jactura, ipſa tibi fida deſcribas memoria, qui meliùs noſti. Notitiamque tui & tuorum nè parvi pendas, quàm obtulit examinatrix adverſitas. Porrò multipliciter examinatum reverenter approbat, & veneratur te noſtræ converſationis hominum pars potiſſima. Is præſertim, cujus præeminens eſt authoritas, qui te ſpeciali prærogativa inter probatiſſimos ſanctæ Matris Eccleſiæ filios plenæ devotionis & charitatis amplectitur brachiis, & in omnem deſtinat venerationem. Exindè tibi ſpes ſurgat, erigatur mens preſſa moleſtiis, reſpirent præcordia ſepulta doloribus: Pax in januis eſt. Succidit Deus arborem, quæ fructus faciebat amaros. Cujus ex radice licèt planta ſurrexerit, rore tamen Cœli non adjuta, nec radices agit, ſed areſcit. Marceſcens modò folium, quod induit, jam oneri ſibi eſt, non honori. Vix ſtanti terra relinquetur, quam inutiliter occupaſſe publicè clamatur. Exſtat oriens ex alto ſupremus Pater familiàs, inſipidæ ſuccisſor arboris, qui ſuos inducturus agricolas hoc plantationis genus radicitùs evellet, nec impunitum ejus præteribit authorem. Dominus exercituum faciet hæc. Cùm ira exarſerit in brevi, beati omnes qui confidunt in eo. Confidenter igitur hilareſcat Anima tua, nec confuſionis quidquam in viſceribus reſideat. Dominus Deus noſter, & qui non deſerit ſperantes in ſe. Ortæ quidem tempeſtatis horror auræ levioris intervallo detumuiſſe videri poterat, cujus ſi rediviva caligine nubila nondum ceſſant, fruſtrà fulgurationes & ceraunia ſuperaſti, ſi reſiduo procellarum leniori motu ſubmergeris. Rate navigas integra, remis acriter inſurge, portus propè eſt, ad quem tunc applicabis. Etiam diſpoſita tibi divinitùs ſorte contentus omnem emergentem rerum ſtatum in dilectioni Chriſti tibi profuturum poſueris. Scimus enim, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Præteritas delicias nè doleas amiſſas, nec futuras mundi verearis moleſtias: Præſentes facilè tranſcurres varietates. Non eſt, crede mihi, ſapientis dicere: Vivam. Sera nimis vita eſt craſtina: vive hodiè. Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum: Grata ſuperveniet, quæ ſperabitur hora. Si quadraginta dierum, nec ulteriùs, quaſi canonicam vivendi dilationem, qui occidit & vivere facit, Deus tibi prætaxaſſet immutabiliter, ſanè nullas in Barbariam fugas attentares: ſalubriùs ad commiſſæ tibi ſinum Eccleſiæ, & ad ſanctorum deceſſorum tuorum ſuffragia confugeres, compunctionibus & orationibus ibidem invigilans. Parùm etiam plebis ſtrepitum, vel potentum iras abhorreres. Nec cujuſque temeritatem punire contenderes: aliquid ſupremo Judici Judicandum reſervares. Salubriter rebus & domui tuæ diſponens, de craſtino ſupremæ diei non multùm ſollicitus, malignantium tumultus in contemptum deduceres. Inſtruit ſcriptura dicens: *Quaſi morientes*. Hujus igitur inſtructionis norma commonitus, vagas & turbatrices impatientiæ tuæ curas à corde relegans, ſpecioſiſſimam & excellentem dignitatis tuæ Sedem jugi converſatione, officioque debito, quaſi mortis ſub articulo, ſtudeas honorare. Ubi ſanctorum loci ſuffultus patrocinio, quatenùs inculpata moderatio permiſerit, plenam poſtulantibus juſtitiam exhibeas intrepidus. Siquandò Regia ſublimitas te evocaverit, accedas: Verbo lenitatis & patientiæ nunquàm deſtitutus ingenioſè cuncta modificare ſatagas. Sicubi graſſantis malitiæ refragata fuerit impunitas, cautè ſedens ad prætaxatum ſanctorum recurras præſidium. Poſtremò ſi ad compoſitam felicitatem adſpiras, æquo animo toleres oportet quidquid intra aream fortunæ geritur. Perſpecta poterit prodeſſe pagina, ſi non contemnitur: cujus monita, licèt minùs matura, quamvis canis elatraſſet, prudentis tamen viri non offenderent intuitum. In quibus nimirùm ejùs rei veniam expoſtulo, quòd pluralitate vocabulorum non debitam exprimo reverentiam, quam non latinitatis Regula, ſed adulatrix lingua creavit. Contemplatione modernæ malitiæ hæc utique, Serene Domine, vobis ſuggerenda diſpoſui, quàm ſi ſerena ſupprimerent tempora, mutaretur forſitan in aliquibus ſuggeſtio. Hac interim excitata Celſitudinis veſtræ prudentia, alacriter exſurgat, & de bono ſemper procedat in melius. Valeat & in longum extendatur vitæ veſtræ ſanitas & ſanctitas, chariſſime Domine. Item & in perpetuum vale.

## EPISTOLA X.

*Alexander Papa Rogero Eboracenſi Archi-Epiſcopo.*

QUantò perſonam tuam pro tua prudentia & honeſtate, & pro ea devotione, quam circa ſacroſanctam Romanam Eccleſiam, & perſonam noſtram habes, ſinceriori charitate diligimus, tantò juſtas poſtulationes tuas libentiùs ac faciliùs exaudimus. Ea propter petitioni tuæ gratum impertientes aſſenſum, Crucem ante te deferendi, ſicut prædeceſſores noſtri Romani Pontifices tuis Anteceſſoribus conceſſerunt, & ipſi ex antiqua conſuetudine uſi fuiſſe noſcuntur, Regem quoquè coronandi, ſicut ex literis Anteceſſorum noſtrorum prædeceſſoribus tuis conceſſum eſt, & ſicut eoſdem prędeceſſores tuos conſtat ex antiquo feciſſe, liberam tibi concedimus facultatem. Et ut conceſſio ipſa rata & firma inpoſterum habeatur, eam authoritate Apoſtolica roboramus, & p.' Scpi.ᵒ p.' confirmamus. Iſ.ᵒ &c. veſtræ q & confirmamus, &c. Si quis autem, &c. Datum apud apud montem Peſſulanum tertio Idus Juliis.

## EPISTOLA XI.

*Alexander Papa Rogero Eboracenſi Archi-Epiſcopo.*

PRo illa animi tui ſinceritate & devotione fidei, quam circa ſacroſanctam Romanam Eccleſiam, & ſpecialiter circa perſonam noſtram ha-

habuiſſe dignoſceris, cum ſemper animum & voluntatem habuimus tibi tanquàm chariſſimo Fratri noſtro deferre, & honori ac promotioni tuæ propenſiori ſtudio adſpirare. Indè utiquè fuit, quòd ad inſtantiam precum tuarum, inſpectis quibuſdam Reſcriptis Anteceſſorum noſtrorum, tibi nos recolimus conceſſiſſe, ut Crucem per totam Angliam ante te deferendi liberam poteſtatem haberes. Cæterùm quoniam adhuc ſuper hoc controverſia agitatur, & ipſa lis nondum debitum finem accepit, cùm poſſit ex hoc non modicum ad præſens ſcandalum provenire, ſi conceſſam tibi iſto tempore licentiam exerceres, volumus atque mandamus, ut ſicut nec ante conceſſionem noſtram in ipſo effectu dignitate hujuſmodi utebaris, ità ea nimirùm non utaris, quouſque de cauſa ipſa pleniùs cognoſcatur, & controverſia, quæ ſuper hoc vertitur, debitum recipiat complementum.

## EPISTOLA XII.

*Reſcriptum illarum Conſuetudinum, quas Avitas vocant. Quando & coram quibus facta eſt recognitio Regalium Conſuetudinum.*

ANNO ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo ſexageſimo quinto, Papatus Alexandri anno quarto, Illuſtriſſimi Regis Anglorum Henrici II. anno decimo, in præſentia ejuſdem Regis facta eſt recordatio, & recognitio cujuſdam partis Conſuetudinum, & Libertatum, & Dignitatum Anteceſſorum ſuorum, videlicèt Regis Henrici Avi ſui, & aliorum, quæ obſervari & teneri debent in Regno. Et propter diſſenſiones & diſcordias, quæ emerſerant inter Clerum & Juſtitias Domini Regis, & Barones Regni, de Conſuetudinibus & Dignitatibus Regni, facta eſt iſta recognitio coram Archi-Epiſcopis, & Epiſcopis, & Clero, & Comitibus, & Baronibus, & Proceribus Regni. Et eaſdem Conſuetudines recognitas per Archi-Epiſcopos & Epiſcopos, & Comites & Barones, & per Nobiliores & antiquiores Regni, Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, & Rogerus Eboracenſis Archi-Epiſcopus, & Gilbertus Londonienſis Epiſcopus, & Henricus Vintonienſis Epiſcopus, & Nigellus Elienſis Epiſcopus, & Wilhelmus Norvicenſis Epiſcopus, & Robertus Lincolnienſis Epiſcopus, & Hilarius Ciceſtrenſis Epiſcopus, & Joſelinus Sareſberienſis Epiſcopus, & Richardus Ceſtrenſis Epiſcopus, & Bartholomæus Oxonienſis Epiſcopus, & Robertus Herefordenſis Epiſcopus, & David Menevenſis Epiſcopus, & Rogerus Vigornenſis Electus, conceſſerunt, & in verbo veritatis viva voce firmiter promiſerunt tenendas & obſervandas Domino Regi, & Hæredibus ſuis, bona fide, & abſque malo ingenio, præſentibus iſtis: Roberto Comite Locheſtriæ, Riginaldo Comite Cornubiæ, Conano Comite Britanniæ, Joanne Comite de Augo, Rogerio Comite de Clare, Comite Gaufredo de Maudevide, Hugone Comite Ceſtriæ, Wilhelmo Comite de Arondel, Comite Patrivo, Wilhelmo Comite de Ferrariis, Richardo de Luci, Remaldo de Sancto Walento, Rogerio Bigot, Remaldo de Warennis, Richerio de Aquila, Wilhelmo de Branſa, Richardo de Cambilla, Nigello de Mombray, Simone de Bello-Campo, Humfrido de Boun, Mattheo de Herfordia, Waltero de Meduana, Manaſſe Biſeth Dapifero, Wilhelmo Malette, Wilhelmo de Curti, Roberto de Duneſtavilla, Joſelino de Baillolio, Wilhelmo Lanvalis, Wilhelmo de Cauveto, Gaufrido de Beir, Wilhelmo de Haſtinga, Hugone de More-Villa, Alano de Nebillis, Simone filio Petri, Wilhelmo Malduit Camerario, Joanne Malduit, Joanne Mariſcallo, Petro de Mara, & multis aliis Proceribus & Nobilibus Regni, tam Clericis quàm Laicis.

Conſuetudinum verò & Dignitatum recognitarum quædam pars præſenti Scripto continetur. Cujus partis Capitula hæc ſunt.

Hæ ſunt autem Leges, quas Henricus Rex Angliæ petiit ſibi confirmari à Beato Thoma Martyre. Habentur ſuperiùs, ideoque non ſunt repetendæ.

Facta eſt autem prædictarum Conſuetudinum & Dignitatum recordatio Regiarum à præfatis Archi-Epiſcopis, & Epiſcopis, & Comitibus, & Baronibus, & Nobilioribus & Antiquioribus Regni, apud Clarendonam, quarta die ante Purificationem Sanctæ Mariæ perpetuæ Virginis, Domino Henrico filio Regis cum Patre ſuo Domino Rege ibidem præſente.

Sunt autem & aliæ multæ & magnæ Conſuetudines & Dignitates Sanctæ Matris Eccleſiæ, & Domini Regis, & Baronum Regni, quæ in hoc Scripto non continentur. Quæ ſalvæ ſint Sanctæ Eccleſiæ, & Domino Regi, & Hæredibus ſuis, & Baronibus Regni, & in perpetuum inviolabiliter obſerventur.

## EPISTOLA XIII.

*Has Litteras miſit Henricus Rex Angliæ ſingulis Epiſcopis Angliæ.*

NOSTI quàm malè Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus operatus eſt adversùm me & Regnum meum, & quàm malè receſſerit. Sed ideò mando tibi, quòd Clerici ſui, qui circa ipſum fuerunt poſt fugam ſuam, & alii Clerici, qui detraxerunt honori meo & honori Regni, non percipiant aliquid de reditibus illis, quos habuetunt in Epiſcopatu tuo, niſi per me. Nec habeant aliquod auxilium vel conſilium à te.

Teſte *Richardo de Luci*, apud Merleberg.

## EPISTOLA XIV.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo quidam Amicus.*

HÆC Epiſtola, exponens crudelia Regis Mandata, habetur ſuperiùs, ac proindè non eſt repetenda.

## EPISTOLA XV.

*Has Litteras miſit Henricus Rex Angliæ ſingulis Vice-Comitibus Angliæ, in principio perſecutionis Sancti Thomæ.*

PRÆCIPIO tibi, quòd ſi aliquis Clericus vel Laicus in Bailia tua Romanam Curiam appellaverit, eum capias, & firmiter cuſtodias, donec voluntatem meam percipias. Et omnes & reditus & poſ-

& poſſeſſiones Clericorum Archi-Epiſcopi ſaiſias in manum meam, ſicut Randulphus de Broc, & alii Miniſtri mei tibi dixerint. Et omnium Clericorum, qui cum Archi-Epiſcopo ſunt, Patres & Matres, fratres & ſorores, nepotes & neptes pones per ſalvos plegios, & catalla eorum, donec voluntatem meam indè percipias, & hoc Breve tecum afferas, cùm ſummonitus fueris.

## EPISTOLA XVI.

HÆ ſunt Conſtitutiones, quas conſtituit Rex Henricus in Nortmannia, & mandavit Juſtitiis ſuis, Ricardo de Luci, & duobus Archi-Diaconis Gaufredo & Richardo, & omnibus Principibus & Populis Angliæ, juranda & ſervanda contra Papam Alexandrum & Beatum Thomam Cantuarienſem Archi-Epiſcopum. Harum latores fuerunt Wimerus Presbyter, & prætereà Vice-Comes, & Walterus de Grimes.

Etiam hæ Conſtitutiones habentur ſuperiùs.

## EPISTOLA XVII.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo. In initio tribulationis.*

LItteras, quas nobis tua Fraternitas deſtinavit, & ea quæ Nuncius tuus nobis viva voce propoſuit, attenta diligentia audivimus, & graves anxietates & amaritudines, quibus animus tuus aſſiduè affligitur, pleniùs attendimus. Undè his auditis & cognitis ſpiritus noſter commotus eſt, & valdè turbatus, quibus cordi libenter in tuis proſperitatibus delectari, & item in adverſis tanquàm Fratri chariſſimo plurimùm condolere. Tu ergò, ſicut Vir conſtans & prudens, recolens ſæpè quod dicitur, *Ibant Apoſtoli gaudentes à conſpectu Concilii*, & cætera, hujuſmodi anguſtias in patientia toleres, & non plus quàm oporteat, tuus ſpiritus anxietur, ſed dignam in teipſo conſolationem recipias, ut & nos tecum pariter in eo conſolemur, qui te ad corroborationem Catholicæ & Chriſtianæ veritatis hoc neceſſitatis articulo reſervavit, & cujus beneplacitum eſt eorum, quæ minùs licitè commiſiſti, maculas abſtergere, & per varias afflictiones punire, nè videantur in diſtricto examine punienda reſervari. De cætero non tibi grave ſit, nec ſicut ex litteris, quas Clerico tuo miſiſti, accepimus, ulla ratione meticuloſum, quòd es ad Sedem Apoſtolicam appellatus. Quia gratum nobis eſt & acceptum, & volumus, ut ſi illi, qui te appellaverunt, fortè venerint, tu per teipſum, ſi tibi viſum fuerit, appellationem ipſam omni dubietate & dilatione poſtpoſita proſequaris. Nec unquàm authoritate Romanæ Eccleſiæ aliquis poſſit conſtantiæ timorem incutere ſeu dubietatem, quia nos jura & dignitates Eccleſiæ tibi commiſſæ, quantùm ſalva juſtitia & ratione poterimus, ſtudioſiùs tibi curabimus, Authore Deo, conſervare, ſicut illi quem in facto Eccleſiæ conſtantem reperimus, & fortiſſimum propugnatorem. Ad hæc Fraternitati tuæ præcipiendo mandamus, quatenùs te in Cantuarienſem Eccleſiam recipias, & paucis quidem retentis admodùm neceſſariis, ad minùs quàm poteris, per terram illam diſcurras. Illud autem ſpecialiter ſuggerimus tuæ Providentiæ, ut nullius timoris vel adverſitatis obtentu, quæ tibi poſſit accidere, juri & dignitati Eccleſiæ tuæ abrenunciare cogaris. Datum Senonis, ſeptimo Kalendas Novembris.

## EPISTOLA XVIII.

*Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.*

LItteræ conſolationis, quas Veſtra nobis dignata eſt Paternitas deſtinare, magnum quidem mediocriter anxiato afferre poſſent remedium: aut ſi ſaltem noſtra circa unum aliquid figeretur anguſtia, ſpem nonnullam reſpirandi poſſemus ex eis concipere. At quoniam de die in diem malitia invaleſcit, multiplicantur injuriæ, non noſtræ, ſed Chriſti, immò quia Chriſti, eò magis noſtræ, ſuccedentibus ſibi invicem more fluctuum procellis, ſolum nobis videmus imminere naufragium. Nec aliud conſilium ſupereſſe, niſi ut ipſum quaſi dormientem in navi pro viribus noſtris excitantes dicamus: *Domine ſalva nos, perimus*. Et hoc ſanè aptiorem malignandi nacta eſt iniquitas occaſionem, quòd ſtatum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ infirmiorem conſpicit, ut verè liqueat, quòd quidquid in caput, ſive bonum ſive malum, ſive dulce ſive amarum defluit, per barbam deſcendens, nec oram veſtimenti relinquit intactam. Eripitur Jeſu-Chriſto, quod Sanguine ſuo comparavit. In ipſam ejus ſortem Poteſtas Sæcularis manum extendit. Adeò ut nec Sanctorum Patrum ſanctiones, nec Statuta Canonum, quorum apud nos etiam nomen exoſum eſt, nec Clericis quidem patrocinari valeant modò, qui ab hac juriſdictione huc uſque ſpeciali privilegio fuerunt exempti. Et quoniam enarrare vel proſequi ſcripto, quæ patimur, longum eſſet & tædioſum, ad Veſtram mittimus Paternitatem Magiſtrum Henricum, fidelem & familiarem veſtrum & noſtrum, in cujus ore poſuimus ſingula, prout vidit & audivit, ſeriatim Vobis exponenda: Et ſi placet, credite, tanquàm ſi nos loquentes audiretis viva voce. Hoc tamen ſciatis, quoniam, ſi fieri poſſet, multò libentiùs vos in perſona viſitaremus noſtra, quàm in alia. Loquimur vobis ſicut Patri & domino: Et quod dicimus, ſummo ſilentio petimus occultari. Nihil enim nobis tutum eſt, cùm omnia ferè referantur ad Regem, quæ nobis in conclavi vel in aurem dicuntur. Væ nobis, qui in hæc ſervati ſumus tempora, quorum diebus acceſſerunt hæc mala. Qui in priori ſtatu tanta potiti ſuimus libertate, quam modò dura & peſſima ſervitute recompenſamus! Fugiſſemus ſaltem, nè in direptionem patrimonium Crucifixi dari videremus. Sed quò, niſi ad eum, qui noſtrum refugium & virtus eſt, ignoramus. De Wallenſibus, & Oeno, qui ſe Principem nominat, Domine provideatis: Quia Dominus Rex ſuper hoc maximè motus eſt, & indignatus. Chariſſime Pater & Domine, benè valete.

## EPISTOLA XIX.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Hunibaldo Oſtienſi Epiſcopo.*

SAnctitati veſtræ, quam in Templo Dei columnam veneramur immobilem, dignum duximus aperire, quot & quantis oppreſſionibus Eccleſia Dei laboret in partibus noſtris, & quàm periculoſam tam in nobis, quàm in aliis membris ſuis ærumnam ſuſtineat. Ad hoc vobis pleniùs intimandum mittimus Magiſtrum Henricum, fidelem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ filium, noſtrumque familiarem, rogantes ut verbis ejus fidem adhibeatis, tamquàm ex ore noſtro procedentibus. Neceſſaria nobis eſt veſtri conſilii feſtinata reſponſio. Et cùm de die in diem ſuper nos indebitarum exactionum, immò Sacris Canonibus & Ordini noſtro penitùs adverſantium, invaleſcat inſolentia, ad vos poſt Deum confugimus, aliud refugium non habentes. Valeat memor noſtri Sanctitas Veſtra.

## EPISTOLA XX.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Bernardo Portuenſi Epiſcopo.*

HOrtatur nos, & loquendi parat fiduciam Sanctitatis veſtræ nota conſtantia, ut quæ Sancta Eccleſia in nobis, & aliis membris ſuis, in Anglorum Regno patitur, Veſtræ Diſcretioni curemus innoteſcere, ſperantes à vobis ſanum reportare conſilium, & neceſſariam tanto dolori medicinam. Verùm attendentes hujus noſtræ calamitatis ſeriem, nec facile nec tutum eſſe paginæ mandari, mittimus ad vos Magiſtrum Henricum, fidelem & familiarem veſtrum & noſtrum, ut fida relatione, prout vidit & audivit, univerſa vobis exponat, dictis ejus fidem adhiberi, tamquam noſtris, poſtulantes. Vos, Domine, juxta datam vobis à Deo ſapientiam, ſecundùm quod de ſtatu noſtro cognoveritis, conſilii veſtri ſolatium nobis, immò & toti Anglorum Eccleſiæ impartiri non differatis: quoniam in arcto poſiti ſumus, nec ullum præter Deum, & Sanctam Romanam Eccleſiam auxilium exſpectamus. Valeat, & ſubveniat nobis Sanctitas Veſtra.

## EPISTOLA XXI.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Alberto Presbytero Cardinali.*

NIl nobis hac tempeſtate jucundius dari poſſet, quàm veſtræ copia præſentiæ, ut de ſtatu noſtro conferre poſſemus ad invicem, & veſtræ Diſcretionis conſilium reportare, quod in omnibus vivax & efficax ſumus experti. Jucunda, inquam, nobis eſſet hujuſmodi collatio, quia perquàm neceſſaria. Paucos enim vel nullos apud nos reperimus, qui puræ veritatis tramite non claudicantes incedant, quaſi non magis quæ ſua ſunt quærant & curent, quàm quæ Jeſu-Chriſti, ſtudentes potiùs terreno Regi placere, quàm Cœleſti diſplicere formidantes. Loquimur vobis tanquàm ſpeciali Patrono & Amico fideliſſimo, non verentes animum noſtrum vobis aperire medullitùs, ut tamen quod dicimus, ad aliam non tranſeat audientiam, in fide & dilectione ſuppliciter obſecrantes. In tot & tantis apud nos Sanctæ Eccleſiæ libertas impugnatur, ut vix ad videndum ſufficere poſſimus vel audiendum. Emergunt quotidiè nova, & prioribus inaudita ſæculis exiguntur. Imponitur ſilentium Legibus, & Regula Canonum à ſorte Domini penitùs excluſa, novis Legibus ſubjiciuntur Clerici, & pro voluntate Laicæ Poteſtatis agitantur. Scimus quia Dominum Regem tenerè diligitis & fideliter, ideoque manifeſtiùs vobiſcum loquimur, ut acriùs condoleatis. Difficile & longum eſt omnia ſcripto complecti, ideoque Magiſtrum Henricum, fidelem & familiarem veſtrum & noſtrum, ad vos tranſmittimus, qui ſecundùm quod vidit & audivit, rerum ſeriem geſtarum vobis pleniùs exponet. Cui, ſi placet, credite tanquàm nobis. Si tamen fieri poſſet, mallemus in propria perſona noſtra vos viſitare, & vivas à vobis audire & reddere voces, quam aliter. Nullum, niſi Deus dederit, nobis adeſt conſilium, quia inter Barbaros nobis eſſet meliùs ſervire, quàm hæc mala diebus noſtris in Sancta Eccleſia videre. Valete, chariſſime Domine.

## EPISTOLA XXII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Hyacintho Cardinali Diacono.*

ABundaverunt mala ſuper capita noſtra, contumeliis & injuriis ſupra modum afficimur, ſaturati ſumus opprobriis: Et qui inſurgunt in nos, fortè vivos deglutiſſent nos, niſi quia ad ſummi conſilii Angelum & Sanctam Romanam Eccleſiam confugimus, in qua poſt Deum ſpei noſtræ ſumma conſiſtit, à qua ſi, quod Deus avertat, ceciderimus, omni conſilio deſtituti, quid nobis agendum ſit, penitùs ignoramus. Ut igitur eorum, quæ patimur, ſeriem pleniùs cognoſcatis, mittimus ad vos Magiſtrum Henricum, fidelem & familiarem noſtrum & veſtrum, ex cujus relatione ſtatus noſtri miſeriam perpendere poteritis. Et ſi placet, credite ei in his, quæ ex parte noſtra vobis dixerit, tanquàm ſi ex ore noſtro audiretis. Non differat, quæſo, veſtra Diſcretio ſuum nobis aperire conſilium, quoniam in arcto poſiti ſumus, & à vobis, in quo maximam habemus fiduciam, tanquàm Amico noſtro præcipuo & Patrono, ſolatium exſpectamus. Valeat, & compatiatur nobis Sanctitas Veſtra.

## EPISTOLA XXIII.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Nuntius ſuus.*

COmitem Flandrenſem non inveni: & in eo quærendo divortia facere mihi periculoſum, & vobis non expedire credebam. Rex Franciæ apud Sueſſiones cum multo gaudio me, & quod ei per me miſſum eſt, recepit, & in continenti Priorem Sancti Medardi Sueſſionenſis, diſcretum & magnæ authoritatis virum, ad Dominum Papam cum litteris ſuis deſtinavit. Quibuſdam etiam

ei viva

ei viva voce injunctis, ad negotium noſtrum ſpectantibus, quæ Scriptoris fidei committere non erat tutum. Cùm igitur ab eo diſcederem, manum meam tenens in ſua, in verbo Regio promiſit, quòd ſi vos ad partes ſuas tranſire contingeret, non ſicut Epiſcopum vel Archi-Epiſcopum vos reciperet, ſed tanquàm in Regno ſocium ſe vobis exhiberet. Eodem modo Sueſſionum Comes multis interpoſitis Juramentis aſſerebat, quòd Comitatum Sueſſionenſem & ipſius reditus univerſos in uſus veſtros conferet. Etſi regreſſus meus per eum fieret, ſe vobis per litteras ſuas ſignificaturum dicebat. His itaquè, prout potui, procuratis, unà cum prædicto Priore per terram Comitis Henrici, tum quia via brevior, tum quia ſecuritatem præſtabat ejus ſocietas, ad curiam feſtinavi. Verumtamen per duos dies, antequàm ego in conſpectu Domini Papæ comparuiſſem, Regis litteras præſentavit, & ſuper his, quæ ei viva voce injuncta fuerant, pertractavit. Deindè cùm & ego acceſſiſſem, cum ſuſpirio, & non ſine lachrymis à Domino Papa receptus ſum. Ipſe enim quæcumque in Concilio acta ſunt, de perſecutione Eccleſiæ, de conſtantia veſtra, qui Epiſcopi vobiſcum ſteterint, quomodò à vobis exiit; qui de nobis non erat, de judicio quod factum eſt de Clerico, & omnia ferè quæ in ſecreto commiſſa fuerant, antequàm ego veniſſem, & tota curia audierat, & per plateas prædicabantur. Nobis itaquè in partem ſecedentibus, ſingula Capitula, ſicut Memoriale noſtrum continebat, diligenter ei expoſui. Ipſe verò Deum, qui talem Eccleſiæ Paſtorem contulit, ſine intermiſſione magnificabat. Tota etiam curia fortitudinem in vobis commendat, cujus illa ſeipſam omnibus modis invenit expertem. Tanta etenim imbecillitate omnes laborant, ut minùs Deum timere, quàm hominem videantur. Eò enim quòd in Thuſcania Radicoſorum cum fratre & nepotibus Domini Papæ, & quædam alia Caſtra cum parentibus Cardinalium capta ſint à Theutonicis, quòd Joannes Cumini tamdiù apud Imperatorem moratur, quòd Comes Henricus ad Dominum Papam venire noluerit, quòd à Rege Angliæ Nuncium aliquem à longo tempore non receperint, aliiſque multis in idipſum concurrentibus adeò terrentur, ut tempore iſto Principem aliquem, & maximè Regem Angliæ, nullatenùs in aliquo audeant offendere, nec Eccleſiæ Dei, quæ ubique terrarum periclitatur, ſi poſſent etiam, attentarent ſubvenire. Sed hæc hactenùs.

De petitionibus veſtris quid actum, & quomodò in eis proceſſum, per litteras Prioris, & Domini Pictavienſis, qui per gratiam Dei Adventum meum per unum diem prævenerat, & tamquàm Amicus in negotiis veſtris ſollicitè & fideliter laboravit, liquidò cognoſcetis. Papa namquè iram Regiam omnibus modis declinans, vobis & Eboracenſi litteras mittit, non Præceptorias, ſed de firmanda & tenenda pace inter vos hortatur utrumque. Fratrem verò quemdam de Templo ad vos dirigit, ut utrumque veſtrum conveniat, & utrique ex parte Domini Papæ viva voce præcipiat, quòd nulla inter vos deinceps habeatur contentio de Cruce ferenda, neque de alio, donec Eccleſia Romana per Dei miſericordiam tranquillitatem pacis obtineat. Ut ad alia, ſi quæ interim inter vos exoriantur, decernenda ſufficiat. Eboracenſi verò, ne interim eam in Diœceſi veſtra ferre præſumat. Hoc quidem cum multa difficultate obtinere potuimus. Similiter Londonienſi ſcribitur: Sed undè ſemper elatus citiùs intumeſcat ad ſuperbiam, quàm excitetur ad virtutem. Hac itaque conſideratione Dominus Papa tranſcriptum earum ad vos tranſmittit, quatenùs eo inſpecto, ſi non vobis & Eccleſiæ judicetis expedire, apud vos remanerent.

De profeſſione autem facienda, à Domino Papa & Domino Pictavienſi multoties diſputatum eſt. Ad ultimum tamen obtinuimus, quòd ſi ipſe ſuper hoc requiſitus negaret vobis, tunc demùm cogeret eum, & faceret eam exhiberi. Quod vobis pleniùs per poſteriores litteras Domini Pictavienſis innoteſcet. Quæ autem priores, quæ poſteriores, in earùm ſubſcriptionibus apparebit. De negotio Sancti Auguſtini nihil omninò potuimus impetrare. Ipſe enim Privilegia, Monaſterio à Romanis Pontificibus indulta, aſſerit ſe vidiſſe, & eis contraire, ſicut dicit, eſt decretis Patrum & Eccleſiaſticis Inſtitutis authoritatem non exhibere. Noviſſimè nobis petitionem illam facientibus, ut ſcilicèt ipſe vos ad ſe venire præciperet, & ſuper hoc vobis litteras dirigeret, cum dolore & multa animi afflictione viſus eſt reſpondiſſe: *Abſit. Priùs finiantur dies noſtri, quàm nos videamus eum ſic exire, & Eccleſiam ſuam ſic deſolatam relinquere.* Conſervet vos Deus in omnibus viis veſtris. Apud Clarevallim, Ciſtercium, & Pontiniacum, interceſſione Domini Papæ, oratur aſſiduè pro vobis, & pro Eccleſia vobis à Deo commiſſa. Significet mihi Dominus meus de ſtatu ſuo quàm citò poterit, ut ſaltem in viſitatione ſua conſoletur anima mea.

## EPISTOLA XXIV.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Saresberienſis.*

Ex quo partes attigi Ciſmarinas, viſus ſum mihi ſenſiſſe lenioris auræ temperiem, & detumeſcentibus procellis tempeſtatum cum gaudio miratus ſum rerum ubique copiam, quietemque & lætitiam populorum. Egredientem verò de navi ſervientes comitis Epmenſis ex mandato ejus, procurante Ernulpho nepote ipſius, honorificè ſuſceperunt. Et mihi & meis domum & terram Comitis pro veſtra reverentia exponentes, liberum ab omni conſuetudinis onere perduxerunt ferè ad ſanctum Audomarum. Quò cùm veniſſem, procurante quodam Marſilio Monacho, qui apud Thilleham, & Irulege morari conſuevit, in Domo Sancti Bertini honeſtiſſimè receptus ſum. Et patenter intellexi, quòd Eccleſia illa ad honorem Cantuarienſis Eccleſiæ & veſtrum expoſita eſt. Et ſi placet, tam Comiti quàm Monachis, oblata vobis opportunitate, gratias referatis. Exindè cùm veniſſem Attrebatum, Comitem Philippum apud Excluſam Caſtrum, à quo Tyrannus Iprenſiſtam longa obſidione excluſus eſt, eſſe audivi. Illuc itaquè divertens, Domino miſericorditer iter meum in omnibus proſperante, non longè à Strata publica obvium habui quem quærebam. Ut enim more Divitum, quos oblectat hoc nugandi genus, in avibus cœli luderet, fluvios, ſtagna, paludes, & ſcaturigines fontium peragrans circuibat. Gaviſus eſt ſe veniſſe

veniſſe hominem, à quo fideliter audiret Angliæ ſtatum. Et ego magis, quia eum mihi Deus obtulerat: Ità ut ſine multo viæ diſpendio Mandatum veſtrum exequerer. De rege & Proceribus multa percunctatus eſt, ſed ego temperavi reſponſum, ut me nec de mendacio conſcientia reprehendat, nec temeritatem meam in his, quæ ad Regem ſpectant, quiſquam poſſit arguere. Veſtras verò anguſtias audiens vobis compaſſus eſt, auxiliumque prŏmittit. Naves etenim procurabit, ſi hoc neceſſitas veſtras exegerit, & ipſe antè, ut oportet, præmoneatur. Si verò ad hoc vos tempeſtas impulerit, præmittite aut Philippum Emptorem veſtrum, qui & Comitis authoritate utatur, & cum Nautis & Vectoribus, prout expedierit, contrahat. Sic à Comite recedens, die ſequenti Noviomum veni.

Et neſcio quò præpetis & inquietæ famæ præconio calamitas Anglorum, Eccleſiarumque vexatio, quocumquè veniebam, fuerat divulgata: ut ibi multa audirem geſta in Conventu Londonienſi & Vintonienſi, quæ in Anglia nunquàm audieram. Et quidem pleraque, ut fit, majora & pejora veris referebantur. Ego autem hæc omnia, quæ per ora populi volitabant, ſtudioſiſſimè diſſimulabam. Sed nec ſimulanti proſpera plenè credebatur, nec adverſa diſſimulanti. Quodque miremini, Comes Sueſſionenſis ea die, qua Noviomi eram, omnes Articulos Londonienſis, neſcio Conciliabuli aut diſſuliabuli dicam, ità ſeriatim expoſuit, ac ſi interfuiſſet omnibus præſens. Non modò his quæ in Palatio geſta ſunt, ſed quæ ſecretiſſimè ab his vel ab illis dicta ſunt in Conclavi. Nec facilè crediderim, quin ibi ſivè de ſuis ſivè de noſtratibus cautos Exploratores habuerint Galli. Decanus autem Noviomenſis, vir integerrimæ fidei, concuſſionem veſtram non ſine multo dolore audierat: & ſe ad vos recipiendum præparat, non modò ſua omnia expoſiturus pro vobis, ſed pro Cantuarienſi Eccleſia, ſi oportuerit, ſeipſum poſiturus. Decreverat autem tranſire ad Curiam, ſed quia de ſtatu veſtro mœſtus eſt & ſollicitus, donec certioretur, domi expectat. Ibi à quibuſdam pro certo accepi Regem Francorum eſſe Lauduni, & prope eum Dominum Remenſem ejus exſpectare colloquium. Eos ergò adire propoſui. Sed propter Guerras, quas Comes de Roceejo & alii quidam proceres adversùs Dominum Remenſem exercebant, à propoſito revocatus iter Pariſiùs deflexi. Ubi cùm viderem Victualium copiam, lætitiam Populi, reverentiam Cleri, & totius Eccleſiæ majeſtatem & gloriam, & varias occupationes Philoſophantium admiratus velut illam Scalam Jacob, cujus ſummitas cœlum tangebat, eratque adſcendentium & deſcendentium Angelorum, lætæ peregrinationis urgente ſtimulo coactus ſum profiteri, quòd *verè Dominus eſt in loco iſto, & ego neſciebam*. Illud quoquè Poeticum ad mentem rediit: *Felix exilium, cui locus iſte datur*.

Evolutis autem paucis diebus in condncendo hoſpitio, & ſarcinulis componendis, Regem Francorum adii, eique ex ordine expoſui cauſam veſtram. Quid multa? Compatitur, promittit auxilium, & pro vobis Domino Papæ ſe ſcripſiſſe aſſeruit, & iterùm, ſi oportuerit, ſcripturum, & acturum quod poterit viva voce. Cùm verò eum ex parte filiæ ſuæ, quam nuper ſanam videram, quando à Domina Regina licentiam accepi, ſalutaſſem, reſpondit ſibi gratiſſimum eſſe, ſi illa jam ab Angelis recepta eſſet in Paradiſo. Cui cùm ego ſubjungerem, quia iſtud per miſericordiam Dei quandoquè veniet, ſed antè multis gentibus lætitiam dabit. Reſpondit Rex: *Hoc quidem Deo poſſibile eſt, ſed longè veriſimilius, quòd multorum futura ſit cauſa malorum. Sed abſit, licèt illa quidem paternus præſagit animus. Quia vix impleri ſpero, ut ab ea poſſit aliquid boni eſſe*. Regem noſtrum Franci timent pariter & oderunt, ſed tamen quòd ad illos, quieto & alto ſomno dormire poteſt.

Et quia Remenſem adire non potui, literas meas ad Abbatem S. Remigii amiciſſimum mihi direxi, ut in hac parte ſuppleat vices meas. Cæterùm mihi videtur eſſe conſilium, ut per aliquem Monachum Boxleie, aut aliundè Nuncium fidelem literas veſtras cum aliquo munuſculo tranſmittatis ad Dominum Remenſem, contrahatiſque cum eo familiaritatem: Quia ille, quiſquis ſit in perſona, magnus eſt in Regno Franciæ, & in Eccleſia Romana multum poteſt, tum pro Rege, tum pro eminentia caſæ ſuæ. Ad Eccleſiam Romanam nondùm adſcendi, declinans, quantùm poſſum, nè ſuſpicio probabilis contra me concipi debeat. Et hoc ipſum, ſicut ex literis Domini Pictavienſis accepi, Domino Papæ & Curiæ ſatis innotuit. Receptis autem literis veſtris, illicò ſcripſi Domino Henrico, & Wilhelmo Papienſi, & ſatis explanavi, in quantam perniciem Eccleſiæ Romanæ tendant hæc, ſi proceſſum habuerint, quæ contra vos præſumuntur. Diſtuli autem illuc ire, quia de tranſitu Abbatis Sancti Auguſtini, aut Epiſcopi Lexovienſis nihil certum erat: & ſi ad Curiam venerint, nobis per Magiſtrum Henricum, qui ibi moratur, citò poterit innoteſcere.

Verùm quid ibi tunc poſſimus, non clarè video. Contra vos enim faciunt multa, pauca pro vobis. Venient enim magni viri, divites in effuſione pecuniæ, quam nunquàm Roma contempſit: eruntque non modò ſua, ſed Domini Regis, quem Curia in nullo audebit offendere, authoritate freti. Ad hæc muniti erunt privilegiis Eccleſiæ Romanæ, quæ in hujuſmodi cauſis nunquàm cuicumque Epiſcopo detulit aut Caro. Dominus Papa in cauſa hac nobis ſemper eſt adverſatus, & adhuc non ceſſat reprehendere, quòd fecit pro nobis Cantuarienſis Eccleſiæ amator Adrianus, cujus mater apud vos algore torquetur & inedia. Nos humiles, inopes, immuniti nunquid poterimus verba dare Romanis? At illi pridem ſuum Comicum audierunt, ut non emant *Spem* pretio. Sed ſcribitis, ut tandem, ſi alia via non potuerit, promittamus ducentas marcas. At certè pars adverſa, antequàm fruſtretur, trecentas dabit aut quadringentas. *Nec ſi muneribus certas concedet Jolas*. Et ego reſpondeo pro Romanis, quòd pro amore Domini Regis, & reverentia Nunciorum mallent plus recipere, quàm ſperare minùs. Stant autem pro vobis, quòd pro libertate Eccleſiæ tribulamini, ſed honeſtatem cauſæ noſtræ extenuantes Excuſatores Regis, & Æmuli veſtri, hoc temeritati quàm libertati magis adſcribere conabantur. Et ut eis citiùs credatur, ipſi Domino Papæ, quia *venas hujus ſuſurri jam audiit auris mea*, dabunt ſpem venien-

veniendi in Angliam, dicentque Regii filii dilatam Coronationem, ut manu Apoſtolica conſecretur, & ſciatis ad hoc promptos eſſe Romanos. Jam enim quidam nobis inſultant, dicentes Dominum Papam ad Cantuarienſem Eccleſiam acceſſurum, ut moveat candelabrum veſtrum, ibique aliquamdiu ſedeat. Nec tamen credo, quòd Dominus Papa iſtud adhuc conceperit. Nam, ut audio, multam ejus pro conſtantia veſtra habetis gratiam. Sed unum procul dubio ſcio, quia Lexovienſis, ſi venerit, nihil aſſerere verebitur. Notus enim mihi eſt, & in talibus expertus ſum ejus fallacias. De Abbate quis dubitat? Poſtmodò ſcripſit mihi Epiſcopus Pictavienſis, quòd adversùs Abbatem S. Auguſtini nihil potuerat impetrare, etſi plurimam dediſſet operam. Ibimus tamen illuc, Authore Deo, quoniam ità præcipitis, & quid poſſimus, experiemur. Sed ſi fruſtrà, nobis imputari non debet, quoniam, ut ait Ethicus: *Non eſt in Medico ſemper relevetur ut æger. Interdùm docta plus valet arte malum.*

## EPISTOLA XXV.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Pictavienſis Epiſcopus.*

EXcitatus præcurrentis famæ celebritate, & nominis veſtri præconio, antequàm Nuncium veſtrum viderem, ad Curiam feſtinavi. Sed priuſquàm vel ipſe illuc perveniſſem, jam omnibus omnia innotuerant, & plena erat omnis terra gloria Domini, & magnificabat omnis Auditor, quòd inventus eſt qui coram Principibus terræ loqueretur prudentiam. Quamvis igitur Patriarchatus veſtri ſedes ampliſſima ſuæ dignitatis nobilitate præfulgeat, veſtro tamen per gratiam Dei merito plurimùm illi honoris acceſſit, ut quod loci illius Antiſtitibus familiare videbatur, nunc per vos in ea perpetuatum eſſe credatur. Et nunc quidem tantò glorioſiùs, quantò ſæculi illius Principes modeſtiùs incedebant, & eidem Deceſſores veſtri Principibus ſuis minùs putarentur obnoxii: Præſertim cùm & Mater noſtra Sacroſancta Romana Eccleſia nullam eo tempore integritatis ſuæ pateretur diviſionem. Qui ergò vobis dedit incipiendi audaciam, dabit & in perſeverando conſtantiam, Dabit & in boni operis perſeverantia proventum: aut illum utiquè, quem deſideramus, aut certè fructuoſiorem. Nam quod ad humanum auxilium attinet, nihil eſt quod de Curia in aliquo, quod Regem offendere debeat, exſpectetis. Cùm enim tam nos, quàm Nuncius à Latere veſtro tranſmiſſus circa porrectas à nobis petitiones per multos dies laboraverimus, vix in una obtinuimus. Et illa quidem tam trepidè conſummatur, ut nihil Scripturæ committatur, ſed tantùm vivæ vocis reſponſali credatur. Aſſeverabat tamen adhuc Dominus Henricus Piſanus ſe ad extorquendam Domini Londonienſis Profeſſionem laboraturum. Timeo nè incaſſum. Quoniam omnia, quæ pro ea obtinenda mihi proponi poſſe videbantur, allegaveram. Primùm, quòd eum tranſlatio ab omni obligatione liberaſſe videbatur. Nequè enim in hujus Eccleſiæ Epiſcopum recipi poſſet, niſi alterius Eccleſiæ Epiſcopus eſſe deſineret. Quòd ſi Epiſcopus eſſe deſiit, & Eccleſiæ Cantuarienſi obligatus eſſe. Ad hæc, quid ſi in aliam tranſiſſet Provinciam, nunquid non ſuo profiteretur Metropolitano? Ubi manifeſtum eſt, quòd illum tranſlatio à priùs facta profeſſione liberat. Cauſam quoquè non tacebamus, quarè etiam Romanæ Eccleſiæ expedire poſſet, ut fieret, eò quòd in nuper celebrato Conventu ſic ſe habuiſſet, tamquàm ſibi liber eſſe videretur. Conſuetudinem quoquè vulgarem prætendebamus: Quòd ſi quis novum feudum ab eodem Domino recipiat, Hominium quaſi ex nova cauſa iteratò facere compellitur. Ad quæ omnia hoc mihi reſponſum eſt, quòd Profeſſio ſemel facta ſic obligat perſonam, ut nullà ſtatus ſui mutatione liberari poſſit, donec in alterius tranſeat Juriſdictionem: nec eam aliqua ratione à vobis peti poſſe, niſi fortè de conſuetudine Eccleſiæ veſtræ eſſet quòd ſolius Archi-Epiſcopi Perſonæ, qui illum conſecraſſet, Profeſſio facta eſſet, & non ipſi atque Succeſſoribus ſuis canonicè ſubſtituendis. Quòd ſi ità eſſet, tunc quidem illam à vobis jure exigi poſſe, non utiquè ſuæ, ſed veſtræ ratione Perſonæ.

De cætero quod ad benedictionem Abbatis Sancti Auguſtini pertinet, fruſtra aliquid ſolatii exſpectatis. Quod igitur agitis, dilectiſſime Pater & Domine, ſolius Dei, & illius, cui Deo authore præſidetis, Eccleſiæ libertatum conſervandarum intnitu faciatis, & ab eo ſolo laboris hujus conſolationem & retributionem exſpectetis. Ego, ſicut à multis mihi proponitur, non modò ſimilem, ſed duriorem calculum exſpecto. Utinam exilii veſtri particeps futurus, aut primus. Nec utique nobis inglorium erit, ut qui pro vanitatibus & ſæculi delectationibus, multis ſæpè Mundi proſperis abuſi ſumus, nunc ſi neceſsè fuerit, pro retributione Cœleſti adverſa ſimul ſuſtinere non formidemus. Laborat tamen Piſanus noſter, ut mihi in loco tutiori proſpiciatur. Et idipſum ſe vobis per Abbatem de Eleemoſyna intimaſſe aſſeverat. Ego Pontiniacum proficiſcor, ut illius Religionis devotioni tam veſtram quàm noſtram commendem intentionem. Nam ibi Divinum implorandum eſt auxilium, ubi humanum deeſſe videtur. Orationibus Clarevallenſium per ipſum Papam nos commendari fecimus. Benè valeat Dominus meus.

## EPISTOLA XXVI.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo:*

AD aures noſtras Fraternitas tua noverit fuiſſe perlatum, & quadam nobis relatione ſuggeſtum, quòd occaſione cujuſdam exceſſus à Miſſarum propoſueris celebratione ceſſare, & à Conſecratione Sanguinis & Corporis Domini abſtinere. Quod utique quàm grave ſit, præcipuè in tanta Perſona, & quantum poſſit inde ſcandalum provenire, ſollicita meditatione conſidens, & hoc ipſum vigilantia tuæ diſcretionis attendat. Debet autem Diligentia tua prudenter avertere, quòd plurimùm intereſt, quando ex deliberatione & propria voluntate, & quando ex ignorantia vel neceſſitate aliqua committuntur. Aliter enim in his quæ ſpontanea voluntate, & aliter quæ ignorantia, ſicut dictum eſt, vel neceſſitate cogente fiunt, noſcitur procedendum. Et aliter illa, aliter iſta tractanda ſunt,

ſunt, & Viris diſcretis ac prudentibus metienda, velut Sacræ Scripturæ teſtimoniis edocemur. Intentio tua operi tuo nomen imponit. Nam ſicut & alibi legitur: *Uſque adeò voluntarium eſt peccatum, ut niſi fuerit voluntarium, non ſit peccatum*. Et omnipotens Dominus non factum agentis attendit, ſed conſiderat potiùs intentionem, & dijudicat voluntatem. Si igitur aliquid te recolis commiſiſſe, de quo propria te debeat conſcientia remordere, quidquid ſit, Sacerdoti, qui diſcretus & providus habeatur, tibi conſulimus per pœnitentiam confiteri. Quo facto & miſericors Dominus, qui multò ampliùs ad cor reſpicit, quàm ad actus, tibi conſueta pietatis ſuæ miſeratione dimittet. Et nos, de Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus meritis confidentes, te ab eo, quod eſt commiſſum, abſolvimus, & idipſum Fraternitati tuæ authoritate Apoſtolica relaxamus, conſulentes utiquè ac mandantes, ut poſteà à Miſſarum celebrationibus propter hoc non debeatis abſtinere. Datum Senonis, Kalendis Aprilis.

## EPISTOLA XXVII.

Alexander Papa Univerſis Suffraganeis Cantuarienſis Eccleſiæ.

*Alexander Epiſcopus, Servus Servòrum Dei, Venerabilibus Fratribus Univerſis Suffraganeis Cantuarienſis Eccleſiæ, Salutem & Apoſtolicam Benedictionem.*

SIGNIFICAUIT nobis Venerabilis Frater noſter Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, Sedis Apoſtolicæ Legatus, quòd ſi quandò vos appellatis ad præſentiam noſtram, vel Archi-Diaconi veſtri, ſuper aliquo certo negotio à præſentia ejus, Epiſcopatus & Archi-Diaconatus ſub protectione Apoſtolica ponitis, & appellatis ad annum. Et interim neque de præteritis commiſſis, neque de novis exceſſibus veſtris, ſive de Subjectorum veſtrorum delictis permittitis ipſum cognoſcere. Et omnem juſtitiam ejus ſuſpenditis, & prorsùs evacuatis. Quoniam igitur providendum nobis eſt, nè appellationis obtentu aut manifeſta delicta remaneant incorrecta, aut Subditi veſtri de ſuorum exceſſuum impunitate lætentur, Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenùs ſi vos Epiſcopatus, aut Archi-Diaconi veſtri Archi-Diaconatus ſuos Apoſtolicæ protectioni ſubjiciunt, & ad audientiam noſtram appellant, propter hoc memoratum Archi-Epiſcopum nullatenùs impedire tentetis, quò minùs de cauſis vel exceſſibus Subditorum veſtrorum cognoſcere valeat, & juxta meritorum qualitatem ipſos debita animadverſione punire, aut etiam exceſſus veſtros, ſi qui manifeſti ſunt & notorii, his dumtaxàt exceptis, ſuper quibus eſt appellatio interpoſita, poſſit dignè corrigere, & quod injuſtè factum eſt, ad rectitudinis tramitem revocare. Datum Anagniæ, ſecundo Idus Maii.

## EPISTOLA XXVIII.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo ſuus Ernulphus.*

VIX apud Dominum Meldenſem triduum peregeram, & ecce cum literis veſtris Wilhelmus Duretent Kalendis Aprilis advenit. Ad quarum ſuſceptionem non minùs gratulatus, quàm devotus ad obſequendum, in craſtino, ſi tamen antelucanum craſtinum dici debeat, primò habita ſacratiſſimæ diei reverentia, accepta ab Epiſcopo, cui adhærebam, benedictione, mandato veſtro inſtantiſſimam adhibiturus diligentiam, Sylvanectum veni, ibidemque Dominum Regem Francorum de perquirendo vobis hoſpitio, quanta potui humilitate, conveni. Solita mihi reſpondit benignitate, quòd de veſtro negotio ità inter Dominum Papam, & ipſum convenerat, quòd vos uſque ad Vallem Sanctæ Mariæ, Ciſtercienſis Ordinis Monaſterium propè Pontiſaram, accedere deberetis, ibique ſubſiſtere, donec ex communi conſilio propriùs evocemini. Nec eſſe interim ſuper hoſpitio veſtro multùm laborandum, cùm utrum illuc uſque veneritis, ſit incertum. Ad hæc cùm ſubjunxiſſem neceſſariam fore interim hoſpitii veſtri providentiam propter tantum undecumque concurſum, nè ſi fortè veneritis, vos & veſtri inhoneſtè vagemini, reſpondit ſe, cùm ad hoc ventum fuerit, operam daturum, ut tam ſuper hoſpitio quàm aliis, prout veſtram decet Excellentiam, provideatur vobis. Nihil ampliùs ab eo potui extorquere, licèt multa inſtitiſſem improbitate. Undè quæ hactenùs à me circa id acta ſunt, vobis ſignifico, veſtram deſiderans, ſi placet, iterùm audire voluntatem. Domus Fratris mei veſtra eſt, ſed à loco colloquii diſtat tribus leucis. Ego tamen interim quod potero faciam, & modis omnibus propinquius vobis hoſpitium perquiram. Sed Mandati veſtri adventum ſerum accuſo. Accelerari rogo Nuncium, ut acceleretur negotium. Tempus enim breve eſt, & tumultus tantus, ut vix locus pateat, qui jam non ſit occupatus. Valeat Dominus meus chariſſimus.

## EPISTOLA XXIX.

*Alexandro Papæ, & omnibus Cardinalibus, Inimici Thomæ Cantuarienſis Archi-Epiſcopi.*

MEDICINÆ potiùs tempus eſt, quàm querelæ. Nam peccatis exigentibus inter malleum & incudem poſita eſt ſancta mater Eccleſia, & niſi Divina ſuper eam reſpiciat miſeratio, ictum mallei eſt ſenſura. Crebreſcente enim Schiſmaticorum nequitia, pro fidei ſuæ defenſione & amore juſtitiæ Pater Patrum exulat à patria, & nè ad propriam ſedem liber ei pateat regreſſus, prohibet Pharaonis animus induratus. Accedit ad hoc, quòd Cantuarienſis Eccleſia tam in ſpiritualibus quàm in temporalibus miſerabiliter imminuitur, dum tamquàm navis in mari proprio Rectore deſtituta fluctuat, & ventis exponitur, dum ejus Paſtor infra nationis ſuæ terminos Regia poteſtate remanere prohibetur. Qui ſuo & Eccleſiæ ſuæ, noſtro etiam periculo, pœnarum & laborum ſecum nos expoſuit acerbitati, non conſiderans, quoniam blandiri oportet, non detra-

detrahere poteſtati. Qui nobis, licèt ejus laboribus totis affectibus compatiamur, ingratus exiſtit, & nos, cùm in eadem damnatione ſimus, perſequi non deſiſtit. Inter ipſum ſiquidem & Sereniſſimum Regem Anglorum quædam controverſia verſabatur. De utriuſque voluntate dies præfigitur, ut in eo, Juſtitia mediante, illorum controverſia terminetur. Ad eundem diem ex præcepto Regio Archi-Epiſcopi, Epiſcopi,& cæteri Eccleſiarum Prælati convocantur, ut quantò generalior eſſet Concilii celebratio, tantò manifeſtior fieret fraudis & malitiæ denudatio. Conſtituta die Catholici Principis conſpectui ſe præſentat Regni turbator & Eccleſiæ. Qui de ſuorum meritorum qualitate non ſecurus Dominicæ Crucis armat ſe vexillo, tamquàm ad Tyranni præſentiam acceſſurus. Nec modò Regia Majeſtas offenditur, ſed cauſæ ſuæ judicium Epiſcoporum fidei committit, ut ſic ab omni ſuſpicione liberetur. Reſtabat ut Epiſcopi cauſam judicio terminarent, ut ſic diſſidentes in gratiam fœderarent, & diſſenſionis eorum materiam ſepelirent. Occurrit tamen ille, & prohibet nè de ipſo coram Rege ſententia proferatur, ut ſic animus Regis graviùs accendatur ad iracundiam. Cujus exceſſus facit quantitas, ut ipſe author cuilibet ſe debeat exponere ultioni, erubeſcens pœnam meritam deprecari. Qui Principem, potiſſimùm in tempore perſecutionis Eccleſiæ, contra commoda Eccleſiæ offendere non horruit, cujus offenſio malleum perſecutionis Eccleſiæ augmentavit. Melius erat ſibi, ut felicitati ſuæ frœnum imponeret, nè dum ad rerum cacumen præſumptione pervenire nititur, præſumptionis ſuæ merito ad inferiora trudatur. Etſi eum non moverent Eccleſiæ detrimenta, debebant ſaltem revocare, nè contra Regem ageret, à Rege exhibita, tam in divitiis quàm honoribus, incrementa. At obviat adverſarius, & objicit quoniam ipſum coram Rege ſtare judicio eſſet Apoſtolicæ Sedis & dignitatis diminutio. Ac ſi neſciat, quòd etſi in illo judicio aliquantulùm Eccleſiæ dignitati derogaretur, diſſimulandum tamen erat pro tempore, ut pax Eccleſiæ redderetur. Objicit iterùm, Patris ſibi nomen adſciſcens, quòd arrogantiam videtur redolere, quòd Filii in Patris damnationem minimè debuerant convenire. Sed neceſſarium erat, ut patris ſuperbiam filiorum humilitas temperaret, ne poſt patrem in filiis patris odium parentaret. Liquet itaquè ex prædictis, patres ſanctiſſimi, quòd adverſarii noſtri irrita & inefficax debet langueſcere occaſio, qui ſola odii malignitate impetebat, nullius rationis fultus patrocinio. Et quoniam vobis omnium Eccleſiarum noſcitur ſollicitudo imminere, neceſſarium eſt vos circa ſtatum Cantuarienſis Eccleſiæ cautelam & diligentiam adhibere, nè eadem Eccleſia per ſui paſtoris exceſſus cogatur naufragium ſuſtinere.

## EPISTOLA XXX.

*Cauſa Thomæ Cantuarienſis Archi-Epiſcopi ante Dominum Papam.*

AD audientiam tuam, Pater Sanctiſſime, confugio, ut qui Eccleſiæ libertatem tanto tui diſcrimine redemiſti, eam vel ſolam, vel maximam meæ perſecutionis cauſam attendas, quòd exemplo tuo uſus ſum. Dolui enim ſtatum Eccleſiæ labefactari paululum, & jura ejus in avaritiam Principum diſſipari: Et occurrendum credidi morbo venienti. Et quò plus illi Domino meo, cui poſt Deum cætera debeo, me ſciebam obligatum, eò tutiùs iniquis ejus inſtigationibus arbitrabar reſiſtendum; donec obtinuerunt illi, & Serenitatem ejus obfuſcaverunt mihi. Exindè, ut mos eſt apud Principes, criminationes & calumnias injecerunt in occaſionem perſecutionis meæ: & ego ejici malui, quàm ſubſcribere. Acceſſit etiam his malis, quòd vocatus ſum coram Rege tamquàm Laicus, ut ſatisfacerem; & undè mihi ſuffragia ſperaveram, ſum deſtitutus. Animadverti enim Dominos & Confratres noſtros Epiſcopos iſtos pro Aulicorum arbitrio in me paratos animadvertere. Ità cunctis incurſantibus ferè ſuffocatus ad tuæ pietatis audientiam, quæ nec in extremis negligit, reſpiravi. Sub quo demonſtraturus adſto me nec ibi fuiſſe judicandum, nec ab illis. Nam quid aliud eſſet, patres, niſi veſtra vobis jura ſubtrahere? Quid aliud quàm ſpiritualia temporalibus ſubmittere? Semel natum hoc exemplum eſſet ad multa. Ideoque credidi firmiùs reſiſtendum, quòd affectus proclivior nocendi naſceretur, ſi priùs debilitatem agnoſcerent. At inquient, reddenda erant Cæſari quæ Cæſaris erant. Sed etſi in pluribus obtemperandum Regi, in illis tamen obtemperandum non eſt, in quibus efficitur, nè Rex ſit. Non eſſent illa Cæſaris, ſed Tyranni, in quibus etſi non pro me, pro ſeipſis ei reſiſterent. Nam ſi illi extremum reſervatur Judicium, qui potens eſt judicare corpus & animam, nunquid extrema erit inter homines & ſumma *poteſtas*, quæ judicat ſecundùm ſpiritum? Si juſtam foverent cauſam, quid me impetebant? Quid me arguunt, ſi ad eum appellavi, apud quem mentiri vel non licet, vel non expedit? Aut injuſtè in me cauſabantur, aut de juſtitia veſtra diffidebant. Dupliciter enim confundebar, ſi coram ſanctitate veſtra convincerer. Nunquid eorum perſecutionem metui, pro quibus tantis occurſibus me oppoſui? Obtinuiſſem, ſi voluiſſent illi. Sed malè caput agit, ſi à membris deſtituitur: Quin etiam ſi oculi linguam contra caput aſſumant. Si benè prævidiſſent, in ſe perniciem machinabantur, & eorum uſi ſunt principales auxilio in eorum ſervitutem. Quæ hæc tanti odii cauſa fuerat, ut pro me extinguendo ſeipſos extinguerent? Ità dum ſpiritualia pro temporalibus negligunt, deficiunt in utriſque. Quid quod me etiam reclamantem, & audientiam veſtram appellantem, Patrem ſuum in judicio damnare auſi ſunt? Quid etiam ſi in univerſam Eccleſiam cum offenſo nobis Principe adſpirationem fecerunt? Et te, Pater Sanctiſſime, ſuſpicio ità poterat attingere. At inquient, Regi tenebantur ex debito Domini. Sed illi corporaliter, mihi ſpiritualiter. Cui ſpiritualiùs teneri potuerunt, quàm ſibi ipſis? Nonnè potiùs corporalium damnum, quàm ſpiritualium negligendum fuit? Inquiunt rursùs, hoc tempore Principem non fuiſſe provocandum. Quàm ſubtiliter in ſuam ſervitutem argumentantur? Immò ipſi provocant, qui exceſſibus ſuis alas præbent, & ſuffragium. Quieviſſet enim, niſi acquieviſſent illi. Et quo tempore magis *neceſſaria* conſtantia, quàm inter perſecutores? Nonnè Familiares ejus perſecutionibus comprobantur?

bantur? Si ſemper occumbant, quomodò obtinebunt? Neceſsè eſt aliquandò reſiſtant. Condeſcende ergò, Pater Sanctiſſime, in fugam meam & perſecutionem, & me aliquandò magnum fuiſſe reminiſcere tempore tuo, & propter te injuriis laceſſitum. Utere rigore tuo, coerce eos, quorum inſtinctu nomen hujus perſecutionis obrepſit. Nec Domino Regi horum aliquid imputetur, qui hujus machinationis eſt miniſter potiùs, quàm repertor.

## EPISTOLA XXXI.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Saresberienſis.*

CUM Dominum Papam nuper ſollicitarem, & animarem, & viam, quam mihi videbar intellexiſſe, ad pacem ſibi & nobis reformandam ſtudioſiùs intimarem, reſpondit ſe ſpem concepiſſe pacis ex verbis Imperatoris, quæ ad Abbatem Sanctæ Mariæ transmiſerat, promittens Regem Angliæ facilè poſſe induci ad quæcumque vellet Dominus Papa, ſi ipſe Reges, ut diu petitum eſt, vellet confœderare. Ad quod quia Dominus Papa pronus eſt, & Rex Francorum facilis inclinari, de colloquio ſuo & Regum certus eſſe videbatur. Et jam Regem Francorum evocaverat, ut Purificationis feſtum ageret ſecum. Indè verò digrediens, Regem obvium habui prope Pariſios, & cum eo diu locutus ſum. Et licèt vobis & exulibus veſtris compateretur, & hanc Domini Regis duritiam improbaret, minori tamen fervore loqui videbatur de cauſa veſtra, quàm conſueverit. Cùm autem ipſum inſtantiùs animare ſatagerem, reſpondit ſe quidem ſatis tenerè diligere Paternitatem veſtram, & approbare cauſam, ſed vereri, nè ſi ipſo ſuadente aliquid faceret Dominus Papa, undè Regem Anglorum amitteret, ei de cætero imputaret Eccleſia Romana, quòd propter eum tantum Amicum amiſiſſet. Et hanc cauſam ſæpiùs inculcavit. Quòd verſans apud me attentiùs revolvebam, & metiebar in animo, quid ſperare poſſimus, cùm Rex Angliæ præſens fuerit proponens multa pro ſe, multa contra vos, & in ore ſuo nunc minis, nunc promiſſis, nunc variis pactionibus faciles & fluctuantes animos ſit moturus, præſertim cùm habeat ſibi Pincernam Regis, & quod magis eſt, Comitem Robertum, cujus uxor Abbatis mei cognata, cum aliis munuſculis trecentas ulnas telarum Remenſium Regi nuper tranſmiſit in Angliam ad camiſias faciendas. Eſt enim prudens mulier, & præter munera, quæ frequenter accipiunt maritus & ipſa, ſperat, quòd liberis eorum, quos multos habent, provideat Rex in matrimoniis nobilium perſonarum. Archi-Epiſcopus verò Remenſis Robertum Comitem tenerrimè diligit, & liberos ejus. Undè timeo, nè amicos hujuſmodi, cùm ad id ventum fuerit, facilè fortuna excutiat. Proindè conſilium meum, & deſiderium, & ſumma precum eſt, ut vos tota mente committatis ad Dominum, & Orationum ſuffragia. Quia ut in proverbiis ſcriptum eſt: *Turris fortiſſima Nomen Domini, ad quem ſiquis confugerit, de omni anguſtia liberatur.* Differte interim omnes alias occupationes, quantùm poteritis, quia licèt neceſſariæ, plurimumque videantur, quod ſuadeo præeligendum eſt, eò, quod magis eſt neceſſarium. Proſunt quidem leges & canones, ſed mihi credite, quia nunc non erit his opus. *Non hoc iſta ſibi tempus ſpectacula poſcit.* Siquidem non tam devotionem excitant, quàm curioſitatem. Nonnè recolitis, quia in anguſtia populi, ut ſcriptum eſt, *Inter veſtibulum & Altare plorabunt Sacerdotes & Miniſtri, dicentes: Parce Domine, parce Populo tuo. Exercitabar*, inquit Propheta, *& ſcopebam ſpiritum meum, in die tribulationis Deum exquirens manibus.* Ut doceat quia ſpirituale exercitium & mundatrix diſcuſſio conſcientiæ avertit flagellum, & impetrat miſericordiam Dei. Quis à lectione legum, aut etiam Canonum compunctus ſurgit? Plus dico: Scholaris exercitatio interdùm ſcientiam auget ad tumorem, ſed devotionem aut raró aut nunquàm inflammat. Mallem vos Pſalmos ruminare, & Beati Gregorii morales libros revolvere, quàm Scholaſtico more philoſophari. Expedit conferre de moribus cum aliquo Spirituali, cujus exemplo accendamini, quàm inſpicere & diſcutere litigioſos articulos ſæcularium literarum. Novit Deus, qua mente, qua devotione iſta proponam. Vos accipietis ut placet. Si autem iſta feceritis, vobis erit adjutor Deus, ut timeri non oporteat quid machinetur homo. Ipſe novit quòd in nullo mortali nobis, ut opinor, ſperandum eſt in præſenti anguſtia. Audivi tamen quòd Rex Franciæ pro vobis ſollicitaverit Dominum Papam, & Pontiniacenſibus gratias egerit.

Audivi quòd ſcripſeritis Archi-Epiſcopo Remenſi, ut res veſtras per Flandriam conduci faceret nomine ſuo, quaſi ſuæ futuræ erant. Quòd ſi verum eſt, miror plurimùm. Præterea dicitur, quòd Frater Hugo de Sancto Benedicto redierit ab Anglia, & quidam alii, Legatione Regis noſtri fungentes ad Dominum Papam & Regem Francorum, ſed quid attulerint, ſcire deſidero. Dicitur etiam quòd terræ motus nuper fuerit in Anglia circa Cantuariam, & Londoniam, & Vintoniam, ſed mihi de veritate non conſtat. Item dicitur, quòd Epiſcopi, in quorum Epiſcopatibus Eccleſiæ veſtræ ſunt, in eis modò juriſdictionem exercent, eò quòd Clerici veſtri attoniti nunc mutire non audent. Sed miror ſi verum eſt, niſi quia facilè crediderim eos libenter velle irrepere quocumque modo, ut quandoquè dicere poſſint ſe poſſediſſe. Nam, ut audio, Seſfridus Ciceſtrenſis vacante Cantuarienſi Eccleſia ſic occupavit Eccleſias illas, de quibus nunc contendit ſucceſſor ejus. Et licèt incredibile ſit quòd hoc faciant, mihi tamen bonum videtur, ut vobis proſpiciatis apud Dominum Papam, impetratis literis ejus patentibus, nè Cantuarienſi Eccleſiæ impoſterùm noceat, quidquid tempeſtate hac adversùs eam fuerit uſurpatum. Sed quæ geruntur in Anglia, ſæpiùs auditis & certiùs. Ideò precor, ut de ſtatu veſtro & Curiæ, & an Abbas, quem Dominus Papa in Angliam tranſmiſit, redierit adhuc, me per latorem præſentium certioretis. Præterea nolite oblíviſci verbum Lugdunenſe, undè ſollicitaſtis Dominum Henricum Piſanum.

Valete, & reducite ad memoriam, quia impiger ad obſequium Dei fuerit deceſſor veſter ea ipſa die, qua obiit. Valeant omnes veſtri. Salutat vos Abbas meus, & Epiſcopus Catalaunenſis, cum quo locutus ſum, ut unum de Clericis veſtris recipiat, qui libens acquieſcit, id dumtaxat petens,

tens, ut aliquem probum hominem mittatis. Recipiet tamen quemcumque miſeritis. Vos autem ſicubi tranſmiſeritis aliquem, inſtituite eum, ut modeſtè ſe habeat: Quia homines hujus Regni modeſti ſunt.

## EPISTOLA XXXII.

*Alexander Papa Londonienſi, & omnibus Epiſcopis Cantiæ Provinciæ.*

UNIVERSIS oppreſſis, & per injuriam gravatis ex Officii noſtri debito ſubvenire tenemur. Et præſertim Eccleſiaſticis viris, qui pro Eccleſiæ ſuæ libertate tuenda exilium ſuſtinere coguntur, nè in aliquo Juris ſui detrimentum incurrant, debemus providere. Qualiter autem Venerabilis Fratris noſtri Thomæ Cantuarienſis Archi-Epiſcopi Clerici pro Domini ſui fidelitate Principis indignationem incurrerint, & bonis ſuis fuerint hac occaſione privati, tantò certiùs veſtra novit diſcretio, quanto hac ex parte propriis oculis potuiſtis pleniùs inſpexiſſe. Undè quoniam indignum eſt, ut propter vim ſibi illatam aliquam beneficiorum ſuorum ſuſtineant læſionem, Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, & mandando præcipimus, quatenùs univerſos, qui jam Clericorum dictorum beneficia in abſentia de Mandato Regio perceperint, ad eorum integram reſtitutionem ſub anathematis interminatione, appellatione ceſſante, diſtrictiùs compellatis: nec in his exequendis remiſſi aut tepidi aliquatenùs appareatis. Datum Laterani, quinto nonas Maii.

## EPISTOLA XXXIII.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, Joannes de Saresberia.*

EX relatione Latoris præſentium, & literis quas mihi amici mei ab Anglia tranſmiſerunt, poteritis advertere, quis Eccleſiæ ſtatus ſit in Regno. Mitto etiam vobis litteras, quas mihi miſit Epiſcopus Bajocenſis, per Nuncium meum, quem ad ipſum deſtinaveram, ut per ipſum certiorarer de ſtatu Fratris mei, & rerum noſtrarum. Rex enim ei commiſerat reditus noſtros, quos in Saresberienſi Epiſcopatu habebamus. Quos autem habebamus in aliis Eccleſiis, partim Londonienſi commiſit, partim aliis. Qui tantam diligentiam adhibent, ut nihil indè poſſimus habere ego & frater meus, nec aliquis nomine noſtro. Et ſicut referunt qui de partibus illis redeunt, res noſtræ dilapidantur omninò, ut nec eccleſiæ, nec domus reficiantur. Ego ſuper hoc & ipſi Londonienſi ſcripſi, & Herefordenſi, & Vigornenſi, & Ciceſtrenſi Epiſcopis, & Archi-Diacono Pictavienſi. Ciceſtrenſis autem ſe à Domini Regis gratia excidiſſe conqueritur, & hæc verba ſubjungit: *Quia ſolus Londonienſis cenſetur nomine ſuo.* Nullus aliorum mihi reſpondit. Exſpecto tamen ut ſaltem verba dent mihi veteri amico ſuo in reditu Nuncii mei.

De Cantia autem nihil audivi. Veruntamen poſtquàm puer meus à vobis reverſus eſt, audivi quòd Rex Scotorum ſcripſerat vobis, & quòd obtinuerat à Rege pacem veſtram. Sed non potui fidem habere verbis: tum quia audio Scotorum Regem non acceſſiſſe ad noſtrum, tum quia negotium tam acriter inceptum video, ut non poſſit ſine miraculo facilè per literas expediri. Prætereà dicitur quòd Comes Flandrenſis rogatu Imperatricis & Reginæ magnos viros miſit ad Regem, agens de pace veſtra, & quòd redierunt. Sed quid retulerint, incertum habeo. Ad hæc quidam de Domeſticis veſtris, ut audio, ab expeditione Walliæ ad vos reverſi ſunt. Ea propter mihi reſcribi precor, & de Nuncio, quem ad vos tranſmiſit Rex Scotiæ, & de Nunciis Comitis Flandrenſis deſtinatis ad Regem, & quod audiſtis de Domino Rege, & Wallenſibus, & ſi quid de Domino Papa vobis innotuit, poſtquàm venit ad Montem Peſſulanum.

Deſidero autem de eo audire proſpera, eò magis quò illi ex magna parte, inter quos moror, ei vaticinantur adverſa. Dicunt enim quòd Piſani & Genuenſes, ac etiam Arelatenſes mare ingreſſi ſunt ex mandato Theutonici Tyranni, ut ei tendant inſidias, & pyraticam exerceant. Ut ſine manuductione eorum nulli omninò liceat navigare in illo mari. Adjiciunt etiam quòd in Eccleſiam Moguntinam velit intrudere illum non Chriſtianum, ſed Anti-Chriſtum, Apoſtatam ſuum, qui Reginaldo ſucceſſit in Officio Cancellariæ, & perſecutione Eccleſiæ, & colliſione ac ſtrage gentium, & everſione civitatum. Dicitur enim hoc promeruiſſe in eo, quòd Thuſciam totam Theutonicis ſubdidit, & Campaniam, ut Romanis nihil relictum ſit, nec in agris, nec in olivetis, aut vineis, extra mœnia Urbis. Undè, ut ajunt, incluſus populus, & quaſi affectus inedia obtinuit multis precibus, & pecunia data inducias uſque ad feſtum S. Michaelis. Tunc niſi Dominus Papa interim venerit & ſubvenerit, recepturi Guidonem Cremenſem, & in verba Theutonicorum juraturi. Et nè aliquid ſubtraham, afferunt neſcio quas Prophetiſſas Theutonicas vaticinatas eſſe, undè furor Theutonicorum poteſt ampliùs inflammari, & undè Schiſmatici animantur: Sed profectò potens eſt Deus conterere ſuperbiam Moab, valdè adverſùs Dominum ſuperbientis. Et arrogantia ejus major eſt quàm fortitudo. Undè in tanto rerum turbine nihil ſalubriùs arbitror, quàm ut confugiamus ad clementiam Chriſti, qui etſi iterùm crucifigitur, non occiditur, ſed Crucifixores ſuos in ultionem Columbæ faciet acerbiùs crucifigi. Et jam crucifigit pro parte, convocans adversùs eos peſtem & gladium. Et alios Angelos ſuos, per quos glorioſiùs punit contra eum immaniter gloriantes. Si vobis adfuerint Sancti Cantuarienſis Eccleſiæ Patroni, quorum memoriam haberi jugiter expedit, Deo Authore utiliter ſedabitur hæc procella, & nos feliciter ad optatum enavigabimus portum. Nec diffido quin eos habeamus propitios, ſi poſuerimus corda noſtra ſuper vias noſtras, & ità verſati fuerimus in exercitio Legis Divinæ, ut eam non minùs ſtudeamus facere, quàm audire. Nam ut ait ſapiens quidam: *Rerum experientia eſt Magiſtra intelligentiæ.* Valete.

EPI-

## EPISTOLA XXXIV.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Roberto Comiti Leiceſtriæ.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis, Dilecto in Chriſto Filio, & Amico, Nobili viro Roberto Comiti Leiceſtriæ, ſalutem cum Benedictione.*

EXſpectabam literas conſolationis tuæ, tamquàm amici cariſſimi, verba ſatisfactionis, tamquàm devotiſſimi Eccleſiæ filii, & verè pœnitentis. Sed quia neque litera conſolationem nunciat, nec verba ſatisfactionem inſinuant, affectu paterno reduco tibi delictum tuum ad animum, ut vel ſic immiſſa tibi à Deo pœnitentia, excutiatur à te ſatisfactio ad animæ conferens ſalutem, quam, teſte conſcientia mea coram Deo loquor, opto tibi pariter ut & mihi. Habet mater tua Cantuarienſis Eccleſia affectione materna queri de te, & cum Principibus tuis. Habeo & ego Pater tuus in Chriſto, ſponſus illius qualiſcumque. Primò, de illata nobis injuria. Secundò, de non revocata. Tertiò, de pœnitentia moroſa. Fortè diſſimulatis injuriam, non revocatis illatam, & quod periculoſius eſt, undè magis doleo, tardiùs quàm oporteat acceditis ad pœnitentiam, ſine qua nemo nocens abſolvitur. Rejecta filiali pietate itum eſt in viſcera Matris à filiis, nullo habito humanitatis intuitu, ſpreta etiam reverentia ac devotione, qua Patribus tenentur filii, contra omnem juris formam, contra omnem Eccleſiaſticam authoritatem, contra etiam ipſas ſuas ipſius Regni conſuetudines, quas dicunt Avitas, quarum occaſione perniciosè turbata ſunt omnia; quarum incommoditatibus concuſſa eſt duriter, & ad tempus depreſſa libertas Eccleſiæ, quæ per Dei gratiam nullius ingenio poterit convelli; quarum anguſtiis Chriſto inferendo injuriam per diſpendium Eccleſiæ itur in ruinam. Detracta ſunt ſpolia Patris, judicatus & condemnatus eſt Pater à filiis, & cum iniquis deputatus. Eſtnè auditum à ſæculo, quod actum eſt temporibus iſtis in terra iſta? Cantuarienſem judicari, condemnari, cogi ad præſtandam fidei juſſionem, quem & aliquandò proſcriptum injuſtè divina declaravit ſententia. Tradita eſt reverà terra in manus impiorum, quorum nondum completa eſt malitia. Commiſſa eſt enim eis virga Aſſur, virga furoris Domini, in correptionem & coercitionem Clericorum, cujus quoquè expleto officio, quod jam per miſericordiam Dei quaſi in limine, verendum eſt, nè, quòd abſit, ira Domini in contrarium converſa, furore ipſius graviùs accenſo in ſuam & ſuorum ultionem injuriæ, conterat ipſe Dominus & diſperdat de civitate ſua omnem operantem iniquitatem, pariter juvenem cum ſene. Nec mirùm. Non enim eſt hoc tempore qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum. Quis unquàm Patrem & Matrem afflixit contumeliis, injuriis affecit, addixit pœnis, & non incidit in maledictum, quod proceſſit de ore Altiſſimi? *Qui maledixerit Patri aut Matri, ſit ipſe maledictus.* Et ſi hæc maledicti pœna, an non erit malefacti ſeverior? Erit utiquè. Convertimini ergò, filii dilectiſſimi, celerem agite pœnitentiam, nè, quod abſit, ultio divina, quæ jam in januis eſt, irruat ſuper filios veſtros. Exciditnè à memoria veſtra, quod dicit ſcriptura? *Ibunt in exterminationem uſque in tertiam & quartam generationem, qui hæreditate quærunt ſanctuarium Dei poſſidere.* Chriſtus enim fundavit Eccleſiam, eique comparavit libertatem ſanguine proprio. Quis ergò eſt qui hujus commercii pretium redigere quærat in ſervitutem, judicare alienum ſervum? Domino ſuo cadere debet, aut ſtare. Si verò huic morbo, nè veniat in gente periculum, cupitis ſubvenire, occurrite animæ veſtræ periculo, ſaluti etiam Sereniſſimi Principis veſtri & Domini conſulite. Vobis forſan quærentibus de ſubveniendi modo, reſpondeo certè ſaluti Principis & veſtræ ſatis & prudenter eſſe conſultum, ſi cum humili pœnitentia, cum ſupplici ſatisfactione receſſerit ab injuria Chriſti & Eccleſiæ. Sunt iſta decentia Principem, ſunt & comparantia gratiam Divinam, ſunt & conſervantia ſibi honorem & generationi ſuæ. Sunt & verba iſta plena humilitatis, &, ut arbitror, affectus ejus, quem Regi ſuo debet Sacerdos, timens de proprio & Principis ſui periculo, optans ei ſalutem, quam & ſibi, tum ratione beneficii, tum officii neceſſitate. Valete.

Prætereà Nuncios noſtros, ſi placet, benignè ſuſcipe, audi benigniùs, & cum ipſis negotium Dei & Eccleſiæ ſuæ in remiſſionem peccatorum tuorum, quatenùs opportuniùs ſe tibi obtulerit, efficaciùs promove. Valete iterùm, & ſemper.

## EPISTOLA XXXV.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Pictavienſis Epiſcopus.*

PATERNITATIS veſtræ literas, quas noviſſimè nobis attulit frater Simon, devotè ſuſcipientes multùm conſolationis ex ipſis percepimus. Quas etiam quaſi quoddam remedium eorum, quæ contra votum noſtrum nobis prænunciata erant, habuimus. Congruo quoquè loco literas veſtras conſolationis, Cenomanni ſcilicèt, præſente Domino illius Sedis, recepimus. Qui & ille vir Catholicus, ſanctæ Eccleſiæ tribulationi compatiens, ex eiſdem literis animum, ex ſiniſtris prænunciatis non modicè afflictum, conſolatus eſt. Spem etenim nobis indè concipere licet, quòd ſi vera ſunt, quæ nunc proponuntur, Imperator ille, pluribus occupatus, tyrannidi ſuæ in Eccleſiam exercendæ minùs vacare poterit. Eſt autem ſuper quo miramur, literis veſtris non fuiſſe expreſſum, quid actum ſit in colloquio, quod Dominus Rex Francorum Altiſiodori habuit in Octavis Apoſtolorum. Conſultum verò nobis videtur, quòd beneficia, quæ idem Rex Francorum & Comes Henricus vobis obtuliſſe dicuntur, reciperetis, quibus patientiùs exilium veſtrum, donec Dominus ad propria vobis reditum pararit, ſupportare poſſitis. Dominus etiam Rex prædictus ſecretiùs & ſecutiùs conſilia ſua diſcretioni veſtræ concrederet, ſi quo beneficio vos ſibi obligatiorem & obnoxiorem ſperaret. Sed & multò ſollicitior fieret, ut vobis, vacante aliquo Epiſcopatu vel Archi-Epiſcopatu, in redituum perceptione provideret, ſi quid de Dominio ſuo in uſus veſtros contuliſſet, ut ſic propria ſua ad ſe redirent. Neceſsè quidem habetis, ſecundùm quod præſens temporis ſtatus

vobis

vobis dat conjicere, fortunæ veſtræ, quibuſcumque modis poteritis, conſulere, ut inimicis veſtris ad ſuam confuſionem videamini ad quantamcumque hujus exilii patientiam eſſe paratus. Undè, ut ſæpiùs diſcretionem veſtram diligenter commonuimus, adhuc etiam perſuadere intendimus, ut his, quibus carere poteritis, nos exoneretis, ad temporis malitiam reſpicientes, quæ vobis ad propria facilem vel citum reditum minimè repromittit. Scire autem veſtra debet prudentia, quòd nemo eſt, qui vobis ad ignominiam reputet, ſi præſenti ſtatui vos conformantes, ſed & domui Religioſæ, quæ vos exhibet, condeſcendentes, moderato & neceſſario tam equitaturarum, quàm perſonarum numero contenti eſſe velitis. Noſſe autem vos volumus, quoniam à Regina nec auxilium nec conſilium ſperare poteſtis, maximè cum totum conſilium ſuum in Radulphum de Faia, qui vos non minùs ſolito perſequitur, contulerit. Singuliſque diebus multæ ſuccreſcunt præſumptiones, quibus fidem fieri poſſe videtur, quòd infamia, cujus aliàs meminimus, veritati accedat. De cætero de rumoribus, quos ab Anglia referent ad Reginam à Rege commeantes, qui partem ſuam magnificare videntur, vobis communicare poſſumus hos: Scilicet quòd Dominus Rex jam ſecundò cum Walenſibus congreſſus, ſed, ut gloriantur, eos aggreſſus, illos confudit, & innumeram de eiſdem multitudinem interfecit. Regem verò ajunt de ſuis paucos amiſiſſe. Literarum verò, quas Rex Matri ſuæ deſtinavit, tranſcriptum vobis mittimus. Scriptum quoquè, quod magiſter Hugo, Clericus Richardi de Thelceſtre, vobis direxit, per manum latoris præſentium recipietis. Quid verò in colloquio de Salobesbiri actum ſit, nos neſcimus, præterquàm quòd Dominus Rex Epiſcopos, quos illuc vocaverat, emunxit, & eos ſtatim dimiſit, eorumque familias ſecum retinuit. Si qua alia veſtræ cognitioni expedire cognoverimus, vobis manifeſtare curabimus. Vos quoquè nobis vicem rependere dignemini. Valete.

## EPISTOLA XXXVI.

Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo quidam Amicus.

*Domino ac Patri ſuus ille, degener quidem, & ignaviæ ſuæ merito derelictus, Chriſto ſic compati, ut & conregnet.*

SUPER his quæ inſpectis ſanctitatis veſtræ litteris inquirenda cognovimus, pleroſque, prout oportere credebamus, quanta potuimus diligentia convenimus, & inter cæteros ac præ cæteris quò fiducialiùs, eò inſtantiùs illum, quem alterum te credebamus. Et eum quidem eundem atque in eodem reperimus. Auditis ſiquidem ille quæ in litteris continebantur, lachrymis ſuffuſus oculos, poſt ſingultus & multas de moribus & converſatione Cenſorini noſtri querimonias, exploratam ſæpiùs ſuper hoc mentem ejus reperiſſe ſe dicebat vehementer averſam, & revocari difficilem, utpotè cujus auribus ſuſurrones illi jugiter & inſtanter malitiæ ſuæ virus inſibilant: & nè quid audiat, quod animos ejus ab obſtinatione cœptæ malignitatis emolliat, indeſinenter invigilant. Ad hoc totis niſibus elaborantes, quatenùs in tantum veſtri odium exaſperetur, ut nullius interventu placiti vel perſonæ in gratiam qualiſcumque concordiæ poſſitis convenire. Nec exiſtimant ſe poſſe feliciter vivere, quoiſque certiſſimè ſe id effeciſſe compererint. Inter quos odioſus ille Richardus de Luci, proprii cognominis inimicus, præ cæteris hos nectit laqueos. In tantum, ut & ipſum plerumque, cui placere nititur, offendat, dum vehementiùs, & irreverentiùs veſtram perſonam, actus, & conſilia denigrare molitur. Undè aliquandò Henricus Cenſorinus Rex ipſe odio nugarum, quas audiebat ab illo, ad eum, quo hæc docente cognovimus, divertens mirari ſe dicebat, quòd non verebatur homo ille tot fabuloſa texere, quæ nec ipſe viderat, nec certo authore didicerat. Dum verò poſtmodùm de ſtatu rerum eidem Amico veſtro colloqueretur, in hunc incidere ſermonem, viſus eſt aliquantulùm animo fluctuare, quantùm ille conjicere potuit, tanquàm puderet eum acriùs cœpiſſe, quod facilè nequiret ad libitum terminare. Vereri præthereà videbatur cum Walenſibus congredi, ne fortè circa eos occupatum, Flandrenſes videlicet & Galli, turbare ſatagerent, atque idcircò, ſi vel levem, dummodò honeſtam, transfretandi haberet occaſionem, velle ſe tranſmarinas adire partes, ut cum illis ibi pace firmata, iſtos ſecuriùs debellaturus adiret. Suſpenſum tamen eſſe adhuc, nec certum ſuper hoc dicebat eum habere conſilium: Atque ideò illi veſtro videbatur, ſi vocaret eum litteris, vel per directum ad hoc Legatum Dominus Papa pro imminentibus Eccleſiæ periculis, atque pro Antiochenæ Urbis nuper ad eum perlata calamitate, atque de aliis hujuſmodi cum eo ſermonem habiturus, antequàm Romam rediret, facilè ad illas partes accederet, & ſuper hoc, undè nunc neminem vel audire dignatur, neque indecorum, ſed honeſtum ei eſſet, tanti Patris monitis acquieſceret. Hancque ſolam & ſingularem pacis inter vos reparandæ ſupereſſe viam. Sed cavendum ſummoperè, nè quid ab eo cauſa veſtri fieri videatur, antequàm eos, Domino largiente, convenire contingat. Incolumem vos Eccleſiæ ſuæ conſervet, pro quo patimini. Si quid poſſet ad veſtræ ſanctitatis libitum noſtræ parvitatis operula, reſcripto doceamur, affectuoſa devotione pariturі. Valeat in Domino ſemper Paternitas veſtra.

## EPISTOLA XXXVII.

Alexander Papa Gilberto Londonienſi Epiſcopo.

*Alexander Epiſcopus, Servus Servorum Dei, Venerabili Fratri Gilberto, Londonienſi Epiſcopo, ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem.*

AMEMORIA tua non credimus excidiſſe, qualiter chariſſimus in Chriſto Filius noſter Henricus, illuſtris Rex Anglorum multa olim à nobis precum inſtantia requiſivit, ut ab Herefordenſi Eccleſia, cui præeminebas, de te in Londonienſem Eccleſiam tranſlationem fieri concederemus. Utque ſuæ petitioni ſuper hoc impartiremur aſſenſum, neceſſitatem communem & utilitatem pariter proponebat, aſſerens quòd civitas illa quaſi Regia

gia Sedes exiſteret, & quia cunctæ Religionis & diſcretionis virtute crederet præeminere, conſilio tuo ſuper his, quæ ſaluti animæ ſuæ expedirent, & ad Regni augmentum pariter & conſervationem ſpectarent, ſpiritualiter & temporaliter uti volebat, & ideò magis proximum te deſiderabat & familiarem habere. Undè nos attendentes, quàm utiliter prudentia & Religio tua ſaluti ejuſdem Regis & Regni poſſet conſulere, & quanta ex eo valeat Eccleſiæ Dei utilitas & commoditas provenire, libenter ſuis precibus acquievimus, & te conceſſimus in Londonienſi Eccleſia promoveri. Et ideò quantò benigniùs ac facilius ejus beneplacitum & voluntatem complevimus, & tuæ pariter exaltationi intendimus & honori, tantò probitas tua circa incrementum & conſervationem Eccleſiæ ampliùs deberet eniti, & attentiùs circa hoc ac efficaciùs laborare, ut fructum, quem nobis idem Rex propoſuit, & nos ſperamus, exhibitione operis & ipſa rerum experientia cognoſcamus. Quomodò autem prædictus Rex à devotione Eccleſiæ, ab eo quod ſolebat, animum & mentem averterit, & eam in multis, ſicut in appellationibus noſtris, communicando etiam Schiſmaticis, & nominatim excommunicatis, & confœderando ſe eis, & in eo etiam quòd Venerabilem Fratrem noſtrum Thomam Cantuarienſem Archi-Epiſcopum de Regno ſuo exire coegit, quaſi perſequi & impugnare videtur, te non credimus ignorare. Quapropter ſollicitudinem tuam rogamus, monemus, atque mandamus, quatenùs adjuncto tibi Venerabile Fratre noſtro Roberto, Herefordenſi Epiſcopo, eundem Regem ſollicitè commoneas, & ſtudioſa exhortatione inducas, ut hujuſmodi propoſito pror-ſùs relicto, in eo quòd exceſſit, ſicut dignum eſt, ſatisfaciat, à pravis actibus omninò deſiſtat, Creatorem ſuum puro corde diligat, Matrem ſuam Sanctam Romanam Eccleſiam ſolita veneratione reſpiciat, nec eam viſitare volentes inhibeat, appellationes ad eam factas nullo modo impediat, & prædictum Fratrem noſtrum Archi-Epiſcopum ad Sedem ſuam benigniùs revocans & reducens, in Beati Petri & noſtra reverentia firmus immobiliſque conſiſtat, & ad opera miſericordiæ ac pietatis intendat: Eccleſias verò & Eccleſiaſticas perſonas, tam Regni quàm terræ ſuæ, nec per ſe gravet, ſicut facere dicitur, nec à quoquam gravari permittat, ſed eas diligat, manu teneat, & Regia protectione conſervet, ut ille, per quem Reges regnant, temporale ei Regnum conſervet in terris, & ſempiternum largiatur in Cœlis. Licèt autem nos eum pro multa devotione, & multis obſequiis nobis tempore neceſſitatis impenſis, ſicut excellentiſſimum Principem & inclitum Regem, affluentiori charitate diligamus, & ad ejus honorem, exaltationem pariter & augmentum, quantumvis ipſe aliter opinari videatur, ferventiori ſtudio adſpiremus, ei tamen proponas, quòd niſi maturiùs iſta correxerit, timendum ſibi erit, nè & Deus ei pro his omnibus graviter iraſcatur, & in eum atque ſuos debeat duriùs vindicare, & nos ipſi id non poterimus diutiùs in patientia ſuſtinere. Nec iſta pro nobis, quantum pro ejus ſalute & utilitate proponimus, qui magnifica devotionis & liberalitatis obſequia, quæ nobis ſicut diximus, tanquàm Rex Chriſtianiſſimus exhibuit ſæpè, ad memoriam reducentes, ejus gloriam & magnificentiam diligimus, & ſalutem ſuam, & Regni atque ſuorum, totis affectibus exoptamus. Ad hæc de tuæ Religionis & honeſtatis prudentia pleniùs confidentes, Eccleſiæ negotia experientiæ tuæ fiducialiùs committimus exequenda. Indè ſiquidem eſt, quòd Fraternitati tuæ præſentium authoritate mandamus, ut Denarium Beati Petri præſentis anni per totam Angliam fideliter recolligi facias, & eum ad nos, quàm citiùs poteris, tranſmittere non poſtponas. Rogamus etiam diſcretionem tuam, ut quouſque præſcriptum Denarium recolligas, de pecunia tua, vel aliunde mutuò acquiſita, nobis interim ſtudeas utiliter providere, & illam infra proximas Kalendas Auguſti nobis tranſmittas, eamdem poſteà de memorato Denario recepturus. Quod ita gratum nobis & acceptum exiſtet, quaſi ipſam nobis dono concederes. Datum apud Clarum Montem, ſexto Idus Julii.

## EPISTOLA XXXVIII.

Alexandro Papæ Gilbertus Londonienſis Epiſcopus.

*Patri ſuo & Domino, Summo Pontifici Alexandro Frater Gilbertus Londonienſis Eccleſiæ Miniſter, debitum ſinceræ charitatis & humilis obedientiæ famulatum.*

MANDATUM veſtrum, Pater in Chriſto chariſſime, debita veneratione ſuſcipientes, illicò Filium veſtrum, Dominumque noſtrum chariſſimum, illuſtrem Regem Anglorum, etſi in ipſis jam Walliæ finibus agentem Exercitum adivimus, & adjuncto nobis Venerabili Fratre noſtro Roberto Herefordenſi Epiſcopo, juxta veſtri formam Mandati diligenter & intentè convenimus. Cui ſingula quæ veſtris literis ſunt nobis expreſſa, ante oculos ponentes, ipſum obſecrando, & quantùm Regiam decebat Majeſtatem, arguendo, conſtanter & inſtanter hortati ſumus, ut de propoſitis ſibi ſatisfaceret, & ſi à rationis tramite deviaverat, ad viam veritatis & juſtitiæ redire veſtra per nos revocatus admonitione non tardaret: à Patre piè commonitus à pravis actibus omninò deſiſteret, & Dominum puro corde diligeret, & Matrem ſuam Sanctam Romanam Eccleſiam ſolita veneratione reſpiceret, nec eam viſitare volentes inhiberet, appellationes ad eam factas non impediret, & Patrem noſtrum Dominum Cantuarienſem benignè revocans & reducens, in Beati Petri ac veſtra reverentia firmus immobiliſque perſiſteret, & pietatis intendens operibus Eccleſias & Eccleſiaſticas Perſonas, tam Regni quàm terræ ſuæ, nec gravaret per ſe, nec per alium gravari permitteret, ſed ipſas diligens Regia protectione conſervaret, ut ille, per quem Reges regnant, temporale ſibi Regnum conſervaret in terris, & æternùm largiretur in Cœlis. Alioquin niſi monitis ſalutaribus acquieſceret, Sanctitas veſtra, quæ hùc uſque patienter ſuſtinuit, ulteriùs in patientia ſuſtinere non poſſet. Ad hæc adjecimus timendum ſibi fore, nè ſi errata non corrigeret, iram citò omnipotentis Dei incurreret, ut nec Regnum ejus diu ſtare, nec ſuos proſperari permitteret, ſed qui humilem exaltaverat, jam jam exaltatum ab ipſo Regni culmine duriùs allidendo dejiceret.

Ipſe

Ipſe verò correptionem veſtram multa gratiarum actione, ſuſcipiens multa animi temperantia, multaque modeſtia conſequenter reſpondit ad ſingula. In primis aſſerens mentem ſuam à vobis nullatenùs ſe avertiſſe, nec id unquàm propoſiti mente concepiſſe. Quin dum paternam ſibi gratiam exhibueritis, vos ut patrem diligat, & ſanctam Romanam Eccleſiam ut matrem veneretur & foveat, & ſacris juſſionibus veſtris, ſalva ſibi ſua regnique ſui dignitate, humiliter obtemperet & obediat. Quòd ſi vos jam aliquamdiu ſolita reverentia non reſpexit, hanc hujus rei cauſam aſſerit, quòd cùm vobis in neceſſitate toto corde, tota mente, totis viribus adſtiterit, ſibi poſtmodùm per Nuncios in neceſſitate recurrenti ad vos dignè pro meritis ſanctitas veſtra non reſpondit, ſed in omni ferè petitione ſua ſe repulſam ſuſtinuiſſe conqueritur & erubeſcit. De paterna tamen confiſus gratia, quæ filium cùm volet exaudiet, vultus ſperans & exſpectans lætiores, in Beati Petri ac veſtra, ut dictum eſt, fidelitate immobili conſtantia perſeverat. Indè eſt quòd ſanctitatem veſtram viſitare volentem, nullum prorsùs impediet, ſed nec hactenùs, ut aſſerit, impedivit.

In appellationibus ex antiqua Regni ſui conſtitutione id ſibi vindicat honoris & oneris, ut ob civilem cauſam nullus Clericorum Regni ſui ejuſdem Regni fines exeat, niſi an ipſius authoritate & mandato jus ſuum obtinere queat, experiendo cognoſcat. Quod ſi nec ſic obtinuerit, ad excellentiam veſtram, ipſo in nullo reclamante, cùm volet quilibet appellabit. In quo ſi juri vel honori veſtro præjudicatur in aliquo, id ſe totius Eccleſiæ Regni ſui conſilio correcturum in proximo, juvante Domino, pollicetur.

Imperatorem illum, etſi ſchiſmaticum noverit, à vobis tamen excommunicatum eſſe uſque hodiè non reſcivit. Quod ſi denunciatione veſtra reſcierit, ſi fœdus illicitum cum ipſo aut alio quolibet iniit, & hoc Eccleſiæ Regni ſui judicio ſimul & conſilio ſe correcturum promittit.

Patrem noſtrum Dominum Cantuarienſem ſuo ſe Regno nequaquàm expuliſſe aſſerit. Undè ſicut abſceſſit ultroneus, ſic ad Eccleſiam ſuam, cùm ſibi ſederit animo, plena pace reverti, ſibi libitum erit: Dum tamen in ſatisfaciendo ſibi ſuper his, undè conqueritur, Regias ſibi, & in quas ipſe juratus eſt, velit dignitates integrè conſervari.

Si qua verò Eccleſia vel Eccleſiaſtica perſona ab ipſo vel à ſuis ſe gravatum oſtenderit, ſatisfactioni plenæ totius Eccleſiæ judicio paratus erit.

Hæc à Domino noſtro Rege in reſponſis accepimus, qui utinam ad omnem voluntatem veſtram ulteriùs aliquid accepiſſemus. Eadem verò ſublimitati veſtræ notificanda duximus, ut ex ipſius reſponſis advertat veſtra diſcretio, quo negotium hoc fine concludat. Cauſam namque ſuam Dominus Rex plurimùm ſibi juſtificare videtur, cùm in omnibus quæ dicta ſunt, Eccleſiæ Regni ſui conſilio ſimul & judicio ſe pariturum, & patris noſtri Domini Cantuarienſis reditum, juxta quod dictum eſt, ſe nullatenùs impediturum pollicetur. Undè veſtræ ſupplicandum æſtimavimus excellentiæ, quatenùs illud præ oculis habentes, *Calamum quaſſatum non conteres, & linum fumigans non extingues*, zelum illum ſanctum, qui ad ulciſcendam omnem, quæ Eccleſiæ Dei irrogatur, injuriam laudabiliter igne Divini Spiritus accenſus eſt, ſi placet ad tempus intra fines modeſtiæ cohibeatis, nè vel interdicti ſententiam, vel ultimum præciſionis elogium proferendo, Eccleſias univerſas ſubverti miſerè doleatis: & tam Regem ipſum, quàm innumeros cum eo populos à veſtra, quod abſit, obedientia irrevocabiliter avertatis. Bonum eſt membrum Capiti cohærere vel ſaucium, quàm à corpore ſequeſtrari jam præciſum. Redeunt ad ſanitatem ſaucia, ſed corpori vix coaleſcunt jam præciſa. Adducit deſperationem præciſio, reſtituit ſanitatem vulneri ſæpè medicantis operatio. Quid enim ſi ſermo veſter nondum plenè capit aut capitur? Nunquid divina deſperanda eſt gratia, quin citò, cùm volet, & capiat & capiatur? Nunquid abbreviata eſt manus Domini, ut ſalvare nequeat, aut auris ejus aggravata, ut non exaudiat? Currens ille ſermo Domini velociter, ſtatim cùm vult, immutat omnia, & ſanctorum precibus dat inſperata. Sanguis Regius tum ſe demùm permittit vinci, cùm vicerit: Nec verecundatur cedere, cùm ſuperaverit. Manſuetudine tolerandus eſt, monitis & patientia ſuperandus. Quid enim ſi jacturam quandam temporalium invehit exhibita in tempus patientia? Non enim eſt dubium ſeveritati detrahendum fore, cùm ſtrages imminet populorum: & cùm tempeſtas ingruit, in mare debere multa projici, ut ad portum valeat navis ſalva perduci.

Inſipienter, attamen in charitate non ficta ſic loquimur, ſi ſic rei finis exſtiterit, ut amiſſis ſuis Dominus Cantuarienſis exilium jugè ſuſtineat, & veſtris, quod abſit, mandatis ulteriùs Anglia non obediat, fuiſſe ſatiùs patienter in tempus ſuſtinuiſſe, quam tanto zelo ſeveritati deſerviſſe. Quid? Etiamſi plures è nobis ab obedientia veſtra perſecutio ſeparare non poterit, non deerit tamen, qui genu curvet ante Baal, & de manu Idoli Pallium Cantuariæ non habito religionis aut juſtitiæ delectu ſuſcipiat. Nec deerunt qui ſedes noſtras occupantes, & cathedras inſidentes, ipſi tota devotione mentis obediant. Jam multi præmaſticant ad talia, optantès ut veniant ſcandala, & directa ponantur in prava. Undè non propria, Pater, plangimus aut ploramus incommoda, ſed niſi in his malis occurreritis, fœdam Eccleſiæ Dei ſubverſionem imminere cernentes pertimeſcimus, ne citiùs ob vitæ tædium optemus periiſſe diem, qua ad hujuſmodi ſpectacula nati ſumus.

De cætero ſuper Cenſu Beati Petri nemo nobis in Regno vel de modico reſpondiſſet, niſi Dominus Rex Mandatum ſuper hoc in commune dediſſet. Ejus verò Mandato, ſtatuto antiquitùs termino colligetur, & ſanctitati veſtræ per manum noſtram, juvante Domino, tranſmittetur.

## EPISTOLA XXXIX.

*Alexander Papa Roberto Herefordenſi Epiſcopo.*

MIRAMUR plurimùm, quòd cùm ante promotionem tuam virum Religioſum & Deo devotum audierimus te exſtitiſſe, poſtquàm Pontificalis es dignitatis culmen adeptus, videris in hoc

aliquatenùs tepuiſſe. Quod evidentiùs in eo comparet, quòd Venerabili Fratri noſtro Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, Metropolitano tuo, in Eccleſiæ libertate tuenda minùs quàm debueras adſtitiſſe probaris, & humanum timorem timori Dei, quod tuam Religionem non decuit, diceris præpoſuiſſe. Quoniam autem in hoc aliter, quàm credebamus, audivimus contigiſſe, præſertim cùm ſpe noſtra in promotione tua quodammodò fruſtrari videamur, Fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, & in virtute obedientiæ injungimus, quatenùs jam dicto Metropolitano tuo debitam obedientiam & reverentiam condignam impendas, & eidem in negotiis Eccleſiæ viriliter & conſtanter aſſiſtens, mandata atque præcepta illius devotè & fideliter exequaris. Ad hæc tibi præcipimus, ut hoc, quouſque memoratus Frater noſter cum chariſſimo in Chriſto Filio noſtro, illuſtri Anglorum Rege pacem habeat, quod in proximo, Domino Authore, continget, teneas omninò ſecretum.

## EPISTOLA XL.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Roberto Herefordenſi Epiſcopo.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ humilis Miniſter Venerabili Fratri Roberto, eadem gratia Herefordenſi Epiſcopo, ſalutem, & per omnia benefacere.*

SI litteræ noſtræ Fraternitatis tuæ excitavere ſollicitudinem, utinam nec affectum deſidem reperiſſem, nec circa officii ſuſcepti effectum minùs vigilem. Elegi ego abjectus eſſe, anathema pro omnibus vobis, opprobrium hominum & abjectio plebis, ne viderem mala ſanctorum, & diſſimularem injuriam Gentis noſtræ, exſpectans ſi quis fortè ex omnibus vobis zelans Legem Dei, Eccleſiæ libertatem ſaltem affectans, exiret poſt me & veniret, & non daremus cornua peccatoribus. Et ecce tu, quem credebam mihi à Domino datum eſſe, ut mecum ædificares, evelleres, & plantares, propinas mihi ſtimulum in ruinam, ſolatium in deſolationem, prædicans humiliationem, immò dejectionem annuncians bonum, cùm undiquè ſit turbatio, in perniciem Eccleſiæ & Clericorum. Et cùm deberes animi vacillantis firmare conſtantiam, ſuſtinere mecum congreſſum ad defendendum patrimonium Crucifixi, ad reprimendos & expugnandos hoſtes Eccleſiæ, inſtillare auribus meis, inſpirare animo meo, ut obſecrarem inſtantiùs, arguerem arctiùs, & increparem duriùs. Quod ſi me non audierit, exclamare certè debueras contra me: Exſurge, quarè obdormis? Exere glaudium Beati Petri, vindica ſanguinem ſervorum Chriſti, qui effuſus eſt, injurias Eccleſiæ, quæ in nobis & noſtris fiunt tota die. Exciditnè à memoria tua, quantis ſim afflictus injuriis, quibus contumeliis affectus; cùm in perſona mea contra omnem authoritatem, contra omnem juris formam, iterùm judicaretur Chriſtus ante Tribunal Principis? Non revoco certè ad animum propriæ perſonæ injuriam, etſi Eccleſiæ. Attende diligentiùs, arctiùs in corde repone, quid ageretur ante exitum meum, quid in exitu, quid poſtea, quid etiam agatur ſingulis diebus in terra illa circa Dei Eccleſiam, & ejus miniſtros. Qua animi conſcientia diſſimulare potes tu, de quo ſperabatur, quod eſſes redempturus Iſrael, à ſervitute liberaturus Eccleſiam? Et nunc qui tanto tempore tacuiſti, doleo ſuper te frater, fili mi primogenite. Timeo nè ſuccedat tibi, qui tollat tua primogenita, & auferat primogeniti benedictionem: Quod abſit à te. Veruntamen etſi hactenus nimiùm ſiluiſti, reſume vires, fili chariſſime. Clama, nè ceſſes, exalta vocem tuam contra eos, immitte eis timorem, mitte contritionem, excute ſatisfactionem, nè ira Dei deſcendat ſuper eos, & tota gens pereat, vel, quod abſit, majores in gente. Ultio enim divina jam in januis eſt. Hæc tibi ſcribo, non ad confuſionem tuam, ſed ad cautelam, ut fultus authoritate Dei & noſtra, de cætero valeas & velis Officii tui neceſſitates fortiùs & validiùs exercere. Hoc unum in ſumma ſcire te volo, per miſericordiam Dei non extorquebitur à me Eccleſiæ confuſio. Prætereà gratias tibi ago, quòd vel nunc viſitaſti me, & ſolatio tuo confortaſti. Quid plura? Unum eſt, quod ſine multa animi mei amaritudine ſuſtinere non valeo. Fleo ſiquidem ſuper dilectiſſimo Domino noſtro Rege. Timor enim & tremor venerunt ſuper me, & contexerunt me tenebræ, eò quòd videam Domino meo Regi tribulationem & anguſtiam imminere. Nec mirùm. Commovit enim Eccleſiam Dei, & conturbavit eam, oſtendens Clero ſuo dura, & potans eum vino erroris. Propterea dicit ei Dominus: *Ubi ſunt nunc ſapientes Conſiliarii tui, qui dederunt tibi conſilium inſipiens? Qui dicebant: Filius Sapientium tu es filius Regum antiquorum, quorum Conſuetudines obſervandæ ſunt in Anglia. Quas qui non obſervaverit, non eſt Amicus Cæſaris. Hoſtis eſt Coronæ. Reus judicio.* Sed certè, quod magis eſt, Amicus eſt Crucis Chriſti. Quoniam væ his qui condunt Leges iniquas, & ſcripſerunt injuſtitias, ut opprimerent in judicio, & vim facerent cauſæ humilium populi Dei; ut eſſent Eccleſiæ & viduæ præda eorum, & Clericorum, aliorumque diriperent bona. Quid facient in die viſitationis, & calamitatis de longè venientis? Ad cujus confugient auxilium, & ubi derelinquent glorias ſuas, nè incurventur ſub vinculo, & cadant cum interfectis? Ubi ſunt nunc ſapientes ejus? Procedant, annuncient ei, & indicent quid cogitaverit Dominus exercituum ſuper Anglia. Stulti facti ſunt ſapientes ejus, emarcuerunt Principes ejus, deceperunt Angliam, angulum populorum. Dominus immiſcuit in medio ejus ſpiritum vertiginis. Errare fecerunt Angliam in opere ſuo, ſicut errat ebrius, vomens & tremens. Et non erit Angliæ opus, quòd faciat caput & caudam. Quia comederunt Jacob, & locum ejus deſolaverunt. Et dixerunt: Hæreditate poſſideamus Sanctuarium Dei, exprobrando Sacerdotibus & Principibus eorum. Quò confugietis à manibus noſtris, aut in quo eſt vobis fiducia? Quarè receſſiſtis & obſtitiſtis præceptis noſtris? O quàm inanes cogitationes iſtæ, quàm peſſimæ operationes in conſpectu Domini! Videt quidem, quoniam vanæ ſunt. Ipſe enim irridebit ſic cogitantem, ſic operantem, proſpiciens

ciens quòd propè veniat dies ejus, & jam in januis ſit. Et dicetur: *Ecce homines, qui non poſuerunt Deum adjutorem ſuum, ſed ſperaverunt in multitudine divitiarum ſuarum, & prævaluerunt in vanitatibus ſuis*. Sed fruſtrà hæc faciunt. Non relinquet Dominus Eccleſiam ſuam, Clerum ſuum ſine defenſore, ſine ultione graviſſima. Fundata eſt enim ſupra firmam Petram. Petra autem eſt ipſe Chriſtus, qui eam proprio Sanguine ſuo fundavit. Certè ſi non iſta emendaverint, non ferent ea impunè, quoniam conculcaverunt ſancta ſanctorum, Domum Dei, Sacerdotes ejus injuriis afficiendo, verbiſque probroſis. Hi ſunt, quibus ipſe Dominus ait: *Dii eſtis, & filii Excelſi omnes*. Et alibi: *Qui vos odit, me odit. Qui vos ſpernit, me ſpernit. Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei*. Revertantur ergò ad cor, abjiciant mala iſta à ſe, agant pœnitentiam cum ſumma humilitate. Alioquin verendum, quod abſit, nè citò veniat Dominus noſter, adducens ſuper eos & terram eorum grandem retributionis ultionem, & graviſſimam. Ecce veniet Dominus noſter, & non tardabit, & ſalvabit nos. Ipſe equidem nunquàm derelinquit ſperantes in ſe. Propheta enim dicit: *Spera in Domino, & fac bonitatem, & paſceris in divitiis ejus*. Et alibi: *Exſpecta Dominum, & viriliter age, confortetur cor tuum, & ſuſtine Dominum*. Citòque liberaberis de laqueis venantium, & à verbis aſperis. Et ut cætera omnia debito fine concludam, quoniam oſtendit nobis Dominus, quæ & quanta oporteat nos pati pro nomine ſuo, & pro defenſione Eccleſiæ, neceſsè habemus, ores tu, & tota Eccleſia tibi commiſſa inſtanter pro nobis, ut quod noſtris meritis non valemus, tua & ſanctorum Virorum interceſſione, qui in ditione tua ſunt, ſuſtinere valeamus, & ob id gratiam ſempiternam conſequi mereamur. Vale & confortare. Valeat & tota Anglicana Eccleſia, & confortetur in Domino, ut & nos benè valeamus.

## EPISTOLA XLI.

### Alexander Papa Gilberto Londonienſi Epiſcopo.

*Alexander Epiſcopus, Servus Servorum Dei, Venerabili Fratri Gilberto, Londonienſi Epiſcopo, ſalutem & Apoſtolicam Benedictionem.*

QUOD circa ea, quæ tuæ injunximus fraternitati, efficax ſtudium & diligentiam impendiſti, & chariſſimum in Chriſto filium noſtrum, illuſtrem Anglorum Regem, ſuper incremento & exaltatione Eccleſiæ ac noſtra fideliter ſollicitare ac commonere curaſti, gratum omnimodis & acceptum habemus, & tibi exindè gratias uberrimas exſolventes, ſollicitudinis tuæ prudentiam magnificis ſuper hoc in Domino laudibus commendamus. Quoniam verò eundem Regem, tamquàm filium chariſſimum & Inclytum Principem, arctiori charitate diligimus, idcircò per te, ac per Venerabiles Fratres noſtros Rothomagenſem Archi-Epiſcopum, & Herefordenſem Epiſcopum, necnon per chariſſimam in Chriſto filiam noſtram, illuſtrem quondam Romanorum Imperatricem, Matrem ejus, ſæpè ac ſæpiùs ipſum ſollicitandum duximus, & ad Eccleſiæ devotionem multimodis exhortationibus provocandum. Gaudemus autem & exultamus in Domino ſuper ea devotione ejuſdem Regis, quam tuis nobis litteris ſignificaſti. Cæterùm, quoniam eum devotum Eccleſiæ Dei eſſe & nobis, ſicut ab ipſo principio conſuevit exiſtere, rogamus fraternitatem tuam, monemus atque mandamus, quatenùs ipſum diligenter, ac ſæpè & ſæpiùs, per te & alios commoneas, horteris modis omnibus, & inducas, ut ad Eccleſiæ ejuſdem honorem pariter & exaltationem ſolito modo intendat, & cauſam ipſius ſtrenuè foveat, manu teneat, atque defendat. Eccleſias verò, & Eccleſiaſticas perſonas diligat & honoret, & eorum jura conſervet. Venerabilem quoquè Fratrem noſtrum Cantuarienſem Archi-Epiſcopum in amorem & gratiam ſuam reducat. Nos enim, ſi eam, quam incepit, Beato Petro in nobis reverentiam exhibuerit & honorem, eum ferventi affectione diligemus, & ad honorem & exaltationem ipſius, & conſervationem Regni ſibi commiſſi omnibus, prout decuerit, intendemus. Malimus enim ipſum in patientia & manſuetudine vincere, quàm eum aliquo modo gravare, quamdiu id poterimus ſuſtinere. De cætero probitatem tuam rogamus, ut ex quo denarium Beati Petri integrè recollegeris, ad quod te volumus ſtudium & diligentiam impendere, ſicut per alia tibi ſcripta ſignificavimus, ipſum dilecto Filio noſtro Abbati S. Bertini per fidelem Nuncium ſub omni feſtinatione deſtinare ſtudeas: Et hoc, quàm citiùs poteris, nobis ſignifices. Datum in gradu Mercurii, undecimo Kalendas Septembris.

## EPISTOLA XLII.

### Alexander Papa Henrico Regi Angliæ.

*Alexander Epiſcopus, Servus Servorum Dei, Henrico illuſtri Anglorum Regi ſalutem & Apoſtolicam Benedictionem.*

ETSI circa nos, & Matrem tuam, Eccleſiam ſacroſanctam, filialis in te devotio aliquatenùs videatur tepuiſſe, paternum tamen affectum circa te, vel Regnum tuæ gubernationi commiſſum nullo tempore deſeruimus. Tua ergò Serenitas, quòd Amici verbera potiora quàm inimici oſcula exiſtant, diligenter advertens, conſideres ſtudioſiùs & attendas, quòd ſicut Clerici à viris ſæcularibus vita & habitu diſtinguuntur, ità & judicia Clericorum à Laicorum judiciis diverſa potiùs comprobantur. Quarè ſi eum ordinem, quod non decet, pervertas, & quæ Jeſu-Chriſti ſunt tuæ poteſtati uſurpans, novas Leges ad Eccleſiarum oppreſſionem, & Chriſti pauperum, pro tuo beneplacito condas, conſuetudines etiam, quas Avitas vocas, inducas, tu ipſe procul dubio in extremo examine, quod effugere non poteris, modo conſimili judicaberis, & eadem menſura, qua menſus fueris, remetietur tibi. Verùm nè commonitiones noſtræ Excellentiæ tuæ auribus tædioſæ vel aſperæ videantur, ſcriptum recollige: *Quia Filium, quem diligit, Pater corripit*. Pro certo cognoſcens, quia quantò perſonam tuam ardentiori charitate in Domino diligimus, & ſinceriſſimæ tuæ devotionis inſignia, nobis & Eccleſiæ Dei multipliciter & magni-

magnificè olim exhibita, ad memoriam ſæpiùs & ſtudioſiùs revocamus, tantò hæc cognitioni tuæ, ſpiritualem tibi & æternam ſalutem votivis cordis affectibus exoptantes, libentiùs intimamus. Si enim te in aliquo judicium futurum deterret, aut præmiorum in æterna requie corona delectat, veram, quæ Deus eſt, juſtitiam colere, vel ſuum unicuique tribuere, negotia Eccleſiaſtica, & præſertim criminalia, quæ de læſione fidei vel juramenti emergunt, cauſas ſuper rebus & poſſeſſionibus Eccleſiarum Perſonis Eccleſiaſticis tractanda relinquere, Regnum & Sacerdotium non confundere, non adeò Serenitatem tuam deceret, quàm etiam expediret. Si autem univerſa, quæ in uſus tuos per hujuſmodi angarias de bonis Eccleſiaſticis convertuntur, in refectionem pauperum, vel aliis operibus pietatis expenderes, obſequium non magis Deo gratum efficeres, quàm ſi Altari quolibet diſcooperto aliud cooperires, aut ſi Petrum crucifigeres, ut Paulum à mortis periculo liberares. Recolere ſiquidem debes, & præ oculis ad hujus rei exemplum habere, qualiter Rex Saul, quia devicto Amalech prædam contra Divinum præceptum reſervare volebat, cùm ſe ad excuſationem ſui hæc ad ſacrificandum reſervare proponeret, à Domino fuit reprobatus, & alius eo vivo in honorem & dignitatem Regiam ſubrogatus. Quem utiquè peccata populi Regem effecerant, ſed eum à gubernatione Regni propria commiſſa deſtituerunt. Quomodò etiam Rex Ozias, dum thurificare voluit, & Sacerdotis ſibi officium uſurpare, digna Dei ultione fuerit lepra percuſſus, tuæ ſaluti congruit ad animum revocare. Si verò ſucceſſus tuos viribus & poteſtati tuæ, & non Deo adſcribas, intentionem quoquè & animum tuum ab Eccleſiaſticorum virorum & Eccleſiarum oppreſſione non retrahas, ille procul dubio, qui aliis te præfecit, & magnum in orbe Principem ad fidelium ſuorum gubernationem, non ad depreſſionem conſtituit, talenta tibi commiſſa gravi cum uſura à te requiret, & ſicut de Roboam filio Salomonis legitur, qui pro delicto patris eſt à Regno ejectus, Commiſſum Paternum in hæredes transfundet. Tu ergò pravis cujuslibet ſuggeſtionibus non acquieſcas, nec his qui ſemper mala ſuſurrant, aurem inclines, ſed quæ tuam ſalutem expediant, diligentiùs audias, & ità ad honorem Dei, & Eccleſiæ ſuæ tranquillitatem & pacem, ad quod ſolummodò es Regni gubernationem adeptus, idem regere, & ſecundùm quod Dominus tibi adminiſtraverit, ſtudeas utiliter gubernare, ut ille, per quem Reges regnant, & cui ſervire regnare eſt, tibi & hæredibus tuis Regnum temporale conſervet, & poſt illud tribuat ſine fine manſurum.

## EPISTOLA XLIII.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.*

QUONIAM dies mali ſunt, & multa ſunt pro qualitate temporis toleranda, diſcretionem tuam rogamus, monemus, conſulimus, & ſuademus, ut in omnibus tuis & Eccleſiæ agendis te cautum, providum, & circumſpectum exhibeas, & nihil properè vel præcipitanter, ſed matùrè & graviter facias, ad gratiam & benevolentiam illuſtris Regis Anglorum recuperandam, quantùm ſalva libertate Eccleſiæ, & honeſtate officii fieri poterit, enitaris modis omnibus & labores. Et uſque ad proximum Paſcha eundem Regem ſuſtineas, ità quòd nihil in eum vel terram ipſius uſque ad præſcriptum ſtudeas exercere. Tunc enim Dominus dabit tempora meliora, & tam tu quàm nos tutiùs poterimus in facto ipſo procedere.

## EPISTOLA XLIV.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo quidam Amicus.*

NUNCIUM veſtrum, qui ad Dominum venerat Nicolaum, non vidi, ſed puerum ipſius Nicolai ſuſcepi, ut vobis per illum aliqua ad referendum digna, & ad ſciendum utilia nunciarem. Igitur poſt egreſſum pueri veſtri à me, qui jam diu ad vos reverſus eſt, illud primò concepi, quòd Rex die quadam, cùm eſſet apud Cadomum, & de negotio ſuo, quod habebat cum Rege Scotiæ, ſollicitè pertractaret, contra Richardum de Humez, qui pro Rege Scotiæ aliquatenùs loqui videbatur, in verba ignominioſa prorupit, & eum proditorem maniſeſtè appellavit. Rex itaquè ſolito furore ſuccenſus pileum de capite projecit, baltheum diſcinxit, pallium & veſtes, quibus erat indutus, longiùs abjecit, ſtratum ſericum, quod erat ſupra lectum, manu propria removit, & quaſi in ſterquilinio ſedens, cœpit ſtraminis maſticare feſtucas. Die verò ſequenti, cùm eſſet in prato juxta Capellam, & Richardus de Welceſtre ad eum accedere vellet, Templarii ei obviàm properantes, cum pilea de capitibus abſtuliſſent, oſculum ei ſtatim obtuliſſent, niſi Rex pluribus videntibus eos removiſſet, dicens nolle eos excommunicato oſculum dare. Poſt hæc cùm Rex apud Toycam acceſſiſſet, Epiſcopus Lexovienſis venit ad eum, poſtulans & ſupplicans prætextu paupertatis licentiam egrediendi de terra, ut qui ære premitur alieno, ſaltem per annum poſſet reſpirare. Ut cùm rediſſet liber à debitis, ad locum Religionis faciliùs poſſet migrare. Rex ergò intuens in eum ait: *Verè facies veſtra immutata eſt, pluſquàm ſcitis, & diutiùs, ut mihi videtur, laborem ferre non poteſtis. Sed tamen propter penuriam nunquàm de terra mea exibitis. Ego enim loquar Creditoribus veſtris, & aliquibus vos juvabo modis, & à vexationibus & fatigationibus immunem faciam & quietum.* De ſuo igitur nihil ſpopondit, ſed penes alios eum juvare promiſit.

Poſt hæc Rex ad colloquium ſuum cum Comite Flandriæ acceſſit, ubi geſta ſunt quæ vos ſcitis. Ibi enim Rex mille libras Mattheo Comiti Boloniæ per annum ſe daturum ſpopondit. Ibi Nuncius Domini Papæ captus eſt, qui adhuc tenetur in vinculis & carcere. Ibi magiſtrum Heribertum Dominus eripuit de manibus quærentium eum. Qui certè pro negotio tam modico tantum non debuerat ſubjiſſe periculum. Stultum eſt enim ibi eſſe audacem, ubi effectum operis nec magnæ gloria laudis, nec multi emolumenti gratia comitatur. Cum autem Rex Rothomagum fuiſſet reverſus, accito Archi-Epiſcopo & Epiſcopo Lexovienſi, de captione Portitoris litterarum Domini Papæ, & de indignatione, quàm contra Clericum Gaufredi Ridel conceperat, quia litteras veſtras ſuſceperat & nuncium

cium nõn detinuerat, tractare cœperunt illi duo, & Regem aliquatenùs ſuper his increpare. Tunc etiam Archi-Epiſcopus mentem literarum, quas olim à Domino Papa pro vobis ſuſceperat, Regi cœpit apertiùs explanare, & eum more ſuo leniter increpare, donec Rex ſe totum ſcire dixit quidquid litteris continebatur, & minas hujuſmodi modicùm formidare.

Dum hæc geruntur, magiſter Raynaldus, Clericus Decani Turonenſis, ad Regem acceſſit, multis occaſionibus ſollicitè quærens, qualiter de facto iſto eum poſſet honeſtiùs increpare, & ſuam ad plenum cognoſcere voluntatem. Rex verò proſperitatem Domini Papæ & Serenitatem Status Curiæ ſubſannans, eum de talibus vix loqui permittebat. Poſt hæc Rex apud Cadomum reverſus eſt, & Epiſcopus Lexovienſis ad eum accedens, ut licentiam egrediendi pleniùs haberet, à Rege attentiùs interrogatus eſt, quantum deberet, & quantis indigeret. Cùmque Epiſcopus ducentas marcas, ſi remaneret, ſibi neceſſarias inculcaſſet, Rex ſe tantum argenti non habere aſſeruit, ſed tamen nocte eadem ei ſexaginta marcas remiſit. Utinam ergò imminutam Principis pecuniam non accepiſſet, quem amodò credet ſe illa emiſſe, quem viderat indigere: & eo tanquàm inſtrumento ad complendam ſuæ iniquitatis malitiam utetur. Rex enim ei forſitan magis credet, & ipſe illi, ut timeo, in infideiitate erit fidelior.

In his etiam diebus Alfredus, Clericus Epiſcopi Herefordenſis, ad Regem venit, aſſerens Epiſcopum ſuum, & Dominum Rogerum, ſecundùm tenorem veſtri Mandati de terra exituros, & ad vos in proximo venturos, niſi Regis auxilio & conſilio remanerent. Rex ergò de Domino Rogero plurimum conqueſtus, prohibitione uſus eſt pro conſilio, dicens eos non poſſe cogi ad exeundum, quos remedium appellationis juvare poterat ad remanendum. Adjecit etiam eos poſſe exire, ſed reverti non poſſe. Et hæc quidem apud nos geſta ſunt. De cætero ſciatis, quia in Octava Beati Martini Rex cum Comite Theobaldo apud Turonum loqui debet, ibique quingentas libras, quas ei per annum promiſerat, de præſenti ſolvet, & de futuro mentietur. Dominica verò ſequenti apud Chinum erit colloquium cum Pictavis, & aliis de terris adjacentibus. Poſt hæc in feſto Sancti Andreæ erit Rothomagi, ut in Octava occurrere poſſit Comiti Flandienſi, ibique Comiti Boloniæ mille libras ſe daturum per annum promittet pro pace & concordia inter eos, nihilque aliud ſe facturum propter eum conſtanter aſſeruit & juravit. In his ergò omnibus Rex fluctuat & incertus eſt, & de futuri temporis caſibus ſperans. In hoc ſolum fortitudinis ſuæ poſuit firmamentum, ſi fortè Dominus Papa univerſæ carnis viam intraret, aut vobis, quod abſit, humanitùs contingeret.

Vos igitur, dum tempus habetis, extendite manum retributionis, & illud ſcriptum eſſe ſciatis. *Quia retribuit Dominus abundanter facientibus ſuperbiam*. Eos itaque qui contra Deum ſe erigunt, veſtræ ſeveritatis ſententia puniat. Et caput colubri tortuoſum virga directionis amputate, ut Sathanas ſub pedibus veſtris conculcetur velociter: niſi enim in manu forti & brachio excelſo, Eccleſia Dei pacem non habebit. Nec niſi rugitu Patris Leo iſte poterit excitari, qui totus in infidelitatis ſuæ perfidia obdormivit. Eia igitur, arcum intendite, ſagittas immittite, donec infirmentur. Quoniam impium eſt ibi eſſe pium, ubi Dei Pietas annullatur, & Fides periclitatur. Malè enim fidelis eſt, qui fidei jura non ſervat. Et quem contra fidem agere videmus, profectò infidelem appellamus. Agite ergò, & ampliùs nolite ſilere. Quoniam taciturnitas nutrit aſſenſum, & delictum ſubditorum ſæpè per ſilentii teporem retorquetur in Paſtorem. Vocate ergo quos poteſtis, & compellite exire de medio Babylonis. Quoniam meliùs eſt mori vobiſcum in bello, quàm videre mala gentis ſuæ pariter & Sanctorum. Vocate, inquam, & ſtatim ſentiant judicem, qui audire contempſerint Paſtoris vocationem. Valeat in multos dies ſanctitas & ſanitas veſtra. Me autem veſtrum eſſe ſemper credatis, & ad omnia, quæ vobis placuerint, præparatum. Valete iterum, & ſemper.

## EPISTOLA XLV.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Frater Nicolaus de Monte Rothomagenſi.*

SUPER negotio veſtro nos minùs fuiſſe ſollicitos, quia nondùm à noſtra parvitate litteras accepiſtis, minimè, ſi placet, veſtræ Paternitatis arbitretur magnitudo. Nihil enim eò uſque ſcribendum æſtimavimus, quod veſtram concederet audire ſanctitatem. Satis enim etiam apud vos credimus eſſe cognitum, puerum qui Regi litteras tradidit, in arcto fuiſſe poſitum, digitis ad oculos eruendos appoſitis uſque ad effuſionem ſanguinis, & aqua calida per os injecta, donec confiteretur ſe litteras à magiſtro Heriberto accepiſſe. Sed necdum à vinculis abſolvitur, cùm tamen Rex à Matre mandatum acceperit, ut abire permitteretur. In octava autem, ut accepimus, Sancti Martini Rex & Comes Theobaldus Turonis habebunt collocutionem. In feſto verò Sancti Andreæ venturus eſt ad nos, ut unà cum Flandrenſibus colloquatur. Sed & hoc de Anglia accepimus, quod Lincolnienſis & Comes Gaufridus debitum carnis perſolverint. Dicitur quoque quod Richardus de Luci jam, ut Hieroſolymam vadat, ſignum ſibi Crucis impoſuerit.

De cætero pro certo ſciatis, quòd nullus apparet, qui coram Rege de vobis vel unum verbum audeat proferre. Sigillum ſuum à magiſtro Walthero, quia puerum, qui litteras attulerat, non retinuit, abſtulit: Quod poſteà tamen Archi-Diacono reddidit. Archi-Diaconus autem coram Domino Rothomagenſi & pluribus aliis dicens ſe miſſurum Nuncium ad vos, in Aſſumptione Beatæ Mariæ Virginis appellavit. De Mandato verò Domini Papæ ſuper Rege conveniendo Dominus Rothomagenſis cum ſuffraganeis nihil palam fecit: fortè ſecretiùs alloquens Regem. Sed nec hoc lateat veſtram ſanctitatem, quod magiſter Domus infirmorum Cantuarienſium, in partes noſtras veniens, retulit nobis Londonienſem omnia reddidiſſe Scaccario Regis, quæ de reditibus veſtrorum Clericorum acceperat. Sed & hoc nobis nuntiavit, quod Prior Cantuarienſis Monachum quemdam in cuſtodia poſuerat, quia de proceſſione exierat, clamans & exprimens, qui vobis, & non Regi fave-

faverent. Sed & ſerviens Scaiman, cùm captus fuiſſet, evaſit, & in Monaſterio Sanctæ Trinitatis per aliquot dies latitans, tandem liberatus, quo diverterit, ignoramus. Audivimus autem & de militantibus Regis, reædificare & munire volentibus Hanſinweret, quòd à Wallenſibus ſubitò ſupervenientibus plurimi ſint interempti, plerique verò ſauciati. Valeat ſanctitas veſtra.

## EPISTOLA XLVI.

*Idem eidem Archi-Epiſcopo.*

MOLESTE ferimus, & ultrà quàm dicere poſſimus condolemus, quòd ad vos eò uſque venire non potuimus. Sed eſt cauſa multiplex & magna. Debito namque tanto ſumus obligati, præcipuè pro domo, quam emimus anno præterito, quòd quaſi ſingulis diebus, ut terminum differamus ſupplicando, nos oporteat ingredi civitatem, eò quòd pecuniæ non ſufficiamus ſolvere quantitatem. Sed & in arcto ſumus ex alia parte, eò quòd Rex & ſui Rothomagi morentur. Undè ſi nos interim abſentaremus, nè ſibi innoteſceret, formidaremus. Durum enim verbum eſt in auribus ejus & execrabile, quòd de vobis etiam aliqua mentio fiat. Nec apparet qui de vobis benè loquatur, vel in ejus conſpectu facere etiam mentionem audeat. Longè verò meliùs nobis noviſtis, quòd in arcto ſit, & quò ſe vertat non novit. Hinc enim ei Regnum Francorum adverſatur. Hinc pavet Pictavienſes, hinc Wallenſes formidat. Nec mirùm, quem Eccleſia non protegit, ſi plures ruat in hoſtes. Verùm ſi ſe locus & opportunitas obtulerint, quàm citiùs fieri poterit, alter noſtrum, vel ego, vel magiſter Heribertus veſtram præſentiam adibit, & quod interim ſciri poterit, plenariè vobis apportabit. Hoc tamen interim vobis innoteſcat, quia quam pacem à Rege Francorum habere poterimus, recipere minimè differemus. Valeat in perpetuum ſanctitas veſtra.

## EPISTOLA XLVII.

*Dominus Cantuarienſis Fulconi Decano Remenſi, totique Capitulo.*

QUONIAM in corpore, & de corpore Chriſti conſtituti, alter alterius membra ſumus, mutuis obſequiis nobis invicem deſervire, piaque neceſſitudine alter alterius onera portare debemus: tantò nimirùm affectuoſiùs, quantò firmiùs ad idem præter catholicæ communionis vinculum ſpeciali quoque Clericalis profeſſionis nexus tenemur adſtricti. Ut præſertim quando nos adverſis diſpenſatio ſupernæ miſerationis erudire decrevit, caſibus ingruentibus occurrant fraternæ charitatis cum hilaritate ſolatia: tantò promptiùs atque gratantiùs exhibenda, quantò comprehenduntur eſſe & imminente neceſſitate magis debita, & fervente tribulatione opportuniora. Indè eſt, quòd poſſeſſionibus noſtris pro voluntate Principis atque Domini noſtri in præſentiarum deſtituti, præſentium latorem magiſtrum Philippum de Calcia, Clericum noſtrum, morum converſatione & litterarum notitiâ commendabilem, qui quoniam inter procellas, quæ excanduerunt, nobis, ſicut debuit, adhæſit, rebus ſuis eſt exſpoliatus, Serenitatis veſtræ charitati tranſmittimus, attentiùs obnixiùſque rogantes, quatenùs intuitu Dei, amoriſque noſtri, atque obſequiorum gratia, ei, dum inſtantis exilii neceſſitas ingruerit, in neceſſariis, prout ipſum decet, provideatis. Nos enim, quod ei boni feceritis, velut nobis impenſum, feremus: Et ſecundùm quod pro loco & tempore patuerit occaſio, prono promptoque affectu pariter & effectu, mutua benedictionum exhibitione, debita cum devotione reſpondebimus. Valeat & vigeat charitas veſtræ Faternitatis.

## EPISTOLA XLVIII.

*Henrico Regi Angliæ quidam Amicus ſuus.*

DUPLICIS rationis conſideratio nos hortatur, ut ea, quæ vobis expedire cognoſcimus, Regiæ Majeſtati prompto & fideli animo ſuggeramus. Si enim ſublimitati veſtræ ſinceriſſima dilectione connectimur, & extremi retributionem judicii interioris oculi lumine contemplamur, videmus profectò, quantùm nobis immineat, & ea, quæ ad gloriam terreni honoris pertinent, prompta vobis exhortatione ſuggerere, & ab eo, quod veſtræ ſaluti renititur, officioſiſſima vos ſollicitudine revocare. Maximè quia ſi is, cui loqui ex officio datum eſt, in alienæ ſalutis diſcrimine ſalutifera monita non depromat, ſeipſum reum ſanguinis Fratrum conſtituit, dum eum, cui neceſſarium conſilium negat, in pravitate viæ ſuæ mortifera taciturnitate relinquit. Ne autem hoc noſtris forſitan adinventionibus adſcribatis, Prophetæ vobis verba deſcribimus, quibus dicitur: *Si dicente me ad impium*, Morte morieris, *non annunciaveris ei, ut convertatur à via ſua mala, ipſe quidem in iniquitate ſua morietur, ſanguinem autem ejus de manu tua requiram*. Nos igitur hac prophetica, immo divina comminatione perterriti, & Regiæ Celſitudini veſtræ fidelis dilectionis fœdere copulati, ſtuduimus ſemper vobis intrepida commonitione conſulere, quod veſtræ ſaluti, quod gloriæ, quod ipſi penitùs terreno honori diſputavimus expedire. Specialiter autem in noviſſimo colloquio veſtro, cùm licentiam à vobis reditus ſumeremus, pia ſollicitudine nos vobis expoſuiſſe meminimus quòd quidquid ſuper aliis capitulis veſtræ poteſtatis licentia faceret, illud indignum penitùs, & ab omni ratione videbatur extraneum, & non ſolùm humana cenſura damnabile, ſed & divino putabatur judicio judicandum, quòd occaſione Cantuarienſis Archi-Epiſcopi tot alios Viros, & Mulieres, Clericos & Laicos, parvulos & provectos, totius omninò Regiæ offenſionis innoxios, à propriis cogebatis ſedibus exulare: maximè cùm dicant nonnullos eorum eundem Archi-Epiſcopum nulla penitùs ſanguinis propinquitate contingere. Et quoniam his clementer auditis vera nos dicere dignanter vos recognoviſtis, & indè mihi reſponſum bonum poſt modicum promiſiſtis, miramur, quòd nihil ex hoc poſteà ex veſtri parte ſuſcepimus, quamvis hoc ipſum veſtris magnis occupationibus imputemus. Rogamus autem, ut juxta datam nobis verbi veſtri fiduciam, veſtrum circa illos relaxetis edi-

ctum,

ctum, & quod indè feceritis, fidelis Amici auribus non celetis.

## EPISTOLA XLIX.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.*

QUOD Minor Majorem judicare non poſſit, & eum præſertim cui jure noſcitur Prælationis ſubeſſe, & obedientiæ vinculo tenetur adſtrictus, tam Divinæ quàm humanæ Leges demonſtrant. Et præcipuè ſanctorum Patrum Statutis id manifeſtiùs declaratur. Hæc ſiquidem nos, quorum intereſt errata corrigere, & ea quæ incorrecta perniciosum Poſteris exemplum rclinquerent, ſollicita conſideratione penſantes, attendentes etiam, quòd ex delicto perſonæ non debet Eccleſia jacturam aliquam vel incommodum ſuſtinere, ſententiam ab Epiſcopis & Baronibus Angliæ, quoniam ad primam Regis citationem tui copiam non feciſti, adversùm te præſumptuosè prolatam, in qua tibi jam dicti Epiſcopi & Barones omnia mobilia tua tam contra Juris formam, quàm contra Eccleſiaſticam conſuetudinem abjudicarunt, præſertim cùm nulla mobilia prӕterquàm de bonis Eccleſiæ tuæ habueris, irritam penitùs eſſe cenſemus, & eam Apoſtolica authoritate caſſamus, ſtatuentes ut nullas inpoſterùm vires obtineat, aut tibi vel Succeſſoribus tuis, ſeu Eccleſiæ tuæ gubernationi commiſſæ, aliquod inpoſterùm valeat præjudicium vel læſionem afferre.

## EPISTOLA L.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Herveus Clericus.*

JUXTA tenorem Litterarum veſtrarum, ſecretius Scriptum Profeſſionis, illud diſtinctè legendo, Domino Papæ oſtendi, nullo Cardinalium præter Dominum Manfredum præſente, in hoſpitiis autem ſuis Domino Oſtienſi, Domino Hyacintho, & Ottoni, & etiam Domino Portuenſi, cui negotia veſtra de conſilio & Mandato Domini Papæ communicata ſunt, idem Scriptum expoſui. Quòd autem circa negotia veſtra, quæ forſitan jam peracta credebatis, præſentem Nuncium vobis mitti deſideraſtis, modò id fieri non potuit, quia nondum illa obtinere potui. Non quià Dominus Papa vel amici veſtri Cardinales in ullo ſe à bonæ promiſſionis proſecutione retrahant, vel negligentiores ſe oſtendant, fervent enim in dilectione veſtri, & quod benè promiſerat, Dominus Papa meliùs ſe executurum adjecit; ſed quia in circumventione & attractione Domini Portuenſis, ſolerti adhibita cautela, & omni importunitate, ut oportuit, excluſa, quindecim dierum operam impendi, & hoc effeci, ut ipſe primus inter Amicos veſtros apud Clarum Montem ſuper petitionibus noſtris Dominum Papam interpellaret. Dominus autem Papa de induſtria Paterna, ut ipſum præcipuè Portuenſem, & alios etiam ad inſtantiam provocet, gravem, durum, & quaſi non ſatis exorabilem ſe prima facie prætendit. Et hæc eſt protelationis cauſa, per miſericordiam Dei nobis impoſterùm profutura. Plurimùm autem placet Oſtienſi, quòd talem induſtriam adhibet Dominus Papa. Cùm autem effectui mancipari permiſerit Deus deſideria veſtra, quantam mihi Deus annuerit, cautelam adhibebo, ut ad vos transferantur. Porrò de conſilio Domini Papæ eſt, ut ſi Rex Franciæ victualia ſua vobis honeſtè obtulerit, recipiatis non ſolùm panem & vinum, ſed etiam carnes: A tribus Comitibus ad cautelam nihil palàm accipiendum putat. A Comite autem Flandrenſi optimum credit oblata recipere: Si tamen litteris ſuis vos vocaverit & invitaverit, nè quid pallietur. Quod tamen Dominus Papa non poteſt vereri propter generoſitatem & bonam indolem hominis illius, cujus interceſſionem vobis profuturam ſperat. Valeat Dominus meus in perpetuum.

## EPISTOLA LI.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Otto Cardinalis.*

SIGNIFICAMUS vobis Dominum Papam, Curiam totam, & nos benè per Dei gratiam valere. Litteræ nuper venerunt ad Curiam de Janua. Dicunt quia Guido Cremenſis Piſis receptus eſt. Archi-Epiſcopus receſſit, Clerus aufugit, totus Populus ipſum Guidonem contemnit. Dominus Papa mandaverat Januæ pro Galeis. Et quidem Januenſes ipſi fideles & devoti ſunt Domino Papæ & Curiæ. Sed quia putant & timent Imperatorem cum Piſanis pro receptione Guidonis Cremenſis magnas conventiones & promiſſiones feciſſe, dubitant adhuc. Undè, quod vobis ſoli confitemur, hoc ex litteris perpendimus, quòd ſi civitates Longobardiæ confœderatæ fuerint contra Imperatorem, & Galeas & alia obſequia exhibebunt; ſin autem, ſubſiſtere videntur. Confœderationem autem, ſi futura eſt, in proximo audiemus. Electus Moguntinus, qui nuper receſſit à Domino Papa & Curia, Nuncium Guidonis ad ſe venientem de terra ſua ejecit, & comminatus eſt ei, quòd ſi ipſe vel alius Nuncius ex parte Schiſmaticorum ad ſe ulteriùs perveniret, ei oculos erui faceret. Nomen Domini Papæ manifeſtè prædicat. Hoc novit Imperator, & multùm dolet. Et quaſi certum habetur in terra, quòd prædictus Moguntinus ad pedes Domini Papæ acceſſerit. Eidem Moguntino concordant per omnia Treverenſis, & Salisburgenſis, & ferè reliqui Principes omnes, ſicut dicunt tam Sæculares quàm Eccleſiaſtici, excepto Imperatore, & Colonienſi, & Duce Saxoniæ. Magdeburgenſis nuper rediit de Hieroſolyma, & captus à Saracenis vovit, quòd, ſi liberaretur, Domino Papæ manifeſtè adhæreret. Et ità manifeſtè facit.

## EPISTOLA LII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Mathildi Imperatrici.*

GRATIAS agimus Deo, qui Nobilitatem veſtram inſignibus virtutis magis illuſtravit quàm generis: & quam ſanguine clariſſimam extulit in Orbe Romano, bonis operibus clarificare non deſinit in Mundo. Nam ab Oriente in Occidentem magnum eſt nomen veſtrum in Domino, & eleemoſynas veſtras ennarrant Eccleſiæ Sanctorum.

rum. Quamvis enim Deo plurimùm placeant ſubſidia temporalium, quæ ei erogatis in membris ſuis, ei tamen minùs placere non credimus ſollicitudinem pacis & libertatis Eccleſiaſticæ, quàm tanto, ut fama eſt, zelatis affectu, ut cum Apoſtolo dicere valeatis: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non uror?* Undè nos, qui ratione humanitatis & beneficii veſtri meritò vobis obnoxios eſſe recolimus, pro ſalute veſtra, & filii veſtri gloria, temporali pariter ac æterna, de pace Eccleſiæ fiducialiùs loquimur in auribus veſtris, rogantes attentiùs, & obſecrantes in Domino, quatenùs eum diligentiùs conveniatis, ut ea devotionis ſedulitate pacem procuret Eccleſiæ, qua ſibi, hæredibus ſuis, & terris ſuis per merita Sanctorum pacem Dei deſiderat procurari. Nam undè plurimùm contriſtamur, divulgatum eſt ab Oriente uſque in Occidentem, quòd Eccleſias Regni ſui intolerabiliter affligit, & exigit ab eis inaudita quædam & inconſueta. Quæ ſi quæſierint, quærere tamen non debuerunt antiqui Reges. Poteſt autem fieri, ut in tempore ſuo, cui multam Deus contulit ſapientiam, tanta afflictio utcumque valeat tolerari. Sed forſitan poſt dies ejus tales ſunt regnaturi, qui devorare Eccleſiam cupient toto ore, & indurati cum Pharaone dicent: *Neſcio Dominum, & Iſrael non dimittam*. Meminerit, quæſumus, ad preces & exhortationes veſtras, quomodò eum extulit ultra titulos nobilium patrum, & ultra terminos Majorum ſuorum, præter eorum ſpem dilatavit terminos ejus. Quid proderit ei apud Dominum, ſi ad hæredes tranſmittat peccata ſua, & quaſi adverſarios Dei & Eccleſiæ conſtituat in Teſtamento? Quid prodeſt Anteceſſoribus ejus modò, ſi iſte ſumpta occaſione ex delictis eorum Deum quaſi hæreditario jure offenderit? Aliis erat, Sereniſſima Domina, Deus placandus obſequiis, alia munera pro ſalute Majorum & redemptione offerri oportebat. Non placent Deo Sacrificia de rapina: niſi fortè Patri placere poſſit, ut ei filius immoletur. Si reſipuerit, Pater miſericordiarum adhuc eſt promptus ad veniam: procul dubio judicium facturus in eos ſine miſericordia, qui non exercent miſericordiam. Potens eſt, & potentes potenter punit. Terribilis, & aufert ſpiritum Principum, ut fortioribus inſtet fortior cruciatus. Tetendit arcum ſuum, & paravit illum, & in eo poſuit vaſa mortis, jaculaturus in brevi, niſi Sponſam ſuam, pro cujus amore mori dignatus eſt, liberam eſſe permiſerint, & privilegiis ac dignitatibus, quas Sanguine ſuo ei comparavit in Cruce, ſuſtinuerint honorari. Debetis autem, ſi placet, in eo revocando, & matris diligentiam adhibere, & Dominæ authoritatem. Ut quæ ei Regnum & Ducatum multis laboribus acquiſiſtis, & ad eum hæreditaria ſucceſſione Jura tranſmiſiſtis, quorum occaſione nunc premitur & conculcatur Eccleſia, proſcribuntur innocentes, & pauperes intolerabiliter affliguntur. Nos quod poſſumus pro ſalute veſtra & illius, animo libenti facimus, Dei miſericordiam precibus, quibus poſſumus, jugiter implorantes: fiducialiter oraturi, ſi pace Eccleſiis reddita ad Authorem & Benefactorem ſuum Deum prompta devotione redierit. Nè pudeat eum coram Deo humiliari per pœnitentiam, cum antiquis Regibus, quorum memoria in benedictione eſt, nihil magis ad gloriam adſcribatur, quàm pœnitentiæ titulus, Legis Divinæ zelus, veneratio Sacerdotii, & fideliſſima virtutum cuſtos humilitas. Talibus enim hoſtiis Domini Ezechias, Joſias, & Conſtantinus Domino placuerunt, & gloriam aſſecuti ſunt apud homines à generatione in generationem.

## EPISTOLA LIII.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Frater Nicolaus de Monte Rothomagenſi.*

QUANTÆ compaſſionis viſceribus adverſitates Eccleſiæ Dei, quas magnanimitas veſtra ſuſtinere decrevit, parvitas mentis noſtræ apud ſe ſuſcipiat & pertractet, nec ſcriptura ſufficienter exprimere, nec viva voce plenariè pronunciare minùs facunda lingua valeret, ſed de noſtro affectu, qui quantuluſcumque eſt, veſter eſt, quia illum abjectum & minùs utilem in conſpectu Dei eſſe cognoſcimus, tacere meliùs duximus, quàm plura loqui. Verùm id, licèt Excellentiæ veſtræ non incognitum, ſilentio præteriri non oportet, quod veſtræ ſublimitati ſit ipſa commemoratione gratiſſimum, quod menti perturbationum fluctibus impetitæ ſit magnæ ſecuritatis indicium, quòd humeros delicatos, quos ſuppoſuiſtis ad portanda onera virorum, ſuæ virtutis officia reddat talibus faſciculis aptiores: Eccleſia Pauperum Chriſti, quos humilitatis veſtræ manſuetudo adoptavit in filios, quos apud Deum magnitudo fidei veſtræ voluit habere patronos, quos in ratione dati & accepti munificentia ſibi fecit obnoxios, ipſa ſiquidem tota ſui ſpiritus intentione ſuſpenſa ad vos, noctibus ac diebus impetrare feſtinat, ut Eccleſiæ ſuæ veſtris temporibus tranquillam tribuat libertatem. Poſtulat autem in fide, nihil hæſitans. Summa igitur ope & alacri ſtudio quod inchoaſtis opus perficite, nec in aliquo vacilletis. Siquidem Deus tantum vobis contulit honorem, tantamque felicitatem, ut operi veſtro teſtis ſit in cœlo Jeſus-Chriſtus, teſtis in corde conſcientia. Et quod paucis & raró ſolet accidere, hoc vobis ad exhortationis cumulum acceſſit, quòd totius multitudinis devotio præbet in Deo vobis auxilium. Et univerſi Populi ſermone ſuper quod agitis bonum flagrat teſtimonium. Sed de his hactenùs.

Joannes de Oxeneford, qui ex conſilio Epiſcoporum veſtrorum ad Curiam reverſus, & à Curia veniens, per Dominam Imperatricem tranſitum fecit: ut eam contra vos exaſperaret, ſicut anteà tam ipſe, quàm alii fecerant, malitioſa, quanta potuit, inculcavit. Siquidem quia opus veſtrum veriſimiliter reprehendere non potuit, intentionem calumniatus eſt, aſſerens univerſa, quæcumque facitis, mentis elatione, ſtudioque dominationis inchoata. Eccleſiaſticam etiam libertatem, quam defenſatis, non ad animarum lucrum, ſed ad augumentum pecuniarum Epiſcopos veſtros intorquere, tam ipſe quàm alii nuncii Regis affirmant. Et licèt necdum propter novitatem Prælationis à vobis id eſſe factum conſentiant, tamen ad idem vos anhelare contendunt. In Anglia namquè delinquentium culpæ apud Epiſcopos accuſatorum non mulctantur injunctione pœnitentiæ, ſed datione pecuniæ. Item

quòd Deus in cauſa non ſit operis veſtri, dicunt eam inde debere cognoſcere, quòd ab initio Archi-Epiſcopatus veſtri non Religioſos vobis, ſed litteratos Nobiles congregaſtis. Et eos dedecoroſa appellatione nuncupant, quam ſilere meliùs puto. Item Eccleſiaſtica beneficia non Dei contemplatione, ſed ſervitii veſtri occaſione, etiam his, quorum turpitudo publicè nota eſt, vos aſſerunt contuliſſe. Item aſſerunt quòd non propter Regias conſuetudines, ſed propter cauſam pecuniariam diſceſſiſtis. Hæc in vos malitioſè conficta tum propter cautelam, tum propter exaſperationis Dominæ occaſionem cognoſcendam vos ignorare non decuit.

Tertia die receſſus eorum ad Imperatricem venimus, quæ litteras veſtras per tempus aliquantulum ſuſcipere diſtulit, & ſatis aſperè in nos locuta eſt, quòd ad vos perreximus, ex quo nobis notum fuit vos eſſe in curia. Nec enim credebat quòd tam citò ad curiam pergeretis. Tamen non deſtitimus, ſed ea vice & altera, bona, quæ potuimus, quaſi nolenti ingeſſimus. Tertia vice poſt pauca verba litteras veſtras benignè, ſed occultè ſuſcepit. Ita quòd id Clericos ſuos latere voluit, & eas nobis legendas injunxit. Quibus auditis, in primis excuſavit ſe, quòd de vobis aſpera verba vel mihi vel aliis privatim & publicè dixiſſet. Vel etiam Domino Regi mandaſſet. Aſſeruit namquè, quòd filius ejus totum, quod de Eccleſiaſticis agere volebat, ab ea celaſſet, eò quòd cognoviſſet ipſam potiùs Eccleſiaſticæ libertati, quàm Regiæ voluntati favere. Nunc verò litteras ſuas ad filium ſuum direxerat per quemdam de Clericis ſuis, mandans illi, quatenus totum, quod in mente haberet de ſtatu Eccleſiarum vel perſonæ veſtræ, ut ſibi per litteras ſignificaret. *Et tunc*, inquit, *cognita ejus voluntate, ſi perpendero laborem meum poſſe eſſe fructuoſum, ſtudebo pro poſſe & Eccleſiaſticæ paci & ſuæ.*

Poſt hæc verba recedentes ab ea, ad Dominum Lexovienſem litteras veſtras detulimus apud Manerium ſuum Nonant, juxta Bajocum. Benignè nos ſuſcipiens, ſecretè litteras veſtras ſuſcepit, & ea quæ à vobis injuncta nobis fuerant, & ſi qua bona ipſi excogitare potuimus, libenter amplexus eſt. Id in verbo veritatis affirmans, quòd ab eo tempore, quo ad curiam primò miſſus eſt, licèt corporaliter contra vos ſteterit, mente tamen & conſilio pro vobis ſtetit. Et hoc ipſum nobis in eo itinere cum eo de negotio noſtro loquentibus non ex veſtra parte, nec enim mandaveratis, ſe facturum promiſerat. Privatim ſiquidem ad Dominum Papam & cauſam veſtram & perſonam, quantùm potuit, commendavit. Legatos Regis ea ſola poſtulare laudavit, quæ non impediri poſſe cognoverat. Nunc ergo pro certo cognoſcite, quòd ſi Dominus Rex communicarit ei conſilium ſuum, ad libertatem Eccleſiæ & pacem veſtram pro poſſe laborabit. Nec enim noſtro labori minori affectione compatitur, quam ſi tota hæc adverſitas Eccleſiæ ſuæ vel perſonæ occaſione nobis incumberet. Ipſum ſiquidem ſocium haberetis infra breve tempus, ſi non eſſet oneratus ære alieno. Nunc ergò conſilium ejus eſt, ut ità cautè vobis provideatis in expenſis, nè multas pecunias in brevi effundatis: ſi tamen multas habetis, quod Regis familiares affirmant. Si non habetis, cavete ne plurimis innoteſcat. Conſilium enim acceperant Adverſarii veſtri circa mare conſilium dare Regi, ne reditus veſtros ad præſens attingeret, ſed Miniſtris veſtris interdiceret, ne inde quidquàm haberetis. Si ergo viderint quod velitis & poſſitis abſque reditibus diutiùs ſuſtinere, faciliùs & citiùs pax reddetur Eccleſiæ. In his Feſtivis diebus litteras vobis per Nuncium proprium mittet. Et nunc miſiſſet, ſi in Manerio ſcriptorem habuiſſet, cui ſecretum hoc vellet injungere. Item mittit in Angliam familiariſſimum ſibi R. de Arderva; per quem omnibus indagatis quæ in curia fiunt vel deliberantur, quidquid inde cognoverit, vobis per litteras ſignificabit.

Reverſi ad Dominam Imperatricem, quæ injunxiſtis, ex ordine cuncta narravimus iteratò. Conſuetudines Regis verbo narravimus, quia Magiſter Heribertus perdiderat ſchedulam. Hoc etiam adjunximus, quòd conſuetudinum quædam contra fidem Jeſu-Chriſti, aliæ ferè omnes eſſent contra libertatem Eccleſiæ. Propter quod timendum erat ei & filio ſuo de æterno periculo, & etiam temporali. Tunc verò præcepit nobis mittere ad vos propter conſuetudines illas. Volente Deo, ea ipſa die reperta eſt ſchedula, & die ſequenti, omnibus ejectis à thalamo ſuo, præcepit nobis eas latinè legere, & exponere Gallicè. Mulier de genere tyrannorum eſt, & quaſdam approbabat. Sicut eſt illud de non excommunicandis Juſtitiis & Miniſtris Regis ſine licentia ejus. Ego tamen alia exponere nolebam, niſi de hoc priùs diſceptarem, oſtendens Evangelicum præceptum, quo dicitur ad Petrum: *Dic Eccleſiæ*, &c. Non: *Dic Regi*. Et alia multa. Quam plurima capitulorum improbavit. Et hoc modis omnibus ei diſplicuit, quòd in Scripturam redacta eſſent: Sive Epiſcopi coacti forent, ut aliquam promiſſionem facerent de ipſis cuſtodiendis. Hoc enim à prioribus factum non eſt. Poſt multa igitur verba cum ab ea vehementer inquirerem, quæ poſſet eſſe prima pacis occaſio, hanc ei indicavimus, & aſſenſit: Si fortè fieri poſſet, ut Dominus Rex mitteret in conſilium Matris ſuæ, & aliarum rationabilium perſonarum, quæ taliter rem moderarentur, ut ceſſante promiſſione & ſcriptura antiquæ Regni conſuetudines obſervarentur, adhibito tali moderamine, ut nec per Judices ſæculares libertas Eccleſiæ tolleretur, nec ità Epiſcopi abuterentur Eccleſiaſtica libertate. Scitote, quòd Domina Imperatrix in defenſione filii ſui verſuta eſt, eum excuſans tum per zelum juſtitiæ, tum per malitiam Epiſcoporum; tum in deprehendenda origine conturbationis Eccleſiæ rationabilis & diſcreta. Dicit enim quædam in quo ejus ſenſum & laudavimus & adjuvimus. Epiſcopi Clericos indiſcretè ordinant, qui nullis Eccleſiis titulantur. Ex quo fit, ut Ordinatorum multitudo paupertate & otio ad turpia facta prolabatur. Non enim timet perdere Eccleſiam, qui nulli titulatus eſt. Non timet pœnam, quia illum Eccleſia defenſabit. Non timet Epiſcopi carcerem, qui mavult impunitum tranſire converſum, quàm paſcendi vel cuſtodiendi ſollicitudinem adhibere. De Ordinatione illius, qui Eccleſiæ non titulatur, quod irrita ſit ad injuriam illius qui eam fecit, teſtatur Synodus Chalcedonenſis, una de quatuor, quas Gregorius ſicut quatuor Evangelii libros tota devotione complectitur. Hoc & alii plures Canones. Item uni Clericulo quatuor aut ſeptem Eccleſiæ tribuuntur aut Præbendæ,

dæ, cum Sacri Canones ubique manifeſtè prohibeant, ne Clericus in duabus Eccleſiis connumeretur. Hujus iterùm pravæ conſuetudinis occaſione quantæ de dationibus & præſentationibus Eccleſiarum controverſiæ naſcantur, attendite. Super hac re locuta eſt Domina Imperatrix occaſione Richardi de welceſtre. Verùm taceant Epiſcopi, qui hoc faciunt ſuis Parentibus, quod Laici ſibi ſervientibus. Item quod multas pecunias ſuſcipiant Epiſcopi propter peccata apud eos excuſatorum, ſatis Canonibus non conſentit. Quia licèt pœna ſacrilegii, querimonia pertinet, juſtè perſolvitur. Quia ergo ex his & ſimilibus naſcitur Eccleſiaſtica perturbatio, mirandum valdè eſt, cur ſecuris Epiſcopalis Judicii non ad radicem arboris, ſed ad ramuſculos adhibetur. Divina ſiquidem diſpenſatione actum eſt, ut ex tali radice fructus amaritudinis publicè naſceretur. Quapropter libertatem Eccleſiæ propter Deum diligitis: Quod prædicta vobis diſpliceant, verbis & factis oſtendite. Et ſi litteras ad Dominam Imperatricem miſeritis, id ipſum ex aliqua parte ſignificate. In verbo veritatis vobis dicimus, quod amore rectitudinis & ſalutis animæ noſtræ, quæ prædicta ſunt, ſcripſimus. Si quæ inſipienter dicta ſunt, date veniam. Et ſint occulta quæ diximus. Feſtinantiùs ad vos mittere non potuimus. Si quidem eo tempore, quo conſuetudines coram Domina Imperatrice legimus, cum omni feſtinantia litteras iſtas præparavimus, vobis mittendas. Nunc rogamus attentiùs, ut litteras veſtras nobis dirigatis, ſtatum veſtrum & propoſitum continentes. Quidquid injunxeritis, fideliter exequemur. Iteratò veniam poſtulamus, & de prolixitate, & de audacia.

## EPISTOLA LIV.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.*

RECEPTIS litteris & Nunciis chariſſimi in Chriſto filii noſtri Henrici, illuſtris Regis, eum per litteras & Nuncium noſtrum iterùm commonere propoſuimus & ſollicitis exhortationibus ejus animum mitigare, ut te ſibi reconciliet, & in gratiam & amorem ſuum reducat. Confidimus enim & ſperamus in Domino, quòd monitis & exhortationibus noſtris conſentiet, & tibi Eccleſiam tuam liberè ac quietè reſtituet. Quapropter Prudentiam tuam rogamus, monemus, atque conſulimus, quatenùs quouſquè hujus rei finem & exitum videamus eum patienter ſuſtineas, nec contra ipſum, nec contra quoslibet Regni ſui aliquid interim ſtatuas, quòd ei grave aut moleſtum exiſtat. Sanè ſi nobis per Nuncios noſtros, ſi quos fortè miſerimus, acquieſcere noluerit, nos tibi, Authore Domino, nulla ratione deerimus, ſed tibi & Eccleſiæ tuæ Jus & honorem, ac dignitatem veſtram, quantùm Divina gratia permiſerit, curabimus conſervari. Poſtremò nec tibi deerit authoritas, ſi aliter revocari non poterit, tuum liberè officium exercendi. Volumus autem, ut hoc habeas penes te ſecretum.

## EPISTOLA LV.

*Alexander Papa Comiti Flandriæ Philippo.*

QUANTO ſinceriſſimæ devotionis tuæ fervovorem circa nos & Eccleſiam Dei magis probatum in omnibus & expertum habemus, tantò pro his, qui nobis & eidem Eccleſiæ chari & accepti exiſtunt, induſtriæ tuæ cum majori fiducia preces affectuoſas porrigimus, & ad eorum dilectionem tuam prudentiam propenſiùs invitamus. Ea propter Venerabilem fratrem noſtrum Cantuarienſem Archi-Epiſcopum, virum utique Religioſum, diſcretum, providum, & honeſtum, & nobis ac univerſæ Dei Eccleſiæ charum omnimodis & acceptum, magnitudini tuæ, quantum poſſumus, commendantes, Nobilitatem tuam per Apoſtolica ſcripta rogamus, mandamus, & exhortamur attentiùs, quatenùs eundem & ſuos, Divinæ miſerationis obtentu, & pro reverentia beati Petri ac noſtra, & ſui ipſius intuitu, per quem tibi multa poterunt incrementa & commoda provenire, diligere, honorare, manutenere propenſiùs, & multimodis ſtudeas confovere, & ad ejus, quantùm poteris, pacem opportunitate ſuſcepta intendas: ut ipſe idem ad honorem & augmentum tuum debeat omni tempore totis viribus anhelare, & nos ſinceritatis tuæ uberrimas teneamur exindè gratiarum actiones referre, & preces ac petitiones tuas libentiùs & efficaciùs promovere. Quidquid enim eidem honoris & commodi liberalitas tua interventu noſtro contulerit, nobis ipſis putabimus ſpecialiter erogatum.

## EPISTOLA LVI.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Stephano Cancellario Regis Siciliæ.*

PROBABILE quidem eſt, quòd vos pro ſalute & conſolatione multorum in locum nobilitati & meritis congruum erexit Dominus, ut facultas rerum poſſit reſpondere virtuti, & voluntas nata, aut potiùs data à Domino, indigentibus ſubvenire, gratum ſortiatur effectum. Ad vos itaquè multi concurrunt, ſed nullum ſine conſolatione audivimus redeuntem. Novus Lucifer ab Oriente reſplendet in orbem Occiduum, & ſuæ claritatis radios in auſpicium publicæ felicitatis vibrat, & omnes contritos corde confortans perſuadet inſtare tempora meliora. Sed nunquid Eccleſia Dei lætitiæ publicæ fructu ſola privabitur? Nunquid fruſtrabitur ſpe ſua, quæ vos aluit, pro qua major ſanguine generoſis, & propria virtute nobilis Pater veſter ſe toties expoſuit gladiis, & in confeſſione Chriſti, ut ſpes Fidelium eſt, in pace conſecutus palmam Martyrii? Verùm inter omnes Eccleſias Sancta Cantuarienſis magis affligitur, nec eſt dolor, ſicut dolor ejus. Omnes Amici ejus dereliquerunt eam: immò & perſequuntur inter anguſtias. Si quis Legis defenſor eſt, Regis cenſetur inimicus. Diſperguntur, proſcripti ſumus. Crimen noſtrum eſt aſſertio Eccleſiaſticæ libertatis. Eam namquè profiteri, læſæ Majeſtatis reatus ſub perſecutore noſtro eſt. Ille enim ſolus fidelis creditur,

ditur, cui Religionis contemptus placet, qui Divinam perſequitur legem, cui grata eſt contumelia Sacerdotum, qui carnificinas veterum tyrannorum velut juſtitiæ Sacrarium veneratur. Quia mutire auſi ſumus pro domo Domini, exulamus cum omnibus Cognatis & amicis noſtris, quorum unus eſt filius ſororis noſtræ. Quem veſtræ celſitudinis liberalitate, ubi neceſsè habuerit, tantò affectuoſiùs petimus ſublevari, quantò nos & alios, qui pro Domino patimur, juſtum eſt de nobilitate veſtra ſpem concipere firmiorem. Rogamus etiam, ut eidem credatis in his, quæ vobis ex parte noſtra dicet, & apud Eccleſiam Romanam cauſam Dei & noſtram, ſi fortè fuerit opportunum, promoveatis.

## EPISTOLA LVII.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Mathildi Reginæ Siculorum.

*Sereniſſimæ Dominæ, & in Chriſto Chariſſimæ Mathildi, illuſtri Reginæ Siculorum, Thomas Divina diſpenſatione Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis ſalutem, & ſic temporaliter regnare in Sicilia, ut cum Angelis æternaliter exultet in gloria.*

LICET faciem veſtram non noverimus, gloriam tamen non poſſumus ignorare, quam & generoſi ſanguinis illuſtrat claritas, & multarum magnarumque virtutum decorat titulus, & famæ celebritas numeroſis præconiis reddit inſignem. Sed inter cæteras virtutes, quas cum aliis auditoribus gratanter ampleĉtimur, liberalitati veſtræ debemus, & qua nunc poſſumus devotione, gratias referimus ampliores, quæ coexules noſtros, proſcriptos Chriſti, & conſanguineos noſtros, fugientes ad partes veſtras à facie perſecutoris, conſolata eſt in tribulatione ſua, quæ profectò magna pars veræ & Deo gratiſſimæ religionis eſt, ſi pro juſtitia patientibus clementia ferat ſolatium, ſi pauperibus opulentia ſuffragetur, ſi ſanctorum neceſſitatibus abſoluta poteſtatis communicet amplitudo. Talibus enim hoſtiis promeretur Deus, exhilareſcit & dilatatur gloria temporalis, & omnium bonorum gratioſus conciliatur affectus. His ſpecialiter inter alios tamen promeruiſtis & nos, qui totum id quod ſumus & poſſumus, ad veſtrum devovemus obſequium. Cujus devotionis primitias, quas pro tempore potuimus, Excellentiæ veſtræ nuper obtulimus, preces veſtras apud Regem Chriſtianiſſimum promoventes, ſicut perpendere poteſtis ex precibus ejus dilecto noſtro illuſtri Regi Siciliæ porrectis, & ex verbis venerabilis Prioris Criſpiniacenſis, quem & eruditio litterarum, & vitæ ſinceritas, & integritas famæ bonis omnibus amabilem & commendabilem reddunt. Eſt enim vir probatiſſimæ converſationis, ſanæ doctrinæ, & quantùm ad humanum ſpectat examen, perfectæ pro tempore ſanctitatis, quem tanta reverentia à ſublimitate veſtra deſideramus & petimus exaudiri, quanta totam Occidentalem Eccleſiam, ſi veſtris pedibus aſſiſteret, audiretis. Et hoc quidem tum pro ſuæ perſonæ reverentia, tum pro merito & authoritate Cluniacenſis Eccleſiæ, cujus procurat neceſſitates, quæ in Orbe latino dignoſcitur à diebus patrum noſtrorum in Monaſtica Religione perfectionis gloriam quaſi propriam poſſediſſe. In cæteris, quæ vobis ex parte noſtra dixerit, ei, ſi placet, credatis ut nobis. Valete.

## EPISTOLA LVIII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus R. Syracuſanæ Eccleſiæ Clerico.*

HUMANITAS veſtra nos provocat ad audendum, & noſtris collata beneficiorum exhibitio nos vobis& veſtris multipliciter reddit obnoxios. Hoc ergò officiorum ingreſſi commercium, urgente neceſſitate præſertim, cum benigno creditore contrahere non veremur, ſperantes in Domino, quòd noſtra miſericorditer debita vobis ſolvet & aliis, qui ſe timentes, cùm expedit, ab omni articulo neceſſitatis abſolvit. Recepiſtis coexules & conſanguineos noſtros, ſed procul dubio ipſum recepiſtis in illis, qui ſe fideliter promittit redditurum, quidquid uni pauperum ſuorum fuerit erogatum. Vobis in his conterraneorum veſtrorum conciliaſtis gratiam, gloriam promeruiſtis apud poſteros, & nos emptitios veſtros conſtituiſtis. Et quia nobis ad præſens colloquium Divina diſpoſitio ſubtrahit, latori præſentium ſic à vobis credi poſtulamus, ut nobis: cujus fidei creditum eſt, quod nequaquàm litteris cenſuimus committendum. Eſt enim vir litterarum eruditione conſpicuus, præditus morum gratia, monaſticæ religionis ſanctitate præſignis, & inter probatos Cluniacenſes appetendæ perfectionis exemplar. Is Cluniacenſis Eccleſiæ neceſſitates, & Chriſtianiſſimi Regis, & noſtra mandata procurat. Et cùm illum pro debita reverentia receperitis, in illo, cujus miniſter eſt, & ſanctiſſimum Principem recipietis, & nos. Unum tamen eſt, quod in aure veſtra ſecretiùs conſuluiſſe, rogaſſe, & obtinuiſſe deſideramus, ut nobilis viri Stephani, Panormitani electi, revocationem diligenter procuretis apud Regem & Reginam, tum ob cauſas quas in præſenti de induſtria reticemus, tum ut præfati Regis & totius Regni Francorum gratiam vobis æternaliter comparetis. Valete.

## EPISTOLA LIX.

*Alexander Papa Regi Scotiæ.*

CUM illius ſinceriſſimæ devotionis affectum, quem recolendæ memoriæ Malcolinus quondam Scotorum Rex, Frater tuus, circa nos & Eccleſiam Dei, quoad vixit, conſtanter exhibuit, & tuam devotiſſimam ſinceritatem, qua te circa Perſonam noſtram ex litteris tuis fervere cognovimus, ad animum diligentiùs revocamus, magnificentiæ tuæ preces affectuoſas pro his, qui nobis chari & accepti exiſtunt, confidenter porrigimus, & eos Excellentiæ Regiæ ſine hæſitatione aliqua propenſiùs commendamus. Qualiter autem Venerabilis Frater noſter Cantuarienſis Archi-Epiſcopus pro Eccleſiæ ſuæ libertate exilium non dubitaverit ſuſtinere, & ſicut vir Religioſus, diſcretus pariter & honeſtus, & nobis ac univerſæ Dei Eccleſiæ charus admodùm & acceptus, temporalium jacturam ſubire maluerit, quàm juſſis Principum obedire, tuam non credimus ſublimitatem latere.

Undè

Undè quoniam præfatus Frater tuus, & alii progenitores tui ipſum, & prædeceſſores ejus, & Eccleſiam ei commiſſam, filiali ſemper devotione, ſicut nobis dicitur, conſueverunt amplecti, ſerenitatem tuam per Apoſtolica ſcripta rogando monemus, & exhortamur in Domino, quatenùs memoratum Archi-Epiſcopum, Divini amoris obtentu, & pro reverentia Beati Petri & noſtra, & ſui ipſius reſpectu diligere ſtudeas & fovere. Et eum & Eccleſiam ei commiſſam dignis ſemper honoribus ſatagas prævenire. Et ei conſilium & auxilium Regia clementia dignetur efficaciter impartiri. Ut nos magnificentiæ tuæ multiplices exindè gratias exſolvere teneamur, & prænominatus Archi-Epiſcopus ad honorem & exaltationem tuam, & totius regni tuæ gubernationi commiſſi, debeat omni tempore ferventiùs anhelare, & vobis magis obnoxius permanere.

## EPISTOLA LX.

Alexander Papa Joanni Decano Aurelianenſi.

*Dilecto Filio Joanni, Aurelianenſi Decano.*

DILECTUS filius noſter Richardus, Capellanus Venerabilis Fratris noſtri Cantuarienſis Archi-Epiſcopi, diligenti nobis narratione propoſuit, quòd tu ei multa humanitatis & charitatis beneficia contuliſti, & honoris pariter & dilectionis plenitudinem exhibuiſti. Super quo utiquè liberalitati tuæ gratias uberes agimus, & id gratum omnimodis & acceptum habemus. Rogamus autem affectionis tuæ prudentiam, atque monemus, quatenùs ſicut laudabiliter incepiſti, prædicto Filio noſtro Richardo conſuetæ largitatis ſolatium porrigas, & eum pro reverentia beati Petri ac noſtra ſtudeas honore & gratia prævenire, ità quòd nos exinde ſinceritati tuæ dignas debeamus gratias exhibere.

## EPISTOLA LXI.

*Alexander Papa Comiti Henrico.*

INTER cæteras Divinæ operationis actiones illud Deo & nobis gratiſſimum reputamus, quòd Venerabilem Fratrem noſtrum Cantuarienſem Archi-Epiſcopum in anguſtiis & anxietatibus ejus ſereno vultu reſpicere, & ei gratiæ pariter & conſolationis tuæ favorem ex conſueta curaſti clementia exhibere. Quia verò nunc ope & conſilio maximè opus habet, magnificentiam tuam per Apoſtolica ſcripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, & in remiſſionem tibi peccatorum injungimus, quatenùs pietatis intuitu, & pro reverentia beati Petri & noſtra, & conſideratione religionis & dignitatis ſuæ, ipſum & ſuos gratia, honore, pariter & dilectione prævenias, eiſque in ipſorum adverſitatibus conſolationis & favoris tui ſolatium exhibeas, ità quòd indè ab omnipotenti Deo etiam poſſis æternam retributionem recipere, & nos, quod eidem impenderis, nobis ſpecialiter impenſum putantes, Magnitudini tuæ uberrimas teneamur propter hoc gratias exhibere.

## EPISTOLA LXII.

*Alexander Papa Abbati de Claro-Mariſco.*

SUPER beneficiis, quæ liberalitas veſtra ſorori venerabilis Fratris noſtri Cantuarienſis Archi-Epiſcopi, & liberis ejus, & his qui cum eis ſunt, multipliciter erogavit, charitati veſtræ immenſas referimus gratiarum actiones, & religionem veſtram ſuper hoc dignè, ſicut convenit in Domino, laudibus commendamus, deſiderium ſiquidem & voluntatem habemus commodis & incrementis veſtris, quantùm cum Deo poſſumus, libenter intendere, & preces ac petitiones veſtras, quantùm honeſtas permiſerit, efficaciter promovere. Memoratus quoquè Archi-Epiſcopus vobis, opportunitate ſuſcepta, pro tot & tantis veſtræ liberalitatis obſequiis ſecundùm merita reſpondere curabit, & monaſterio veſtro magis obnoxiùs omni tempore permanebit. Nos etiam poſtulationibus veſtris libentiùs intendemus, & eas efficaciùs curabimus exaudire.

## EPISTOLA LXIII.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Henrico Regi Angliæ.

*Reverendiſſimo Domino ſuo Henrico, Dei gratia illuſtri Anglorum Regi, Duci Nortmannorum, Comiti Andegaviæ, & Duci Aquitaniæ, Thomas eadem gratia Cantuarienſis Eccleſiæ humilis Miniſter, Salutem, & per omnia benè facere.*

LOQUI de Deo valdè quietæ & liberæ mentis eſt. Indè eſt quòd loquar ad Dominum meum, & utinam ad omnes pacificum. Obſecro Domine mi, ut cum animi patientia ſufferatis aliquid commonitionis, conferentis per gratiam Dei, quæ nunquàm vacua eſt, ad animæ veſtræ ſalutem, & meæ liberationem. Anguſtiæ meæ ſunt undiquè. Tribulatio enim & anguſtia invenerunt me inter duo graviſſima & timenda conſtitutum, & inter duo conſtituta graviſſima timidum. Silentium loquor & commotionem. Si autem ſiluero, mors mihi eſt, nec effugiam manus Domini dicentis: *Si non annunciaveris delinquenti delictum ſuum, & moriatur in peccato ſuo, ſanguinem ejus de manu tua requiram.* Si commonuero, timeo nè non effugiam Domini mei, quod abſit, indignationem. Nè accidat mihi, quod ſapiens ille dicit: *Cùm is, qui non placet, ad intercedendum accedit vel mittitur, verendum eſt, nè irati animus ad deteriora provocetur.* Quid ergò faciam? Loquar, an ſileam? Utrobiquè certè periculum. Veruntamen quoniam tutius eſt incidere in hominis indignationem, quàm in manus Dei viventis, confiſus de miſericordia altiſſimi, in cujus manu corda ſunt regum, & quò voluerit inclinabit ea, & utinam in partem meliorem, loquar ad Dominum meum, quia ſemel cœpi. Multoties enim bona præſtantur invitis, maximè cùm potiùs eorum utilitati conſulitur quàm voluntati. In terra veſtra captiva tenetur filia Sion, ſponſa Regis magni, oppreſſa à multis, afflicta ab his, qui à tempore longo oderunt eam, à quibus honoranda potiùs eſſet, quàm

affli-

affligenda: maximè à vobis, habita vobiſcum recordatione beneficiorum ſingulorum, quæ vobis contulit Deus in initio Regni veſtri, in medio, & ferè uſque modò. Solvite eam, & permittite eam contegnare ſponſo ſuo, ut benefaciat vobis Deus, & incipiat ſtatim convaleſcere Regnum veſtrum, & auferatur opprobrium de generatione veſtra, fiatque pax ſumma in diebus veſtris. Credite mihi, dilectiſſime Domine, Sereniſſime Princeps. Patiens enim retributor eſt Dominus, longanimis exſpectator, ſed graviſſimus ultor, audite me, & benefacite. Sin autem, verendum, quod abſit, nè accingatur gladio ſuper femur ſuum Potentiſſimus, & veniat in manu valida cum militia multa liberare ſponſam ſuam non ſine grandi plaga de oppreſſione & ſervitute tribulantis. Si verò me audieritis, quoniam neceſsè habet Dominus in hoc inſtanti obſequium veſtrum experiri tanquàm ſtrenui militis ſui, benefaciet vobis Deus, & addet gloriam gloriæ veſtræ in progeniem filiorum & filiarum veſtrarum uſque in tempora longa. Alioquin vereor, quod Deus avertat, nè non deficiat gladius de Domo veſtra, donec veniat qui ulciſcatur de plano ſuam & ſuorum injuriam Altiſſimus: ſicut nec de domo Salomonis, à quo, licèt eum Dominus elegiſſet, & contuliſſet tantam ſapientiam & pacem, ut diceretur ab hominibus, *Hic eſt Filius ſapientiæ & pacis*, quoniam tamen receſſit à via Dei, & ambulavit in iniquitate ſuper iniquitatem, ſcidit Deus regnum ejus, & dedit illud ejus ſervo, maximè quia non quæſivit ſubitò poſt delictum placare Dominum, ſicut & David Pater ejus, qui ſtatim poſt offenſam humiliavit ſe Domino, emendavit culpam, petivit miſericordiam, & obtinuit veniam. Utinam & vos cum Dei gratia ſimiliter faciatis. Hæc vobis ad præſens ſcribo, cætera in ore latoris præſentium, viri Religioſi, & magnæ opinionis, fidelis etiam, ut credimus, veſtri, poſuimus. Potiùs tamen deſideramus cum gratia veſtra benigno veſtro uti colloquio. Benè valeat ſemel & ſemper Dominus meus.

## EPISTOLA LXIV.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Henrico Regi Angliæ.*

DESIDERIO deſideravi videre faciem veſtram, & loqui vobiſcum. Multùm quidem propter me, ſed maximè propter vos. Propter me, ut viſa facie mea reduceretis ad memoriam ſervitia, quæ, dum agerem in obſequio veſtro, exhibui vobis devotè & fideliter juxta animi mei conſcientiam. Sic Deus me adjuvet in examine ultimo, quando omnes adſtabimus ante tribunal ipſius, recepturi prout geſſerimus in corpore, ſive bonum ſive malum. Et ut moveremini ſuper me pietate, quem oportet mendicando vivere inter alienos: licet tamen Dei gratia cum abundantia victualia ad ſufficientiam habeamus. Eſtque nobis conſolatio multa, quod dicit Apoſtolus: *Omnes qui volunt piè vivere in Chriſto, perſecutionem patiuntur*. Et Propheta: *Non vidi juſtum derelictum, nec ſemen ejus quærens panem*.

Propter vos ex tribus cauſis. Tum quia Filius meus ſpiritualis. Eò quòd Dominus, debeo vobis, & offero conſilium meum, & obſequium, quodcumque debet Epiſcopus Domino ſecundùm honorem Dei & ſanctæ Eccleſiæ. Eò quòd Rex, teneor ad reverentiam vobis & commonitionem. Eò quòd Filius, Officii ratione ad caſtigationem teneor & coercitionem. Corripit enim Pater Filium, nunc blandis, nunc aſperis, ut vel ſic revocet eum ad benè faciendum. Noſſe debetis vos Dei gratia Regem eſſe. Primò, quia vos ipſum Regem, vitamque veſtram debetis optimis informare moribus, ut veſtri exemplo cæteri provocentur ad melius, juxta illud ſapientis: *Componitur Orbis Regis ad exemplum*. Secundariò alios: Hos demulcendo, alios puniendo poteſtatis authoritate, quam ab Eccleſia, tum Sacramento Unctionis, tum Gladii officio, quem geſtatis ad malefactores Eccleſiæ coercendos. Inunguntur enim Reges tribus in locis: in capite, in pectore, in brachiis. Quod ſignificat, gloriam, ſcientiam, fortitudinem. Qui antiquis temporibus juſtificationes non obſervabant, prævaricati ſunt mandata ejus. His ſublata eſt gloria, ſcientia, fortitudo: & eorum generationi. Exemplo Saulis, Nabuchodonoſor, Salomonis, aliorumque quamplurium. Qui verò poſt delictum ſuum cordis contritione humiliaverunt ſe Domino, his gratia Dei acceſſit cum omnibus ſupradictis abundantiùs & perfectiùs. Sicut David, Ezechiæ, aliiſque quamplurimis.

Chriſtus fundavit Eccleſiam, ejuſque comparavit libertatem ſanguine proprio, ſuſtinendo flagella, ſputa, clavos, mortis anguſtias, nobis relinquens exemplum, ut ſequamur ejus veſtigia. Undè & dicit Apoſtolus: *Si compatimur ei, & conregnabimus. Si commorimur & conreſurgemus*. Eccleſia enim Dei in duobus conſtat ordinibus: clero & populo. In clero ſunt Apoſtoli, Apoſtolici viri, Epiſcopi, & cæteri doctores Eccleſiæ, quibus commiſſa eſt cura & regnum ipſius Eccleſiæ, qui tractare habent negotia Eccleſiaſtica, ut totum reducatur ad ſalutem animarum. Undè & Petro dictum eſt, & in Petro aliis Eccleſiæ Dei Rectoribus, non Regibus, non Principibus: *Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ Inferi non prævalebunt adversùs eam*. In populo ſunt Reges, Principes, Duces, Comites, & aliæ poteſtates, qui ſæcularia habent tractare negotia, ut totum reducant ad pacem & unitatem Eccleſiæ. Et quia certum eſt Reges poteſtatem ſuam accipere ab Eccleſia, non ipſam ab illis, ſed à Chriſto, ut ſalva pace veſtra loquar, non habetis Epiſcopis præcipere, abſolvere aliquem vel excommunicare, trahere Clericos ad ſæcularia examina, judicare de Eccleſiis vel decimis, interdicere Epiſcopis nè tractent cauſas de tranſgreſſione fidei vel juramenti, & multa in hunc modum, quæ ſcripta ſunt inter conſuetudines veſtras, quas dicitis Avitas. Dominus enim dicit: *Leges meas cuſtodite*. Et iterùm per Prophetam: *Væ! qui condunt leges iniquas, & ſcribentes ſcripſerunt injuſtitias, ut opprimerent pauperes in judicio, & vim facerent cauſæ humilium populi Dei*.

Audiat itaquè Dominus meus, ſi placet, conſilium fidelis ſui, commonitionem Epiſcopi ſui, & caſtigationem ſui Patris. Nec cum Schiſmaticis aliquam de cætero habet familiaritatem vel communio-

munionem, nec cum eis aliquò modo contrahat. Notum eſt enim toti ferè Mundo, quàm devotè, quàm honorificè Dominum Papam receperitis, quantùm Romanam Eccleſiam foveritis & honoraveritis; quantùm etiam Dominus Papa & Romana Eccleſia perſonam veſtram dilexerint, honoraverint, atque etiam in quibuſcumque ſecundùm Deum potuerunt, vos exaudiverunt. Nolite ergò, Domine, ſi ſalutem animæ deſideratis, eidem Eccleſiæ, quod ſuum eſt, aliqua ratione ſubtrahere, ſeu in aliquo ei citra juſtitiam contraire. Immò eandem ei permittatis in Regno veſtro habere libertatem, quam & in aliis Regnis habere dignoſcitur. Memorque ſitis profeſſionis, quam feciſtis, & poſuiſtis ſcriptam ſuper Altare apud Weſtmonaſterium, de ſervanda Eccleſiæ Dei libertate ſua, quando conſecratus eſtis & unctus in Regem à prædeceſſore noſtro. Eccleſiam etiam Cantuarienſem, à qua promotionem & conſecrationem accepiſtis, in eum ſtatum reſtituatis & dignitatem, in quibus fuit temporibus Prædeceſſorum veſtrorum & noſtrorum, poſſeſſioneſque ad ipſam Eccleſiam & nos pertinentes, Villas, Caſtella, & Prædia, quæ pro voluntate veſtra diſtribuiſtis, reſque omnes ablatas, tam noſtras, quàm Clericorum noſtrorum, & Laicorum, in integrum nobis reſtituatis. Permittatis etiam nobis, ſi placet, liberè, & in pace, & cum omni ſecuritate redire in Sedem noſtram, officioque noſtro liberè uti, ſicut debemus & ratio exigit. Et nos vobis, tanquàm Domino chariſſimo & Regi, fideliter & devotè pro viribus noſtris ſervire parati ſumus, in quocumque poterimus, ſalvo honore Dei & Eccleſiæ Romanæ, & ſalvo ordine noſtro. Alioquin pro certo ſciatis, quia Divinam ſeveritatem & ultionem ſentietis.

## EPISTOLA LXV.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Henrico Regi Angliæ.

*Domino ſuo & Amico Henrico, Dei gratia illuſtri Regi Anglorum, Duci Nortmanniæ, Comiti Andegaviæ, & Duci Aquitaniæ, Thomas eadem gratia Eccleſiæ Cantuarienſis humilis Miniſter, ſuus olim temporaliter, nunc autem multò magis, in Domino ſalutem, & veram cum emendatione pœnitentiam.*

EXPECTANS exſpectavi, ut intenderet vobis Dominus, & converſus ageretis pœnitentiam, recedens à via perverſa, & abſcinderetis à vobis Latera veſtra prava, quorum, ut creditur, inſtinctu & conſilio jam ferè lapſi eſtis in profundum, quod abſit, nè in profundum illud de quo dicitur: *Peccator, cùm venerit in profundum, contemnet.* Et licèt huc uſque fruſtrà ſuſtinuerimus, taciti conſiderantes, & exſpectantes affectuoſiſſimè, ſi veniret Nuncius, qui diceret: *Filius tuus Rex, Dominus tuus, jam diu dolo circumventus, tractus in perniciem Eccleſiæ, inſpirante Divina Clementia in abundantia humilitatis magnæ feſtinat ad liberationem Eccleſiæ, ad omnem ſatisfactionem & emendationem*; non tamen Omnipotentem ſupplici devotione ſingulis diebus interpellare ceſſamus, ut quod diu voto celebravimus de vobis & pro vobis, celeri & fructuoſo conſequamur effectu. Et ecce indè eſt, quòd Eccleſiæ Cantuarienſis, cui Deus noſtrum Sacerdotium, licèt indignum, vobis res humanas hujus Regni regentibus, ad præſens deputavit, nos cura conſtringit, eò maximè quòd adhuc exilii incommoditate detineamur, Majeſtati veſtræ commonitorias, exhortatorias, correctorias deſtinare, nè exceſſuum veſtrorum, ſi qui ſunt, qui reverà ſunt, undè non minimùm dolemus, illorum maximè dico, qui circa Eccleſiam Dei, & perſonas Eccleſiaſticas à vobis paſſim nulla habita dignitatis ſeu perſonæ reverentia aguntur, nimius diſſimulator exiſtam: Nè nimis negligens in animæ meæ diſcrimen appaream. Facientis procul dubio culpam habet, qui quod debet corrigere, negligit emendare. Scriptum quippè eſt: *Non ſolùm qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt, participes judicantur.* Conſentiunt quidem, qui cùm poſſint & debeant, non reſiſtunt, vel ſaltem redarguunt: *Error enim, cui non reſiſtitur, approbatur: & veritas, cùm minimè defenſatur, opprimitur. Nec caret occultæ ſocietatis ſcrupulo, qui deſinit obviare manifeſto facinori.* Sicut enim, Sereniſſime Princeps, parva civitas prærogativam Regni præſentis non minuit, ſic Regia veſtra poteſtas Religioſæ diſpenſationis menſuram minimè conterere debet vel mutare. Semper verò de jure effectum eſt, Sacerdotali Concilio de Sacerdotibus judicia provenire. Nam qualeſcumque Pontifices, etſi errore humanitùs accedente, non tamen conſcientia Religionem fidei ullatenùs excedentes, nullatenùs videntur à poteſtate ſæculari poſſe vel debere percelli. Boni quidem & Religioſi Principis eſt, Eccleſias contritas & conſciſſas reſtaurare, novaſque ædificare, Sacerdotes Dei honorare, & cum ſumma tueri reverentia, adinſtar feliciſſimæ recordationis & pii Principis Conſtantini, cùm ad eum deferretur quæſtio Clericorum, dicentis: *Vos à nemine judicari poteſtis*, ſæcularium ſcilicèt judicum, *qui ſolius Dei judicio reſervamini.* Et ſanctos Apoſtolos, eorumque ſucceſſores, ſub Divina teſtatione conſtitutos, præcepiſſe legimus non debere perſecutiones fieri, nec fluctuationes, nec invidere laborantibus in agro Dominico, nec à ſuis expelli ſedibus æterni Regis diſpenſatores. Quis enim dubitet Sacerdotes Chriſti, Regum & Principum, omniumque Fidelium Patres & magiſtros cenſeri? Nonnè miſerabilis inſaniæ eſſe dignoſcitur, ſi filius Patrem, diſcipulus magiſtrum ſibi conetur ſubjugare, & iniquis obligationibus illum poteſtati ſuæ ſubjicere, à quo credere debet non ſolùm in terra, ſed etiam in cœlis ſe ligari poſſe & ſolvi? Si Rex bonus eſtis & Catholicus, & vultis eſſe, quod credimus, quodque magis optamus, ut ſalva pace veſtra dixerim, filius eſtis Eccleſiæ, non Præſul, diſcere vos convenit à Sacerdotibus, non eos docere; ſequi vos convenit Sacerdotes in Eccleſiaſticis, non eos præcedere.

Habetis poteſtatis veſtræ Privilegia, quæ adminiſtrandis legibus publicis à Deo conſecutus eſtis, ut ejus beneficiis non ingratus contra diſpoſitionem cæleſtis ordinis nihil uſurpetis. Sed ut ſalubriori fruamini ingenio, his quæ contra eam malitioſo conſilio magis forſitan quàm animo veſtro minùs benè uſurpaſtis, cum omni humilitate & multimoda ſatisfactione citiſſimè cedatis. Nè manus Altiſſimi adversùm vos extenta mittat in vos, quaſi ad ſi-

ad ſignum, ſagittas. Tetendit enim arcum ſuum Altiſſimus, ut ſagittet in aperto vos nolentem pœnitere. Nec erubeſcatis, quidquid ſuggerant vobis maligni, quidquid ſubmurmurent proditores, non veſtri tantùm, ſed Dei, humiliari ſub potenti manu Dei. Ipſe quidem eſt, qui exaltat humiles, & ſuperbos dejicit: quia in ſuam & ſuorum ultionem aufert ſpiritum Principum. Quoniam terribilis eſt: & quis reſiſtet ei? Non debuiſſet excidiſſe à memoria veſtra, in quo articulo vos Deus repeterit, quantumque promoverit, honoraverit, ſublimaverit, in liberorum ſuſceptione beatificaverit, ſoliumque Regni veſtri firmaverit, in invidiam omnium inimicorum veſtrorum ampliùs poſſeſſionibus ditaverit, adeò ut huc uſque cum admiratione omnes ferè proclamaverint: *Hic eſt quem elegit Dominus*.

Et vos quid ei retribuetis, vel retribuere poteritis pro his omnibus, quæ vobis fecit? An ad eorum inſtinctum & inſtantiam, qui circa vos perſequuntur Eccleſiam, viroſque Eccleſiaſticos, ſemperque prout potuerunt ſunt perſecuti, reddetis mala pro bonis, oppreſſiones, tribulationes, injurias, afflictiones Eccleſiis & Eccleſiaſticis perſonis? Nonnè iſti ſunt, de quibus dicit Dominus? *Qui vos odit, me odit. Qui vos ſpernit, me ſpernit. Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.* Certè etſi relictis omnibus, quæ poſſidetis, tollatis crucem veſtram, & ſequamini Dominum noſtrum Jeſum-Chriſtum, vix erit, aut non erit, ut fidelis & gratus acceptorum ab eo beneficiorum retributor appareatis. Inquirite ſcripturas à ſcientibus, & invenietis quòd Saul, licèt electus fuerit à Domino, quoniam à viis ejus receſſit, periit ipſe, & domus ejus tota. Oziæ quoquè Regis Juda, cujus nomen latè divulgatum eſt, & procul egreſſum propter crebras ſibi à Domino collatas victorias, adeò cor elevatum eſt in ſuum interitum, eò quòd ubiquè auxiliaretur ei Dominus, & corroboraſſet illum, ut ſpreta Domini reverentia uſurpare ſibi voluerit, quod ſui officii non erat, ſed Sacerdotum, id eſt, adolere Incenſum ſuper Altare Domini. Et ob hoc à Domino lepra percuſſus eſt, & per manus Sacerdotum ejectus à templo Domini: & ſic manſit uſque ad diem mortis ſuæ, plenus lepra, ob quam ejectus fuerat de domo Domini. Multique alii Reges, facti viri immenſarum divitiarum, quoniam ambulaverunt ſuper ſe in mirabilibus Mundi, præſumentes rebellare Deo, in ſuis myſteriis perierunt, & ad ultimum nihil divitiarum ſuarum invenerunt in manibus ſuis. Rex quoque Achaz, quoniam & ipſe officium Sacerdotale uſurpavit, ſimiliter à Domino lepra percuſſus eſt. Oza quoquè, etſi Rex non eſſet, quoniam Arcam Domini tetigit, & tenuit nutantem ad præcipitium bobus recalcitrantibus, quia ad eum non pertinebat, ſed ad Templi miniſtros, indignatione Domini percuſſus, juxta Arcam Dei corruit mortuus. Rex, proverbialiter celebre eſt: caſtigatus de alterius infortunio meliùs ſibi proſpicit. *Nam tua res agitur, paries dum proximus ardet.* Ad Sacerdotes, Rex dilectiſſime, ſuos voluit Deus quæ Eccleſiæ ſuæ ſunt diſponenda pertinere, non ad poteſtates ſæculi. Quas, ſi fideles ſint, Eccleſiæ ſuæ Sacerdotibus voluit eſſe ſubjectas. Non vobis igitur vendicetis jus alienum & miniſterium, quod alteri deputatum eſt: neque contra eum contendatis, à quo omnia ſunt conſtituta, nec contra illius beneficia pugnare videamini, à quo veſtram conſecutus eſtis poteſtatem. Non à legibus publicis, non à ſæculi poteſtatibus, ſed à Pontificibus & Sacerdotibus omnipotens Deus Chriſtianæ Religionis Clericos voluit ordinari & diſcuti. Chriſtiani Reges ſubdere debent executiones ſuas Eccleſiaſticis præſulibus, non præferre. Scriptum quippè eſt nunquàm de Sacerdotibus niſi Eccleſiam judicare debere: nec eſſe humanarum legum de talibus ferre ſententiam. Obſequi ſolere Principes Chriſtianos Statutis Eccleſiæ, non ſuam poteſtatem præponere: Epiſcopis caput Principes ſubdere, non de Epiſcopis judicare. Duo quippe ſunt quibus principaliter regitur Mundus: Authoritas ſacra Pontificis & regalis poteſtas. In quibus tantò gravius eſt pondus Sacerdotum, quantò & de ipſis Regibus in Divino ſunt reddituri examine rationem. Noſſe certè debueratis ex illorum vos debere pendere judicio, non illos ad veſtram poſſe redigi voluntatem. Plurimi namquè Pontificum, alii Reges, alii Imperatores excommunicaverunt. Et ſi ſpeciale aliquid de perſonis Principum inquiratis, Beatus Innocentius Arcadium Imperatorem excommunicavit, quia conſenſit ſanctum Joannem Chryſoſtomum à ſua Sede expelli. Sanctus etiam Ambroſius pro culpa, quæ aliis Sacerdotibus non adeò videbatur gravis, Theodoſium Magnum Imperatorem excommunicavit, & ab Eccleſia ejecit. Qui tandem ſatisfactione condigna meruit abſolvi. Et multa alia in hunc modum. David etiam, cùm adulterium & homicidium commiſiſſet, miſſus eſt ad eum Propheta Nathan à Deo, ut eum redargueret & corrigeret. Correptus eſt, & citiſſimè correctus. Rex enim depoſito diademate capitis ſui, abjectaque majeſtate Imperiali, non erubuit humiliari ante faciem Prophetæ, peccatum ſuum confiteri, veniam poſtulare de commiſſo. Quid plura? Pœnitentia ductus miſericordiam petivit, & obtinuit veniam.

Et vos, fili dilectiſſime, Sereniſſime Rex, Reverendiſſime Domine, ad exemplum Excellentiſſimi David, Regis piiſſimi, de quo dicit Dominus: *Inveni virum ſecundùm cor meum*, corde contrito & humiliato convertimini ad Dominum Deum veſtrum, exactamque de exceſſibus veſtris agite pœnitentiam. Corruiſtis enim & erraſtis in multis, quæ adhuc taceo, exſpectans ſi fortè inſpiraverit vobis Dominus, ut dicatis cum Propheta: *Miſerere mei Deus ſecundùm magnam miſericordiam tuam. Quoniam multùm tibi peccavi, & malum coram te feci.* Juxta eſt enim Dominus his qui recto ſunt corde, & humiles ſpiritu ſalvabit. Hæc ad præſens, Domine mi, vobis ſcribo, cætera ſilentio prætereiens, donec videam, utrùm ſermo meus capiat in vobis. Si reportaverit mihi à vobis dignos fructus pœnitentiæ, & audiam à nunciantibus, & congaudeam dicentibus: *Filius tuus Rex mortuus fuerat, ſed revixit. Perierat, & inventus eſt.* Quòd ſi me non audieritis, qui ſolitus ſui ante Majeſtatem corporis Chriſti in abundantia lachrymarum & gemitibus non minimis orare pro vobis, certè ibidem clamabo contra vos, & dicam: exſurge Deus, judica cauſam tuam. Memor eſto improperiorum tuorum, & injuriarum, quæ à Rege Anglorum &

ſuis tibi & tuis fuit tota die. Nè obliviſcaris ignominiarum Eccleſiæ tuæ, quam tuo fundaſti Sanguine. Vindica Domine ſanguinem ſervorum tuorum, qui effuſus eſt. Vindica Domine ſervorum tuorum afflictiones, quarum infinitus eſt numerus. Superbia eorum, qui te & tuos oderunt & perſequuntur, in tantum aſcendit, ut ulteriùs non valeamus eos ſuſtinere. Rex, quidquid agant veſtri, hæc omnia de manibus veſtris requirentur. Damnum enim dediſſe videtur, qui cauſam damni dedit. Ipſe reverà filius Altiſſimi, ad clericorum, niſi continueritis manus à conturbatione hominum, ad gemitus compeditorum, ad voces clamantium ad ſe veniet in virga furoris ſui: quoniam jam tempus eſt judicare adversùm vos juſtitias in æquitate & ſeveritate ſpiritus ſui. Ipſe enim novit auferre ſpiritum Principum, & terribilis eſt apud Reges terræ.

Non vobis hæc dicimus, ut faciem veſtram confundamus, vel provocemus vos ad majorem indignationem & iram, ſicut forſitan maligni, qui circa vos ſunt, qui die & nocte inſidiantur animæ veſtræ, & nituntur avertere animum veſtrum à nobis, pravis & iniquis ſuis ſuggeſtibus ſubmurmurant. Det illis Deus ſecundùm oprera ſua, & ſecundùm nequitiam adinventionum ipſorum. Sed ut vos reddam cautiorem ad proviſionem animæ veſtræ & curam, & ad vitandum periculum, quod jam in foribus eſt. Et quia noſtra ſpecialiter intereſt providere animæ veſtræ, utpotè cujus cura & ſollicitudo nobis commiſſa eſt, cujuſque reddituri ſumus rationem in diſtricto examine, hæc audite benignè, & utimini ſervitio noſtro, prout vobis placuerit, dummodò Deum non offendamus, nec operemur agendo vel diſſimulando in diſpendium animæ veſtræ & noſtræ. Quid enim vobis proderit totum Mundum lucrari cum animæ veſtræ periculo? Attendite ubi ſint Imperatores, ubi Reges & alii Principes, ubi Archi-Epiſcopi & Epiſcopi, qui nos præceſſerunt. Ipſi quidem laboraverunt, & alii in eorum labores introjerunt. Quid ulteriùs? Sic tranſit Mundus, & ejus gloria. Memorare ergò noviſſima tua, & in æternum non peccabis. Et ſi peccaveris, in vita pœnitebis. Valeat mihi chara Gratia veſtra, ſi in vera humilitate & feſtinata pœnitentia converſi fueritis ad Dominum Deum veſtrum. Valeatis ſic iterùm & ſemper.

## EPISTOLA LXVI.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Henrico Regi Angliæ.

*Dilectiſſimo Domino ſuo Henrico, Dei gratia Regi Anglorum, Duci Nortmannorum & Aquitanorum, & Comiti Andegaviæ, Thomas eadem gratia Sanctæ Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis Salutem, omnique tempore perſeverare in bono, ac reniti viriliter ſuggeſtionibus malignis.*

BREVILOQUIO utimur ad vos, nè in multitudine ſermonis efficiamur ampliùs tædioſi: qui utinam eſſemus vobis magis accepti, ſicut ad Dominum noſtrum dilectiſſimum. Novit hoc ille, qui ſcrutator eſt cordium, quidquid inimici noſtri aliter ac falsò murmurent ac ſuſurrent. Et certè ut veriùs dicam, magis veſtri quàm noſtri. Hortamur vos itaquè adhuc ex parte omnipotentis Dei, & in virtute Spiritus Sancti adjuramus, & in remiſſionem peccatorum veſtrorum à vobis requirimus gratiæ veſtræ, & pacis veræ, & ſecuritatis bonæ nobis & noſtris ſine malo ingenio reſtitutionem. Et ſimiliter Eccleſiæ Cantuarienſi in ea plenitudine & libertate, in qua eam meliùs & pleniùs habuerunt deceſſores noſtri & nos, poſtquàm facti ſumus Archi-Epiſcopus: & poſſeſſionum, & Eccleſiarum, & Præbendarum ad eandem Eccleſiam pertinentium, quæ vacaverunt, poſtquàm orta eſt diſſenſio iſta inter vos & nos. Et ſimiliter noſtris, ut ſub Dominio veſtro ità liberè eis valeamus frui & uti, ſicut meliùs & liberiùs uſi ſunt eis anteceſſores noſtri, & nos poſt noſtram promotionem. Et gaudere debeat Eccleſia de noſtra reverſione, quæ multis ex cauſis periculo animæ veſtræ & noſtræ, ſicut credimus, tanto tempore caruit præſentia noſtra, & dolere potuit de abſentiæ incommodo. Hoc facite, benigne Domine mi, & corde jucundo ac hilari, quatenùs concedat vobis Deus, & Hæredibus veſtris, & reſtituat illam pacem, quam deſiderat cor veſtrum ad ſalutem animæ veſtræ, & populi vobis commiſſi à Domino. Et nos pro certo parati ſumus & erimus ad omne obſequium veſtrum frequentiùs ac devotiùs, quàm unquàm antè fuerimus: dummodò non offendamus in Deum, neque in ordinem noſtrum.

De mobilibus autem ablatis Eccleſiæ Cantuarienſi, & nobis, & noſtris, ſecurè vobis affirmamus coram Deo & toto Mundo, etiamſi præſens eſſet, quia nullo modo dimittitur ulla ratione peccatum, niſi reſtituatur ablatum, ſi habuerit qui abſtulit vel auferri fecit, undè reſtituat. Undè Beatus Auguſtinus: *Si res ablata, cùm reddi poſſit, non redditur, non agitur pœnitentia, ſed ſimulatur.* Et alibi: *Illud fidentiſſimè dixerim eum, qui pro homine ad hoc intervenit, nè ablata reſtituat, & eum qui ad ſe confugientem, quantùm honeſtè poterit, ad reſtitutionem non compellit, ſocium eſſe fraudis & criminis. Nam hujuſmodi hominibus miſericordiùs opem noſtram ſubtrahimus, quàm impendimus.* Hoc certum tenete, hoc veriſſimum eſſe, nulla ratione dubitate. Et ſi quis vobis in contrarium prædicaverit, etiamſi Angelus de cœlo, anathema eſt, & ſit, & erit, quamdiu in hac ſententia perſeveraverit. Videte ergò, Domine mi chariſſime, quoniam in hac parte cautè ambuletis, nè detentio rei malè acquiſitæ, quæ non eſt niſi cinis & vermis, impellat vos, quod abſit, in impœnitentiam, & ſubjiciat diſcrimini, quod à vobis purgari non poteſt, nec oratione, neque jejunio.

Prætereà noſſe debet veſtra diſcretio, quoniam etſi omnes Epiſcopi ſancti non ſint, loca tamen Sanctorum obtinent: qui etſi vitæ merito non clareſcant, eſſe tamen debent eorum imitatores, quatenùs eis contulerit Divina clementia. Indè igitur, quoniam ſancti viri pro lege Dei ſui certaverunt uſque ad mortem, & à verbis ac minis perſequentium ſe non timuerunt, ille enim ampliùs timendus eſt, qui poteſt animam & corpus mittere in gehennam, neceſſe habemus & nos, prout Deus nobis inſpiraverit, leges ſuas cuſtodire, fovere, ac defendere: nec hoc nobis imputandum ad ſuperbiam vel malignitatem, ſed ad noſtri neceſſitatem

ſitatem

ſitatem Officii. Sic enim ait Dominus: *Leges meas cuſtodite*. Et iterùm in Evangelio: *Si quis ſolverit unum de Mandatis meis minimis, & docuerit ſic homines, minimus erit in Regno Cœlorum*. Satis credimus dictum eſſe ſapienti, & idcircò poſtulamus à vobis, ſicut à Domino chariſſimo, in nomine Domini noſtri Jeſu-Chriſti audiri & exaudiri benignè, quatenùs audiat & exaudiat vos Deus in diſtricto examine, & recipiat inter Electos ſuos, quando neque fortitudo, neque potentia, nec Imperium, nec divitiæ, nec leges ſæculares, vel conſuetudines poterunt juvare quemquam, nec aliud quidquam, niſi Diviva clementia, & præcedentium operum fructus. Quod utinam omni die firmiſſimè reſideat animo veſtro, nec unquàm mentem veſtram excidat. Hujus rei conſiliarios libenter admittat, & audiat Dominus meus, & exaudiat ſemper, ut benefaciat ei Deus, & augeat ei, & ejus Hæredibus vitam & pacem in tempora longa. Nec prætereant temporaliter impuniti, qui dolis ſuis & fraudibus exquiſitis niſi ſunt bonum Domini mei propoſitum pervertere & perturbare, quod infra ſeptem annos Regni ſui de exhibendo honore Eccleſiis & Eccleſiaſticis viris multa, ut credimus, devotione conceperat. Valeat Dominus meus in æternum. Et ut melius ſit indè Eccleſiæ Dei & nobis, vivat in tempora longa.

## EPISTOLA LXVII.

*Alexander Papa Gilberto Londonienſi Epiſcopo.*

QUONIAM te virum magnæ ſcientiæ, honeſtatis etiam multæ, & abſtinentiæ non modicæ fore cognoſcimus, licèt tu & Coepiſcopi tui in multis remiſſi, & tepidi, & negligentes etiam extiteritis, quia inter eos tam litteratura, quàm Religionis virtute magnus haberis, te præ aliis duximus admonendum, & te per Apoſtolica ſcripta rogamus atque monemus, ut chariſſimum in Chriſto filium noſtrum, illuſtrem Anglorum Regem, cui non modica es familiaritate conjunctus, opportunitate ſuſcepta ſollicitè & inſtanter commoneas, ut Eccleſiaſtica & Sæcularia negotia, ſicut huc uſque feciſſe dignoſcitur, non confundat, nec ea pro voluntate ſua tractare aut intermiſcere attentet, ſed Eccleſiaſtica viris Eccleſiaſticis tractanda relinquat, & ſæcularia ſolummodò ſuæ vendicet juriſdictioni. Venerabilem quoquè Fratrem noſtrum Cantuarienſem Archi-Epiſcopum in amorem & gratiam ſuam recipiat, & eum cum aliis expulſis ad ſedem propriam, & Eccleſiam ei commiſſam reducat. Poſſeſſiones etiam Eccleſiarum, à ſe & ſuis occupatas, cum fructibus indè perceptis, his ad quos ſpectant reſtituat, & ipſos in pace eaſdem poſſidere permittat. Quæ illi, cùm eum pacatum & bonæ voluntatis agnoveris, poteris, ſecundùm quod expedire cognoveris, intimare. Tu verò Eccleſiæ Cantuarienſi obedientiam, quam te ei debere cognoſcis, ità obſerves, & eidem exhibeas, ut quæ Dei ſunt Deo, quæ Cæſaris Cæſari impendere videaris. Et nos, niſi aliud de perſona tua noverimus, te ſicut chariſſimum Fratrem noſtrum, & virum Religioſum, litteratum pariter & honeſtum, ſemper arctiori volumus in Domino charitate diligere, nec in aliquo perſonam tuam gravabimus, aut ab alio patiemur gravari.

## EPISTOLA LXVIII.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gilberto Londonienſi Epiſcopo.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis Venerabili Fratri Gilberto, eadem gratia Londonienſi Epiſcopo, magis in Chriſto gloriari, quàm in ſæculo, ampliùs ſperare in Domino, quàm in Mundi amplexibus.*

LICET tibi jam diu & plura ſcribere debuerimus, quoniam materia multa eſt, eligimus ad præſens dicendi compendium, ut inter hæc initia brevius tibi, quod ſentimus, aperiamus. Nulla forſitan pro nobis, vel pauca, ſed aliqua tibi de te, & pro te in inſtanti mandare curamus, reducendo tibi ad memoriam, qua conſcientia ſuſtinueris, qua animi patientia diſſimulaveris injuriam Deo illatam in nobis: Nobis propter Deum, tibi etiam in nobis. Dum traheretur iterùm ante Tribunal Principis, cùm iterùm pararetur Dominus Jeſus crucifigi in nobis. An ut tua, te, & tuos ſervares illæſos ab onere confiſcationis, ac incommoditate exilii? Certè non ſic ſe Chriſtus ſervare voluit, cùm etiam animam ſuam pro ſuis poneret, quorum ipſe frater & caro eſt, nobis relinquens exemplum, ut & nos ſimiliter faciamus. Non ſic Apoſtoli, qui non timuerunt Chriſti & nomen proteſtari coram principibus & poteſtatibus ſæculi, in vitæ ſuæ diſcrimen & carnis. Hæc tibi dicimus de radice charitatis, non de rancore aliquo, ut vel ſic revocetis ad animum, & de conſcientiæ macula, vitioque patientiæ, ſi tamen in ea vitium eſſe poteſt, quod certiùs, ut pace tua dixerimus, credimus debere dici de more loquendi remiſſionem vel negligentiam, penes te confundaris commodiùs, de ſuſtinentia non parùm exemplo damnoſa, & apud Deum ac homines effectuoſiùs repares famæ tuæ integritatem, affectuoſiùs pœnitendo de hujus patientiæ vitioſo commiſſo. Hujus rei gratia hortari te cupimus, nè gloriam mundi quaſi ſtantem adſpicias, nè plus tibi, aut pro te, aut pro tuis tua diligas, quæ reverà non tua, ſed Chriſti pauperum eſſe debent, & ſunt, ut ad verum veniatur: & ſic te & tua, ea tua quæ ſic dicimus, perdas. Nè blandiens præſens proſperitas ſui finem tibi abſcondat, & adverſitas ſine fine ſuccedat. Alternæ enim ſunt rerum viciſſitudines, faciliſque de ſucceſſibus proſperis lapſus eſt in contrarium. Nè lætitia temporalis luctum tibi æternum, & operiat quem parit, & pariat quem operit. Nè mors longè à te eſſe putetur, & præoccupet improvidum, & vita, dum exſpectatur, deſerat malè conſcium. Sicut ſcriptum eſt. *Cùm dixerint, Pax & ſecuritas, tunc ſubitus veniet interitus, tanquàm in utero habentis, & non effugient*. Hæc nos tibi ſcripſiſſe credas ad majorem cautelam, ut habita tecum ratione præteritorum, præſentium, & futurorum, ſic corrigas errata, ut de correptis gaudeas, & de gaudio tuo fraterna tibi charitate congaudentes, fructum gaudii & nos conſequamur ſentiendo, & ſentiamus conſequendo. Valete.

## EPISTOLA LXIX.

*Henricus Rex Angliæ Reginaldo Schiſmatico Colonienſi.*

DIU deſideravi juſtam habere occaſionem recedendi à Papa Alexandro, & à perfidis Cardinalibus ejus, qui proditorem meum Thomam, quondàm Cantuarienſem Archi-Epiſcopum, contra me manutenere præſumunt. Undè cum conſilio omnium baronum meorum, & cum conſenſu cleri, magnos viros de regno meo, ſcilicèt Eboracenſem, Londonienſem, Archi-Diaconum Pictavienſem, Joannem de Oxeneford, Ricardum de Luci, Romam miſſurus ſum, qui publicè & manifeſtè ex parte mea, & totius Regni mei, & omnium aliarum terrarum, quas habeo, proponent & denunciabunt Papæ Alexandro & Cardinalibus ejus, nè ulteriùs proditorem meum manuteneant, ſed ità liberent me ab eo, ut alium cum conſilio Cleri in Eccleſia Cantuarienſi poſſim inſtituere. Denunciabunt etiam, quòd quidquid Thomas fecit, in irritum revocent. Hoc etiam poſtulabunt, quod coram eis Papa jurari faciat publicè, quòd ipſe & ſucceſſores ſui & mihi & omnibus ſucceſſoribus meis Regias conſuetudines Henrici, avi mei, inconcuſſas & inviolatas, quantùm ad ſe, conſervabunt in perpetuum. Quòd ſi fortè alicui petitionum mearum contradicere voluerint, neque ego, neque Barones mei, neque Clerus meus aliquam ei ulteriùs ſervabimus obedientiam, immò manifeſtè eum & omnes ſuos impugnabimus. Et quicumque in terra mea inventus fuerit, qui ei poſt adhærere voluerit, expelletur. Ea propter rogamus vos, ſicut chariſſimum amicum, quatenùs Fratrem Ernoldum, vel Fratrem Radulphum, hoſpitalarium, omni occaſione remota, citò ad me mittatis, qui ex parte Imperatoris & veſtra prædictis Nunciis meis ducatum præbeat, eundo & redeundo per terram Imperatoris.

*Statim ſequitur.*

Viſis literis iſtis conſuluit Colonius Imperatorem, quid Regi Angliæ ſit reſpondendum. Reſcripſit Imperator voluntati Regis Angliæ eſſe annuendum. Quia quantò ſolemniùs iſta fient, ſi conſenſerit Papa Alexander, tantò major ejus erit confuſio. Et fortè in occulto per alium, Templarium, vel Hoſpitalarium, vel aliquem alium, à quo caveri non poſſit, Rex Angliæ pro pecunia ſua idem obtineret. Miſſus itaquè eſt Frater Radulphus Hoſpitalarius ad Regem Angliæ, qui Nunciis, quos Rex ad Curiam mittere diſponit, ducatum præbuit per terram Imperatoris.

## EPISTOLA LXX.

Federicus Imperator cunctis Populis.

*Federicus Dei gratia Romanorum Imperatòr & ſemper Auguſtus cunctis Populis, quos Clementiæ noſtræ regit Imperium.*

JAM dudum innotuiſſe credimus, qualiter exorta quondam inter Eccleſiæ Romanæ Cardinales de Apoſtolatu diſcordia in Reges & Regna impetu peſtifero eſt diffuſa. Pro qua ad optabile bonum pacis revocanda quantos poſt beatæ memoriæ Papæ Victoris electionem & confirmationem Catholicam Papiæ, Mediolani, Laone, atque in diverſis Imperii finibus, in corpore noſtro labores, tam nos quàm invicti Principes noſtri pertulerimus, quantas rerum copias zelo juſtitiæ impenderimus, in extremis quoquè Mundi partibus jam auditum non dubitamus. Denique Beatiſſimo Papa Victore ad Paradiſi gaudia feliciter aſſumpto, & in ejus locum ab Epiſcopis & Cardinalibus Almæ Sedis Apoſtolicæ Domino Paſchali, viro Chriſtianiſſimo, in præſentia Epiſcoporum & Religioſorum Lombardiæ ac Thuſciæ, illuſtris quoquè Urbis Romæ Præfecti ac multorum Nobilium Romanorum, catholicè ſubſtituto, ipſum etiam Dominum Paſchalem ex Eccleſiæ ac Principum Imperii judicio atque conſilio in Papam & Patrem Catholicum ſolemniter recepimus, debitoque honore venerari ſemper intendimus. Proindè obſtinata Schiſmaticorum perfidia, mortem viri juſti ſuis ſucceſſibus aperta fronte adſcribens, Sireniis ſuis blanditiis quorundam Fidelium noſtrorum animos adeò mollita eſt denuò immutare, ut niſi novis morbis nova maturiùs remedia objicerentur, pars noſtrorum non modica videretur ex fiducia noſtræ lenitatis ſeducenda. Igitur zelo reformandi decoris Domus Dei ardentiùs accenſi, cùm Regem Francorum, qui nulla noſtra culpa præeunte, unà cum Rolando, Imperii noſtri hoſte publico, ejuſque ſequentibus, Imperialem noſtrum honorem manifeſtè molitur auferre, poſt multos noſtros admonitus irrevocabilem perſenſiſſemus, Univerſis Imperii principibus in Sancto Pentecoſte Curiam Wichebuch generalem indiximus. Quorum cœtu celebertimo ibidem ſolemniter præſidente, Eccleſiæ Dei ſtatum ac Domini Papæ Paſchalis negotium ſeriò ac magnificè duximus roborandum. Invocata igitur Spiritus Sancti gratia, & Univerſorum qui aderant conſilio altiùs communicato, ad removendam pro parte noſtra omnem ambiguitatem prorsùs, ipſi nos manu propria ſuper Sanctorum Reliquias juramentum publicè præſtitimus, quòd Rolandum Schiſmaticum, vel ejus ſucceſſorem, quem ipſius pars elegerit, in Papam nunquàm recipiemus; nec ad eum recipiendum nnquàm alicui aſſenſum præbebimus. Nulli etiam fautorum ejus gratiam noſtram unquàm reddemus, niſi ab errore viæ ſuæ ad unitatem Eccleſię fuerit converſus. Dominum verò Papam Paſchalem manutenebimus ſemper & promovebimus, eique tanquàm Patri Catholico & univerſali Pontifici obedientiam, honorem & reverentiam exhibebimus: & ab ipſo, ejuſque parte, vita comite, nunquàm recedemus. Electos quoquè, qui ſub eo aut ejus Succeſſore, quem pars ipſius elegerit, conſecrationem receperunt, vel adhuc reciperent, honore aut Ordinibus ſuis propter obedientiam privari nunquàm permittemus. Et hujus abſolutionem Sacramenti nunquàm requiremus. Nec oblatam recipiemus. Prętereà noſter in Imperio ſucceſſor, quem Principes univerſi elegerint, hunc honorem Eccleſię Dei & Imperii, & hanc Partem noſtram ſub eodem juramento tuebitur ſemper atque tenebit. Idem quoquè juramentum Archi-Epiſcopi, & Epiſcopi omnes, atque Electi qui inter-

interfuerunt numero quadraginta, ſuper ſancta Dei Evangelia propria manu unuſquiſque ſub ſtola ſua præſtiterunt, & publicè firmaverunt. Nihilominùs univerſi Principes ſæculares, Dux videlicèt Saxonum, & Bavero Marchio Albertus ſenior, Conrardus Palatinus de Rheno, & Ludovicus Landgravius, & reliqui omnes, ſuper ſanctorum Reliquias idipſum juraverunt. Repentè autem Spiritus Sanctus mentes omnium adeò unius effecit voluntatis, quòd electi omnes in ſabbatho quatuor Temporum ad laudem Dei, & honorem Imperii ſacros Ordines devotiſſimè ſuſceperunt. Firmiter quoquè à nobis, & ab univerſis decretum eſt, ut quicumque ſuperſunt ordinandi, in primis quatuor Temporibus ſimiliter exequantur: Alioquin dignitatis, ad quam electi ſunt, honore, omni remota dilatione, priventur. Ad hæc honorabiles Legati illuſtris amici noſtri Henrici, glorioſi Anglorum Regis, ad nos ab ipſo tranſmiſſi, in totius Curiæ noſtræ præſentia ſuper ſanctorum Reliquias ex parte Regis Angliæ publicè juraverunt nobis, quòd Rex ipſe cum toto Regno ſuo in parte noſtra fideliter ſtabit: Dominum Paſchalem, quem nos tenemus, nobiſcum ſemper tenebit. De Rolando autem Schiſmatico manutenendo nullatenùs ſe de cætero intromittet. Quia verò juſtitiæ, quam hoſtes Eccleſiæ Dei & noſtri, ſivè ex ſuperbia, ſivè ex cauſæ diffidentia devitarunt, nos ſemper hactenùs ſtare parati, nunc tandem ad inſolita Sacramenta ex eorum manifeſta obſtinatione ſumus impulſi. A Schiſmaticorum communione omnis homo, omniſque ordo caveat. Author enim eorum, etſi hactenùs aliquo modo viſus eſt venialis, inpoſterùm prorsùs erit irremiſſibilis. Ad perfectum quoquè hujus negotii firmamentum ex totius Herbipolenſis Concilii decreto firmiſſimè præcipimus, ut ſi quis ad ſui Mandatum Antiſtitis Sacramentum ſuprà ſcriptum non præſtiterit, ſi Clericus ſit aut Monachus, Eccleſiaſtico privetur honore ac beneficio; ſi laicus, allodia & beneficia, quæcumque poſſidet, noſtra ipſi authoritate à ſuo Judice vel Domino prorsùs adimantur. Data Wicheburch, Kalendis Julii.

## EPISTOLA LXXI.

*Fredericus Imperator Stablaunenſi Abbati.*

SICUT novit dilectio tua, ad Curiam Wicheburch, quam in Pentecoſtem indiximus, nos unà cum Principibus univerſis, tam ſæcularibus quàm eccleſiaſticis, glorioſè convenimus. Ubi inter cætera ſanctæ Eccleſiæ ſtatutum eſt, & præcipuè de negotio Domini Paſchalis Papæ, quòd in cordibus multorum dubium habebatur, communicato univerſorum conſilio, Principum videlicèt, & omnium Clericorum atque Laicorum, qui aderant, feliciter & magnificè roboravimus: Invocata enim Sancti Spiritus gratia, Dominum Papam Paſchalem, & ejus honorem in hunc modum ſtabilivimus & confirmavimus, quòd nos propria manu noſtra ſuper ſanctorum Reliquias publicè juramentum fecimus, quòd de cætero Rolandum Schiſmaticum neutiquàm pro Papa recipiemus. Et ſi ipſe deceſſerit, ejus ſucceſſorem, quem pars adverſa ſubſtituet, ſimiliter nunquàm recipiemus. Dominum verò Paſchalem Papam de cætero, ſicut univerſalem & catholicum Patrem, cum obedientia, & honore, & reverentia habebimus & tenebimus, & ab ipſo ac ejus parte nunquàm recedemus, quamdiu ipſe vivet, & nos vivemus. Si autem ab hac vita nos decedere contigerit, noſter ſucceſſor, quem Principes univerſi ſubſtituent, hunc honorem Imperii & hanc partem noſtram ſub eodem juramento tuebitur ſemper atque tenebit. Hoc idem juramentum omnes Archi-Epiſcopi & Epiſcopi noſtri, & electi, qui interfuerunt numero quadraginta, ſuper ſancta Dei Evangelia manu propria unuſquiſque ſub ſtola ſua fecerunt, & publicè firmaverunt. Et ad removendam pro parte noſtra omnem ambiguitatem omnes Electi, primus Colonienſis, deindè cæteri, ſacros ordines in ſabbatho quatuor Temporum ad laudem & honorem Imperii apud Witzeburgh cum omni devotione ſuſceperunt. Similiter univerſi Principes ſæculares, Dux Saxoniæ, & Albertus Marchio Senior, & Palatinus Comes de Rheno, Landgravius, & reliqui omnes ſuper ſanctorum Reliquias publicè juraverunt. Honorabiles quoquè Legati Regis Anglici, Amici noſtri, ab ipſo ad nos tranſmiſſi, in præſentia totius Curiæ noſtræ ſuper ſanctorum Reliquias ex parte Regis Anglici & Baronum ejus juramentum apud Witzeburgh juraverunt, quod & ipſe Rex Anglicus cum toto Regno ſuo in parte noſtra fideliter ſtabit, & Dominum Papam Paſchalem, quem nos tenemus, & ipſe tenebit, & noſtram partem manutenebit. Et de Rolando Schiſmatico, vel ejus parte ampliùs de cætero ſe non intromittet. Nos itaquè de tua dilectione & fidelitate confidentes, & plurimam fiduciam habentes, mandamus tibi attentiùs monentes ac præcipientes, ut prædictum juramentum, quod nos propria manu noſtra coram Principibus juravimus, & ipſi Principes juraverunt & firmaverunt, ipſe cum omnibus Eccleſiæ tuæ fidelibus jures & obſerves, & ſingulis Dominicis diebus & Feſtis in publica Miſſa, ſicut edictum eſt & ſancitum à nobis & à Principibus, publicam Orationem pro Domino Papa Paſchali nominatim & aſſiduè, intùs & foris, præcipias recitari.

Edictum quoquè eſt & ſtatutum, ut hæc omnia juramenta infra ſex hebdomadas ab omnibus compleantur. Quòd ſi aliquis Monachorum, Clericorum, Laicorum in Imperio noſtro huic confirmationi & edicto noſtro, aliquo modo ſe opponendo, contradixerit, certum ſit apud te, quòd ſicut publicus hoſtis Imperii, abſque omni ſpe recuperationis, judicatus eſt & damnatus, & ab omni officio, & honore, & beneficio deſtitutus. Litteras quidem vocationis tibi tranſmiſimus, & quia ſecundùm prudentiam tuam nobis neceſſarius valde fuiſſes, quòd litteræ noſtræ ad te non pervenerint, valdè dolemus. Interim etiam partibus tuis præſentiam noſtram præſtolaberis: Ibi cùm viciniores erimus, ſi quid juſtitiæ tibi defuerit, per omnia complebimus.

EPI-

## EPISTOLA LXXII.

*Alexandro Papæ quidam Amicus ſuus.*

IMPERATOR, cùm Principes ſuos ad Curiam, quam eis in Feſto Pentecoſtes indixerat, adunaſſet, & Principes ipſi ſabbatho ante Feſtum atque ſubſequenti ſecunda feria de pace inter vos & eum reformanda tractare cœpiſſent, Reginaldus, dictus Colonienſis, advenit, publicè aſſerens & proponens, quòd nihil contra vos ad honorem ſui laboret ſtudium Imperatoris proficerent, nec ejus tunc penitùs aſſentiret conſiliis. Dicebat enim quòd potior pars Imperii vobiſcum erat, commemorans ſcilicèt Salzeburgenſem, Moguntinum, & alios de Alemannia, veſtræ obtemperarit ſanctitati. Verumtamen ad magnificandum ſeipſum inquit: *Plures quàm nos ſumus ad obedientiam Apoſtolici noſtri conquæſivi, quos ei Rex Anglorum numero quinquaginta, & plures, juxta Domini Imperatoris beneplacitum exhibebit.* Cùm igitur ei talia promittenti, & ad certitudinem hujus rei duos Nuncios prædicti Regis præſentialiter exhibenti, de proſequendo ejus conſilio ſuum Imperator polliceretur aſſenſum, in audientia cunctorum Principum hujuſmodi conſilium Imperatori formavit: Quòd ipſe videlicet Imperator in conſpectu totius Curiæ propria manu juraret, quòd nullo unquàm totius vitæ ſuæ tempore vos, vel aliquem qui ex parte veſtra ſit, in Pontificem Romanum recipiet, ſed devotioni Papæ ſui Paſchalis inconcuſsè ſemper & inſeparabiliter adhæreret. Si verò mori illi antè contingeret, hoc ipſum juramentum ſui ſucceſſores obſervarent. Principes verò ſuos id ipſum jurare compelleret, adjecto in eorundem Principum juramento, quod ſi priùs Imperator obiret, Principes ipſi nullum anteà coronarent in Regem, quàm is qui coronandus eſſet, de tenendo & fovendo eodem Schiſmatico, & ejus ſucceſſoribus, idem facerent juramentum. Et quòd Principes infra ſex hebdomadas, poſtquàm de Curia ad propria loca rediſſent, omnes Abbates, Præpoſitos, & alios Eccleſiarum Prælatos, milites quoquè, & alios omnes, qui in locis eorum aliquos honores obtinerent, hoc jurare compellerent. Et eos qui nollent hoc facere, rebus eorum penitùs confiſcatis depoſitos, & honoris ſui cingulo ſpoliatos, vel ſi privati homines fuerint, in membris propriis crudeliter mutilatos a toto Imperio compellerent exulare.

Placuit Imperatori forma conſilii, ſed Archi-Epiſcopo Magdeburgenſi, & aliis qui præſentes erant Epiſcopis dura viſa eſt admodùm & moleſta. Ità quòd idem Magdeburgenſis nullum juramentum ſe præſtare reſponderit, niſi priùs Colonienſis ordines & conſecrationem reciperet, per quam omnem dubitationem ab ejus & aliorum pectoribus removeret. Undè cùm ille id promittere detrectaret, acriter eum aggreſſus Imperator, ſuamque ei malignitatem improperans, in eum verba hujuſmodi eſt proſecutus: *Ecce manifeſtè apparet, quòd ſicut traditor & deceptor in periculum meum Papam mihi præfeceris ignoranti, cùm etiam ante receptionem litterarum mearum, nè de ſubſtituendi Pontificis electione tractares, tu ſtatim cum* Te Deum laudamus, *& juxta beneplacitum tuum novum mihi Pontificem elegiſti, plus mihi Proditor factus, quàm Moguntinus Electus, quem hujus criminis reum deferebas. Præſertim cùm ille dederit mihi ſalubre conſilium, ut ex quo Deus à prioris me periculo liberavit, nullatenùs me obnoxium facerem ſucceſſori. Nunc verò neceſſariò te noveris compellendum, ut laqueum, quem paraſti, primus incurras: Et aliis etiam id facere recuſantibus ſolus habebis ſubire periculum, quod tua malitia noſcitur cæteris præparatum.* Sic ergò ille vehementer adſtrictus non potuit evadere, quin cum maximo fletu primus juxta prædictam formam faceret juramentum, & ſuſceptis ordinibus conſecrationem quoquè ſe promitteret recepturum.

Exhibuit etiam prædictos Nuncios Regis Angliæ, qui in perſona Regis Angliæ publicè coram omnibus juraverunt, quòd quidquid Imperator ſuper hoc ſe ſervaturum juraverit, ipſe quoquè tenebit firmiter & ſervabit. Sic ergò propria manu ſupradictum præſtitit juramentum, eo tamen ad verbum Archi-Epiſcopi Magdeburgenſis determinato, ut ſi vos & Schiſmaticum illum eodem tempore obire contingeret, & Cardinales utriuſque partis in aliquem unanimiter convenirent, liberum ſibi eſſet eum recipere, ſi tamen, quod quidem Colonienſis fecit apponi, de Imperatoris aſſenſu eadem electio proveniret. Deindè qui præſentes erant Principes, ſicut ſuprà dictum eſt, ſuum præſtitere ſinguli juramentum. Cùm verò ad Epiſcopos ventum eſſet, dicerentque omnes, excepto Verdenſi, velle ſe potiùs Regalibus cedere, quàm hujuſmodi Sacramenta præſtare, reſponſum eſt eis oportere eos, vellent, nollent, juramentum facere, & Regalia retinere. Sicque cum fletu & planctu maximo juravit primus Magdeburgenſis, ſub ea tamen conditione, ſi omnes alii, qui aberant, eſſent juraturi, & quòd ſolutus eſſet à juramento, quocumque tempore deſineret Regalia poſſidere. Panamburgenſis verò Epiſcopus, poſt multas & varias excuſationes, ità ipſi Imperatori juravit, quòd quamdiu voluerit Regalia retinere, ſecundùm quod ei proprius ſenſus dictaverit, eidem Imperatori ſuper negotio auxilium & conſilium miniſtrabit. Verdenſis & intruſus Haldeſtaldenſis abſolutè, ſicut Colonienſis, juraverunt. Virdunenſis & Friſingenſis, per Archi-Epiſcoporum ſuorum abſentiam excuſati, juramentum facere minimè ſunt coacti, ſed habita licentia liberè ad propria redierunt, uſque ad Feſtum beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli ſibi licentiam impetrantes.

Hi tantummodò Principes juraverunt: Dux Saxonienſis, Marchio Albertus, Comes Palatinus, Frater Imperatoris, & quidam Sororius Imperatoris. Hi ſunt Archi-Epiſcopi qui juraverunt: Magdeburgenſis & Pamburgenſis. Sub conditione tamen prænominata. Colonienſis autem & duo ſuffraganei ejus abſolutè juraverunt. Filius verò Conradi, qui ad Curiam cum mille quingentis militibus venit, ut audivit fieri mentionem de juramento, receſſit. Patriarcha Aquilejenſis non adfuit, neque aliquis ſuffraganeorum ſuorum. Similiter nec Saliſburgenſis, vel aliquis ſuorum. Nec Treverenſis, vel aliquis ſuorum. Et multi de Principibus non adfuerunt.

## EPISTOLA LXXIII.

*Joanni Pictavienſi Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.*

PATRI miſericordiarum, qui vos ad honorem ſuum & Eccleſiæ utilitatem, & naufragii noſtri ſolatium de gravi infirmitate erexit, multiplices & omnimodas gratias ago. Deindè veſtræ dignationi, quæ mei ſollicitudinem indeſinenter & efficaciter gerens, timoris & doloris mei, de veſtra ægritudine concepti, litterarum ſolatio mitigavit anguſtias. Sed quia poſteà nec de plena convaleſcentia veſtra, nec de promiſſa & ſperata pace certioratus ſum, Latorem præſentium ad vos cenſui tranſmittendum, per quem mihi ſingula, quæ expedire noveritis, diligentiùs reſcribi tota mentis affectione depoſco. Et quidem pacem veſtram deſidero plurimùm, nec video quibus in cauſa iſta poſſitis uti inſtrumentis ad recuperanda vel conſervanda jura Eccleſiæ veſtræ, niſi his quæ Eccleſia ipſa & filii ejus miniſtraverunt vobis, aut quæ de jure communi cæteris Eccleſiis ſuffragantur. Præſertim cùm homo alienigena, & apud exteras gentes nutritus & inſtitutus, Aquitanorum Conſuetudines & inaudita jura non ſufficiat edocere. Undè cùm vos nihil ex contingentibus omiſeritis, vel omittatis, ſi cauſa Eccleſiæ, filiis ejus diſſimulantibus aut prævaricantibus, periclitetur, non eſt quòd veſtræ negligentiæ debeat imputari. Quis ergò, niſi parùm ſanæ mentis, aut præceps, aut hoſtis, conſulet, ut ſine rationum & jurium ſuffragio contra torrentem, qui omnia poſt ſe trahit, & ſubvertit brachia, in caſſum præſumatis erigere? Nam cum placita pacis forma ſpeciem prætendit æquitatis: & reverà ſi fidei ſinceritate ſimpliciter utrimque in contrahendo geratur negotium, planam continet æquitatem. Niſi fortè tempore pacis anteceſſorum veſtrorum apertè alterutra conſuetudo uſurpata ſit contra Deum. Nullo enim unquàm tractu temporis aut placito contrahentium obtinebit, ut quod contra Dei mandata ſcienter præſumitur, licenter, nè dum juſtè fiat: Immò ut non criminaliter committatur. Cæterùm mihi ſuſcepta ſunt & infidelitas, quam audio, gentis veſtræ, & terribilis ac malitioſa potentia, quam multi experiuntur, partis adverſæ, ut non facilè credam, quòd voluntati quiſquam audeat reluctari. Et fortaſsè cum Archi-Diacono veſtro, cujus verebatur induſtriam, & familiaritatem ejus ad vos habebat ſuſpectam, exercuit minutias, ut cùm ei reconciliatus fuerit, de cętero contra eum mutire non audeat. Sed nec alii, quos hujus exemplo terruit, ſed magis noſtro. Maximè autem quia ſe talem exhibet, ut videri velit ſine timore Dei & reverentia hominum. Potens eſt autem Deus erigere & dirigere cauſam veſtram, immò ſuam, in manibus veſtris. Et qui Iſraeli, ex mandato Dei ad promiſſionis Patriam feſtinanti, gratiam contulit inimicorum, noſtros quoquè Ægyptios poterit aut placare, aut omninò ſubvertere. Undè ſcio quòd juſtus tandem de anguſtia liberabitur, & tradetur impius pro eo. Gaudeo autem pacem & gratiam ejus vobis plenariè reſtitutam. Sed timeo, quod abſit, nè more hominibus omnibus noto, ſimulatoria & momentanea ſit hæc pacis & gratiæ reſtitutio. Eo quidem magis, quo celebre eſt apud omnes eum incumbere conſilio locuſtarum, quarum poteſtas dumtaxàt in linguis eſt & caudis earum. Quòd ſi momentanea fuerit, certum ſit eam fuiſſe ſimulatam, ex ea præcipuè cauſa, ut vel ſic extorqueret obligationem fidelitatis. Et niſi fallor, aliquid in eam venire opinatur, ad quod ratio fidei Chriſtianum non ſinit obligari. Ut ſcilicèt amodò his, quos odiſſe decreverit, ſubtrahatis debitæ charitatis officia, & impugnetis omnes ſaltem opere conſilii, quos ſuos dixerit inimicos. Et ſi aliter urgente Religione Fidei Chriſtianæ verſati fueritis cum eo, vos, ſicut veteres Amicos beare conſuevit, notam non ſervatæ fidelitatis in auribus Nationum tentabit inurere. A ſuis quoquè locuſtis conclamabitur illi. Et ranas in cœno fovet, quæ flatus ſui pure impuro omnem incruſtent ſinceritatem, & juramentorum fallacia quemlibet nigrum in candida vertant. Hæc ſunt membra carnium cohærentia ſibi. Ubi ſquamma adhæret ſquammæ, ut nec ſpiritus quidem incedat per eas, ſed liceat eis quod voluerint opinari; & ut qui in ſordibus ſunt ſordeſcant ampliùs, impudicitia mentis, ſcurrilitate geſtuum, & oris turpiloquio proteſtentur. Quia Chriſtiano, nedum Sacerdoti, nihil licitum eſt ex obtentu fidelitatis, ubi charitas pericliratur, quæ vita fidei eſt, & operum teſtimonio declaratur. Nam fides ſine operibus mortua eſt. Illa tamen expreſſio, qua ſibi & hæredibus ſuis contra omnes mortales caveri vult, quanti ſit apud eum, ex litteris Theutonici Tyranni, quas miſit ad Comitem Henricum, & quas vobis tranſmiſiſſem, niſi quia mihi elapſæ ſunt, Domino Cantuarienſi tranſmiſſæ, perſpicuum eſt. Nam cùm Joannes de Oxeneford nomine Regis Theutonico Tyranno conjuratus eſſet, & opem auxilii & conſilii Sacramento promitteret contra omnes, excepto ſolo Rege Francorum, ait Theutonicus per Interpretem ſuum, ſicut atteſtantur magni & multi, & Religioſi noſtrates, de Provincia dico Remenſi, qui interfuerint: *Rolandus hoſtis Eccleſiæ & Imperii, homo quidem eſt mortalis, & omnes Cardinales ſui, & nullus eorum Rex Francorum eſt. Undè nullum eorum exceptum intelligo, nec volo intelligi, in hac confœderatione mei & Regis Anglorum. Si vos ità ſentitis, an aliter, publicè profiteamini.* Cui Joannes inquit: *Nos & Dominus noſter intelligimus ut vos. Et ſub hoc intellectu vice Regis noſtra Juramenta præſtamus.* Quid multa? Exindè adversùs Dominum & Eccleſiam ſic in ea confœderatione proceſſum eſt, quod etiam pleniùs advertetis ex litteris nuper mihi à Colonia tranſmiſſis, quarum vobis exſcriptum mitto, in quibus Rex Nunciis ſuis, adversùs Cantuarienſem miſſis Romam, conductum petit: & qua devotione Romanæ Eccleſiæ, facilè innoteſcet. Verùm in laqueis ſuis comprehendentur iniqui, & qui fratri foveam parat, incidet in eam prior. Felix tamen eſt, qui in tantis inſidiis meretricis magnæ & imperu beſtiæ conſcientiam ſervare poteſt & famam: alteram Deo, alteram proximo, utramque ſibi. Nam qui ex juſta cauſa arguitur alterutrius diſpendium facere, undè ſolatium habeat, niſi virtute redimat quod amiſit, omninò non video. Indè eſt quòd noviſſimo litterarum veſtrarum reſpondens articulo, precor attentiùs per ineffabilem charitatem Dei, quatenùs de pace mea, vel per Archi-Diaconum veſtrum, vel per alium, quod quidem deſidero, cenſueritis agen-

agendum, eam in tali forma procuretis, quæ famæ, immò conſcientiæ famam integram conſervantis, non poſſit adferre diſpendium. Quid enim prodeſſet mundum lucrari univerſum, & in hiş perictitari? Et ſi me videritis, quod Deus avertat, pronum ad aliquid turpitudinis, quod in mei ſimilibus ſæpè ex infirmitate, ſemper autem ex culpa contingit, ſublevet, quæſo, me dextera veſtra. Ego autem nomine turpitudinis arbitror contineri, quidquid de induſtria præſumitur contra Deum. Licèt enim & rei familiaris anguſtia, & refrigeſcens charitas Amicorum meorum, & Fratrem meum, qui mihi ex neceſſitate coexulat, videatur acriùs urgere, Deo tamen miſerante nondum cedo malis, ſed contrà audentior ibo, quoniam mea me fortuna ſinat. Scio autem quòd de conſilio veſtro nullam recipiam conditionem, quæ vel ſpeciem habeat inhoneſti, Deus, quæ interim neceſſaria fuerint, ſicut fecit hactenùs, providebit. In ratione dati & accepti pauciſſimis teneor, ſed Abbati meo & vobis ſuper omnes: & ferè ſolis.

## EPISTOLA LXXIV.

*Alexander Papa Gilberto Londonienſi Epiſcopo.*

SÆPE nobis à pluribus ea de te proponuntur, quæ Religio tua nullo modo deſiderat, vel habitus exterior demonſtrat. Quæ utiquè ſi veritate ſubſiſtunt, animum noſtrum vehementer conturbant, & ſpem & opinionem, quam de tua Religione habebamus, omninò ſubducunt. Non enim gratia, vel amore, vel metu alicujus debes officium tuum negligere, & Eccleſiaſticam poſtponere libertatem, ſed pro juſtitia te decet ſicut immobilem columnam Eccleſiæ viriliter & conſtanter opponere, & Dei timorem omnibus anteferre. Tanto namquè te convenit charitatis fervore accendi, ut contra vitia & oppreſſiones Eccleſiarum non ſolùm clamare debeas, ſed etiam vocem tuam quaſi tuba inceſſanter exaltare, illud propheticum ſemper habens præ oculis: *Niſi annunciaveris iniquo iniquitatem ſuam, ſanguinem ejus de manu tua requiram.* Quapropter ſi ea in te fore cognoſcis, quæ nobis ſunt relata, ipſa ſtudeas maturiùs emendare, & talem te de cætero exhibere, quòd nulli ad nos ſiniſtri referantur tumores, & juſtitia Eccleſiaſtica non poſſit occaſione tua quomodolibet deperire. Quoniam ſi talia ulteriùs de te pro certo audirémus, ea nulla ratione diſſimulabimus, ſed in te, licèt inviti, amaritudinis noſtræ incendium graviùs extinguemus.

Ad hæc cauſam, quæ inter filium noſtrum Richardum, latorem præſentium, & Wilielmum Nepotem ejus ſuper Eccleſia de Hardentona & aliis vertitur, venerabilibus Fratribus noſtris Ciceſtrenſi & Vigornenſi Epiſcopis ſub certa forma commiſimus ceſſante appellationis obſtaculo terminandam, ideoque Fraternitatem tuam per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, & in virtute obedientiæ injungimus, quatenùs quidquid prædicti Epiſcopi inter eos de querelis ipſorum, & de illis qui eundem Richardum mutilaverunt, atque de Capella de Drinford, quæ in enorme damnum veteris Eccleſiæ de Hardentona dicitur ædificata, communi aſſenſu ſtatuerint, vel alter eorum, ſi alius intereſſe non poterit, ratum & firmum habeas, & illud facias omni appellatione & contradictione remota firmiter obſervari.

Ad hæc diſcretioni tuæ præſentium ſignificatione mandamus, ut denarium Beati Petri, qui nobis de Anglia debetur, ad Abbatem S. Berthini ſub certo pondere & numero tranſmittas. Illud autem nolumus diſcretionem tuam latere venerabilem Bartholomæum, Fratrem noſtrum, Exonienſem Epiſcopum nobis tranſmiſſa relatione ſignificaſſe, quòd denarium ipſum imminuunt, ſed tibi primus aut inter primos denarium eundem integrè de Epiſcopatu ſuo perſolvit. Undè miramur, quòd eum non habuimus. Et idcircò volumus, ut quod defuit de præterito ſuppleant, & pro præſenti fideliter & integrè recolligant.

## EPISTOLA LXXV.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Guntberto Dilecto ſuo.*

REDIENS ad nos Gillebertus Canonicus quem miſeramus ad Curiam, indicavit nobis magiſtrum Herveum ſuper negotiis noſtris nihil hactenùs effeciſſe, ſed ſpei bonæ promiſſionibus detineri. Ecce autem tempus & locus, in quo, favente Deo, prædicta negotia facilè poterunt conſummari. Dominus enim & Amicus noſter Moguntinus Electus magnus eſt modò, ſicut eſſe debet, in oculis Domini Papæ, & faciIlimè nunc ab eo, quidquid petierit, impetrabit. Scripſimus igitur ei, ut ipſe apud Dominum Papam pro nobis ſit, poſtulans inſtanter ab eo, ut negotia noſtra celeriùs ad finem debitum perducantur. Nec enim ſcimus quid ſuperventura dies pariat. Inſtet igitur, & cum omni ſollicitudine curam gerat vigilantia tua, ut dum memoratus Amicus noſter, Dominus Electus Moguntinus, præſens eſt, negotia noſtra, prout magiſtro Herveo dictavimus, effectui mancipentur. Diligenter obſerva, nè ad notitiam Wilhelmi Papienſis, ſivè Joannis Neapolitani negotia ipſa perveniant. Et nè fortè negotiorum qualitas memoriam tuam effugerit, petitio noſtra eſt, ut Dominus Papa nobis & Eccleſiæ noſtræ priſtinam primatus ex integro reſtituat dignitatem, & præcipiat firmiter atque conſtituat, ut Eboracenſis Archi-Epiſcopus, remota appellatione, Crucis honore præ ſe ferendæ depoſito, jure primatus nobis & Eccleſiæ noſtræ ſubjectus ſit, nec ullatenùs de cætero prædictum Crucis honorem in Provincia noſtra ſibi audeat uſurpare. Præcipiat quoquè nihilominùs atque conſtituat, ut remota ſimiliter appellatione, Abbas S. Auguſtini nobis profeſſionem faciat, & in Eccleſia noſtra, ſi fieri poteſt, vel alibi benedictionem Paſtoralem de manu noſtra recipiat. Ut igitur ad iſta nobis impetranda præfatum Dominum & amicum noſtrum, Dominum Moguntinum, totis viribus impellere ſtudeas, & volumus & rogamus. Si enim, quod abſit, præſentis temporis opportunitatem vacuam abire permiſerimus, nunquàm forſitan huic ſimilem nanciſci poterimus.

EPI-

EPISTOLA LXXVI.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Conrardo Moguntino Electo.*

REDIIT Nuncius noſter, quem miſeramus ad Curiam. Adhuc pendent negotia noſtra, & ſpei bonæ promiſſionibus detinentur. Verùm quoniam in hujuſmodi negotiis dilatio periculosè nonnunquàm admittitur, ad ſpecialem Amicum noſtrum nos convertimus, ut ipſe pro nobis ſit, & pro parte noſtra laboret, enixiùs implorantes. De cujus perſona ſi fortè, quod abſit, dubitatis, cui loquimur ipſe eſt. Vos, inquam, ſpecialis & unicus, præcordialis & intimus Amicus noſter in Domino, cui negotia noſtra cum tota fiducia commendamus, orantes, ſi tamen apud talem Amicum precibus opùs, ut ea promovere, & ut in præſentia tua ad finem debitum perducantur, modis omnibus inſtare dignemini. Ecce enim tempus & locus, in quo petitiones noſtræ repulſam nullo modo patientur. Sicut ergò vitam & animam noſtram diligitis, ità petimus ut pro nobis & Eccleſia noſtra ſollicitus eſſe curetis, poſtulantes inſtanter à Domino Papa, ut in recompenſationem omnium laborum noſtrorum, quos ambo pro fide & unitate ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſuſtinemus, nobis & Eccleſiæ noſtræ priſtinam primatus reſtituat dignitatem. Juxta quod vobis præſcripſimus, & Clerici noſtri Herveus & Guntherius vobis præſcribent. Rogamus prætereà, ut nos de ſtatu veſtro erga Dominum Papam, & Dominos Cardinales, & ipſorum erga vos per Nuncium veſtrum, ſi ipſe moram feceritis, celeriùs certificare curetis. Sciatis autem quòd de noſtris nihil audivimus.

EPISTOLA LXXVII.

*Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.*

VENERANDE Pater & Domine, quantùm Cantuarienſis Eccleſia Beati Auguſtini, qui eam tam moribus quàm lapidibus fundavit, ejuſque ſucceſſorum vitæ excellentia ac morum prærogativa meruerit exaltari, prudentiam veſtram minimè latere exiſtimamus. Sanè ſub eorum ſana diſpoſitione & provida diſpenſatione, primaria dignitate atque primatus honore, multorum privilegiorum atteſtatione, decorari obtinuit. Siquidem inter omnes occidentales Eccleſias tam dignitate claruit, quàm erga ſacroſanctam Romanam Eccleſiam tam fide quàm devotione præſtitit. Profectò à ſuæ Matris ſanctæ Eccleſiæ Romanæ ſinu, etiam Schiſmatis tempore ingentibus tribulationibus ad id ipſam urgentibus, avelli nunquàm potuit. Cæterùm noſtris temporibus, in quæ fines ſæculorum devenerunt, crebris adverſitatis tunſionibus agitata ſervituti incipit ſubjici. Nam qui velut filius ejus tamquàm Matris ubera ab ineunte ferè ætate ſuxiſſe dignoſcitur, ipſius undique latera concutit, cujus ſuffragiis ad eum honorem, quo nunc fruitur, ipſum ſublimatum fuiſſe conſtat. Dominum Eboracenſem Archi-Epiſcopum loquimur, qui cùm omnem reverentiam ſæpè fatæ Eccleſiæ impendere deberet, eam priſtina dignitate privare molitur. Cùm enim in univerſa Provincia noſtra antiqua libertate potiremur, temporibus noſtris, quod non antè, qualiquali occaſione uſurpata, ſicut ipſe optimè novit, contra Crucem Crucem erexit, Cruci Crucem oppoſuit, Chriſtum ſignificans eſſe diviſum, Crucis ſcandalum ſuſcitavit. Cumque ipſe à nobis fraterna charitate admonitus deſiſtere nollet, ſanctitatis veſtræ litteras, quibus nè id faceret inhibebatur, ei porreximus. At veſtrum contemnens mandatum, nihilominùs Crucem bajulavit. Qui tamen poſt quatuor pluresvè dies nos ad audientiam veſtram ſuper falſa ſuggeſtione appellavit, Sancti Lucæ diem appellationi præfigens. Ad quem, Domino diſponente, in promptu ei pleniſſimè reſponſuri excurremus. Verùm ſi urgentiſſima cauſa impediente adire non poterimus, Oddonem Sub-Priorem Eccleſiæ noſtræ, Procuratorem in præſenti cauſa, & in omni incidenti quæſtione conſtituimus, nos ratum habituros, quidquid fecerit, firmiter promittentes. Valeat & vigeat ſemper ſanctitas veſtra, Pater chariſſime.

EPISTOLA LXXVIII.

Alexander Papa Rogerio Archi-Epiſcopo Eboracenſi, & Capitulo.

*Alexander Epiſcopus, Servus Servorum Dei, Rogerio Eboracenſi Archi-Epiſcopo, & dilectis Filiis Canonicis Eboracenſibus, ſalutem & Apoſtolicam Benedictionem.*

DECET prudentiam veſtram ſic alterius jura relinquere intacta, quemadmodùm deſideratis vobis integra & illibata ſervari. Quocirca Apoſtolica authoritate prohibemus, ne tu, Archi-Epiſcopo, in Provincia Cantuarienſis Eccleſiæ Crucem tuam ullatenus deferas, nec ullius appellationis obtentu id aliqua occaſione attentes. Hoc enim juſtitiæ veſtræ, ſi quam habetis, præjudicium poſſet incommodum generare. Quod ſi ad tempus abſtinere nolueris, oportebit te & ſucceſſores tuos perpetuò abſtinere.

EPISTOLA LXXIX.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.*

QUERIMONIAS adversùs venerabilem fratrem noſtrum Eboracenſem Archi-Epiſcopum olim à tua fraternitate ſuſcipientes, quod per Parochiam tuam contra dignitatem Eccleſiæ tuæ & antiquam conſuetudinem Crucem deferret, eidem ad petitionem tuam ſcripſimus, ei mandantes, ut licèt in litteris conceſſionis noſtræ, quas ei anteà indulſeramus, facultatem ipſi dederimus Crucem per totam Angliam deferendi, non tamen eam per Parochiam tuam deferre præſumeret, donec cauſa ipſa judiciario ordine terminaretur. Cum tamen in eiſdem litteris conceſſionis noſtræ hoc, ſcilicèt, *Per totam Angliam*, nulla ratione fuiſſet appoſitum, ſed ita ſimpliciter in prædictis conceſſionis noſtræ litteris dictum eſt: *Liberam tibi concedimus facultatem Crucem ante te deferendi, ſicut prædeceſſores noſtri Romani Pontifices tuis anteceſſoribus conceſſerunt, & ipſi ex antiqua*

*ſiqua conſuetudine uſi fuiſſe noſcuntur*. Undè ex oblivione potius, quàm ex induſtria contigit, quod verbum illud, ſcilicèt, *per totam Angliam*, poſtremæ litteræ continebant. Non enim tenorem priorum litterarum conceſſionis noſtræ memoriter tenebamus. Ne igitur occaſione illius verbi aliquod præjudicium Eccleſiæ tuæ proceſſu temporis generetur, præſentium authoritate ſtatuimus litteras illas poſteriores contra te & Eccleſiam tuam, cum à noſtro favore indultæ ſint, nullas vires in poſterum obtinere. Datum Senone, duodecimo Kalendas Februarii.

## EPISTOLA LXXX.

*Alexander Papa Clarenbaldo, Sancti Auguſtini Electo, & Monacho.*

ANTECESSORUM noſtrorum piæ recordationis Anaſtaſii & Adriani Romanorum Pontificum veſtigia proſequentes, tibi, dilecte fili electe, per Apoſtolica ſcripta nos mandaſſe recolimus, ita diſcretioni tuæ iteratò mandamus, ut omni appellatione ceſſante, venerabili fratri noſtro Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo & Eccleſiæ ſuæ profeſſionem facias, ſicut anteceſſores tuos conſtat feciſſe. Ita quidem quod poſteà, ſi tu, vel ſucceſſores tui volueritis aliquo tempore adverſùs Eccleſiam Cantuarienſem quæſtionem de jure movere, nullum ex hoc vobis, & Eccleſiæ veſtræ præjudicium in poſterum generetur, nec occaſione hujus profeſſionis perſonæ ſive Eccleſiæ novum aut indebitum gravamen aliquod inferatur. Datum apud Montem Peſſulanum, ſexto Idus Julii.

## EPISTOLA LXXXI.

*Alexander Papa Abbati & Fratribus Pontiniacenſis Monaſterii.*

FIDEI & devotionis veſtræ fervorem, quem circa nos & Eccleſiam Romanam multipliciter geritis in eo, quod venerabilem fratrem noſtrum Cantuarienſem Archi-Epiſcopum tàm benignè, tàm humanè & honeſtè tractatis, nec ad alicujus minas vel blanditias in hoc reſpicere voluiſtis, certa exhibitione operis demonſtratis. Quod utique gratum omnimodis & acceptum, tamquàm ſi perſonæ noſtræ fuiſſet exhibitum reputantes, quantas poſſumus, charitati veſtræ ſuper hoc gratiarum referimus actiones. Et affectionem veſtram immenſis exindè laudibus in Domino commendamus. Verùm quoniam boni operis finis magis quàm principium ſolet attendi, & ei qui omnium corda ſcrutatur, plus acceptus haberi, diſcretionem veſtram per Apoſtolica ſcripta rogamus, monemus, atque mandamus, quatenus jam dicto Archi-Epiſcopo, ſicut hactenus laudabiliter feciſſe noſcimini, conſuetæ liberalitatis ſubſidia ita honeſtè & honorificè miniſtretis, ut fraternam in vobis charitatem ferventiorem ſemper inveniat: nec eam pro minis vel terroribus alicujus contra ſe tepuiſſe cognoſcat. Cùm enim illius dilectionis obtentu, quæ debet circa proximum exhiberi, minæ & juſſa Principum contemnuntur, eum qui ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente diligi ſecundùm legem jubetur, non eſt dubium in hujuſmodi operibùs gloriari, præſertim cum ibidem & Religionis fides probetur, & quod Deo beneplacitum novimus, compleatur.

## EPISTOLA LXXXII.

*Alexander Papa Ciſtercienſi & Pontiniacenſi Abbatibus, & univerſis Fratribus Ordinis Ciſtercienſis.*

LICET vos eam circa nos & Eccleſiam Dei fidem & devotionem, quæ viros Religioſos & Deo devotos decet, multipliciter gerere nullatenus ignoremus, ſuper eo non poſſumus non mirari, quod veſtrum quidam venerabilem fratrem noſtrum Cantuarienſem Archi-Epiſcopum, virum Religioſum pariter & honeſtum, & Deo ac nobis, necnon & Eccleſiæ univerſæ charum omnimodis & acceptum, à Pontiniacenſi Monaſterio removeri, ſicut audivimus, voluerunt, & eidem ad minas & terrores quorumdam totius veſtri Ordinis ſolatium denegari. Undè quoniam vera charitas foras mittit timorem, nec viri Religioſi eſt humanum timorem Divino anteferre, univerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, ne tale quid de cætero attentetis, ne qui oppreſſorum, & pro Eccleſiæ libertate exulantium refugium eſſe debetis, aliis exemplum in hoc pernicioſum præſtetis, ſed memoratum Archi-Epiſcopum pro reverentia Beati Petri & noſtra, & ſuæ Religionis ac honeſtatis obtentu, & quia cauſam adeò favorabilem agit, diligere, manu-tenere propenſiùs, & fovere curetis, & cum in Domibus veſtris, cum ad vos venerit, benignè & honorificè recipiatis, & manſuetè tractetis, ut in vobis fructum veræ charitatis inveniat, & ad totius ordinis incrementum pariter & profectum teneatur omni tempore ferventiùs adſpirare. Nos quoque qui honorem eidem & obſequium impenſum nobis ipſis exhibitum reputamus, liberalitatem veſtram debeamus propter hoc in Domino commendare, & ſinceritati veſtræ uberrimas gratiarum actiones referre.

## EPISTOLA LXXXIII.

*Alexander Papa Priori & Fratribus Cantuariæ.*

SUPER Religione veſtra ſatis non poſſumus admirari, quod cum venerabilis frater noſter, Archi-Epiſcopus veſter, pro veſtra & totiùs Anglicanæ Eccleſiæ libertate laboret, & exilium ac multa alia, quæ tantum virum non decent, ſuſtineat, ipſum ſicut Patrem & magiſtrum veſtrum digna conſolatione reſpicere, & ejus neceſſitatibus noluiſtis hactenus ſubvenire. Unde quoniam Eccleſiæ veſtræ jura & dignitates abjicere, & circa ea quodammodo videmini negligentes exiſtere, qui jam dictum Archi-Epiſcopum, ſe pro his multis & diverſis periculis exponentem, noluiſtis hucuſque vel in modico adjuvare, Univerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, & in virtute obedientiæ firmiter vobis injungimus, quatenus eidem infra duos menſes poſt harum ſuſceptionem, ſubventionem ita congruam exhibere curetis, quod

eum

eum & vos ipſos decedere non debeat, ſed ut idem filialem in vobis dilectionem, & fidem veſtram per hoc valeat experiri, & ad Eccleſiæ veſtræ libertates, & jura multimodis amplianda teneatur omni tempore ferventiùs adſpirare. Nos quoque Religionem veſtram debeamus ſuper hoc digniùs in Domino commendare, & præſcriptæ Eccleſiæ veſtræ dignitates ſuas, cum vos inde ſollicitos viderimus, propenſiori ſtudio conſervare.

## EPISTOLA LXXXIV.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Ludovicus Rex Franciæ.*

JAMDIU ſanctitati veſtræ obtulimus, ut apud nos manſionem faceretis. Id ipſum nunc vobis offerimus ex grandi animo. Et hoc recipere nobis eſſet ad gaudium magnum. A nobis frequenter non habetis Nuncios, quia ſumus adhuc in exſpectatione: & alias res, & alios rumores vellemus audiſſe, quibus vos lætificare nobis eſſet gratiſſimum. Sed nondum res eſt ſecundùm deſiderium noſtrum. Valete.

## EPISTOLA LXXXV.

Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Ernulphus Lexiovienſis Epiſcopus.

*Venerabili & dilecto Domino, & Patri ſuo Thomæ, Dei gratia Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, ad proſperitatem & ſalutem Spiritu conſilii & fortitudinis pervenire.*

MAGNAM mihi lætitiam dignitatis veſtræ litteræ contulerunt. Omnibus ſiquidem ter iterata lectione perſpectis nihil inventum eſt, quod non aut humilitatem ſaperet, aut zelum juſtitiæ redoleret. Placuit mihi zelus veſter, quia ipſum robuſta commendabat humilitas, mutuoque ſibi invicem favore zelus & humilitas concurrebant. Sic enim oportet ut humilitas fervoris incendia temperet, & humilitatis modeſtiam zelus excitet & accendat, ne aut in puſillanimitatem deſcendat humilitas, aut in furorem zelus incitatus excedat. His igitur ſeſe invicem mutua charitate complexis intellexi tertiam duabus acceſſiſſe conſtantiam: Quæ ſanctis initiis lætos exitus, & felices forti patientiæ repromittit eventus. Hæc ſiquidem in vobis nec damna nec labores attendit, ſed omni ſtudio ſinceræ conſcientiæ teſtimonium quærens, fortunæ ſimul & perſonæ naufragium minoris æſtimat, quàm juſtitiæ vel virtutis.

Arbitrabantur aliqui, quorum malitia conſuevit de aliena conſcientia divinare quod neſcit, opus veſtrum de ſuperbia, non de virtutis procedere veritate: Affectare vos priſtinos Cancellariæ mores in hac quoque dignitate ſervare, ut nullus potentatui veſtro, nullus audeat reſiſtere voluntati. Glorioſum vobis fore, ſi procedentem olim de lubrico voluntatis alienæ potentiam veſtro poſſetis nomini vendicare, cum rectiùs Eccleſiaſticæ dignitati reverentia debeatur, quàm officio ſæculari. Sublimatum enim vos, & ad altiora divina bonitate provectum, nec jam vos ſcabellum pedis, vel lateris etiam conſervare conſeſſum, ſed ipſius Diademati capitis imminere, quod ſcilicèt adeo de veſtra authoritate pendeat, ut ipſius ad nos principaliter aſſignatio, & aſſignationis conſignatio debeat pertinere. Idcirco ſanè vos inter initia Regalibus obſtitiſſe Mandatis, ut in ipſo crederetur univerſitas expugnata, cum nulla relinqueretur aliis fiducia reſiſtendi, ubi Regia non poſſent Imperia prævalere. Addebant vos inter Amicos aliquando dixiſſe, non fovendos in Principe inconſultos elatæ juventutis affectus, ſed ſtatim viriliter intemperantiæ reſiſtendum, ne diſſimulatio creet audaciam, vel inſolentiam indulgentia prona confirmet. Notos vobis eſſe omnes Regalis animi motus, quid levitatis habeat, quid virtutis audeat attentare, ipſumque prudentiæ tuæ magnificentiam nihilominus agnoviſſe, quam toties in opportunitatibus utilem, & in difficultatibus expertus ſit efficacem. Non repudiandum ab eo blandis adulatorum fallaciis conſilium ſalutare, quo conſueverit fulcire nutantia, complanare ſcrupulos, obſtantia dimovere. Quæ verba cum ad Regis notitiam malignitatis invidia detuliſſet, aſſerebant irrevocabiliter indignatum dixiſſe, quod totis utendum eſſet viribus, totis artibus obſiſtendum, quoniam ei de dignitate contentio parabatur. Impoſſibilem fore concordiam, quoniam neque vos deſtinata dimittere, nec ipſe quidquam vellet dignitati Regiæ derogare. Igitur de incerto opinionis, & malignitatis invidia procedente judicio, variæ diſſidenteſque ſententiæ ferebantur.

Porrò jam proceſſu temporis omnis eſt ſublata dubietas, propoſitique veſtri ſanctitas evidentibus argumentis innotuit, adeò ut boni certè compatiantur & gaudeant, & debita cœperit operire confuſio malignantes. Certum eſt hoc, & luce clarius apud omnes exiſtit, minoris reputaſſe vos divitias quaslibet, & perceptæ faſtigium dignitatis, quàm juſtitiam quæ ex Deo eſt, & gloriam Eccleſiaſticæ libertatis. Si enim favori Divino favorem præferretis humanum, & ad inducendos profanæ novitatis abuſus veſtra conſentiret authoritas, poteratis non ſolùm cum ſumma tranquillitate degere, ſed ipſi etiam magis, quàm olim, Principi conregnare. Quòd autem veſtra familiarius intereſſet, temperaretur arbitrio, & expoſito ſanguine cęterorum domeſticus ſtatus veſter ex omni parte ſervaretur illæſus. Verùm ſanctitas veſtra debitum Epiſcopalis officii recognoſcens maluit interim ſequeſtrare potentiam, facultates exponere, ipſamque perſonam quibuslibet injuriis offerre. Evangelicum ſiquidem illud fideli memoria retinetis, ſummi Doctoris doctrina proditum, & firmatum exemplo, quod pro ovibus & fratribus noſtris debeamus animas ponere, non de ipſorum detrimentis deteſtabilem lucri materiam comparare. Poterat autem onus diſtributione levari, ſi cauſa communi tractata conſilio, communi ſuffragio niteretur. Firmatam quippè concordia ſpiritus unitatem verum eſt vexationibus poſſe concuti, nulla tamen improbitate convelli. Igitur invaleſcente malitia, qui ad tempus crediderant, tentationis tempore receſſerunt: Duciſque ſui non tantùm facti ſunt deſertores, ſed in caſtra hoſtium facto transfugio conceſſerunt. Si verò cœptis perſeverantes inſiſterent, & quos-

quoslibet patienter experirentur eventus, in ſemetipſam vehementia colliſa recideret, & conceptos immanitas deſperata frœnaret affectus. Sed ubi pertractatis animis ſingulorum, communi cauſæ privata prævaluit, deſperatio reſumpſit audaciam, & ſepultas ſpes rediviva ſuſcitavit denuò quæſtiones. Verùm tergiverſantibus, immò prævaricantibus univerſis, ad ſtandum ex adverſo, & opponendum ſe murum pro domo Iſrael, virtutis veſtræ magnificentia ſola relicta eſt, quæ redemptam ſemel ſanguine Chriſti, ſuo iterum ſanguine redimat libertatem. Licèt enim nondum uſque ad ſanguinis effuſionem cauſa pervenerit, ſupplet tamen devotio meritum paſſionis, quæ perſonam veſtram minis & terroribus non ſolùm expoſuit, ſed objecit.

Et cum prorſus incredibile ſit ipſum in veſtram aliquid crudelius cogitaſſe perſonam, tamen non ſatis poterat inter tot indignationis motus bonitas abſcondita divinari: Preſertim cùm omnium rerum ſigna in veſtram viderentur perniciem convenire. Speravit ſiquidem vos ad obſequendum terroribus inclinare, tantoque ſeveriùs terrendum cenſuit, quantò à majori læſione cenſuit abſtinendum. Denique ſi voluiſſet impedire diſceſſum, non ſerenitas aeris, non ventorum gratia, non tranquillitas maris, non vos nautarum induſtria deduxiſſet. Ubique enim vobis manus Regiæ poteſtatis occurreret, cujus nec diligentia falli poterat, nec potentia circumſcribi. Sed & quamdiu domeſtica vos complectentis Inſulæ brachia continerent, neque vobis tanta nocendi pateret occaſio, nec tanta invidię materia garriendi. Nunc verò quibuslibet querimoniis ſilentia veſtra præponderant, & quolibet improbior eſt fuga veſtra congreſſu, dum vobis favorem publicum modeſtia veſtra conciliat, & ipſum efficaciùs apud opinionem publicam typo quodam excuſantis accuſat. Mallet igitur, ſi animum ejus ſeverior induravit affectus, præſentem frequentibus vexare moleſtiis, quàm ad indulgentiam qualibet impunitate compelli. Mallet, ſi mitiùs aliquid quandoque propoſuit, ut id liberalitati ejus in beneficium, quam patientiæ veſtræ cederet in triumphum. Adſumam frequenti vobis conſideratione tractandum, quæ veſtra cauſa ſit, quis adverſarius, quæ parti veſtræ ſtudia ſuffragentur. Et cauſæ quidem juſtitia manifeſta eſt, quoniam pro Eccleſiæ Dei libertate contenditis, quàm ille ſemel in Cruce liberator evicit, & redemptam impretiabili pretio univerſis, qui ipſius nomine cenſerentur, reddidit uniformem. Sicut enim una fides eſt, una eſt & libertas, quam identitas Sacramentorum & operantis omnia Spiritus ſimplicitas conſecrat & confirmat. In hoc quippè conſiſtit unitatis Eccleſiaſticæ mirabile Sacramentum, quod ſicut una fides eſt, unus Spiritus, & unum Baptiſma, ita eſt unum manu-miſſionis perpetuæ teſtamentum, quo nos Divinæ bonitatis adoptio non tantùm liberos efficit, ſed etiam cohæredes. Et quoties libertati detrahitur, conſtat fidei nihilominus derogari: Quoniam mutua ſibi invicem ratione connexæ eadem ſemper & diſpendia ſentiunt & proventus.

Porrò adversùs eum vobis agendum eſt, cujus aſtutiam remoti, vicini potentiam, ſeveritatem ſubditi reformidant. Quem adeò crebri ſucceſſus, & fortunæ gratia fecit delicatum, ut quidquid non obſequitur, ducat injuriam. Quem quantò moveri facilius, tantò ſit difficilius mitigari. Apud quem temeritatem non fovet impunitas, ſed indilatam delictis irrogat ultionem. Verùm humiliati & patientiæ præſtat ſe quandoque tractabilem, viribus non ſuſtinet expugnari, ut planè quidquid fecerit, de voluntate videatur, non de impotentia proveniſſe. Quærit enim potiùs gloriam, quàm proventum. Quòd in Principe poſſet ſatis commendabile reputari, ſi gloriæ materiam virtus & veritas, non vanitas & dulcis uſque meretricium adulatio compararet. Magnus eſt, multorumque maximus: Quoniam nec ſuperiorem habet qui terreat, neque ſubditum qui repugnet. Nec alienis extrinſecùs pulſatur injuriis, quibus ab innato *domeſticæ* feritatis manſueſcat affectu, ſed omnes qui adverſùs eum contentionis cauſas habent, potiùs ad vanæ pacis fœdera peritura conveniunt, quàm ad virium experimenta decurrant. Quoniam divitiarum copia, multitudine fortium, amplitudine poteſtatis excedit, Quod ſanè contemplati, quorum ope niti, quorum muniri conſilio, quorum ſuffragio debuiſtis, à vobis velut facto agmine diſceſſerunt, qui maximè nominis ſui rationem deberent agnoſcere, & ſe vobis ſuffraganeos exhibere. Utinam priſtinæ profeſſionis ſuæ memores exſtitiſſent, quæ completa ſemel in ſeriem totam futuræ ſucceſſionis extenditur, & nova ſuccedente vetus ſemper in id ipſum obligatio reformatur. Hi ſunt qui ad cauſam veſtram, immò cauſam Chriſti, per omnia diſcrimina proſequendam tenebantur obnoxii, ſi ordinis ſui debitum, & detrimentum Eccleſiaſticæ libertatis attenderent, Sed qua fide, qua charitate vobiſcum, immò cum Deo cęperint ambulare, vidiſtis: Quia in neceſſitate veſtra nec utendum diſſimulatione, nec ſermonibus temperandum, nec parcendum contumeliis cenſuerunt, ſed totis ſtudiis ſeſe invicem prævenire certabant, ut unuſquiſque vos vel magis odiſſe crederetur, vel in nihilo pepercìſſe.

Mirabatur Romanus Pontifex, & hi penes quos cum eo ſumma diſponendæ Eccleſiæ cura conſiſtit, quòd oves in Paſtorem, quòd in Patrem filii, quòd in ſeipſos denique tanta vehementia gladios contorquerent. Si enim potuiſſent efficere quod quærebant, nec ipſum libertatis nomen, nec ſpes libertatis aliqua reſediſſet, ſed tanta jam regiminis Eccleſiaſtici fuiſſet ſecuta confuſio, ut nihil ordine tractaretur, ſed omnia ſtolido permiſcerentur errore, cùm ſublatis priſtinis inſtitutionibus nihil ad debitos ſuo jure dirigeretur effectus. In his igitur, quantùm mihi videtur, non niſi inanem vobis poteſtis collocare fiduciam, quia fidelem reconciliationi operam non impendent, qui cauſam diſſidio præſtiterunt. Reliqui verò ferè omnes in inferioribus gradibus conſtituti perſonam veſtram ſinceræ charitatis brachiis amplexantur, altis, ſed in ſilentio, ſuſpiriis implorantes, ut Sponſus Eccleſiæ ad gloriam ſui nominis felici vota veſtra ſecundet eventu. Nullus tamen eſt qui ſe vobis amicum audeat confiteri, ſed quò magis odiſſe credantur, veteres inimicitiarum cauſas allegant, ne indicta, velut in cęteros, proſcriptione damnentur. Fertur enim de ſuſpicione ſententia, nec ad irrogandam pœnam veritati argumenta quæruntur, ſed involvuntur ſuppliciis, quos culpa non æqua-

verat

verat qualitate delicti. Profectò gratiſſima nobis eorum debet eſſe compaſſio. Quia licèt animos ſublimium vota minorum non moveant, indignationem tamen Divinæ etiam Majeſtatis expugnant, ut tantò fiat ad indulgentiam pronior, quantò ab humiliori fuerit reverentia ſupplicatum. Reſpicit enim in orationem humilium. Cauſam potiùs reputat quàm perſonam, ut cauſæ ſemper juſtitia ſua, quantumcumque dilata, reſpondeat, & perſonæ nihilominus merces meritis compenſata concurrat. Eorum igitur apud Deum vobis poterit prodeſſe devotio, ſed apud Regem, ſicut nullam impetrandi fiduciam habent, ſic nullam audaciam ſupplicandi.

Ad hæc ſi ſtudia procerum ducitis inquirenda, certum eſt eos adversùs Eccleſiam Dei quaſi fœdus invicem contraxiſſe, ut utilitates ejus ſemper impediant, & dignitatibus inceſſanter obſiſtant. Quia totum ſibi reputant deperire, quidquid ejus vel honori vel proventibus viderint acceſſiſſe. Inſtant alacriùs, eò quòd eis grata de temporis opportunitate refulget occaſio. Quia vires eis Regiæ ſuffragantur, quibus prædicant ſe in his ad ſtatum Regni conſervandum fidelem diligentiam adhibere. Ajunt prædeceſſores ejus nec tantas vires, nec tantam poteſtatis amplitudinem habuiſſe, nec oportere eum indigniùs regnare, vel remiſſiùs operari. Dignitati magis quàm utilitatibus nitendum. Cum plerumque cupiditatem lucra redoleant, dignitas ſemper reverentiam augeat, & gloriam majeſtatis illuſtret. Attribuunt ergò dignitati, quidquid olim de poteſtate conſtat eſſe præſumptum, licèt illud nec fidei concordet, nec rationi conveniat, nec conſentiat æquitati. Ille verò avidiùs, quàm expediret, blandos adulantium ſermones amplectitur, quos nihil aliud quàm dolum malignitatis eſſe, noviſſimo deprehendet effectu. Si quis enim eorum altiùs vota diſcutiat, intelliget, quia callidè ſibi gratiam ejus, & ipſi laboris ac detrimenti materiam præparant in futurum. Ad hoc totis anhelant deſideriis, totis artibus elaborant, dummodò eorum non innoteſcat intentio: Ut ſcilicèt ejus quandòque potentia reprimi poſſit, ipſiſque vetus delictorum impunitas, & nova delinquendi licentia reparetur. Horum quantò promptior eſt malignitas, tantò eſt efficacior ad nocendum: quia eis familiaritas occaſionem præſtat, & authoritatem excellentia ſubminiſtrat.

Præter hæc ſi externorum ſubſidia diſcretio veſtra conſideret, in primis cum gratia ſtatim effuſæ liberalitatis occurrunt, ſed poſtmodùm tædio diuturnitatis tepeſcit affectio, & liberalitas impendii quantitate laſſatur. Onus quippè modicum itineris longitudine certum eſt ingravari, & domeſticæ ſarcinæ onus ſæpè præponderat alienum. Hæret altiùs, difficiliùſque convellitur, qui de præcedentibus meritis adolevit affectus: Semperque ſe verecundia reputat obligatam, donec ſaltem, quæ percepta ſunt, uberiùs compenſata ſolvantur. Conſtat itaque delicatè tractandos eſſe, quos ad beneficium ultroneæ gratia charitatis invitat. Nec oblatum liberaliter poculum quis abſorbeat alienum, ſed citrà votum etiam largientis manus continendæ ſunt, ne alienam virtutem neceſſitas vel impudentia noſtra conſumat. Hæc ſunt quæ bonum eſt veſtram ſæpiùs tractare prudentiam, & rationis inſtrumentis ſæpiùs expenſa revolvere, & ſic omnia quaſi ſub unum conferatis adſpectum, ut quid ſingula ponderis habeant, pleniùs de iterata poſſit collatione perpendi.

Cæterùm media vobis erit via ſecurior, ut nec propoſitum veſtrum adverſitatis auſteritas intervertat, nec conſcientia veritatis obduret: ne vos vel pavor deſperatum faciat, vel confidentia pertinacem. Tolerandum quippè eſt quod ſine crimine poteſt fideique periculo temperari, multaque ad tempus diſſimulare neceſſe eſt, quia ſtatim nequeunt emendari, donec tranquillior vobis ſpiritus auræ lenioris adſpiret. Non enim ſemper eoſdem diverſa tempora repræſentant eventus, ſed præſentia nobis quandoque præteritorum detrimenta reſtaurant. Circa contingentia nihil ſtabile ſibi poteſt infirmitas humana præfigere, nec de ſuorum etiam niti poſſunt affectibus animorum, ſed & ipſos fortuitis caſibus cohærere neceſſe eſt, & ad ſingulos eorum motus ſingulas effingere voluntates. Hoc tot ſiquidem ſtudiis coguntur exquirere, quod ab eis modò nullis poterat precibus impetrari. Quia dexteræ excelſi repentina mutatio totam docet illicò manſueſcere feritatem. Sic & in manu Domini ſunt corda hominum pariter & perſonæ: parique facilitate & perſonas de medio tollere poteſt, & animos immutare. Super quo ſpem nobis certiſſimam tribuant conſcientiæ puritas & momenta fortunæ. Quia nec ea, quæ nobis adverſantur, æterna ſunt, nec ſperantem in ſe confundi juſtitia divina permittet. Inclinabit ſiquem Deus animum Principis, & averſum ſua bonitate convertet, ut Regnum & Sacerdotium paribus ſibi invicem cooperentur auxiliis, mutuam ſibi reverentiam, mutuam ſibi exhibeant charitatem. Si quis enim provida prudentiæ veteris inſtituta conſideret, à quibus tam Religionis Eccleſiaſticæ, quàm Regalis Excellentiæ jura fluxerunt, cognoſcet tanta ſibi invicem rationis neceſſitate connexa, ut plurimam alterum de altero contrahat firmitatem. Undè ſi quid invicem moleſtiæ vel injuriæ fuerit irrogatum, in eum, qui irrogavit, conſtat eſſe veriendum, quia neque pax Eccleſiæ ſine Regno, neque Regno ſalus poterit niſi per Eccleſiam provenire. In caput igitur Authoris revertetur injuria, ipſumque ſibi manus intuliſſe noviſſimo comparebit effectu.

Interim ſi quid vobis ſerenitatis cœperit apparere, occaſionem veſtra ſapientia non repellat, ſed oblatam prompto colligatis amplexu. Super quo ſi quid tractandum inciderit, nolite ſingulos articulos nimia ſubtilitate diſcutere. Quia ſubtilitas contentionem parit, contentio verò ſopitos odiorum ignes quaſi quibuſdam flatibus excitat & accendit. Non erit vobis ad ſingularia recurrendum, ſed quaſi generalibus ſtudioſiùs inhærere: Quia ſalva res eſt, niſi pactiones ſpecialiter expreſſæ perimant libertatem. Si enim nos fidei profitemur, reverentiæ, & obſequii debitores, ſi bona & perſonas noſtras honori & utilitatibus ejus offerimus impendendas, ſi Regias dignitates, & antiquas conſuetudines, in quibus legi Dei non obviant, promittimus obſervare, non lædit, quia in his omnibus contra debitum nullatenùs obligamur. Si ergo ſub hac vel ſimili verborum conceptione pacem vobis & veſtris bonitas Divina paraverit, interpretationes verborum futuris reſervate temporibus: Quia non ipſe vobis

vobis tot movebit de cætero quæſtiones, & vos in omnibus poterunt experimenta præſentia reddere cautiores.

Sed neque vobis apud homines gloriam videamini quærere vel triumphum, ſed Regi, tanquàm præcellenti, omnis honor, omnis victoria conferatur: Dum tamen vobis liceat coràm Deo de conſcientiæ veſtræ teſtimonio gloriari. Ego verò fidele paci veſtræ miniſterium ut devotus, ita promptus impendam, quoniam adverſitati veſtræ, Deo teſte, compatior, & perſonam veſtram & cauſam ſinceræ brachiis charitatis amplector. Certum ſiquidem eſt, quod fortunam veſtram & perſonam pro fratribus veſtris velut quoddam holocauſtum in odorem ſuavitatis offertis, ut labor veſter nobis cedat ad requiem, inopia veſtra noſtras dirimat facultates, & quod reſiduum libertatis eſt, patientia nobis veſtra confirmet. Proindè ſic agendum erit mihi, ut me vobis prima facie profitear inimicum: Quia amicum profitenti neque fides haberetur, nec aliquis præſtaretur acceſſus. Poterit igitur conciliando favori ſimulatio deſervire, ut utilitati veſtræ cautiùs virtus operis & induſtria ſermonis incumbat. Proindè conſolamini, quia de adventu ejus ad partes iſtas plurima nobis commodiras incipit apparere. Quia præſens efficaciùs ab his, qui vos diligunt, poterit implorari, nec indecorum ſibi reputare poterit eorum authoritati cedere, acquieſcere conſiliis, precibus inclinari.

Venit autem animi ſolitò manſuetioris, ut ajunt. Quia animum ejus, licet ipſe diſſimulet, quædam præſagæ futurorum amaritudines interpellant, quoniam intelligit in pleriſque locis ſibi ſcintillas quaſdam ad excitanda incendia confoveri. Movetur enim Francorum invidia, calumniis Flandrenſium, Wallenſium improbitate, Scotorum inſidiis, temeritate Britonum, Pictavorum fœderibus, interioris Aquitaniæ ſumptibus, Guaſconum levitate, & quod gravius eſt, ſimultate ferè omnium, quoſcumque ditioni ejus conſtat eſſe ſubjectos. Suſpectam etiam habet Romani Pontificis, quàm ipſe motu repentino contraxit, offenſam. Regnique ſtatus adeò de abſentiæ veſtræ cauſa confuſus eſt, ut nec Eccleſiaſtica nec ſæcularia ſuo procedant ordine: nequè quiſquam ſciat quid juri Eccleſiaſtico, quid ſæculari debeat aſſignare. Pro his omnibus propoſuit primò cum Rege Francorum quibuſcumque conditionibus convenire, ut ſuo & ipſius terrore conjuncto faciliùs poſſit cætera complanare. Diſpoſuit etiam, ſicut ajunt, in pleriſque mitiùs agere, ut ad pacem omnia diſſimulatis revocentur injuriis, & ipſe celeri reditu ad reprimendam Wallenſium revertatur audaciam, priuſquàm cum eis Scoti Britoneſque conveniant, & Albania, ſicut prophetatum eſt, incipiat indignari. Venit igitur imperata facturus, ſi fuerit qui ſciat vel audeat imperare: Utilius æſtimans aliquid ad tempus de faſtu veteris ſupercilii ſequeſtrare, quam exſpectare ut in perniciem ejus, quæ prædicta ſunt, omnia vel pleraque concurrant. Valete.

Dominus perſonam conſervet incolumem, & adverſitatem veſtram velociter ad ſecundos reducat eventus. Verùm ſi hæc alicui duxeritis oſtendenda, nomen ſupprimatur Authoris: Quia quantùm mea intereſt hæc ad Regis notitiam non venire, veſtra experientia non ignorat. Reſcribite mihi crebriùs, ſed ſecretè, ut quomodò procedendum ſit, veſtra me prudentia doceat, & curioſa malignitas noſtra invicem ſtudia non cognoſcat.

Salurario mea manu Milonis.

## EPISTOLA LXXXVI.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo ſuus Ernulphus.*

DIUTIUS exſpectavi, ſi quid fortè auribus meis inſonuiſſet, quod veſtræ ſanctitati dignum ducerem intimare. Verùm quoniam video vos & veſtros oblivioni datos tanquàm mortuos à corde, nec eſt qui conſoletur vos ex omnibus charis veſtris, ſtupens admiror tantum charitatis defectum, cum ex his, quos vel excellentia gradus, vel obſequium multiplex comparaſſe videbatur, fidelibus & amicis ne unus quidem relictus ſit, qui ſteterit in fide, qui non curvaverit genua ſua ante Baal, omnibus quaſi in commune ſententiam proferentibus, obedire magis homini quàm Deo oportere. Filii alieni mentiti ſunt vobis, filii alieni inveterati ſunt. Et niſi quia populus, quem non cognoviſtis, ſervivit vobis, in auditu auris obediturus, utique quaſi Sodoma fuiſſemus, & quaſi Gomorrha ſimiles eſſemus. Me quoque, ſi liceat magnis componere parva, fortunæ ſimilis premit indignatio tanta, ut nullus eorum, qui verbo ſaltem hactenus mihi fuerant blanditi, Nunciis meis, per quos non ſemel eos ſollicitavi, nec *Ave* dicere, nec nllum prorſus dare velint reſponſum. Recens noſter Archi-Epiſcopus, cujus promotionem plurimùm mihi profuturam ſperabam, ad gratiam ſui Regis nunquam, ut audio, tantis viribus anhelavit: Ejus nec in modico promiſſionis fidem adhuc experior. Supereſt igitur, ut ſoli Deo omnia committamus, dicentes ei: *Domine ad te ſunt oculi noſtri, undè veniet auxilium nobis. Judica cauſam noſtram, qui ſolùs Pater Orphanorum, & Judex Vduarum es, & judicium facis injuriam patientibus.* Ego quidem, ſi Domino meo, cum ſum labiis incircumciſus & corde, loqui audeo, per eum, cujus cauſam agitis vos, obteſtor, ut vos à ſolio bonæ conſcientiæ nullus unquàm turbo dejiciat. Nec moleſtè feratis, quòd quaſi privatus vitam agitis, olim frequentia clientelæ circumſeptam. Quæcumque mundus irrogat, ipſo altior ſuſtinete, immò deſpicite, in omnibus gratias agite Deo, cujus miſericordia vos ad præſens à tumultu ſæculari ſegregavit, ut vel modicum tempus in contemplatione ducatis & quiete, & cum Maria, quæ optimam partem elegit, ad pedes ejus ſedens verbum ejus audiatis. Supplico Pater & Domine, ut de ſalute veſtra, ſine qua nihil mihi jucundum in vita, & de ſtatu veſtro, cujus incolumiras ſufficit ad meam, ſervum veſtrum certificetis, & veſtræ ſcripto Beatitudinis conſolati dignemini, ut conſolatione veſtra paupertatem meam æſtimem divitias. Chariſſime Pater & Domine, benè valete.

EPI-

## EPISTOLA LXXXVII.

Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo ſuus Hugo.

*Domino ſuo Hugo ſalutem.*

DOMINUM meritò dixi, cui ſervire & volens volui, & ex voto propoſui. Utinam tamen Dominus meus & diligentiùs attenderet, & ſinceriùs diligeret eos, qui eum diligunt in veritate. Multi enim diſcipulorum ſpeciem prætendunt, & debitam filiis benedictionem præveniunt, quamvis mercenarii nomine debeant nuncupari, Paternæ benedictionis gratiam non merentes. Hi etenim ſunt qui citiùs diligunt, ſed citiùs contemnunt. De quibus dicitur: *Statim credunt, ſed in tempore tentationis recedunt*. Hi ſunt qui palàm rident, intùs derident. Palàm loquuntur, clam obloquuntur. In occulto ſibilant; in manifeſto obtemperant. De quibus dicitur: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt à me*. Hi ſunt qui cum proſperitate fœdera paciſcuntur. Qui prædam, non hominem ſequuntur. Non hominis, ſed fortunæ; temporis, non perſonæ amici. Si enim adverſitatis horror ingruerit, ſtatim trepidant, vehementer deſperant, ad antiquæ ſtatum gloriæ profundiùs ſuſpirantes. Si autem vel tenuis proſperitatis aura refulſerit, ſubita quadam prurigine diſſoluti, vento omni velociùs agitantur, quærentes quæ ſua ſunt, non quæ Jeſu-Chriſti. Tales ſunt qui ad ollas carnium in Ægypto ſuſpirant, qui populum Domini in caſtris deſerere non formidant. Tales fortè cum David ad amplexus Bethſabeæ feſtinant, nobis cum Uria nec domum intrare fas eſſe videtur, donec populus Domini debita victoria perfruatur. Magis enim reputo glorioſum de mola aſſumi, quàm de lecto, & pilis cameli cum Joanne veſtiri in deſerto, quàm in domo Regia mollibus inſigniri. Felicius enim eſſe conſtat pro Chriſto occumbere, quàm terreno Principi militare. Quidquid igitur cæteri agant, quocumque præcipiti voluntate ferantur, ego tamen minimus eorum, quos Rex odit gratis, tecum ſemper ero: & ſi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Verùm orare te condecet, ut non deficiat fides mea. Quoniam ſi ſola voluntate mihi non defueris, ego tibi totis viribus præſens ero. De cætero gratias ago Domino, quòd conſilium pueri ſui ſuper re grandi dignatus eſt ſciſcitari. Interim ergo differo conſilium, quia puer ſum. Sed utinam Dominus meus priùs à Rege Anglorum Nuncium receperit certiorem, quàm ad extraneum Principem frœna convertat. In proximo enim videbitis gloriam Domini, & ſplendor ejus obumbrabit vobis. Quoniam Regis noſtri, Regis, inquam, jam benigniſſimi, Dominus cor fecit placabile, & faciem reddidit mitiorem. Quod igitur vobis placuerit, mihi ſemper mandate. Pro vobis enim paratus ſum & in carcerem, & in mortem ire. Et certè nihil mihi videbitur oneroſum, quod à vobis fuerit imperatum. Conſtanti itaque animo eſtote, & confortamini: Quia veniet Dominus, & non tardabit, nec vos deſeret in tempore ſuperborum ſinè adjutorio Dominus Deus noſter, qui perſonam veſtram ſemper conſervet incolumem.

## EPISTOLA LXXXVIII.

*Joannes Sareſberienſis cuidàm Amico ſuo.*

A SAPIENTE quærendum eſſe conſilium, ſcripturarum monita docent, & fidem Amicorum in anguſtiis comprobandam. Ego verò nec dubito de ſapientia veſtra, quam litterarum copia, tum rerum experientia, tum, quod primum eſt, ſuſcepiſtis ex gratia. Nec de ea apud vos, quam natura & virtus veſtra multis probata mihi pollicentur, charitate diffido. Inde eſt quòd à vobis in hujus meæ neceſſitatis articulo conſilium petens precor attentiùs, quatenus mihi per Nuncium, quem ad Dominum Baiocenſem direxi, ſuper ſtatu meo reſcribatis, quod ſalva honeſtate, ſine qua nihil expediens arbitror, maximè videbitur expedire. Ut autem de conſilio dando pleniùs inſtruamini, cauſa mea hæc eſt: Eccleſiæ & Archi-Epiſcopo Cantuarienſi debitam ſervavi fidem, & ei, ubi Juſtitia & modeſtia videbantur adeſſe, & in Anglia & in partibus ciſmarinis fideliter adſtiti. Sicubi verò aut exorbitare à juſtitia, aut modum excedere videbatur, reſtiti ei in faciem. Horum mihi Deus teſtis eſt, & conſcientia, & Amici, & Socii, qui nobiſcum verſati ſunt. In his autem omnibus contra honorem Domino Regi debitum aut utilitatem ex propoſito nihil feci; ſicut dictante juſtitia docere paratus ſum, ſi liberum & tutum fuerit; aut ſi in aliquo invenirer obnoxius, condignè & animo libenti ſatisfaciam. Tractatum eſt hoc anno de pace mea, & obtentum eſt à Rege, ut mihi liceret redire, ſi tactis Sanctis jurare vellem, quod contra honorem vel utilitatem ejus non fuerim in partibus ciſmarinis. Retuli hoc ad Dominum Papam, & reſpondit Regem & Curiam interpretatos fuiſſe contra ejus honorem, ſi quid à me factum cognoſcerem contra ipſius voluntatem. Et diſſuaſit ne ſub ea conditione redirem, ſed exſpectarem ut ira ejus aliquantulum deferveret. Deindè ſollicitaverunt me quidam, ut præſtarem ſecuritatem, quod in nullo deinceps juvarem Archi-Epiſcopum, ut ſic redirem in gratiam Regis. Ego autem licet non tenear Archi-Epiſcopo ad fidelitatem ex Hominio vel juramento, nec fidei obligatione, utpote qui ei nihil debeo niſi obedientiam, quæ omni debetur Epiſcopo à ſubjectis ſuis, quia tamen inhoneſtum credidi Dominum abnegare, & renunciare obedientiæ, quod nullus adhuc de toto Regno fecit, conditionem hanc recipiendam eſſe non credidi. Aliàs autem quidquid ſalva conſcientia & fama poſſem, libenter facerem. Cum hæc Domino Rothomagenſi, de quo multùm confido, exponerem, mihi conſtanter auxilium repromiſit. Placeat itaque vobis mihi ſuper hæc reſcribere conſilium veſtrum. Sciatiſque pro certo, quia mihi propoſitum eſt, ut non ſim de cætero Curialis. Et hoc ipſum benè novit Dominus Cantuarienſis, à cujus me ſubtraxi conſortio, ſed nec fidem ſubtraho, nec charitatem.

## EPISTOLA LXXXIX.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Petrus Papienſis Epiſcopus.*

LOQUITUR ſapiens ità dicens : *Aqua frigida animæ ſitienti, & Nuncius bonus de terra longinqua*. Quàm vera ſit iſta ſententia, benignitatis veſtræ dignatio experiri me fecit; benedictione etenim & ſalutatione, quàm de terra longinqua in ſignum eximiæ dilectionis miſiſtis ad me, reverà non modicè refrigeravit animam meam ſitientem ad vos ex illa die, qua noſſe & videre vos, & recipi merui inter veſtræ familiaritatis arcanum. Igitur tantæ dignationi humilitas noſtra, etſi non quas debet, certè quas valet, gratias reddit. Oro etiam, ut ille vobis gratiam retribuat pro me, pro cujus amore, licèt indignum, tanto me affectu & amatis & honoratis. De cætero, Reverende Pater, filiali præſumptione obſecro vos ut Patrem, moneo ut Amicum, ne deficiatis in tribulationibus, quæ invenerunt vos nimis, maximè cum iſta ſit via, qua itur ad Deum. Cum enim, juxta Apoſtolum, diligentibus Deum omnia cooperentur in bonum, per proſpera & adverſa in hoc mundiali ſtadio per patientiam Chriſti miles, tanquàm aurum in fornace, probatur. Denique ſicut Electis tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio ſpem, quæ nec confunditur nec confundit, cum à charitate fulciatur; ſic è contrario reprobis tribulatio impatientiam, impatientia puſillanimitatem, puſillanimitas triſtitiam parit, & illa interimit, cum per eam animus in deſperationem abſorbeatur. Igitur viriliter agite, & confortetur cor veſtrum, nec ullius vos, quod abſit, ſuaſio, quaſi cedere debeatis, inducat: Quin potiùs agite quod agitis, & tenete quod tenetis, ut à Summo Paſtore de commiſſo grege mercedem plenam recipiatis. Hoc tam fideliter, quàm amicabiliter conſulo vobis. Hoc utinam perſuadere poſſim & mihi. Hoc ſalubre nobis, hoc imitabile nobis commiſſis, ut bene agendo & ſuſtinendo quod voluerit, & quamdiu voluerit Deus, & ejus inhærendo veſtigiis honorificemus miniſterium noſtrum. Quod autem parvitatis noſtræ precibus vos attentiùs commendatis, merita quidem propria metiendo confundor, ſed devotionem veſtram ſuſcipiendo amplector. Quidquid igitur amoris & obſequii pro vobis efficere poſſum apud Deum & homines, veſtrum eſſe ſciatis cunctis diebus. Atque utinam ſe offerat locus & tempus, quo palàm liceat experiri; quàm purè diligam vos, non tam verbo & lingua, quàm opere & veritate. Valete.

## EPISTOLA XC.

*Alexander Papa Rotrodo Rothomagenſi Archi-Epiſcopo, & ſuffraganeis ejus.*

QUANTA mala, & quot incommoda per chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Henricum, illuſtrem Anglorum Regem, Romanæ Eccleſiæ & nobis acciderint, poſtquàm ex parte ab ejus devotione ſe abſentavit, ex eo manifeſtè percipitur, quod illi viro ſcelerato, perfido, & crudeli, & hujus ſchiſmatis & erroris magiſtro Reginaldo, quondam Cancellario, communicans per ſuos, quos ad Fredericum dictum Imperatorem tranſmiſit, occaſionem & materiam præſtitit, quod idem Fredericus inductus eſt ad illud deteſtandum & profanum juramentum, immò perjurium faciendum. Nos autem hæc omnia poſt terga rejicientes, & magnifica & larga devotionis beneficia, quæ à principio hujus turbationis nobis & Eccleſiæ exhibuit, antè oculos ſemper habentes, ipſum per litteras noſtras, & demum per probos & honeſtos viros paterna ſæpè benignitate monuimus, & animum ejus niſi ſumus Apoſtolica manſuetudine delenire, exſpectantes quod exceſſum ſuum recognoſceret, & animi impetum Regia clementia temperaret. Quia igitur, etſi non fuerit in ſchiſma lapſus, tamen Eccleſias & Eccleſiaſticas ſui Regni perſonas plus debito gravat, & eorum jura confundit atque perturbat, & omnia ad ſe trahere & ſibi vendicare contendit, Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus ſibi hæc omnia fideliter proponentes, eum per omnipotentem Dominum, & ex parte Beati Petri & noſtra commoneatis, & exhortari curetis, quod Matrem ſuam Romanam Eccleſiam conſueta reverentia ac devotione cognoſcat, & Eccleſias & Regni ſui Eccleſiaſticas perſonas diligat & honoret: & venerabilem fratrem noſtrum Thomam Cantuarienſem Archi-Epiſcopum, qui ei fidelis eſt & devotus, & ad Eccleſiam ſuam revocare ſtudeat, & honorificè, ſicut decet, tractare. Jura quoque & bona ipſius & aliorum Regia protectione manuteneat & conſervet. Si autem à ſuæ intentionis propoſito declinare noluerit, indubitanter timere poterit, ne Deus propter hoc in ipſum & poſteros ejus graviter vendicet. Neque nos id poterimus diſſimulare, nec diutiùs impunitum relinquere. Quoniam pater, quem diligit, illum corripit & caſtigat.

In eundem modum Burdigalenſi & ſuffraganeis ejus.

## EPISTOLA XCI.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, & omnibus Epiſcopis Angliæ.*

AD hoc Pontificalis Officii onus ſuſcepiſſe noſcimini, ut commiſſas vobis Eccleſias ſic ad honorem Dei & ſubditorum profectum atque ſalutem regatis, quod earumdem Eccleſiarum libertas per vos nullatenùs minuatur, ſed in ſuo ſtatu per ſtudium veſtrum & operam conſervetur. Inde ſiquidem eſt, quod Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, & in virtute obedientiæ injungimus, quatenùs ſi illuſtris Anglorum Rex quidquàm à vobis aliquo tempore requiſierit, quod contra Eccleſiaſticam libertatem exiſtat, hoc ei facere nullatenùs attentetis, nec vos illi in aliquo, & maximè contra Romanam Eccleſiam obligetis, aut novæ promiſſionis ſeu juramenti formam inducere præſumatis, præter id quod Epiſcopi ſuis Regibus facere conſueverunt. Si autem jam dicto Regi ſuper hujuſmodi vos in aliquo adſtrictos cognoſcitis, quod promiſiſtis nullatenùs obſervetis, ſed hoc potiùs revocare curetis, & de promiſſione illicita ſtudeatis Deo & Eccleſiæ reconciliari.

## EPISTOLA XCII.

*Alexander Papa Abbatibus & Fratribus Ciſtercienſis Ordinis.*

AD audientiam noſtram, unde ſatis mirari compellimur, perveniſſe noſcatis, quod vos dilecto Filio noſtro Rev. Fratri veſtro, quoniam venerabilis Frater noſter Cantuarienſis Archi-Epiſcopus ipſum in Angliam pro negotiis Eccleſiæ deſtinavit, pœnam infligere propoſuiſtis, ad hoc humana gratia potiùs, quàm amore Dei & juſtitiæ inclinati. Quoniam autem hoc in noſtram & Eccleſiæ Dei injuriam redundaret, nec nos id, ſicut non debemus, in patientia ſuſtinere poſſemus, univerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenùs memorato R. nullam occaſione iſta pœnam inffigere, vel ei rancorem aliquem vel indignationem oſtendere præſumatis, ſed ipſum benignè inter vos & fraternè tractetis.

## EPISTOLA XCIII.

*Joannes de Sareſberia Magiſtro Waltbero de Inſula.*

PROMERUERAT quidem humanitatis veſtræ ſedulitas, & exhibitio prompciſſimæ liberalitatis, ut omnem vobis aut veſtris obſequendi opportunitatem gratanter arriperem, & ſi alio modo nequeam, ſaltem devotionis meæ ſinceritatem ſalutationis indicio proteſtarer. Nullus enim noſtratum eſt, cui, cum omnes rerum circumſtantias diligentiùs metiar, me recolam ampliùs debitorem. Unde ſilentium meum meritò fuerat arguendum, niſi multarum & probabilium rationum ſuffragio purgaretur. Quas utique jure prætenderim accuſanti, ſi nimirum non conſtaret inter nos & vos chaos magnum eſſe firmatum, ita ut nobis impoſſibile, vobis autem difficile ſit ad nos tranſire vel mittere. Inimicus homo hoc fecit, & in Idumęa zizaniorum ſementem non ceſſat ſpargere, & jugi laborat inſtantia, ut Angelos præſides Eccleſiarum evellat à laude Dei. Quaſi vulpes in deſerto Prophetæ ejus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil vident. Hi ſunt qui chariſſimum Dominum ſuum, magnum Principem, ſubvertere conati ſunt, manſuetudinem ejus ſuccendentes felle malitiæ, & rationis aciem extinguentes conſiliis toxicatis. Eripiat eum Deus de manibus eorum, & ſubjiciat ſibi, ut Principatus ejus & Deo placitus ſit, & quietus, & jucundus gerenti, & Eccleſiis, quarum patronus eſt, & populis lætus eſſe valeat & fructuoſus. Scio utique quia ſi redierit ad cor, placabit Dominum ſuum, ſponſum t Eccleſiæ, ſatisfactione condigna, & à cruore innocentum poteſtatis ſuæ gladium revocabit, ut ei propitietur Deus, & non exquirat ſanguinem eorum ab ipſo & domo ejus. Si exules & proſcriptos Dei contemnit, quia pauperes ſunt, meminerit quia talium patronus eſt Chriſtus. Ad ulciſcendum pauperis Nabuthæ ſanguinem delevit Deus domum Achab & Jezabel. Saul, quia conſulente & procurante Doech Idumęo, cuſtode mulorum, gladio Regni, qui ad Sacerdotii tuitionem Regi commiſſus eſt, Sacerdotes appetiit, & Nobe vicum eorum delevit, in ſe provocavit gladium Dei, quo & ipſe & domus ejus Allophylorum miniſterio irreparabiliter deleti ſunt, generi ſuo relinquentes titulum hæreditatis, quo ad Gabaonitarum precem, quorum gentem inter Sacerdotes Doech, Regiæ indignationis miniſter, afflixerat, patibulo legatur affixum. Et adhuc Deus reſpicit in orationem humilium, & non ſpernit preces eorum. Qua ſpe ducti, proſcripti pauperes orant, & Deo, pro quo patiuntur, authore orabunt jugiter, ut Sereniſſimus D. Rex condignos fructus pœnitentiæ faciat, & iram declinet imminentem. Interim diſpenſationem Domini æquanimiter toleramus, certi quod nihil nobis nocere poterit, ſi boni, id eſt, Divinæ legis æmulatores fuerimus. Non enim ut criminoſi patimur, quod publicè notum eſt, niſi his qui laborant, ut non ſapiant quæ Dei ſunt, ſed affligimur ut Chriſtiani. In quo & te, dilectiſſime, nos gaudemus habere conſortem; non quidem tuo, quod nefas eſſet, inſultantes rejectui, ſed congratulantes virtuti. Nam & tu fidei tuæ feciſti fidem, & temporalium jacturam contempſiſti, dum ſectareris honeſtatem, & ſatisfaceres charitati. Quid dilecte mi obſtupeſcis, quid muſſitas? Quid lucernam niteris obfuſcare? Crimen tuum Mundo innotuit. Omnes de te unam ſententiam ferunt. Et ne te diutiùs protraham, Evangelicum impleviſti virum, pro fratre animam ponens, dum te pro juſtitia maluiſti condemnari, quàm alium, cui virtus obedientiæ reputanda videbatur in crimine, ſi verum fateretur, accuſari. Sed nec ille, ut vulgò dicitur, fidem & obedientiam auſus eſt profiteri, nec tu, quod gaudenter diffiteri dignatus es fidei & obedientiæ titulum.

Cum ergo gratis virtus fidei ſit in te punita, aut potiùs probata per hominem, nunquid perfidia prævaricatorum & calumniatorum inquitas non condemnabitur apud Deum? Deus mihi teſtis, quoniam doleo tibi Regis ſigillum eſſe ſubtractum. Sed eodem judice fateor, quia malo te in hac conditione verſari, quàm illud perfidia, aut etiam quacumque nota turpitudinis redemiſſe. Sit ergo nunc, amice Dei, qui meus à multis diebus fuiſti, conſolatio tua, quæ mea & mihi coexulantium eſt, innocentis conſcientiæ teſtimonium, qua nihil in vita poteſt eſſe jucundius: ſiquidem illa judice nemo nocens abſolvitur, quæ & vermem immortalem & ignem inextinguibilem parit, aut ut veriùs dixerim, perenniter fovet. Non enim conſcientiæ, ſed culpæ eſt partus iſte, quem ſemper à te Deus faciat alienum. Si de me quæris, ſano & incolumi ſuffragatur negotiatio litterarum, expectanti miſericordiam Domini in affluentia illorum, quæ natura depoſcit, aut conviventium mores. Coexulat mihi frater meus, mecum ad omne tuum in Domino promptus obſequium. Cum autem ad præſens aliud nequeamus, ſalutationis & devotionis munus offerimus, per te dicentes ſalutem, quibus noveris expedire, & nominatim Clericis Aulæ, qui nec ex nomine excommunicati ſunt, nec excommunicatorum participatione.

## EPISTOLA XCIV.

*Joannes Sareſberienſis Magiſtro Walthero de Inſula.*

DIUTURNITAS ſilentii mei jure videretur eſſe deſidis Amici, ut negligentiæ argumentum, niſi cauſſis probabilibus, quas Deus evacuet, hujuſmodi ſuſpicio purgaretur. Eas ad præſens allegare non expedit, quia ſicut mihi graves, ita & tibi conſpicuæ ſunt, & notæ Mundo. Utinam ſolvatur chaos, quod inter nos firmatum eſt, & pax inter Regnum & Sacerdotium reformetur, ut ſi itinerandi facultas patuerit, ejus quæ in Domino eſt, nobis poſſimus ad invicem exhibere officia charitatis. Non enim excidit à memoria mea, quàm tibi, exigentibus meritis, obnoxius ſim, ut Magiſtro & Domino. Et tu, licèt adhuc mea in te non exiſtant merita, me ut Chriſtianum debes diligere & Amicum. Temerè tamen non dixerim ei rationem deeſſe meritorum, cui ad amandum intenſa famulatur affectio, & voluntas ad obſequium prompta nihil avidiùs concupiſcit, quàm ut ei opportunitas à Domino præparetur, qua amici ſui ſatisfaciat votis & uſibus. Nam & Deus devotam acceptat pro adimpleto opere voluntatem, & pro qualitate & quantitate affectionis quemque remunerat. Expecto autem & ſpero à Domino, quia & devotioni meæ facultas dabitur, & procella veſtra in auram, authore Deo, in brevi faciliùs & feliciùs tranſitura eſt, quàm credatur. Hæc tamen potiùs accipiantur dicta ex certitudine fidei, quàm ſcientiæ, eò quòd Deum fidelem novimus in promiſſis, qui tunc demum glorioſiùs pro ſe patientibus ſuum miniſtrat auxilium, quando prorſus ceſſat humanum. Interìm probat nos Deus, an diligamus eum. Si moram fecerit, æquanimiter tolerandus eſt: quia quidquid nobis videatur, procul dubio veniet, & non tardabit. Unde ſecurè dico, quia in brevi ſubveniet, cum pro certo noverim in humanis rebus nihil niſi momentaneum eſſe, & quòd gloria Mundi ut fumus evaneſcet, & iniquorum finis eſt ignis & vermis. Et quidem reliquiæ impiorum interibunt, & eſt ſalus juſtorum indubitanter exſpectanda à Domino. Licèt enim extollatur impius ſuper cedros Libani, ſi modicùm pertranſieris, patenter intelliges quia etiam quando florere videbatur, jam non erat, & non erit ulteriùs locus ejus. Ridet hæc prudentia carnis, ſed profectò Deus non irridetur, qui interim juxta Salomonem irriſoribus flagella parat, & duros malleos dorſis & cervicibus contemptorum. Cæterùm quod ad humanam opinionem, tibi faciliùs patet, in qua conditione verſemur, & quid ex decreto Aulicorum nos timere oporteat vel ſperare. Sperabimus autem. Nam ad omnem humilitatem prompti ſumus, quia conſcientia ſervatur indemnis, dum legi Divinæ non derogemus, nec honeſtati. Qua amiſſa ſatiùs eſt mori quàm vivere. Nullam pacis reſpuimus conditionem, certum habentes, quia melius eſt in manus hominum incidere, quàm derelinquere legem Dei, vel turpitudinis incurrere maculam. Nec tamen præſumimus jurare obſervantiam Evangelii, memores infirmitatis noſtræ, ut liquidum fit quoniam temerarium eſt jurare in conſuetudines reprobatas. Hoc autem ſupra modum miror, quòd Cantuarienſis Archi-Diaconus aut per ſe aut per alium de pace non laborat, cum ei conſtet Deo & mammonæ ſimul ſervire non poſſe. Salutat te frater meus, R......... & domum tuam tecum. Salutem dicimus Clericis Capellæ, qui nec ex nomine excomunicati ſunt, nec aliorum participatione. Memento noſtri in orationibus tuis, memor tuî.

## EPISTOLA XCV.

*Joannes Sareſberienſis Magiſtro Radulpho Lexovienſi.*

LITERÆ tuæ mihi conſolationem & deſolationem pariter attulerunt, niſi ad eum recurrens meditatio, qui nos in omni tribulatione conſolatur, deſolationis aculeos facillimè & citiſſimè depuliſſet. Nos enim, Deo propitiante, navigavimus in portu, & qui ſperantibus in ſe deeſſe non novit, ſupra & contra merita nobis ad ſufficientiam, & quod ſine Divini judicii timore non eloquor, neceſſaria miniſtrat ad gloriam. Nam reverà, ſi merita diſcutiantur, indigni ſumus, qui pro juſtitia patiamur, quia talium eſt, ut noſti, Regnum cœlorum, quod nos multis & magnis peccatis demeruiſſe, etſi Mundus aliter ſentiat, Deus teſtis eſt & conſcientia. Dat tamen ſperandi auſum, qui nos ignobilium & infirmorum Electorum Eccleſiaſticæ libertatis profeſſores permiſit, aſſertores Juſtitiæ, & teſtes legis, aſſecurantis quòd nec exilium, nec proſcriptionem, dummodo illa vigeat, pro ipſa fidelis debeat formidare. Omnes cauſſæ noſtræ tenes articulos: juramentorum, quæ à nobis exacta ſunt, noſti conceptionem, ut in hac parte diligentiùs explananda non oporteat immorari.

Sed fortè dices, quod pridem poſita mutabitur formula juramenti: nec cogetur aliquis in reproborum conſuetudinum verba jurare. Contentus erit juramento, ſi fidelitatis ſervandæ ſibi ſuccinctè & abſolutè verba præſtentur. Ita quidem ut non adjiciatur, *Fidem Eccleſiæ & Prælatorum obedientiam ſalvam fore*. Nam, ut ajunt, iſtis nec vult nec voluit præjudicare. Quod nec exigitur juramentum. Verùm ſi præjudicare non debet, quare neceſſariæ ad ſalutem obſervationis non licet fieri mentionem? Si præjudicat, qua conſcientia præſtabitur à fideli? Conſilium, inquis, ſapientum eſt, tum pro bono pacis & omni ſuſpicione vitanda, tum pro adipiſcenda materia gerendorum, ut neceſſariis & amicis quiſque poſſit officioſus eſſe. Nunquid amicorum & nugantium familiarium favore, qui nos deſeruerunt in adverſis, relinquendus eſt Pater miſericordiarum, qui nos conſolatus eſt & conſolatur in omni tribulatione, immò nec tribulationis nos permittit habere ſcientiam? Suadent alii ut juremus, at ille conſilium dat non jurandi: cuinam putas eſſe credendum? Ego certè Dei, pro me incarnati & mortui, conſilium fidelius & ſalubrius credo: & illum frontis attritæ eſſe non ambigam, qui ſuum duxerit præferendum. Ut ego cæteras majores, & tibi notas exilii & proſcriptionis cauſſas taceam, quia Chriſto juramenta diſſuadenti credidi, ſum proſcriptus: cui quicumque non credit, longè periculoſiùs proſcribetur. Nam in comminationibus & promiſſis eſt æquè fidelis.

Nec

Nec dico quod omne, licet à malo procedat, ſit illicitum juramentum. Habet enim interdum veniam: cui locus omninò non eſt, niſi cum occurrenti culpæ ratio veniam impetrarit. Locum iſtum prætereo, Deo potiùs diſcutiendum & conſcientiis ſingulorum, ne ſi quid argutiùs, pro ut ratio ſuggerit, elocutus fuero, in aliorum, & fortaſſe innocentium, qui juramenta præſtiterunt, ſugillationem videar ſpiritum effudiſſe. Malo enim moderationis habena calamum cohibere, quàm Divinæ legis articulos congerere, qui etſi rectè probati fuerunt, interdum non niſi ad ſubverſionem proficiunt auditorum. Tranſeo ergo ad illa, quorum tu dediſti materiam, orans & obſecrans, ut non deficiat fides tua, nec credas ſpiritui eorum, qui ſuum Neptunum ſequentes, ipſo mediante properant ad Plutonem, & deſcendunt in Infernum viventes. Loquantur interim quæ voluerint, jactitent ſe adversùs Chriſtum Domini prævaluiſſe in vanitate ſua, perditio eorum adſtat præ foribus, quorum gaudium eſt ad inſtar puncti, & gloria ignis, fletus, & vermis. Qua via, in brevi, Deo propitiante, ſcies: & tinnient aures eorum à ſibilis & clamore fidelium, quibus pauperes Chriſti fuerunt in ſibilum & irriſum. Nec dubites, niſi fortè tibi perſuaſum ſit mortales non eſſe morituros, quin in ſententiam anathematis reponantur, qui fraude tacendi & metuendi aſtutia meritos laqueos videntur evaſiſſe.

Hoc autem amicis noſtris, ſi qui tamen noſtri ſint, non fortunæ, perſuadere memineris, ut non fleant ſuper nos. Et utinam ſuper ſe ipſos flere non debeant. Quia nobiſcum agit Altiſſimus, verbere tamen deducto, quomodo pater ſereniſſimus cum filis chariſſimis agere conſuevit. Cæterùm tibi compatior, qui minorem ſecuritatem in portu, quàm in naufragio reperiſti. Sed ſi tibi Deus vel ad modicum patientiam dederit, quod tibi indubitata fide pronuncio, naufragi, de quibus deſperatur, citiſſimè poterunt & volent opitulari. Sta ergo in ea conditione, in qua à Domino vocatus es, & ſaltem quatenus ſine periculo potueris, Divinæ legis aſſertor exiſte. Satis humanum eſt quod dico propter infirmitatem carnis noſtræ. Quia niſi qui legis cuſtodiam periculis omnibus anteponit, ſalvari non poſſe, teſtis eſt Beatus Apoſtolus, & tota concio perfectorum. Scripſi homini pro quo ſollicitatis: & credo quod ab ipſo per latorem præſentium de ſtatu ejus, qui Deo propitiante bonus eſt, certioraberis. Amicos noſtros ſaluta diligentiùs, quorum nomina, ſicut paginæ ſubducta, ſic animo portitoris confido multiplicatis partibus eſſe impreſſa.

## EPISTOLA XCVI.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus omnibus Epiſcopis Cantiæ Provinciæ.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis Venerabilibus Fratribus ſuis, Londonienſi, cæteriſque totius Cantiæ Provinciæ Epiſcopis, ſic tranſire per bona temporalia, ut non amittant æterna.*

FRATRES mei dilectiſſimi, quare non conſurgitis mihi adversùs malignantes? Ut quid non ſtatis mecum adversùs operantes iniquitatem? An ignoratis quoniam diſſipabit Dominus oſſa eorum qui hominibus placent? Confundentur, quoniam Dominus ſprevit eos. Satis novit diſcretio veſtra, quoniam error, cui non reſiſtitur, approbatur: & veritas, cùm minimè defenſatur, opprimitur. Videturque teſtante Gb...... conſentire erranti, qui ad reſecanda, quæ corrigi debent, non occurrit. Inde eſt quod Dominum Regem Angliæ ſatis ſuperque ſuſtinuimus, nec ullum ex eo ſuſtinentiæ noſtræ aſſecuta eſt Eccleſia Dei compendium. Periculoſum & intolerabile de cætero nobis viſum eſt tantos illius, officialiumque ſuorum circa Eccleſiam Dei & Eccleſiaſticas perſonas exceſſus, ut hactenus, impunitos relinquere: præſertim cum ſæpiſſimè nunciis & litteris, modiſque aliis, prout decuit, ſtuduerimus eum à perverſo propoſito ſuo revocare. Et quoniam vix ab eo auditi ſumus, nullatenus tamen exauditi, ſcriptum illud, in quo illæ, non conſuetudines, ſed potiùs pravitates, quibus perturbatur & confunditur ad præſens Anglicana Eccleſia, continentur, ipſiuſque ſcripti authoritatem, invocata Spiritus Sancti gratia, publicè condemnavimus & caſſavimus. Univerſos etiam obſervatores, exactores, conſiliatores, ſeu defenſores earum excommunicavimus. Omneſque vos Epiſcopos à promiſſione, qua contra inſtitutionem Eccleſiaſticam ad earum obſervationem tenebamini, authoritate Dei & noſtra abſolvimus. Quis enim dubitat Sacerdotes Chriſti, Regum & Principum, omniumque fidelium Patres & magiſtros cenſeri? Nonne miſerabilis inſaniæ eſſe cognoſcitur, ſi filius patrem, diſcipulus magiſtrum ſibi conetur ſubjugare, & iniquis obligationibus illum poteſtati ſuæ ſubjicere, à quo credit ſe non ſolùm in terra, ſed etiam in cœlis ligari poſſe & ſolvi. Proinde ne in hujus ſententiæ commiſſum incidamus, authoritatem ipſius ſcripti, ipſumque ſcriptum cum pravitatibus, quæ in eo continentur, in irritum duximus & caſſavimus. Præſertim his: quod non appelletur ad Sedem Apoſtolicam ſuper aliqua cauſſa, niſi licentia Regis. Quod non liceat Archi-Epiſcopo vel Epiſcopo exire de Regno, & venire ad vocationem Domini Papæ, ſine licentia Domini Regis. Quod non liceat Epiſcopo excommunicare aliquem, qui teneat de Rege in capite, ſine licentia Regis, vel terram ipſius vel officialium ſuorum in interdicto ponere. Quod non liceat Epiſcopo coercere aliquem de perjurio vel fide læſa. Quod Clerici trahantur ad ſæcularia judicia. Quod Laici, ſeu Rex, ſeu alii, tractent cauſas de Eccleſiis vel decimis. Et alia in hunc modum.

Denunciamus etiam excommunicatum, & ex nomine excommunicamus Joannem de Oxeneford, qui in hæreſim damnatam incidit, præſtando juramentum Schiſmaticis, quo ſchiſma jam ferè emortuum in Alemannia revixit; communicando etiam illi nominatiſſimo ſchiſmatico Reginaldo Coloniæ. Et quia contra mandatum Domini Papæ & noſtrum Saresberienſis Eccleſiæ Decanatum ſibi uſurpavit. Quod quidem factum, tam juri contrarium, quàm Eccleſiæ Dei exemplo pernicioſum, penitùs caſſavimus, & revocavimus in irritum, præcipientes Epiſcopo Saresberienſi & capitulo in virtute obedientiæ, & in periculo ordinis ſui, ne de cætero viſis litteris noſtris ex eo facto eum Decanum habeant.

Simi-

Similiter & Ricardum Deibes denunciamus excommunicatum, & excommunicavimus, eò quod in eandem hæreſim damnatam inciderit, communicando eidem Reginaldo Colonienſi ſchiſmatico; machinando etiam & fabricando omnia mala eum ſchiſmaticis & Theutonicis illis in perniciem Dei & Eccleſiæ, & præſertim Eccleſiæ Romanæ, ex pactis contractis inter Dominum Regnum & ipſos.

Excommunicamus etiam Richardum de Luci, & Jocelinum de Baill, qui pravitatum illarum authores & fabricatores exſtiterunt.

Radulphum etiam de Broc, qui bona Eccleſiæ Cantuarienſis, quæ alimenta de jure ſunt pauperum, occupavit & detinet, hominesque noſtros, tam Clericos quàm Laicos, cepit, & in captione tenet.

Hugonem quoque de ſancto Claro, & Thomam filium Bernardi, qui ejuſdem Eccleſiæ Cantuarienſis bona & poſſeſſiones abſque conniventia noſtra occupaverunt, & tenent.

Omneſque etiam qui de cætero in poſſeſſione & bona Eccleſiæ Cantuarienſis contra voluntatem noſtram & conſenſum manus violentas extendent, eadem excommunicationis ſententia innodavimus, juxta illud Papæ Lucii: *Omnes Eccleſiæ raptores atque ſuarum facultatum alienatores à liminibus ejuſdem Matris Eccleſiæ anathematizamus, damnamus, atque ſacrilegos eſſe judicamus*. Et non ſolùm eos, ſed etiam eis conſentientes: quia non tantùm qui faciunt rei judicantur, ſed etiam qui facientibus conſentiunt. Par enim pœna & agentes & conſentientes comprehendit. Et alibi dicit ſcriptura: *Qui conſentit peccantibus, & alium peccantem defendit, maledictus erit apud Deum & homines, corripieturque increpatione ſæviſſima*. Et iterùm: *Si quis peccantem defendit, acriùs quàm qui peccavit coerceatur*.

Sanè in Domini Regis perſonam ferre ſententiam adhuc diſtulimus, exſpectantes ſi fortè Divina inſpirante gratia reſipiſcat. In proximo tamen laturi eam, niſi citiùs reſipuerit. Et inde eſt quod Fraternitati veſtræ mandamus, atque in virtute obedientiæ præcipimus, quatenùs viros prætaxatos, qui à nobis excommunicati ſunt, vos quoque, prout decet, excommunicatos & habeatis, & denunciari faciatis, juxta illud Decretum Honorii Papæ: *Curæ ſit omnibus Epiſcopis excommunicatorum omnino nomina tam vicinis Epiſcopis, quàm ſuis Parochianis pariter indicare, eaque in celebri loco poſita præ foribus Eccleſiæ cunctis venientibus inculcare, quatenus in utraque diligentia excommunicatis ubique Eccleſiaſticus aditus denegetur, & excuſationis cauſſa omnibus auferatur*. Tibi autem, Frater Epiſcope Londonienſis, in vi obedientiæ injungimus, quatenus litteras præſentes aliis venerabilibus Fratribus & Coepiſcopis noſtris omnibus de Provincia noſtra manifeſtes & oſtendas. Valete in Chriſto, & pro nobis orate inſtanter.

## EPISTOLA XCVII.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus omnibus Epiſcopis Angliæ.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis venerabilibus Fratribus Cantiæ Provinciæ Epiſcopis univerſis ſalutem.*

SI curamus eſſe quod dicimur, & noſtri nominis, qui appellamur Epiſcopi & Pontifices, noſſe volumus ſignificationem, oportet nos jugi ſollicitudine conſiderare & imitari veſtigia illius, qui Pontifex in æternum à Deo conſtitutus ſe ipſum pro nobis Patri obtulit in ara crucis, & de ſumma cœlorum omnium ſpecula actus & actuum intentiones jugiter ſpeculatur, tandem unicuique redditurus ſecundùm opera ſua. Vices enim illius in terris gerendas ſuſcepimus, adepti ſumus gloriam nominis, honorem fructuſque laborum ſpiritualium temporaliter poſſidemus, Apoſtolis & Apoſtolicis viris in Eccleſiarum faſtigiis ſuccedentes, ut noſtro Miniſterio peccati & mortis deſtruatur Imperium, & in fide & profectu virtutum coaleſcens ædificium Chriſti creſcat in templum ſanctum in Domino. Et quidem Epiſcoporum multus eſt numerus. Qui docendi & paſcendi ſollicitudinem & inſtantiam diligentiorem promiſimus in conſecratione, & verbis quotidie profitemur, ſed utinam fides pollicitationis de teſtimonio operis convaleſcat. Meſſis itaque multa eſt, nec ad eam colligendam & congregandam in horreum Domini unus ſufficeret aut pauci. Ex quo lege Divina cœpit agi Populus in Hebræorum dumtaxat gente conſiſtens, judices oportuit multiplicari, & eſſe plures correptores vitiorum, & morum correctores: quia Legiſlator ſolus tantæ multitudinis onera non poterat ſuſtinere. Electi ſunt itaque mandante Domino ſeptuaginta ſeniores, & adducti ad oſtium Tabernaculi, quod præfigurabat Eccleſiam. Acceperunt à Deo partem ſpiritus Moyſi, per quem lex intelligitur ut prophetarent, & Populi examinarent & deciderent cauſſas: majoribus tamen reſervatis, & referendis ad examen illius, cui totius legis erat credita diſpenſatio. Et ſi ſcripturas perſcrutemur attentiùs, inveniemus hos Hebræorum Præpoſitos exſtitiſſe, quos ab exactoribus Pharaonis in Ægypto legimus flagellatos, adeò ut tædio affecti, & variis attriti ſuppliciis nomina ſua coram Ægyptiis fœtere quererentur. Quia tamen patientiam habuerunt, & Moyſi obtemperantes acquieverunt verbo Dei, hoc præeunte gratia per fidem & jugem laborum experientiam meruerunt, ut cum Moyſe præficerentur Populo, cujus ſalutem procuraverunt: & qui ſtudioſè audierant, Doctores ex diſcipulis redderentur.

Sed & in initio naſcentis Eccleſiæ, ſicut Beatus docet Apoſtolus, *Chriſtus cœlos adſcendens, ut adimpleret omnia, quoſdam quidem dedit Apoſtolos, quoſdam Prophetas, alios Evangeliſtas, alios Paſtores & Magiſtros, ad inſtructionem Sanctorum in opus Miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti*. Neque enim omnia uni committenda erant officia, ſed unumquodque membrum ſuo donandum erat officio, ita tamen ut caput, in quo velut in arce & quo-

quodam capitolio virtutum omnes congeruntur ſenſus, & univerſis & ſingulis provideret, & ei viciſſim omnia famularentur pro ratione ſuæ conditionis. Doctor gentium, qui gloriatur ſe non ab homine, neque per hominem Evangelium didiciſſe, ſed inſtructum à Chriſto, adſcendit Hieroſolymam, cum Eccleſiarum Principe de fide contulit, nè fortè in vacuum curreret vel cucurriſſet. Et ut plurimis patet exemplis, ſingula Evangelii flumina ad mare, unde orta ſunt, redeunt, ut iterum fluant. Siquidem fons Paradiſi unus eſt, ſed in plura reſcinditur flumina, ut undique irriget terram.

Quis Romanam Eccleſiam caput omnium Eccleſiarum & fontem catholicæ doctrinæ ambigit eſſe? Quis claves Regni cœlorum Petro traditas eſſe ignorat? Nonne in fide & doctrina Petri totius Eccleſiæ ſtructura conſurgit, donec occurramus omnes Chriſto in virum perfectum, in unitatem fidei, & agnitionem filii Dei? Neceſſe quidem eſt multos eſſe qui plantent, multos qui irrigent, quoniam hoc exigit proceſſus verbi, & dilatatio populorum, cum & antiquus populus, cui unum ſufficiebat Altare, plures ex neceſſitate magiſtros habuerit, nedum modò in concurſu & affluentia gentium, quibus Libanus non ſufficit ad ſuccedendum, & animalia non modò Libani, ſed nec totius Judææ ſufficerent ad holocauſtum. Sed quicumque ſit qui rigat aut plantat, Deus nulli dat incrementum, niſi illi qui plantavit in fide Petri, & doctrinæ ipſius acquieſcit. Sanè ad eum maxima populi judicia referuntur, à Romano examinanda Pontifice, & diſpoſiti ſub eo Matris Eccleſiæ Magiſtratus, quatenus in partem ſollicitudinis acciti ſunt, creditam exercerent poteſtatem. Ut Sacerdos, quod in plebe ſibi commiſſa expedire non poteſt, ad Epiſcopum referat, qui negotia ſupra ſe ad Archi-Epiſcopum reducit aut Primatem, à quibus quidquid maximum fuerit, Romano Pontifici reſervatur. Ordinem hunc Petrus docuit. Hunc uſque modò Catholica ſervavit Eccleſia, nec unquàm, authore Domino, quidquid moliatur iniquitas, ſubvertetur.

In Regno autem Anglorum, quod ſine dolore multo ad mentem reducere, aut ſine lacrymis dicere non valemus, multum præſumitur adversùs Petrum. Sedis Apoſtolicæ, quantum in perverſis Poteſtatibus eſt, attentatur & periclitatur authoritas, dum illi, quos neceſſitas pro compendio pœnitentiæ, vel remedio animæ, aut viſitationis debito compellit ad Dominum Papam iter arripere, ab itinere ſuo præpediuntur, ſpoliantur, tractantur arctiùs, & transfretare prohibentur, vel ab his qui occaſiones quærunt ut faciant mala, vel coacti ideò illicita de præpediendis Clericis & pœnitentibus præſtiterunt ſacramenta. Manus itaque violentas injicientes in Clericos facto ſuo anathematis condemnationem incurrunt. Inde eſt, quod nos ſanctæ Romanæ Eccleſiæ authoritate utentes, Fraternitati veſtræ in virtute obedientiæ, in periculo ordinis veſtri præcipiendo mandamus, quatenus de cætero hoc fieri inhibeatis, & eos qui in Clericos manus violentas injiciunt, publicè excommunicatos denuncietis, & per Epiſcopatum veſtrum denunciari faciatis, & conterminalibus Coepiſcopis veſtris, ut hoc ipſum in Epiſcopatibus faciant ſuis, Domini Papæ & noſtra præcipiatis authoritate.

Ad hæc eodem modo, & ſub eadem interminatione præcipimus, ut his qui appellantes, aut Pœnitentes, ad Dominum Papam vel ad nos tendentes, impediunt, aut redeuntes à Domino Papa vel à nobis, denuncietis quoniam ſententiam anathematis incurrunt: tam hi qui hoc faciunt in propria perſona, quàm Regis officiales, qui ad hoc facinus compellunt alios. Illos autem, qui coacti de tranſeuntibus impediendis juramenta illicita præſtiterunt, ab hoc juramento abſolvimus, ut à tanta iniquitate deſiſtant poſtmodùm, & de commiſſo pœnitentes diſcant potiùs Deo quàm homini obedire. Si quis Eccleſiæ ſuæ juſtitiam promovens, & Apoſtolicæ Sedi fidem ſervans, diſpendia reformidat, meminerit, quoniam Eccleſia virtutes, quàm momentaneas opes longè tutiùs & utiliùs theſaurizat. Chriſtus, qui Eccleſiæ Romanæ præſidet, omnes adverſarias cohibet poteſtates. Et qui potentes potenter puniet, omnem decrevit puniri inobedientiam. Non humiles tamen adducens in judicium, ſed glorioſos terræ humiliat Eccleſiæ miniſterio, adversùs quam nec portæ inferi prævalebunt.

Pudeat vos, dilectiſſimi, iniqua exercere judicia, ut juxta quod nobis inſultant proceres Regni, ſi pauper offendit in minimo, illicò à nobis & officialibus noſtris ab Eccleſia excludatur; ſi dives committit crimina, non conveniatur vel verbo, ut in ſic decernentes poſſit illuc & hinc retorqueri; *Et tamen miſeris iraſci numina poſſunt*. Providete vobis & Eccleſiis veſtris, ne ſi hanc injuriam Romanæ Eccleſiæ ulteriùs diſſimulaveritis, meritò videamini adversùs eam cum impiis conſpiraſſe, & appellantium præcluſiſſe vias. Nec de diſpendio ejus veſtrum quæratis compendium. Mementote potiùs, quomodò ſalvi facti ſunt Patres noſtri, quomodò & quibus tribulationibus Eccleſia creverit & dilatata ſit: quas procellas evaſerit navis Petri, quæ Chriſtum habet vectorem. Qualiter ad coronam pervenerint, quorum fides ex tribulatione clariùs eluceſcit. Sic Moyſes meruit populi Principatum. Sic ſeptuaginta judices aſſecuti gratiam Prophetalem. Sic David ſublimatur in Regem. Sic Apoſtoli conſtituti ſunt judices orbis. Sic omnium Sanctorum turba proceſſit, ut perpetuò verum ſit, quia non coronatur, niſi qui legitimè certaverit, & de deliciis ſæcularis exilii nullus ſit omninò tranſitus ad delicias Regni.

## EPISTOLA XCVIII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gaufredo Ridel Archi-Diacono Cantiæ.*

EXPECTAVIMUS tempore longo fidelitatem tuam, devotionem, & obedientiam. Sed quia fidelitas tua parùm nobis hoc uſque attulit emolumenti, devotio minùs exhibuit gratiæ, obedientia nihil tibi comparare debuit meriti, mandamus tibi, & in virtute obedientiæ, ac in periculo ordinis tui & poſſeſſionum tuarum præcipimus, quatenus poſt ſuſceptionem litterarum noſtrarum infra quadraginta dies conſpectui noſtro te repræſentes, ſervaturus Domino fidem, Patri devotionem, obedientiam Archi-Epiſcopo tuo, ut vel ſic diſcas officii tui neceſſitates exercere, cujus utinam dignè emolumenta ſenſeris.

EPI-

## EPISTOLA XCIX.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gaufredo Ridel Archi-Diacono.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis, & Apoſtolicæ Sedis Legatus, Gaufredo inobedienti, Archi-Diacono Cantuarienſi, conſultiùs ſibi proſpicere propter inobedientiam.*

MISIMUS tibi jam pridem præceptorias ſub interminatione pœnæ, ſub dilatione quadraginta dierum, quatenus infra eoſdem ad nos venires, ſatisfacturus nobis pro officii tui debito. Mittimus nunc correctorias, & merito punitorias, ſi non veneris reſponſurus nobis de inobedientia, ſatisfacturus de communicatione excommunicatorum, excepturus de utroque quod meruiſti. Hujus rei exequendæ damus tibi diem peremptorium, quadrageſimum equidem à præſentatis tibi litteris noſtris, ſive fraude tua minùs à te receptis, ſive præſumptione refutatis. Veni, ut evadas pœnam pro non veniendo. Accelera, ut lætetur Eccleſia de converſione tua. Ne confundatis, ut ſentias commodum de confuſione: ut convertatis, ſit tibi quod metueris.

## EPISTOLA C.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Jocelino Saresberienſi Epiſcopo.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis Venerabili Fratri Jocelino, eadem gratia Saresberienſi Epiſcopo, viſis litteris noſtris ſtatim reſipiſcere à malo, & de cætero conſtantiùs facere bonum.*

CELEBRE proverbium eſt: *Facilius eſt vitare diſcordem, quàm declinare fallacem.* Inde eſt, quod quamvis propter fallentium argutias, propter animi tui debilitatem, propter propoſitum tibi corporis tui & tuorum diſcrimen videaris aliquatenus excuſabilis apparere, non ideò minùs ratum habemus te graviter commiſiſſe in Domini Papæ mandatum, meritò incidiſſe in interdicti noſtri ſententiam, rem talem egiſſe, pró qua totus Mundus habet clamare poſt te. Eò maximè quòd contra Domini Papæ mandatum expreſſum, ne in Eccleſia Saresberienſi abſque Canonicorum ejuſdem, exulantium pro nobis & nobiſcum, conſenſu & conſcientia, nec per te, nec per Clericos tuos, Decanus ibidem conſtitueretur: contra noſtram etiam prohibitionem, ſub anathemate factam, Decani noviter in Eccleſia tua abuſivè creati intruſionem confirmaveris: cujus occaſione juramenti, ſicut vulgò celebre eſt, ſchiſma jam ferè emortuum revixit in Alemannia, quo credimus eum ipſo jure hæreſi damnata involvi, qui participatione illius grandis & inſignis ſchiſmatici, Colonienſem loquor, excommunicationis in ſe provocavit ſententiam. Unde quoniam novimus ſcienti fraudem minimè fieri poſſe, & eſſe iniquum, omnique Canonico juri contrarium, rem tam deteſtabilem, tum propter factum, tum propter perſonam, Eccleſiæ tuæ, rem ipſam tam incommodam, aliis exemplo tam pernicioſam, ratam & firmam nullatenus poſſe manere, quoniam ipſo jure non teneat, Apoſtolica authoritate & noſtra, qua fungimur, ipſam electionem, immò intruſionem, de Joanne de Oxeneford in Decanatum factam, tuamque ſuper hoc ipſo confirmationem & aſſenſum in irritum revocamus, & totum factum ipſum quaſſamus penitùs. Et quia contra communem Eccleſiæ formam, contra mandatum Domini Papæ, ſicut prædiximus, lapſus ipſe in hæreſim damnatam, excommunicatus participatione excommunicati, auſus eſt Decanatum ipſum recipere, ne temeritas invadentium impunita ſuccreſcat, in virtute obedientiæ tibi & Canonicis tuis in periculo ordinis veſtri mandando præcipimus, ne de cætero viſis litteris noſtris ex hoc facto eum Decanum habeatis: quoniam & tibi ad præſens excommunicatum denunciamus, & ut eum talem denuncies, firmiter injungimus. Prætereà ne ex hoc commiſſo, quo in te ſeveriorem provocaſti ſententiam, tranſeat impunitus, authoritate Dei & noſtra ab officio Epiſcopali & Sacerdotali te ſuſpendimus, præcipientes ut à die ſuſceptionis litterarum noſtrarum in duos menſes veniendi ad nos iter arripias, ſatisfacturus Deo & nobis de tanto exceſſu, de injuria tam perſpicua. Ex quo reſipueris, & emendaveris delictum, ſit tibi vale.

## EPISTOLA CI.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Capitulo Saresberienſi.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis univerſo Saresberienſis Eccleſiæ Capitulo ſcientiæ & Conſilii ſpiritum.*

SUPER prudentia veſtra non ſatis poſſumus admirari, quo auſu, immò qua temeritate quemdam ipſo jure excommunicatum, utpotè qui in damnatam hæreſim incidit, illum etiam qui juramento ſuo in Alemannia perpetrato, ſicut ſcitur ab omnibus, ſchiſma revocavit, in Decanum Eccleſiæ veſtræ elegeritis. Joannem dicimus de Oxenford. Inconſultis etiam illis, qui nobiſcum propter juſtitiam & Eccleſiæ libertatem exulant. Præſertim cum ſine ipſis ne id fieret, ſpecialis inhibitio Romani Pontificis ad vos pervenerit. Et noſtra pariter proceſſit, neſcio tamen ſi ad vos uſque pervenerit. Propterea quòd circa Decanatum minùs conſultè actum eſt, immò contra omnem juris ordinem, quaſſamus penitùs, & revocamus in irritum, mandantes vobis quòd jam dictum Joannem excommunicatum habemus, & vobis excommunicatum denunciamus, Apoſtolica authoritate & noſtra inhibentes, ne jam prænominatum Joannem pro Decano habeatis, nec ei obedientiam ſeu reverentiam Decano debitam exhibeatis. Præcipimus etiam ſub ordinis & beneficiorum veſtrorum periculo, quatenus poſt ſuſceptionem harum litterarum infra duos menſes vos conſpectui noſtro præſentetis, ſatisfacturi ſuper injuria & contemptu Domini Papæ, & noſtri. Valete.

## EPISTOLA CII.

*Rotrodus Rothomagenſis Archi-Epiſcopus Henrico Presbytero Cardinali.*

PRO Domino Rege Anglorum omnem exhibemus ſecuritatem, quòd Imperatori nec per ſe, nec per Nuncios juramentum præſtitit aut promiſſionem, quòd ſchiſmatico adhærere velit, Eccleſiam relicturus: immò certi ſumus, quòd in illis qualibuſcumque de matrimonio pactionibus, licèt Theutonici ſuper hoc laborarent per triduum, nihil unquàm concedere voluit, niſi præeunte in omnibus fidelitate Domini Papæ, & Eccleſiæ, & Regis Franciæ. Ipſi verò litteris veſtris mandavimus Domina Imperatrix & nos, ut ab hac nota quàm citiùs ſe excuſet. Nos quidem cum Rothomagi eſſemus, & illic eſſent Nuncii Imperatoris, de illis audivimus, ſed eos non vidimus. Domina Imperatrix, cum eam videre ſummoperè requirerent, reſpondit quòd propter Epiſcopos non auderet. Nec eam viderunt. De ea nulla apud vos habeatur dubitatio, quòd aliquo modo vacillaverit. Immò fortitudine accincta de hujuſmodi verbis ſatis admiratur. Nuncium, quem ad nos direxiſtis, ad eam direximus: ipſe vobis referet quæ audivit. Poſtquàm autem Nuncii Domini Regis ab Imperatore reverſi fuerint, omnem rerum veritatem ſollicitè inquiſitam vobis ſignificare non differemus. Ex verborum tenore perpendere poteſtis Dictorum falſitatem: quia quinquaginta Epiſcopos, quos exhiberet, Rex non habet. Nos verò detrimentum Eccleſiæ nec ſuſtinere, quantum in nobis eſt, poſſemus, nec videre. Super his Domino Papæ, quod vobis videbitur, ſignificabitis.

## EPISTOLA CIII.

*Joanni Epiſcopo Pictavienſi Joannes Sareſberienſis.*

GRANDIS eſt apud nos exſpectatio præſtolantium, quid paritura ſit collatio illuſtris Regis Angliæ, & Grandi-Montanorum Sanctorum, qui utinam pro celebritate nominis, quàm in Eccleſia Dei ſubitò nacti ſunt, pacem Eccleſiæ ſtudeant procurare. Creduntur enim talentum gratiæ Principum in tantum meruiſſe, & percepiſſe à Domino, ut diſpenſatio Regnorum, quatenus ipſi permiſerint, eorum committatur arbitrio. Fama ſiquidem prædicatur, quod in eorum manibus ſint conſilia & opera Regum. Quia ergo vos eorundem Sanctorum non dubito amatores, & familiares eſſe confido, quanta poſſum precor inſtantia, quatenus eos per gratiam vobis divinitùs collatam adhibitâ omni diligentia animetis, ut colloquio, quod cum præfato Rege habituri ſunt, ſi tamen nondum celebratum eſt, proſpiciant Eccleſiaſticæ paci, quæ, Deo teſte, ipſi Regi longè erit utilior, quàm illis, qui ſe & ſua omnia gaudent expoſuiſſe pro Chriſto. Sive enim vivant, ſive moriantur, Domini ſunt, & ſecundùm multitudinem laborum & dolorum, quibus ad modicum flagellantur, conſolationes ejus exſpectant in miſericordia uberi. Quid autem à juſto judice, cujus voluntas omnipotentia eſt, poterit, niſi pœniteat, exſpectare, qui gratis perſequitur & torquet innocentes? Aut quis erit pœnitentiæ fructus, niſi corde contrito & humiliato confiteatur culpam, componat injuriam, damna pro facultate reſarciat, & ſimilia in poſterùm cavere diſponat? Si verò memorati Sancti tanto Domino, tam ſincero amico, victi ſpe vel timore, dicenda tacuerint, quis eum de cætero ſtatuet contra faciem ſuam? Quis à domo ejus avertet gladium Domini, qui Potentes potentiùs punit, torquet, & aufert ſpiritum Principum?

Ecce cum Theutonico tyranno quid egerit? quem, ſicut fama publica eſt apud nos, velut illam ſtatuam, quam Nabuchodonoſor vidit in ſomnis, podagra percuſſit in pedibus, ut incedere nequeat, niſi ſtipatorum auxilio fulciatur. Et quidem ſpes eſt, ut in brevi pateat ruinæ magnæ; Chriſtoque, quem in membris perſequitur, dum libertatem Eccleſiæ ſubvertere quærit, concedat gloriam vel invitus. Iter autem Hieroſolymitanum, quod à Regibus diſpoſitum eſt, quid proderit, ſi non ante pax reddatur Eccleſiæ? Nam cum ætate noſtra maximi & plurimi Principes ſimilem peregrinationem fuiſſent aggreſſi, rei miſerrimus & Eccleſiæ dolendus eventus docuit de rapinis & injuriis oblata munera Domino non placere, dum ingrati labor obſequii prorſus in contrarium propoſito ceſſit eventum. Sui inconſolabiliter lugent ſimiliter incedentem, & patientem ſimilia comitem Nivernenſem: quem non Parthorum jacula, non Syrorum gladii, ut nec glorioſa mors viri fortis aliquid conſolationis adferret, ſed lachrymæ viduarum, pauperum gemitus, Eccleſiarum querelæ inglorium creduntur extinxiſſe. Licèt autem ſit in finem biennii memoratæ profectionis dilata neceſſitas, tamen ſi ante honorem Dei & demigrantium ſalutem inchoari debet aut peragi, tempus breve eſt. Nam proverbio Francorum dici ſolet, *Stulto dormiente terminus Creditoris accelerat*. Dormit ſtultus, ſed uſuræ non dormiunt. Sed quid eſt quod vos in hac parte ſollicito, qui indeſinenter & ſupra vires hanc ſollicitudinem geritis, niſi quod ſcio vos multam ad tantum Principem, tam bonum Dominum habere charitatem; ut ſalutem ejus & honorem, quod quidem & ego facio, cupiatis ut veſtrum?

Vir enim eſt omni laude major, ſi Eccleſiæ Dei, ut oportet, deferret magis, & cum his modeſtius ageret, qui cum eo contrahunt, & aliqua ratione, non impetu iræ, vel alterius reprimendi affectus: & ad menſuram Regiæ gravitatis linguam cohiberet & animum. Aliàs autem naturæ pariter & gratiæ tot & tantis dotibus præditus eſt, ut ei Principum nullus, quod magis crediderim, ſimilis inveniretur in Orbe. Timeo verò, ne vobis apud eum nocuerit fides & officioſitas noſtra, eò quòd colloquium, ſicut ad honorem & voluntatem ejus volebatis, non potuiſti à Cantuarienſi Archi-Epiſcopo impetrare. Unde precor attentiùs, ut mihi quis illius verbi fuerit exitus, & quæ circa vos ſunt & veſtrates, ſignificare dignemini. In negotio autem, quod vobis præſentium lator exponet, ſic procedat diligentia veſtra, ſicut maxime videritis expedire. De his verò, qui Romam profecti ſunt, nihil adhuc certum teneo, ſed cum innotuerint referenda, data Divinitùs opportunitate, meo ſtudio procurante, proficiſcentur ad vos.

## EPISTOLA CIV.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Jocelinus Sareſberienſis Epiſcopus.*

VENIENS ad nos Monachus quidam ex parte veſtra, ut aſſerebat, ſua nobis relatione indicavit, quòd veſtra ſublimitas nos graviſſimè arguebat de Joanne de Oxeneford, Clerico & fideli Domini noſtri Regis, in Decanatum Saresberienſem admiſſo, quem quidem communi voto & unanimi aſſenſu capituli noſtri canonicè electum ſuſcepimus, & ſecundùm Deum & juxta conſuetudinem Eccleſiæ confirmavimus, attendentes ex hoc ipſo majorem inchoatæ dilectionis firmitatem inter Dominum Papam & Dominum noſtrum Regem proventuram. Veſtræ nihilominùs commoditati proſpicientes, ut exinde ad gratiam Domini noſtri Regis promerendum facilior ſanctitati veſtræ pateret acceſſus, non minùs quidem de veſtra, quàm de Eccleſia Sareſberienſi, pace reformanda, & libertate conſervanda diligentes & ſolliciti. Quia verò præfatus Monachus inauditam ſuſpenſionis ſententiam, tam ab omni Sacerdotali, quàm Epiſcopali Officio in nos propoſuit, ne tanto gravamine innocentes opprimeremur, abſentes, non citati, indefenſi, non confeſſi, neque convicti, ad ſedem appellavimus Apoſtolicam. Et ſicut tunc verbo, ita nunc ſcripto in veſtra præſentia appellamus, tam perſonas quàm totam Eccleſiam noſtram protectioni Beati Petri & Domini Papæ ſubmittentes. Noverit Sanctitas veſtra non modica nos admiratione moveri, cæteroſque hujus rei auditores, tam ſubito motu, tam ſevero judicio, non dico præcipiti voluntate, Patrem in filium irruiſſe innocentem, immeritum, non contumacem, non tertiò, non ſecundò, ſed nec ſemel citatum, ut prædictum eſt, abſentem, indefenſum, non confeſſum, non convictum condemnaſſe, ut veſtram prudentiam præteriiſſe videatur illud Gregorii: *Sæpè in ſolvendis ac ligandis ſubditis ſuæ voluntatis motus, non autem cauſarum merita ſequitur Paſtor, ſicque ipſa ligandi atque ſolvendi poteſtate ſe privat, qui hanc pro ſua voluntate, non pro ſubditorum moribus exercet, qui erga quemlibet proximum odio vel gratia movetur.* Conſiderandum erat, quod ſubjectos magno moderamine paſtores ſolvere debeant vel ligare. Dignum erat memoria illud Auguſtini: *Cœpiſti habere fratrem tuum tanquàm publicanum, ligas eum in terra, ſed ut juſtè alliges, vide.* Nam injuſta vincula dirumpunt juſtitiam. Scitis quia qui dicit juſtum injuſtum, aut qui injuſtum juſtum, abominabilis utique eſt. Avertat Dominus à Patre meo & Domino, ne quid ſibi de Phariſæorum aſſumat ſupercilio, ut vel damnet innocentem, vel ſolvere noxium arbitretur. Legit ſanctitas veſtra de leproſis præceptum eſſe, ut ſe oſtendant Sacerdotibus: & ſi lepram habuerint, tunc à Sacerdote mundi fiant. Priùs habenda erat notitia delictorum, audienda varietas peccatorum, exinde ligandum aut ſolvendum. Nemo enim, ut ait Gregorius, præproperè vel præpoſterè, ſcilicèt non commonitus neque convictus, eſt judicandus, dicente Sixto Papa: *Incerta nemo unquam Pontificum judicare præſumat.* Et quamvis vera ſint, non tamen credenda ſunt, niſi quæ certis indiciis comprobantur, niſi quæ manifeſtè convincuntur, niſi quæ judiciario ordine publicantur. Denique, Pater venerande, ne factam appellationem proſequi compellamur, quà poſſumus & debemus humilitate Sanctitati veſtræ devotiùs ſupplicamus, ut noſtri gratia, paterna moti miſeratione, ſententiæ rigorem in nos, & in Joannem Decanum Sareſberienſem, & Eccleſiam factæ miſericorditer relaxetis: & quæ in nobis corrigenda videritis pro loco & tempore, juxta ſtatuta Patrum, & formam Canonum cum debita veneratione corrigatis.

Inter hæc, venerande Pater, unum eſt, quo admodùm movemur, nec vos minùs tangere debet: quod à vobis, tantæ authoritatis viro, tantæ maturitatis perſona, tanto Patre ac paſtore, tantæ facilitatis proceſſerit verbum, ut Dominum & Papam noſtrum, ſive alium nobis Prælatum abjuraremus vel abnegaremus. Abſit ut nos adeò derelinquat Dominus & confundat. Deum teſtamur & veritatem, quæ Deus eſt, quia nec ex ore noſtro proceſſit hoc verbum, nec ex corde propoſitum, nec quidquàm à nobis actum eſt, vel etiam exactum, quod adversùs Eccleſiam Dei fuerit, vel quod Dominum Papam vel Prælatos noſtros in aliquo debuerit offendere. Unde teſtes invocamus Ciceſtrenſem, & Exonienſem, & Lincolnienſem Epiſcopos, qui in omnibus, quæ diximus & fecimus, interfuerunt, ubi Dei gratia remiſſa eſt nobis & Eccleſiæ noſtræ Regia indignatio. Valeat & vigeat chara nobis veſtra paternitas.

## EPISTOLA CV.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Capitulum Sareſberienſe.*

AD nos uſque pervenit diſcretionem veſtram in Epiſcopum noſtrum gravaminis non modici dediſſe ſententiam, & graviorem in Decanum noſtrum vos daturos propoſuiſſe. Quoniam ergo Prælatorum noſtrorum gravamen noſtrum reputamus, ſtatim hoc audito ad Sedem Romanam appellavimus, & in veſtra præſentia appellamus, protectioni Beati Petri & Domini Papæ nos & Eccleſiam noſtram ſubmittentes. Valeat & vigeat Paternitas veſtra.

## EPISTOLA CVI.

*Henrico Regi Angliæ Gilbertus Londonienſis Epiſcopus.*

VENERABILEM fratrem noſtrum Dominum Sareſberienſem Epiſcopum veſtræ, Domine, ſublimitati dignè duximus commendandum. Quem vobis utique fidelem novimus, & charitate non ficta veſtros per omnia deſiderare ſucceſſus, indubitanter agnovimus. Undè Majeſtati

Regiæ

Regiæ honori procul dubio cedet & gloriæ, ut in ipſum clementer reſpiciatis, & Regiæ pietatis oculos in ipſum attentiùs habeatis. Fidelem quippe Clericum veſtrum tranſmittet ad vos, ut quàm piè Dominus Cantuarienſis ſit circa ipſum ſollicitus, & verbis ejus & ſcriptis, quæ præ manibus habet, agnoſcatis. Onus ſiquidem ſuſpenſionis ad præſens ſuſtinet, & jam citatus, juſtè ſive injuſtè, excommunicationis ſententiam, ut ex ſcriptis perpendimus, & retroactis manifeſtè conjicimus, niſi per vos in proximo non evadet. Quam ſi contigerit in ipſum dari, erit utique ſibi dedecori, & omnibus Regni veſtri perſonis concuſſioni pariter & timori. Quem ſi veſtra Benignitas evocaret ad ſe, iter acceleraret ad vos, & imminens hoc periculum ope veſtra fretus, juvante Domino, optimè declinaret. Unde cum petente petimus, cum ſupplicante ſupplicamus, quatenus ſuſpiranti in hoc fideli veſtro acceſſum ad vos ad præſens, ſi placet, concedatis, & ipſum conatus ejus, qui vobis adverſatur in omnibus, & appellationibus & modis aliis, quos revelabit Dominus, uſque ad Legatorum veſtrorum adventum elidere permittatis. Hoc ſiquidem vobis honori, ſecuritati nobis omnibus futurum credimus, qui vices noſtras in protectionem veſtram fratri noſtro fideliſſimo committere ſanè poterimus, ut amoveat abundans cautela, ſi quid in Regnum veſtrum malè machinari voluerit poteſtas, quod abſit, indiſcreta. Valere vos optamus in Domino.

## EPISTOLA CVII.

*Jocelino Saresberienſi Epiſcopo Joannes de Saresberia.*

ACCEPTIS litteris amiciſſimi mei R....... Archi-Diaconi, Dominum Cantuarienſem, quod & ante ſæpiùs feceram, ſuper conſolatione veſtra inſtantiùs ſollicitavi. Et ſicut anteà, quando Magiſter G...... præſens adfuit, omnem operam dedi & diligentiam, ut ſatisfieret petitioni veſtræ. Sed qualis primò inventus eſt, talis perſeverat adhuc. Non quidem, ut conſcientia teſte loquar coram Deo, in propoſito conſtans odio veſtri, ſed ne dentur cornua peccatori, & ne facto iſto inobedientium temeritas invaleſcat. Nam ſi ad obedientiam redieritis, non dubito, quin eum illicò inveniatis clementiſſimum Patrem. Nititur autem in facto iſto & conſilio amicorum, quos habet in Eccleſia Romana, & ſapientum Eccleſiæ Gallicanæ, qui vexationem ejus ita acerbè ferunt ut ſuam. Nec eſt aliquis eorum, qui conſulat, ut ſententiam revocet, dum inobediens exſtiteritis, & exceſſum veſtrum ſub appellationis prætextu velitis excuſare. Recepit enim Appellatorias veſtras, & alias nomine Epiſcoporum, etſi neutram receperit appellationem, ut ex reſponſione ejus omnibus palam eſt. Vos autem, ut ait, nec receſſiſtis adhuc, nec ei unquàm ſuper appellationum renunciatione ſcripſiſtis, cum tamen hoc patentibus litteris oporteat fieri, ſi ab eo miſericordiam exſpectatis. Appellatorias verò veſtras Domino Papæ miſit. Et utinam verum eſſet, quod in ſuis Epiſcopi teſtificati ſunt de innocentia & juſtitia Domini Regis, qui, ut ajunt, *dulce putat obſequium, quoties monetur ut corrigat, ſi quid fortè deliquit in Deum.* Si tanta eſt benignitas ejus, quare non conveniunt eum, ut Eccleſiæ Dei pareat & ſibi? Si non eſt, quare patentibus litteris teſtificati ſunt in animas ſuas? Hæc prætendit Archi-Epiſcopus: & ſic reluctantibus & patenter ſitientibus ſanguinem ejus contra Eccleſiam & ſeipſum acquieſcere non decrevit. Cæterum ſi vos ſubtraxeritis cœtui perſecutorum, & redieritis per exhibitionem obedientiæ, pronior erit ad veniam & omnem miſericordiam exercendam, quàm vos ad preces. Et hæc quidem, ſicut ipſe videtis, fieri expedit: immò neceſſe eſt. Scitis enim quid Dominus Papa reſcripſerit fratri veſtro Epiſcopo Conſtantienſi: quid etiam ſolatii à Sede Apoſtolica vobis retulerit Decanus veſter. Nam conatus ejus & proceſſus non latet Archi-Epiſcopum, qui nuper per Nuncios ſuos recepit conſolationem Apoſtolicam cum multarum faſciculis litterarum. Præfatus quoque Decanus, ſi dignum ducit, meminiſſe poteſt pactionum quas iniit, & cautionum quas præſtitit Domino Papæ. Et ſi ab injuriis Archi-Epiſcopi ſui & Domini poſtea aliquantulum temperaſſet, fortaſsè ſibi ipſi utiliùs proſpexiſſet in poſterum. Ex eo tamen ipſo, unde præjudicatum videtur Archi-Epiſcopo, præter intentionem gerentium proſpectum eſt ei: & patet ex abſolutione excommunicatorum ejus, quàm periculosè eis antea communicatum ſit. De hac tamen abſolutione, & aliis cauſſam hanc contingentibus, neceſſitate mandati ad ſilentium coarctamur uſque in diem certum, quo conſtet an Dominus Papa pactionibus, quas admiſit in cauſſa Eccleſiæ, inſtructus ſit, an illuſus. Interim nihil aliud conſulere poſſum, quàm quod lex Divina præſcribit, quod Deo potiùs oportet obedire, quàm hominibus. Nec unquam acceptantur victimæ obedientiam ſubtrahentis. Nec ſalubriter incedit, qui debito officii ſui præponit voluntatem mundanæ Poteſtatis. Hæc vobis loquor tanquàm Patri & Domino coram Deo, quem teſtem invoco in animam meam in diſtricto examine, quia ſi ſalubrioris conſilii mihi pateret via, illam vobis devotione promptiſſima aperirem. Et ſi videritis in quo vobis valeam officioſus eſſe, ſecurè præcipite ex animo pro viribus parituro. Credo vos recepiſſe litteras, quas miſi Domino Conſtantienſi, & amiciſſimo meo Archi-Diacono, ut ad præſens plura ſcribere non oporteat.

## EPISTOLA CVIII.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus
Gilberto Londonienſi
Epiſcopo.

*Thomas Cantuarienſis Eccleſiæ humilis Miniſter Gilberto Epiſcopo Londonienſi, quod ſemel hoc iterùm, ſic tranſire per bona temporalia, ut non amittat æterna.*

MIRANDUM & vehementer ſtupendum, virum prudentem, ſacris litteris eruditum, præſertim Religionem habitu præferentem, adeò manifeſtè, ne dicam irreverenter, & timore Dei poſtpoſito, averſari veritatem, juſtitiæ reſiſtere, & ad omne fas nefaſque confundendum, ſtatum San-

ctæ Eccleſiæ, quàm ipſe fundavit Altiſſimus, velle evertere. Veritas eſt quæ dicit: *Portæ inferi non prævalebunt adversùs eam*. Non ſani igitur capitis eſſe dignoſcitur, qui intentat ei ruinam: Homini ſimilis montem magnum fune circumligatum tentanti dejicere. Sed nunquid ira vel odio deſerbui, ut exacerbatus jaculari compellar hujuſmodi verba in Fratrem meùm, & collegam, & Coepiſcopum meum? Abſit. Sed de litteris tuis, quas mihi per Archi-Diaconum tuum deſtinandas accepi, talia collegi. Nequè enim de ſpinis uvas, aut ficus de tribulis colligere potui. Ut clareat, an ita ſit; proponamus eas, & continentiam earum in lucem proferamus. Finis collatus principio ſimilitudinèm ſcorpionis conformat: illo blandiens ad nos ingreditur, illo pungens nos acerbè, ſilentium nobis imponere machinatur.

Quid enim aliud eſt primò recognoſcere debitam nobis ſubjectionem, & ſubjectioni cohærentem obedientiam promittere, demum ne obedire debeas, ad appellationem convolare? Nunquid apud me ſunt, *Eſt*, *& non*, dicit Apoſtolus. Sed nequè apud Apoſtoli deberent eſſe Diſcipulum. Neceſſariò acceperunt Diſcipuli à Domino poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones. Habitat enim Ezechiel & hodie cum ſcorpionibus. Et illud vide quo ſenſu dixeris: *Ad appellationis remedium confugimus*. Chriſti ſequelam te dicis: in hoc dicto ſecus inveniris. Omnium enim malorum noſtrorum efficax, immò efficaciſſimum remedium commendavit nobis Chriſtus obedientiam, non ſolùm verbo, ſed evidentiſſimo exemplo factus obediens Patri ſuo uſque ad mortem. Et tu qua fronte appellas remedium obedientiæ impedimentum? Quod non remedium, ſed detrimentum rectiùs habet nominari. Sed & qua fiducia hoc præſumis? Speraſnè te habiturum defenſorem ad non obediendum illum, qui vindicandi in omnem inobedientiam & officium accepit & præceptum? Malè eſt hoc ſperare de eo, & in ipſum graviter offendere. Poterant te retardare ab hujuſmodi præſumptione, quas jam paſſus es, prima & ſecunda repulſio. Viva quippe vox tua primùm, & deinde litteræ tuæ ad perſuadendum compoſitæ, expertæ ſunt quàm firmiter ſtet, quàm ſit Vicarius Petri, quem non precibus, non donis, nec comminationibus, vel promiſſis movere potuiſti. Sed tertiò attentandus eſt, ut Domini ſui exemplo tertia attentatione triumphum reportet.

Porrò ut nihil deeſſet gravaminis, defixiſti terminum tuæ appellationi anni ferè ſpatium. Nec miſertus es noſtri exilii, vel laboris Sanctæ Eccleſiæ, Sponſæ Chriſti, quam ipſe ſibi ſuo ſanguine acquiſivit. Et ut hæc omittam, non omittenda tamen, providere debueras, cui te favere dicis, Domino noſtro Regi, qui quamdiu ſic aget in nos, vel in Eccleſiam Chriſti, nec ad bella procedere, vel in pace degere ſine animæ ſuæ periculo poterit. Ad reliqua tranſeamus. Quædam commemoras turbata eſſe in diſceſſu & ex diſceſſu noſtro. Timeant turbationis hujus authores & Conſiliarii, ne & ipſi turbentur. Magnis me laudibus extollis quaſi de bono principio meæ peregrinationis. Et quidem ſapientis famam non negligere, ſed diſcreti eſt nulli magis de ſe quàm ſibi credere. De injuriis inſimulor, quaſi illatis Domino noſtro Regi. Sed quia nullam deſignas ex nomine, nec ego ſcio cui reſpondere debeam. Quia igitur ſuperficie tenus accuſor, ſuperficie tenus in hac parte me excuſo. Hoc tamen interim accipe reſponſum: quia nullius mihi conſcius ſum, nec propterea juſtificatus ſum. De comminatorio minaris, quod nos in eum miſimus. Quis Pater videt filium aberrare, & tacet? Quis virga non percutit, ne gladium incurrat? Deſperat Pater de filio, quem comminatione non corripit vel flagello. Abſit autem ut tecum ſentiamus Dominum noſtrum Regem, impatientem correptionis, ad exterminationem apoſtaſiæ lapſurum. Non enim Patris cæleſtis plantatio eradicabitur.

Navem concutit ſæviſſima tempeſtas. Clavum teneo, & ad ſummum me vocas. Congeris & ſtatuis ante oculos noſtros beneficia nobis à Domino noſtro Rege collata, & de exili me commemoras ad ſumma provectum. Ut autem his aliquantiſper reſpondeam, in inſipientia mea tamen, de quam exili putas? Si tempus, quo me in miniſterio ſuo præſtituit, reſpicias, Archi-Diaconatus Cantuarię, Præpoſitura Beverlaci, plurimæ Eccleſiæ, præbendæ nonnullæ, alia etiam non pauca, quæ nominis mei erant poſſeſſio tunc temporis, adeò tenuem, ut dicis, quantum ad ea quæ Mundi ſunt, contradicunt me fuiſſe. Quod ſi ad generis mei radicem & progenitores meos intenderis, cives quidem fuerunt Londonienſes, in medio concivium ſuorum habitantes ſine querela, nec omninò infimi. Sed ut aliquando Mundi tenebris ſemotis judicemur à lumine veritatis, quid glorioſius, naſci de mediocribus vel etiam infimis, an de Mundi magnatibus & honoratis, cum dicat Apoſtolus: *Inhoneſtiora membra corporis noſtri abundantiori circumdamus honore?* Stemmata quid faciunt, ait gentilis Poeta. Quid habet dicere Chriſtianus, Epiſcopus, & Religioſus? Sed fortaſſis de exiguitatis meæ memoria notam confuſionis mihi objicere voluiſti. Confundere verò Patrem, quantum cedat in reatum, ipſe videris ex præcepto, quod de honorando Patre accepiſti.

Pro gratia verò Regis nobis commendanda, commemoratione beneficiorum ejus non multum fuit laborandum. Teſtem enim Deum invoco, nihil ſub ſole me gratiæ ipſius & ſaluti præponere: tantùm ſalva ſint quæ Dei ſunt & Sanctæ Eccleſiæ. Non enim aliter poterit feliciter regnare vel ſecurè. Eſto, quia ita eſt, multò ſunt plura, & etiam ampliora, quàm tua explicet oratio, beneficia ejus erga me. Debuìne pro his omnibus, vel etiamſi centumplicarentur, Eccleſiæ Dei libertatem exponere? Quantò minus pro famæ meæ, quæ ſæpiùs à vero deviat, conſervatione. Si minus in aliis egi, in hoc nec tibi nec alii parco, nec Angelo, ſi deſcenderit de cœlo, ſed ſtatim, ut audiero talia commonentem, audiet ex me: *Vadè retro Sathana, non ſapis quæ Dei ſunt.* Abſit à me iſta dementia. Avertat à me Deus dementiam iſtam, ut aliquatenus perſuadear aliquibus tergiverſationibus inire commercium de Chriſti corpore, undè ego Judæ venditori, & Dominus meus Judæis aſſimiletur emptoribus Chriſti.

De promotione verò mea, quàm ſcribis factam Matre Domini Regis diſſuadente, Regno reclamante, Eccleſia, quoad licuit, ſuſpirante, hoc tibi

tibi reſpondeo: quod Regni reclamationem non audivimus, ſed potiùs acclamationem. Diſſuaſio verò genitricis Domini noſtri, ſi fuit, uſque ad publicum non prodiit. Potuit autem fieri aliquas Eccleſiaſticas perſonas ad eandem promotionem, ut ſolet, adſpirantes ſuſpiraſſe, cum ſe ſentirent ab ea, quàm conceperant, ſpe decidere: quia & hodie fortaſſis, in ultionem ſui caſus, præſentis diſſenſionis authores ſunt & conſiliarii. Sed væ illi, per quem ſcandalum venit. Prætaxatis verò obſtaculis, & aliis, ſi qua fuerunt, Divina prævaluit diſpenſatio, ut eſt hodie cernere. Exigor itaque ab ea, quæ ipſe eſt, juſtitia nulli omninò eum poſtponere, qui me ſtatuit in gradu iſto ſua miſeratione.

Illud etiam quod ad juſtificandum Dominum Regem videris propoſuiſſe, judicavi non prætereundum leviter, vel abſque diſcuſſione. Et utinam à juſtitia non diſſentiret, & noſtra adersùs eum minùs juſta appareret querela. Dicis ipſum ad ſatisfaciendum ſemper fuiſſe paratum. Hoc te confidenter dicere, hoc te aſſeris prædicare. Suſtine igitur paulìſper, & ad interrogata reſponde. Illud quod dicis paratum ad ſatisfaciendum, quo ſenſu intelligis? Illos, quorum ſe Deus dicit Patrem & judicem, orphanos, pupillos, viduas, innocentes, & omninò quæ nos movet controverſiæ ignaros, vides proſcribi, & taces; Clericos exterminari, & non reclamas: alios bonis ſuis ſpoliari & contumeliis affici, & non contradicis; ſervientes meos in vincula conjici & teneri, & obmuteſcis; matris tuæ Cantuarienſis Eccleſiæ bona diripi, & non reſiſtis; me Patrem tuum gladios cervici meæ jam jam imminentes vix evaſiſſe, & non doles. Sed quod deterius eſt, cum perſecutoribus meis, & in me Dei & Eccleſiæ ipſius, & hoc non in occulto, ſtare nón erubeſcis. Eſtne hoc ſatisfacere, perpetrata mala non corrigere, & malis deteriora de die in diem adjicere? Sed fortaſſis illud in contrarium intelligis, ut ſatisfacere ſit voluntati impiorum deſervire, ſecundùm illud: *Inebriabo ſagittas meas ſanguine.*

Sed dicis mihi: *Pater mi, de quibus me calumniaris, abſolvo me paucis. Tunicæ meæ timeo*: verùm eſt, fili mi, & nimis verum reſpondes. Et ideò gladium non habes. Quod enim ſcribis ipſum paratum ſtare judicio Regni ſui, quaſi condigna ſatisfactio ſit hæc. Quis eſt in terra, vel etiam in cœlo, qui de Divina diſpoſitione præſumat judicare? Humana judicantur, Divina penitus inconcuſſa relinquuntur. Quantò meliùs, Frater mi, illi ſalubriùs, tibi ſecuriùs intimares ei, & perſuadere modis omnibus elaborares voluntatem Dei de conſervanda pace Eccleſiæ ſuæ, de non appetendis his, quæ conceſſa non ſunt ejus adminiſtrationi, de honorandis Sacerdotibus Dei: nec qui ſint attendat, ſed cujus ſervi ſint.

In Saresberienſem Epiſcopum, & Joannem de Oxeneford, non Decanum, ut dicis, ſed Decanatus invaſorem, me præjudicio abuſum calumniaris. Sed meminiſſe debuiſti quædam manifeſta præcedere ad judicium. Et motum te dicis. Quidni? *Lucalegon trepidat, paries cum proximus ardet.* Et utinam benè movearis ab eo, in quo non benè feciſti. Sciat ergo & intelligat, te intimante, Dominus meus, quia qui dominatur in Regno hominum, ſed & Angelorum, duas ſub ſe poteſtates ordinavit: Principes & Sacerdotes. Unam terrenam, alteram ſpiritualem; unam miniſtrantem, alteram præeminentem; unam cui potentiam conceſſit, alteram cui reverentiam exhiberi voluit. Qui verò his vel illis de ſuo jure ſubtrahit, Dei ordinationi reſiſtit. Non indignetur itaque Dominus noſter deferre illis, quibus ſummus omnium deferre non dedignatur, Deos appellans eos ſæpiùs in ſacris litteris. Sic enim dicit: *Ego dixi, Dii eſtis*, *&c.* Et: *Conſtitui te Deum Pharaonis.* Et: *Diis non detrahes.* Id eſt, Sacerdotibus. Et de eo qui jurgatus erat, loquens per Moyſen ait: *Applica illum ad Deos.* Id eſt, ad Sacerdotes. Nec præſumat Dominus noſter judices ſuos velle judicare. Terrenis enim poteſtatibus non ſunt commiſſæ claves Regni cælorum, ſed Sacerdotio. Inde ſcriptum eſt: *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum eſt.* Paulus etiam dicit: *Nonne Angelos judicabimus? Quantò magis homines?*

Illud etiam, te ſuggerente, commemoretur Domino noſtro, dignum memoria & imitatione, quod in Eccleſiaſtica hiſtoria legitur de Conſtantino Imperatore, cui cùm oblatæ fuiſſent ſcripto actiones contra Epiſcopos, accuſationis quidem libellos accepit, & accuſatos convocans, in eorum conſpectu eoſdem incendit, dicens: *Vos Dii eſtis à vero Deo conſtituti, ite & inter vos cauſſas veſtras diſponite. Quia dignum non eſt, ut nos homines judicemus Deos.* O magnum Imperatorem! O diſcretè regnantem in terra! Quæ aliena ſunt non uſurpantem, & Regnum æternum in cœlo promerentem. Studeat itaque Dominus Rex tantum, tam diſcretum, tam felicem imitari Principem, cujus & memoria laudabilis frequentatur in terris, & vita perpetua ac glorioſa habetur in cœlis. Alioquin timeat, quod in Deuteronomio Dominus minatus eſt dicens: *Homo quicumque fecerit ut non exaudiat Sacerdotem aut judicem, morietur.* Ad hoc enim vocatus eſt, & in hoc ipſum temporalis Regni pax, de qua nos commones, miniſtratur ei de cœlò. Alioquin non ſalvatur Rex per multam virtutem ſuam, nec ſi ſubdantur ei Regna, & inclinentur nationes.

Sed hæc hactenus. Quoſcumque autem prætaxatarum habuiſti conſcriptores litterarum, quod tibi reſponſum eſt, noverint ſibi eſſe reſponſum. De cætero, Fratres, vos commoneſacio, rogo, & obſecro, ut vos non ſeparent ſchiſmata, nec obnubilent ſimultates, ſed ſit vobis in Domino cor unum & anima una. Et audiamus illum qui dicit: *Pro juſtitia agonizare pro anima tua, & uſque ad mortem certa pro juſtitia. Et Deus expugnabit pro te inimicos tuos.* Non obliviſcamur illum diſtrictum Judicem, ante cujus Tribunal conſtitutos ſola nos veritas judicabit, amoto timore & fiducia omnis terrenæ poteſtatis. Valeat in Domino Sanctitas veſtra.

## EPISTOLA CIX.

*Joannes Saresberienſis Magiſtro Radulpho Nigro, &c.*

EXCUSATIONEM, qua diuturnitatem ſilentii purgare ſtuduiſtis, ſicut probabilis eſt, ita probatam habeo, ſciens Dilectioni veſtræ nequaquàm diligentiam defuiſſe, ſed ipſi diligentiæ non

non adſtitiſſe fortunam. Eò autem de diligentia clariùs liquet, quod poſt diuturnam & odioſam mihi moram charitatis veſtræ ſedulitas ad inſtructionem meam compegit omnia, quæ ex opinione veſtra nobis obeſſe potuerunt vel prodeſſe. Et licet quædam eorum per alios ante cognoverim, nullus tamen ſic ſpeciatim univerſa peregit & ſingula. Fuerint autem vera omnia quæ audiſtis, licèt plura falſa eſſe non ambigam, quid aliud ſine diſpendio facere poſſum, quàm quod ex teſtimonio conſcientiæ præſcribit ratio, & ipſa officii mei neceſſitas inexorata compellit? Nonnè cum Domini Regis ad Curiam acceſſiſſem, in omni humilitate offerens quamcumque ſatisfactionem jura permitterent, vel voluntas ſua mihi indiceret honeſtate incolumi, excluſus ſumà forma pacis, quæ tunc magiſtro Philippo oblata eſt & allata? Quidnam erat ulteriùs faciendum? Numquid poſſeſſiones mihi pro lege Dei violenter & crudeliter ablatæ, quod ſecurè proteſtor coram Deo, qui, velit nolit Mundus, judicaturus eſt cauſam iſtam, tam turpi erant commercio redimendæ, ut jurarem me obſervaturum conſuetudines, quas lex Dei condemnat, & omnem Archi-Epiſcopo meo obedientiam abjurarem? Poſſent hæc ad ſubverſionem fidei meæ ſufficere, ſed tamen ulteriùs proceſſum eſt in ea, quæ etiam ab adverſariis honeſtiùs eſſent tacita, quàm expreſſa. Non itaque in Regem iſta refundo, ſed in eos, qui ſe animum ejus pleniùs noſſe dicebant, erantque, ut jactitabant, interpretes voluntatis ejus. Ipſe enim me audiente non dixit, quod aut meam aut ipſius dedeceat honeſtatem: in eo ſolo ipſum poſſum arguere, quod cum reſponſum flagitarem de diſpendio & temporis conquerens, ſic detorquebat verbum, ut tam majeſtati & honeſtati ſuæ, quàm meæ neceſſitati eſſet uſque-quaque inutile. Sciens ergo & prudens pro inſtantia temporis ab eo diverti, ut innocentiæ, neceſſitati, & verecundiæ meæ proſpicerem, immò & cauſſæ Dei: reverſurus tamen, Deo propitio, ſi quando, quod ſpero, mihi cum indemnitate conſcientiæ & famæ recta apparuerit pacis via. Alioquin ante mihi mortem inferat temporalem pius Jeſus, quàm ipſum pro pace vel gratia hominis recuperanda ſcienter offendam.

Sed tu multas proponis difficultates. Primò, quod Eccleſia Anglorum, in arcum pravum converſa, calcaneum erigit adversùs Dominum. Et Epiſcopi ſub appellationis prætextu malitiam ſuam nituntur colorare, & evacuare ſententiam, quæ de Sedis Apoſtolicæ judicio emanavit. Sed profectò, ſi Deus nobiſcum eſt, immò quia per miſericordiam ſuam nobiſcum eſt, pro ſe patientibus & proſcriptis, quia ei in cauſſa iſta ex conſcientia noſtra decrevimus famulari uſque ad mortem, plures nobiſcum ſunt, quàm cum illis. Certumque eſt amodò, quod Epiſcopis imminet labor & dolor, niſi ſalubriori conſilio acquieſcentes, pacem Eccleſiæ, quàm non prodendam, ſed cuſtodiendam ſuſceperunt, citiùs ſtudeant reformare. Rex in Imperatore confidit, & in captione Domini Papæ, quam ei vaticinantur Prophetæ Baal, falſa videntes & ſtulta, quia non loquuntur à Domino. Sed ita Achab deceptum eſſe memineris, & dum ſperaret victoriam, hoſtium gladiis corruiſſe. Sapiens interim audiat à Catone: *In morte alterius ſpem tutus ponere noli*. Præſertim innocentis & Domini, cujus diem prævenire vel voto, parricidii inſtar eſt. Sed Deo authore Dominus Papa proſperatur, & capto nuper Albano, ſicut certiſſimè conſtat, dilatati ſunt greſſus ejus. Cum è contra Theutonici tyranni, & hæreſiarchæ ſui vias ſepiat Deus quotidiè ſpinis. Et quod diſſimulare non poſſunt, eorum minuantur vires, & evaneſcat authoritas. Quod audiſtis de Siculo, falſiſſimum eſſe dicunt milites Remenſes, qui ſtipendiarii ejus fuerunt anno integro, & pridie reverſi ſunt.

Quod illi non evitantur, quos Dominus Cantuarienſis denunciavit excommunicatos, non tam ipſum lædit, quam illos qui eis communicant. Ipſi viderint, qua conſcientia communicent: Et qui excommunicati ſunt, qua innocentia aut negent aut excuſent crimina, quæ eis impinguntur. Ego ſcio, quod neque in ferenda ſententia præſens fui, neque de conſilio meo aut de conſcientia lata eſt. Et necdum, Deo teſte, quoſdam eorum, qui vocati ſunt, novi, neque, quod meminerim, vidi. Tentabo utique, ut conſulitis, Archi-Epiſcopum flectere pro Archi-Diacono Pictavienſi, ſi tamen intellexeritis, quod ad pacem Eccleſiæ poſſit proficere labor meus. Alioquin probroſum eſſet & turpe, Patrem circumvenire & Dominum. Sed noſtris, quod cum hoc ab anno præterito egerimus, nec ſemel nobis reſponſum eſt ab Archi-Diacono unum verbum. De itinere autem veſtro quid conſulam, neſcio. Sed iter præciſè dictarem, niſi quia non video, quomodò à participio excommunicatorum poſſitis abſtinere. Nam quoniam ſententiam meruerunt, nobis aliquatenus, ſed illis ex teſtimonio conſcientiæ pleniùs liquet. Eum qui ſeminat inter fratres diſcordias, deteſtatur anima Dei: quid ergo eum, qui cum Idumæo ſatellite perſequitur Sacerdotes, Tabernaculi Domini ſuccendit vicum, & gladio Principis in Leviticum ordinem debacchatur? In hoc ergo articulo conſulite conſcientiam, & aliquem religioſum & diſcretum arbitrum adhibete: & cum effuderitis cor veſtrum in conſpectu ejus, ſequimini quod Dominus inſpirabit.

Si verò vos ad Curiam ſuadentibus amicis contigerit proficiſci, Archi-Diaconum, quem diligitis, & ego, quatenus permittit ſinceritas charitatis, tota mente veneror & amplector, perſuadete, ut juxta quod Propheta monet, reflectat oculos mentis ad ſuas & Domini ſui vias, & ponat cor ſuper illas, & non amodò ſubjiciat ei mollia, ſperans in incerto divitiarum, & variis lenocinantis fortunæ blandimentis. Memineritque, quòd ſummis negatum eſt ſtare diu, & ante ruinam exaltatur cor. Nam quantumcumque diſſimulet, novit ſententiam paſtoris, juſta ſit an injuſta, eſſe timendam. Quid multa? Si potes Loth eſſe in Sodomis, Joſeph in Aula Pharaonis, Chuſai in colloquiis & conſiliis Abſalon, Abdias in obſequio Achab & conſortio Jezabel, ſi Daniel in Babylone, illuc ſalubriter tibi & illis proficiſceris, quibus perſuadebis, ut cuſtodiant innocentiam, & videant æquitatem, quoniam ſunt reliquiæ homini pacifico. Et cum injuſti ſimul diſpereant, ſalus juſtorum exſpectatur à Domino, qui fidelis eſt in promiſſis, & electos ſuos ſupra id quod poſſunt, tentari non patitur, ſed eis univerſa cooperantur in bonum. Iter & actus tuos dirigat Dominus.

EPI-

## EPISTOLA CX.

*Idem eidem Radulpho Nigro.*

FIDES & devotio tua teſtimonium habent majus Joanne, quæ non verborum ſtrepitu, ſed operum exhibitione clareſcunt. Nam & Jeſu veritas, cujus utinam ſic imitatores ſimus, ſicut ſumus & profeſſores, atteſtationem operum teſtimonio Joannis præfert. Non hoc quidem condemnans ut reprobum, ſed illud tanquàm probabilius ſui innoteſcentia cenſuit præferendum. Siquidem opera cujuſque teſtimonium perhibent de eo. Et arbor nec ex ſui parvitate & robore, nec ex ramorum multitudine & venuſtate, nec ex ubertate foliorum & condenſitate, ſed ex fructuum utilitate penſatur. Cum ergo tu nihil omiſeris ex contingentibus, & fidei tuæ ac devotionis fructus, etſi non pro voto, planè pro tempore proceſſerit & ſperetur, cur ad allegationes charitatis adſtruendæ oratio tua progreditur? Si eam vis eſſe fidelibus commendatam, acta agis; ſi infidelibus, nihil. Unus autem, & ſingulariter unus eſt, cui eam deſidero commendari, ſed non tam allegationum ornatu & phantaſmatibus dictionum, quàm charitatis ſinceritate, & vitæ continentis & affectuoſæ orationis inſtantia. Et quidem ex his locis tibi arbitror proveniſſe, ut amico noſtro Hugoni reſponderes id, quod etſi imperitis rerum videatur afferre diſpendium, conſcientiæ tamen & ſalutis procul dubio compendium adfert. Unde & ſtudiis tuis congratulor, quem agnoſco ex ſignis perſpicuis in urbe garrula & ventoſa, ut pace ſcholarium dictum ſit, non tam utilium argumentorum locos inquirere, quàm virtutum. Nam qui argumentorum multiplices locos & ſedes credit, & virtutum nullos, garrulus utique poteſt eſſe & vanus, ſed procul dubio non Dialecticus, immò nec Philoſophus eſt.

Ut tamen à generalibus ad ſpecialia tranſeam, quod Archi-Diaconi Pictavienſis, dum excommunicatus eſt, quidquid tibi offeratur, detrectas inire conſortium, laudo quod Deum homini, temporalibus æterna prætuliſti. Sed ut ſine præjudicio verioris ſententiæ loquar, & Canonum reverentia ſalva ſit, diſtinctionem in participatione cum excommunicatis ſentio admittendam. Nam qui malitiæ eorum communicat, ſe ipſum quoque anathematis obligatione condemnat. Cæterum in his quatuor cautio ſpecialis videtur: Oſculo ſcilicet, menſa, oratione, & ſalutatione. Perſonarum & rerum multiplex, ut arbitror, differentia attendenda eſt. Aliter enim hæc profeſſionem perfectionis habentes, aliter imperfecti determinanr. Aliter qui neceſſitate urgentur, aliter expediti. Nam perfectus nulli unquam excommunicato communicat, nec etiam in verbi commercio, quin ei denunciet culpam, quare ipſum oporteat evitari. Quantò magis ergo in menſa, vel in Eccleſia, & ſimilibus? Undè Helizeus à Rege Juda ſuper exitu expeditionis conventus, & Joram Rege Iſrael, quem noverat eſſe Idolatram, reſpondit: *Vivit Dominus, in cujus conſpectu ſto, quod ſi non vultum Joſaphat Regis Judæ erubeſcerem, nec attendiſſem quidem te, nec reſpexiſſem.*

Ecce quia propheta, in perfectionis gradu conſtitutus, ob alterius reverentiam neceſſarium, quod quærebat, divinæ voluntatis, quamvis Idololatræ culpa, ut oportuit, denunciata, revelavit arcanum. Naaman verò Syrus, etſi curatus à lepra, & verum Deum agnoſcens & confitens, nullum perfectionis gradum aſſecutus, de ſancta terra duorum burdonum onus deferens ſecum, ab eodem Helizeo obtinuit, ut ei orationibus Domini ſui, quod ex neceſſitate officii cogebatur, liceret aſſiſtere, & Dei gratiam non demereri. Ait enim: *Quando ingreditur Dominus meus in templo Remmon, ut adoret, innitente ſuper manum meam ſi adoravero cum eo in eodem loco, precor ut ignoſcat mihi Dominus ſervo tuo pro hac re.* Dixitque Helizeus: *Vade in pace.* Patet hinc, quatenus imperfectos urget interdum reverentia publicæ poteſtatis. Ex quibus quæ tibi auferim ſuadere colligo, ut ſi præfatus Archi-Diaconus tuum vult habere conſortium, accedas ad ipſum; exploraturus quatenus apud ipſum poſſis proficere; & quod fides exigit familiariter & in aure denuncies, ut meminerit ſe Chriſtianum eſſe, & ſententiam, qua innodatus eſt, vereatur, & præ omnibus mortalibus timeat illum, qui poteſt corpus & animam mittere in gehennam. Utinam cum Rege, & tam iſto quàm aliis omnibus excommunicatis ſint aliqui viri timentes Deum, qui eos familiariter & amicè ſtatuant contra faciem ſuam, & revocent ab impietatibus ſuis. Quod ſi te, quia Chriſtianus es, vocare deſtiterit, Chriſtus, quem in te odit, diſpendium hoc facillimè & feliciſſimè, niſi merita tua præpediant, poterit compenſare. Salus enim juſtorum à Domino eſt, qui protegit eos in tempore tribulationis.

## EPISTOLA CXI.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes de Sareſberia.*

PROPOSUERAM paternitati veſtræ non ſcribere, quia ſcripti veſtri viciſſitudo mihi negata eſt. Verumtamen circumſpectionis veſtræ prudentiam attendens magis approbo veſtræ conſiderationis in non ſcribendo induſtriam, quam quaſi amicam quandam in ſcribendo diſpenſationem. Facto enim magis quàm ſcripto, rebus magis quàm verbis, beneficio magis quàm ſuaviloquio, filii ad obſequia paterna ſunt invitandi. Siquidem ſecundùm leges ſæculi obſequiis paternis filii ſunt deliniendi, non obligatoriis pactionibus adſtringendi. Viſis autem litteris, quas Regi Angliæ, & quas ſuffraganeis veſtris direxiſtis, exultavi gaudio magno pro fervore & juſto zelo tuo pro Eccleſia Dei, quo inardeſcitis: Quòd ſaltem in hoc periculoſo tempore aliquis invenitur, qui pro injuriis Eccleſiæ, pro membris Chriſti, quæ ipſo glorioſo ſanguine ſuo redemit, in ſervos nequitiæ, in hoſtes veritatis, in perſecutores Chriſtiani nominis ferrum cum Beato Petro pro nomine Chriſti ſtringere non dubitat. Laudo zelum & propoſitum, laudo ſeveritatis veſtræ & diſcretionis cenſuram, quam adversùs improbos mores exercetis. Sed attendo quod ſcriptum eſt: Capite langueſcente cætera membra redduntur languida. Attendo ſuffraganeos veſtros qui defecerunt in die belli. Immò erexerunt cervicem inobedientiæ, & ſe adverſarios ſtatuerunt. Quid igitur ſolus

faciet,

faciet, qui non habet ſublevantem, neque cooperatorem? Si tamen Dominus pro nobis, nemo proficiet contra vos. Ipſe enim reprobabit cogitationes & machinationes injuſtas Epiſcoporum Angliæ, & diſſipabit conſilia Principis. Scripſit autem Rex Angliæ Domino Coloniæ Henricum Piſanum & Wilhelmum Papienſem in Franciam venturos ad novas exactiones faciendas, ut undique corradant & contrahant, undè Papa Alexander in Urbe ſuſtentetur. Alter, ut noſtis, levis eſt & mutabilis, alter doloſus & fraudulentus, uterque cupidus & avarus: & ideò de facili munera cœcabunt, & ad omnem injuſtitiam incurvabunt. Audito eorum deteſtando adventu ſtatim vehementer formidare cœpi præſentiam eorum cauſæ veſtræ multum nocituram: & ne veſtro ac veſtrorum ſanguine gratiam Regis Angliæ redimere non erubeſcant. Hoc itaque conſulo, ut per Regem Francorum & per Ciſtercienſes circa hunc articulum ita præveniantur, ut etiamſi velint, in hac parte non poſſint perversè agere. Confidite tamen & in juſtitia veſtra: & bona fides in ſpe certa vos foveat. Papa enim Alexander indubitanter obtinet. Filius enim Siculi, in paterno Regno confirmatus, ei ad omnem nutum aſſiſtet. Et vindicta Dei maniſeſtè deſævit in medio Principum Alemanniæ. Conſpiraverunt nunc multi Principum contra Ducem Saxoniæ. Quod tamen Imperator pacificare contendit. Colonienſis etiam in partem Adverſariorum cedit, deficiens à ſocietate, quam cum Duce contraxerat. Sed & Colonienſis, cum convocatis militibus accinctus eſſet ad eundum in Italiam, arreptus eſt duplici Tertiana, & ea adeò laborat, ut quaſi certum ſit eum ante hyemem ire non poſſe. Promiſit autem mihi in hac ægritudine ſua, quod ſi ipſe in Italiam non iverit, ſive Imperator iverit ſive non, conſilio Ciſtercienſium, & Regis Francorum, & veſtro ſe committet de facienda pace cum Papa Alexandro. Et ita proponit ordinare, ut quodammodo cogatur à Clero ſuo id facere. Iſtud in confeſſione vobis ſcribo, ſicut Patri & Domino, ut ſit abſconditum penes vos, donec videamus, ſi res aliquem habitura ſit effectum. Si à debitis meis fuero liberatus, etiam non vocatus à vobis redibo. Medio tamen tempore, ſi vobis in aliquo me intellexero neceſſarium, ſemper ad redeundum paratus ero. Vale.

## EPISTOLA CXII.

*Alexander Papa Epiſcopo Meldenſi, & Abbati Sancti Criſpini.*

DEVOTIONIS ac ſinceritatis inſpectio, quæ circa nos & Eccleſiam Dei prudentia veſtra fervescit, nos admonet multipliciter & invitat vos ſuper negotio Eccleſiæ confidenter ſollicitare, & vobis, etiam quæ ardua ſunt & difficilia, ſine dubitatione committere exequenda. Sanè diſcretioni veſtræ non exſtat incognitum, quantis moleſtiis, adverſitatibus, gravaminibus, & perſecutionibus atque preſſuris venerabilis frater noſter Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus à Rege ſuo, zelo juſtitiæ pro libertate Eccleſiæ ſibi commiſſæ, fuerit prægravatus, & longo exilio maceratus, & tam poſſeſſionibus quàm reditibus Eccleſiæ ſuæ privatus. Siquidem tamquam fratri chariſſimo, & præcipuò Eccleſiæ membro, interna ſuper his mentis affectione compatimur, & ei, in quibus poſſumus, libenter noſtræ conſolationis ſolatium impartimur. Indè eſt quod prudentiæ veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, & mandando præcipimus, quatenus prædictum Regem ex parte noſtra commovere & inducere omnibus modis laboretis, ut ſicut animæ ſuæ ſalutem diligit, prædicto Archi-Epiſcopo, & Eccleſiæ ſuæ reditus, & honores, & poſſeſſiones ablatas poſtpoſita mora reſtituat, & reſtitui faciat, & liberè ac quiete dimitti, ita quod ex hoc non poſſit animæ ſuæ periculum incurrere, aut divinam formidare vindictam. Eidem quoque Regi ſuper hoc blanda & dulcia, aſpera & dura, ſi expedire videritis, ſicut viri diſcreti & providi, proponatis.

## EPISTOLA CXIII.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Henrico Vintonienſi Epiſcopo.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ humilis Miniſter venerabili fratri Henrico, Dei gratia Vintonienſi Epiſcopo, ſcientiæ & conſilii Spiritum.*

QUANTO vobis compatiamur affectu, is optimè novit, qui ſcrutator eſt cordium. Scimus quidem quàm multa ſint & magna, quæ vos turbent & moveant, & quàm nulli vel pauci ſint, qui ſpiritum veſtrum roborent, & in hac tempeſtate confirment. Sed viriliter agite, confortetur cor veſtrum, ne inimici noſtri prævaleant, & dolis & circumventionibus ſuis vos involvant. Capite potiùs vulpes, quæ vineam demoliuntur. Inter colubros ſiquidem & tortuoſo itinere incedentibus neceſſaria eſt ſerpentina aſtutia. Hæc vobis loquimur ut fratri, & dilecto in Chriſto.

Verùm habemus aliquid adversùm vos, in quo ob exceſſum veſtrum non modicum triſtati ſumus. Siquidem pro certo accepimus, quòd Crucem veſtram auream ab Eccleſia veſtra alienaveritis, quod ſatis improvidè & contra omnem Canonum cenſuram factum interpretamur. Alienationes ſiquidem hujuſmodi prorſùs à Canonibus inhibentur. Proptereà vobis mandamus, & mandantes in virtute obedientiæ præcipimus, quatenus infra quadrageſimum diem poſt litterarum noſtrarum ſuſceptionem præfatam Crucem ad jus ac dominium Eccleſiæ, cui Deo Authore præſideris, ſtudeatis modis omnibus revocare. Quod ſi non effeceritis, ad præſentiam noſtram à quadrageſimo illo die infra duos menſes, ſuper cauſa alienationis factæ ſatisfacturus, venire non differas. Valeat Fraternitas veſtra.

## EPISTOLA CXIV.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.*

CURAM & ſollicitudinem, quam circa commiſſam tibi adminiſtrationem prudenter & magnanimiter geris, digna laude proſequimur. Et tolerantiæ tuæ propoſitum multipliciter in Domino commendamus. Quod autem ſignificaſti nobis venerabilem fratrem noſtrum Vintonienſem Epiſcopum occaſione injuriarum & perſecutionum, quas ei

ei Rex graviter & importabiliter inferebat, Epiſcopatui ſuo abrenunciaſſe, hoc grave ſatis & moleſtum ferimus: & abrenuntiationem ipſam, niſi priùs, quomodò facta ſit, per ejus litteras vel Nuncios cognoſcamus, nec poſſumus ratam, aut non ratam habere.

## EPISTOLA CXV.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.*

SACROSANCTA Romana Eccleſia digniores perſonas, & eas maximè, quas honeſtate, prudentia, litteratura, & eminentia virtutum præfulgere cognoſcit, ampliori conſuevit charitate amplecti, & gratia & honore prævenire. Attendentes itaque devotionis & fidei conſtantiam, qua pro Eccleſia Dei ſicut columna immobilis perſtitiſti, honeſtatis, litteraturæ, ac diſcretionis prudentiam, qua præeminere dignoſceris, nihilominùs conſiderantes, dignum duximus perſonam tuam, tantarum virtutum inſigniis decoratam, quodam ſpeciali privilegio, & ſingulari prerogativa diligere & honorare, tuæque utilitati ſolita benignitate proſpicere, & attentiori ſollicitudine providere. Inde eſt, quòd nos tibi legationem totius Angliæ, excepto Epiſcopatu Eboracenſi, benigno favore concedimus, ut ibi vice noſtra corrigas quæ inveneris corrigenda, & ad honorem Dei, & ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & ſalutem animarum ſtatuas, ædifices, & plantes, quæ ſtatuenda fuerint & plantanda. Quapropter monemus Fraternitatem tuam atque mandamus, quatenus cuncta cum prudentia & diſcretione, ſecundùm quod Deus tibi adminiſtraverit, agas, vitia exſtirpes, & virtutes in vinea Domini ſtudeas complantare. Datum Anagniæ, ſeptimo Idus Octobris.

## EPISTOLA CXVI.

Alexander Papa Clero Cantiæ Provinciæ.

*Alexander Epiſcopus, Servus Servorum Dei, venerabilibus fratribus Epiſcopis, & dilectis filiis Abbatibus, & aliis Eccleſiarum Prælatis, per totam Angliam extra Epiſcopatum Eboracenſem conſtitutis, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.*

EX injuncto nobis à Deo Pontificatus officio præter eam, quæ diverſis Eccleſiarum Prælatis in ſibi ſubditos eſt conceſſa poteſtas, quandam ſpecialem de omnibus nos oportet curam & ſollicitudinem gerere, quæ ad noſtram ſolummodò proviſionem, vel ad ejus, cui vices noſtras in his commiſimus exequendas, noſcitur pertinere. Proinde ſiquidem eſt, quoniam etſi de univerſis Dei Eccleſiis curam & ſtudium habeamus, quæ ad noſtrum tamen ſpectant officium, ubique præſentialiter exequi non valemus, venerabilis fratris noſtri Cantuarienſis Archi-Epiſcopi prudentiam & diſcretionem, & circa nos & Eccleſiam Dei ſuæ ſinceriſſimæ devotionis affectum ſollicita conſideratione penſantes, quantò perſonam ſuam inter cæteras, quæ in partem commiſſæ nobis ſollicitudinis à Domino ſunt vocatæ, chariorem, & in omnibus magis expertam habemus, tantò eum præ aliis Eccleſiæ filiis ſpecialis dignitatis prærogativa duximus honorandum. Et ideò diſcretionis & honeſtatis ſuæ conſtantiam attendentes, ipſum legatum Apoſtolicæ Sedis per totam Angliam, excepto Epiſcopatu Eboracenſi, de communi conſilio fratrum ſtatuimus, & ejus prudentiæ noſtras ibidem vices commiſimus exequendas, ita videlicèt quod ibi vice noſtra & corrigenda corrigere, & quæ ſtatuenda fuerint, authore Domino ſalubriter debeat ſtabilire. Quocirca Univerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus eidem tanquàm Apoſtolicæ Sedis Legato humiliter in omnibus obediatis, & ad ejus vocationem ſine contradictione aliqua venientes, ei in his, quæ ad noſtrum ſpectant officium, pleniùs reſpondeatis. Ea quoque, quæ ad honorem Dei & fidelium ejus ſalutem ſtatuerit, ſuſcipientes firmiter & ſervantes, digna ipſum reverentia & congruis ſemper ſtudeatis honoribus prævenire, ut per prudentiam & curam ipſius, & obedientiam ac humilitatem veſtram Eccleſiæ vobis commiſſæ tam ſpiritualiter quàm temporaliter de bono in meliùs Domino cooperante provehantur, & vos per hoc ad interminabile gaudium poſſitis feliciter pervenire. Datum Laterani, octavo Kalendas Maii.

## EPISTOLA CXVII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Herefordenſi & Vigornenſi Epiſcopis.*

ET ratio juris, & fidei ac honeſtatis veſtræ ſinceritas, & ſacrarum juge exercitium litterarum nobis facilè perſuadent, quòd nullius turbinis impetus charitatem veſtram à fide & obedientia ſanctæ Romanæ Eccleſiæ poterit ſeparare: ad quam cùm ex inſtitutione filii Dei, Eccleſiam in ſe petra ſolidiſſima fundantis, omnis anima teneatur, arctiori quidem vinculo adſtrictus eſt ordo Pontificum, qui in conſecratione de obſervatione legis divinæ & ſacrorum Canonum, & de obedientia Mandatorum Sedis Apoſtolicæ, & eorum à quibus munus conſecrationis accipiunt, verbo & ſcripto ſpecialiter profitentur. Sed & nos Eccleſiæ Romanæ pro Comprovincialibus noſtris non ambigimus obligatos, cum illa utriuſque veſtrum electionem procreaverit, & noſtro miniſterio conſecrationem. Unde etiam vos perſonæ noſtræ magis oportet eſſe obnoxios, nedum Apoſtolicæ Sedi, cui fidem & obedientiam ſolus infidelis, aut hæreticus, aut ſchiſmaticus ſubtrahit. De veſtra itaque devotione pleniſſimam fiduciam obtinentes, Fraternitati veſtræ litteras Apoſtolicas mittimus, ut vobis & per vos aliis fratribus veſtris innoteſcat, quoniam Dominus Papa nobis vices ſuas commiſit in Regno Anglorum. Loquimur ſcientibus & docentibus legem, & quos non credimus eſſe de numero eorum, qui tenentes legem Dominum neſcierunt: & non in fraudem ſcripturæ, quæ ſolvi non poteſt, ſed propriæ ſalutis quærunt, ut impugnando fidem fideles videantur, & habeantur juris-periti, cum perdentes ſe & alios perdiderint jura, & putentur filii eſſe obedientiæ, cum qualicumque prætextu inobedientiam ſuam potuerint colorare. Sed fruſtrà. Quia non eſt ſapientia, non eſt conſilium contra Dominum, qui jam teſtimonio patentis operis cœpit revelare conſilia cordium, & parvulos ſuos jugiter conſolatur, nec permittit

mittit eos tentari ſupra id quod poſſunt. Clamat terra adverſùm impios, & cœli revelabunt iniquitatem eorum. Conſolamini itaque, conſolamini, dilectiſſimi, dicit Dominus, quia in proximo eſt, ipſo authore, liberatio veſtra. Et niſi fides veſtra defecerit, ſalus nobis in januis eſt, & præ foribus Eccleſiarum veſtrarum pulſat, ut admittatur. Interim vobis in virtute obedientiæ Apoſtolica authoritate mandamus, quatenùs adhibita celeritate & diligentia procuretis, ut fratres noſtri, & Co-Epiſcopi conterminales veſtri, Vintonienſis videlicet, & Bathonienſis, Sareſberienſis, Ceſtrenſis, Exonienſis, Menevenſis, veſtra ſedulitate cognoſcant nobis legationis officium, ſicut ex litteris Domini Papæ patet eſſe commiſſum. Sed ante eas fratri noſtro Epiſcopo Londonienſi cum litteris noſtris à vobis eadem authoritate oſtendi præcipimus, ut ipſe eas & Comprovincialibus & Dunelmenſi oſtendat. Quia in periculum veſtrum, immò & aliorum omnium vertitur, niſi hoc Domini Papæ & totius Eccleſiæ negotium fideliùs & diligentiùs geratur.

## EPISTOLA CXVIII.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.*

QUOD juxta officii tui debitum circa libertatem Eccleſiæ, & jura Eccleſiaſtica defenſanda ſollicitus & intentus exiſtis, ſollicitudinis & conſtantiæ tuæ prudentiam digna laude proſequimur, & eam in hac parte multimodis commendamus. Unde ſententiam Eccleſiaſticam, quam in Richardum de Welceſtria, & Joannem de Oxeneford, & in omnes alios Eccleſiæ Dei perverſores rationabiliter promulgaſti, nulla ratione immutare curabimus, ſed eam potiùs ratam & firmam authore Domino habere decrevimus.

## EPISTOLA CXIX.

*Idem eidem.*

QUONIAM ad omnem cubitum manus pulvillum ſupponere non debemus, & aliquos in malitia ſua fovere, ſed annunciare impio iniquitatem ſuam, & ipſum ab ea rigore ſeveritatis Eccleſiaſticæ revocare, Fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſi hi, qui in poſſeſſionibus & bonis Eccleſiæ tuæ, tibi aut tuis etiam, violentiam vel injuriam intulerunt, legitimè commoniti vobis ablata reſtituere, & ſatisfactionem congruam exhibere noluerint, tu in eos, ſi opportunitatem videris, Eccleſiaſticam juſtitiam non differas exercere. Et nos, quod inde rationabiliter feceris, authore Deo ratum & firmum habebimus. Verùm de perſona Regis ſpeciale tibi Mandatum non damus, nec tamen jus tibi Pontificale, quod in ordinatione, & conſecratione tua ſuſcepiſti, adimimus, ſed & ipſum volumus authore Domino illæſum & integrum tibi conſervare.

## EPISTOLA CXX.

*Alexander Papa omnibus Epiſcopis Cantiæ Provinciæ.*

QUONIAM ad omnem cubitum pulvillum ſupponere non debemus, & aliquos in malitia ſua fovere, ſed annunciare impio iniquitatem ſuam, & ipſum ab ea rigore ſeveritatis Eccleſiaſticæ revocare, venerabili fratri noſtro Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo per ſcripta noſtra dedimus in Mandatis, ut ſi hi, qui ſibi in poſſeſſionibus & bonis Eccleſiæ ſuæ, aut ſuis etiam, violentiam vel injuriam intulerunt, legitimè commoniti eiſdem ablata reſtituere, & ſatisfactionem congruam exhibere noluerint, in eos, ſi opportunitatem viderit, Eccleſiaſticam juſtitiam non differat exercere. Quocirca Univerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus juſtitiam, quam prædictus Archi-Epiſcopus veſter ſuper hoc rationabiliter duxerit promulgandam, ratam & firmam penitus habeatis, & eam per Parochias veſtras faciatis ab omnibus inviolabiliter obſervari. Verùm de perſona Regis ſpeciale ei Mandatum non damus, nec tamen in aliquo jus ei Pontificale, quod in ordinatione & conſecratione ſua ſuſcepit, adimimus, ſed & ipſum volumus authore Domino illæſum & integrum ei conſervare. Nos enim exinde, quod canonicè fecerit, authore Domino ratum & firmum habebimus.

## EPISTOLA CXXI.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gilberto Londonienſi, & omnibus Epiſcopis Angliæ.*

MITTIMUS vobis litteras Domini Papæ, quibus præcipit ſub anathematis interminatione, ut Clericis noſtris univerſa cum integritate reddantur, quæ eis ablata ſunt, cuicumque commiſſa ſint ex Mandato Regis. Inde eſt quòd nos ſub eadem interminatione vobis Apoſtolica authoritate præcipiendo mandamus, quatenus infra duos menſes poſt harum ſuſceptionem, quidquid exinde recepiſtis, nobis reſtitui faciatis, ne vobis juxta quod Dominus Papa comminatur, eveniat. Præcipimus etiam, ut Parochianos veſtros, qui eorum reditus aut bona abſtulerunt vel receperunt, ad reſtitutionem eorum ſimiliter compellatis.

## EPISTOLA CXXII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gilberto Londonienſi Epiſcopo.*

MEMINIMUS nos juxta conſtitutionem ſanctorum Patrum vobis denunciaſſe, quos propter injurias ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & Cantuarienſi, & aliis Eccleſiis in Regno Angliæ illatas excommunicavimus, & in virtute obedientiæ præcepiſſe, ut eos tanquàm excommunicatos per Epiſcopatum veſtrum faceretis evitari, & hoc ipſum denunciaretis Fratribus & Coepiſcopis veſtris. Quod ſi injunctum obedientiæ munus ad honorem Dei & Eccleſiæ Romanæ, & utilitatem Eccleſiarum, & ſalutem veſtram, ut oportuit, fideliter implevistis,

charitati veſtræ congratulamur in Domino. Sin autem, dolemus quidem, non tam pro læſione noſtra, quàm pro Domini Papæ, & Sedis Apoſtolicæ injuria, & veſtra: Quod ad honorem ſuum & nobis ſalubriter Deus avertat incommodum. Licèt enim pleriſque remiſſa videatur manus & lenta indignatio ſummi Pontificis, certè tamen efficax eſt & gravis, & exigentibus meritis inſanabile vulnus interdùm infligere conſuevit. Non eſt enim ſub ſole, qui de manu ejus poſſit eruere. Solus infidelis, aut qui eum errore ſuperat hæreticus, aut ſchiſmaticus Apoſtolicis obtrectat obedire mandatis. Scienti legem loquimur, & qui publicè docet obedientiam omnibus victimis præferendam, ut non oporteat ſapientem moneri, & præſertim in Religione nutritum, & Religionis exercitationibus tritum, quæ affectiones virtutum, aut virtutes affectionum obedientiam comitentur. Moliri poteſt quis fraudem contra animam ſuam, ſed verbum Dei veritate, quam ſubſtantialiter habet, defraudari non poteſt, dicens: *Væ illis, qui juſtificant impium, & dicunt bonum malum, & ponunt tenebras lucem.* Et nunc quidem dicit illis *Væ*; ſed in brevi *Væ* acerbiſſimum inferet: Potentes quidem potenter puniens, & judicium duriſſimum exercens in eos, qui inutiliter præſunt, & impio impietatem annunciare detrectant. Tunc qui fideliter obedierint, triumphantes feliciter coronabit, & interim adversùs injuſtitiam decertantes multipliciter conſolatur.

Rogamus igitur & obſecramus in Domino Jeſu, ut quoniam mala adversùs Eccleſiam multiplicantur in terra, & culpis noſtris exigentibus nimis invaluerunt, exſurgatis in adjutorium Eccleſiæ Dei, & gladium verbi, qui vobis creditus eſt, exeratis in virtute Spiritus Sancti ad vindictam malorum & bonorum ſolatium, ne eum ſine cauſa portetis & vos: Quos autem ſegniores vel tepidiores videritis ad juſtitiam faciendam, erigatis & animetis, vobiſque dictum intelligatis à Chriſto in articulo paſſionis ſuæ, quoniam ab impiis iterum crucifigitur. *Et tu aliquando converſus confirma fratres tuos.* Vos autem nos ad liberationem Eccleſiæ habebitis adjutores & prævios, & in his, quæ ad honorem Dei pertinere noverimus, in nullo deerimus vobis, quatenus nobis vires Divina Clementia miniſtrabit. Sed & Dominus Papa debitam opem libenter impendet, & nobis jam, ut iniquitati poſſimus efficaciùs obviare, vices ſuas commiſit in Regno Angliæ, ſicut ex litteris ejus, quas vobis tranſmittimus, poteſtis advertere. Mandamus itaque Fraternitati veſtræ, & in virtute obedientiæ, & in periculo ordinis veſtri, Apoſtolica authoritate præcipimus, quatenus eas Fratribus & Comprovincialibus veſtris Epiſcopis, & Dunelmenſi Epiſcopo oſtendatis adhibita celeritate & diligentia, & eaſdem poſtmodùm nobis reſtitui faciatis. Prædicta eadem authoritate, & ſub eadem interminatione jubemus, ut horum portitoribus, qui Domini Papæ negotium gerere dignoſcuntur, debitum exhibeatis honorem, & eorum ſic provideatis indemnitati, ſicut honori veſtro vultis eſſe proſpectum.

## EPISTOLA CXXIII.

*Henrico Regi Angliæ Gilbertus Londonienſis Epiſcopus.*

PLACUIT excellentiæ veſtræ, quòd Eccleſiæ Clericorum Archi-Epiſcopi, quæ in Epiſcopatu Londonienſi, ſive in Cantia conſiſtunt, ſub noſtra eſſent cuſtodia conſtituta. Quod quia pietatis affectu vobis intelleximus inſpiratum, ne per manus ſcilicet laicas diſpenſarentur res Eccleſiaſticæ, oblationes ſcilicet fidelium, eleemoſynæ pauperum, & decimationes populorum aliter quàm fas eſt tractarentur, nos cum multa & mera, Deus ſcit, charitate libenter onus illud ſuſcepimus, ut & vos à peccato in parte hac mundum & immunem ſervaremus, & Clericos nihilominùs, ſi quando debita humilitate veſtram recuperarent gratiam, indemnes pariter conſervaremus. Archi-Epiſcopus autem, qui quaſi ſedens in inſidiis, adversùs meam ſpecialiter perſonam occaſiones quærit, inde mihi nocere nititur, unde aliis prodeſſe ſtudebam. Qui directis litteris mihi nuper injunxit in vi obedientiæ & in virtute Spiritus Sancti, ut quidquid ex iiſdem recepiſſem Eccleſiis, infra quadraginta dies poſt litterarum ſuſceptionem ſibi ſuiſque Clericis reſtituere non omitterem. Ego verò invocata Spiritus Sancti gratia, objectoque appellationis remedio Mandatum, quo meam injuſtè gravare volebat innocentiam, uſque ad audientiam Domini Papæ ſuſpendi, ſuſpenſumque declinavi ad tempus, certus quidem, quòd hæc & graviora his ſupra dorſum meum fabricantur ab eo, & illi aſſiſtentibus. Hinc eſt, quòd veſtræ ſublimitati ſupplico in ea fiducia, qua me ſemper audire conſueviſtis, ut cuſtodiam prædictarum Eccleſiarum alii, cui honeſtè provideritis, committatis, & me, ſi placet, hoc onere eximatis, ut alia, quæ mihi parantur, onera fortiùs ſuſtinere, promptiùs poſſim explicare in Domino. Pecuniam quoque, quam exinde recepi & conſignavi, ad ſummam centum octo libras, & quatuordecim ſolidos, & ſex denarios, peto, ſi placet, liceat mihi cum gratia & permiſſione veſtra in tuto deponere penes quamcumque perſonam Eccleſiaſticam, eamque, licèt ingratis, his quorum gratia fit, adhuc conſignatam ſalvamque conſervare, donec Dominus judicaverit, ad quem debeat exitum res iſta devenire.

Supereſt adhuc aliud, in quo tota vobis nobiſcum ſupplicat Anglorum Eccleſia, & illi præcipuè, qui ſalutem veſtram & veſtrum honorem maximè diligunt & amplexantur. Duriùs enim, quàm veſtræ expediat magnificentiæ, agitur apud vos cum illis, quos Dominus Domeſticos ſuos eſſe conſtituit, quos in privatam adſcivit familiam, quos menſæ ſuæ diſpenſatores ordinavit. Cum Sacerdotibus videlicet, qui in Regno Angliæ nec laica fruuntur libertate, nec judiciis tractantur Eccleſiaſticis. In quo ſi omnes taceant, ego non tacebo; ſi omnes deſperant, ſed non ego. Abſens igitur corpore, ſed ſpiritu præſens oro & obſecro vos per ſalutem veſtram, ut Wilhelmum, quondam Capellanum Archi-Epiſcopi, & quamplures Clericos per Angliam, quos nec confeſſos nec convictos veſtri priùs præſumunt, quàm judicent, punire miniſtri, Eccleſiæ Dei, cujus ſunt obſequiis deputati, reſtitui jubeatis. Vale.

## EPISTOLA CXXIV.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo. Gilbertus Londonienſis Epiſcopus.*

SEVERITATEM veſtram, Pater, Dominus Sareſberienſis, & ego, aliique fratres noſtri ex retroactis & agnitis non immeritò ſuſpectam habentes, pertimuimus ne in Dominum noſtrum Regem Angliæ, aut in Regnum ejus, vel in nos Cantuarienſis Eccleſiæ ſuffraganeos Epiſcopos, aut commiſſas nobis Eccleſias maledicti aut interdicti ſententiam ferendam eſſe decerneretis, & nos indefenſos; juri tamen ſemper ſtare promptiſſimos, jam dictæ pœnæ nexibus involveretis. Quod ne vobis omninò foret liberum, ad clementiam Domini Papæ juxta Quadrageſimæ initium appellavimus, & appellationi diem, octavas Purificationis Beatæ Mariæ, conſtituentes hoc vobis ſcripto præſenti ſignificare curavimus, ut ſi quid habetis in nos, quod judicio proſequi libeat, in ejus tunc præſentia, juvante Domino, reſpondeamus, & ejus per omnia ſententiæ humiliter & devotiſſimè pareamus. Avertat iram ſuam Dominus, ne quod proponitis, optato fine concludatis.

## EPISTOLA CXXV.

*Alexandro Papæ Gilbertus Londonienſis Epiſcopus.*

SEVERITATEM, Domine, Patris noſtri Domini Cantuarienſis Archi-Epiſcopi ex quibuſdam auditis & agnitis rectè ſuſpectam habens, ne indebitæ pœnæ nexibus me arctaret & laqueis, ad veſtram circa initium Quadrageſimæ appellavi Clementiam, & appellationi diem, octavas Purificationis Beatæ Mariæ conſtitui, ut iram, qua me injuſtè perſequitur, veſtra declinarem protectione, & nexus, quibus immeritum parabat involvere, uſque ad diem cognitioni cauſæ in præſentia veſtra conſtitutum, objectu veſtri nominis aliquatenus evitarem. Unde dilecte mi in Domino Pater, ſanctitati veſtræ toto proſtratus ſpiritu ſupplico, ne indultum oppreſſis omnibus commune remedium mihi, ſi placet, ſubtrahatis. Ne me tanquàm reprobum à veſtri protectione tutaminis abjiciatis. Sed facta ad vos appellatione ſuſcepta, ſi qua præter modum eſt in me lata ſententia, ipſam, ut juſtum eſt, habeatis irritam, aut teneatis ſuſpenſam; ut in die, qua juvante Domino ſublimitati veſtræ paratus ſum aſſiſtere, juxta quod merui ſtatuatis in me, & vel convictum abjiciatis, vel innocentem, ſi ſic viſum fuerit, abſolvatis. Nam culpa mea, ſi qua eſt, hæc utique eſt, quòd mandatorum pondere, quæ utique aut declinare neceſſe mihi fuerat, aut cum defectu & omni miſeria ſuſcipere, me gravatum ſentiens, ad Apoſtolicam auſus ſum audientiam appellare, ut veſtro me per omnia conſilio cōmitterem, ut conſultis vobis aut Regno diſcederem, aut alleviato mandatorum onere in commiſſa mihi Eccleſia reſiderem. Nam ut brevi complectar quod verum eſt, dum inter Dominum Regem & Dominum Cantuarienſem res in hunc modum vertitur, impoſſibile eſt me, aut alium Regni ipſius Epiſcopum unius mandatum ſuſcipere, & alterius iram importabilem declinare. Agat itaque, ſi placet, paterna pietas, ut ſi in me, nec confeſſum, nec convictum, nec citatum, nec ullo modo conventum, poſt interpoſitam etiam appellationem ad ſublimitatem veſtram, ulla eſt præproperè vel præpoſterè lata ſententia, hanc viribus, ut juſtum eſt, evacuetis. Et ſi veſtram ex ſanctitate remittatis, injuriam ſaltem Beati Petri, & Sanctæ Sedis ejus ad animum revocetis, & me ad omne, quod juſſeritis, obſequium utique promptiſſimum invenietis. Conſervet vos incolumem in longa tempora Dominus, in Chriſto dilectiſſime Pater.

## EPISTOLA CXXVI.

Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Clerus Angliæ.

*Venerabili Patri & Domino Thomæ, Dei gratia Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, ſuffraganei ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopi, & perſonæ per eorundem Diœceſes locis variis conſtitutæ, debitam ſubjectionem & obedientiam.*

QUÆ veſtro, Pater, in longinqua diſceſſu, inopinata rei ipſius novitate, turbata ſunt, veſtra ſperabamus humilitate & prudentia in pacis priſtinæ ſerenitatem cooperante Dei gratia revocari. Erat quidem nobis ſolatio, quòd poſt diſceſſum veſtrum ad omnes illicò fama divulgante pervenit, vos in tranſmarinis agentem nil altum ſapere, vos in Dominum noſtrum Regem aut Regnum ejus nulla machinatione inſurgere, ſed ſponte ſuſceptum paupertatis onus cum modeſtia ſuſtinere: lectioni & orationi inſiſtere, præteritorumque jacturam temporum jejuniis, vigiliis, lachrymiſque redimere, & ſpiritualibus occupatum ſtudiis ad perfectionis apicem beatis virtutum incrementis adſcendere. Ad pacis bona reformanda vos ſtudiis hujuſmodi gaudebamus inſiſtere, ex quibus ſpes erat vos in cor Domini noſtri Regis hanc poſſe gratiam deſuper evocare, ut vobis iram Regia pietate remitteret, & illatas in diſceſſu & ex diſceſſu veſtro injurias ad cor de cætero non revocaret. Erat Amicis veſtris, & benevolis ad ipſum aliquis, dum hæc de vobis audirentur, acceſſus, & ob conciliandam vobis gratiam ſupplicantes benignè quandoquè ſuſtinuit. Jam verò quorundam relatione didicimus, quod ad memoriam anxiè revocamus, vos ſcilicet in eum Comminatorium emiſiſſe, quo ſalutationem omittitis, quo non ad obtentum gratiæ conſilium preceſvè porrigitis, quo non amicum quid ſentitis aut ſcribitis, ſed intentatis minis interdictum aut præciſionis elogium in eum jam dicendum fore multa ſeveritate proponitis. Quod ſi quàm durè dictum eſt, tam fuerit ſeverè completum, quæ turbata ſunt non jam ſperamus ad pacem redigi, ſed in perenne quoddam odium & inexorabile pertimeſcimus inflammari. Rerum verò finem prudentia ſancta conſiderat, dans operam ſollicitè, ut quod prudenter inchoat, bono quoque fine concludat. Advertat itaque, ſi placet, diſcretio veſtra, quò tendat, an conatibus hujuſmodi queat finem obtinere, quem optat. Nos quidem his auſis à ſpe magna cecidimus, & qui pacis obtinendæ ſpem quandoque concepimus, ab ipſis jam ſpei liminibus gravi quadam deſpe-

ratio-

ratione repellimur. Et dum velut extracto gladio pugna conſeritur, pro vobis ſupplicandi locus utique non invenitur. Unde Patri ſcribimus ex charitate conſilium, ne labores laboribus, injurias ſuperaddat injuriis, ſed omiſſis minis patientiæ & humilitati inſerviat, cauſam ſuam Divinæ clementiæ, Dominique ſui gratiæ miſericordi committat. Et ſic agendo carbones ignis in multorum capita coacervet & congerat. Accenderetur hoc modo charitas, & quod minæ non poterant, inſpirante Domino, bonorumque ſuadente conſilio, ſola fortaſſe pietas obtineret. Bonum erat de paupertate voluntaria glorioſè laudari, quàm de beneficii ingratitudine ab omnibus in commune notari. Inſedit altè cunctorum mentibus, quàm benignus vobis Dominus noſter Rex exſtiterit, in quam vos gloriam ab exili provexerit, & in familiarem gratiam tam læta vos mente ſuſceperit, ut Dominationis ſuæ loca, quæ à Boreali Oceano ad Pyrenæum uſque porrecta ſunt, Poteſtati veſtræ cuncta ſubjecerit, ut in his ſolùm hos beatos reputaret opinio, qui in veſtris poterant oculis complacere. Et ne veſtram gloriam mobilitas poſſet mundana concutere, in his quæ Dei ſunt voluit immobiliter radicare. Et diſſuadente matre ſua, Regno reclamante, Eccleſia Dei, quoad licuit, ſuſpirante & ingemiſcente, vos in eam, qua præeſtis, *dignitatem* modis omnibus ſtuduit ſublimare, ſperans ſe de cetero regnare feliciter, & ope veſtra & conſilio, ſumma ſecuritate gaudere. Si ergo ſecurim accipit, unde ſecuritatem ſperabat, quæ de vobis erit in cunctorum ore narratio? Quæ retributionis hactenus inauditæ rememoratio? Parcatis ergo, ſi placet, famæ veſtræ, parcatis & gloriæ: & humilitate Dominum, filiumque veſtrum charitate vincere ſtudeatis. Ad quod ſi noſtra vos monita movere nequeunt, debet ſaltem Summi Pontificis, ſanctæque Eccleſiæ Romanæ dilectio & fidelitas inclinare. Vobis enim ſuaderi debet è facili, ne quid attentare velitis, quod laboranti jamdiu Matri veſtræ labores augeat, quovè multorum inobedientiam deploranti in eorum, qui obediunt, amiſſione dolor accreſcat. Quid enim ſi veſtra, quòd abſit, exacerbatione & opera Dominus noſter, quem largiente Domino Populi ſequuntur & Regna, à Domino Papa receſſerit, ipſumque ſibi fortaſſis adversùm vos ſolatia denegantem ſequi de cetero declinaverit: Ipſum namque in hoc quæ ſupplicationes, quæ dona, quot quantàve promiſſa ſollicitant? In petra tamen firmus huc uſque perſtitit, & totum quod mundus offerre poteſt, victor alta mente calcavit. Unum nobis timori eſt, ut quem oblatæ divitiæ, & totum quod in hominum gloria pretioſum eſt, flectere nequiverunt, animi ſui valeat indignatio ſola ſubvertere. Quòd ſi per vos acciderit, in Threnos totus ire poteritis, & lachrymarum fontem oculis veſtris de cetero negare nulla quidem ratione poteritis. Revocetis itaque, ſi placet ſublimitati veſtræ, conſilium, Domino quidem Papæ, ſanctæque Romanæ Eccleſiæ, vobiſque, ſi placet advertere, modis omnibus, ſi proceſſerit, obfuturum. Sed qui penes vos alta ſapiunt, vos hac fortè via progredi non permittunt. Hortantur experiri quis ſitis, in Dominum Regem, & omnia quæ ſua ſunt, poteſtatem exercere qua præeſtis. Quæ nimirùm poteſtas peccanti timenda eſt, ſatisfacere nolenti formidanda: Dominum verò Regem non quidem non peccaſſe dicimus, ſed ſemper Domino paratum ſatisfacere confidenter dicimus & prædicamus. Rex à Domino conſtitutus paci providet per omnia ſubditorum. Et ut hanc conſervet Eccleſiis & commiſſis ſibi populis, dignitates Regibus ante ſe debitas & exhibitas ſibi vult ac exigit exhiberi. In quo ſi inter ipſum & vos aliqua eſt oborta contentio, à Summo ſuper hoc Pontifice paterna gratia per venerabiles Fratres noſtros Londonienſem & Herefordenſem Epiſcopos conventus & commonitus, non in cœlum os ſuum poſuit, ſed de omnibus, in quibus vel Eccleſia, vel Eccleſiaſtica quæcumque perſona ſe gravatam oſtenderet, ſe non alienum quærere, ſed Eccleſiæ Regni ſui pariturum judicio, humiliter & manſuetè reſpondit. Quod quidem & factis implere paratus eſt. Et dulce reputat obſequium, ut corrigat, ſi quid offendat in Deum. Nec ſolùm ſatisfacere, ſed etiam, ſi jus exigat, in hoc ſatiſdare paratus eſt. Igitur & ſatisfacere volentem, Eccleſiæque ſe judicio in his quæ ſunt Eccleſiæ, nec in modico ſubtrahentem, colla Chriſti jugo ſubdentem, quo jure, qua lege, quovè canone aut interdicto gravabitis, aut ſecuri, quod abſit, Evangelica præcidetis? Non impetu quidem ferri, ſed judicio prudenter regi laudabile eſt. Unde noſtrum omnium una eſt in commune petitio, ne conſilio præcipiti mactare pergatis & perdere; ſed commiſſis ovibus, ut vitam, ut pacem, ut ſecuritatem habeant, paterna ſtudeatis gratia providere.

Movet quidem omnes nos, quòd in fratrem noſtrum, Dominum Saresberienſem Epiſcopum, & Decanum ejuſdem, præpoſterè, ut quidàm exiſtimant, nuper actum audivimus: In quos ſuſpenſionis aut damnationis pœnam ante motam de culpa controverſiam, calorem, ut videtur, iracundiæ, pluſquàm juſtitiæ ſecutus tramitem, intorſiſtis. Ordo judiciorum novus hic eſt, huc-uſque legibus & Canonibus, ut ſperabamus, incognitus: Damnare primum, & de culpa poſtremò cognoſcere. Quem ne in Dominum noſtrum Regem & Regnum ejus, ne in nos & commiſſas nobis Eccleſias & Parochias, in Domini Papæ damnum, ſanctæque Romanæ Eccleſiæ dedecus & detrimentum, noſtræque confuſionis augmentum non modicum, exercere tentetis & extendere, remedium vobis appellationis opponimus. Et qui contra metum gravaminum in facie Eccleſiæ viva jamdudum voce ad Dominum Papam appellavimus, iteratò jam nunc ad ipſum ſcripto etiam appellamus, & appellationi terminum diem Adſcenſionis Dominicæ deſignamus, quanta quidem poſſumus devotione ſupplicantes, ut inito ſalubriori conſilio veſtris ac noſtris laboribus, expenſiſque parcatis, cauſamque veſtram in hoc, ut remedium habere queat, ponere ſtudeatis. Valere vos optamus in Domino, Pater.

## EPISTOLA CXXVII.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Univerſo Clero Angliæ.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis Venerabilibus Fratribus ſuis, univerſis Cantiæ Provinciæ Dei gratia Epiſcopis, ſi tamen univerſi ſcribunt, ſalutem, & id agere quod nondum agunt.*

FRATERNITATIS veſtræ ſcriptum, quod tamen de prudentiæ veſtræ communi conſilio non facilè credimus emanaſſe, nuper ex-inſperato ſuſcepimus. Cujus continentia plus videtur habere mordacitatis, quàm ſolatii: & utinam magis eſſet emiſſum de pietatis ſtudio, de charitatis affectu, quàm de obedientia voluntatis. Charitas enim non quærit quæ ſua ſunt, ſed quæ Jeſu-Chriſti. Erat quippe de jure officii, ſi veritatem habet Evangelium, quod quidem habet, ſi rectè agitis ejus officium, ſi fideliter ejus negotium geritis, cujus repræſentatis figuram, magis eum timere, qui poteſt animam & corpus mittere in gehennam, quàm qui poteſt corpus occidere. Magis Deo obedire quàm hominibus, Patri, quàm Domino: Ejus exemplo, qui factus eſt Patri obediens uſque ad mortem. Mortuus itaque eſt ipſe pro nobis, nobis relinquens exemplum, ut ſequamur ejus veſtigia. Commoriamur ergo & nos ei ponamus animas noſtras pro liberanda Eccleſia à jugo ſervitutis, & oppreſſione tribulantis, quam ipſe fundavit, cujus comparavit libertatem ſanguine proprio, ne ſi ſecùs egerimus, meritò comprehendat nos illud Evangelicum: *Qui amat animam ſuam pluſquàm me, non eſt me dignus*. Optimè noſſe debueratis, quoniam ſi juſtum eſt, quod præcipit Imperator, ejus debetis exequi voluntatem; ſi verò contrarium, reſpondere: *Quoniam oportet nos magis obedire Deo, quàm hominibus*. Unum vobis dico, ut ſalva pace veſtra loquar, multo tempore ſilui, exſpectans ſi fortè inſpiraret Dominus vobis, ut reſumeretis vires, qui converſi eſtis retrorſum in die belli. Si fortè ſaltem aliquis ex omnibus vobis adſcenderet ex adverſo, opponeret ſe murum pro Domo Iſrahel, ſimularet ſaltem inire certamen contra eos, qui non ceſſant quotidie exprobrare agmini Domini. Exſpectavi, non eſt qui adſcendat. Suſtinui, non eſt qui ſe opponat. Silui, non eſt qui loquatur. Diſſimulavi ego, non eſt qui vel ſimulatione certet. Repoſita eſt mihi de reliquo querelæ actio, ut meritò clamare habeam: *Exurge Deus, judica cauſam meam*. Vindica ſanguinem Eccleſiæ, quæ eviſcerata eſt, quæ facta eſt oppreſſione exanimis. Sapientia enim eorum, qui oderunt ejus libertatem, adſcendit ſemper, nec eſt de cætero qui faciat bonum.

Utinam, Fratres dilectiſſimi, is eſſet nobis affectus in defenſionem libertatis Eccleſiæ, qui paret & propinatur nobis in ejus confuſionem litteris veſtris, ut credimus, minùs legitimè appellatoriis. Verùm fundata eſt ipſa ſupra firmam Petram, nec eſt qui eam poſſit evellere, etſi concutere. Ut quid ergo quæritis me confundere? Immò vos ipſos in me. Immò & me vobiſcum. Hominem qui ſuſcepi in me periculum, ſuſtinui tot opprobria, toleravi tot injurias, expertus ſum etiam proſcriptionem pro omnibus vobis. Expediebat quidem unum affligi pro Eccleſia iſta, ut vel ſic excutiatur à ſervitute. Diſcutite mente ſimplici cauſam iſtam, examinate negotium, diligenter attendite quis ejus debeat eſſe finis, ut deducta majeſtate Imperii, poſtpoſita penitus perſonarum acceptione, quarum Deus acceptor non eſt, faciat ipſe vobis intelligere, quid eſt quod egeritis, quidque quod intenditis agere. Auferat ipſe Deus velamen de cordibus veſtris, ut cognoſcatis quid agere debeatis. Dicat ex omnibus vobis qui noverit, ſi unquam poſt meam promotionem alicujus veſtrum tuli bovem aut aſinum, ſi alicujus pecuniam, ſi alicujus cauſam iniquè judicavi, ſi alicujus veſtrum diſpendio comparavi mihi compendium: Reddo quadruplum. Si verò non eſt quod offenderim, ut quid me ſolum derelinquitis in cauſa Dei? Quare vos ipſos vobis ipſis opponere curatis in cauſa iſta, qua nulla ſpecialior eſt Eccleſiæ? Nolite, fratres, nolite vos ipſos & Eccleſiam Dei, quantùm in vobis eſt, confundere, ſed convertimini ad me, & ſalvi eritis. Dominus enim dicit: *Nolo mortem peccatoris, quantùm ut convertatur, & vivat*. State mecum viriliter in prælio, apprehendite arma & ſcutum, & exurgite mihi in adjutorium. Accingimini gladio verbi Dei potentiſſimi, ut ſimul omnes fortiùs & validi valeamus unà reſiſtere pro officii noſtri debito adversùm malignantes, adversùm operantes iniquitatem, adversùm eos qui quærunt tollere animam Eccleſiæ, quæ eſt libertas, ſine qua nec viget Eccleſia, nec valet adversùm, qui quærunt hæreditate ſanctuarium Dei poſſidere.

Feſtinemus ergo ſimul omnes id agere, ne ira Dei deſcendat ſuper nos, tamquàm ſuper negligentes Paſtores & deſides. Ne reputemur canes muti, non valentes latrare. Ne exprobretur nobis à tranſeuntibus: *A Senioribus Babylonis egreſſa eſt iniquitas*. Reverà ſi me audieritis, ſcitote quoniam Dominus erit vobiſcum, & cum omnibus vobis in cunctis viis veſtris ad faciendam pacem, & defendendam Eccleſiæ libertatem. Alioquin judicet Deus inter me & vos, & Eccleſiæ confuſionem requirat de manibus veſtris. Quoniam velit nolit mundus, neceſſe eſt ipſam ſtare firmiter in verbo Domini, in quo fundata eſt, donec veniat hora ejus, ut tranſeat de hoc mundo ad Patrem. Judicabit Deus de eo, quod reliquiſtis me ſolum in certamine, nec eſt qui velit mecum adſcendere ad pugnam ex omnibus charis meis. Solum adeò, ut cogitet quilibet veſtrum vel dicat: *Væ ſoli, quia ſi ceciderit, non habet ſublevantem ſe*. Sed repoſita eſt mihi hæc ſpes mea in ſinu meo, quoniam ſolus non eſt, cum quo Dominus eſt, qui cum ceciderit, non collidetur: Supponit enim ipſe Dominus manum ſuam.

Ut itaque veniamus ad rem, dicite fratres mei, exciditnè à veſtra memoria, quid ageretur mecum, & cum Eccleſia Dei, dum adhuc eſſem in Anglia? Quid in exitu meo, quid poſt exitum, quid etiam agatur diebus iſtis. Quid maximè apud Northamtonam, cum iterùm judicaretur Chriſtus in perſona mea ante Tribunal Præſidis: Cum arctaretur Cantuarienſis ob injurias ſibi & Eccleſiæ Dei paſſim illatas, & ſine delectu, Romanam audientiam appellare. Bona ſua, quæ malè dicimus ſua,

cum

cùm ſint bona pauperum, patrimonium Crucifixi, quæ potiùs ei ſunt commendata, quàm donata, ſub Dei ponere protectione & Eccleſiæ Romanæ. Quis unquàm, etſi aliquando injuſtè proſcriptum Divina declaravit Clementia, vidit, audivit Cantuarienſem judicari, condemnari, cogi ad fidejuſſionem in Curia Regis, à ſuis præcipuè ſuffraganeis? Ubi eſt inventa iſta juris vel Canonum authoritas adverſa, immò perverſa perverſitas? Ut quid enormitas iſta non parit vobis erubeſcentiam, erubeſcentia non immittit confuſionem, confuſio non elicit pœnitentiam, pœnitentia non excutit ſatisfa ctionem coram Deo & hominibus? Ob tot quidem & tantas Deo & Eccleſiæ ejus illatas injurias, immò mihi propter Deum, quas ſuſtinere non debui ſalva conſcientia mea, nec ſine diſcrimine vitæ meæ potui emendare, nec diſſimulare ſine animæ periculo, elegi potiùs declinare ad tempus, ut habitarem ſalubriùs in Domo Domini, quàm in tabernaculis peccatorum, donec completa eſſet iniquitas, revelarentur corda iniquorum, manifeſtarentur cogitationes cordium. Ita tot injuriarum illatio fuit cauſa appellationis meæ. Hæc fuit occaſio receſſus mei, quem dicitis inopinatum, qui magis ſecundùm ea quæ proponebantur adverſùm me, quæ agebantur mecum, ſi veritatem loquimini qui noviſtis, debuiſſet fuiſſe inopinatus, ne impediretur præſcitus. Sed Domino vertente caſus adverſos in melius, proſpectum eſt Domini noſtri Regis honori & ſuorum, ne quid fieret in me in ipſius ignominiam, & generationis ſuæ. Meliùs etiam conſultum eſt his, qui ſuſpirabant in necem meam, qui ſitiebant meum ſanguinem, qui adſpirabant ad faſtigium Eccleſiæ Cantuarienſis, ut vulgò dicitur & creditur, in noſtram perniciem, utinam minùs ambitioſè, quàm avidè. Appellavimus, & appellati ſumus, rebus Eccleſiæ Cantuarienſis, noſtriſque, & noſtrorum, ſicut juris exigit ratio, in tuto manentibus, noſtram proſecuti ſumus appellationem.

Si nobis recedentibus, & in diſceſſu noſtro turbata ſunt, prout dicitis, ſibi imputet qui cauſam dedit, qui hoc procuravit. Facientis procul dubio culpa hæc eſt, non recedentis: Perſequentis, non declinantis injurias. Damnum enim dediſſe videtur, qui cauſam damni dedit. Quid plura? Præſentavimus nos Curiæ, noſtras & Eccleſiæ expoſuimus injurias, adventus noſtri cauſam & appellationis expoſuimus: Non adfuit qui nobis reſponderet vel in aliquo. Expectavimus, nec venit qui nobis aliquid objiceret. Nulla adverſum nos reportata ſententia, antequàm veniretur ad Regem: Nobis adhuc de more exſpectantibus in Curia, ſi fortè nobis aliquid opponeretur, ad noſtros acceſſum eſt Officiales, interdictum eſt eis, ne in aliquo ſuper temporalibus nobis obedirent, ne nobis vel noſtris quidquam miniſtraretur ab ipſis citra Mandatum Regis & conſcientiam. Te, Frater Londonienſis, cum Richardo de Welceſter & Eboracenſi, ſicut dicitur, dictante ſententiam. Feſtinatum eſt inde ad Dominum Regem: Viderit ipſe, in caput ejus convertatur, qui hoc dedit conſilium. Sine judicio, ſine ratione, poſt appellationem, nobis etiam adhuc in Curia morantibus, ſpoliata eſt Eccleſia, ſpoliati ſumus & nos cum noſtris, proſcripti & ipſi Clerici cum Laicis, viri cum mulieribus, mulieres cum infantulis in cunabulis: Addicta ſunt fiſco bona Eccleſiæ, patrimonium crucifixi: Pars pecuniæ converſa in uſus Regios, pars in tuos Frater Londonienſis, ſi vera ſunt quæ audivimus, & tuæ Eccleſiæ. Quam, ſi ita eſt, exigimus à te, præcipientes tibi in virtute obedientiæ, quatenus infra quadraginta dies poſt iſtarum ſuſceptionem litterarum, quidquid inde tuliſti, vel in uſus Eccleſiæ tuæ converſum eſt, remota omni occaſione & dilatione, infra tempus prænominatum nobis integrum reſtituas. Iniquum enim eſt, & juri valdè contrarium, Eccleſiam ditari de alterius Eccleſiæ incommodo. Si laudas authorem, ſcire debes ſuper rebus Eccleſiæ ablatis eum legitimè non poſſe præſtare authoritatem, qui violentam facit injuriam.

Quo ergo jure perverſo, quo Canonum ordine tranſpoſito poterunt ſe tueri raptores ſacrilegi, bonorum Ecclaſiaſticorum invaſores, non reſtitutis ablatis Eccleſiæ? Opponentnè appellationis obſtaculum? Abſit. Quæ nova, immò quæ juri contraria introducitis in Eccleſias iſtas? Videte quid agatis. Certè cudetur in vos ſaba iſta, & in Eccleſias veſtras, ſi non meliùs vobis proſpexeritis. Periculoſè enim ageretur cum Eccleſia Dei, ſi raptor ſacrilegus, alienorum bonorum invaſor, maximè Eccleſiæ, tutus eſſet adversùs eam appellationis auxilio. Fruſtrà enim juris implorat auxilium, qui juri non obtemperat; immò qui eſt juri contrarius, ſunt-ne iſtæ injuriæ, quas addimus injuriis, labores quos laboribus adjicimus, quia iſta & alia enormia, quæ fiebant, & quæ fiunt in Eccleſia iſta, non ſuſtinuimus, quia gravati appellavimus, quia receſſimus à Curia, quia auſi ſumus ſuper injuriis Eccleſiæ & noſtris conqueri, & ſuper his omnibus non tacemus, quia iſta paramus corrigere? Periculoſè ecce affligitur, cui ſaltem conquerendi ſolatium denegatur. Vos amici mei, qui altiora ſapitis inter alios, qui geritis vos aliis prudentiores; quoniam ſolent filii hujus ſæculi prudentiores eſſe filiis lucis, ut quid decipitis fratres veſtros & ſubditos? Quare inducitis eos in errorem iſtum? Quæ authoritas, quæ ſcriptura contulit hanc Principibus prærogativam in Eccleſiaſticis, quam vos vultis eis conferre? Nolite Fratres, nolite jura Regni & Eccleſiæ confundere. Diſcretæ quidem ſunt Poteſtates iſtæ, quarum una vim & poteſtatem ſortitur ex alia. Legite ſcripturas, & invenietis quot & qui periere Reges, qui viſi ſunt ſibi Sacerdotale officium uſurpare. Provideat ergo veſtra diſcretio, ne ob iſtam preſſura Divina vos atterat injuriam. Quam, ſi venerit, non effugietis de facili.

Conſulite etiam Domino noſtro Regi, qui ejus comparatis gratiam Eccleſiæ diſpendio, ne, quod abſit, pereat ipſe, & domus ejus tota, ſicut periere qui in conſimili deprehenſi ſunt delicto. Si verò ab hoc incæpto non deſtiterit, qua animi conſcientia non puniemus iſta, qua puritate conſcientiæ iſta diſſimulabimus? Diſſimulet quidem qui hanc habet diſſimulandi authoritatem, non ego, ne veniat in animam meam iſta diſſimulatio. Innuitis litteris veſtris, immò apertè dicitis me Regno reclamante, Eccleſia etiam ſuſpirante & ingemiſcente, fuiſſe promotum. Scitis quid dicat veritas? Os quod mendacium ſcienter loquitur, occidit animam. Verba

ba verò Sacerdotis ſemper comitem debent habere veritatem. Deus bone, nunquid non erubeſceret aliquis de plebe iſta dicere? Conſulite conſcientias veſtras, advertite formam electionis, conſenſum omnium ad quos ſpectabat electio, aſſenſum Principis per filium ſuum, & eos qui ad hoc miſſi ſunt. Filii etiam cum omnibus primatibus Regni. Si aliquis eorum contradixit, ſi reclamavit vel in aliquo, loquatur qui noverit, dicat qui eſt conſcius. Si verò inde turbatus fuerit aliquis, non dicat pro ſua moleſtia toti Regno & Eccleſiæ factam fuiſſe injuriam. Litteras quoque Domini Regis, & omnium veſtrum diligentiùs attendite, poſtulantes nobis cum multa inſtantia Pallium, & obtinuiſſe. Sic ſe habet rei veritas. Verùm ſi quem torſit invidia, ſi quem afflixit ambitio, ſi cui tam pacifica, tam legitima, tam ſine contradictione facta electio dolorem & amaritudinem impreſſit animi, eatenus ut ob hoc machinetur & velit turbari omnia, indulgeat ei Dominus & nos, eò quod culpam ſuam minimè taceat, ſuamque animi indignationem in conſpectu omnium publicè confiteri non erubeſcat.

Dicitis me de exili ſublimatum ab ipſo in gloriam. Non ſum reverà Atavis editus Regibus. Malo tamen is eſſe, in quo Nobilitas generis degeneret. Fortè natus ſum de paupere tugurio? Sed cooperante Divina clementia, quæ novit facere miſericordiam cum ſervis ſuis, quæ eligit humile ut confundat fortia, in exilitate mea, antequàm accederem ad ejus obſequium, ſatis copioſè, ſatis abundanter, ſatis honorificè, ſicut ipſi noviſtis, prout abundantiùs inter vicinos meos & notos, cujuſcumque conditionis fuerint, converſatus ſum. Et David, de Poſtfœtantes aſſumptus, conſtitutus eſt ut regeret Populum Dei, cui aucta eſt fortitudo & gloria, quoniam ambulavit in viis Domini. Petrus verò de arte piſcaria electus, factus eſt Eccleſiæ Princeps, qui ſanguine ſuo meruerit pro nomine Chriſti in cœlis habere coronam, & in terris nomen & gloriam. Utinam & nos ſimiliter faciamus. Succeſſores enim Petri ſumus, non Auguſti. Novit Dominus, quo intuitu nos ipſe deſideraverit ſublimari. Reſpondeat ei ſua intentio, & nos reſpondebimus ei pro officii noſtri debito, fideliùs per miſericordiam Dei in ſeveritate, quam qui blandiuntur ei in mendaciis. Meliora enim ſunt verbera amici, quàm fraudulenta oſcula inimici.

Impingitis nobis ingratitudinis notam. Per quandam inſinuationem credimus, quia nullum peccatum criminale eſt quod importet infamiam, niſi proceſſerit ex animo. Unde ſi quis homicidium invitus commiſerit, etſi homicida dicatur & ſit, non tamen homicidii reatum incurrit. Sic dicimus: Etſi Domino noſtro Regi obſequium debeamus jure Domini, ſi teneamur ad reverentiam præſtandam jure Regio, ſi Dominum ſuſtinuimus, ſi filium paterno affectu convenimus, ſi in conventum, non auditi & dolentes, neceſſitate officii cenſuram ſeveritatis exercemus, plus credimus nos pro ipſo facere & cum ipſo, quàm contra ipſum. Plus ex eo promereti gratiam, quàm ingratitudinis notam vel pœnam. Sæpiſſimè certè beneficium confertur invito. Unde commodiùs ejus proſpicitur indemnitati, qui etſi non aliàs, urgente neceſſitate revocatur à perpetratione delicti. Præterea defendit nos ab ingratitudinis nota Pater noſter & Patronus, qui eſt ipſe Chriſtus. Jure Paterno tenemur ad ejus obedientiam, qua non obſervata puniemur juſta exhæredationis pœna. Poteſt enim Pater exhæredare filium ex juſta cauſa. Ipſe enim dicit: *Si non annunciaveris impio iniquitatem ſuam, & moriatur in delicto ſuo, ſanguinem ejus de manu tua requiram*. Ergo ſi delinquentem non convenimus, ſi non audientem non corripimus, ſi pertinacem non coercemus, committimus in Mandatum, & tanquàm inobedientiæ rei jure exhæredamur. Jure Patronatus, quo ejus ſumus liberi juſtitiæ per ejus gratiam, obligamur ei ad reverentiam & obſequium. Unde quoniam nemini, niſi ſalva ejus fide, tenemur obnoxii, ſi ſit contra eum in diſpendium Eccleſiæ pertinaciter, meritò, ſi non punimus commiſſum pro ea parte ſollicitudinis, in quam vocati ſumus, collatum revocabit à nobis ob ingratitudinem ipſe ſolus beneficium, ex quo verè apparebimus ingrati.

Proponitis nobis periculum Eccleſiæ Romanæ, jacturam temporalium. Periculum quidem noſtrum & noſtrorum, nec fit mentio de periculo animarum. Intentatis etiam comminatorium de receſſu Domini Regis, quod abſit, à fidelitate & devotione Romanæ Eccleſiæ. Abſit, inquam, ut Domini noſtri Regis devotio & fides ob temporale commodum vel incommodum à fidelitate & devotione diſcedat Eccleſiæ. Quod quidem criminale & damnabile eſſet in privato, nedum in Principe, qui multos ſecum trahit poſt ſe. Abſit etiam, quod quis ejus fidelis hæc unquam cogitare debeat, nedum dicere ſupinus aliquis, nedum Epiſcopus. Videat diſcretio veſtra, ne oris veſtri verba inficiant aliquem, vel plures, in animæ ſuæ diſpendium & damnationem, ad inſtar calicis aurei, qui dicitur Babylonis, interiùs & exteriùs veneno illiniti, de quo cum quis biberit, non timeat venenum, cum viderit aurum, & ſic in publicum veniat veſtri operis affectus. Ille enim, qui non fallitur, opus furtivum producit in lucem, & machinationes denudat iniquas. In tribulatione quidem & ſanguinis effuſione conſuevit Eccleſia creſcere & multiplicari. Proprium enim eſt Eccleſiæ, ut tunc vincat cum læditur, tunc intelligat cum arguitur, tunc obtineat cum deſeritur. Nolite ergo fratres ſuper ipſam flere, ſed ſuper vos ipſos, qui facitis vobis nomen, ſed non grande ex hoc facto & dicto ex ore omnium. Qui provocatis in vos Dei odium & univerſorum. Qui paratis Innocenti laqueum, qui cuditis novas & ingenioſas rationes in ſubverſionem libertatis Eccleſiæ. Fratres per miſericordiam Dei in vanum laboratis. Stabit enim ipſa Eccleſia, etſi ſæpiùs concuſſa, in ea fortitudine & firmitate, in qua firmiter fundata eſt, donec filius ille perditionis ſurgat, quem non credimus de partibus occidentalibus adſcenſurum, niſi perversè mutatus fuerit ordo rerum, & ſeries ſcripturarum. Si verò de temporalibus agatur, plus timere debemus animæ periculum, quàm temporalium. Scriptura verò dicit. *Quid prodeſt homini totum mundum lucrari, animæ verò ſuæ ſuſtinere diſpendium?* Periculum itaque noſtrum & noſtrorum penitùs abjicimus. Non enim timendus eſt ille, qui corpus perdit, ſed qui corpus & animam.

Argui-

Arguitis nos ſuper ſuſpenſione venerabilis fratris noſtri Saresberienſis Epiſcopi, & excommunicatione Joannis illius ſchiſmatici Ex-Decani, priùs, ut dicitis, inflicta pœnaliter, quàm de cognitione proceſſa legitimè, quàm de ordine judiciorum canonicè prodita. Reſpondemus, quoniam utrumque iſtorum notavit juſta pœnæ ſententia, illum ſuſpenſionis, excommunicationis iſtum. Si perfectè tenetis negotii ſeriem, ſi rectè attenditis judiciorum ordinem, non erit, ut credimus, hæc veſtra ſententia. Hoc quidem habet authoritas, quæ vos latere non debet, quoniam in manifeſtis & notoriis non deſideratur iſta cognitio. Perpendite diligentiùs, quid actum ſit à Saresberienſi ſuper Decanatu poſt Domini Papæ prohibitionem & noſtram, ſub excommunicatione factam, & tunc rectiùs intelligetis, ſi de manifeſta inobedientia ſuſpenſio rectè ſequitur. Unde Beatus Clemens: *Si Prælatis ſuis non obedierint cujuſcumque ordinis univerſi, omneſque Principes tam inferioris quàm ſuperioris ordinis, atque reliqui populi, non ſolùm infames, ſed etiam extorres à Regno Dei, & conſortio fidelium, & à liminibus ſanctæ Dei Eccleſiæ alieni erunt.*

De Joanne de Oxeneford dicimus, quia diverſis modis excommunicantur diverſi: Alii lege eos denunciante excommunicatos, alii ſententia notati, alii communicatione & participatione excommunicatorum. Illum verò, quoniam incidit in hæreſim damnatam communicando Schiſmaticis, & Domini Papæ excommunicatis, reatumque & maculam excommunicationis in ſe contraxit, quæ peſtis more lepræ inficit & intingit, conſimilique pœna facientes & conſentientes confundit, & quoniam contra Domini Papæ Mandatum expreſſum, & noſtrum ſub anathemate, Decanatum Saresberienſem excommunicatus uſurpavit, denunciavimus & excommunicavimus, & excommunicatum firmiter tenemus. Et quod de eo factum eſt in Decanatu, & ſuper Decanatu, caſſavimus, & caſſatum tenemus, ſicut & Dominus Papa jam ipſemet caſſavit authoritate octavæ ſynodi, cujus hæc eſt ſententia: *Si quis palam vel abſconsè eum excommunicato locutus fuerit, aut junctus communione, ſtatim in ſe contrahit excommunicationis pœnam.* Et Concilium clarè dicit: *Qui communicaverit cum excommunicato, ſi Clericus eſt, deponatur.* Videat ergo diſcretio veſtra, ne quis veſtrum cum eo communicaverit. Calixtus enim Papa dicit: *Excommunicatos quouſque à Sacerdotibus nullus recipiat ante utriuſque partis examinationem juſtam, nec cum eis in oratione, aut in cibo, aut potu, aut oſculo communicet, aut* Ave *eis dicat. Quia quicumque in his vel aliis prohibitis ſcienter excommunicatis communicaverint, juxta Apoſtolorum inſtitutionem ſimili excommunicationi & ipſi ſubjacebunt.* Hic eſt ordo Canonicus, non Canonibus, ut credimus, incognitus, ſed authoritate Canonum fultus.

Et ne miremini, ſi quandoque condemnatur abſens. Legite Paulum, qui abſens publicè fornicantem cum noverca ſua non convictum teſtibus, non confeſſum, etiam abſentem, cujus crimen omnes ſciebant, & non arguebant, ſicut vos iſtius, quem non de jure defendit Regia Poteſtas, ejecit à Cœtu fidelium, & judicavit eum tradi Sathanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus fieret, ſicut nos iſtum. Cæterùm quoniam hoc tempore in partibus noſtris multa hujuſmodi, & ſatis gravia, in abſentia noſtra fiunt enormia, quæ de cętero, licèt abſentes corpore, præſentes tamen authoritate, ſalva animi noſtri conſcientia prętérire non debemus, nec poſſumus incorrecta, tibi frater Londonienſis, qui noſſe debueras illud Gregorii ſeptimi: *Si quis Epiſcopus fornicationi Presbyterorum aut Diaconorum, vel crimen inceſtus, in ſua Parochia, pretio, precibuſvè, ſive gratia interveniente conſenſerit, vel commiſſum authoritate ſui officii non impugnaverit, à ſuo ſuſpendatur officio.* Illudque Leonis: *Si qui Epiſcopi talem conſecraverint Sacerdotem, qualem eſſe non liceat, etiamſi aliquo modo damnum proprii honoris evaſerint, ordinationis jus ulteriùs non habebunt, nec ulli unquam Sacramento intererunt, quod immeritò præſliterunt.* Quoniam in iſtorum ſententiam Canonum, ſicut pro certo audivimus, deliquiſti dupliciter, mandamus tibi, & in virtute obedientiæ mandando injungimus, quatenus, ſi ita eſt, infra tres menſes poſt iſtarum ſuſceptionem litterarum, venerabilium fratrum veſtrorum Coepiſcoporum conſilio de tanto exceſſu ſic ſtudeas te offerre correctioni & ſatisfactioni, ne cęteri tuo exemplo in conſimile delictum incidant, & nos pro negligentia tua debeamus tibi ſeveriùs Mandatum proponere.

Opponitis nobis contra metum gravaminum non remedium per appellationem, ſed impedimentum, quo minùs, ſicut intelligimus, exerceamus adverſùm malefactores, invaſores bonorum Eccleſiaſticorum, diſciplinæ cenſuram Eccleſiaſticæ; ne in Dominum noſtrum Regem, vel terram ſuam, in perſonas veſtras & Eccleſias, aliquid ſtatuamus eo ordine, quo progreſſi ſumus contra Saresberienſem, ſicut dicitis, & ejus Decanum. Abſit à nobis, ut aliquid in eum vel terram ſuam, in vos & Eccleſias veſtras inordinatè ſtatuerimus vel ſtatuamus. Sed quid eſt, ſi eo delinquitis modo, vel conſimili, quo jam deliquit Saresberienſis, numquid hac appellatione poteſtis ſuſpendere authoritatem noſtram, ne in vos vel Eccleſias veſtras ſeveritatis diſciplinam exerceamus, ſi delicti enormitas hoc exiget? Advertite diligentiùs, ſi hæc legitima appellatio, & quæ ſit hæc appellationis forma. Scimus quoniam omnis appellans aut ſuo nomine appellat, aut alieno. Si ſuo, aut à gravamine quod ei infertur, vel quod timet ſibi inferri. Certum tenemus, quòd nullum vobis gravamen, Deo gratias, à nobis illatum eſt, unde debeatis ad appellationis confugere remedium. Nec credimus vos ad præſens habere cauſam adverſùm nos aliquam, quæ ſpecialiter veſtra ſit. Si contra metum gravaminum, ne quid de cætero ſtatuam in vos vel Eccleſias veſtras, videte ſi ſit iſte metus qui debeat cadere in homines conſtantiſſimos, ſi hæc ſit appellatio quæ debeat ſuſpendere omnem authoritatem & poteſtatem noſtram, quam habemus in vos & Eccleſias veſtras. Creditur verò à ſapientibus, credimus & nos eam nullius eſſe momenti, tum quia formam appellationis habere non videtur, tum quia rationi conſentanea non eſt, immò totius juris penitùs auxilio deſtituta.

Si alieno appellaſtis nomine, aut Domini Regis, aut alterius. Si non alterius, Domini Regis. Si Domini Regis, certè noſſe debuerat diſcretio veſtra, quoniam introductæ ſunt appellationes ad propulſandam injuriam, non ad inferendam: ad

ſublevandos oppreſſos, non ad ampliùs opprimendos. Unde ſi quis non confidentia juſtæ cauſæ, ſed cauſa afferendæ moræ, ne contra eum feratur ſententia, appellaverit, hujuſmodi appellationem non eſſe recipiendam. Quis enim erit Eccleſiæ ſtatus, ſi ſubverſa ejus libertate, ſi rebus ejus occupatis ac detentis, Epiſcopis à propria ſede expulſis, vel non pacificè cum omni ſecuritate omniumque ablatorum reſtitutione admiſſis, raptores, occupatores, invaſores, ne coerceantur, liberè, appellaverint, & ſe defenderint per appellationem? Quæ erit iſta Eccleſiæ deſtructio? Videte quid agatis, quidque dicatis. Nonne Vicarii Chriſti eſtis, nonne vices ejus in terra geritis, nonne veſtrum eſt convenire, corripere, coercere malefactores, ut vel ſic deſiſtant Eccleſiam Dei perſequi? Ut quid non nimis eſt, ſi ipſi ſævierint in Eccleſiam, niſi & nos pro eis vobis ipſis & Eccleſiæ in ejus perniciem opponatis? Quis unquam audivit hæc mirabilia? Et audietur & prædicabitur in omni populo & gente, ſuffraganeos Cantuarienſis Eccleſiæ, qui cum Metropolitano ſuo ob defenſionem Eccleſiæ, ejuſque libertatis, haberent vivere & mori, omniaque ſuſtinere diſpendia, velle ad Mandatum Regium, quantum in ipſis eſt, ſuſpendere poteſtatem ipſius & authoritatem, ne ſeveritatis diſciplinam exerceat in delinquentes adversùs Eccleſiam. Unum certè ſcio: Duorum perſonam ſimul gerere non rectè poteſtis, appellantium & appellatorum. Vos eſtis qui appellaſtis, vos eſtis adversùm quos appellatur. Nonne una eſt Eccleſia, & vos de corpore ejus eſtis? En certamen ſatis legitimum Cadmæum, ut qui membra ſunt Eccleſiæ, ineant certamen cum Capite ſuo, quod eſt Chriſtus. Timeo fratres, ne, quod abſit, dicatur de vobis: *Iſti ſunt Sacerdotes, qui dixerunt, ubi eſt Dominus? Et tenentes legem neſcierunt eam.* Præterea diſcretionem veſtram latere non credimus, quoniam non ſolent audiri appellantes, niſi quorum intereſt, aut quibus mandatum eſt, aut qui negotium gerunt alienum. Intereſtnè veſtra, ut non coerceantur delinquentes adversùs Eccleſiam? Abſit. Immò certè contrarium. Si verò qui ſubvertit Eccleſiæ libertatem, qui bona ipſius invadit & occupat, ac in ſuos convertit uſus, in ſui defenſionem minimè ſuper hoc auditur appellans, multò minùs & pro eo appellantes. Ergo nec Domino Regi ſuffragatur à vobis pro ipſo edita, nec videtur vobis prodeſſe pro ipſo *Appellatio* emiſſa. Unde ſi in hoc caſu appellare non poteſt, nec mandare, ſic nec vos ſuper hoc ab ipſo Mandatum ſuſcipere. Adjicimus etiam vos in parte iſta nullatenus ejus gerere poſſe negotium. Nemo enim Epiſcoporum alterius contra ſe negotium gerere poteſt, maximè in oppreſſione Eccleſiæ, cujus ipſe defenſor eſt: & præſertim unde generaliter læditur Eccleſiæ conditio. Ergo ſi nec veſtra intereſt appellare, nec ſuper hoc Mandatum valetis ſuſcipere, nec alienum gerere negotium, nec auditur appellatio veſtra, nec de jure tenetur.

Eſt-ne iſta devotio, conſolatio veſtra, fraternæ charitatis affectus Metropolitano veſtro, pro vobis omnibus exulanti, à fraternitate veſtra exhibitus? Indulgeat vobis Deus hanc inclementiam. An ignoratis Fratres, quòd chaos magnum in fraudem legis & canonum inter nos & vos firmatum ſit, ut non poſſit aliquis de veſtris ſine diſcrimine capitis, vel captionis, vel truncationis membrorum, ad nos tranſire, etſi de veſtris aliqui liberiùs poſſent, ſi vellent ad nos tranſmeare? Et idcircò miramur, quem ordinem exigitis, ubi nullus ordo circa nos, circa Eccleſias vel Eccleſiaſticas perſonas, ſed horror, qui utinam ſempiternus non ſit, & injuriæ obſervantur? Cum ſpoliati ſimus, & noſtri. Quorum quidam, tam Clerici quàm Laici, capti redempti ſunt poſt appellationem factam apud Northamtonam, & veſtram adversùm nos. Cùm etiam poſt iſtam, quam dicitis, appellationem edictum generale ſit propoſitum, ſicut dicitur, ut nemo de noſtris inventus ſit in terra Anglicana, qui non capiatur: Nemo veſtrum vel aliorum amicorum noſtrorum litteras noſtras vel Nuncios audeat ſuſcipere. Et hæc reverentia appellationi debita, exhibita, & obſervata, infra cujus tempus, ſi juſta eſt, nil innovari oportet: Vos ipſi videritis. Quo ergo jure, quo ordine deſideratis à nobis litteras veſtras & Nuncios benignè ſuſcipi & audiri? Non hoc ideò dicimus, quidquid nobiſcum agatur & cum noſtris, ut quidquam circa perſonam Domini Regis vel terram ſuam, circa perſonas & Eccleſias veſtras unquàm inordinatè fecerimus, vel per Dei miſericordiam facturi ſimus.

Credebamus quidem, ſi rectè intelligitis, ſi cupitis utiliter Eccleſiæ ſubvenire, de nimis ordinata & longa patientia magis à vobis culpari, quàm de ſeveritatis mora commendari. Mora enim trahit ad ſe periculum: Quia nimis ordinata patientia plus habet remiſſionis quàm commendationis, plus vitii quàm virtutis. Et inde eſt quòd breviter vobis dicimus & affirmamus conſtanter, Dominum noſtrum Regem nullatenùs fore injuſtè gravatum, ſi adversùs eum, à Domino Papa & à nobis ipſis legitimè litteris & Nuntiis ac ſæpiſſimè conventum, ſatisfacere cum poſſit nolentem, ſeveritatis cenſura proceſſerit. Non enim injuſtè gravatur, quem jus punit legitimè. Et ut omnia breviſſimo fine concludam, certum tenete, quoniam raptores, invaſores, occupatores bonorum Eccleſiæ, ejuſque libertatis ſubverſores nec tuetur juris authoritas, nec appellatio defendit. Prætereà fratres, ſi cupitis ei prodeſſe, prout juſtum eſt, quod & nos cupimus, novit Deus qui ſcrutator eſt cordium, procurate ei ſubvenire illo modo, quo non offendatis in Deum, non in Eccleſiam, non in ordinem veſtrum. Quo etiam expeditiùs & ſalubriùs animæ ſuæ periculum, quod jam in foribus eſt, valeat evadere. Hæc idcircò diximus, ſi inſpirante ei Divina clementia, de conſilio veſtro ſatisfecerit Eccleſiæ, gaudebit ipſa de filii ſui reverſione, & cum gratiarum actione & devotione multiplici parata fuit, & eſt ſemper eum ſuſcipere. Gaudebimus & nos.

Judicium verò veſtrum, quo dicitis eum ſatisfacere volentem, paratum etiam ſatisdare, ſi ſuper aliquo de libertatibus Eccleſiæ inter ipſum & nos, ſicut dicitis, orta eſt contentio, quod quidem ſatis miramur, ſi alicui veſtrum hoc eſt in dubium, cùm toti ferè mundo ſit notum, quoniam non eſt conſentaneum rationi, immò penitùs juri contrarium, ſi non ſuſcipimus, immò quia non ſuſcipimus, in quo delinquimus? Eſtnè cauſa iſta ſufficiens, eſtnè peremptoria, quo minùs ſæpiſſimè & canonicè conventus, non ſatisfaciens, injurias ſuperaddens

dens

dens injuriis, ſeveritate Divina coerceatur? Abſit. Scimus enim vos nulla ratione in hac cauſſa judicis officio inter ipſum & nos fungi poſſe. Tum quia adverſarii ejus eſtis, & eſſe debetis in ea ob defenſionem libertatis Eccleſiæ, cujus partis defendendæ, officii veſtri neceſſitate, cura vobis commiſſa eſt, & ſollicitudo credita: quam ſi negligenter omittitis, ſi periculoſè diſſimulatis, vos ipſi videritis. Tum quia non legimus ſuperiores ab inferioribus, Metropolitanos maximè à ſuis Suffraganeis, judicari poſſe. Tum quia nobis & Eccleſiæ quidam veſtrum ſuſpecti ſunt. Utinam non omnes: diverſis rationibus, quas in præſenti tacemus.

Audiat itaque Dominus meus poſtulationem fidelis ſui, conſilium Epiſcopi, Patris exhortationem, ut benefaciat ei Deus, & augeat dies ejus, & annos filiorum ipſius in tempora longa. Permittat Eccleſiam frui pace & libertate ſub ipſo, tanquàm ſub Rege Chriſtianiſſimo, Eccleſiam Romanam ut jure & libertate in terra ſua, quam habere debet, & habet in cæteris Regnis. Reſtituat Cantuarienſi Eccleſiæ & nobis jura ſua & libertates, & omnia ablata cum pace & ſecuritate noſtra, ut liberè & quietè poſſimus Deo militare ſub ipſo, & ipſe debeat obſequio noſtro uti, prout ei placuerit, ſalvo honore Dei & Eccleſiæ Romanæ, & ordine noſtro. Iſtæ ſunt dignitates Regiæ, leges optimæ, quas petere debet Rex Chriſtianiſſimus & obſervare & quibus gaudere debet, & ſub ipſo florere Eccleſia. Iſtæ ſunt leges obtemperantes legi Divinæ, non derogantes, quas qui non obſervaverit, inimicus Dei conſtituitur. *Lex enim Domini immaculata, convertens animas*. De legibus enim ſuis dicit Dominus: *Leges meas cuſtodite*. Et Propheta: *Væ qui condunt leges iniquas, & ſcribentes ſcripſerunt injuſtitias, ut opprimerent pauperes in judicio, & vim facerent cauſſæ humilium populi Dei*. Non erubeſcat ergo Dominus meus redire ad cor, humiliari in cordis contritione & humilitatis manſuetudine coram Domino, ſatisfacere ei & Eccleſiæ ipſius de illatis injuriis. Cor enim contritum & humiliatum Deus non deſpicit, ſed amplectitur ſinceriùs. Sicut & Sanctus David, qui cùm peccaſſet, humiliavit ſe coram Domino, petivit miſericordiam, & obtinuit veniam. Sic & Rex Ninive & civitas tota, cum interminata eſſet ſubverſionis ſeveritas, quoniam in cinere & cilicio humiliavit ſe Domino, mutata ſententia meruit ultionis cenſuram contritione cordis & lachrymarum compunctione redimere.

Non hæc, fratres, vobis ſcribimus, ut facies veſtras confundamus, ſed ut lectis litteris noſtris & intellectis valeatis & velitis officii veſtri neceſſitates fortiùs & validiùs exercere. Opto vos de cætero ſemper meliùs agere, ut ſit nobis pax celerior, & amplior libertas Eccleſiæ. Orate pro nobis, ut non deficiat in tribulatione iſta fides noſtra, ſed & ſecurè poſſimus dicere cum Apoſtolo: *Quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque aliqua creatura poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ ſubjecit nos tribulationi, donec veniat qui venturus eſt, qui faciet nobiſcum miſericordiam ſuam, & ducet nos in terram promiſſionis, terram fluentem lacte & melle, quam non dabit niſi diligentibus ſe*. Valete omnes ſemper in Domino, & inſtantiùs oret, petimus, pro nobis tota Anglicana Eccleſia.

## EPISTOLA CXXVIII.

### Clerus Cantiæ Provinciæ Alexandro Papæ.

*Patri ſuo & Domino, ſummo Pontifici Alexandro, Provinciæ Cantuarienſis Epiſcopi, & perſonæ per eorundem Diœceſes locis pluribus conſtitutæ, Domino Patrique debitum charitatis & obedientiæ famulatum.*

VESTRAM, Pater, meminiſſe credimus Excellentiam, vos devotum filium veſtrum, Dominumque noſtrum Chariſſimum, illuſtrem Anglorum Regem, per venerabiles fratres noſtros, Londonienſem & Herefordenſem Epiſcopos, directis jam dudum litteris conveniſſe, & de corrigendis quibuſdam, quæ Sanctitati veſtræ in ipſius Regno corrigenda videbantur, Paterna gratia commonuiſſe. Qui mandatum veſtrum debita veneratione ſuſcipiens, ut ſatis notum eſt, ad veſtra quidem monita non iratus intumuit, non elatus obedire contempſit, verùm agens gratias Paternæ correptioni, Eccleſiæ ſe ſtatim ſubmiſit examini, aſſerens de ſingulis, quæ juxta veſtri formam mandati ſibi diligenter expreſſa ſunt, Eccleſiæ Regni ſui ſe pariturum judicio, & quæ corrigenda decerneret, ipſius ſe conſilio, laudabili quidem & in Principe dignè commendabili devotione correcturum. Ab hoc verò non recedit propoſito, non mentem revocat à promiſſo. Sit qui ſedeat, qui cognoſcat & judicet Divini reverentia timoris, non majeſtatem præ ſe ferens, ſed ut filius obediens judicio ſiſtere, legitimæque parere ſententiæ, & ſe legibus alligatum Principem præſto eſt in omnibus exhibere. Unde nec interdicto, nec minis, nec maledictionum aculeis ad ſatisfactionem urgeri neceſſe eſt divinarum ſe legum examini ſponte ſubdentem. Ejus enim opera nequaquàm luci ſe ſubtrahunt, nec occultari tenebris ulla ratione depoſcunt. Rex namque fide Chriſtianiſſimus, in copula caſtimoniæ conjugalis honeſtiſſimus, pacis & juſtitiæ conſervator ac dilatator incomparabiliter ſtrenuus, hoc votis agit, totiſque in hoc fervet deſideriis, ut de Regno ejus tollantur ſcandala, cum ſpurcitiis ſuis eliminentur peccata, pax totum obtineat atque juſtitia, & alta ſecuritate & quiete placida ſub ipſo gaudeant & refloreant univerſa. Qui cùm pacem Regni ſui enormi inſolentium quorundam Clericorum exceſſu non mediocriter aliquando turbari cognoſceret, Clero debitam exhibens reverentiam, eorundem exceſſus ad Eccleſiæ judices retulit Epiſcopos, ut gladio gladius ſubveniret, & pacem, quam regebat & fovebat in populo, ſpiritualis Poteſtas fundaret & ſolidaret in Clero. Qua in re partis utriuſque zelus enituit: Epiſcoporum in hoc ſtante judicio, ut homicidium, & ſi quid hujuſmodi eſt, ex-authoratione ſola puniretur in Clerico; Rege verò exiſtimante pœnam hanc non condignè reſpondere flagitio, nec ſtabiliendæ paci benè proſpici, ſi Lector aut Acolythus quemquam perimat, ut ſola jam dicti ordinis amiſſione tutus exiſtat. Clero itaque ſtatuto cœlitùs ordini deferente, Domino verò Rege peccatum juſto, ceu ſperat, odio perſequente, & pacem altiùs radicare intendente, ſancta quædam oborta eſt contentio, quam excuſat, ut credimus, apud Dominum ſim-

ſimplex utriuſque partis intentio. Hinc non dominationis ambitu, non opprimendæ Eccleſiaſticæ libertatis intuitu, ſed ſolidandæ pacis affectu eò progreſſum eſt, ut Regni ſui conſuetudines & dignitates, Regibus ante in Regno Angliæ à perſonis Eccleſiaſticis obſervatas, & pacificè ac reverenter exhibitas, Dominus noſter Rex deduci vellet in medium, & ne ſuper his contentioſus funis traheretur impoſterum, notitiæ publicæ delegari. Adjuratis itaque per fidem, & per eam quæ in Deum ſpes eſt, majoribus natu Epiſcopis, aliiſque Regni majoribus, retroacti temporis inſinuato ſtatu dignitates requiſitæ, palam prolatæ ſunt, & ſummorum in Regno virorum teſtimoniis propalatæ. Hæc eſt Domini noſtri Regis in Eccleſiam Dei toto orbe declamata crudelitas, hæc ab eo perſecutio, hæc operum ejus perverſorum rumuſculis undique divulgata malignitas. In his tamen omnibus, ſi quid fuerit periculoſum animæ, ſi quid ignominioſum Eccleſiæ, Regni ſui conſilio ſe correcturum, devotione ſanctiſſima jamdiù eſt pollicitus, & conſtantiſſimè pollicetur. Et quidem pacis optatum finem noſtra, Pater, ut ſperamus, obtinuiſſet jam poſtulatio, ſi non iras jam ſopitas, & ferè prorſus extinctas, Patris noſtri Domini Cantuarienſis de novo ſuſcitaſſet exacerbatio. Verùm hic, de cujus modeſtia redintegrationem gratiæ huc uſque ſperabamus, ipſum quem monitis emollire, quem meritis & manſuetudine ſuperare debuerat, per triſtes & terribiles litteras, devotionem Patris aut Pontificis patientiam minimè redolentes, cum in pacis perturbatores exercitum nuper ageret, durè ſatis & irreverenter aggreſſus eſt, in ipſum excommunicationis ſententiam, in Regnum ejus interdicti pœnam comminando. Cujus ſi ſic remuneratur humilitas, quid in contumacem ſtatuetur? Si ſic æſtimatur obediendi prompta devotio, in obſtinatam perverſitatem quonam modo vindicabitur? Minis quoque gravibus ſuperaddita ſunt graviora. Quoſdam namque fideles & familiares Domini noſtri Regis, primarios Regni proceres, Regiis ſpecialiter aſſiſtentes ſecretis, in quorum manu conſilia Regis & negotia Regni diriguntur, non citatos, non defenſos, non, ut ajunt, culpæ ſibi conſcios, non convictos aut confeſſos, excommunicationis innodavit ſententia, & excommunicatos publicè denunciavit. Adjecit etiam, ut venerabilem fratrem noſtrum, Dominum Sareſberienſem Epiſcopum, abſentem & indefenſum, non confeſſum aut convictum, Sacerdotali priùs & Epiſcopali ſuſpenderit officio, quam ſuſpenſionis ejus cauſa comprovincialium aut aliquorum etiam fuiſſet arbitrio comprobata. Si hic itaque judiciorum ordo circa Regem, circa Regnum tam præpoſterè, ne dicamus inordinatè, proceſſerit, quidnam conſequi poſſe putabimus? Dies enim mali ſunt, & occaſionem habentes malignandi quàm plurimam, niſi ut tenor pacis & gratiæ, quoniam Regnum & Sacerdotium uſque modò cohærent, abrumpatur, & nos cum commiſſo nobis Clero in diſperſionem abeamus exilii, aut à veſtra, quod abſit, fidelitate recedentes ad ſchiſmatis malum, in abyſſum iniquitatis & inobedientiæ provolvamur? Compendioſiſſima quippè via hæc eſt ad omne Religionis diſpendium, ad Cleri pariter populique ſubverſionem ac interitum. Unde ne Apoſtolatus veſtri tempore tam miſerè ſubvertatur Eccleſia, ne Dominus Rex & ſervientes ei populi à veſtra, quod abſit, avertantur obedientia, ne totum, quod privatorum conſilio machinatur, poſſit in nos Domini Cantuarienſis iracundia, adversùs eum & ipſius mandata, Domino noſtro Regi aut Regno ejus, nobis aut commiſſis nobis Eccleſiis gravamen aliquod importantia, ad ſublimitatem veſtram voce & ſcripto appellavimus, & appellationis terminum diem Adſcenſionis Dominicæ deſignavimus, eligentes apud vos in omne, quod ſanctitati veſtræ placuerit, humiliari, quam ad ſublimes animi ipſius motus, noſtris non id exigentibus meritis, de die in diem tœdioſiſſimè prægravari. Conſervet incolumitatem veſtram, Eccleſiæ ſuæ in longa tempora profuturam, omnipotens Deus, in Chriſto dilecte Pater.

## EPISTOLA CXXIX.

*Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.*

ABUTITUR Eccleſiæ patientia Rex Angliæ, & tanta immanitate in Sponſam Chriſti jugiter ſævit, ut Petrus, cujus fidei & zelo illa commiſſa eſt, gladium cogatur educere, & perſecutorum Chriſti in virtute Sancti Spiritus malitiam cohibere. Iteratò enim rapitur Chriſtus, & ad Crucem trahitur, Diſcipuli diſperguntur, qui tamen ad impetum turbinis non abjecerunt omninò fidem, aliis iterùm machinantibus quomodò filium Dei prodant in oſculo pacis, & ſub juris obtentu & reverentia legis juſtitiam ſubjicere valeant, & Deum legitimè impugnare. Quia memores officii noſtri, & judicium Dei, in quo nulli parcetur culpæ, formidantes, pro juſtitia mutire auſi ſumus, dati ſumus in opprobrio multis, expoſiti pro Chriſto periculis omnibus, tanquàm ſignum ad ſagittam. Tandem addicti exilio cum omnibus noſtris, Clericis & Laicis, mulieribus & parvulis, puſillis & majoribus, ut nec reverentia ordinis, nec conditio ſexus, nec ætatis miſeratio quidquàm iræ detraheret aut furori. Multi eorum jam in exilio mortui ſunt: quos, quoniam innocenter pro juſtitia patiebantur, confidimus ad requiem convolaſſe, & cum electis laborum ſuorum recepiſſe mercedem. Plurimi verò adhuc expectant miſericordiam Dei, in fame & ſiti, in frigore & nuditate. Alii tenentur in vinculis: inter quos Capellanus noſter Religioſus, qui de conſcientia & conſenſu Regis remanſerat in Anglia, ipſo poſt illam, quam dicunt, appellationem mandante tenetur afflictus in carcere. Hæc omnia ſuſtinuimus, tentantes an per patientiam manſuetudinis noſtræ poſſemus aliquo modo mitigare ſævitiam ejus. Sed quantò plura patimur, tantò magis crudeſcit immanitas, ut publicè fateatur ſe nullo modo poſſe placari, niſi ei ad nutum exponatur Eccleſia, & de conſenſu veſtro recipiantur ab omnibus conſuetudines, immò perverſitates ſuæ, non modò Canonibus & legibus adverſæ, ſed Evangelio Chriſti penitus inimicæ. Quia ergo non acquieſcimus, & prædicamus Deo potiùs obediendum quàm homini, quærit animam noſtram, ut cum ea auferat Eccleſiæ libertatem, & in Regno ſuo Sedis Apoſtolicæ Privilegia uſquequaque convellat.

Hoc propoſito nuper in capitulo Ciſtertienſi pro-

ximo

ximo denunciavit inimicitias toti ordini, & quòd omnes domos eorum exterminabit à terra ſua, niſi Ciſtertienſes me Exulem & proſcriptum pro Domino, & fidelitate Eccleſiæ Romanæ, & Cleti libertate, ejiciant à Monaſterio Pontiniacenſi, invito Abbate loci & fratribus, qui pro reverentia precum veſtrarum, & Chriſtianiſſimi Regis Franciæ & Optimatum Galliæ interventu, benigniſſimè & liberaliſſimè plurimam mihi & meis, quod eis rependat Altiſſimus, humanitatem exhibuerunt, & adhuc, ſi licuerit, exhibere parati ſunt. Et licèt tribulemur & conteramur ſoli cum parvulis noſtris, qui fidem divitiis & deliciis prætulerunt, pro libertate totius Eccleſiæ, tamen ad ſubverſionem juſtitiæ & libertatis, quorundam Epiſcoporum citra mare & ultra nititur conſilio, qui præ cæteris ſapientes ſunt ut faciant mala, & eloquentes ut dedoceant legem. Hi ſunt os ejus, hi calamus, horum freti auxilio fautores ejus gloriantur, quòd noſtris confodiant jaculis, & ſpoliis opprimant. Habent fiduciam, quòd Jordanis influat in ora eorum. Veruntamen reſpondebit eis juſtitia ſua, & nos per miſericordiam Dei Petrus, cum quo & pro quo dimicamus, in fortitudine brachii veſtri expediet. Annunciavimus impio ſæpiùs impietatem ſuam, ne ſanguis ejus requiratur de manibus noſtris. Minas intentaſtis & vos, ut vel ſic evitaret laqueum damnationis. Sed ipſe obſurdeſcens ad omnem Domini vocem, ſeipſum præcipitavit in laqueum, dum violentas manus injecit in Sacerdotem. Leges impugnat, immò & Evangelii, quantum in ipſo eſt, ſtatuta convellit. Suam ponit cum ſchiſmaticis portionem, quibus communicat, & cum eis vanas & nefarias contrahit obligationes, & anathematis ſententiam ſciens & prudens incurrit. Novit enim & ipſe, quòd qui violentas manus in Clericos injicit, facto ipſo excommunicatus eſt. Nonnè facientis culpam habet in talibus, qui fieri mandat, immò compellit? David legitur interfeciſſe Uriam, ſed gladio filiorum Ammon. Achab arguitur & punitur effudiſſe ſanguinem Naboth, quod miniſterio impiorum factum nomine ejus, & ratihabitione convincitur placuiſſe.

Placeat itaque dignationi veſtræ tantis mederi morbis, & noſtræ, immò Eccleſiæ afflictioni proſpicere, ut ſeveritate juſtitiæ abſolutionem quærere compellatur, qui temeritate ſua, & contemptu legis, & poteſtate in caput ſuum, operum pravitate anathematis condemnationem intorſit. Epiſcopus Londonienſis honorem uſurpavit in Anglia contra morem antiquum & perpetuam æquitatem, ut glorietur in Provincia noſtra nihil mandari poſſe aut ſtatui, niſi per ipſum, aliis non æquanimiter ferentibus Phariſaicum hoc ejus ſupercilium. Diſſimulavimus primò, exinde corripuimus hunc tumorem, ſed quia ad perniciem indureſcit, eum diu ſine correctione non poterimus ſuſtinere. Cohibeat Dominus linguam Londonienſis à malo, & labia Lexovienſis ne loquantur dolum, ad interitum cui miniſtrant conſilia, & etiam ſuum. Joannes Oxeneford Sanctitatis veſtræ præſumit apparere conſpectibus, & quaſi re benè geſta, & ſchiſmaticis de ſchiſmate perpetrando, quod exinde convaluit, præſtito juramento, iteratis dolis Apoſtolicam Sedem appetit, ut quam perjurio nequivit ſubvertere, impura purgatione & fraudibus exquiſitis decipiat. Qui niſi characterem beſtiæ reportet in fronte, timemus ne quidquid honoris reportaverit ſibi, in confuſionem Sedis Apoſtolicæ, & totius Eccleſiæ ignominiam, & confortationem ſchiſmaticorum convertatur. Cætera poſuimus in ore nunciorum noſtrorum, quibus, ſi placet, fidem habeat Majeſtatis veſtræ dignatio, & provideat ne innocentia noſtra periclitetur in adventu Domini Wilhelmi Papienſis, per quem perſecutores noſtri palam gloriantur ſe operaturos noſtram depoſitionem. Ignoramus tamen an in hac venturus ſit poteſtate, ſed certum habemus, quòd niſi cogamur à Majeſtate veſtra, nullius nos, niſi ſanctitatis veſtræ, credemus judicio. Meminiſſe poteſtis, ſi placet, qua fide nobiſcum, qua charitate nobiſcum ambulaverint quidam, qua ſinceritate procuraverint preces Regis Angliæ, juſtificantes cauſam hominis Eccleſiam perſequentis, adversùs quem terra clamat exigentibus culpis, & cœli revelabunt, niſi quia velatæ non ſunt & occultæ iniquitates ejus. Abſit ab Eccleſia Dei, ne illa compleantur, quæ Presbyter, Clericus memorati Amici noſtri & Domini, nuper promiſit Regi Angliæ: ſcilicet ut cauſam, quæ inter nos vertitur, Legatus ad Regis definiat voluntatem. Frater Sacerdotis, qui tenetur in vinculis, expediet cætera. Miſeremini, ſi placet, noſtri, & eorum, immò totius Eccleſiæ Dei.

## EPISTOLA CXXX.

*Bartholomæo Exonienſi Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.*

MULTA quidem ſcribenda eſſent, ſed anguſtia temporis & neceſſariarum tumultus occupationum cogunt, ut ea perſtringam potiùs quàm exponam. Recepi nuper, authore Domino, fratrem meum benignitati & liberalitati veſtræ congratulantem in plurimis, & me præter plurimam, quam habeo ad vos, devotionem fecit & magis obnoxium. In primis verò adventu cujuſdam amiciſſimi noſtri recepi litteras, quibus me voluit præmunire, & vos, ſi fieri poſſet, per me: quando Rex præcepit per Jocelinum de Baillolio, & quoſdam alios Miniſtros pietatis ſuæ, vos & Dominum Vigornenſem ſic habendos in omnibus & tractandos, ut capitales inimicos Regni, & publicæ ſalutis hoſtes. Utinam vanus ſit timor meus. Sed quidquid Epiſcopi in appellatoriis ſuis Papæ de eo ſcripſerint, quidquid prædicent de pietate & manſuetudine ejus, de juſtitia & affabilitate, de reverentia Sacerdotii, nihil adeò impium eſt in Deum, in homines inhumanum, quod Franci & Latini de eo faciliùs non credant. Unde plurimùm mirantur & ſtupent qui audiunt, qua conſcientia, qua impudentia, qua fronte auſi fuiſtis aſſerere, ſcribere, & Epiſcopalis authoritatis characteribus confirmare innocentiam hominis, cujus injuſtitiæ ſunt omnium fabula, cujus ſupplantationes & violentias Mundus agnovit. Quomodò in ſubverſione juſtitiæ falſum dedit tot & tantorum Patrum venerabilis Univerſitas pro malitia teſtimonium? Nam ſcripti veſtri verba ſunt hæc pro Rege, cujus cauſam Notarius veſter juſtificare conatur: *Rex omnem promittit juſtitiam, & tam factis implere paratus eſt. Et dulce reputat*

*putat*

*putat obſequium, cum monetur ut corrigat, ſi quid offenderit in Deum. Nec ſolùm ſatisfacere, ſed etiam, ſi jus exigat, in hoc ſatiſdare paratus eſt.* Et poſt pauca ſubjungit eundem ſe judicio in his, quæ ſunt Eccleſiæ, nec in modico ſubtrahentem, ſed colla Chriſti jugo ſubdentem. Et paulo ſuperiùs: *Dominum Regem non quidem nunquàm peccaſſe dicimus, ſed ſemper Domino paratum ſatisfacere confidenter dicimus & prædicamus.* O inquiunt, quàm ſana, quàm ſancta prædicatio Epiſcoporum Angliæ, quàm ſincerum, quàm incorruptum pro libertate Eccleſiæ teſtimonium! Quàm vera eſt aſſertio Sacerdotum, qui illud prædicant, quod Mimus aut Hiſtrio ſine diſpendio verecundiæ non loqueretur! Si fidem, quam non habet, deſiderat Scriba veſter, & ſi qui ei conſentiunt, exeundum eſt eis de orbe Latino, ne quoties hæc prædicaverint, *Quare Peregrinum*, Vicinia rauca reclamet. Et ne tamen adverſus Eccleſiam pro conſuetudinibus, immò pravitatibus avitis teſtimonium daret ſapiens ille Tabellio, & facundus adverſùs populum teſtificator, inſeruit ſcripto veſtro: *Rex à Domino conſtitutus paci per omnia providet ſubjectorum, & ut hanc conſervet Eccleſiis & commiſſis ſibi populis, dignitates Regibus ante ſe debitas & exhibitas ſibi vult & exigit exhiberi.* Quid hæc audiens Eccleſia Gallicana? *Ita*, inquit, *Deus & Evangelii verba adjuvent eos, à quibus & pro quibus hæc ſcripta ſunt.* Providet forſitan pacem omnibus, ſed à longè: quia præſentialiter omnia turbat. Dicunt Epiſcopi, aut forſitan, ut veriùs dicatur, Epiſcopus: *Quoniam pax eſt*. Et omnes è contra clamant: *Quia pax non eſt, ſed amaritudo omnium amariſſima.* Si verò non niſi debitas exigit conſuetudines, ſicut veſter Demoſthenes affetit, illis profectò debuerat eſſe contentus, quæ non ſunt Divinis legibus inimicæ, quæ bonis moribus non adverſantur, quæ Sacerdotium non dehoneſtant, quæ periculum non ingerunt animarum, quæ Matris Eccleſiæ, de cujus manu ſuſcepit gladium ad ipſam tuendam & injurias propulſandas, non ſubruunt libertatem. Sed in notis ipſius omnia contraria ſunt, ſicut ſcriptura ejus, Sanctorum patrum authoritate & ſummi Pontificis ore damnata teſtatur, & quotidianæ querelæ Cleri & populi: & timeo ne Pontifices ipſi contra ſcripta ſua venire cogantur, & deprædicare quod prædicant, & quam modò damnant, juſtificare cauſſam, & quam juſtificant, condemnare. Signata eſt atteſtatio eorum omnium quidem concepta nomine, ſed trium dumtaxat Epiſcoporum roborata ſigillis: Archi-Synagogi videlicet Londonienſis, & Domini & Amici mei, cui interim parco, Epiſcopi Vintonienſis, & æquè doctrina & eloquio pollentis, veteris quidem ſcholaſtici, ſed novitii Epiſcopi Herefordenſis. Quorum præeminebat authoritas, ſi non opinioni bonæ conſenſus iniquitatis, & manifeſtæ falſitatis atteſtatio, ſcripto utrumque & ſigillorum munimine convincente, præjudicaret. Alii interim, quos libelli concludit inſcriptio, mitiùs arguuntur: quia non facilè credi poteſt, ut tot ſapientes convenerint, tot contulerint Religioſi in fraudem Divinæ legis & Canonum, & in perniciem Eccleſiæ conſcripſerint, unde convaleſcat & prævaleat uſquequaque iniquitas, & juſtitia opprimatur. Sed, ut audio, omnes illi ſcripto præſtiterunt authoritatem. Quod ſi ante viderint, impiiſſimum fuit tantæ iniquitati teſtimonium perhibere; ſi non viderint, ſtultiſſimum alienæ iniquitati ſuorum impoſitione characterum præſtare authoritatem.

Sed quid in re conſpicua, cum ex neceſſitate plura dicenda ſint, protendo ſermonem? Nam pagina illa, etſi veſtrorum ceſſaret opera, noſtrorum tamen diligentia ad Romanum defertur Pontificem, qui & mores illius, quem juſtificatis, ex multis novit indiciis, & facilè deprehendet, qua ſinceritate Epiſcoporum concepta ſit hæc atteſtatio, quæ fuerit intentio ſcribæ veſtri, qui quoniam, Deo aliter diſponente, quod ambiebat, eſſe non potuit Cantuarienſis Archi-Epiſcopus in Anglicana Eccleſia de conſenſu, conſilio, & authoritate eorum, qui Chriſtum perſequuntur, factus eſt Archi-Synagogus. Scripſit ei nuper Dominus Rex per Radulphum Dicetenſem, Archi-Diaconum ſuum, quod ſe, totum Regnum ſuum, & cauſam quæ inter ipſum & Eccleſiam vertitur, ipſius tanquàm Patris & fideliſſimi amici committat arbitrio. Et præcipit ut ſui officiales ei in omnibus uſquequaque obediant. Si quid ergo vobis vel Eccleſiæ veſtræ, aut Domino Vigornenſi incubuerit, illum faciatis conveniri, ut pro vobis & Eccleſia Dei commoneat Regem, qui ſicut in illa nobili Epiſtola ſua, quæ jam Provincias & Regna circuit, teſtatus eſt, *Dulce putat obſequium, cum admonetur ut corrigat, ſi quid deliquit in Deum.* Nam qui delinquit in proximum, in Deum quoque delinquit. Et ſponſum exhonorat Chriſtum, quicumque inhonorat Eccleſiam, ejus ſponſam. Sunt enim corpus unum. Immò & ſpiritus unus. Et quod amplius eſt, collatione gratiæ quodammodò ſunt Deus unus, dum admirabili commercio illa, quæ carnis ſunt ex natura primitiva, Deo impertit, ut ab illo plenitudinem Divinæ naturæ recipiat, & oleo exultationis quadam ratione conſortii abundet ab illo, & effluat tota. Primitivam naturam dixerim, ne abuſionis inveteratus mos natura reputetur, juxta quem *omnes ſumus natura filii iræ*. Non quòd in ea conditi ſimus, ſed quia in eam degeneravimus. Nam, ut ait orator, uſus altera natura eſt, à quo difficillimum eſt avelli. Nec tamen Archi-Synagogum idcircò conveniendum cenſeo, quia multùm ſperem vos ipſius patrocinio poſſe proficere, ſed ut veritas ampliùs eluceſcat, & ut in verbis mendacii, quod Spiritus Sanctus inhibet per Prophetam, ulteriùs nemo confidat.

Ut paucis concludam quod ſentio, aut ſcriptura, quæ ſolvi non poteſt, fallax & falſa eſt, & veritas Dei à ſeipſa degenerat, aut in laqueis ſuis comprehendentur iniqui. Et qui fratri foveam parat, prior in eam incidet. Chriſte te ipſum convenio, te, qui indeficiens veritas es, appello, in extremo die judicii tuum, ſi ratio permiſerit, redargutúrus mendacium, niſi quo judicio quis judicaverit judicetur, & menſuram condignam recipiat pro menſura. Certè ſpiritus ſapientiæ eſt qui loquitur: *Quia per quæ peccavit quis, per hæc & punitur.* Primus homicida Cain occiſus eſt; Pharao, dum ſubmergere moliebatur, ſubmerſus eſt; Adonizedech viciſſitudinis hujus expertus eſt legem. Cham, dum ſervitutem aliis affectabat indicere, perpetua ſervitute damnatur. Et in omni gente & ætate, ſi quis Divinæ diſpenſationis animadvertat hiſtoriam, planè cognoſcet ſemper eſſe conformitatem quandam culpæ & pœnæ. Quod loquor experimur & nos, agnoſcimus juſtum flagellum culparum conſcii

ſcii, exſpectantes, ſed non deſiderantes in proximo, ut virga corripientis retorqueatur in tortores & adverſarios noſtros. Mallemus enim quòd redirent ut filii, quàm ut, quod eis imminet, torqueantur ut ſervi. Nam talium genus non niſi ſuppliciis emendatur. Scribit Ezechiel, & verum eſt, quia qualis conſultor, talis & Propheta ejus. Et à facie Domini Spiritus mendax egredietur adhuc, ut ſit in ore omnium Prophetarum Achab, & ſimilium Regum. Sic & Rex Anglorum, ut dicunt, qui Appellatorias Archi-Synagogi audierunt, Epiſcopos ſibi conformes habet, qui, ut de aliis ſcriptum eſt, docuerunt linguam ſuam loqui mendacium, & ut iniquè agerent laboraverunt. Sollicitat alios ut ſubvertat, & eum alii ſollicitando ſubvertunt. Quàm glorioſam, quàm Catholicam, quàm piam Epiſtolam Colonienſi Epiſcopo ſchiſmatico nuper miſerit, ex reſcripto ejus, quod vobis mittitur, poteſtis conjicere, ut pateat omnibus quàm verum ſit, quod de pietate & de juſtitia Regis noſtri tanta confidentia prædicatur.

Ad ipſum quoque nuper venerunt ex parte de Monte Ferrandi jam Illuſores, Abbas Scluſenus, & Electus Hipporienſis, poſtulantes unam filiarum Regis filio Marchionis, conſtantiſſimè repromittentes, quia Cantuarienſem Archi-Epiſcopum deponi facient, dummodò filiam petitam obtineant. Rex ſub hac ſpe direxit Nuncios cum eis, Joannem ſcilicet Cumin, Radulphum de Thamerwurda, & Joannem de Oxeneford, in quem à Decanatu eſt lata ſententia, & Summi Pontificis authoritate ac ſcripto roborata. Scriptum verò eſt penes Cantuarienſem Archi-Epiſcopum, primatem Angliæ, & Apoſtolicæ Sedis Legatum, cujus ſententiam, quam tulit in deprædatores Cantuarienſis Eccleſiæ & Regis conſiliarios, Dominus Papa ratam habuit, & confirmavit, & ab Epiſcopis Ciſmarinis & Tranſmarinis præcepit obſervari. Ei namque & legatio data eſt, & primatus totius Angliæ confirmatus. Scripſit ſuper hoc: Londonienſis jam recepit litteras, vobis omnibus oſtendendas.

Prætereà memoratus Archi-Epiſcopus & Legatus Apoſtolica authoritate excommunicavit, & excommunicari juſſit omnes qui portus obſervant, ut impediant appellantes vel appellatos, aut ex pia devotionis cauſa tendentes ad Apoſtolorum limina, vel ad ipſum qui Apoſtolicas vices habet & agit: præcepit etiam, ut hanc ſententiam ejus faciant omnes Epiſcopi per ſuas Diœceſes publicari. Licèt autem appellationem, quam adversùs eum fecerunt Epiſcopi, nullius credat eſſe momenti, tamen oportebat, ut qui eam aliquas vires habere opinantur, utpotè Rex, Epiſcopi, & proceres, ponentes prudentiam carnis brachium ſuum, omnia ad Archi-Epiſcopum pertinentia in eodem ſtatu eſſe permitterent. Nihil innovari debet appellatione pendente. Poſtea verò de mandato Regis captus eſt Wilhelmus Capellanus, & alii Clerici, ut de Laicis taceatur: Eccleſiæ poſſeſſionibus ablatis atrociter tractatæ ſunt. Unde & Archi-Epiſcopus Regem ipſum denunciavit Domino Papæ in Canonem incidiſſe, & facto ſuo eſſe excommunicatum, niſi fortè Sedes Apoſtolica Leges Eccleſiaſticas cenſeat Civilibus comparandas, quæ, ſicut ait Anacharſis Schyta, telis aranearum conferuntur, retinentibus quidem muſcas, ſed tranſmittentibus volatilia grandiora. Præceperat autem Dominus Papa, ut Bituricenſis, Rothomagenſis, Turonenſis, Burdigalenſis, & Eboracenſis obſervent, & in ſuis Provinciis faciant obſervari ſententiam, quam Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, Sedis Apoſtolicæ Legatus, ferret in malefactores Cantuarienſis Eccleſiæ, & ſuos. Hoc tamen adjecit in litteris illis, quia non dat mandatum, ut perſonam Regis excommunicet, ſed nec prohibet quidem, quia eum poteſtate ſua privare non debet, præſertim cum idem Rex patientia Eccleſiæ abutatur in multis. Præcepit etiam ſub anathemate, ut omnes, qui de mandato Regis Clericorum Archi-Epiſcopi reditus receperunt & bona, omnia cum integritate eiſdem reſtituant quibus ablata ſunt, quia Rex, qui in cauſa prædonis verſatur, nulli poteſt authoritatem præſtare.

Egi ſatis apud Cantuarienſem, ne litteræ iſtæ procederent, ſed conſilium prævaluit aliorum ſuadentium, ut dum Dominus Papa ſupereſt, cujus mortem Rex deſiderare cognoſcitur, ſibi indulto privilegio & beneficiis utatur. Præſertim cum ad patientiam ejus ſemper erubeſcat inhumanitas & immanitas Regis. Cæterùm ſi ad vos mandata hæc pervenerint, nullum occaſione eorum, quæ nobis ablata ſunt apud vos, periculum timeatis: quia quidquid de rebus noſtris fiet ad Beneplacitum veſtrum, nos illud authore Deo ratum & gratum habebimus. Perſonatus enim retinentes & jura, mobilium jacturam non magni facimus, dum proficiat vobis. Excuſavimus innocentiam veſtram apud Dominum Cantuarienſem, & ſatis excuſata eſt, ut nulli ſuadenti contrarium fidem habeatis. Præmetitur & timet pericula veſtra, ut vos malit cum aliis exultare Deo, quàm inutiliter & probosè conteri mundo. Vos utramque partem ponderate, & de conſilio ejus & noſtro ſemper ſequimini meliora, id eſt, quæ Deo, ſi innotuerit vobis, magis placita fuerint. Quod ſi & illud ambiguum eſt aut occultum, fides ſequenda eſt: quia quod non eſt ex ea, peccatum eſt. Mittit ergo litteras vobis vocationis, Apoſtolica authoritate præcipiens, in virtute obedientiæ, & in periculo ordinis veſtri, ut infra quadraginta dies à ſuſceptione earum, occaſione & dilatione poſtpoſita, accedatis ad ipſum, audituri mandatum Domini Papæ, & de neceſſitatibus Eccleſiæ tractaturi. Vos autem, ſi videritis vobis expedire, mandato quidem utemini, ſin autem, ſic accipiatis de conſenſu mandantis, quaſi mandatum non fuerit. Non enim vobis laqueum procuravimus, ſicut alicui ſuorum negligens diligentia præparavit, ſed puero dedimus in mandatis, ut magiſtro Baldewino Archi-Diacono, aut R...... filio Ægidiæ, Fratri veſtro, tradat litteras, & poſteà, ſi eas volueritis recipere vel videre, fiat pro beneplacito veſtro. Hoc autem pro certo ſciatis, quia niſi Rex Wilhelmum Capellanum reddiderit, in caput ejus feretur ſententia anathematis, nec ei amodò parcetur in aliquo, ſi talia attentare præſumpſerit.

EPI-

## EPISTOLA CXXXI.

*Henrico Regi Angliæ Gilbertus Londonienſis Epiſcopus.*

TANTA nos, Domine mandati moles ad præſens opprimit, tanta ſe nobis authoritas opponit, ut conſilium pariter & auxilium à vobis expetere ſumma compellamur neceſſitate. Nam quod authoritas Apoſtolica præcipit, hoc appellatio non ſuſpendit. Nec adversùs mandatum poteſt ullum eſſe remedium, cum quod præcipitur implere neceſſe ſit, aut inobedientiæ reatum incurrere. Die namque Beati Pauli, cum Londonii ad Altare conſiſteremus, litteras Domini Papæ de manu cujuſdam nobis penitus ignoti ſuſcepimus, quibus legatio in totam Angliam, excepto Eboracenſi Epiſcopatu, Domino Cantuarienſi conceditur., & authoritate confirmatur. Omnibus etiam nobis ipſius Regni Epiſcopis eadem authoritate injungitur, quatenus ei, tanquàm Apoſtolicæ Sedis Legato, humiliter obediamus, & ad ejus vocationem abſque contradictione conveniamus, & ſuper his quæ ad noſtrum ſpectant officium, ei plenè reſpondeamus, & quæ ſtatuerit, firmiter obſervanda ſuſcipiamus. Adjicitur etiam, ut omnes, qui Beneficia Clericorum Archi-Epiſcopi in eorum abſentia mandato veſtro perceperunt, ad plenam eorum infra duos menſes reſtitutionem anathematis ſententia, omni appellatione remota, compellamur. Denarium etiam Beati Petri à fratribus & Coepiſcopis noſtris præcipimur exigere, & Nunciis deſtinatis ad nos integrè conſignare. Litteras etiam Legationis jam dictæ, & litteras Archi-Epiſcopi, quas ad plures tranſmittit Epiſcopos, ipſis aut mittere aut præſentare præcipimur, ſi in noſtri ſtatus & ordinis integritate ulteriùs perſeverare curamus. Ad pedes itaque ſublimitatis veſtræ corde poſtrati deſpoſcimus, ne ob magna negotia, quæ cura Regia ſubminiſtrat, reſpicere deſinatis in nos, ſed ne in ſummam noſtri ignominiam ex toto redigamur in nihilum, pietate Regia provideatis. Quod quidem benè facietis, ſi mandatis Apoſtolicis pace veſtra obediri conceſſeritis, & reddito Denario Beati Petri, & Clericis quæ ſua ſunt in miſericordia veſtra reſtitutis, Epiſcopis omnibus mandaveritis, ut ſi in litteris Archi-Epiſcopi adversùs Regni conſuetudines gravamen aliquod intellexerint, ad Dominum Papam ſtatim, vel ad Legatos, qui diriguntur ad vos, confidenter appellent. Sic enim opus miſericordiæ perficietis, & nos ab inobedientiæ reatu conſervabitis, & cauſæ veſtræ ne in aliquo detrimentum accipiat, communi omnium appellatione providebitis. Doceat vos Dominus facere voluntatem ſuam, & eam ſublevare moneat, quam ad præſens experimur, anguſtiam. Valeat Dominus meus in Chriſto chariſſimus.

## EPISTOLA CXXXII.

*Wilhelmus Papienſis Gilberto Londonienſi Epiſcopo.*

AMICITIÆ ratio, qua vobis adſtringimur, & illuſtriſſimo Regi Angliæ, ſerviendi diligendique propoſitum nullatenus immutandum plurima perſuadet, ut his quæ honori ſuo ac veſtro conſona videantur, facilem præbeamus aſſenſum. Inde eſt quod ea, quæ nobis per litteras intimaſtis, quatenus facultas indulſit, diligenti ſollicitudine ſtuduimus promovere. Sicut enim ex quo Domini Regis notiam ſuimus aſſecuti, vigili opera elaboravimus efficere, ut eum Eccleſia Romana materno ſinu ſpecialiter amplecteretur & extolleret, ità ex quo perturbationes emerſerunt, cum omni ſedulitate curavimus ſuadere, ut tolerantia præjudicium ſeveritati faceret, & Regiæ dignitatis inſpectio, ſervitiaque innumera ampliorem ſibi locum, quam imminuta devotio & reverentia poſtmodùm fortè ſubtracta apud Apoſtolicam manſuetudinem vendicarent. Nihil itaque, labore noſtro vigilique cura interveniente, adhuc eſt ultionis ſeu ſeveritatis adhibitum, nihilque de cætero proventurum, quod abſit, nos authore Domino ſperamus effecturos, donec per miſericordiam Dei aperiatur plenæ pacis via, & priſtinus amor inter Eccleſiam & ipſum penitùs reformetur.

## EPISTOLA CXXXIII.

*Abbati Sancti Edmondi Joannes de Sareſberia.*

CICERONEM in Epiſtola ad Marcellum ſcripſiſſe memini, quia ſapientis judicio refert plurimùm, cui quis obligetur. Et honeſti Viri gravatur animus, quoties eum aut rei familiaris anguſtia, aut articulus temporis illi conſtituit debitorem, quem ratio honeſtatis & morum titulus coli prohibet vel amari. Et hoc quidem, ut arbitror, eleganter & verè dictum eſt. Quod ſi fideliter exauditur, nec à naturæ conſortibus vinculum ſubtrahitur charitatis, nec contemplatione naturalis conſortii, erroris quoque participatione confœderat moribus diſſidentes. Benè igitur cum his agitur, qui in ratione accepti beneficii viris honeſtis ſolummodò obligantur. Quorum, ut de teſtimonio conſcientiæ loquar, unus ego ſum, quem Divina dignatio inductum à procella tempeſtatis hujus, emergentis ab Aquilone contra Eccleſiam, non permiſit eſſe ex cauſa liberalitatis, mihi aut meis exhibitæ, multorum debitorem, cum tamen ante obſequiis & beneficiis promeruerim multos. Siquidem jam exilii mei quartus agitur annus, & tertius proſcriptionis, nec poſſum niſi paucorum fide amicorum vel pauca & parva ad animum reducere monimenta. Nam plurimi in Focinſ videntur incidiſſe ſententiam, dicentis:

*Dat pœnam laudata fides, cum ſuſtinet illos,*
*Quos fortuna premit. Fatis accede, Deiſque.*
*Et cole felices, miſeros fuge. Sidera terris.*
*Ut diſtant, ut flamma mari, ſic utile recto.*
*Nulla fides unquam miſeros elegit amicos.*

Hæc profectò eſt prudentia, Deo procul dubio inimica, mendax, plena turpitudine, vitiorum mater & nutrix, & quam parens & altrix virtutum, & officiorum moderatrix Philoſophia non modò fidelium, ſed etiam Gentilium veriſſimis & evidentiſſimis rationibus damnat & deteſtatur. Præſcribit enim, quoniam utile & honeſtum ſe prædicatione mutua circumſcribunt, ut nihil unius admittat nomen, quod non & alterius exigat rationem. Hoc utriuſque Teſtamenti adſtruit pagina, hoc conſona voce Eccleſiæ Doctores prædicant, quoniam quæ inhoneſta & turpia ſunt, diſpendium quidem

quidem ſalutis ingerunt, & nulla ratione poſſunt eſſe utilia. Quid enim proderit homini, ſi mundum lucretur univerſum, & animæ ſuæ detrimenta conquirat? Sed ad vocem hanc vulgares amici obſurdeſcunt, qui volunt beneficiis obligari, non obligare. Qui fidem umbratilem, veram enim non habent, ponunt & deponunt ad arbitrium fortunæ. Qui ut qualitercumque vivant, vivendi, quæ penes ſolam virtutem ſunt, abjiciunt cauſas.

Expertus hæc loquor, & paucis obnoxius, quibus utique tantò arctiori vinculo obligatus ſum, quantò ſinceritas fidei eorum probatior ex perſpicuis indiciis enitescit. Sed in primis horum nobis merita veſtra præcipuum dedere locum: & ſi illa diſcutiantur ad purum, jure & meritò dixerim primum. Multa ſunt enim & magna, & unde clareſcunt magis, neceſſaria ſæpè: ut quorum uſus frequens, immò quotidianus eſt, gratiam jugiter ad largientem cogant augeri, nihil excidit à memoria: de univerſis & ſingulis gratias ago, reputans etiam illa mihi à veſtra liberalitate eſſe exhibita, quæ ex relatione Nuncii mei, & veſtrarum teſtimonio litterarum voluiſtis & præcepiſtis meis uſibus exhiberi. Neſcio enim qua ſecreti diſpenſatione conſilii amicus & ſocius meus magiſter G....... Mandato veſtro non paruit, ſubtrahens aut differens auxilium, quod veſtra dilectio neceſſitati meæ & meorum decreverat exhibendum. Non enim facilè crediderim, quod ille præter meritum meum, & contra opinionem omnium hoc fecerit, ut mihi noceat, ſed aliqua diſpenſatione, cujus rationem ignoro, veſtrum ſuſpendit beneficium. Sed devotionis meæ ad vos & gratiarum actionis nemo ſuſpendit affectum. Gaudeo verò, quod cum Epiſcopi ſub appellationis obtentu languorem Eccleſiæ, quæ authore Domino convaleſcet in brevi, ſtuduerunt protelare, vos, ut audio, tendiculas eorum eleganti veritatis & juſtitiæ compendio declinaſtis, ut nec poneretis cum iniquis portionem malitiæ, nec ſit quod ante Provinciæ Præſides vobis de jure debeat imputari. Illi ſcripſerunt & prædicant, quod *Rex dulce putat obſequium, cum monetur ut corrigat, ſi quid delinquit in Deum.* Numquid adeò excœcati ſunt, ut eum dubitent hac Eccleſiæ vexatione, & innocentum, ut de aliis taceam, parvulorum & mulierum proſcriptione delinquere, vel ita reprobi, ut Dominum patientem, immò benignè audientem, & correptoribus habentem gratias, nolint, quod deſiderat, commonere ut ſatisfaciat Deo? In conſilium illorum non veniat anima juſti, quorum furor maledictus eſt, quia pertinax, & indignatio, quia dura: quærentium dumtaxat, ut quia malè diu libuit, impunè diutiùs liceat. Sed qui ſperat in Domino, non confundetur: & qui eum præ mundi poteſtatibus timuerint, non deficient omni bono.

## EPISTOLA CXXXIV.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo quidam Cardinalis.*

REDDITÆ ſunt nobis dignationis veſtræ litteræ variæ à diverſis exilii veſtri & veſtræ fluctuationis temporibus, ex quarum complexione intelleximus animum veſtrum, pulſatum ſimulationibus Æmulantium, ſecreta cordis veſtri, & ſacramenta ſermonis penitus ignorantium, adverſùm nos vehementer eſſe commotum. Et uſque adeò invaluit ſugillatio, ut non ſolùm nos in ſuſpicionem veſtram moveret. Non miramur, ſi veſter animus detractionibus & falſis rumoribus moveri potuit, ſed miramur, ſi fides veſtra, innumeris charitatis noſtræ argumentis & officiis firmamata, vel ad modicum vacillare debuit. Nondùm enim nobis firmato in Eccleſia Romana, & adhuc cereo impreſſa eſt, & quaſi ſculpta imago Cantuarienſis Eccleſiæ, quam indelebiliter ſervavimus, & ſervare cum vita propoſuimus contra omnes impetus fortuitos. Sanè ſi aliquid in cauſa, quam contra Regem Angliæ habetis, diſpenſativè diximus, & ſermonem noſtrum temporaliter temperavimus, teſtis ſit Deus, ut irati animum mitigaremus, ſicque quaſi placida manu eum ad pacem traheremus, id fecimus. Pro-certò id ipſum pacis & gratiæ, quod offert, non ſeveritati Eccleſiaſticæ, ſed manſuetis conſiliis noſtris adſcribit. Decet prætereà Sacerdotalem gravitatem & honeſtatem, ut paſſibus humilitatis, patientiæ, & moderationis proſequatur pacem tanti Principis, quam, etſi non juxta deſiderium veſtrum & noſtrum plenariè oblatam, rogamus & conſulimus in Domino conſcientia pura, quatenus nullatenus adſpernemini, ſed ea manſuetudine & affectione ſuſcipiatis, ut dulcedine veſtra eum ad reliqua mollire debeatis. Solet enim debile principium melior comitari fortuna. Et Principes, præſertim hoc tempore, leniendi potiùs ſunt, quàm exacerbandi.

## EPISTOLA CXXXV.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Hyacintho Diacono Cardinali.*

ECCLESIAM Anglorum & nos poſuimus in manibus veſtris, ut profectus ſic ad veſtram, de cujus ope nitimur, gloriam rectiſſimè referatur, & deſolatio noſtra ad veſtrum ſpectet diſpendium, qui nos & noſtra veſtræ affectione promptiſſima devovimus voluntati. Perſecutores Eccleſiæ eatenus in malitia proceſſerunt, ut ultra progredi nequeant, ſed velint nolint deficient in ſeipſis niſi eis Eccleſia Romana in perniciem ſuam dederit vires. Flumina eorum in tonitrua convertentur, & turbo ventoſitatis hujus facilè ſolvetur imbre. In brevi futurum eſt authore Deo, ut viceritis, dummodò citam & certam poſſitis exſpectare victoriam. Mementote Pompei veſtri, quem Cæſar itidem veſter inſuperabilem eſſe dicebat, ſi tam benè ſciret vincere, quàm benè noverat pugnare. Egerat primò Rex Angliæ, ut ad Sedem Apoſtolicam nulla fieret appellatio, ſuam ſchiſmatis cum ſchiſmaticis poſuit portionem miniſterio, immò perjurio Joannis de Oxeneford, qui nunc veſtris audet apparere conſpectibus; ſed nunc perductus eſt, ut coactus ſit confugere ad Sedem Petri, & Domini Papæ invocare nomen, quod ante inhibuerat invocari. Et quidem ad Eccleſiam Romanam rectè confugeret, ſi declinaret injuriam, non inferret; ſi devotionem præſentaret Eccleſiæ, & non ipſius quæreret ſubverſionem; ſi non plus noceret fictas amicitias & falſum ſpon-

ſpondens obſequium, quàm nocuerit manifeſtum profeſſus inimicum. Ecce dulciſſime Pater & Domine, modò apparebit, qui viri ſitis. Reducite ad mentem, quoniam *Fiſtula dulce canit, volucrem dum decipit auceps: Ne vos decipiant animi ſub vulpe latentes*. Si quid unquàm veſtri contemplatione compendii in diſpendium Eccleſiæ feceritis ad preces ejus vel munera, ipſemet in confuſionem veſtram, & Apoſtolicæ Sedis opprobrium, more ſuo præconabitur iſtud, & quod nunc ſæpè & multis dicere conſuevit, ſcilicèt omnia Romæ eſſe venalia, tunc paſſim prædicari faciet ſuper tecta. Utinam ſolus audiſſetis, quæ locutus ſit de Legatis illis quos recepit, & etiam de illo quem ſimulat ſe amare, & quem denuò dicitur petiiſſe Legatum. Solus, inquam, ut probra ſolutioris linguæ ſtultorum & credulorum non infeciſſent aures. Benignè, ſi placet, ſuſcipite Nuncios noſtros, per quos cætera audietis. Et compatimini Sacerdotis, quem poſt illam, quam dicunt, appellationem capi violenter fecit, & conjecit in carcerem, cum poſteà non debuerit contra nos aut noſtros aliquid innovare, ſi appellati ſumus, immò qui eo præſente appellavimus, & jam biennio exſpectantes ſententiam poſtulamus. Advertite qualiter Eccleſias poſſeſſionibus & libertate ſpoliaverit, qua immanitate nos perſequatur & noſtros pro libertate Eccleſiæ, pro fidelitate Sedis Apoſtolicæ patientes, & paratos pati adhuc pro viribus, quas nobis Deus contulerit. Presbyter, Clericus Wilhelmi Papienſis, nuper promiſit Regi Angliæ, quod ad voluntatem ejus definiet Dominus ſuus cauſam iſtam, accepta Legatione. Certum ſit, quòd nos nec perſonam noſtram nec cauſam Eccleſiæ credemus ei, cujus affectionem ad nos & Regem pridem ſatis experti ſumus. De vultu Domini Papæ judicium iſtud prodiet, cui Eccleſia ſtat aut cadit. Stabit autem per miſericordiam Dei, & auxilium & conſilium veſtrum.

## EPISTOLA CXXXVI.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Boſoni Cardinali.*

INDUBITANTER credimus, & verum eſt, neminem eſſe in Curia, qui pleniùs vobis noverit, quantam fidem, obedientiam, & devotionem Cantuarienſis Eccleſia Sedi Apoſtolicæ conſueverit exhibere. Nam ut taceamus de aliis deceſſoribus noſtris, quorum doctrina, virtutibus, & exemplis illuſtratur Eccleſia, qui jam miraculis, Deo meritis eorum reſpondente, coruſcant, noviſſimus Deceſſor noſter, veſter quidem amicus, & Romanæ Eccleſiæ devotiſſimus filius, bis à Sede propria pro fide & obedientia excluſus eſt, Rege Stephano hoc in eo perſequente, quod contra prohibitionem ejus vocatus à Domino Papa Eugenio ad Concilium Remenſe venerat, cæteris Epiſcopis domi contra obedientiam remanentibus, exceptis tribus, qui de mandato Regis venerunt, ut aliorum abſentiam excuſarent. Alia autem, ut ſcitis, cauſa perſecutionis ejus exſtitit, quod contra prohibitionem Romanorum Pontificum filium Regis Euſtachium noluit coronare. Quem aliorum Epiſcoporum in tota Inſula noſtra vidiſtis aut legiſtis ſe pro tuenda libertate Eccleſiæ, pro conſervandis Inſtitutionibus Patrum, pro reverentia & obedientia Sedis Apoſtolicæ, præter Cantuarienſes, ſe oppoſuiſſe Principibus? Et noſtra quidem ætate nec unus exſtitit: & ſi veteres revolvantur hiſtoriæ, nullus occurret. Cantuarienſium verò alii pro lege Dei fuderunt ſanguinem. Alii fundendum perſecutoribus obtulerunt. Si verò conſuetudines, aut potius abominationes, quæ exiguntur à nobis, deceſſoris noſtri tempore viguiſſent, ſe Rege prohibente deceſſor noſter ex cauſa obedientiæ non expoſuiſſet naufragio, nec ei ſummus Pontifex gratias, quas devotione meruerat, in pleno Concilio retuliſſet: *Eò quod*, ut verbis ejus utamur, *natando potiùs, quàm navigando ad Concilium venerat*. Si perverſitates hæ viguiſſent, utique poſt prohibitionem Apoſtolicam coronaſſet filium Regis, quoniam hoc fieri oportere decreverat Curia ejus. Nam & quoſdam eorum, qui nos perſequuntur, ille Rex habuit hujus fomitis incentores. Nonnè recolitis quomodò ille, qui nunc Eboracenſis eſt, Romam profectus ſit, Regis illius & procerum procurans negotium: ut quia Cantuarienſem Archi-Epiſcopum non poterant flectere, ſaltem prohibitionis Apoſtolicæ ſolutionem à Domino Papa Eugenio impetrarent? Sed quid novi revolvimus, præſertim in auribus veſtris, qui tenetis memoriter illius temporis Geſta, & fidem ac devotionem Cantuarienſis Eccleſiæ non modò lectione librorum, ſed viſu & auditu pleniſſimè didiciſtis? Hæc vobis devota ſemper exſtitit, & authore Deo noſtris temporibus ipſius ad vos devotio non tepeſcet. Siquidem juſtum eſt, ut potiùs augeatur, cum à tempore Guidonis Piſani familiaritatem perſonaliter contraxerimus, & nobis mediantibus amicitiam inieritis cum deceſſore noſtro. Nobis autem propoſitum eſt, ut pro ætatis proceſſu charitas invaleſcat, & ſi opportunum fuerit, cumulentur obſequia. Unde dilectioni veſtræ ſupplicamus attentiùs, quatenus hæc ad Domini Papæ notitiam reducatis, ut cum cæteris aut præ cæteris Dominis & Amicis noſtris impetretis ab eo, ne tradat beſtiis Eccleſiam ſemper Deo & Sedi Apoſtolicæ famulantem, & nos cum illa in brachio extento eripiat de manibus eorum, qui quærunt animam noſtram, ut auferant eam; & in depreſſione noſtra totius Eccleſiæ perimant libertatem. Nam & Rex Stephanus ab anteceſſoris noſtri perſecutione non deſtitit, antequam piæ recordationis Dominus Eugenius, omni ceſſante appellationis obſtaculo, in caput ejus anathematis, & in terram Interdicti ſententiam præcepit ab omnibus Epiſcopis authoritate Apoſtolica exerceri. Lupus enim ab ovili facilè non arcetur, niſi clamore canum terreatur & baculo.

## EPISTOLA CXXXVII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus fratri Nicolao de Monte Rothomagenſi.*

NOVIT Fraternitas tua, quàm patienter ſuſtinuerimus damna, injurias, & contumelias nobis & noſtris illata à dilectiſſimo Domino noſtro, illuſtri Rege Anglorum. Ipſe autem abuſus patientia noſtra, ad Sanctiſſimę Matris ſuæ prorupit injurias, ſponſam loquimur Crucifixi: & illam non veritus ancillare, pro cujus liberatione filius Dei Deus morte turpiſſima voluit condemnari. Monuimus

nuimus eum affectu Patris, sæpiùs fide Domino debita ſupplicavimus, corripuimus eum authoritate Paſtoris: ipſe autem in perſona noſtra Patrem ſuum itidem fidelem contempſit, & Paſtorem. Et ne quid de cætero veritati ſubtractum ſit, quod Eccleſiæ periculoſius & ei pernicioſius eſt, illum, cujus gerimus vicem, ſprevit Chriſtum. Habeantur hæc vana, & contemnat, ut ſolet, ſi filius Dei Eccleſiæ non dicit Paſtoribus: *Qui vos ſpernit, me ſpernit; & qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei.* Proceſſit ulteriùs ſollicitudo noſtra, ut ei pro pace Eccleſiæ ſummus Pontifex devotas preces *adhibuerit*, ſed non eſt exauditus. Exhortationes adhibuit, & ſurdum reperit auditorem. Increpationes adjecit: contemptæ ſunt. Tandem Apoſtolica tuba commiminationes intonuit, ſed nec ſic potuerunt fides & *Obedientia* excitari. Ne quid autem omitteremus ex contingentibus, Rex Francorum, qui ei eſt amicus & Dominus, omnem adhibuit operam & diligentiam, ſed nec ille pro ſua reverentia meruit exaudiri. Ad colloquium ejus acceſſimus, ſed nec ad conſpectum ejus ſumus admiſſi, neque noſtri nominis aut cauſſæ Dei permiſit fieri mentionem. Miſimus ei poſteà Nuncios Venerabiles viros, & literas patentes, ut petierat, in quibus expreſſa erat & juſtitia Eccleſiæ, & noſtræ petitionis ſententia, ſed noſter & eorum labor, quantum in eo eſt, ceſſit in caſſum. Secuti eramus fidem Dominæ Imperatricis, ſicut tu noſti, & ipſa ignorare non debet, ſed nos uſquequaque deluſit. Quia ergo hæc patientia noſtra Eccleſiæ Dei pernicioſa eſt, ſed pernicioſior illi, cujus noviſſima fiunt in dies deteriora prioribus, nobis autem pernicioſiſſima, quos oportebit ante Tribunal Sponſi non modò de operibus propriis, ſed etiam de ſanguine ejus & afflictione ſponſæ reddere rationem, pro certò noveris, & Dominæ Imperatrici intimes, quod in perſonam ejus & terram in brevi, immò in breviſſimo, vita comite & Deo authore, exeremus gladium Spiritus Sancti, qui omni gladio ancipiti penetrabilior eſt, ut ſit in ruinam induratæ carni, & ſopito, immò extincto ſpiritui in ſalutem. Perſuadeas ergo Dominæ noſtræ, ut nos de cætero habeat excuſatos in eo, quod ultra diſſimulare non licet: ſciatque pro certo, quod ſi revixerit filius ejus, & conſilium Matris recipiat audiens vocem Dei, nos ad honorem Dei & voluntatem ſuam paratos inveniet. Interim morientem filium pariter, & eodem lugeamus affectu, qui ſalutem ejus & honorem, Deo teſte, conſimili deſiderio optamus pariter & oramus. Hæc cum dolore, lacrhymis, ſingultibus, & ſuſpiriis loquimur, tanquàm viſcera noſtra de clauſtro pectoris acerbitate ferri extracta, ardore cauterii inuramus. Quod & Deus ſcit, in cujus injuriam exercere ulteriùs non debemus impiam pietatem, ei Matrem, Patrem, Sororem præferendo, vel Dominum. Non eſt dolor ſicut iſte dolor, ſi charitas Dei & utilitas & honor ejus, qui curatur, nos urget, ut hunc forti animo ſufferamus. Valete.

Saluta & ſollicita fratres noſtros, ut nobis impetrent Spiritum conſilii & fortitudinis, orantes pro Domino Rege, ut ei adſit Spiritus pœnitentiæ & pietatis, quatenus pax ejus Eccleſiæ Dei & nobis reformetur in Domino.

## EPISTOLA CXXXVIII.

*Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.*

SATIS ſuperque ſuſtinui, Pater amantiſſime, correctionem Regis Angliæ expectans, nec ullum omninò patientiæ meæ fructum obtinui, quin potiùs detrimentum & exterminium authoritatis & libertatis Eccleſiæ Dei, dum incautè ſuſtineo, cumulavi. Conveni eum multoties per Nuncios Religioſos & idoneos, & ad debitam ſatisfactionem frequentiùs invitavi. Litteris etiam, quarum tranſcripta vobis miſi, Divinam ei ſeveritatem & ultionem, niſi reſipiſceret, intentavi. Ipſe verò magis ac magis proficit in deterius, conculcans & deprimens Eccleſiam Dei, ſed & perſonam meam, & eos qui mecum exulant; adeò perſequens, ut etiam beneficia ſervorum Dei, qui nobis Dei & veſtri cauſa victualia provident, minis & terroribus ſuis auferre conetur. Scripſit enim Abbati Ciſtercienſi, ut ſicut Abbatias ordinis, quæ in ipſius poteſtate ſunt, diligit, ita nos à beneficio & familiaritate ordinis faciat alienos. Quid multis? Eò uſque ſub patientia noſtra tam ipſius Regis, quàm officialium ejus profecit impietas, ut ſi multitudo virorum, quantumlibet Religioſorum, rem vobis ut eſt, interpoſitis etiam juramentis aſſereret, miror ſi vel ſic eorum aſſertioni credulitatem aliquam veſtra Sanctitas adhiberet. Hæc igitur cum anxietate cordis attendens, & periculum tam Regis quam meum conſiderans, pernicioſas illas non tam conſuetudines quàm pravitates, quibus perturbatur & confunditur Anglicana Eccleſia, publicè condemnavi, tam obſervatores quàm exactores earum generaliter excommunicationi ſubjiciens. Scriptum etiam & authoritatem ſcripti, quo perverſitates illæ fuerant confirmatæ, caſſavi: & Epiſcopos noſtros à juramento, quo ad obſervationem earum violenter adſtricti fuerant, relaxavi. Et hæc ſunt, quæ in ſcripto illo ſpecialiter condemnavi.

Quod non liceat Epiſcopo excommunicare aliquem, qui teneat aliquid de Rege, abſque licentia ipſius.

Quod non liceat Epiſcopo excommunicare aliquem de perjurio vel fide læſa.

Quod Clerici vel viri Religioſi trahantur ad ſæcularia judicia.

Quod Laici, ſeu Rex ſeu alii, tractent cauſas de Eccleſiis vel Decimis.

Quod non appelletur pro cauſa aliqua ad Sedem Apoſtolicam.

Quod non liceat Archi-Epiſcopo vel Epiſcopo venire ad vocationem Domini Papæ abſque licentia Regis.

Et alia in hunc modum. Nominatim etiam excommunicavi Joannem de Oxeneford, qui communicavit ſchiſmatico & excommunicato illi Reginaldo Colonienſi, quique contra mandatum Domini & veſtrum uſurpavit ſibi Decanatum Saresberienſis Eccleſiæ, & in Curia Imperatoris, quale ipſe audiſtis, præſtitit juramentum.

Similiter etiam Ricardum de Weleeſtre, qui eidem ſchiſmatico communicavit. Et una Ricardum de Luci, & Jocelinum de Baillolio, qui Regiæ tyrannidis fautores, & hæreticarum illarum pravitatum fabricatores extiterunt.

Radulphum etiam de Broc, & Hugonem de Sancto Claro, & Thomam filium Bernardi, qui poſſeſſiones & bona Eccleſiæ Cantuarienſis abſque licentia & conſenſu noſtro uſurpaverunt.

Omnes, inquam, iſtos anathematis vinculo innodavimus. Verùm in Perſonam Regis nondùm ſententiam dedimus, daturi forſitan, niſi reſipuerit, & ex his quæ fecimus, apprehenderit diſciplinam. Ut ergo, Beatiſſime Pater, Apoſtolicæ Sedis authoritas, & Eccleſiæ Dei libertas, quæ in partibus noſtris tota ferè periit, utcumque valeat reſtaurari, neceſſe eſt & modis omnibus expedit, ut quod à nobis geſtum eſt, ratum omnimodis habeatis.

## EPISTOLA CXXXIX.

*In eundem modum Conrado Moguntino Archi-Epiſcopo, & Sabino Epiſcopo, & Domino Hyacintho, & Henrico Piſano, Cardinalibus, uſque:* Niſi reſipuerit.

UNDE dilectionem veſtram inſtantiùs precor & moneo, ut conſtanter in hac parte vos habeatis, Dominum Papam ſtudioſiùs commonentes, ut quod à nobis factum eſt, ratum habeat, alioquin & authoritas Apoſtolica minuetur ultra modum in partibus illis, & libertas Eccleſiæ, quæ jam ex maxima parte deperiit, tota ſine dubio peribit. Ecce enim creſcunt hæredes ipſius Regis, qui paternæ crudelitatis imitatores exiſtent, niſi pernicioſa genimina cum immenſo vigore ſeveritatis Eccleſiaſticæ fuerint radicitus amputata. Ego autem multò magis vellem non ſolùm uſque ad ſanguinem, ſed uſque ad ipſam mortem reſiſtere, quàm in Eccleſia Dei tam flagitioſa piacula diutiùs impunita relinquere. Sciatis autem Dominum Rothomagenſem & quoſdam alios Regi in faciem dixiſſe, nullum ex eis contra mandatum Domini Papæ communicaturum, quin potiùs ſententiam, ſi in eum & terram ipſius lata fuerit, ad juſſionem Domini Papæ firmiter obſervabunt. Scimus autem & certum habemus, quòd obſtinatio Regis citiſſimè frangeretur, ſi in terram ejus ciſmarinam diſtricta ſententia poneretur.

## EPISTOLA CXL.

*Bartholomæo Exonienſi Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.*

LICET ex more ſcribentium ad amicos ſalutis votum pagina non prætendat, nihil tamen affectuoſius eſt in votis & orationibus meis, quàm ut viæ veſtræ jugiter proſperentur in Domino. Salutationem etenim Domino & Patri debitam nequaquàm ſuſpendit defectus aut imminutio charitatis, ſed conſulta diſpenſatio, & officiorum & omnium quæ rectè geruntur, ratio moderatrix. Diſpenſationis verò cauſa in propatulo eſt, ut eam non oporteat, aut potiùs expediat allegari. Nam inſidiis dicuntur omnia plena eſſe, ut bonis invicem colloquendi aut ſcribendi tutum non poſſit eſſe commercium. Neſcio quid frivolum contra innocentiam molitur iniquitas, & urgente ſtimulo conſcientiæ, inceſſanter pungentis & urentis, omnes ſuſpectos habet & omnia. Jure quidem & meritò: quia pax impiis eſſe non debet. Hoſtes ſuos juſtitia impugnante & prævalente, profectò quod timet impius veniet ſuper eum, juſtuſque de anguſtia liberabitur, quoniam os Domini locutum eſt. Ad momentum turbinis adversùs Eccleſiam malitia debacchatur, & adversùs Dominum videntur prævalere impii: quibus in brevi Chriſtus, quem perſequuntur, ſic reſpondebit ad merita, ut præponderare videatur libra vindictæ. Et quos potenter puniet, non tam examinare lance æquitatis, quàm mole magnitudinis prægravare. Non quidem quod injuriam inferat, ſed quia ſine menſura & modo peccantibus immenſam & immoderatam ingeret pœnam. Nec opinetur quiſquam me in longa tempora prophetare, licet oraculi Divini ſicut authoritas, ſic & fides perpetuentur, cùm planum ſit jam aliquatenus inchoatum eſſe judicium, immò executioni mandari ſententiam.

Nonnè Theutonicus Tyrannus nominis ſui fama nuper orbem perculerat, & ferè ſubegerat Regna vicina: etiam Imperium Græcorum terrore concuſſerat, ut magis deditionem, quàm confœderationem, legationibus miſſis, videretur offerre? Sed ecce, Deo authore, timetur minùs, & qui antè tam vicinos quàm remotiſſimos ſolo nutu terrebat, Principes ſuos ab injuriis cohibere non poteſt. Qui ſolo verbo pacem gentibus ad arbitrium indicebat & bella, nunc à ſuis & inter ſuos petitis & acceptis treviis gratulatur. Nam ſicut ipſemet conqueritur, ex quo Latonam venit, ut Regem Francorum & Gallicanam Eccleſiam ſepararet à fide, & in ſuam hæreſim perverteret, ut adorarent idolum ſuum, ſucceſſus ejus relapſi ſunt: & quæ eum extulerat, in depreſſionem ipſius cœpit fortuna fluctuare. Spes autem fidelium eſt, quod ad honorem Dei in brevi ampliùs deprimetur, donec eum omninò Chriſtus, cujus ſponſam perſequitur, conterat ſub pedibus ejus.

Nonnè, & apud vos jam judicium exercetur adversùs Tortores Eccleſiæ? Intuemini quantùs erat Rex Angliæ, cum parvulus videretur in oculis ſuis, & ad Eccleſiam Dei vel ſpeciem fidei & reverentiæ prætendebat, & planè videbitis eum in nullo fruſtratum conatu. Sagitta ejus retrorſum non abjit, clypeus non declinavit in bello, & haſta ejus non eſt averſa. Super prædam accumbebat ut leo, ut nullus eum excitare præſumeret: vel viſu terrebat hoſtes. Vicini ſe inclinabant obſequiis. Remoti Principes amicitias expetebant. Colebatur à ſuis, honorabatur ab externis, prædicabatur à cunctis. A bonis diligebatur, ſed maximè à Clero, qui eum colebat ſupra vires, pro viribus venerabatur, & unanimi propoſito diligebat ſuper amorem mulierum. Quid multa? Rerum expetibilium omnium abundantia, quod ad humanum judicium, fruebatur, ſublato timore & ſollicitudine, niſi quam non neceſſitas aut ratio, ſed voluntas aut impetus ingerebat. Sed quo fine hæc univerſa Dei dona concluſit, ſi tamen ſine pœnitentia & ſatisfactione ſubſiſtit in finibus iſtis, ut ſingularum Eccleſiarum, quas antè per ignorantiam, aut ſui juris prætextu læſerat, injurias taceamus, Tholoſam bello aggreſſurus, omnibus contra antiquum mo-

rem

rem & debitam libertatem indixit Eccleſiis, ut pro arbitrio ejus & ſatraparum ſuorum conferrent Incenſum. Nec permiſit, ut Eccleſiæ ſaltem precibus conquererentur in hac contributione, vel magis exactione, tam indebita quàm injuſta. Nam Eccleſiæ in deteriori calculo vertebantur, utpotè quæ rebus ſuis aut honore videbantur indignæ. Sed quem ſucceſſum attulit hæc pecuniarum immenſitas, tantis exactionibus & injuriis acquiſita? Nonnè projecta eſt in ſaccum pertuſum, ut hoſti ſuſcipienti proficeret, & effundenti non modo eſſet inutilis, ſed damnoſa? Nunquid non ab ea die fortuna ejus retrorſum ſucceſſit, & ſucceſſum ubertas emarcuit?

Sed dicet aliquis, quoniam hæc indictio cenſus & Eccleſiarum vexatio in Cancellarium ejus, qui nunc aut Archi-Epiſcopatur, ut credo, aut Archi-Epiſcopari contendit, ut Æmuli mentiuntur, penitùs retorquenda eſt, qui Regem tunc ad omnia pro arbitrio impellebat, & hoc, ſicut multa alia mala, induxit. Quod etſi ego falſum eſſe noverim, utpotè qui eum ſcio tunc authoritatem non præſtitiſſe libidini, ſed obſecundationem neceſſitati, tamen quia eum miniſtrum fuiſſe iniquitatis non ambigo, jure optimo taliter arbitror puniendum, ut eo potiſſimùm puniatur Authore, quem in talibus Deo bonorum omnium Authori præferebat, eique ſit vice verſa in pœnam, quem habebat & laudabat ſuæ perverſitatis authorem. Nam in ſapientium corde & ore celebre eſt illud ſapientiæ: *Quoniam per quæ peccat quis, per hæc & punitur*. Sic Cain primus homicida occiſus eſt. Canaam ſervitutem ingerens aliis perpetua ſervitute damnatur. Pharao in aquis ſubmerſus cum potentatu ſuo, quibus Hæbreos ſubmerſerat innocentes. Patent in hunc modum quàm plurima.

Sed eſto, nunc pœnitentiam agit, agnoſcit & confitetur culpam, & ſi cum Saulo quandoque Eccleſiam impugnaverit, nunc pro ea cum Paulo ponere paratus eſt animam ſuam. Quis ergo negabit Judicium jam cœpiſſe à domo Domini, cum jam Principes Populi in patibulis ſuſpendantur ad Solem, ut juſtitia Dei in conſpectu Gentium reveletur? Nonne enim Principes Populi ſunt hi duo, quorum alter diſpenſat ſpiritualia, alter temporalia adminiſtrat? Nonne lex diſpenſationis & miniſterii hujus manibus iſtorum tractanda committitur? Hæc enim ſunt duo Cherubim, quorum alis Lex & propitiatorium obumbratur, ſe mutuò reſpicientia, verſis tamen vultibus in propitiatorium, quia ſic ſibi invicem debent adſpectu mutuo complacere, ut legem Dei in arca pectoris jugiter inſpiciant & revereantur: nec pro ſe ad invicem, aut ob aliam cauſam admittant, unde propitiationem Dei debeant demereri. Non enim licet à propitiatorio vultus avertere. Si ergo in his ſuis Angelis reperit Deus pravitatem, eamque puniat, quis ſubditorum cauſſas apud Altiſſimum jam ventilari diffidat, aut eſſe ventilatas? Circumferat quis oculos mentis, & intueatur quot & quales adverſarios ei Dominus ſuſcitaverit, ex quo adversùs Deum in depreſſione Eccleſiæ erexit calcaneum ſuum, & planè mirabitur, & ſi prudens eſt, venerabitur judicium Dei, qui non Imperatores, non Reges, non Principes nationum ut ipſum domaret, elegit, ſed extremos hominum Britones: Vivicollinos primò, & poſteà illos ad contradictionem & ſolemne certamen animavit, qui veſtigia pedum ejus conſueverant adorare. Et hoc quidem, ut non glorietur omnis caro, ſed nomen Domini ſit benedictum in ſæcula. Sic ad puniendam ingratitudinem Salomonis recedentis à Domino, non tam Principes erexit, quàm latrunculos & ſervos abjectos. Niſi ſuſpicetur quiſpiam, ut amodò proſperetur conditio ejus, niſi Deo propitiante per pœnitentiam revertatur, & magis pio utatur conſilio. Nam, ut Propheta loquitur, in diebus & regionibus noſtris inventi ſunt ſtulti Principes Taphneos, qui Regi ſuo conſilium dederunt inſipiens. Urunt eum undique ſollicitudines, ſed bellum, quod adversùs Chriſtum & Eccleſiam exercet, ulteriùs prægravat, & ei videtur inextricabilis labyrinthus.

Accitis ergo nuper ad colloquium Chinonenſe magnatibus ſuis cum familiaribus, qui rerum malarum induſtriam habere dignoſcuntur & uſum, & ſapientes ſunt ut dictent & faciant mala, ſtudioſiùs inquiſivit cum promiſſis, minis & obteſtatione quàm plurima, quonam conſilio ſibi utendum eſſet adversùs Eccleſiam, de Cantuarienſi Archi-Epiſcopo graviſſimè conquerens non ſine gemitibus & ſuſpiriis multis. Et ut tunc præſentes poſteà retulerunt, lachrymatus eſt dicens, quod idem Cantuarienſis ei corpus & animam pariter auferret. Tandem dixit quod omnes Proditores erant, qui eum adhibita opera & diligentia ab unius hominis infeſtatione nolebant expedire. Ad hæc Dominus Rothomagenſis aliquantùm excanduit, adversùs hæc corripiens eum, mitiùs tamen, more ſuo, in ſpiritu lenitatis: cùm cauſa Dei magis exigeret ſeveritatem, & authoritatem Pontificis morbo langueſcentis rationis & fidei fuiſſe adhibitam. Erat autem dolor acerbior urgente me, quem conceperat ex litteris, quas jam dictus Cantuarienſis illi & Matri ejus tranſmiſerat. Earum exemplum vobis tranſmittitur. Timebat quidem, & meritò, ne in terram ejus interdicti, & in perſonam anathematis ſententia citiſſimè ferretur, ex authoritate & mandato ſummi Pontificis. Cum ergo his anguſtiis premeretur, Lexovienſis Epiſcopus unicum dixit eſſe remedium, imminentem ſententiam appellationis obſtaculo præpedire. Et ita neſcio quo pacto, niſi quia veritas ventilata plus pollet, & juſtitia, quò magis concutitur, eò ampliùs convaleſcit, dum Rex per avitas conſuetudines appellationum jus evacuare conatur, magis confirmat, dum ipſemet pro capite ſuo ad appellandi refugium cogitur evolare.

Ab illo ergo conſilio egreſſi ſunt à facie Dei & Regis ſui Lexovienſis & Sagienſis Epiſcopi, ad ſæpè dictum Cantuarienſem properantes, ut appellatione interpoſita uſque ad octavas Paſchæ ſuſpenderent ejus ſententiam. Rothomagenſis quoque cum eis profectus eſt, non quidem appellaturus, ut ait, ſed de pace, quam deſiderat, tractaturus. Archi-Epiſcopus verò noſter, in procinctu ferendæ ſententiæ conſtitutus, iter arripuerat ad Urbem Sueſſionum orationis cauſa, ut Beatæ Virgini, cujus ibi memoria cele-

bris eſt, & Beato Dranſio, ad quem confugiunt pugnaturi, & Beato Gregorio Anglicanæ Eccleſiæ fundatori, qui in eadem Urbe requieſcit, agonem ſuum precibus commendaret. Eſt autem Beatus Dranſius glorioſiſſimus Confeſſor, qui, ſicut Franci & Lotharingi credunt, Pugiles, qui ad memoriam ejus pernoctant, reddit invictos: ut & de Burgundia & Italia in tali neceſſitate confugiatur ad ipſum. Nam & Robertus de Muſfort ei pernoctavit adversùs Henricum de Eſexa dimicaturus. Sic ergo Domino faciente deluſa eſt ſollicitudo Epiſcoporum regalium. Quia cum veniſſent Pontiniacum, Archi-Epiſcopum, quem appellarent, non invenerunt, ſed fruſtrati à propoſito ſuo reverſi ſunt queruli, quod ſua conſumpſerant, laboraverant, & non profecerant.

Archi-Epiſcopus verò, cùm in præfatis Sanctorum memoriis triduò pernoctaſſet, die proxima poſt adſcenſionem versùs Vizeliacum properabat, ut ibi in die Pentecoſtes in Regem & ſuos anathematis ſententiam daret. Sed nutu Divino contigit, ut dum eſſet in Eccleſia Reginenſi, ſexta feria jam-dicta præcedente ſolemnitatem, nunciatum ſit ei certiſſimè & veriſſimè, quod Rex Angliæ graviſſima laborabat infirmitate, ut ad colloquium Regis Francorum, quod multo deſiderio & magnis muneribus expetierat, miſerit Excuſatores, Richardum Pictavienſem, & R........ de Humaz, qui hanc cauſam abſentiæ ejus præſtito juramento volebant adſtruere. Hac ergo ratione, cùm hoc per Nuncium Regis Franciæ innotuiſſet Archi-Epiſcopo, in Regem ferre ſententiam diſtulit, ſicut ei antè conſuluerat Joannes veſter, ſuadens ne ad pœnitentiam properaret. Joannem verò de Oxeneford publicè denunciavit excommunicatum, & authoritate Romani Pontificis excommunicavit, ut verbis ejus utar, eò quod in hæreſim damnatam inciderit præſtando Imperatori ſacrilegum Sacramentum, & communicarit Colonienſi ſchiſmatico, & contrà mandatum Domini uſurparit Decanatum Saresberienſis Eccleſiæ. Has autem cauſas allegavit in pulpito, in auditu omnium, qui Vizeliacum de diverſis nationibus ad diem feſtum convenerunt. Ibidem etiam, allegatis variis cauſſis & juſtis, excommunicavit Richardum Pictavienſem Archi-Diaconum, & Richardum de Luci, Jocelinum de Baillolio, Radulphum de Broz, Hugonem de Sancto Claro, & Thomam filium Bernardi, & omnes qui de cætero in poſſeſſiones vel bona Cantuarienſis Eccleſiæ manus extenderint, ut eis abutantur, aut eorum uſus impediant, quorum neceſſitatibus ſunt deputati.

Regem verò, quem antè per litteras & Nuncios ſecundùm Regiam dignitatem & morem Eccleſiæ vocaverat ad ſatisfactionem, publicata vocatione ad fructum pœnitentiæ invitavit, comminans ſe in eum laturum ſententiam anathematis in brevi, ni reſipuerit, & de tantis adversùs Eccleſiam Auſis ſatisfecerit. Quod tamen non niſi invitus faciet. Nec novi aliquem domeſticorum ſuorum, qui ad lationem hujus ſententiæ pronus ſit. Prætereà ſcriptum illud, in quo continentur pravitates malignantium adversùs Eccleſiam, quas avitas conſuetudines dicunt, publicè condemnavit, omnes innodans anathematis vinculo, quicumque de cætero authoritate illius ſcripti utentur. Et nominatim de conſilio Romanæ Eccleſiæ hæc capitula in primis damnata ſunt:

Quod non liceat Epiſcopo excommunicare aliquem, qui de Rege teneat, ſine licentia Regis.

Quod non liceat Epiſcopo coercere aliquem Parochianorum ſuorum pro perjurio vel fide læſa.

Quod ad ſæcularia judicia trahantur Clerici.

Quod Laici, ſive Rex ſive alii, cauſas de Eccleſiis & Decimis tractent.

Quod non appelletur pro cauſſa aliqua ad Sedem Apoſtolicam, niſi Regis & officialium ſuorum venia impetrata.

Quod non liceat Archi-Epiſcopo, vel Epiſcopo, vel alii perſonæ venire ad vocationem Domini Papæ abſque licentia Regis.

Alia quoque in hunc modum, quæ Divinis Legibus & inſtitutionibus Sanctorum Patrum inveniuntur adverſa. Epiſcopos verò omnes abſolvit à promiſſione, quàm de ſcripto illo obſervando contrà inſtitutionem Eccleſiaſticam fecerant.

Hoc etiam per litteras ſuas Archi-Epiſcopis & Epiſcopis denunciavit, ſicut ei ab Eccleſia Romana conſultum fuerat. Hæc quidem interim geſſit Archi-Epiſcopus.

Et Rex, quod ad veſtram notitiam veniſſe non ambigo, virum bonum magiſtrum G....... de Inſula miſit in Angliam cum litteris à colloquio Chiconenſi, ut Inſulanos ſuper facta appellatione præmuniret, & portus & tranſitus faceret diligentiùs obſervari, & Clerum ab obediendo ſuſpenderet, cùm tamen nondum facta ſit appellatio, & Archi-Epiſcopus poſſit facilè inveniri. Nec dubito, quin prædicto G........ machinatio iſta diſpliceat cum omnibus quæ præſumuntur adversùs Eccleſiam, quoniam Deum timet. Accivit etiam ad ſe Rex Dominum Ciceſtrenſem, & alios per quorum prudentiam credit malitiam ſui conſilii adversùs Deum poſſe armari. Sed profectò, ſi ſaperent, vel ſibi & ſuis parcerent in hac cauſa, quoniam pœna reverſura eſt iſta in caput ſuum. De cætero Dominus Papa in Urbe proſperatur. Cremona contra Theutonicum cum aliis octo civitatibus pro certo dicitur rebellare. Epiſcopus Tuſculanus & Humbaldus Cardinalis diem obierunt. Obiit quippe Wilhelmus Rex Siculus, cui ſucceſſerunt filii ſui, alter in Regnum, alter in Ducatum Apuliæ. Et in extremis agens quadraginta millia Sterlinorum Joanni Neapolitano tradi fecit ad uſum Domini Papæ. Filius quoque ejus, qui ei ſucceſſit in Regnum, totidem miſit. Rex Franciæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo patrocinatur in omnibus, & eum magis veneratur quàm fratrem. Quæ autem circà Anglorum Curiam innovantur, ubi rerum crebræ mutationes ſunt, vobis notiora eſſe arbitror, quàm nobis. Vigeat & proſperetur in Domino Paternitas veſtra, & nos Sanctorum precibus ſtudeat commendare, ut nos conſolentur in omni tribulatione noſtra. Revertemur autem, cum placuerit ei, qui nos ſegregavit ad exulandum, & pro quo, quatenus ei beneplacitum fuerit, voluntate promptiſſima decrevimus exulare, & adverſa pati quæ juſſerit, & ad quæ perferenda roboraverit noſtram infirmitatem. Det utinam ſua gratia patientiam, qui indignis pro ſe patiendi contulit voluntatem. Va-

leat

leat pro voto & oratione mea Eccleſia & Domus veſtra tota, & omnes qui interceſſionum beneficio communicant neceſſitati veſtræ.

## EPISTOLA CXLI.

*Joannes Saresberienſis Nicolao de Monte-Rotbomagenſi.*

DISSIPAT Dominus gentes, quæ bella volunt. Et qui ſe à pace Dei elongant, indubitanter peribunt. Quis perſecutorum Eccleſiæ ultricem dexteram Dei, qui potentes potentiùs punit, legitur evaſiſſe? Unde Domino noſtro Regi Anglorum, quem Deus, ſi in beneplacito ſuo eſt, optimum faciat, & hæredibus ſuis, quod ſine dolore non dico, plurimùm timendum eſt, ne ſcindatur Regnum eorum, & infirmetur poteſtas, qua contrà Eccleſiam abutuntur. Nam ſi differtur ultio ad correptionem & probationem filiorum, quos Pater miſericors caſtigat ut coronet, non tamen auſertur, ſed poſt ſanctorum patientiam in impios acerbiùs excandeſcet. Quare, quæſo, vir ſapientiſſimus, & tantis virtutibus & poteſtate ampliſſima, & ferè omnibus bonis donatus à Domino, non redit ad cor, & qui tot & tantarum urbium Domitor eſt, intemperantiam hanc domare non poteſt? Cur Eccleſiam perſequens unicè dilectam Sponſo, iram illius provocat, qui auſert ſpiritum Principum, & ſublimium colla propria calcat virtute? Profectò, ſi ſaperet, in eos retorqueret indignationis ſuæ aculeos, qui cum circumvenientes in hoc non conſilium, ſed præcipitium impulerunt. Et ſaltem Babylonis Regem, ut eo non inveniatur crudelior, imitaretur, qui illos conjecit in lacum leonum, quorum conſilio illuc detruſerat & incluſerat Danielem: Ut pœnam, quam intentaverant innocenti, Conſiliarii nocentes exciperent. Et ſi hiſtoriarum commoveiur exemplis, eum vel Fredericus Ex-Auguſtus poteſt inſtruere, qui de faſtigio Romani Imperii ob Eccleſiæ perſecutionem in paupertatem & ignominiam miſer, ſed nulli miſerabilis corruit, ad gloriam ejus, qui ſolus pro arbitrio Regna & Imperia transfert? erigit quas vult, & dejiciti Poteſtates. Ille ſuos punire noluit, qui eum depravaverant, Conſiliarios, ſed in eos digitus Dei glorioſam exercuit ultionem. Nunquid Rex Angliæ ultimus pœnitentiæ fructus offeret Deo, qui eum præ cęteris Principibus ſublimavit? Archi-Epiſcopus ſancti Jacobi, diu proſcriptus, jam à multo tempore revocatus eſt à Rege ſuo. Rex Danorum ſuum revocans conſilio ejus agit omnia, compeſcit inimicos, & eum colit ut Patrem. Lugdunenſis ſuam recepit Sedem, & Provinciam Catholicæ reddidit unitati. Urbes Italiæ, ejectis coram Frederico Schiſmaticis, Catholicos Epiſcopos receperunt. Deo teſte, niſi Dominus Rex ſuum revocet, quod de illo timeo, dicere reformido. Et ſi eum revocaverit, & Eccleſiæ Dei reddiderit pacem, confido ſpe haud dubia, quod circa eum & ſuos antiquorum gratia ſucceſſuum precibus Eccleſiæ reflorebit. Quid multa? Una via patet conſilii, ut pravos & inimicos Eccleſiæ excludat Conſiliarios, & Deum, quem offendit, placare ſtudeat, quo invicto regnare non poteſt, aut feliciter principari. Suſtinuit eum hactenus in multa patientia, ſed niſi caveat, adversùs immoderationem ejus ut parturiens loquetur in brevi.

## EPISTOLA CXLII.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.*

PERLATUM eſt ad audientiam noſtram, quod Saresberienſis Epiſcopus enormiter ſatis exceſſit, & in Deum & Eccleſiam graviter & immoderatè deliquit. Undè quia credimus eum non ſponte, ſed coactè, & timore ac metu, qui in quemlibet virum conſtantem cadere poſſet, aliquid contra decus ejuſdem Eccleſiæ commiſiſſe. Cum ſcriptum ſit, *affectus tuus operi tuo nomen imponit*, voluntas & propoſitum diſtinguunt maleficia. Si ita eſt, mitiùs cum eo abſque dubio videtur agendum. Si autem ex deliberatione & ſpontanea voluntate ipſum in Deum & Eccleſiam deliquiſſe conſtiterit, ſecundùm qualitatem delicti debet puniri. Verumtamen, quidquid diſcretio tua in eum propter hoc Canonicè duxerit ſtatuendum, nos authore Domino ratum & firmum habebimus.

## EPISTOLA CXLIII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Rotrodo Archi-Epiſcopo Rotbomagenſi.*

SICUT novit veſtra prudentia, multo jam tempore correctionem Domini Regis exſpectavimus, nec ullum adhuc in eo diligentiæ vel ſuſtinentiæ noſtræ fructum invenimus. Undè & congruè, licet cum interno mentis dolore, dicere cogimur: *Suſtinuimus pacem, & non invenimus; quæſivimus bona, & ecce turbatio.* Diſcrimen ergo tam noſtrum, quàm Regis ipſius attendentes, ſi exceſſus tantos impunitos, ut haſtenus, vellemus relinquere, damnavimus atque caſſavimus ſcriptum illud, in quo hæreticæ illæ pravitates continentur. In irritum duximus pręſertim hæc: *Quod non liceat Epiſcopo, &c.* Ut ſuperiùs continetur uſque: *Uſurpaverunt*. Omnes, inquam, iſtos vinculo anathematis innodavimus. Quos etiam volumus & rogamus, ut & vos excommunicatos denuncietis. Excommunicavimus etiam omnes, qui in poſſeſſiones & bona Cantuarienſis Eccleſiæ abſque voluntate & aſſenſu noſtro de cætero manus extendent.

## EPISTOLA CXLIV.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Roberto Epiſcopo Herefordenſi.*

PERVENIT ad aures noſtras querimonia, quod Canonici de Brumfeld circumventione quadam & dolo facti ſunt Monachi in Monaſterio de Gloceſtria: Quodque poſſeſſiones & bona Eccleſiæ hac occaſione tranſlata ſunt ad prædictum Monaſterium. Canonicus etiam quidam ipſius Eccleſiæ, qui iter arripuerat veniendi ad nos, ut ſuper tam enormi facto nobis conquereretur ſicut accepimus, captus eſt & incarceratus. Super qua re Fraternitati veſtræ mandamus, quatenus rei veritatem ſimul cum Vigornenſi Epiſcopo diligentiùs inquiratis & inveſtigetis,

getis, eamque nobis inſinuare litteris veſtris non differatis. Damus etiam vobis in Mandatis, atque in vi obedientiæ præcipimus, quatenus à præſentium litterarum ſuſceptione infra duos menſes, omni excuſatione & occaſione remota, iter veniendi ad nos arripiatis. Habemus enim de magnis & arduis Eccleſiæ negotiis tractare vobiſcum, ad quæ expedienda plurimùm indigemus veſtra preſentia. De cetero noverit Fraternitas veſtra, quod nos damnavimus atque caſſavimus ſcriptum illud, in quo hæreticæ illæ pravitates continentur, & in irritum duximus quæ in eo ſcripta ſunt. Et preſertim hæc: Quod non liceat Epiſcopo excommunicare, &c.

## EPISTOLA CXLV.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Ciceſtrenſi Epiſcopo.*

QUIA Dominum Regem Angliæ ſatis ſuperque ſuſtinuimus, nec ullum ex eo ſuſtinentiæ noſtræ fructum percepimus, periculoſum & intolerabile nobis omninò viſum eſt tantos illius & Officialium ejus exceſſus jam ex hoc, ut hactenus, impunitos relinquere: præſertim cum & Nunciis, & litteris, & modis aliis ſtuduerimus, nec potuerimus eum à perverſo propoſito revocare. Proindè ſcriptum illud, in quo illæ non conſuetudines, ſed potiùs pravitates continentur, quibus perturbatur & confunditur Anglicana Eccleſia, publicè damnavimus & caſſavimus, & ipſius ſcripti authoritatem. Univerſos etiam obſervatores & exactores earum, conſiliatores & adjutores, ſeu defenſores excommunicavimus: & Epiſcopos noſtros à promiſſione, qua tenebantur ad obſervationem earum, abſolvimus. Authoritatem etiam ſcripti, & ipſum ſcriptum, & quæ in ipſo continentur, in irritum duximus. Et præſertim hæc: *Quod non liceat Epiſcopo, &c.* Ut ſupra uſque: *Niſi reſipuerit.*

Unde eſt, quod mandamus vobis, & in virtute obedientiæ præcipimus, ut eos qui à nobis excommunicati ſunt, Vos quoque, prout decet, excommunicatos & habeatis, & denunciari faciatis. Juxta illud Decretum Honorii Papæ: *Curæ ſit omnibus Epiſcopis excommunicatorum nomina tam vicinis Epiſcopis, quàm ſuis Parochianis pariter indicare, eaque in celebri loco præ foribus Eccleſiæ cunctis venientibus inculcare, quatenus in utraque diligentia excommunicatis ubique Eccleſiaſticus aditus denegetur, & excuſationis cauſa omnibus auferatur.*

## EPISTOLA CXLVI.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Nicolaus de Monte-Rothomagenſi.*

VEHEMENTER gaviſi ſumus, ex quo per litteras veſtras nobis innotuit, quod Inſtitutiones pravas, ad quarum obſervantiam Princeps noſter Anglorum Epiſcopos voluit obligare, publico anathemate condemnaſtis. Cum enim vobis non ſit incertum, paucos ad præſens inveniri, qui vel reſiſtant pravitatibus, vel eos, quos excommunicaſtis, publicè deviteat, ſcimus quòd non in humanis auxiliis, ſed in eo fiduciam executionis ſententiæ poſuiſtis, qui dedit poteſtatem talem hominibus. Ad quem reſpiciens Moyſes non virtute corporis, nec armatura potentiæ, ſed verbo eum, qui ſe vexabat, ſubjecit. Siquidem excellentiùs & ſinceriùs inchoaſtis, quàm ſi in ipſam Regis perſonam dediſſetis ſententiam. Condemnando namque prędictas pravitates, citra liberationem Eccleſiæ Dei omnem vobis redeundi aditum obſtruxiſtis. Proinde frater G. .... qui litteras veſtras deferre debuerat, non venit, & ob hoc eas Domino Rothomagenſi coram puero, latore præſentium, legimus & tradidimus. Qui eas quo animo, quo vultu ſuſceperit, puer ex parte cognoſcit. Quod à communione ſe ſubtrahat eorum; quos excommunicaſtis, nec dixit, nec negavit. Quod eos publicè non denunciaret, aſſeruit dicens hæc ideò vos mandaſſe, quia plures exilii ſocios velletis habere. Quod litteras veſtras ſuſcipere non debuiſſet, affirmat: Quoniam ipſo adveniente, vos ejus præſentiam devitaſtis. Intelleximus etiam ab ore ejus, quòd ad infirmandam ſententiam, ſeu quæ data eſt, ſeu quæ dabibur à vobis, parati erunt probare ipſe Rothomagenſis, Lexovienſis, & Sagienſis, quod propter hoc ad vos pergebant, ut vobis offerrent omnem ſatisfactionem, eorum judicio, quos æquum eſt judicare inter vos & Regem.

Noſtræ itaque parvitati viſum eſt, ſi id veſtræ diſcretioni, & eorum qui vobiſcum ſunt, congruum videatur, quatenus litteras veſtras Domino Rothomagenſi & prædictis Epiſcopis dirigatis, in quibus eis ſignificetur, quòd paratus fuiſtis, eſtis, & eritis, redire ad Sedem veſtram, & ſubire judicium, quodcumque Archi-Epiſcopus Cantuarienſis juxta Canonum cenſuram ſubire debuerit: Si tamen ipſi impetrare potuerint à Rege, ut habeatis in primis redeundi ſecuritatem, Domina Imperatrice & Domino Rothomagenſi interponentibus partes ſuas, ſecundùm quod Dominus Papa cenſuit. Item ſi Eccleſia in integrum reſtituatur, tum ad libertatem, in qua erat aliquandò, priuſquàm querela mota eſt inter vos & Regem, quandò ſcilicet Epiſcopi non erant obligati ad obſervantiam pravitatum, tum ad ea quæ poſtmodum ablata ſunt vobis & veſtris. Rogetis etiam illos, quod ſi impetrare non poſſint à Rege id, quod fieri Canonica dictat authoritas, ne habeat illos adjutores in Eccleſiæ detrimentum, quibus acquieſcere non vult in his, quæ ſpectant ad charitatis judicium. Hæc illis mandanda credimus, priuſquàm in Regem ſententia detur: Non quòd horum quidquam faciant, ſed ne his, quæ à vobis geſta ſunt vel gerentur, quoquo modo valeant obviare. Et ſi ad eos litteras miſeritis, earum tranſcriptum nobis mittite. Prætereà Dominus Rothomagenſis Imperatrici conqueſtus eſt, quòd ei hujuſmodi litteras tradiderimus. Totum quoque quod agitis, aut extollentiæ imputat, aut iræ. De nobis pro certo ſciatis, quod excommunicatis à vobis nec in ſalutationis verbo communicabimus. Unde vobis ſupplicamus attentiùs, quatenus nobis reſcribere dignemini, an in his, & in omnibus aliis, à Regis communione debeamus abſtinere, ſi in eum ſententiam dederitis, ut nec ab eo quidquam accipere, nec eum in celebratione Miſſæ liceat nominare. Qualecumque enim terrenum commodum vel periculum credimus poſtponendum, ut quantum in nobis eſt,

totum

totum quod convenit cenſuræ diſtrictionis Eccleſiaſticæ, compleatur. Litteras, quas Ciceſtrenſi Epiſcopo mittebatis, apud nos tenemus exſpectantes, ut pro certo cognoſcamus, ubi moram faciat, vel ſi fortè partibus noſtris appropinquaverit, ut ei ipſas tradamus. Præthereà tam in Curia Regis, quam apud nos plures aſſerunt, quod Cancellariam Francorum Regis habere debetis. Aliqui conjectant, quod in feſto ſanctæ Mariæ Magdalenæ in Regis perſonam proferetis ſententiam. Domina Imperatrix audiens in quos ſententiam dederatis, quaſi ludo id accipiens, eos pridem excommunicatos eſſe reſpondit. Poſt hæc cùm ex parte Richardi de Welceſtria ſalutaretur, nihil reſpondit.

De rumoribus Curiæ pauca ſcimus, niſi quod Barones de Epiſcopatu Cenomanenſi pacem cum Rege fecerunt. De Britonibus necdum quiſquam, ſed in vigilia Apoſtolorum erat Rex cum exercitu ad quatuor leucas de Felgeres. Cùm Abbas de Derbi redierit, plura ſcientes vobis mandabimus. Radulphus de Hoſpitali veniens ab Anglia dixit nobis, quod Epiſcopi convenientes circa feſtum ſancti Joannis appellaverint contra vos ad *Viri Galilæi*: Eò quòd Epiſcopum Sareſberienſem abſque eorum conſilio ſuſpendiſtis, & quia in Dominum ſuum Regem dare ſententiam minati eſtis. Archi-Diaconus verò veſter nititur, quantum poteſt, habere licentiam transfretandi. Necdum tamen litteras veſtras accepit. Per Canonicum Regularem fratrem Adam, qui propter zelum juſtitiæ vos diligit, ſcribere poteritis, quod veſtræ placuerit paternitati: quoniam abſque mora ad nos reverſurus eſt. Valeat ſanctitas veſtra. Hoc pro certo ſciatis, quod Epiſcopi veſtri, etiam Herefordenſis, contra vos dura loquuntur: quòd Anglicanam Eccleſiam & Romanam conturbatis. Concilium quoddam habituri ſunt in octavis Apoſtolorum Epiſcopi, & omnes Abbates apud Northamtonam.

## EPISTOLA CXLVII.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes de Sareſberia.*

ET ferè omnia, quæ mihi veſtra ſignificavit dignatio, fama divulgante audieram, ſed authoritate nominis veſtri facta ſunt certiora. Ea ergo non tanquàm certa, ſed velut audita, per litteras meas ſignificavi Domino Pictavienſi, adjectis his, quæ de Angliæ ſtatu audieram, rogans attentiùs, ut vobis ſuper hoc conſilium daret. Ex quò verò per litteras veſtras certioratus ſum, illicò cum Amicis veſtris, de quorum ſinceritate non dubito, adhibito magiſtro Philippo, contuli ſuper negotio veſtro, nulli tamen oſtendens tranſmiſſarum nobis exempla litterarum. Et licet, ut præſcripſeratis, ſingulatim convenerim Amicos veſtros, Abbatem Sancti Remigii, & magiſtrum Fulconem, & magiſtrum R. .... omnes tamen non modò in eundem ſenſum, ſed ferè in eadem verba convenerant. In ſumma ergo nullus eorum inventus eſt, qui Domini Papæ conſilio adverſetur. Omneſque communiter approbant conſilium, quod vobis dedit Nicolaus Xenodochus Rothomagenſis, licet nec de litteris nec de conſilio ejus aliquid audierint. Attendenda enim eſt inſtantia temporis, conditio Eccleſiæ Romanæ, neceſſitas Regni Angliæ, periculum non modò Sedis veſtræ, ſed commiſſarum vobis Eccleſiarum & animarum. Quibus ſi vel occurrere vel ſubvenire potueritis, vix tanti debetis facere animam veſtram; ut non pro ſalute ipſius animæ & liberatione Eccleſiæ naufragantis accedatis ad colloquia perſecutorum, & experiamini quid per humilitatem veſtram dignetur efficere pius JESUS, qui poſt Adſcenſionis gloriam proteſtatus eſt, ſicut in litteris invenitur authenticis, ſe adhuc paratum eſſe mori pro humilibus, & Crucis ignominiam ſuſtinere. Præſertim cùm illi, qui vos perſecuti ſunt, & Chriſtum in vobis, dicantur aliquantulùm à Regis gratia excidiſſe, & in ea conditione verſari, ut eos jam tædeat vitæ ſuæ. An verum ſit, neſcio, ſed rumor apud nos publicus eſt. Sive autem ita ſit, ſive non, certo certiùs eſt, quia procul dubio triumphabit, & reddet unicuique non modò juxta opera ſua, ſed & voluntati conſummatæ perfecti operis attribuet coronam. Perfectorum Amicorum, à quibus ego & magiſter Philippus non diſſentimus, conſilium eſt, ut ſi vos Imperatrix vocaverit, ad ipſam ducente Rothomagenſi Archi-Epiſcopo ſecurè accedatis. Et ſi ibi boni aliquid audieritis, agatis gratias Deo. Et ita per omnia incedatis, ut modeſtia veſtra omnibus innoteſcat. Si verò, quod abſit, ſecùs acciderit, reducente præfato Archi-Epiſcopo in terram peregrinationis veſtræ cum honeſtate & ſecuritate revertemini. De Clericis verò ducendis hoc conſulunt, ut non multitudinem ducatis, ſed paucos providos & diſcretos: Si quos tamen habetis tales, quorum poſſitis inniti conſilio, ſi opus fuerit, & ſub prætextu eorum qui defuerint, ſi hoc neceſſitas exegerit, dilationem poſſitis commodè impetrare. Ego autem me in hoc opus non ingero, ſed nec refugio quidem, ſi me decreveritis itineris veſtri, & laboris, & ſortis fore conſortem. Nam in omnem hujuſmodi caſum paratus ſum, Authore Domino, pro fidelitate Eccleſiæ, & veſtra. Si tamen placuerit, ut vobis occurram, me tanti temporis ſpatio præmunite, ut ad locum & diem, quem præſcripſeritis, commodè valeam pervenire. Nam in me mora non erit ulla, licèt multas domi pro tempore neceſſarias habeam occupationes, tum ex inſtantia Abbatis mei, tum ex præſentia Girardi Archi-Diaconi, quorum deſideriis, ſicut noſtis, non poſſum deeſſe.

## EPISTOLA CXLVIII.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.*

EX litteris tuis jam pridem, & certa multorum relatione cognovimus, quòd tu in Jocelinum Sareſberienſem Epiſcopum, quoniam tibi inobediens fuit, interdicti ſententiam protuliſti. Ipſe verò, licèt ſuper hoc ad noſtram audientiam appellaſſet, & Dominicam, qua cantatur, *Ego ſum Paſtor bonus*, proximò tunc venturam, appellationi ſuæ terminum præfixiſſet, eadem inſtante nec venit, nec ad nos aliquem pro ſe reſponſalem tranſmiſit. Quocirca nos eum in

in contumacia & rebellione ſua contra te fovere nolentes, ſententiam, quam in eum propter hoc tuleris, authore Domino ratam & firmam habebimus, & totam cauſam ejus tuæ diſcretionis arbitrio duximus relinquendam, quod inde Canonicè feceris, ratum ceſſante appellationis obſtaculo habituri.

## EPISTOLA CXLIX.

*Idem eidem Archi-Epiſcopo.*

EX reſcripto litterarum, quas Sareſberienſi Epiſcopo deſtinaſti, cognovimus quòd conceſſionem Decanatus, quam idem Epiſcopus Joanni de Oxeneford enormiter fecit, duplici ratione caſſaſti. Tum quia idem Joannes Schiſmatis ſe laqueo involvit, tum etiam quòd id contra prohibitionem & Mandatum noſtrum fuiſſet factum. Prohibueramus enim, ne abſque conſenſu Canonicorum, tecum & pro te exulantium, Decanus in præſcripta Eccleſia aliqua ratione conſtitueretur. Undè nos authoritate, qua fungimur, prænominatam conceſſionem omninò caſſamus, & irritam eſſe decernimus.

## EPISTOLA CL.

Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.

*Salutem & confortari in eo, qui diſſipat conſilia gentium, & impiorum conatus evacuat, & Poteſtates evertit.*

RECEPI nuper litteras Paternitatis veſtræ, quibus præcipitis ut vobis reſcribam, quod mihi viſum fuerit inſpectis litteris Domini Sareſberienſis, & Joannis de Oxeneford, & magiſtri Hervei, & Domini Nicolai. Puer autem neque Joannis, neque magiſtri Hervei, quas plurimùm deſiderio, litteras tradidit, ſed mentem Joannis ex veſtris, & Epiſcopi & Capituli Sareſberienſis, facile eſt agnoſcere. Electus verò Carnutenſis quid vobis ſignificaverit, neſcio, quia in litteris ejus nihil aliud continetur, niſi ut Vincentio credatis. Hoc ergò defuit inſtructioni meæ, quam plurimùm appetebam, & ſcitu digniſſimum eſt: Noſſe videlicet, quantùm negotia veſtra proſperata ſint in manu magiſtri Hervei, & quam opem naufragio Eccleſiæ Anglicanæ Sedes Apoſtolica, pro qua patimur, decreverit impertiri. Inde enim oportebit cautelam conſilii informari, ut juxta parabolam Evangelicam quis turrim ædificaturus ſedens priùs computet, & cum Rege congreſſurus copias ſuas domi recenſeat, ne magni conaminis aut oſtentationis ſubita & inconſiderata præſumptio riſui aut ruinæ turpiter exponatur. Nec hoc dixerim, quòd Eccleſiam Romanam ſpei noſtræ fundamentum arbitrer ſtatuendam, ſed ipſum ſolum, ſuper quem & illa fundata eſt, & in quo quælibet opera fideliter radicata convaleſcit ad fructum, & conſummatur in gloria. Ille nobis ſit in conſcientiæ fundamento, & homo procul dubio non prævalebit. Nec timeri oportet, vel Tyrannorum minas, aut tendiculas carnaliter ſapientium, aut proditorum perfidiam, aut puſillanimitatem Judicis, aut avaritiam & inconſtantiam eorum, qui quærunt in omnibus quæ ſua ſunt: Carnis, non quæ Jeſu-Chriſti. Nam, ut fidiſſimè ſcriptura docet, turris fortiſſima Nomen Domini. Ad ipſum juſtus confidit, & de omni anguſtia liberatur.

Quia ergò parvitatis meæ conſilium quæritis, conſulo nunc, quòd ſemper, ut omnem & totam ſpem noſtram projiciamus in eum, qui eruere nos poteſt à tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis. Quod ut juſtè & miſericorditer velit, ponamus, monente Aggeo, corda noſtra ſuper vias noſtras, & facientes pœnitentiæ dignos fructus, ſuſcipiamus poculum hujus ſalutiferæ amaritudinis in lætitia de manu Domini, cujus muneribus abutentes peſtifera dulcedine proſperorum in perniciem noſtram toties exhilarati ſumus. Hæc eſt enim gratia illius, qui ita novit beare ſuos Amicos, ut per multas tribulationes examinatos, purgatiores, & clariores, & ſolidiores introducat in Regnum. Omnium temporum ſeriem percurramus, quem ab initio invenimus Electorum de deliciis migraſſe ad delicias, quem legimus hìc floruiſſe & exultaſſe cum mundo, & nunc in ubertate fructuum lætari & regnare cum Chriſto? Mente autem ſic exulcerata in ſe per pœnitentiam, per patientiam roborata, & mitigata & erecta per ſpem, & ſanctæ converſationis teſtimonia, nihil conſultius arbitror ſecundùm ea quæ propoſita ſunt, quàm ut ſequendo conſilium Nicolai, quem Dei Spiritum habere confido, ſcribatis Imperatrici, & Archi-Epiſcopo & Epiſcopis Nortmanniæ, vos ſemper fuiſſe, & eſſe paratos obtemperare juri ſecundùm cenſuram Canonum, & redire ad Sedem veſtram, & veſtra recipere & veſtrorum, dummodò vobis & illis ſecuritas procuretur, & Eccleſia in eam reſtituatur libertatem, in qua erat antequàm hujus iniquitatis procella concuteret. Eòque modeſtiùs ſcribendum & conditiones cenſeo exigendas, quo mihi certior eſſe videor animos adverſantium Eccleſiæ Dei ſic induratos eſſe, ut nullam omninò conditionem admittant, niſi quæ Eccleſiæ libertatem evertat, & veſtram & omnium noſtrum ſubruat honeſtatem.

Scriptum tamen eatenus proderit, ut vobis ſit contra malignantes Epiſcopos in teſtimonium, & modeſtia veſtra, quod plurimùm expedit, omnibus innoteſcat. Si verò, quod non ſpero, illi hoc Regi obtulerint, & ipſe conditiones admiſerit uſque ad cautionem ſecuritatis, non videtur mihi quod vos in verbo illo nimis ſcrupuloſos eſſe expediat, dummodò Imperatrix & Archi-Epiſcopus ſe interponant, & Rex proteſtatione publica & ſcriptura patente vos & veſtros jubeat eſſe ſecuros. Quid enim ſi Deus hac ſollicitudine vos exercitare decreverit, ut vivatis in medio inſidiantium, & obſideamini ab illis, qui quærunt animam veſtram, ut auferant eam? Nonne ex cauſa conſimili Gad Propheta David peregrinantem à facie Saulis redire monuit, & compulit in Judæam, ut ei inimicorum inſidiæ ad exercitia virtutum proficerent, & meritorum inſignia ſic clariùs radiarent?

Sed arguet quis fortaſsè temeritatem hujus conſilii, caput veſtrum hoſtilibus gladiis objectantis, dicetque commodius eſſe & cautius, exſpectare ut peregeritis pœnitentiam, quia ex conſcientia peccatorum nondum eſtis apti Martyrio. Ad quod ego:

Nemo

Nemo non aptus eſt, niſi qui non vult pati pro fide & operibus fidei. Parvulus ſit an adultus, Judæus an Gentilis, Chriſtianus an infidelis, vir an mulier, non refert. Nam quicumque pro juſtitia patitur, Martyr eſt, id eſt, teſtis juſtitiæ, aſſertor cauſæ Chriſti. Sed quorsùm hæc? Scio enim, ſecundùm quod præſagit animus, quod Rex eatenùs non convaleſcet, ut de ſecuritate agi oporteat. Et quia illa robuſtiſſima columna templi dicit, quòd quidquid agitis, excollentiæ eſt aut iræ, huic opinioni occurrendum eſt exhibitione moderationis, tam in factis & dictis, quàm in geſtu & habitu: Quod tamén apud Deum non multùm prodeſt, niſi de arcano conſcientiæ prodeat.

De negotio Sareſberienſi recolo, quod ex parte Epiſcopi & Eccleſiæ de intruſione Decani audivi vobiſcum, & Epiſcoporum circumventione, qui Epiſcopum & Eccleſiam ſuo conſilio induxerunt ad tranſgreſſionem Apoſtolici Mandati. Et ſi apud homines, ſicut jure cautum eſt, nulli ſuus patrocinabitur dolus, multò minùs apud Deum patrocinabitur, qui diſperdet labia doloſa, & prudentiam prudentium reprobabit. Et ſicut mihi ab Urbe ſignificatum eſt, & ego vobis ſcripſiſſe me memini, Dominus Papa jam veſtram ſententiam confirmavit, immò ſuam vindicavit injuriam.

De appellatione Epiſcoporum quid ſentiam, non ſilebo. Quia liberi eſſe volunt, timeo ne perpetuetur ſervitus. Jure quidem. Quia cum annus remiſſionis adeſſet, annus videlicet gratiæ, Eccleſiam in libertatem evocantis, poſt ſex annos, quibus afflicti erant quaſi in luto & latere, maluerunt, eò quòd quidam eorum uxores duxerant, quarum tenentur affectione, alii juga boum plurima adunarunt, alii theſaurizant pecuniam, neſcientes tamen cui congregetur, alii aliis & variis voluptatibus ſe dederunt, & premente ſe jugo ſibi placentium vitiorum maluerunt, inquam, in antiqua ſervitute teneri, & aures ſuas perforari ſubula perpetuæ ſervitutis, qua ſe profitentur moribus obedire ſervilibus perverſarum conſuetudinum, quàm in libertatem Spiritus velle evadere. An non recolitis, quòd duæ tribus & dimidia, quia pecora multa habebant & poſſeſſiones plurimas, non ſortitæ ſunt hæreditatem in medio Fratrum, id eſt, communione, terra ſcilicèt promiſſionis, ſed Jordane nondum tranſito in Amorrhęorum finibus ſubſtiterunt? Hæc nonne in Evangelio interpretatur pius Jeſus, per figuram dictionis affirmans, quia faciliùs eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm divitem intrare in Regnum cœlorum. Et quidem qui ad tranſeundum Jordanem pigri fuerant, Altare contradictionis & ſcandali poſteà erexerunt: ſicut Epiſcopi noſtri, qui ſub prætextu juris formam & vigorem juſtitiæ conantur eludere. Sed & hos ad unitatem & pietatis cultum triumphator gentium legatione miſſa revocabit Jeſus, ad profeſſionem legis & juſtitiæ cultum, ut quod rectum eſt coram Deo, ſapiant, loquantur, & faciant, & armati exhortatione Moyſis, id eſt, divinæ legis, præcedant Fratres ſuos, donec Chriſto hæreditas ſua, Eccleſia ſcilicèt, liberetur de manibus hoſtium. Et poſt inclitos de vitiis triumphos ſtabiliatur in terra.

Si interim Herefordenſis Epiſcopus, qui à pleriſque videbatur liberaturus Iſrael, in contemptu mundi & peritia litterarum, quarum ab ignaris vel eum ignorantibus creditur habere copiam, vos conturbatores Eccleſiæ nuncupat, ei & complicibus ejus reſponderi poterit verbis Eliæ ſimiliter objurgati, dicentis ad Achab: *Non ego turbavi Iſrael, ſed tu, & Domus Patris tui, qui dereliquiſtis mandata Domini, & ſecuti eſtis Baalim*. Non quòd velim, qui modeſtiam ſuadeo, ore veſtro hæc Epiſcopis reſponderi, ſed ſibi à conſcientiis ſuis, vel ab aliquo Religioſo, qui corripiat eos, eò quod ſint cultores Jezabel, quæ cohabitatrix, quod nomen meretricis eſt, interpretatur: aut fluxus vanus, quia more meretricum, quæ convivia ſectantur & tabernas, ſe luxuriæ primùm, & omni poſtmodùm turpitudini exponentes, non niſi fluxa, cum quibus & ipſi pereffluant, conſectantur, ut in momento pariter evaneſcant cum vanitatibus ſuis. Vos igitur iſtis interpretatoribus, immò detractoribus veſtris quid poſſitis modeſtè reſpondere? Nempe quòd ſanctiſſimus & modeſtiſſimus David intorſit in negligentiam Abner, qui in patris lucernam vertitur, quando Saulem in caſtris dormientem cuſtos ſomnolentus expoſuit hoſtibus, ut in argumentum deſidiæ lanceam Regis & ſcyphum aquæ auferrent à capite ejus, & aſportarent. Dicatur ergò Herefordenſi, quoniam ipſe ſui Saulis cuſtos eſt, ut ajunt. Et Londonienſi, qui à Summo Pontifice cuſtodiam hanc, cùm à Sede ſua migraret in aliam, noſcitur accepiſſe. Dicatur, inquam, utrique eorum: *Nonquid non vir tu es, & quis alius ſimilis tui in Iſrael? Quare non cuſtodiſti Dominum tuum Regem? Vivit Dominus, quia filii mortis eſtis vos, qui non cuſtodiſtis Dominum noſtrum, Chriſtum Domini. Ubi enim haſta Regis*, juſtitiæ directionem ſignificans: *Et ſcyphus aquæ*, vas ſcilicèt legis puræ, *qui fuerat ad caput ejus*, ad refrigerium carnis, & refectionem ſpiritus in ſiti ſua? Sed & illi continuò verbis Abner fidei & ſollicitudini veſtræ increpationem reſpondebunt, dicentes: *Quis es qui clamas, & inquietas Regem?* Ac ſi dicant: Permittite nobiſcum in contemptu mandatorum & perſecutione ſanctorum dormire Regem noſtrum, ut eum pauſantem ſic in contemptu Divinæ Legis producamus & perducamus ad ſomnum mortis.

Vos tamen, qui reminiſcimini Domini, ne taceatis, & ne detis ſilentium ei, ſed exequamini quod ait Apoſtolus: *Argue, obſecra, increpa, opportunè, importunè*. Id eſt, quacumque opportuna importunitate. Sub prętextu tamen appellationis omnes ſe de cętero tuebuntur, parati quamlibet incurrere inobedientiam: Exſpectantes interim aut mortem Domini Papæ, quam optant, aut veſtram, aut alium caſum, qui eorum malitiæ patrocinetur. Rex autem, à cujus excommunicati communione ſe nunquàm ſuſpendent, nonne ei ſemper Pontifices & Clerus ferè totus adſtiterunt adversùs Dominum, & adversùs Chriſtum ejus? Credo tamen in Epiſcopis aliquos eſſe, qui vobiſcum, immò cum Deo & Eccleſia ejus, votis & orationibus firmiter perſeverant, & ſi inimicis & perſecutoribus Eccleſiæ corpore & verbo tenus in multis communicent. Sic Jonathas corpore cum Saule Patre ſuo verſabatur, ſed tota mentis ſinceritate cum David exulabat. Sic etiam ad filii Parricidæ conſortium Chuſai Arachiten in exilium properantem remiſit David, malens illum cum amicis Sadoc & Abiathar

Sacer-

Sacerdotibus inter inimicos utiliter commorari, quàm ſibi inutiliter coexulare. Quoſdam Epiſcoporum juſtitiæ Dei & vobis favere non dubito, & maximam partem Cleri, ſed vel ex neceſſitate vel puſillanimitate diſſimulant. Quis enim opinetur omnia ſidera defectum pariter ſuſtinere?

Ut ergo de cætero manum contraham, conſilium quod à me quæritis, ingenioli mei vires excedit. Neque unquàm ut in Regem Dominum veſtrum anathematis, aut in innocentes Regni feratis ſententiam interdicti, præcipitabo conſilium. Adhuc fixum eſt apud me, quod auribus veſtris intimavi apud Caſtrum Theodorici, nec ab illa recedo ſententia. Quid illud ſit, poteſtis meminiſſe, quia idem ſentiebatis. Hoc tamen adjicio, ut ſuper & aliis, quæ poſteà emerſerunt, conſulatis Dominum Pictavienſem, & aliorum ſapientum ſententias exploretis. Et Hervei, ſi eum interim reduxerit Dominus, habeatis conſilium. Sed ante omnia incumbatis precibus, & aliis exercitiis militiæ Chriſtianæ, & agonem veſtrum media ſanctorum interceſſione Domino commendetis. Et ſic procedatis ad id, quidquid illud ſit, quod per organa ſua, ſapientes & fideles dico, docuerit Spiritus Sanctus, & quòd cauſa veſtra deſiderat. Credo quòd & vos ipſi habetis Spiritum Dei. Quia qui zelum dedit immerito, bene merenti credendus eſt in neceſſitatis articulo conſilium miniſtrare. Non ergo ſuadeo, ut ſecundùm quod communis Pater noſter & Dominus dicere conſueverat, conſilium, quod Dominus inſpiraverit cordi veſtro, in caligula reponatis, & aliorum minùs in cauſa veſtra vigilantium præferatis opiniones.

Poſt feſtum Beati Petri diſpono ſtatim Deo authore venire ad vos, & tunc ex mutua collatione multa ad invicem clarere poterunt, quæ pagina non ſufficit expedire. Quid egeritis Vizeliaci, Archi-Epiſcopo & Eccleſiæ Remenſi à multis diebus innotuit: Nec operæ pretium puro divulgata referre. Si Templarius offenſus eſt, diſſimulatione utendum arbitror: Quia qua facilitate concipere, eadem aborſum facere conſuevit. Et cum ei nihil debeatis adhuc, non conſulo, ut vos obnoxios illi reddatis in talibus. Ad hæc ſi ei fuerit ſupplicatum, magnificabit injuriam. Si diſſimulatum, etiamſi qua præceſſit injuria, diſſimulatione poterit aboleri. Via autem reconciliationis faciliima erit, ut in aliquo munuſculo capiatur. Video tamen Templarios in Curia ejus benignè recipi, & eorum negotia commodè expediri. Ipſe autem ad Claram-Vallem profectus eſt, accitus, ut ajunt, à majore parte Conventus in ruinam Abbatis. Fromundus, qui hoc iter ejus procuraverat, pridiè idus Julii obiit, & in Monaſterio ſancti Remigii ſepultus eſt.

## EPISTOLA CLI.

*Joanni Pictavienſi Epiſcopo Joannes Saresberienſis.*

MIRATUR fortaſſe veſtra diſcretio, quod Dominus Cantuarienſis colloquium Regis Angliæ, quod veſtra procuraverat induſtria, reſpuit, cùm anteà ſæpiùs ad colloquium ejus acceſſerit non rogatus, & quod ampliùs eſt, ſpretus in contumeliam Chriſti, & variis affectus injuriis. Erat enim cupidus pacis ſuæ, ſed Eccleſiaſticæ liberationis longè cupidior: Sed & ſalutem Regis & gloriam, & liberorum ejus indemnitatem maximè cupiebat. Ob has ergo cauſas ſe & ſuos conviciis, contumeliis, & variis periculis, ut taceam labores & ſumptus, expoſuit, dum per viam humilitatis pacem reformari poſſe ratio ſuadebat. Sed poſtquàm multis & manifeſtis agnovit indiciis, quod ille Domini Papæ patientia ſemper magis ac magis abutitur, & humilitate creſcit inhumanitas, & de exhibita manſuetudine naſcitur ac dilatatur inſolentia, alia via, & utinam feliciori, ſibi cenſuit incedendum. Præſertim cum patenter agnoſceret, quod vobiſcum & cum ipſo prorſus agebatur in dolo. Sic *Fiſtula dulce canit, volucrem dum decipit auceps*. Nondum ſpes pacis promittitur, pernicies Eccleſiæ tranſmiſſa ad Sedem Apoſtolicam legatione procuratur. Archi-Epiſcopus invitatur ad colloquium, ut non caveat tendiculas eorum, qui quærunt animam ejus, ut auferant eam. Nam quæ non prævidentur, jacula feriunt citiùs, & magis lædunt. Ubi, quæſo, ſcripturæ veritas, ſi ille qui omnibus foveam parat, quandoque non præcipitatur in ipſam? Quis fidelis & verax eſt, ſi fallax eſt & falſa veritas, quæ metientibus operum merita præmiorum fructus ad eandem, ſed coagitatam, refertam & ſupereffluentem menſuram pollicetur? Nonnè pondus & pondus in manu hominis eſt abominatio apud Deum? Nunquid ergo pondus & pondus erunt in manu Dei, ut inter pauperes & divites iniquè decernat? Abſit hoc ab eo, qui orbem judicat in æquitate, qui ipſis Angelis non pepercit, qui potentes potenter punit, qui aufert ſpiritum Principum, qui contemptores ſuos reddit ignobiles. Ipſe judicet cauſam ſuam, & Eccleſiæ oppreſſores aut convertat aut conterat. Pauperes ſuos ad gloriam nominis ſui, prout eis novit expedire, liberet & eripiat à facie gladii imminentis, ne quando dicant Gentes, *ubi eſt Deus eorum*? Patiens quidem Cantuarienſium Deus, ſed idem procul dubio fideliſſimus Retributor. Et quidem ſpes eſt, quod non diu differet ultionem, ſed comminabitur in brevi. Et niſi per pœnitentiam & ſatisfactionem perſecutor Eccleſiæ declinaverit ictum, ferietur irreparabiliter, & erit ſæculo in exemplum.

## EPISTOLA CLII.

*Joannes Saresberienſis Nicolao de Monte-Rotbomagenſi.*

NOTAM ingratitudinis jure contrahit, quem ad promerendum amorem & obſequium beneficiorum memoria non accendit. Et quidem tantò

tò uberior debetur gratia, quantò cumulatiùs, & frequentiùs ad nec meritum nec metentem à ſola divite vena innatæ liberalitatis beneficia proceſſerunt. Sed unde mihi, dilecte & omni jure & meritò diligende, ut humanitati condigna libetalitatis compenſatione reſpondeam? Exulo, proſcriptus ſum, expoſitus paupertati, coexulantium mihi magis quàm propriis incommodis urgeor, & eorum, quæ in preſſuris Eccleſia Dei patitur, à me nihil reputo alienum, ſed in omnibus Deum mihi propitium ſentio, cujus muneris eſt, ut exilium pro juſtitia ſubeam, libens rapinam bonorum meorum pro fide, ſi neceſſarium eſt, gaudens excipiam, nec anguſtias timeam, aut erubeſcam ignominiam paupertatis, diſcipulus & profeſſor pauperis Chriſti, certus ab ipſius veritatis oraculo, quod triſtitia noſtra vertetur in gaudium. Fidelis enim eſt, nec patietur pupillos ſuos & puſillos tentari ſupra id quod poſſunt, ſed ad gloriam ſuam faciet, ut humilium tentatio eis tranſeat in profectum. Cæterùm unde mihi interim, amicorum dulciſſime, ut tuæ reſpondeam liberalitati? Eam namque diſſimulare non poſſum, quam toties expertus loquor, cujus beneficia toties mei ſenſerunt, quoties opportunitas data eſt, ut tuæ charitatis ſolatio fruerentur. Quod itaque poſſum ad præſens, gratias devotione maximas ago, exſpectans ut miserationi veſtræ reſpondeat in miſericordia uberi, cui in nobis beneficiorum pecuniam dediſtis ad uſuram. Hoc enim ſolum eſt honeſtum fœnoris genus, & quod uſurarum & totius avaritiæ condemnatrix pagina veritatis non modò abſolvit, ſed centupli mercede remunerat. Nam & hoc Salomon in proverbiis teſtatur dicens: *Fœneratur Domino, qui pauperis miſeretur. Et viciſſitudinem ſuam reddet ei.* Temporaliter quidem quatenus expedierit, pleniſſima retributione in vita æterna. Quod ſi Divina dignatio eatenus deſideriis meis ſatisfaceret, ut benefactoribus meis ſua authoritate & meo miniſterio vicem duceret rependendam, votorum temporalium ſummam mihi fore omninò viderer aſſecutus. Sed quid de pace noſtra ſentiam, non planè video, aliis aſſerentibus eam deſperatiùs elongari, eò quòd Dominus Rex proſperatur in viis ſuis, aliis è contra dicentibus, quod ei pax non diſpliceret, ſi honeſta reconciliationis forma occurreret. Et hoc utique crediderim citiùs, eò quòd vir prudens in hanc ipſam ſucceſſuum facilitatem & copiam debet habere ſuſpectam, & viarum ſuarum conſcius eſſe tutus non poterit, ſi injuriando Eccleſiæ & pauperibus Chriſti Deum ſibi reddiderit inimicum. Sed Deo propitiante non faciet quòd Principatus ſui gloriam debeat obfuſcare, nec contrà Deum præſumet de facilitate aut etiam fallacia ſucceſſuum, qui meminit, quoniam *equus fallax eſt ad ſalutem*. Hazael velocitate cervos, ut refert hiſtoria, anteibat, & pernicitate currendi capreis prævolabat, ſed quia agilitati nimis indulſit, hoſtem perſequens fugientem, eum coegit ut inſtanti fatalem inferret plagam, qui fatum diſpoſuerat declinare per fugam. Fugit interdùm Chriſtus à facie perſequentis, ſed væ impœnitenti, in quem provocatus torvo reſpicit oculo. Saluta Socios Curiales, qui excommunicati non ſunt.

## EPISTOLA CLIII.

*Joannes Sareſberienſis Radulpho de Bello-Monte.*

VERÆ titulus pietatis nullo meliùs clareſcit indicio, quàm cùm illis miſericorditer ſubvenit, qui humano ſolatio deſtituti ſunt, & quos ingratus Deo gratis perſequitur mundus. Hunc itaque te aſſecutum eſſe congratulor, gaudens quòd præter opinionem multorum, & ferè omnium, non dico ſæcularis adminiculo philoſophiæ, ſed igniculo Spiritus ſancti, tuum ad ſapientiam veram animum accendentis pariter & illuſtrantis, exerces opera pietatis. Et ſicut ex relatione latoris præſentium didici, inter charitatis impugnatores, quod verum decet Chriſtianum, Fraternitatis, quæ in Domino eſt, auſus es reminiſci. Sed unde hoc tibi, mi Radulphe, præſertim cum qui columnæ videbantur eſſe Eccleſiæ, trepident, & Gigantes, qui orbem portare debuerant, faciliùs inundatione aquarum ſubmergi acquieſcant, quàm gemere? Mandavit Dominus nubibus ſuis, ne in partibus illis pluant imbrem, & tu in eiſdem non es veritus ad ſtillicidium Divinæ gratiæ germinare fructus miſericordiæ, & opera Salvatoris. Crediderам profectò te philoſophantis habere verba, non animum, ſed nunc recolo te aliquatenùs eſſe diſcipulum magni Ariſtippi, qui omni conditione temporis æquanimiter utebatur, & in ipſis philoſophabatur nugis, jucundus omnibus, nulli gravis. Qui aliquando interrogatus, ei quid philoſophia contulerit, dicitur reſpondiſſe: *Ut cum omnibus hominibus intrepidè fabularer.* Ergò de cætero in te ſecutiùs arbitror confidendum, quia non diffidis de Regno Chriſti. Qua ſpe rogo, ut, ſicut cœpiſti, latori præſentium, contemplatione Dei & obſequii ejus, in opportunitatibus ſuis adeſſe memineris.

## EPISTOLA CLIV.

*Joannes Sareſberienſis Wilhelmo Suppriori Eccleſiæ Chriſti Cantuariæ.*

MIHI nuper locutus es in parabolis, dicens tuas, immò Eccleſiæ opes, de novo publicatas, & ſtudioſiùs deprecatus, ne me eas prodente transferantur in Babyloniam. Sed ſi publicatæ ſunt, miror quare uſque ad Patrem, ſe pro filiorum ſalute & libertate Matris devoventem, & jam triennio ærumnis expoſitum, ante liberalitatis beneficio non pervenerunt. Si publicatæ ſunt, debueramus & nos eſſe de contentis in populo. Si Patrem profitemini, ubi eſt amor ejus? ſi Dominum recepiſtis, debitæ venerationis quò profectus eſt timor? Si vos fratres aſſeritis & amicos peregrinantium, cur ceſſant humanitatis officia, & debitæ ſolatia charitatis? Sed fortaſſe quò gratius Patri præſtetis obſequium, exſpectatis ut ampliùs egeat, interim picturis inanibus imperitæ multitudinis oculos oblectantes, rati impenſum iri publicis uſibus, quod in ſpectaculis & curioſorum lenociniis oculorum ineptiùs erogatur. Profectò *non hoc iſta ſibi tempus ſpectacula poſcit*. Illudque Satyricum videtur in vos, ſcio

cui & quibus loquar, probabiliter retorquendum: *Non habet infelix Numitor quid mittat Amico. Quintille, quid donet, habet. Nec defuit illi, unde emeret multa paſcendum carne Leonem*. Nec hoc dixerim, quod verbum hoc in omnes cadat, ſed in eos, quos indubitanter noſtis, quia potuerunt non tranſgredi, & tranſgreſſi ſunt; bona facere, nec fecerunt. Novit inſpector cordium, quia mihi triſtitia eſt, & dolor continuus cordi meo, quod vobis dormientibus in periculo vitæ, ſoli alieni naufragio noſtro ferunt opem, Dicetur tamen ad cumulum doloris mei, quod circa unum in tanta neceſſitate Patri præſtitiſtis obſequium, diligentem adhibendo cuſtodiam, ne quocumque caſu evaderet, qui de manu carnificum elapſus convolaverat ad noſtrorum præſidia Patronorum. Si timorem prætenditis, at profectò Deus non irridetur. Si timetis eum, cui ad momentum credita eſt diſpenſatio peccata corripiendi in corporibus, quare non pertimetis eum, qui poteſt corpus & animam perdere in gehennam? Expergiſcimini mihi, & memineritis Abdiæ diſpenſatoris Achab, qui centum Prophetas in lacubus latitantes pavit in perſecutione Jezabel. Quidquid autem in alterutra parte feceritis, procul dubio ad menſuram bonam & ſupereffluentem in ſinus veſtros refundet Altiſſimus. Neque hoc impediet ille veſter Collega Bathonienſis, qui utinam ſubmergatur in thermis, quibus dignus eſt, quas meruit: ut conjiciatur in ruthæ folium, cujus Petronius meminit in pœnam delinquentium, aut ſepeliatur in ſalinario Eduorum. Ut ad parabolam tuam redeam, ſcias quia nomina librorum apud me ſepulta ſunt. Sigillum quidem nomine tuo recepi, ſed illud mihi tuus abſtulit Brironellus. Quod ex condicto tuo factum ſuſpicabor, niſi mihi reſtitueris.

## EPISTOLA CLV.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Nicolao de Monte Rothomagenſi.

*Suus ſuo ſalutem, & animi conſtantiam.*

SI grandia loquitur, ſi magnalia ſpargit, qui juriſjurandi commercio mirando novit inducere, haud mirandum credimus, nec rei admiratione cedendum. Satiùs enim eſt alieno ſcelere nos perire, quàm metu noſtro. Tu verò certum tene, quidquid mentiatur Juratoris famoſa doloſitas, quidquid minetur tortoris auſteritas captioſa, quia per miſericordiam Dei neque mors, neque vita, neque Angeli, neque aliqua creatura poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ ſubjecit nos tribulationi. Sed nec ipſe Papienſis, donec compleatur iniquitas, donec evaneſcat conditionis noſtræ preſſura. Ad cujus ingreſſum incipiant ſaltem apparere veſtigia libertatis, ut eodem ſtudio, quo ipſa parabatur deleri penitus, quo libertas funditùs credebatur extingui, veſtigia ſe præbeant eminentiora, reſurgat fortior ipſa libertas. An ignoras arbores magnas diu creſcere, una hora extirpari? Stultus eſt, qui fructus earum exſpectat, nec attendit caſum. Sit itaque tibi ſolatio, quia *inimici Domini, mox ut honorificati fuerint & exaltati, deficientes quemadmodùm fumus deficient*. Exſpecta parùm, perquid inſibilet eis ſibilus auræ lenis, in quo Dominus; & *adhuc puſillum, & non erit peccator. Quæretur locus ejus, & non invenietur*. Hæc hactenùs.

Cæterùm ſi abſolvendi ſunt, vel jam abſoluti excommunicati noſtri, conſtat eos eſſe vel fuiſſe excommunicatos. Sequitur ergo eis ſcienter communicantes contraxiſſe in ſe maculam excommunicationis, De cætero quid inde proveniat, ipſi viderint. Unum ſcias, non tulit gratis beneficia ipſa Joannes. Habet aliquid compenſationis, quod pro certo audivimus à redeuntibus de Curia: Renuntiatum eſſe per ipſum ex parte Regis Conſuetudinibus Regiis, quas petebat à nobis Rex ſibi concedi & confirmari. Hoc optamus miniſterio tuo provenire ad aures Regis, & Comprovincialium tuorum, tacito tamen me Authore. Sed nec te ipſum patiaris inde laudari authorem, ut vel ſic de præſumptione ſua confundatur garrulus ipſe, & de gloriæ ſuæ vanitate reddatur inglorius. Tu autem confortare, & eſto robuſtus, quia per miſericordiam Dei propior eſt noſtra ſalus, aut cenſuræ vigor, quàm mentiatur falſa crudelitas, quam ſibi blandiatur adulatio deceptoria. Valete.

Valeat & tecum Nicolaus noſter. Exſpectate finem gaudentes, qui cujuſque rei ſolet eſſe pars potiſſima, unde ſortiatur ſibi quiſque certum exſpectationis ſuæ experimentum. Valete iterùm, & ſemper.

## EPISTOLA CLVI.

*Conſtantienſi Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.*

SUPER afflictione Domini mei Sareſberienſis Epiſcopi, quod quidem juſtiſſimum eſt, anxiatur Spiritus meus: Eò quidem graviùs, quò minùs laboris hujus facilem exitum videt. Qua autem ſedulitate apud Dominum Cantuarienſem egerim, ut eum relaxaret, novit inſpector & Judex omnium. Sed labori meo ſucceſſus defuit ex variis cauſis, quas retexere ſupervacuum arbitror, quia plurimas earum Magiſter Gilebertus, fidelis veſter, ab ipſius Archi-Epiſcopi ore audivit. Ut verò taceam plurima, ex eo maximè movetur Archi-Epiſcopus, quod Dominus Sareſberienſis formam inobedientiæ cæteris dedit, & adhuc aſſiſtit Londonienſi, & aliis qui quærunt animam ejus, ut auferant eam. Adjicit etiam, quòd ei contumaciter ſcripſerit, & ſub prætextu frivolæ appellationis crimen inobedientiæ ſtuduit colorare. Sed nec eum poſteà præſumptionis pœnituit, ut appellationi renunciaret, ſed quadam inconſtantia verbi & operis, diſſimulata injuria appellationis, qua ſe tuetur, opponit obicem corripienti, & tamen ſimulata humilitatis reverentia miſericordiam petit. Nihil aliud ergo ab eo poteſt aliquis impetrare, niſi ut Epiſcopum ab appellatione recedentem, & culpam publicè profitentem, & de cætero obedientem, Paterna benignitate recipiat, & exinde quaſi Filium chariſſimum in omnibus tractet. Nam de Archi-Epiſcopi manſuetudine, ſi hoc, quod neceſſarium eſſe ſcitis, Epiſcopo fuerit perſuaſum, omninò non dubito. Noſtis enim quid ſuper hoc vobis nuper ſcripſerit Dominus Papa, & quid remedii Decanus huic cauſæ retulerit ab Apoſtolica Sede.

Sede. Cujus tamen ſi promiſſa præceſſerint, & eorum, quæ juramento firmata ſunt, fides fuerit adimpleta, Archi-Epiſcopus & ſui reconciliabuntur in brevi, & pax cum honeſtate Eccleſiæ inter Regnum & Sacerdotium reformabitur. Interim quòd vobis innotuiſſe poteſt, ad ſilentium eorum, quæ Romæ geſta ſunt, neceſſitate mandati arctamur. Sed cùm de fide aut perfidia conſtiterit pactionum, propalare licebit univerſa. Quia ergo Dominus Saresberienſis & Reginaldus Archi-Diaconus me in cauſa iſta ſollicitant, rogantes ut quod invenero eis reſcribam aut vobis, precor attentiùs, ut jam dicto Archi-Diacono litteras, quas ei mitto, habere faciatis, & felicem Deo Authore provideatis exitum cauſæ.

## EPISTOLA CLVII.

*Joannes Saresberienſis Roberto de Feveresham.*

INHUMANUS eſt, & extremæ impietatis maculam incurrit & notam, qui paterna afflictione non læditur. Præſertim ubi Paternæ benignitatis in filium plura & grandia luce clariùs radiant argumenta. Conſtat enim ex ſententia Domini, Chananæorum gentem perpetua ſervitute damnatam, quia Pater eorum Cham, à quo genus & nomen contraxerunt, inhumanus exſtitit in Parentem. Nam ex commiſſo Authoris impii tota poſteritas præjudicium tulit. Et dum odibile ſervitutis excipit jugum, devitandæ impietatis ſalutare omnibus procurat exemplum. Sanè & ego me deteriorem Chananæo quolibet arbitrer, ſi Patri non compaterer laboranti, ſi flagella ejus non exulcerarent animam meam ſuper dolorem vulnerum propriorum. Hujus rei teſtis eſt conſcientia, teſtis eſt conſcientiæ ſcrutator & arbiter Deus, qui fortè citiùs, quàm credebatur, illuſtrabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Et jam quidem adſtamus ante Tribunal ejus, & eum in cauſa noſtra Judicem exſpectamus, ut in conſpectu ipſius ſtultum ſit & temerarium mentiendo totius laboris & vitæ, ſi quid tamen ſalubriter patimur aut rectè agimus, mercedem perdere. Laboravi ergo, ſicut ipſe novit, apud Dominum Cantuarienſem, utens nunc mitigativis, nunc acerbioribus, & omni ſermonum genere, ſed labor meus, quòd doleo, ceſſit in caſſum. Quos autem obices ille precibus & perſuaſionibus noſtris opponat, & retexere longum eſt, & ferè ſuperfluum, cum magiſter Gilebertus, quem vobis fidelem eſſe non ambigo, omnia pleniſſimè audierit ex ore ejus. Deum tamen teſtem invoco in animam meam, quod, ut ex animi mei ſententia loquar, Archi-Epiſcopus Epiſcopum ſincerè diligit, & saluti ac indemnitati ejus cupit eſſe proſpectum. Sed inſiſtit, ut qui inobedientiæ & illiciti auſus aliis dedit formam, ſeipſum ſalubris & neceſſariæ obedientiæ cæteris præſtet exemplum. Quod ſi ſibi ſcripturarum authoritate, Amicorum conſilio, & Domini Papæ mandato perſuaderi permiſerit, ipſum Archi-Epiſcopum, quem nunc fortaſſe plus juſto timet, piiſſimum Patrem inveniet, & longè proniorem ignoſcere, quàm ulciſci. Poteſtis enim, & expedit, reminiſci, quid ſuper hoc à Sede Apoſtolica nuper Domino Conſtantienſi reſcriptum ſit. Nam ad veſtram aut venit, aut debuit perveniſſe notitiam. Scitis etiam quid ſolatii inde retulerit Decanus veſter. Aut ſi neſcitis, utinam omnia, quæ Romæ geſſit, tam in hac cauſa quàm in cæteris, non modò vobis, ſed & toti innotuerint mundo. Et ſi liceret adhuc ea publicari, per nos facilè innoteſceret quid actum ſit & de conſuetudinibus, unde litigium vertitur inter Regnum & Sacerdotium, de pace Archi-Epiſcopi & libertate Eccleſiæ, de integra reſtitutione & ſecuritate omnium exulum. Quid etiam juraverit, & qua cautione firmaverit pactiones. Et interim ſilemus neceſſitate mandati, dum promiſſionum ſperatur & exſpectatur fides. Sed nihil opertum, quod non reveletur, idque authore Deo in brevi. Juxta enim eſt dies perditionis eorum, qui in mendacio deprehendentur, & retributionis ac vindictæ adeſſe feſtinant tempora. Quod ſi meum conſilium interim quæritur, ecce coram Deo, quem hujus verbi in extremo examine teſtem invoco, tota ſpiritus libertate, & in fide illi tanquàm Patri promiſſa & debita reſpondeo, quòd in omni ardua dubietate cenſeo faciendum. Scilicet ut primò omnium quæramus & ſequamur quod ſuper hoc lex Divina præſcripſit: Quæ ſi nihil certum exprimit, recurratur ad Canones & exempla ſanctorum. Ubi ſi nihil certum occurrit, tandem explorentur ingenia & conſilia ſapientum in timore Domini, illique, ſeu pauciores ſeu plures ſint, cæteris præferantur, qui honorem Dei commodis omnibus anteponunt. Nullus enim ſalubriter incedit, lege Dei, quæ omnibus eſt certiſſima forma vivendi, neglecta. Et qui Patrum veſtigia detrectat imitari, ad conſortium Regni, quo illi gaudent, intrare non poterit. Nam & Joſue & Seniores Iſrael in fœdere Gabaonitarum patuerunt culpæ, quia ſicut ſcriptura teſtis eſt, ſumptis eorum cibariis os Domini non interrogaverunt. Quid autem ſignificatur per os, niſi verbum Domini, quo ſemel locutus eſt, ut idipſum repeti non oporteat. Hujus autem perſpicua eſt & clara in lege ſententia: *Quoniam melior eſt obedientia quàm victimæ. Quia & ariolandi crimen eſt repugnare, & quaſi ſcelus Idololatriæ nolle acquieſcere.* Hanc Chriſtus edicto promulgavit, & firmavit exemplo, factus obediens uſque ad mortem, docens quibus finibus obedientia debeat limitari. Obediendum enim eſt non modò ad jacturam temporalium & corporis cruciatus, ſed uſque ad exitum mortis. Et ſi citrà in neceſſitate ceſſatur, virtus obedientiæ non aſſequitur palmam. Sapientiores Amici meliùs fortaſſe conſulent, ſed ego, Deo teſte, ad præſens neſcio commodius. Sic enim Domini mei JESU CHRISTI gratia perſuaſus ſum, & omnes Amicos perſuaderi deſiderio, quod *ſummum credo nefas animam præferre pudori, & propter vitam vivendi perdere cauſas.*

## EPISTOLA CLVIII.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo quidam Amicus.*

FERVENTIS & indubitati pignus exſtat amoris etiam in exilium corpore & animo comitari Amicum. Profectò novimus pleroſque domi

domi amicis mente coexulare. Sed nec nullos audivimus, animo & corde domi relicto, corpore dumtaxat amicorum compati exilio. Commendabiliorem quidem compatiendi modum verus Amicus ille veſter ſibi elegit Dominus Vigornenſis, qui exilii veſtri viam proſecutus, tenerè vobis compaſſus, ad Sedem ſuam nec oculos corporis deflexit, nec ad Poteſtatis terrenæ blandimenta vel minas cordis conſtantiam inclinavit. Iſte ſiquidem ſolus inventus eſt, qui ſimul corpore & ſpiritu Patris ſui moleſtias comportaret, & Prælati ſui reverentiam deliciis & divitiis anteferret. Quantò igitur firmius ipſius fidelitatis apparet argumentum, tantò vobis tutius eſſet & utilius, ipſum eundem tanquàm contra mundi pericula in loco graviori opponere firmamentum, ubi tempore congruente, & Principe quandoque mitigato opportunitatem concedente, veſtri haberet memoriam & mentionem. Mihi itaque videretur conſultius, & vobis expedientius, quòd prædictus Amicus veſter ad vocationem ſui Principis repatriaret, & illum charitatis vigorem, quo vos amplectitur, ibidem exerceret. Ibi enim id exercendi materiam copioſam inveniret. Hic verò, quo ad præſens mihi occurrit in mentem, non æquè vobis poterit ſubvenire, nec voluntatem, quam erga vos gerit, oſtendere. Benè valeat Dominus.

## EPISTOLA CLIX.

*Joannes Sareſberienſis Magiſtro Richardo.*

INSTANTIA Portitoris & temporis anguſtia ſcribentis quidem verba coarctant, ſed ſcribentis affectionem cohibere aut coarctare non poſſunt. Eſſent autem nunc plura ſcribenda pro tempore, ſed animus ſapientis ex paucis plura deprehendere conſuevit. Ut ergo vobis primùm innoteſcat veſtra, quam optimam eſſe deſideratis, conditio, noveritis Dominum Cantuarienſem & Co-Exules ejus primùm Regi Chriſtianiſſimo, deinde totius Franciæ optimatibus, ſecundùm quod operis exhibitio indicat, eſſe acceptos, & pacem Eccleſiæ in brevi, ut ſpes eſt, adfuturam à Domino exſpectare. Ad hoc etenim deſtinati Cardinales laborant dicentes, quod ſi alia via vulpeculas Allophylorum compeſcere nequeunt, caudas eorum ad ſata jam in meſſes germinantia facibus ſuccenſis & ſuccedentibus inurent, in correptionem & exemplum omnis carnis & generationis. Sed quid verba eorum recolo? A fructibus eorum cognoſcemus eos. Vos autem, dilectiſſime, quæ circa vos ſunt nobis reſcribere non gravemini, & interim in ſubventione Eccleſiæ naufragantis, immò jam auxiliante Deo convaleſcentis, talentum vobis creditum erogare. Nam fortaſſe pro ſalute multorum vos ad illam barbariem Dominus deſtinavit, ut contrito ſchiſmatis capite, Colonienſis Eccleſia per induſtriam veſtram, ad Catholicam redeat unitatem. Imperator enim, quaſi torris raptus de incendio, confuſus ab Urbe receſſit. Et licèt fœtor cadaverum à caſtris ad nares adſcenderit, Domino manum ſuam extendente ſuper eum, nondum tamen voluit agnoſcere, & confiteri errorem ſuum. Erigatur itaque ſpiritus veſter: Quoniam Chriſtus vincit, regnat, & imperat, & recordatus pauperum ſuorum potentes impios potentiùs torquet.

## EPISTOLA CLX.

*Alexander Papa omnibus Epiſcopis Angliæ.*

TANQUAM ex injuncto nobis officio, de univerſorum jure in ſua integritate ſervando curam tenemur & ſollicitudinem gerere ad illorum juſtitias, qui in partem ſollicitudinis nobis commiſſæ à Domino ſunt vocati. Quantò in gradu ſublimiori exiſtunt, tantò frequentiùs retorquere debemus ſuper his majorem diligentiam, & curam propenſiorem habere. Hac ſiquidem conſideratione inducti fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, & in vi obedientiæ injungimus, quatenus iis, quæ ad Eccleſiæ Cantuarienſis jura, dignitates etiam, aut libertates ſpectare noſcuntur, vos ſine conſcientia & aſſenſu Venerabilis Fratris veſtri Thomæ, ejuſdem Eccleſiæ Archi-Epiſcopi, intromittere nullatenus præſumatis, nec occaſione appellationis, quam contra eum ad nos feciſtis, id aliquatenùs acceptetis. Quòd ſi aliquis veſtrum contra hoc præceptum noſtrum quolibet auſu venire præſumpſerit, ita in eo exceſſum iſtum ſtudebimus, Domino authore, graviter vindicare, quod pœna docente agnoſcet, quoniam periculoſum fuerit Apoſtolicis contraire præceptis. Datum Laterani, quinto Kalendas Februarii.

## EPISTOLA CLXI.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.*

LITTERAS, quas ad conſolationem veſtram & ſublevationem Eccleſiæ, poſt longum tandem exilium & proſcriptionem veſtri & veſtrorum omnium, vobis Patri ſuo filii Cantuarienſis Eccleſiæ, fratres & Coepiſcopi veſtri, nuper tranſmiſerunt, diligentiùs relegens, nihil probabilius ex earum inſcriptione potui opinari, quàm eas conſilio Achitofel, quem credibile eſt ab inferis rediiſſe, per manum Doech Idumæi, ſitientis adhuc ſanguinem Sacerdotum, & quærentis & inſatiabiliter perſequentis animam Chriſti, qui in Electorum fide ex charitate vivit, fuiſſe dictatas. Sic enim pervertunt omnia, ut cuivis vel parùm intelligenti perſpicuum ſit mentem earum eſſe longè ab opinione communi: Sed à veritate longiùs diſtat. Namque omnes blanditiæ, & exquiſiti colores eò tendunt, ut ſub appellationis prætextu, jure videatur ſubvertendus eſſe viculus Sacerdotum Nobe, qui vertitur in latratum, ſignificatque Paſtorum Eccleſiæ diligentem cuſtodiam, ne poſt hanc conſpirationem eorum quiſquam in Grege Domini audeat vigilare, & luporum imminentium prædicationis officio propulſare furorem. Ait Salomon in proverbiis: *Quia melior eſt finis orationis, quàm principium.* Sed profectò finis huic principio deterior eſt. Siquidem in initio ſalutem optant, profitentur obedientiam: & utinam utrumque fideliter ut contra pro-

prohibitionem Dei non loquantur bona cum proximo, & mala ſint in cordibus eorum. Subinde amaras, ſed, unde gratias agendum eſt Deo, falſas, & quas captivus à Pyratis conſuevit porrecto audire jugulo, ſubtexunt hiſtorias, quibus juſtificant cauſam impii, & dicunt bonum malum, & malum bonum, unde per conſequentiam rationis tandem videantur inferre: *Reus eſt mortis, qui contradixit Cæſari*. Nonne ille, quem præfiguravit Achitophel, Judas proditor, non modò Judæis in nece Chriſti, ſed & Scribis veſtris, & Phariſæis proditionis & parricidii relinquentes exemplum, ad Chriſtum acceſſit humili ſalutatione honorans Dominum & Magiſtrum, dicens, *Ave Rabbi?* Et quem verbo prodebat & oſculo, ſubinde cum gladiis & fuſtibus militum, quibus iſti freti ſunt, fugatis diſcipulis & diſperſis, truſit ad Principes Sacerdotum, ut illic argueretur, & à falſis convinceretur teſtibus, Paternas, quæ & Avorum ſunt, evacuare leges, & leges Cæſaris impugnare: Quia ſuam Deo imaginem, deducta ratione Cæſaris, docebat eſſe reddendam, ut reus videretur impietatis, quia obloquebatur, reclamabat, immò & repugnabat iniquitati. Dicunt enim, ſed qua conſcientia, viderit Deus & judicet: *Dominum Regem non quidem nunquàm peccaſſe dicimus, ſed ſemper paratum Domino ſatisfacere, confidenter dicimus & prædicamus*. Nunquid non facies meretricis facta eſt eis, & frons adamante durior, ut non erubeſcant confidenter, ut ajunt, prædicare innocentiam hominis, cujus malitiam & iniquitates novit, prædicat, & deteſtatur Chriſtianus Orbis? Convenerunt eum, ut dicitur, Epiſcopi Londonienſis & Herefordenſis, quibus ſe, ut ajunt, ad omnem juſtitiam obtulit. Nonne Epiſcopus Londonienſis ille eſt, qui primus in Anglia ſcidit Eccleſiæ unitatem, quod omnes noverunt, & Archi-Epiſcopandi, quod plurimi ſuſpicantur, ambitione tractus, totius diſcordiæ ſomes inprimis exſtitit & incentor? Nonne Stylus ipſe convincit Achitophel, & Doech, quorum ſpiritu plenus eſt, in hac Epiſtola expreſſiſſe, communicatis his, quæ fingere potuit ex ſpiritu ſuo, qui neutro eorum in talibus rerum experientia comprobatur inferior? Nam & loquela ejus ipſum manifeſtum facit. Nec curo de mendaciis, quæ ſuper introitu veſtro interſerere auſus eſt, quia præſens audivi & vidi. Solus ille verbum electionis veſtræ gratum non habuit, qui præ cæteris omnibus, quod ex multis claruit & claret Judiciis, ut in Sedem veſtram induceretur, adſpiravit. Non tamen diu obloqui auſus eſt, aliis arguentibus ambitionem & impudentiam ejus. Quidquid ergò haberet animi, quem de conſcientia judicat Deus, in primis eligentium fuit, & electioni factæ ferè omnibus plus applauſit. Quid dicam de Herefordenſi, niſi quòd aliquamdiu, etſi non magni, ſtetit tamen alicujus nominis umbra, antequàm ſciretur quis eſſet? Hic autem ſub obtentu ejus, quia litteratus creditur ab his, qui litteras ignorant aut ipſum, ſuam volunt impii malitiam picturare, ut videatur conſentaneum rationi, quidquid litteratus & antiquus dierum Epiſcopus approbavit. Ergò iſtis duobus reſpondere, vel ſententiæ eorum adquieſcere eſt tranſire omninò in ſententiam Londonienſis, ac ſi in Cæſarem computaretur & Bibulum. Ethici ſiquidem meminiſtis: *Non Bibulo quidquam nuper, ſed Cæſare geſtum eſt. Nam Bibulo geſtum Conſule nil memini*. Qua autem impudentia dixerunt, &, ne verba in ventos evaneſcerent, ſcripſerunt, quod omnibus falſum eſſe innotuit: *Quia Rex, quem impatientiſſimum eſſe nullus ambigit, gratum habet cùm corripitur, & dulce putat obſequium, cùm monetur ut corrigat, ſi quid deliquit in Deum? Si quid*, inquiunt, ac ſi dubium ſit eis illum deliquiſſe in Dominum, qui Eccleſiæ libertatem impugnat, avitas perverſitates Evangelio Chriſti præfert & ſanctionibus Patrum, & ut de vobis taceam & Clericis, quos injuſtè proſcripſit, qui mulierculas & parvulos in cunis innocentes omni ſolatio deſtitutos, non tam crudeli ſententia, quàm inſania compulit exulare. Qui ſchiſmatis furorem jam penè ſopitum excitavit, & roboravit, & reſuſcitata procella, quæ jam plurimùm detumuerat, navem Apoſtolicam, quantum in ipſo eſt, cum Chriſto ſubmerſit, immò & adhuc mergit. Quidnam quæſo ducunt in crimine, qui hoc eſſe innocentiam gloriantur? Aut numquid hæc probationibus indigent, quæ mundus agnovit, quæ in ſuis doloribus & tormentis indeſinenter ſentit & Eccleſia, quæ quotidianis rerum experimentis luce clariùs patent? Sed ſi *corripi dulce putat obſequium*, planum eſt eos amplioris eſſe perfidiæ, qui Dominum ſuum, cujus obſequio corpus devoverunt & animam, tam enormiter patiuntur errare. Sanè impletum eſt in eis hodie propheticum illud. *Quaſi vulpes in deſerto prophetæ tui Iſrael*, cùm ad ſubverſionem Eccleſiæ, qui prophetarum in ea locum tenent, doloſitatis ſuæ multiplices laqueos texant. Dulce ſalutationis præmittunt alloquium, devotam profitentes obedientiam, auxilium & conſilium promittentes, ut tranſeuntes per nubeculas rationum, & verbis legitimis abutentes, in diſpendium legis, tandem inferant: *Reus eſt mortis, crucifige, crucifige eum. Neque enim reſervetis hunc, ſed Barabbam*. Ecce quam ſalutem Patri deſiderant, quam fidei devotione adimpleant obedientiam, qua diligentia pacem inter Regnum & Sacerdotium cupiunt reformari. Et quidem hæc tam vobis quàm omnibus, cauſam & Hiſtoriam proſcriptionis noſtræ intelligentibus, dicta eſſe non dubito ex abundanti, ſed impietatis & doli, impudentiæ & falſitatis attendens cumulum, profectò nec animum, nec calamum potui continere. Nam etſi natura negat, facit indignatio verbum adverſus malitiam & impudentiam eorum, quorum omne in præcipiti vitium ſtetit, ut nequitiæ eorum vix aliquid poſſit addere, aut etiam excogitare, quamlibet ſubtilis, & in malis inveniendis arguta poſteritas. Sed quid in his moror? Retribuat eis Deus, & planè, niſi veritas ipſa, quod impoſſibile eſt, vertatur in falſitatem, retribuet abundanter facientibus & foventibus nequitiam iſtam. Vos autem, ut mihi viſum eſt, litteris & malitiæ eorum prudentiſſimè & elegantiſſimè reſpondiſtis, & argutias eorum, diu excogitatas & elaboratas, velut aranearum caſſiculos validiſſimis rationibus diſſolviſtis. Et licèt grandiuſcula ſit Epiſtola, quæ tamen neceſſaria ſola exequitur, vellem

vellem tamen vos circa unum articulum, qui & verus & notus eſt, diligentiùs inſtitiſſe, ſcilicèt oſtenderetis patientiam, quam diu habuiſtis, & ſollicitudinem, quam paci reformandæ adhibuiſtis, Regem ſæpiùs cum omni humilitate revocando per litteras, & Nuncios Domini Papæ, per noſtros, per Matrem ſuam, cui credi debuiſſet, per Epiſcopos Tranſmarinos & Ciſmarinos, per Fratres Templi & Hoſpitalis, per Regem, & Optimates Regni Francorum, & tandem in propria perſona acceſſiſtis ad colloquium ejus, & ſuſtinuiſtis repulſam. Cęterum quia Epiſcopi veſtri ſcribunt, & confidenter pręd icant eum *ad omnem juſtitiam & debitam ſatisfactionem eſſe paratum, & etiam ſatiſdare volentem, ſi ratio exegerit*, mihi & quibuſdam aliis amicis veſtris videtur conſilium, ut evocetis Epiſcopos, & nominatim illos, qui litteris hæc ſignificaverunt, & Saresberienſem, qui de injuſta ſuſpenſione conqueritur, & Vigornenſem qui eſt principium generationis veſtræ in Domino, & ſi qui ſunt alii, quorum utilem credatis eſſe præſentiam, & experiamini, an fida ſit teſtificatio, prædicatio, & ſcriptura eorum. Vocati autem in virtute obedientiæ fortaſſe non venient, licèt inobedientiam nulla unquàm tueatur appellatio, ſed cauſa veſtra liquidior erit, ſi falſitas & malitia eorum fuerit revelata. Non tamen arbitror omnes Epiſcopos, ſicut nec perſonas in Diœceſibus, quas fallax claudit inſcriptio, huic malitiæ conſentire, cùm certum ſit aut ſaltem videatur eſſe probabile, in tanta Eccleſia decem & octo Epiſcopatuum adhuc inveniri vel illos decem, quorum contemplatione Deus interim Inſulæ parcit, ne cum ſororibus ſuis, quarum imitatur luxuriam & impietatem, funditùs deleatur. Licèt enim aliqui plus juſto taceant, & quacumque conſideratione diſſimulent, credo tamen aliquos in Epiſopis & multas perſonas de pietate fidei & conſcientia bonorum operum ſperare, & exſpectare Regnum Dei. Nam & Joſeph fidelis inventus eſt in domo Pharaonis, Loth juſtus manſit in Sodomis, Chuſai in conſiliis Abſalon utiliter verſatus eſt, Daniel innocenter præfuit in Babylone, Abdias in conſortio Achab & Jezabel, diſſimulans cum dolore, quod emendare non poterat, Prophetas Domini in atriis latitantes ſalubriter exhibens, clementiam Dei, & gratiam Prophetiæ patientia longa promeruit. Unde commodum arbitror, ut ſi chaos, quod inter nos & Patriam noſtram firmatum eſt, permiſerit, hanc Epiſtolam noſtram ad ſingulos Epiſcopos & celebriores Eccleſias tranſmittatis, ut imitantium firmetis fidem, & omnium provocetis affectum. Crebris etiam ſcriptitationibus ſingulos Epiſcopos in ſpiritu manſuetudinis & lenitatis ſollicitetis, ut redeant ad cor, & meminerint conditionis ſuæ. Et in omnibus prævideatis, ne quid veſtram arrogantiæ aut immoderationis prætendat imaginem. Ad hæc, accepi ab his, qui Herefordenſem Epiſcopum familiariùs noſſe dicunt, quod dum verſaretur in Scholis, laudis avarus erat, & tantus amator gloriæ, quantus pecuniæ videbatur contemptor eſſe. Putatur itaque, quòd nihil illum magis movere poſſet, quàm ſi eum magiſtri ſcholarum & viri Religioſi, utpotè Prior ſancti Victoris, & ſimiles, quos in Gallia familiares habuerat, ſocordiam ejus, qui ſperabatur redempturus Iſrael, ſuis litteris excitarent, & animarent: ut nunc oſtendat Epiſcopum, quem in Scholis depingere conſuevit, & à ſe propellens vitia, quæ in aliis arguebat, amiſſam redimat famam. Idem etiam de Vigornenſi conſulitur. Ego tamen nec de ipſis benè ſpero, nec de Rege Francorum, quod ſicut cætera in aure dictum ſit, cum ad ſupremæ neceſſitatis articulum ventum fuerit, præſumo ſupra modum: nec de Eccleſia Romana, cujus mores & neceſſitates nobis innotuerunt, multùm confido. Utique Dominus Papa vir ſanctus & juſtus eſt, & Dominum Abbatem, ut à pleriſque dicitur, imitatorem habet. Sed ejus ſunt tot néceſſitates, & tanta aviditas & improbitas Romanorum, ut interdum utatur licentia poteſtatis, procuretque ex diſpenſatione, quod Reipublicæ dicitur expedire, etſi non expediat Religioni. Timeo ergò ne appellationis diem oporteat exſpectari, & cùm eò ventum fuerit, ne qui diligunt munera, ſequantur retributiones. Vereor enim anguſtias temporis, & circumſtantias noſtras & aliorum. Noſtris, immò Chriſti & Eccleſiæ adverſariis decretum eſt, ut nos vulnerent & confodiant ſpoliis noſtris, quibus ſi interim vexatio data fuerit ad intellectum, fortaſſe proniores erunt metu laborum & ſumptuum, ad pacem reformandam ſibi & nobis. Nam hoc ipſum malitiam eorum & audaciam nutrit, quòd nobis ſolis laborantibus, illi in opulentia & voluptatibus ſuis hactenus quieverunt. Et quia humanum nobis deeſt auxilium, tota mentis intentione confugiamus ad Deum, ut à præſentibus & imminentibus malis expediat, & ſcuto miſerationis ſuæ circumdet nos veritas ejus.

## EPISTOLA CLXII.

*Herefordenſi Epiſcopo Ermus Abbas, & R. Prior Sancti Victoris.*

MAGNAM de promotione veſtra concepit Eccleſia noſtra lætitiam, & ſpe non modica hilarati ſunt auditores veſtri, tum univerſi Scholares animati ad amorem litterarum, & cultum virtutum, veſtri laboris & ſucceſſus exemplo. Nos autem idcircò gaviſi ſumus præ cæteris. Amabamus & Eccleſiam Anglorum, quam præter charitatem, quam habemus ad omnes Eccleſias, quadam ſpeciali affectione natura ſuadente diligimus, & veſtra confidebamus conditione proficere, & Religione provocari ad Divinæ Legis cultum, & contra adverſa roborari veſtræ prædicationis officio, & virtutis exemplo. Nunc autem ſupra modum dolemus, quòd neque deſideria noſtra de vobis impleta ſunt, nec preces noſtras pro vobis Dominus exaudivit. Et utinam eſſent aures veſtræ ad ora ſcholarium, & Religioſorum ſuſpiria audiretis, ut ſic erigeretur ſpiritus veſter, qui divitiarum pondere dicitur opprimi, & amore Epiſcopandi, & deliciarum affluentia infirmari. Nam, ut ajunt illi, confirmaverunt vos divitiæ, quas in ſchola & frequenti verborum commercio conſueviſtis canigenas appellare. Speciosum tunc depingebatis Epiſcopum verbo, quem ex voto noſtro doctrina nunc exprimeretis

retis & vita. Numquid tunc fungebamur vice cotis, *acutum reddere quæ ferrum valet, exſors ipſa ſecandi?* Mirum eſt ſi non tinniunt aures veſtræ à confabulatione ſcholarium, detractione Æmulorum, & amicorum querelis. Adversùs Patrem veſtrum & conſervatorem, eundemque pro juſtitia, & libertate Eccleſiæ exulantem, nuper appellaſtis cum aliis, qui ſubverſionem juſtitiæ quærunt & ſuam everſionem, & ponendo cum impiis portionem, undè vehementer dolemus, famam veſtram plurimùm denigraſtis. Nunquid enim litteras appellatorias non vidiſtis, quas Epiſcopi ad Archi-Epiſcopum ſuum tranſmiſerunt? Certè ſi non vidiſtis, ſtultum fuit, ut pace veſtra veritatem loquatur charitas, non examinatum de re tanta, & quæ ad Eccleſiam Romanam perferenda eſt, ſignare teſtimonium. Si autem vidiſtis eas, qua conſcientia, qua fronte, auſi fuiſtis afferere, & ut ſcribitis, cum omni fiducia prædicare, quod falſum eſſe novit, non modò Vicinia tota, ſed ferè Latinus Orbis. Prædicatis enim, quem ſic ſcribitis, & ut de veſtra potiſſimùm utatur authoritate, ſignatis ſcripturam cum Epiſcopo Londonienſi, quòd Rex vester, etſi interdùm ut homo deliquerit, omnes exceſſus ſuos corrigere paratus eſt, & in omnibus obtemperare juſtitiæ. Et ſi non credatur ei, etiam ſatiſdationem offert, & adjicitis: *Quoniam diligit corripientes ſe, & increpantes libenter auſcultat*. Sed qui hoc verum eſſe putat, quid credet eſſe falſum? Noti ſunt enim mores hominis, ut vos talia prædicantes oporteat quærere peregrinum, ſed extra latinum orbem. Vos autem qui juſtitiam ejus adſtruitis, quam innocentiam allegatis in ejectione mulierum, & parvulorum innocentium proſcriptione? Sed hæc, & his ſimilia Dominus judicabit, & facientem, & conſentientes pari pœna percellet. Cogitate interim quam ſententiam tunc accepturi ſint Epiſcopi, qui modò tantis patrocinantur injuriis. Hæc ſincera charitate, dulciſſime Pater, ſcripſimus vobis, ut memineritis doctrinæ veſtræ, officii veſtri, deſiderii noſtri, & Divini judicii, ut redimatis famam veſtram, & Eccleſiam, quæ manibus veſtris collabitur, ſtudeatis erigere. Veſtri fuimus, ſumus veſtri, & Deo propitio, ſemper erimus, prompti ad honorem, & obſequium veſtrum.

## EPISTOLA CLXIII.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Saresberienſis.*

ETSI certum ſit, quod Epiſcopi ad inobedientiam proni, & Paſtores paſcentes ſe ipſos, qui amore quietis & luxus, & temporalium metu damnorum, impio impietatem ſuam annunciare detrectant, ad omnem ſubverſionem juris, & ſingula præjudicia Eccleſiarum dicentes, *Euge, Euge*, ſe de cætero adversùs omnia mandata veſtra, & etiam Apoſtolicas ſanctiones, quatenus eis diſplicuerint, ſub prætextu appellationis exhibitæ, tueri proponant. Expedire tamen arbitror, ut de veſtris Suffraganeis ſtatim, ſi fieri poteſt, aliquos evocetis, vel audituros Domini Papæ mandatum, aut nobiſcum de ſtatu Cantuarienſis Eccleſiæ tractaturos, aut alia evocationis eorum cauſa propoſita, ſi qua vobis, & his, qui vobiſcum ſunt, occurrit commodior. Cùm enim jam appellaverint, quod fortaſſe jam Domino Papæ ſignificatum eſt, & in omnibus Regi ſuo obtemperent, nihil video de cætero, quare colloquium eorum oporteat evitari. Sed neque Regis. Credo enim, quòd metu laboris, quem ſubituri ſunt, & ſumptuum quos verentur, & ob imminentium periculorum inſtantiam, & dubium cauſæ eventum paci Eccleſiæ & reconciliationi noſtræ diligentiorem operam dabunt: quia nec unum eorum opinor inveniri, quem tot & tantarum incommoditatum diſpendia ſubire non pigeat. Et ſi transfretaverint, fortaſsè mediante Imperatrice, pax Eccleſiæ reformabitur, aut Deo propitio cauſa veſtra in meliori calculo relinquetur. Inſtat enim tempus, ut ajunt, quo Aquila rupti fœderis, juxta Merlini vaticinium, frænum deauratura eſt, quod Apoſtolo ejus datur, aut modò fabricatur in ſinu Armorico. Nam ſicut accepi pro certo, poſtquàm priores litteras exaraveram, in acceſſu Fulgeriarum grave damnum perpeſſus eſt, quod adhuc apud nos deplorant amici Francorum, quorum quidam capti ſunt, alii vulnerati, dum purum ſitientes argentum, nitebantur ſtrenui præ cæteris apparere. Audieram hoc priùs in Curia Chriſtianiſſimi Regis Francorum, apud Laudunum honeſtè & reverenter ſuſceptus ab eo. Sed non facilè Nugigerulis credidi, licèt aliquantulam fidem faceret dubitanti, quod Comes Robertus triſtitiam indè conceptam diſſimulare non poterat. Dicitur etiam quòd famelici ſaturos, & inopes copioſos rerum omnium obſident hoſtes, & quòd obſeſſus obſidente longè ſecurior eſt. Radulphus enim, ut perhibent, caſtrum ſuum optimè præmunivit, vaſtavitque quidquid alimentorum in circuitu ſuo potuit inveniri, nec ad remotiora ſine magnis copiis pabulatum pregredi licet, eò quòd electiſſimorum militum Robertus memoratus copiam habens, vias eorum acutiſſimis ſepit ſpinis, & aculeis urget equos, ut cadant adſcenſores eorum retrò, & in ipſum exercitum crebras, ut loquuntur, facit irruptiones. Adjiciunt, quòd potentiſſimis Britanniæ proceribus, excepto comite Ludone, confœderatus eſt fœdere mutuo. Nonne ſic ferus ſingularis aut ſingulari proximus aper, qui depaſcitur, & conculcat vineam Domini, cohiberi poterit, & infrænari? Ego quidem ſic illam interpretor Prophetiam, exſpectans, ut Aquila, quacumque ſubornatione incommoditates iſtas inauret: niſi fortè Alexander noſter Merlini cognatus, & oraculorum ejus interpres prudentior, aliud ſentiat. De his hactenùs. De cætero pergratum mihi feceritis, ſi Domino Lugdunenſi, quem apud vos eſſe audio, & plurimùm videre deſidero, nomine meo fueritis gratulati, & quæ circa vos ſunt diligenter reſcripſeritis.

EPI-

## EPISTOLA CLXIV.

Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Pictavienſis Epiſcopus.

*Domino & Patri Reverendo Thomæ, Dei gratia Venerabili Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, ſuus in eadem gratia Pictavienſis Eccleſiæ humilis Sacerdos ſalutem, & juges in Domino ſucceſſus.*

IPSO die Purificationis Beatæ Mariæ, quo litteras veſtras recepi, locutus fui cum Joanne Cumin, & Radulpho de Tam-wurde, qui præcedente die Turonum ingreſſi ſunt, à Curia Domini Papæ in continenti revertentes. A quibus cùm multa, tàm ſuper ſtatu, quàm ſuper agendis ſuis explorare in voto haberem, in paucis per eos certiorari potui, tanquàm à me omnia occultando, Domino ſuo ſe crederent obſequium præſtare. Verumtamen ab eis vel pauca, vel invitis extorſi, nonnulle à Decano Beati Mauricii, in cujus hoſpitio recepti erant, accepi. Aliqua etiam per Clericum quemdam Xantonenſem, qui in comitatu eorum aliquamdiu venerat, addidici. Retulit ſiquidem mihi idem Clericus, quòd Dominus Papienſis multiplicibus, & inſtantiſſimis precibus Regis Angliæ ſollicitatus, & à Domini Papæ ſimili ſollicitudine & inſtantia impetratus, procul dubio Legatus venit in omnem terram prædicti Regis. Et creditur, quòd omni plenitudine poteſtatis veniat; ut cognoſcat, judicet, plantet, & evellat: maximè ut inter Regem ſive alios, & vos ſuper univerſis querelis veſtris potenter decernat, & irrefragabiliter pronunciet, remoto omnis appellationis obſtaculo. Ita quòd non multum vobis prodeſſe poſſit Decretum repetendæ reſtitutionis veſtræ, præſertim ut tanto tempore habeatis poſſeſſionem, ante principalis cauſæ conſtitutionem. Omni enim exceptioni, omni decreto, ut dicitur, præjudicium adferret, præfati Legati plena poteſtas. Sed & huic adjunctus eſſe narratur Dominus Oddo, Diaconus Cardinalis de carcere Tulliano. Et utinam. Stellæ namque unius malitiam, ſi non extinguat, temperat tamen & attenuat ſibi adjuncta magis propitia ſtella, & benevola. Hi ſiquidem duo Urbem egreſſi ſunt in Kalendis Januarii, ad partes noſtras properantes. Illud autem, quod mihi ſignificaſtis, Clericum quendam veſtrum a Curia redeuntem vobis attuliſſe, non facilè mihi perſuaderi poteſt, quod ſub tali conditione abſolutus ſit Joannes de Oxeneford, nec quod conſuetudines illas Domino Papæ abjuraverit, ſivè de mandato Regis, ſivè alio modo. Hoc autem dicitur, quod perſona ipſius Joannis erepta eſt à poteſtate veſtra, quantùm ad excommunicationis innodationem. Namque, ſicut referunt iſti, qui nunc redierunt, Joannes Cumin, & Radulphus de Tanwurde, Joannes de Oxeneford plus gratiæ & favoris in oculis Domini Papæ promeruit ex hoc, quod ſuggeſſit ei, pacem inter Regem & vos poſſe reformari, ſi eſſet, qui de ea fideliter tractaret: promiſitque ſe ad hoc omnimodam operam daturum. Unde prædicti Joannes & Radulphus illum Joannem de Oxeneford Regis proditorem vocant, & prædicant. Qui, quod Rex habet pro impoſſibili, ſe facturum pollicitus eſt, ut in propriis negotiis meliùs procederet. In hunc modum ipſi Joanni de Oxeneford in operibus ſuis omnibus detrahunt iſti duo Joannes & Radulphus. Dicunt quoque, ſicut à Decano Beato Mauritii, qui fideliter ab eis hæc omnia exploravit, accepi, quòd omnes litteras, quas Domino Papæ contra Regem direxiſtis, vel alii pro vobis, & petitiones veſtras omnes Regi apportant. Inter quas multùm mirantur ſe inveniſſe litteras Domini Bituricenſis, de quo Rex nihil tale ſuſpicabatur. Sed & quorundam Epiſcoporum litteras de terra Regis, immò etiam quorundam de domo Regis, contra ipſum pro vobis ſcribentium, dicunt ſe habere. Verùm qui eſſent, vel Epiſcopi, vel illi de domo Regis, noluerunt aliqua ratione revelare, niſi ipſi Regi. Jactitabat autem Joannes Cumin ſe Domino Papæ improperaſſe, quòd ei litteras contra Regem miſiſſetis. Et ne hoc poſſet inficiari, principium litterarum dixit tale eſſe: *Satis ſuperque, ſatis, Domine Reverende, ſuſtinui.* Sequens ipſarum continentia erat, quod *vos in perſonam Regis ſententiam ferretis.* Litteras verò iſtas dixit ſe in conchis acquiſiſſe. Ubi quidam Nuncius veſter eas deferens dicitur fuiſſe deprehenſus. At veri-ſimilius eſt, quod eas in Cancellaria habuit. Ab ipſis Joanne & Radulpho didici, quod alii excommunicati veſtri miſſi ſunt ad abſolvendum quibuſdam in partibus veſtris, ſed qui illi eſſent, per illos ſcire non potui. Creditur autem, quod Joannes de Oxeneford in Angliam profectus ſit, ut teſtes & accuſatores contra vos cum conſilio eorum, qui ſanguinem veſtrum ſitiunt, præparet, & inſtauret, & adducat. Quorum machinationibus duris & diris, dum tempus habetis, conſulo, quocumque modo poteſtis, occuratis. Magna enim & multa in vos parati ſunt tentare: Innocentiam veſtram ſuper criminibus gravibus accuſare. Verùm ille nullam conſolationem recepit, nec aliquam fiduciam de promiſſionibus Regis concipit. Medicis autem quærentibus ab eo ægritudinis ejus cauſſam & occaſionem, reſpondet, quòd ſi qua medicina rancorem & indignationem animi tollere poteſt, tunc ipſe, & non aliter, curari poterit. Ad hæc iſti, qui modò à Curia redierunt, multùm vobis minantur, eò quòd in litteris veſtris, quas Domino Papæ direxiſtis, & quas modò Regi reportant, Regem malitioſum Tyrannum nominaſtis, & ſæpiùs malitiam ejus repetiſtis. Benè valete, & Spiritus conſilii vobiſcum ſit, & in quantùm famam ejus conſervaverim, magiſter Scholaris noſter vobis ſcribit.

## EPISTOLA CLXV.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Joanni Clerico ſuo.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis Joanni Cantuarienſi Salutem.*

QUOMODO de novo facti ſumus opprobrium vicinis noſtris, ſubſannatio, & illuſio his, non modò qui in circuitu noſtro ſunt, verùm etiam omnibus ferè gentibus utriuſque Regni, & Francorum & Anglorum, & fortè Imperii.

rii, qualiſque fama, ne dicamus infamia, & ſcandalum circumvolat per aures & ora omnium in Dominum Papam, unde magis dolemus, Deus novit, quàm de propria perſona, & in totam Curiam graviter vehementium, & inſultantium, & improperia inexpiabilia improperantium, ex ſubſcriptis aliquatenus poteris perpendere, & Domino Papæ, & amicis, ſi qui tamen ſunt, ſecretiùs intimare. Ecce Joannes de Oxeneford, & alii Regis Nuncii à Curia redierunt, extollentes ſe ſupra id quod dicitur, aut quod colitur Deus, dicentes ſe ſe impetraſſe in Curia quidquid deſideraverunt. Videlicèt, quòd Rex exemptus ſit à poteſtate omnium Epiſcoporum, præterquàm Domini Papæ, quòad excommunicationis innodationem. Et quòd habiturus ſit Legatum quem petivit, Wilhelmum ſcilicèt Papienſem, qui inimicus noſter eſt pluſquàm manifeſtus, cum plenitudine poteſtatis in omnem terram Regis, ut ædificet, & plantet, & præſertim eradicet, & evellat, omni remedio appellationis ſublato, & maximè ad decidendam principalem, quæ inter Regem & nos vertitur, cauſam, & omnes incidentes, omni exceptioni omne de cætero, ut dicitur, præjudicium allaturas. Et cum hac pompa, cum hoc faſtu rediit Joannes de Oxeneford in Angliam. Et cùm applicuiſſet in portu quodam, invenit ibi Fratrem noſtrum Herefordenſem Epiſcopum, auram proſperam ad transfretandum, furtim ſaltem, exſpectantem: quia palam non poterat, prohibitus à miniſterialibus Regis ex parte Regis, & litteris ejus. Quo invento, inhibuit ei primò ex parte Regis ne tranſiret, deinde ex parte Domini Papæ. Epiſcopo autem quærente, ſicut Nuncius ſuus, qui ad nos poſteà venit Dominum ſuum excuſaturus, nobis retulit, utrum ſuper hoc litteras haberet? Dixit ſe habere: quibus inhibebat Dominus Papa, & ei, & aliis Epiſcopis Angliæ, ne venirent ad vocationem noſtram, neque in aliquo nobis obedirent, quouſque veniret Legatus de Latere Domini Papæ, à Rege impetratus, qui & cauſam ſuper appellatione, quam fecerant, & cauſam etiam principalem inter Regem & nos, & omnes alias incidentes cum plenitudine poteſtatis, remoto omni appellationis obſtaculo, terminaret. Cùm inſtaret Epiſcopus, ut litteras inſpiceret, dixit ſe non habere præ manibus: quia miſerat eas cum expedimento ſuo uſque in Vintoniam, quæ diſtat à portu Hamtonæ per duodecim milliaria. Miſit itaque Epiſcopus, habito conſilio cum ſuis, Vintoniam cum Joanne magiſtrum Eduvardum Clericum ſuum, virum probum, ut credimus, & fidelem, qui vidit litteras unà cum Londonienſi Epiſcopo, ſimiliter transfretare volente. Qui Londonienſis, viſis litteris, prorupit in vocem gratulabundus dicens: *De cætero Thomas meus non erit Archi-Epiſcopus*. Adjecit etiam Joannes: quia privilegiata erat perſona, ne de cætero poſſet à nobis excommunicari, nec etiam conveniri niſi in præſentia Domini Papæ, & liberam ſe habere poteſtatem donandi Decanatum Saresberienſis Eccleſiæ, cui vellet, & in omnibus imminutam noſtram dignitatem uſque in adventum Legati venturi. Hæc omnia mandavit nobis Epiſcopus per Capellanum ſuum, Canonicum Regularem, virum Religioſum, quem miſit ad nos, excuſaturum, quare non venerit ad vocationem noſtram. Vocaveramus enim eum ſemel, & ſecundò, & tandem tertiò, cum peremptorio edicto, quatenus infra Purificationem nobis exhiberet præſentiam ſuam, tanquàm Vir magnæ auctoritatis, & familiaris Regi, tractaturus de pace inter Regem & nos, ſi quo modo fieri poſſet. Hæc omnia paratus erat Canonicus jurare, ſe ita accepiſſe ab ore Epiſcopi, nobis ex parte ejus ſignificanda. Quæ ſi vera ſunt, tunc procul dubio ſuffocavit, & ſtrangulavit Dominus Papa, non modò perſonam noſtram, ſed & ſe, & omnes Eccleſiaſticas perſonas utriuſque Regni. Immò etiam utramque Eccleſiam, tam Gallicanam, quàm Anglicanam. Quid enim exemplo hoc peſſimo non audebunt cæteri Principes terrarum adversùs Eccleſiaſticas perſonas? Ad quem recurrent? Quomodò confidere poterunt de Eccleſia Romana, quæ non pro ipſa ſtantes, & uſque ad ſanguinem decertantes, ita deſeruit, & deſtituit? Quid erit, ſi manentibus his inauditis, & deteſtandis privilegiis, & emancipationibus, tam perſonæ Regis, quàm aliorum, ſub quocumque prætextu contingat, quod Deus avertat, ut decedat Dominus Papa, vel ut in Urbe turbata fuerint omnia? Transferentur hæc in hæredes, nec poterunt avelli à manibus eorum. Et quod deterius eſt, alii Principes hoc exemplo ſimilia extorquebunt privilegia, & emancipationes ab Eccleſia, velit nolit ipſa, & ſic peribit omnis Eccleſiæ libertas, & Epiſcoporum juriſdictio atque poteſtas, cùm non ſit qui cohibere poſſit, vel coercere Tyrannorum flagitia, quorum tota intentio eſt, hodiè graſſari in Eccleſiam Dei, & ejus miniſtros: nec deſiſtent, quouſque eos, ſicut & alios, in ſervitutem redegerint. Quis tamen erit finis, adhuc neſcimus? Verùm id ſcimus, quia ſupra modum gravamur, ſivè vera ſint, ſivè non, quæ proponuntur. Non enim obediunt nobis, nec reſpiciunt nos in aliquo ſicut ſolent, vel Epiſcopi, vel Abbates, vel de Clero Angliæ, jam quaſi certi ſuper depoſitione noſtra. Verùm ſecurus ſit Dominus Papa, quòd nulla ratione intrabimus terram Regis litigaturi, nec ſtabimus judicio inimicorum noſtrorum, & præſertim Papienſis, qui non ſitit, niſi ſanguinem noſtrum, ut obtineat Sedem noſtram, quæ reverà, ut accepimus, ei promiſſa eſt, dummodò à nobis poſſit liberari. Eſt & aliud, in quo gravamur, quia Nobiles viri tam Proceres, quàm Epiſcopi, & alii Prælati de Regno Francorum, jam quaſi deſperati de nobis, co-exules noſtros quos miſericorditer ſuſtentabant, nobis remiſerunt, qui frigore & fame de cætero peribunt, ſicut & quidam jam perierunt. Hæc omnia Domino Papæ diligenter inſinua, ut remedium aliquod contra hæc mala nobis provideat, ſicut petimus: ſi quid zeli Dei in eo remanſit, adhuc ſperamus, & utinam ſpes non confundat. Vale, & quàm citiùs poteris, Nuncium nobis iſtum remitte, per quem & de his & aliis certioremur, utpotè in arcto conſtituti, ſi vera ſunt, quæ proponuntur.

## EPISTOLA CLXVI.

Alexandro Papæ Lombardus Romanæ Eccleſiæ Sub-Diaconus.

*Reverendo Patri ac Domino Alexandro, Dei gratia, Summo Pontifici, Lombardus ejus Clericus fidelis obedientiæ famulatum.*

CUM veſtræ Sanctitatis Puer, & veſtrarum manuum opus in Chriſto ſim, quæ in noſtræ famæ ſugillationem, atque veſtri nominis derogationem celebriter dicuntur, quæque in totius Eccleſiæ detrimentum callidè ſtruuntur, diſſimulare nec poſſum, nec debeo. Joannes ſiquidem Oxenofordenſis, cum Decanatus honore & gratiæ veſtræ plenitudine Roma rediiſſe inſolenter ſe jactat, nihilominus adjiciens ſe privilegio fore munitum adversùs Dominum Cantuarienſem, & omnem Epiſcopum, & quaſi paulominus à Cardinalium ordine conſtitutum, vobis ſoli, & Apoſtolatui veſtro ſe ſubjectum aſſerit. Prætereà, quod Regum nullus unquàm obtinere valuit, pro Rege obtinuiſſe gloriando ſuperbè loquitur: ſcilicet inter Regis filium & filiam Comitis Britanniæ, in tertio gradu conſanguineos, matrimonium veſtra authoritate firmatum. Addens quoque, à Rege Legatos ſpecialiter poſtulatos deſtinari, qui appellationis remedio ſublato, audiant & definiant quidquid Regi adversùs Dominum Archi-Epiſcopum proponere placuerit. Hæc, Sanctiſſime Pater, Joanne Roma redeunte divulgata ſunt, quæ, quantò magis inuſitata, quantò rariùs fieri ſolent, tantò vehementiùs Audientium animos perculerunt. Quibus auditis Francorum Rex, veſter & Eccleſiæ filius devotus, ita vehementer turbatus eſt, ut confeſtim ſe velle Nuncios dirigere, qui Legatis veſtris Regni ſui ingreſſum inhiberent, diceret. Qui plus aliquid fecit, quod in ore Latoris poſui. Convocare etiam Archi-Epiſcopos & Epiſcopos ſe velle dixit, quatenùs eis exponeret & proponeret, quomodò Romana Eccleſia adversùs ſe, & eam malignantes exaltat, eum autem deprimere quærit, dicens: an non laborat me inhonorare, qui ſanguinem Cantuarienſis Archi-Epiſcopi, viri innocentis, pro juſtitia & Eccleſiæ libertate exulantis, callidè effundere quærit, impiè tradens ipſum manibus inimicorum & perſecutorum ejus, quem non obſequiorum obtentu, cum nobis magis injurias intulerit, obſequendo tum ei, qui nunc ipſum perſequitur, ſed potiùs juſtiſſimæ cauſæ, quam fovet, intuitu, ejus probitatis contemplatione, amore etiam Domini Papæ, qui ſatis inſtantiùs me pro eo rogavit, exhibere honorificè & decenter, quamdiu in exilio fuerit, & quaſi in ſinu meo confovere conſtanter diſpoſui, ſicut & jam cœpi. Denuncians etiam & manifeſtè proteſtans, non eſſe ſibi minùs moleſtum, quòd pro hac cauſa Legatos mittitis, quàm ſi ad Coronam ejus auferendam eos deſtinaretis. Ejus animum adeò concitatum non defuerunt qui magis incenderent. Data eſt occaſio adversùs nos, & Dei Eccleſiam malignandi, atque plurima moliendi his, quibus ab initio animus & nocendi vobis cognitus fuit. Quorum malevolum propoſitum veſtra non mutavit Indulgentia, etſi horum conatum repreſſiſſet authoritas. Hæc per quemdam Clericum vobis fidelem & devotum, præſentem dum hæc agerentur, mihi ea privatim referentem, didici. Illud unum, Pater Sanctiſſime, veriſſimè ſcio, quòd tamen abſque lachrymis non ſcribo, quia veſtri nominis odor ex aliqua parte offuſcatur: quoniam famæ veſtræ derogatio, quaſi cibus eſt & potus detrahentium, & maledicorum, qui velut vino poti atque inebriati, veſtram famam decerpunt, & quaſi vos totum maledictionis dentibus corrodunt, tum favore Domini Cantuarienſis, partim odio eum perſequentis. Maximè cùm propè eſſet dies victoriæ ejus & veſtræ, ſicut à multis credebatur. Timebat enim Rex adeò, die appellationis elapſo, ut manifeſtè diceret ſe Epiſcopis appellare nec perſuaſiſſe, nec eos compuliſſe, ideoque partes ſuas in ea re non eſſet interpoſiturus. Epiſcopi verò in tantum angebantur, & interdici metuebant, ut quidam ad Dominum Cantuarienſem Nuncios mitterent, quidam ad ejus vocationem parati eſſent, cum Joannes de Oxenefotd, velut Legatus veſter, univerſos Epiſcopos convocans, eis authoritate veſtra, ſicut fama eſt in Gallia, ne ad Domini Cantuarienſis vocationem venirent, præcepit. Qua occaſione magiſter Robertus Herefordenſis Epiſcopus, cùm jam ad mare veniſſet transfretaturus, revocatus eſt. Sic ipſe coram Domino Cantuarienſi per Nuncios ſuos, viros Religioſos, & benè notos, me præſente, ſe excuſavit. Prepptereà tanta eſt in multorum animis perturbatio. Verentur enim plurimùm Regis verſutias, & ex his Anglicanæ atque omnium Eccleſiarum terræ ſuæ ruinam, & libertatis ſubverſionem, ac prolixiorem, vehementioremque Archi-Epiſcopi perſecutionem. Quippe cum à multis, & ſæpè audiverim, quòd Rex in adverſa fortuna & obitu veſtro, quem Deus ſua benigniſſima clementia in longa tempora differat, omnem ſpem ſuam locaſſe dicatur. Firmiſſimè aſſerens, ſicut à pluribus fertur, ſucceſſorem veſtrum ſe nequaquàm ſuſcepturum, niſi priùs omnes dignitates & conſuetudines Regni ſui confirmaverit. Ea propter doloſe & fraudulenter creditur Legatos poſtulaſſe, utpote ad ſuam voluntatem, non ſolùm adversùs Dominum Cantuarienſem, verùm etiam adversùs omnes Epiſcopos terræ ſuæ complendam, vel ut ſaltem ſic ejus excommunicatio, & terræ Interdictum differatur: quatenus hoc modo fruſtando tempora, Domini Cantuarienſis authoritatem evacuare poſſit, ut ſi fortè veſtro tempore non ligetur, à ſucceſſore veſtro ligari non metuat, cùm nec facilè, ſicut à multis dicitur, propoſuerit eum ſe ſuſcepturum. Itaque, prudentiſſime Pater, qui Spiritum Dei habent, & pacem Eccleſiæ deſiderant, ſpiritum Danielis in vobis excitari, ad Belis aſtutias deprehendendas, & draconem interficiendum, ſummo animi affectû optant, ſuper quo Deum aſſiduis & cumulatis precibus exorant. Valeat Sanctitas veſtra in tempora multa.

EPI-

## EPISTOLA CLXVII.

*Bartholomæo Exonienſi Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.*

ME cauſa duplex in præſentiarum impulit ad ſcribendum, tum ne præter conſuetudinem ſine litteris abire patiar aliquem ad vos de mea conſcientia proficiſcentem, tum ut Amicis, quorum voluntati ſatisfieri par eſt, morem geram. Voluerunt enim Latorem præſentium à Devonia oriundum, ut aſſerit, & ſi credi poſſit, eum ab ulterioribus Convicaneis veſtris circa montem Beati Archangeli in ſinu Armorico traxiſſe originem, pietati veſtræ, meæ parvitatis officio commendari, utpotè quem in pago Remenſi per annos laudabiliter & ſine querela perhibent converſatum. Eis itaque ſatisfaciens, pietati veſtræ tam ſecuras, quàm ſinceras porrigo preces, cùm pridem & rerum experientia & conditio mihi, ſicut & multis, conſtet diſcretionem veſtram legis, quæ inter amicos tam æquitatis ſuaſu, quàm decreto Philoſophantium ſancita eſt, non eſſe ignaram. Ea autem eſt, ut meliùs noſtis, ut honeſtas precum ſit moderatrix, & in his dumtaxàt audiantur amici, quibus illa non adverſatur. Præſcribit enim ratio, ne ex cauſſa amicitiæ illicita petantur aut fiant. Quia ergo amicorum gratia amicum apud patrem & Dominum commendare ſuſcepi, precor ut contemplatione Dei, & mearum interventu precum, eum, ſi expetierit, audiatis in his, quæ neceſſitati ejus, & honeſtati veſtræ diſcretio dictaverit expedire. Et ſi fortè eum de conſcientia veſtra ad nos redire contigerit, me ſuper ſtatu veſtro, & amicorum, acceptis ſaltem publicorum rumorum litteris, poterit certiorare. De meo autem ſtatu ad præſens parciùs ſcribo, non quia aliquid meorum à vobis velim eſſe abſconditum, ſed quia recolo me per Fulconem nuperrimè omnia pleniſſimè nunciaſſe. Nam ſi quid deerat paginæ grandiori, portitoris officio, & diligentia ratus ſum eſſe ſupplendum. Quoad publicum verò ſtatum, hæc poſteà multorum aſſertione vulgata ſunt, omnes Epiſcopos Angliæ ex mandato Regis conveniſſe. Et ne ſententia, quam Dominus Papa dictaverat, locum haberet, appellaſſe contra Archi-Epiſcopum ſuum, qui pro ſalute eorum, & libertate Eccleſiæ, facultates *permittit* raptoribus, fortunam non erubeſcit aut timet. Venerunt ad eum nuper Clerici duo, ſicut mihi pro certo relatum eſt ab eo, qui tunc erat Pontiniaci, hæc publicantes & appellantes, unus ex parte Domini Sareſberienſis, alter ex parte Decani ſui, inficiantis omninò ſe juramentum præſtitiſſe Imperatori, vel Reginaldo Colonienſi ſchiſmatico in aliquo communicaſſe. Idem etiam confitens ſe Clericum familiarem de menſa magiſtri Joannis de Oxeneford, qui Clericus Regis eſt, ſe Regis ad Archi-Epiſcopum verbum habere dixit: appellans ex parte & nomine Regis, & mandato ejus, ut ajebat, eundem Archi-Epiſcopum ad audientiam Domini Papæ Alexandri, & per eum appellabat, diem præfigens qua cantabitur: *Ego ſum Paſtor bonus*. Archi-Epiſcopus verò & in hæc verba reſpondit: *Tu, cùm nobis ignotus ſis, nec mandatum nec litteras Regis habeas, & ex communione Domini tui Joannis de Oxeneford, quem excommunicatum eſſe conſtat, per litteras Domini Papæ excommunicatus ſis, appellantis officium implere non potes. Non autem mandatum Apoſtolicum exequimur, & Deo authore implebimus.* Quid autem animi ad Sareſberienſem habeat, ſcire volens, ad eum proprium Nuncium deſtinavi, qui mentem ejus familiariùs exploraret. Cæterùm factum iſtud Epiſcoporum Francia tota miratur, dicens eos oportuiſſe convenire, ut tractarent de ſalute Regis ſui, quem ſicut Imperatorem ex cauſa ſchiſmatis, ita propter Clerum & Eccleſiam, quam collidit, quotidiè labefactari conſpiciunt. Oportebat quoque eos de libertate Eccleſiæ & pace ſollicitari, & operam dare & diligentiam, quomodò reformaretur pax Clero, non quomodò ſe & ſua ſumptibus, laboribus, & periculis exponerent, & famam ſuam deturpantes impoſterum Eccleſiam ſubjicerent ſervituti. Rem quoque mirabilem, ſi tamen vera eſt, omnes, qui audiunt, pariter admirantur. Quod ſcilicèt Herefordenſis, vir litteratus, & mundi contemptor habitus, in Archi-Epiſcopum ſuum & conſecratorem invehitur, dicens eum turbatorem rerum, quia Eccleſiæ vendicat libertatem. Nonne ſic Præpoſiti Filiorum Iſrael in Moyſem & Aaron, Divinæ Legis executores, culpam refunderunt, quia flagellabantur ab exactoribus, negatis paleis, quæ debebantur de Jure? Nonne miniſtris Dei improperabatur, quod præpoſitorum nomina fœtere fecerant coram Rege, & ſervis ſuis? Illi tamen, etſi queruli & murmuratores, tamen ſecuti ſunt Moyſen: & utinam hi, qui modò queruntur & murmurant, Domini ſequantur Legem. Quod ſi fecerint, convenient hinc Regem, inde Archi-Epiſcopum, & quem in culpa viderint, palam arguent, & è diverſo ſtabunt, nec conſenſu, aut diſſimulatione alienæ iniquitatis, contractu immunditiæ polluentur.

## EPISTOLA CLXVIII.

*Joannes Sareſberienſis Magiſtro Girardo Pucel.*

QUOD dilectioni veſtræ reſpondeo tardiùs, & rariùs ſcribo, cùm jam litteras veſtras ſecundò receperim, facit intermeantium raritas, locorum diſtantia, & tranſituum difficultas noſtratibus ignotorum. Sed eò quidem fervet affectio, lingua ſilet impatientiùs, quo charitati ſuccenſæ per exhibitionem obſequiorum prodire non licet in publicum, & commercio verbi negatum eſt mutuas in corda noſtra, more amicis uſitato & jucundo, trajicere ſententias animorum. In hoc itaque malo aliquis uſus eſt, dum per abſentiam corporum magis invaleſcit integritas animorum, & amoris impatientia mentem exulcerans doloris ſui diſpendio & uſu exercitii ſui in virtutis compendium proficit, & ex aſſuetudine diffidentium ad laborum tolerantiam roboratur. Malim tamen, etſi proſit, hujus impatientiæ abeſſe uſum, dum cohabitare poſſimus, & mutuis recreari colloquiis, conſiliis inſtrui, & auxiliaribus officiis muniri, & firmari in omnem caſum. Sed quandoquidem diſpoſitioni Divinæ aliter viſum eſt, prompta devotione ipſius pareamus arbitrio, cujus, etſi poſſimus evitare ſententiam, mutare conſilium non

vale-

valemus, quo diligentibus ſe omnia cooperatur in bonum, & ſalubri diſpenſatione procurat, ut omnia cedant in uſum ſapientis. Expoſuiſtis mihi veſtra, gratias ago, ſed maximas. Quæſiſtis conſilium meum miniſterio magiſtri Radulphi. Reſpondeo quod deſidero, quod ſpero de miſericordia Dei, quia & citra operam meam Deus vobis ſalubria providebit, & utinam parvitatis meæ officio Fraternitati veſtræ dignetur erogare, quod ad honorem veſtrum conferat, expediat ad utilitates, & proficiat ad ſalutem. Dicam ergo quod ſentio, ut ex conſcientia nihil ſubtraham veritati, ea fide & devotione vobiſcum agens, qua agendum didici cum amico, & qua Dominis meis placere conſuevi. Noveritis itaque, quòd de receſſu veſtro variæ fuerunt ſententiæ, multis accuſantibus, excuſantibus paucis tranſitum, quem feciſtis. Non enim noverat multitudo, quid animi haberetis, quæ vos urgeret neceſſitas, quatenus vobis Romanus Pontifex indulſiſſet, quid utilitatis ex hujus veſtri diſpenſatione conſilii provenire poſſit Eccleſiæ. Verùm intuentur ſchiſmatis crimen, malitiam eorum ad quos tranſiſtis, periculum convivendi excommunicatis: Ex juſta cauſa & juſtè. Et quem vident damnatorum contactibus immiſceri, conſentire quoque opinantur errori. Ego qui cauſſam veſtram & animum aliis quibuſdam familiariùs novi, in parte conſentio multitudini, ſed diſſentio in magna parte. Nam quod ad ſchiſmatis condemnationem, rectè ſentiunt; eò quòd ab initio legis clarè, quanta ſit malitia criminis hujus, conſtat, cùm ſchiſmaticos primos, Chore, Dathan, & Abiron, & ſequaces eorum inſueta hominum morte conſumptos tradat, eorumque periculoſiſſimus eſt convictus, niſi à crimine eorum ſit manifeſtus vita & verbo diſſenſus. Unde in libro numerorum, ſcienti etenim & docenti legem loquor, Moyſes à Fidelium cœtu Dathanitas & Abironitas ejiciens, ait: *Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne involvamini in peccatis eorum.* Sed nec ſacrificiis talium culpa redimitur: quod patet ex eo capitulo legis, ubi Chore thurificans Divini ignis incendio vaſtatur. Cæterùm ſocietas corporalis ſalutis diſpendium non ingerit illis, qui ab impiis pietate diſſentiunt, & errores aliorum, tam operum diſſimilitudine, quàm verborum increpatione, corripiunt. Sic in quarto Regum Eliſeus Regi Iſrael idololatriam deteſtatur, & ei oraculum Prophetiæ non ſubtrahit. Sed quid ſit, quidvè paſſurus ſit ex merito, palam loquitur, & proverbium nullum dicit. Sic itaque poteſtati defert, ſic pro reverentia alterius reſpondet alteri, ut non Religio jacturam faciat, ſed zelus exprimat charitatem. Ait enim: *Quid mihi, & tibi Rex Iſrael. Vade ad Prophetas Patris tui & Matris tuæ. Vivit Dominus, in cujus conſpectu ſto, quod ſi non vultum Joſaphat Regis Judæ erubeſcerem, ne attendiſſem quidem te, nec reſpexiſſem.* Eorum verò ſacrificiis periculoſiſſimè, &, ut opinor, non ſine ſalutis detrimento communicatur: quod ex Canonum lectione pleniùs, ut noſtis, patet. Nam & Naaman Syrus, miniſterio Eliſei curatus à lepra, Domini ſui & Regis Syriæ publicis orationibus intereſſe non audet, niſi venia impetrata, niſi onus duorum burdonum, cui inſtet & ſedeat, aſportet in Idolium de terra ſua, niſi Propheticis orationibus hunc purget exceſſum, dicens: *Quando ingreditur Dominus meus Templum Remmon ut adoret, & illo innitente ſuper manum meam adoravero Deum verum in eodem loco, oro, quæſo, ut ignoſcat mihi Dominus ſervo tuo pro hac re.* Si ergò tantùm timuit gentilis, ignarus legis, quantùm timere debet Philoſophus Chriſtianus, Doctor Legis? Porrò qui inter tales veritatis aſſertor eſt, Cultor juſtitiæ, Divini Præco judicii, aliorum non inquinatur attactu. Sic enim Loth Deo placet in Sodomis, Joſeph in Domo Pharaonis, Moyſes inter Æthyopes, Chuſai in conſiliis Abſalon, Abdias in conſortio Achab & Jezabel, Daniel à Deo dirigitur & diligitur in Babylone. Meum itaque conſilium & deſiderium eſt, ut in ſchiſmaticos & hæreticos fidem prædicetis & pacem, ea ſapientia & moderatione, quæ proſit Eccleſiæ, in cujus fortaſſe utilitate & ſalute perſonam veſtram Dominus ad hos barbaros deſtinavit. Apoſtolus omnibus factus eſt omnia, ut lucrifaciat univerſos: & per infamiam, & bonam famam, & quacumque poteſt occaſione, Chriſtum annuntiet. Sic & vos, ſi poteſtis, apud Imperatorem, quia poteſtis apud Colonienſem, annunciate Chriſtum. Non eſt enim, ut fraudulenter verborum aſtutia ſuum tueantur errorem. Redarguit eos conſcientia ſua, malè de eis vobis reſpondet veſtra, non dico quoad diſpenſationem veſtram, ſed quoad temeritatem eorum. Terra clamat adversùs eos, & exſpectatur omninò: tamen jam enervari, & exinaniri cœpit poteſtas eorum, & faſtus evaneſcit in fumum. Quis enim ſimilis erat Frederico in filiis hominum, antequàm in Tyrannum verteretur ex Principe, & ex Catholico Imperatore ſchiſmaticus, & hæreticus fieret? Non dico quod in articulis fidei, ne rectè credatur, inducat errorem, ſed quia in ſinceritate Eccleſiaſtici ordinis procedere non ſinat veritatem. Ille Sacerdotium ſcidit adversùs Dominum, & à Domino ſciſſuram ſentit Imperii. Sic & Rex Anglorum, qui vicinis principibus terrorem incuſſerat, ex quo calcaneum erexit adversùs Eccleſiam, & eam conatus eſt ſubjicere ſervituti, ab inermibus hominibus expugnatur, ut adjacentium nationum opem cogatur implorare, & adversùs Dominum intumeſcens illicò manifeſta virium ſuarum & ſuorum ſenſit diſpendia. Plurima, ut ſcripſiſtis, machinatur adhuc. Sed profectò aut Spiritus Sanctus, quod prophanus credit, fallax & falſus eſt, aut convertetur dolus ejus in caput ejus, & in verticem ipſius iniquitas ejus deſcendet. In laqueis enim ſuis comprehenduntur iniqui, & qui fratri foveam parat, incidit eam prior. An non meminiſtis ſcripturæ dicentis: *Quia ſemper jurgia quærit malus, Angelus autem crudelis mittetur contra eum.* Miſi litteras veſtras Domino Cantuarienſi, ſed quia Nuncium veſtrum ultrà finem Sancti Remigii non potui retinere, Reſponſum ejus nondum acceperam. Certum quidem eſt, quod officioſitati veſtræ plurimas habet gratias, quas & aget, authore Domino, accepto tempore opportuno. Hoc autem de Statu ipſius vobis indubitanter conſtet: quoniam pluris eſt, quòd in virtutibus & litteris acquiſivit, quàm quòd ei Regis & commalignantium

tium ſibi extorſit improbitas. Confirmatus eſt ei de novo primatus, & Archi-Epiſcopo Eboracenſi injunctum, ut eum agnoſcat primatem ſuum exhibitione obedientiæ. Idem eſt Legatus totius Angliæ, excepto Epiſcopatu Eboracenſi, qui ideò interim huic noſtræ juriſdictioni ſubtrahitur, quia Archi-Epiſcopus Eboracenſis Legatus eſt Scotiæ, nec ſolet Eccleſia Romana alicujus Eccleſiam Legati, tempore Legationis indultæ, alteri Legato ſubjicere ratione Legationis. Sed nec ſubtrahit quidem, ſi alio jure ſubjecta eſt. Quærit Rex noſter, ut Wilhelmus Papienſis, & alius Cardinalis mittantur Legati, ſperans ut cauſam hanc ad ipſius diffiniant voluntatem. Ipſe verò, ne voluntas ſua procedat, multis & magnis procuravit injuriis & rapinis. Unde mihi commodum videtur, ut ſi fieri poſſet, Colonienſem induceretis, quatenus ſub conſilii ſpe & amotis Regem ſtatueret contra faciem ſuam, & cauſſæ difficultates oſtenderet. Quo enim jure, qua ratione, qua Lege vel Canone cogetur Cantuarienſis cauſſam ingredi ſpoliatus poſt appellationem? Nonne ei debent anteà univerſa reſtitui, & pax integra reformari, & cætera, quæ Canones in hac parte diligentiùs explorati præſcribunt? Utique pluſquam decem millia marcarum eis & ſuis ablata ſunt poſteà, nec citra reſtitutionem earum jure aliquo cogi poteſt, ut reſpondeat, etiamſi quid compareret his, qui eum perſequuntur. Campus hic orationis diſcretioni veſtræ latiùs patet, ut ſi fieri poteſt, quoniam rationes meliùs noſtis, ei per Colonienſem perſuadeatis, ut deſiſtat ab injuriis & rapinis, & intentionis ſuæ in uſus adverſariorum non multiplicet exceptiones. Hoc ipſum nuper aggreſſus eſt Epiſcopus Ciceſtrenſis, intimans Regi, quòd Cantuarienſem juvaret pluſquàm aliquis hominum. Quærenti modum reſpondit: quia cauſſam ejus crebris, & eiſdem multis & magnis juſtificatis injuriis, & juſtitiam veſtram, ſi qua fuerat, ſuffocaſtis. Datis ei etiam conſilium & auxilium, ut meliores, aut de melioribus Clericis, quos habeatis in terra veſtra, quos cogitis ei coexulare, nec permittitis ut revertantur. Motus eſt Rex ad iſta, & ſollicitudinem ſuſpiriis proteſtatus eſt, ſed conceptæ indignationis vehementia non permiſit, ut ſaperet. Ad hæc, quia Regem Francorum amicum quandoque habuiſtis, & neſcitis quid pariat ventura dies, conſulerem, ut eum aliquibus aut placaretis, ſi receſſu veſtro offenſus eſt, aut magis alliceretis munuſculis, ſi in veteri amicitia perſeverat. Nihil autem eſt, unde ipſum adeò, & totam Gallicanam Eccleſiam, immò & Romanam, vobis conciliare poteſtis, quam ſi audierint vos, quod Philoſophum decet, immò Chriſtianum in utroque jure peritum, veritati, quod debetis, teſtimonium reddere, & honeſtati non opes Cræſi, nec aliquas præferre delicias. Si enim Ethicus, & Ethnicus laudabiliter ad litterarum commendationem dixit. *Quia vatis avarus haud temerè eſt animus*. Nonne Philoſophum Doctorem honeſtatis, Præconem Evangelii pudebit, ſi à mundana ſupellectile opprimatur, quam Gentilis Poeta contempſit? Spero autem in Domino, quòd devotioni veſtræ dabit opportunitatem, ut vel in conſiliis, vel in inquiſitionibus, vel alio modo, prout expedire novit, poſſitis cum indemnitate veſtra, in auribus Principum, ad veſtram & illorum ſalutem, pro veritate facere verbum, & Spiritus Patris veſtri promovebit illud. Nec retardet vos, ſi in Eccleſia Romana videtis aliquid reprehenſibile, qui meminiſtis in Evangelio mandatum eſſe fidelibus, ut non imitentur opera ſedentium in Cathedra Moyſi, ſed doctrinam eorum operibus impleant. Valete, & mei ſemper memoris veſtri, quam amicum decet, habeatis memoriam.

## EPISTOLA CLXIX.

*Joannes Saresberienſis Richardo Pictavienſi Archi-Diacono.*

PUER meus à vobis rediens, undè Sanctitati veſtræ innumeras gratias ago, litteras retulit, multa fidei & charitatis indicia præferentes. Eo enim Spiritu videntur eſſe conceptæ, ut ſingula verba, & ferè ſinguli apices ſignis fidelibus proteſtentur, ſe ad amicum de ſinceriſſimæ dilectionis adipe proceſſiſſe. Sed quia in illis, ſicut in Domini mei Epiſcopi ſcripto, plura continebantur Capitula negotiorum, quæ ſollicitudinem amantis augere poterant, utpotè quòd plena convaleſcentia ipſius, quæ nondùm erat, ſperabatur. Et quod de pace inter ipſum & Regem reformanda convenerat, & de me reconciliando mentio habita eſt, & in hunc modum plura, in quibus amico geſſiſtis morem, latorem præſentium ad vos uſque tranſmiſi, ut eo intermeante me de prædictis & cæteris, quæ ſtatum veſtrum contingunt aut publicum, per litteras veſtras, ſi placet, reddatis certiorem. Obtemperans autem veſtro conſilio de induſtria talem miſi, qui nulli ſit apud vos aut paucis notus, & mihi & meis in omnibus fidelis inventus eſt. Injunctum eſt illi, ut apud Dominum Epiſcopum gerat negotium magiſtri Gualteri Clerici Domini Remenſis pro recuperandis libris, quos idem G...... magiſtro P..... Heliæ commendaverat, de quibus vobiſcum locutus ſum apud Andegavum, & Commonitorium dedi. Ipſum itaque tanquàm puerum de domo Remenſis Archi-Epiſcopi tractare poteritis, ut tempus expoſcet, ſed ut citò remittatur, continuæ ſollicitudinis ſtimulus animæ meæ quietem denegat, donec aliquid certiùs de præmiſſis agnoſcam. Si verò, quod plurimùm deſidero ad honorem Dei & Eccleſiæ, pax Domino Epiſcopo reformata eſt & completa, quæ ſperabantur implenda, qualiter in electione juratorum proceſſum ſit, & in quibus finibus cauſſa ſteterit, mihi diligentiùs recurrentibus litteris veſtris placeat ſignificare. Nam quid timuerim, immò quid timeam in omnibus articulis oblatæ conditionis, perſpicuum eſt ex litteris, quas Domino Epiſcopo miſi. Neminem tamen arbitror ſapientem, qui diſſuadeat pacem, quæ fieri poteſt in Domino, & ante humanum diem honeſtati non derogat. Fiat utinam pax cum ſalute conſcientiæ, & integritate famæ in diebus noſtris, ſed quæ nec ſimulatoria ſit, nec momentanea. Horum tamen neutrum in nobis eſt. Nam alterum ab adverſario, alterum à Deo pendet. Quomodò autem ille, cum quo vobis negotium geritur, amicos & contrahentes ſecum beare conſueverit, ex quo ei in omnibus voluntatibus ſuis,

ſuis, & cum diſpendio famæ & conſcientiæ non acquieſcunt, multis patet exemplis. Ex quo longè periculoſiùs, quàm inconſiderati homines opinentur, eſſe arbitror, aliquam ad promiſſiones ejus jacturam facere conſcientiæ & honeſtatis, quæ ſi ſemel læduntur, facilè nequeunt reparari. Nam quæ in alterutro fiunt vulnera, ferè lethalia ſunt, ut tamen, *Ferè*, magis ex infirmitate carnis dictum accipiatur, quàm ex judicio rationis. Hac enim judice perniciosiora ſunt, quàm illa, quæ corporis & animæ compagem ſolvunt, Ethnico, nedùm Chriſtiano, dicente: *Summum crede nefas animam præferre pudori, & propter vitam vivendi perdere cauſas*. Unde tota mentis affectione depoſco, ut ſi de pace mea actum fuerit, ea provideatur forma, in qua non offendatur Deus, & honeſtas, quam non audeo dicere ego, ſed Deus mihi hactenùs integram conſervavit, illæſa quoque impoſterùm ad homines conſervetur. Et ſi fortè talis potuerit inveniri, agam gratias Deo, & vobis, & omnibus, qui ad hoc operam dederint. Si veró de juramentis actum fuerit, novit Dominus meus Epiſcopus, quàm ſubtili reverentia in talibus tenear. Nunquid ergò jurare poſſem in ea præſcriptione verborum, aut potiùs ſalutis proſcriptione, quæ ab aliis, ut audio, exigitur, & præſtatur, ubi nec Dei, nec Legis, nec Ordinis ſalvandi licet fieri mentionem? Sed de conſuetudinibus reprobis, & legibus ignotis, aut repugnantibus Legi Dei ſervandis, quis Sacramentum petat niſi alienus à fide, & omnium Sacramentorum contemptor? Sanè temerarium nimis, & omninò præcipitem, & præcipitantem ſe in mille damnationis laqueos reputarem, qui ſe ad obſervantiam ſacrorum Canonum, aut certè ipſius Evangelii cuſtodiam juramento præſtito obligaret. Niſi fortè eo major ſit, qui ſuæ conſcius infirmitatis, & teſtis noſtræ humilitatis confitetur, quia in multis offendimus omnes. Si de præteritis agatur, non nego me Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, ſicut Domino & Patri meo, debitum & devotum præſtitiſſe obſequium, & utinam efficaciter præſtitiſſem, nec unquàm, Deo propitio, adhuc pro quacumque utilitate, vel damno deducar, ut Dominum meum, quicumque ſit, abjurando vel abnegando maculem vitam meam, immò & memoriam nominis & gentis meæ coram Deo & hominibus. Cæterùm ſicut à pluribus accepi, niſi hæc & prædicta fecero, pacem mihi reformari aut impoſſibile eſt aut difficillimum. Ad hoc itaque proficiat, ſi placet, vigilantia Epiſcopi, & veſtra, ut ſi de reconciliatione mea actum fuerit, iniquæ & periculoſæ conditiones amoveantur, & ego in omnibus, quæ ſine periculo ſalutis & famæ fieri poſſunt, Domini Epiſcopi, & veſtrum, quod ab eo non diſcrepat, conſilium ſequar. Sed nec proficiſci vellem ad Curiam, pacem facturus, niſi aliquatenùs præcognita fama ejus. Nam rei familiaris anguſtia, & negotiatio litterarum, quæ mihi ſolatium pariter & ſubſidium præbet, nec magnos ſumptus faciunt, nec diù abeſſe patiuntur. Facultas enim ſolito magis tenuis eſt, ſed onera non decreſcunt. Rareſcunt autem auxilia, etſi ab initio tariſſima fuerint. In profectione verſus Andegavim, & Paſchalibus colloquiis Regum, tredecim libras expendi, & duas amiſi equitaturas, ut de laboribus, moleſtiis, & Curiarum tædiis taceatur. Quod quia magis piget, cuncta ceſſerunt in caſſum. Nam labor periit, & impenſa, nec vellem, ſi fieri poſſet, occupationum, & rerum ſimile ſubire diſpendium. Status meus vobis ex parte per Nuncium innoteſcet. Idem eſt ferè qui fuit. De cauſſa Cantuarienſis non deſpero, quia ipſe pœnitentiam agens ſuper commiſſis in Curia, de Domino non deſperat, nec ponit, ut opinor, carnem brachium ſuum. Credo autem, quòd Deus adhuc ſupremum remedium differt, quia nondùm eſt omni humano auxilio deſtitutus. Vocat me magiſter Girardus, ut, ſalva fide Eccleſiæ Romanæ, Coloniam tranſeam, ſed authore pio JESU, pro nullo quæſtu ponam cum ſchiſmaticis ad ſubverſionem Domus Domini ſchiſmatis portionem. Ipſum tamen Girardum nequaquàm ſchiſmaticum reputo, quia fidei ejus perſpicua patent indicia ex litteris ejus, quorum Reſcriptum Domino Epiſcopo mitto; ſuppreſſo tamen Authoris nomine, ne & illi & aliis noceat, ſi fuerit divulgatum. Non dubito, quin mihi compateremini, ſi conſtaret, in qua ſollicitudine verſatur animus meus, nec tamen, Deo teſte, pro me, licèt apud Duricordes habitem, quantùm pro amicis ſollicitor: quia mihi, quoad me, ſufficeret commercium litterarum, niſi urgerent & alii, quorum oportet me neceſſitatibus communicare. Si neſcitis, Belgica ſecunda, quæ modò Remorum dicitur, in antiquis Hiſtoriis Provincia Duricordium appellatur. Licèt, habita contemplatione quorundam, poſſit & Mollicordium appellari. Neque enim Duricordiam Archi-Epiſcopi, & ſuorum quiſquam familiariùs accedens probabiliter arguere poterit. Sed quis, quæſo, noſtratum & veterum amicorum de gente Duricordium non convincitur eſſe? Dicam, quod fortaſsè non creditis, ſed certè verum eſt, filius magiſtri Gaufredi mihi coexulavit menſibus octo, ſed cùm ad eum Nuncius meus ab Epiſcopo Norwicenſi & Abbate Sancti Edmundi divertiſſet, profectò nec unas ad me litterulas potuit impetrare. Scit tamen Deus, quòd nihil ab aliquo eorum petii, in eoque mihi benè actum eſt, quod nondùm ab initio proſcriptionis meæ erubeſcentiam ſuſtinui de repulſa. Ex his & præcedentibus patet via rationi, ſed in litteras ex affectione totus defluerem, niſi modeſtia, & multiplicitas occupationum, quibus id tantillum ſurripui, compellerent, ut dicam ex animo, Vale.

## EPISTOLA CLXX.

*Joannes Sareſberienſis Magiſtro Girardo Pucelle.*

PLENAM devotione & eruditione nuper à vobis recepi epiſtolam, quam quò diligentiùs relego, eò ſocietatis veſtræ ſolatium à nobis ſubtractum eſſe, acerbiùs ingemiſco. Cæterùm cùm tota epiſtola, tum venuſtate, tum affectione & reverentia nominis veſtri plurimùm mereatur, illud præ cæteris placet, quod in calce litterarum prudenter, & , ut ſpero, veraciter intuliſtis: vos dixiſſe, ſcripſiſſe, feciſſe, perpenſo tenore litterarum mearum quidquid dici, ſcribi, & fieri oportebat. Mihi autem nunquàm perſuaderi potuit, quod in tanto ſalutis diſcrimine aliquid ex contingentibus omitteretis, & ſordidam divitiarum evaneſcentium commutationem pro anima recipiendo, non modò Philoſophantis nomen velletis amittere, ſed, quod longè pernicio-

cio-

cioſius eſt, abjicere conſcientiam Chriſtiani. Abſit hoc, abſit hoc, dilectiſſime, à diſcretione & honeſtate veſtra, ut pro temporali emolumento ponatis cum ſchiſmaticis portionem, & quidquam de Hierichontino anathemate imprudentiùs & impudentiùs rapiatis, quòd caſtris Domini exercituum in ruinam & perniciem convertatur. Et quidem ut ſententiæ, veſtræ, immò Catholicæ Eccleſiæ authoritati conſentiam, dum grana cum paleis, & boni malis admixti ſunt, & in adimplendis mandatis Moyſi, & promovenda prædeſtinantis gratiæ diſpoſitione laborat JESUS, Anathema in medio Iſrael eſt, cujus occaſione pereunt multi, & qui præordinati ſunt, poſt triumphos glorioſiùs coronantur. Unde navis Petri, quaſi Domino dormiente, fluctibus variis ſæpè colliditur, ſed quia de Chriſto vectore confidit, ſemper ad ſalutis enavigat portum. Nec ambigitis, quin & in medio veſtri, Colonienſis Eccleſiæ dico, non tam lateat anathema, quaſi aliquam reverentiam Dei & hominum verecundiam habens, quam inſaniat & ſæviat adversùs Deum, & Eccleſiæ unitatem, præſertim cum toti mundo ferè jam innotuerit, quantus incentor & author ſchiſmatis, ex quo potuit, fuit ille Colonienſis Præſumptor Eccleſiæ, maximus inter Locuſtas Beſtiæ, quarum poteſtas eſt in linguis & caudis earum. Defecerat enim ſchiſma, pacem fuerat Tyrannus veſter Eccleſiæ redditurus, niſi eum Colonienſis etiam adhuc adversùs Eccleſiam incitaret, ut pari voto non tam ſummi Pontificis vitam, quam Petri dignitatem conentur extinguere dicentes: alligemus juſtum, quoniam inutilis eſt nobis, ſcientiam viarum Dei nolumus, Regem neſcientes niſi Cæſarem. Eo enim, ut ajunt, propoſito in Italiam profecti ſunt, ut Cremenſem Hæreſiarcham intrudant in Sedem Petri, & Vicarium Chriſti aut comprehendant, aut ejiciant, aut occidant. Verumtamen ſine intermiſſione fit oratio ab Eccleſia ad Deum pro eo, ut ſupra modum timere non debeat à duabus caudis fumigantium titionum, Frederico & Reginaldo, qui ponentes carnem brachium ſuum ſanctum Iſrael blaſphemare non ceſſant. Profectò ubi humanum deeſt, Divinum auxilium neceſſitatibus Eccleſiæ ſuffragatur. Nemo ſuum fraudulenta verborum excuſatione tueatur errorem, voluptatibus ſuis nullus applaudat, quia Deus non irridetur, qui non ſecundùm viſionem judicat oculorum, nec auditum aurium ſequitur, ſed in æquitate judicabit orbem terrarum, & pro manſuetis condemnans impios. Inde eſt, quod affectuoſiùs peto, quatenùs inſtantiùs agatis quæ agitis, dicendo, ſcribendo, faciendo, quod ad evacuationem ſchiſmatis per collatam vobis ſapientiam à Domino cognoveritis pertinere, ut & conſcientia ſit tutior apud Deum, & apud proximum fama convaleſcat. De cætero ut ex conſcientia loquar, de Cantuarienſi & ſuis injunctam concepiſti ſuſpicionem: quia quantum perpendere potui, & de illo & de illis plenam in charitate debetis obtinere fiduciam. Non ergò illis imputetis indignationem Regis Francorum, ſed vobis, qui ſine conſcientia ejus receſſiſtis, ut conqueritur, ipſo prope tranſitum veſtrum exiſtente ad duas leucas. Eoque magis motus eſt, quod cùm vos habuerit familiariſſimum, ſic tranſiſtis quaſi ad Æmulos Regni Francorum, & nominatim ad ſchiſmaticum Colonienſem, qui non modò Eccleſiam Dei perſequitur, ſed & ipſum, ut audivit, impudenti ſcurrilitate verborum conſuevit Regulum appellare. Sed cùm vobis id cordi fuerit, benignitatem Chriſtianiſſimi Principis vobis placabilem fore non dubito.

## EPISTOLA CLXXI.

*Joannes Sareſbertenſis Magiſtro Girardo Pucelle.*

LICET mihi dilectio veſtra non reſcripſerit, ego tamen opportunitate inventa, ſicut fervorem animi, præſertim ad amicos, & in aſſertione juſtitiæ, cohibere non poſſum, ſic & à ſcribendo non potui calamum cohibere. Et fortaſſe plura ſcriberem noſtrum, Eccleſiæ Anglorum dico, contingentia ſtatum, niſi quia opinor Patrem veſtrum Dominum Cantuarienſem vobis ſuper his pleniùs reſcripſiſſe. Progrediens ergò ad reliqua, Deo in primis gratias ago, qui mihi, ſupra & contra merita mea, dedit in omni tribulatione ſolatium, & omnes adverſariorum tendiculas in gloriam ſuam convertit, & parvitatis meæ profectum. Quanti enim facere debeo exercitium litterarum, & negotiationem virtutis, & experientiam propoſiti rectè Philoſophantium, & patientium innocentiam, & pro aſſertione fidei & juſtitiæ defenſione? Sed & ſorti veſtræ aggratulor, audito quòd inter hoſtes Eccleſiæ, authore Domino, gratiam inveniſtis, & ut temporalibus abundetis ad materiam gerendorum, & quadam litterarum & virtutum præemineatis authoritate, ut apud Barbaros, quod diſcretio veſtra dictaverit, reputent Sacroſanctum. Verùm quod plurimi facio, illud eſt, quòd odiſtis Eccleſiam malignantium, &, ut audio, contra ſchiſmaticos in virtute Spiritus Sancti publicè pro fide in omni libertate conſcientiæ loquimini & ſcribitis veritatem. Nam profectò ubi Spiritus Dei eſt, ibi libertas. Nec eſt, quod magis Philoſophum deceat, quàm profeſſio veritatis, juſtitiæ cultus, contemptus mundi, & paupertatis, cùm neceſsè eſt, amor. Legimus Philoſophos gratis tanquàm virtutis impedimenta comtemſiſſe & abjeciſſe divitias. Sed quod etiam ingentibus aliquis eorum opibus poſtpoſuerit veritatem, hactenùs inauditum eſt. In eo namque totius Ethicæ gentilis præcepta vigent, ut carnalium paſſiones affectionum, quas nequeunt penitùs extinguere, reprimant, & ſubjiciant rationi. Quod ſi cui divinitùs datum fuerit, quia ad hoc natura impotens eſt, non ambigitur rectè eum Philoſophantis via ad vitam incedere, ut æternaliter videat dies bonos. Et quatenùs quiſque in eo profecerit, eatenùs ad veram Philoſophiam accedit. Unde quia vos confido rectè Philoſophantis habere propoſitum, rogo, moneo, & modis omnibus conſulo, ut errantes ſtudeatis à ſchiſmate revocare, ut Deum præferant homini, nec metu Imperatoris aut ſchiſmatici Colonienſis circumventione patiantur à Chriſti corpore ſeparari. Nam fortaſsè pro ſalute juſtorum vos Dominus ad hos barbaros deſtinavit. Nec credo iſtam adeundam jurgiis, ſed felici moderatione complendam, præſertim à ſapiente qui meminit: *Quia modeſtia ſapientiæ à fine ſuaviter uſque ad finem univerſa diſponit.* Alioquin pertina-

cibus communicandum eſſe non arbitror vel in minimo, cùm meminerim illum, cujus figuram geritis, Zorobabel, qui vertitur in Principem, vel magiſtrum Babylonis, non acquieviſſe hoſtibus Judæ & Beniamin, ut etiam ad reædificandum Domum Domini conſiliis captivitatis aliquid omninò conferrent. De his haſtenùs. De cætero jam porrectas itero preces, quatenùs de reliquiis Regum & Virginum mihi veſtro aliquid traſmittatis cum veſtrarum teſtimonio litterarum.

## EPISTOLA CLXXII.

*Idem Magiſtro Girardo Pucelle.*

ETSI vobis nuper ſcripſerim quæ videbantur ſcribenda pro tempore, tamen inſtar amicitiæ torpentis arbitror inter neceſſarios ceſſare verbi commercium, præſertim oblata ex quacumque occaſione opportunitate colloquii. Celebre ſiquidem Proverbium eſt: *Verba amantibus, & ſervilibus ingeniis querelas non deeſſe*. Quantùm verò ſilentium in Profeſſionibus Religioſis ad cultum juſtitiæ proficere commendatur, tantùm profectò convincitur amoris prodere & generare defectum. Impulit ergò me ſtimulus charitatis, portitoris opportunitate divinitùs collata per litteras ſciſcitari, an circa ſtatum veſtrum in alterutram fortunæ partem de novo ſit aliquid immutatum, & an aliquid poſteà certum acceperitis de expeditione Imperatoris, & veſtro Colonienſi, quos Deus convertat, ſi prædeſtinati ſint, & per condignos fructus pœnitentiæ in veritate Eccleſiæ conſtitutis donet veniam, & purgatos introducat & perducat ad vitam. Alioquin virgam furoris ſui, cædentem populos in indignatione, corripientem Eccleſiam caſtigatione crudeli, confringat Altiſſimus miſerator & miſericors Dominus. De ſtatu meo nova ſcribere nequeo, quia circa me nihil eſt innovatum, ſed qui veſter fui recedens, ubicumque ſim, & ubicumque locorum degatis, authore Domino, veſter ero. Nec dubito, quin opportunitatibus meis, ſi res exegerit, officioſa eſſe diſponat veſtra ſedulitas. Poterimus autem magis ad invicem officioſi eſſe, ſi ipſi Philoſophiæ, cujus profeſſioni diutiùs operam dedimus, curaverimus diligentiùs inſervire, ut ſimus ſcilicèt potiùs mandatorum executores, quàm inanium ventilatores verborum. Res enim quærit, curat, & aſſequitur veritas Philoſophiæ, non verba. Et mihi quidem nunquàm placuiſſe ſententiam, quæ in ſolis verſatur ſermonibus, vobis pridem notum eſt. Nec auditores verbi, nec præcones apud Deum juſti ſunt, ſed factores. Eſtque veræ Philoſophiæ certiſſimum argumentum, cum quis virtutis obice retundit ſtimulos carnis, & tutiùs fortunæ elidit incurſum. Sumus, Amice, in conflatorio Domini, eo per patientiam philoſophemur authore. Nam doctrina veri per patientiam dignoſcitur. De cætero communicate mihi, ſi placet, novorum aliquid, quæ in expilatis invenitis armariis, ſi non aliud occurrit, quod noſtratibus deſit, ſaltem viſiones & oracula Beatæ illius & celeberrimæ Hildegardis, quæ apud vos ſunt. Quæ mihi ex eo commendata eſt venerabilis, quod eam Dominus Eugenius ſpeciali charitatis affectu familiariùs amplectabatur. Explorate etiam diligentiùs & reſcribite, an ei ſit de fine hujus ſchiſmatis aliquid revelatum. Prædixit enim in diebus Beati Eugenii, quod non eſſet, niſi in extremis diebus pacem & gloriam in Urbe habiturus. Precor autem attentiùs, ut res Beati Remigii apud vos protegatis: ſic protegetis animam meam.

## EPISTOLA CLXXIII.

*Idem Magiſtro Girardo Pucelle.*

DOLEO, magiſter chariſſime, & plurimùm doleo, quòd Seneritatem veſtram adversùs Dominum Cantuarienſem, ut ex animi ſententia loquar, plus juſto turbatam video, quia ipſum meruiſſe non arbitror, ut veſtra ſinceritas adeò debeat indignari. Neque hoc dixerim, *Vivit Dominus*, ut veſtram, quam Deus incolumem ſervet, circumveniam charitatem, ſed ut veritatis aſſertione firmiùs ad invicem convertantur amici, ne ex levi ſuſpicione, quod abſit, contingat alterum alteri deperire. Noſtis enim quis dixerit: *Qui non diligit, manet in morte*. Quod autem neſcio qui ſuorum honeſtati veſtræ dicuntur apud Chriſtianiſſimum Regem, & Francorum Curiam detraxiſſe, unum vobis conſtet, ſi tamen conſtat ignoro, ſed hoc mihi certiſſimum eſt, quòd ipſum audivi ſæpiùs excuſantem, tam apud Regem, quàm apud alios receſſum veſtrum, & pro vobis pluries intercedentem. Undenec credere poſſum quòd de conſcientia ipſius quiſquam ſuorum detraxerit. Nam ſi neſcivit, ſi non ſenſit, eum non conſenſiſſe verum eſt, aut certè probabile. Habet quidem aliquos de Coexulibus ſuis in Curia Regis minùs fortaſsè providos, ut verbum incautius contra vos, vel alium potuerint protuliſſe, quo eis fortè fierent gratiores, quibus quod loquebantur placere crediderant. Deus mihi teſtis eſt, quòd illos non vidi, nec audivi committere quod arguuntur, & adhuc qui ſint illi, prorſus ignoro, ſi qui ſint tamen. Cæterùm memoratum Regem ex tribus cauſſis non ambigo indignatum. Quarum prima eſt, quòd cùm poſt multam gratiam & familiaritatem ejus propè locum, ubi morabatur, tranſitum faceretis, divertiſtis & receſſiſtis à Regno, ubi tot bona vobis ab infantia collata fuerant, ubi nomen veſtrum claruerat, ipſo nec ſalutato. Secunda, quòd ad ſchiſmaticos, non dico ſchiſmaticus, tranſiſtis, & qui opinione virtutis & eruditione litterarum erexiſſe & confirmaſſe debueratis infirmiores, omnibus in commune malum dediſtis exemplum. Verentur enim minùs communicare ſchiſmaticis, cùm in eorum conſortio tantum virum videant detineri, qui ex neceſſitate multiplice, dum in ea conditione eſt, ſe nec ab oratione, nec à menſa, nec ab oſculo ſuſpendere poteſt, nec ab aliis quæ in Religione communionis argumenta eſſe noſcuntur. Et quòd hanc cauſſam prægravat apud ipſum, illi vos dicit adhæſiſſe ſchiſmatico, qui totius ſchiſmatis faber erat, incentor, & ſignifer, & à Sede Apoſtolica condemnatus ex nomine. Tertia autem eſt, quam & ego, quidquid alii dicant, maximam puto, quod ad Theutones divertiſtis, qui ſicut ei perſuaſum eſt, ſi poſſent & auderent, in Regnum

ſuum

ſuum libenter inſurgerent. Et quod poſſunt, & audent, loquuntur grandia, minis tument, & qui etiam in Regno ejus ſunt, immò in ſede quieſcunt Pariſius immorantes, hoc in eo depretiantur, ut noſtis, quòd civiliter vivit inter ſuos, quod Barbarorum more Tyrannum non induit, quod non incedit ſemper Satellitibus armatis ſeptus, ut qui timet capiti ſuo. Hos gentis mores novit, de his ſæpè conqueſtus eſt, ut opinor, etiam vobis. Et tamen ſupplicavit Dominus Cantuarienſis me præſente & tandem obtinuit, ut quantum ad ipſum pertinet, licita ſit revocatio veſtra. Quod autem adjungitis ipſum miſiſſe Domino Papæ reſcriptum litterarum veſtrarum, non quidem inficior, quia ei bona fide, & noſtro etiam favore communicatæ ſunt. Sed ille, quod novit inſpector cordium, hoc ad veſtrum incommodum non procuravit: ſtudebat potiùs ut cauſſæ ſuæ proficerent, & opinionem veſtram apud Dominum Papam relevarent. Volebat autem ei innoteſcere, quod fides & devotio veſtra cum Eccleſia Dei & Sede Apoſtolica eſt, licet vos ex diſpenſatione, quò faciliùs per veſtram induſtriam convertantur averſi ad honorem Dei & utilitatem Catholicæ veritatis, ad tempus illis cohabitetis. Et ſi aliqui Nunciorum minùs ſeduli fuerunt in obtinenda revocatione veſtra, negligentia eorum mandatori non debet imputari. Conſtat etenim de mandato, & de Nunciorum ſperabatur induſtria. Nec dubito, quin ſuper hoc Dominus Papa contentus ſit, cùm certum ſit neminem unquàm, nec maximum Patriarcham, ſi tale quid accidiſſet, revocaturum. Sed redeat qui voluerit, & redeat ut debet. Et ſi diſcipulus veſter, magiſter Richardus, cognatus meus, rediiſſet, qui in redeundo obiit, ſuper hoc verbo eſſemus certiores. De eo autem, quod de ſtatu Imperii mira quaſi à vobis accepta Domino Papæ inſinuaverit; reſpondeo, quod accepit inſinuaſſe, ſed non à vobis: nec quod à vobis acceperit, ei ſcripſit. Nam per alios magis innoteſcit Imperii ſtatus. Nec mirum, ſi tanta moles occultari non poteſt. Verùm poſt illarum interceptionem litterarum, & magiſtri Richardi obitum, cum ſuper hoc verbo Cardinalibus loqueretur, diſſuaſerunt ne vos citra conſilium & voluntatem Domini Papæ revocare præſumeret. Quin potiùs attenderet quòd Dominus Remenſis, & omnes ſuffraganei ſui ad hoc convocati, non auſi ſunt Epiſcopum Cameracenſem, etiam cum lachrymis pœnitentem, in communicatione recipere, antequam ſuper hoc Dominus Papa conſuleretur. Veſtra tamen, ſicut eis reſponſum eſt, cauſſa longè diſſimilis eſt. Ille enim in ſchiſmaticorum intraverat errorem, nec vos in medio ſchiſmate conſenſiſtis errori. Ille erat Epiſcopus; & Catholicos viſus eſt ſubvertiſſe, vos in ſtatu privati ad unitatem ſchiſmaticos conamini revocare. Miſit ergo Dominus Cantuarienſis iteratò ad Eccleſiam Romanam, injungens Nunciis, me præſente, ut revocationem veſtram à Domino Papa ſatagerent impetrare. Ego ipſe ex conſcientia magiſtri Radulphi Nigri compoſui litteras. Ego rogavi ipſum, ut rei hujus ſeriem ex ordine ſcriberet vobis. Nuncios itaque noſtros conſtat ad Curiam perveniſſe, & ibi contra Legatos Domini Regis Angliæ diu magnum habuiſſe litigium, ſed de omnibus ſeptem nec unus adhuc redierat Dominica proxima poſt Adſcenſionem. Litigii eorum non ſcribo exitum, quia adhuc ignotus eſt, niſi quod à redeuntibus ab Apoſtolica Sede audio eos in cauſſa proſperatos prævaluiſſe Nunciis Regis. Sed quatenus, incertum eſt. Neſcio enim ſi non compotes redeunt petitionibus adimpletis, an hæc proſperationis eorum ſumma ſit, quod Nuncii Regis infecto negotio inglorii revertuntur. Nuncium veſtrum vidi nuper in colloquio Regum, habito propè Medomtam, ubi de pace tractabatur. Plures apud Anglos habebatis fautores, ſed quid illi pro vobis obtinuerint, explorare non potui. Alium de veſtris vidi Pariſiùs, & qualiter Domino Cantuarienſi ſcripſerim pro revocatione veſtra, novit amicus veſter Dominus G...... incluſus apud Sanctum Hilarium, qui litteras inſpexit, mihique foret gratiſſimum, ſi ad veſtram notitiam perveniſſet. Cum verò Nuncii, Domino propitiante, redierint, quod in brevi futurum creditur, & de noſtro, & de veſtro negotio erimus certiores. Quare, ſi placet, moderationem veſtram non decet irrevocabiliter indignari, nec tam properum diſceſſui debetis præfigere diem: quia nec noſtrum nec veſtrum eſt Divinæ miſerationi præſtituere tempus, aut ſuſtinentiæ terminum. Sed quod Sacerdotes à Judith Vidua legitis didiciſſe, juſtum eſt nos omnes, Chriſti pauperes & proſcriptos, animas noſtras in virtute patientiæ poſſidere, & exſpectare in devotione, & ſilentio ſalutare Dei. Sic exoptantibus ex inopinato aderit gratia conſolatrix, & amputato capite Holofernis, Filii Jſrael diu deſiderata pace gaudebunt. Nec dehortor, quin ſi ita ſederit animo, cum Domino Rege Anglorum pacem, quam ferè pro voluntate vobis offerri dicitis, faciatis. Sed utinam illa formula conſervetur, quæ, proveniente rerum utilitate, nec opinioni veſtræ præjudicet, nec ſaluti. Et quidem pleriſque noſtrum oblata eſt conditio pacis, ſed exigitur ab omnibus juramentum, quod ſine Religionis diſpendio non valet, ut arbitror, obſervari. Nam quomodò fides illæſa ſervabitur, ſi paſtoribus & Prælatis ſubjectos in his, quæ Dei ſunt, non liceat obedire? Licèt autem inobedientiæ crimen non exprimatur in cautione, certum non eſt quid vertatur in animo exigentis. Unum ſcio; quòd nemo Domini Regis gratiam poterit retinere, qui Archi-Epiſcopo Cantuarienſi ſub hac tempeſtate ſervet obedientiam, aut cùm eo credatur habere charitatis commercium. Vos de ovibus ejus eſtis, &, ut opinor, ipſum primum aut inter primos à Domino recepiſtis Paſtorem. Videte ergò, dilectiſſimè Frater, & providete, ut cautè ambuletis, ne perturbatio, quod à gravitate Philoſophi ſemper alienum eſt, dominetur animo veſtro, ne, ipſa impellente, tale quid committatis, cujus poſtmodùm ſera ſit pœnitentia. Potiùs ad orationis, & eleemoſynarum arma confugite, ut vos Deus cum aliis juſtis deducat per vias rectas, & ambulare faciat in ſemitis ſuis, qui diligentibus ſe omnia cooperatur in bonum. Ille vos expediet, cujus nomen fortiſſima turris eſt, & erit rei jucundus exitus, qui talem habebit & tantum Ducem. Tractatur de pace Regum, & adhuc creditur proventura. Totus interim ſilet Orbis. Unde nec nova ſcribo,

niſi quòd Comes Leiceſtriæ obdormivit in Domino. Comes Patricius à rebellantibus Pictavis occiſus eſt. Dominus Carnotenſis electus eſt in Archi-Epiſcopum Senonenſem. Valete.

## EPISTOLA CLXXIV.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus R....., Abbati, & Wilhelmo Priori de Valle.

*Venerabilibus Fratribus R....... Abbati, & Wilhelmo Priori de Valle, Thomas Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis, ſalutem.*

MEMINISSE poteſt veſtra dilectio, quod ſicut in tranſitu Magiſtri Girardi Clerici, & amici noſtri, turbati fueramus, ita per vos, audita reverſione ejus, admodùm exhilarati ſumus. Ei ergò, per te dilecte Frater Prior, & per Clericum noſtrum magiſtrum S........ familiarem ipſius, dedimus conſilium, quod, Deo teſte, honori & utilitati ſuæ pro tempore magis credimus expedire. Ipſe verò motum animi ſui ſequi præferens, ad Domini Regis Anglorum eſt converſus obſequium, obligans ſe, ſicut pro certo accepimus, fidelitatis & juramenti vinculo. Et utinam verſetur ibi, ut nec Deum offendat, nec lædat famam. Novit ille, cui de operibus & verbis, & ipſius animæ motibus reddituri ſumus in diſtricto examine rationem, quoties per litteras & Nuncios, & quanta affectione inſtiterimus Summo Pontifici, ut nobis eum revocandi licentiam daret, excuſantes receſſum ejus ſub prætextu licentiæ, quam ſe memoratus Girardus dicebat à Sede Apoſtolica impetraſſe. Sed Dominus Papa ſe hanc dediſſe conſtanter inficiatus eſt. Tandem verò redierunt Nuncii noſtri ab Apoſtolica Sede, qui nobis revocandi licentiam attulerunt, & formam juramenti præſcriptam, quo præſtito præcipitur abſolvi, & in priſtinum reponi ſtatum. Rogat etiam Dominus Papa Chriſtianiſſimum Regem Francorum, ut ei exinde gratiam ſuam reſtituat, & in terra ſua, more ſolito, manere permittat. Mittimus vobis & juramenti formam, & Apoſtolicarum reſcripta litterarum, rogantes attentiùs, ut hæc ad notitiam ejus venire faciatis, & conſulatis ei, quatenùs ſaluti & honeſtati ſuæ provideat, & teſtimonium conſcientiæ & tremendum judicium Dei, ſæculi pompis & bonis mundialibus anteponat. Nos autem, ſi mandatum Domini Papæ voluerit adimplere, ipſum ut filium chariſſimum recipiemus, & fraterna tractabimus charitate. Si verò id recuſaverit, rogamus ut & hoc nobis veſtra diligentia innoteſcat.

## EPISTOLA CLXXV.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.*

SIGNIFICATUM eſt nobis, & ex parte tua monſtratum, quod Girardus Puella, ſuum recognoſcens exceſſum, ad obedientiam & mandatum noſtrum velit redire, & ſchiſmaticæ pravitati omnimodis renunciare. Unde quoniam ejus ſemper debemus imitatores exiſtere, qui ovem centeſimam relictis nonaginta novem in deſerto propriis humeris reportavit, Fraternitati tuæ per Apoſtolica Scripta mandamus, quatenùs ſi jam dictus Girardus ad noſtram & Eccleſiæ devotionem voluerit, ſicut nobis eſt ſignificatum, redire, ipſum exhibito ſecundùm formam, quam tibi præſcribimus juramento recipias, & eundem ab ea, qua tenetur, ſententia vice noſtra abſolvas. Ita tamen quod beneficium ſibi à ſchiſmaticis collatum nullo modo debeat retinere, niſi fortè Eccleſia, in qua illud habet, poſtquàm ad noſtram fuerit, & Eccleſiæ Romanæ devotionem converſus, hoc ſibi conferre voluerit. Data Beneventi, decima tertia Calendas Junii.

## EPISTOLA CLXXVI.

*Juramentum Magiſtri Girardi Puelle, & aliorum à ſchiſmate redeuntium.*

EGO Girardus refuto, & anathematizo omnem hæreſim extollentem ſe adversùs Sanctam Eccleſiam Catholicam, & præcipuæ ſchiſma, & hæreſim Octaviani & Guidonis Cremenſis. Ordinationes quoque eorum irritas eſſe pronuncio, & modò in anteà obediens & fidelis ero Domino Papæ Alexandro, ejuſque ſucceſſoribus Catholicis. Sic me Deus adjuvet, & hæc Sancta Dei Evangelia.

## EPISTOLA CLXXVII.

*Alexander Papa Ludovico Regi Franciæ.*

SIGNIFICATUM eſt nobis, quòd Girardus Puella, ſuum recognoſcens exceſſum, ſchiſmaticæ pravitatis errori velit omnimodis abrenunciare, & ad mandatum veſtrum, & Venerabilis Fratris noſtri Thomæ Cantuarienſis Archi-Epiſcopi Domini ſui redire. Unde quoniam ad noſtrum ſpectat officium cum delinquentibus miſericorditer agere, & judicio miſericordiam anteferre, ſerenitatem tuam per Apoſtolica ſcripta rogamus attentiùs & monemus, quatenùs ſi memoratus Girardus ad noſtram, & Eccleſiæ, & Archi-Epiſcopi ſui obedientiam reverti voluerit, & exceſſum ſuum digna pœnitentia recognoſcere, ipſum in terram tuam ſine alicujus indignationis rancore cum gratia tua venire permittas, & in Regno tuo, ſicut conſueverat, permanere. Datum Beneventi, decimo tertio Calendis Junii.

## EPISTOLA CLXXVIII.

Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Ernulphus, Fidelium ejus minimus.

*Domino & Patri ſuo Chariſſimo Thomæ, Dei gratia Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, Ernulfus fidelium ejus minimus, in Spiritu fortitudinis, ſcientia conſilio regi.*

IN otio laborioſo conſtitutus, nullum aptius credidi mihi remedium fore quàm vobis, Pa-

ter,

ter, aliqua ſcriptitando tamquàm præſenti loqui, qui tamen jugi meditatione, dilectione ſingulari præſens, totum mei cordis hoſpitiolum meritò vendicaſtis. Placeat igitur Serenitati veſtræ, à ſeriis ad noſtras nænias ad horam converti, & his pro me ſcriptis paululùm temporis indulgere, qui pro vobis innumera aliis legenda, utinam tam efficaciter, quàm diligenter conſcripſi. Nec æſtimet quiſquam, hæc de curioſitatis ſuperfluo vanè procedere, quæ & ſollicitudo filialis de ſtatu Patris inſtrui dictat, & propriæ neceſſitatis cauſa ſuggerit: non minimum ſuo Patrono ſaltem expoſita reportatura ſolatium. Laborioſum, inquam, mihi eſt otium, quod & gravioribus animum moleſtiis pulſat; quo minor rebus gerendis materia ſubeſt, & rarior negotiandi me excitat occaſio, ut cum propheta meritò dicam: *Ecce in pace iſta amaritudo mea amariſſima*. In ipſo etenim, ut ita dicam, actionum ſilentio familiari quadam inquietudine tumultus ſuboritur cogitationum, longè multipliciùs occupans, infeſtiùs detrahens, altiùs evertens, præſertim cùm mihi ipſi contrarius poſitus ſim, & velut in partes diviſus, illud in me ſapientis experiar: *Quia nulla pugna gravior, quàm illa, in qua idem, qui vincit, vincitur*. Hinc me præteritæ felicitatis urit memoria. Summum enim infelicitatis genus eſt fuiſſe felicem. Hinc præſentis adverſitatis non tam premit anguſtia, quàm rubor confundit, ob quam & Fratres mei elongaverunt ſe à me, & noti mei quaſi alieni receſſerunt à me. Quodque gravius eſt, ſumus opprobrium vicinis noſtris, judicantibus ad oculum, ſubſannario & illuſio his, qui in circuitu noſtro ſunt. Noverat hoc, qui dixit: *Non habet infelix paupertas durius in ſe, quàm quod ridiculos homines facit*. Ad exaggerandam demum tantæ confuſionis ignominiam opponitur eorum non ſolùm impunitas, verùm & gloria, qui hujus turbationis vel actores extiterunt, vel incentores, inſultantium nobis, & quaſi dicentium: *Hi ſunt, qui ſuam juſtitiam ſtatuere volentes, juſtitiæ Regis noluerunt eſſe ſubjecti. Propterea dati ſunt in captivitatem, & poſſeſſiones eorum in manus inimici*. Ob quos mundanæ protervitatis motus ſub æquitatis normam redigendos, cum veterum authoritas exquiſitiſſimis aſſertionibus multimodò labore deſudaverit, dementiæ arguendus eſſet, ſi quis eorum rationibus vel auderet refragari, immò vel approbare detractaret. Veruntamen cùm ad ipſum paſſionis dolorem recurritur, ſenſus præponderat auditui, ſenſualitas præjudicat rationi, & ſic aut incurritur tædium vitæ, ut Signipotens ille prophetarum eximius clamet: *Obſecro Domine tolle animam meam*. Aut boni propoſiti via fortè deſeritur, ut & David, Vir ſecundum cor Domini, dicat: *Mei autem penè moti ſunt pedes, penè effuſi ſunt greſſus mei, quia zelavi ſuper iniquos, pacem peccatorum videns*. Quod ſi in his, & aliis viridibus lignis, utpotè ſecus aquarum decurſum plantatis, abundanti videlicèt Spiritus Sancti gratia debriatis, hujus confuſionis vices aliquantulæ turbationis cauſam cernimus extitiſſe, JESU bone! in nobis aridis, vel, ut veriùs dicam, putridis quid fiet, quibus illa fontis æterni vena tot ſaxorum obſtruitur oppoſitione, quot peccatorum ponderibus aggravamur? Nam etſi magnam ex ſcripturæ ſacræ lectione, velut David in cythara pſallens, Chriſti in nobis conſolationem operetur, cùm tamen ab ea vel vacare neceſſariò cogimur, vel torpere negligenter, quaſi cythara reticet, & ſpiritus nequam, quem carnalem ſenſum non incongruè dicimus, ſuum Saul, id eſt, concupiſcentiam noſtram, ſuperbiæ, cæteriſque vitiis deditum rurſus exagitat, nec extirpari facile eſt ad plenum, quod tam crebris aſſultibus repullulat redivivum. In hac ſanè juſtiſſimi Creatoris area, multa confusè miror, & conqueror accidere, in qua libertas ſervire videtur, fortitudo ſuccumbere, ſervitus dominari, & poſtremò viliſſima pediſſequarum, nec minimæ virtutum reſpectu digna, fortunam dico, ipſi Reginæ Juſtitiæ potenter imperat, vim infert, injurias irrogat, tormenta multiplicat, proprium ejus, quod eſt unicuique ſuum reddere, quantùm in ipſa eſt, evacuat, & quodcumque ſibi libitum, in eam confidir, & arrogat impunè licitum, dum ſolvendos ligat, ligandos ſolvit, nocentes exaltat, innocentes premit. Suum quippe innocentiæ eſſe quis abnuat triumphalis præmium coronæ? Quid hac, Deus bone, confuſione prodigioſius? Quid hoc prodigio mirabilius? Quid hoc mirabili vel efficacius ad movendum, vel innocentius ab ſubvertendum? Unde non immeritò illa ſapientis lacrymoſa conqueſtio: *Heu gravem ſortem, quoties iniquo additur ſævo gladius veneno*. Et Salomon: *Cùm impii ſumpſerint Principatum, gemet populus*. Ac ne fortè in affluenti, tritaque materia prolixa nimis evagetur oratio, redeundum eſt ad cor. Et ne ſermo ſobrietatem excedat, aut mens à ſcrupuloſa quæſtionum crepidine in præcipitium devolvatur erroris, utrobique cavendum, ne fortè in Creatorem velle refundere videamur, quod ex noſtra in nobis minus eſt infirmitate, ſub cujus oculis nullus motus temerarius, nullus eventus fortuitus: quoniàm in ſapientia cuncta diſponit ab æterno proviſa. Quæ profectò rerum diſpoſitio non ideò minùs ordinata, quia cauſa ejus nobis incognita, immò & majori proſequenda fidei pietate, quò ab humanæ rationis cognitione remotior. Judicia Dei abyſſus multa, quæ ſolus ille novit, qui abyſſos intuetur, & ſedet ſuper Cherubin. Tandem à generalitate ad id, quod me ſpecialiter contingit, deſcendendum eſt, & de ea forte, quæ me cæteroſque noſtros pariter involvit, conquerendum. Sed fruſtrà, quia nec caſus noſter ſublevantem invenit, nec querela conſolantem ex omnibus charis noſtris, fortior in me de die in diem tribulationum tempeſtas inſurgit, & aliquid calamitati meæ ſuperaddidir hodierna, quod non habuit heſterna, & de craſtina vereor, ne & ipſa fiat hodierna deterior. Dominus Rothomagenſis aggravavit manum ſuam ſuper me. Quia vos in perſecutores noſtros juſta animadverſione veſtram aggravaſtis. Illud tantillum beneficii, quod anno præterito mihi gratis promiſerat, in præſenti negat. Gratis dico pro tempore, licèt mihi debitum pro ratione. Temporalis Principis, quam timet, prætendit offenſam, qui potiùs æterni Judicis cuncta cernentis attendere debuiſſet ſententiam: *Deo potiùs obediendum quàm hominibus*. Et illud: *Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus*. Et fortaſſis in his omnibus nulla poſſet ratione dolor mitigari, neque enim dedit mihi

Deus

Deus cor lapideum, ut percuſſus non ſentiam, attritus non doleam, niſi & in primis me digna factis recipere, & peccata mea multa graviora meruiſſe cognoſcerem, & ad vos, Pater ſanctiſſime, reſpectum haberem, qui voluntariè ſuſtinetis, quod ego coactus ſum in merito, quod ego meritus. De cujus plenitudine totum mihi defluxerat, quod in præſenti videbar habere. Ad cujus pœnitentiæ gloriam nec ipſi potentes poterant, nec ipſi ſapientes noverant adſpirare. Sanè Pater, quia univerſa hæc tanquàm nihil habentes in Chriſto poſſediſtis, corde eorum affluentiæ nullatenùs appoſito, ea pro Chriſto ingruente neceſſitate fortiter abjeciſtis. Et iterùm *Joſeph in manu mulieris impudicæ pallium reliquit, adoleſcens rejectâ ſindone nudus profugit à perſecutoribus Chriſti*, dum vos præelegiſtis, abjectis, ut dictum eſt, rerum temporalium ſarcinulis, quaſi quibuſdam ad iter veſtrum impedimentis, nudus & expeditus crucem veſtram tollere, Chriſtum ſequi, in domo Dei abjectus eſſe, quàm cum ſæculo gloriari, & in tabernaculis peccatorum habitare. Ita ut propheticum & Evangelicum in auribus meis proclamare non tam ore, quàm opere videamini: *Mihi autem adhærere Deo bonum eſt, ponere in Domino ſpem meam. Et quid prodeſt homini, ſi mundum univerſum lucretur, Animæ autem ſuæ detrimentum patiatur?* Hic eſt Serpens æneus, ad quem tentationibus velut Serpentibus vulneratus, reſpectum habeo. Hæc eſt Petra, ad quam curarum aculeis obſitus velut ſpinoſus Erinacens ſpero refugium. Petra enim refugium Erinaciis. Alioquin vivus abſorptus inter mortuos, deſperatos ſcilicèt, qui Deum non laudant, habitaſſem. Deputatus eſſem cum his qui in inferno ſunt. Reſpiciens fui adjutorium hominum, & non eſt. Verè maledictus homo, qui confidit in homine, & qui ponit carnem brachium ſuum. Supereſt igitur, ut in eum ſolum reſpiciamus, cui ſoli derelictus eſt pauper, qui ſolus laborem conſiderat & dolorem. De cætero unum eſt, Pater, ut ſalva pace veſtra loquar, quod omni tribulatione graviùs ſuſtineo, impatientiùs porto, vehementiùs doleo, quod, cùm ſæpiſſimè Nuncios veſtros diſcurrentes videam, nec litteras viſitationis, nec ſaltem verba ſalutationis per ipſos ex parte veſtra recipiam. Status veſter adeò mihi abſconditus, ac ſi nunquàm à vobis viſus, vel, quod Deus avertat, vobis eſſem inviſus, nec de vobis mihi ſcire datur aliquid, quod non publicaverit fama, ut tunc demum mihi novum adveniat, cùm apud alios fuerit antiquatum. Mementote, Pater, quia ego ſum, qui vobiſcum pondus diei & æſtus ſuſtinui. Novit Deus, quòd totis viribus in conſcientia pura vobis affui: Utinam tam diſcretè, quàm devotè, tam feliciter, quàm fideliter. Alii, ferè quotquot vobiſcum ſunt, in labores meos introjerunt, lætantur præſentia veſtra, reficiuntur verbo, eriguntur exemplo, nec invideo. Non rogo temporale ſubſidium, quia ſufficit mihi paupertas mea. Non quæro, niſi ut invocetur tantummodò nomen veſtrum ſuper me, & gratiæ veſtræ ſecurus vivam, quæ hac tempeſtate mihi ſuper aurum & lapidem pretioſum multum deſiderabilior, & dulcior ſuper mel & favum. Liceat mihi ſaltem per internuncium audire, quod aliis videre datur, ut vel afflicto Domino meo condoleam, vel conſolationis & ſpei, ſi qua eſt, particeps exiſtam: Sicut & ærumnæ, ſic & laboris. Me ſæpiùs ad vos ire volentem revocat, Deus ſcit; non tam itineris difficultas, quàm ne his, apud quos utcumque ſuſtentamini, oneri ſim, cùm magis vobis expediat paucis eſſe contentum, quàm tumultu circumſtrepentium inquietari. Agite ergò, Pater, agite conſtanter, quia non inchoanti, ſed perficienti corona debetur. Juxta illud: *Finis, non pugna coronat*. A ſacrificio veſtro, cùm Abraham aves abigens uſque in veſperum, ne laborem veſtrum volatilis gloria tollat, ne quando dicat inimicus veſter: *Prævalui adversùs eum*. Omnia opera veſtra referatis ad Deum, ut benedictionem mereamini: *Quia Beatus, qui tenebit & allidet parvulos ſuos ad Petram*. Id eſt, *ad Chriſtum* opera ſua referet, & in ipſo probabit, qui eſt lapis offenſionis & Petra ſcandali. Ne credatis omni ſpiritui, ſed priùs probate utrùm ex Deo ſint. Sermo jactantiæ, actus præceps, procul ſint à vobis. Cum ſumma gravitate, & in conſilio omnia faciatis, ut modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus. Et ſic in eo vincetis, qui ait: *Confidite, ego vici mundum*. Quod ipſe vobis concedat, qui omnia poteſt, cujus cauſam agitis, Jeſus-Chriſtus Dominus noſter, chariſſime Pater & Domine. Benè valete.

## EPISTOLA CLXXIX.

*Joanni Pictavienſi Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.*

POSTQUAM priores litteras exaraveram, nova hæc nobis innotuerunt. Hunc fecerunt fructum litteræ Domini Papæ tranſmiſſæ Regi Angliæ, quod magiſter Gerardus, reverſus Colonia, Domino ſuo Cantuarienſi, qui eum Clericum fecit, & primum beneficium Eccleſiaſticum contulit, nec viſo nec ſalutato, tranſiit ad Regem Angliæ, eique fidelitatem fecit, præſtitit juramentum quod alii, & adhæret Curiæ, electus, ut ajunt, in pugilem contra pauperes, & proſcriptos Chriſti. Abbas Sancti Auguſtini dixit Domino Gaufredo, qui fuit Abbas Claræ-vallis, quòd ipſe & ſocii ſui nihil dixerunt, aut fecerunt in Curia, niſi de inſtructione Cardinalium, & etiam comminationes, quas factas audiſti, fecerunt fieri Joannes Neapolitanus, id eſt, Joannis & Pauli. Dixit etiam, quòd Dominus Portuenſis juvit Nuncios Regis in litteris impetrandis. Ipſe quoque Rex dixit Epiſcopo Vigornenſi, quòd ipſe, & alii Epiſcopi omnes exempti ſunt à poteſtate Domini Cantuarienſis. Præcepitque non timere minas aliquas, quia nunc Dominum Papam, & omnes Cardinales habet in burſa ſua. Adeoque gloriatur, ut palam dicat ſe nunc demùm Avi ſui conſecutum privilegium, qui in terra ſua erat Rex, Legatus Apoſtolicus, Patriarcha, Imperator, & omnia quæ volebat. Et ferè, quod ad Eccleſiam Romanam, probabile eſt quod dicit: Quid enim ei amplius contuliſſet Octavianus, vel Cremenſis Hæreſiarcha? Quid aliud feciſſent Cardinales eorum, quàm præfati illi Domini, qui exacuerunt linguas Angliæ, & ignem & venenum fecerunt evomere, ut terrerent Dominum Papam, & inclinarent ad libitum ſuum? Hæc in Eccleſiæ Romanæ ſcribentur Annalibus. Et certè, Deo propitiante

tiante, qui ſcribant non deerunt, quod ad petitionem & comminationem Regis Angliæ, cujus intolerabiles exceſſus tanto tempore ſuſtinuerat, præconem veritatis, libertatis Aſſertorem, Prædicatorem juſtitiæ pro cauſa Domini, cum infinita multitudine innocentum jam quadriennio exulantem, neglecto rationis & juris ordine, velut criminoſum officii ſui poteſtate privavit. Non quidem quia illi meruerunt, ſed quia placuit Tyranno. Et tamen patentibus litteris, quæ apud nos ſunt, conceſſerat, ut officii ſui poteſtate pleno jure uteretur. In quibus hoc expreſſit, quòd *ipſum Regem excommunicandi, nec mandatum dabat, nec prohibebat*. Deus bone, quid novitatis accidit? Dicit Spiritus Sanctus in lege ſua: *Clama, ne ceſſes*. Et ecce, neſcio qui Spiritus ab Urbe in Orbem exiens Prædicatoribus dicit: *Tace, ne clames*. Præcipit Apoſtolus, Epiſcopum inſtituens: *Miniſterium tuum imple*. Et ecce Apoſtolicus præcipit: *Ab Officii tui miniſterio deſiſte*. Sed fortè ſuſpicatur, quod hominem poſſit per patientiam emollire. Sed nunquid hoc expertus eſt in Epiſcopo Cantuarienſi, qui jam ferè quadriennio Sede ſua privatus, & Apoſtolicæ Sedis remiſſionem, & illius Tyrannidem ſentit expoſitus ventis? Provideat quæſo Dominus Papa conſcientiæ ſuæ, provideat & famæ, & honori, & ſaluti Eccleſiæ. Et vos hæc ei diligentiùs intimate, & perſuadete Dominis Cardinalibus: Ut meminerint judicii Dei, quod jugiter implorant pauperes Chriſti contra omnes libertatis Eccleſiæ inimicos.

Finis Libri Primi.

LIBER

# LIBER SECUNDUS
# A LEGATIONE
# VVILHELMI ET OTTONIS.

## EPISTOLA PRIMA.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.*

QUOD perſonam tuam litteris noſtris non ſæpiùs viſitamus, inde provenire cognoſcas, quod per Nuncios tuos ea, quæ non duximus ſcriptis committere, cognitioni tuæ viva voce curavimus frequentiùs intimare. Nunc autem ad tuæ diſcretionis notitiam volumus pervenire, quòd nos pacem tuam votivis cordis affectibus exoptantes, dilectos filios noſtros Wilhelmum Tituli Sancti Petri ad Vincula presbyterum, & Ottonem Sancti Nicolai in carcere Tulliano Diaconum Cardinalem, ad chariſſimum in Chriſto Filium noſtrum illuſtrem Anglorum Regem, ut Legatione in terra ſua ciſmarina fungantur, tranſmiſimus, & ſpecialiter ut inter te & eundem Regem concordiam & pacem reforment, & cooperante Domino amicabilem faciant compoſitionem. Unde, quoniam nos pacem tuam, & Eccleſiæ omnimodis reputamus, nec magis, niſi quia ipſam majorem univerſali Eccleſiæ collaturam credimus utilitatem, optamus, Fraternitatem tuam per Apoſtolica ſcripta rogamus, monemus, conſulimus, & mandamus, quatenus, quàm periculoſus præſentis temporis ſtatus exiſtat, & quantùm Eccleſia tibi commiſſa præſentia & conſilio tuo indigeat, conſideres diligentius & attendas, & ad pacem & concordiam inter te & memoratum Regem firmandam, quantumcumque ſalva tua & Eccleſiæ honeſtate fieri poſſit, animum & voluntatem tuam inclines. Et-ſi tibi non omnia ſecundùm beneplacitum tuum ſuccedant, ad præſens diſſimules, quæ corrigenda fuerint ad ſtatum priſtinum proceſſu temporis authore Domino reducturus. Nec pro verbo, quod nos in Chriſto chariſſimo Filio noſtro illuſtri Francorum Regi ſecundùm petitionem tuam ſignificamus, te à pacis & concordiæ bono quoquomodo retardes, aut ab his animum & voluntatem tuam avertas, dummodò in conventione tuam & Eccleſiæ, ſicut diximus, honeſtatem valeas conſervare: quoniam multa poteris in poſterum paulatim habita diſcretione avellere, quæ ſi modò exprimeres, viderentur aliquid magni continere. Verùm in jam dictos Cardinales potes omninò confidere, nec de memorato Wilhelmo oporteat te quomodolibet dubitare: quoniam nos ei, ut ad pacem tuam viribus totis intenderet, firmiter & diſtrictè injunximus, & ipſe tantùm nobis promiſit, quod nos inde nullatenùs dubitamus. De cętero fraternitatem tuam rogamus, atque monemus, ut dilectum filium noſtrum Nobilem Virum Comitem Flandrenſem ex parte noſtra diligenter convenias, & inſtantiùs exhorteris, ut noſtra & Eccleſiæ neceſſitate inſpecta, nobis in aliquo liberaliter ſtudeat ſubvenire. Non enim credimus, quòd acceptiorem eleemoſynam poſſit facere, quàm ſi nobis ad præſens, ad tuendam Eccleſiæ libertatem, dignæ ſubventionis ſolatium ſatagat exhibere.

## EPISTOLA II.

*Alexander Papa Henrico Regi Anglorum.*

MAGNIFICENTIÆ tuæ petitionibus gratanter admiſſis, & voluntati tuæ in omnibus, quantùm cum Deo, & juſtitia poſſumus, ſatisfacere cupientes, & tibi, & honori tuo deferre, dilectos Filios noſtros Wilhelmum tituli Sancti Petri ad Vincula presbyterum, & Ottonem Sancti Nicolai in carcere Tulliano Diaconum Cardinalem, Viros ſiquidem litteratos & diſcretos, pariter & honeſtos, & magnum in Eccleſia Dei locum habentes, & tibi ac Regno tuo devotos, quos nos inter alios fratres noſtros charos admodùm, acceptoſque tenemus, cum plenitudine poteſtatis cauſas, quas tibi in aliis litteris expreſſimus, & alias, quas expedire videtur, cognoſcendi, in terram tuam ciſmarinam Excellentiæ tuæ Legatos duximus deſtinandos, quibus vices noſtras in omnibus ita plenè commiſimus exequendas, ſicut illis, vel aliis Apoſtolicæ Sedis Eccleſia Romana committere conſuevit. Ea propter Serenitatem tuam per Apoſtolica ſcripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatenùs ipſos, ſicut tantos Viros, & Apoſtolicæ Sedis decet legatos, honorificè & benignè recipias, & manſuetè, prout congruit Regio honori, pertractes, ut antiquam devotionem tuam in ſuis ſancta Romana Eccleſia recognoſcat, & excellentiæ tuæ, ac toti terræ tuæ gubernationi commiſſæ, incrementum inde non modicum valeat cooperante Domino provenire. Ea verò, quæ ſublimitati tuæ ex parte noſtra proponent, ita graviter admittas, & prompto animo adquieſcas, quod Deus in his, & Eccleſia ſua dignis præveniatur honoribus, & tu ipſe, ac univerſa terra tuæ gubernationi commiſſa, fructum inde multiplicem, & à Deo præmium, & coram hominibus laudem & gloriam ſuſcipere valeat. Hoc verò tranſcriptum nulli mortalium reveles, niſi ſoli magiſtro Gunterio, quia fidem meam ſuper hoc magiſtro Galterio ita ſtrictè, ut voluit, dedi.

EPI-

## EPISTOLA III.

*Alexander Papa Epiſcopis Angliæ.*

AD aures noſtras veſtra noſcat prudentia perveniſſe, quomodò vos propter gravamina, quæ Venerabilis Frater noſter Archi-Epiſcopus Cantuarienſis chariſſimo in Chriſto filio noſtro Henrico illuſtri Anglorum Regi, vobis quoque & Regno ſuæ gubernationi commiſſo intulerat, ad noſtram audientiam appellaſtis, & proximam Adſcenſionis Dominicam appellationi terminum præfixiſtis. Nos verò jam dicti Regis, cui, ſicut Chriſtianiſſimo Principi, & cujus devotionem ſumus in urgenti neceſſitate experti, in omnibus, quantùm cum Deo & juſtitia poſſumus, deferre tenemur, & quem inter alios Principes Orbis præcipua in Domino charitate diligimus, & quadam ſpeciali prærogativa dilectionis amplectimur, precibus inclinati, & utriuſque partis laboribus, & expenſis parcere cupientes, perſonas de latere noſtro ad ejuſdem Regis terram duximus deſtinandas, cum plenitudine poteſtatis cauſam iſtam, & alias, quas expedire cognoverint, audiendi, & prout ſibi Dominus adminiſtraverit, canonicè terminandi. Quocirca fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus cùm à prædictis perſonis propter hoc fueritis evocati, ad illorum præſentiam accedatis, & quod inter vos exinde judicaverint, ſuſcipiatis firmiter, & ſervetis. Interim autem, ſi aliquam de perſonis illis, quas memoratus Archi-Epiſcopus excommunicationis ſententia innodavit, metu mortis laborare contigerit, eundem ab aliquo veſtrum qui propinquior fuerit, accepto juramento, quod noſtro ſuper hoc, ſi convaluerit, debeat parere mandato, vel ab alio Religioſo, & diſcreto Viro ſecundùm præſcripti tenorem abſolvi concedimus, ita tamen quod coram memoratis perſonis, cum præſentes fuerint, ſe juraſſe cognoſcat. Datum Laterani Kalendis Decembris.

## EPISTOLA IV.

Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Otto Cardinalis.

*Amabili Patri, & Fratri Chariſſimo Thomæ, Dei gratia Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, Otto eadem gratia ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Diaconus Cardinalis, & Apoſtolicæ Sedis Legatus, ſalutem.*

NOTIFICAMUS chariſſimæ dilectioni veſtræ, quod ex mandato Domini Papæ procedentes, per inſidioſa & plurimùm periculoſa loca, uſque ad Venetiam Domino ducente pervenimus, inimicis noſtris undique in inſidiis excubantibus: Eorum laquei Domino faciente contriti ſunt, & nos liberati ſumus. A Venetia autem non clam, ſed manifeſtè cum plurimo gaudio & Amicorum noſtrorum multo ſolatio, per Mantuam, & per Veronam, per Patriam noſtram Brixiam, ubi plurimùm fuimus commorati, per Pergamum, per Mediolanum juxta Novariam, per Vercellas juxta Taurinum, tranſeuntes uſque ad ſanctum Michaelem de Cluſa, & exinde per Provinciam uſque ad ſanctum Ægidium incolumes & illæſi pervenimus, inde ad Montem Peſſulanum tranſituri. Veniente Domino W....... Amico veſtro, ad alias partes, ſicut credimus, prout vos noviſtis, quem Dominus Papa deſtinavit, profecturi, mittimus ad vos Clericum noſtrum præſentium latorem, cui ſuper his, quæ vobis ex parte noſtra dixerit, tanquàm nobis ipſis firmiter credatis, & quod nobis ſignificare volueritis, tanquàm per voſmetipſum indubitanter renuncietis.

## EPISTOLA V.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo V....... Bituricenſis Archi-Diaconus.*

LITTERAS ſublimitatis veſtræ ſuſcepi, continentes vos admirari, quoniam de adventu Cardinalium nihil per me vobis innotuit. Qui niſi ita ſubitus eſſet, quòd præſcire non potuerim, quàm libentiùs & jucundiùs vobis ſignificarem, novit ille qui corda ſcrutatur & renes. Ego autem, ut Amicum decet, pro vobis ſollicitus, quamvis alio itinere præpeditus fuiſſem, apud Caſtrum Radulphi obviam eis occurri, diligenti ab eis perquirens ſtudio, cum ſeorſim, tum communiter, quàm pro vobis aut contra vos poteſtatem in Mandatis accepiſſent. Denique ſicut unius relatu conjeci, & ex litteris utriuſque oculata fide percepi, nihil prorſus contra vos, ſed potiùs pro vobis eis permiſſum eſt. Prætereà inde tamen occaſione accepta cæpi ſuggerere eis, ut omnimodis præcaverent, ne in Dominum Regem Francorum, aut in Regnum ejus, vel etiam in vobis aliquid molirentur, reducendo eis ad memoriam, quàm ægrè Dominus Rex tulerit abſolutionem illius Joannis de Oxeneford. Cui miſſo à Rege Anglorum cum Reginaldo Archi-Diacono, in introitu ipſius Curiæ cùm fortè obviarem, ipſi, inquam, prætendenti oſculum priùs denegavi, quærendo in publico an excommunicatus eſſet. Sed quid mirum, ſi erubuerit verſus in cachinnum? Tandem ab ipſis Legatis, dum recederent, accepi, quod etiam ſi contra vos, quod abſit, poteſtatem accepiſſent, promptum animum, in quantum fas eſſet, & devotam ſtare pro vobis gererent voluntatem. De cætero quòd vobis placuerit, per præſentium Latorem reſignate mihi, in omnibus & per omnia parato obedire.

## EPISTOLA VI.

Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo quidam familiaris.

*Domino ſuo ſuus ad omnia ſalutem, quam ſibi.*

PROXIMA quinta feria poſt octavam Sancti Martini venerunt Cardinales ad Beccenſe Monaſterium, ſequenti die Lexovium, tertia die ad ſanctum Petrum ſuper Divam, quarta idibus Decembris, quæ præcedit Adventum Domini, venerunt per Argentheon. Eadem die occurrit eis Rex per duas leucas, hilarem eis vultum exhibens, & utrum-

utrumque Cardinalem comitatus eſt uſque ad hoſpitium ſuum. Sequenti die, id eſt, ſecunda die, poſt Miſſam ſatis manè vocati venerunt ad Regem, & intraverunt in Cameram ad conſilium cum Archi-Epiſcopis, Epiſcopis, & Abbatibus qui admiſſi ſunt. Cùm autem quaſi ſub ſpatio duarum horarum moram feciſſent intùs, egreſſi ſunt, & Rex cum eis uſque ad oſtium Capellæ exteriùs, & ibi in eundo dixit Dominus Rex hoc verbum, publicè, & etiam ipſis audientibus: *Utinam nunquàm amplius videat oculus meus aliquem Cardinalem*. Cum tanta autem feſtinatione dimittebat eos, quod cùm hoſpitium eorum ſatis vicinum eſſet, non fuerunt exſpectati ut venirent equi eorum proprii, ſed traditi ſunt eis ad exeundum equi, qui ante Capellam caſu proximi inventi ſunt. Et exierunt Cardinales cum quatuor comitantibus ad plus. Remanſerunt autem Archi-Epiſcopi, Epiſcopi, & Abbates cum Rege, & intraverunt Cameram ad conſilium, ubi cum moram feciſſent uſque ad horam ferè veſpertinam, venerunt ad Cardinales, & omnium eorum facies videbatur eſſe turbata. Cùm aliquantam moram feciſſent apud Cardinales, reverſi ſunt ad hoſpitia. Craſtina die cùm apud Regem moram feciſſent uſque ad horam ſextam, venerunt ad Cardinales, & poſteà ad Regem reverſi ſunt, & poſteà ad Cardinales, reſponſa hinc inde ſecreta portantes. Sequenti die, id eſt, in vigilia Sancti Andreæ Rex ſummo diluculo ſurrexit, & exivit ludere in canibus, & avibus cœli, ſicut creditum & æſtimatum eſt, de induſtria ſui faciens abſentiam. Epiſcopi verò de ſatis manè convenerunt ad Capellam Regis, & ſtatim ad Cameram: Ibi abſente Rege habita deliberatione exierunt ad Eccleſiam, juxta quam Cardinales hoſpitia habebant. Ubi cùm Cardinales ſediſſent, vocati ut audirent quæ ab eis proponerentur, aſſidentibus hinc inde Rothomagenſi, Eboracenſi Archi-Epiſcopis, Vigornenſi, Saresberienſi, Bajocenſi, Londonienſi, Ciceſtrenſi & complurimis Epiſcopis, Abbatibus quàm pluribus, Clericorum & Laicorum ampla multitudine, ſurrexit Londonienſis, & cum turbatæ mentis eſſe, inſipida & parum venuſta oratio argumento fuit. Et ſic exorſus eſt: Vos audiſtis, quod perlatæ ſunt litteræ Domini Papæ ad nos, & eas præ manibus habemus, in quibus ſignificavit nobis Papa, quòd quandò evocati à vobis eſſemus, vobis occurreremus, cauſamque, quæ inter Dominum Regem & Dominum Cantuarienſem vertitur, & inter nos Epiſcopos Angliæ & eundem Cantuarienſem, vobis cum plenitudine poteſtatis eſſe commiſſam. Inde eſt, quod audito veſtro adventu in partes has, occurrimus vobis, paratiſſimi & promptiſſimi veſtræ ſententiæ ſtare, intendere actionem vel reſpondere. Idem etiam Dominus Rex offert, quòd quamcumque ſententiam inter eum, & Dominum Cantuarienſem dictaveritis, eam ratam habebit. Cùm itaque nec per Dominum Regem, nec per vos, nec per nos etiam ſtat, quo minùs præceptum Domini Papæ adimpleatur, imputetur ſecundùm quod imputari debet. Sed quoniam, ut præcipitanter omnia agit, Archi-Epiſcopus percutit antequàm minetur, ſuſpendit, excommunicat antequàm commoneat, ideò per appellationem prævenimus ſubitam & præcipitem ejus ſententiam. Appellationem priùs fecimus, & eam innovamus modò, & hac appellatione ſe includit tota Anglia. Deinde explicuit cauſam veſtram & Domini Regis. Quod Rex ſibi exigit à vobis quadraginta quatuor millia marcarum argenti, ratione redituum, qui vobis erant commiſſi, quandò fuiſtis Cancellarius, & quòd vos reſpondeatis non fuiſſe vos implicitum ratiociniis, quandò promotus fuiſſetis ad honorem Archi-Epiſcopatus, & ſi fuiſſetis implicitus, hoc ipſo tamen, quòd promotus fuiſtis, abſolutus fuiſtis. Et ibi deriſit vos Londonienſis dicens vos credere: Quod ſicut in baptiſmo remittuntur peccata, ita in promotione relaxantur debita. Retulit etiam propter quæ pericula ipſe, & alii Epiſcopi Angliæ appellaverunt, ſcilicet propter depreſſionem ſuam, & Eccleſiam ſuam, & propter diſceſſionem etiam à Romana Eccleſia. Recederet enim Rex fortè à Romana Eccleſia, ſi parerent interdicto veſtro. Retulit etiam quomodò diffametis eum propter decreta ſua. Et ibi publicè proteſtatus eſt, Regem relaxare hoc interdictum de appellatione, & ratione pauperum Clericorum hoc inſtituiſſe, nunc autem cùm ingrati eſſent, hoc irritare. Et item ſi civilis eſſet cauſa, coram civili Judice contenderent; ſi autem Eccleſiaſtica, allegarent forum ſuum, & coram ſuo Judice contenderent. Tandem dixit vos indebitam ſervitutem ab eo exigere, quod ſcilicet debet deferre Breves veſtros per Angliam, & huic officio non ſufficere ei quadraginta Curſores. Aliud etiam gravamen, quo affligitis eum, propoſuit, quòd exemiſtis à poteſtate ipſius ferè quadraginta Eccleſias. Dabant enim cenſum aliquando Monaſterio Sanctæ Trinitatis vel Sancti Auguſtini, & ſtatim emancipabatis eas à poteſtate ipſius. Habebatis etiam Decanum veſtrum in Londonienſi Urbe, qui inſidiatus eſt ei, & coram quo oportet cauſas prædictarum Eccleſiarum decidi. Et his ſe gravaminibus plus afflictum, quàm aliquem alium Epiſcopum dicebat. Epiſcopus etiam Saresberienſis in hac appellatione ſe poſuit, & Epiſcopum Vintonienſem. Saresberienſis tamen dicebat ſe audiviſſe, quòd vos excommunicaveritis eum, ſed ſe, ſtatim cùm audivit, appellaſſe, & tunc etiam appellare. Clericus etiam Archi-Diaconus Cantuarienſis ibi appellavit, & Monachus Cantuarienſis Eccleſiæ contra vos. Facta itaque appellatione petierunt Apoſtolos à Cardinalibus, & dati ſunt eis Appellatorii, ſicut creditur. Diſceſſerunt autem Cardinales à Rege tertia feria poſt, *Ad te levavi*. Sed in diſceſſu cum multa humilitate petiit Rex Cardinales, quòd pro eo intercederent apud Dominum Papam, ut liberaret eum à vobis omnino, & incontinenti coram Cardinalibus & aliis lachrymatus eſt, & Dominus Wilhelmus Cardinalis viſus eſt lachrymari. Dominus Otto vix à cachinno ſe potuit abſtinere. Summa autem negotii hæc eſt, quod Dominus Wilhelmus Papienſis mittit quemdam Clericum ſuum, qui cognatus creditur magiſtri Lombardi, cum feſtinatione ad Dominum Papam, & Rex mittit duos Nuncios, ſcilicet quendam Londonienſis Epiſcopi, qui vocatur magiſter Henricus Pium, & cum eo Reinaldum filium Saresberienſis Epiſcopi. Prętereà Sabbatho ante ſecundam diem Dominicam Adventus à Cardinalibus, qui erant apud Ebroicas, egreſſi ſunt magiſter Jocelinus Ciceſtrenſis, & Cantor Saresberienſis, venturi ad vos, ut

ut denuncient factam eſſe contra vos appellationem à perſonis Angliæ. Ferunt etiam litteras. Cardinales in forma iſta ſalutant vos, & vocant Apoſtolicæ Sedis Legatum, & in fine litterarum ſuarum vobis Domini Papæ authoritate præcipiunt, ut nullum interdictum in Regnum Angliæ vel perſonas de cætero ponatis. Dominus Otto mandat Domino Papæ ſecretò, quod depoſitionis veſtræ nec author erit, nec conſentiens, quamvis Rex nihil aliud petere videatur, niſi caput veſtrum in diſco. Valete.

## EPISTOLA VII.

Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.

*Alexander Epiſcopus, Servus Servorum Dei, Venerabili Fratri Thomæ, Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, ſalutem & Apoſtolicam Benedictionem.*

QUALITER jam pridem Venerabilem Fratrem noſtrum Joannem Saresberienſem Epiſcopum dilexerimus, & quanta ipſe devotione ac familiaritate etiam ante noſtræ promotionis initia nobis adſtrictus adhæſerit, & nos benè recolimus, & tuam credimus prudentiam non latere. Inter cætera ſiquidem noſtræ ad eum ſpecialis gratiæ & amoris indicia illud ſatis potes memoriter tenuiſſe, quomodo cùm indignationem & iram Regiam incurriſſet, tuam pro eo fraternitatem ſollicitè & affectuosè rogavimus, ut ad ipſius reconciliationem partes tuas efficaciter interponeres, & omne ſtudium & operam, quàm poſſes, diligenter impenderes. Quod quidem diligenter & laudabiliter effeciſti, quòd per Dei gratiam & interventum noſtrum, ac ſollicitudinem & ſtudium tuum pacem & gratiam Regis obtinuit. Memores itaque & noſtræ ad eum dilectionis, & ſuæ ad nos devotionis & familiaritatis antiquæ, ipſum tibi duximus attentiùs commendandum, ſinceritatem tuam, de qua omninò confidimus, per præſentia ſcripta rogantes propenſiùs, monentes atque mandantes, quatenùs ejus imbecillitati ac ſenectuti compatiens, & non tam ipſius ætati, quàm noſtræ in eo deferens voluntati, ſimul etiam conſiderans, quòd, ſicut credimus, & certis deprehendimus conjecturis, non ſuo ſpiritu ducitur, ſed quadam ob metum Principis contra animum ſuum neceſſitate premitur & urgetur, eum in patientiæ ac lenitatis ſpiritu benignè ſupportes, & uſque ad diſceſſum Nunciorum noſtrorum, quos ad eundem Regem pro tua reconciliatione tranſmiſimus, ipſum in nullo penitùs graves, quemadmodum etiam de ipſius Regis, & aliorum ejuſdem Regni perſonis te interim volumus obſervare. Exinde verò ſi tibi & Eccleſiæ tuæ, ſicut deſideramus pariter & ſperamus, pax fuerit Authore Domino reſtituta, eundem Epiſcopum pro reverentia Beati Petri ac noſtra, & ſua ſuorumque devotione ac fidelitate, ex hoc in perpetuum pleniùs obtinenda, omni, ſi quem contra eum concepiſti, rancore depoſito diligas, manu teneas, & honores, & nec per te ipſum, nec per jam dictum Regem, cujus iram frequenter expertus veretur plurimùm ac formidat, ullam ſibi moleſtiam irroges vel gravamen. Ipſe ad pacem & reconciliationem tuam, tam per ſe, quàm per amicos, & conſanguineos ſuos efficaciter laborare, omnem ad hoc ſollicitudinem & operam quàm poterit, ad hibere curabit, ut eo ipſo gratiam noſtram & benevolentiam tuam pleniùs mereatur, & ulteriùs aſſequatur. Cæterum ſi fortè, quòd Deus avertat, ſæpè dictus Rex in ſua duxerit obſtinatione indurato animo perſiſtendum, neque hac ſaltem vice in reconciliatione tua, & tuorum atque Eccleſiæ pace, voluntati Divinæ, admonitioni noſtræ, & honori ſuo deferre voluerit, ex tunc ſi in Regnum & Regni perſonas, tuæ juriſdictioni, aut Metropolis aut Legationis jure, ſubditos ultionis debitæ ſeveritatem duxeris exercendam, & tuas & Eccleſiæ tuæ injurias, Pontificali gravitate ac maturitate ſervata, prout expedire noveris, vindicabis: quia præfatum Epiſcopum ſpeciali, ut diximus, ab antiquo amoris prerogativa diligimus, ſi cum eo ob reverentiam Beati Petri ac noſtram, in quantum cum Deo & honeſtate poteris, mitiùs egeris, gratum nobis facies omnimodò & acceptum. Pro Decanatus verò Saresberienſis Eccleſiæ conceſſione, quem ab ipſo invito & renitente Joanni de Oxeneford ad vehementem Regis inſtantiam conceſſum, immò magis extortum pro certo comperimus, tuam non debet indignationem vel malevolentiam incurriſſe, cùm & vis major abſque dubio intervenerit, & nos etiam eidem Joanni Decanatum ipſum, cùm eum in noſtris manibus refutaſſet, authoritate noſtra dederimus. Datum Beneventi, quinto Idibus Maii.

## EPISTOLA VIII.

*VVilhelmo Papienſi Joannes Saresberienſis.*

FAMA divulgante didicimus vos, & Dominum Ottonem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Diaconum Cardinalem, ad preces illuſtris Domini noſtri Regis Anglorum, ex Mandato Domini Papæ in partes Aquitaniæ deſcendiſſe, ut, authore Domino, ſi fieri poteſt, Anglicanæ Eccleſiæ debitam reddatis libertatem, & inter Dominum Regem & Cantuarienſem Archi-Epiſcopum pacem & concordiam reformetis. A magnis etiam & à venerabilibus auditum eſt, quod præfatus Dominus noſter Rex adeò de amore veſtro confidit, ut conſilio veſtro in omnibus obtemperare decreverit. Unde vehementer exhilaratus conſilium veſtrum & auxilium mihi cenſui implorandum, vobis in omnibus pariturus, ſana indemnitate conſcientiæ & honeſtate. Confido enim in Domino, quòd tanta non erit apud vos acceptio perſonarum & munerum, ut aliquid committatis, unde lædatur Eccleſia, ſcandalum generetur in mundo, offuſcetur claritas nominis veſtri. Hæc enim ſunt opera eorum, qui aut legem neſciunt, aut legis Dominum non verentur: Vos autem non ſic, cujus fidem & prudentiam adeò Dominus approbavit, ut vos in capite Mundi ſuper candelabrum aureum ſeptem lampadarum tanquàm lucernam eximiam collocaret, ut qui ingrediuntur lumen videant. In vos ergò omnium oculi diriguntur, timentque plurimi, ne Lucifer denuò tentatus extinguatur & corruat,

ruat, veriti ne familiaritas, quam cum Rege, ut dicitur, ulteriùs contraxiſtis, vobis ſit occaſio delinquendi. Et profectò omne animi vitium tantò conſpectius in ſe crimen habet, quantò major, qui peccat, habetur. Cæterum ego interim ſpero, quòd hæc veſtra & Domini Regis familiaritas, quæ multis adeò ſuſpecta eſt, fructuoſa erit Eccleſiæ, neceſſaria nobis, ſalubris illi, & vobis glorioſa. Si enim vos audierit in eo, quòd juris neceſſitas cogit, & quòd ſine ſalutis ſuæ diſpendio vitare non poteſt, procul dubio pœnitebit, confitebitur culpam, & humiliter ſatisfaciens Eccleſiæ pacem & libertatem, nobis ablata cum integritate reſtituet, & fraternum odium de corde prorſus avellet. Alioquin quis eum eripere poteſt à laqueo mortis? Scio utique, quoniam indubitanter verum eſt, etiam & notiſſimum, quòd nec Petrus ipſe hanc accepit à Domino poteſtatem, ut impœnitentes poſſit abſolvere. Et procul dubio conſtat, quia ſi res ablata reddi promittitur, nec redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur. Ubi autem Principis Apoſtolorum cohibetur authoritas, nulla ratione crediderim convaleſcere poſſe cujuſcumque hominis poteſtatem. Fateor autem, & verum eſt, Domino Regi, utpotè glorioſiſſimo Principi, quàm plurimum deferendum, ſed ita ut Deus nec in minimo offendatur. Alioquin ſpecies idololatriæ eſt ſub cujuſcumque utilitatis prætextu creaturam Creatori præponere, ſicut Beatus docet Apoſtolus: *Mala enim facienda non ſunt, ut proveniant bona*. Non licet alicui diſpenſare contra præceptum Domini, quod in lege vel in Evangelio perpetuam habet cauſam. Ut autem poſſitis mihi commodiùs providere, ut clamor pauperis introeat in aures veſtras, quartus exilii mei annus elapſus eſt, cùm tamen Domino Regi per me & per alios ſæpè obtulerim, quia licèt conſcientia reſte non meruerim iram ejus, tamen pro recuperanda gratia ejus libenter facerem quidquid ei placeret, ſalva conſcientia & famæ integritate. Actum eſt mecum per quoſdam mediatores, ut recederem à fidelitate & obſequio Domini Cantuarienſis, jurarem fidelitatem Regi, & obſervantiam conſuetudinum Regni, quod quia facere nequeo nec volo, quoniam contra conſcientiam eſt & honeſtatem, proſcriptus exulo, & libenter exulabo dum Deo placuerit. Nunquid enim obediendi neceſſitatem rumpens, in periculo Eccleſiæ, in cauſa Dei Patrem & Dominum deſeram, & in conſuetudines jurabo, quas ſacri Canones reprobant, & Dominus Papa de conſilio Fratrum apud Senonas, vobis ipſis, ut opinor, audientibus condemnavit? Certè obſervantiam Canonum, aut ipſius etiam Evangelii non jurarem, quoniam, ut Apoſtolus ingemiſcit, *in multis offendimus omnes*, & minus malum eſt prævaricari, quàm prævaricationem cumulare perjurio. Scio autem quod perjurii, aut inobedientiæ, aut cujuſcumque turpitudinis nemo vos habebit authores. Sed quia timeo, ne vos tædeat verboſitatis meæ, verbis hunc facio finem, ſupplicans ut vos Eccleſiæ diutiùs naufragantis ſtudeatis finire miſeriam, & quæ nobis jugiter inferuntur, injurias propulſare. Valeat ſemper Dominus, & proſcriptorum Chriſti miſereatur. Intercedo enim vice omnium coexulantium: & ſi mihi non fuerit exhibita conſolatio, mihi tamen reputabo impenſum, quidquid aliis proſcriptis Chriſti per vos novero eſſe exhibitum.

## EPISTOLA IX.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Wilhelmus Papienſis.*

LICET temporum qualitate variata, ne Romana Eccleſia Schiſmate laborans graviora detrimenta incurreret, in varia erga vos juxta quorundam opinionem videamur declinaſſe propoſita, novit tamen, qui inſpector eſt cordium, dilectionem veſtri noſtro in pectore continuè reſediſſe. Sicut autem Vigilantiæ veſtræ ſæpè nos recolimus intimaſſe, ſuſpicionem Domini Regis Angliæ, quatenus licuit, vitare curavimus, ut procedente tempore inter vos & ipſum amica interventione efficaciùs mediare poſſemus, & tanti Principis devotionem Sedi Apoſtolicæ conſervare. Nunc autem ad quæſtiones, quæ inter vos & ipſum vertuntur, ſicut Eccleſiæ Dei magis expedire viderimus, terminandas in terram ſuam unà cum Venerabili Fratre noſtro Ottone Cardinale Diacono deſtinati Vigilantiam veſtram exhortamur, & ſuademus attentiùs, quatenus his, quæ amplioris diſſidii cauſas generare ſolent, quantum in vobis eſt evitatis, ad ea, quæ concordiæ cooperari valeant, ſtudioſiùs curetis intendere. Nos enim & paci, & profectibus veſtris, quatenùs gratia Divina indulſerit, remota perſonarum acceptione, ſtudebimus cooperari, nihil ſtudii relicturi, ſicut authore Domino rerum argumenta monſtrabunt, quod ad honorem Dei, & Eccleſiæ ſuæ valeamus impendere.

## EPISTOLA X.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Wilhelmo Papienſi.

*Salutem & contra Principum inſolentiam fortitudinem.*

LITTERAS Celſitudinis veſtræ nuper accepimus, ſpem mellis initio propinantes, venenum in medio, oleum in fine. In quibus continetur vos ad partes iſtas nunc temporis deſcendiſſe ad terminandas quæſtiones inter Dominum Regem Angliæ & nos, prout expedire videbitis. Non credimus vos ad hæc veniſſe, nec certè vos ad hoc ſuſcipimus, multis ex cauſis, quas loco & tempore opportuno manifeſtabimus. Veruntamen ſi quid boni & pacis per manum veſtram nobis acciderit, Deo gratias & vobis. Valeat Celſitudo veſtra, ut inde nobis ſit meliùs.

## EPISTOLA XI.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Wilhelmo Papienſi.

*Venerabili Domino, & Amico de meritis diligendo Wilhelmo, Deigratia tituli ſancti Petri ad Vincula presbytero Cardinali, & Apoſtolicæ Sedis Legato, Thomas eadem gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis, ſalutem, & contra Principum inſolentiam fortitudinem.*

GRATIAS habemus dilectioni veſtræ, quod litteris Celſitudinis veſtræ parvitatem noſtram

ſtram nunc tandem viſitare dignatus eſtis. Quæ quidem ex præſentis temporis ſtatu penſatur à multis, non ex præterito, quam Deus in futuro de miſericordia ſua, cum voluerit, & dignum judicaverit, erigere poterit in meliorem. Quod dicitis, ſicut videtur multis, vos in varia propoſita circa dilectionem noſtram eſſe diſtractum, hoc factum fuiſſe utilitatis noſtræ cauſa, ne haberemini ſuſpectus à Rege, quò minùs fieret devotus Romanæ Eccleſiæ, minùſque benignus ad faciendam nobiſcum pacem, novit Deus, qui inſpector eſt cordium, ipſeque rei manifeſtabit effectus. Si verò nunc temporis deſcendiſtis in terram ſuam, prout litterarum veſtrarum habet continentia, ad decidendas quæſtiones, quæ inter nos & ipſum vertuntur, ſicut magis expedire videritis Eccleſiæ, hoc certè poſſibile eſt. Veruntamen credimus nos pro certo noſſe, ad quid veneritis, & ad quid debeamus ſuſcipere. Unde eſt, quod diſcretionem veſtram quam plurimùm exhortatam cupimus eſſe in Domino, ut ſic vos in hoc negotio habeatis, ut inde ſit honor Deo, relevamen Eccleſiæ, gloria vobis in populo & gente. Si verò aliquid boni & pacis nobis & Anglicanæ Eccleſiæ per operam veſtram & induſtriam acciderit, gratias Deo, & veſtræ ſollicitudini. Et utinam pio compaſſionis attendatis affectu, quanta nos & Eccleſia Anglicana ſuſtinuerimus gravamina, & adhuc ſuſtineamus, quantumque lædatur univerſalis Eccleſia in noſtro gravamine. Ad hoc quidem negotium Univerſorum reſpiciunt oculi, ipſiuſque finem exſpectant, in quo ſumet ſibi cornua Principum inſolentia, vel quod dignius eſt, ſuſtinebit defectum. Et utinam magis patiatur defectum, quàm ex adventu veſtro reſumat vires. Valete, & ut nobis ſit meliùs & Eccleſiæ, valete ſemper.

## EPISTOLA XII.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Wilhelmo Papienſi.

*Venerabili Domino & Fratri in Chriſto chariſſimo Wilhelmo, Dei gratia Tituli ſancti Petri ad Vincula presbytero Cardinali, & Apoſtolicæ Sedis Legato Thomas eadem gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis, ſalutem, & contra Principum inſolentiam animi fortitudinem.*

EX litterarum veſtrarum tenore perpendimus & vos illuſtriſſimi Domini noſtri Regis Francorum meram obtinuiſſe gratiam, & obtenta gaudere. Quod quidem gratum habemus & tenemus acceptum, eòque ampliùs, quod nec inſtantia veſtra, & aliorum Amicorum noſtrorum fruſtrati ſumus, & quod petebamus, noſtrum ſucceſſit ad votum. Unde ſicut ſua reſidet in animo noſtro gratia grata, petimus ob ipſius amorem & reverentiam, cujus ſicut dicitis, circa nos & negotium noſtrum ſollicitudo non modica eſt, quod retribuat ei, qui facere poteſt, bonorum retributor Altiſſimus. Sit nobis veſtra gratior impenſa, quàm quidem, etſi à multis retrò temporibus affectuosè affectavimus, nunc pro certo Domini Carnotenſis, & magiſtri P.. ... Papienſis interventu affectuoſiorem imploramus, ut gaudere debeamus de impetrata, & ſentiat Eccleſia, quæ nobiſcum vexatur nimis injuriosè, & nos cum ipſa de benevolentia veſtra provectum, & ex provectu recipiamus quod juſtum eſt. Scimus equidem & firmum tenemus, quoniam ſicut paria delicta mutua compenſatione abolentur, ſic viciſſitudines gratiarum devotione mutua connectuntur. Satis credimus dictum eſſe ſapienti. Præterea de pace futura, cujus ſpes melior vobis promittitur, gratias omnipotenti Deo, dummodò fiat Eccleſiæ commodo & noſtro. Quod utinam altiùs attendatis, & animis veſtris inſeratis argutiùs, curantes ne vana ſpe deludamini, & falſis promiſſionibus ſollicitudo veſtra evacuetur. Reverà verum eſt, quoniam Sapiens diſſimulat in tempus. Sed proverbialiter dicitur: *Dum exſpectatur tempus, fugit, labitur è manibus, nec redit ad votum*. Et Medicus: *Dum dolet, accipe*. Ego verò dico vobis, quod opto non facilè tranſeat aures noſtras, nec lubricè labatur ab animo veſtro, fortunam præſentem, quæ nuda veſtris paret conſpectibus, preſſis manibus tenete: Utimini ea pro tempore, lubrica enim eſt, nec invita teneri poteſt. Hæc hactenus. Ceterum de adventu veſtro Pariſiùs triduò ante, ſi placet, nobis renunciare, ut ſi fortè equitaturas invenire poterimus, quæ apud nos hoc tempore propter Guerram tenuiter habentur, diſcretioni veſtræ loco congruo occurramus, & fruamur deſiderato colloquio veſtro. Sin autem, quod abſit, mittamus vobis aliquem familiarium noſtrorum, qui renunciet nobis ſtatum veſtrum, & quò divertere diſponatis. Valete noſtri non immemor, ut meliùs ſit indè nobis & miſeris noſtris.

## EPISTOLA XIII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Ottoni Cardinali.*

DE veſtræ ſinceritatis dilectione & fidei integritate multiplices vobis gratiarum actiones referimus, ſicut ei de quo indubitanter confidimus, & quem inter Amicos noſtros nobis chariſſimum & præcipuum reputamus. Memores quidem exiſtimus, quòd litteris benignitatis veſtræ nobis multas grates retuliſtis: quia Regem Francorum pro vobis ita interpellavimus, & quàm potuimus ad negotium veſtrum effectui mancipandum operam adhibuimus. Indubitanter verò ſciatis, quia Regem penes & alios Amicos noſtros in hoc, ſed & in omnibus quæ poterimus, quantum Divina gratia nobis indulſerit, conſilium & auxilium ad honorem veſtrum efficaciter impendemus. Memoriter enim tenemus & ſemper tenebimus, quoniam ex quo noſtri notitiam habuiſtis, propter Regum amorem, aut Principum favorem nullatenus nos voluiſtis deſerere, aut pro alicujus emolumenti cupidine nos à dilectione veſtra alienare. Sicut autem vobis per magiſtrum Papienſem ſignificavimus, talis hora fuit, qua, ut litteras veſtras reciperet, pro magnitudine pecuniæ Regem nollemus interpellaſſe, tum pro pudore quem habuimus, tum pro tergiverſatione quam ex ipſo Rege perpendimus. De eo quod cauſa legationis, vel ſicut Legatus terram ſuam ne ingrederemini vobis interdixit, fecit quod voluit, nec deberetis idcircò iraſci: quia ſicut diſcretio veſtra meliùs novit, non mirum debet videri, ſi is qui facilis eſt in dicendo, facilis ſit in mutando.

De pace noſtra facienda non poſſumus non admirari, quæ protractu temporis videtur protelari, & juxta quorundam opinionem quaſi quodammodo enervari. Cujus rei cauſa dilectionem veſtram propenſiùs exoramus, quatenus ad eam reformandam inter nos & Regem adeò diligentem & efficacem operam ſtudeatis adhibere, ut ab omnipotenti Domino condignam poſſitis retributionem recipere, & nos de cętero efficaciæ veſtræ teneamur omni tempore obnoxiores permanere.

## EPISTOLA XIV.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Hyacintho Cardinali.*

QUANTO magis de veſtræ ſinceritatis dilectione confidimus, tantò confidentiùs in negotiis nobis & Eccleſiæ nobis commiſſæ emergentibus ad vos, ſicut ad unicum & extremum ſuffragium recurrimus. Indè eſt, quod de vobis, ſicut de Amico ſpecialiter dilecto, indubitatam obtinentes fiduciam ſinceritati dilectionis veſtræ ad memoriam reducimus, vos dignanter nos & Eccleſiam noſtram, immò veſtram potiùs, ſub veſtra protectione admiſiſſe, dignitates cujus & jura illibata ſervare nunc temporis neceſſarium eſt, & plurimùm nobis & vobis expedit operum exhibitione demonſtrare. Exhibitio enim operis, probatio eſt dilectionis. Nos igitur dilectionem veſtram modis quibus poſſumus attentiùs exoramus, quatenùs dignitates, libertates, & jura Eccleſiæ noſtræ intacta & illibata conſervari, ſtudio & prudentia veſtra ſollicitè procuretis. Sed de his hactenus. Ecce, Domine mi, litteras Domini Papienſis, quas in initio adventus ſui, non penitus pompoſitatis gloria carentes, nobis deſtinavit, has equidem poteritis inſpicere, nec eas, ut credimus, nota cujuſdam jactantiæ invenietis omninò carere. Ejus verò adventum ſperabamus nobis conſolationem conferre & pacem, qui potiùs nobis contulit deſolationis augmentum, quàm conſolationis auxilium. Jactitat enim Dominum Papam ipſum in terram Regis Angliæ miſiſſe principaliter ad terminandas quæſtiones, quæ inter nos & Regem vertuntur, ſicut Eccleſiæ Dei viderit magis expedire. Non credebamus, nec penes Curiam Romanam hoc prometuimus, ut ipſius ſubjiceremur arbitrii judicio, quem Curiæ Univerſitas nobiſcum pariter benè novit noſtrum eſſe inimicum & Eccleſiæ noſtræ, necnon & hoſtem pluſquam manifeſtum. Declinabimus judicium. De cętero omnem in vobis ſpem & fiduciam noſtram ſecundariò poſt Deum penitus projicimus, attentiùs rogantes, ut cum per ipſum pacem & reconciliationem aliquam nullatenus ſperemus, ſollicitudinem prudentiæ veſtræ ita efficaciter adversùs eum apud Dominum Papam exhibeatis, quatenus perſonis, tam Ciſmarinis, quàm Tranſmarinis, litteris ſuis firmiter præcipiat, & in virtute obedientiæ injungat, ut ſententiam, quam in Regem & Terram ipſius rationabiliter promulgabimus, firmiter teneant & obſervent. Præterea partes veſtras diligentiùs interponatis, ut confirmationem Primatiæ noſtræ, quam in primo adventu noſtro Senonis Dominus Papa nobis conceſſit, per vos obtineamus, & memores eſtote noſtri, ſicut ſumus & veſtri, & latorem præſentium, quantò maturius poteritis, & expedire, & ad nos tranſmittere, Eccleſiæ ſtatum, Domini Papæ, & veſtrum nobis ſignificantes, procuretis. Valete.

## EPISTOLA XV.

*Joannes Sareſberienſis Magiſtro Richardo.*

QUID me tamdiu ſilere coegerit, in quo ſtatu verſatus ſum, vobis ex litteris Domino Pictavienſi miſſis facilè innoteſcet. Unde ad reliqua neceſſitatis meæ progrediens attentiùs precor, quatenus conditione mea diligenter inſpecta, ex omnibus circumſtantiis perſonarum, & cauſæ, & temporis reſcribere placeat, quid potiſſimum videatur. Hoc in prælectione conſilii obſervato, ut ſemper honeſtas utilitati præjudicet. Et ſi Domino Epiſcopo, & vobis, & magiſtro Laurentio viſum fuerit, ut mihi & aliis exulibus Chriſti procuretur facultas ſecura Legatos adeundi, eam nobis deſidero procurari. Ita tamen, ut antequam illos adeam, Domini Epiſcopi, & veſtro, & magiſtri Laurentii, ſi tamen ab Anglia rediit, ſuper negotiis gerendis ſim informatus conſilio. Varius autem rumor eſt, aliis aſſerentibus Cardinales fideliter pro Eccleſia Dei laboraturos, aliis dicentibus, quod propoſuerunt diſtrahere Eccleſiæ libertatem, & evacuare cauſæ noſtræ juſtitiam pro pecunia, quam tamen non licet mittere in corbonam, quia pretium ſanguinis eſt. Erit itaque diligentiæ veſtræ reſcribere, quod de conſilio eorum, & ſtatu Domini Regis, & Curiæ habueritis exploratum, & quæ circa Dominum Epiſcopum & vos agantur, fideliùs intimare. Precor etiam, ut mihi remittatis, ſi quid magiſter Joannes reſcripſit. Detis operam ut ſcribat.

## EPISTOLA XVI.

*Joannes Sareſberienſis magiſtro Laurentio.*

EX inſpectione litterarum veſtrarum lætus accepi, quod Domino Wilhelmo Papienſi legatione fungenti adhærebitis. Nec dubito, quin nobis & vobis poſſit officioſa & utilis eſſe familiaritas ejus. Et quia vobis notius eſt, quàm alicui noſtrum, in quo calculo, quantum ad noſtrates, cauſa noſtra verſetur, precor attentiùs, ut inſpectis his, quæ Domino Epiſcopo ſcripſi, & magiſtro ſcholarum, quod cauſæ noſtræ credideritis expedire, per latorem præſentium reſcribatis. Dicitur autem quod hujuſmodi Legati neminem recipere conſueverint in interiorem Domus ſuæ familiaritatem, qui non eis de exhibenda fidelitate & fide ſervanda, & occultandis ſecretis præſtent juratoriam cautionem. In quo quidem articulo dilectionem veſtram, ſi tale quid exactum fuerit, deſidero præmuniri, ut ſe ſic, ſi res exegerit, obliget ad humanum obſequium, ne innocentia conſcientiæ diſpendium patiatur. Et licet Arcana ſua ſic ſtudeant occultare, non facilè crediderim, quod, niſi quatenus Romanis more antiquo licet, exercere velint opera tenebrarum, præſertim cum ſciant omnium oculos in ſe eſſe defixos. Nam ſi rumoribus credi oportet, alter eorum propoſuit Regi Anglorum Eccleſiæ vendere libertatem, & ſanguinem innocentum, & proſcriptorum pro Domino.

EPI-

## EPISTOLA XVII.

*Joanni Pictavienſi Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.*

LIBERALITAS veſtræ ſedulitatis in non tam crebris, quàm continuis, & perennibus beneficiis promeretur, ut non ad frequentes, ſed perennes vobis gratiarum teneat actiones. Teneor quidem, teneborque perpetuò, & quò plus ſinceræ affectionis, quòd ſolum poſſum ad præſens, rependero, eò ampliùs & arctiùs me non dubito obligari. Nam in charitatis contractum indubitanter venit, & ſpecialiter obtinet, ut habita reddatur ſemper, & ut, niſi reddita, nullatenus habeatur. Sed quantum eſt hoc, quod me totum, id eſt, hominem parvum nomine, facultate minorem, minimum merito vobis deberi profiteor? Nam totum iſtud pro merito parum eſt. Sed dum mecum in ratione dati beneficii, humanitatis exhibitæ, profuſæ liberalitatis contraxiſtis affectione Religioſa, obligaſtis vobis & iſtum totum, qui menſuram bonam & coagitatam, & ſupereffluentem mercede centupla refundet in ſinum veſtrum. Totum, inquam, & fiducialiter dixerim totum, qui nulli cedit in partem, licèt & ſingulis electis gratiarum uſus conferat ſpeciales, ſui tamen munere integro, non deciſo nec diſtracto particulatim, quia cuivis totus adeſt, aut totus elabitur. Hic certè ſe pro me totum debet, & procul dubio totum reddet, quoniam fidelis eſt in promiſſo, & munificentiſſimus in retribuendo. Secuti eſtis & ſequimini fidem ejus, ut ſe de mandato & promiſſo teneri meminerit. Præſertim cum operatoribus miſericordiæ publicum Evangelii dederit munimentum, quod confirmare dignatus eſt charactere Crucis ſuæ, & inſignire ſanguine proprio. Hæc ergo erit miſerationis veſtræ retributio copioſa, hæc humanitatis exhibitæ Divina merces, & impendii temporalis æternum compendium. Et quidem, ut juſtum eſt, magni facio terrenæ facultatis ſubſidia, ſed pluris ſunt ſolatia recti conſilii, quæ à vobis indeſinenter recipio: & adminicula veræ vitæ, monimenta dixerim & inſtrumenta ſapientiæ. Cauſa ergo frequenter ſcribendi vobis duplex mihi eſt. Primò, ut ſtatum veſtrum, quem periclitari timeo, explorans ſatisfaciam ſollicitudini. Deinde, ut veſtra prudentia inſtruar, qualiter ad varios fortunæ motus oporteat me prę̨muniri. Proinde placeat veſtræ dignationi reſcribere, quatenùs proceſſeritis cum Domino Rege in verbo pacis, quid actum ſit in Curia Pictavienſi, ubi credibile eſt vulpes foveas inveniſſe, & volucres cœli nidos, & parvulo cujus natalis celebratur, penè reclinatorium defuiſſe. Conjicitur enim Radulphi de Faja ſpiritum ibi prævaluiſſe, ut & prophetæ, & præcones Palatii inebriati ſint dolis & temeritate illius. Utique vetus proverbium eſt, & quod Veſpaſianus Auguſtus in ſe dictum patienter audivit: *Vulpem poſſe pellem mutare, non animum*. Tradunt etiam, qui de animalium ſcripſere naturis: quia hoc genus animalis nullo unquàm tempore manſueſcit. Et Offellus: *Qui coarat vulpi, ſulcos variare neceſſe eſt*. Sed confido, quod vos, etſi non inconcuſſos, illæſos tamen gratia conſervante, quia fruſtrà jacitur rete ante oculos pennatorum. Precor etiam, ut perpenſis his, quæ Nuncii Domini Regis Anglorum dicuntur à Sede Apoſtolica impetraſſe, ſciatis qualiter Dominum Cantuarienſem & me, tam erga Cantuarienſem quàm Regem, ſive Legatos verſari oporteat, nam ſi rumoribus credi oportet, quoniam Roma pati. Spero tamen quod Dominus Papa aliquid ſolatii reſervaverit parti noſtræ, immò ſuæ, & Eccleſiæ Dei. Alioquin, ut quid terram occupat? Sed abſit, ut de eo tam ſiniſtra credamus: quoniam perverſa jactitant adverſarii noſtri. Sed ſi Legati in tanta veniunt poteſtate, ut ab eis appellari non poſſit, quid conſulitis? Nam Papienſis hactenus in cauſa iſta Regis opes, non timorem Dei, vel Eccleſiæ honeſtatem habuit ante conſpectum ſuum. Siquidem ubi amor ejus, & oculus. Alter verò vir bonæ opinionis eſt, Romanus tamen, & Cardinalis. Quòd ſi eorum examen declinaverimus, verendum eſt, ne apud Regem & Eccleſiam Gallicanam cauſæ noſtræ lædatur opinio. Si ſuſceperimus, licèt ſuſpectos, timendum ne ſubvertant juſtitiam noſtram. Diſpenſabunt de nobis, ut detrimentum Eccleſiæ compenſent loculis ſuis. Nam quamcumque videantur feciſſe pacem, titulis & triumphis ſuis adſcribent. Deberetur nobis in primis reſtitutio ablatorum, et Sedium, & reformatio ſecuritatis, ſed fortaſſis præcipient nos uſque ad deciſionem totius litis ſolis cautionibus eſſe contentos. Quam conditionem nemo ad litigandum, niſi inſanus, admittet. Hoc autem ut memoriæ fideliùs hæreat, in fine cenſui repetendum.

## EPISTOLA XVIII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Ottoni Cardinali.*

AUDITO adventu magnitudinis veſtræ, proſcriptorum Chriſti coexſulantium nobis exhilaratus eſt cœtus, & quaſi ad conſolationem Eccleſiæ & Cleri liberationem de cœlo miſſus ſit Angelus, exultavit, & gratias egit omnis Eccleſia Sanctorum. Et licèt multis ſuſpectus ſit Collega veſter, dicentibus quod acceptor eſt perſonarum & munerum, Domini Regis intimus fautor, ut ei velit in omnibus patrocinari, & nos, immò Eccleſiam Dei confodere, & jugulare ſpoliis noſtris: Nominis tamen veſtri, virtutum rectiùs dixerim, clareſcit opinio, ut Angelum Domini cum Moyſe, id eſt, Spiritum Sanctum in Lege prę̨vium habeatis, qui cuſtodiat vos ſemper, & Deum recentem habere non patiatur, ut verbo Dei aut munus, aut perſonam prę̨feratis, aut cauſam. *Non eſt*, inquit propheta, *Deus in conſpectu ejus, inquinatæ ſunt viæ ejus in omni tempore*. Unde & vos per vias mundas, & vias planas iturum eſſe Eccleſia Anglicana non ambigit: Quia per vias rectas iter habiturum indubitanter confidit. Nec veretur, ne in proſtitutionem juſtitiæ accipiatis ſupellectilem noſtram, qui ſciris, quod pecuniam ſic adquiſitam non licèt mittere in Corbonam, quia pretium ſanguinis eſt. Utique *non habet eventus ſordida præda bonos*. Inſultant nobis quamplurimi, & præcipuè noſtri, immò adverſarii, dicentes rectè contra nos miſſum eſſe Cardinalem Sancti Petri ad vincula, ut miniſterio ejus Petrus denuò vinculetur, cum tamen ego interim credam, quod familiaritas, quam cum Domino Rege in noſtra depreſſione contraxit, ad Eccleſiæ proficiet liberationem, & ſalutem Regis, & gloriam Dei.

Dei. Unum tamen eſt, quod plurimùm vereor, ne quis fratrum, de quibus Apoſtolus queritur, egrediens à facie Domini collectas pridem agreſtes coloquintidas immiſceat pulmentatio prophetarum, ut ſenſum Domini agreſtibus porcorum, id eſt, voluptuosè viventium, ſubruat cibis, & mentem legis imaginario jure ſubvertere moliatur. Sed cum ab uno de filiis prophetarum mortem eſſe in olla vir Dei audierit, farinam grani, quod pro nobis in terra mortuum eſt, ut multum fructum afferat, in ollam projiciet, ut innatæ malitiæ gramen bonis de cętero nocere non poſſit. Ego vos arbitror virum Dei nobis à Domino deſtinatum, qui deſolatam in Anglia lætificet Sunamitidem, & potentem Syrum curet à lepra, & Gieziticas adhærentes ei debita crimini condemnatione percellat. Si his amotis glorioſum noſtrum Regem revocaveritis, illicò, ut ſpes eſt, pœnitebit, fatebitur culpam, & humiliter ſatisfaciens Eccleſiæ reſtituet libertatem, & pacem, & nobis omnibus ablata cum integritate, ſecuritate, & gratia. Nec ultra contendet de conſervandis conſuetudinibus, quas, ut taceam damnationem, quam eis perpetuæ leges infligunt, Dominus Papa Senonis de unanimi fratrum conſilio, vobis, ut opinor, audientibus, condemnavit, nec exiget juramenta, quæ ſalva Fide & Religione obſervari non poſſunt. Sed hæc vobis pleniùs innoteſcent, cum Epiſcopos videritis Baalamitas, non omnes dico, ſed plurimos, qui vana vident & ſtulta, nec aperiunt unde ad pœnitentiam debeat provocari. Hi contra nos, immò contra Eccleſiam loquuntur ſedentes in porta, & pſallit in nos etiam, qui non bibit vinum. Quia ergo in vos omnium oculi directi ſunt, honori Dei & paci Eccleſiæ, ſi placet, inſiſtite, & præſcribite quid nos facere oporteat, ut Eccleſia Dei debita gaudeat libertate. Nihil enim eſt, quod ſalva patientia & honeſtate fieri poſſit, quod non libentiſſimè faciamus pro recuperando amore Domini Regis. Chaos inter nos firmatum eſt, ut nullus noſtrum ad vos valeat pertranſire, etiamſi velit, & ſumptus habeat. Valeat ſemper Dominus meus, & proſcriptorum miſereatur.

## EPISTOLA XIX.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Wilhelmo Papienſi.

*Venerabili Domino & Fratri Wilhelmo, Dei gratia ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinali presbytero, Thomas eadem gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis, ac miſerabilis exul, ſalutem, & ſic agere ut vivat in Domino.*

NON credebam me tibi venalem proponendum emptoribus, ut de ſanguine meo compares tibi nomen & gloriam. Aliàs tibi curandus eſſet proventus, ſi non ſtatus tui nimis periculosè oblitus, fortunæ ludibria penſares diſſimiliter. Sed fortè ut id ageres efficaciùs, fortunam meam præſentem in conſilio habuiſti, cujus dum triſtia ſpectas, lætiora quæque ſperare debueras. Alternæ enim ſunt rerum viciſſitudines, & ſicut de ſucceſſibus proſperis lapſus eſt facilis, ſic & in contrarium. Nec prudentiam tuam latere credo, licèt hoc experimento non ſenſeris, nihil eſſe tam firmum, cui non ſit periculum è vicino, ſic & verſa vice. Hæc idcircò tibi ſcribo, ut ſubitos fortunæ caſus diligentiùs de cętero examines, examinatos obſerves, obſervatis indulgeas. His certè exponenda non fuerat Petri navicula, quæ etſi ſæpiùs concuti, convelli non novit; quæ etſi pluries jactata fluctibus, non ſubmerſa conſurgit. Hujus itaque ſi veri Piſcatoris, ſi optimi Gubernatoris verus vis eſſe diſcipulus, nauta bonus, ſicut ſerenitatis gratiam multoties tibi fecit aura ſerena, ſic impetuoſo turbini, invaleſcenti tempeſtati omnes ingenii tui vires, teipſum etiam animo forti ſub omni diſcrimine oppoſuiſſe debueras. Si enim de manu ejus gratanter ſuſcepiſti pacifica, cur non patienter tolerabis adverſa, fortè ad momentum exſpiratura? Sic & Magiſter ille Petrus Princeps Apoſtolorum reſiſtendo Principibus, non cedendo, ſed diſſipando pacem iniquitatis ſanguine ſuo nomen meruit in terris, & in cœlis gloriam. Sic crevit vigor Eccleſiæ, cùm crederetur exſtingui. Hæc etiam in ſumma tibi opto, ſic agas feliciter, ut vivas in Domino. Vale, ut & inde meliùs valeam.

## EPISTOLA XX.

*Thomæ Cantuarienſi Archi Epiſcopo Joannes Saresberienſis.*

INSPECTIS litteris, quas Domino Wilhelmo Papienſi mittere decreviſtis, etſi mentem ſcribentis judicare non audeam, ſtyli tamen formam probare non poſſum. Non enim ſonare videntur humilitatem, aut proceſſiſſe de mente hominis, qui Apoſtolum audierit exhortantem diſcipulos Chriſti: *Modeſtia noſtra nota ſit omnibus, Dominus prope eſt.* Si enim litterarum veſtrarum & ipſius articuli ſinguli conferantur, ex amaritudine potiùs & rancore animi, quàm ex charitatis ſinceritate videbitur proceſſiſſe reſponſio. Quid enim ſcripſit, ut lædorias & ſcommata, id eſt, patentes morſus & figuratos taceam, ut eum rectè dicatis in medio litterarum veſtrarum vobis propinare venenum? Nunquid vobis viſus eſt Cardinalis presbyter, immò & Apoſtolicæ Sedis Legatus, in prima ſalutatione ſuſpicionibus inurendus, & gratis exacerbandus contra conſilium Domini Papæ, & contra Romanæ Eccleſiæ reverentiam dehoneſtandus conviciis? Profectò ego nec Domini Papæ Curſorem ſic alloquendum fuiſſe arbitror. Si ſuas & veſtras Domino Papæ remiſerit litteras, Regis cauſam juſtificaſſe videbitur atteſtatio ſcripti veſtri, & propriam contumaciam conviciſſe. Eſto quòd fuerit, & ſit adhuc Wilhelmus inimicus, diſſimulandum puto, donec mala opera ejus in lucem prodeant: quoniam & Dominum Papam ita conſuluiſſe ex relatione Nunciorum veſtrorum certum eſt. Nec tamen dico, quòd antequàm fidem hominis bonis operibus exploretis & experiamini, adquieſcatis eum recipere judicem, ſed nec recuſare præproperè conſulo, etſi judicium declinandum eſſe non ambigam reſtitutione, quæ ad præſens fieri nequit, non habita. Hic interim hærendum credidi, & ipſos Cardinales alliciendos, quatenùs ſalva conſcientia & fama fieri poterit, & exſpectandum à Domino, ut in parte adverſa deprehendatur iniquitas, & impugnatio veritatis, & defectus promiſſionum. Si ſe dixit miſſum ad terminandas quæſtiones, prout Eccleſiæ Dei viderit expedire, in quo vos læſit? Nonne poſſunt

ſicut per ſententiam, ita & per compoſitionis benignitatem terminari? Si exhortatus eſt, ut evitetis, quantùm in vobis eſt, ea quæ ſolent amplioris diſſidii cauſſas generare, non video quid peccaverit, cùm hoc ipſum ſapientiſſimi & amiciſſimi conſulant, monentes, ut quatenùs ſalva honeſtate Eccleſiæ & perſonæ veſtræ licuerit, paci diligentiùs intendatis. Rogandus ergo fuerat, ut opinor, quatenùs ea, quæ vitanda dicit, præſcribat, ut de reſtitutione veſtra, & veſtrorum, & Eccleſiæ libertate agat cum Domino Rege, vobiſque reſcribat, quatenùs profecerit. Quia vobis & veſtris ſumptus deſunt, ne ad colloquium ejus poſſitis accedere. Nec tutum eſt alicui veſtrorum ingredi terminos Regis Anglorum. Doceat vos magni conſilii Angelus, & ſit in ore & corde eorum, quos mittetis, Spiritus Sanctus. Si Legatus, quod in fine litterarum pollicitus eſt, adimpleverit, ei multiplices gratias arbitror referendas. Si Londonienſis Epiſcopus, & veſter Archi-Diaconus recipiunt à Domino quòd merentur, ſibi imputent. Vos tamen videte, an ſententia veſtra, ſi citatio non præceſſerit, robur ſit habitura. Nam utinam ſicut de merito, ita de jure & facto ſortiri poſſit effectum.

## EPISTOLA XXI.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Conrado Archi-Epiſcopo Moguntino,

*Animæ ſuæ dimidio, ſalutem, quam ſibi & ampliorem, cùm ſibi ſit minima.*

INTER optimam conſcientiam & duriſſimam fortunam conſtitutus ignoro, quomodò & animo meo & tempori parcam. Angit me animi amaritudo periculo meo dicere quod ſentio, urget me temporis neceſſitas periculo Eccleſiæ ſilere quod non debeo. Deus bone, quò me vertam? Utrobique periculum eſt. Ad dicendum etiam ſine periculo non ſufficio, dicendo cum Eccleſia deficio, tacendo cum ipſa pereo. Verùm ne Eccleſiæ periculo peream, & ego dolendo dico rem dolendam nimis. Capta eſt Urbs inclita, quæ jam ferè totum ſubegerat Orbem, ſubverſa humana gratiæ aviditate. Et quæ gladio perire non poterat, occidentali veneno ſuccumbit. Proh dolor! Ipſius occaſu ſit undique diſpendium libertatis Eccleſiæ compendio temporalium. Itur in ipſius ruinam per anfractus divitiarum: proſtituta eſt ut fornicaria, quæ multorum libidini patet in platea, fornicantur cum ea quilibet potentum, ut ſubacta cedat ambitioni concipiens iniquitatem, & pariens preſſuram immeritis. Væ nobis! Quid faciemus? Urbis ruit authoritas, & cervix noſtra quomodò non flectetur? Excluſis filiis admittuntur privigni, ut bonis maternis utantur extranei, quibus alendi erant legitimi hæredes.. Et quæ benignè in ſinum ſuum ſuſceptura erat oppreſſos, in viſceribus charitatis curatura languentes, opprimentes elevat, mole graviter conterit depreſſos. Quò erit nobis refugium de cætero, ſi non præſtita ſatisfactione meruerint inde abſolvi, unde ampliùs erant condemnandi; ſi extorſerint tanquàm re benè geſta remiſſionem, qui meruerant ultionem; ſi reportaverint de indulgentia gloriam, qui conſcii de merito exſpectabant pœnam? O utinam non me reperiſſet ſors iſta ſuperſtitem, ne viderem mala gentis noſtræ, & Sanctorum, niſi quia, ut ſcriptura dicit, neceſſe eſt amore juſtitiæ temporaliter multa pati juſtos mala. Haberet tamen aliquid ſolatii, ſi radicis amaritudinem compenſaret dulcedo fructuum. Solent enim dura principia meliori fine concludi. Verùm ne quid deſit ad coronam, hac tempeſtate cedit nobis in contrarium, ut qui dura ſentimus initia, evacuata ſpe boni, more contrario exſpectemus duriora. Excluſi enim ſumus à ſinu Matris, clauſa ſunt nobis Patris viſcera, detraxit immeritus benemeriti ſpolia, tulit malè conſcius rem benè conſcii, comprehendit piger benè currentis bravium, rapuit puniendus legitimè certantis coronam. Ego verò miſer in quo deliqui, quid mali promerui? Si ſupra opinionem hominum devotionem exhibui, ſi contra voluntatem amicorum fidem ſervavi, ſi relictis omnibus devotionis affectu, contemplatione fidei nudus, & abjectus cum meis miſeriis ſecutus Patrem meum & Dominum, expoſui me omni periculo, erit ne iſta confuſionis noſtræ retributio, reſtauratio perditorum, radicis amaræ dulcedine fructuum compenſatio? An non erunt iſta de cætero in ore vulgi remunerationis iniquæ proclamatio? Videat Deus, examinet ipſe, judicet hanc juris æquitatem. Res miranda nimis, res admiratione ſtupenda, cuditur jus nomini, immò, ut veriùs dicam, juri contrarium, juſtitiæ & æquitatis perimens authoritatem. Tranſit in jus perſecuti perſecutoris temeritas, ut recipiat pœnam de victoria donandus, reportet gloriam meritò inglorius, vincat vinciendus. Nunquàm fuiſſet iſta Legatio tantorum miniſtra malorum, in tot exulum fabricata perniciem miſerorum, totius Eccleſiæ peremptura compendium. Certè nec ſi ſe ruperint, poterunt me avellere à Chriſto juvante juſtitiam, à liberatione ſervitutis Eccleſiæ, pro ea parte ſollicitudinis, in qua vocatus ſum, à charitate Dei, quæ nos ſubjecit tribulationi, donec veniat juſtus Judex, qui æqua lance diſpenſabit utrique, juveni pariter & ſeni, Regi ac privato, omnibus æquè prout quiſque meruerit. Hunc expeto Judicem, hunc injuriarum noſtrarum ultorem expeto, fultus optima conſcientia, ſecurus devotione ſincera, ſolidatus in fide vera, certus amore juſtitiæ ſuſtinentes injuriam nulla debere ratione confundi. Zelo vindictæ confrigentes cornua perſequentium Eccleſiam ſpe remunerationis æternæ nullatenus poſſe privari. Hæc animæ meæ ſcribo dimidio, ut ſentiat amici dolentis anguſtias, paventis pellat dolores, pereuntis preſſuras tollat. Non eſt enim dolor, ſicut dolor meus. Traditus namque prædicor in manus inimicorum, proditus ad voluntatem invidorum, lacerandus dentibus malignorum, perimendus unius meorum judicio perſecutorum. Res nefanda nimis, ſui crudelitate horribilis, ſui malignitate odibilis, ſui facilitate contemptibilis, ſui iniquitate damnabilis in æternum. Sufeciſſe debuerat Papienſibus Italiam ſubvertiſſe, niſi & Orbem cum Eccleſiæ libertate ſua cura perimerent. Haberem vobis ſcribere plura, ſi non confectus injuriis, contumeliis affectus timerem dolorum meorum relatione mentis veſtræ turbare quietem, exaggerare ſollicitudines, infeſtare jucunditatem, quam

expe-

expedit mihi valere, ne peream. Valeat ergo Pars ſana mei, ut convaleſcat ægrota. Feſtinet mihi ſubvenire, ne tota depereat, ut inde recipiat in terris gloriam, & in cœlis coronam. Valeat iterùm & ſemper, habeatque fidem, ſi placet, huic Nuncio, cæteriſque per Dei miſericordiam in brevi venturis.

## EPISTOLA XXII.

Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.

*Amantiſſimo Domino, & Patri Sanctiſſimo Alexandro, Dei gratia ſummo Pontifici, Thomas Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis, miſer & miſerabilis exul, ſalutem, & contra ſævitiam Principum ſemper animi conſtantiam.*

SOLLICITI de ſtatu & proſperitate veſtra optaveramus jam pridem certum ſalutis Nuncium audiſſe de vobis, & de Confratribus noſtris, quid egerit etiam vobiſcum, & cum Eccleſia ſua Dei magnificentia. Inſonuit enim auribus noſtris, & toti Galliæ verbum, quod noviter factum eſſe dicitur à Domino. Videlicet illum Fredericum ſchiſmaticum, ignominiosè humiliatum, factum ſine honore coram Populo & gente. Verùm quoniam rumoribus credi oportere, & non oportere fas eſt, Paternitatem veſtram affectuosè ſollicitamus, ut recurrentibus litteris & Nuncio per vos citiſſimè audiamus & congaudeamus, ſi fecerit vobiſcum Deus, quod facere conſuevit ſperantibus in ſe, non ponentibus carnem brachium ſuum, non habentibus fiduciam in principibus, in quibus non eſt ſalus. Si egerit vobiſcum, ſicut egit cum Ezechia de Sennacherib, retorquens pœnam in ipſum, qui moliebatur demoliri ipſum Ezechiam cum univerſa gente ſua. Si ſic ſe rei habet eventus, ſicut fama divulgavit, benedictus Deus, qui novit facere miſericordiam cum ſervis ſuis. Ecce quanta Dei potentia, quàm magna ipſius miſeratio: *Niſi enim cuſtodierit civitatem, fruſtra vigilat, qui cuſtodit eam.* Non eſt à ſæculo audita virtus Dei manifeſtior, ſi rectè penſetur quid evenerit. Juſtitia ipſius juſtior, qua contrivit ipſos fabricatores hujus malitiæ, tantæ perſecutionis authores, conſumpſit etiam eos morte famoſiſſima. Ipſum utinam jam & Principem viventem dederit in opprobrium omni populo, in deriſum omni tranſeunti, ut ab omnibus digito monſtretur, & fiat de ipſo quaſi celebre proverbium in ore vulgi dicentis: *Ecce homo, qui non poſuit Deum adjutorem ſuum.* Si confiſus in potentia ſua defecit in ipſa vanitate ſua, cui ſatius fuiſſet, & glorioſius ad homines moriendo ſuccubiſſe impugnando ſuos Adverſarios, quàm vivendo fieri deſpectui cunctis, & in deriſum. Hæc Dei virtus & fortitudo brachii ipſius. Quis ergo audeat de cætero habens Chriſti vices in terra obſequi voluntati Principum in confuſionem Eccleſiæ non puniendo delinquentes? Audeat, qui voluerit, non ego, ne transferatur in me pœna delinquentis, ne judicer culpabilis ex diſſimulatione vindictæ, ne tranſeam in culpam, qui culpam non admiſi. Satis credo dictum eſſe Domino meo in parte iſta. Qui ſapienter inveſtigabit opera Dei, qui diligenter attendet ipſius Magnalia, prudenter intelliget, quid de cætero opus ſit. Prætereà noſcat Sanctitas veſtra accidiſſe nobis quod verebamur, quod prædicabamus lucidum eſſe de præſumptione & inſolentia Domini Wilhelmi Papienſis, ſicut ex litteris nobis ſtatim in adventu ſuo tranſmiſſis poteſtis perpendere, à quo magis ſperabamus juxta tenorem mandati veſtri ad Dominum Regem Francorum, & ad nos emiſſi, ſolatium de conſolatione pacis, quàm confuſionem de quæſtionum deciſione inter Regem Anglorum & nos. Non enim ipſe eſt, cujus in hac cauſſa ſubjici debeamus ditioni. Præſertim cum inſtantia Regis magis coegerit vos ad ipſum mittendum, quàm ipſe coactus, & miſſus venerit à vobis. Credimus quidem non eſſe juri conſentaneum, nos ejus ſubire judicium vel examen, qui quærit ſibi facere commercium de ſanguine noſtro: de pretio, utinam non iniquitatis, quærit ſibi nomen & gloriam. Proinde ſupplicamus Paternitati veſtræ affectuosè, ſi ei cura eſt de nobis, ut evacuetur poteſtas ejus, ſi quam habet, circa nos & negotia noſtra: transferatur malleus iſte à nobis, qui potiùs elegit eſſe malleator Clericorum obſequendo Principibus, quàm Regum offenſio conſequendo gratiam Divinam. In his verò & aliis, ſi placet Sanctitati veſtræ, quæ lator præſentium vobis manifeſtabit, intuitu pietatis & auxilii noſtri petimus ſuppliciter à vobis exaudiri. Compatiatur miſeriæ noſtræ diuturnæ veſtra ſerenitas, cujus finem omnes exſpectant. Reſumat vires præceptoris authoritas, exerat gladium Beati Petri, ulciſcatur Chriſti & ſuorum injuriam. Sentiant manus Petri graves, qui eas contempſerunt pro tempore diſſimulantes, ut vel ſic reſpiret libertas Eccleſiæ, quæ tanto tempore languit depreſſa, & gaudeat Mundus glorificans Deum, qui fecit vobiſcum miſericordiam ſuam, quatenus reſurgat per vos navicula Petri, quæ ab omnibus ferè credebatur ſubmerſa, exſpiret Tyrannorum præſumptio, quæ videbatur obtinuiſſe. Multa Sanctitati veſtræ circa materiam iſtam haberem ſcribere, ſed, ne fiam vobis ſermone longo moleſtus, finem facio optans audire & videre de vobis, quod deſiderat anima mea. Veruntamen unum ſolum adjicio, quod neqnaquàm ſilentio prætereundum eſt. Credebat fortè Dominus Wilhelmus tractu temporis deluſiſſe authoritatem veſtram ex fortuitis caſibus. Sed Domino vertente caſus adverſos in melius deludetur ipſe, qui vos ſperabat deluſum; per Dei miſericordiam incidet in laqueum, in quem optando ſperabat vos & nos incidiſſe. Valeat Sanctitas veſtra, &, ut benè ſit nobis, vigeat in tempora longa.

## EPISTOLA XXIII.

*Alexander Papa Wilhelmo & Ottoni Cardinalibus.*

POST diſceſſum veſtrum graves ad nos fuerunt rumores perlati, dilectum ſcilicet filium noſtrum Joannem Saresberienſem Decanum publicè propoſuiſſe, quod cùm Epiſcopos, & alias perſonas Eccleſiaſticas, & ſæculares de Regno Anglorum à jurisdictione, & poteſtate venerabilis Fratris noſtri Thomæ Cantuarienſis Archi-Epiſcopi exemerimus, juxta beneplacitum & voluntatem Regis Anglorum, ad ejus depoſitionem pariter & condemnationem intenderemus, & vos pro hac re ſpeciali-

cialiter mittere deberemus. Aliud quoque nobis inſinuatum eſt, quod Joannes Cumin omnia Reſcripta litterarum noſtrarum, quas à nobis obtinuit, Guidoni Cremenſi monſtravit, & ſibi ſecreta noſtra detexit. Unde idem Archi-Epiſcopus erubeſcentia & dolore confunditur, & chariſſimus in Chriſto Filius noſter Ludovicus illuſtris Rex Franciæ, & Principes ejus non parùm ſunt de hujuſmodi rumoribus conturbati, & vehementer commoti. Licèt autem à pluribus nobis proponatur, & quadammodò credibile videatur, quod prædictus Joannes pro honore & exaltatione prædicti Archi-Epiſcopi & Eccleſiæ ſuæ, & pro libertate Eccleſiæ tantùm, & ita fideliter laboraverit, quod ſtudio & ſollicitudine ſua, poſtquàm ad propria rediit, viros Eccleſiaſticos, qui Regia captione detinebantur, ab ergaſtulo carceris fecerit liberari. Et etiam idem Joannes per litteras ſuas nobis ſignificavit Regem publicè coram multis dixiſſe ſe velle Clericis ſuæ terræ illam libertatem, quam a tempore Henrici Avi ſui habuerat, ſervare. Quia tamen hujuſmodi fama uſque adeò crevit, quod in partibus illis opinionem noſtram ſiniſtra facit æſtimatione corrodi, diſcretionem veſtram monemus atque mandamus, quatenus continuò per litteras noſtras prædictum Archi-Epiſcopum conſolari curetis, & omnem ab animo ejus amaritudinem & ſuſpicionem tollentes, eum prædicto Regi in primis reconciliari, & plenam inter eos pacem componere omnimodis intendatis, & quanta poteritis ad hoc ſollicitudine & diligentia elaboretis: ita quod ſibi & Eccleſiæ ſuæ antiqua jura & libertates integrè & illibatè ſervetis. Nec in terra ipſius aliquid, quod magnum ſit faciatis, & in Regnum ejus, ſi vos intrare vellet, nulla ratione intretis, niſi Archi-Epiſcopus ſibi primitus integrè reconcilietur: quia ſuper nobis & vobis detraheretur plurimùm, & communis vox omnium honeſtatem veſtram ſiniſtris detractionibus laceraret. De Joanne verò Cumin, ſi ita eſſe inveneritis, diſtrictam juſtitiam faciatis, ita quòd alii debeant à ſimilibus deterreri. Volumus autem ut in omnibus actibus & operationibus veſtris circumſcriptè, & maturè, ac providè vos habeatis, ita quòd adversùs nos nullà poſſit detractionis materia ſubrogari, & devotio utriuſque Regni per ſtudium & converſationem veſtram circa nos & Eccleſiam debeat inceſſanter augeri, & vobis exindè perpetua valeat laus & gloria comparari. Datum Laterani, nonas Maii.

## EPISTOLA XXIV.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Wilhelmus & Otto Cardinales.*

NUNCIUM veſtrum recepimus benignè, & litteras inſpeximus ſollicitè. Nuncio itaque, & litteris fidem adhibentes, & tranſcripta Domini Papæ diligenter conſiderantes, quantùm in deliberatione conſilii noſtri invenire potuimus, non videntur iſta modo poſſe utiliter attentari, cùm exinde correctionis vel emendationis ſpes minimè videatur poſſe haberi. Bona enim & res Clericorum fratrum veſtrorum, qui vobiſcum ſunt, ſicut & vos, ut credimus, benè noviſtis, mandato Regio detinentur: cujus animus, & cor, & voluntas, ita à vobis, & ab ipſis averſa ſunt, ut nec à quolibet verbum reconciliationis valeat ſuſtinere. Et ideò, ſicut per Nuncios noſtros vobis ſignificamus, opportunum videtur ad præſens iſta differre, donec vel viam pacis quolibet modo Deus ipſe aperiat, vel ampliori deliberatione, ſi inveniri non poterit, quid vel qualiter in prædicto negotio ſtatuendum ſit, Dominus Papa præcipiat. Quantùm enim nobis videtur, brevi ſarculo, & modica foſſione magnam poſſemus ſciſſuram, & profundam præparare foveam, à quo ſaltem uſque ad conſcientiam Domini Papæ tutiùs eſt abſtinere.

## EPISTOLA XXV.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Saresberienſis.*

NEC priorum nec poſteriorum mihi placet conceptio litterarum, quas ad Dominum Wilhelmum mittere decreviſtis: quia nimis plenæ videntur ſuſpicionibus, & ſupra modum dentoſis ſalibus abundare. Timeo enim, ne temeritas noſtra & illum & alios nobis inimicantes juſtificet. Unde cùm in Pictaviam miſſurus eſſem Latorem præſentium, per vos tranſitum facere juſſi, ut & ſententia mea vobis innoteſcat, & Domino Pictavienſi, ſi quid placuerit, per eum mittere valeatis. Eſto mihi, aliam Cardinales in primis conveniendi formam præelegi, quæ quidem veſtræ perſonæ eminentiam non deceret; ſed tamen ſimiliorem arbitror condecenti, ita tamen præelecta intelligatur, ſi diſcretioni veſtræ ſederit, ut procedat. Veſtræ, inquam, quia nolo ut ſenſus inſulſus, & ariditas linguæ meæ in veſtræ clientelæ riſum, & opinionis meæ diſpendium publicetur. Non diſplicebit tamen, ſi errori meo compatientibus Lombardo ſecretiùs innotuerit, & Alexandro. Alter enim Princeps meus eſt, alter aut Frater Ordinis noſtri, aut amicus. Ea ſiquidem conditione emiſi litteras, ut ſi vobis placuerint, progrediantur ad Epiſcopum Pictavienſem. Et ſi ei viſum fuerit expedire, pertranſeant ad Cardinales, immutato tamen ante, ſi quid decreverit immutandum. Alioquin in domo veſtra vel illius dentur incendio.

## EPISTOLA XXVI.

*Joanni Pictavienſi Epiſcopo Joannes Saresberienſis.*

INSCRIPTIONIS mutatæ cauſſas reddere ſuperfluum puto, cùm perſpicuum ſit præſertim ſapienti, quoniam malitia temporis & inſidiantium vigilantia præter morem ſcribere cogant & contra rationem. Indulgendum eſt ergo neceſſitati, ſi non defertur honori. Nec habere debet ſuſpicionem injuriæ, cui conſpicua ſuffragatur ratio cauſſæ approbatæ. Unde verò præſumptio videtur officii intuliſſe diſpendium, inde charitas neceſſitatis arctata ſtimulo ſuſcipit incrementum. Nam & fornacis augentur incendia, ſi in flammas erumpere prohibentur. Et ut experto credatur Authori: *Quantò plus tegitur tectus magis æſtuat ignis.* Et ſicut hic in motu ſemper verſatur, & impatiens eſt quietis, ita charitas otii neſcia, jugiter officioſa,

ſa, ſe ipſam ſemper aliquo prodit indicio. Si non colit obſequiis, ſi opportunitates non expedit, ſi prohibetur utilitatibus deſervire, certè quin votis adjuvet, quin deſideriis obſeqnatur, quin precibus neceſſaria & expedientia procuret, omninò præpediri non poteſt. Hujus itaque purgetur officio, ſi quid temeritas inſcriptionis videtur in limine præſumpſiſſe. Et quia memini me promiſiſſe novorum, quæ emergerent apud nos, communicationem, pauca quæ poſtquàm vobis ſcripſi noviſſimè per Servientem Magiſtri Reginaldi, innovata ſunt, adhibita celeritate ſignificare curavi. Innotuit vobis præfati ſervientis miniſterio, quid actum ſit in colloquio Cardinalium, & Domini Cantuarienſis, inter Giſortium & Iriam. Illis autem ab invicem diſcedentibus, Cardinales adeò turbatum Regem invenerunt, ut palam quereretur ſe proditum eſſe à Domino Papa, & minaretur ſe ab eo receſſurum, niſi de Cantuarienſi Archi-Epiſcopo juſtitiam faceret exhiberi. Deinde multis conſiliis ultro citroque habitis, & Rege nunc Proceres, nunc Epiſcopos & Abbates, nunc familiares ſuos, nunc Cardinales, nunc Cardinales ſimul, nunc alterum ſine altero, conſulente, tandem ſe ad juſtitiam obtulit, dicens ſe paratum eſſe per omnia ſtare judicio & mandato eorum ſuper omnibus querelis, quæ vertuntur inter ipſum & Dominum Cantuarienſem, adjiciens ſe paraturum in initio omnem cautionem, tam juratoriam, quàm fidejuſſoriam, & ampliorem, ſi Cardinales vellent, quòd de verbis eorum, nec jota, nec apicem præteriret inobſervatum, dummodo illi, quòd minimo homini, id eſt, juſtitiam exhiberent. Cui cum Cardinales reſpondiſſent, quod non acceperant poteſtatem ſuper Cantuarienſem judicandi, ſed componendi, Rex ab eis petiit, & obtinuit, ut hanc humilitatem ejus ſcriberent Domino Papæ, & ſinceritatem cauſſæ ejus, ſicut eam didicerant à ſapientibus, & Religioſis viris, Eboracenſi Archi-Epiſcopo, & Epiſcopis Londonienſi, Ciceſtrenſi, & Vigornenſi, Tranſmarinis, & item Ciſmarinis, Rothomagenſi, Lexovienſi, & Bajocenſi. Poſt proceſſit Epiſcopus Londonienſis, & cùm in Archi-Epiſcopum ſuum veneni multum evomuiſſet, obtulit cauſſam ſuam & aliorum Epiſcoporum, qui contra memoratum Cantuarienſem appellaverant, inſtans nomine Regni & Sacerdotii, ut audiretur & finiretur. Legatis verò dicentibus itidem ſe non poſſe compellere Cantuarienſem, & illum nolle contendere, prorupit Epiſcopus & alii, qui aderant, nomine Regni & Sacerdotii, in appellationem, inhibentes ne Cantuarienſis contra alterutrum aliquid innovaret, ponentes utrumque ſub protectione Domini Papæ uſque ad diem appellationis, quam prorogaverant in annum alterum, ſcilicet ad feſtum Sancti Martini. Londonienſis tamen ſpeciales cauſſas pro ſe poſuit, impugnans libertatem Eccleſiarum, quas Cantuarienſis habet in Epiſcopatu illius. Quo facto, direxerunt Cardinales duos Nuncios ad Cantuarienſem, qui ei proxima die poſt Feſtum Sanctæ Luciæ porrexerunt litteras, quibus continebatur ex parte ſeries horum. Et idem Archi-Epiſcopus prohibebatur ex parte Domini Papæ & Legatorum aliquid facere contra appellationem, antequàm adeatur Dominus Papa. Epiſcopi quoque duos Nuncios miſerunt. Waltherum Cantorem Saresberienſem, & Magiſtrum Jocelinum, Cancellarium Ciceſtrenſem, ut factam denunciarent appellationem, & eam coram Archi-Epiſcopo innovarent. Sed Archi-Epiſcopus Epiſcoporum Nuncios ad colloquium non admiſit, eò quòd inter alios Epiſcopi Londonienſis, quem Archi-Epiſcopus excommunicatum habet, & Cardinalibus denunciaverat, Legatione fungebantur, & quia communicaverant excommunicatis ejus: etſi in fraudem Apoſtolici mandati viderentur minus prudentibus abſoluti. Hoc enim tandem & tantùm incluſerat Dominus Papa, ut ſi eſſent in periculo mortis, abſolverentur præſtito ante juramento, quòd ſtarent mandato Domini Papæ, ſi convaleſcerent. Illi autem ſimulantes ſe in mortis periculo conſtitutos, quia oportebat eos ex mandato Domini Regis nunc transſretare, nunc in Walliam proficiſci, à quodam Epiſcopo Guallenſi, utriuſque juris prorſus aut ferè ignaro, Lanelvenſi ſcilicet, qui Monaſterium Abendoniæ, utpotè quæſtuoſius, pro Epiſcopatu receperat de manu Regis, abſolutionem impetraverunt. Et ne de mandato Domini Papæ poſſit ambigi, litteras Apoſtolicas miſit Archi-Epiſcopus Legatis, quibus diſtrictè præcipiuntur illos ſic abſolutos reponere in anteriorem excommunicationis ſententiam, niſi poſſeſſiones Archi-Epiſcopi & ſuorum, & omnia ablata cum integritate reſtituant: nullius appellationis obſtaculo Apoſtolicum hoc impediente mandatum. Receperant & alias litteras ante, quibus juſſi ſunt operam dare, ut pax ſic reformetur inter Reges, ne de eis alteruter queri poſſit, & prohibentur Angliam ingredi, vel ſe intromittere de negotiis Regni, niſi priùs pax pleniſſima Cantuarienſi Archi-Epiſcopo fuerit reformata. Cùm verò Epiſcopi ſuo & Regni nomine appellaſſent, quidam Clericus Gauſredi Cantuarienſis Archi-Diaconi vice Domini ſui appellavit, & unus Monachorum Cantuarienſium, non ad hoc tamen miſſus à fratribus ſuis, ſed ut Regis clementiam imploraret, ne ſceleroſus ille Radulphus de Brock in res Monachorum, motuo Priore, manum poſſet extendere. Archi-Epiſcopus autem reſcripſit Cardinalibus ſe ſcire, & illos non ignorare, quatenus eis obedire teneretur, & facturum, authore Deo, quod Eccleſiæ Dei noverit expedire. Nunciis quoque eorum, & ſuo plura verbis exponenda commiſit, increpans eos in pluribus ex juſtis & evidentiſſimis cauſſis. Rogavit etiam attentiùs, ut juxta mandatum Domini Papæ excommunicatos ſuos urgerent ad ſatisfactionem, vel in ſententiam anathematis revocarent. Nec antea credi poſſet, quod Papienſis facundia Collegæ ſui fidem ſubvertere valeret niſi nunc arundinea levitate & concavitate flecteretur ad auram venti, non incumbentis, ſed comminantis, ſonum excitantis, non plagam inſerentis aut ictum. Fortaſsè, ſicut hactenus credebatur, ſpiritus hominis promptus eſt, ſed deprehenſum eſt carnem eſſe infirmam. Nam de Wilhelmo, quod ab initio creditum eſt, nunc clariùs eluceſcit: quia quàm magnanimus, quàm fidelis in cauſſa Eccleſiæ Romanæ coram Frederico Papiæ inventus eſt, talis & tantus in cauſſa Eccleſiæ Anglicanæ, ſi licitum fuerit, invenietur, præſidente vel aſſidente Henrico. Ex quo Domino Cantuarienſi perſuaſum, ut iſtorum Cardinalium vel aliorum, qui

fructum

fructum Legationis exſpectent in Terra Regis Anglorum, judicio ſe nulla ratione ſubjiciat. De cætero tractatur de pace Regum. Rex Anglorum & Comes Henricus contendunt, ut alter alterum in hoc negotio poſſit aſtutia ſuperare. Sed quia nihil adhuc peperit conceptus eorum relatu dignum, verbi hujus executionem in aliud tempus credidi protelandam. Lugdunenſis Archi-Epiſcopus Eccleſiam & civitatem ſuam cum honore & lætitia omnium recepit in feſto Beati Martini. Eadem die congreſſus Federicus Ex-Auguſtus cum Mediolanenſibus, amiſſis viginti quinque militibus, in fugam verſus eſt. Dominus Papa receptis Nunciis, qui Conſtantinopolim profecti fuerant, cum muneribus & honore, & ſimiliter Legatis Regis Siculi, proſperatur in viis Domini, motam faciens Beneventi. Cùm plura innotuerint ſcitu digna, ea vobis Deo propitiante ſcribere non pigritabor. Valete interim, & ſemper.

## EPISTOLA XXVII.

*Verba Domini Cantuarienſis cum Legatis inter Giſortium & Triam.*

QUIA te ſuper ſtatu Eccleſiæ, & impetratæ Legationis eventu ſollicitum eſſe non ambigo, ad tuam & aliorum Deum timentium conſolationem hæc tibi ſuccincta brevitate cenſui præſcribenda. Noveris itaque Dominum Cantuarienſem, & nonnullos de Co-Exulibus ſuis, in octava Beati Martini inter Giſortium & Triam acceſſiſſe ad colloquium Legatorum. Cùm verò illi multa propoſuiſſent de charitate Domini Papæ & ſollicitudine noſtri, quam attentiùs gerit de laboribus ipſorum & itineris periculis, de magnitudine Principis & neceſſitate Eccleſiæ, de malitia temporis, de amore & beneficiis, quibus Dominus Rex prævenerat Cantuarienſem, & de honore quem ei ſemper exhibuit, adjecerunt etiam querelas & injurias, quibus Rex ſe læſum à Cantuarienſi conqueritur, imponens ei & inter cætera, quod ei excitaverat guerram Regis Francorum. Quærentes conſilium quomodò tantam indignationem placere poſſent: quia ſine multa humilitate, & moderatione, & exhibitione honoris noverant tantis periculis remedium adhiberi non poſſe. Cantuarienſis verò in omni humanitate, & manſuetudine ſpiritus, poſt gratiarum actionem Domino Papæ & illis debitam, reſpondit ad ſingula, rationibus veris & probabilibus querelas Regis evacnans, & injurias Eccleſiæ & damna intolerabilia patenter exponens. Et quia humilitatem, & delationem honoris ab eo exigebant, reſpondit ſe omnem humilitatem exhibiturum, & honoris & reverentiæ quantumcumque poſſet: *Salvo honore Dei, & libertate Eccleſiæ, & honeſtate perſonæ ſuæ, & poſſeſſionibus Eccleſiæ*. Et ſi eis aliquid videretur adjiciendum, aut demendum aut immutandum, rogavit ut ei conſilium darent, habens adquieſcendi propoſitum, ſalva conditione profeſſionis & ordinis. Illis autem dicentibus ſe non veniſſe ut ei, ſed ut eum conſulerent, & reconciliationis tentarent viam; item quæſitum eſt ab Archi-Epiſcopo, an in præſentia Legatorum vellet promittere obſervantiam conſuetudinum, quibus Deceſſorum ſuorum tempore Reges uſi ſunt, & ſic ſopitis omnibus querelis redire in gratiam Regis, & recipere Sedem ſuam, & adminiſtrationem, & pacem ſibi & ſuis. Ad hoc Archi-Epiſcopus reſpondit: *Nullum Deceſſorum ſuorum ab aliquo Regum ad hanc profeſſionem fuiſſe arctatum, neque ſe, Deo Authore, promiſſurum unquam ut obſervet conſuetudines, quæ Legi Dei patenter adverſantur, Sedis Apoſtolicæ convellunt privilegium, Eccleſiæ perimunt libertatem*, quas Dominus Papa Senonis in illorum & multorum præſentia condemnavit, & ipſe poſteà Domini Papæ ſecutus authoritatem, quaſdam earum cum obſervatoribus ſuis ſubjecit anathemati, ſicut in multis Conciliis Eccleſia Catholica feciſſe dignoſcitur. Item interrogatus eſt, an, ſi non confirmationem, ſaltem diſſimulationem & tolerantiam vellet repromittere, aut non facta altrinſecus aliqua mentione conſuetudinum, Sedem ſuam recipere & pacem. Reſpondit Archi-Epiſcopus, quod noſtræ gentis proverbium eſt: *Quòd taciturnus ſpiritum prætendit confitentis*. Et cùm Rex ſibi videatur in poſſeſſione conſuetudinum eſſe, & ad eas injuſtè & violenter cogat Eccleſiam, ſi ſic taciturnitate impetrata ceſſaret concurſio, authoritate maximè Legatorum interveniente, ſtatum ſibi & aliis videretur obtinuiſſe in cauſa iſta. Adjecit etiam, ſe malle perpetuò exulare, & proſcribi, & , ſi Deus ita diſpoſuit, pro juſtitiæ defenſione mori, quàm in ſalutis ſuæ diſpendium, & præjudicium Eccleſiaſticæ libertatis hanc ineat pacem. Deus enim eſt qui in tali cauſa tacere prohibet Sacerdotes, qui diſſimulantibus gehennam præparavit, ubi nulla erit diſſimulatio. Lectus eſt & libellus abominationum illarum. Et quæſitum à Cardinalibus, an à Chriſtianis talia liceat obſervari, ne dum à Paſtoribus diſſimulari. Progreſſi ſunt ad aliam quæſtionem, ſciſcitantes an vellet eorum judicio ſtare ſuper his, quæ inter ipſum & Regem vertuntur. Ille autem de cauſſæ ſe ſinceritate confidere reſpondit, & cùm ipſe & ſui, qui à tempore multo deſtituti ſunt, plenè fuerint ad omnia reſtituti, habita ratione cauſſarum, rerum, & temporis, juri libenter pariturum, & ſe nec poſſe, nec velle declinare, quin, ubi, & quando, & quomodò debebit, ſubeat judicium ejus, vel illorum, cujus, vel quorum judicio Dominns Papa eum ſtare debere decreverit. Interim ſe & ſuos ad litigandum urgeri non poſſe, nec paupertatem ſuam ad hoc ſufficere, cui etiam victualia deſunt, niſi Chriſtianiſſimi Regis Francorum vivat expenſis. Noluit enim prima facie declinare judicium, etſi aliquem eorum jure optimo poſſet habere ſuſpectum, ne cauſſam Regis juſtificare videretur, nec ſe liti immergere, antequàm ad omnia ſit reſtitutus, ut poſſit cauſſam ſufficienter inſtruere, ut quemlibet divitem Adverſarium non formidet, innitens gratiæ Dei. Procedentes hinc quæſitum eſt, an ſub eis judicibus vellet reſpondere Epiſcopis, qui contra eum appellaverant, quia præſentes erant. Archi-Epiſcopus verò memor litterarum, quibus ei præſentata eſt illa qualiſcumque, vel nulla potiùs appellatio, concepta, ut ibi perhibetur, ſub nomine omnium Comprovincialium Epiſcoporum, & Abbatum, & perſonarum Regni in Provincia Cantiæ degentium, & certus quod iſti non convenerant Rothomagum, & quàm plurimi eorum hujus fuerant appellationis ignari, & multis, qui non erant, diſplicebat, utpote juſtitiæ, quantùm in ejus Authoribus erat,

eluſio

eluſio potiùs, quàm appellatio, reſpondit ſimiliter ſuper hoc nullum Domini Papæ ſe recepiſſe mandatum, & cùm illud receperit, conſultò reſponſurum & facturum quòd ratio dictaverit. Cæterùm paupertatem ſuam & ſuorum ad itineris ſumptus & lites non eſſe idoneam, & clementiam Chriſtianiſſimi Regis hoc ſine moleſtia pati non poſſe, ut liberalitas ejus, quæ exulantes Epiſcopos decrevit humaniſſimè conſolari, eum & Coexules ſuos ſæpè & diu exhibere cogatur in domibus alienis. Nam ubi eſt copia victualium, facilius eſt procurare expenſas. Die autem ſequenti Chriſtianiſſimus Rex Legatos admittens ad colloquium, ſub religione juramenti purgavit innocentiam Domini Cantuarienſis, perhibens ei teſtimonium, quod ei conſilium ſemper dederat, ut pax ſervaretur ſalvo honore utriuſque Regis, & Populi utrimque debita quiete gauderent. Rogavit Archi-Epiſcopus Legatos, ut aliquod Eccleſiæ conſilium darent, & ſi alicubi excederet, rectiorem oſtenderent viam. Illi autem zelum quem habet in Domino approbantes, ei compaſſi ſunt, ſed de propoſito ejus non dixerunt aliquid immutandum. Sic data benedictione ab invicem diſceſſerunt, & ſtatum eſt, & authore Deo ſtabitur in finibus iſtis, donec Eccleſia convaleſcat, & perſecutores ejus aut convertantur, aut pereant. Illa rogavit pro te, & rogare non ceſſat, ut non deficiat fides tua, & tu, quandocumque opportunitas fuerit, converſus ad illos, confirma fratres tuos. Hæc illis oſtendes, ad quos miſſus es. Lapſos erige, ſtantes robora, ut firmi ſint. Plures enim ſunt patroni & defenſores Eccleſiæ, quàm impugnatores. Eam non deſeret in tribulatione, qui pro liberatione ejus poſuit animam ſuam. Cauſſam Sancti non deſerent, pro qua veriti non ſunt ſanguinem ſuum dare. Hanc omnium cæleſtium virtutum tuetur exercitus: & majeſtas, quæ Satanam conterit ſub pedibus ſuis, de membris ejus, miniſtris nequitiæ, ut ſpes fidelium eſt, & promiſſio patrum, citò, facilè, & feliciter triumphabit.

## EPISTOLA XXVIII.

Alexandro Papæ Wilhelmus & Otto Cardinales.

*Beatiſſimo Patri ac Domino, Dei gratia Summo Pontifici, Wilhelmus & Otto, eadem gratia Cardinales, ſalutem & ſubjectionis obſequia, tam devota, quàm debita.*

VENIENTES ad terram illuſtriſſimi Regis Anglorum controverſiam, quæ inter ipſum & Cantuarienſem vertitur, vehementiùs quàm mallemus, invenimus aggravatam. Aſſerebat enim Rex, & ſuorum pars melior, quod idem Archi-Epiſcopus ſereniſſimum Regem Francorum in eum graviter incitaverat, & Comitem Flandrenſem, conſanguineum ſuum, qui nullum priùs gerebat rancorem, ad ipſum ſubitò diffidandum, & guerram pro poſſe faciendam induxerat, ſicut ſibi pro certo conſtabat, & evidentibus parebat indiciis. Siquidem cùm idem Comes ab ipſo Rege amicabiliter diſceſſiſſet, Archi-Epiſcopus in propria perſona ad loca guerrarum accedens, tam Regem Franciæ, quàm memoratum comitem ad guerram pro viribus incitavit. Cùm igitur apud Cadomum primo jam dicti Regis Angliæ colloquio frueremur, Paternitatis veſtræ litteras, ſicut decuit, manibus Regi reddidimus, quibus diligenter conſideratis & perlectis in medio cùm ab aliis, quas pro eodem negotio priùs à vobis receperat, minus continentes, & aliquatenùs diſſentientes viderentur, Rex incepit indignatione peruri, & eò graviùs, quod ſe procul dubio ſcire dicebat præfatum Archi-Epiſcopum, poſtquàm à vobis divertimus, litteras recepiſſe, quibus à noſtro penitus fuerat exſcriptus judicio, ut in nullo cogeretur ante nos reſpondere. Affirmabat inſuper, quod ea, quæ vobis de antiquis conſuetudinibus Angliæ fuerant intimata, falſitati potiùs ſubjacebant, quàm veritati poſſent inniti: quod utique viva voce atteſtabantur Epiſcopi. Offerebat etiam, quod ſi quæ tempore ſuo conſuetudines in Regno Angliæ viderentur adjectæ, quæ Statutis Eccleſiaſticis obviarent, veſtro libenter arbitrio in irritum revocaret. Nos verò Archi-Epiſcopis, Epiſcopis, & Abbatibus terræ ſuæ nobis adjunctis, cum omni diligentia ſtuduimus facere, ne Rex nobis ſpem pacis omninò ſubtraheret, ſed ad id potiùs ſe permitteret inclinari, ut cum Archi-Epiſcopo tam de pace, quàm de judicio loqueremur. Sic proprios Clericos noſtros ad eum cum litteris dirigentes, certum ſibi locum & tutum indiximus, ubi in Feſto Sancti Martini ſecum poſſemus commiſcere ſermonem. Ipſe tamen quaſdam excuſationes prætendens, diem Feſti tranſtulit in Octavas, quod utique in cor Regis altiùs quàm crederemus adſcendit. Cùm autem ſæpè dictus Archi-Epiſcopus, licèt nos ei offerremus ducatum, in exitu Terræ Regis Angliæ versùs Franciam nullatenùs nobis vellet occurrere, nos ſibi deferre cupientes in terram Regis Franciæ ad locum, quem ipſe mandavit, acceſſimus, ne per nos ſtaret, quòd in ſuum debeat redundare profectum. Cùmque jam nunciatum eſſet colloquium, in primis ei cum multa ſedulitate cœpimus perſuadere, & attentiùs exhortari, quatenus erga Dominum Regem, quippe qui multa in eum congeſſerat beneficia, eam humilitatis oſtenderet ſpeciem, quæ nobis opportunam quærendæ pacis materiam miniſtraret; ad hæc autem ipſe cum ſuis in parte ſecedens, habito tandem conſilio nobis propoſuit, quòd ſe ſatis apud Regem humiliaret, ſalvo honore Dei, & Eccleſiæ libertate ſalva, & etiam honeſtate perſonæ ſuæ, & poſſeſſionibus Eccleſiarum, & amplius ſua, & ſuorum ſalva juſtitia. Quibus taliter enumeratis, nos ei diligentiùs ſuadentes, quod neceſſarium erat ad ſpecialia deſcendere, cùm ipſe nec certum aliquid nec ſpeciale proferret, ſubſequenter ab eo quæſivimus, utrùm ſuper rationibus, quæ veſtris erant litteris annotatæ, noſtrum vellet ſubire judicium, ſicut Rex & Epiſcopi priùs promiſerant ſe facturos. Ad quod ipſe nobis quærentibus in promptu reſpondit ſe non à vobis inde recepiſſe mandatum: ſed ſi priùs ipſe cum omnibus ſuis integrè reſtitueretur, tunc ſecundùm quod ab Apoſtolica Sede reciperet in mandatis, in hac parte procederet. Sic ergò à colloquio redeuntes, cùm verba ipſius nec ad judicium provenirent, nec ad concordiam, nec aliqua ratione vellet cauſſam intrare, ea quæ nobis innotuerant, Regi manifeſtare curavimus, plura ſiquidem prout docuit reticentes, & temperantes audita. Nobis itaque locutioni finem facientibus, Rex & magni viri,

viri, qui ſecum aderant, cæperunt aſſerere, quòd eſſet deinceps abſolutus, ex quo Archi-Epiſcopus recuſabat judicium. Cùm ergò poſt multam Regis turbationem Archi-Epiſcopi, Epiſcopi, & Abbates Regni Angliæ cum non paucis pariter Clericis à nobis inſtanter perquirerent, utrum prænotatum Archi-Epiſcopum ſeu ex aliquo ſpeciali mandato, ſeu ratione Legationis ad judicium poſſemus diſtingere, & in hac parte nobis facultatem deeſſe cognoſcerent, timentes ne prætactus Archi-Epiſcopus abjecto judiciario ordine, ſicut alia vice fecerat, aliquibus Regni perſonis gravamen inferret, quoniam noſtra ſibi taliter inutilis erat præſentia, & ad tutelam contra Epiſcopum minùs ſufficiens, unanimi ſumpto conſilio ad veſtram pariter audientiam appellarunt, appellationi terminum præfigentes in hyemali Feſto Sancti Martini, interim ſe, & ſua ſub Apoſtolica protectione ponentes, & quaſlibet Regni perſonas, nec non & univerſum Regnum ſub ejuſdem appellationis includentes Edicto. Denique nos negotium iſtud in maximum Eccleſiæ detrimentum vergere cognoſcentes, ſupradicto Archi-Epiſcopo authoritate veſtra & noſtra prohibendo mandavimus, ne de cætero, tum quia veſtris erat inhibitum litteris, tum quia ſolemniter fuerat appellatum, in præſcriptum Regnum, vel perſonas, vel Eccleſias Regni aliquid gravaminis attentaret. Apoſtolicæ itaque circumſpectionis erit attentiùs providere, ne idem negotium in grave damnum Eccleſiæ vertatur, ſicut hi, qui attendunt profectus Eccleſiæ, verentur & timent.

## EPISTOLA XXIX.

Thomæ Cantuarienſi Archiepiſcopo Wilhelmus & Otto Cardinales.

*Venerabili & dilectiſſimo Fratri Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo........ Cardinales Salutem.*

INNOTUIT Regi, quid ſuper concordia, quid etiam ſuper cauſa, ſi contra vos agere vellet, reſpondiſtis, & cùm priùs ſatis, ſicut ajebat, ex præcedentibus actibus veſtris, & ſupra quam ſatis fuiſſet commotus, amplioti & vehementiori fuit nunc indignatione permotus, veſtri cordis altitudinem & Domini Papæ injuriam erga ipſum indubitanter accuſans. Epiſcopi verò, & Abbates Regni Anglorum audientes, quia vos nihil cum eis agere, neque noſtro judicio vos ſupponere velletis, in noſtra præſentia litteras Domini Papæ, quibus vobis mandaſſe ſe dicit, ne vos Regnum Anglorum interdicto ſupponatis, coram perlegerunt. Requiſierunt etiam à nobis, ſi ab utroque noſtrum, vel altero accepta Legatione in Anglia poſſent à veſtis gravaminibus defendi. Cùm autem reſpondiſſemus, nos de negotiis Regni Anglorum nullatenus habere poteſtatem, ibidem in continenti, tam pro ſe ipſis, quam pro toto Regno ad Dominum Papam appellaverunt, & in protectione Domini Papæ, & noſtra ſe ipſos, & Regnum ponentes, diem quoque ad feſtum Sancti Martini conſtituentes. Unde mandamus dilectioni veſtræ, & ex parte Domini Papæ & noſtra præcipimus, quatenus deferentes Appellationi prædictæ, inhibitionem etiam, quam Dominus Papa ſe vobis feciſſe teſtatur, attendentes, nullum interdictum, nullam excommunicationem in Regno Anglorum intendatis, quouſque Apoſtolica præſentia adeatur, & quid Domino Papæ, & Romanæ Eccleſiæ ſuper his placeat, agnoſcatur. Ipſi quoque Epiſcopi & Abbates Nuncios proprios ad vos tranſmittunt, qui appellationem in noſtra præſentia factam, & diem vobis denuncient.

## EPISTOLA XXX.

*Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.*

MISERIARUM cumulus, & dolorum acerbitas noſtrum, & Coexulantium nobis corda perculerat, & Chriſtianiſſimum Regem & Optimates Regni Francorum compaſſione Eccleſiæ, datæ, ut videbatur in adventu Joannis de Oxeneford, in manus eorum, qui quærunt animam ejus, ut auferant eam, graviſſimo læſerat ſcandalo, ut exulceratus animus quereretur fidem, & veritatem ſublatas eſſe de terra. Sed quòd pietati veſtræ retribuat Pater miſericordiarum, Sanctiſſime Judex, amantiſſime Pater, & Eccleſiæ Dei fideliſſime Cuſtos, ſecundùm multitudinem dolorum in cordibus noſtris conſolationes veſtræ lætificaverunt animas noſtras. Jam enim ſpe ſalvi facti ſumus, & Chriſtianiſſimus Rex, & Regnum ejus, Apoſtolatui veſtro, quem Deus optimum faciat, & in tempora longa protendat, innumeras agentes gratias, totam indignationem ſuam retorquent in illos, qui ſe de Majeſtate veſtra juramentis ſuis triumphaſſe gloriabantur. Rex enim ipſe, poſtquàm dignationis veſtræ excuſatorias recepit litteras, prudentiæ, juſtitiæ, Sanctitatis, & Beatitudinis veſtræ gloriam prædicat & extollit, & malitiam & fraudes eorum, qui falſis tumoribus ſcandalizaverant Eccleſiam Gallicanam, obloquentibus gaudenter exponit, & interdum invitis adverſæ partis, ſi fortè adſunt, ingerit auribus. Ampliùs tamen lætatus eſt poſt veſtrorum colloquium Legatorum, quos reverenter admittens, ab eis, ſicut ipſe fatetur, didicit illos non veniſſe, ut libertati Eccleſiæ præjudicent aut nobis, ſed componant inter Regem Angliæ, & nos, & ſi fieri poteſt, inter ipſum & Eccleſiam faciant pacem. Et utinam Deo authore proſperentur in via iſta, in qua nos promptiſſimos ad honorem Dei, & libertatem Eccleſiæ habebunt adjutores. Et vocati ab eis ad colloquium ad diem decimam in terrarum confiniis, cùm tunc, ut ex conſcientia loquamur, non niſi tres equos in domo noſtra haberemus, obtinuimus nobis adjici ſeptem dies, quibus Coexules noſtros, qui miſerabiliter diſperſi ſunt, poſſemus convocare, utpotè neceſſarios ad ſolatium itineris peragendi, & conſilium verbi tractandi. Quibus vix tam brevi termino, & tanta rerum penuria convenire valentibus, in octava Beati Martini Dominis veſtris Legatis occurrimus inter Giſortium & Triam, Chriſtianiſſimo Rege, deſtinatis de hoc Miniſtris, quod ei in miſericordia verbi retribuat Deus, nos & proſcriptos Chriſti Coexules noſtros undique confluentes, liberaliter & benigniſſimè exhibente. Et ſicut vobis ab aliquibus intimatum eſt, perſecutores noſtri

noſtri ſedulò procurant, ut itineribus & ſumptibus vexemur, & expenſarum onere, & tædio, Regi Francorum, qui nobis inter alios pauperes Chriſti eleemoſynam erogat, oneroſi reddamur & odioſi. Viderentur enim magnum malitiæ ſuæ recepiſſe compendium, ſi nos exturbare poſſent de habitaculo cælitùs præparato, & præriperent ſolatium eleemoſynæ Principis, ſicut excuſſerunt ſubſidium ordinis Ciſtercienſis. Venit cum Dominis noſtris ſolus Archi-Epiſcopus Rothomagenſis, Epiſcopis & Abbatibus Provinciæ noſtræ, quos Rex evocaſſe voluerat, retentis Rothomagi. Propoſuerunt ergo nobis ab initio duritiam Regis, malitiam temporis, neceſſitates & calamitates Eccleſiæ, quæ ferè ubique terrarum, excepta Francia, impugnatur, & vix tolerabilibus colliditur procellis, adjicientes multa de magnitudine Principis & potentia, de amore & honore, quem Eccleſiæ Romanæ exhibuit, de familiaritate, & gratia, & beneficiis, quæ in nos exercuit, exaggerantes etiam querelas & injurias, quibus ſe à nobis & noſtris læſum eſſe conqueritur, dicens quòd ei procuravimus guerram Regis Franciæ, & Comitis Flandrenſis. Suaſerunt, ut multa humilitate, & plenæ devotionis & moderationis exhibitione ſtuderemus placare indignationem ejus, ſi fortè aliqua ratione poſſet tanta feritas manſueſcere, & immoderata aſperitas mitigari. Quæſierunt & conſilium à nobis, qui eum conſuevimus noſſe pleniùs, qualiter poſſent illius duritiam emollire. Nam & ad illos ſe exhibuit duriorem, ex quo didicit, quod non licebat eis, juxta promiſſiones Joannis de Oxeneford, in nos pro voluntate ejus contra Deum & jura omnia condemnationis ferre ſententiam. Quid autem Epiſcopis ſuis audientibus dixerit, verbo Nuntii, Deo propitiante, quàm ſcripto commodiùs intimabitur auribus veſtris. Nos verò gratias agentes dignationi veſtræ, quæ à Deo de pace Eccleſiæ & noſtra, quæ eſt gloria Dei & veſtra, ſollicitatur, ſuſpiciones, quibus nos Rex notare molitur, rationibus veris, & probabilibus evacuavimus, & ipſe Rex Franciæ die ſequenti, quatenùs ad ipſum ſpectat, in præſentia Cardinalium ſub religione juramenti purgavit innocentiam noſtram, quæ ſicut Imperator cordium & judex novit, ab hac culpa immunis eſt. Neque enim adeò hebetes ſumus, & tardiores ad credendum Legi, Prophetis, & Evangelio, ut in articulo tantæ neceſſitatis relictis ſpiritualibus telis, & munimentis Apoſtolicæ diſciplinæ, carnalia credamus arma, præſertim Sacerdotibus, corripienda. Novimus enim non eſſe in principibus confidendum, & quod maledictus eſt, qui ponit carnem brachium ſuum. Et ne tale quid de nobis probabiliter fingi poſſet, à colloquio Regis nos ipſos diu ſuſpendimus, donec tandem ab ipſo evocati accederemus, ut ei præſentaremus excuſationis noſtræ litteras, & Domino Ottoni Legato, qui ob hanc cauſſam nobis Papia Clericum ſuum miſerat, impetraremus tranſitum & conductum. Habebat enim Rex Angliæ quod impetraverat: tum quia meminerat, ut dicit, ſe alia vice læſum ab eis, quando vos nuper in Patrem & Dominum receperat, tum quia glorificationem Joannis de Oxeneford, & ſimilium moleſtiſſimè audiebat. Excuſatione autem noſtra gratanter admiſſa, & tranſitu impetrato reverſi ſumus ad habitatiunculam paupertatis noſtræ, in patientia præſtolantes ſalutare Domini. Et quia humilitatum & moderationis exhibitionem, quibus tantus Princeps placaretur, à nobis Domini veſtri Legati exigebant, reſpondimus nos libentiſſimè, & devotiſſimè ei tanquàm Domino & Regi noſtro omnem humilitatem, & obſequium, & devotionem ad illorum conſilium exhibituros, ſalvo honore Dei, & Apoſtolicæ Sedis, & libertate Eccleſiæ, & honeſtate perſonæ noſtræ, & poſſeſſionibus Eccleſiarum. Et ſi eis videretur aliquid adjiciendum his, aut demendum, aut immutandum, rogavimus ut dicerent nobis: quia in noſtra voluntate erat illis obtemperare, quatenus conditionis & profeſſionis noſtræ neceſſitas pateretur. Dicentes autem ſe ſuper hoc certum non habere conſilium, nec veniſſe tunc ut nobis, ſed ut nos conſulerent, tentando, quæſierunt, ut verbis Domini Wilhelmi utamur, quia non ſumus meliores, quam Patres noſtri, an vellemus in præſentia eorum Regi promittere nos obſervaturos omnes conſuetudines, quibus uſi fuerant anteceſſores ejus temporibus deceſſorum noſtrorum, & ita ſopitis hinc inde querelis omnibus, ſi tamen hoc impetrare poſſent, quod facilè non credebant, recipere ſedem noſtram, & redire in gratiam ejus. Nos verò reſpondimus neminem deceſſorum ad hanc profeſſionem ab aliquo Regum fuiſſe arctatum, neque nos Deo authore unquàm profitebimur obſervantiam illarum conſuetudinum, quæ Eccleſiæ Dei perimunt libertatem, Sedis Apoſtolicæ convellunt Privilegium, & Legi Dei patenter adverſantur, à quibus nos Senonis in eorum, & multorum præſentia per veſtram miſericordiam abſolviſtis. Adjecto, quod à memoria noſtra Deo miſerante non excidet verbum Apoſtolico ore dignum, quia ante deberemus cervices ſpiculatori feriendas exponere, quàm talibus pravitatibus conſentire, & turpi commercio rerum temporalium, aut aviditate vivendi curam ſic relinquere Paſtoralem. Lectæ ſunt in præſentia eorum reprobæ illæ conſuetudines, quarum aliquas condemnaveramus, immò & antè nos ab initio cum obſervatoribus ſuis Catholica Eccleſia in multis *Conciliis* anathemate condemnavit. Quæſivimus ergo, an non modò eas obſervare, ſed etiam diſſimulare *liceat* Sacerdoti ſine periculo Ordinis & ſalutis. Ad hæc adjecimus nos Regi feciſſe fidelitatem ſalvo ordine noſtro, & eam ei ſervabimus, ita quòd fidem Deo debitam irritam non faciamus. Intulit ergo unus, quem abinitio, ut ſcitis, habuimus, & debuimus habere ſuſpectum, quòd meliùs eſſet nobis omninò cedere, quàm Eccleſiam ſic vexari. Et circa hoc ſuaſorii ſermones multiplicati ſunt, quos viva vox commodiùs referet. Retulimus itaque inferenti, quod ob hanc cauſam non cedemus, quia & exemplo pernicioſum eſſet, & proficeret in ruinam Ecleſiæ libertatis, & fortaſſe in Fidei Chriſtianæ diſpendium. Quis enim auderet mutire de cætero? Quis paſtoribus ſimili modo cedentibus adſcendet ex adverſo, ut ſe murum opponat pro Domo Iſrael? Addidimus nec vos, nec Apoſtolicos viros Eccleſiam Dei talibus exemplis informaſſe. Nonne paſtoribus fugientibus, ſicut Hiſtoriarum fide celebre eſt, tota Ægyptus ad idolatriam redit, ubi ab initio maximè Religio vigebat? Hinc aliò progreſſi quæſierunt, an illorum vellemus

mus ſtare judicio ſuper his, quæ vertuntur inter nos & Regem. Et quidem ſi refugeremus judicium, cauſſam Regis juſtificare videremur, & noſtra fortaſſe apud pleroſque læderetur opinio, cùm tamen illum, qui adverſarius exſtitit, non debeamus, ſi placet, habere judicem, nec alicubi ad hoc tuti eſſe poſſimus, niſi in præſentia veſtra. Noſtra ſiquidem & noſtrorum proſcriptione, & aliorum vexatione, & damnis ſic Rex ille terruit & territat univerſos, ut nullus, eo ſciente, audeat noſtri meminiſſe in bonum. Habita omnium contemplatione ſic temperavimus reſponſionem, ut nec diceremus nos detrectare judicium, nec tam diſcriminoſo nos immergeremus litigio. Diximus enim nos & noſtros ſede, adminiſtratione, & bonis omnibus ſpoliatos, cùm ad omnia fuerimus reſtituti, libenter, ubi, & quandò debebimus, veſtrum, aut cujus, aut quorum de mandato veſtro oportuerit judicium ſubituros. Juſtitiam enim nec volumus nec poſſumus declinare. Interim nulla nos ad litigandum ratione compelli, nec paupertatem noſtram ad hoc ſufficere, nec liberalitatem ſereniſſimi Regis ſine moleſtia ad hoc poſſe pretendi, ut nos & coexulantes pauperes Chriſti nummis ſuis, quibus ad præſens indiget, exibeat diu in domibus alienis. Nam ubi victualibus abundat, expenſæ noſtræ faciliùs tolerantur. Proceſſerunt ad tertiam quæſtionem ſciſcitantes, an Epiſcoporum, qui appellaverant contra nos, litem ſub eis judicibus vellemus excipere, ſed reſpondimus nos veſtrum ſuper hoc non recepiſſe mandatum, nec inopiam noſtram ad tantos ſumptus, & lites eſſe idoneam. Hoc autem agebatur ab adverſariis noſtris, ſicut didicimus ab his, quos res latere non poterat, ut ſub quacumque occaſione noſtram poſſent in præſentia Legatorum notare perſonam, & ſic quamcumque læſionem ingerere. Conjiciunt enim, quòd nullus provincialium nobis auderet aſſiſtere contra Regem, & ſic viderentur noſtram procuraſſe ruinam. Rex autem ſolos illos evocavit, qui nobis ab initio hujus turbinis adverſantes, incentores tantæ malitiæ eſſe noſcuntur, videlicet Eboracenſem Archi-Epiſcopum, & Epiſcopos Londonienſem, & Ciceſtrenſem, accito cum eis & Vigornenſi, ut velamento ejus aliorum malitia pallietur. Cæterùm, ſicut veſtra poteſt meminiſſe diſcretio, iſti, qui nunc Regis voluntati acclamant præ cæteris, & ſicut publicè notum eſt, ſitiunt ſanguinem noſtrum, litteris ſuis in petitione pallii noſtri & electionis formam, & perſonam noſtram multis laudum præconiis extulerunt. Nunc autem veritati contradicentes & ſibi, ſe ipſos mentiendi & adulandi audacia contemptibiles reddiderunt, dum ad nutum Principis, velut ſervi comici, modò ajunt, modò negant. Hi ſunt, Pater, qui dant cornua peccatori, & ſi non ſatis inſanit, inſtigant illum, ſubjicientes pulvinar cubito, & caput vitiis languidum in cervicalis mollitie faciunt obdormire. Cùm itaque etiam illi, qui debebant eſſe columnæ Eccleſiæ, conſilio, auxilio, auctoritate, obſequiis, & ſumptibus contra eam & nos animent, & arment Divinæ Legis & parvitatis noſtræ perſecutores, non eſt nobis tutum aut poſſibile ſubire judicium, niſi in præſentia Sanctitatis veſtræ, & ſub veſtro ipſius examine. Licèt enim de ſinceritate alterius Legatorum ſperare debeat Eccleſia, & nos de eo confidamus, præſertim in his quæ Dei ſunt, tamen non eſt homo præter vos, cui hanc cauſſam Domini committere audeamus. Alterum verò Legatum talem faciat Deus, qualem ſaluti ſuæ eſſe expedit, & qualem eſſe decet Romanæ Eccleſiæ Presbyterum Cardinalem. Veremur autem, ne contingat, quod, ſi reminiſci placet, prænovimus eventurum, ſi fortè prudentiam, eloquentiam, & authoritatem Domini Wilhelmi cum poteſtate & voluntate dura Regis Angliæ accideret convenire. Veremur, ne tales nobis formato conſilio porrigantur petitiones, quarum nobis moleſtus ſit auditus, effectus impoſſibilis, aut diſplicens Deo, & mundo odioſus. Et quia vobis omnium Eccleſiarum ſollicitudo incumbit, circumferre, ſi placet, oculos, in Occidentem attendite, & videte qualiter ibi tractetur Eccleſia; indicet vobis Dominus Otto, quem ſpiritu Dei agi credimus, quid viderit & cognoverit de Eccleſia & Provincia Turonenſium, quid de Anglicana audierit, quid expertus ſit in Nortmannia, & credimus vos dicturos cum lachrymis: *Quia non eſt dolor, ſicut dolor iſte*. Ut enim de Cantuarienſi & Turonenſi Eccleſiis taceamus, quas tractat, ut audiſtis, & utinam pleniùs ſciretis, ſeptem Epiſcopatus vacantes, in Provincia noſtra & Rothomagenſi, jam à multo tempore tenet in manu ſua, nec aliquos ibi patitur ordinari paſtores. Clerus Regni datus eſt ſatellitibus ſuis in conculcationem & prædam. Si iſta, Pater optime, diſſimulamus, quid in die judicii reſpondebimus Chriſto? Quis Anti-Chriſto reſiſtet venienti, ſi tantam patientiam vitiorum & criminum jam accommodamus præambulis ejus? Talibus enim diſſimulationibus inſoleſcunt poteſtates, Reges Gentium tranſeunt in tyrannos, ut Eccleſiæ nullum jus, nullum privilegium, niſi de eorum arbitrio cenſeant relinquendum. Sed beatus, qui tenet, & allidit parvulos ad petram. Nam ſi Judas ex mandato Legis non exterminat Chananæum, ei in hoſtem & ſtimulum perpetuò coaleſcit. Confortare, Pater, & eſto robuſtus, plures nobiſcum ſunt, quàm cum illis. Contrivit Dominus malleum impiorum Fredericum, percuſſurus & alios in brevi, niſi reſipiſcant, & cum Eccleſia Dei pacem habeant. Et ut tandem faciamus finem, veſtri oris dumtaxat expectamus judicium, aut illius qui ſpiritum principum auferre conſuevit, & liberare pauperem à potente. Nunciorum vox plura ſupplebit, quæ ſcripto non credidimus committenda. Hoc certum habeat veſtra ſerenitas, quia, ſi voluiſſemus à principio pravis conſuetudinibus adquieſcere, non eſſet alicujus Cardinalis, immò nec hominis alicujus neceſſarius interventus. Fruſtrà quoque nobis, authore Domino, Siculorum aut Hungarorum proponuntur exempla, quæ nos in die judicii minimè excuſarent, ſi tyrannorum barbariem præferremus Apoſtolicis inſtitutis, & ſæcularium inſolentiam poteſtatum crederemus potiùs formam eſſe vivendi, quàm teſtamentum æternum, confirmatum ſanguine & morte Filii Dei. Ut igitur prædicta omnia ſine lachrymabili concludam, attendat Sanctitas veſtra, ſi iſte debet eſſe fructus laboris, & operis, ac exilii noſtri, ut judicemur nudi, miſeri, privati omnibus bonis, ac ſubeamus cauſarum anguſtias, eò quòd auſi ſumus nos opponere ferociſſimo oppreſſori Eccleſiæ in defenſionem libertatis ipſius, qui exſpectabamus

bamus in dies de deſolatione noſtra ſolatium, de exacta miſeria gaudium, de injuria Chriſti dignam à Deo, & à vobis in oppreſſores Eccleſiæ ultionem. Nonne ſufficere poterat his, qui quærunt animas noſtras, quod quoſdam morte affecerunt ex noſtris; paupertas quoque & calamitas noſtra, in qua vix agimus vitam, alienis eleemoſynis viventes, niſi authoritate Legationis iſtius, quæ nunquàm fuiſſet, trahantur & protrahantur per annos & annos, à dolore in dolorem, à miſeria in confuſionem; jus etiam noſtrum & juſtitia convertatur in ruinam noſtram & miſerorum noſtrorum? Deus bone, quis erit hujus doloris finis? Exurge Deus, judica cauſſam tuam, vindica ſanguinem ſervorum tuorum, qui nequiter extincti ſunt, & aliorum, qui intolerabiliter afflicti deficiunt, cùm ſit nemo, qui de manu inimicorum noſtrorum præter Dominum Papam, & perpaucos ſecum, velit nos eripere. Vivat, & valeat Sanctitas veſtra in tempora longa, ut vivamus & convaleſcamus nos, & miſeri noſtri.

## EPISTOLA XXXI.

*Joanni Pictavienſi Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.*

REGNORUM colliſiones, & terræ motus magni, imminentium periculorum exitus me calamum ſuſpendere diutiùs coegerunt, & commodiora ſcribendi tempora expectare. Bellici namque tumultus æſtate ferè tota ferventes, intermeandi facultatem litterarum portitoribus præcluſerunt, & in Urbe Remenſi orta ſeditio ſic turbavit Provinciam, ut vix tutum fuerit ingredi aut egredi civitatem. Conſpiraverant enim Cives de Clericorum conſilio, & auxilio militum nitentes, contra Archi-Epiſcopum, qui novas quaſdam, indebitas, & intolerabiles ſervitutes volebat imponere civitati, & Eccleſiarum turres & domos munitiores occupantes, officialibus & amicis Archi-Epiſcopi ejectis ab urbe, multas ei injurias intulerunt. Et primò quidem ei omnem humilitatem exhibuerant, parati duo millia librarum, ſicut multi teſtantur, conferre in ærarium ejus, dummodò eos jure tractaret, & legibus vivere pateretur, quibus civitas continuè uſa eſt à tempore Remigii Francorum Apoſtoli. Adierant etiam Chriſtianiſſimum Regem, ſed nec per eum rigorem Archi-Epiſcopi flectere potuerunt. Confugerunt itaque ad Comitem Henricum, & ex ejus conſilio ceſſerunt Regi, quem Archi-Epiſcopus adduxerat, ut in brachio ejus contereret civitatem. Rex autem dolens, ſed tamen Fratris ſatisfaciens voluntati, circiter quinquaginta domos dirui fecit, & receſſit. Cives verò die tertia redierunt, & in ultionem dirutarum domuum, funditùs everterunt domos militum faventium Archi-Epiſcopo, vice Domini ſcilicet ſui, & alterius, qui in urbe geſſerat præfecturam. Unde motus Archi-Epiſcopus Comitis Flandrenſis imploravit auxilium, eumque cum mille militibus adduxit Remos, ut Cives perirent in ore gladii, aut redimendi & torquendi conjicerentur in vincula. Sed illi præſentientes adventum Comitis, iteratò ceſſerunt, ſic evacuantes urbem, ut Flandrenſes inedia confecti vix unius diei & noctis moram potuerint ſuſtinere. Et quia Archi-Epiſcopus in receſſu eorum Cives ad propria redituros non dubitabat, per Comitem Robertum Fratrem ſuum, ignaris Flandrenſibus, cum eis pacem fecit, acceptis quinquaginta libris in recompenſatione damnorum, quæ ut multiplices injurias & contumelias taceam, in quadruplum excreverant, concedens ut de cætero legibus utantur antiquis. Sic itaque damnoſam & ignominioſam cum Civibus faciens pacem, adhuc cum Clero exercet inimicitias, & ſe juri offerentes vexat Eccleſias. Hæc apud nos. Cæterùm ad partes veſtras accepimus veniſſe Legatos, de quibus adhuc incertum eſt, quid nobis ſperari oportet, quid timeri. Hoc autem certiſſimè conſtat, quòd Dominus Cantuarienſis judicium Cardinalis ad vincula non ſubire diſpoſuit, multis, ut puto, & juſtis ſuſpicionibus motus, quia manifeſtus adverſarius ejus hactenus exſtitit. Sed an expediat adeò manifeſtè ſuſpicionis ei cauſas exponere, non ſatis liquet. Nam Archi-Epiſcopus, ut audio, ei jam reſcripſit contra meum & quorundam aliorum conſilia, quòd ſe illius judicio non ſupponet, nec tenetur ſupponere, & plura congeſſit, quibus animum hominis exaſperaſſe poteſt, cùm ego potiùs eum crederem verbis blandioribus demulcendum, & retinendum in amicitia, donec ipſum adverſarium eſſe convincant opera ejus. Pacem verò, ad honorem Eccleſiæ Dei & ſuum, libenter recipiet per manus Legatorum, ſed an ad colloquia eorum acceſſurus ſit, niſi reſtituantur ablata, unde ſe & ſuos valeat exhibere, nondum habeo exploratum. Certò autem certius eſt, quòd niſi componatur per eos, nullam citra reſtitutionem ingredietur cauſſam, cùm illata ſibi injuria & violentia lippis & tonſoribus nota ſit. Sed nec aliquem ſuorum mittet, donec intermeantibus eundi & redeundi ſecuritas procuretur. Et quoniam conditionis noſtræ calculus in adventu eorum videtur aliquantulùm immutatus, precor attentiùs, ut mihi per Latorem præſentium reſcribatis, qualiter ad indemnitatem conſcientiæ & famæ me verſari oporteat. Nam ſi de juramentis agitur, quæ Dominus Rex à nobis exigere conſuevit, rogo Deum meum, ut ante mihi mortem miſericorditer largiatur, quàm conſcientiam & famam juramentis talibus maculare.

## EPISTOLA XXXII.

*Idem Magiſtro Lombardo.*

OBLIGATIONIS inter nos contractæ non immemor, quæ in Regum colloquio geſta ſunt, quanta poſſum brevitate perſtringo, & quem fructum ibi conſecutus ſit Dominus Cantuarienſis, quem, ut noſtis, demandato Regis Angliæ illuc Flandriæ traxerat Comes. Cùm ad loca deſtinata ad colloquia Reges accederent, Eudo Britonum Comes, & Rolandus Dinanienſis, multas & graves de Rege Angliæ apud Regem Chriſtianiſſimum querelas depoſuerunt. Sed Eudo ſpecialiter deploravit, quòd filiam ejus virginem, quam illi pacis obſidem dederat, imprægnavit ut proditor, ut adulter, ut inceſtus. Rex enim & uxor Eudonis de duabus ſororibus nati ſunt. Pictavienſes videlicet, Engoliſmenſes, & Marchiæ Comes, & Vice-Comes Tuacenſis, & Robertus Deſilli, & Gaufredus de Liziniaco, & Hemericus de Rancone,

& Abbas

& Abbas Carroſu exegerunt, ut eis reſarcirentur damna, quæ Rex Angliæ & ſui poſt treguam illis intulerant. Abbas enim Monaſterium ſuum ad jus Regis Franciæ à tempore Caroli Magni, qui illud fundavit, pertinere dicebat. Poſt multas autem diſcrepationes hinc inde habitas, promiſit Rex Angliæ ſe Pictavienſibus ablata redditurum, ſed Monaſterio nequaquàm, quia ſuum erat & Domini Papæ. Tandem tamen dixit ſe non pro jure Regis Francorum, ſed pro amore Dei, & Comitis Flandriæ, & Domini Wilhelmi Cardinalis, Abbati reſtiturum, ſi quid de ſuo habuerat. Rex verò Francorum, cùm audiſſet ibi Cardinalem eſſe in conſilio Regis Angliç motus eſt dicens, ſe non meruiſſe ab Eccleſia Romana, ut Cardinalis, ſicut ſemper hactenus fecerat, foveret hoſtes ſuos, & ſe non recepturum hac vice quidquam pro amore Comitis vel Cardinalis, ſed pro jure ſuo, ſi Rex Angliæ vellet. Quod cùm ille refutaſſet, omninò ſubmonuit eum Rex Franciæ per fidem qua ſe obligaverat, ut accederet ad fluvium, ubi ex condicto colloquium eſſe debuit, à quo per duos dies remotus manſerat duarum ſpatio leucarum, ſed ille non adquievit. Rex verò Francorum, cùm ferè uſque ad veſperam exſpectaſſet, tranſivit flumen, & ex altera parte reſidens lavit manus ſuas, & bibit coram omnibus proteſtatus ſe fidem pactionis impleviſſe, & ſic dimiſit Comitem Flandrenſem, & alios proceres, exſpectans ibi cum paucis uſque ad crepuſculum. Miſerat autem ad alium Regem Nuncios, qui illum ſummonerent, ut ſatisfaceret de fide læſa. Quo audito ille detentis Nunciis ſecum, cum multitudine militum loricatorum & galeatorum armatus venit ad flumen, nec Nuncios permiſit ut præcederent, & Regem præmonerent. Franci videntes hoc arma corripuerunt, ſed nox non permiſit ut convenirent, & ſic Rex Angliæ reverſus eſt. Proſecuti ſunt eum Comites Robertus Frater Regis, & Stephanus Frater Comitis Henrici, quibus admodùm ſupplicavit, ut perſuaderent Regi, ne ipſum compelleret confugere ad hoſtes Regni Franciæ, & multam in verbis prætendebat humilitatem. Die verò ſequenti miſit Carnotum Nuncios ſuos, ut Regem inclinarent ad pacem, aut Comitem Flandriæ ſummonerent per fidem, qua ſe obligaverat, ut veniret in deditionem Regis Angliæ, ſed Rex Francorum ſe cum eo pacem habiturum negavit, antequàm eis ſatisfiat & Regno, de hoc quod armatus, & ferè de nocte ſic in eum irruerat, nec tamen unum de Francia movere poterat de loco ſuo. Adjecit autem ſe paratum oſtendere, vel in marchia, vel in Curia Comitis Flandriæ, quod & ipſum Comitem, & alios, qui intercesſerant ex parte ſua liberaverat ab obligatione. Nuncii verò Regis Angliæ ex adverſo reſponderunt Regem ſuum oſtenſurum in Curia Imperatoris, vel Regum, Navarienſis, aut Aragonenſis ſcilicet, quibus Filias ſuas dare diſponit, quod ipſe fidem ſervaverat, & Comes Flandriæ, & alii interceſſores Franciæ fidem læſerant, & interim petebantur induciæ, ſed non ſunt exauditi. Sic autem ad propria ſinguli redierunt. Huic colloquio interſuerunt Britones, & Pictavi, & Nuncii Regis Scotiæ, & Regum Gualliæ, Regi Francorum auxilium promittentes, & Obſides offerentes, & receſſerunt obligati, ſimiliter & proceres Guaſconiæ. Soluto Regum colloquio, ne latere poſſet, quomodò Rex Angliæ de Domino Papa, & Eccleſia Romana triumphaverat, & ut Dominus Cantuarienſis fieret opprobrium hominum, abjectio plebis, & ſui omnes, litteras Domini Papæ, quibus dedit ei impunitatem peccandi, tranſcribi fecit, & ad utriuſque Regni Eccleſias, & perſonas deſtinari. Gloriatus eſt etiam ſe tales amicos habere in Curia, qui omnes conatus Archi-Epiſcopi Cantuarienſis evacuabant, & ita ſeduli ſunt in promovendis negotiis ejus, ut nec unam petitionem porrigere poſſit, vel aliquid impetrare, quod per amicos non mittatur ad ipſum. Scimus & nomina eorum, quorum conſilio utitur, & qui nuper egerunt in Curia, ut cauſſa Dei, & pauperes Chriſti vili pretio venderentur. Neque enim fuit multitudo in commutationibus eorum. Nunquam fuiſſent illæ unciæ auri, quibus impulſi ſunt ut caderent, quos Eccleſiæ Columnas oportuerat eſſe. Adeòque de triumpho ſuo elatus eſt Rex, ut in Domo ſua taceri non poſſit, qui Cardinales de illo peſtifero & infami auro nihil acceperint, quive procuraverint quomodò diſpenſaretur, aliis plus, aliis minus, ſecundùm quod magis aut minus promeruerant ad juſtitiæ ſubverſionem. Nuncius Domini Joannis Neapolitani, quod Regem Francorum non latuit, à Caſtris ejus, cùm eſſemus apud montem mirabilem, tranſivit ad Regem Angliæ, & quoſdam alios Eccleſiæ perſecutores. Viri Religioſi, qui ſtant cum Rege Angliæ, quandò audierunt præfatas litteras, doluerunt ſupra modum, & imprecati ſunt Joanni Neapolitano, & Joanni Joannis & Pauli, qui dicebantur ſeduxiſſe Dominum Papam. Magiſter Gaufredus Pictavienſis, Clericus Domini Wilhelmi Cardinalis, non conſenſit conſilio, & actibus Nunciorum Regis, quoniam exſpectat & ipſe Regnum Dei. Sed palam proteſtatus eſt, illos eſſe perjuros, & anathemate condemnatos, quia juraverant illud mandatum Domini Papæ ſecretum fore, eiſque in virtute obedientiæ, & ſub anathemate injuxerat Dominus Papa, ut celaretur. Illi verò, ut nos contemptibiles omnibus redderent, & ſubtraherent ſolatia amicorum, quaſi de pace noſtra deſperantium, cum Rege ſuo triumphos ſuæ malitiæ præconantur, de confuſione Eccleſiæ gloriantes. Utinam ſint aures Cardinalium ad ora Francorum, quibus occaſione verbi hujus in proverbium vertitur: *Quod Eccleſiæ Principes infideles ſunt ſocii furum*. Permittunt enim & præſtant authoritatem perſecutoribus Eccleſiæ concutere, ſpoliare, & deprædari patrimonium Crucifixi ad nefarii lucri participationem. Utinam Chriſtianiſſimum Regem audieritis & vos, quem timeo de cætero revocari non poſſe, quin ad preces Imperatoris inter liberos eorum Matrimonium contrahatur. Hoc enim procurat Comes Henricus, & ſperat ſe voti compotem fore. De cætero nunc quæſo appareat induſtria, & diligentia veſtra, & Dominus Papa quod juſti judicis eſt exequatur. Abſolvat innocentem, qui ſine exemplo ligatus eſt, & condemnet impium, qui ſe perſequendi Eccleſiam toti mundo præbet exemplum. Agite etiam, ut Eboracenſi Archi-Epiſcopo præcipiatur, quatenus Eccleſiæ Cantuarieſi, quæ tot & tantis oppreſſionibus diu fracta eſt, obedientiam & ſubjectionem exhibeat.

## EPISTOLA XXXIII.

Alexandro Papæ Epiſcopi, & Clerus Angliæ.

*Patri ſuo & Domino, Summo Pontifici Alexandro Anglicana Eccleſia devotum & debitum charitatis & obedientiæ famulatum.*

SUBLIMITATI veſtræ, Pater Reverende, venerande, gratias affectuosè referimus, quod ad petitionem Filii veſtri devotiſſimi, Dominique noſtri dilectiſſimi, illuſtris Anglorum Regis, Filios veſtros chariſſimos, ſummeque vobis in ea, quæ ad præſens eſt, tempeſtate neceſſarios, ad ipſum curaſtis in longinqua tranſmittere: affectuque paterno eorundem laboribus, noſtris parcere, & gravaminibus noſtra piè gravamina ſublevare. Habentes itaque mittenti gratias, miſſos honore debito, totaque cordium alacritate ſuſcepimus, ſperantes eorum adventu finem malis diu jam protractis imponi: & quæ turbata ſunt apud nos in pacis priſtinæ ſerenitatem cooperante ſibi gratia reformari. Inde eſt quod eis, tanquàm judicibus ad hoc à Sanctitate veſtra directis, noſtram unà cum Domino noſtro Rege præſentiam reverenter exhibuimus, optantes pariter & exſpectantes omnia, quæ inter Dominum noſtrum Regem & Dominum Cantuarienſem, quæque inter ipſum vertuntur & nos, in eorum præſentia palam fieri, & juxta veſtri formam mandati, diffinitiva eorum ſententia pleniſſimè terminari. Ipſis in modum hunc reverentiam judiciariæ poteſtati debitam exhibentes adſtitimus, & ecce ſiniſtro confuſi Nuncio, à priùs concepta ſpe gaudii in deſperationis foveam lapſi, audita ſatis nequimus admirari. Audito enim, & ipſa Legatorum veſtrorum confeſſione recognito, eos ad judicandum cauſam hanc, ob quam venerant, poteſtatem omninò non habere, & quod à Sanctitate veſtra Domino noſtro Regi conceſſum, ſcriptoque firmatum fuerat, id non tenere, Dominus noſter Rex ultra quàm dici poſſit, ira totus incanduit, in tantum quidem, ut ad ſolitam erga vos animi manſuetudinem vix eum noſtra etiam in commune ſupplicatio revocare potuerit. Totum itaque, quod in adventu Legatorum veſtrorum conceperamus, gaudii cœpit illicò triſtitiæ nubilo ſuperduci. Ad iram hanc fortiùs inflammandam incentiva præbebant ipſa Nobilium colloquia, id Domino Regi ſæpiùs inculcantia, ſibi Regnoque ſuo nulla jam adversùs Dominum Cantuarienſem ſupereſſe ſubſidia, cùm appellatio Regni dudum ad vos facta jam expiraverit, & ei Legatorum veſtrorum in nullo cura ſubvenerit. Hinc apud Regni Principes tanta exorta turbatio, ut niſi juxta datam vobis ſapientiam pericula jam erumpentia providendo præcluſeritis, Chriſti veſtem ſcindi miſerrimè de proximo doleatis. Totis enim ſtudiis Dominus Cantuarienſis deſudat, ut Dominum noſtrum Regem anathemate, Regnumque ejus interdicti pœna conſtringat. Poteſtatem, quam in ædificationem, & non deſtructionem Eccleſiæ ſuſcepiſſe oportuerat, ſic exercet in ſubditos, ut omnes in Regis odium, & totius Regni Nobilium tentet inducere, & eorum ſubſtantiis direptionem, cervicibus gladium, aut corporibus exilium intentè ſtudeat procurare. Crebris litteris graves eis mandatorum imponit ſarcinas, quas præſens ipſe non digito movere voluit, nedum humeris ſuſtinere. Ad mortem nos invitat, & ſanguinis effuſionem, cùm ipſe mortem, quam nemo ſibi dignabatur aut minabatur inferre, ſummo ſtudio declinaverit, & ſuum ſanguinem illibatum conſervando ejus adhuc nec guttam effundi voluerit. Pro Chriſto quippè mori glorioſum eſt. In mortem verò imprudenter irrumpere, Chriſto ſcimus non placere. Libertatem prædicat Eccleſiæ, quam ſe Cantuarienſi Eccleſiæ viribus intrudendo ſibi conſtat ademiſſe. Regni conſuetudines frequenter improperat, quas longè aliter, quàm ſe res habeat, ſuis ſcriptis veſtræ Celſitudini manifeſtat. De cætero ſanctorum Canonum authoritatem erga nos non obſervat, cùm appellantes ad vos poſt appellationem excommunicet, alios ſine citatione aut commonitione ſuſpendat. Notoria, quæ nec nota, nec veritate ſubnixa ſunt, afferat. Et in hunc modum plurima, qua poteſt poteſtate, confundat. Ad hæc quadraginta marcarum millia, vel ampliùs, ut ſui afferunt, bonæ ſuæ fidei commiſſa, Domino noſtro Regi ſolvere, vel quod juſtum eſt exhibere detrectat. Et Regi ſuo negat & Domino, quod nec Ethnico denegare debuerat aut Publicano. Unde, ne ligent nos jam dicta gravamina, ne taciturnitate noſtra, & indiſcreta quadam conniventia permittamus id fieri, unde Dominum noſtrum Regem, & Regnum ejus ipſum etiam, & ſequentes populos à veſtra contingat obedientia prorſus averti, adversùs ſuſpectas nobis Domini Cantuarienſis ſententias, adversùs mandata ejus omnia, Domino noſtro Regi & Regno ejus, perſonis noſtris, & commiſſis nobis Eccleſiis, & Parochiis gravamen aliquod importantia, veſtro nos per omnia committentes conſilio, & protectioni ſubdentes, ad audientiam veſtram appellavimus, & appellationi terminum, diem tranſitus Beati Martini conſtituimus.

## EPISTOLA XXXIV.

Alexander Papa Wilhelmo & Ottoni Cardinalibus.

*Alexander Epiſcopus, Servus Servorum Dei, Wilhelmo Sancti Petri ad vincula Presbytero, & Oddoni Sancti Nicolai in carcere Tulliano Diacono Cardinali, & Apoſtolicæ Sedis Legatis, ſalutem & Apoſtolicam Benedictionem.*

QUANTA univerſæ Dei Eccleſiæ, & præſertim Romanæ, & Orientali detrimenta, & incommoda ex diſcordia & diſſenſione, quæ inter chariſſimos in Chriſto filios noſtros, illuſtres Francorum & Anglorum Reges per humani generis contingit inimicum, potuerint evenire, noſtram decet diſcretionem advertere, & tantò diligentiùs ad ea exiſtinguenda intendere, quanto exinde majora, quod Deus avertat, pericula formidamus. Quocirca diſcretionem veſtram per Apoſtolica ſcripta monemus, mandamus, atque præcipimus, quatenus ad pacem inter eos, & concordiam reformandam modis omnibus per vos, & per alios Religioſos & diſcretos viros utriuſque Regni intendere ſtudeatis, & ad hoc tota diligentia, & totis viribus laboretis, vobis omnimodis præcaventes, ne ad petitionem,

tionem, vel favorem unius aliquid ſtatuatis, unde alter ſcandalizari debeat, aut quoquo modo turbari. Ad hæc vobis diſtrictius prohibemus, ne uterque veſtrum, vel alter Regnum Anglorum intrare, vel de negotiis ejuſdem Regni tractare, & præſertim de conſecrationibus Epiſcoporum aliquid unquàm efficere, vel ordinare præſumat, niſi priùs Venerabilis Frater noſter Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus jam dicto Anglorum Regi ex integro reconcilietur. Quod per ſtudium, & per operam veſtram cooperante Domino ad effectum poſſe produci confidimus, & omninò ſperamus. Sicut enim ex litteris multorum diſcretorum Virorum accepimus, nihil eſt, unde præfatus Francorum Rex, & tota terra ipſius ampliùs commota fuerit, vel turbata, quàm ex his, quæ Joannes Saresberienſis Decanus à nobis rediens in partibus illis dicitur diſſeminaſſe. Datum Beneventi, undecima Kalendis Septembris.

## EPISTOLA XXXV.

Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.

*Amatiſſimo Domino, & Patri Sanctiſſimo Alexandro, Dei gratia Summo Pontifici, Thomas miſeræ Cantuarienſis Eccleſiæ humilis, ac miſer, & miſerabilis Exul, debitæ ſubjectionis famulatum, & per omnia de præcipuis Eccleſiæ inimicis triumphare.*

CELEBRE proverbium eſt: *Quòd redimi poteſt, ſive temporis productione, ſive aliàs, non timetur.* Eſt & aliud quippe celebrius: *Facilius eſt vitare diſcordem, quàm declinare fallacem.* Inde eſt, quòd Celſitudini veſtræ notificamus, qualiter Dominus noſter Rex Angliæ fallaciis, & falſis promiſſionibus ſuis, cùm videremur eſſe in januis pacis, ſicut etiam ab omnibus ſuis ſperabatur & credebatur, noviter nos decepit occaſione quorundam Nunciorum ſuorum à majeſtate veſtra redeuntium, qui jactabant & ſimulabant ſe obtinuiſſe à vobis, ad Regis petitionem & inſtantiam, Mandatum & authoritatem in depreſſionem Cantuarienſis Eccleſiæ irreparabilem, & noſtram, quod Deus avertat, & Coexulum noſtrorum ruinam. Decepit utique nos hac vice, ſicut & ſæpiùs, nec ſolùm nos, ſed & Viros Religioſos portantes nobis ex parte ſua verba pacis, quæ ſanctitati veſtræ per Latorem præſentium intimanda commiſimus, nec non Archi-Epiſcopum Rothomagenſem, & Sagienſem Epiſcopum, mittentes nobis de conſcientia, & voluntate ac mandato ſuo litteras, quarum tranſcriptum vobis tranſmittimus. Veruntamen quidquid de nobis fecerit, utinam Serenitatem veſtram blandis & inanibus promiſſis vel hac vice non deluſerit, ſicut gloriatur pluries ſe feciſſe, ut protractione temporis contingat inopinatè, quòd nunquàm videant ejus oculi aut audiant aures. Et quoniàm multoties opportunè, importunè prudentiam veſtram ſollicitavimus, multoties pulſavimus ad aures Serenitatis veſtræ, ut authoritate Beati Petri huic tanto malo, tantæ perſecutioni ſeveritatis cenſura finem debitum imponeretis, nec adhuc, peccatis noſtris exigentibus, exauditi ſumus, ad ſalutem Anglicanæ Eccleſiæ, ad revelationem depreſſionis noſtræ & noſtrorum, quæ in dies adversùm nos ex patientia & exſpectatione veſtra, quæ utinam deluſoriis promiſſionibus ulteriùs non fallatur, exercetur durior & acerbior, in tantum ut vix amodò ſpirare valeamus. Nec eſt nobis inter noſtros quiſquam, qui de cętero velit ſe huic periculo ſupponere, ſubjicere tanto diſcrimini, præſertim cùm multos de illis in hujus negotii proſecutione mors amara comprehenderit. Mittimus ſanctitati veſtræ latorem pręſentium, qui intuitu libertatis & ſola liberalitate ſua ſuſcepit negotium noſtrum ad vos perferendum benignè, utinam efficaciter. Hunc petimus, ſi placet, ſicut deſideratis ab eo exaudiri in ultima neceſſitate veſtra, qui dat ſalutem Regibus, qui aufert ſpiritum Principum, ſi cura eſt vobis de vita noſtra, & ſalute, à benignitate veſtra benignè recipi, & benigniùs exaudiri ſuper his, quæ poſtulamus à Serenitate veſtra per ipſum, qui effecti ſumus proſcripti & miſeri, non ut ſecuriùs vivamus & quietiùs, declinando tanti perſecutoris importunitatem, ſed ut vigeat Eccleſia Dei, & valeat tempotibus noſtris, poſteris efficaciùs reſpirare in libertatem. Feliciter namque dura & gravia ſuſtinentur ad tempus, ut feliciora ſuccedant. Et quidem ſi de Rege noſtro jam diu nobis fuiſſet creditum, jam pridem, ſicut pro certo credimus, per Dei miſericordiam obtinuiſſet Eccleſia, & vos de ipſo victoriam, atque exemplo illius in cęteris principibus gloriam & honorem. Sors namque Tyrannorum hæc eſt, ut *qui terret, plus ipſe timeat.*

## EPISTOLA XXXVI.

Joannes Saresberienſis Conventui Cantuarienſis Eccleſiæ.

*Univerſitati Sanctorum, qui in prima Britanniarum Sede Sancta Cantuarienſi Domino famulantur, eorum & Fratrum minimus & conſervus ſalutem, & gratam Deo obedientiam victimis omnibus anteferre.*

UNDE, amantiſſimi Domini mei, & dulciſſimi Fratres, exordiar? Unde ſpiritus triſtis & alieno conſternatus errore verbi ſumet initium? Quo miſeræ, & præ dolore languentis animæ progredietur oratio? Poterat hactenus veſtra, ut verbo temperatiſſimo & digno Dominis utar, excuſari negligentia. Sed ecce, ſi quis vulgi ſequatur opinionem, tepor in odium commutatus eſt, negligentia tranſiit in contemptum, charitatem mentita ſimulatio erupit in fraudem, & ſe manifeſtis rerum argumentis convicit eſſe perfidiam. Ita, inquam, ſi vulgi convaleſcit opinio: Sed quibus de cętero poterit allegationibus infirmari? Profectò quod in fraudem Dei præſumit ſapientia carnis, ſemper in contrarium propoſito pergit eventum. Et unde ſperabantur compendia voluptatis, inde totius utilitatis oriuntur diſpendia. Sic Judæi, ne locum perderent, nec Sacerdotum Principes gentis amitterent poteſtatem, Chriſto tetenderunt inſidias, & corruentes in foveam, quam fecerunt, venientibus Romanis locum perdiderunt & gentem. Sic & vos, ſi tamen vera ſunt quæ vulgus clamat, neque enim facilè crediderim, quod in tantam vigilantiam & ſollicitudinem cœcitas tanta ceciderit,

derit, ſic, inquam, miſiſtis ad Regem, ut quod ad eum non pertinet, Priore mortuo vobis alium ſubrogaret. Quid aliud, quæſo, fecit Iſrael abſente Moyſe, ab Aaron expetens ut Deos fabricaret, qui ſe præcederent in deſerto ſecundùm morem gentium, & extorquens caput bovis pro numine, & pro majeſtate adorans Idolum. Sed ſicut illud contritum eſt Moyſe redeunte, ita & illud, quodcumque vobis datum fuerit, Idolum convaleſcente lege Domini, & ad Eccleſiam redeunte juſtitia, conteretur. Illud in pulverem comminutum ſparſum eſt in liquorem, quem populus bibiturus erat, ut ſic quod adoraverant egerere compellerentur. Et quiſquis ille ſit, carnis opus, non Dei, ſi tamen benè cum illo agitur, de capite vertetur in caudam, & erit abominatio timentium Deum. Nam ſi malè, non invenietur locus ejus in terra ſanctorum, quam dignoſcitur prophanaſſe. Sed quo pacto accidit, quòd primi inter omnes Eccleſias totius Regni Priorem à Principe credidiſtis eſſe petendum? Hac fortaſſè cautela, ne de cætero vendicare ſibi quidpiam poſſit Archi-Epiſcopus in creatione Prioris. Non ſic Fratres, non ſic, quin potiùs verendum fuerat, ne jus amittatis antiquum, dum in prophanam pergitis abuſionem, & privilegium demereamini proprium, cùm præripitis alienum. Utinam perniciei hujus non dediſſetis exemplum, Beati Benedicti regulam deferentes, terga vertentes ad Legem, neglectis Conſtitutionibus, quibus Sancti Patres docuerunt Chriſtianis eſſe vivendum. Quibus autem rationibus aboleri poterit celebris & vulgata opinio? Priore mortuo miſiſtis ad Regem, de Archi-Epiſcopo nec mentio facta eſt inter vos. Prudenter utique, ut abſolveret defuncti fratris animam Rex, ad quem jura Sacerdotii credunt, qui deſipiunt, pertinere. Alioquin ratio non occurrit, quare curam animarum ſuſcipiat aliquis de manu ejus, nedum veſtrarum, qui meritò ſcientiæ, Religionis, & dignitatis, eſtis in capite Regni, prima Sede Britanniarum, à Domino conſtituti, quo tota poſſit Inſula per vos illuſtrari, tam doctrinæ verbo, quàm ſanctæ converſationis exemplo. Ille quoque ſapiens & religioſus Frater, nominis etenim non recordor, inito conſilio cum Principibus Sacerdotum, & aliis, quos de induſtria taceo, ſtudioſiſſimè procuravit, ne veſtra, ſi qua tamen eſt, poſſit innocentia per alicujus Amici diligentiam excuſari, contra Archi-Epiſcopum nomine totius Conventus appellationem formans, & ſtatuens eum adverſarium Eccleſiæ, quaſi vobis in aliquo nocuiſſet, aut conſtaret eum nocendi propoſitum concepiſſe. Uſus eſt homo prudenti conſilio, qui maluit vos habere Patrem & Dominum Adverſarium, quàm Amicum. Multi, qui aderant, hominem deluſerunt, & imprecationibus proſecuti ſunt, ubi ſentiebant tutam eſſe libertatem colloquendi, dicentes nil accidiſſe mirum, quia Monachi Cantuarienſes hoc quaſi hæreditarium habent, ut Archi-Epiſcopos ſuos odirent. Et, ut verbo faciam fidem, Anſelmo, inquiunt, bis pro juſtitia exulanti, nihil unquam ſolatii contulerunt, contempſerunt Radulphum, oderunt Guilhelmum, Theobaldo tetenderunt inſidias, & ecce nunc Thomam gratis inſatiabiliter perſequuntur. Quis Amicorum Eccleſiæ, nedum alumnus, hæc in compitis Aſcalonis, & in triviis Geth ſine dolore ab incircumciſis audiet decantari? Quis fidelium Chriſti poterit lachrymas continere? Deus mihi teſtis eſt, quod fratrem illum, quiſquis ſit, in præſumptionis hujus inſaniæ conſilio Conventus uſum fuiſſe, non credo. Hoc tamen aliis facilè perſuaderi non poterit, ſi ratum habueritis quod factum eſt, ſi in præſumptorem illum non animadvertiſtis caſtigatione crudeli, ſi conſilio vel auxilio adſtiteritis illis, qui quærunt animam Patris veſtri, ut auferant eam. Alioquin videbimini mandaſſe, & conſentire dicentibus: *Non habemus Regem niſi Cæſarem, crucifige, crucifige Pontificem*, qui ſtare auſus eſt pro Eccleſiæ libertate, qui legem Dei traditionibus humanis aſſerit præferendam. Neſcitis, quid pariat ventura dies. Et ex litteris Domini Papæ conjicietis, in quanto periculo poſiti ſint, quos Archi-Epiſcopus excommunicaverat, & univerſi participes eorum. Nec tuti ſunt appellandi ſubterfugio, cùm Summus Pontifex appellationes excludat, & Legatis jam præceperit, ut eos, qui videbantur abſoluti, reponant in anteriorem ſententiam, niſi ſatisfecerint in continenti. Archi-Epiſcopus verò & Epiſcopum Londonienſem, & alios plures denunciavit Cardinalibus excommunicatos eſſe, cauſaſque ſubjecit, quas enumerare longum eſt. Plura vobis interdum, & à pluribus ſcriberentur, niſi quia, quæ vobis Amici ſignificant ad cautelam, vos velut inimici defertis ad Regem. Valete dilectiſſimi Fratres, & Domini, & operoſiùs agite, ut Amici veſtri, qui pauci ſunt, proficere poſſint in excuſatione innocentiæ veſtræ.

## EPISTOLA XXXVII.

*Idem Magiſtro Nicolao.*

QUOD tibi rariùs ſcribam, ex variis cauſis eſt; quas referre non oportet: tum quia plures earum tibi notæ ſunt, tum quia alias non expedit publicare. Nunc autem à ſcribendo nec manum nec animum potui cohibere, cùm in adventu Fratris mei didicerim, quod ex liberalitatis tuæ judicio ei innotuit, quem ad me & meos affectum habeas. Quantas itaque *poſſum* de humanitate illi per manum R.... de Lineſeia exhibita, dilectioni tuæ gratias ago, quandoque, authore Domino, condignas acturus. Magni utique facio quod feciſti, ſed eò majoris, quò fidem in omnibus juxta prophetiam Evangelii jam rariorem eſſe, perſpicuum eſt. Præſertim cùm in ea ætate & gente editi ſimus, ubi ſine diſpendio fidei vix aliquis fidem facit fidei ſuæ. Certiſſimum namque argumentum fidei eſt contempta fides. Et qui Deo promiſſam fidem ad arbitrium mundanæ Poteſtatis non facit irritam, convincitur infidelis. Si mihi non credis, vel operibus habe fidem, quæ, ut ait Magiſter, quem denuò crucifigunt, perhibent moribus teſtimonium certius, & majus Joanne. Benè tamen agitur cum noſtratibus, & mitiùs tractatur ibi Magiſter, ſi tamen vera eſt atteſtatio, quam in Appellatoriis ſuis dicunt, quas nuper ediderunt, Principes Sacerdotum, prædicantes, ſcribentes, & ad majorem authoritatem aſſertionis ſuæ ſigillis pluribus patentem ſcripturam conſignantes: Quia Dominus Rex *dulce putat obſequium cùm monetur, ut corrigat ſi quid deliquit in Deum*, ad formam juſtitiæ libentiſſimè ſatisfacturus.

St-

*Si quid deliquit*, inquiunt, malorum inexperti, & quibus nondum certum eſt, eum contra Dominum in aliquo deliquiſſe, aut condigna ſatisfactione non purgaſſe delictum. Benè, inquam, cum eis agitur, ſi prædicationi & atteſtationi eorum veritas ſubeſt. Sed quid ſi pariter, quod Dominus Papa dicit, & Eccleſia Romana cognovit, in ſcripto, quod illùc tranſmiſſum eſt, mentiuntur? Non eſt de cætero, dilecte mi, quod querantur, quia hoc dulci, quod prædicant, correptionis obſequio à Rege, quod æquum & bonum fuerit, poterunt impetrare. Non eſt de cætero, quod eis quiſquam compati debeat, qui tanta facilitate poſſunt procellam quamlibet in auram commutare. Sed nobis longè alia mens eſt, qui aliud experimur. Et utinam prædicatio eorum in nobis impleretur, & illis. Interim prælegimus rapinam bonorum ſuſtinere in patientia, & exſpectare qui auferat iniquitatem à Jacob, & impietatem ab Iſrael, quam cum his, qui convenerunt adversùs Dominum, & adversùs Eccleſiam ejus conſpiraverunt, iniquitatis ponere portionem, & Divinæ Legi bonorum temporalium floſculos anteferre. Sed finis chartulæ ſit, & verbi, ut ubicumque locorum ſim, me noveris tuum eſſe.

## EPISTOLA XXXVIII.

*Engelberto Priori de Valle Sancti Petri Joannes Saresberienſis.*

CAUSAM exilii mei ex relatione Prioris de Monte Dei, & ex mea vobis notam eſſe arbitror. Ut tamen vobis liquidiùs conſtet, eam paucis expono. Domino Cantuarienſi & Eccleſiæ, ut potui, adſtiti, nec tamen, quod conſcientia teſte ſecurè audeo profiteri, Dominum Regem Angliæ ex propoſito injuſtè offendi. Ipſe autem & me, & fratrem meum proſcripſit bonis noſtris, & ego exilium patior. Mihi verò nec opes, nec Amici, nec arma ſunt, quibus tantum Principem valeam expugnare, aut quas de beneplacito ſuo mihi & meis infert, propulſare injurias. Unde ad veſtrum & aliorum ſanctorum patrocinium confugere neceſſe habeo, ut veſtris interceſſionibus flagellum iſtud ab Eccleſia ſua, & nobis amoveat Dominus, aut convertat in uſus ſalutis noſtræ, neque nos patiatur in procella hujus turbinis aliquid committere contra ipſum, ſed dirigat greſſus noſtros in beneplacito ſuo. Exſpectabamus pacem, & ecce Eccleſiam jam gravior infeſtat turbatio. Tanta quidem, ut ad ſubveniendum inane videatur auxilium hominis. Ad pedes itaque ſanctitatis veſtræ, & Fratrum veſtrorum, tota mentis devotione provolutus, affectuoſiùs ſupplico, ut miſereamini noſtri, ſaltem vos Amici Dei, & Cantuarienſis Eccleſiæ, & meum, & Fratris mei, & coexulantium nobis, veſtris precibus ſubleveris exilium. Jam enim deſperamus ex humano auxilio. Hoc quoque attentiùs deprecor, ut pro Rege Angliæ intercedatis ad Dominum, quatenus eum Deus revocet ab hac preſſura Eccleſiæ, & ut miſerator Dominus, qui ſolus huic morbo mederi poteſt, perſecutores Eccleſiæ ſuæ aut convertat, aut conterat.

## EPISTOLA XXXIX.

*Joannes de Saresberia Radulpho de Arundel.*

QUOD haſtenus tibi non ſcripſi, ratio ex cauſa duplici, ſi tamen intueri placeat, in abſoluto eſt. Primò, quod ignorabam, an Reverentiæ tuæ placeret parvitatis meæ ſcripta ſuſcipere, qui proſcriptus eram violentia publicæ Poteſtatis, & talis habebar à pleriſque pro cauſa Domini, qualis ab hæreticis, ſchiſmaticis, & excommunicatis denominabar. Sunt enim homines temporalium amatores, quos non ætas diſcernit aut ſexus, non titulus profeſſionis, non gradus ordinis, non eminentia dignitatis, non fortunæ conditio, non naturæ ferè in omnia creata dominantis impulſus, non inſigne habitus, aut qualitas veſtis excipit, ſed ſola evidentia meritorum, qui adeò verentur poteſtates, ut niſi ab eis venia impetrata, nec cum ipſa ſalute audeant vel ſolius verbi habere commercium. Et quidem verbum Dei ſalutis commercium eſt, quod utique proteſtari non audent coram hominibus, ſed impugnare præſumunt publicè confidenter. Deinde neſciebam, etſi perſonam meam in eo, quod Eccleſiam Cantuarienſem ſemper amavi, & ut multis conſtat, ei in multis patienter profui, à te, ſicut ab aliis, quos promerueram, amari confiderem, quid de cauſa ſuſcepta ſentires, & an votis & favore velles aſſiſtere cum turbis & Principibus Sacerdotum, qui Chriſtum Domini perſequuntur, an exſpectare nobiſcum, Eccleſiæ Catholicæ Filiis dico, Regnum Dei. Ex quo autem mihi de ſinceritate tua conſtitit, te per illos, quorum mihi fides in Domino fuerat explorata, non diſtuli ſalutare: Habere tecum, prout decreveris, verbi obſequiique commercium. Nam ab Apoſtolo didici: *Quia verbum Dei non eſt alligatum.* Certè nec charitas, quoniam fortis eſt ut mors: & ſicubi non ſimulatoria, ſed vera eſt, ab exhibitione officii coerceri non poteſt. Otii torporem neſcit, & ſui convincit veram eſſe ſubſtantiam, non verbo & lingua, ſed opere & veritate. Et tua quidem, quam habes, ex eo perſpicua eſt, quod ipſam operoſè & efficaciter excuſaſti, ex contingentibus, quatenus cauſæ genus admittebat, nihil omittens. Sed veſter ille Manerius, cui fortè congruum inde nomen, quod manè ruens in præcipitium tendit, datum eſt, nec apud nos, nec apud poſteros habebitur excuſatus, qui ſylvis, & ſaltibus peragratis, ſummo ſurgens diluculo Curialium venaticam exercuit in Patrem & Dominum innocentem, cùm tamen pelle cervina nondum eſſet indutus, nec expoſitus ad prædam Divino nutu. In ſe Poeticum Scommaticè poterat retorquere: *Actæon ego ſum, Dominum cognoſcite veſtrum.* Et in venatores hujuſmodi Evangelicam Lædoriam, quam in Judæos Chriſtus intorſit: *Multa bona opera operatus ſum vobis à Patre meo, propter quod eorum me vultis occidere?* Ille tamen Eccleſiam habet, & habebit amodò excuſatam, ſi tamen rei exitus ſcripti ſui fidem corroboraverit. Nam arbor cognoſcitur ex fructu ſuo, & opera ſingulorum eis teſtimonium reddunt majus Joanne. Sunt tamen inter vos tenentes doctrinam Balaam, excommunicatorum complices, & adjutores erroris, quorum merito, quod Deus avertat, timen-

timendum eſt, ne tota Eccleſia labem contrahat & maculam famæ. Non enim, ut noſti, dicunt inſidiatores: *Hoc fecit ille, vel ille*. Sed: *Hoc faciunt Cantuarienſes, vel Monachus*. Qualis fabula eſt nunc in partibus ciſmarinis de prædicto Manerio, cujus nomen celebre eſt ex cauſa criminis, quod virtute non poterat promereri? Quod ſi ei falsò imponitur, non me, ſed Cardinales accuſet, qui de ipſius appellatione ſcripſerunt.

## EPISTOLA XL.

Wilhelmo Suppriori Cantuarienſi Joannes de Sareſberia.

*Suo Britoni Amicorum ſuorum minimus ſalutem, & Dei gerere ſalubriter in futura præſcriptum.*

AUDIENS tibi moleſtam mearum eſſe frequentiam litterarum, calamum diu ſuſpendi, decreveramque me non ultra novorum relationibus tuam perturbare quietem. Sed cùm tam ex relatione Osberti mei, quàm ex atteſtatione latoris præſentium me falſa ſuggeſtione circumventum fuiſſe cognoverim, ecce muto propoſitum, ſcripturus de cætero cùm fuerit opportunum, ea tamen moderatione, ut ex frequentia ſcriptitandi nimia moleſtus eſſe non debeam. Neque enim me ſcribendi cachetes ſic impatienter exagitat, ut calamum nequeam continere, ſed ingeram invitis auribus, quod faſtidioſus auditor de rimoſo pectore juſtè ſuſpicetur effuſum. Tu verò, prout ex charitate prodeuntia ſcripta receperis, aut ſtylum refrenabis, intra quos moderationis limites voles, aut fidei & amicitiæ ſtimulis affectum diligentis etiam non amantis in verba coges erumpere. Nam ut tam vero quàm vulgato proverbio tritum eſt: *Probatio dilectionis, exhibitio eſt operis*. Sed vereor ne præſenti ſcripto mihi proveniat quod cavebam, ſcilicet ne vera dicens, Amicis aurium teneritudine laborantibus, eorundem jactura pericliter: *Nam quid opus teneras mordaci rodere ferro auriculas*? Dicam tamen quod debetur officio, etſi virtuti ſucceſſum non tam fortuna prærepturа ſit, quàm rationem ſubvertens opinionis fallacia. Sæpè quidem monui, nec à memoria tua debuerat excidiſſe, ut operam dares & diligentiam, quatenus Eccleſia Cantuarienſis, tum contemplatione Dei, tum propriæ honeſtatis intuitu, aliquam conſolationem impenderet Patri, pro juſtitia & libertate Eccleſiæ exulanti. Me ventis verba dediſſe, res indicat, & in contrarium eventum, ſi multorum aſſertioni credendum eſt, vota ceſſerunt. Quoties enim mandatum Domini Papæ ad Eccleſiam veſtram dirigitur, quoties de utilitate Archi-Epiſcopi ſermo eſt inter vos, ſtatim ad excommunicatum illum, qui Eccleſiæ incubat, currit delatio, relatio deſtinatur ad Regem, Apoſtolicus accuſatur, & ſub prætextu publicæ Poteſtatis contrahitur impietatis occaſio, & quaſi neceſſitas delinquendi. Nonne, ob hanc cauſam relegatus eſt Radulphus de Arundel, quia in Capitulo, ſolis aſſiſtentibus Eccleſiæ Filiis uterinis, & quodammodo intimis viſceribus cordis, Eccleſiæ Anglorum litteras Apoſtolicas auſus eſt præſentare? Liberi, inquit etiam gentium lex, parentes alant, aut vinciantur. Et hæc utique, ſicut meliùs noſti, ſanctione utriuſque Teſtamenti firmatur. Unde colligitur, cùm Patrem habeatis egentem, quod ei debetis alimenta, aut vobis à Deo debentur vincula. Quis enim ſani capitis homines credat, qui Patris pro tam ſincera cauſa ſine compaſſionis officio videant, immò, quod à multis dicitur, & rideant exilium, proſcriptionem, & egeſtatem? Animus tamen ejus, quod multi mirantur, à vobis alienatus non eſt, ſed per tela, & per ignes, & ultimæ vitæ diſcrimina vobis ſalutis, honoris, & gloriæ theſauros congerit, quibus, authore Deo, Britannorum Mater in Chriſto triumphabit in brevi glorioſa, plus quàm fuerit unquam in diebus antiquis. Numquid ſolus Radulphus fidelis erat Domino Papæ, & devotus Archi-Epiſcopo? Nunquid Provinciarum Princeps in Chriſti ſui paſſione clamavit: *Non habemus Patrem animarum & Paſtorem, niſi Cæſarem*? Ergo quæſo, dilecte mi, dum tempus eſt, moram redime, & perſuade Fratribus, qui futuri ſunt ſocii conſolationum, ut communicent Paternis anguſtiis, ne tandem pœniteat eos, & pudeat ſolos ſe per inhumanitatem excepiſſe à tribulatione communi, quæ eſt in Chriſto. Authore Deo navigamus in portu, & poſt triſtia ſabbatha felix irradiat dies. Lege reſcripta quæ tibi mittuntur, attende verbis quæ nondum licitum eſt publicari, quorum aliqua non niſi tibi, & Oddoni ſoli, etiam ſub aſſertione Religionis arctatis, communicare fas eſt. His auditis, conſilio utere, nec ſuſpiceris, quod mihi quidquam petam, qui gratias ago Deo, qui me ſibi ferè ſoli in ratione dati & accepti voluit obligari. Valete.

## EPISTOLA XLI.

*Rex Angliæ cuidam Cardinali, vel cœtui Cardinalium.*

SUPER his, quæ Dominus Papa vobis ſignificavit, ſcilicet quod ab amore & devotione Romanæ Eccleſiæ mentem & animum averteramus, in primis reſpondemus, quod prudentia veſtra pleniſſimè cognovit, quàm ſincero affectu Eccleſiam Romanam, & perſonam Domini Papæ ſemper dileximus, & quanta pro eo fecerimus, & ſuſtinuerimus. Siquidem, ut cætera ſilentio prætereamus, cùm de ipſius ſuſceptione controverſia haberetur, ipſum non tracti recepimus, ſed ad eum recipiendum alios, licet invitos, traximus & compulimus. Nec nos animum noſtrum à dilectionis elongavimus plenitudine, ſed ipſe, qui, ut vobis liquet, à retroactis temporibus nobis præter modum moleſtus exſtitit, ſicut operum in quamplurimis declaravit executio, & nunc maximè verbo & opere, ſcripto etiam noſtram, quod ſummoperè Principum lædit animos, non deſiſtit infamare perſonam, cùm ſcripto ſuo & verbo nos Eccleſiæ perſecutorem nominet, & Gravatorem appellet. Attendat autem Dominus Papa, quàm paternè erga nos egerit, qui nobis ſignificavit, quod ſumma Principum debet eſſe cautela & ſollicitudo, famam ſuam conſervare illæſam, nec Paternum circa nos gerere videtur affectum, qui famæ noſtræ adeò opere & ſermone derogat. Univerſitati utique veſtræ conſtare volumus, quod quidquid honoris, celſitudinis, & poteſtatis habemus, Re-

Regnum etiam, & cętera, quæ noſtro commiſſa regimini, ſingula à Domino & Creatore noſtro nobis collata ſcimus & profitemur, & ipſi ſoli non quantas debemus, quoniam ad id non ſufficimus, ſed quas poſſumus, gratiarum referimus actiones. Et utinam Dominus Papa pro nobis Dominum deprecetur, ut Domino & Creatori noſtro debitam exhibere poſſimus, & ſciamus devotionem & reverentiam, & ut ipſi ſervire, & ipſum diligere, in tertia ſaltem qua debemus portione, valeamus. Sanè licèt, quantùm ex debito tenemur, ipſum diligere & venerari non poſſimus, affectum tamen & devotionem habemus ipſi in ſingulis deſervire, in omnibus obſequi, in univerſis obedire. In integritate autem gratiæ, & dilectionis Domini Papæ libenter perſeverare volumus, & affectamus, ſi nobis & Regno noſtro eundem honorem, & honoris & dignitatis conſervationem obſervaverit, quam ſancti & honeſti Romani Pontifices viris nobilibus & potentibus prædeceſſoribus noſtris exhibuerunt. Veruntamen appellationes, quas proponit nos prohibuiſſe, & ne quis de Regno noſtro Curiam Romanam viſitaret, nos aſſerit inhibuiſſe, veſtram nolumus latere prudentiam, quod appellationes nec viſitationes aliquatenus impedivimus, quin eo modo, ea ratione, eo ordine fiant, quo temporibus prædeceſſorum noſtrorum, Virorum illuſtrium, juxta Regni noſtri conſuetudines & dignitates ſolebant fieri. Et ſicut antiquiores & prudentiores Regni noſtri, tam Clerici, quàm Laici, recolunt & retractant. Quod verò confœderationis factæ cum excommunicatis nos arguit, in hoc non æſtimamus nos Deum offendiſſe, nec obviaſſe rationi: quia ſicut ex ore Domini Papæ accepimus, ipſum Dominum Fredericum Romanorum Imperatorem nunquàm pro excommunicato habuit, nec poſteà ipſum excommunicatum fuiſſe alicujus relatione cognovimus. Verùm etſi filiam noſtram filio Imperatoris in Matrimonio conceſſerimus, nec in minimo nos deliquiſſe credimus, ſed id nobis licitum eſſe non dubitamus; quoniam, ut à ſimili ſumamus exempla, id excellentiſſimo & potentiſſimo Regi Henrico Avo noſtro licuiſſe recolimus, qui filiam ſuam Henrico bonæ memoriæ Romano Imperatori matrimonio copulavit. Nos etiam à prædeceſſoribus noſtris ſumpta ratione, communicato conſilio prudentum, inter filium Imperatoris, & filiam noſtram contrahi conceſſimus. Prætereà, quod nobis ſcripſit, ut Cantuarienſem Archi-Epiſcopum, quem à Regno noſtro nos aſſerit expuliſſe, in ſtatum, à quo receſſit, revocemus, & ad Sedem ſuam reducamus, evidentiſſimè novimus univerſitati veſtræ liquidò conſtare, quod ipſum nunquàm expulimus, nec à Regno noſtro exire coegimus. Sed ipſe, ſuæ magis levitatis & pravitatis impulſu, quàm aliqua ratione ad hoc ipſum inducente, fugam arripuit, intentione & propoſito adverſùm nos malignandi, & nobis & famæ noſtræ, quod nequaquàm, ut omnibus liquet, promueramus, malignè derogandi. Si autem idem Archi-Epiſcopus, ſicut ex propria voluntate aufugit, eodem modo voluntariè reverti voluerit, & nobis fecerit, quod Domino & Principi facere debuit, nos eidem juxta Clericorum & Laicorum conſilium, tam Regni noſtri quàm Tranſmarinorum, quod debebimus exequemur. Verùm ipſum per nos revocandum non cenſemus, quem à Regno noſtro exire non coegimus. Itaque ſi vobis conſtiterit nos in aliquo deliquiſſe, & exceſſiſſe, conſilio Cleri & Baronum noſtrorum juxta conſuetudines, & dignitates, & celſitudines Regni noſtri, quidquid debuerimus, animo libenti faciemus. Si verò aliquis jura, & conſuetudines, & dignitates Regni noſtri impedire attentaverit, ſeu diminuere, ipſum publicum hoſtem, & manifeſtum nominis noſtri, & honoris, & Regni æſtimabimus inimicum, & nos vita comite dignitatum & conſuetudinum Regni noſtri diminutionem nullatenus ſuſtinebimus, quas illuſtres Viri Prædeceſſores noſtri habuerunt, & tenuerunt temporibus ſanctorum Romanorum Pontificum. De cætero, quod mandavit per vos nobis inſinuandum, ne ſcilicet Eccleſias, vel perſonas Eccleſiaſticas Regni & Terræ noſtræ gravaremus, vel gravari permitteremus, Deus nobis teſtis eſt, & mera conſcientia, quod id uſque in hodiernum diem nec à nobis actum eſt, nec permiſſum.

## EPISTOLA XLII.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Mathildis Imperatrix.*

MANDAVIT mihi Dominus Papa, & in remiſſionem peccatorum meorum injunxit, quatenus de pace & concordia, inter filium meum Regem & vos reformanda intromitterem, & vos ipſum eidem reconciliari ſatagerem. Inde etiam, ſicut ſcitis, me requiſiſtis. Unde majore affectione tam pro honore Dei, quàm pro honore Eccleſiæ rem iſtam incipere, & tractare curavi. Sed multùm grave videtur Regi, & Baronibus ſuis, atque conſilio, ſicut vos dilexit, & honoravit, atque Dominum totius Regni ſui, & omnium terrarum ſuarum conſtituit, & in majorem tandem honorem, quem habebat in tota terra ſua, vos ſublimavit, ut de cætero vobis ſecuriùs debeat credere, præcipuè cùm aſſerant, quod totum ſuum Regnum, quantum potuiſtis, adversùs eum turbaſtis, nec remanſit in vobis, quin ad eum exhæredandum pro viribus intenderitis. Ea propter mitto vobis fidelem & familiarem noſtrum Laurentium Archi-Diaconum, ut per eum ſciam voluntatem veſtram ſuper his omnibus, & cujuſmodi animum vos habetis erga filium meum, & qualiter vos continere volueritis, ſi contigerit, quòd petitionem meam, & precem de vobis ad plenum exaudire voluerit. Unum quoque vobis veraciter dico, quia niſi per humilitatem magnam, & moderationem evidentiſſimam, gratiam Regis recuperare non poteritis. Veruntamen quid ſuper hoc facere volueritis, Nuncio proprio, & litteris veſtris mihi ſignificate.

## EPISTOLA XLIII.

*Alexander Papa Ludovico Regi Francorum.*

INTER cætera Magnificentiæ tuæ, & devotionis inſignia, illud ſpecialiter animum noſtrum vehementer accendit, quod Venerabilem Fratrem noſtrum Thomam Archi-Epiſcopum Cantuarienſem, Virum ſiquidem Religioſum, diſcretum pariter & honeſtum, & nobis & Eccleſiæ Dei charum omnimodis

modis & acceptum, & tot tantis honoribus prævenisti, & el tam ampla & tam magnifica humanitatis beneficia Regia munificentia dignata eſt largiùs erogare. Super quo utique Serenitati tuæ, quantas & quas poſſumus, gratias exhibemus, & Clementiam tuam exinde immenſis in Domino laudibus commendamus, id Deo, cui hæc potiùs in perſona illius fecisti, gratiſſimum, & ita nobis acceptum putantes, tanquàm ſi hoc perſonæ noſtræ ſpecialiter impendiſſes. Et quoniam ejuſdem Archi-Epiſcopi pacem totis cordis affectibus exoptamus, dilectos Filios noſtros, Wilhelmum ſancti Petri ad Vincula presbyterum Cardinalem, & Oddonem ſancti Nicolai in carcere Tulliano Diaconum Cardinalem, ad chariſſimum in Chriſto Filium noſtrum Henricum illuſtrem Anglorum Regem duximus deſtinandos, ut inter eundem Regem & præfatum Archi-Epiſcopum ad utriuſque honorem pariter & profectum, concordiam & pacem, Domino cooperante, reforment, & in ipſius Regis terra ciſmarina cauſas emergentes audiant & cognoſcant, & ibidem Apoſtolicæ Sedis Legatione fungantur. Ea propter magnificentiam tuam per Apoſtolica ſcripta rogando monemus & exhortamur in Domino, quatenus pro Eccleſiæ Dei reverentia, & honore Beati Petri, & noſtro, apud jam dictum Regem & Archi-Epiſcopum partes tuas efficaciter interponas, & ſtudioſiùs elabores, quod ad honorem Dei, & Eccleſiæ, & ſui etiam commodum & augmentum, amicabiliter inter ſe pacificèque conveniant, & ad hoc animos & voluntates ſuas, ſalva ipſius Archi-Epiſcopi & Eccleſiæ honeſtate, omnibus modis inclinent. Quod ſi per ſtudium jam dictorum Cardinalium, laborem & operam tuam pax inter eos & concordia poterit reformari, Eccleſia, quæ tuo poſt Deum eſt ſpecialiter adjutorio fulta, non modicum inde ſuſcipit incrementum, & tu ab omnipotente Deo in illa felici retributione juſtorum ſpeciale propter hoc præmium obtinebis. Si autem, quòd Deus avertat, convenire non poſſint, dummodo Regiæ voluntati ſederet, & beneplacito tuo, nobis omnimodis complaceret, & gratum valdè exiſteret & acceptum, quod ſi abſque gravi ſcandalo perſonarum Regni tui fieri poſſet, ut nos pænominatum Archi-Epiſcopum ſpecialis honoris prærogativa inter cæteros donaremus, & ſibi vices noſtras committere in illis partibus exequendas. Unde Serenitatem tuam quanta poſſumus prece rogamus, ut ſi pacem, ſalva honeſtate ſua & Eccleſiæ, quod omnimodis optaremus, habere non poſſit, nobis ſuper his voluntatem tuam ſub omni celeritate ſtudeas intimare, & hoc interim habeas omninò ſecretum.

## EPISTOLA XLIV.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Rotrodus Rothomagenſis Archi-Epiſcopus.*

CUM in mente haberemus devotè pro parte veſtra laborare, acceſſit deſiderio noſtro Mandatum, & exhortatio Domini Papæ, qui Dominæ noſtræ Imperatrici, & nobis mandavit, ut ad pacificandum vos Domino Regi operam diligentem adhiberemus. Unde ipſa & nos, prout meliùs novimus, & potuimus, ſcripſimus ei, prædicando, conſulendo, admonendo ex parte Domini Papæ, & noſtra. Ipſe autem litteris, quibus reſcripſit aſſerens vos non expuliſſe, nec exire coegiſſe, de vobis conqueſtus eſt hoc modo: *Liquidò cognoſcitur, quod iniquè contra me, & Regnum meum egerit; quàm pompoſus, quàm rebellis, & ſeditioſus adversùm me ſemper exſtitit; & quàm nequiſſimè nomen meum & bonam opinionem infamare, & dignitates Regni, in quantum potuit, diminuere attentaverit.* Videte ſi ſuper his idoneam excuſationem habetis, & recogitate in qua humilitate & dilectione ei præſentare poſſitis.

## EPISTOLA XLV.

Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.

*Amantiſſimo Domino, & Patri ſanctiſſimo Alexandro, Dei gratia ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Summo Pontifici, Thomas Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis, miſer ac miſerabilis exul, ſalutem, & inter omnia pericula firmam & veram obedientiam.*

MITTIMUS ſanctitati veſtræ latorem præſentium pro conditione, capacitate, ut credimus, fidelem. Eum, ſi placet, pro nobis, & de nobis benignè exaudiat clementia veſtra, prout decet, & expedit miſeriæ noſtræ, quæ jam Amicis noſtris deſperatione facta eſt tædioſa, utinam non odibilis; vobis, unde magis dolemus, ſicut plures judicant, diſſimulatione manifeſta non utinam contemptibilis; inimicis noſtris etiam compaſſione miſerabilis. Exurge, Domine, & noli tardare ampliùs. Illumina faciem tuam ſuper nos, & fac nobiſcum ſecundùm miſericordiam tuam, & cum miſeris noſtris præ nimia preſſura deficientibus, ſalva nos, quia perimus. Non confundamur inter homines, non inſultent nobis adverſarii noſtri, immò Chriſti & Eccleſiæ, non fiat fortuna noſtra in deriſum Genti & populo, quia nomen tuum invocavimus ſuper nos. Non nobis Domine, non nobis, ſed in nomine Domini Jeſu-Chriſti, fac tibi grande nomen, repara gloriam tuam, revela famæ tuæ nomen, quæ in reverſione illius excommunicati & perjuri ſchiſmatici, Joannem de Oxeneford loquor, falſa illius prædicatione in partibus Galliæ vehementer eſt depreſſa. Novit Deus, quia non mentior, & ſi mihi non creditur, quæratur ab his de Gallia, qui honorem vobis magis affectant, qui ampliùs optant Eccleſiæ proventum. Famæ, dico, quæ hactenus apud homines viguit inculpata, quæ inter omnia pericula ſervata eſt illæſa, quæ cæteris perditis ſola intemerata remanſit, quæ ubique locorum ſana habebatur & celebris. Reſumat itaque vires præceptoris authoritas, reformet nobile factum, priùs commendabile, ſed malè poſteà denigratum, ut ſentiat garrulus ipſe, ſe falſa ſparſiſſe, prædicaſſe mendacia. Experiatur ſeveritatem, qui remiſſionem demeruerat, perferat ultionem, qui abuſus eſt benignitate, ut agnoſcat mundus eum reperiſſe Chriſti Vicarium fundatum in firma Petra, non facilè mobilem, non baculum arundineum, ſicut magni ſubmurmurant, ſed æquitatis & juſtitiæ obſervatorem, non acceptorem perſonarum, nemini parcentem in judicio, de juris æquitate fideliter, & æquè diſpenſantem Regi pariter ac privato, valeat ſanctitas veſtra, ut valeamus & nos, & miſeri noſtri.

EPI-

## EPISTOLA XLVI.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus omnibus Cardinalibus.

*Venerabilibus Dominis ſuis, & Patribus univerſis, Epiſcopis, presbyteris, Diaconibus ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Dei gratia Cardinalibus, Thomas eadem gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis, miſer ac miſerabilis exul ſalutem, ac debitum per omnia famulatum.*

MISERO verba facere grata haud eſt facile, miſerabili ſervare modum in dicendo, ſanè difficile. Detur ergo, petimus, indulgentia miſero, miſerabili venia. Credimus vos, Patres ſanctiſſimi, Divina inſpirantia ad hoc in ſummo faſtigio conſtitutos, ut removeatis injuſtitias, præſumptiones abſcindatis, laborantibus in Sacerdotio benignè ſubveniatis, opprobriiſque & calamitatibus eorum nullatenus locum exhibeatis, ſed oppreſſis gravatiſque feratis auxilium, calumniantes reprimatis duriùs, opprimentes graviſſimè puniatis. Non enim perturbare perverſos, non reſiſtere perſequentibus Eccleſiam, nihil aliud eſt quàm fovere. Conſentire namque videtur occultè, qui manifeſto facinori non obviat. Intelligimus indè non aliter vobis licere, quàm ut omnes conatus veſtros huic cauſæ noſtræ, quæ inter Regem noſtrum & nos, immò inter vos & ipſum præcipuè verſatur, in qua univerſalis ſalus infeſtatur Eccleſiæ, officioſiſſimè de cætero impendatis. Inieratis cum ipſo certamen, erat vobis jam in limine victoria, ſi non Religionis veſtræ circumveniſſet authoritatem, ſicut creditur à peritis, prædicatur à tranſeuntibus, affirmatur ab his, qui Regis intima noverunt arctiùs. Capıioſa calliditas, falſa ſpes pacis, quæ potius extorquetur à Tyrannis præparatione certaminis, quàm Legationis licitatione. Præparatione enim pax obtinetur. Digna certè pœna huic miſerationis veſtræ viſcera claudi, qui libertatem Eccleſiæ quærit exſtinguere. Decet ergo vos eſſe vacuos ab omni offenſa, ab aliena gratia penitus liberos, ſi rectè tractatis aliena negotia, ſi loquimini veritatem in populo; ſi diligitis, qui facitis judicium in gente. Dominus enim dicit: *Diligite Juſtitiam, qui judicatis terram*. Ipſa utique ubique diligenda, ubique obſervanda. Sola enim ipſa operatur pacem, & conſervat. Unde Iſaias: *Erit opus juſtitiæ pax*. Et David in pſalmo: *Juſtitia & pax oſculatæ ſunt*. Amant enim ſe hæc duo eatenus, ut qui facit juſtitiam, pacem inveniat, nec aliter. Sic ergo agite, ſic obſervate juſtitiam, quibus judicandi poteſtas credita eſt, ut cùm venerit juſtus Judex, reddens unicuique juxta merita ſua, pro benè obſervata juſtitia digna vos mercede remuneret. Quid plura? Hæc in ſumma reduco vobis ad memoriam: quoniam ſerius parva ſcintilla fuit in Alexandria, ſed quia diſſimulante juſtitia non eſt oppreſſa, ejus totum Orbem ferè flamma populata eſt. Et ut veniamus ad rem, dicite, Patres ſanctiſſimi, qua conſcientia diſſimulatis injuriam Chriſto illatam in me, immò certè in vobis, qui Chriſti vicem gerere debetis in terra? Nonne cauſa mea ſimul veſtra eſt, immò penitùs veſtra? An ſimulatis vos ignorare, quod Rex Anglorum occupavit, & ſingulis diebus occupat poſſeſſiones Eccleſiaſticas, libertatem Eccleſiæ ſubvertit, extendit manus ſuas in Chriſtos Domini, paſſim & ſine delectu in Clericos, alios incareerando, alios truncando, aliis eruendo oculos, cogendo alios ad duellum, alios ad examinationem ignis vel aquæ, Epiſcopos etiam non ſervare Metropolitano ſuo obedientiam, minores Clerieos Prælatis ſuis non obedire, non habere ſe excommunicatos, cùm ritè fuerint excommunicati: immò, quod deteriùs eſt, omnimodam tollit Eccleſiæ libertatem, adinſtar grandis illius ſchiſmatici oppreſſoris veſtri, qui quærit funditus eviſcerare Eccleſiam. Si hæc fiunt impunè à Rege noſtro, quid fiet ab ejus Hæredibus? Quid ſuſtinebitur à ſucceſſoribus veſtris? Attendite, quoniam creſcunt mala, creſcunt occaſiones & ingenia malorum. Deus bone, facietne iſta impunè? Non hac via Chriſtus inceſſit, non Apoſtoli, quorum imitatores eſſe debetis, & nos vobiſcum. Quare receditis à viis Domini, in quo eſt vobis fiducia? Verendum eſt, ne, quòd abſit, contritio & infelicitas ſit in viis veſtris, ne viam ſalutis non agnoveritis, quòd non ſit timor Domini in veſtris oculis. Quis eripiet vos de manu tribulantis? Quis liberabit vos de belluæ faucibus, quæ jam in januis eſt, ut vos abſorbeat omnes, ſi non Deus ipſe? Certè non argentum, non aurum, non humana gratia, non favor Principum. Nolite ergo, nolite confidere in Principibus, in filiis hominum, in quibus non eſt ſalus: maledictus enim qui confidit in homine, qui ponit carnem brachium ſuum. Facite, Domini mei, facite aliis, quod vobis deſideratis à Chriſto fieri, ut evadatis periculum, quod eſt è vicino. Eadem enim menſura remetietur vobis, qua ipſi menſi fueritis. An neſcitis, quoniam argentum veſtrum projicietur foras, aurum veſtrnm erit in ſterquilinium, argentum & aurum non poterit vos liberare in die furoris Domini. Nolite ergo, nolite theſaurizare vobis iram in die iræ, ſed theſaurizate vobis in cœlo, reſiſtendo oppreſſoribus, ſubveniendo oppreſſis. Alioquin judicet inter vos & me, & coexules meos, orphanos, viduas, infantes in cunabulis, cæteroſque omnes clericos & laicos Deus ipſe, apud quem non perſonarum acceptio: requirat ipſe ſanguinem mortuorum meorum de manibus veſtris, vindicet ſimulationem iſtam, qui ſedet in excelſo juſtus judex, conſiderans diſſimulationes veſtras & injuſtitias, redditurus unicuique veſtrum, prout geſſerit mecum, ſivè bonum, ſivè malum. Expoſuiſtis quippe nos, equidem immeritos, ſignum ad ſagittam, ut nec jacula jaculantis, undique in nos preſſi, valeamus elidere, nec evadere poſſimus, niſi in potenti manu Dei, jacientium ſagittas. Feciſtis opprobrium omni tranſeunti, ſubſannationem vicinis noſtris, deriſum his, qui in circuitu noſtro ſunt: utinam non vos ipſos. Deus bone, quis erit de cætero vigor in membris, ſi capitis ipſius robur emarcuerit? Jam certè clamitatur in plateis, prædicatur per civitates & vicos, quia non fit juſtitia Romæ de Potentibus. Ut quid ſepitis vias noſtras ſpinis? Cur objicitis nobis offenſionis lapidem? Quid tollitis nobis omnem noſtram authoritatem, ne vindicemus injuriam Chriſti, ne redimamus damna dierum noſtrorum, quibus ne-

mo ſuccurrit, ne compenſemus Eccleſiæ jacturam, prout nunc poſſumus, Eccleſiaſtica ſaltem cenſura, ne ſilentio convaleſcat impunitas, ſed prodeat in lucem tantæ concuſſionis authoritas, tam affectatæ pręſumptionis ultio in vita, ut appareat tempore poſtero, tam enormia, tam deteſtabilia, nullatenus impunè, ſed merito attentata fuiſſe. Certum tenete, exſpectatio iſta plurimum habet periculi, ſalutis nihil. Alias curandus eſt is morbus, ſi non per diſſimulationem noſtram vultis infici Reges univerſæ Terræ. Dulcis enim eſt omni Tyranno amara ſervitus Eccleſiæ, nec tolli facilis, ſi non ſit ei citiſſimè ipſa ſua dulcedo amara ſeveritate juſtitiæ. Eò jam perventum eſt, ut ſequatur Rex noſter etiam Siculos, immò certè pręcedat. Curritur undique à Clericis Angliæ ad ſuam Curiam, fiunt Curiales Capellani, ſub obtentu iſto adſtringuntur jurisjurandi neceſſitate, ut vel ſic in terra ſua liberiùs obtineat de cętero, quod hoc tempore de voluntate ſua pro jure conſtituit. Itur curſim in diſpendium Eccleſiæ non reparabile, cùm ſit nemo, qui currenti non cedat, qui redarguat delinquentem efficaciter, qui puniat ejus viriliter acceſſum. Quid erit nobis & vobis ulterius in terra illa, ſi celeriùs non occurratur huic tanto periculo, ſi non retundatur arctiùs hujus tam enormis novitatis periculoſa pręſumptio, vos ipſi judicetis. Diſpoſueram certè animam meam in hac parte liberare, viriliter ſubvenire periculo, ſi non hujus facti me, ſicut credimus, immeritò æſtimaſſetis indignum. Indulgeat Deus hoc facientibus. Erat mihi quippe cum ipſo facilior acceſſus, ſi quòd abſit, ſine vobis Eccleſiæ diſcrimina diſſimulare curaſſem. Verùm quidquid mecum egeritis, quidquid agatis, per miſericordiam Dei nihil fit à me ſine vobis, nihil in pręjudicium Eccleſiæ, ſi vita comes mihi ſuccurrit. Hanc viam elegi, hanc Chriſto Duce non mutabo ſententiam, hæc eſt enim mihi via ſalubris. Hæc vobis ſcribo, non ad indignationem aliquam, novit Deus, qui ſcrutator eſt cordium, ſed ad cautelam, ne veniat ſuper vos dies Domini, ſicut fur, dies ultionis, qui nemini parcit. Credite ergo mihi fideli veſtro per omnia, dilectiſſimi Domini reſumite vires, accingimini gladio verbi Dei potentiſſimi, exerite gladium Beati Petri, injuriam Chriſti vindicate & ſuorum, nulli parcat oculus veſter, facite judicium & juſtitiam ſine dilatione omni patienti injuriam. Hæc eſt via Regia, hæc eſt via, quæ ducit ad vitam. Hac vobis incedendum eſt, ut ſequamini veſtigia Chriſti, veſtigia Apoſtolorum, quorum eſtis vicarii. Non ſimulatione, non ingenio regenda eſt Eccleſia, ſed juſtitia & veritate, quæ ſe obſervantem liberat ab omni periculo. Hoc facite, & habebitis pro certo Deum adjutorem, nec timeatis de cætero quid faciat mihi homo. Benè valete, ut bene ſit nobis, & toti Eccleſiæ.

## EPISTOLA XLVII.

### Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.

*Amantiſſimo Domino, & Patri Sanctiſſimo Alexandro, Dei gratia ſummo Pontifici, Thomas Cantuarienſis Eccleſiæ humilis Miniſter, miſer ac miſerabilis exul, cum ſuis exulibus ſalutem & omne bonum.*

MITTIMUS ſanctitati veſtræ latores præſentium fideles noſtros, duos videlicet de miſeris & coexulibus noſtris, quos tamen ad præſens poſſumus, & ſicut poſſumus, ut per eos audiatis & intelligatis certiori & miſerabili relatione, quæ circa nos noviter acta ſunt his diebus. Miſeriarum etiam noſtrarum & noſtrorum anguſtias, quæ quidem immanes ſunt. Et ſuſcipiamus à ſanctitate veſtra, ſi placet, celeriter debitam & diu dilatam oppreſſionis Eccleſiæ & noſtræ liberationem. Dolorum etiam noſtrorum per manum miſericordiæ veſtræ levamen, ne immaniter & multipliciter depreſſi deficiamus in tribulatione, quæ non fuit à diebus dolorum diſtrictior. Protracti enim ſumus. Jam diu eſt, ſicut novit excellentia veſtra, trahimur, etiam & protrahimur, non minus crudeliter quàm unquàm, per tempus & tempora in miſeria & dolore, ut vel ſic infra longi temporis metas afflictione deficiat anima noſtra, exſtinguamur attriti, deficiamus penitùs exacti miſeriarum anguſtiis, exſpiret interim authoritas veſtra, quòd abſit, quæ per Dei miſericordiam contra iniquorum deſiderium, contra malignantium fraudem relevatura eſt miſeriam noſtram & aliorum, antequàm finiatur. Inclina igitur, Domine, aurem tuam, & audi; aperi oculos tuos, & vide, ſi fuit iniquitas ſicut iſta; attende diligentiùs, ſi eſt dolor, ſicut dolor noſter & noſtrorum, qui dati ſumus in direptionem, niſi ſubitò ſubveniat nobis per manum veſtram Dei miſericordia. Facti ſumus in ſubſannationem & deriſum his, qui in circuitu noſtro ſunt, authoritate Legatorum veſtrorum, qui utinam non magis enormiter quàm *præſumptuosè* egiſſent circa nos & Eccleſiæ negotia. *Si enim hæc facta ſunt nobis ab ipſis in viridi, quid fiet in arido*, ſi duratura eſt iſta legatio, quæ nunquàm fuiſſet? Suſpenderunt ipſi nos, quantùm in eis eſt, ab omni authoritate, quàm habebamus in Eccleſiis Angliæ & perſonis, quòd nunquàm gratia Dei & veſtra ad alicujus Principis vel alterius inſtantiam factum eſt à vobis, nec fiet per Dei miſericordiam, ſicut ex certa promiſſione indulſit nobis veſtra ſublimitas. Ut quid, Domine, tribuiſti Legationem homini, de cujus introitu attendiſſe debuerat Dominus meus, ut ſalva pace ejus loquar, quis deberet eſſe futurus legationis hujus fructus, penſaſſe etiam ejuſdem exitum, cujus anima tota effuſa fuit ab initio, & eſt in ruinam Eccleſiaſticæ dignitatis, & veſtram, ut vel ſic fiat Principi gratus? Domine, Domine ad te ſunt oculi noſtri ne pereamus. Adjuva nos Domine, & fac nobiſcum ſecundùm promiſſiones tuas, quæ utinam non in vanum lætificaverint animas noſtras. Suſtinuimus enim ad veſtræ Celſitudinis Mandatum. Suſtinuimus, inquam, pacem, & non venit. Exſpectavimus per manuum opera legatorum veſtrorum bonum, & ecce

major

major afflictio, turbatio ferventior. Miſerere ergo noſtri, Domine, miſerere noſtri, cùm ſit nemo poſt Deum, qui pugnet pro nobis, niſi tu ſolus cum fidelibus tuis. Miſerere, inquam, noſtri ut miſereatur veſtri Deus in diſtricto examine, cùm redditurus fueris rationem villicationis veſtræ. Non eſt enim ad quem habemus refugium poſt Deum, niſi ad te, cùm etiam ipſi opponant ſe nobis favore hominum, qui intuitu pietatis & juſtitiæ, ob reverentiam etiam ſacroſanctæ Eccleſiæ Romanæ, nobiſcum ſtare debuerant, & pugnare pro nobis. Exhauſtis ſiquidem ſumptibus & vexationibus innumeris, non eſt nobis certè de cętero quo proſequamur vexationum iſtarum vel minimam. Succurrat itaque nobis & Eccleſiæ noſtræ, ſi placet, celeriter tua ſublimitas, & imponat finem huic malitiæ, ne protrahatur ulteriùs, quoniam tempus eſt. Vix enim eſt, ut etiam præ nimiis anguſtiis ſpirare valeamus: accelera ergo ut ſentiamus gratiæ tuæ beneficium, antequàm moriamur. Valeat & vivat in tempora longa dilecta nobis & ſuper omnia poſt Dei amorem neceſſaria tua ſancta Benignitas, ut tua munificentia incipiamus & nos reviviſcere, qui jam incepimus mori. Prętereà noſcat diſcretio veſtra, quod tribus diebus, antequàm ſupervenirent nobis mala iſta, exierant Nuncii à nobis cum litteris noſtris, quibus nunciabamus ſanctitati veſtræ, qualiter à Legatis veſtris diſceſſeramus. Scribebat enim vobis Rex Francorum Chriſtianiſſimus & Regina, & quidam de Principibus & Epiſcopis Regni ſui, quidamque minores Amici veſtri, lætantes & glorificantes Deum, gratiaſque Deo & vobis agentes, eòquod manifeſtum erat ex adventu Legatorum veſtrorum, ſicut id ipſi Domino Regi ore ad os inſinuaverant, falſa eſſe ac mendaciſſima, quæ Joannes ille Orator de Oxeneford, & alii Nuncii Regis prædicaverant de gravamine & dejectione noſtra futura per Legatos. Unde ſcandalum ineffabile ortum erat in toto Regno Francorum, & apud omnes, ad quos rumor ille pervenerat, præterquàm apud adverſarios Eccleſiæ & noſtros. Sed verſa eſt cithara iſta in luctum, & lætitia iſta in mærorem, factuſque eſt error iſte pejor priore. Petimus itaque, ut placeat ſanctitati veſtræ ſupervenienti morbo celerem adhibere medicinam, quatenus fiat omnibus in manifeſto, ſicut rei veritas ſe habet, citra conſcientiam veſtram & Mandatum iſta fuiſſe præſumpta. Valeat iterùm ſanctitas veſtra & in æternum.

## EPISTOLA XLVIII.

*Joannes Saresberienſis Petro Scriptori.*

RARITAS intermeantium nobis ſubtrahit mutua ſolatia litterarum, & chaos, quod inter nos, meritis noſtris exigentibus, à Domino firmatum eſt, ſecurum intermeantibus denegat commeatum. Sed licet ſubtrahatur opportunitas colloquendi, non præpeditur mutuæ dilectionis affectio, ſed amantium more, quo magis ſucceſos animos vexat metus & manus corripientium, eò cumulatius & ardentius charitas ſuſcipit incrementum. Si te ergo & alios Amicos videre non licet, ſi mutuis deſervire obſequiis non permittimur, amare certè licet votis, & orationibus adjuvare. Charitas ergo, ut dictum eſt, cohiberi non poteſt: quia *ubi Spiritus Domini, ibi eſt libertas*, non licet Eccleſiaſticam tenere & defendere libertatem, certè proclamare licet, & proteſtari Mandata Legis Divinæ; licèt pro verbo Dei, quod in carne ſuſcepta ſe pro nobis morti expoſuit, exponere non modò facultates & perituram ſupellectilem hujus Mundi, ſed & animas noſtras. Ille autem bonarum mentium Spiritus inſtitutor in hac nobis affectione perſeverantiam largiatur, qui ipſius affectionis contulit voluntatem. Et quidem ſpes eſt reformandæ pacis interveniente opera & diligentia Cardinalium, qui ad hoc miſſi ſunt, niſi fortè hoc pacem differat, quod Dominus Cantuarienſis nullis conditionibus adquieſcet, niſi Eccleſia Anglorum debita gaudeat libertate. Quod autem dico; *Debita*, non ad alicujus Henrici tempora referatur, ſed ad verbi Dei legitimas ſanctiones, quia ex profeſſione Henricianus eſſe non debet, ſed Chriſtianus. Sed fortè objicies, ſi ita ſtatuit, quarè fugit? Quarè tot & tantis periculis expoſuit Eccleſiam, pro qua animam Sacerdotibus ponendam eſſe prænoverat? Si leges Principum, & avitas Regni conſuetudines Divinis ſanctionibus non præferre decrevit, quarè apud Clarendunam in reprobarum conſuetudinum verba juravit, quæ Divinis Legis & ſanctorum Patrum conſtitutionibus penitùs adverſantur? Quare ſe non ingerit, ut in conſpectu Regum & Principum Legem Dei loquatur intrepidus? Hæc enim omnia gentes inquirunt. Fugæ quidem habet authorem Chriſtum, ac Apoſtolum ejus, qui dimiſſus in ſporta perſequentium manus evaſit, ſciens à facie perſonam, non cauſam perſequentis ab una civitate fugiendum eſſe in aliam. Videbat enim Reges & Principes conveniſſe adversùs Dominum & adversus Chriſtum ejus. Confugit enim ad Romanum Pontificem, quem appellaverat, ut ejus præſidio validiùs opitularetur Eccleſiæ naufraganti, quam in Anglia, ut dicitur, Principes Sacerdotum maximè ſummergebant. Hoc antem non fuit Eccleſiam exponere, ſed liberationi ejus operam dare, niſi fortè & ille tibi navem relinquere videatur, qui ut eam ad portum pertrahat, ſcapham ingreditur. Pollicitationem Clarendunæ, ad quam de conſilio Epiſcoporum impulſus eſt, purgare non poſſum: quia non fuerat utique facienda, ſed offenſam confeſſio diluit accepta ſolemniter pœnitentia à ſummo Pontifice, qui perverſas illas conſuetudines multis audientibus authòritate Apoſtolica condemnavit. Si ſe non ingerit quærentibus animam ejus, cum via pateat commodior & ſalubrior, rectè facit, Prophetarum & Apoſtolorum fretus exemplo, cum David, Helias, Petrus, & Paulus hoc idem feciſſe legantur. Eſt enim tentare Deum, ſe ipſum certis & manifeſtis objectare periculis, cum in Domino pateat opportunitas evadendi. Deus autem, qui jam incepit Eccleſiam ſuam in capite conſolari, per miſericordiam ſuam conſolidabit & membra: & qui Theutonicum Tyrannum ſchiſmaticorum Principum coegit ab Urbe recedere confuſum, ipſe Dominum Regem Anglorum gratia ſua reducet & deducet in viam rectam, ut de cætero Conſiliariis malis non adquieſcat. Et ſi Aſtrologis creditur, quos tamen ego non multùm audire dignor, annus iſte ex forma conſtellationis dicitur eſſe mirabilis, & in eo Regum conſilia mutabuntur, & in Orbe crebreſcent bella,

la, fervebit terra ſeditionibus, deprimentur Mercuriales, ſed tamen in fine anni relevabuntur. Ego tamen hæc ſummè vana puto, licet pro parte verum dixiſſe videantur. Obierunt enim Conſiliarii Imperatoris, Reginaldus Colonienſis Archi-Epiſcopus & Moguntinus, intruſus Leodienſis, & capti Spirenſis Epiſcopus & plures ſchiſmatici Principes. Bella & ſeditiones ubique fervent: Mercuriales adeò depreſſi ſunt, ut Francia, omnium mitiſſima & civiliſſima, alienigenas ſcholares abegerit. Eſt & relevationis argumentum, quod ſeditio Remenſis pacificata eſt, & Urbis ſoluta obſidio. Hanc enim ſibi germanitatem, ut ajunt, hæ duæ exhibent civitates, ut eiſdem ſubjaceant fatis, & ſimul patientes gaudeant ſimul.

## EPISTOLA XLIX.

*R...... Abbati Perſorenſi Joannes Sareſberienſis.*

QUI Amicis nec in ſaluris voto communicat, procul eſt à charitate, & non amare convincitur, qui oblata opportunitate colloquii amatorem ſui nec in ſalutarionis recreat verbo. Nam nec illis verba deeſſe ſolent, qui lingua diligunt & ſimulatione dumtaxat, qui fidei munus & charitatis officium, nec affectione retinent, nec exercent opere & veritate. Memor ergo contractæ inter nos amicitiæ, latori præſentium natale ſolum inviſere ſatagenti dedi in Mandatis, quatenus vos ſalutaret nomine meo, & de ſtatu veſtro, quem Deus optimum faciat, diligenter inquireret, ut audita per eum forma conditionis veſtræ poſſim, ut juſtum eſt, Amici preſſuris, quas Pater miſericordiarum à domo veſtra arceat, compati, vel ſucceſſibus, quos multiplicari & perpetuari deſidero, congaudere. Vos etiam de ſtatu meo & coexulantium, ſi tamen cura hæc quempiam ſollicitat veterum Amicorum, per eundem certiorari poteritis, &, Deo authore, veraciter audire proſpera de præſenti, & ſperare nobiſcum in brevi de futuro proſperrima. Niſi enim pactiones, quæ de libertate Eccleſiæ, & reſtitutione, & pace, & ſecuritate Cantuarienſis Archi-Epiſcopi & ſuorum, cum Domino Papa initæ ſunt, & firmatæ cautionibus, quas ad præſens exprimi non oportet, fideliter impleantur, per gratiam Dei citiſſimè confundentur & erubeſcent, qui oderunt Sion, & ſuam cum Scribis & Phariſæis fraudulenta verborum aſtutia nituntur juſtificare malitiam. Nam ex verbis Nunciorum Domini Regis, qui non coaraverunt in Curia, liquidò deprehenſum eſt, qua ſinceritate agatur in Eccleſia Dei, & quod, qui videbantur columnæ eſſe, corrupti ſunt peponibus & alliis Ægyptiorum. Malunt ſervire, & Eccleſiam fatigari in luto & latere, quàm itinere trium dierum in veram prodire libertatem, & abominationes Ægypti Domino immolare. Precor autem attentiùs, quatenus mei memoriam habeatis in orationibus veſtris, & peregrinationem noſtram ſanctorum, qui vobiſcum ſunt, orationibus commendetis.

## EPISTOLA L.

*Alberto Cardinali Joannes Sareſberienſis.*

VERITATEM libenter audit Amicus veritatis, & ſalus illius deſperanda eſt, cui gratior eſt fraudulentæ adulationis illecebra, quàm duri ſalubris aſperitas. Unde & vobis, quem Amatorem veritatis eſſe non dubito, audentiùs ſcribo, ratus non diſpliciturum, quod Eccleſiæ noveritis profuturum. Scio enim in veſtro deſiderio eſſe, ſi cœlitùs datum fuerit illius imitari veſtigia, qui pro liberatione ejus poſuit animam ſuam. Hæc in poteſtate Regis Anglorum colliditur, & tanta premitur ſervitute, ut etiam mentionem feciſſe libertatis, læſæ majeſtatis videantur eſſe reatus. Collegerunt item Pontifices, & noſtri temporis Phariſæi in adventu Joannis illius inſignis juratoris Concilium, & in eo conſilium inierunt, quomodò perderent Chriſtum Domini, excommunicatos impœnitentes abſolverent, evacuarent Divinæ Legis & Canonum ſanctiones, & ſine crimine committerent & tuerentur inobedientiæ crimen. Sentit hoc Cantuarienſis Archi-Epiſcopus & Coexules ſui, qui bonis omnibus proſcripti ſunt, quia mutire audent pro libertate Eccleſiæ. Sperabatur in adventu Cardinalium aliqua conſolatio, ſed ecce eò magis crudeſcunt cornua Tyrannorum, quod vident palpari illum, & non remorderi, qui fecit & facit omnia hæc. De altero tamen Legatorum meritò confidit Eccleſia, qui creditur agi Spiritu Dei. Et utinam alter Potentatui & gratiæ Regis, quam appetiit hactenus, præferat veritatem. Quod ſi fecerit, nec confirmationem, nec tolerantiam aut diſſimulationem conſuetudinum Regis ab aliquo Epiſcoporum exiget, quæ Lege Dei patenter adverſantur, Sedis Apoſtolicæ privilegium diſſipant, & omne jus & authoritatem eorum, quæ gerenda ſunt in Eccleſia Dei, in Principis conferunt voluntatem. Si Paſtorale Officium non niſi ad nutum Principis liceat exercere, procul dubio nec crimina punientur, nec Tyrannorum arguetur immanitas, nec re ipſa diu ſtabit Eccleſia. Ego, quiſquis ille ſit, qui in tantarum pravitatum uſurpatione ſilere & diſſimulare conſulit Sacerdotes, Hæreticum eſſe non dubito, & præambulum Anti-Chriſti, ſi non perſonaliter Anti-Chriſtus. *Clama*, inquit Spiritus Sanctus per prophetam, *ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuntia Populo meo ſcelera eorum*. Et Apoſtolus, in quo loquitur Chriſtus, *Argue*, inquit, *obſecra, increpa*. Et omnem punire inobedientiam promptus, ipſi Angelo, qui in cœlis eſt, anathema denunciat, ſi ſe erigat contra Chriſtum, & doceat contra Evangelii veritatem. Et audet homuncio monere & conſulere Sacerdoti, ut taceat & diſſimulet injuriam Chriſti, mala faciens, ut proveniant bona. Nonne pereuntis impii ſanguis de manu Sacerdotis obmuteſcentis ſic exquiritur, ut & ipſe pro ſilentio moriatur? Moyſes manus non demiſiſſe, ſed erexiſſe deſcribitur, ut Amalech ſterneretur. Arca Dei non legitur captivata, niſi quando perverſa manſuetudine Patris Sacerdos arguens filios uti maluit, quàm ſeveritate & authoritate Pontificis. Achab etſi reprobus fuerit, præ quibuſdam Sacerdotibus noſtræ ætatis Divinæ Legis

habuit

habuit zelum. Nam qui aurum, argentum, variam ſupellectilem, liberos & uxores Regi Syriæ in commercium pacis expoſuerat, domorum ſcrutinia non conceſſit, ut Divinę Legis ſervaret libros, quos Rex inimicus præ cæteris omnibus cupiebat auferre. Unde & legis zelus à Deo authore ipſi Achab conſolationem retulit & triumphum. Petrus ſolidas invenit aquas ambulans in fidei fundamento, mergi tamen cœpit, ex quo imminentis auræ timuit flatum. Sed quid ad Patrum exempla decurritur? Nonne Dominus Papa, cujus vitam, ad pauperum conſolationem, optimam & diuturnam faciat Deus, zelo juſtitiæ, quem ſemper habuit, meruiſſe credendus eſt, ut hoſtis fidei Fredericus contritus ſit à facie ejus, & ira Dei caſtra ejus exterminarit, qui jam videbatur de Urbe & Orbe, univerſali Eccleſia triumphaſſe? In quo tamen magis, ut indubitanter credo, adjuti eſtis precibus pauperum Chriſti, quàm veſtrorum conſiliis aut viribus Romanorum. Audenter quoque dixerim, quod vos ſuo miraculo citra humanum conſilium de faucibus Leonis eripuit, ut de cætero ſemper tantam habeatis in Deo Fundatore Eccleſiæ, & Cuſtode, & eodem veſtro liberatore fiduciam, quòd nec adverſantium minis, nec blandientium fraudibus recedatis à via recta, aut contra legem credatis de lege diſpenſandum. Nam qui Fredericum dejecit coram vobis, profectò & alios Tyrannos, ſi inſtiteritis Mandatis ejus, ſubjiciet vobis, aut omninò dejiciet. Dignetur ergo ſanctitas veſtra, apud quam non eſt perſonarum acceptio, Dominum illum, qui Anglicanam conculcat Eccleſiam, Domino Papæ & Fratribus veſtris veritatis verba & virtutis ingerendo reprimere: quia ſi Eccleſia Romana voluerit, & de Domino non diffidat, eum facilè perdomabit. Sed quidem non iſtorum miniſterio Legatorum, niſi alia via inceſſerint, cùm Rex ille de altero eorum præſumat plurimùm, quem petivit ex nomine. Nec tutum eſſe ducunt multi ſapientes & Religioſi, in tali loco & tanto diſcrimine ſub eodem Judice cauſam Eccleſiæ ventilari, qui Papiæ inter Cognatos, Amicos, & notos præſens, & ſilens ad minus, nam alii aliud ſuſpicantur, audivit & vidit Eccleſiæ Romanæ, cujus membrum eſt, tantum fieri præjudicium, & cauſam Dei publicè condemnari. Non enim creditur aut fide ſincerior, aut charitate ferventior, aut virtute conſtantior novam ex alto fortitudinem induiſſe, ut non poſſit muneribus aut metu flecti, aut gratia hominis, qui eo patrono ſemper uſus eſt in cauſa iſta. Jam verò viciſſet Eccleſia, niſi auxilio & conſilio ejus jurator ille Decanus prævaluiſſet. Et utinam nunquàm fuiſſet annulus ille, quem in ſignum confuſionis Eccleſiæ & ſui triumphi videntibus cunctis oſtentat. Utinam Papa peccatum alienum, ſuum nequaquàm feciſſet, & intruſum, quem ad gloriam Dei juſtè dejecerat, ipſe qua cunctis præeminet authoritate non intruſiſſet; nec illum feciſſet cuſtodem animarum, qui & Eccleſiæ perſecutor extitit, & adhuc non niſi carnem ſapit.

## EPISTOLA LI.

*Idem Joanni Pictavienſi Epiſcopo.*

PARITUM eſt conſilio veſtro pro viribus. Miſſum eſt ad Dominum Papam cum litteris Chriſtianiſſimi Regis, & Optimatum Francorum. Cardinalium nomen viluit apud Francos, eò quod Balaamitæ, quatenus licuit, inventi ſunt, & digni qui cum ſuis Madianitis corruant gladio Moyſi. Vivificant enim animas, quæ non vivunt, & Moabitarum captantes munera, populum Dei maledicto & infamia conantur involvere. Nec veriti ſunt mentiri in litteris, quas contra Archi-Epiſcopum miſerunt Domino Papæ, ſicut multis innotuit, qui interfuerunt colloquio eorum & memorati Cantuarienſis, audientes & planè intelligentes factam eis ab Archi-Epiſcopo reſponſionem, quam tamen iſti Balaamitæ perverſa interpretatione toxicare conati ſunt, & inſinuationum fallacia meram ſubvertere veritatem. Juraverat enim Chriſtianiſſimus Rex, quòd præfatus Cantuarienſis non modò non fuit incentor diſcordiæ Regum, ſed conciliator concordiæ, & quantùm licuit, pacis adjutor, & cooperator eorum, qui eam plurimùm exquirebant. Debuerant credidiſſe juranti, niſi quia de ſuis moribus alios metientes, nec Deo nec hominibus habent fidem, ubi doloſi ſpes refulſerit nummi. Et quidem de altero nemo miratur, cujus fides ad Deum & Eccleſiam ab ea die innotuiſſe debuit, qua in Hæreticorum Concilio Papienſi, ubi Octavianus Hæreſiarcha receptus eſt, Frederico mutus aſſedit, etſi plures opinentur expreſſum dediſſe conſenſum. Nonne proverbialiter tritum eſt, *Quòd taciturnitas imitatur conceſſionem*? Sed tuebitur ſe Regula juris, etſi Divini juris contemptor ſit: *Quia qui tacet, non utique conſentit, ſed tamen verum eſt non negare*. Et itaglorioſæ vocis munimine & feſtivo eloquio ſuam apud homines pleroſque perfidiam palliabit. Cæterùm Francorum proverbio in ipſum luditur: *Quia malè corpori operimenta coaptat, cui verecunda & nates patent*. Ottonis autem fama videbatur hilarior, ideòque multi mirantur, & compatiuntur ei, quòd tam facilè receſſit à via Domini. Nec ſatis ſufficerent admirari, niſi quia celebre: quia à convictu mores formantur. *Et qui tangit picem, inquinatur ab ea. Uvaque conſpecta livorem ducit ab uva*. Cætera poſita ſunt in ore latoris præſentium, eritque diligentiæ veſtræ reſcribere, quoties fuerit opportunum, quòd credideritis expedire.. Expedit autem noſſe ſtudia & conſilia Balaamitarum, & quid Moabitæ contra Eccleſiam moliantur, & ſi quis eſt, qui manum porrigat Iſraeli. Hoc autem certiſſimum ſit, quod Cantuarienſis Archi-Epiſcopus nullam dedit diſſidio cauſam inter Regem Anglorum & Comitem Flandrenſem, quòd per gratiam Dei in brevi plurimis innoteſcet.

## EPISTOLA LII.

*Joannes de Sareſberia VVilbelmo Suppriori Cantiæ.*

ASSERIS, ut ex litteris, quas magiſtro Radulpho miſiſti, conjicio, quòd reprehenſio mea vel declamatio facilè poterit confutari: quia

factum, quod arguebam, non eo, quo expoſitum fuerat, proceſſit modo. Et utinam ego potiùs erraverim in facto exponendo, quàm Eccleſia in committendo. Sitis igitur probabiliter excuſati, dum tamen innocentia de meritis operum, quam de perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis potiùs eluceſcat. Interim vos Archi-Epiſcopus habebit excuſatos, niſi vos accuſent opera veſtra. Scio enim, quantùm licet homini de homine judicare, quod univerſitatis veſtræ profectum diligit & honorem: & affectione majori ſingulos amplecteretur, niſi eſſent & aliqui inter vos, qui Serenitatem ejus pravis ſuggeſtionibus adversùs alios incitarent. Utuntur enim adhuc miniſterio quorundam nugatorum, quibus interdùm patet acceſſus, ut auribus ejus poſſint venena ſuæ vel alienæ malitiæ inſtillare. Ipſe tamen frequentiſſimè contemnit talia, etſi interdùm, ſed ad horam, non poſſit non moveri. Parcat illis Deus, & ad ſtudia dirigat meliora. Quia ergo te, quòd ex invidia provenire non dubito, præ cæteris inſectantur, cuſtodi innocentiam tuam, & in his quæ vice Prioris egeris, palàm operare, ut Fratrum tuorum teſtimonio contra æmulos tua ſinceritas convaleſcat. Nunc autem tibi de novo imputatur, quòd Eccleſiam quandam donari feceris, & charta Eccleſiæ confirmari cuidam excommunicato, Nepoti ſcilicet Ranulphi de Brock, quem nullus ambigit anathemate condemnatum. Et ſcias, quod Dominus Wilhelmus Cardinalis mihi confeſſus eſt, ſe non præcepiſſe, ut aliquis excommunicatorum noſtrorum abſolveretur, niſi ante dimiſſis poſſeſſionibus Eccleſiarum, & juramento ſecundùm morem Eccleſiæ præſtito de reſtituendis ablatis, & condigna ſatisfactione exhibenda. Dicunt etiam, qui detrahunt tibi, quod defuncti Prioris theſauros occupaſti, & ordinem plus juſto & ſolito reſolvi permittis. In his tamen omnibus nondùm eſt aversus animus Archi-Epiſcopi à te, exſpectans operum teſtimonium. Partes tuas & Eccleſiæ, quantùm Deus donaverit, tuebor, ut proprias; immò, ſicut inſpector cordium novit, majorem his operam dedi, & dare paratus ſum. Hoc ab eo impetrare non potui, ut Epiſcopo Roffenſi, vel alii de officio ſuo quidquàm committat: ſed & ſi quis ſe immiſcuerit, non feret patienter. Vale poſt Oddonem, & ſaluta Amicos noſtros, memor mihi utiliter epiſtolarum Hieronymi.

## EPISTOLA LIII.

*Guilielmo & Oddoni Prioribus Cantuarienſis Eccleſiæ Joannes de Sareſberia.*

MEMINISSE poteſt & debet veſtra diſcretio, quanta reverentia ſit Patribus exhibenda, & quantam humanitatem ſancta Cantuarienſis Eccleſia Archi-Epiſcopis ſuis impenderit. Licèt autem illum, qui modò præſidet vobis, non audeam ſuis deceſſoribus coæquare, qui in Eccleſia veſtra coruſcant miraculis, tamen cauſa, quam iſte tuetur, inferiorem eſſe non arbitror. Eadem enim eſt, cùm utrobique pro libertate & ſalute Eccleſiæ certatum ſit. Spero autem in Domino, quoniam & Eccleſia Romana multis indiciis dat auſum confidendi, hanc Patri veſtri peregrinationem & laborem convaleſcere ad reſtaurationem Cantuarienſis Eccleſiæ, & integram reformationem dignitatum & privilegiorum, quibus Beato Lanfranco præſidente gaudebat. Sed hoc in auribus veſtris dictum ſit. Unde & vos decet pro viribus, immò & ferè ſupra vires, opem ferre patris naufragio, & eum beneficii promereri, ut cùm, Deo authore, obtinuerit, veſtri poſſit & debeat meminiſſe in bono. Nonne enim indecens eſt & probroſum, ſi Epiſcopo pro juſtitia exulanti alieni ſubveniunt, & neceſſitatibus ejus filii, quibus honorem & gloriam theſaurizat, communicare noluerint? Nonne ei in Capitulo omnia, & etiam ſanctorum Capſas obtuliſtis, ut hæc vobis adquireret? Ergo, quia ob hanc cauſam Romanæ Eccleſiæ tenetur in aliquantula pecunia, ſupplicat ipſe, & ego fidelis veſter conſulo, quatenus ei in hac neceſſitate ſubveniatis, ne Dominum Papam beneficii pœniteat, & vos pudeat & pigeat inhumanitatis veſtræ in perpetuum. Animent vos extraneorum exempla, qui propriis uſibus & neceſſitatibus ſubtrahunt, etiam labore manuum exquiſita, quæ exulibus veſtris impertiunt.

## EPISTOLA LIV.

Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.

*Amantiſſimo Patri, & Domino Alexandro, Dei gratia Summo Pontifici, Thomas Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis, miſer ac ſolito miſerabilior exul, ſalutem & debitam in omnibus, etiam in adverſis, obedientiam.*

REMITTIMUS ſanctitati veſtræ latorem præſentium, qui fideliùs & diligentiùs negotii ſui miſeriam, & qualiter cum ipſo & cum fratribus ſuis occaſione litterarum veſtrarum in Regno Angliæ actum ſit, vobis exponet: ad quorum relevamen, niſi citiùs per manum veſtram Divina ſubvenerit clementia, ſubverſa eſt penitùs illius ordinis conditio. Sentiant ergo ipſe & fratres ſui, ſi placet, ſibi preces noſtras profuiſſe, quorum injuſta vexatio apud ſanctitatem veſtram dignè facit eos exaudibiliores. Et utinam Dominus meus altiùs attendat, ac firmiùs opponat animo, in quantam & in quam irrevocabilem confuſionem Anglicana nuper venerit Eccleſia in omni ordinis genere, qui in eodem Regno habitat, ex inaudita & illa miſerabili indulgentia, quam gloriatur, quorundam Amicorum ſuorum de Curia interventu, qui utinam magis eſſent Amici Dei & Eccleſiæ, quàm ſui, magis affectarent Divina gaudere gratia, quàm favore Principum, Regis noſtri, utinam non perſecutoris Eccleſiæ, extorſiſſe induſtria. Quæ etſi creditur à vobis de facili poſſe revocari in irritum, ut ſtatu impetrati gaudere non valeat, reſidet tamen apud ipſum & ſucceſſores ſuos obtenti beneficii origo, cujus impetrandi ſibi perpetuò ac ſucceſſoribus ſuis nacta opportunitate concepit audaciam, qui nec auſus ſperare eſſet aliqua ſui vel Amicorum ſuorum arte debitam pro exceſſibus ſuis contra ſe & complices ſuos evadere poſſe ſententiam. Verùm unum eſt, quod nos miſerabiliter conſolatur, ut ſalva pace veſtra dixerim: quia ſic novit Eccleſia Romana beare Amicos ſuos & fide-

& fideles. Melius tamen conſoletur eam Deus, quàm ſibi providerit, & Eccleſiæ Anglicanæ ac nobis, ac miſeris noſtris in parte iſta. Scio quidem, unde magis doleo: quia numquam ævi ſenio crimen obruitur, nunquàm ſcelus oblivione repellitur, verùm exempla fiunt, quæ facinora eſſe deſtiterunt. Valeat & vigeat ſanctitas veſtra, & citiùs, ſi placet, dignetur miſeriam noſtram ſublevare, ut ſaltem vivere valeamus, qui utcumque vivendo perimus. Novit Deus, quod immeritò.

## EPISTOLA LV.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Memfredo Cardinali.*

GRATIAS agimus Deo, qui vos ad conſolationem Eccleſiæ ſuæ eripuit de ore Leonis, & de manu beſtiæ liberavit, & de omni exſpectatione Cremenſis Hæreſiarchæ, & Frederici, & totius Plebeculæ ſchiſmaticorum. Senſimus, ut ex animi noſtri ſententia loquamur, abſentiæ veſtræ damna, qui ad petitionem Regis Angliæ, noſtro non præcedente merito, ſuſpenſi ſumus, die reſtitutionis noſtræ, ut jactitat, collata in arbitrium ejus. Domine mi, ſi fuiſſetis hic, vigor Eccleſiaſticus, ut ſpes eſt, non ita mortuus eſſet aut languidus, nec illi Regi, nec complicibus ſuis, Satellitibus Sathanæ, collata authoritas in Eccleſiam interim debacchandi. Sed nunc certum eſt, quod his perverſitatibus toto conatu, quoniam timetis Dominum, & diligitis decorem Domus ejus, ſtudebitis obviare. Placeat itaque dilectioni veſtræ impetrare à Domino Papa, ut ſuſpenſionem ſolvat, aut terminum coarctet, ſcribens Regi Francorum & Eccleſiæ Gallicanæ patentibus litteris, quod niſi Rex Anglorum juxta commonitionem ſuam & comminationem nobis pacem, & ablata cum Eccleſiæ libertate reſtituat, exinde nos in eum & terram ſuam officii noſtri poteſtate uti concedat, & ſententiam, quam in malefactores Eccleſiæ & noſtros tulerimus, ratam habendam eſſe decernat, & præcipiat ab omnibus terræ ſuæ Epiſcopis inviolabiliter obſervari, donec ſatisfacere compellantur. Prætereà precamur attentiùs, ut Eccleſiæ Cantuarienſi in miſeriæ ſuæ ſolatium impetretis plenam reformationem Primatus ſui, ut præcipiatur Archi-Epiſcopo & Eccleſiæ Eboracenſi, ut nobis obedientiam tanquam Primati ſuo exhibeant. Cùm enim ejuſdem Primatus per vos confirmationem obtinuerimus, honor erit vobis & gloria, ſi plenum robur obtineat confirmatio à vobis impetrata. Ut autem charitas veſtra aliquod habeat tribulationis noſtræ ſolatium, noveritis, quod Chriſtianiſſimus Rex fortunam noſtram reputat ſuam.

## EPISTOLA LVI.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Richardo Electo Syracuſano.*

MULTAM nobis conſolationem dilectionis veſtræ litteræ attulerunt, quæ veſtræ, quam plurimùm exoptamus, ſalutis indices, eloquii venuſtatem, fidei ſinceritatem, prudentiæ gratiam referebant, & quod his omnibus majus eſt, ſinguli apices fervore ſuo ad amorem Dei & honeſtatis cultum, non modò tepentem, ſed & frigeſcentem poterant inflammare. Ex illis autem patenter innotuit, quod nec fortunæ temeritas, nec diſtantia locorum, nec temporis tractus exinanire potuit, immò nec infirmare, quam nec aquæ multæ prævalent exſtinguere, charitatem. Preces enim, & illas affectuoſas, porrexiſtis pro nobis Amico veſtro Domino Wilhelmo Papienſi: & utinam non in caſſum. Sed ille, ſi poſſet licitum libito coæquare, nobis eſſet clavus in oculo, & ſagitta in latere, mortificans animas, quæ non moriuntur, & vivificans illas, quæ rejecerunt & projecerunt vitam. Parcat illi Deus & Conſortibus ſuis, ne in extremo examine noſter & coexulum noſtrorum, immò & Eccleſiæ ſanguis de manibus eorum requiratur, eò quod dederint cornua peccatoribus, & quantum in eis eſt, profanandam gentibus, & conculcandam expoſuerunt legem. Sed quid iſta revolvimus, niſi ut Eccleſiæ compatiamini, & nobis apud Deum & Eccleſiam Romanam, ſi fortè fuerit opportunum, præbeatis orationum ſuffragia? Facit contra eos teſtimonium majus Joanne, quia opera quæ faciunt, teſtimonium perhibent de eis. Eccleſia quidem liberabitur, & nos, quamdiu placuerit Deo, libenter exilii naufragium patiemur, diſperſi in omnem ventum cum miſeris noſtris, quorum unus eſt lator præſentium G....... ſororis noſtræ Filius, quem ubi auxilio veſtro eguerit, tantò vobis ſecuriùs commendamus, quantò de veſtra dilectione magis confidimus, agentes Deo gratias, quod nos tanti fecit, ut pro eo totus ſanguis noſter & noſtrorum exquiratur ad pœnam.

## EPISTOLA LVII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Bernardo Portuenſi Epiſcopo.*

CONSOLATIONIS veſtræ verba animo gaudente recepimus, ſed ab adverſo receptis in continenti litteris, quas Rex Angliæ in læſionem noſtram, & Apoſtolicæ Sedis confuſionem facit in utriuſque Regni compitis & conventibus publicari, verſa eſt in luctum cithara noſtra, & gaudium tranſiit in mærorem. Nam benefactoribus noſtris oneroſi reddimur & tædioſi, ex quo in deſperationem pacis noſtræ miſſi ſunt, audito quod perſecutor Eccleſiæ & noſter, qui nos ſpoliis noſtris impugnat contra juſtitiam Dei, prævaluit in comminationibus ſuis, & vanitate, & malitia multa. Viderit Deus, & judicet inter me & ipſum, & alios quorum patrocinio uſus eſt, ut poſſit licitum libito coæquare, & in Eccleſiam Dei impunè debacchari, nemine reclamante. Si Dei voluntas eſt, ut in exilio pro libertate Eccleſiæ moriamur, odoretur ſacrificium, quia decrevimus mori potiùs, quàm ad qualecumque mundi pretium diſtrahere Eccleſiæ libertatem. Abſit enim à nobis, ut Regi impio vendamus hæreditatem Patrum noſtrorum, quam legem Dei eſſe ſcriptura ſacra docet in Spiritu. Verùm quia ſanctæ Cantuarienſis Eccleſiæ, quæ nunc ferè deſtructa eſt, à multis diebus patrocinium impendiſtis, ſupplicamus ſanctitati veſtræ, quatenus ei nunc, velut in extremis agenti,

agenti, celerem feratis opem. Ut Dominus Papa ſuſpenſionem, quam nobis inflixit, ſolvat, aut terminum coarctet, ſcribens etiam Regi Francorum & Eccleſiæ Gallicanæ patentibus litteris, quod niſi Rex Anglorum juxta commonitionem & comminationem ſuam nobis pacem & ablata cum Eccleſiæ libertate reſtituat, exinde nos in eum & terram ſuam officii noſtri poteſtate uti concedat, & ſententiam, quam in malefactores Eccleſiæ & noſtros tulerimus, ratam habendam eſſe decernat, & præcipiat ab omnibus terræ ſuæ, & Epiſcopis inviolabiliter obſervari, donec ſatisfacere compellantur. Prætereà precamur attentiùs, ut Eccleſiæ Cantuarienſi in miſeriæ ſuæ ſolatium impetretis plenam reformationem primatus ſui, & ut præcipiatur Archi-Epiſcopo & Eccleſiæ Eboracenſi, ut nobis obedientiam tanquàm primati ſuo exhibeant. Cùm enim ejuſdem primatus per vos confirmationem obtinuerimus, honor erit vobis & gloria, ſi plenum robur obtineat confirmatio à vobis impetrata. Ut autem charitas veſtra aliquod habeat tribulationis noſtræ ſolatium, noveritis quod Chriſtianiſſimus Rex fortunam noſtram reputat ſuam. Valete.

## EPISTOLA LVIII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Humbaldo & Hyacintho Cardinalibus.*

NOS alii verbis, ſed veſtra rebus & operibus benignitas conſolatur. Doluiſtis vicem noſtram, & calamitatem Eccleſiæ, & pauperum Chriſti coexulantium nobis anguſtias ſic habuiſtis, ut veſtras. Præmia fraternæ charitatis & veræ compaſſionis fructum vobis in illa die retribuet juſtus judex, qui miſericordibus in gratia verbi miſericordiam pollicetur. Non abjiſtis poſt aurum, quo nuper ad læſionem noſtram, & Apoſtolicæ Sedis confuſionem capti ſunt quidam, quorum patrocinio receptis litteris Apoſtolicis, quas lectitari facit in utriuſque Regni compitis, Rex Anglorum ſe de Romana Eccleſia gloriatus eſt triumphaſſe. Nec immeritò. Voti ſiquidem compos effectus eſt, & nunc in Eccleſia Dei, nemine contradicente, pro libito debacchatur, ſperans, quod Deus avertat, Dominum Papam vel me pro voto ſuo interim moriturum. Nihil enim eſt quod magis deſideret, quàm alterutrius mortem. Invitatis ad patientiam, ſed hanc jam quadriennio habuimus in paſſionibus maximis cum Coexulibus noſtris, in fame & in ſiti, in frigore & nuditate, ad omnem impetum fortunæ ſævientis. Quis enim Coexulantium infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non uror? Sed quia gravius cruciat, Eccleſiam in miſerabilem redigi ſervitutem, ſine mœrore nec videre nec eloqui poſſum. Patior itaque, ſed invitus, quia compatior, & utinam compatiantur Domini noſtri Cardinales, qui omnem patientiam prædicant, ſed alii de virtutis conſcientia, alii ad culpæ ſuæ diſſimulationem. Novit utique Dominus qui ſint ejus, & Eccleſia jam ſentit ex parte, qui non ſint ejus. Nam Rex Anglorum prædicat, qui ſui ſint: nec tacitum eſt quot & quibus erogatum ſit aurum. Sed munera ejus ſpolia noſtra, ſpolia pauperum Crucifixi, immò ipſius Chriſti ſpolia ſunt, immò minima portiuncula ſpoliorum. Quid ergo eis qui tyrannorum manibus Chriſtum ſpoliant reſpondebit in illa die, quando vivos & mortuos judicabit, ſingulis & univerſis teſtimonium conſcientia perhibente? Nec hæc dicta credantur, quòd alius patientiæ terminus eſſe debeat, quàm corona, vel quia nos Exules & proſcripti Chriſti in cauſſa ejus non diſponamus antè mori, quàm vinci: ſed quia neceſsè habemus noſtro & aliorum dominorum, & amicorum conſilio in tantis anguſtiis ſublevari. Nam qui noſtræ poteſtatis ſuſpenſionem in arbitrium Regis Anglorum contulit, ſcilicet donec redeamus in gratiam ejus, nobis omnem pacis præcludit viam. Invitaverat nos per Comitem Flandrenſem ad colloquium ſuum, ſed cùm ei Nuncii ſui reſcriptum hoc Apoſtolicum porrexiſſent, adeò elatus eſt, ut Deum & homines pari furore contempſerit, ſed præ cæteris Romanos. Placeat itaque dilectioni veſtræ, quam Deus neceſſitati Cantuarienſis Eccleſiæ patrocinari diſpoſuit, impetrari à Domino Papa per vos & alios amicos Dei, ut aut ſuſpenſionem hanc ſolvat, aut terminum coarctet ſcribens Regi Francorum, &c.

## EPISTOLA LIX.

*Alexandro Papæ Ludovicus Rex Franciæ.*

PRO Archi-Epiſcopo Cantuarienſi ſæpiùs nos rogare dignata eſt Paternitas veſtra. Nos verò ſi preces authoritatis veſtræ, Divinæ pietatis intuitu præeunte, abundantiùs mandamus effectui, conſcientia noſtra exinde gloriatur. Sed noviſſimè ſermo divulgatus ac celebriter diffuſus in Regno noſtro ſcandalum generavit. Non eſt noſtrum vos qui Dominus eſtis, reprehendere: verùm quæ ad opinionis veſtræ detrimentum ſpectare credimus, ſilere omninò non poſſumus. Rex Angliæ, utpote inanis gloriæ cupidus, in colloquio, quod ſimul habuimus, litteras veſtras patentes, ut dicitur, parti ſuæ gloriabundè ac ſatis jactanter oſtendit, in quibus os & manus Domini Cantuarienſis, tam in prædictum Regem, quàm in totum Regnum ſuum, ac perſonas de Regno, ſuſpendit veſtra authoritas, donec gratiam Regis ipſe fuerit plenariè conſecutus. Quid ad hæc objecta reſpondere poſſumus adverſæ parti, videlicet Imperatori & ſchiſmaticis inſultantibus nobis, quia partem veſtram fovere nec deſtitimus nec deſiſtimus, in promptu non habemus, nec eſt facultatis noſtræ adinvenire, niſi nos veſtra ſubtilis inſtruxerit in reſpondendo diſcretio. Hoc autem meminiſſe firmiùs poſtulamus, quia precibus noſtris, quas ſæpè vobis humiliter porreximus, nec intermiſcuimus minas, nec vos diffidare præſumpſimus. Quid hæc ſibi velint, facilè poteſtis concipere, & hæc ad plenum interpretari veſtræ diſcretionis experientia pleniùs agnovit. Lateri veſtro duo aſſiſtunt, in quos rei hujus culpa refunditur. Sed quidquid nos agamus, non eſt ſublimitatis & diſcretionis veſtræ contra ſcientiam ſuaſu pravo aliquatenus deviare.

EPI-

## EPISTOLA LX.

*Alexandro Papæ Joannes de Sareſberia.*

SI de exilio clamamus ad Patrem, pro quo jugiter clamamus ad Dominum, pro cujus fide & honore contra perſecutores Eccleſiæ clamavimus, ſemper & clamabimus, Deo authore, quoad vita fuerit comes, veſtra Paternitas admirari non debet, cùm de inopinata rerum novitate clamorem extorqueat vis doloris, & importunæ & amariſſimæ neceſſitatis acerbitas. Clamamus ergo ad ſucceſſorem Petri, Vicarium Crucifixi, & utinam clamor noſter introeat in aures veſtras, ut ſuper calamitate Eccleſiæ, filiorum afflictionibus & gemitibus Patris viſcera concutiantur ad miſerationem. Et licèt miſeriæ noſtræ de recenti injuria multiplicatæ ſint ſuper numerum, & excreverint ſuprà modum, tamen, Deo teſte, acerbiùs dolemus & ingemiſcimus magis de imminutione gloriæ veſtræ, & fama Romanæ Eccleſiæ denigrata, quàm de damnis, injuriis, & oppreſſionibus noſtris. Jus eſt, Pater, jus eſt veras exprimere voces, præſertim apud eum, qui amator & patronus eſt veritatis, & cujus miniſterio Spiritus Sanctus totius falſitatis figmenta condemnat. Viduam impatientiùs conquerentem Propheta habuit excuſatam, eòquod in amaritudine erat anima ejus ob recentem filii mortem: & nos quid patienter queri poſſumus, inter tot mortes, carceres, vincula, flagra, contumelias, terrores, eſuriei, ſitis, nuditatis, & multimodæ calamitatis anguſtias? Si ergo juſtæ amaritudini debetur venia, quorum querela patientiùs audienda eſt, quorum gemitibus magis compatiendum, quorum preces benigniùs audiendæ à Romano Pontifice, quam Exulum Cantuarienſium, qui pro tuenda libertate Eccleſiæ, pro adſtruendis Privilegiis Apoſtolicæ Sedis proſcripti eſſe noſcuntur? Utinam, Pater, eſſent aures veſtræ ad ora Regis & Optimatum Franciæ. Utinam audiretis, quomodò inſultant vobis hoſtes Eccleſiæ, & ferè univerſi detrahunt vobis. Et ſi vera ſunt, quæ prædicantur in compitis, non video quomodò majeſtas veſtra probabiliter valeat excuſari. Prætereà quod inſignis ille jurator re benè geſta de manu veſtra Decanatum accepit, & curam multarum animarum, vir probatæ Religionis & famæ hilaris, qui nec uno menſe Eccleſiaſticum addidicit ritum. Sed nunquid eximendus erat à juriſdictione omnium Epiſcoporum, ut ei, ſicut fautores ſui gloriantur, authoritate Apoſtolica ſævire liceat in ſubjectos non reſervato eis appellationis remedio? Nunquid tantis erat privilegiis extollendus, ut in introitu ſuo veſtra authoritate convocatis Epiſcopis & Clero Angliæ mandaret, ne Cantuarienſi Archi-Epiſcopo obedirent, vel ad ipſum vocati accederent, & ut jure excommunicati ſine ſatis factione, & cautione omni abſolverentur in ſacrilegiis perſeverantes? Os meum in cœlum ponere non præſumo, fateor, & verum eſt omnia licere Romano Pontifici, ſed eo dumtaxat, quæ jure Divino Eccleſiaſticæ conceſſa ſunt poteſtati. Liceat ei nova jura condere, vetera abrogare, dum tamen illa quæ à Dei verbo in Evangelio, vel lege perpetua cauſſam habent, mutare non poſſit. Auſim dicere, quod nec Petrus quemquam perſeverantem in ſcelere & voluntate peccandi poſſet abſolvere. Nec claves accepit, quibus januam poſſit impœnitentibus aperire. Unde ergo illi hæc data poteſtas? Ad hæc dicitur, quod Rex Anglorum omnium Epiſcoporum juriſdictioni ſubtractus eſt privilegio novo: quod profectò ſi obtinuit, ecce ei collata eſt authoritas licitum libito coæquandi. Non tamen facilè crediderim, quòd hæc omnia tam facilè contra Eccleſiam Dei impetrata ſint. Sed hoc fiducialiter dixerim, quòd antequàm hæc eſſent apud nos divulgata, de diuturno naufragio veneramus in portum, à quo nos rejecerunt in pelagus, qui cum triumpho à Sede Apoſtolica redierunt. Nec aliquo modo perſuaderi poteſt, quòd Legati, qui venire dicuntur procuraturi voluntates Domini Regis, conditionem noſtram reformare poſſint in eum calculum, in quo erat, quando verbum hoc omnium corda concuſſit. Dubium tamen eſt an velint, ſi tamen dubium, cùm alterum eorum audierimus à multis in perniciem noſtram, aut potiùs in diſpendium aut ignominiam Eccleſiæ conceſſiſſe Domino Regi, & operatum eſſe, quantum in eo fuit, exterminium noſtrum. Eum ergo miſiſſe, ſicut adverſarii jactitant, nihil aliud eſt, quàm nobis miniſtraſſe calicem paſſionis & mortis. Quod ſi proponit, ſepiat Deus viam adſciſcentis & venientis ſpinis, ut præcipitentur in foveam, quam innocentibus paraverunt. Adjiciunt malis noſtris, qui contra nos & magis contra vos gloriantur, quod exilium noſtrum prolongaſtis in annum, ut vobis Anglorum Rex confœderetur interim. Sed memineritis fœderis Benadab, quod Regi Iſrael fuit in ſcandalum, & populo in ruinam, quia ultionem Divinitus procuratam in publicæ Religionis hoſtem noluit exercere. Procul dubio & iſte, ſtetiſſetis ad modicum, jam ad deditionem compulſus erat, ut ſe traderet manibus veſtris, & Eccleſia ſub eo debita libertate gauderet. Sed quis de unius anni vita poteſt eſſe ſecurus? An neſcitis, quoniam quicumque oderunt Eccleſiæ libertatem, ſivè ſchiſmatico Imperatori confœderati ſunt, vitæ veſtræ, quam Deus in multa protendat tempora, terminum optant? Patet ergo, quam periculoſa ſit iſta dilatio, per quam temeritas ampliùs inſoleſcit, & Eccleſiæ conditio triſtior & durior malicioſiùs exſpectatur. Mala facienda non ſunt, ut proveniant bona, nec ſalubris eſſe poterit diſpenſatio, per quam ſacrilegorum perpetuatur audacia. Exceſſit modum, & quis cui loqueretur, minus attendi, ſed exulceratæ mentis impetum nequaquàm potui cohibere, videns quod occaſione verbi hujus crudeſcunt ampliùs adverſarii noſtri, immò veſtri, & beneficiorum noſtrorum liberalitas tepeſcit, aut omninò extincta eſt, præterquàm in Rege Francorum, & paucis aliis, qui nobis quidem compatiuntur ampliùs, & unde dolemus plurimùm, queruntur de vobis. Placeat itaque miſerationi veſtræ Cantuarienſibus veſtris aliquod parare ſolarium, & veſtri nominis gloriam reformare, reprimendo hoſtes Eccleſiæ, & retribuendo circumventoribus veſtris pro merito. Unum pro certo noveritis, quòd ſi Rex ſemel in quacumque opinione repulſam ſuſtinuerit, omnium meritorum veſtrorum quoadipſum evacuabitur fructus. Neceſſe eſt autem, ut patiatur repulſam, qui in petitionibus modeſtiam neſcit.

## EPISTOLA LXI.

*Bartholomæo Exonienſi Archi-Diacono Joannes Sareſbertenſis.*

ECCLESIA in arcto eſt, & ex diſſenſione Regni & Sacerdotii eam undique premunt anguſtiæ. Nam quam Rex perimit, illa vendicat libertatem. Etſi vellet à ſtatus ſui defenſione ceſſare, & adquieſcere juſſionibus tyrannorum, illico indignationem Apoſtolicæ Sedis exciperet. Sed quia longè tolerabilius eſt incidere in manibus hominum, quàm derelinquere Legem Dei, officioſiſſimum & conſilioſiſſimum reputo, non modò facultates & fallacis dona fortunæ pro tuenda libertate, pro Legibus Paternis, exemplo Sanctorum exponere, ſed & ipſum corpus, quod quibuſcumque flagellis atteratur, quibuſcumque Tyrannorum carnificinis torqueatur ad præſens, velint nolint perſecutores, pulchrius & fortius, prout merita præceſſerint, glorificatum in illa die reſtituet Chriſtus, pro cujus fide & obedientia nunc ſalubriter exponitur, aut deponitur. Sed etſi eòuſque Tyrannorum rabies invaluerit, facilis eſt jactura ſepulchri, ubi cœlo tegitur, qui non habet urnam. Conſilium in ambiguis dumtaxat habet locum, nec debet eſſe ambiguum, quod gerendum præſcribit lex Divina. Nam nec minimum de mandatis Dei, ſi quod tamen, quod vix credimus, parvum eſt, pro temporali vita, nedum pro mundana ſupellectili vel vana quiete conſilioſè deſeritur. Nam & minima ſervata vitam acquirunt, & plerumque Martyrii gloriam promerentur. Neglecta verò ex crimine inobedientiæ & contemptus ingerunt mortem. Captam aviculam cum pullis occidi prohibet Dominus, ſubjiciens præmium eſſe hujus, ſi mandatum obſervetur, ut longo vivas tempore. Quod quidem adjici mandatis aliis facilè non reperies, niſi ubi Patrem & Matrem præcepit honorari. Idem ergo magno & ei, quod minimum videtur, ſubintulit præmium, ut doceret, quoniam & minimi diligens obſervantia vitæ promeritoria eſt. Nunquid non ſcriptum eſt: *Quoniam qui minima ſpernit, paulatim decidet; & qui in modico fidelis eſt, ſuper multa conſtituitur?* Nec hoc dixerim, quòd omnes capiant iſtud verbum, aut quòd ego minima diligenter obſervem, qui ſæpè multum in magnis delinquo & maximis: ſiquidem obedientia maximum eſt mandatum, ſine cujus diligentiori cuſtodia ſalutem provectorum nullus aſſequitur. Melior eſt enim obedientia quàm victimæ, ſicut ex latere crimen ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle adquieſcere. Et ut ad obediendi virtutem fortiùs animeris, Domini Papæ te munivit authoritas, ſicut habes ex litteris, quas Epiſcopo Vigornenſi ſcripſit, conſulenti an ad Epiſcopatum ſuum potiùs redire deberet, & Regis obſequi voluntati, an aſſiſtere Domino Cantuarienſi, pro libertate Eccleſiæ & defenſione Divinæ Legis, omnia ſupra quàm dici poſſit, pericula in ſe & ſuis fortiter ſuſtinenti. Exemplum litterarum inferiùs ſubjectum eſt. Executorem voluntatis ſuæ te faciat Dominus, & eam fidei fortitudinem & perſeverantiam conferat, ut fratres coævos & poſteros in timore Domini, & cultu juſtitiæ feliciter valeas roborare.

## EPISTOLA LXII.

*Alexandro Papæ Carnotenſis Electus.*

ECCLESIÆ Romanæ filius, ſicut in Matris ſucceſſibus totus exulto, ſic in adverſis ejus mihi caro maceratur, & affligitur ſpiritus, & animæ meæ requies omninò denegatur. Cùm enim neceſſitas ad obediendum Apoſtolicæ Sedi fideles urgeat univerſos, me qui in Chriſti miniſterio veſtra ſum creatura ſpecialis, arctat devotio charitatis, ut per gratiam Dei neque mors neque vita poſſit à Romanæ Eccleſiæ, & veſtra fidelitate & obſequio ſeparare. Unde ad Dominum meum fiducialiter loquar, quæ ad gloriam ejus, & totius Eccleſiæ honorem pertinere certo certius eſt. Inter omnia Regna mundi non eſt ex animi mei ſententia Regnum, quòd fidem ſinceriorem, charitatem ferventiorem, devotionem uberiorem Apoſtolicæ Sedi ſemper exhibuerit, quam Francorum. Non eſt inter Reges & Principes, qui benigniùs exaudiat preces veſtras, qui mandatis obediat humiliùs, qui Eccleſiam & viros Eccleſiaſticos devotiùs honoret, & ſtudioſiùs tueatur, Chriſtianiſſimo Rege noſtro. Non eſt Eccleſia, quæ Romanæ Eccleſiæ fuerit utilior in omnibus anguſtiis ſuis, quàm Gallicana. Supplicaverunt vobis Eccleſia & Rex pro Domino Cantuarienſi, qui pro libertate Eccleſiæ & majeſtatis veſtræ dignitate tuenda Exul & proſcriptus jam quartum explet annum. Agit apud vos contra eum tyrannus, Eccleſiæ perſecutor manifeſtus, hoſtis Regni Francorum, cujus iniquitas omnibus nota eſt, & tamen quod dicere verecundor, & doleo accidiſſe, prævaluit hactenus in malitia & vanitate ſua. Siquidem nuper cùm ad colloquium Chriſtianiſſimi Regis accederet, & per Comitem Flandrenſem, qui illuc Dominum Cantuarienſem traxerat, de pace Eccleſiæ reformanda ſollicitaretur, litteras Apoſtolicas in audientia Epiſcoporum ſuorum, & procerum legi fecit, quibus ſtatuebatur, ne præfatus Cantuarienſis in ipſum aut terram ſuam ſententiam ferre poſſit, aut aliquod gravamen alicui perſonæ de terra ſua inferre, donec redeat in gratiam ejus. Quo audito Chriſtianiſſimus Rex confuſus eſt, & totum Regnum, omneſque Filii Eccleſiæ doluerunt virum juſtum, Pontificem Reverendum ſine cauſſa ſuſpendi, & ab Apoſtolica Sede manaſſe ſcriptum tam pernicioſum exemplo. Anno præterito Joannes de Oxeneford graviſſimum quidem ſcandalum excitavit, ſed illud nihil ad iſtud. Sententia Domini Regis eſt, quòd ſi preces ejus nolletis audire, cauſſa Dei non ſic fuerat opprimenda, nec erant danda duriora, quibus Eccleſiam ventilaret, cornua peccatori: non erat innocens in menſa, immò inter manus Regis Chriſtianiſſimi jugulandus. Et quod tam Regis quàm noſtratum omnium mentes magis exulcerat, efficaciores dicuntur fuiſſe injuriæ & comminationes Anglorum, quam Francorum ſincera fides, devotio fervens, & juge obſequium. Promiſeratis, Pater, ſi reminiſci placet, Domino Regi, toties pro Archi-Epiſcopo Cantuarienſi ſupplicanti, quòd ei juſtitiam exhiberetis, & quod memoratum noſtrum Regem lætificaverat, præceperatis, ut Archi-Epiſcopo Comprovinciales Epiſcopi obedientiam exhiberent.

Nunc

Nunc autem, quod Regem contriſtavit ſupra modum, eundem Archi-Epiſcopum, quem verbis conſolamini, rebus opprimitis, & qui nomine tenus honoratur, debita privatur poteſtate. Placeat itaque Clementiæ veſtræ cancellare manus, & permutare vices ſolvendo innocentem, & Eccleſiæ Tortorem condemnatione debita vinciendo. Alioquin certum eſt ſcandalum, quod nuper emerſit, & Apoſtolicæ Sedis denigrat honeſtatem, ſedari non poſſe.

## EPISTOLA LXIII.

*Bartholomæo Exonienſi Archi-Diacono Joannes Sareſberienſis.*

EXPECTATIONE longa ſuſpenſi, & impatientia deſiderii æſtuantes, Nuncii noſtri præſtolabamur adventum, ſperantes in reditu ejus nos amicorum diligentia fore vel litterarum ſolatio recreandos. Et quidem ſecus accidit, cùm ille non retulerit jota vel apicem. Nec hoc dicimus, ut aut charitatis defectum aut negligentiam velimus in amicis arguere, quos tantò acerbiùs affligi conjicimus, quantò minùs audent ſuas anguſtias deplorare. Comprimuntur enim caſtigatione crudeli, puerorum more, quos præceptorum ſeveritas cogit, ut eductas doloris impetu & extortas verberibus lachrymas redire faciant in ſinum oculorum, & latentes ſui fontis origines. Metiebamur autem pericula conditionis noſtræ, malitiam temporis, debilitatem Eccleſiæ, rabiem perſecutoris. Sed è latere ſperabamus, quia iniquitas cohærens talento plumbi diu in ſummo ſtare non poteſt. Et Amorrhæus citiùs & validiùs eliditur & detruditur ad ima terræ, cùm adimpleta malitia in excelſa prorumpit. Amicis ergo compatimur, & Eccleſiæ deſolationem in Regno Anglorum ingemiſcimus, & miramur quomodò abierit zelus tot Religioſorum & Litteratorum, cùm vix unus & alter appareat ſpeculator, qui juxta commotionem Propheticam audeat impio impietatem ſuam ex ore Domini nunciare. Impii ergo in facie ſpeculatorum deſcendunt in infernum viventes, ut à ſpeculatoribus ſanguis eorum jure & meritò exquiratur. Sed quid dicimus eos eſſe ex cauſſa ſilentii puniendos? Sanè quidam eorum ſunt, qui furem videntes currunt cum eo, immò prævii ductores & Doctores ipſum in furta præcipitant & rapinas, & ſuam ponunt in quovis iniquitatis ſymbolo cum impiis portionem. Quorum primus eſt Archi-Synagogus veſter, & qui primo auro videbantur induti, & columnæ videbantur Eccleſiæ, amplexati ſunt ſtercora. Dederat eis argumentum & aurum Dominus, & ſicut ipſe per Prophetam conqueritur, ipſi ex eo operati ſunt Baal, dum magis verentur hominem quàm Deum, & colunt & ſerviunt creaturæ potiùs, quàm Creatori, quod ſicut Beatus docet Apoſtolus, idololatriæ rectiſſima & certiſſima diffinitio eſt. Nam quod quiſque colit præ cæteris, conſtituit ſibi Deum, ut alius venerem libidini ſerviens præferat, alius dum munera quærit & retributiones, & interdum in fraudes & rapinas impingit, Lavernam veneretur. Alius inflatus terram Merob inhabitet in ſupercilio Babylonis, alius gulam ſequens porcum induat Epicuri. Quod enim de talibus ſcribitur, quoniam eorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione, ad cætera quoque vitia probabiliter dilatata interpretatione protenditur. Unde etiam in Evangelio veritas docet Deo & Mammonæ ſimul ſerviri non poſſe. Et qui amicus ſæculi eſſe deſiderat, Dei ſe conſtituit inimicum. Doctor Gentium præconatur, & clamat: *Quia ſi hominibus placere vellem, Chriſti ſervus non eſſem*. Et *qui hominibus placent, confuſi ſunt*. *Quoniam Deus ſpernit illos*. Sed alia profectò Archi-Synagogi & Complicum ejus ſententia eſt, qui fraudulenta verborum interpretatione ad arbitrium authoris detorquent Legem, eique ſuum volunt accommodare intellectum. Sed id agunt modis omnibus, ut quòd eis libitum fuerit, Divino quoque juri conſentaneum videatur. Dicit enim quod non eſt pro libertate Eccleſiæ decertandum. Sed fallax & falſa hypocriſis, quò progrederis? Quid hæreſes moliris & ſchiſmata? Nonne ab initio naſcentis Legis ad libertatem Dei vocatus eſt populus, & Ægyptus intolerabilibus afflicta plagis, quæ Eccleſiam de antiqua & avita conſuetudine, & ferè per trecentos annos vendicabat in ſervitutem? Nonne Machabæi Martyres pro libertate Fratrum ſuorum laudabiliter & religioſè ſanctiſſimas animas poſuerunt? David nunquid non ſtravit Allophylum lapidibus de torrente congeſtis, ut Domini exercituum agmina ab indebitæ ſervitutis jugo, & Religionis opprobrio liberaret? Sed quid pauca & parva proponuntur exempla? Scriptura ferè tota, quæ in hiſtoriis digeſta eſt, talibus virorum illuſtrium referta eſt monimentis. Duæ quidem cauſſæ ſunt, quas homines affectuoſiſſimè tuentur, & quas proponunt animabus ſuis: altera libertatis, altera fidei & Religionis. Illa tamen quæ fidei eſt, creditur eſſe præſtantior, & procul dubio juſtior eſt. Adeò quidem ut & prophanæ Religionis homines hoc conſtantiſſimum habeant. Nam & Achab, quem reprobum fuiſſe conſtat, Regi Syriæ, eum ſubjicere volenti, argentum & aurum, ſervos & ancillas, & omnimodam ſupellectilem, uxorem, filios, & filias, & tandem ſe ipſum conſtanter expoſuit, & pro Lege Divina dumtaxat non eſt veritus inire certamen. Cùm enim ille vellet ſcrutari domum ut Legem diriperet, contradixit ei Achab, victoriamque promeruit. Quia etſi aliàs reprobus, vel in hac parte Dominum honoravit. Pro qua ergo cauſſa religioſè contenditur, ſi non pro Dei Lege ſervanda? Nempe hæc iniquitatem prohibet, & paſtoribus Eccleſiæ præſcribit, ut omnem ulciſcantur inobedientiam. Sed fortaſſe Archi-Synagogus iniquitatem novit, quam Deus non prohibet, aut quam nolit ab Eccleſiæ paſtoribus increpari, &, ſi fieri poteſt, mandari vindictæ. Hanc ſanè Moyſes & Doctor Gentium non noverunt. Sed prætendit, quia Joannes arguebat Herodem in ſpiritu lenitatis, illicitum eſſe denuncians, ut fratris viventis abuteretur uxore. Quod utique dicens non tam imperitiæ, quàm ignaviæ ſolatium quærit, cùm certum ſit Joannem ibi non geſſiſſe perſonam Pontificis, cui incumberet correctio delictorum, ſed præconis verbis, penes quem erat dumtaxat gerendorum denunciatio & increpatio vitiorum. Heli quidem corripuit filios, ſed affectu potiùs & manſuetudine Patris, quàm ſeveritate & authoritate Pon-

Pontificis. Pro omni ergo Divinæ Legis articulo contendendum eſt, & poteſtatibus adſcendendum ex adverſo, & quidquid charitatem impugnat, quæ Legis eſt plenitudo, totis viribus ſubvertendum. Sed profectò in figuram Sacerdotii Deus tribum Leviticam à publicis functionibus, ſicut in numeris legitur, immunem eſſe decrevit, & ſummi tantùm Pontificis diſpoſitionibus ſubjacere. Abiathar quoque, qui Spiritui Sancto reſtiterat in diſpoſitione David, amotus à Sacerdotio, ea ratione ſententiam mortis evaſit, quia Arcam portaverat, & præcedentis officii privilegio tutus diem exſpectavit fatalem. Quod ſi Clerus in Privilegia Tribus Leviticæ non ſuccedit, & Apoſtolus vanus eſt, & fallaces omnes interpretes Scripturarum. Ex quo liquidum debet omnibus eſſe, juſtiſſimam eſſe cauſſam eorum, qui pro libertate Eccleſiæ dimicant, & pretioſiorem habent Legem Dei, quàm fortunas, immò quàm animas ſuas. Sed fortaſſe dicet aliquis; quid hoc ad cauſſam veſtri Cantuarienſis, qui in cauſſa Eccleſiæ ceſſit apud Clarendonam, & in pecuniaria conventus in jure ſibi conſcius iniquitatis, & de præſtigiis ſuis diffiſus, ſubterfugio imprudenti & impudenti ſuam quodammodò, immò planè profeſſus eſt injuſtitiam, & partem juſtificavit adverſam? Eſto ſanè quòd ceſſerit, propitietur Deus Epiſcopis, qui eum ad hoc induxerunt, & circumventoribus, qui eum ſeduxerunt, cùm tamen juſtus eſſet metus ad præſens, & qui in conſtantiſſimum hominem caderet. Mittitur vobis epiſtola ejus, ubi pro ſe ſatisfacit ex parte. Sed quia deliquit, pœnituit, confeſſus eſt, à Domino Papa abſolvi meruit cauſſa recognita, & ut Eccleſiam Anglorum ab illicitis & extortis obligationibus abſolveret, impetravit. Qui ergo imitati ſunt, ut ajunt, delinquentem, quare pœnitentem & confitentem non imitantur? Nunquid malunt in ſordibus immorari, quàm ſurgere, mundari, & reparari in priſtinum gradum? Sed cauſſam veritus eſt, ut objicitur, pecuniariam. Hoc quidem falſum eſt. Sed judicum iniquitatem, qui eum iniqua ſententia condemnaverant, parati judicare quidquid tyranno libuiſſet. In eoque verecundiæ ſæculi noſtri pepercit Deus, quod tyrannus plura jubere erubuit, quàm illi adimplere. Omnes erant Baalamitæ, excogitantes qua arte maledicerent & condemnarent cauſam, cui benedixit Dominus. Suadebant mala fieri, ut provenirent bona, & ad mitigandam perſecutoris inſaniam, pernicioſas poſſeſſionum & Divini juris diſpenſationes admitti. Quod certum erat, revocabatur in dubium, ut Comicum illud ferè in omnium animas volveretur: *Quod ſcio, neſcio*. Quis enim neſciat, quod Rex Cancellarium ſuum ab omni adminiſtratione & obligatione liberum reddidit ad Regimen Cantuarienſis Eccleſiæ? Cui ignotum eſt, quanta inſtantia illi à Sede Apoſtolica Pallium impetravit? Quid poſteà promiſerit, ut conſuetudines, quas dicit avitas, admitterentur. Et reverà, quod pravitates ſunt, pluribus notum eſt. Archi-Epiſcopus tamen ad malitiam calumniatoris ex judicii iniquitate, aut ſimplicitate, aut diſpenſatione, cum tamen ad hoc vocatus non veniſſet, urgebatur ad litigandum, ad ſatis dandum, cum tamen poſſeſſor eſſet ampliſſimæ rei immobilis, ut vix ex cauſſa graviſſimæ infirmitatis ad deliberandum unius diculæ poſſet inducias impetrare. Anteà tamen eum iniquo judicio condemnaverant, & quod Sedes Apoſtolica cauſa cognita retractavit. Cujus retractationis apud nos privilegium exſtat. Nonne ergo judices potuit & debuit habere ſuſpectos? Sed fortaſſe dicetur, quod ipſos oportebat non de conſcientia ſua, ſed de partium allegationibus ferre ſententiam: quod & Dominus Judam, quem proditorem noverat, non condemnavit, & mulieri in adulterio deprehenſæ pepercit, cùm nullus præcederet accuſator. Inde etiam ad informationem noſtram dictum eſt: *Ego, ſicut audio, judico*. Sed profectò ibi audire pro intelligere ponitur, ut pro rationabili motu animi ſui decernat judex, interdum aſſertionibus, interdum præſumptionibus utens, ut numquàm ex conſcientia juſtus & innocens condemnetur. Et ſi multitudo ſtare videatur in parte adverſa. Nam ſcriptum eſt: *Innocentem & juſtum non occides, quia averſor impium*. Et alibi: *Non ſequeris turbam ad faciendum malum, nec in judicio plurimorum adquieſces ſententiæ, ut à via declines*. Si verò contra conſcientiam, præſertim in præjudicium innocentis, ſententiam tulerit, graviſſimè peccat: quia ſicut dicit Apoſtolus, *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt*. Salomon in cauſſa meretricum conjecturali argumento utens condemnavit calumniatricem, & Daniel in liberatione Suſannæ præſumptionibus revelavit malitiam Sacerdotum. Quod ſi judices in cauſſa Domini Cantuarienſis vigorem debitum habuiſſent, ſi lege præſcriptam exercuiſſent diligentiam, ſi ſcripturas conſuluiſſent in judicio, ſi poteſtati ſupra modum & fas non detuliſſent, poſſet fortaſſe probabiliter argui, qui illorum judicium declinavit. Sed ubi furor omnia vendicavit, quis locus potuit eſſe rationi vel juri? Ante Præſidem ductus eſt Chriſtus Domini, convenerunt Principes, Scribæ, & Phariſæi adversùs eum, & profectò præſes iſte illo, ſub quo condemnatus eſt Chriſtus, truculentior erat. Nam Pilatus id agebat exquiſitis occaſionibus, ut Chriſtus evaderet accuſatus. Hic autem operam dabat & diligentiam, ut innocens accuſaretur, & damnaretur Chriſtus. Ille, nec ſub eo judice puniretur, Chriſtum tranſmiſit ad Herodem, ubi vel contemptus evaſit Chriſtus, remiſſuſque veſte alba indutus eſt; hic modis omnibus, ne quoquo modo Chriſtus evaderet. Dicat vir amator veritatis, quicumque audet coram Deo, cui de hoc teſtimonio in diſtricto examine redditurus rationem: dicat certè, ſi audet, quòd Archi-Epiſcopus ibi malitioſè, quod ad calumniatorem & complices ſuos, & fraudulenter aut debiliter, quod ad judices, tractatus non eſt, & comtemptibiliter, quod ad Eccleſiæ dignitatem, & ignominioſè, & ipſe competenti ſecuritate recepta ad judicium reverteretur. Dicat ergo probus vir & diſcretus hoc, & ut conſilio ejus adquieſcatur, facilè obtinebit. Nec credibile eſt, quod etiam Archi-Synagogus veſter aliter ſentiat, licet contrarium prædicare non erubeſcat. Sed ipſe & omnes ſui ſoli ſic dentium ſoliditate gaudeant, ſicut eis reſpondet conſcientia, quod juſtè & ad honorem Eccleſiæ Dei ibi tractatus eſt Archi-Epiſcopus. Et omnes qui Archi-Synagogo conſentiunt, ſimili verſentur in calculo. Quia ergo Archi-Epiſcopus ſemel iniquam ſententiam reportaverat, & videbat ex malitia perſecutoris & debilitate judicum immine-

imminere nequiorem, declinavit judicium, cauſam transferens ad audientiam ejus, qui fidelium omnium judex eſt à Domino conſtitutus, & locum adiit, cui ſpecialiter mandata eſt omnium Sacerdotalium deciſio cauſſarum. Nec hoc de jure Imperatorum aut Canonum, ſed ipſius Dei authoritate dicentis per Moyſen: *Si difficile & ambiguum apud te judicium eſſe perſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, inter cauſam & cauſam, lepram & non lepram, adſcende ad locum quem elegit Dominus, ad Sacerdotes Levitici generis, & judicem, qui præfuerit. Qui noluerit obedire Sacerdotis Imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino, morietur homo ille & auferes malum de Iſrael.* Ecce quod à judicio Sacerdotum nec cauſam excipit nec perſonam, licet alias per ſe ipſos, alias per miniſtros Vicarios Eccleſiæ decidant Sacerdotes. Nonne in perſona Sacerdotii Eccleſiæ Doctores fideliter tradunt Hieremię dictum: *Ecce conſtitui te hodie ſuper gentes & ſuper Regna, ut evellas, & diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plantes?* Quid ergo peccavit Dominus Cantuarienſis, ſi appellavit, ſi proſpexit ſibi, ſi pepercit Epiſcopis, quos iteratò oportebat ad damnationem & ignominiam perperam judicare, aut Regiæ indignationis intolerabile ſubire diſpendium? Qualiter autem pars adverſa, quæ & ipſa appellationem inſtituit, cauſam proſecuta ſit, qua modeſtia, qua ſinceritate verſata ſit, & cum Eccleſia & cum adverſario, novit Deus, & judicet, & vobis ignotum eſſe non poteſt. Se ipſum poterit quis irridere, & texere dolos in animam ſuam, ſed profectò Deus non irridetur. Biennium jam elapſum eſt, tempus videlicet quod appellantibus ſuffragatur, eoque evoluto pro parte Domini Cantuarieſis eſt lata ſententia. Et ſi adhuc ex diſpenſatione quorundam rerum executio differatur, omnibus autem jam perſuaſum eſt Deum timentibus, quod Archi-Epiſcopus & ſui injuſtè proſcripti ſunt. Quo enim jure confiſcati ſunt redditus Clericorum, & qua Epiſcoporum patientia Eccleſiæ & bona Altaris Chriſti perſecutoribus Eccleſiæ ad libitum exponuntur? Quæ juſtitia proſcripſit innocentes ſine delectu profeſſionis & ordinis, ætatis & ſexus? Quis unquam tanta immanitate diſtraxit copulam nuptiarum? Et tamen ei qui facit hæc, ab Epiſcopis innocentiæ & juſtitiæ teſtimonium redditur, ut in ſuam confuſionem & perniciem dicere & ſcribere non erubeſcant: *Quia Rex dulce putat obſequium, cùm monetur, ut corrigat, ſi quid deliquit in Deum.* Ergo aut ex eorum ſententia non delinquit, aut ei infideliter gratum & debitum obſequium ſubtrahunt, aut palam mentiuntur in capita ſua: *Quia os, quod mentitur, occidit animam.* Non eſt qui audeat ei denunciare, quod expedit audienti pariter & dicenti. Non eſt, qui dicat cum Moyſe: *Dimitte populum Domini cum omnibus quæ ipſius ſunt, ut ei ſacrificet in Deſerto.* Non eſt qui trium dierum vacationem impetret Clero degenti ſub Moyſe & Aaron, id eſt, in cultu Legis, & ritu Divini Sacrificii occupata. Et quidem credibile eſt, quod ſi hic præſentes eſſent Moyſes & Aaron ad oſtium ejus, cujus innocentia prædicatur, aut eis omninò non pateret acceſſus, aut negaretur auditus, aut quod ibi non invenerunt, ſuppliciis aut certè contumeliis afficerentur. Neque enim deſunt Jamnes, & Mambre, qui Spiritui Sancto reſiſtant. Architofel multos in deliberatione reliquit hæredes, qui infatuant animas Principum, & contra Deum proferunt, & præferunt conſilium toxicatum. Quid enim aliud nunc in Cantuarienſi Archi-Epiſcopo perſequuntur, niſi quia in conſpectu Regum auſus eſt Dei juſtitiam proteſtari, tueri Legem Eccleſiæ, tueri libertatem? Certè dum magnificus erat nugator in Curia, dum Legis contemptor videbatur & Cleri, dum ſcurriles cum potentioribus ſectabatur ineptias, magnus habebatur, clarus erat & acceptus omnibus, & ſolus digniſſimus ſummo Pontificio ab univerſis conclamabatur & ſingulis. Sed ex quo in Pontificem ſublimatus ſuæ memor conditionis & profeſſionis exprimere voluit Sacerdotem, & verbo Dei maluit uti magiſtro quàm populo, factus eſt eis inimicus vera dicens, & vitam corrigens, ut & hi impleant menſuram patrum ſuorum. Quia ex cauſſa ſimili Prophetas & Apoſtolos perſecuti ſunt, & quidam eorum adhuc Martyres Chriſti, id eſt, teſtes veritatis & juſtitiæ perſequuntur. Quid in Helia perſecuti ſunt Achab & Jezabel? Nempe Religionis oraculum, teſtimonium fidei, juſtitiæ profeſſionem, exterminium idololatriæ, medelam vitiorum, criminum abolitionem. Paulus & Petrus gladium Neronis evaſiſſent, immò nec incurriſſent inimicitias, niſi voluptatibus hominum & erroribus contraria prædicaſſent. Nemo enim in aliquo perſecutus eſt, quod erat, aut quod dicebatur Helias. Nemo punivit aliquem, quia Petrus eſſet aut Paulus. Et Joannes tutus eſſet in conſpectu Herodis, niſi diceret: *Non licet tibi habere uxorem Fratris tui.* Nullus enim evaſit in tantam tyrannidem, ut naturam perſequeretur. Sed frequens eſt, & multis vulgatur exemplis, quia veritas odium parit. Qui ergo perſequuntur in hac cauſſa Cantuarienſem Archi-Epiſcopum, non hoc perſequuntur, quod Thomas eſt, quod natione Londonienſis, Clericus profeſſione, gradu Sacerdos, Epiſcopus dignitate, ſed quod annunciat populo Dei ſcelera eorum, & ut Legem Dei audiant, & obediant principes Sodomorum, & populus Gommorrhæ. Quid eſt quod perſequuntur? Profectò Apoſtolorum Spiritus & Prophetarum, Spiritus juſtitiæ & veritatis, Spiritus Patris & filii, & indubitanter Spiritus Sanctus. Et ſi ipſe Paulus aut Joannes quod ſcripſit præſentialiter doceret in carne, aut torqueretur ſuppliciis, aut ad minus ei diceretur: *Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus, quia nobis contrarius es.* Semel locutus Deus, & id ipſum ſecundò non repetit, nec ad eruditionem vivorum ſuſcitat mortuos, cùm in Eccleſia præſentes ſint Moyſes & Prophetæ, ut audiantur & doceant populum; & ut pars, quæ verbo Domini condemnatur, ex ſententia Moyſi & Prophetarum alteri victoriam cedat, applicetur Ephod, ubi manifeſtatio eſt veritatis & judicii; & reſpondeatur unicuique ſecundùm opera ſua. Formam hanc non declinat Archi-Epiſcopus neque ſui, immò optant & orant, ut de vultu verbi Dei, id eſt, Legis Divinæ, judicium illorum prodeat, & oculi Domini declarent æquitatem. Si quid enim exigit, quod Legi Dei repugnet, ſi de verbo Dei nituntur conſuetudines, quæ petuntur adversùs Eccleſiam, libenter cedet, & de contradictione & vexatione partis adverſæ ſatisfaciet libens. Quod ſi cauſſa ejus innititur verbo Dei, ſi ei adſiſtunt Apoſtoli & Prophetæ, nemo eum aut ſuos,

per gratiam Dei, avellet à fide iſta. Hæc eſt enim in Chriſtiano juſtiſſima cauſſa exilii, pro qua non modò ſubſtantiam ponere debet, ſed animam ſuam. Jam enim ſola iniquitas conſuetudinum & æquitas Divinæ Legis ab adverſo confligunt, & de cauſa pecuniaria, quæ tunc quidem ſimulabatur, & in veritate nulla erat, nec mentio eſt. Adverſùs hæc juſta fingit, machinatur, & in pelle vulpeculæ laborat improbitas, ſed mentitur iniquitas ſibi, non attendens, aut diſſimulans, quoniam ſuavis eſt homini panis mendacii, ſed per ea implebitur os calculi. Sed profectò unum eſt, quod omnes mirari, immò dolere debent, illos videlicet Cantuarienſibus exulibus inſultare, pro quorum libertate Cantuarienſes ad omnia diſcrimina devoverunt. Illi pro communi libertate verſantur in torculari, & quis adſtitit illis? Illi ſatagunt ut hæreditas Domini liberetur à ſervitute, & ad ollas carnium & allia Ægyptiorum voto recurrunt, qui in libertatem fuerant educendi. Utique miſerabiliores ſunt omnibus gentibus, ſi hic proſcribuntur, affliguntur, & depurantur cum impiis, ſi conſolationem à Domino non expectant, ſi exulantibus conſcientia non reſpondet ad meritum, ſi in perſecutionibus cauſſam non habent Chriſtum. Deridet eos prudentia carnis, quæ ab eventu merita penſat, ſed Deus conſolatur eos in tribulatione ſua, tandem reſponſurus & illis, qui mundo lenocinantur, & cervicalia ponunt ſub capitibus, univerſæ ætatis, & pulvinaria ſub omni cubito, manus communicantes excommunicatis, claves Eccleſiæ ludibrio habentes, & putantes Legem Dei nihil aliud eſſe quàm verba. Nos interim Deo in omnibus ſuis donis gratias agimus, & maximè quòd nos dignatus eſt illorum numero aggregare, qui perſecutionem pro juſtitia patiuntur. Suſcepimus de manu Domini dulcia, de quibus ſæpè ad perniciem noſtram abuſi ſumus: quare & ab ipſo æquanimiter ſuſcipiemus amara ad medicinam, in profectum ſalutis noſtræ. Sive vivimus, ſive morimur, Domini ſumus, ut id ſolum peti oporteat ab amicis, quatenus exilii noſtri anguſtias ſublevent orationibus ſuis, ut non deficiat fides noſtra, ſed de afflictione ſalutem nobis, & Eccleſiæ pacem & libertatem miſericorditer operetur.

## EPISTOLA LXIV.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.*

ROMANOS amicis verba dare jam nemo miratur. Quia percelebre eſt & innotuit univerſis, quod apud eos *Quantùm quiſque ſua nummorum fundit ab arca, tantùm habet & fidei*. Et plerumque, obliquata mente Legum & Canonum, qui munere potior eſt, potentior eſt & jure. Si ergo ibi duplicitas reperitur, nihil accidit inopinatum, cùm frequens ſit, ut Divina Lex diſpendium patiatur, ubi diſpenſandi neceſſitatem fingit avaritia, cùm tamen æquitatis everſionem & honeſtatis ludibrium nunquàm ratio introducat. Verumtamen, unde gratias Deo & Domino Papæ, adhuc benè nobiſcum agi cenſeo, quod ad tot & tanta tonitrua comminationum, ad tot & tantarum promiſſionum blanditias, ad machinas Baalamitarum, quas ſubornatis & exquiſitis mendaciis ab Oriente uſque in Siciliam dolo multiplici erexerunt, non omninò fractus eſt, ſed, ut arbitror, artem eorum arte conatur eludere, & furoris impetum frangere ratione, & ſapientia declinare. Laudes tamen ejus, prout meruit, in fine canam, nec inchoatæ virtutis auſpiciis exultabo, niſi perſeverantia meritorum finem deduxerit ad triumphum. Interim verò in partem meliorem interpretanda ſunt omnia, præſertim opera Patris & Domini, quæ non conſtat in perverſitate criminis contineri. Hic autem puto Regi, & illi pro quo intercedit, verba potiùs eſſe data, quàm vobis, cum in litteris ad vos deſtinatis, poſt conſilium, poſt preces rei ſumma in veſtræ dilectionis arbitrium conferatur. Et cum relaxando Domino Sareſberienſi adhuc preces vobis porrigat, perſpicuum eſt, quòd ſententiam Cardinalium aut ignoravit, aut ratam habendam eſſe non credit: Et quamvis credam, quod Epiſcopus ante reditum Nunciorum ſuorum his litteris non utetur, vel quia hæc forma negotii Regi diſplicebit, vel quia Archi-Diaconi conſilio pleniùs deſiderat informari, ſi tamen eis uſus fuerit, credo indubitanter, quod vos exſpectabitis reditum Nunciorum veſtrorum, & ab ipſis, annuente Domino, audietis quid poſſitis, aut quid expediat. Cæterùm noſtis me Domini Sareſberienſis à multo tempore debitorem, & Deus novit, quantùm infortunio ejus compatiar, ideoque quod ſemper feci, & authore Domino, facturus ſum, omni devotione ſupplico, ut ipſius, quantùm ſalva honeſtate Eccleſiæ & veſtra poteritis, miſereamini, nec à me unquam aliud conſilium audietis. Cùm illi redierint, qui hinc inde Romam profecti ſunt, confido quòd cauſa noſtra pleniùs eluceſcet, & Deo propitiante reformabitur in ſtatum meliorem. Precor autem, ut quàm cito redierint, mihi per vos, quæ referenda attulerint, innoteſcant.

## EPISTOLA LXV.

*Joanni Pictavienſi Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.*

BENEFICIA ſæpè conferuntur invitis, & eum, qui in ſuam perniciem properat, revocare charitas conſuevit. Quod utinam Rex Anglorum experiatur. Debitores enim ei ſumus, & uterque noſtrum, ſi fieri poſſet, ei debet, ex multis cauſſis, quas enunciare longum eſt, ea quæ ad ſalutem pertinent & honorem, diligentiſſimè providere, & quantumlibet detrectantem revocare ab his, quæ diſpendium ſalutis afferunt. Quis enim non doleat tantum Principem, & Eccleſiæ Dei tam neceſſarium, in eo fortunæ calculo poſitum, ut impellente conſilio reproborum, in ſuam & liberorum ſuorum, quàm Deus avertat, ſubverſionem totus præceps currere videatur? Ex quo Eccleſiam Dei, quod ſine dolore & gemitu nec dicere nec meminiſſe poſſum, vexare cœpit, & proſcribere innocentes, ſtatim excitavit ei Deus hoſtes undique, & tantam vexationem, ut vix ſedari poſſit ætate noſtra. Locus hic nimis conſpicuus eſt, undique patens à Britanniarum extremis finibus uſque ad noviſſimos terminos Galliarum. Ergo in eo diutiùs immorari nec oportet nec expedit. Fredericus ille ſchiſmaticus inſignis, dum in Eccleſiam malitioſiùs & crudeliùs ſævit, factus eſt Ex-Auguſtus, & eò per-

eò perductus eſt, ut jam optaverit Italiam perdidiſſe, quam retinere non poteſt. Timeo ne præfatus Rex, ambulans in viis ejus, exitum, quod Deus impediat, ſimilem conſequatur. Profectò mirum eſt, quòd nullus Religioſorum ei denunciat tanta pericula imminere. Quid faciunt nunc illi Grandi-Montani, quos ille adeò diligere conſuevit & venerari? Ubi nunc Fontis ebraudi fides & fervor in Domino? Certè confido, quod ſi ille Eccleſiæ pacem reddiderit, & receſſerit à via mala, propitiabitur illi Deus, & impendentia pericula transferet à Domo ejus. Nam & Achab, qui reveritus eſt faciem Domini, Divinæ comminationis flagella declinavit. Scriptum quoque memini, quod in proverbiis legitur: *Cum placuerint Domino viæ hominis, inimicos quoque ejus convertet ad pacem.* Si ergo expedire credideritis, precor attentiùs, quatenus procuretis, ut ſancti illi Grandi-Montani, vel alii quos benigniùs audire conſuevit, eum ſtatuant contra faciem ſuam, commonentes redire ad cor, & declinare à veſtigiis Frederici, ne Domino iraſcente tyrannum, quem habuit in culpa præambulum, prævium habeat in ruinam. Nec deſiſtant, ſi obdureſcit ad preces, ſi iraſcitur ad comminationes; meminerint potiùs illud Catonianum: *Cumque mones aliquem, nec ſe velit ipſe moneri, ſi tibi ſit charus, noli deſiſtere cœptis.* Si verò ſapiat, audiet illos, & per ſe ipſum cum Domino Cantuarienſi faciet pacem: nec mediante Romano Pontifice, nec Rege Francorum, nec opera Cardinalium, nec aliquo præter illum, qui medius eſt, ubicumque duo vel tres congregantur in nomine ejus. Sed iſtud adimpleri non poteſt, niſi ipſi perſonaliter colloquantur, & ſibi mutuo de ſe ad invicem fecerint fidem. Scio enim, quod ſi alter poſſet de altero confidere, ipſi ſibi optimam dictarent & inirent concordiæ formam. Et quidem Rex benè plenam de Archi-Epiſcopo, ſicut certiſſimè arbitror, poſſet habere fiduciam, quia vir religioſus eſt, & id dumtaxat agere ſtudet, quod ad gloriam Dei proficiat, & ei conferat ad ſalutem. Rediens nuper à Sancto Ægidio ſanus & incolumis, per ipſum tranſitum feci, & tam eum quam Coexules ſuos ſanos eſſe gaviſus ſum, & in Divinis exercitiis occupatos. Exſpectabat Nuncios ſuos à Sede Apoſtolica redeuntes, ſed quia incertum eſt quatenus profecerint, quid ſuper eo ſcribendum ſit, neſcio. Parvum munuſculum vobis mittit frater meus, ſibi nuper tranſmiſſum, in quo, ſi placet, potiùs metiemini devotionem mittentis, quàm gratiam vel uſum muneris. De his quæ vertuntur inter Reges, quid ſcribam neſcio, quia adhuc incertum, quid Nuncii Regis Angliæ, qui ad Comitem Henricum tam crebrò diſcurrunt, valeant obtinere. Comes enim procurat apud Regem Francorum cauſam alterius Regis. Dominus Wilhelmus Papienſis interfuit ordinationi Carnotenſis Electi, viri quidem magnæ ſpei, & famæ clariſſimæ, & magnæ auctoritatis, & virium multarum in Regno Francorum, qui Domino Cantuarienſi & ſuis patrocinium, conſilium, & auxilium ſingulariter præſtat. Vobis autem deſiderat eſſe familiaris, & utinam quandoque, Deo propitiante, amicitiam ulteriùs ineatis. Non eſt enim in Clero Francorum, ut ex animi ſententia loquar, qui eum prudentia & eloquentia antecedat.

## EPISTOLA LXVI.

*Bartholomæo Exonienſi Archi-Diacono Joannes de Sareſberia.*

Ex quo proſperè per Dei gratiam circa mediam Quadrageſimam à Sancto Ægidio reverſus ſum, tuam, dilectiſſime, ſuper his, quæ in Francia & Italia gerebantur, præmunire decrevi Charitatem. Scio enim quia interdùm expedit, & ſæpè jucundum eſt prænoſſe temporum motus, & quaſi fatorum ſeriem ex his, quæ nutu Divino mortalium præveniunt mentes, contemplari. Sed quia de pace Regum tractabatur, & Fredericus fractus crimine & pertinacia ſchiſmatis ſimulabat ſe velle ad Catholicam redire unitatem, propoſitum diſtuli, donec pleniùs innoteſceret, quem negotia tanta ſortirentur eventum. Cùm enim Theutonicus tyrannus ſentiret ſe militum præſidio deſtitutum, & Italiæ civitates in ipſum irruere properarent, & ipſe temeritate ſuorum, qui Nobilem quemdam Papienſem excœcaverant, Papiæ minimè tutus eſſet, eique Maurianenſis ſic obſiſteret, ut Lombardorum manus nulla ratione poſſe evadere videretur, ipſe Comitis Blandratenſis & Marchionis Montis Ferrati fretus auxilio, divertit in terram Marchionis, relictis triginta obſidibus Lombardorum apud Blandratum. Alios autem obſides, quos acceperat, per caſtra Marchionis diviſit cuſtodiendos, & ipſe cum præfato Comite & Marchione, quia eum Lombardi congregato exercitu uſque ad viginti millia militum proſequebantur, & obſidere decreverant, per caſtella quaſi in umbra mortis latitans fugitabat, ut vix, ſicut ajunt probi viri, pleni fide & auctoritate, qui interfuerunt, duobus diebus aut tribus auderet in eodem hoſpitio pernoctare. Hanc miſeriam tyranni, aut potiùs gloriam Dei, & Eccleſiæ conſolationem, de veſtratibus quidam viderunt Canonici Noviomenſes, & Nuncii Comitis Henrici, de Noſtratibus autem Legati illuſtris Regis Anglorum, illuc profecti variis ex cauſſis. Noviomenſes enim Archi-Diaconum ſuum Bonifacium, Italiæ Marchionem, quem elegerant in Epiſcopum, virum honeſtum, & tota ſchiſmatis tempeſtate Catholicum, reducere quærebant. Comes Henricus ſtatum explorabat Imperii. Nuncii verò Regis Angliæ juramenta præſtiterunt de Matrimonio contrahendo inter Filium præfati Marchionis & Sororem Regis Scotiæ, & ad ſæpè dictum tyrannum Legatione functi ſunt, ut de opinione multorum loquar, quò ſic vires & familiaritatem prætendentes Imperii terreant Francos. Sed calliditas hæc in contrarium prorſùs exitum pergit. Franci ſiquidem magis animantur, dum vident hoſtes quaſi deſolatos, immò deſperatos emendicata ſuffragia quæritare, & illos implorare patronos, quibus opus eſt defenſore. Dum itaque in tantis verſaretur Imperator anguſtiis, & omninò deſperaret de exitu, contractum habuit cum viris Religioſis, quos conſtabat eſſe fideles Domini Papæ, ſimulans ſe cum Eccleſia Dei pacem eſſe facturum. Eſt autem in Domo Carthuſienſi vir admodùm Religioſus, quondam familiariſſimus Imperatori, qui ab eo pridem receſſerat ob conſcientiam ſchiſmatis, & ei plurimo compatiebatur affectu.

Hic ergo acceſſit ad eum cum lachrymis, ſibi pro certo innotuiſſe aſſerens, quod pacem non erat habiturus, niſi Eccleſiæ Dei redderet pacem. Inſtitit autem, & obtinuit, ut evocaret per litteras ſuas priorem Carthuſienſem, Abbatem Ciſtertienſem, & Epiſcopum Papienſem quem expulerat, & promitteret ſe conſilio eorum in omnibus adquieturum, dummodò illi in ſe reciperent periculum juramenti, quod contra Papam Alexandrum fieri fecerat. Omnes qui hæc verba audierunt, exhilarati ſunt, & Lombardi jam cœperunt mitiùs agere, ſperantes hominem eſſe converſum. Interim ſæpè dictus Marchio egit cum Cognato ſuo Comite Maurianenſi, ut Imperatorem permitteret egredi, promittens ei non modò reſtitutionem ablatorum, ſed montes aureos, & cum honore & gloria Imperii gratiam ſempiternam. Viri autem Religioſi, quos evocaverat, arripuerunt iter, excepto Abbate Ciſtertienſi, qui gravi detentus infirmitate, vice ſua miſit Dominum Gaufredum Antiſiodorenſem, qui Claræ vallis fuerat Abbas, præmittentes fratrem quendam, qui à tyranno exploraret, ubi & quando eorum vellet uti colloquio. At ille audito adventu eorum, & litteris jam de exitu ſuo certus, induciis impetratis reſpondit eos ob hanc cauſam fruſtra venturos eſſe, niſi Angelum de cœlis ſecum patenter adducant, aut veniant in poteſtate faciendi miracula, ut poſſint mundare leproſos, & ſuſcitare mortuos: & ſic illi ad propria reverſi ſunt. Hæc mihi idem converſus Carthuſiæ, qui legationem geſſerat, retulit. Imperator autem collectis obſidibus, quos diſperſerat, ad reditum properans venit ad Sanctum Ambroſium, habens circiter triginta milites in comitatu ſuo. Et inde manè feſtinanter egrediens propè Secutiam in eminentia cujuſdam montis ſuſpendit obſidem quemdam, Nobilem Brixienſem, imponens ei, quod conjurationis Italorum conſcius fuerat, & quod plus eſt, artifex congregati Exercitus, qui eum ab Italia expellebat. Alios verò obſides ſecum duxit intra Secutiam. Cives autem & incolæ loci portas claudi fecerunt appoſitis cuſtodibus armatis, & tyranno obſides abſtulerunt, dicentes ſibi ab aliis civitatibus excidium & exterminium imminere, ſi vicinos & amicos viros Nobiliſſimos ſic paterentur abduci in Alemanniam occidendos, præſertim cùm adhuc in Italia ſuſpenderit virum potentem & generoſum: & ſuis exitum patere pro libitu. Tantam quidem adhibuerunt diligentiam obſidibus retinendis, ut neminem permitterent egredi, qui Italicè loqueretur. Imperator autem aſſumpto habitu ſervientis, quaſi ut alicujus magni viri procuraret hoſpitium, cum aliis quinque ſervientibus noctu egreſſus eſt, lætus quod ei conceſſerant Italiam perdere, quam demeruerat diutiùs retinere. Inde tranſiens Chryſopolim, ſuam turbavit Burgundiam, precibus intentans minas. Et progrediens Alemanniam & Saxoniam ſupra modum turbatas reperit, & fratrem ſuum præ cæteris inimicum, cùm tamen ei plurimi adverſentur. Porrò Lombardi poſt egreſſum ejus Blandratum diruerunt, extractis inde obſidibus, qui ibi relicti erant, & interfectis Theutonicis ferè omnibus, quos ad cuſtodiam Caſtri deſeruerat Imperator. Decem autem Nobiliſſimos & ditiſſimos Alemannos dederunt in ſolatium mariti uxori illius Brixienſis, quem ſupra propè Secutiam ſuſpenſum retuli, ut illa, prout libuerit, eos aut ſuſpendat aut perpetuæ ſubjiciat ſervituti, vel redemptionem accipiat. Et inde damna multa Marchioni dicuntur intuliſſe, & nunc rumor eſt eos obſidere Papiam. Et certum eſt, quod Papienſes jam in Alemanniam miſerunt Nuncios Imperatori denunciantes, quod niſi redierit, & opem tulerit, nulla ratione poterunt diutiùs reſiſtere civitatibus. Hæreſiarcha Cremenſis Romæ eſt apud Sanctum Petrum, ubi eum Romani morari patiuntur inito commercio de reddendis Captivis ſuis, quem tamen, ut ajunt, recedere non paterentur. Epiſcopus Albanenſis Domini Papæ vices agit in Urbe. Et ſi Lombardi Papiam ceperint, ſpes eſt Guidonem Cremenſem raptum iri, & quòd non modò Romani omnes, ſed & Thuſcia tota ſchiſmaticos impugnabit. Adhuc autem incertum eſt, an Dominus Papa Lombardorum velit audire preces, ſe transferendo ad illos, creditur tamen. Proſperatur autem adhuc Beneventi, ubi Nuncii Regis Angliæ & Domini Cantuarienſis in ipſius præſentia convenerunt. Et quidem utrique benignè & honorificè recepti ſunt. Sed Regalium, ſicut juſtitia minor, ſic pompa & divitiarum oſtentatio major. Cùm autem Dominum Papam blandiriis & promiſſis dejicere non prævalerent, ad minas converſi ſunt, mentientes quod Rex eorum Noradini citiùs ſequeretur errores, & prophanæ Religionis iniret conſortium, quàm in Eccleſia Cantuarienſi Thomam pateretur ditiùs Epiſcopari. At vir Dei nec terrore concuti, nec ſeduci potuit blandimentis. Eiſque duas proponens vias, alteram vitæ, alteram mortis, reſpondit eos, ut cœperant, facilè poſſe, contempta gratia & patientia Dei, pereuntium præeligere viam, ſed ſe, Domino propitiante, non receſſurum à via recta. Detumuit ergo in brevi ſpiritus eorum, & videntes ſe hac via contra juſtitiam non poſſe proficere, miſerunt in Siciliam Nuncios & litteras Regis ſui, quibus muniti venerant, ut ope Siculi Regis & Reginæ poſſent aliquid à Domino Papa adverſùs Eccleſiam impetrare. Sed Chriſtianiſſimus Rex Francorum, præſagiens hanc verſutiam malignantium, Panormitano Electo cauſam *Eccleſiæ & Domini* Cantuarienſis commendavit ut propriam. *Quis* alterutrius Legationis profectus ſit, hactenus ignoratur. Supervenerunt interim Nuncii Legatorum, quos Rex Angliæ impetraverat, minimè coarantes. Nam quidquid cecinerat alius, alius in Curia decantabat. Sed nec de iſtis certum eſt, quid ſint ad Dominos ſuos relaturi. Supplicatum ergo ex parte Regis & Legatorum, adhibitis multis interceſſoribus, Domino Papæ pro Epiſcopo Saresberienſi, & tandem obtentum, ut ei ſummus Pontifex ſuam remitteret injuriam & offenſam, & Domino Cantuarienſi ſcriberet rogans & conſulens, ut ei dimitteret injuriam ſuam, & ipſum à ſuſpenſionis ſententia relaxans, in gratiam reciperet & amorem, ſi tamen ei in propria perſona de ſatisfactione ſufficientem præſtiterit cautionem, aut duos de majoribus Clericis Eccleſiæ ſuæ, excepto Decano, tranſmiſerit, qui jurent: quoniam Epiſcopus eis mandavit, & poſteà non demandavit hoc præſtare juramentum, quo ipſius Epiſcopi nomine & vice jurabunt, quod Archi-Epiſcopo de contumacia & injuria ſatisfaciet. Ex quo probabiliter colligi poteſt, quod Dominus Papa ſententiam Legatorum, qua jam dictum

ctum Epiſcopum abſolverunt, aut ignoravit, aut ratam babendam eſſe non credidit. Obtinuerat autem idem Epiſcopus antè litteras ferè conſimiles, quæ tamen ipſum & ſuos non onerabant aliquo juramento, ſed eis nondum uſus eſt, vel quia Regi diſplicuerunt, vel quia minoris efficaciæ reputatæ ſunt. Quem verò calculum reportaturi ſint alterutri, neſciebatur adhuc, quando reverſus eſt prædictarum portitor litterarum, ſed Dominus Papa reſcripſit Chriſtianiſſimo Regi, ſe Eccleſiæ Dei & ſuo Cantuarienſi non defuturum, quamdiu partem ejus juſtitia comite poterit ſublevare. Nunc ad Regum noſtrorum colloquia tranſeamus. Illuſtres viri, harum Campaniarum, & Philippus Flandrenſium Comes, procuraverunt in Conventu Sueſſionenſi cauſam Regis Anglorum apud Criſtianiſſimum Regem, & tandem juxta preces memorati Regis Angliæ in banc formam pacis decurſum eſt: Rex Angliæ debebat redire in Hominium Regis Francorum, & fide corporaliter & publicè data coram omnibus profiteri, quòd ei tanquam Domino ſuo de Ducatu Normanniæ ſerviret, ſicut prædeceſſores ſui Duces conſueverunt ſervire Francorum Regibus. Comitatum verò Andegavenſem & Cenomanenſem, & fidelitatem procerum ad memoratos honores pertinentium, cedere tenebatur Domino Henrico filio ſuo, qui inde Hominium & fidelitatem Regi Francorum contra omnes homines facturus erat, nec aliquid debiturus Patri vel fratribus, niſi quod exigit ratio meriti vel naturæ. Ducatum verò Aquitaniæ lege ſimili Rex Francorum Ricbardo filio Regis Angliæ concedebat, dans ei in matrimonium filiam ſuam, ſed ſine dote, quæ tamen erat pro libitu parentis donationem propter nuptias acceptura. De Tbolofa nec mentio habita eſt. Milites qui altrinſecus capti erant, debebant liberari, & ſic conſolidari pax & concordia Regum. Cùm verò Rex Angliæ voti compos audiret Comitem Henricum ad ſe venire, ut hæc ineundæ concordiæ forma confirmaretur, demandavit ei, ne progrederetur proficiſcens in Pictaviam, ut Liziniacum caſtrum auferret proceribus, qui illud reædificare convenerant & munire. Cauſam verò, quàm cum Francis tractabat, commiſit Archi-Epiſcopo Rotbomagenſi, & Richardo de Humaz, & Richardo de Luci finiendam vice ſua, quorum juramenta contra voluntatem Domini ſui Franci noſtri non appretiantur vel obulum. Unde Rex Francus ratus ſe deluſum eſſe dolo Partis alterius, Bituricas indignans profectus eſt, ibique à proceribus Pictavorum juramenta recepit, & obſides, quod nullam ſine conſilio & voluntate ejus cum Rege Anglorum facient pacem, eis auxilium mutuum repromittens, & juramento Petri fratris ſui, & Comitis Stephani, & Wilhelmi militis Carnotenſis firmans, quod nec ipſe pacem faciet, niſi facta pace eorum, & niſi ei reſtituantur ablata. Iteratò itaque, ſed diligentiùs per antedictos Comites Campanum & Flandrenſem egit Rex Angliæ, ut alterius Regis haberet colloquium, & pacem pro forma, in quam convenerant, reformaret. Et quidem in Octavis Paſchæ colloquium obtinuit optimatum Francorum, ſed faciem Regis videre non meruit, niſi ante ſecuritatem præſtiterit, quòd Pictavienſibus & omnibus, qui Regi adhæſerunt, pacem & univerſa ablata cum integritate reſtituet, excepto quod non teneatur Pictavienſibus, ſicut nec ei Pictavienſes, mortuos ſuſcitare, vel caſas reædificare combuſtas. Hac ergo fide corporaliter data præſtitit cautionem, & quod alios articulos pacis apud Sueſſionem diſpoſitæ fideliter obſervabit. Hoc ipſum ſimili modo cautum eſt à proceribus ejus. Proceres autem ei ſe fide obligaverunt, quod Rex Franciæ, ſi ſibi pacta ſuperiùs poſita & ſuis ſervata fuerint, præmonſtratam pacis obſervabit conditionem, excepto quod filiam ſuam non conſentit Richardo deſtinato Duci Aquitaniæ in matrimonium collocare. Hoc tamen de Tholoſa expreſſum eſt: quod ſi Richardus de Comite Sancti Ægidii ſibi petierit juſtitiam exhiberi, Rex canſam tractabit judicio Curiæ ſuæ. Quæ cùm Regi Francorum relata fuiſſent ex ordine, conſenſit ut cum Rege Anglorum loquatur Dominica proxima poſt Adſcenſionem, & ſecundùm prædictas conditiones faciat pacem. Sed Pictavienſes ei poſteà conqueſti ſunt, quòd Rex Anglorum eos tranſmiſſo exercitu expugnabat, dum verba concordiæ tractarentur. Exercitum tamen confecerant, & Ducem ejus Comitem Patritium interfecerant, ſed inviti. Unde Rex Francus plurimùm motus. Sed an hoc impedire pacem poſſit, ignoro, licèt eum pœniteat ſic conſenſiſſe. Cæterùm aliquatenus inductus fuit contemplatione devotionis, quam Regem Anglorum opinatus eſt concepiſſe. Cùm enim idem Rex pro reformanda ſibi pace Francos, de quorum amicitia confidebat, operoſiùs ſollicitaret, & Electum Carnotenſem didiciſſet Chriſtianiſſimo Regi familiarem eſſe præ cæteris, eò quòd alios Optimates præcedere creditur in timore Domini & operibus ſapientiæ, acceſſit ad eum affectuoſiùs ſupplicans, ut eum reconciliaret Domino ſuo, cum quo & pro quo, ſi placeret, paratus erat in Ægyptum proficiſci. Electus verò, ut potè vir prudentiſſimus, volens verbi latebras ſibi profundiùs aperiri, eſt ne, inquit, verum, quod dicitis, ut cum eo velitis ire Hieroſolymam? At ille: nihil unquam feci libentiùs, ſi placuerit Domino meo, & me permiſerit domui meæ diſponere, & liberis providere. Carnotenſis autem, etſi dolum ſuſpicaretur, hæc retulit Regi Francorum. Ille autem reſpondit, quod turpe erat toties decipi, nec ſe aliqua ratione crediturum ante, quod ex animo locutus ſit, quàm humerum ejus cruce videat inſignitum. Nam etſi hoc ei antea promiſerit, firmaverit cautione, qua commiſſa nemo fidelis eſt, & Religionis præſtitæ prævaricator appareat, ait ſtultum eſſe nudo verbo ejus habere fidem. Pronior tamen fuit exinde ad concordiam ineundam. Nunc autem cum audiſſet, quod dum hæc promitteret, Pictavos aggrederetur, adeò turbatus eſt, ut ei per Nuncios ſuos denunciaverit ſe ad colloquium non venturum, niſi ipſe Pictavienſibus ſecurum præbeat commeatum, & det obſides, quod nec in itu, nec mora, nec reditu, ipſe vel ſui aliquam eis inferret læſionem. Et jam certum eſt, quod ſi ſalva honeſtate potuerit à conditionibus reſilire, opportunitate temporis gratanter utetur. Sunt etiam qui putent, quod Rex Angliæ nullo modo tantam poſſit ignominiam ſuſtinere, ut his pacem & caſtra cum cæteris ablatis reſtituere compellatur, qui interfecerunt proceres ſuos, & honori & voluntati ejus tanta contumacia reſtiterunt. Solet enim impro-

bus eſſe, præſertim ubi impetum impatientis animi ſuccedit injuria. Alii autem, quia verſutus eſt, & ſe videt in arcto poſitum, opinantur quod ſolita ſimulandi & diſſimulandi arte utetur ad præſens, & accepto tempore de inimicis optatam expetet ultionem. Sed quidquid faciant Reges, non creditur quòd Pictavienſes cum eo ineant pacem, eò quod deſperant ſe fidem poſſe reperire in homine, à quò ſe etiam innocentes contra fidem læſos eſſe queruntur. Verùm ſupervacaneum varias retexere opiniones, cùm rerum eventus in brevi ipſam deteget veritatem, quam cùm innotuerit, tibi Deo Authore, quantociùs potero, ſignificare non pigritabor, tam de Pactis Regum , quàm de ſtatu Domini Papæ, & cauſſa Eccleſiæ Anglicanæ diligentiſſimè referens, quidquid relatu dignum eſſe credidero. Tu mihi de ſtatu tuo & amicorum reſcribens vicem redde, habens & à Sanctis haberi faciens in bono mei & meorum memoriam ante Deum.

## EPISTOLA LXVII.

*B...... Norwicenſi Archi-Diacono Joannes de Sareſberia.*

HONOR cinguli militaris, quo me ad Apoſtolorum limina properantem tu indè rediens decoraſti in Urbe Senonum, quam Brennus Dux Senonum ad locandos ibi valetudinarios ſuos legitur conſtruxiſſe, me ſæpiùs, quoniam collato utor gladio, tui in charitate & gaudio memorem eſſe compellit. Et utinam hoc pereat rubigine cœlum. Sed & qui nos commovet meliùs non tangere clamo: *Flebit & inſignis toto cantabitur orbe*. Illo agente qui jam extendit manum ſuam in retribuendo, & Chriſtianorum hoſtem Fredericum ad gloriam ſuam fecit miſericorditer Ex-Auguſtum. Contra eum & contra conlatrones ſuos jam quinto anno milito peregrinus, ignarus an in Patria noſtra relicta ſit mihi aliquis Amicorum, an omnes ſint in fata collapſi. Timeo enim, ne nuſquam ſint, qui nuſquam inveniuntur, quibus, cùm pulſantur , non eſt vox neque ſenſus. Si ſupereſſet vel unus, probabile eſt quòd ſaltem ab intermeantibus quæreret, vivitne Godricus & aura utitur ætherea, an crudelibus occubat umbris? Unde dilectionem tuam, cujus fides in conflatorio probata ſuper aurum rutilat, & omni topazio pretioſior eſt, credidi attentiùs exorandam, ut de ſtatu eorum, ſi qui tamen ſunt, diligentiùs inquiras, & ſi qui eorum adhuc vivunt, ægri tamen, eis medicinam procura, quam morbis eorum noveris expedire, ut ſaltem audita vita eorum, etſi non ſoſpitate, quam nemo mihi perſuadere poteſt, aliquod tantæ peregrinationis, & laborioſæ militiæ, qua pro libertate pugnamus ad beſtias, recipiamus, te interveniente, ſolatium. Illos enim noſſe conſueveras. Age ergo ſtrenuè quod cœpiſti, & lætare & ſpera in his, quæ dicta ſunt nobis, quia authore Deo in proximo recipiemus ſtipendia, & hoſtem publicum conjiciemus in vincula, aut à Patriæ perſecutione ceſſabit, ſe dedens Principi, qui vivit, & meritò dominatur in univerſa terra. Fredericum intra Papiam clauſimus & tenemus obſeſſum, ejectos à ſchiſmaticis Epiſcopos reduximus in ſedes ſuas, & contrito capite impiorum, membra ſibi cohærentia facilè diſſolventur. A tuo ergo ſenſu, id eſt, à recto non movearis, neque per ſpiritum, neque per ſermonem, neque per epiſtolam tanquàm ab Apoſtolico miſſam; quaſi inſtet ira Dei juſtos deſerens in tribulatione, & impiis in malitia perſeverantibus gloriam largiens & triumphum. Videbitis in brevi gloriam Dei, & impleri promiſſiones Patrum, quas infidelis non meretur. Nam & qui, Hieruſalem imminente Sennacherib, Oraculum Prophetiæ audiens diffiſus eſt, & eam tam cita liberatione, & victualium copia, & gloria triumphi ſublevandam & ſublimandam eſſe non credidit, in porta civitatis extinctus eſt, concurrentibus fidelium turbis ad magnalia Divinæ promiſſionis. Si me mutato nomine in Italia militare audieris, non obſtupeſcas, ſed imputa tibi, qui me *in* Italia donaſti cingulo militari. Vale, cura lethargicos. Et ſi tricipitem canem tibi inſidiari, aut ut patenter lædat, occurrere contigerit, eum invocato muſarum auxilio ſtudeas, aut Herculea domare clava. Salutat te Caſtrorum fidei jucunda, & meritis ſuis amplectenda militia. Non mihi diſplicebit, dum tibi videatur eſſe tutum, ſi eis ad quos mitteris, oſtendas litteras militis tui.

## EPISTOLA LXVIII.

*Alexander Papa Epiſcopis Angliæ.*

SUPER diſcretione veſtra ſatis compellimur admirari, quod cum viri prudentes & providi ſitis, in officii veſtri executione ita negligentes exiſtitis, quod vix ejus reminiſci videmini, ſicut in operibus veſtris comprobatur. Illud etiam ſpecialiter in vehementem nos admirationem adducit, quod de obedientia, quam Eccleſiæ Cantuarienſi debetis, aut parùm aut nihil curatis, ſed ita ejus immemores apparetis, quaſi quid Deo, quid hominibus exhiberi debeat, penitùs ignoretis. Quæ utique ita nuda & paſtore deſolata exiſtit, ut illud Propheticum ſibi meritò valeat adaptari: *Quomodò ſedet ſola civitas plena populo, facta quaſi vidua Domina gentium?* Veruntamen quidquid hactenus hujuſmodi negligentia, ne dicam inobedientia, *deliqueritis*, nos Paternæ dilectionis circa vos nequaquam obliti, benignitate potiùs, quàm ſeveritate duximus utendum, & vobis, ſicut venerabilibus Fratribus noſtris, longè ultra quàm meruiſtis deferendum. Inde ſiquidem eſt, quod chariſſimi filii noſtri Henrici illuſtris Anglorum Regis obtentu, & Nunciorum ſuorum inſtantia & prece inducti, & expenſis & laboribus veſtris parcere cupientes, appellationem, quam adversùs venerabilem fratrem noſtrum Thomam Cantuarienſem Archi-Epiſcopum, ne jam deinde Regem, aut vos, vel Regnum Angliæ in aliquo gravaret, jam pridem feciſtis, vobis authoritate Apoſtolica relaxamus, ita quod eam per vos, vel per Reſponſales exequi nullatenùs teneamini.

EPI-

## EPISTOLA LXIX.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gileberto de Semplingeham.

*Salutem & in Spiritu manſuetudinis congregare diſperſos Iſrael.*

NOS vobis alia vice ſcripſiſſe meminimus, ut fratres noſtros, qui occaſione juramenti ſervandæ profeſſionis, quod nulla, ſicut audivimus, Religionis inſtitutio exigere conſuevit, diſperſi ſunt, revocaretis, remiſſo tanti ſcandali juramento, & eos ea moderatione de cætero tractaretis, quæ culpas cohibere & purgare ſufficiat, & Patrem & Paſtorem deceat animarum. Hoc ipſum & præcipit Dominus Papa, cujus non obedire Mandatis maximi ſceleris inſtar eſt, & Idololatriæ crimini comparatur. Sed ſicut fratrum noſtrorum indicat querimonia ſæpiùs iterata, noſtrum contempſiſtis aut diſſimulaſtis Mandatum, nec de Eccleſia curaſtis adhuc tantum ſcandalum amovere. Scitis tamen, quod Dominus, cujus eſſentia veritas eſt, & verba vita, ei *Væ* denuntiat imminere, per quem ſcandalum venit. Inde eſt, quod fraternitati veſtræ, quam, ſicut Deus novit, ſincera in Chriſto diligimus charitate, iterata præceptione mandamus, in virtute obedientiæ jubentes, quatenus fratres noſtros revocare & congregare ſtudeatis, & unitatem pacis reformare in Domo Domini, ne nos ex Mandato Apoſtolico aliquid in vos duriùs ſtatuere compellamur. Rogamus etiam, monemus, conſulimus, & Chriſti vice, & qua præeminemus authoritate præcipimus, ut ſic zeli, quem habetis in Domino, rigorem temperetis, quo laboris noſtri fructus valeat permanere, & ne poſt dies veſtros tanti laboris opera pereat & impenſa. Nam, ut noſtis, qui nimis emungit, elicit ſanguinem, & immoderatio noverca ſalutis eſt. Precamur etiam, ut præſentium latoribus, ſi deliquerunt in aliquo, miſericordiam impendatis, & peregrinationem noſtram ſanctorum, qui vobiſcum ſunt, orationibus commendetis.

## EPISTOLA LXX.

Henrico Regi Angliæ Fratres Carthuſiæ.

*Excellentiſſimo & in Chriſti viſceribus amplectendo Regi Anglorum ſtrenuiſſimo Fratres Carthuſiæ, utinam pauperes ſpiritu, ſic in præſenti ſæculo regnare, ut in futuro valeat coronari.*

CUM ſanctus Job ſederet quaſi Rex circumſtante exercitu, erat tamen mœrentium Conſolator. Rex Regum & Dominus Dominantium aperuit manum ſuam, & habenas Regni veſtri multipliciter dilatavit. Oportet ergo, ut ſemper ante oculos veſtros habeatis illam terribilem ſacroſanctæ Scripturæ comminationem, qua dicitur: *Potentes potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior inſtat cruciatus.* Et illud pſalmiſtæ: *Terribili & ei qui aufert ſpiritum Principum, terribili apud Reges terræ.* Divulgatum eſt ab oriente uſque in occidentem, quod Eccleſias Regni veſtri intolerabiliter affligitis, & exigitis ab eis inaudita quædam & inconſueta, quæ ſi quæſierint, quærere tamen non debuiſſent antiqui Reges. Poteſt autem fieri, ut in tempore veſtro, quoniam multam contulit vobis Deus ſapientiam, tanta afflictio utcumque tolerari poſſit, ſed forſitan poſt deceſſum veſtrum tales regnaturi ſunt, qui devorabunt Eccleſiam toto ore, & indurati cum Pharaone dicent: *Neſcio Dominum, & Iſrael non dimittam.* Parcite, quæſumus, parcite dignitati veſtræ, parcite nobilitati, parcite generi, parcite & famoſo nomini veſtro. Et qui plenus ac potentiſſimus eſtis, formam compreſſionis futuris non dimittatis. Mœrorem & ærumnam ſanctæ Eccleſiæ, quæ ferè ubique conculcatur, clementi oculo reſpicite, & Regia conſolatione eam fovere, ac tueri indeſinenter & infatigabiliter ſtudete.

## EPISTOLA LXXI.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Joanni Cardinali, Joannis & Pauli.*

DISCRETIONI veſtræ non exſtat incognitum, quanta ſinceritate fidei, & obedientiæ devotione, & exhibitione obſequiorum Cantuarienſis Eccleſia præ cæteris omnibus totius Inſulæ noſtræ Sedi Apoſtolicæ ſemper adhæſerit, nec ab ejus unquàm, ſivè proſperorum blanditiis, ſivè turbinibus adverſorum, potuerit fidelitate divelli. Hæc veſtro ſolebat gaudere patrocinio, & à vobis deceſſoris noſtri tempore in tribulatione exſpectare ſolatium, & in opportunitatibus ſuis veſtro conſilio inſtrui, & auxilio roborari. Vobis devota erat, ſuiſque connumerabat ſucceſſibus, ſi dabatur facultas obſequendi, ſi ex merito ſuo vobis officioſa videbatur in aliquo. Nos quoque ipſi, qui ejus, dignatione Divina, licet indigni, gerimus adminiſtrationem, ſæpè, quod memori mente recolimus, operam dedimus & diligentiam, ut veſtræ voluntati & veſtrorum uſibus ſerviretur: & utinam non excidiſſet à memoria veſtra. Sed quia in hac parte videtur oblivioſior, quàm expediret nobis, rogamus ut ſaltem fratri noſtro, quem officii veſtri non credimus eſſe immemorem, credatis de noſtra ad vos devotione. Si autem vobis in perſona noſtra poſt adeptum Epiſcopatus gradum non ſerviverimus, utique nobis voluntas non defuit, ſed facultas. Sperabamus de vobis, præ multis, noſtrum non auferentes, ſed differentes obſequium. Decreveramus nos, quod differebatur, cum acceſſione devotionis & obſequii Amico & Domino benigne præſtolanti multiplicius refuſuros. Unde miramur ſupra modùm, quis vos ab amore Cantuarienſis Eccleſiæ & protectione noſtra averterit, præſertim in cauſa Dei, quæ ſi periclitaretur, quod abſit, totius Anglicanæ Eccleſiæ libertas deperiret, Romanæ ſedis authoritas arceretur ab Anglia, & ad nutum Regis procederent univerſa. Si voluiſſemus ei ab initio in conſuetudinibus, quas petit, conſentire, nec veſtro nec alterius ad ipſum interventu indigeremus. Vos videritis, an ad verba juratoris, inſignes cujus fraudes, Deo propitiante, detectæ ſunt, tam citò fuerit recedendum ab Amico, tam facilè Cantuarienſis Eccleſiæ contemnendum obſequium. Illa tamen nec ſic repulſa & læſa recedet à vobis, nequè nos, ſi placuerit

rit vobis, à noſtro deſiſtemus obſequio, quin accepto tempore honori veſtro & veſtrorum ſtudeamus devotiùs inſervire. Hac itaque voluntate & conſcientiæ ſecuritate confiſi rogamus attentiùs, quatenus Cantuarienſem Eccleſiam ſe vobis offerentem non abjiciatis, non deſeratis cauſam Dei, quæ indubitanter eſt in manibus veſtris, ne & vos deſerat Deus, qui & de vobis, in quo judicio judicaveritis, judicabit. Experiatur nunc Cantuarienſis Eccleſia veteris Amici fidem, quia qui Amicum in neceſſitate deſerit, non illius Amicus eſt, ſed fortunæ. Unde vobis tamquam Amico & Domino fideli intimamus, quia non tantum vobis proderit illius juratoris & ſimilium amicitias colere, quantum oberit, ſi Cantuarienſis Eccleſiæ projiciatis obſequium. Nam ſervile ingenium eſt, quod dumtaxat ſuppliciis emendatur.

## EPISTOLA LXXII.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Canonicis Pantaneiæ.

*Salutem, & in fortitudine patientiæ conſolationem Domini fiducialiter exſpectare.*

NON turbetur cor veſtrum, dilectiſſimi, neque formidet, quia Deo propitio ſalus Eccleſiæ & pax veſtra in januis eſt, Prioremque veſtrum, qui per nos incolumis & lætus tranſitum fecit, voti compotem recipietis in brevi. Interim non deficiat veſtra fides, quia quod prudentiam veſtram tenere memoriter conſtat, *Væ* perpetuum his, qui ſuſtinentiam perdiderunt, & in fide perſeverantibus corona gloriæ repoſita eſt in ſinu Patris miſericordiarum, qui ſuperbos humiliat, & exaltat humiles. Nec eſt de ejus auxilio diffidendum, ſi patientibus plerumque pro voto non exhibetur: quia ſicut Apoſtolus docet, patientia per tribulationis anguſtias probatur, & clariùs eniteſcit, virtuſque proficiens nobilitatur & generoſa ſobole meritorum, quibus auguſtiore gloria coronatur in præmio. Eſt autem procul dubio Chriſtianus infideli deterior, qui ſic Deum juſtitiæ ſuæ, & miſericordiæ, & veritatis putat immemorem, ut Eccleſiæ & pauperum Chriſti tortores ſuſpicetur evadere poſſe judicium Dei, & lachrymas contra promiſſum veritatis perpetuandas in oculis ſanctorum. Accipiunt quidem impii interdùm à Domino poteſtatem momentaneam in filios gratiæ, ut eorum miniſterio purgentur, aut probentur, aut cuſtodiantur. Sed Beatus Job, exemplar patientiæ & virtutis, exemplum fidelibus & argumentum datus eſt, quod diu non relinquet Dominus virgam peccatorum ſuper ſortem juſtorum. Si ergo Sathanitarum ſpiritus accepta poteſtate intumuit contra vos, ſi à loco, in quo morum converſionem & ſtabilitatem Deo promiſiſtis, perturbare conatur, conſtantia veſtra in Domino nequaquam ſibi creditam deſerat ſtationem, ſed exſpectet ſalutem Domini, & clypeum patientiæ, ſicut decet ſanctos, terroribus & minis confidenter opponat. Prohibemus autem authoritate Domini Papæ & noſtra in virtute obedientiæ, ut nulla ratione recedatis ab Eccleſia & domibus veſtris, niſi vis atrocior, & inexorata neceſſitas invitos & coactos extraxerit. Nos autem ex ſpeciali Mandato Domini Papæ Comitem Hugonem ſolemniter excommunicavimus, & præcipimus in virtute obedientiæ, & periculo ſalutis & ordinis veſtri, quatenus denunciatorias noſtras venerabilibus fratribus noſtris Wilhelmo Norwicenſi & Nigello Helienſi Epiſcopis tradatis, ut ſententia, quæ ex Sedis Apoſtolicæ procedit arbitrio, robur debitum conſequatur. Cavete autem modis omnibus, ne in abſentia Prioris veſtri compoſitionem vel aliud faciatis, quòd in damnum Eccleſiæ valeat redundare.

## EPISTOLA LXXIII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Henrico presbytero Cardinali.*

SI vobis aliter locutus fuero, quàm animæ meæ, in me ac vos æquè videbor injurius, & neutri ſatis fidus. Nam quod ſæpè expertus ſum, ſalus mea & Anglicanæ Eccleſiæ incolumitas de veſtro poſt Deum pendet conſilio. Licèt autem affectus ſit plurimus ad vos, & in vobis confidentia multa, verba tamen multiplicari non expedit, quorum paucitas ſufficit ſapienti, præſertim cùm & opem ferre neceſſitatibus Amicorum ſoleat charitas non rogata. Ex litteris, quas Domino Papæ mittimus, & Nuncii relatione, qui frater eſt Religioſi Sacerdotis incarcerati, in quo calculo cauſa noſtra, immò certè veſtra, & totius Eccleſiæ Dei verſetur, facilè advertetis. Veſtræ erit de cætero providentiæ tantis obviare morbis, tam ſceleratos & peſtiferos conſilio & auxilio prævenire, & evacuare conatus. Diſtulimus in Regem anathemaris, quam meruerat, & continuis jugiter provocat injuriis, ferre ſententiam; ſed ipſe, dum manus violentas injicit in Sacerdotes Chriſti, Eccleſias poſſeſſionibus ſpoliat & libertate, in caput ſuum intorſit anathema. Canon enim nec poteſtatem excipit nec primatum, ſed pariliter peccantes pari condemnationis pœna percellit. Niſi fortè Leges Eccleſiaſticas civilibus comparandas cenſeatis & vos, quæ ſicut Anacharſis conqueritur, aranearum aſſimulantur telis, quæ muſcas impediunt & retinent, ſed diruptæ volatilia grandiora tranſmittunt. Hoc eſt enim quod Judicibus Eccleſiaſticis improperat Dominus, ut ferè cum gentilibus dicant, *Et tantùm miſeris iraſci numina poſſunt*. Sed non ita Lex Domini, quæ ultionem inchoat à ſanctuario ſuo, & in eos, qui præſunt, durifſimum exercet judicium, & potentes dictat potenter puniendos. Cum Madianitibus fornicatus legitur Iſrael, & Principes pæna criminis percelluntur. Ait enim Dominus: *Tolle cunctos Principes populi, & ſuſpende eos contra Solem in patibulis*. Et cùm animam, quæ peccaverit, juſtitia mori decernat, ut nec Pater filii, nec filius iniquitatem Patris portet, qua tranſpoſitione Divinæ Legis efficitur, ut poteſtates comedant uvam acerbam, & obſtupeſcant dentes privatorum, ut potens ſolvatur in crimine, & innocentia pauperis ſupplicio addicatur? Fidem, quæſo, Nunciis habeatis, & operam detis & diligentiam, ne presbyter Clericus Wilhelmi Papienſis promiſſionem veram nuper fecerit Regi Angliæ, pollicens ei quod Dominus ſuus, Legatione accepta, cauſam Eccleſiæ, quam fovemus, ad Regis diffiniet voluntatem.

tem. Certum verò ſit, quod nos peram noſtram vel cauſam Eccleſiæ non credemus niſi judicio Domini Papæ, cui Eccleſia Anglicana ſtabit, aut cadet. Stabit autem per miſericordiam ejus, in quo fundadata eſt, & cujus eſt redempta ſanguine. Meminit veſtra diſcretio, qua ſinceritate quidam nobiſcùm ambulaverint, ut illorum judicium ex juſta cauſa poſſimus declinare.

## EPISTOLA LXXIV.

*Alexandro Papæ Wilhelmus Carnotenſis Electus.*

VIGOR ſenſuum membris omnibus manat à capite, & à ſancta Romana Eccleſia, quæ omnium fidelium eſt Caput, incolumitas univerſis & ſingulis Eccleſiis procuratur. Nobile membrum ejus eſt prima Sedes Anglorum Cantuarienſis Eccleſia, quæ prima prædicationis officio & Sacramentorum diſpenſatione totam inſulam convertit ad fidem, ut eam tanquàm matrem ſuam omnes aliæ debeant venerari, quæ eas per Evangelium in Chriſto genuit. Hanc non tam debilitare & ſcindere, quàm ſubvertere nititur Rex Anglorum, ut cum ea totius Eccleſiæ, quòd abſit, perimat libertatem, & authoritatem Sedis Apoſtolicæ excludat à finibus ſuis, & ſolus omnia poſſit in orbe ſuo, qui ſibi ſoli omnia concupiſcit. Et niſi ipſius improba retundatur audacia, valde timendum eſt, ne Reges & poteſtates ad ſimilem contra Dei Eccleſiam improbitatem tali provocentur exemplo. Nam plerumque, quod puniri non audiunt, licitum opinantur. Exulat apud nos Vir bonorum omnium clarus teſtimonio, Domino Regi, Eccleſiis, & optimatibus Francorum gratus & acceptus pro ſua reverentia, Dominus Cantuarienſis, quia tantæ iniquitati ſe opponere auſus eſt, & pro libertate Eccleſiæ facere verbum, & Apoſtolicæ Sedi in privilegiis ſervandis ſervare fidem. Cauſa hæc, Pater ſanctiſſime, veſtra eſt, in vos tam præſumptuoſa, tam damnoſa redundat injuria. Apoſtolatui veſtro de cohibitione Tyrannidis hujus debetur victoria, per miſericordiam Dei & gloria reſervatur. Nam ſi ille, quòd Deus avertat, prævaluerit, Eccleſia Anglorum periit, & Gallicana in periculo eſt. Exſpectat devotus filius veſter Chriſtianiſſimus Rex Francorum, exſpectant Eccleſiæ & optimates Regni, quam opem adversùs Tyrannum ſævientem feretis Archi-Epiſcopo pro juſtitia exulanti, & coexulibus ejus, quod Eccleſiæ laboranti, immò jam ferè labenti ſolatium. Exſpectant, inquam, ſibi reputaturi factum, quidquid miſerationis Domino Cantuarienſi & ſuis fuerit exhibitum: ſi Ioannem, qui Imperatori contra Eccleſiam Dei execrandum præſtitit ſacramentum, & complices ſuos confuderitis. Si Regis Anglorum circumventiones examinaveritis diligentiùs, *Ne vos decipiant animi ſub vulpe latentes*, Deo authore, liberaſtis Eccleſiam. Nam quæcumque idem Rex agit, noſtratibus & vicinis adeò ſuſpecta ſunt, ut paſſim dicant: *Quoniam Beatus qui allidit parvulos ſuos ad petram*. Sicut vicinis notus eſt, utinam ſine damno veſtro, ne pernitioſiùs noceat, totus innoteſcat & vobis. Supplicamus itaque, quanta devotione poſſumus, majeſtati veſtræ, quatenùs aures Clementiæ veſtræ aperiatis ad orationes & vota populorum, & Cantuarienſis Eccleſiæ reſpiciatis neceſſitatem, & Archi-Epiſcopi, & eorum qui ſibi pro Deo & Eccleſiæ libertate coexulant, miſerabiles exaudiatis preces. Certum verò habeat ſanctitas veſtra, quod Dominus Rex & optimates Regni Francorum eas ex variis & juſtis cauſis deſiderant promoveri.

## EPISTOLA L..XV.

*Alexander Papa Henrico Regi Anglorum.*

SIGNIFICATUM eſt nobis, quod quidam miniſtrales tui in Anglia commorantes dilectum filium noſtrum Wilhelmum Capellanum ſine cauſa rationabili capere, & carceri detrudere præſumpſerunt. Ubi, ſicut audivimus, adhuc captivus tenetur, & tanquàm Sacerdos non eſſet, turpiter & inhoneſtè tractatur: quod excellentiæ tuæ non credimus aliqua ratione placere. Unde, quoniam magnificentiam tuam non decet, ut Sacerdotes & Altaris miniſtri, vel etiam quilibet Clerici ab officialibus tuis taliter capi, aut carceri debeant mancipari, aliquatenus ſuſtinere, ſed exceſſum hujuſmodi, cum ad aures tuas pervenerit, celeriùs emendare, Serenitatem tuam per Apoſtolica ſcripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatenùs illius amore, qui verus Rex & Sacerdos etiam nuncupatur, & pro reverentia Beati Petri & noſtra, memoratum Wilh..lmum liberum & abſolutum dimittas, & ei pacem tuam concedens, ipſum beneficia, quæ habebat, injuſtè ſibi ſubtracta permittas ſine moleſtia poſſidere, & cetera, quæ illi ablata fuerunt, eidem facias cum integritate reſtitui, ut ab omnipotente Domino dignam propter hoc retributionem merearis accipere, & à nobis ipſis debeas exinde gratias multiplices exſpectare.

## EPISTOLA LXXVI.

*Joannes Sareſberienſis R....... Priori Wigornenſi.*

AQUARUM copia nequit extinguere charitatem, & ſinceræ dilectionis affectus ſe perſpicuis indiciis prodere conſuevit. Poterat ergo videri jure ſilentii mei diuturnitas arguenda, niſi & neceſſitas peregrinationis, & locorum diſtantia, & intermeantium raritas, & difficultas commeantium, & pernicioſa ſibi, & odibilis Deo, officioſa tamen Eccleſiæ inſidiatorum diligentia, charitatis ſilentium excuſarent. Officioſam ſanè dixerim præordinatis ad vitam, quibus omnia cooperantur in bonum, rabiem perſecutorum: quia & dum impius ſuperbit, incenditur pauper; & dum malitia debacchatur inſaniùs, qui in conflatorio Domini ſunt, purgantur ampliùs aut probantur. Nunc autem quia mihi Divinitus collata eſt impertiendæ, & optatæ ſalutationis occaſio, opportunitatem gratanter arripui, & veſtro interveniente officio precor attentiùs totam Vigornenſem Eccleſiam nomine meo diligentiùs ſalutari, orans ut memoriam mei habeatis, & haberi faciatis in orationibus ejus, & agonem Eccleſiæ Domino ſedulis precibus commendetis. Nam quod ad temporalia corporis, non tam ad neceſſitatem, quàm ad delicias promiſſionem Chriſti eſſe veriſſimam

mam ego & coexules experimur, ut nihil vobis defuerit probabiliter expetendorum pro tempore, ex quo in eum ſolum contulimus patrocinium cauſæ noſtræ: & unde magis grati debemus eſſe Altiſſimo, à domeſticis & antiquis familiaribus nihil hac tempeſtate recepimus, ſed amici noſtri & proximi ſteterunt contra nos, ponentes carnem brachium ſuum, & tenebras lucem. Ut enim de aliis taceam, jam quadriennium mihi exulanti elabitur, nec in ratione dati & accepti alicui eatenus obligatus ſum, quin omnibus in commune ſatisfacere poſſem, delegato eis ad ſolvendum pauperrimo debitore. Nec hoc tamen dixerim ad arguendam ingratitudinem veterum Amicorum, ſed ad magnificandam gratiam Dei, qui contra & ſupra merita mea, tam me quàm parvulos ejus, qui mecum ſunt, conſolatus eſt in omni tribulatione noſtra. Ut autem hæc nobis conſolatrix gratia propitia perſeveret, veſtris & ſanctorum deſidero precibus adjuvari. Cantuarienſis verò Archi Epiſcopus, qui velut alter Jonas, ut Eccleſia liberetur, ſpontaneum ex charitate naufragium fecit, gratiam, quam apud ſuos meruerat, Domino ducente apud extraneos reperit, & filiorum expertus devotionem ſtipendiis ſuis Eccleſiæ militat Anglicanæ. Noveritiſque pro certo, quia per miſericordiam Dei in brevi patenter videbitis, quod, ut credo, deſiderat anima veſtra, perſecutores ſcilicet Eccleſiæ aut converti, aut concuti. Sed cętera, quæ ad hunc articulum pertinent, neceſſe habeo prętertire, ne pręvaricator obedientiæ publicem, quibus pactionibus & cautionibus obtenta ſint, quæ in pręjudicium Domini Cantuarienſis & ſuorum à Domino Papa indulta eſſe jactitant, qui Eccleſiam perſequuntur. Hoc autem licenter eloquor, & verum eſt, quia ſi pactiones fuerint adimpletæ, negotium Cantuarienſis Archi-Epiſcopi, & totius Eccleſiæ commodiùs geri non potuit.

## EPISTOLA LXXVII.

*Joannes Sareſberienſis R....... Priori Moreton.*

UBI humanum conſilium deficit, ex neceſſitate confugitur ad Divinum, quod, ut opinor, nulla via faciliùs aut feliciùs obtinetur, quàm ſi Amici Dei illud precibus ſtudeant obtinere, quod culpa indigentium patrocinio demeretur. Ego quidem exulo & proſcriptus ſum, & quod ad hominem, alterutrius pœnæ juſtam cauſam non video, licèt apud Deum acerbiora me meruiſſe conſcius ſim. Et fortaſſe peccatis mei exigentibus evenit, ut his & flagellis acerbioribus feriar, & tamen cauſam percuſſionis ignorem. Eò autem magis timenda ſunt judicia Dei, quò de occultiori juſtitia & ſecretiori ratione proveniunt. Eſt autem pœna duplex, cùm & ipſa ſentitur, & cauſa ignoratur. Si tamen Divinæ miſerationis eſt, ut me pro juſtitia pati velit, gratiſſimum habeo certè, quoniam ita Amicos beare conſuevit, quia per multas tribulationes itur ad Regnum. Fateor me Eccleſiæ Dei ſervaſſe fidem, & Archi-Epiſcopo meo, ut oportuit, fideliter obediſſe, nec me, Deo authore, unquàm ſervatæ fidei aut obedientiæ pœnitebit. Spero autem, quod & Archi-Epiſcopus noſter, recto calle patrum ſequens veſtigia, per viam Mandatorum Dei pergit ad vitam. Unde Paternitati veſtræ & Dominis & Fratribus noſtris quanta poſſum devotione ſupplico, quatenus agonem noſtrum Domino precibus commendetis, ut ſi in invio ſumus, reducamur ad viam; ſi in via, quod utique credimus, perficiamus, & perducamur ad vitam. Nihil enim alius nobis neceſſarium eſt, niſi ut Deo placeat cauſa noſtra.

## EPISTOLA LXXVIII.

*Joannes Sareſberienſis Baldevvino Archi-Diacono Exonienſi.*

LICET à multis retrò temporibus dilectioni veſtræ obnoxius tenear, tamen ſinceritatis veſtræ non tam frequens, quàm jugis ſollicitudo devotionem meam ſibi reddit in dies arctiùs obligatam. Quem enim non promereatur in adverſis infatigata & indeficiens fides? Cujus pectus non ſuccendat & inflammet in periculis & conflatorio tentationum charitas incorrupta, officioſa, & ſupereminens? Quod in vobis commendo, in me expertus ſum, ſed in fratre meo magis experior. Nam ſortem ejus mea reputo duriorem, niſi quod mea & illius ex animo omnia ſunt communia, & ſic eadem conditio eſt. Graviùs tamen exulat qui domi exulat. Sicut enim in civitate ſua florere glorioſum eſt, & jucundum nobilitari in Patria, ita apud ſuos egere aut vileſcere calamitoſum eſt. Minoris namque erubeſcentiæ eſt apud extraneos mendicare. Nonnullus autem, immò & multus eſt uſus adverſitatis hujus utrique noſtrum, per quam & nos nobis, & mundus etiam fideliùs & familiariùs innoteſcit. Tandem enim diſcimus, quod à multis temporibus audieramus, & ſcriptum eſt à ſæculis multis: quia in proſperis Amicus non apparet, & in adverſis non latet inimicus. Ergo, dilectiſſime, in procella turbinis hujus larvam quiſque depoſuit quam induerat, & fallaces abſterſit fucos, & ſuum oſtendit vultum facie revelata. Unde quia fidei & charitatis veſtræ faciem, in noſtra quæ videtur tribulatione, eandem quidem cernuimus, ſed utique clariorem & illuſtriorem, eam jure & merito ampliùs approbamus, & ut ei condignè reſpondeatur à nobis, crebris ſuſpiriis optamus & maximo deſiderio. Et quidem interim reſpondemus affectu. Deus autem charitas veſtræ charitati procul dubio reſpondebit effectu, ut, juxta quod promiſit, menſuram bonam, & coagitatam, & ſupereffluentem effundat in ſinum veſtrum. In qua autem conditione verſetur cauſa noſtra, Epiſcopo ſcripſi: & exinde quæ circa nos ſint, vobis pleniùs innoteſcent. Precor itaque, ut peregrinationem noſtram veſtris & ſanctorum, qui apud vos ſunt, orationibus adjuvetis, ne deficiat fides noſtra, aut aliquid faciamus ad turbinem hujus procellæ, unde Dominus offendatur; ſed quod ſuum eſt, faciat cum tentatione etiam proventum. Et quidem jam cœpit, quia et devotionem contulit pro juſtitia patiendi, et acerbitatem mitigavit exilii: Levius enim eſt modò, quàm fuerit die prima. Nunquid enim aliquid defuit nobis? Nonne plures habemus modò notos et familiares, et qui amorem, quem profitentur, officiorum et beneficiorum exhibitione declarant? Adferunt ergò ad amoris comprobationem teſtimonium majus Joanne. Opera enim, quæ ipſi faciunt, perhibent de eis.

EPI-

## EPISTOLA LXXIX.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Denus Rex Guallia.*

VESTRÆ, Pater mi venerande, diſcretionis auribus inſonuit, quanta ſui juris detrimenta poſt mortem Epiſcopi noſtri Mauritii noſtra paſſa fuerit Eccleſia. Unde & magno timore perculſi trepidamus, nec, quia nobis incumbit neceſſitas curam & ſollicitudinem hujus Eccleſiæ gerendi, Deus noſtræ negligentiæ iſta imputet. Noſtis quoque, quantùm nos immeritos oderit Rex Angliæ, ita ut noſtro honori in Eccleſiaſticis & ſæcularibus negotiis pro poſſe deroget, in quo veſtri exilii damnoſam ſentimus abſentiam. Sed quoniam in tali ſtatu noſtis, quo modo ſuper hac re noſtræ indigentiæ conſulere valeatis, veſtram deprecamur obnixè clementiam, quatenùs cùm ſic amodò eſſe nequeamus, noſtrum alibi Epiſcopum ordinandi licentiam tribuatis, tali tamen interveniente conditione, quòd ſanctæ Cantuarienſi Eccleſiæ & vobis exhibeat obedientiam, ac ſi veſtræ manus impoſitione conſecratus fuiſſet. Et benè noſtræ petitioni debetis ſatisfacere, quia non jus aliquod nos cogit vobis ſubjici, ſed voluntas, quæ ſemper durabit immobilis, niſi in vobis remanſerit, quò minùs perſeveret. Quod ſi nos de obedientia, ſi hoc contigerit, ſuſpectos habueritis, ſecuritatem faciemus quam velitis. Et ſicut Archi-Diaconus noſter David veſtra in omnibus præcepta ſequitur, ſic & nos omnes faciemus. At unum tandem ſciatis, quod ampliùs ſic eſſe non valemus. Voluntatem itaque veſtram ſuper his mihi litteris veſtris renuncietis.

## EPISTOLA LXXX.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Deno Regi Gwalliæ.*

GRATIAS vobis plurimas referimus, quod inter bellorum diſcrimina, & hoſtilem inimicorum inquietationem Eccleſiæ Dei, ſicut ex litteris veſtris didicimus, curam & diligentiam impendere non omittitis. Verùm non mediocriter inſedit animo illud, quod in litteris veſtris legimus, videlicet ubi dictum eſt, quod ex jure non debeat nobis ſubjici Eccleſia de Bengor, licèt hoc ob dilectionem, qua vobis tenemur, diſſimulemus. Quod autem poſtulatis, ut noſtro aſſenſu & licentia in Eccleſia eadem ab alio quàm à nobis Epiſcopus conſecretur, omnino non adquieſcemus. Mittemus vobis Nuncium noſtrum, aut certè aliud, quod litteris modò noluimus commendare, ſicut per præſentium latorem vobis mandamus. Interim autem vobis mandamus, ut per veſtram diligentiam prædicta Eccleſia, honoreſque Eccleſiæ in pace permaneant, nec aliqua fiat electio, vel honorum Eccleſiæ tranſmutatio. Quòd ſi fieret, nos in irritum ducemus.

## EPISTOLA LXXXI.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Bangornenſi Archi-Diacono.*

GRATE ſuſcepimus litteras dilectionis tuæ, & gratias indè tibi referimus. Sed hæc eſſe poterit ſumma occaſio, qua tibi majores & uberiores gratiarum actiones referre habebimus, ſi te circa pacem Eccleſiæ Dei, & Clericorum diſciplinam ſollicitum audiremus. De eligendo verò Epiſcopo hæc tibi & fratribus tuis mandamus, ne de aliquo fiat electio vel denominatio, donec viſis litteris noſtris & Nuncio conſilium noſtrum ſuper hoc negotio audieritis. Nos enim, pro ut Dominus conceſſerit, ad pacem Eccleſiæ Dei & veſtram modis omnibus ſtudium adhibere curabimus. Audivimus Clericos veſtros ad alienas Provincias ordinationis cauſa migrare, quod utrum ſit ſcire cupientes, per fidelitatem, qua nobis teneris, præcipimus, ut nos indè certos reddas. De præſentium autem latore, qui ad vos per multa pericula venit, hæc tibi mandamus & præcipimus, ut Eccleſiam ſuam & Decimas plenarias cum pace habere facias, & ab injuriis & violentiis, quas ei Decimarum cauſa infert Arthurus de Chargis, immunem facias, eumque de cætero ab ejus inquietatione ceſſare compellas. Quod ſi facere contempſerit, infra Purificationem Beatæ Mariæ ſuam nobis præſentiam ſatisfacturus exhibeat.

## EPISTOLA LXXXII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Arthuro de Bargis & Complicibus ſuis.*

RELATUM eſt nobis, Arthure, te in nos pariter & Eccleſiam Cantuarienſem, Matrem tuam, graviſſimè & ſine meritis deliquiſſe. Tu enim, ut nobis ſuggeſtum eſt, cum tuis complicibus in Hiberniam ire præſumpſiſti, & ibidem falſa prædicatione tuorum & tua machinatus es, ut Clerici & Epiſcopi Gwalliæ ordines & Sacramenta reciperent, quaſi à novo Metropolitano ſibi in Hibernia conſtituto. Veraciter ſcias, quoniam immoderatè deliquiſti machinando talia, & veniendo in damnum Cantuarienſis Eccleſiæ, Matris tuæ. Et idcircò mandando tibi præcipimus, & in periculo ordinis tui & beneficiorum tuorum tibi firmiter injungimus, ut tu cum Laurentio, & Jacobo, & Hucteredio in Purificatione Beatæ Mariæ noſtro te conſpectui repræſentes, ſatisfacturus Deo, & nobis, & Eccleſiæ Cantuarienſi, Matri tuæ, ſuper his & aliis, quæ tibi objicientur.

## EPISTOLA LXXXIII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Archi-Diacono, & Canonicis Bangornenſibus.*

PERLATUM eſt ad aures noſtras, vos in Deum, & nos, & Eccleſiam Cantuarienſem, Matrem veſtram, graviſſimè & ſine meritis deliquiſſe. Quia ſicut nobis aſſertum eſt, machinamentis Arthuri, & ſociorum ſuorum conſilium pariter & aſſenſum veſtrum in damnum Cantuarienſis Eccleſiæ, quæ Mater veſtra eſt, unanimiter præbuiſtis. Nec, ut credimus, tam deteſtabile factum, tam nefandum facinus aliquatenùs factum fuiſſet, niſi vos conſilium & aſſenſum in eo dediſſetis. Sed tibi David loquimur: à memoria tua non debuit ullatenùs excidiſſe, quod noſter juratus es, ſimiliter & Cantuarienſis Eccleſiæ, nec tu aut Canonici Bangornenſis Eccleſiæ debuiſſent conſenſiſſe, ut Epiſcopus Eccleſiæ ſuæ,

ſuæ, ſi quis tamen ibi eſſet, in Hiberniam iviſſet, & ibibem Sacramentum recepiſſet, quaſi à novo Metropolitano ſibi conſtituto. Et idcircò mandando tibi præcipimus, & in periculo beneficiorum & ordinis injungimus, ut tu cum filio tuo, & tribus aut quatuor de majoribus & potioribus perſonis Eccleſiæ, mediante Quadrageſima, noſtro te conſpectui repræſentes, reſponſurus & ſatis-facturus de his & aliis, quæ tibi objicientur. Nihilominùs Univerſitati veſtræ præſentium ſignificatione præcipiendo mandamus, & in periculo beneficiorum & ordinis veſtri vobis injungimus, quatenùs infra præſcriptum terminum vos nobis repræſentetis. Nos enim de Epiſcopi veſtri electione vobiſcum tractabimus. Prohibemus etiam vobis Apoſtolica authoritate & noſtra, ne de electione Epiſcopi interim aliquid faciatis, aut quemquam eligatis.

## EPISTOLA LXXXIV.

*Rex Angliæ Abbati Ciſtercienſi.*

QUANDO Dominus Wilhelmus Papienſis & vos noſtram apud Rothomagum adiiſtis præſentiam, conqueſti ſumus vobis, quod quidam Monachi ordinis veſtri, quos in terra noſtra præter voluntatem & aſſenſum omnium ferè Baronum & hominum noſtrorum cum omni honore & reverentia manu-tenueramus attentiùs, & promoveramus, quædam verba & Mandata Adverſariorum noſtrorum amaritudinis plena nobis deferebant, & quædam diſcordiæ ſeminaria, & iræ, & odii incentiva, quæ à nullo probo viro aliquo modo eſſent proferenda. Promiſit itaque nobis dilectio veſtra, quòd illud corrigeretis, & Monachos veſtros à talium Mandatorum delatione coerceretis. Poſt promiſſionem verò illam Abbas veſter de Circumpano ſcriptum quoddam Thomæ, qui fuit Cancellarius noſter, ex parte ejuſdem nobis attulit, & ore ſuo legit, in quo nos arguebat & de fidei læſione, & de ſchiſmate nos videbatur accuſare, & alia continebat ſcripti illius ſeries indignationis & ſuperbiæ verba, quæ noſtro derogabant honori & perſonæ. Indè eſt, quod vobis mandando attentiùs rogamus, quatenùs injuriam noſtram digna emendatione ita corrigere non omittatis, ut honorem noſtrum, & etiam ordinis veſtri conſervetis. Noveritis autem, quod ſi exceſſus Monachorum veſtrorum non correxeritis, ulteriùs ſuſtinere non poterimus, quin injuriarum noſtrarum quæramus remedium T..... Jocellino de Baille apud Canon.

## EPISTOLA LXXXV.

*Joannes de Sareſberia Magiſtro Simoni de Bello.*

SPECIES eſt conſcientiæ diffidentis Amicum in articulo neceſſitatis inſinuatione verborum preces involvere, & officium deprecantis expedire potiùs arte, quàm fide. De tua ergo dilectione, dilectiſſime, à multis diebus concepta fiducia ulteriori fiducialiter agens, amotis omnium circumlocutionum involucris precor attentiùs, quatenùs latorem præſentium apud Dominum Vigornenſem, & ubi expedire cognoveritis, ſic promoveas ut me ipſum. Nam quod ei mei contemplatione exhibitum novero, proindè acceptabo, ac ſi mihi eſſet perſonaliter exhibitum. Quis autem ſit ſtatus meus & aliorum qui in agone Eccleſiæ conſtituti ſunt, ſi tamen id audire placuerit, aliquatenùs eo referente cognoſces. Spero autem, quòd & tu videre deſideres diem Domini, ut Eccleſia convaleſcat, Lex Dei in conſpectu gentium & invidentium roboretur, & ſic ſplendeat in capitibus Regum inſigne fidei & publicæ poteſtatis, ut de cætero non dentur cornua peccatori. Et hoc quidem facilè obtineret, niſi quia, ſi vera ſunt, quæ vulgò dicuntur, *tenentes Legem, Juſtitiam neſcierunt*, & à Sacerdotibus & Prophetis Iſrael egreſſa eſt pollutio ſuper omnem terram. Aderit tamen, authore Domino, in brevi fidelium conſolator, & propter electos ventis imperabit & mari, ut momentanea triſtitia lugentis Eccleſiæ in gaudium perpetuum convertatur. Si liceret obligationes & cautiones, quibus impetratum eſt, quod in præjudicium Cantuarienſis Archi-Epiſcopi à Sede Apoſtolica Nunciis Regis jactitatur eſſe conceſſum, libenter exponerem, ſed ſine ſingulorum expreſſione certum ſit hoc pactionibus eſſe inſertum, quòd præfati Archi-Epiſcopi & ſuorum plenam indemnitatem & omnimodam ſecuritatem contineat, & ad totius Eccleſiæ libertatem proficiat. Hoc autem mirum eſt in oculis omnium, & omni ſtupore dignum, quod nec ſemel inter comprovinciales convenit Epiſcopos, ut de pace Eccleſiæ tractantes vel una vice convenirent Regem, cujus innocentiam publico univerſitatis ſuæ teſtimonio adſtruunt, & patientiam tantam prædicant, *ut dulce putet obſequium, quoties monetur ut corrigat, ſi quid fortè delinquit in Deum*. Et profectò aut eum, Deo propitiante, reducent ad viam, aut de neceſſitate citiùs quàm credatur, Domino Papæ vapulabunt, aut Regis, cujus ad præſens dum plus juſto verentur iram, negligere, immò & occidere videntur animam. Quare autem hæc ſcripſerim, tibi notum arbitror.

## EPISTOLA LXXXVI.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Roberto Præpoſito Arcenſi.*

SI verum eſt quod audiſti, Dominum Papam latere non poteſt, & per Nuncios noſtros, quos in dies ſingulos exſpectamus, ſuper hoc confidimus certiorari in brevi. Et profectò honorem Domini & Amici noſtri ita deſideramus, ſicut ſalutem propriam. Honore ſiquidem maximo digniſſimus eſt: generi prudentia ſuffragatur, delinquentes coercet rigore juſtitiæ, ſubditos obtemperantes juri manſuetudinis moderatione gubernat, Eccleſiam veneratur & protegit, in miniſtris ſuis ſuſcipit Chriſtum, & univerſorum gratiam benignitate provocat, & obſequiis & beneficiis obligat affectiones. Non ſævit in ſubditos, nec occaſiones juſtitiæ prætextu quærit, quibus cruciet pauperes, exhauriat & ſpoliet copioſos. Hæc fuit quondam Nobilium generoſitas Auguſtorum, quam iſte præter conterminalium & Coætaneorum morem exercet, qui ſaluberrimè & honeſtiſſimè novit, & conſuevit parcere ſubjectis,

jectis, & debellare ſuperbos. Prompto igitur & prono animo, ſi Deus opportunitatem dederit, operam dabimus & diligentiam, ut fiat ei in beneplacito Domini ſecundum deſiderium tuum. Sed vellemus ut res ordine ſuo ritè procederet, ut gradus honoris debitus non deeſſet adſcendenti, qui medius eſt inter habitum & optatum. Satis dictum credimus ſapienti. Tu interim ut diligenter audias & exaudias, quæ tibi per magiſtrum Robertum Clericum noſtrum ſignificata ſunt, petimus affectuosè, rogantes affectuoſiùs, ut colloquio Regis & Comitis, quod ſperatur, à nobis revertens valeas intereſſe.

## EPISTOLA LXXXVII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Fulconi Decano Remenſi.*

AUDITA promotione veſtra plurimùm exhilarati ſumus, non dubitantes factum eſſe à Domino, cujus opus eſt unire fidelium voluntates, ut eorum ſit cor unum & anima una, quod de vobis tantò laudabiliùs, quantò unanimiùs fecit Remenſis Eccleſia. Qui ergo tot animorum vota direxit in eligendo, ille vobis in miniſtrando gratiam largiatur, ut ſicut eam bonorum omnium fontem & fomitem prædicaſtis, ſic ad gloriam Dei eandem præventricem & adjutricem in omnibus operibus ſentiatis. Optamus hoc vobis, & pro vobis oramus, licet indigni ſimus pro alio exaudiri, qui propria non ſufficimus delere commiſſa. Verumtamen de miſericordia ejus qui pro impiis mortuus eſt, quod ad preces confitentium peccatorum: qui ut diffitentes revocaret ad veniam, & fugientes traheret ad ſalutem, perſecutores & hoſtes quadam violentia charitatis, manente tamen arbitrii libertate, urgeret ad gratiam, dorſum poſuit ad flagella, Crucis ignominiam ſuſcepit & pœnam, & ex his quæ paſſus eſt, ſcholam rectæ fidei & veræ virtutis inſtituens, perſuaſit mundi pericula pro veritate gratanter amplectenda, & electis nullum eſſe cum mundi voluptate commercium. Hinc & nobis amplior eſt fiducia, quia parvitatis noſtræ miſericorditer preces admittet, pro quo perſecutionem patimur, dati in opprobrium & deriſum his, qui ignorant Deum, verſi in tædium etiam his, quibus nondum fuimus oneroſi. Diſperſi ſumus cum exulibus noſtris in omnem ventum, ſolique ſunt miſeriæ noſtræ participes, qui ab Apoſtolo didicerunt communicare neceſſitatibus pauperum Chriſti, quibus & ſi pro merito ſuo & voto noſtro non ſufficiamus rependere quod merentur, certiſſimum eſt, quod mercedem optimam conſequentur cum acceſſione gratiæ & gaudii in miſericordia uberi. Contrahunt enim cum eo debitore, qui & centuplum cum æterna gloria reddere conſuevit, & calicem aquæ frigidæ irremuneratum relinquere dedignatur. Cæterùm quia nos adhuc flagellantis Patris verbera comprimunt, & perſecutoris noſtri nondum manſueſcit immanitas, rogamus attentiùs, ut veſtris & ſanctorum, qui vobis noti ſunt, orationibus noſtri memoriam exilii haberi faciatis, ut nos pro cujus lege contendimus in agone, ſine peccato conſervet, ne deficiat fides noſtra, & perſecutores noſtros, ſi prædeſtinati ſunt, convertat, & expediat Eccleſiam ſuam. Hoc ipſum per vos depoſcimus ab Eccleſia Remenſi, quam ſincera diligimus charitate, agentes ei gratias de honore & amore, quem nobis exhibuit in coexulibus noſtris, magiſtro Philippo, Radulpho, & aliis, quorum neceſſitatibus communicaſſe dignoſcitur. A vobis autem hoc ſpecialiter cogitur noſtra neceſſitas poſtulare, quatenus adoleſcentem latorem præſentium, ſororis noſtræ filium, exhibeatis in domo veſtra, & litteris inſiſtere compellatis in ſcholis grammaticorum, ut veſtris neceſſitatibus & veſtrorum provideat pauperum Pater, & Judex orphanorum.

## EPISTOLA LXXXVIII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Rogerio Vigornenſi Epiſcopo.*

A Memoria tua non credimus excidiſſe, nos anno præterito litteris & Nuncio, quatenus ad nos venires, tibi in Mandatis dediſſe, & in virtute obedientiæ firmiter præcepiſſe, tu verò Mandatis noſtris non obtemperaſti, quia nondum ad nos veniſti. Noverit itaque tua dilectio nos multis de cauſis intervenientibus tibi detuliſſe, & ut dilecto filio peperciſſe, tum quia novimus te Matri tuæ Cantuarienſi Eccleſiæ devotum eſſe admodùm & fidelem, tum propter generis tui nobilitatem, tum etiam quia te totis cordis affectibus ſincerè diligimus. Et idcircò iterato tibi mandato præcipimus, & in periculo ordinis tui, & in virtute obedientiæ firmiter injungimus, ut ex quo in partes Ciſmarinas veniſti, ab eis non recedas, priuſquàm ad nos venias, & nobiſcum loquaris. Habemus enim tibi multa dicere. De cætero nihilominùs tibi mandando præcipimus, ut de negotio quod inter te & Eboracenſem vertitur, pariter & de omnibus excommunicatis ſancti Oſwaldi, & totius Parochiæ ejuſdem, nec prece nec pretio, vel propter minas alicujus, nec interventu etiam ipſius Regis, aut Cardinalis, ſivè cujuſlibet alterius perſonæ, ſine conſilio & conſcientia noſtra aliquid facias, aut excommunicatos illos, ſivè aliquem illorum abſolvas.

## EPISTOLA LXXXIX.

*Joannes Sareſberienſis VVilhelmo Supprióri Cantiæ.*

REFLORESCIT ſtatus, authore Domino, univerſalis Eccleſiæ, & Schiſmaticorum impetus fruſtratus eſt, & ſuperbia Moab in dies infirmatur. Nec de nocte vaſtatus eſt nunc, ut ab initio, ſed in meridie ſuffoſſa eſt Ar, & muri ejus dejecti ſunt funditùs, ut exultatio Moab, ex neceſſitate Petro cedens, de cætero conquieſcat. Unde ſpes eſt in Domino, ut vociferantibus tubis Sacerdotalibus, in proximo corruat & Hiericho, & Regnum proprio ſanguine adquiſitum obtineat triumphator Jeſus, & in pace poſſideat, quod ſui juris eſt, Sponſus & Cuſtos Eccleſiæ Chriſtus. Cùm enim Romanus Pontifex per patientiam Theutonicum Tyrannum diutiùs exſpectaſſet, ut vel ſic provocaretur ad pœnitentiam, & Schiſmaticus abutens patientia ejus peccata peccatis adderet jugiter, ut error in amentiam verteretur, Vicarius Petri à Domino conſtitutus ſuper Gentes & ſuper Re-

Regna, Italos & omnes qui ei ex cauſa Imperii & Regni Religione jurisjurandi tenebantur adſtricti, à fidelitate ejus abſolvit, & Italiam ferè totam à facie furentis & præſentis tanta felicitate & celeritate excuſſit, ut in ea nihil habere videatur niſi Tottores, quos evitat interdum, & anguſtiarum, quas evitare non poteſt, juge ſupplicium. Abſtulit ei etiam Regiam dignitatem, ipſumque anathemate condemnavit, & inhibuit authoritate Dei, ne vires ullas amodò in bellicis congreſſionibus habeat, aut de Chriſtiano aliquo victoriam conſequatur, aut alicubi quiete & pace gaudeat, donec fructus pœnitentiæ condignos operetur. In quo ſecutus eſt exemplum Gregorii Septimi Deceſſoris ſui, qui noſtra ætate Henricum Imperatorem, Eccleſiæ privilegia convellentem, deponens in Concilio Romano, ſimili ſententia condemnavit. Et quidem illa ſententia effectum ſortita eſt, & hanc de privilegio Petri latam videtur ipſe Dominus confirmaſſe. Hoc enim Itali audito, ab eo diſcedentes reædificaverunt Mediolanum, Schiſmaticos expulerunt, Catholicos reduxerunt Epiſcopos, & Apoſtolicæ Sedi unanimiter adhæſerunt. Sed quid nota recenſeo? Hoc ubique locorum fama quaſi præcona voce concelebrat, nec aliquibus dubium puto, niſi fortè lateat illos, qui ſoli tempeſtate hac exulant domi ſuæ. Quia ergo ab oriente jam radius ſerenitatis illuxit per Chriſtum, & incolumitas Eccleſiæ in Capite reparatur, ſupereſt ſpes fidei certiſſima, quòd unguentum à capite in Apoſtolicam barbam exuberans deſcendet in Caput & oram Eccleſiæ Anglicanæ. Et qui prophetam exterminare nititur de Iſrael, niſi fortè reſipiſcat, Divinam Sententiam excipiet, dicente Amos ad ipſum: *Uxor tua in civitate fornicabitur, & filii tui & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua in funiculo metietur, & tu in terra polluta morieris, & populus tuus captivus migrabit de terra ſua.* Hæc eſt enim pœna reſiſtentium verbo Dei, & Poteſtatum, quæ ora Sacerdotum nituntur obducere. Profectò tunc riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudii luctus occupabit, & amarum erit, cibum & potum, & amica colloquia cum excommunicatis communicaſſe. Nunquid tunc Balaamitæ, Pontifices & Sacerdotes, & Principes Taphneos, & Arioli conſiliis ſuis ſalvare poterunt Madianitas, cùm eos gladius Domini perſequetur? Nunquid Cardinales proderunt aut Legati, ſi Balaamitæ fuerint in die Domini? Certè ſi affuerit ipſe Balaam, aut benedicet Tabernaculi Jacob, quæ nunc proſcribi & exulare videntur in Eremo, aut gladio cadens verbi Dei ſibi adverſarium eſſe experietur Spiritum Sanctum, & ſentiet, quia ſicut Allophylorum meſſes & Sara, ita & incendentium vulpium caudas exurit. Hæc idcircò præmiſerim, ne quis Amicorum ponat carnem brachium ſuum, & excommunicatis participans in ſe gladium provocet bis acutum. Dicitur autem, quod ſine dolore & lachrymis nequeo reminiſci, quod ſancta Cantuarienſis Eccleſia participatione illius inſignis excommunicati Radulphi de Brock anathema contraxit, & lege Dei contempta Melchon adorans, litteras Domini Papæ pro Archi-Epiſcopo ſibi miſſas, Regi ad ſubterfugium obedientiæ & opera debitæ miſericordiæ excludenda tranſmiſerit. Unde precor, attentiùs conſulo, & quanta poſſum inſtantia moneo, ut ſi falſa ſunt quæ dicuntur, & adhuc ab anathemate immunis eſt, ſibi ne tale quid de ea probabiliter fingi poſſit, de cætero caveat. Et ſi in anathema incidit, redeat per pœnitentiam, ne quæ inter occidentales Eccleſias hactenus religione inſignis exſtitit, impoſterùm ſit inſignis & crimine. Si hæc duriuſculè videantur eſſe concepta, ſcio quia nec Diabolo loquor, nec Schiſmatico Bathonienſi, ſed Amico veritatis & fidei, & per eum Eccleſiæ Chriſti habenti charitatem. Velit nolit Mundus, Cantuarienſem Eccleſiam, quod Deus novit, ſincera diligo charitate, & periculo ei imminente tacere non poſſum. Nam ut ait propheta: *Leo rugiit, quis non timebit? Dominus locutus eſt, quis non prophetabit?* De cætero ſi vocationem Domini Cantuarienſis audiſti, ex ea cauſa Eccleſiam tuam invitus non exeas, niſi alia cauſa exire te compellat. Scio enim, & tu utinam ſcires, quid ab ipſo obtinuimus tibi. Valete.

## EPISTOLA XC.

*G ....... Ambienſi Epiſcopo Joannes de Sareſberia.*

MAGNAM mihi præſtat apud vos audendi fiduciam, quod ille, cujus memoria in benedictione eſt, utriuſque noſtrum Pater Sanctiſſimus Adrianus, qui vos in ſancta Romana Eccleſia fortiſſimam, ut ſpes eſt, plantavit columnam, me ſpeciali quadam charitatis gratia præ cæteris conterraneis diligebat, & fortunæ meæ caſus fortis ſuæ eventibus connumerandos arbitrabatur. Hæc ipſius ad me affectio nobis ad invicem, & aliis interim paucis innotuit. Sed niſi eum fata præproperè, quod nunc luget Orbis Chriſtianus, e medio rapuiſſent, jam innotuiſſet & mundo. Unde & mihi de veſtra dilectione cenſeo tutiùs, & in Chriſto ampliùs præſumendum, credens quod ſicut beatiſſimus vir ſucceſſorem prælegit honoris, ita, immò magis habere ſtuduit hæredem charitatis. Ea ergo fiducia, qua ipſum conſueveram, alloquor & vos: quia ſicut illi obſequium meum plena & ſincera affectione devoveram, ita & quod in me promptum eſt, honori veſtro & gloriæ paratus ſum inſervire. Cæterùm non video, quomodò veſtræ aut Eccleſiæ Romanæ ſubſiſtere poſſit honor, & unitas ſervari Corporis Chriſti, ſi perſonarum eſtis acceptores & munerum, ſi vobis judicibus petit innocens, & quod nuper Gallia fieri vidit & doluit, impœnitens abſolvitur criminoſus. Si Eccleſia Dei ſpolianda & conculcanda Tyrannis exponitur, ſi iniquitas potens & patens in Conſiſtorio veſtro de juſtitia manifeſta triumphat. Si Clerici vobis conſentientibus aut diſſimulantibus dantur ad victimam, ſicut oves occiſionis. Si uſurpatæ pravitates veſtro ſilentio & torpore ſervandarum robur obtinent Legum. Hoc enim eſt pro quo exulant, & proſcripti ſunt miſeri Cantuarienſes, quia mutire audent pro Eccleſiæ libertate, quia Sedis Apoſtolicæ privilegium proteſtantur, quia traditionibus impiorum anteferendas prædicant ſanctorum Patrum Canonicas ſanctiones. Revolvite, ſi placet, libellum deteſtandarum abominationum, & planè videbitis quod adverſarii noſtri, immò & veſtri, & totius Eccleſiæ Dei, dorſum converterunt ad Sanctuarium Domini, & Legem non prophanare, ſed evertere

tere moliuntur. Si illis decernitis ignoſcendum, quia potentes ſunt, nos imbecilles, illi opulenti, nos pauperes, ſi tempora periculoſa metimini, ſi dies malos expaveſcitis, ut contra juſtitiam ducatis pro malitia diſpenſandum, nunquid creditis vos hac via Deum placare poſſe, ut meliora tempora largiatur, ut vos ditet & roboret, & adverſarios noſtros extenuet & enervet? Nunquid hæc eſt via Domini? Ubi Lex? Ubi Prophetæ? Ubi Evangelium Chriſti? Ubi exempla & Decreta ſanctorum? Lex utique ſempiterna eſt, & ſolvi non poteſt: *Quia in quo judicio judicaveritis, judicabimini, & per quæ peccat quis, per hæc & punitur*. Sed fortaſſe minuti homines indigni videntur, ut pro eis tanti Principes debeant exacerbari, & pro aliis æquè potentibus eſſet rigor juſtitiæ exercendus. Verùm hæc non Apoſtoli diſtinctio eſt, ſed redarguti philoſophi Tranſimachi, definientis in eo conſtare juſtitiam, ut plurimùm proſit ei, qui plurimum poteſt, cum è contra probati philoſophi definierint eam eſſe virtutem, quæ plurimùm prodeſt ei, qui minimum poteſt. Liberat enim pauperem à Potente, & decernit meritis pręmia, non perſonis. Si Rex immunis creditur, quia licèt ipſius authoritate, aliorum tamen miniſterio maleficia exercentur, poteſt & David non imputari ſanguis Uriæ, quia ab eo non proprio, ſed gladio filiorum Ammon interfectus eſt. Et Achab, & Jezabel innocentis Naboth non luent ſanguinem, quia fraude judicii legitur interemptus. Sed ab utroque Regum, pauperum dumtaxat, & innocentium ſanguis exquiritur, eiſque non imputantur prælia commiſſa jure Legum. Nonne in Conſiſtoriis veſtris teritur, quod regulariter proditum eſt, quia ratihabitio Mandato comparatur? Nonne & omnia noſtra facimus, quibus noſtram impartimur authoritatem? A veſtro itaque jure inferens colligo, quia ſi authoritatem accommodaveritis, ſi diſſimulatione juſtitiæ rata habueritis quæ contra Eccleſiam pręſumuntur, totius malitiæ hujus reatum incurritis coram Deo & hominibus. Hæc idcircò vobis tanquam Patri & Domino credidi familiariùs intimanda, ne conſenſum detis iniquitati, ſed animam veſtram liberetis apud Deum & homines. De cętero quia Remenſis Eccleſia dicitur ad Curiam proficiſci, precor magiſtro Radulpho per Dominum Papam & alios ab Archi-Epiſcopo & Canonicis Decaniam obtineatis. Jam enim de eo eligendo ſermo habitus eſt. Nec credo quod ſit apud eos aliquis litteratior aut honeſtior moribus, aut liberalior in pauperes Chriſti.

## EPISTOLA XCI.

*Joannes de Saresberia Magiſtro Humfrido Bon.*

NON eſt, Amice, quòd poſſim de ſtatus mei qualitate cauſari, quia omnia hominis machinamenta miſeratio Dei mihi cooperatur in bonum. Nam temporaliter ferè univerſa ſuccedunt, & ſpes eſt quod hæc ipſa, quæ videtur eſſe vexatio, ſicut intellectum excitat, ſic veræ ſalutis eſt paritura profectum. Illud tamen aliquatenus movet, quod quidam Amicorum ſuper conditione mea acerbiùs ſollicitantur, & more hominum carnaliter & tenerè magis, quàm prudenter & verè amantium, ſæpè & ferè ſemper vano concuſſi terrore, timent graviora pericula veris, & quid verè proſit aut noceat attendentes parùm, illic trepidant ubi non eſt timor. Nam jacturam conſcientiæ aut famæ nequaquàm ſubtiliter penſant, & dum umbra virtutis in opinione hominum conſtet, & nugiloquos evitent Detractores, parùm curant quid ad ſinceræ rationis examen cuique debeatur ex merito. Nam plurimi talium pluris faciunt videri, quàm eſſe boni. Alii ſublata ſibi temporalium ſubſidia ingemiſcunt, quæ per me illis miniſtrabantur à Domino. Sed ad petitionem utrorumque ratio conſulta reſpondet, quod eum qui in agone Eccleſiæ Chriſtum ſequi cœpit, nec rei familiaris diſpenſatio, nec patris revocat ſepultura. Fixum eſt mihi, Deo authore, propoſitum, quatenùs ipſe dederit, honeſtatis formulam ſequi, & animæ ſalutem in mundi commercio non diſtrahere ad boni cujuſcumque pretium temporalis. Ipſe viam doceat, & ducat per ſemitam virtutis, & perducat ad illorum conſortium, qui pro juſtitia patiuntur. Deſidero tamen, ſi ſalva honeſtate fieri poſſet, reconciliari, & in Eccleſiis, quibus adſcriptus ſum, ad honorem Dei & Amicorum ſolatium miniſtrare. Undè dilectioni veſtræ ſupplico, quatenus quid expediat & deceat, per Dominum Bajocenſem & alios Amicos veſtros explorare, & reſcribere non gravemini, quatenus tutum fuerit, & veſtrum mihi prębere conſilium. Hoc enim de genere eorum eſt, quæ ratione humanitatis nulli negari debent. Quia & ſuppreſſa non proficiunt, & tenacitatis conſervatione non creſcunt, & erogatione ſui non minuuntur, ſed ampliùs, quò magis fuerint publicata, clareſcunt.

## EPISTOLA XCII.

*H...... Bajocenſi Epiſcopo Joannes de Saresberia.*

AUDIO, Pater, & gaudeo, quod pro merito vobis univerſa ſuccedunt, & qui Decanorum nomen & ordinem, dum licuit, honoraſtis, nunc veſtrarum ſplendore virtutum in terra aliena uſque ad multorum invidiam Pontificis illuſtratis officium. Quod quidem tantò ſalubrius ad conſcientiam, tantò glorioſius eſt ad famam, quantò rarior invenitur ovium Paſtor, qui in Eccleſia Dei miniſterium ſuum ſtudeat honorare, in tanto faſtu & numero nomine tenùs illuſtrium Sacerdotum. Jam enim, ut Deus pridem in propheta conqueſtus eſt, *Sacerdotes non dixerunt, ubi eſt Dominus? Et tenentes Legem juſtitiam neſcierunt*. Undè & juſtum eſt, ut Eminentia veſtra honoretur & diligatur etiam ab his, qui noſtris exigentibus meritis, Sacerdotium pręſens videntur habere contemptui, & Legem Dei, quæ ſolvi non poteſt, evacuare nituntur. Licèt enim Ægyptii Paſtores ovium deteſtentur, & Samaritani temporis noſtri non coutantur his, qui publicè verbum Dei confitentur, tamen & Joſeph invenit gratiam in Ægypto, & apud Aſſyrios claruit Daniel, & pręrogativa meritorum etiam regnante Achab Heliam fecit inſignem. Non eſt ergo mirum, ſi apud Principem Chriſtianum & officiales ejus ſuum virtus reperit locum, & ſi diligitur ab hominibus quem Divina gratia conſtat eſſe perfuſum. Sicut unguentum à Capite Chriſto in Eccleſiæ defluxit barbam, & indè in oram veſtimenti

menti derivatur, ut pro Divinæ diſpenſationis Decreto & meritorum gratia quemlibet irriget Electorum. Utinam, dilectiſſime Domine, de hac plenitudine veſtra aliquid accipiamus & nos, & Agonizanti Eccleſiæ proſit, quod in conſpectu Domini Regis gratiam inveniſtis. Quæ ſit enim conditio noſtra non expedit replicare, cùm vobis & de cauſa noſtra pleniùs conſtet & immerita pœna: ſed conſilium ſalubre ad conſcientiam, & honeſtum ad famam à vobis impetrare, operoſum eſt & prece dignum. Quamvis enim mihi adſint ſubſidia temporalium, Deo propitio, non modò ad neceſſitatem, ſed ad gloriam, tamen quatenus ſalva integritate conſcientiæ & honeſtate famæ licuerit, paratus ſum juxta conſilium veſtrum Domini Regis gratiam promereri. Nihil enim ſpondeo contra Deum, aut ſi unquàm tentavero, meos conatus pietas ejus impediat.

## EPISTOLA XCIII.

*Rico..... Conſtantienſi Archi-Diacono Joannes de Saresberia.*

PROSCRIPSIT me gratis, quod novit Altiſſimus, & vos ſcire arbitror, violentia publicę Poteſtatis. Sed unde ad gratiarum non ſufficio actionem, Deus ſic itinera mea direxit & opera, ut experimento didicerim, quia eum timentibus nihil deeſt. Sed nec aliquem coexulantium novi, cui non dico tolerabilis, ſed jucunda eſſe non debeat conditio ſua. Me tamen, quod ſine timore non eloquor, Dominus cęteris mitiùs tractat. Et uberior temporalium affluentia ſucceſſuum debeat eſſe ſuſpecta, eò quod Mundus, hominum more fallacium, illis ſolis continuato favore blanditur quod prodit, ac inſidiantibus adverſariis Poteſtatibus clamat: quemcumque oſculatus, & amicè diutiùs amplexatus fuero, ipſe de reprobis eſt, torquete eum. Unde & perpetua laudum gloria illuſtris Doctor Anſelmus, ut à ſuis accepi, dicere conſuevit ſe nihil magis habere ſuſpectum, quàm quod eum Deus in tota vita nulla corripuerat adverſitate. Ubi enim ſe Patrem exhibet, omnem filium corripit & caſtigat. Ipſe autem novit figmentum noſtrum, cui ſtamus aut cadimus. Et utinam eo ſemper ſtemus authore, & proſpera vel adverſa, cuique, prout electis novit expedire, ſalubri moderatione diſpenſet. Ab ipſo itaque viæ hujus ſpero & exſpecto proceſſum, accepturus, eo propitiante, quod dederit. Plura autem & certiora ſcribam, cùm innotuerint. Interim ſuper ſtatu veſtro, quem Deus optimum faciat, certiorari deſiderans, & orans attentiùs, ut veſtris recurrentibus litteris mihi fideliùs innoteſcat. Et ſi pacis meæ formam aliquam ſine conſcientiæ & famæ diſpendio poteritis explorare, eam lætus excipiam, & quatenùs licitum fuerit & honeſtum, etiam ipſis adverſariis, quibus Deus dignos fructus pœnitentiæ largiatur ad vitam, libenter obtemperabo. Alioquin non eſt in propoſito meo, ut pro peponibus Ægyptiorum & alliis vel minimum honeſtatis ſubeam detrimentum. Pius verò Jeſus, qui virtutis dedit affectum, perſeverantiam largiatur, quia ſine eo nihil rectè incipit aut finitur. De cętero jam à multo tempore porrectas itero preces, quatenus libros Ariſtotelis, quos habetis, mihi faciatis exſcribi, & notulas ſuper Marcum, meis tamen ſumptibus, quibus, quæſo, in hac re nulla ratione parcatis. Precor etiam iterata ſupplicatione, quatenùs in operibus Ariſtotelis, ubi difficiliora fuerint, notulas faciatis, eò quod interpretem aliquatenùs ſuſpectum habeo, quia licèt eloquens fuerit aliàs, ut ſæpè audivi, minùs tamen fuit in Grammatica inſtitutus.

## EPISTOLA XCIV.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.*

ETSI adverſitatum & laborum anguſtiæ *tibi* acriùs incumbere & invaleſcere videantur, plurima tamen ſanctorum Patrum tibi exempla proponas, qui, ſicut tu, multas zelo juſtitiæ calamitates & anguſtias paſſi immarceſſibilem coronam & cœleſte Regnum meruerunt feliciter adipiſci. Quapropter rogamus prudentiam tuam atque monemus, quatenùs ſemper illud præ oculis habens, *Beati* ſcilicet, *qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam*, tuum nullis adverſis animum frangas, nec ulla turbatione deponas, ſed eum fortitudinis & conſtantiæ virtute confirmes. Ubi verò juſtitiam & libertatem Eccleſiæ deperire cognoveris, cum Rege Anglorum in depreſſionem & diminutionem Eccleſiaſticæ dignitatis pacem reformare nullo modo labores. Veruntamen, quantùm ſalvo honore officii tui & libertate Eccleſiæ fieri poterit, te ipſum ei humilies, & ad gratiam & amorem ſuum recuperandum modis omnibus enitaris, neque plùs juſto de eo timeas, nec majores, quàm oporteat, ſecuritates requiras. Quia ſicut credimus, ex quo ſe tibi reconciliaverit, minimè te offenderet, nec à quoquàm pateretur offendi. Nos enim, ſicut tibi viva voce ac litteris propoſuimus, te tanquàm chariſſimum ſincera charitate diligere volumus, & ad conſervationem honoris, libertatis, & dignitatis tuæ augmentum, quantum gratia Divina conceſſerit, adſpirare.

## EPISTOLA XCV.

*Magiſtro Sylveſtro Theſaurario Pictavienſi Joannes de Saresberia.*

AUDITA, dilectiſſime, pace tua, ut oportuit, pro Amico lætatus ſum. Sed omni emolumento mihi gratior eſt perſeverantia honeſtatis, & uſque ad invidiam veterum Amicorum famæ purioris hilaritas. Primus itaque & adhuc ſolus formam perſeverantiæ in agone Chriſtiano cum Eccleſia laborantibus prębuiſti, & per gratiam Dei reliquis de cętero proderit ad erectionem ſpei, ad tuitionem libertatis, ad virtutis profectum, quod in te pręceſſit felicitatis exemplum. Felicius tamen reputo, quod ex amore poſſeſſionum, & facilitate & temeritate jurandi primam fidem irritam non feciſti, quam quod rerum compendia temporalium aſſecutus es pro voto Amicorum, & merito tuo. Pro merito ſanè dixerim, quamvis certò certiùs conſtet, plura & longè majora & clariora tuis deberi meritis, quæ procul dubio reddet, qui neminem fefellit ab initio Creditorum. Et menſuram coagi-

coagitatam & ſupereffluentem refundit in promerentium ſinus. Liquet ergo in te, quia Deus, qui inaniter gloriantibus reſiſtit, humilibus dat gratiam, & juxta Apoſtolum, *Qui ſe exiſtimat aliquid eſſe, cum nihil ſit, ſe ipſum ſemper, interdum verò ſeducit & alios*. Quia ergo, Deo propitio, naufragium evaſiſti, adhuc in alto navigantibus, & cum Petro naufragantibus, quam potes, opem ferre memineris, & agonem Chriſti juvare, nunc orationum ſuffragio, nunc tuarum ſolatio litterarum. Hæc enim ſunt, ut dixerim quoad me, quibus maximè indigemus. Ego enim per miſericordiam Dei temporalibus abundo, ut formam potiùs habere videar florentis in Patria, quàm exulis & proſcripti. Dominum Cantuarienſem Chriſtianiſſimus Rex Francorum Senonis exhibet Regia magnificentia in Eccleſia beatæ Columbæ, eumque in omnibus ſic veneratur & colit, ut Chriſtum Domini decet à Chriſto honorari. Eidem quoque fideliſſimo Principi, ſicut ipſe fatetur, pauci videntur dies & parvi ſumptus, præ amoris magnitudine, quos Sacerdotis Chriſti & Apoſtolici Viri impendit obſequiis. Sed & fidem ejus, quod ſatis humiliter recolit, condigna mercede remunerat Deus, cujus muneris eſt, ut ſine cruore & tumultu in medio hoſtium degens, & proſperetur in omnibus, & quod maximum reputat, ametur & honoretur à ſubditis. Sicut Obemedon Gethęus, Arca Domini recepta, in ancillarum fœcunditate, & gregum, & totius poſſeſſionis multiplicatione, Divinæ benedictionis expertus eſt fructum, & Olda per ejuſdem Arcæ receptionem, quando eam impius Achaz ejecerat à templo Domini, aſſecuta eſt in ſilentio Pontificum & Sacerdotum gratiam prophetiæ; ſic Rex Chriſtianiſſimus recepta in Regno ſuo Eccleſia Romana, de uxore ſuſcepit filium fidei, authore Domino, & Regni hæredem, quem data ſibi omnium expetibilium optione fuerat petiturus. Nunc pro humanitate Eccleſiæ exhibita Anglicanæ novam, quam pro arbitrio ſuo dabit Dominus, gratiam confidenter exſpectat. Dominus Papa Cantuarienſem Archi-Epiſcopum verbis & ſcriptis nuper conſolatus eſt, & utinam omnibus innoteſcat, quibus pactionibus & cautionibus obtinuerit ille jurator inſignis ea, de quibus adverſarii Eccleſiæ gloriantur. Et tamen ſi pactiones fuerint adimpletæ, nobis abundè in reſtitutione ablatorum & pace, & ſecuritate proſpectum eſt. Silentur hæc interim neceſſitate obedientiæ, ſed ſpes eſt in brevi omnia propalanda eſſe. Quia ut pro certo didicimus, Legatorum qui ſperabatur adventus ſuſpenſus eſt, aut omninò ſublatus, juratoris fraude comperta. Reſcribe, quatenùs licitum fuerit, quòd Eccleſiæ & nobis in agone Chriſtiano expedire fueris arbitratus, & me, ubicumque locorum ſim, noveris eſſe amantiſſimum tui.

## EPISTOLA XCVI.

*Rogerio Vigornenſi Epiſcopo Joannes de Sareſberia.*

CONFIDENTIA ſecura emittit preces, nec juſtæ petitionis repulſam veretur apud Amicum, qui ad illius ſemper eſt accinctus obſequium. Quid autem juſtius eſt, quàm ut Dominum fidelis animet ad obſequia charitatis, & Dominus in ſalutis ſuæ compendium Amici vota compleat deprecantis? Expedire autem arbitror ſanctitati veſtræ ad vitam, & nobilitatem decere ad gloriam, ut contemplatione Divinæ miſerationis parvulorum Chriſti neceſſitatibus communicetis, & ubicumque ratio permiſerit, in eorum conſolatione aut promotione charitati, quæ in Chriſto eſt, ſatisfaciatis, & generi veſtro, quod plures Parvulos ſuos dignoſcitur exaltaſſe, quàm mundus, licèt in maligno poſitus, adhuc poſſit deprimere. Lator præſentium unus parvulorum Chriſti eſt. Eſt & mecum unus de parvulis veſtris. Poteſtiſque collata vobis opportunitate Divinitùs, ut dici ſolet, ſine ſanguine & ſudore, ſine diſpendio facultatum, & cum augmento opinionis veſtræ & conſcientiæ, neceſſitatibus ejus juxta preces Domini Archi-Epiſcopi ſubvenire. Quod ut faciatis, tantæ majeſtatis precibus meæ parvitatis adjicio preces, mihi reputaturus impenſum, quidquid ei beneficii aut honoris à veſtra fuerit bonitate collatum. Nec immemor ſum conſolationis, quam Senonis à veſtræ liberalitatis verbo percepi, nec vos immemorem eſſe patiar, aut cùm neceſſitas importunior urgebit, aut modeſtia verecundiæ, neceſſitas importunitati, quam nondùm inexorabilem expertus ſum, victa ſuccumbet. Unum autem præ cęteris rogo, moneo, & in veræ amicitiæ conſulo fide, ut memineritis in cauſa Eccleſiæ, conſcientiæ quoad Deum, famæ quoad homines, nec in calamo Ægyptio confidatis, qui & nulli opem fert, & membra perforat incumbentis, rerumque exhibitione monſtretis quoad vos, fallacem eſſe & vanum, qui malitiam, quæ adversùs Eccleſiam exercetur, excuſans accuſantibus prętendere conſuevit: Gens ſua & Pontificium tradidit eam mihi. Sacerdotem Chriſti alloquor, Eccleſiæ Paſtorem, Pontificem animarum, filium illuſtris Comitis, qui in Regum catalogo dignus fuerat numerari, niſi quia magnificæ virtutis titulo meruit, ut in libertatis culmine conſtitutus Reges viderit in ordine ſecundo. Et Regum Parens, quos adoptione promovit, haberi debet in ſempiternum. Non ergò vereor, ne in ventum verba emiſerim, aut quòd mihi captioſum ſit, in tantæ ſanctitatis auribus vera eſſe locutum. Non tam ex cauſa veritatis inſidiantium laqueos timeo, qui utinam totam vitam devoverim veritati, & in aſſertione ejus impenderim animam. In invio eſt, Pater, qui Eccleſiam regere putat eſſe Dominatum in Clero, & faſtum in populo pauperum Chriſti loculos exhaurire, ut hoſtes Crucifixi hiſtriones & mimos, & cęteras hujuſmodi mulceat peſtes; placere poteſtatibus ſæculi, ut perniciosa & infami patientia Paſtorum Chriſti conculcetur Eccleſia; ſua quærere non quæ Jeſu-Chriſti, otiari in talento Domini, & uſurariam virtutum acceſſionem negotiatione ſollicitudinis & laboris non exercere. Aderit in brevi Paſtorum Paſtor, qui à vobis & nobis diſtrictam exiget rationem. Eritque tunc memoria juſti cum laudibus, & nomen impiorum putreſcet. Sed ne in longum videar prophetare, citiſſimè per miſericordiam Dei videbitis Eccleſiam reſurgere. Ut qui eam hactenùs prodiderunt, aut cum Petro lachrymentur ad veniam, aut cum Juda laqueo ſe ſuſpendant.

## EPISTOLA XCVII.

Alexandro Papæ Wilhelmus Papienſis.

*Domino Papæ VVilhelmus Papienſis.*

EXPEDIT, Beatiſſime Pater, & quadam ratione tenemur, ut devotionem, quam in veſtris & Eccleſiæ filiis evidentibus experimur indiciis, Apoſtolica Celſitudo noſtra ſignificatione cognoſcat, quatenùs & nos officii debita perſolvamus, & vos talium fidelitate comperta ipſos ſpecialiùs diligatis. Cùm igitur Venerabilem Fratrem noſtrum Londonienſem Epiſcopum Apoſtolatui veſtro & univerſæ Eccleſiæ Dei in omnibus devotum & fidelem ſenſerimus, ipſum Paternitati veſtræ duximus attentiùs commendandum, ne ſuæ ſinceritatis meritum penitùs evacuetur à gratia. Quippe ipſe eſt, qui liberiùs inter ceteros Regem arguit, exhortatur, & increpat, nec adeò pro veritatis ſuæ veretur conſtantia, quin ſemper eum ad meliora provocet & reducat, & niſi tantum hactenùs reſtitiſſet, res utique poſſet in deteriora vergi. Si autem apud veſtrarum aurium ſublimitatem fuerit ab aliquo fortaſſe ſuggeſtum, quòd idem Epiſcopus cauſam Cantuarienſis cum Rege perverterit in hac parte, Domine mi, ſuam innocentiam arbitramur, ſicut qui ejus intentionem circa hoc ſatis apertè comperimus, & ad ejuſdem Cantuarienſis bonum, ipſum ſæpè vidimus laborantem. Proindè nos ejus devotionem & animum attendentes, ſanctitatis veſtræ clementiam his precibus petimus exoratam habere, quatenùs ſuæ fidelitatis obtentu Nuncios ipſius Apoſtolica manſuetudo benignè recipiat, & eidem Epiſcopo ita veſtræ gratiæ confidentiam impendatis, ut ipſe laudabile propoſitum attentiore ſtudio proſequatur.

## EPISTOLA XCVIII.

Alexandro Papæ Otto Cardinalis.

*Domino Papæ Otto Cardinalis.*

VENERABILIS Frater noſter Londonienſis Epiſcopus apud majeſtatem veſtram plurima commendatione non indiget, quia, chariſſime Pater, ſicut benè novit experientia veſtra, & ejus perſona honeſta eſt, & erga veſtrum Apoſtolatum ipſius devotio manifeſta. Laborat utique, & operam pro veſtra voluntate daret efficacem ad honorem Dei & Eccleſiæ in negotio Archi-Epiſcopi, ſicut credimus & ex parte cognoſcimus, ſed ſicut & nos experti ſumus, non adfert fructum ſermo commonitoris, niſi in corde Regio operetur primùm virtus & gratia Salvatoris. Precamur igitur pietatis veſtræ clementiam, ut oculo clementiori eum reſpiciatis, & eum tanquàm Virum fidelem, honeſtum, ac religioſum habeatis. Siniſtra enim, quæ cùm eſſemus apud vos audivimus, nequaquàm vera eſſe cognovimus, ſed falſa.

## EPISTOLA XCIX.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Joanni Presbytero.

*Venerabili Fratri, & utinam Amico, Domino Joanni Neapolitano, Dei gratia ſanctæ Romanæ Eccleſiæ presbytero Cardinali, Thomas eadem gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis, miſer ac miſerabilis exul ſalutem, & ſic tranſire per bona temporalia, ut æterna non demereatur.*

VERBUM Evangelicum eſt, *Qui non eſt mecum, contra me eſt, & qui non colligit mecum, diſpergit.* Et nunc quidem quæ fuit unquàm adversùs ſublimitatem veſtram noſtra iniquitas, quæ parvitatis noſtræ indevotio, ut non fieret nobis tempore tribulationis noſtræ benigna veſtra ſolertia, non faceret nobiſcum veſtra benevolentia, immò quod durius eſt, non deſtiterit aggravari manus veſtra ſuper exulis & proſcripti importunitates ac moleſtias, non continuerit opera veſtra & induſtria ſemper accepto tempore miſeri hominis augere miſeriam? Non debuit certè talis teſtimonium conſcientiæ fieri gloria veſtra. Parcat itaque de cetero, ſi placet, parcat, quæſo, & nunc tempus eſt ut parcat, ceſſetque indignatio veſtra infortunati hominis exaggerare infortunium, & innocentiam lacerare. Nam ſi quando fuerim felix, pro modo temporis didici & nunc eſſe infelix, nec felicius eſt infelici, quàm noſſe ſortem ſuam. Prætereà quomodò unquàm potuit à memoria veſtra excidere, quòd petitione Domini Regis Francorum in Virgulto ſuo apud Ancelianum, præſente Comite Theobaldo, ſuſceperit nos veſtra diſcretio de manu ipſius propria protegendum, ac de cetero fovendum adversùs omnes homines, excepto Domino Papa? Quorsùm evanuit iſta ſuſceptio? Non equidem credimus ex nunc temporis culpa ipſius Regis aliqua excidiſſe, ſcimuſque pro certo ex parte noſtra nullum erga vos interceſſiſſe delictum, quo debuerimus & gratiam veſtram demeruiſſe, & promeruiſſe offenſam. Hæc hactenùs. Ceterum ut veniamus ad rem, accedit Londonienſis cum multa acceleratione ad Curiam, ſicut dicitur, ſuaſus à vobis, ut nemine de noſtris ibi Nunciis invento, pauciſque Amicis, nunc blandis adulationibus, nunc promiſſionibus innumeris, nunc minis ac terroribus ſuis ac Regis, ibi conſequatur gratiam, undè magis meruit reportare condemnationem. Nec prætendat quiſquam veſtrum hanc eſſe Sedem miſericordiæ, quæ frequentiùs pietatis intuitu conſuevit miſereri peccantibus, quàm corripere delinquentes. Verùm reſpondemus vobis, quod dicit ſcriptura: *Amant ſe juſtitia & pax catenùs, ut qui facit juſtitiam, inveniat pacem, & non aliter. Juſtitia etenim & pax invicem oſculatæ ſunt.* Unum tamen eſt quod petimus ſuper omnia, nunquàm à mente veſtra fieri alienum, quoniam ſemper protrahitur avaritia latentium indagatrix, lucrorum manifeſtæque prædæ avidiſſima vorago, neque habendi fructu felix, & cupiditate quærendi miſerrima. Videte ergò, ſi placet, ne vos decipiat verſuti hominis artificioſa malignitas, palliata Religio, illicita curioſitas, promiſſio vana, munera, quòd

quòd abſit, quæ excœcant oculos, & vim authoritatis inclinant. Quorum finis interitus, quorum fructus pulvis & cinis, quæ exufflata in ventum facilè evaneſcunt. Ne inhoneſti lucri captura invitatus ſcelus, quod vindicari debet in homine iſto, authoritate veſtra tegatis. Quid plura? Spiritus Sanctus faciat vobiſcum, ut miniſterio veſtro & confratrum veſtrorum reveletur Filius perditionis, convertatur iniquitas ipſa in caput ſuum. Diſſipet Deus conſilium Achitophel, & ſtatuat eum contra faciem ſuam, ut recipiat in Curia iſta quod geſſit iniquè, & reportet indè quod dignum eſt, ubi ſolet & debet exeri gladius Beati Petri ad vindictam malorum, laudem verò bonorum. Quatenùs ſit indè gloria in cœlis coram Deo & Angelis ejus, & fiat pax in terra bonæ voluntatis hominibus. Valeat ſemel & ſemper veſtra dilectio, ut indè ſit melius nobis & miſeris Coexulibus noſtris, præſertim in inſtanti negotio.

## EPISTOLA C.

*Alexandro Papæ Petrus Abbas Sancti Remigii.*

STYLUM cohibere quis poterat Apoſtolicæ contemplatione Majeſtatis, ſi non erigeret animum humanitatis reſpectus, & provocaret auſum parvulis Chriſti condeſcendere ſolita clementiæ veſtræ glorioſa dignatio. Inter quos audeo & ego, cùm vix antè Dominum meum Patrem fidelium, conſolatorem depreſſorum, & deprimentium judicem, ſim pulvis æſtimandus & cinis, verbum facere pro Eccleſia Dei ad Apoſtolatus veſtri gloriam & honorem, quem in exhibitione juſtitiæ, qua totus indiget mundus, & operibus miſericordiæ, qua ſublimantur oppreſſi, & inopes reficiuntur, lætus audio dilatari. His, Pater, titulis Sanctitas veſtra promeruit, ut eam in brachio potenti & patenti virtute in tot periculis Dominus antecedat, & antè vos & pro vobis glorioſos terræ humiliet & proſternat. Revolvantur ab initio & introitus veſter & variorum proceſſus eventuum, & planè luce clarius erit, quia non manus hominum, ſed Dominus fecit hæc omnia. Ille verò, qui cœpit in vobis miſerationis ſuæ magnalia, & Apoſtolatus veſtri conſolidabit Thronum, quia mundo palam eſt vos ambulare in ſemitis ejus, qui pauperem liberat à potente, qui acceptionem reprobat perſonarum, qui in judicio reſpondebit unicuique ſecundùm opera ſua. Exultant in his, quæ de vobis audit, devotus filius veſter Chriſtianiſſimus Rex Francorum, lætatur Eccleſia Gallicana, cujus triſtitia de vanitate quorundam inſultantium veritati nuper eſt in gaudium commutata. Nam in adventu Dominorum veſtrorum Cardinalium didicit, quòd venerabilis viri, pro libertate Eccleſiæ laudabiliter decertantis, Cantuarienſis Archi-Epiſcopi fovetis cauſam, & mendaces eſſe convincitis, qui ſe ruinam innocentum & confuſionem Eccleſiæ gloriabantur à vobis impetraſſe. Et planè ſaperent Cardinales, ſi ſtarent in finibus veſtris. Sed quod iterùm gemit Gallicana Eccleſia, jam in hac parte dicuntur exceſſiſſe.. Undè Paternitatem veſtram toto corde proſtratus imploro, quatenùs Chriſtianiſſimi Regis & Reginæ, & Epiſcoporum, & procerum Galliæ preces pro Domino Cantuarienſi porrectas audiatis, & deducatis in irritum, quidquid contra juſtitiam ejus noveritis eſſe præſumptum.

## EPISTOLA CI.

*Wilhelmus & Otto Cardinales Norwicenſi & Ciceſtrenſi Epiſcopis.*

DISCRETIONI veſtræ præſenti ſignificatione mandamus, quatenùs perſonas illas, quæ à Cantuarienſi Archi-Epiſcopo excommunicationis vinculis dictæ ſunt innodatæ, in manu veſtra promiſſione recepta quòd noſtro debeant ſtare mandato, poſtquàm iſtas videritis litteras, abſolvatis, quod vobis moderatum videbitur. Hoc autem occaſione propoſita proſequi ſtudeat & adimplere, quicumque veſtrum apices iſtos primus receperit. Ex quo veſtrum receperint mandatum, ſignificetis eos juramento præſtito abſolutos.

## EPISTOLA CII.

*Miloni Morinorum Epiſcopo Joannes Saresbertenſis.*

EO Sinceritatis veſtræ titulus charitate ſplendidiùs eluceſcit, quò ex relatione Latoris præſentium certiùs conſtat, quod inter fortuitorum eventuum turbines & varias procellas negotiorum, quibus officii veſtri inſtantia indefinenter concutitur, & atteritur, ſine tamen virtutis eliſione colliditur amicorum poteſtis ſollicitudinem gerere, & eorum onera per fraternæ charitatis exhibitionem facitis veſtra. Sic enim & Apoſtolis ſcandalizatis couritur, & fratribus conformatur infirmis, & per compaſſionem fit in Chriſto omnibus omnia, dum ad formam Ethicæ purioris & conſummatioris Philoſophiæ humanum à ſe nihil reputat alienum. Repoſita eſt vobis, Pater, hujus corona miſericordiæ, quam reddet vobis in illa die miſericors & miſerator Dominus, qui nos interim exules & proſcriptos ſuos Sanctorum ſuorum miniſterio, neceſſitatibus noſtris pro ipſo communicantium, conſolatur in omni tribulatione noſtra. Nam Chriſtianiſſimus Rex Francorum Patrem noſtrum Cantuarienſem Archi-Epiſcopum in ulnis charitatis excipiens, eum in Eccleſia Beatæ Columbæ Senonis Regia magnificentia exhibet, & ſic tractat in omnibus, ut à Chriſto tractari decet Chriſtum Domini. Aliter enim exprimere nequeo affectionem, quàm Chriſtianiſſimus Princeps naufrago Sacerdoti exhibet. Nos autem domeſtici Sacerdotis proſcripti quidem rebus, ſed adſcripti Fidelibus, qui pro juſtitia patientes honorificaverunt miniſterium ſuum, diſperſi ſumus ut exules in Regno Francorum. Sed ubique nobis adeſt, qui paſcit volatilia cœli, & lilia veſtit agrorum. Speramus autem, quod idem Pater noſter & omnium Dominus procellam noſtram in auram convertet in brevi, licèt majus nobis imminere naufragium hoſtes Eccleſiæ glorientur. Mentiuntur enim Romanam Eccleſiam nobis converſam eſſe in arcum pravum, & Dominum Papam omnibus Regis Anglorum petitionibus annuiſſe, ex eo ſumentes conjecturam, quod excommunicati noſtri abſoluti ſint in adventu Joannis de Oxeneford, qui etiam quaſi re benè geſta in Curia Imperatoris, ubi ſchiſma confirmatum eſt, acceptum

ptum de manu Domini Papæ reportavit Sareſberienſis Eccleſiæ Decanatum. Sed ſi quis ea, quæ Romæ geſta ſunt, diligentiùs recolat, planè videbit, quòd Romanus Pontifex, etiam circumventus, cauſam Eccleſiæ & noſtram fideliſſimè procuravit. Jam dictus enim Joannes tandem præſtito juramento de more abſolutum, id itidem publicè juravit, quòd nihil in præfato ſchiſmaticorum conventu fecerat contra fidem Eccleſiæ, & honorem & utilitatem Domini Papæ. Et utinam non dejeraſſet. Poſtmodùm commendatitias & deprecatorias porrexit ex parte Domini Regis, quibus inſertum erat, ut illi tanquam Regi ipſi in omnibus crederetur. Deinde tanta fultus authoritate cauſam, quæ inter Regem & Archi-Epiſcopum ſuper pravis Conſuetudinibus vertitur, Domini Papæ commiſit arbitrio, ut illæ ad nutum ejus roborarentur aut caderent, & Archi-Epiſcopo ad formam mandati ejus pax omnimoda reformaretur. Et hoc item juramento confirmans obtinuit, ut Dominus Papa concederet ſe ad hoc Legatos eſſe miſſurum, quorum iter, ut ajunt, ſuſpenſum eſt, juratoris fraude comperta.

## EPISTOLA CIII.

*Alexandro Papæ Joannes Sareſberienſis.*

ANIMA noſtra, Pater, in amaritudine eſt, ut, quod in conſpectu veſtro timeo plurimùm, verbo modeſtiam ſubtrahat vis doloris, & patientia præ miſeriarum cumulo querelas omninò nequeat cohibere. Alii enim noſtrum pro defenſione juſtitiæ morientes à Deo & ab Eccleſia expetunt innocentis ſanguinis ultionem. Alii variis afficiuntur ſuppliciis. Omnes exulamus & diù proſcripti ſumus, ut vel ſic nefarias hominum traditiones compellamus præferre legi Dei, & Sanctionibus Patrum. Sed unicum fidelibus eſt in tribulatione remedium, precibus aures pulſare Majeſtatis, & totius mentis Arcana retexere, ut ſic Patris clementiam moveant, & miſeriæ ſolatium conſequantur. Hoc quoties uſi ſunt filii Iſrael, toties de neceſſitatibus & anguſtiis leguntur erepti. Recurrebant illi ad tabernaculum fœderis, ubi Sancta Sanctorum ſervabantur, id eſt, mandata Dei, quæ cunctis juſtificationibus antecellunt: in opportunitatibus ſuis conveniebant Moyſen & Aaron, Sanctos Domini. Et miſeris Cantuarienſibus, ad quos inter Deum & ſe mediatores confugiendum eſt, niſi ad Romanam Eccleſiam, ubi viget Divinæ legis cuſtodia, & totius Sacerdotii Principatus? Nam ſi illa poſt Deum decreverit ſalvare nos, continuò liberabimur. Si manus erexeritis, ſternetur Amalech. Et qui vos Pharaoni dedit in Deum, dejiciet omnes adverſarios Eccleſiæ à faciæ noſtra. Et utinam ille, qui ſe gloriatur annulo, honore, & beneficio, manu Apoſtolica ſubarrhatum, juramentis & promiſſionibus ſuis prudentiam veſtram non deluſiſſet, nec erectatum manuum flexiſſet rigorem, quia Eccleſia jam navigabat in portu, quando ille rediens cum triumpho ſacrilegos impœnitentes fecit abſolvi, & ſuſpenſa poteſtate Domini Cantuarienſis uſque in adventum Legatorum, quorum erat præambulus, perſecutoribus Eccleſiæ adjeciſſet audaciam delinquendi. Nam anteà plures obediebant Archi-Epiſcopo, ſed exindè, quòd meminerim, nullus, vel admodùm rarus. Data enim erat ſpes Æmulis ejus, quòd à Legatis dejiciendus ſit, quòd ſpoliatus citra reſtitutionem rerum aut temporis debeat ſubire judicium. Quòd Legati veniebant in ea plenitudine poteſtatis, ut abrogatis his quæ nunc vigent, poſſent nova condere jura. Proni erant homines ad credendum, videntes aſſertoris annulum & honorem, & quia convocatis Epiſcopis in adventu ejus, excommunicati Domini Cantuarienſis abſoluti ſunt impœnitentes, & ipſius evacuatæ ſententiæ. De facto, inquam, abſoluti. Certè adhuc ligati ſunt antè oculos Domini, qui criminoſos impœnitentes nunquàm abſolvit. Conſtat autem de impœnitentia, quia nec ſatisfaciunt cùm poſſint, nec aliquid reſtituunt ablatorum. Profectò ſi res ablata reddi poteſt, & non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur. Vana ſunt hæc, ſi non adhuc Cantuarienſis Eccleſiæ poſſeſſionibus incubant, ſi alicui noſtrum de tot & tantis vel obulus reſtitutus eſt. Niſi illis, qui retrò objerunt, & juramento præſtito firmaverunt ſibi jure Regis eſſe vivendum. Nec tamen eſt quo Sanctitati veſtræ illa non abſolutio, ſed juris illuſio debeat imputari, cùm in fraudem mandati *veſtri* non tam præſtita ſit, quàm commiſſa. *Indulſeratis* enim, ut ſi quos eorum ægritudine laborare contingeret, mortis imminente periculo, præſtito juramento ſecundùm morem Eccleſiæ, quòd veſtro mandato pareret, tunc demum abſolveretur: in quo Eccleſiæ Dei & nobis proſpectum eſſe voluit dignatio veſtra. Illi autem abſolvi doli patrocinio meruerunt, ſimulantes ſe in mortis periculo verſari, quia eis de mandato Domini Regis imminebat neceſſitas transfretandi. Undè ille qui abſolvit, nec ordinariam habebat poteſtatem, nec à vobis præſcriptam ſervavit formam. Credo, ſi vobis aliter non videtur, collatam abſolutionem de jure non tenere, & illos Eccleſiæ pervaſores in anteriori manere ſententia. Nam illi, qui vobis illudendo, Gallicanam & Anglicanam Eccleſiam ſcandalizando, peccavit in Spiritum Sanctum, Deo inſpirante & veſtra juſtitia cooperante, reſpondebunt merita ſua: & hoc, ſicut *Chriſtianiſſimus* Rex & Regnum ejus de vobis confidit, in brevi. Exultat enim in his, quæ dicta ſunt, & quæ in adventu Cardinalium pleniùs innotuerunt, vanam ſcilicet eſſe gloriationem eorum, qui Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, immò Eccleſiæ Anglicanæ ruinam minabantur. Nam ſi ob hanc cauſſam dejiceretur Archi-Epiſcopus, quis auderet mutire de cætero? Si Rex authoritate veſtra confirmationem aut diſſimulationem conſuetudinum, quas petit, obtineret, quid vereretur amodò Princeps aliquis contra Eccleſiam poſtulare? Unum ſcio, quod ſalva profeſſione, & citra Divinæ Legis injuriam, eas non modò Epiſcopus, ſed nec Chriſtianus poterit conſervare. Nec ſatis mirari poſſum, qua mente Sacerdos auſus eſt innuere Sacerdoti, ut Siculorum vel Hungarorum exemplo tantis pravitatibus tolerantiam adhiberet. Abſit hoc conſilium à Sanctitate Pontificatus veſtri, & ut tantarum præſumptio pravitatum remanens impunita, à diebus veſtris in alias ætates ad conſequentiam protrahatur. Non tamen Legatos, quos miſiſtis, ad compeſcendam immanitatem Regis populus credit idoneos; quia

idem

idem Rex ſemper alterius patrocinio uſus eſt, & de eo præſumit plurimùm. Alter etſi bonam habeat voluntatem, eam ex cauſſis variis non poteſt producere in effectum. Sed nec aliquem, ut ex animi ſententia loquar, ad hoc credo idoneum. Fructum quis Legationis expectet in terra ſua? Ubi nec Litigatori vel judici ad dicendum aliquid contra eum in poteſtate ſua locus eſt opportunus. Non creditur à prudentibus alterutrius Regni, quod ille, quem Rex à Sanctitate veſtra petivit ex nomine, modò ſit aut fide purior, aut charitate ferventior, aut virtute conſtantior, quàm fuit Papiæ inter Cognatos, amicos, & notos, ubi ſiluit, videns ab Hæreticis, qui convenerant, cauſſam fidei condemnari, & Apoſtolicæ Sedi graviſſimum de ſchiſmaticorum conſenſu roborato ſubinferri diſpendium. Sed benedictus Deus, qui miſertus Eccleſiæ contrivit authorem ſchiſmatis, illum deteſtandum ſæculis Fredericum, coram facie veſtra docens annum placabilem Domino, & tempus viſitationis jam adveniſſe. Et ut vos gladium Dei videtis eductum in capita Tyrannorum, in eos Petri gladium exeratis. Scitis quòd conſtituti eſtis Coadjutores Dei in exterminio eorum, qui ut ſtabiliant iniquas hominum traditiones, verbum Dei moliuntur extinguere. Sic utrique manus veſtras Domino conſecrabitis in exterminio Idoli, levi reſtituetur, ut gaudeat benedictione Patris, & Sacerdotium veſtrum pluſquàm Phinees reddetur omnibus ſæculis glorioſum.

## EPISTOLA CIV.

*Alexander Papa Wilhelmo & Ottoni Cardinalibus.*

SUGESTUM eſt nobis, quod quidam eorum, quos venerabilis Frater noſter Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus excommunicationi ſubjecerat, Eccleſiæ ſuæ nec non & Clericorum ejus bona & poſſeſſiones detinere, & eiſdem incubare præſumunt. Undè quoniam indignum eſt, ut bonis & poſſeſſionibus illis detentis, à vinculo debeant, quo tenentur, abſolvi, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenùs ſi jam, ſicut audimus, per aliquem ſunt abſoluti, ipſis ex parte noſtra in virtute juramenti firmiter injungatis, quòd præſcriptas poſſeſſiones & bona perſonis & Eccleſiis, de quarum jure exiſtunt, in continenti relinquant. Nec eas tenere, aut ſe de his de cætero intromittere qualibet occaſione præſumant. Quod ſi ad veſtrum præceptum non fecerint, vos eos, omni dilatione & appellatione ceſſante, in priorem excommunicationis ſententiam uſque ad ſatisfactionem plenariam reducatis. Si verò à vobis fuerint abſoluti, id nihilominùs, ſicut prædiximus, efficiatis.

## EPISTOLA CV.

*Joannes de Sareſberia Roberto Archi-Diacono de Surreja.*

INGRATITUDINIS vitio nihil odibilius eſt apud Deum & homines, cujus nota meritò videbor inurendus, ſi actiones gratiarum lingua ſiluerit, quoties poſt beneficia datur opportunitas colloquendi. Agens ergo quas & quantas poſſum, illum retributorem meritorum vobis confidenter audeo delegare, qui bona cuncta larga & & copioſa manu remunerat, & nullum malum relinquit impunitum. Hæc eſt interim conſolatio noſtra, hæc ſpes jugis timentium Dominum. Quis enim ſperavit in Domino, & derelictus eſt? Fingat qui voluerit, quia inveniri non poteſt in tota ſacrarum ſerie ſcripturarum. Sed nec antiquus dierum mendax invenietur, qui ſe voluntatem timentium ſe promiſit eſſe facturum. Arrham promiſſionis hujus accepimus, jam pollicentis experimur fidem, & miſerentis ſentimus effectum, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra. Quintus annus exilii mei evolvitur, & ecce cùm mihi nihil antè defuerit, ſolatii cumulus eſt, quod Eccleſiæ libertas videtur adſtare præ foribus, & pro parte jam pedem fixit in Inſula. Renunciavit enim Rex, ſicut nuncii Cardinalium atteſtantur, quibuſdam conſuetudinibus peſſimis, quas tamen antè conſueverat vendicare, cum juramento deteſtans illas, & authores earum. Conſentit ut liberum ſit ad Sedem Apoſtolicam appellare, ut Clerici ad ſæcularia judicia non trahantur, & quædam alia, quæ ſic utinam probaret facto, ſicut firmat eloquio. Cardinales nullam habent in Archi-Epiſcopum poteſtatem, & juſſi ſunt litteris Apoſtolicis, quas nuper receperunt, Angliam non intrare, neque intrommittere ſe de Conſecrationibus Epiſcoporum, vel aliis Regni negotiis, niſi priùs Cantuarienſi Archi-Epiſcopo pax pleniſſima fuerit reformata. Aliis quoque præceptum eſt eis, ut omni appellatione ceſſante reponant in anteriorem ſententiàm excommunicatos Domini Cantuarienſis, qui videbantur abſoluti, niſi ſatisfaciant in continenti, reſtituentes illi & ſuis Eccleſiarum poſſeſſiones, & omnia quæ indè perceperunt. Londonienſis Epiſcopus Cardinalibus denunciatus eſt excommunicatus, & Domino Papæ, ex cauſſis, quas percurrere longum eſt. Innoteſcent hæc per vos, ſi placuerit, Domino Epiſcopo, cui ideò minùs ſcribo, ne mea neceſſitas ſub obtentu litterarum quæſiſſe videatur occaſionem mendicandi. Undè nunquàm ſub exilii hujus anguſtia ſcribendum cenſui ſuſpicioſis, & conjectantibus indigentis verba ſemper ad quæſtum & conſolationem anguſtiæ tendere. Sed his dumtaxat, quos arbitror amici ſermonem non interpretaturos precum eſſe improbitatem. Eum verò precor nomine meo ſalutari, cui multas habeo, & authore Deo gratias agam propter ſinceritatem charitatis, quam mihi in corde, & cùm neceſſe fuerit, oſtendit in opere.

## EPISTOLA CVI.

*Bartholomæo Exonienſi Archi-Diacono Joannes Sareſberienſis.*

SI nihil humanum comicus à ſe reputat alienum, non ambigo te curare quem ſortiatur exitum cauſſa Dei, & amicorum labor, qui pro libertate Eccleſiæ patiuntur, aut imminentia ſibi pericula reformidant. Siquidem mihi pridem multis argumentis innotuit benignitas tua, ſuo merito bonis omnibus gratioſa. Sed, de conſcientia dixerim, nulli mortalium quàm mihi dulcior. Poterunt autem tibi quæ geſta ſunt in colloquio Domini Cantuarien-

tuarienſis & Cardinalium, & item qualiter Epiſcopi, qui traſfretaverant, adversùs Archi-Epiſcopum denuò provocaverint, conſtare, tum ex relatione multorum, tum fideliùs, ut arbitror, ex litteris quarum tibi mittuntur exempla. Contraxi namque familiaritatem cum Domino Cantuarienſi & Coexulibus ſuis, ut amicis, ſi fortè opus fuerit, poſſim commodiùs ſuffragari. Cùm verò ille nec illi ſecreta ſua mihi cenſeant occultanda, quæ Deo propitiante, celabo fideliter, & ſic opportunitatibus amicorum ſubſidium feram, ut hi qui de fidei meæ ſinceritate præſumunt, diſpendium non incurrant. Hoc officiorum gerendorum norma præſcribit. Hoc enim certum eſt univerſis Cantuarienſibus complacere. Amici tui ſunt eorum plurimi, & de te jure ſocietatis antiquæ velut de fratre confidunt. Undè ſe neceſſariis tuis fatentur obnoxios, & illis tanquàm ſibi contemplatione tui deſiderant eſſe proſpectum. Nam quiſquis amicis eorum commodus eſt, & illis. Licèt itaque Dominus Exonienſis, qui ſine tuo gravamine moleſtari non poterit, nec Archi-Epiſcopo, nec alicui ſuorum amicus inventus ſit aut officioſus in aliquo, tamen quia tibi jure amicus eſt, doleo quod perverſitas quorundam vix extricabiles ei tetendit inſidias. Provideat illi Deus, & tu præeunte gratia ſollicitus eſto ſuffragiis eleemoſynarum, orationis inſtantia, & deliberandi ſtudio conſilium, prout à Patre luminum impetraveris, miniſtrare. Nam niſi Deus impediat, aut Archi-Epiſcopum offendet cum diſpendio conſcientiæ, aut Regem & Cardinales ſuos. Recepturus enim eſt, ſi nondùm recepit, litteras Legatorum, præcipientes ut abſolvat excommunicatos Domini Cantuarienſis, cùm ipſi tamen præcipiendi ſic nullam habeant poteſtatem, ſed inhibiti ſint litteris Apoſtolicis Angliam ingredi, vel ſe de Regni negotiis intromittere, niſi priùs Archi-Epiſcopo pax pleniſſimè reformetur. Alia quoque præceptione juſſi ſunt memoratos excommunicatos ſine dilatione, omni appellatione ceſſante, reponere in ſententiam excommunicationis, niſi ſatisfecerint, prout videre potes ex litteris, quarum tibi mitto reſcriptum. Archi-Diaconum quoque Pictavienſem Cardinalis Papiæ nuper abſolvit. Ex quo patet, quàm nulla fuerit à Gualenſi Epiſcopo eis collata abſolutio, & quàm periculosè ſit eis exindè communicatum. Si ergò illos abſolverit Exonienſis, & liquidum ſit impœnitentes eſſe, offendet primò in Deum, deindè Archi-Epiſcopum graviter exaſperabit. Si verò non abſolverit, Regis & Cardinalium ſuorum indignationem videbitur meruiſſe. Dicent enim: ecce jam in propatulo eſt, quòd Archi-Epiſcopo prorsùs favet, quòd Domini Regis honorem non diligit, quòd Apoſtolicæ Sedis contemnit authoritatem. Potuerant Cardinales, ſi circumſpecti eſſent, ſi timerent Dominum, ſi brachium ſuum non ponerent carnem, revolvere quid ſuſceperint in mandatis, quæ ſit Apoſtolicarum conceptio litterarum, quid Eccleſiæ expediret, & à mandatis hujuſmodi penitùs abſtinerent. Aut ſi hominem Deo præferendum eſſe decreverint, quare non injunxerunt hoc munus uni eorum, qui præſentes aderant, & feſtinabant ad reditum? Nam Londonienſis, Sareſberienſis, Ciceſtrenſis, Vigornenſis aſſidebant eis, & in humeros Exonienſis, ut dicitur, impegerunt hoc onus. Magis tamen imponitur Vigornenſi, qui ſi vera ſunt quæ dicuntur, pluſquàm tantæ modeſtiæ virum decear, in Archi-Epiſcopum ſuum jocatus eſt. Sed accuſentur Epiſcopi: novit Dominus qui ſunt ejus. Et declarabitur veritas in die illa. Nec interim nocens ſe judice abſolvetur, & qui fratri foveam parat, incidet in eam prior. Quid ergò faciet inter has tendiculas tuus, & pro amore tuo meus Exonienſis? Si conſilio polles, aut aliquis tuorum, gaudens eo utere; ſin autem, meo interim, quod ſine melioris præjudicio dictum ſit, adquieſce. Scio enim quod libenter te audit Exonienſis. Si illi venerint abſolvendi, mandati tenorem inſpiciat, flagitet pœnitentiam, extorqueat confeſſionem, & ſi mandati forma non impedir, legitimam de ſatisfactione exigat cautionem, oſtendat & Apoſtolicas litteras, quibus in anteriorem ſententiam ex neceſſitate reponendi ſunt, ſi ſatisfactionem exhibere diſtulerint. Exerceat admonitiones, & quæ pericula immineant, diligenter exponat. Quod ſi per eos ſteterit, quominùs abſolvantur, res ei in tuto eſt. Quod ſi pœnitere nolunt, & tamen abſolutionem importuniùs quærunt, reſpondeatur eis in omni charitate & modeſtia, quia hæc abſolutionis forma Evangelicæ & Apoſtolicæ doctrinæ contraria eſt, & quæ ab aliquo *Epiſcoporum* ſine majori authoritate exerceri non poteſt, ut ſic ad Cardinalium conſultationem negotium referatur. Dicatur etiam eis, quòd abſolutio non proderit eis ad ſalutem, niſi præcedant pœnitentia & confeſſio, & ſatisfactio pro facultate. Nunquàm enim ſic impudentes erunt Legati, ut impœnitentes judicent abſolvendos. Si verò pœnituerint, & emendationem publicè promiſerint, licèt ab eis cautio nequeat extorqueri, nec inſerta mandato ſit, abſolvi fortaſsè poterunt, ut Regis & Cardinalium indignatio declinetur, quia præſumi poterit mandatoribus fuiſſe cautum. Habeatur autem, quoties aderunt, ubique & publicè proteſtatio Divini juris. Veruntamen Archi-Epiſcopo diſpliciturum ſcio, ſi mandato illorum abſolvantur, qui non de accepta poteſtate, ſed de temeritatis audacia mandare præſumunt Epiſcopis, ſuper quos nullam habent authoritatem. Et quidem meritò diſplicebit. Sed quia ego & alii amici tui Cantuarienſem in multis promeruimus Archi-Epiſcopum, quamvis læſum, confido fore placabilem. Et quod vobis plenè remittet in animo, ſi quid in hac neceſſitate contra ſe viderit eſſe præſumptum. Si vidiſſem mandati conceptionem, planior eſſet via conſilii. Quare precor attentiùs, ut ipſas litteras, ſi adhuc traditæ ſunt, mihi mittere non moreris. Nec excidet à memoria, quoniam in litteris, quas Joannes de Oxeneford attulit, juſſit Dominus Papa, ut ſi excommunicati eſſent in mortis periculo conſtituti, tunc abſolverentur præſtito juramento, quòd, ſi convaleſcerent, Apoſtolico parerent mandato. In litteris quoque, quibus Cardinales præcipiuntur eos reducere in ſententiam anathematis, niſi ſatisfecerint in continenti, ejuſdem juramenti conditio inſerta eſt, & poſteriorum tibi mitto reſcriptum litterarum, ut earum ſententia publicetur, & poſſit indigentibus eſſe præſidio. Nam qui Deum timuerit, movebitur, ut minùs audeat in mortem ſuam. Sed ſi nodum iſtum ille tuus amicus aliqua ratione expedierit, laqueum timeo duriorem. Vereor enim, ne Princeps Sacerdotum, qui conſilium

lium inierunt, quomodò occidant Chriſtum Domini, & Eccleſiæ perimant libertatem, accitis officialibus Regis illum tuum Exonienſem inducere velint aut compellere, ut appellationi factæ, conſilio Regis & Cardinalium, nomine Regni & Sacerdotii, adſcribat, & actionem muniat ſuarum teſtimonio litterarum. Et fortaſsè Regis authoritate præcipient per fidem, quam illi debet, & ſicut honorem Regni & Sacerdotii diligit, ut cum aliis Nunciis cauſſam ſuſcipiat, & in propria perſona proſequatur. Quorum ſi unum fecerit, indubitanter credo quòd Deum, & ſcio quòd offendet Archi-Epiſcopum, fortaſſis irreparabiliter. Fuit enim cum aliis appellatoribus apud Northamtune Adverſarius ejus. Item ſecundò appellantibus adſtitit, & habita ſunt hæc quaſi non fuerint. Si verò nunc tertiò non gravatus ratihabitione retorquet ad ſe malitiam aliorum, cum eis videbitur ſitire ſanguinem Patris, & magis vulnerabit conſcientiam propriam, quàm Eccleſiæ cauſam, quàm perſonam illius, cujus ruina quæritur. Si non fecerit, præterita non proderunt merita, quin Regis & Sacerdotii denuntietur publicus hoſtis: & licèt hæc omnia fecerit, hunc eundem exitum timeo. Ea enim eſt natura hominis, ut apud eum jacturam faciat omnium meritorum, quicumque ratione prætererit aut diſtulerit unum qualecumque adimplere mandatum. Ea autem eſt moderatio precum & ſobrietas mandatorum, ut ei quandòque neceſſe ſit obviari. Quare ſumma conſilii mei eſt, ut adhibita diligentia & tota mentis ſollicitudine ſemper teneatur amicus, dum fieri poteſt, incolumi religione. Si verò contingat articulus, ut aut ipſum offendere neceſſitas urgeat aut peccare, Deus eſt præferendus, ut conſcientiæ ſervetur integritas. Nec fieri mala debent, ut proveniant bona, nec offenſis placanda eſt indignatio Majeſtatis, ut fidelium ſuorum convertat, aut conterat inimicos. Si ille pro nobis, quis contra nos? Itaque ſi ratihabitionem exegerint, ſi petierint ſubſcriptionem, mihi videtur, ſalva reverentia conſilii potioris, quod dilatio peti poteſt, donec Eccleſiam ſuam Epiſcopus conſulat, & Religioſos viros Parochiæ. Non enim videtur grandis eſſe prudentiæ, ſi homo ſine querela ſe litigiis immergat alienis. Et cùm teſtis ſit attendere quod vidit & audivit, quid teſtificari poterit, qui nec interfuit negotio, nec audit niſi partis alterius hoſtes, quærentes quæ ſua ſunt, non quæ Dei. Et hac eadem ratione uti poterunt, qui appellantibus defuerunt, præſertim cum nec mandaverint appellari, nec conſcii fuerint. Poterunt, inquam, ſi qui tamen ſunt in tanto Regno, qui veritatem, quam mente conceperunt, audeant profiteri. Londonienſis timet capiti ſuo, & ideò furoris ſocios quærit, ut remaneat impunitum, quòd à tam multis conſtiterit fuiſſe præſumptum. Quod ſi inſtantiùs urgeant, deferatur, ſi fieri poteſt, ad Cardinalium conſultationem. Hoc tamen voluntati Regis negandum non erit, quod pro eo ſcribatur, quatenùs apparuerit juſtitia ejus, & exoretur Dominus Papa, ut Eccleſiæ reformet pacem, & Regis honorem ſervet, & juſtitiam promoveat, ſicut docuerit Spiritus Sanctus. Si autem ſpecialiora quæſierint, quidquid contra conſcientiam & honeſtatem ſpecificabitur, non habebit ſpeciem vel decorem, certè nec exitus felices. Proſecutionem cauſſæ ſuſcipere quidem non expedit, ſed qui coactus fuerit gaudebit fortaſſis dilatione, qua neceſſaria quærat, & domui ſuæ diſponere poſſit. Fortaſsè ſub eo prætextu colligi poterunt, quæ Deo gratiùs erogentur. In ipſius verò Legationis ſuſceptione omnia cauſæ vitia & impedimenta proteſtanda ſunt, ut etiam conſcientia ſervetur indemnis, & ut amarus exitus poſteà non debeat imputari. Exigetur fortè de mandatis diligentiùs exequendis novi cautio juramenti; ſed non video, quomodò ſine turpitudinis nota præſtetur. Nihil autem utilius eſſe dilatione credo, ſi poteſt impetrari: quia authore Domino interim aut pax reformabitur, aut Dominus Papa vel Cardinales alio procedent conſilio, ut totius negotii formam oporteat immutari. Utinam veris graviora ſint pericula quæ timentur, & ſollicitudo vanos timores incuſſerit amanti. Si Ciceſtrenſis & Vigornenſis operam dederint & diligentiam, quod, ut arbitror, poterunt, quo modo tuus Exonienſis expediatur, minus rumoribus credam. Alioquin præſumetur eos machinatos eſſe periculum fratris, quòd noluerint impedire. Hoc autem certum habeat, quod Archi-Epiſcopus ratas non habet abſolutiones quaſdam à Cardinalibus. Et hoc ipſum ſignificavit eis. Deferens tamen Apoſtolicæ Sedi, noluit eos arguere publicè, præſertim cùm promittant ſe celeriter correcturos, quod circumvenienti præſumpſiſſe noſcuntur. Rogaverunt Cardinales Archi-Epiſcopum, ne Londonienſem vel alios denunciaret excommunicatos, dum ſpes pacis eſſet, & ipſe tunc adquievit.

## EPISTOLA CVII.

*Joannes Sareſberienſis cuidam Amico ſuo.*

LICET communis Pater noſter & Dominus magiſtra charitate didicerit abundare & penuriam pati, & ubique & in omnibus, in quibus eſt, pro Chriſto ſufficiens eſſe, gaudeo tamen propter te, quòd tandem aliquando qualitercumque charitas tua refloruit, & indicio operis, quamvis ſero, & modico priùs apparentem, convincit vel tenuiter vivere fidem, *quæ*, ut noſti, teſte Jacobo, *ſine operibus mortua eſt*. Et quidem ille nullam hactenùs, aut honeſtam dumtaxat ſuſtinuit paupertatem, Deo temperante flagella, & perſecutiones hominum, ut tolerabiles ſint fidelibus, clementiùs mitigante. Sed ad horam tentatus eſt, ut ſe pleniùs agnoſceret, & planiùs innoteſceret Mundo, & in tantæ tribulationis anguſtia fidem amicorum maniſeſtiùs comprobaret. Jam per ignem tranſivit & aquam, vexillum fidei & juſtitiæ antè Reges & Præſides reluctantes & contradicentes erigere & perferre nec erubeſcit, nec expavit, nec prece, nec pretio, nec minis, nec blanditiis, aut tormentis frangi vel flecti potuit, ut nomen Domini reticeret, & honoris ejus quantulumcumque diſpendium pateretur. Nunquid non ei dictum eſt, & ferè verbis eiſdem, ſed diverſo propoſito: ſine me, ut honorem Divinum minuam, ut Eccleſiæ deleam libertatem, & faciam te creſcere in gentem magnam, dummodò conſuetudines Avitas procedere patiaris, & eis non anteponas aut opponas Divinorum reverentiam mandatorum? Sed vas Electionis fidem fiducialiter eloquens, aut, inquit, me delebis, aut

hæc

hæc Deo inimica præſumptio tua delebitur, quia tibi talia molienti, & illi ſervire non poſſum. Undè, nutu favente Divino, contemſit: plenam & glorioſam accepit à Domino poteſtatem, qua conterere poterit Adverſarios ſuos. Attende quæſo, quomodò Epiſcopi & alii, qui eum impugnabant, deficiunt. Et perſiſtens in eo, quod tandem cœpiſti, converte & robora Fratres tuos. Exhibe te Patri filium, quoniam in ejus manibus poſt Deum & per Deum ſalus Eccleſiæ poſita eſt. Nec differas benefacere, cùm poſſit. Sed ſi aliter ſalus eorum expediri non poſſit, fratribus utrimque ſubtrahe aliquid ignaris aut invitis, undè incolumitas & indemnitas eorum in die obductionis valeat procurari. Tu, Deo authore, in portu navigas, quid te oporteat agere, per Latorem præſentium audite.

## EPISTOLA CVIII.

Idem Bartholomæo Exonienſi Archi-Diacono.

*Suo Benedicto ſuus Gratianus ſalutem & benedictionem à Domino.*

QUIA tibi præſentium portitor pleniùs notus eſt, plura relatu digna ſchedulæ ſubtrahens, fidei ejus commiſi tibi ſecretiùs intimanda. Verùm quia de ſtatu publico Eccleſiæ & Regni pariter ſollicitamur, utumque tibi ſuccincta brevitate perſtringo. In primis ergò noveris, quod Hæreſiarcha Cremenſis & cremandus clauſus eſt in Turre Stephani Theobaldi, nec audet egredi, timetque uſque ad mortem innovationem Senatorum, qui in Calendis Novembribus Urbis regimen accepturi ſunt. Nam præſentis anni Senatores, ut captivos ſuos de carcere Imperatoris eriperent, Guidonem Cremenſem receperunt apud Sanctum Petrum, & in Regione Tranſtyberina, ei juratoria cautione ſecuritatem præſtantes. Romam verò ei nunquàm ſubjicere potuerunt, & ut opinor, nec voluerunt. Novi verò Senatores Domino Papæ Alexandro facient fidelitatem, & ut creditur, authore Deo, ſchiſmati finem dabunt. Hoc enim diutiùs tractatum eſt, & multis firmatum juramentis. Cardinales redeunt revocati, non ſine confuſione pœnitentes, & conquerentes ſe ad Regis voluntatem nimis cauſſam Eccleſiæ depreſſiſſe. Alter enim eorum, videlicet Papienſis, ei in omnibus adſtitit, altero quoque remiſſiùs agente, quàm tantæ exſpectationis & ſpei hominem decuiſſet. Undè litteras illas, de quibus Rex gloriatur, Domini Cantuarienſis poteſtatem cohibentes, donec redeat in gratiam ejus, conſtat hac arte fuiſſe impetratas. Noverat memoratus Papienſis Dominum Cantuarienſem obtinuiſſe ab Apoſtolica Sede, ut ei liceret in caput Regis anathematis, & in Regnum interdicti promulgare ſententiam, niſi Rex infra terminum litteris comprehenſum Eccleſiis ablata cum integritate reſtitueret, & condignè ſatisfaceret. Scripſit ergò Domino Papæ, lachrymabili ſupplicatione depoſcens, ut cum Rege mitiùs ageretur, ne tam illum, quàm Dominum Ottonem collegam ſuum, ad ignominiam & opprobrium ſempiternum Eccleſiæ Romanæ, idem Rex, ſicut jam diſpoſuerat, ſi in ipſum aſperiùs ageretur, conjiceret in vincula & carcerem; ubi morte ipſa duriorem, miſeram & brevem tranſigerent vitam. Cùm ergò Regem hoc facturum eſſe perſuaſiſſet, obtinuit ad conſolationem Regis, etiam quaſi ſuam & ſocii liberationem, quò faciliùs egrederetur, reſcriptum Apoſtolicum, quod tam veſtram quàm omnium fidelium mentes exulceravit. Sed impetrare non potuit, ut tollerentur litteræ, quibus Dominus Papa reducit in memoriam Regis, quod ei tam ex litteris ejus, quàm ex promiſſionibus Nunciorum data certa ſpes & fiducia pacis ſub ea conditione, ut ſæpè dicto Regi tantus exhiberetur honor. Supplicatum eſt, ut ad annum protenderetur hæc dilatio, ſed repulſæ ſunt preces, Apoſtolico dicente Nunciis ipſis ſe in brevi revocaturum indulgentiam iſtam, niſi Rex cum Archi-Epiſcopo citò fecerit pacem. Et quidem jam revocata eſt, niſi infra certum ſatisfecerit diem. Exindè enim liberum eſt Archi-Epiſcopo procedere de vigore litterarum, quas ipſum ſuperiùs diximus impetraſſe. Indè eſt, quòd Cardinales de manibus Regis elabi feſtinantiùs ſtuduerunt. Nuncius ſupplebit cætera dicenda potiùs quàm ſcribenda, ut & tu cùm omnia videris, provideas quomodò poſſis cautiſſimè ambulare. Si quid autem adhuc emerſerit, quod jam Statutis præjudicet, tibi, Deo propitiante, communicare non differam. Regum pax ſperabatur & tractabatur nuper, ſed Rex in tantam recidit contrarietatem, ut jam ferè impoſſibilis videatur, licet neuter guerram velit. Profectò conveniſſent à multis diebus, niſi Rex Angliæ rebus diſpoſitis & compoſitis aliquid ſemper conaretur adjicere. Itaque ferè accidit, ut quantum procedere nititur, res in contrarium propoſito pergat eventum: ut fiat retrogradus in agendis, qui præter æquum & bonum molitur conventionis, etiam Juris non tam præceſſor eſſe, quàm ſubverſor. Apoſtolicæ conſtitutionis reſcripta, cùm licuerit, quod quidem in brevi, Domino patrocinante, futurum eſt, tibi mittam, adjiciens ſi quid referendorum contigerit interim innovari. Prætereaum quod minimè reor eſſe prætereundum, ſcilicet Dominum Ottonem paucis diebus, antequàm recederet à Rege, ipſum diligentiùs conveniſſe, ut pacem cum Archi-Epiſcopo reformaret. Ille verò reſpondit ſe pro amore Domini Papæ & Cardinalium permiſſurum, ut Archi-Epiſcopus in pace redeat ad Sedem ſuam, & diſponat Eccleſiæ & rebus ſuis. Et quia de conſuetudinibus jurgia diutiùs protraxerunt, dixit ſe & liberos ſuos illis ſolis eſſe contentos, quas anteceſſores ſuos habuiſſe conſtiterit, juramento centum hominum de Anglia, & centum de Normannia, & centum de Andegavia, & aliis terris ſuis. Si verò hæc conditio pacis Archi-Epiſcopo diſplicuerit, ſe paratum eſſe dixit ſtare arbitrio trium Epiſcoporum Angliæ, & trium Ciſmarinorum, videlicet Rothomagenſis, Bajocenſis, & Cenomanenſis. Quod ſi nec iſtud ſuffecerit, Domini Papæ judicio ſtabit, eo ſalvo ut non exhæredentur liberi ejus. Nam in diebus ſuis facilè ſuſtinebit, ut Dominus Papa, quas voluerit, reprobet. Quæſitum eſt ab eo, quidnam Archi-Epiſcopo & ſuis facturus erat de reſtitutione, quæ ab ipſo petitur & debetur. At ille reſpondit, quia nihil, jurans multis & exquiſitis juramentis, quod omnia, quæ indè

Indè perceperat, ſolis Eccleſiis etiam pauperibus erogavit. Sed hoc credat Judæus apella, non ego. Cardinalis autem ſubintulit, quòd niſi alio utatur conſilio, & cum Eccleſia Dei mitiùs agat, omnia diſtrictiùs & citiùs quàm credat, ab illo requirent Deus & Eccleſia ejus. Et ſic accepta licentia ab eo receſſit. Deindè convenit eum Wilhelmus Papienſis eo ferè modo, ſed ſemen verbi ejus cecidit in arenam. Facientes autem tranſitum per Chriſtianiſſimum Regem Franciæ redierunt in gratiam ejus, intervenientibus pactis, quæ vobis harum bajulus intimabit. Pictavienſes viriliter agunt, & confortantur, omnia longè latèque depopulantes in circuitu ſuo.

## EPISTOLA CIX.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Alexandro & Joanni Fidelibus ſuis.*

ANTE diſceſſum veſtrum innotuit vobis, nos miſiſſe Canonicum Regularem de S. Joanne ad Dominos Cardinales cum tranſcripto litterarum Domini Papæ de excommunicatis noſtris ſub juramento abſolvendis in hanc formam, ut omnia nobis & noſtris ablata reſtituerent. Alióquin in eandem, in qua priùs fuerant, reponerentur ſententiam. Poſteà verò ipſas litteras Domini Papæ ipſis Cardinalibus per Dominum Osbertum Subdiaconum Curiæ miſimus, ad quas per præfatum Canonicum reſponderunt, quod prædicti excommunicati, quorum nomina eis in ſchedula expreſſeramus, ex Regis mandato & ejus authoritate reditus noſtros & noſtrorum perceperant, & ideò non poſſe, dum in terra ejus moram facerent, in illos juſtitiam exercere. Adjicientes etiam nomen noſtrum ipſi Regi adeò eſſe odioſum, ut nec ipſi nec alii auderent de nobis cum eo loqui, nec eum ſuper his, quæ ad nos ſpectant, aliquo modo convenire. Dixit etiam Dominus Otto ipſi Nuncio ſecretiùs, quòd etiam apud vos ſecretum ſit, nemini præterquàm Domino Papæ & fidelioribus amicis noſtris revelandum, quia pro nihilo mandaret eis Dominus Papa aliquid hujuſmodi, quod eſſet contra Regem, quem dum moram facerent in terra ſua, nec pro ipſo Papa, nec pro alio eum aliqua ratione offenderent. Et ideò omnimodis expedit, immò pluſquàm neceſſarium eſt, ut omnem quàm poteritis, operam adhibeatis, & pro viribus apud Dominum Papam efficiatis, quatenùs ſæpè dicti Cardinales revocentur, & à terra tota ipſius Regis ſub pœnæ interminatione exire compellantur. Sed & de Londonienſi & Saresberienſi memoriter teneatis, & efficere ſatagatis, quod vobis injunximus. Litteras etiam Domini Regis pro nobis, & litteras Cardinalium, quas per prætaxatum Canonicum nobis miſerunt, & litteras Domini Ottonis privatas, quas & apud vos privatas eſſe volumus, Domino Papæ dumtaxat oſtendendas, per Latorem præſentium vobis mittimus. Ad hæc ſignificatum eſt nobis per aliquem, quia juxta quod Wilhelmus Papienſis ſuggeſſit Regi, & fortè aliis, niſi præſenſiſſet de voluntate Domini Papæ nos poſſe transferri, id nunquàm Rex in quo modo eſt, propoſitum arripuiſſet, nec in eo ſtetiſſet. Verùm ſciat Dominus Papa & alii amici noſtri, quod & eis conſtanter & firmiter proponatis, quia permitteremus nos potiùs interfici, Deus novit, qui ſcrutator eſt cordium, quàm pateremur nos à Matre noſtra Cantuarienſi Eccleſia cum vita avelli, cum nos enutrierit & exaltaverit in eo quod ſumus. Unde & pro nihilo ad id operam darent, quia citiùs quodvis ſubiremus diſcrimen. Adjiciatis etiam, quia ſi non eſſet aliud, niſi quod aufert homo ille poſſeſſiones Eccleſiæ noſtræ, & aliarum Eccleſiarum in terra illa, mallemus, Deus ſcit, mori quavis morte, quàm turpiter vivere, ipſo nec impunè ferente, & debitam à nobis pœnam, niſi fortè ſatisfecerit, non reportante.

## EPISTOLA CX.

*Joannes Saresberienſis Magiſtro Balduino Archi-Diacono.*

UBI de ſeriis agitur, nugas multiplicare non expedit. Et indecens eſt Medicorum more fallacium, cùm aliud neceſſitas exigit, amicis indigentibus verba dare pro rebus. Noſti pridem nominalium tuorum eò mihi minùs placere ſententiam, quòd in ſermonibus tota conſiſtens utilitatem rerum non aſſumpſerit, cùm certum ſapientibus ac indubium ſit, quòd res quærit Philoſophia, non verba. Ut ergo copioſiùs agam tecum meorum more Realium, ex litteris, quæ noſtro Benedicto directæ ſunt, colliges in quo calculo cauſſa Sacerdotii verſetur & Regni. Tibi verò ſpecialiter ſcribendum cenſui, quod interim graviùs exulcerat animam meam, & cor tuum, ut arbitror, acerbiùs uret, ſi tamen verum eſt, quod de Vigornenſi noſtro in auribus multorum divulgavit fama celebrior. Dicitur enim, quòd imprudentiùs verſatus eſt in cauſſa Archi-Epiſcopi & Conſecratoris ſui, conatus ex eo in præſentia Epiſcoporum & aliorum docere cauſſam Domini Cantuarienſis non niti de ſinceritate juſtitiæ, nec Eccleſiæ quærere libertatem, ſed dumtaxat quæ ſua ſunt, non quæ Jeſu Chriſti; quia cedere non vult ea conditione, ut Rex perpetuò concedat Eccleſiæ debitam libertatem. Dicitur etiam adjeciſſe inſultando ſe paratum eſſe renunciare Epiſcopatui ſuo ſub eodem pacto. Quod, ut ajunt, nec illis placuit, qui hanc puritatem ipſius audierunt, cum pro perſona dicentis quam diligebant, & opinabantur ſanioris eſſe conſilii & voluntatis, tum quia pernicioſum eſſet exemplo, tum quia facilè poſſet hæc Domini Regis benignitas revocari, & Eccleſia in anteriorem, immò deteriorem retrudi ſervitutem. Quis enim auderet de cætero proclamare in libertatem? Quis cauſſam ſuſcitare, in qua & pro qua meminiſſet tantum cecidiſſe Pontificem? Alia eſt quærenda via libertatis, aliud conſilium poterit amicis intimare: Et, ſi vult, experiri in ſe ipſo, an Eccleſiæ & Epiſcopatus ſui ſic poſſit redimere libertatem. Quia prout à Cantuarienſibus didici, Archi-Epiſcopus huic conſilio non adquieſcet, nec aliqua promiſſione ſe deludi patietur, ut aut permutet Epiſcopatum, ſicut alicui moliuntur, aut deſiſtat à proſecutione juris ſui, aut pacem faciat manentibus conſuetudinibus, ſuper quibus controverſia orta eſt. Hæc idcircò tibi ſcripſi, ut ſi opportunitatem

tem videris, perſuadeas memorato Domino noſtro & amico, ut ſi res tanti eſt, hanc ſuſpicionem purgare non negligat. Omnes enim qui mecum hoc verbum audierunt, compaſſi ſunt anteactæ ejus vitæ & famæ. Ipſe Cantuarienſis narrantes inhibuit, dicens rumoribus credi non oportere. Præſertim cùm verbum tanto ſit indignum viro. Scio tamen, quod aliquantulùm motus fuit, ſed ut homo prudens geſſit tempori morem. Videbis ex reſcripto litterarum Domini Papæ, undè poſt comminationes multas Archi-Epiſcopus Londonienſem Epiſcopum denunciaverit excommunicatum: & quare illos, quos Epiſcopus Sancti Aſaph circumventus imprudenter abſolvit, excommunicatos habeat, donèc juxta mandatum Domini Papæ ſatisfaciant. Et quia Cardinales ipſi fines mandati dignoſcuntur exceſſiſſe, conſilium eorum de reliquo minùs audiet. Nam judicandi de eo, niſi velit, non acceperunt aliquam poteſtatem. Quod Vigornenſem volui præmuniri, prodiit ex adipe charitatis, & quoties opportunum fuerit, honori ejus libenter operam dabo.

## EPISTOLA CXI.

Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.

*Alexander Papa, ſervus Servorum Dei Venerabili Fratri Thomæ Cantuarienſi Archi Epiſcopo, ſalutem & Apoſtolicam Benedictionem.*

DUM in celebratione Turonenſis Concilii in noſtra eſſes præſentia conſtitutus, voluiſſe te obtinere meminimus, ut venerabilis frater Gilbertus, quondam Herefordenſis, nunc verò Londonienſis Epiſcopus, profeſſionem, quam prædeceſſori tuo nomine Herefordenſis Eccleſiæ fecerat, tibi etiam pro Londonienſi Eccleſia, ſicut anteceſſores ejus tuis fecerunt anteceſſoribus, exhiberet. Nos verò conſiderantes profeſſionem ab eo Cantuarienſi Eccleſiæ nomine Herefordenſis exhibitam poſſe ſatis, & debere ſufficere, præſertim cum ſi alteram facere cogeretur, videretur idem Epiſcopus violatæ poſeſſionis argui, & cùm non ſit conſuetudo Romanæ Eccleſiæ, ut aliquis occaſione tranſlationis ſuæ profeſſionem bis facere compellatur, reſpondiſſe tibi nos & conſuluiſſe meminimus, ut prima illa, quam Herefordenſi in Eccleſia prædeceſſori tuo ac ejuſdem ſucceſſoribus fecerat, contentus exiſteres, nec eum ſupra alia profeſſione gravares. Quoniam igitur monitis & conſilio noſtro humiliter in hac parte obtemperare curaſti, præſentium litterarum inſcriptione decernimus, ut ex hoc nullum præjudicium tibi vel Eccleſiæ tuæ debeat impoſterùm provenire, quò minùs illi, qui prædicto Epiſcopo in Eccleſia Londonienſi ſucceſſerint, tam tibi quàm ſucceſſoribus tuis profeſſionem teneantur conſuetam & debitam exhibere.

# FINIS LIBRI SECUNDI.

# LIBER TERTIUS, ALEGATIONE GRATIANI ET VIVIANI.

## EPISTOLA I.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.*

ILLUSTRIS Regis Anglorum Nuncios, & litteras recepimus, & cùm à nobis per eoſdem Nuncios quædam magna & difficilia poſtulaſſet, & ſuper his obtinendis apud nos Nuncii ejus vehementer & fortiter inſtitiſſent, animum noſtrum ad voluntatem ſuam nequaquàm flectere potuerunt. Sed ut non poſſet ullam materiam & occaſionem de noſtra duritia conquerendi, & quod ſibi nollemus in quoquam deferre, ſequentes veſtigia & exempla Prædeceſſorum noſtrorum, quos Sanctos eſſe non dubitamus, prædictum Regem cum omni benignitate, modeſtia, & manſuetudine à ſuo revocare propoſito, & ejus mitigare animum, & emollire diſpoſuimus duritiam. Indè utique fuit, quòd nos, ſicut de conſilio & deliberatione Fratrum noſtrorum præceſſit, dilectos filios noſtros Gratianum Subdiaconum & Notarium noſtrum, virum honeſtum & litteratum, quem ob memoriam ſanctæ recordationis Patris & Prædeceſſoris noſtri Eugenii Papæ, & intuitu ſinceriſſimæ fidei & obſequii ſui charum omnimodis acceptumque tenemus, & magiſtrum Vivianum, quem ob antiquam familiaritatem, prudentiam, & litteraturam ejus ſincero cordis affectu diligimus, ad præfati Regis præſentiam duximus deſtinandos, per quos & per litteras noſtras ipſum cum omni ſtudio & ſolicitudine, diſtrictiùs quàm poſſimus, commonemus, ut tibi pacem & gratiam reſtituens, te ad Eccleſiam tnam honorificè revocet, & tam tibi quàm eidem Eccleſiæ antiqua jura & libertates, dignitates, & honores integrè & illibatè conſervet, & te & tua cum omni pace & tranquillitate eſſe permittat. Quapropter rogamus Fraternitatem tuam atque monemus, quatenùs malitiam & anguſtiam temporis diligenter conſiderans, & attendens quomodò majores noſtri tempora redemerunt propter dierum malitiam, ad recuperandam gratiam & amorem ſupradicti Regis, omnibus modis, quantum ſalvo ordine & officio tuo fieri poterit, elabores, & ejus fatagas animum mitigare, illam patientiam, manſuetudinem, & benignitatem oſtendens, quòd à nullo merito poſſit dici per te remanſiſſe, quominùs gratiam & bonam voluntatem illius, pleniùs debeas adipiſci. Rogamus prætereà prudentiam tuam, monemus, conſulimus, & volumus ut uſque ad diſceſſum Nunciorum noſtrorum, nec in Regem, nec in perſonas Regni aut Regnum aliquam ſententiam proferas, & ſi fortè, quod non credimus, jam protuliſti, ipſam uſque ad tempus illud ſuſpendas. Hoc autem ideò dicimus, ut illi omnem conquerendi occaſionem & materiam tollamus, & ejus duritiam tali modo vincamus. Si enim ſecus, quod abſit, contingeret, nos tibi authoritatem tuam nullatenùs ſubtrahere volumus, ſed potiùs conſervare, & conſilium & auxilium noſtrum diligenter conferre. Cætera verò in ore Nunciorum noſtrorum poſuimus, quorum dictis fidem incunctanter adhibeas, & eorum conſiliis & adhortationibus adquieſcas.

## EPISTOLA II.

Alexander Papa Henrico Regi Angliæ.

*Alexander Epiſcopus, Servus Servorum Dei, chariſſimo in Chriſto filio, Henrico Illuſtri Regi Anglorum, ſalutem & Apoſtolicam Benedictionem.*

ET naturali ratione & juris forma dictante providentiam tuam credimus edoctam fuiſſe, quòd quantò quis ab aliquo majora ſuſcepiſſe dignoſcitur, tantò ei obnoxior & magis obligatus tenetur. Novit autem excellentia tua, quod ex quo miſericors & omnipotens Dominus in tantum perſonam tuam inter filios hominum voluit ſublimare, ut te Regem & Principem tam potentem, tam magnificum conſtitueret, tot divitiis, tanta gloria præ cæteris ampliaret, decet induſtriam tuam ad ea ſemper totis viribus eniti, quæ tanti Benefactoris beneplacita cognoveris voluntati. Ut immenſam & ſuperabundantem illius clementiam recta videaris conſideratione perpendere, & tam magnis pro poſſibilitate velle beneficiis reſpondere. Ut autem Beatus Gregorius dicit, *Evangelica veritas ſollicitè conſiderare nos admonet, ne nos qui plus cæteris in hoc mundo accepiſſe cernimur, ab authore mundi graviùs indè judicemur. Cùm enim augentur dona, rationes etiam creſcunt donorum. Tantò ergò eſſe humilior atque ad ſerviendum promptior quiſque debet ex munere, quantò ſe obligatiorem eſſe conſpicit in reddenda ratione.* Quod utique tam Eccleſiarum Prælatos, quàm poteſtates etiam ſæculares ad animum ſollicita convenit meditatione reducere. Et ne de talento ſibi commiſſo in extremo examine graviùs judicentur, de ratiocinio ſtudioſiùs cogitare. Indè ſiquidem eſt, quòd nos, qui perſonam tuam

tuam eo charitatis fervore diligimus, & inter alios Reges Chriſtianos ita charam acceptamque tenemus, ut quidquid pro aliquo mortalium faceremus, magnificentiæ tuæ nequaquàm denegare velimus, Celſitudinem tuam de crediti denarii ratione duximus attentiùs admonendam, ut tu, ſicut vir ſcientia & induſtria multa præfulgens, ita cogites de æternis, quòd decurſis temporalibus ei corregnes in cœlis, qui te tantùm & tam magnificum conſtituit diſpenſatorem in terris. Meminimus autem nos Serenitatem tuam ſuper negotio venerabilis fratris noſtri Thomæ Cantuarienſis Archi-Epiſcopi per Nuncios & litteras ſæpè & ſæpiùs ſollicitaſſe, ut voluntatem & animum tuum in hac parte à Deo, qui vinci non poteſt, cui ſervire regnare eſt, vinci potiùs quàm vincere ſuſtineres, quod multò glorioſius eſſe, & ſaluti tuæ ampliùs noſcitur expedire. Undè quoniam in his non multum hactenùs, neſcimus quo Dei judicio, proficere potuimus, ſuper hoc non minùs pro te, quàm pro Matre tua, Eccleſia ſcilicet Sacroſancta, quæ in hoc quotidie graviùs ſcandalizatur, triſtes admodùm & dolentes efficimur, cùm à pleriſque magnatibus & tota ferè Eccleſia ſuper tepiditate & negligentia noſtri officii ſæpiùs increpemur, & non modicam indè notam per plurimos, qui nobis de abuſione patientiæ noſtræ inſultant, contraxiſſe noſcamur. Nunc autem quoniàm ex litteris poſtremò per Nuncios tuos nobis tranſmiſſis animum tuum in his, Divina inſpirante Clementia, novimus leniorem, & ad id, quod Regis Chriſtianiſſimi & pii Principis eſt, non modicum inclinatum, gaudio gaudemus in Domino, & ei à quo bona cuncta procedunt, qui hoc cordi tuo procul dubio inſpiravit, nec non & Clementiæ tuæ immenſas exindè gratiarum referimus actiones, de miſericordia Chriſti omninò ſperantes, quod qui tantum bonum incepit, optatum ei finem ſolita pietate adjunget. Ea propter Serenitatem tuam per Apoſtolica ſcripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, nec non & in remiſſionem tibi peccatorum ex parte Dei omnipotentis, & Beati Petri Apoſtolorum Principis, & noſtra injungimus, ut memoratum Archi-Epiſcopum pro Deo & Eccleſia ſua, & honore tuo, nec non & totius Regni tui, in gratiam & amorem tuum, omni indignatione & rancore depoſito, clementer recipias, & Deum in hac parte vincere, ac tuam voluntatem vinci ſuſtineas. Ut idem Deus & Dominus noſter Jeſus-Chriſtus, qui ſe in illo à te ſuſceptum fuiſſe procul dubio reputabit, eodem dicente, *Qui vos ſpernit, me ſpernit, & qui vos recipit, me recipit*, regnum terrenum per tempora longiora tranquillum tibi conſervet, & dies diuturniores cum deſiderata jucunditate concedat, decurſis verò temporalibus in illa felici retributione juſtorum pro tantæ patientiæ, & pietatis, ac humilitatis exemplo ſpecialem tibi coronam largiri dignetur. Et te ſuum efficiens cohæredem, in hæredes & poſteros tuos tantæ clementiæ præmium de ſua immenſa benignitate tranſfundat. Verumtamen ut illam ſpem & fiduciam, quam ex prædictis litteris tuis percepimus, pleniùs in opere comprobemus, dilectos filios noſtros, Gratianum Sub-Diaconum noſtrum, virum honeſtum & litteratum, quem ob memoriam ſanctæ recordationis Patris & Prædeceſſoris noſtri Eugenii Papæ, & intuitu ſinceriſſimæ fidei & obſequii ſui, charum omnimodis acceptumque tenemus, & magiſtrum Vivianum, quem ob antiquam familiaritatem, prudentiam, & litteraturam ejus, ſincero cordis affectu diligimus, ad Regiæ ſublimitatis præſentiam duximus deſtinandos, per quos Excellentiæ tuæ voluntatem noſtram viva voce latiùs intimamus, magnificentiam tuam rogantes attentiùs, & monentes, quatenùs eoſdem pro Eccleſiæ Dei reverentia, & honore Beati Petri & noſtro, benignè, ſicut decet, recipias & honeſtè petractes. His verò, quæ ex parte noſtra Regiæ Serenitati viva voce proponent, tam ſuper his quàm ſuper aliis, quæ nobis per dilectum filium noſtrum Reginaldum Saresberienſem Archi-Diaconum ſignificaſti, fidem indubitanter adhibeas, & eorum executioni ad honorem Dei & Eccleſiæ, nec non ad perpetuam laudem & gloriam nominis tui, & hæredum tuorum pariter profectum, omnibus modis intendas. Datum Beneventi, ſexto Idus Maii.

## EPISTOLA III.

*Alexander Papa Henrico Regi Angliæ.*

MAGNIFICENTIÆ tuæ litteras, quas nobis per dilectos noſtros, primò Reginaldum Saresberienſem, & deindè Randulphum Lavenſem Archi-Diaconos, viros providos & diſcretos, & in commiſſo ſibi negotio ſtudioſos atque ſollicitos, tranſmiſiſti, Paterna benignitate ſuſcepimus, & earum continentiam diligenter curavimus & ſtudioſè audire. Cùm autem Excellentiæ tuæ petitiones nobis tam ex ſerie litterarum, quàm ex Nunciorum tuorum viva voce pleniùs innotuiſſent, & nos cum fratribus noſtris exindè diutiùs deliberaſſemus, non fuit nobis viſum, quod aliquam earum, juxta quod rogaſti, cum honeſtate noſtra & Eccleſiæ poſſemus effectui mancipare. Verumtamen ut ſublimitati tuæ in omnibus, quantum cum honore Dei & Eccleſiæ fieri poterit, deferamus, & ne nos potiùs ex voluntate, quàm de neceſſitate credas aliqua ratione feciſſe, dilectos filios noſtros, Gratianum Sub-Diaconum & Notarium noſtrum, & magiſtrum Vivianum, viros ſiquidem providos & diſcretos, & nobis ac toti Eccleſiæ charos pariter & acceptos, ad Regiæ Celſitudinis præſentiam deſtinavimus, per quos magnificentiæ tuæ voluntatem & animum noſtrum, & talia quæ ad honorem & exaltationem tuam ſpectabunt, & quæ ſerenitati tuæ meritò placere debebunt, pleniùs ſignificamus. Quod autem, ſicut ex magnificentiæ tuæ litteris intelleximus, in tantum voluntatem tuam & animum tuum circa negotium venerabilis fratris noſtri Thomæ Cantuarienſis Archi-Epiſcopi inclinaſti, quòd eum ob reverentiam Eccleſiæ & noſtram permitteres ad propria remeare, & Eccleſiam in pace tenere, dummodò quod tibi debet, impendere velit, gratum omnimodis acceptumque tenemus, & Divinæ Clementiæ, quæ hoc cordi tuo procul dubio inſpiravit, quantas poſſumus laudes & gratias exhibemus, ſerenitatem tuam attentè rogantes, & tibi in delictorum tuorum veniam injungentes, quòd Deo potiùs quàm homi-

homini in præſcripto negotio deferas , & ad hoc ſolummodò Divinæ Pietatis reſpectu animum tuum inclines. Super eo verò, quod magnificentiæ tuæ de nobis & noſtræ voluntatis mutatione ſignificatum fuiſſe dicebas , non oportet diſcretam prudentiam tuam omni ſpiritui credere , cùm multi detractores & corroſores exiſtant, quorum dictis quibuslibet non eſt fides adhibenda aliquatenùs . Nos autem voluntatem & deſiderium habemus perſonam tuam , ſicut chariſſimi in Chriſto filii noſtri, & toto cordis affectu diligere, nec eam in aliquo, niſi fortè , quod Deus avertat, nos ad hoc tu ipſe compelleres, volumus aggravare. Datum Beneventi, ſecundo Calendas Martii.

## EPISTOLA IV.

Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Magiſter Vivianus.

*Salutem , & de inſtanti negotio ad honorem Dei & Eccleſiæ Victoriam.*

UT cum Domino Turonenſi vel ejus Nunciis ad Curiam , authore Deo , feſtinantiſſimè reverteremur , Turonis declinavimus, & quarto Calendas Novembris litteras Regis Angliæ , Archi-Epiſcopi Rothomagenſis, & Cantuarienſis Archi-Diaconi , per Priorem Abbatiæ de Beccis , & quemdam alium nobilem virum recepimus , quarum tranſcriptum Beatitudini veſtræ mittimus, ſupplicantes ut non adquieſcatis ſuggeſtioni alicujus Clerici etiamſi primariè fulgeret dignitate præclara, ſi in apertis litteris Regis, quòd honori veſtro expediat, prout ſæpenumerò propoſitum eſt, non recipiatis . Et rogamus ut feſtinantiſſimè Curſorem vel Clericum aliquem ad nos uſque mittatis, per quem voluntatem veſtram nobis, ſi placet, aperiatis, nec tantum deferatis magiſtro Gratiano , ut honorem chariſſimi Amici veſtri, præcipui defenſoris in Eccleſia Romana , penitùs in perſona noſtra conculcetis.

## EPISTOLA V.

*Bartholomæo Exonienſi Archi-Diacono Joannes Sareſberienſis.*

EXCUSSIS propriis aliena curans , quaſi cum Cantuarienſibus aut Æmulis eorum mihi ſit aliquod familiaritatis commercium, nuper in feſto Beatæ Mariæ Magdalenæ Veziliacum profectus ſum, occurrens ibi Nunciis Domini Papæ, cauſſa , ſicut videbatur , addiſcendi , quid Cantuarienſes timere oporteat vel ſperare. Nam hæc fabula ferè ſola linguas & aures utrinſque Regni, quod ad Clerum ſpectat, & certè ex magna parte ad populum , creditur occupare. Deſiderabam autem meum reverà videre cognominem , &, quod magis eſt , compatriotam, & quodammodò Fratrem Germanum, cujus tu , ut meminiſſe potes , à ſanctæ recordationis Papa Eugenio Ferentini decretus es Inſtitutor. Illum Fratrem dixerim confidenter, cùm quo mihi fidei & ſocietatis ſunt jura communia . Et licèt nos non ediderit una civitas, Patriam tamen nobis eſſe unam non ambigit , qui Patriam fortium, quæ nobis individua eſt, & quam Carmentis oſtendit, reducit ad animum. Ab illo ergò & ſocio ejus Viviano amicè & reverenter exceptus, familiariùs didici quòd Dominus Papa & Eccleſia Romana Cantuarienſibus plurimùm favent. Adeò quidem ut niſi Rex nunc cum Domino Cantuarienſi juxta conſilium Domini fecerit pacem , ei denunciaturi ſint, quòd non modò in manus Archi-Epiſcopi dabitur, ſed & ipſe Romanus Pontifex in eum aggravaturus eſt manum ſuam . Quòd autem multos mirari aſſeris, quo juris ordine Cantuarienſis excommunicaverit Epiſcopos , & alios non convictos de crimine , ſeu de contumacia , nec confeſſos, ſed nec citatos ſemel, & quod gravius eſt, poſt appellationem , mirandum quidem eſſet, ſi veritate de querimonia teſtimonium niteretur. Sed ſecus eſt, quando opera eorum non præceſſerunt ad judicium, ſed in ſe quaſi pigram & tardantem condemnationem provocabant. Et non tantùm, cum oportuerit , ab hominibus convincentur, ſed clamant contra eos cœlum & terra . Undè & eis appellationis ſubſidium à Romano Pontifice jure ſubtractum eſt, & Archi-Epiſcopo in ipſum Regem , & Regnum , & perſonas Regni collata plenæ poteſtatis authoritas, ad omnem inobedientiam puniendam, & reprimendos Eccleſiæ malefactores, & ſuos. Procedit ergò munitus Apoſtolicæ Sedis conſilio, & nuper receptis propriis Nunciis & litteris Domini Papæ ſecurus factus eſt , quòd ea quæ ſtatuerit, non mutabuntur. Archi-Epiſcopus tamen paratus eſt excommunicatos illos abſolvere ſecundùm inſtitutionem Patrum & Eccleſiæ formam, ſi pœnituerint fructu condigno . Si verò in ea , quam cœperunt , contumacia , quod abſit, duxerint perſiſtendum , ipſe vita comite procedet ulteriùs , nec antè reponet gladium Spiritus in vaginam, quàm terra purgetur à tantis abominationibus. Nam in infectum & concretum pulvere ſepties in utre ſtringendus eſt, ut Syria conteratur . Quod autem , ut ajunt , Reginaldus Archi-Diaconus jactitat, quòd hi Nuncii Domini Papæ omnes conatus, & Facta Archi-Epiſcopi Apoſtolica anthoritate evacuabunt, ipſi planè diffitentur, aſſerentes cum juramento , quòd in diſpendium Archi-Epiſcopi nihil ex propoſito facient, ſed nec facere poſſunt, ſed utilitatem ejus & honorem Eccleſiæ , quibuſcumque modis ſecundùm Deum poterunt, procurabunt. Et quidem illis forma præſcripta eſt, cujus fines excedere non audebunt. Quia ad hoc juramento arctati ſunt, adeò quidem, ut juſſi ſint, niſi pace formata , in tantum à Regis muneribus abſtinere , ut nec ſumptus ab eo recipere permittantur. Loquantur alii, quod voluerint, mihi ſpes interim pacis major eſt, quàm anteà fuerit. Nam & in morbis per augmenta dolorum ad ſummum veniendum eſt, ut invaleſcente natura & defæcata corruptione ſalus & incolumitas reparetur. Et licèt aliqui glorientur ſe à Domino Papa abſolutos, certò certiùs ſit quod neminem eorum abſolvit. Quippe qui nondùm ligatos noverat. Sed cùm poſtmodùm itinerantibus innotuiſſet , hanc , de qua nunc agitur, latam eſſe ſententiam, remiſſus eſt ad Dominum Papam Randulphus Archi-Diaconus Landavenſis, ut eum ſollicitaret excommunicatos abſolvere, ſed non creditur exaudiendus . Nam ut cætera taceam, ſe illi Dominus R.... Mel-

denſis, authoritate major, & jure potior, viribus totis opponet. Audietur autem in brevi, Deo propitio, quid pars alterutra, vel utraque proficiat, neque Nunciorum, qui jam uſque Antiſiodorum pervenerunt, diu poterunt Arcana latere. Siquidem profectionis exitus, eò quòd jam ferè acceſſerunt ad illos, quorum negotium geritur, in januis eſt. Res in ſuſpenſo diu eſſe non poterit. Et quia pro tuo, & quia tuus eſt in eo Exonienſis, ſollicitaris. Interim probo quod fecit, ſubtrahens ſe ab excommunicatorum participatione. Indubium eſt, quin à fidelibus tales oporteat evitari, quò uſque de abſolutione conſtiterit. Deo enim potiùs quàm hominibus obedire oportet. Quod tamen ſæpiſſimè, præſertim in talibus, ſine periculo non contingit, eò quòd per multas tribulationes intratur in Regnum Dei. Hæc eſt, dilecte mi, via juſtorum, hæc vitiorum purgatio, virtutum conflatorium, electos ſtatuens inter malleum & incudem. Sed de his omnibus liberat eos Dominus, & probatos illuſtriori corona glorificat. Si licentiam, quod tamen non credo, transfretandi obtinnerit, timeo ne cogatur non ad ſuum, ſed ad Exactoris arbitrium appellare. Si enim ad nutum ipſius non proceſſerint univerſa, exacerbabitur impatientia ejus, cui citra aliorum everſionem nihil eſt ſatis. Si proceſſerint, juſtitia relinquetur. Et quo nihil deterius aut turpius eſt, offendetur Deus. Si, quod magis credo, transfretare prohibeatur, timeo ne ſolus ſubſiſtere non poſſit tot inſidiis appetitus, tot provocatus injuriis, & tortoribus cunctis expoſitus. Nam & hoc fortaſſe mandatis principalibus inſeretur. Mitiùs tamen, ſi quid manſuetum eſſe valeat in tormentis, tolerari poterunt inferiores miniſtri Sathanæ, quàm ille præſens, qui exigentibus peccatis majorem nocendi accepit à Domino poteſtatem. Unde conſultius arbitror, ut quamdiu per diſpenſatoria diverticula, quæ tamen juſtiſtiam nullatenus impediant, evadere poterit, patienter interim ſuſtineat habitare cum filiis Cedar, exſpectans conſilium & conſolationem à Domino. Si verò Regem redire contigerit, & duriùs conveniatur, ut tranſeat in Collegium impiorum, vocem Pontifice dignam exerat in ſpiritu libertatis, & antequam lædat Eccleſiæ conditionem, ſumpta, quam Deus miniſtrabit, honeſta cauſſa, exeat de medio Babylonis, ne tangens immundum accipiat de plagis ejus, funem, ſi aliàs ſolvi non poteſt, rumpens, ne cum periculo conſcientiæ & nota infamiæ ſalvatricem cogatur rumpere charitatem. Interim quia tot anguſtiæ undique imminent, conſulo, ut, quatenus poterit, de rebus ſuis proſpiciat ſibi, & maximè ſpem ponens in operibus miſericordiæ, & orationibus Sanctorum. Sic enim, quod & illum, ſi nondum legit, legere deſidero, magnus Baſilius ſe & Populum ſuum à faucibus Juliani eripuit. Deus certè ex alto proſpicit, qui electos ſuos ſupra id quod poſſunt, tentari non patietur, de ipſa jucundum & glorioſum facturus tentatione proventum. Ut autem ſollicitudinem tuam ex aliqua parte mitigem, Fredericus Theutonicus tyrannus, Deo propitiante, pacem cum Eccleſia facturus creditur, petens ut filium ſuum natu ſecundum, quem in Regem eligi fecit, in Imperatorem recipiat Dominus Papa, & à Catholicis Epiſcopis præcipiat conſecrari, Apoſtolicæ Sedi pariturum, dum tamen Fredericus in perſona ſua nullum Apoſtolicum, niſi velit, recipere compellatur, præter Petrum & alios, qui in cœlis ſunt. Et in his facilè audiretur, ſi non pactis inſereret, ut in gradibus & dignitatibus ſuis remaneant, qui ſunt à ſchiſmaticis hæreſiarchis ordinati & conſecrati. Stat in hoc calculo lis adhuc, ſed utraque pars ex aliquibus ſignis in quadam petitionis parte alteri ceſſura eſſe præſumitur. Quod pleniùs innoteſcet, cùm, quod in brevi ſperatur, verbi procuratores hujus, Ciſtertienſis & Claræ-Vallenſis Abbates ab Eccleſia Romana redierint. Pauca familiariùs Lator præſentium proſequetur, cujus curam precor haberi ſicias, donec convaleſcat, in quo & fratrem meum, quoad medicinam pertinet, ſollicitum eſſe deſidero. Cùm relatu digna emerſerint, ea favente Deo ad tuam citiſſimè notitiam perferentur. Vale, & tuorum memineris ante Deum.

## EPISTOLA VI.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo quidam Amicus.*

IN die Aſſumptionis Beatæ Mariæ apud Argenteum perlatæ ſunt litteræ Domini Papæ ex parte Nunciorum, & perlectis illis ſatis turbatus eſt Rex. Craſtina die miſit obviam Nunciis Decanum Saresberienſem, & Reginaldum Archi-Diaconum. In vigilia Beati Bartholomæi venerunt Nuncii ad Damfront. Adventum quorum cùm audiſſet Gaufredus Ridel, & Nigellus de Sacra-Villa, exierunt de Damfront cum ſubita feſtinatione. Quare exierint, vobis ſatis notum eſt. Ipſa die cùm jam ſerò factum eſſet, venit Rex de nemore, & divertit ad hoſpitium Nunciorum, priuſquàm ad ſuum, & eos cum multo honore & reverentia, & humilitate ſuſcepit & ſalutavit. Et dum ſtans adhuc cum eis loqueretur, ecce ad oſtium ejuſdem hoſpitii venit Dominus Henricus filius Regis, & multi pueri cum eo, unuſquiſque cum cornu venatorio buccinantes, ſicut ſolet, de captione cervi, quem totum eis donavit. Quod fecerunt ut audiret hoſpes. En ad populum *Phaleras*. Craſtina autem die circa horam primam venit Rex ad hoſpitium Nunciorum, & intraverunt cum eo cameram Sagienſis & Redonenſis Epiſcopi. Poſt aliquam moram admiſſi ſunt Joannes Decanus Saresberienſis, & Reginaldus Archi-Diaconus. Et paulò poſt Archi-Diaconus Landavenſis. Et ſtantes uſque ad horam nonam colloquebantur aliquando in pace, aliquando autem in rixa & tumultu. Intentio Domini Regis fuit, quòd Clerici excommunicati non jurarent. Aliquantulùm ante occaſum ſolis exiit Rex multùm iratus, conquerens graviter de Domino Papa, quòd nunquàm in aliquo audierit eum. Et cum quadam contumacia dixit Rex: *Per oculos Dei ego faciam aliud*. Et Gratianus gratioſè reſpondit: *Domine noli minari. Nos enim nullas minas timemus. Quia de tali Curia ſumus, quæ conſuevit imperare Imperatoribus & Regibus*. Tunc convocati ſunt omnes Barones & Monachi albi, qui præſentes erant, & omnes ferè de Capella: & Dominus Rex rogavit, ut tempore opportuno teſtificarentur pro eo, quanta & qualia obtulerat, reſtitutionem ſcilicet Archi-Epiſcopatus & pacis. In fine viſus eſt aliquantulùm

tulùm pacificatus ab eis diſcedere, & certæ reſponſionis diem, diem aſſignavit octavam. Ad quam diem convocati Epiſcopi venerunt Rothomagenſis & Burdegalenſis, caſu Cenomanenſis, & omnes Epiſcopi de Nortmannia. Vigornenſis die, qua hæc agebantur, & quæ dicenda ſunt, non venerat, ſed craſtina die venturus ſperabatur, & venit. Pictavienſis ſynodo, quam tenebat, occaſionem prætendebat non veniendi, ſed poſt ſynodum ſe continuò venturum mandavit. Pridie Kalendas Septembris Bajoci obtulerunt Nuncii Domino Regi litteras Domini Papæ, precatorias de reſtitutione veſtra, & de pace. Dominus verò Rex propoſita narratione omnium rerum, quas adversùs vos ſolet proponere, dixit: *Si quid de homine iſto fecero pro precibus Domini Papæ, multas mihi debet habere grates*. Craſtina die cum Nunciis convenerunt omnes Epiſcopi ad locum quemdam, qui vocatur Lebur. Et ſtatim ex quo venerunt Nuncii, intravit Dominus Rex Parcum, & omnes Epiſcopi cum eo, & illi tantummodò, qui vocati erant ex nomine. Et ſtatim habuit Dominus Rex conſilium cum Nunciis ſolis petens ab eis quòd Clericos ſuos abſolverent ſine juramento. Quod cùm Nuncii ſe facturos inſtanter negarent, Dominus Rex ad equum ſuum cucurrit, & adſcendit, & audientibus juravit, quòd nunquàm in vita ſua audiret neque Dominum Papam, neque alium de pace & reſtitutione veſtra. Quo audito Archi-Epiſcopi & Epiſcopi, quotquot erant, ad Nuncios venerunt, & ſupplicaverunt eis, quod pro amore Dei hoc facerent. Ipſi verò cum ſumma difficultate conceſſerunt. Quo facto deſcendit Dominus Rex, & iterùm cum eis habuit conſilium. Et citò poſt convocatis omnibus quotquot in Parco erant, incepit Dominus Rex narrationem ſuam, & dixit quod volebat eos ſcire, quod vos per eum de Anglia non exiiſtis, & quod vos multoties revocaverat, ut veniretis ſatisfacere ſuper his, quæ adversùs vos habuit, & noluiſtis. Sed modò ita ſe habet res, quod ipſe prece & præcepto Domini Papæ Archi-Epiſcopatum vobis integrè reddit & pacem, & omnibus qui de terra ſua pro vobis exierunt. Iſtam pacis conceſſionem fecit Dominus Rex circa horam nonam, & poſt hæc valdè lætus remanſit, & quaſdam alias cauſas in præſentia ſua tractari fecit. Quibus pertractatis iterùm venit ad Nuncios, petens ab eis quòd ipſi irent in Angliam, cauſa abſolvendi excommunicatos, qui ibi ſunt. Quod cùm inſtanter negarent ſe facturos, iratus eſt Rex, & petiit iterùm quòd alter illorum ſaltem iret, alter remaneret, vel quòd unum Clericorum ſuorum mitterent, & ipſe illi Clerico redditus daret antequàm rediret. Quod cum iterùm Gratianus, qui ut ſperamus, filius eſt gratiæ, denegaret, Dominus Rex ab eis iratiſſimus receſſit, & audientibus illis dixit: *Facite quod vultis, ego neque vos, neque excommunicationes veſtras appretior, vel dubito unum ovum*. Et poſt iſtud verbum equum ſuum adſcendit ut recederet. Sed ſecuti ſunt eum Archi-Epiſcopi & Epiſcopi, quotquot erant, & dixerunt ei quod malè locutus erat. Poſteà verò deſcendit, & cum eis verbum habuit. Cujus conſilii ſumma fuit, quòd ipſi omnes ſcriberent Domino Papæ, & quod audientibus illis obtulerat vobis pacem, & paratus erat facere omne præceptum Domini Papæ, & quod per Nuncios ſtetit, quò minùs fieret. Deindè cùm in faciendis litteris non nihil temporis perdidiſſent, cùm multoties quaſi iratiſſimus ab eis diſceſſiſſet, acceſſerunt ad eum & Epiſcopi dicentes, quòd iſti Nuncii haberent, & oſtendiſſent jam Mandatum Domini Papæ, quòd omnes facerent quidquid ipſi Nuncii præceperint. Reſpondit Rex: *Scio, ſcio, interdicent terram meam. Sed nunquid ego, qui poſſum capere ſingulis diebus caſtrum fortiſſimum, potero capere unum Clericum, ſi interdixerit terram meam?* Verùm cùm aliqua ad voluntatem ſuam ſe facturos promiſiſſent, ceſſavit omninò tempeſtas, & ipſe rediit ad cor, & dixit: *Niſi hac nocte pacem feceritis, nunquàm de cætero ad hunc punctum venietis*. Poſteà cùm aliquantum in verbo iſto laboraſſent, convocatis omnibus dixit: *Oportet me facere multum pro prece Domini Papæ, qui Dominus & Pater meus eſt, & ideò reddo ei Archi-Epiſcopatum ſuum, & pacem meam, & omnibus qui pro eo extra terram ſunt*. Tunc Nuncii & omnes alii gratias egere. Et tunc Rex adjunxit: *Si quid modò minus feci, cras conſilio noſtro ſupplebo*. Craſtina die, id eſt, Kalendis Septembris convenerunt ad eumdem locum circa horam meridianam, & cùm de abſolutione excommunicatorum diutiùs eſſet tractatum, ut ſcilicet non jurarent, eò decurſum eſt, quod Gaufredus Ridel, & Nigellus de Sacra-Villa, & Thomas filius Bernardi, extenta manu ad Evangelia coram poſita dixerunt in verbo veritatis ſe facturos Mandatum Nunciorum. Tunc petitum eſt à Nunciis, quòd omnes res, quotquot Eccleſiæ veſtræ Dominus Rex interim donavit, penes eos reſiderent, quibus à Rege donatæ ſunt. Sed ſicut audivimus, eò decurſum eſt, ut liberè ad veſtram redeant donationem. Poſteà hoc actum eſt, ut formam pacis, quam conceſſerat Rex, Epiſcopi ſcriberent, et multa intentione agebat hoc Dominus Rex, quòd alter Nunciorum in Angliam transfretaret ad abſolvendum excommunicatos. Et cùm diſceſſiſſent, jam tertia hora noctis ferè elapſa, Rex dixit, quod in forma pacis ſcriberetur: *Salva dignitate Regni ſui*. Sed Gratianus, ut audivimus, inſtanter negavit ſe ulla hoc conceſſurum ratione. Et in iſto verbo ſtant adhuc, redituri die Nativitatis Beatæ Mariæ Virginis apud Cadomum, ut hoc ipſum pleniùs confirment. Lexovienſis operam dedit ut Regi blandiretur, Rothomagenſis ut Deo et Domino Papæ. Valete.

## EPISTOLA VII.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo quidam Amicus.*

HÆC eſt forma, in qua conveni Regem: tentavi quomodò poſſem Archi-Epiſcopo perſuadere, quatenùs ſuper verbis illis, quæ pacem inter vos ruperant, ſupponeret ſe conſilio Domini Rothomagenſis, et Cenomanenſis, et Sagienſis, et meo, cæterorumque Epiſcoporum qui colloquio interfuerant, aut ſi ei aliquis illorum ſuſpectus eſſet, illum amoveret, et quemcumque alium Epiſcopum vellet, loco illius reciperetis, dummodò de Regno veſtro eſſet, et juxta conſilium illorum verba illa omninò tolleretis aut mutaretis in certam formam, quòd omnem omninò dubitationem excluderetis. Archi-Epiſcopus verò mihi reſpondit, quòd neque Domi-

Domini Rothomagenſis conſilium, neque meum, neque alicujus mortalium adeò illi exſtitit fructuoſum aut honorabile, ſicut veſtrum. Neque ex alicujus mortalis conſilio tantum honoris fuerat aſſecutus. Et propterea ſi vobis placeret, quòd eum in conſilium veſtrum reciperetis, ille ſe conſilio ſubmitteret, ita ut vos primum honori Regni veſtri & veſtro proſpiceretis, & conſequenter ipſi, ne adversùs Dominum Papam, cui adſtrictus eſt, offenderet, nec Eccleſiam, cui prodeſſe debet, læderet. Congruum autem eſſet, ut conſilium illud, priuſquàm conveniretis, ita determinaretur & certificaretur, quòd nihil ſupereſſet quæſtionis, quando vos ſimul conveniretis, ne fortè tunc minùs honeſtè ab invicem diſcederetis, ſicut nuper feciſtis. Ipſe verò Rex benigniùs hoc verbum recepit, quàm exiſtimabam, & adjecit: quòd ipſe in primis in conſilio, quod daret, honorem Dei obſervatet, & deindè ſuum & Regni ſui, & vobis ita proſpiceret, quòd quantum rationabiliter poſſet, perſonam veſtram non læderet. Sed certificationem verborum dixit inter vos fieri non poſſe, dum ipſe & vos in tam remotis locis eſſetis. Oportet autem vos ad locum vicinum ſibi venire, undè inter vos Nuncii, qui hæc tractarent, de propius & facilius diſcurrere poſſent. Placuiſſet autem ei, ut ipſe Turonum, & apud majus Monaſterium eſſetis. Aut ſi hoc non vultis, ipſe Turonum, & vos apud Choiſe, ubi ſcilicet Dominus Papa cum Regibus colloquium habuit, paulò ultrà Bleſium. Dies quoque præfixa eſt in Cathedra Beati Petri. Ita tamen ut octo diebus ei priùs in Normannia ſignificem, utrum diem obſervare velitis.

## EPISTOLA VIII.

*Henricus Rex Angliæ VVilhelmo Senonenſi Epiſcopo.*

QUOS ad me miſiſtis Ordinis Ciſtercienſis Viros Religioſos & Venerabiles, ſicut decuit, honorificè ſuſcepi, attentè audivi, diligenter intellexi. Verbum autem, quod ex parte veſtra mihi intimaverunt, benignè ſecundùm quod vos accepiſſe ex Domini Papæ Mandato mihi ſignificaverunt, ut mecum de pace reformanda inter me & Archi-Epiſcopum Cantuarienſem loqueremini, admiſi. Placet itaque mihi, quatenùs ſuper hoc mecum loquamini. Vobis enim ex magna parte innotuit cauſa, quæ inter nos vertitur, ſicut præſens audiſtis, ubi in præſentia Domini Regis Franciæ inter nos indè ſermo haberetur. Ipſe cauſam præſtitit diſcordiæ, ab ipſo concordiæ debet cauſa procedere. Ipſe vulnus impreſſit, ipſe ſanare ſtudeat. Per ipſum morbus invaluit, in ipſo eſt ut ſanitate reddita morbus evacuetur. Ego neque cauſam mali, neque executionem excitavi vel implevi. In quo itaque loco utrique noſtrum, donec convenire poſſimus, ſignificetis. Confido autem de fidelitatis veſtræ integritate & conſtantia, quod cauſæ hujus veritati favorem inclinabitis. Ideòque affectuoſiùs accipio, ut veſtra diſcretio diligentiùs meam circa hoc voluntatem & æquitatem attendat. Prætereà ad vos dirigo meam conqueſtionem ſuper hoc, quod Dominus meus Rex Franciæ nuper æquum excedens, mihi in meis fecit injuriam. Veſtra namque mediatione, & Comitis Theobaldi fratris veſtri, poſthabito meorum conſilio, ſuper hoc quod prædeceſſores mei nunquàm fecerunt, pro bono pacis me totum nuper expoſui voluntati Domini Regis Franciæ, veſtro adquieſcens conſilio. Vos autem non credo latere, quomodò mihi nuper injuriatus eſt. Vobis autem conqueror, ut quod in præjudicium pacis inter nos ſtatutæ præſumpſit, tranſgreſſio vobis diſpliceat, & eum ad ſatisfactionem juſtam deducere ſatagatis, quo authore ipſa facta eſt.

## EPISTOLA IX.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Magiſter Vivianus.*

BENEDICTUS Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui disjunctos parietes ſuggeſtione pravorum, indiſſolubili jam charitatis vinculo unire contra multorum opinionem paratus eſt. Ad præſentiam Regis revocati acceſſimus, & ea Divina cooperante gratia invenimus, in quibus honor Dei & Eccleſiæ in nullo violatur. Si ergo Nuncium Domini Regis Francorum, & Domini Rothomagenſis jam recepiſtis, ſicut indubitanter credimus, gaudemus. Ita enim fuit ſtatutum. Et ſi Magiſter Joannes Saresberienſis, Clericus veſter, chariſſimus Socius noſter, ad vos rediit, ſicut ſperamus, quoniam Nuncium recepit, lætamur. Quidquid tamen, Reverende Pater, fuerit, rogamus, & rogando ex parte Domini Papæ & Romanæ Eccleſiæ conſulimus, ut omni occaſione poſtpoſita ad colloquium, quod inter duos Reges apud S. Dionyſium prima Dominica poſt feſtum S. Martini celebrabitur, deſideratiſſimè occurratis. Quoniam illic authore Deo Angelicum accipietis hymnum: *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax Domino Cantuarienſi.* Magiſter & presbyter Camerarius ſummi & maximi Cardinalis Wilhelmi, fideliſſimus veſter, vos ſicut proprium Dominum ſalutat, & nobiſcum eſt in labore ſocius, & gerit perſonam Domini ſui, & quædam Secreta Domini Regis portat, quæ ad exaltationem veſtram omni modo ſpectant. Eſt prætereà, quod nos, cum præſentes erimus, exponemus, quod vobis conſulit, ut omninò ad colloquium properanter accedatis, quia Regem & ejus filios juxta veſtrum arbitrium habebitis. Nos properamus ad ſereniſſimum Regem Francorum, & diplomate, ut vos videamus, utimur; & illico ſimul ad ſtatutum colloquium accedatis. Omnes vobiſcum in exilio poſitos ſinceriſſimè ſalutamus. Optamus ut chariſſimus ſocius noſter Magiſter Longus, more ſuæ gentis, in hoc negotio prudenter ſapiat.

## EPISTOLA X.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopo Magiſtro Viviano.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ miniſter humilis, & Apoſtolicæ Sedis Legatus, Magiſtro Viviano fideli ſuo, & S. R. Eccleſiæ Advocato, ſalutem & per omnia rectè ſapere & intelligere.*

HABITA ratione Legationis tibi commiſſæ, & negotii crediti, ex acceſſu tuo ad Dominum

num Regem Angliæ nihil deperiſſet de ſubſtantia negotii, in nullo derogatum fuiſſet authoritate Te mittentis, nihil attentatum, dictum, aut actum diſpendio: & noſtro. Quatenùs enim in hoc facto partes ſe extenderint, cum ſemel functus ſis officio tibi commiſſo, ſivè benè ſivè malè, præſtituti temporis præfinitio ad Legationem explendam te ſcientem jura, profeſſum legibus, ſatis per omnia cautum reddere debuerat. Vide ergo ut prudenter ſapias, & prudenter incedas, ne fias in fabulam & magnatibus in deriſum. Verùm ſi authoritate propria novum ſortitus es ac recens Legationis officium, pareat cujus intereſt, & inde ſuſtineat onus, ad quem ſpectabit emolumentum, me autem in nullo obligat juriſdictio. Et quidem quod dicis te habere ſocium in labore Camerarium ſummi & magni Cardinalis, presbyterum loquor gerentem Domini ſui perſonam, non minus admiror conſortis iſtius præſumptionem, quàm perſonæ principalis in hac partè ſollicitudinem. Et ſi cujus id actum eſt periculo, curam ſui habeat, quomodò cautiùs poſſit ejus præſumptionis vitare periculum. Satis credo dictum eſſe ſapienti. Gratias habemus ſollicitudini tuæ, quam geris ſuper pace noſtra & noſtrorum, utinam non minùs prudenter, quàm ſollicitè. Sed timeo ne argutiis & verborum anfractibus, cum quibus tibi res agitur, pereat, quod abſit, opera tua & induſtria, & ſic lædatur ſollicitudo laborantis. Cæterùm quod hortaris nos, ut deſcendamus ad colloquium Regum, quod habituri ſunt die Dominica proxima apud S. Dionyſium, qua certitudine, qua ſpe pacis, qua ratione, cum tanta inſtantia hoc feceris, ſicut ex Mandato tuo intelligere non poſſumus, ſic te ad noſtri vocationem tam facilem fuiſſe plurimùm miramur. Verùm ob reverentiam S. Romanæ Eccleſiæ, & tui dilectionem, licèt in incertum, ut timemus, ad tuam inſtantiam die Veneris per Dei miſericordiam apud Caſtrum Corbolii tibi occurremus, ut citiùs audiamus per os tuum, quem laboris & operis tui fructum conſequi debeamus, & tu quid honoris & gloriæ. Vale, & provideat tibi Deus, ne capiaris muſcipula, quam ſecum contrahentium vix aliquis potuit evadere.

## EPISTOLA XI.

Alexander Papa Henrico Regi Angliæ.

*Alexander Epiſcopus, Servus Servorum Dei, chariſſimo in Chriſto filio, Henrico illuſtri Anglorum Regi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.*

QUANTO perſonam tuam ob multa & magna principalis devotionis & Regalis munificentiæ merita pleniori diligimus charitatis affectu, & paternæ ſinceritatis brachiis arctiùs amplexamur, tantò ea, quæ ad ſalutem animæ, & honoris & gloriæ tuæ augmentum pro certo pertinere cognoſcimus, ſublimitati tuæ ſæpiùs & attentiùs proponentes, te ad ea exequenda diligenter inducere, & cum omni ſollicitudine ac ſtudio benigniùs exhortari curamus. Quod ſi cœlitus datum eſſet, ut tuæ deſiderabilis præſentiæ, ſicut vellemus, copia frueremur, tibi eadem, quæ ſcriptis eloquimur, multò libentiùs viva voce jugiter ſuadere, & quaſi quædam remedia inculcare aſſiduè ſtuderemus. Accepimus autem, quòd præter alia, de quibus Regiam volumus induſtriam emendari, in Lincolnienſi, Bathonienſi, Herefordenſi Epiſcopatibus, quos vacantes & Paſtorum ſolatio deſtitutos in manibus tuis tenes, nec non in Bathonienſi & Lavenienſi liberam electionem, ſicur deceret, fieri faſtu quodam & majoris potentiæ terrore prohibeas, & quaſi alter Cæſar omnia ſolus eſſe contendens, non ſolùm quæ ſunt Cæſaris, prout convenit, obtinere, ſed & quæ Dei ſunt, illicitè atque in animæ tuæ periculum uſurpare non metuis. Quod quàm ſit indignum, & tam ſupra quàm contra Regiæ juſtitiæ dignitatem, & tua te prudentia, ſi diligenter velis attendere, naturali ratione prævia ſufficientiùs edocebit, & nonnulla id ipſum exempla eorum, qui idem attentare fruſtrà conati ſunt, nihilominùs approbabunt. Et quoniàm nobis, licèt indignis, generalis Eccleſiæ à Domino, qui pro ea etiam ſanguinem proprium fudit, cura commiſſa eſt & tutela, prætermittere non poſſumus ullatenùs nec debemus, quin pro ea partes noſtras apud te cæteroſque Eccleſiæ filios interponere modis omnibus ſtudeamus, & dignitates ac jura ipſius ad inſtar Sanctiſſimi Nabuthæ uſque ad mortem, ſi neceſſe fuerit, ab omnibus defendamus. Ideòque Serenitatem tuam monemus, rogamus & obſecramus in Domino, atque in peccatorum tibi remiſſionem injungimus, quatenùs ſicut in Divinarum & humanarum rerum ſcientia circumſpectus excellis, ita te prudentem in omnibus exhibeas ac modeſtum, Deum antè omnia Creatorem tuum meliùs ſolito verearis, Eccleſias & Eccleſiaſticas perſonas honores, & ita tibi quæ tua ſunt diſcretè vendices ac defendas, ut ad ea quæ Divini Juris eſſe noſcuntur, manus extendere de cætero non præſumas. Specialiter autem in prænominatis Eccleſiis Clericos, ut electionem tam liberam quàm canonicam faciant, Regia Celſitudo commoneat, & eis ad hoc opem neceſſariam & favorem ſalva penitùs Eccleſiaſtica libertate concedat. Nec velis eis, qui electionem facturi ſunt, perſonam, de qua electionem facere debeant, nominare. Hoc enim eſſet non eos, ſed te ipſum potiùs electionem illorum miniſterio celebrare, & in electione ipſa libertatem omninò illis eligendi ſubtrahere. Et quidem ſi ea, quæ monentes in ſpiritu manſuetudinis & cum omni humilitate prædiximus, effectui, ſicut debes, mancipare curaveris, & tuæ procul dubio gloriæ ac ſaluti conſules, & Deo ac nobis gratum facies omnimodis & acceptum. Alioquin quantumcumque te ſicut chariſſimum filium noſtrum, & Chriſtianiſſimum Principem diligere, ac tuæ magnitudini deferre velimus, manus Beati Petri ac noſtras à tuo non poterimus gravamine continere. Et plus Deum quàm hominem, ſicut dignum eſt, metuentes, Eccleſiæ jura pariter & honorem conceſſa nobis Divinitùs poteſtate integrè curabimus atque inviolabiliter conſervare. Datum Beneventi, ſeptimo Idus Octobris.

## EPISTOLA XII.

*Joanni Pictavienſi Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.*

GAUDEO, ſi tamen famæ præconiis fides habenda eſt, quòd vos Rex Angliæ à pridem deſtinati

ſtinati itineris limite revocavit, ut proceſſum & exitum negotii videatis, quod ei cum Cantuarienſi, immò contra Eccleſiam geritur. Et utinam veſtro & ſapientum conſilio adquieſcat. Et quidem ſi Gratianus, ut jam dicitur incepiſſe, viriliter egerit, tandem adquieſcet ſano conſilio vel invitus. Eſt autem ſpes multorum, quod filius gratiæ, cui ex re nomen eſt, & Beati Eugenii Nepos, rectè incedet ad veritatem Evangelii, & Apoſtolicæ Majeſtatis gloriam, & Eccleſiæ laborantis honeſtatem & pacem. Scit enim indubitanter, quòd ſi hac via inceſſerit, æternam gloriam coram Deo & hominibus promerebitur. Et quia invenit paucos, quibus poſſit confidenter inniti, vos conſtantiam ejus, quæſo, erigatis & roboretis in Domino. Rex, Deo propitio, benè ſolvendo eſt, & conſtat impœnitentibus peccata non poſſe remitti. Si verò res ablata, cùm reddi poſſit, non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur. Quid excommunicatis conſeret abſolutio, niſi ſatisfecerint de injuriis, & rapinis, & tam manifeſto inobedientiæ crimine? Crimina publicatione ſui evidentiſſima totam Eccleſiam gravi ſcandalo affecerunt. Et quæ in lumine commiſſa ſunt, non debent in tenebris aboleri. Præſertim cùm non ſit aliquid occultum, quod non reveletur, & quod non prædicetur in compitis & ſupra tecta. Si ſine juramento fuerint abſoluti, contra formam publicam & in læſionem Eccleſiæ graviter præſumetur: niſi reſtitutionis faciendæ verbum ritè præceſſerit, Principibus & Tyrannis, tam coætaneis quàm futuris, perniciosum relinquetur exemplum. Si Rex obtinuerit, ut pactis inſeratur Regni dignitates ſalvas fore, conſuetudines evicit mutato dumtaxat nomine, & omnem Eccleſiæ Romanæ authoritatem eliminavit ab Anglia. Sed abſit, ut aliquid iſtorum fiat. Et certus ſum, quòd Dominus Cantuarienſis prælegit coexulare perpetuò, quàm ut propter pacem ejus lædatur Eccleſia, & Sedis Apoſtolicæ privilegium convellatur. Suadete ergò Domino Gratiano, ut in omnibus, & præcipuè in his articulis caveat ſibi, ne eum, quod Deus avertat, *decipiant animi ſub vulpe latentes*. Jam enim, ni fallor, expertus eſſe poteſt, quoniam verba præcipitationis diligit lingua doloſa. *Nulla*, inquit Sapiens, *unquàm ſecuritas eſt vicino ſerpente dormire*. Et in ſede Sathanæ certum eſt habitare ſtruthiones & ſcorpiones cum his, qui tenent doctrinam Balaam.

## EPISTOLA XIII.

*Rotrodus Rothomagenſis Archi-Epiſcopus Regi Angliæ.*

FORMAM verborum, quam reliquiſtis nobis, à Legatis nequivimus impetrare propter determinationes, quæ tam à vobis, quàm ab ipſis hinc indè multiplices & ambiguæ ponebantur. Eos autem abruptè, & ſine ſpe pacis recedere, nec honori veſtro nec utilitati congruere videbatur. Cùm igitur inter nos plurima tractarentur, verbum incidit, in quo dignitati veſtræ & honori veſtro non derogatur in aliquo, nec Cantuarienſi aliqua in futurum litigii materia comparatur. Eſt autem verbum hujuſmodi, ut concedatis pro amore Dei & Domini Papæ Archi-Epiſcopum redire in Angliam, & Archi-Epiſcopatum ſuum ita integrè habere faciatis, ſicut habuit antequàm exiret, & illis qui cum eo vel propter eum egreſſi ſunt, ſimiliter ſua. Placuit autem nobis brevitas & ſimplicitas hujus verbi: quia nullis artibus aut ſuſpicionibus videbatur involutum. Unde vobis conſulimus & laudamus, ut veſtrum ad hoc accommodare non dubitetis aſſenſum.

## EPISTOLA XIV.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Frog.... Sagienſi Epiſcopo.*

GRATIAS, quas pro tempore licet, referimus dilectioni veſtræ, quæ noſtri gerit ſollicitudinem, & Cantuarienſis Eccleſiæ, à cujus uberibus coaluimus, officioſam rependit charitatem. Utinam illa quandòque poſſit, Deo propitiante, & nos per illam, veſtrum candelabrum promovere, & vicem condignam reddere miſerationi, quam cum paucis electis pro Domino nobis & noſtris exhibetis afflictis. Et quidem de gratia Dei non diffidimus, quæ ſemper Cantuarienſem protexit Eccleſiam, & tam Cultores quàm perſecutores ejus conſuevit beare vel punire pro merito. Nam licèt Chriſtus ejus ſit benignus & patiens, tamen fortis & juſtus certè Redditor eſt. Et cùm vobis in multis teneamur obnoxii, in eo maximè nos emeruiſtis, quod veſtro, ut ſcripſiſtis, interventu Dominus Rex indignationem ſuam nobis remiſit ex animo. De ejus quoque & ſapientum, qui circa eum ſunt, prudentia confidentes indubitanter ſperamus, quòd contra Matrem ſuam Cantuarienſem Eccleſiam, quæ ipſum & anteceſſores ſuos promovit, nihil faciet contra ſalutem animæ ſuæ, & in perniciem filii, quem Dominus ab omnibus tueatur adverſis. Scripſiſtis autem nuper, ut vobis & Domino Cyrenſi, redeuntibus à Rege Francorum, Pariſiùs occurreremus. Et licèt diem non præfixeritis, ut oportuit, nos tamen parati eramus iter arripere, quandò vos audivimus in Normanniam rediiſſe. Subſtitimus ergò ſtupentes, quòd nihil nobis ſignificare curaſtis, vel de reditu veſtro, vel de itinere noſtro. Nunc autem ſcribitis ſimiliter, ut vobis redeuntibus occurramus, nec diem deſignatis, quaſi aut nos & veſtrum reditum poſſimus divinare, aut abundemus expenſis, ut ſine onere Amicorum, qui nobis & noſtris ſæpè neceſſarii ſunt, morari & exſpectare vos valeamus in domibus alienis. Indè eſt, quòd vobis occurrere non poſſumus in incertum, licèt proni ſimus, cùm fructus itineris noſtri apparuerit, ad Dominum Regem accedere, & ipſius, in quibuſcumque ſecundùm Deum & Eccleſiæ honeſtatem poterimus, obſequi voluntati. Valeat ſemper, & proſperetur in Domino chara nobis veſtra Fraternitas.

## EPISTOLA XV.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Meldenſi Epiſcopo.*

MERITO dixerim cum propheta: *Væ mihi, quia tacui*. Quia ei vulneris mei & doloris non revelavi moleſtiam, qui præ cæteris mihi & coexulibus meis, Chriſti proſcriptis, in Regno Francorum

eorum conſuevit adhibere medicinam, & neceſſariæ conſolationis fomenta. Sed tanti ſilentii culpam probabilis error excuſat, quia veſter ab Amicis reditus exſpectabatur, & ſperabatur in dies. Nutu verò Divino crediderim accidiſſe, ut vos tam diu morari tum cauſæ neceſſitas, tum ſanctæ Eccleſiæ Romanæ voluntas compulerit, ut ex longa converſatione & familiaritate contracta virtus veſtra clariùs eluceſcat, & de cætero poſſit egenis, quorum primus ego, efficaciùs opitulari apud Apoſtolicam Majeſtatem. Et jam quidem miſera Eccleſia Anglicana experta eſt in multis neceſſitatibus pietatis veſtræ ſubſidium; & undè vobis gratias agit, quotquot redeunt; vos eam ſollicitudinem gerere perhibent in negotiis noſtris, quam exerceretis in propriis, aut fortè ampliorem. Quocircà fiducialiùs ad vos, quanta poſſunt devotione, Parvuli Chriſti confugiunt, & ſancta Cantuarienſis Eccleſia provolvitur pedibus veſtris, ut interceſſionum veſtrarum ſuffragio ipſam & omnes conterminas ejus eripiatis à laqueo mortis, quam ſub honeſtæ pacis velamine perſecutor noſter intentat. Eò enim perductus eſt ad inſtantiam Domini Gratiani, ut quod anno præterito reſpuerat, pro amore & prece Domini Papæ nunc admittat, honorem Dei ſcilicet ſalvum fore. Sed in continenti adjecit: *Salvis dignitatibus ſuis*. Quarum nomine damnatas pridem, & perpetuò damnandas diſponit conſuetudines obtinere. Ea enim mens eſt pii Principis, ut tunc demum vigeat honor Dei, ſi dignitatibus, quas vendicat, non refragetur. Alioquin illæ præjudicent. Gratianus autem intulit, quod ille ſalva libertate Eccleſiæ Regni libertatibus potiatur, ſed ad nomen libertatis Eccleſiæ, quod antè ſibi in exactis conditionibus fuerat inauditum, pius Rex vehementer excanduit, & nomen hoc vix potuit ſuſtinere. Jactitant ſui reſtitutionem ablatorum nullam Eccleſiæ faciendam, eò quòd Anteceſſores ſui, ut mentiuntur, nihil unquàm reſtituerunt Archi-Epiſcopis & Epiſcopis, quos ex pari cauſa ſæpè numerò fugaverunt. Et certè eò conſtantiùs petenda eſt, & petetur à nobis, quia malorum exempla citiùs invaleſcunt, & authore Deo, quoad licuerit, declinabimus ad poſteros tantæ enormitatis & ſceleris transferre & perpetuare perniciem. Conatur idem Rex formam fidelitatis, quam Clerici Principibus facere conſueverunt, evertere, non admittens in ultima clauſula ſe obligantis ſalvum fore *Honorem Dei*. Quia perſuaſus eſt, ut ajunt, à Grammaticis ſuis, quos in læſionem Eccleſiæ adſcivit, quòd honor Dei non minuetur, ſi Clerici paſſim appellare, & appellationes proſequi non permittantur. Si ad ſingulas vocationes Domini Papæ vel Legatorum Epiſcopi vel alii vocati non accedant: ad quod tamen ex ordinis ſui neceſſitate tenentur. Supplicamus itaque ſanctitati veſtræ, quatenùs Domino Papæ perſuadeatis, ut in diſpendium Eccleſiaſticæ libertatis nullam admittat pacem, neque nos compellat à damnorum repetitione deſiſtere, neque tritam fidelitatis exemplo noſtro faciat mutari formam. Nam quod ſemel obtinuerit, præſertim authoritate Eccleſiæ Romanæ, ſibi & liberis ſuis volet eſſe perpetuum. Ad hæc latores præſentium magiſtrum Godefridum, & magiſtrum Walterum, Nuncios venerabilis fratris noſtri Trundenſis Archi-Epiſcopi, ea, ſi placet, benignitate fovete & recipite, qua nos & noſtros veſtra charitas recipere conſuevit. Valeat ſemper ſanctitas veſtra, & has mentis anguſtias & Domino Hyacintho communicare dignetur.

## EPISTOLA XVI.

### Alexandro Papæ Milo Morinorum Epiſcopus.

*Sanctiſſimo Domino & Patri chariſſimo, Alexandro Dei gratia Summo Pontifici, Milo Morinorum Epiſcopus, ſalutem, & devotam in omnibus obedientiam.*

IMPUDENTIÆ mater ambitio, quàm cœca ſit, ex eo conſpicuum eſt, quòd ſe pari temeritate audendis & non audendis immergit. Et concupiſcentiæ ſtimulis agitata per fas & nefas ruit in præceps. Hujus impulſus furore Londonienſis Epiſcopus Matrem ſuam S. Cantuarienſem Eccleſiam, cui fidem & obedientiam ex præſtita profeſſione debet, quærit evertere, & Archi-Epiſcopatus honorem Eccleſiæ Londonienſi, cui præſidet, ſe adquiſiturum gloriatur. Sufficere debuerat ei, quòd Patrem ſuum Dominum Cantuarienſem, ob confeſſionem veritatis, & tuitionem libertatis Eccleſiaſticæ, & privilegiorum Sedis Apoſtolicæ defenſionem, jam quinquennio proſcribi fecit, & quod indubitanter peremptorium eſt, Regis & Officialium ſuorum animos in perſecutionem Eccleſiæ excitavit, & Mandato veſtro inobediens Clericorum, qui pro juſtitia ſpoliati ſunt, adhuc detinet bona: Nam ſi in fraudem ſpoliatorum dolo deſiit poſſidere, aut quod magis credimus, fingit ſe aliis ceſſiſſe poſſeſſionem, nihilominùs damnandus eſt, præſertim cùm antè receperit tam veſtras quàm Archi-Epiſcopi ſui litteras, quibus præcipiebatur in periculo Ordinis ſui, & ſub anathemate reſtituere Clericis ablata, quæ tenebat, & alios, qui bona eorundem Mandato Regis occupaverant, ad reſtitutionem faciendam ſeveritate Eccleſiaſtica perurgere. Sed quia nimis alta mente repoſitum manet, quòd eum Cantuarienſis Eccleſia, prout ambierat, non elegit, & hactenùs proſperatus eſt in iniquitatibus ſuis, & quod malè libuit, impunè commiſit, ſicut opera ejus videntur atteſtari, nihil ei ſatis erit, niſi virum innocentem & juſtum, & Patrem ſuum, & jam ſæpiùs Confeſſorem, de terra prorſùs avellat. Nuper in ſolemni Conventu per Officiales Regis elaboravit, ut Fratres & Coepiſcopos ſuos ſibi communicare compelleret, & Domino Cantuarienſi debitam ſubtrahere obedientiam: Cæterùm, Deo inſpirante, qui præcipui erant, in conſiſtorio ejus probati ſunt, & ei in faciem reſiſtentes, Deo antè conſpectum ſuum propoſito, hinc indignationem Regis, quam ille concitat & minatur, indè conſolationem exſpectant à Deo. Conterminales ſumus Anglorum, et noſtrorum et illorum interveniente frequenti commercio, nos facilè latere non poteſt, quod tam ſolemniter ab illis geritur. Diu lupum texit in pellibus agninis, et fallacia habitus et geſtus ſimulatâ Religione deriſit Eccleſiam. Quid ergò ſupereſt, Pater optime, qui totius Eccleſiæ ſalutem cooperante Domino diſpenſatis, niſi ut audito ſapientiſſimo Salomonis conſilio, jam à Chriſti corpore ſeparatum ejiciatis deriſorem, et exibit cum eo jurgium?

gium. Nam totius hujus ſchiſmatis Author eſt et incentor, et quaſi per ſe non ſatis inſaniat, inſtigat Regem. Supplicamus itaque Majeſtatis veſtræ pedibus provoluti, ut Cantuarienſi Eccleſiæ feratis opem, et tam præfatum Epiſcopum quàm alios, quos Archi-Epiſcopus juſto anathemate perculit, ſic conteratis, ut poſteris, qui audituri ſunt tanta peccatis noſtris exigentibus fuiſſe præſumpta, gaudeant à vobis eadem ſeveritate vindictæ fortiter, ut à ſucceſſore Petri decet et Chriſti Vicario, fuiſſe reſtincta. Nam gloriæ veſtræ, quam Deus perpetuet, titulos plurimùm illuſtrabit, ſi tam juſtæ ultionis in reprobos condignum relinquatis exemplum. Valeat ſemper ſanctitas veſtra.

## EPISTOLA XVII.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Capitulo Cantuarienſi.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, totius Angliæ Primas, & Apoſtolicæ Sedis Legatus, dilectiſſimis in Chriſto Filiis, VVilhelmo Suppriori, & Odoni, & cæteris Fratribus, qui in ſancta Cantuarienſi Eccleſia Domino famulantur, ſalutem, & pacem, quam ſicut Mundus neſcit, ita ſolam Chriſtus agnoſcit.*

QUOT et quanta pro honore Dei, pro libertate Eccleſiæ, pro Sedis Apoſtolicæ reverentia, et privilegiis ejus conſervandis huc uſque parvitas noſtra pertulerit, veſtra quidem non poteſt ignorare, nec diſſimulare debet Fraternitas, quæ licèt noſtris, et Chriſti pauperum nobis in ipſo Coexulantium neceſſitatibus, ut oportuit, nondùm communicaverit, tamen acerbitatem exilii, proſcriptionis injurias, contumelias detractorum, perſecutorum atrocitates, dolos inſidiantium, Tyrannorum vires in perſonam et domum noſtram ſolutiùs, acrius, et pertinaciùs effuſas, ex relatione multorum audivit, et partim oculata fide conſpexit. Cæterùm in omnibus his graviſſima fuere nobis pericula, quæ pertulimus à falſis fratribus, prætendentibus pacis officia, et obſequia pietatis, et clam tendiculas operantibus. Tendebant ut gladium linguas ſuas, et aliorum machinas erigebant, ut nobis et noſtris prorsùs de cœtu viventium deletis, ſanctæ Cantuarienſis Eccleſiæ titulum abolerent, et auferrent honoris et præeminentiæ gloriam, quam ſanctorum, qui in ea requieſcunt, conſtat ſanguine, et laboribus multis et magnis adquiſitam. Retribuet illis Dominus ſecundùm opera eorum, et ſecundùm nequitias ipſorum. Horum incentor et ſignifer exſtitit ab initio Londonienſis ille, qui primus ſcidit Anglicanæ Eccleſiæ unitatem in perniciem Eccleſiaſticæ libertatis et noſtram. Regis et Officialium ſuorum animos armavit et manus. Deindè Fratri et Amico noſtro Eboracenſi aſſiſtens et cohærens, quoſdam de Fratribus noſtris exquiſita calliditate circumvenit, ut contra Matrem ſuam, cui ad fidem et obedientiam ex profeſſione tenebantur adſtricti, Domino Papæ pro antedicto Archi-Epiſcopo, qui ex quo à Cantuarienſi Eccleſia in Archi-Epiſcopatum promotus eſt, ei ſemper quantas ſcivit et potuit, tetendit inſidias, ſcriberent, quatenùs ei liceret Crucem ſalutiferæ Crucis æmulam, quia in ſtipite elationis poſita eſt, per Provinciam noſtram deferre, ut ad parilitatem Eccleſiæ Cantuarienſis quodammodò videretur accedere. Parcat illis Deus, qui circumventi ſunt, et eos qui circumvenerunt, aut compulerunt ſimplices et infirmos fratres, ad honorem ſuum aut convertat, aut conterat. Reticeamus ad præſens, quòd moroſius eſſet enarrare, quot et quantis, et quibus ſollicitationibus et machinamentis exilium et proſcriptionem noſtram, cum jam dicto Archi-Epiſcopo, et Richardo de Luci, et Richardo tunc Pictavienſi Archi-Diacono, præſente Nuncio Domini Papæ, dictavit, et fecit jam protelari in annum quintum, et Tyrannorum miniſterio Chriſti pauperes innocentes compellat vivere miſerabiliter relegatos, ne propriam injuriam proſequi videamur. Hæc fecit ille Cantuarienſis Eccleſiæ Filius, verus utinam. Hæc fuit exhibitio fidei Sacerdotis, et Epiſcopi profeſſi fidem et reverentiam. Hæc opera fratris, Amici, adhærentis lateri et Ordini noſtro, qui emergentibus Eccleſiæ neceſſitatibus nobiſcum primus fuit in Concilio Sacerdotum. Diu, dilectiſſimi, tacuimus, & eò uſque diſſimulavimus in periculis & criminibus tam manifeſtis, ut ſanctis habentibus Spiritum Dei, & Viris diſcretis videretur patientia noſtra ignaviæ & remiſſionis potiùs nomine digna, quàm virtutis. Ille autem quid fecit? Errorem ejus, ne furorem dixerimus, quo mentis malitiam patefecit, inviti loquimur, neque vos patienter audietis, qui alterum Abſalon in ſanctæ Civitatis ſubverſionem planè cognoſcetis armari, ut hæreditatem veſtram & ſanctorum, quibus veſtra clareſcit Eccleſia, gloriam transferat ad Aquilonem. Similis illi, qui uſurpatione gloriæ, non conformitate bonitatis Altiſſimo voluit *coæquari*. Gloriatur enim, quòd Cathedram *Epiſcopalem* Londoniis ſtatuet, & quòd Eccleſiæ Cantuarienſi nullam debet obedientiam, quia ex quo translatus eſt, nec iteravit profeſſionem. Quid ad hæc turbamini, & cogitationes adſcendunt in corda veſtra, ut lachrymas nequeat læſa pietas continere? Scimus enim, quia *nullus* veſtrum eſt, aut admodùm *rarus*, & eidem patricidæ comparandus, ſi quis tamen ad hanc vocem non ingemiſcat, cujus animum non exulceret & pertranſeat vis doloris, & qui corde & viſceribus extractis non mallet præmori, quàm videre quod præſumptuoſus ille minatur. Sed nutu Divino contigit, ut ſe proderet iniquitas ejus. Et qui præcipitare decrevit innocentes, debitam properet ad ruinam, & cum authore ſuo pro uſurpatione gloriæ irreparabilem excipiat caſum. Quis enim contra ſanctorum Sedem, Eccleſiam Cantuarienſem, à ſæculis tam immaniter inſurrexit, & non eſt præcipitatus ex alto? Quot & quantos perſecutores *veſtros* præcipitavit Dominus antè faciem veſtram? *Itaque* conſolamini, Fratres, experti quòd major ſit arrogantia Moab, quàm fortitudo ejus: & propè eſt quòd qui diuturnos tumultus exercet, ut in nocte vaſtetur & conticeſcat. Sed nunquid vos, quibus ferè præ cæteris tanta paratur injuria, diſſimulabitis ulteriùs, & à vindicta, quoniam Deus ſuæ ultor injuriæ & noſtræ læſionis, cum his qui terram Merob inhabitant, continebitis manus? Sed tenetis quod ſcriptum eſt: *Maledicite terræ Merob*, dixit Angelus Domi-

Domini. Et illum quidem jam apprehendit maledictio, quoniam culpis exigentibus traditus eſt Sathanæ in interitum carnis, & charactere beſtiæ inſignitus, à fratribus & coepiſcopis, qui rectum ſapiunt, eviratus, ne eos ex participatione lepræ macula damnationis inficiat. Accingimini ergò filii potentes, & eſtote parati contra ſubverſionem Eccleſiæ veſtræ in prælium. Si quis Domini eſt, jungatur nobis, & quiſquis conatibus ejus favet animo, manifeſtè cohæreat illi. Amodò namque duobus Dominis ſervire non poteritis, quia Dominus ventilabrum judicii ſui miſit in terram, ut grana à paleis diſcernantur. Qui verò illi cohæſerint, Deo propitiante ſimiles eis erunt in interitum carnis, facti in combuſtionem & cibum ignis. Nulli enim de cætero parcemus, quin pro modo culpæ exerceatur & ratio vindictæ. Undè quia univerſitatem veſtram, quod Deus novit, ſincera charitate diligimus, & pro jure Matris noſtræ S Cantuarienſis Eccleſiæ, ut præſens indicat dies, ſi res exigat, decrevimus animas ponere, vobis conſulendo, monendo, & in virtute obedientiæ præcipiendo mandamus, quatenùs duos de fratribus veſtris, quos ad hoc, veſtro communicato conſilio, neceſſarios decrevimus, præparetis, ut ſufficienter inſtructi poſſint occurrere homini tam malitioſo: & ex reſcriptis privilegiorum noſtrorum Dominum Papam & Curiam Romanam ſufficiant præmunire, & in auditorio ejus expugnare, & proterere publicæ ſalutis hoſtem. Nunc enim apparebit, qua fide, qua devotione, quo zelo quiſque vixerit hactenùs, & militaverit Eccleſiæ ſuæ. Diſſimulavimus culpas eorum, qui excommunicatis noſtris communicaverunt, licèt nomina eorum pro magna parte teneamus expreſſa, ſed de cætero niſi cautiùs egerint, diſſimulationi non erit locus. Excommunicati verò ſunt, quorum nomina ſubſcribuntur inferiùs, nobiſque tam de juſtitia, quàm de clementia Sedis Apoſtolicæ indultum eſt, ut nullius appellationis obtentu differamus in eos rigorem Eccleſiaſticum exercere. Nam Dominus Papa cognita malitia adverſantium, quæ per ſe patens eſt, & juſtitia noſtra, quæ cunctis liquet, ita procul dubio in cauſa noſtra procedit, ſicut in fratris uterini neceſſitate judicat procedendum. Eramus ad conſolationem veſtram ampliora dicturi, ſed conſulta ratione ſubſtitimus, interim exſpectantes & orantes, ut fiat omnium noſtrum cor unum & anima una in Domino, ne aliquis quæ ſua ſunt quærat, ſed quæ Jeſu Chriſti, & quod publicæ utilitati expediat, & libertati Eccleſiæ & dignitati impoſterùm. Confortamini puſillanimes, quia propè eſt ut videatis gloriam Dei, & confuſionem & ignominiam eorum, qui Eccleſiam Dei perſequuntur. Non confidat quis in mundana ſupellectili, vel ſatellitum familiaritate, quia *non habet eventus ſordida præda bonos*. Et infidelium nulla eſt fides. Et ne à nobis diſtrictiùs exigatur, ſi eorum qui Eccleſiam perſequuntur, & quos, ut pœnitentia agerent, in multa patientia jam ferè toto quinquennio ſupportavimus, magnas & manifeſtas culpas ulteriùs diſſimulaverimus, fraternitati veſtræ denunciamus nos publicè excommunicaſſe Gaufredum Cantuarienſem Archi-Diaconum, & Robertum ejus Vicarium, Richardum de Welceſtre, Wilhelmum Giffard, Richardum de Luci, Adam de Cheringe, & item eos qui officia vel beneficia Eccleſiaſtica contra ſacrorum Canonum inſtitutionem de manu Laica acceperunt, vel ea uſurpaverunt propria temeritate. Similiter & illos qui Domini Papæ Nuncios vel noſtros, ne Eccleſiæ neceſſitates proſequantur, impediunt.

## EPISTOLA XVIII.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus cuidam Amico.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Archi-Epiſcopus dilecto ſuo N....ſalutem & ſinceræ dilectionis affectum.*

NOSCAT dilectio tua nos, Divina favente gratia, ſanos & incolumes, & omnia fore proſpera. De tuæ quidem dilectionis ſinceritate admodùm plenariam ſpem obtinentes atque fiduciam, tibi mandamus, quatenùs per Latorem præſentium, vel per alium, quæ Matri tuæ Sanctæ Cantuarienſi Eccleſiæ & nobis, ſollicitiùs inquirens, noveris expedire, abſque dilatione maturius procures ſignificare.

## EPISTOLA XIX.

*Joannes Sareſberienſis Conventui Cantuarienſi.*

DOLEO, dilectiſſimi, & admodùm doleo in his, quæ de veſtra fraternitate dicta ſunt mihi, quoniam ſchiſmata in vobis ſunt, ut non idem ſentiatis, aut dicatis in Domino. Nam, ut ajunt, qui converſationem veſtram familiariùs inſpexiſſe, & perſpicaciùs intellexiſſe creduntur, alius veſtrum dicit: *Ego ſum Regis, ego Ranulſi, ego fortunam ſequar, & vincentibus adhærebo.* Inter hæc rarus admodùm eſt, ſi quis tamen, qui ſuæ memor profeſſionis Archi-Epiſcopum, cui oporteat obediri, ſe recolat habere, qui verbum Dei loquatur cum fiducia, qui publicè proteſtari audeat, quòd Deo potiùs oportet quàm hominibus obedire. Miror, ſi tamen vera ſunt quæ dicuntur. Et utinam falſa apparerent, quod ſic tam citò transferimini à via Domini in aliud Evangelium, quòd Eccleſiæ Catholicæ ſubvertit auctoritatem, & eis qui meritis exigentibus Sathanæ traditi ſunt, indulget communionem fidelium, & ad participium voluptatis vel lucri cum prædonibus, furibus, fornicatoribus, & Simoniacis docet iniquitatis ponere portionem. Quod quidem indè creditur eveniſſe, quòd ſint aliqui in Corpore veſtro, qui vos conturbant, & alii foris, qui cœca ducti ambitione, dum vobis appetunt dominari, blandis promiſſionibus à conformitate ordinis veſtri, & exquiſitis dolis circumveniunt innocentiam veſtram. Sed ſi non eſtis adeò mentis ſtupidæ, ut brutiſſima animalia ſtoliditate vincatis, luce clariùs poteſtis intueri, in quem finem illorum molimina dirigantur. Ecce enim Londonienſis Epiſcopus publicè non ſine dolore fidelium proteſtatus eſt, quòd primæ Britanniarum Sedi, videlicèt Cantuarienſi Eccleſiæ, nullam debet obedientiam, & quòd Cathedram Metropoliticam illuc transferri faciet, ubi eam eſſe debere fingit, ne dicam mentitur, ſcilicet ad Eccleſiam Londonienſem,

nienſem, ubi Archi-Flamen gloriatur ſediſſe, dum Jovialis Religio colebatur. Et fortaſſe vir prudens & Religioſus cultum Jovis inſtaurare diſponit, ut ſi alio modo Archi-Epiſcopari non poteſt, Archi-Flaminis tamen nomen & titulum adſequatur. Fretus tamen eſt Oraculo Merlini, qui neſcio quo repletus ſpiritu perhibetur ante adventum Beati Auguſtini Anglorum Apoſtoli vaticinatus eſſe delendam eſſe Chriſtianam Religionem & denuò reformandam, quando Londonienſis dignitas Doroberniam adornabit. Sed quia Merlianus philoſophus Prophetæ ſui futilem novit authoritatem, etiam ad validiora certè ſubſidia dicitur confugiſſe, præſumens de Potentatu Principis, de Eccleſiæ debilitate, de avaritia Romanorum, de puſillanimitate veſtra, de paupertate Archi-Epiſcopi, & multitudine divitiarum ſuarum, quibus adversùs ſapientiam & juſtitiam Dei confidit ſe prævaliturum in vanitate ſua. Quid ergo dicetis & facietis ad hæc? Nunquid alios prænominatos Patronos veſtros, aut ut veriùs dixerim, pietatis & fidei timetis hoſtes, ut ei detis locum, qui Matrem veſtram tam parricidali impietate jugulare molitur? Nonne hic non modò facultates Eccleſiæ erogandæ, ſed ſanguis fundendus eſt, ut ei reſiſtatur, & Eccleſiæ conſervetur authoritas? Pudeat, quæſo, ſanctitatem veſtram, quòd nullam hactenus Patri exulanti & proſcripto exhibuiſtis humanitatem conſolationis, aut nihil, aut quod meliùs noſtis, minimum impendiſtis, cùm tamen ferè totus latinus orbis evidenter agnoſceret juſtitiam Dei, & Eccleſiæ libertatem, titulum eſſe exilii & proſcriptionis illius. Alias ergo Eccleſias jam quinquennio non dico ſpoliavit, quoniam & ſponte & ultro communicaverunt neceſſitatibus ſuis & tribulationibus ejus, ſed ab eis ſtipendium accepit ad miniſterium quietis, libertatis, honoris, & gloriæ veſtræ. Non quod inhumanitatem aut tenacitatem veſtram accuſem, hæc ſcribo, quia fortè occupati eratis, ſed ut fratres chariſſimos moneo, ut tandem aliquando in operibus charitatis reviviſcat, & floreat fides veſtra, ut pace, quam ſperamus in proximo reformata, non erubeſcatis, ſed fructum charitatis exhibitæ cum fœnore multiplici recipiatis in lætitia & exultatione. Venit enim temporis plenitudo, ut Sathanæ non liceat ulteriùs tanto furore in Eccleſiam debacchari, & Pater veſter poteſtatem accepit à Domino, ut poſſit parcere ſubjectis & debellare ſuperbos. Utinam videant oculi mei vos præ cæteris de merito nobilitari poſſe in conſolatione ſanctorum compatientium nobis! Utinam vos arctiori charitatis vinculo ſocios gaudii noſtri in reditu amplectamur! Utinam nunc veſtra diligentia ſeminet in ariditate indigentium Fratrum, & maximè in corde Patris veſtri, quod poſtmodùm metatis in gaudio. Scitis quis dixerit: *Qui parcè ſeminat, parcè & metet, & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.* Quid inquies? Cum gratia temporali vitam æternam. Sed fortaſsè pertimeſcitis minas inſidiantium, & intentantium labores & dolores, ut non audeatis quod tempus exigit, & Eccleſiæ depoſcit neceſſitas: *Qui ſeminant in lachrymis, & in gaudio metent.* Nihil eſt quod nobis defuit hactenùs. Opulentiam & quietem, aliis in egeſtate & labore pro defenſione Eccleſiæ laborantibus, Divina gratia miniſtravit. Nunc demùm ſi placeat, & veſtræ diſcretioni viſum ſit, *tempus eſt*, ut compaſſionem charitatis, quam tribulationi fratrum verbis jugiter prætendiſtis, exhibitione comprobetis. Non quidem ut illis remiſſio ſit, & vobis tribulatio, ſed ex æqualitate, ut in præſenti tempore veſtra abundantia, ſi non fraternæ, quòd oporteret, ſaltem Paternæ inopiæ ſit ſupplementum. Alioquin patens erit iniquitas, ubi nulla æquandorum reperitur æqualitas. Nam de his, qui unanimes verſantur in Domo Domini, ſcriptum eſt: *Qui multum habebat, non abundavit, & qui modicum, non minoravit.* Nunquid vos ſoli in caſtris Domini Gomor legitimum perdidiſtis? Si Manna, prohibente Domino, reſervatum, munus quidem cœleſte, & panis & paſtus Angelicus, putreſcit & vermes facit, quid putredinis & vermium contrahet putredo, Domino prohibente, ſervata in diſpendium charitatis, in eſurie & nuditate fratrum? Non utique quòd illi eſuriant aut nudi ſint, ſed quòd illos, niſi charitas in vobis ampliùs excitetur, fami, nuditati, & periculis omnibus expoſuiſtis. Verſentur hæc & ſimilia in animis, & terantur in colloquiis veſtris, & ponite corda veſtra ſuper vias veſtras, & cauſam & itinera Patris, & vias adverſantium, & attendite quis Deo inſpectore & judice poſſit ab his exitus provenire, ita tamen ut non alius ſit conſultator Ranulfi, alius Jamnes, alius Mambres, alius Achitofel, Magorumque ſimilium, ſed conſcientiam quiſque diſcutiat, & conſulat Legem Dei. Jam ſanè prævia ratione illuſtrati, per gratiam reducetis ad animum, quoniàm miſericordia plenitudo virtutum eſt, & recedentes à viis priſtinis cum eo facietis miſericordiam: quia eam, Deo propitiante, citò reſpondere poterit in cornu verbi, & affligentes ſe potenter affligere. Sit Spiritus conſilii vobiſcum, & dirigat corda veſtra, ut in bonum memineritis noſtri. Hæc enim à corde & labiis meis, Deo inſpectore, teſte, & judice, charitas expreſſit ad dulciſſimos & reverendiſſimos fratres, ut mihi de cætero coram Deo, quem teſtem horum & judicem invoco, imputari non debeat, ſi me ſalubria conſulentem dedignantur audire.

## EPISTOLA XX.

*Alexandro Papa Henricus Rex Angliæ.*

SÆPIUS Nuncios noſtros ad pedes Paternitatis veſtræ direximus, rogantes & ſupplicantes, quatenus quæ inter nos & Cantuarienſem querelis vertuntur, finem debitum juſtitia mediante poneretis. Et tandem placuit benignitati veſtræ, ut juxta petitionem noſtram de latere veſtro legatos nobis mitteretis cum poteſtatis plenitudine, ut omnes controverſias noſtras plenè decidere, & definire poſſent remoto appellationis obſtaculo. Qui cum in hac poteſtate, ſicut Nuncii noſtri ad nos reportaverunt, & litteris veſtris continebat expreſſum, quas adhuc penes nos habemus, miſſi fuiſſent, ſicut per eoſdem legatos, cum ad nos perveniſſent, accepimus, poteſtas illa ad injuriam noſtram illis ſubtracta eſt. Unde cum nos ad omnem juſtitiam coram eis offerremus, præfatus Cantuarienſis, qui ita iniquè & malitioſè erga me ſe haber, ſicut vobis & toti Mundo innotuit, coram illis juſtitiæ parere omnino contempſit. Ob cujus defectum

alios

alios deinceps Nuncios ad Majeſtatem veſtram tranſmiſimus, per quos litteras veſtras recepimus, quas & ipſas adhuc penes nos habemus, in quibus terram noſtram & perſonas Regni à præfati Cantuarienſis poteſtate eximebatis, donec ipſe in gratiam noſtram rediiſſet. Quòd cum ante reſtitutionem noſtræ gratiæ, neſcimus ob quam cauſam, immutaveritis, dum alii Nuncii noſtri adhuc in Curia veſtra morarentur, & antequàm noviſſimi Legati veſtri ad nos perveniſſent, Vivianus & Gratianus, ipſe in perſonas Regni noſtri, & in quoſdam familiares & ſervientes noſtros, qui ſingulis diebus nobis adſiſtebant, excommunicationis ſententiam promulgavit. Cùm verò prænominatos Nuncios debito nos honore ſuſcepiſſemus, qui tam per litteras veſtras, quàm viva voce proteſtabantur, quod ad honorem noſtrum & Regni noſtri exaltationem veniſſent, primo loco de abſolvendis excommunicatis tractavimus, qui non ſolùm ad noſtram, verùm etiam ad veſtrorum Legatorum injuriam excommunicati videbantur, petitionibus illis, quas ex parte veſtra nobis proponebant, quantum poteramus, ob reverentiam & amorem veſtrum pio aſſenſu condeſcendentes. Proponebant ſiquidem litteræ veſtræ, quatenus ſæpefato Cantuarienſi Epiſcopatum ſuum, pacem, & amorem noſtrum redderemus. Nos verò poſtpoſito omni honore noſtro, communicato conſilio Burdigalenſis & Rothomagenſis Archi-Epiſcoporum, Cenomanenſis, Redonenſis, Bajocenſis, Lexovienſis, Conſtantienſis & Sagienſis Epiſcoporum, Fiſcanienſis, Beccenſis, Sancti Wandergiſili, Cadomenſis, Troanenſis, Cereſenſis, Rievallenſis, Mortuimarenſis, Tyronenſis, Beldecenſis, & quorundam aliorum Abbatum, necnon & Gaufredi Antiſiodorenſis, & quorundam aliorum Religioſorum Virorum, conceſſimus ante dicto Cantuarienſi, licèt ipſe, ſicut vobis multoties ſignificavimus, abſque conſcientia noſtra & coactione aliqua à Regno noſtro exierit, ut in bono & in pace rediret, & poſſeſſiones ſuas omnes haberet, ſicut habuit quando à Regno exivit, & ipſe & omnes qui cum eo vel propter eum exierunt, ob honorem Dei, & ob amorem veſtrum, *ſalva dignitate Regni noſtri*. Cumque Nuncii veſtri ſupradictis Viris reſponſum hoc abſque omni contradictione recepiſſent, excommunicatos illos, qui præſentes erant, abſolverunt. Convenit autem inter nos, ut alter eorum, Vivianus ſcilicèt, pro excommunicatis illis qui in Anglia erant, abſolvendis transfretaret, Gratianus verò ad verba hæc ſæpè nominato Cantuarienſi tranſportanda rediret. Manè autem facto cum ab eis, quibuſdam negotiis nos trahentibus, accepta ab eis priùs licentia, receſſiſſemus, neſcimus cujus inſtinctu, aut quo ſpiritu, conceſſis ſtare recuſaverunt, cauſantes verbum illud, quo nos dignitatem Regni noſtri ſalvam fore dixeramus. Quod tam nobis, quàm illis qui nobiſcum aderant, nullo jure ab eis cauſari debere videbatur. Nos autem hujus rei ſeriem ad veſtram conſcientiam referendam eſſe duximus, de veſtra ſemper diſcretione præſumentes, quòd vos in nullo honori noſtro derogare velitis, vel Regni noſtri dignitati, obnixè Serenitati veſtræ ſupplicantes, quatenus attentè conſiderantes honorem & utilitatem, quam vobis & Curiæ veſtræ contulimus, & in futurum, niſi per vos ſteterit, conferremus, ſic rem temperetis, ne penes vos tantùm poſſint illius perfidi Proditoris noſtri malitioſæ blanditiæ, quantùm evidentia tot & tantorum Virorum teſtimoniis corroborata cauſæ noſtræ merita, ſed juxta petitionem noſtram eos, qui excommunicati ſunt, abſolvatis, & ne in nos & alios venenum ſuæ excommunicationis perfundere poſſit, provideatis. Ne ſi minus in hac juſta petitione noſtra exauditi fuerimus, tanquàm de veſtra benevolentia deſperantes, aliter ſecuritati noſtræ & honori proſpicere compellamur. Et quoniàm ſingula, quæ à nobis dicta ſunt & propoſita, difficile ſcripto comprehenderentur, transmittimus ad pedes Paternitatis veſtræ Clericos & Familiares noſtros, Reginaldum Archi-Diaconum Saresberienſem, & Richardum Barre, qui pleniùs vobis cuncta, quæ hinc indè agitata ſunt, exponent. Quibus in cunctis, quæ ex noſtra parte veſtræ ſanctitati proponent, fidem indubitanter habeatis. De quorum reditu feſtinanter maturatò veſtra, precamur & conſulimus ſollicitè, provideat diſcretio, quoniàm eorum mora diuturnior periculum & damnum intolerabile Eccleſiæ poſſet adferre.



## EPISTOLA XXI.

*Alexandro Papæ Rotrodus Rothomagenſis Archi-Epiſcopus.*

EVOCATI ſumus à Domino noſtro Rege. Cùm veniſſemus ad Curiam, & cum veſtris Legatis jam aliquantulùm proceſſum eſſet ſuper Mandatis veſtris, ex veraciſſimo Archi-Epiſcoporum & Epiſcoporum relatu, qui ad hoc venerant, & quibus nimirùm credimus, ſicut nobis, auditu comperimus, quòd Nuncios & litteras veſtras Dominus Rex Anglorum tantò majore lætitia & alacritate ſuſceperit, quantò majorem ei benignitatis veſtræ gratiam promittere videbantur. Undè petitione veſtra de pace Cantuarienſis Archi-Epiſcopi, & ſuorum reditu, conſilio Archi-Epiſcoporum, Epiſcoporum, Abbatum, & Religioſarum perſonarum, & optimatum Regni ſui, pro amore veſtro benigniùs exaudita, eum ad Archi-Epiſcopatum ſuum redire, ipſumque cum omni integritate, quod tenebat quandò exivit, recipere, & deinceps benè & in pace poſſidere ad honorem Dei, ſalva nimirùm Regni ſui priſtina dignitate, conceſſit. Cùm igitur inter Dominum Regem & Nuncios veſtros ſuper hoc tractatus prolixior incidiſſet, in verbo utrimque complacito noviſſimè convenerunt, ita ſcilicet ut eos, qui præſentes aderant, ſtatim abſolverint, & ad eos, qui erant in Anglia, abſolvendos alter eorum, videlicet magiſter Vivianus, illicò tranſiret, alter citra mare ad executionem condictæ pacis conſenſerint remanere. Poſtmodùm verò revocato conſenſu verbum, quod jam ſuſceperant, conſervandæ in futurum Regiæ dignitatis, admittere noluerunt, ea quæ jam ſalubriter quidem diſpoſita fuerant, exequi recuſantes. Ego itaque cum præfatis non contemptæ authoritatis perſonis, quæ aderant, pro bono tantæ pacis miſſus omni vigilantia & ſollicitudine inſtiti, ut ſicut dictum fuerat, prepoſito honore Dei, & Regni ſtante antiqua dignitate, ut dignum eſt, Nuncii veſtri verbum optimum, & omni acceptione dignum Regiæ dignitatis cum gaudio ſuſciperent, ne tantum bonum remaneret. Et cum noſtra perſuaſione multum labo-

laboratum eſſet, & nihil elaboratum, doluimus plurimùm, præſertim cùm conſtet nobis pro certo, quod in obſervatione Regiæ dignitatis libertas aut dignitas Eccleſiaſtica nullatenùs prægravetur. Siquidem dignitas Eccleſiaſtica Regiam provehit potiùs, quàm adimit dignitatem, & Regalis dignitas Eccleſiaſticam potiùs conſervare, quàm tollere conſuevit libertatem: etenim quaſi quibuſdam ſibi invicem complexibus dignitas Eccleſiaſtica & Regalis occurrunt, cùm nec Reges ſalutem ſine Eccleſia, nec Eccleſia pacem ſine protectione Regia conſequatur. Genibus itaque provoluti pietatis veſtræ, quanta poſſumus devotione, ſanctitatem veſtram exoramus, ne ſapientia veſtra quaſi litterarum apices & conceptiones verborum potiùs, quàm rem ipſam duxerit amplectendas, ſed ſecundùm à Deo datum vobis Spiritum diſcretionis id agite, ne cauſa unius in multorum & ferè innumerabilium perniciem convertatur. Quia ad bonum pacis quandòque magis proficit manſuetudo gratiæ, quàm ſeveritas diſciplinæ.

## EPISTOLA XXII.

*Alexandro Papæ Bernardus Nivernenſis Epiſcopus.*

POST Nunciorum veſtrorum à Domino Rege diſceſſum, ad Curiam citati venimus, ibique ex certa relatione Archi-Epiſcoporum, Epiſcoporum, & aliorum terræ ſuæ, qui ob hoc convenerant, Magnatum accepimus, quod idem Dominus Rex Nuncios veſtros & litteras debita veneratione ſuſceperat. Quippè qui ei promptam benignitatis veſtræ gratiam promittere videbantur. Propoſitis ſiquidem ab eis petitionibus veſtris de conſilio prædictorum optimatum ſuorum præfatum Regem benignè reſpondiſſe aſſerebant, quod pro amore & honore veſtro Archi-Epiſcopum Cantuarienſem ad Archi-Epiſcopatum ſuum redire, & omnia, quæ tenebat quandò exivit, cum integritate recipere, ſalva nimirùm priſtina dignitate Regni ſui, concedat, & deinceps benè & in pace poſſidere ad honorem Dei. Aſſerebant etiam quod cùm inter Dominum Regem & prædictos Nuncios veſtros ſuper hoc tractatus prolixior haberetur, tandem utrimque complacuit, ut eos qui præſentes aderant, ſtatim abſolverent, & ad illos, qui in Anglia erant abſolvendos alter eorum, videlicet magiſter Vivianus, illicò tranſiret, alter ad condictæ pacis executionem remaneret. Poſtmodùm verò revocato, quem præbuerant, conſenſu verbum conſervandæ impoſterùm Regiæ dignitatis admittere noluerunt, ea quæ utiliter & providè ordinata fuerant, exequi recuſantes, tanquàm in hoc verbo aliquid Eccleſiaſticæ dignitati derogaretur, cùm omnibus ſaniùs & rectè intelligentibus videatur, quod dignitas Regia Eccleſiaſticam provehat potiùs quàm minuat dignitatem, ſicut verſa vice Eccleſiaſtica libertas Regiam adornat & veneratur majeſtatem. Eſt enim in his duabus rebus firmiſſimus amicitiarum nodus, & amica connexio, cùm & Regiam excellentiam dignitas Eccleſiaſtica provehat, & pacem Eccleſiaſticam Regia conſervet authoritas. Nos itaque Paternitatis veſtræ genibus advoluti, quanta poſſumus ſupplicatione, pietatem veſtram exoramus, ne in tanto rerum diſcrimine litterarum apices, & verborum conceptiones potiùs, quàm ipſam amplecti velitis veritatem, ſed juxta datum vobis à Deo diſcretionis & conſilii Spiritum dormitet aliquantulùm apud vos ſeveritas diſciplinæ, ut magis proficiat benignitas & manſuetudo gratiæ: & cauſæ unius, ſicut pium Patrem decet, multorum aut certè innumerabilium diſcrimen & periculum præferatis.

## EPISTOLA XXIII.

Alexandro Papæ Clerus Nortmanniæ.

*Domino Papæ Alexandro Epiſcopi & Clerus Nortmanniæ ſalutem & obedientiam.*

NUNCIOS & litteras veſtras Dominus noſter Rex Angliæ tantò majore lætitia & alacritate ſuſcepit, quantò majorem ei benignitatis veſtræ gratiam promittere videbantur. Undè petitione veſtra de pace Cantuarienſis Archi-Epiſcopi & ſuorum reditu, Eccleſiaſticarum perſonarum & optimatum Regni ſui conſilio, pro amore veſtro benigniùs exaudita, eum ad Archi-Epiſcopatum ſuum redire, ipſumque cum omni integritate, quam tenebat quando exivit, recipere & deinceps in pace poſſidere, ad honorem ſiquidem Dei, ſalva nimirùm Regni ſui dignitate priſtina, conceſſit. Cùm igitur inter Dominum Regem & Nuncios veſtros ſuper hoc tractatus prolixior incidiſſet, in verbo utrimque complacito noviſſimè convenerunt: ita ſcilicet ut eos, qui præſentes erant, ſtatim abſolverent, & ad eos abſolvendos, qui erant in Anglia, alter eorum, ſcilicet magiſter Vivianus illicò tranſire, alter citra mare ad executionem condictæ pacis conceſſerunt remanere. Poſtmodùm revocato conſenſu verbum conſervandæ in futurum Regiæ dignitatis admittere noluerunt, ea quæ diſpoſita fuerant exequi recuſantes: cùm Archi-Epiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Religioſæ perſonæ, optimates Regni, qui aderant, pro bono tantæ pacis multis precibus inſtitiſſent, quoniàm in obſervatione Regiæ dignitatis nullatenùs videbatur nobis libertas aut dignitas Eccleſiaſtica prægravari. Siquidem dignitas Eccleſiaſtica Regiam provehit potiùs quàm adimat dignitatem, & Regalis dignitas Eccleſiaſticam conſervare potiùs conſuevit, quàm tollere libertatem. Etenim quaſi quibuſdam ſibi invicem complexibus dignitas Eccleſiaſtica & Regalis occurrunt. Cùm nec Reges ſalutem ſine Eccleſia, nec Eccleſia pacem ſine protectione Regia conſequatur. Genibus itaque pietatis veſtræ, quanta devotione poſſumus, advoluti ſuppliciter enixèque depoſcimus, ne ſapientia veſtra quaſi litterarum apices & conceptiones verborum potiùs, quàm rem ipſam duxerit amplectendas. Sed ſecundùm datum vobis à Deo Spiritum diſcretionis id agite, ne cauſa unius in multorum & ferè innumerabilium perniciem convertatur. Quia ad bonum pacis quandòque magis proficit manſuetudo gratiæ, quàm ſeveritas diſciplinæ. Dominus perſonam veſtram Eccleſiæ ſuæ per tempora multa conſervet incolumem.

EPI-

## EPISTOLA XXIV.

Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.

*Alexander Epiſcopus, Servus Servorum Dei, venerabili Fratri Thomæ, Cantuarienſi Archi Epiſcopo, totius Angliæ Primati, & Apoſtolicæ Sedis Legato, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.*

CUM Nuncios tuos ad præſentiam noſtram miſiſſes, & chariſſimus filius noſter in Chriſto Henricus, illuſtris Rex Anglorum, proprios Nuncios ad Sedem Apoſtolicam delegaſſet, mirabile gerimus, quod non exſpectato reditu Nunciorum tuorum, nec cognito conſilio noſtro, quaslibet perſonas Regni aliqua ſententia gravaſti. Verùm licèt te multam providentiam & circumſpectam habere diſcretionem non dubitemus, quia tamen ſæpiùs contingere ſolet, quod quis meliùs in aliena quam in propria cauſa videt, nos ſententiam tua authoritate propria revocari volentes, Fraternitatem tuam monemus, conſulimus, volumus, & hortamur, ut ad evincendam duritiam Regis, & ejus animum mitigandum, ſententiam ipſam ſuſpendas, quouſque ex reſponſione Nunciorum noſtrorum cognoſcas, an idem Rex te ſibi reconciliare velit, & ad Eccleſiam tuam, ſicut decet, & nobis ſpes facta eſt, revocare. Decet enim nos, & te ipſum, ut ad emolliendam authoritatem ipſius duobus vel tribus menſibus exſpectemus, & ita duritiam ejus in benignitate & manſuetudine toleremus, quod nulla ei remanere poſſit occaſio, qua debeat pacis & concordiæ bonum inter te & ipſum quomodòliber præpediri. Sanè ſi conſilio & hortatui noſtro non duxeris adquieſcendum, & res non proceſſerit juxta deſiderium & æſtimationem tuam, ſed in contrarium, quod avertat Dominus, ceſſerit, id non nobis imputare debebis. Verùntamen ſi ad exhortationem noſtram & ſuggeſtionem Nunciorum noſtrorum ſententiam ſuſpenderis, & Rex in ſua duritia & ſeveritate perſtiterit, antequàm iidem Nuncii à te recedant, ſi tui conſilii fuerit & voluntatis, ſententiam ipſam indubitanter poteris revocare: quod ſi feceris, nobis minimè diſplicebit. Immò tibi, ſecundùm quod decuerit, à nobis conſilium & auxilium tribuetur. Datum Beneventi, Kalendis Julii.

## EPISTOLA XXV.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.*

AD tuæ diſcretionis notitiam volumus pervenire, nos venerabilibus fratribus noſtris Vintonienſi & Vigornienſi Epiſcopis in Mandatis dediſſe, ut à Nobili Viro Comite Hugone, ſufficiente cautione recepta, quod eorum ſuper his, pro quibus excommunicatus eſt, parebit Mandato, eundem ab ea ſententia, qua tenetur, omni contradictione & appellatione ceſſante abſolvant, & eundem poſteà univerſa, quæ Canonicis de Pantaneja abſtulit, aut Epiſcopis per eum ablata tenentur, ſibi infra quadraginta dies ſequentes cum integritate reſtituere per cautionem acceptam compellant; ſi verò



Comes ad Mandatum illud reſtitutionem infra terminum ſibi præfixum non fecerit, ipſi eundem occaſione & appellatione ſublata in priorem excommunicationis ſententiam reducant. Quod ſi Epiſcopi prælibati adimplere neglexerint, tu memoratum Comitem infra triginta dies poſt præſcriptos quadraginta in ſententiam priſtinam reducere non poſtponas. Si autem Hugo ad ſatisfactionem venire voluerit, tu eum ſatisfactione exhibita facias per alium vel per te ipſum abſolvi. Verùm ſi idem Hugo infra annum poſt latam in eum ſententiam non reſipuerit, totam terram ejus ex tunc interdicto ſubjicias. Datum Laterani, decima Kalendas Maii.

## EPISTOLA XXVI.

*Rex Angliæ VVilhelmo Senonenſi Archi-Epiſcopo.*

VENIENTES ad me Nuncii Domini Papæ pro negotio, quod inter me & Archi-Epiſcopum Cantuarienſem vertitur, licèt aſpera & omni honori meo portarent contraria, pro Domini Papæ reverentia, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ debita devotione, honorificè ſuſcepi, & qua decuit benignitate audivi, Mandatum Domini Papæ modeſtè admodùm admittens, quod ipſi deferebant, licèt me in meis gravatum ſentirem, quos ipſi excommunicatos habebant, extraordinariè præcipitata in illos ſententia, magis ex impetu animi & motu mentis, quàm ex rationis librata æquitate vel deliberationis conſilio. Cum autem ſuper hoc diutiùs ſermo duceretur, petii ut abſolverent, quos ipſi ſic ligatos habebant, ſi illis ſecuritas juratoria præſtaretur ab eiſdem, quòd abſoluti ipſorum parerent arbitrio. Hinc autem motus vehementiùs, juravi quòd nullatenùs ſacramentum inde præſtarent, ſed ſi vellent, à Laicis fidei interpoſitione, à Clericis in verbo veritatis promiſſione eis ſecuritatem fieri facerem, ut mererentur abſolvi. Ipſi autem eſſe hoc extraneum à conſuetudine aſſerentes, & à ſibi injuncto tenore alienum affirmantes dixerunt, quòd ad hoc veſtrum habere vellent conſilium, qui & Archi-Epiſcopus & Apoſtolicæ Sedis Legatus eſtis, ut ſi hoc ex veſtro haberent conſilio, pro excuſatione eis ſufficeret, ſi aliquando tranſgreſſionis propter hoc arguerentur. Mittunt itaque ad vos, & ego mitto & precor, quòd honori meo & commodo conſulentes, ad hoc conſilium veſtrum applicetis. Confido autem conſtanter de vobis, quem pro ſummo amico amplector cum abundantiſſima devotione, quod in hoc & aliis negotiis meis & gratiam uberem, & diligentiam vigilantem, & firmiſſimam fidelitatem exhibebitis. Deſiderio meo plurimùm ſucceſſiſſe reputarem, ſi vobiſcum loqui poſſem, ſed aliorum negotiorum inſtantia hoc ad præſens fieri prohibet. Peto itaque quatenùs aliquem de veſtris ad me mittatis, per quem pleniùs veſtra mihi voluntas innoteſcat, & mea vobis pariter notificetur.

## EPISTOLA XXVII.

### Alexandro Papæ Vivianus.

*Beatiſſimo Patri & Domino Alexandro, Dei gratia univerſalis Eccleſiæ Summo Pontifici, Vivianus ejus Sanctitatis Servus devotiſſimus, debitæ ſubjectionis obſequium.*

QUOD ſtatum noſtrum pariter & eſſe negotii, pro quo ad illuſtrem Regem Angliæ deſtinati ſumus, tamdiu beatitudini veſtræ ſignificare diſtulimus, non diſſolutæ negligentiæ, quæ culpæ adnumeratur, ſed neceſſitati & qualitati eſſe adſcribendum certiſſimè fore ſciatis. Erat enim cum exercitu in remotis Guaſconiæ partibus, & illuc abſque maximo diſcrimine nullatenùs, ſanctiſſime Pater, poteramus accedere, nec fuit de conſilio Chriſtianiſſimi Regis Francorum, cui apud Sylviniacum obviavimus, litteras ſibi veſtras, quas devotiſſimè recepit, repræſentantes. Deindè Senonas, Regis Angliæ reditum exſpectantes, declinavimus. Qui cùm longiorem, quàm credideramus, moram in Guaſconia feceràt, tandem rediit, & ad ejus præſentiam feſtinantes in Normannia acceſſimus. A quo & Principibus ſuis ſatis honeſtè recepti fuimus: in craſtino litteras ei veſtras exhibentes. Quas cùm legiſſet, multa in exordio orationis ſuæ contra Dominum Cantuarienſem nobis, ſicut olim Dominis noſtris Cardinalibus, propoſuit. Sed quia ut eum in amorem & gratiam ſuam omni rancore depoſito in remiſſionem peccatorum ſuorum reciperet, ſibi inceſſanter injungebatis, quodammodò verbo annuit, & ſe habiturum fore conſilium reſpondit. Sed antè de abſolvendis excommunicatis propoſuit. Nos verò qualem ſuper abſolutionem Epiſcoporum poteſtatem haberemus, quia vobis non exſtat incognitum, narratione ſuperſedemus. Qualicumque tamen poſtmodùm poteſtate accepta, ſi Deus animum ſuum & voluntatem ad pacem inclinaret, propter hoc præſtito ab eis juramento nullatenùs remaneret. Qui cùm per multos amfractus locorum, nec minùs verborum nos ſecum adduxiſſet, & aliquamdiu detinuiſſet, demùm in præſentia Rothomagenſis & Burdigalenſis Archi-Epiſcoporum hæc propoſuit: *Ut tres qui præſentes erant, abſolverentur, & unus noſtrum Angliam intraret, & reliquos excommunicatos, quos juxta littus maris inveniret, abſolveret, & alter ad Archi-Epiſcopum procederet.* Quo pacto, ejus intuitu per quem Reges regnant, & amore veſtro, Archi-Epiſcopo permitteret ut ſecurè veniret, & in bona pace & firma ſecuritate Eccleſiam ſuam reciperet cum omni integritate, ſicut habuit antequàm exiret, eamque teneret ad honorem Dei & Eccleſiæ, & ſuum & filiorùm ſuorum: & hoc idem ſuis, qui cum eo, & pro eo exulabant, concedebat. Et in ſcriptis totum quod promittebat, redigere debebat. In craſtinum autem, cùm illos tres abſolvere deberemus, mutavit dumtaxat nomen *Filiorum*, & dixit *Hæredum*, & hoc in præſentia prædictorum Archi-Epiſcoporum, & unius nominatiſſimi Lexovienſis Epiſcopi. Quid ergò de oſculo? Nec propter hoc modicùm pax remaneret, reſpondit. Ejus verbum nobis placuit, & admiſimus. Abſolutione autem illorum poſtmodò facta, ubi dixit, *honorem ſuorum hæredum*, cæteris in ſuo ſtatu manentibus, in ejus loco adjecit, *ſalva dignitate Regni ſui*. Quo audito plurimùm turbati ſumus. Quia in finibus prædictorum verborum non ſtabar, & ita ab eo utrimque receſſimus, & in ducatu Rothomagenſis Archi-Epiſcopi Cadomum uſque pervenimus. Et cum Rex Comiti Flandrenſi Rothomagum obviam proficiſceretur, verbum pacis nobiſcum denuò retractandæ prænominatis Archi-Epiſcopis, Lexovienſi, Vigornenſi, Sagienſi, Bajocenſi, Redonenſi Epiſcopis, Cantuarienſi, Sareſberienſi Archi-Diaconis, & ſuis Principibus commiſit. Qui cùm inſtarent ut verbum, ſcilicet *ſalva dignitate Regni*, admitteremus, reſpondimus: *Stet ergò verbum Regis pariter & verbum Domini*, id eſt, *ſalva libertate Eccleſiæ*. Quod non admiſerunt, ſicut nec Rex, licèt in honore Dei libertatem Eccleſiæ, ut dicebat, intelligeret, apponere tamen ſcripto penitùs recuſavit. Et cùm jam contra nos verbo prævalere non poſſent, prælegerunt, ut Archi-Epiſcopus, ſicut jam dictum eſt, ſecurè ad Eccleſiam ſuam accederet, & in bona pace & ſecuritate Eccleſiam ſuam cum omni integritate, ſicut habuit antequàm exiret, hinc indè nulla conditione appoſita reciperet, & ſui ſimiliter ſua. Et ad eorum inſtantiam verbum admiſimus. Demùm à Rege apud Rothomagum vocati cum multo labore acceſſimus. Tandem per Legatos ſuos nobis in Curia Archi-Epiſcopi mandavit, quòd nullatenùs à verbo illo, *ſalva* ſcilicet *dignitate Regni ſui*, recederet, & ita ſicut nec primo, nec ſecundo à prænominatis perſonis verbo invento ſtare placuit. Et hoc modo, Beatiſſime Pater, receſſimus. Archi-Epiſcopis quoque ſub debito fidelitatis, qua vobis adſtricti tenebantur, præcepimus, ut eis, quos abſolvimus, ſub debito juramenti, quo vobis tenebantur, præciperent, & Domino Regi proponerent, ut ſi pax ſecuta non eſſet antè diſceſſum noſtrum, beneficio abſolutionis non fruerentur, & ſententiam, quam Archi-Epiſcopus Cantuarienſis in eos tulerat, irrefragabiliter obſervarent. Et hæc hactenùs de his, quæ cum Domino Rege geſſimus. Cæterùm verbum Regis Cantuarienſi Archi-Epiſcopo poſtmodùm repræſentavimus. Qui cùm prædicta omnia æquanimiter ſuſtineret, dignitatem Regni ſui libenter conſervaret, ſalvo ordine ſuo & fidelitate Romanæ Eccleſiæ. De his quoque ſi quis aliter vobis propoſuerit, ſic eſſe, ſicut diximus, per omnia credatis. Et quòd nomen Domini Gratiani non ponitur in his litteris, non ideò remanſit, quòd eas non viderit & diligenter pertractaverit, ſed quia feſtinabat redire, & longè breviores volebat fieri litteras: ſed ut nihil Nunciis Regis contra nos uſque ad reditum noſtrum crederetis. Noviſſimè de conſilio Archi-Epiſcoporum & Epiſcoporum diſpoſuimus ad præſentiam ipſius Regis mittere Nuncium. Elegimus tandem magiſtrum Petrum, Virum honeſtum, & benè litteratum, Papienſem Archi-Diaconum, quem ad prænominatum Regem miſimus, ut ei clementer ſupplicaret; utque in exequenda pace inter ipſum & Dominum Cantuarienſem juxta tenorem litterarum veſtrarum, quas ipſe receperat, preces admitteret, ex parte veſtra affectuoſiſſimè rogaret. Qui cùm honeſtè fuiſſet receptus, indecenter & contra hono-

honorem Dei, & ſuum, ſicut ipſe aſſerit, fuit tandem dimiſſus, & quibuſdam rebus ſuis in ejus ducatu poſtmodùm exſpoliatus. Unus quoque, de ſuis præcipuè, qui ab eo, ut dicebat, timore jam extra villam non longè receſſerat, à ſævis hominibus acriter eſt tractatus, ſed ſuggeſtione cujuſdam ſupervenientis militis, ut nobis hujuſmodi factum denunciaret, Divina gratia de manibus illorum eſt ereptus.

## EPISTOLA XXVIII.

Alexandro Papæ Mauricius Pariſienſis Epiſcopus.

*Sanctiſſimo Patri & Domino Alexandro, Dei gratia ſummo Pontifici, & Univerſali Papæ, Mauricius eadem gratia Pariſienſis Eccleſiæ humilis Miniſter, obedientiæ, ſervitutis, & devotionis plenitudinem.*

NOVERIT Celſitudo veſtra, Sereniſſime Pater, quòd nuper propè Pariſiùs de pace inter Regem Angliæ & Dominum Cantuarienſem reformanda tractatum eſt. Et ſicut magiſtrum Vivianum confitentem audivi, Rex Angliæ in hunc modum pacem conceſſit, ſcilicèt quòd juxta mandatum & conſilium veſtrum pro Dei, & veſtri, & honore ſanctæ Eccleſiæ, Dominum Cantuarienſem in gratiam ſuam reciperet, & omnibus qui pro eo exulabant, pacem & plenam de ſe & ſuis ſecuritatem concederet, & ipſi Eccleſiam Cantuarienſem in ea plenitudine & libertate, in qua eam meliùs habuerat poſtquàm factus eſt Archi-Epiſcopus, redderet, poſſeſſiones etiam omnes quas habuit, ita liberè & quietè, & honorificè tenendas, ſicut Eccleſia & ipſe liberiùs & honorificentiùs, poſtquàm promotus eſt in Archi-Epiſcopum, tenuerat, ipſi & ſuis ſimiliter reſignaret. Et omnes Eccleſias & præbendas ad Archi-Epiſcopatum pertinentes, quæ poſtquàm de terra exivit vacaverunt, ut de his ſicut de ſuis ad libitum ſuum faceret, ſimiliter habere permitteret. Hæc quidem omnia conceſſit. Verùmtamen in oſculum pacis ipſum nullatenus recipere voluit. Quod quia multis prudentibus qui aderant, ſuſpectum videbatur, nec eo modo Dominum Cantuarienſem in plenariam Regis Angliæ gratiam redire, vel pacis integritatem obtinere poſſe intelligebant, pax imperfecta remanſit. Præterea requirebat Dominus Cantuarienſis partem ablatorum ſibi reſtitui, alteram verò partem in ſuſtentationem dimitti, donec veſtrum ſuper hoc & Religioſorum virorum haberet conſilium. Inconveniens enim, & ſibi valdè damnoſum, & pernicioſum ſanctæ Eccleſiæ exemplum videretur, ſi ipſe omnia ablata, ſicut Rex Angliæ poſtulabat, penitùs remitteret, cum per ejus abſentiam ædificia Cantuarienſis Eccleſiæ diruta eſſent, & ad poſſeſſiones diſſipatas tenue haberet refugium, & ipſe graviſſimo alieni æris debito adſtrictus teneretur. Sanctitati igitur veſtræ, quam pro Eccleſia Cantuarienſi frequentiùs rogavi, flexis genibus & tota animi devotione ſupplico, ut filiæ veſtræ jamdiu periclitantis miſerias miſericorditer attendentes, ipſius honori & utilitati conſulendo, & honeſtæ compoſitioni intendendo, eum ab exilio inſtanter revocare paterno affectu vigiletis. Videtur autem quòd Dominus Cantuarienſis non minùs poſſit vel debeat à Rege Angliæ exigere, præſertim cum Dominus Rex palam dixerit, eidem Cantuarienſi plenariè gratiam minimè reſtitui, nec ſe aliquomodo huic compoſitioni intereſſe, niſi oſculo pacis firmaretur.

## EPISTOLA XXIX.

*Henricus Rex Angliæ omnibus Abbatibus Ciſtertienſis Ordinis.*

DE veſtra Sanctitate & Religione confidens, & conſtantiùs præſumens, univerſitati veſtræ devotè ſupplico, humiliter petens, quatenùs mei & hæredum meorum memoriam habeatis, nec non & fidelium meorum, quatenùs precibus veſtris propenſiùs mihi inclinetur Divina Clementia, nobiſque miſerationem ejus propitiam facere ſtudeatis; ut cum pace ſolida & continua nos dirigat, & Regnum meum & alias terras mihi ſubditas conſervet. Prætereà vobis innoteſcere volo, quod Nuncios Domini Papæ, viros Venerabiles, Gratianum Domini Papæ Notarium, & magiſtrum Vivianum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Advocatum, quos pro negotio Archi-Epiſcopi Cantuarienſis ad me tranſmiſit, honorificè ſuſcipere, petitionem ejus per eoſdem mihi porrectam devotè, ſicut decuit, audire curavi. Eidem autem petitioni, adhibito conſilio Archi-Epiſcoporum, Epiſcoporum, & Abbatum plurimum, benignè & ſufficienter reſpondere cum prædictorum Nunciorum conſenſu ſtudui, ſicut vos ſubſcripta docebunt; ut Domino Papæ omnimodam videar in hoc negotio exhibuiſſe reverentiam, licèt ſemper juri ſtare, & quod inter nos ſtatueret, ſubſtare petiiſſem à primordiis hujus cauſſæ: & ſæpiùs poſtulaſſem, ut à Latere Domini Papæ tranſmitterentur, qui de iſta cauſa pleniùs cognoſcentes illam æquitatis fine concluderent. Archi-Epiſcopus Cantuarienſis, ſicut ad remotiores Francorum veſtrorum partes fama diſcurrere divulgatum eſt, ſine mea licentia & conſcientia exivit ab Anglia, & poſt exitum ejus me ad Religioſos viros crudelitatis notabilem haberi voluit, in me vota Principum & Clericorum provocans, & odium gentium exterarum. Pro petitione tamen, & reverentia, & amore Domini Papæ, licèt mihi graviſſimum eſſet, & voluntati meæ admodùm repugnans, & mihi moleſtiſſimum videretur, concedo quòd ipſe redeat in Angliam, & habeat Archi-Epiſcopatum ſuum cum ea integritate, cum qua illum habuit, quandò illum dimiſit: & ſui ſimiliter ſua habeant. Et ipſe & ſui pacem habeant ad honorem Dei & mei, *Salvis dignitatibus Regni mei*. Quòd autem breviùs vobis de præſenti negotio, quàm ſolemniter, quibus præſentibus actum ſit, ex litteris datur intelligi, vobis diligentiùs & pleniùs intimabunt venerabiles fratres veſtri qui aderant: Frater Gaufredus de Altiſiodoro, Abbas de Mortuo-Mari, Abbas de Bellet, Abbas de Rievalle, quibus, ut decet, fidem habebitis. Univerſitati autem veſtræ diffuſum eſſe deſidero, ne de cætero tam facilem adhibeatis credulitatem, ſi quis in perniciem de me vobis ſiniſtra prædicare & perſuadere voluerit. Prætereà dilectioni veſtræ grates uberes exſolvo, quod ad petitionem meam Fratrem Gaufredum mihi miſiſtis. Et nunc iterùm diligenter peto, quatenùs

cun-

eundem quàm citiùs mihi remittatis. Neceſſariam enim mihi ejus intelligo diſcretionem & prudentiam, ut mihi præſens adſit, & aliquamdiu propinqua mihi ejus converſatio.

## EPISTOLA XXX.

*Wilhelmus Senonenſis Archi-Epiſcopus Regi Angliæ.*

SIGNIFICAVIT nobis veſtra Serenitas, ut Nunciis Domini Papæ abſque juratoria cautione excommunicatos abſolvere de conſilio noſtro liceret. Nos autem nec à Domino Papa ſuper hoc authoritatem habemus, nec ipſis conſulere audemus, ut mandatum Domini Papæ tranſgrediantur, vel ut contra conſuetudinem Romanæ Eccleſiæ in aliquo negotio procedant. Salva gratia ſua, ipſi in nos culpam refundere non debuerant, qui mentem Domini Papæ pleniùs cognoverunt. Nos enim nobis ſuccedere judicamus, ſi honorem veſtrum in aliquo promovere, vel utilitatem procurare valeamus.

## EPISTOLA XXXI.

*Wilhelmus Senonenſis Archi-Epiſcopus Gratiano, & Viviano Legatis.*

IN admirationem ducimur non modicam, quòd onus quæſtionis, quæ ſuper excommunicatorum abſolutione vertitur, ita in nos transfundere voluiſtis, quòd ſicut ex tenore litterarum Domini Regis Angliæ accepimus, ſub umbra conſilii noſtri eidem Regi propoſueritis, vos poſſe à nota tranſgreſſionis excuſari. Non enim in eo debuiſtis in nos culpam refundere, in quo noſtram nemo valet incruſtare ſinceritatem. Verùm quia in tam intima devotione & vinculo adeò indiſſolubili Domino Papæ & Eccleſiæ Romanæ adſtricti ſumus, ut nec ſentire, nec quidquam conſulere debeamus, ex quo Eccleſiæ honori derogari, vel opinionis ſuæ integritas violari videatur, diſcretioni veſtræ nihil aliud audemus reſpondere, niſi quòd nec fines mandati Domini Papæ tranſgrediamini, nec in præſenti articulo quidquam velitis ſtatuere, quod Eccleſiaſticæ Sanctioni, & Eccleſiæ Romanæ, immò generali totius Eccleſiæ conſuetudini videatur refragari, vel ad pernicioſi exempli conſequentiam impoſterùm valeat derivari, niſi fortè aliud ex voluntate Domini Cantuarienſis acceperitis. Angelus conſilii & fortitudinis ſit vobiſcum.

## EPISTOLA XXXII.

*Amicus Amico.*

DOMINUS Cantuarienſis conceſſit in præſentia noſtra, & Domini Trecenſis, & quorundam aliorum, Nunciis Domini Papæ, Domino Gratiano & magiſtro Viviano, pro bono pacis, ut hac vice abſolverent excommunicatos ſuos ad tempus, accepto ab eis juramento, quòd ſtabunt mandato ipſius Cantuarienſis, ſi hoc aliquo efficere poterunt, ſin autem, ſuo. Et ipſi verſa vice promiſerunt Domino Archi-Epiſcopo in veritate, quòd ſi non fuerit pax ſubſecuta inter Regem & ipſum ante receſſum eorum, qui non protrahetur ultra Feſtum Beati Martini, ab eodem Feſto reponent eos in eadem ſententiam, in qua fuerunt, nec dimittent propter aliquam appellationem factam vel faciendam ab illis, vel ab aliquo alio pro ipſis, niſi infra viginti dies à prædicto Feſto, ſi tamen tantoperè moram fecerint, Domino Cantuarienſi ſatisfecerint de his, pro quibus ab eo excommunicati ſunt. Et ſi ante memoratum Feſtum receſſerint, ſimiliter reponent eos in eandem ſententiam à die receſſus ſui, niſi ſicut prædictum eſt, ſatisfecerint eidem Cantuarienſi. Verentur enim ipſum, qui pro Eccleſiæ libertate per tanti temporis ſpatium exilium jam ſuſtinuit, ad intolerabilem injuriam provocare. Qui juxta ſententiam Domini Papæ in paucis vexatus, in multis profecit, ſicut creditur ab his, qui ejuſdem Cantuarienſis intima noverunt.

## EPISTOLA XXXIII.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Clericis Cantiæ.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, & Apoſtolicæ Sedis Legatus, omnibus Clericis per Cantiam conſtitutis, & in Chriſtiana Communione degentibus, ſalutem, & Deo potiùs quàm hominibus obedire.*

NOVIT veſtra diſcretio pro parte, quot & quantas injurias Eccleſiæ Dei & noſtris intulerit Dominus Rex Anglorum, & quàmdiu ipſum & ſuos in multa patientia ſuſtinuerimus, exſpectantes ut eum noſtra manſuetudo ad pœnitentiam provocaret. Nunc autem quia ille Domini Papæ & noſtra patientia ſemper abuſus eſt, & in periculum animæ noſtræ redundabit, ſi tantas Chriſti injurias ulteriùs diſſimulaverimus, univerſitati veſtræ in virtute obedientiæ, ſub anathemate, in periculo Ordinis & Beneficii, Apoſtolica authoritate & noſtra præcipiendo mandamus, quatenùs, niſi prædictus Dominus noſter Rex infra Purificationem Beatæ Mariæ Eccleſiæ Dei & nobis debitam ſatisfactionem exhibuerit, ex tunc penitùs à Divinorum celebratione ceſſetis, excepto Baptiſmo Parvulorum, Pœnitentia, & Viatico, quod pro neceſſitate conficiendum eſt, clauſis Eccleſiæ januis, perſonis protsùs excluſis, ſine campanarum pulſatione & ſolemnitatibus, quas tempore quietis & lætitiæ exercere Eccleſia conſuevit. Præterea Gaufredum Ridel, & Robertum Vicarium ejus, Richardum de Welceſtria, Wilhelmum Giffard, Richardum de Luci, Nigellum de Saccavilla, & Adam de Cheringis excommunicatos & evitandos eſſe ſub eadem interminatione denunciare præcipimus: & ne quis Parochianorum veſtrorum Roberto Vicario, quem beneficio Eccleſiaſtico privavimus, deinceps obediat, authoritate Domini Papæ & noſtra prohibemus. Et ne exactionibus, quas exercere ſolitus eſt, ulteriùs adquieſcant. Ad hæc niſi Joannes Decanus Saresberienſis, & Wido Decanus Walthanenſis, & Joannes Cumin, & Radulphus Landavenſis Archi-Diaconus, & Wimarus Alumnus Comitis Hugonis, infra Nativitatem Domini Eccleſiæ Dei, quam læſerunt, & nobis ſatisfecerint, publicè denuncietis eos tanquàm excommunicatos

nicatos ex tunc eſſe vitandos. Omnes autem, qui Eccleſias vel Eccleſiaſtica beneficia de manu Laicorum accipiunt, qui Clericos & Eccleſiaſticas perſonas ad inobedientiam compellunt, qui Domini Papæ Nuncios & noſtros, ne Eccleſiæ neceſſitates proſequantur, impediunt, qui ad evitandam legitimam correctionem, ut juſtitia Eccleſiæ opprimatur, ad ſæculi confugiunt poteſtates, qui traditiones hominum & potentum uſurpationes ſive abuſiones Divinæ Legi præferendas prædicant, aut præferri compellunt, & Sacerdotes alienæ ordinationis, qui poſt exitum noſtrum ſine authoritate noſtra præſumpſerunt, ſivè conceſſionem uſurpantium vices noſtras habuerint, ſivè non, in Epiſcopatu noſtro Divina celebrare, niſi poſtquàm hæc eis denuntiatio innotuerit, à tanta præſumptione deſtiterint, illos etiam qui eos admiſerint in Eccleſiis ſuis, hos, inquam, omnes excommunicatos eſſe publicè denunciari præcipimus. Ne timeatis, dilectiſſimi filii, à multitudine vel facie eorum: quia plures nobiſcum ſunt quàm cum illis, vobiſque cita de cœlo dabitur conſolatio, ſanctis omnibus procurantibus apud Deum, ut adverſarios Eccleſiæ ad gloriam nominis ſui maturè convertat, aut conterat. Perſeverantiam fidei & obedientiæ vobis Divina gratia largiatur, ſine qua, ut noſtis, coronam juſtitiæ nullus adſequitur.

## EPISTOLA XXXIV.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Wilhelmo Suppriori, & Conventui Cantuarienſi.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, & Sedis Apoſtolicæ Legatus, dilectis in Chriſto filiis, VVilhelmo Suppriori, & toti Conventui Cantuarienſis Eccleſiæ, ſalutem, & in fidei & obedientiæ virtute conſtantem perſeverantiam.*

LAMENTATI ſumus quinquennio cum propheta ſtupentes præ dolore & admiratione, quomodò Domina gentium, Provinciarum Princeps, & quondam numeroſa filiorum ſobole, & Populorum affluentia glorioſa, & quò glorioſior & illuſtrior eſt Britanniarum Mater, nutrix & propagatrix in Chriſto, tamdiu in ſolitudinem, miſeramque ſervitutem redacta ſit, ut nec libertatis audeat meminiſſe, nec ad quod fundata eſt, gentibus ediſſerere legem Chriſti, & publicare Eccleſiaſticas ſanctiones. Supervacaneum erit referre, præſertim vobis, qui præſentes vidiſtis, & audiſtis atroces injurias, & quæ ſine miſeratione & omni reverentia juris adversùs Deum & Eccleſiam præſumpta ſunt. Sperabatur quòd noſtra Dominum Regem patientia poſſet ad pœnitentiam provocare; ſed quod ſine lachrymis enunciare non poſſumus, immanitas ejus ab impunitate ſemper adſcendit, & ex diſſimulatione factus eſt inhumanior. Timemus ergò ne ſanguis ejus, & jam ferè deficientis Eccleſiæ de manu noſtra meritò requiratur, ſi tantus exceſſus remanſerit ulteriùs impunitus, & irrequiſitus à nobis. Nam & Heli ob id periſſe deſcribitur, quòd filiorum videns & increpans culpas, uti maluit affectione & manſuetudine Patris, quàm ſeveritate & authoritate Pontificis. Ne ergò nos ex criminis diſſimulati conſenſu juſtitia reos damnationi deputet ante Deum, vobis in virtute obedientiæ, ſub anathemate, in periculo officii, gradus & beneficii, Apoſtolica & noſtra authòritate præcipiendo mandamus, quatenùs niſi infra Purificationem Beatæ Mariæ Virginis Eccleſiæ ſatisfecerit, & tam illi, quàm his qui pro ea exulant aut proſcripti ſunt, debitam reddiderit pacem, à Divinis ceſſetis officiis, excepto quod excluſis Laicis ſine ſolemnitate campanarum & Eccleſiaſticæ lætitiæ ſignis, voce demiſſa Canonicus mos Viris Religioſis indulget. Nec timeatis eos, qui interdùm à Domino permittuntur ad majorem coronam Electorum corporaliter ſanctos affligere, & in animas nihil poſſunt: quia in hoc Conflatorio patenter judicabit Dominus, quos in futuro debeat coronare. Illos autem qui Eccleſias, & Eccleſiaſtica beneficia contra Canonicas inſtitutiones accipiunt de manu Laicorum, qui Clericos pœnis aut terroribus ad inobedientiam compellunt, qui Domini Papæ Nuncios & noſtros, ne Eccleſiæ neceſſitates proſequantur, impediunt, qui traditiones hominum Divinæ Legi præferendas docent, & uſurpationes ſivè abuſiones Potentum cogunt Chriſtianæ Religionis inſtitutionibus anteponi, & nominatim Gaufredum Cantuarienſem Archi-Diaconum, & Robertum Vicarium ejus, Richardum de Welceſtre, Wilhelmum Giffard, Nigellum de Sacca-Villa, Richardum de Luci, Thomam filium Bernardi, Adam de Cheringis publicè excommunicavimus. Quod ſi nec in ſubditorum pœnis exceſſus correxit Rex Angliæ, exindè perſonæ ejus, quod inviti dicimus, in diſpendium ſalutis noſtræ, ſicut hactenùs fecimus, authore Domino, non parcemus. Nam miſeratio talis impietas eſſe convincitur, cùm ſcriptum ſit, quod qui virgæ parcit, odit filium. Ad hæc eadem authoritate ſub eadem interminatione præcipimus, ut Joannem Decanum Saresberienſem, Widonem Decanum Waltham, Joannem Cumin, Radulphum Landavenſem Archi-Diaconum, Wimarum presbyterum alumnum Comitis Hugonis, à die Nativitatis Dominicæ tanquam excommunicatos evitetis, niſi Eccleſiæ Dei, quam læſerunt, & nobis ſatisfactionem debitam curaverint exhibere. Verbum Dei luceat in cordibus & operibus veſtris, ut timorem Dei præferentes humano, vobis adquiratis coronam gloriæ, & exemplum obedientiæ & fortitudinis feliciter ad Coævos tranſmittatis & Poſteros.

Similiter Richardo Priori, & Capitulo Douræ, & Cantiæ Monaſteriis.

## EPISTOLA XXXV.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Capitulo Rothomagenſi.

*Venerabilibus fratribus G...... Decano, Archi-Diaconis, & toti Clero, & Populo Rothomagenſi, Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis, ſalutem, & utriuſque vitæ ſucceſſus.*

AD veſtram credimus perveniſſe notitiam, qualiter Dominus Gratianus & magiſter Vivianus, Nuncii Domini Papæ, excommunicatos noſtros, ſcilicet Gaufredum Ridel, Nigellum de Saccavilla, Thomam filium Bernardi, concepta ſpe pacis abſolvi fecerint, accepto priùs ab eis juramento, quòd Mandato eorum ſtare deberent: Et quia

poſt

poſt abſolutionem eorum pax, ut debuit, ſecuta non eſt, immò per aliquem eorum qui abſoluti fuerant, ut dicitur, impedita, præfati Nuncii Domini Papæ infecto negotio redeuntes, dederunt in Mandatis Venerabilibus Patribus, Rothomagenſi & Burdigalenſi Archi-Epiſcopis, præcipientes authoritate Domini Papæ & ſua in virtute obedientiæ, quatenùs præfatis Gaufredo Nigello, & Thomæ denunciarent in virtute juramenti, quod præſtiterant, ne fruerentur collatæ ſibi abſolutionis beneficio, niſi infra Feſtum Beati Michaelis tunc imminens eſſet pax Eccleſiæ reformata; ſed ſe gererent excommunicatos, ex quo conſtaret eis nos in illos anathematis tuliſſe ſententiam. Quia ergò infra terminum illum Eccleſia non obtinuit pacem, ſed illius ſunt auctæ & multiplicatæ injuriæ, ſæpiùs dictos Gaufredum Nigellum, & Thomam anathematis vinculo innodavimus, vobis & aliis Eccleſiis ſecundùm Canonum inſtituta denunciantes, ut caveatis illorum communionem, quouſque mereantur abſolvi. Siquidem vobis non eſt incognitum, quòd qui ſcienter excommunicatis communicare præſumit, ſe ipſum laqueo ſimilis damnationis adſtringit. Morem quoque Canonicum exequentes denunciamus Joanni Decano Saresberienſi, Guidoni Decano Waltham, Joanni Cumin, Radulfo Landavenſi Archi-Diacono, Wimaro presbytero, quatenùs Eccleſiæ Dei, quam læſerunt, & nobis infra octavam Beati Martini ſatisfaciant: quia niſi interim ſatisfecerint, eos ex tunc authore Domino excommunicabimus. Excommunicavimus etiam omnes illos, qui Nuncios Domini Papæ & noſtros, ne Eccleſiæ neceſſitates proſequantur, impediunt. Toto jam quinquennio moleſtias exilii, proſcriptionis injurias, & multiplices nos & noſtros perſequentium, & patientiam provocantium ſtimulos in multa manſuetudine ſuſtinuimus, ſed injuriam Chriſti, & tantas Eccleſiæ lacerationes non audemus ulteriùs ſuſtinere, ne noſtræ, quod abſit, deſidiæ vel negligentiæ meritò debeat imputari, quia ex diſſimulatione reus convincitur ante Deum, qui pro debito Officii culpas non reprimit aut arguit ſubditorum. Si verò Dominus Rex, & quicumque nos læſerunt, in reformatione Eccleſiaſticæ pacis debitum honorem Deo reddiderint, & charitatis officia ſtuduerint adimplere, nos per gratiam Dei ſingulis ſinceræ charitatis affectione jungemur, & ſua in Domino jura cuique curabimus illibata ſervare. Sed Regi operoſiùs & efficaciùs, tanquàm Domino Amantiſſimo, & omni jure cæteris in mundanis omnibus præcellenti. Solum Deum, & quæ Dei ſunt, illi & ſuis, ſi permiſerit cenſemus præferendum, & voluntati ejus ſic obtemperamus in omnibus, ut ſolus Ordo collatus à Domino, qui ſine diſpendio ſalutis, Divinæ Legis, & Chriſtianæ inſtitutionis prævaricationes non admittit, nobis permaneat illæſus & illibatus. Det vobis Deus cor, ut colatis eum, ipſius fideliter implendo voluntatem, & habendo memoriam noſtri in orationibus, eleemoſynis, & Deo placitis operibus veſtris. Illud Ethicum ad mentem reducite: *Quia mors æquo pede pulſat Regum turres, & pauperum tabernas.*

Similiter ſcriptum eſt omnibus Epiſcopis Normanniæ, ut Archi-Epiſcopo; & Capitulis, ut Rothomagenſi.

## EPISTOLA XXXVI.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Rothomagenſi Archi-Epiſcopo.*

MEMINIT veſtra diſcretio, qualiter ex Mandato Nunciorum Domini Papæ, juramento præcedente, noſtros excommunicatos abſolveritis, ſcilicet Gaufredum Cantuarienſem Archi-Diaconum, Nigellum de Sacca-Villa, & Thomam filium Bernardi, concepta ſpe pacis Eccleſiæ, quæ per hanc diſpenſationem credebatur citiùs provenire. Nos autem id æquanimiter interim ſuſtinentes, in omni manſuetudine fidem promiſſionis exſpectavimus uſque ad terminum, quem Dominus Papa præfixerat Nunciis, ut redirent. Et quia pax ſecuta non eſt, præfatos Gaufredum, Nigellum, Thomam, elapſo termino publicè excommunicavimus, vobiſque ſecundùm ſacrorum Canonum inſtitutiones denunciamus, ut eos per Provinciam veſtram, prout Eccleſiaſtica diſciplina præſcribit, tanquàm excommunicatos faciatis à cunctis fidelibus evitari. Ediximus etiam more Canonico, quatenùs Joannes Decanus Saresberienſis, & Guido Decanus de Waltham, & Joannes Cumin, & Radulphus Archi-Diaconus de Landaf, & Wimarus presbyter, infra octavam Beati Martini ſatisfaciant Eccleſiæ Dei, quam læſerunt, & nobis: quia tunc authore Deo eos excommunicabimus, niſi interim ſatisfecerint. Excommunicavimus etiam illos, qui Nuncios Domini Papæ aut noſtros, ne Eccleſiæ neceſſitates proſequantur, impediunt.

## EPISTOLA XXXVII.

Dominus Gratianus Gaufredo Ridel, & *Nigello* de Sacca-Villa, & Thomæ filio Bernardi.

*Gratianus S. R. Eccleſiæ Sub-Diaconus, & Domini Papæ Notarius, Gaufredo Cantuarienſi Archi-Diacono, & Nigello de Sacca-Villa, & Thomæ filio Bernardi, ſic tranſire per bona temporalia, ut non amittant æterna.*

A Veſtra non debet excidiſſe memoria, qualiter à vobis accepto juramento vos in ſpe pacis promiſſæ fecerimus abſolvi. Et quia pax, ut ſperabatur, ſecuta non eſt, vobis per Venerabiles Viros, Rothomagenſem & Burdigalenſem Archi-Epiſcopos, denunciavimus, ut niſi infra tunc imminens Feſtum Beati Michaelis pax reformata eſſet, nequaquàm exindè collatæ abſolutionis beneficio frueremini. Sed ſententiam, quam Cantuarienſis Archi-Epiſcopus in vos ferret, ſine fraude & malo ingenio firmiter ſervaretis. Quia ergò pax ſecuta non eſt, & vos præfatus Cantuarienſis in ſententiam excommunicationis publicè repoſuit, vobis in virtute præſtiti juramenti præcipimus, quatenùs ſententiam ipſam, donec abſolvi mereamini, inviolabiliter obſervetis. Det vobis Deus cor, ut colatis eum, & magis faciatis ipſius, quàm hominis voluntatem.

## EPISTOLA XXXVIII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Clerebaldo electo, & Fratribus S. Auguſtini.*

QUANTO majorem cum S. R. Eccleſia contraxiſtis familiaritatem, tantò ad reprimendas & ulciſcendas injurias ejus viriliùs debetis inſurgere, & qua fide illi adhæreatis, operis teſtimonio comprobare. Nec dubium eſt in illius redundare injuriam, quòd ipſa prohibente tot & tanta, & tamdiu adversùs Anglicanam Eccleſiam, & nos, & noſtros præſumpta ſunt, cùm Dominus Rex ſæpè per Epiſcopos, per Abbates, per Subdiaconos Curiæ, per Cardinales, quos vel pro ſua reverèntia oportuerat exaudiri, commonitus ſit, & ſemper facta ſint noviſſima ejus atrociora prioribus. Quia ergò verendum eſt, ne nos ulterior diſſimulatio reos damnationi obliget ante Deum, apud quem non eſt perſonarum acceptio, & qui potentes potenter punit, vobis in virtute obedientiæ, ſub anathemate, in periculo dignitatis & ordinis, Domini Papæ, cujus vice fungimur, & noſtra authoritate præcipiendo mandamus, quatenùs, niſi infra Purificationem Beatæ Mariæ præfatus Dominus noſter Rex Eccleſiæ Dei & nobis condignam ſatisfactionem exhibuerit, ex tunc à Divinorum celebratione ceſſetis, excepta Pœnitentia & Viatico, & his quæ Religionis favore locis venerabilibus indulget ſacrorum Canonum diſpenſatio, januis clauſis, excluſis perſonis Laicis, ſine campanarum pulſatione, & ſolemnitatibus, quas in tempore quietis & lætitiæ conſuevit Eccleſia exercere. Ad hæc Gaufredum Cantuarienſem Archi-Diaconum, & Robertum Vicarium ejus, Richardum de Welceſtre, Nigellum de Sacca-Villa, Wimarum Giffardum, Richardum de Luel, Adam de Cheringis, quoniam publicè excommunicati ſunt, præcipimus à cunctis fidelibus evitari: quia qui ſcienter excommunicato communicat, ſeipſum pari anathemate ex immunda participatione condemnat.

Similiter Conventui Malmesberienſi, & Laurentio Abbati Weſtmonaſterii, Abbati S. Albani, & S. Edmundi, ſic: ex tunc prorsùs à Divinorum celebratione ceſſetis, & in cunctis Eccleſiis, quæ ad veſtram juriſdictionem pertinent, omnia Divina prohibeatis officia celebrari, excepto Baptiſmo Parvulorum, & Pœnitentia, & Viatico.

## EPISTOLA XXXIX.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gilberto Londonienſi Epiſcopo.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, & Apoſtolicæ Sedis Legatus, utinam vero fratri, Gilberto Londonienſi Epiſcopo, declinare à malo, & facere bonum.*

EXCESSUS veſtros, dum licuit, ſupportavimus: & utinam manſuetudo patientiæ noſtræ, quæ nobis ultra modum damnoſa exſtitit, in totius Eccleſiæ perniciem non redundet. Sed quia patientia noſtra ſemper abuſi eſtis, & neque Dominum Papam, neque nos in verbo ſalutis veſtræ voluiſtis audire, ſed obduratio veſtra in deteriora ſemper excrevit, vos urgente neceſſitate officii, & ratione juris perſuadente, ex juſtis & manifeſtis cauſis, anathematis ſententia percellentes excommunicavimus, & à Corpore Chriſti, quod eſt Eccleſia, donec condignè ſatisfaciatis, amputavimus. Præcipimus ergò in virtute obedientiæ, & in periculo ſalutis, & dignitatis & ordinis, quatenùs prout Eccleſiæ forma præſcribit, ab omni communione fidelium abſtineatis, ne veſtra participatio Gregem Dominicum contaminet ad ruinam, qui veſtra doctrina erudiendus, & exemplis informandus erat ad vitam.

## EPISTOLA XL.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gilberto Londonienſi Epiſcopo.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, & Apoſtolicæ Sedis Legatus, Gilberto Londonienſi Epiſcopo, utinam vero fratri, declinare à malo, & facere bonum.*

VESTRA debuerat meminiſſe prudentia, quanta vos affectione Mater veſtra Cantuarienſis Eccleſia ſemper dilexerit, quanta diligentia Sedis Apoſtolicæ gratiam vobis conciliare ſtuduerit, honori veſtro & utilitati, tanquàm ſaluti propriæ, ſemper invigilans: vos autem accepta facultate nocendi, adversùs utramque calcaneum erexiſtis, & eis tanquàm clavus in oculo, & ſagitta in latere tantò perniciosiùs nocuiſtis, quantò minùs cavebatur impietas Religionis tecta velamine, & perfidia profeſſionem fidei fallaciùs & fraudulentiùs impugnabat. Vos ſæpè commonuimus, & utinam ad ſalubrioris verba conſilii & exhortationis non intumuiſſet, aut obduruiſſet cor veſtrum. Scripſit vobis Summus Pontifex, ut paci reformandæ inter Eccleſiam & Regem diligentiam impenderetis, ſed, ſicut publicè notum eſt, per vos adversùs Eccleſiam vehementior eſt excitata turbatio. Et quidem multa & magna ad condemnationis veſtræ judicium præceſſerunt, niſi Sedes Apoſtolica Fraternitatem veſtram in multa manſuetudine ſupportaſſet. Nos autem, licèt graviſſimè læſi, molimina veſtra contra Eccleſiam & nos, quamdiu licuit, diſſimulavimus, ut cunctis rectum ſapientibus, & habentibus zelum legis, exceſſiſſe modum videatur patientia noſtra. Sed quia noviſſima veſtra ſemper inventa ſunt deteriora prioribus, & ulteriùs diſſimulare non licuit, vos ex juſtis & manifeſtis cauſis anathematis ſententia percellentes, à Corpore Chriſti, quod eſt Eccleſia, donec condignè ſatisfaciatis, tanquàm membrum putredinis reſecavimus. Præcipimus ergò in virtute obedientiæ, in periculo ſalutis, dignitatis & ordinis, quatenùs prout Eccleſiæ forma præſcribit, ab omni vos communione fidelium abſtineatis, ne veſtra participatio Dominicum Gregem contaminet ad ruinam, qui veſtra doctrina erudiendus, & exemplis informandus erat ad vitam.

## EPISTOLA XLI.

Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo magiſter Wilhelmus.

*Thomæ Dei gratia Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, & Apoſtolicæ Sedis Legato, magiſter VVilhelmus, filius Richardi Bonhart, nihil infra poſſe, ſed ut ſuprà,*

Ut deſint vires, tamen eſt laudanda voluntas,
Hac quoque contentos auguror eſſe Deos.

AURIBUS ad plura occupatis verbum facio abbreviatum, dum ad notitiam veſtram referre dignum duxi, quomodò Berengarius in die Adſcenſionis tradidit litteras veſtras in Eccleſia Beati Pauli. Lecto Evangelio miſſus ille ad Altare acceſſit, & manu Sacerdotis, nomine Vitalis, æſtimantis ſe ab eo oblationem accepturum, litteras me ſtante & vidente intruſit, & manum cum litteris firmiter tenuit, præcipientes ei ex parte Domini Papæ & veſtra, quòd unas litteras traderet Epiſcopo, & alias Decano, & ne Miſſam celebraret, antequàm litteræ eſſent lectæ. Super his Wilhelmum de Norhallis in teſtimonium adduxit, qui legit Evangelium in die Adſcenſionis, injungendo ei etiam ex parte veſtra, ne adſtaret Miſſæ ſimiliter, & Subdiaconum nomine Hog, donec litteræ eſſent lectæ. Poſt hæc Berengarius ad Populum converſus voce clamoſa dixit: *Scitote Epiſcopum Londonienſem Gilbertum excommunicatum eſſe à Thoma Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, & Apoſtolicæ Sedis Legato.* Quo audito plures eum retinere parati, contumelias illi intulerunt. Sed hunc feci diſcedere, ne tumultus fieret in populo: & hominibus catervatim egredientibus illum mea cooperui cappa, & ſic ab Eccleſia ductum uſque ab hoſpitium, à quo egreſſus fuerat, comitatus ſum. Hujus facti teſtes habeo ipſum Berengarium, & Richardum nepotem Wilhelmi de Cap...., & filium Wilhelmi Wannoc. Contra prohibitionem ex parte veſtra factam Sacerdos noluit celebrare miſſam, neque Wilhelmus de Norhallis adſtare. Wilhelmus nunciavit hæc Nicolao Archi-Diacono, qui reſpondit dicens: *Sacerdos ceſſaret à comeſtione, ſi Nuncius dixiſſet ei ex parte Archi-Epiſcopi, ne comederet?* Et celebrata eſt Miſſa non lectis litteris, niſi clanculum, ut audivi. Quod ut Epiſcopo Londonienſi, Stubbehubæ exiſtenti, notificatum eſt, in Sabbatho poſt Adſcenſionem Domini proximo Clerum Londonienſis Eccleſiæ convocare fecit, & multis præhabitis conſiliis inter Epiſcopum, & Decanum, & Archi-Diaconum, & Canonicos, tandem conſederunt. Imperio itaque Epiſcopi adfuit Vitalis Sacerdos cum litteris veſtris, & rem geſtam ordine retulit, & litteras Epiſcopo miſſas tradidit, & alias Decano. Epiſcopus malignitatis amaritudine exaſperatus, contractis ſuperciliis, vix verbis exeuntibus, litteras legit, & ſententiam ſibi à vobis illatam his Capitulis coram omnibus attentavit. Primum Capitulum de Veteri Teſtamento ſumptum eſt: Adam in Paradiſo peccavit, nón ſtatim damnavit eum Deus, ſed deambulavit ut faceret copiam ſui. Poſt vocavit eum dicens: *Adam.* Tertiò increpavit, dicens: *Ubi es?* Item ſecundum Capitulum de Novo Teſtamento. In Evangelio dictum eſt Petro: *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum privatò. Poſteà coram duobus vel tribus. Tertiò dic Eccleſiæ. Tunc demùm habe eum incorrectum, ſicut Ethnicum & publicanum.* Item dixit: *Ne dicat Archi-Epiſcopus; Non potui citare Londonienſem Epiſcopum. Conſtat potuiſſe. Quia qui potuit, quod majus eſt, ſcilicet excommunicare, potuit quod minus eſt, ſcilicet citare.* Item dixit: *Solius Papæ eſt privilegium, ab eo non poſſe appellari. Et appellatione tutus per invocationem ſanctiſſimi Nominis ſanctæ Trinitatis elido ejus factum ad firmam Petram, ſupra quam fundata eſt Eccleſia.* Item dixit: *In omni caſu criminali quatuor eſſe debent, accuſator, accuſatus, teſtes, & judex. Hæc omnia confundit odio mei, dum ſolus accuſet, teſtetur, & judicet. Undè conſtat, ſi poſſet, materiali gladio caput amputaret.* Item dixit: *In alienam ſegetem mittit falcem. Quia nec in perſonam meam, nec in Eccleſiam meam poteſtatem habet. In perſonam, quoniàm nunquàm ei nec profeſſionem, nec obedientiam feci; nec Cantuarienſi Eccleſiæ nomine iſtius Eccleſiæ, ſcilicet Eccleſiæ Londonienſis. In Eccleſiam, quia Eccleſia Londonienſis repetit, quod diu Paganorum irruptione ablatum eſt, ſcilicet Archi-Epiſcopatum debere eſſe Londoniæ, quod nos probabimus. Et appellationem priùs factam innovamus.* Item dixit: *Quod ſi verum eſt, quod dicit, ſe habere illam poteſtatem à Domino Papa jure legationis, nec ea in me manus extendere poteſt, quia nondùm recepit ſe in fines illos, in quibus eſſe debet Legatus.* Decanus, & Archi-Diaconus, & omnes Canonici, & omnes presbyteri Londonienſes appellationem fecerunt. Sed Canonici S. Bartholomæi, & S. Martini, & S. Trinitatis noluerunt facere aliquam appellationem. Tunc ad ultimum Decanus fecit legere litteras ſibi miſſas ſecundò. Quæ nunc ſcribo, antè Adſcenſionem facta fuerunt apud Weſtmonaſterium. Epiſcopus Londonienſis convocavit Epiſcopum Exonienſem, Richardum de Welceſtre, Abbatem de Weſtmonaſterio, Widonem Ruffum, Epiſcopum Sareſberienſem, & Barones Scaccarii. Præmandavit Epiſcopo Exonienſi Epiſcopus Londonienſis, ne offerret ei oſculum pacis: quod non renuit tamen. Nam oſculatus eſt eum Exonienſis. Reſidentibus omnibus ad eos habuit Epiſcopus Londonienſis ſermonem, multimodis ad hoc nitens rationibus, ut Epiſcopum Exonienſem in appellatione ſecum ſtare faceret. Sed quaſi murus inexpugnabilis adversùs Expugnatores libertatis Eccleſiæ extitit. Cui mentionem facienti de ſententia eis illata à vobis, Epiſcopus Sareſberienſis reſpondit ſic: ſi Buinardus Archi-Epiſcopus meus præcipit mihi aliquid facere, quod facere non debeam, nunquid faciam? Quod abſit, quod memoriæ commendetur, ut ei pœna indè reddatur. Semper enim ſcelera, dum non reſecantur, increſcunt, & in augmenta facinorum proſilitur, dum ſecura impunitate peccatur. Valete, & Angelum magni conſilii conſulite, ut ejus inſtinctu honeſta & utilia in omnibus negotiis veſtris faciatis.

## EPISTOLA XLII.

*Henrico Regi Angliæ Gilbertus Londonienſis Epiſcopus*

VESTRAM, Domine, credimus non latere excellentiam, qualiter in me & quoſdam alios fideles veſtros manum ſuam Dominus Cantuarienſis

ſis aggravaverit, & quoad potuit, gladium in nos ſpiritualem, in juris publici læſionem, dextera iniquitatis extorſit. Canon namque potiſſimus hic eſt, ut nemo præproperè vel præpoſterè, id eſt, non commonitus, neque convictus judicetur. Nec Epiſcopus omninò quemquam excommunicet, donec cauſſa probetur, ſuper qua Reus impetitur. Undè cùm à jure exorbitaverit, de Domino confidimus, ut in nos vibrando gladium, aerem potiùs verberaverit, quàm aut corpore aut anima ſpirituale nobis vulnus inflixerit. Ictus enim ejus ad Dominum Papam appellando prævenimus, & in initio Quadrageſimæ facta appellatio ſententiam die palmarum latam plenè viribus evacuavit. Sixtus enim Papa ſic conſtituit: *Quoties Epiſcopus ſe à ſuo Metropolitano putaverit prægravari, vel eum ſuſpectum habuerit, mox Romanam appellet Sedem, à qua dum ſe audiri popoſcerit, nullus eum excommunicet, antequàm cauſſa Summi Pontificis authoritate finiatur. Quod ſi aliter præſumptum fuerit, nihil erit, ſed viribus omninò carebit.*

## EPISTOLA XLIII.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Clero Londonienſi.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, & Apoſtolicæ Sedis Legatus, Decano, Archi-Diacono, & Clero Londonienſi, ſalutem, & à communione excommunicatorum fideliter abſtinere.*

VESTRAM latere non debet prudentiam, quod ferè totus Latinus Orbis agnovit, quàm iniquè, ſumpta opportunitate ex cauſa ſchiſmatis generalis, Gilbertus Londonienſis Epiſcopus frater noſter, utinam verus, in cauſa Eccleſiæ verſatus ſit, & pacem ejus ſtuduerit perturbare. Supportavimus enim eum in multa patientia hactenùs, qua ille ſemper abutens, jugis inobedientiæ crimen multiplicans exceſſibus incorrigibiliter cumulavit. Nos igitur, cui diſſimulare non licuit, eum urgente neceſſitate Officii, & ratione juris perſuadente, publicè excommunicavimus, & vobis præcipimus in virtute obedientiæ, & in periculo ordinis & ſalutis, ut communione ejus, ſicut Chriſti fideles decet, prorsùs abſtineatis. Similiter eos ſub eadem interminatione præcipimus evitari, quorum nomina inferiùs ſcripta ſunt. Simili quoque ſententia, Deo authore, eos qui à nobis ſolemniter citati ſunt, niſi interim ſatisfecerint, condemnabimus in die Adſcenſionis Domini, ſcilicet Gaufredum Cantuarienſem Archi-Diaconum, & Robertum Vicarium ejus, Richardum de Welceſtre, Richardum de Luci, Wimarum Giffard, Adam de Chere, & eos qui ope vel conſilio Domini Regis, vel mandato, vel propria temeritate, noſtra vel Clericorum noſtrorum bona occupaverunt, & eos, qui ope vel conſilio Domini Regis animum adversùs libertatem Eccleſiæ, & innocentium proſcriptionem, & depopulationem inſtigaſſe noſcuntur, & qui Nuncios Domini Papæ noſtros, ne proſequantur Eccleſiæ neceſſitates, impediunt. Non turbetur cor veſtrum, neque formidet in his, quia & contra tergiverſationes malignantium, & appellationum ſubterfugia, Deo propitio, Sedis Apoſtolicæ munimine tuti ſumus. Hæc ſunt nomina excommunicatorum: Jocelinus Saresberienſis Epiſcopus, Comes Hugo, Radulphus de Broc, Thomas filius Bernardi, Robertus Clericus de Broc, Hugo de S. Claro, Letardus Clericus de Norflece, Nigellus de Sacca-Villa, Richardus Frater Wilhelmi de Baſtinga, qui Eccleſiam noſtram de Munech etiam occupavit. Valete.

## EPISTOLA XLIV.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Norwicenſi Epiſcopo.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, & Apoſtolicæ Sedis Legatus, venerabili fratri W..... eadem gratia Norwicenſi Epiſcopo ſalutem, & in Spiritu Sancto Gladium Petri adversùs Perſecutores Chriſti fideliter exſerere, & feliciter exercere.*

SE ipſum ad pœnam criminis obligare dignoſcitur, quiſquis Divinitùs accepta poteſtate perverſis hominibus dat audaciam delinquendi ex diſſimulatione vindictæ. Nam ſanguis iniquorum de manu negligentis aut diſſimulantis Sacerdotis exquiritur. Spinæ & tribuli, ſicut Scriptura docet, naſcuntur in manu temulenti. Ne nos igitur ex diſſimulatione manifeſtorum criminum reatus involvat, & in perniciem Eccleſiæ convincat nimium ſiluiſſe, Comitem Hugonem, præcedente tamen mandato Summi Pontificis, vinculo anathematis innodavimus, præcipimuſque ut eum per Epiſcopatum veſtrum publicè faciatis excommunicatum denunciari, & ſubtrahi ſibi, prout Eccleſiaſtica diſciplina præſcribit, fidelium participationem. Ad hæc meminiſſe poteſt veſtra Fraternitas, quoniam diu Londonienſis Epiſcopi diſſimulavimus culpas, qui, ut cætera taceantur, utinam tam impudens ſchiſmatis non fuiſſet incentor: nec in ſubverſionem Eccleſiaſticæ libertatis & juris animaſſet publicam poteſtatem, & miniſtros ejus armaſſet. Freti itaque Sedis Apoſtolicæ authoritate eum publicè excommunicavimus; Epiſcopum quoque Saresberienſem ex cauſſa inobedientiæ & contemptus; & alios, quorum nomina ſubſcripta ſunt, ex variis & juſtis cauſſis. Excommunicati ſunt ergo Thomas Filius Bernardi, Radulphus de Broc, Robertus de Broc Clericus, Hugo de S. Claro, & R.... Clericus de Norflece, Nigellus de Sacca-Villa, & Frater Wilhelmi de Haſtinga, qui Eccleſiam noſtram de Monechete occupavit. Præcipimus autem authoritate Apoſtolica & noſtra, in virtute obedientiæ, & in periculo ſalutis & ordinis, ut eos per totam Diœceſim veſtram faciatis publicè denunciari excommunicatos, & communionem eorum jubeatis ab omnibus fideliter evitari. Valete in Domino.

## EPISTOLA XLV.

Thomæ Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Nigello Elienſi Epiſcopo.

*Thomas Dei gratia, &c. Venerabili fratri Nigello, eadem gratia Epiſcopo Elienſi, & Rico Archi-Diacono ſuo ſalutem, & dirigere prudenter in futura proſpectum.*

SACRORUM Canonum diſciplina præſcribit, ut Epiſcopi excommunicatorum ſuorum nomina Comprovincialibus denuncient, ne una ovis morbida gregem fidelium contaminare poſſit. Nos

Nos autem ex ſpeciali mandato Domini Papæ Comitem Hugonem anathematis vinculo innodavimus, & præcipimus ut ſententiam, quæ ex ſummi Pontificis proceſſit arbitrio, faciatis, prout canonicis edictis decretum eſt, in omibus Epiſcopatus veſtri Eccleſiis publicari. Secuti quoque authoritatem Sedis Apoſtolicæ, quam habemus præ manibus, excommunicavimus Gilbertum Londonienſem, & Jocelinum Saresberienſem Epiſcopos, Randulphum de Broc, & cæteros ut ſupra: Præcipimus itaque vobis in virtute obedientiæ, & in periculo dignitatis & ordinis, quatenùs tam præfatum Comitem, quàm jam dictos Epiſcopos, & cæteros prænominatos faciatis per totam Diœceſim veſtram publicè denunciari excommunicatos, & à cunctis fidelibus, prout Eccleſiaſticæ Doctrinæ vigor exigit, evitari. Quod ſi unus veſtrum, quacumque impediente neceſſitate, non poteſt exequi, alter id modis omnibus, ſicut honorem & officium diligit, exequatur. Tu verò, fili Archidiacone, tibi diligentiùs in hac parte provideas, ne à te diſtrictiùs exigatur, ſi ſub prætextu infirmitatis Epiſcopi, mandatum Domini Papæ & noſtrum minùs fuerit adimpletum, aut Eccleſia, quæ nunc, ut fama eſt, ex tuo pendet arbitrio, tua culpa perniciem contrahat, aut enorme diſpendium patiatur. Valete in Domino.

## EPISTOLA XLVI.

*Henrico Regi Angliæ Gilebertus Londonienſis Epiſcopus.*

MITTIMUS ad vos, Domine, familiarem Clericum noſtrum H...... utique fidelem veſtrum, quanto poſſumus affectu ſupplicantes, ut ipſum in petitionibus noſtris benignè, ſi placet, audiatis, & nobis in neceſſitate noſtra Regia Clementia ſubveniatis. Quod benè quidem facietis, ſi Domino Papæ pro nobis aliquantulùm affectuosè ſcripſeritis, ut appellationem, quam ad ipſum fecimus, ut juris dictat æquitas, admittat, & poſt appellationem in nos latam ſententiam, ea, qua poteſt & debet, æquitate ſuſpendat, donec cauſſam noſtram audiat, & digna meritis cuique retribuat. Ad Cardinales etiam Amicos veſtros litteras, ſi placet, expoſcimus, ut ad hoc Dominum Papam inflectant, & ſuper admittenda appellatione noſtra indultum omnibus oppreſſis beneficium prece veſtra nobis obtineant. Sixtus enim Papa ſic ſtatuit: *Quoties Epiſcopus ſe à ſuo Metropolitano ſenſerit prægravari, vel eum ſuſpectum habuerit, mox Romanam appellet Sedem, à qua dum ſe audiri popoſcerit, nullus eum excommunicet, antequàm cauſſa Summi Pontificis finiatur authoritate. Quod ſi aliter præſumptum fuerit, nil erit, ſed viribus omninò carebit.* De cætero quia crebra allocutione frui veſtra ſummoperè neceſſe eſt & conſilio, excellentiæ veſtræ devotiſſimè ſupplicamus ut nobis transfretandi licentiam concedatis, & in partibus tranſmarinis Nuncios, quos ad Dominum Papam mittimus, nos expectare permittatis. Conſervet incolumitatem veſtram in longa tempora omnipotens Dominus.

## EPISTOLA XLVII.

*Henricus Rex Angliæ Gileberto Londonienſi Epiſcopo.*

AUDIVI gravamen, quod ille Thomas Proditor & adverſarius meus intulit in te, & in alias perſonas Regni mei, quod non minus ægrè fero de perſona tua, quàm ſi in meam propriam perſonam virus ſuum evomuiſſet. Et ideò pro certo ſcias, quòd ego omnem operam dabo, per Dominum Papam, & per Regem Francorum, & per omnes Amicos meos, quod de cætero nobis nec Regno noſtro nocere non poterit. Unde volo & conſulo, quod tu interim nullo modo in animo tuo turberis, ſed tibi viriliter provideas, utrum magis tibi & mihi expediat, quod ad me in Normanniam venias, vel quod in Anglia remaneas. Hoc enim totum tuæ committo diſpoſitioni, pro certo ſciturus, quod ſi ad me veneris, & Romam adire volueris, omnia neceſſaria ad viam de meo tibi honorabiliter & ſufficienter inveniam. Teſte G...... Clerico apud S. Macharium in Guaſconia.

## EPISTOLA XLVIII.

*Alexandro Papæ Henricus Rex Angliæ.*

VESTRÆ ſatis innoteſcit Serenitati, quanta me & terram meam affligat moleſtia, quantis me vexaverit injuriis Thomas ille Cantuarienſis Adverſarius meus, cùm teſte conſcientia nihil meruerim, nil geſſerim tam vehementi & injurioſa dignum contumelia. A veſtra ſiquidem non credo excidiſſe memoria, quod judices S. R. Eccleſiæ Cardinales à veſtra impetraverim Paternitate, ut ſuper cauſa ita cognoſcerent, ſed placuit Sanctitati veſtræ, ut adverſarius meus eximeretur à cognitione, nec potuit veſtro præpedita præcepto in lucis venire claritatem Innocentiæ ſinceritas. Sæpiùs etiam, immò ſemper paratus exſtiti in facie Eccleſiæ juri & judicio ſtare, ſi vel in minimo deliquiſſem, quod me feciſſe non recolo, prout ratio dictaret ſatisfacere, & longè ampliùs quàm anteceſſores mei, qui me præſtantiores exſtiterunt, Eccleſiæ Cantuarieſi fecerint, ſemper paratus ſui facere. Proinde admirari non ſufficio, quod permittit prudentia veſtra devotum Eccleſiæ Romanæ filium, juri ſemper ſtare paratiſſimum, contra omnem juſtitiam, ut mihi videtur, deprimi, injurioſis præter rationem contumeliis moleſtari. Nunc itaque innumeris præcedentibus novam adjecit injuriam, qui affligere non deſiſtit Innocentem. Veſtra ſiquidem fultus, ut aſſerit, authoritate devotos & fideles Eccleſiæ Romanæ filios, Londonienſem & Saresberienſem Epiſcopos, poſt appellationem ad vos factam, juri per omnia parituros, non citatos, non vocatos, non convictos, nullo modo commonitos, excommunicationis de novo innodavit ſententia. Quibuſdam etiam de familiaribus meis anathematis intentat ſeveritatem, nullam adversùs eos habens rationabilem cauſam. Quod non minùs ægrè fero, quòd in ſe quàm ſi in meam propriam perſonam lata foret ſententia. Hoc autem quàm ſit mihi intolerabile, quàm injurioſum, quàmque famæ meæ & veſtræ generet læſionem, veſtræ non credo in-

do incognitum prudentiæ. Videtur etiam, quod me quaſi dereliſtum abjecerit Paternitas veſtra, qui filii non attendit nec curat injurias, ſed ad ignominiæ & contumeliæ meæ augmentum, flagitioſum in me permittit graſſari inimicum: nec reprimit injuriarum vehementiam Paternæ correctionis moderatio. Veſtram igitur ſuppliciter obſecro & adjuro, ut juſtum eſt, celſitudinem, ut quem filio debetis, operis exhibitione monſtretis affectum, & illatam mihi, & perſonis meis, & terræ meæ abſque ordine judiciario emendare dignemini abſque tardatione injuriam. Cum omnimoda etiam devotione attentiùs ſupplico, quatenus quidquid prænominatus Thomas Adverſarius meus, contra juris ordinem, poſt factam appellationem ad vos, in perſonas Regni mei, Clericos & Laicos ſtatuit, irritum & vacuum habeatis, Teſte G.... Val.... Epiſcopo apud S. Macharium in Guaſconia.

## EPISTOLA XLIX.

*Alexandro Papæ Rotrodus Rothomagenſis Archi-Epiſcopus.*

PERSEVERANS in corde noſtro deſiderium videndi optatam Serenitatis veſtræ præſentiam, ipſa dilatione quotidiè augmentatur. Super his, quæ in inſtanti attinent ad venerabilem & chariſſimum fratrem noſtrum Gilebertum Londonienſem Epiſcopum, cujus vita, & ſcientia, & morum manſuetudo ubique ſuaviter redolet, Sanctitati veſtræ notificamus, quod cùm in ſecretiſſimo eſſemus colloquio, in quo tantùm aderat Rex Angliæ & nos duo, ubi de ſalute animæ Regis agebatur, ipſe viriliter & diſcretè cum omni inſtantia ſummoperè laborabat, ut pacem perquireret Domino Cantuarienſi, & omnibus locis, tam in privatis quàm in publicis colloquiis, ad perquirendam omnem adhibuit diligentiam & ſedulitatem. Undè plurimùm miramur, quod contra eum aliquid egit Dominus Cantuarienſis. Si enim de propria voluntate abſque alterius ſuggeſtione hoc fecit, in fratrem innocentem deliquit; ſi verò aliquorum ſuggeſtione, ſcimus falsò fuiſſe ſuggeſtum. Indè eſt quod totis viribus noſtris & tota animi devotione veſtram benigniſſimam exoramus Clementiam, quatenùs innocenti fratri ſuper gravamine à Domino Cantuarienſi illato pietatis veſtræ viſcera aperiatis. Conſervet Deus Eccleſiæ ſuæ perſonam veſtram per tempora longa incolumem.

## EPISTOLA L.

*Alexandro Papæ Laurentius Abbas Weſtmonaſterii.*

VERITATIS aſſertio tunc demùm libera ſolet, & ſine offenſione procedere, cum & cæteris rerum nititur argumentis, & celeberrimæ opinionis atteſtatione vallatur. Hinc eſt quod venerabilem Patrem noſtrum Gilebertum Londonienſem Epiſcopum eò Sanctitati veſtræ attentiùs commendamus, quò eum in partibus noſtris & meritum in ſe celebrem, & communis habet æſtimatio commendabilem. Veſtræ itaque ſublimitati, cujus Reverentiam, ſicut non debemus, ita nullis volumus falſitatis incæſtare figmentis, ſublata omni ambiguitate ſuggerimus, quod memorati viri vita & converſatio, quantùm aut ex evidentibus rerum indiciis, aut ex celebri opinione ad veſtram potuit notitiam pervenire, hactenùs claruit decorata virtutibus, & formam Religionis & honeſtatis intuentium oculis viſa eſt prætendiſſe. Quis enim ex noſtratibus ignorare permittitur Dominum Londonienſem tam Divinæ Legis, quàm ſæcularis ſcientiæ peritiſſimum, honeſtate præcipuum, in cultu & obſervantia Religionis & Divina & Sancta fuiſſe converſatione probatum? Quis eorum ita deſipiat, ut hoc non ſapiat? Hoc etiam nos ex Domini Regis noveritis teſtimonio concepiſſe, quod idem Dominus Londonienſis Domino Cantuarienſi apud Regiam Majeſtatem numquàm dicto factovè nocuus exſtiterit, quod quidem ab omnibus vitæ ipſius & converſationis honeſtæ conſciis, ſub quadam poteſt certitudine & ſecuritate præſumi, cum auditu etiam grave ſit & fide indignum, tam præclarum in Eccleſia Dei Religionis & Sanctitatis ſpeculum alicujus malignitatis ſeminarium aut fomitem exſtitiſſe. Oramus igitur, Sanctiſſime Pater & Domine, ut devoto & venerabili filio, ad gremium ſe veſtræ manſuetudinis transferenti, ſinum benignitatis & gratiæ clementer aperiatis, eumque in gratiæ veſtræ plenitudinem reſtitutum Eccleſiæ ſuæ reſtituere, communibus, ſi placet, in hoc bonorum votis ſatisfaciendo dignemini. Hoc enim veſtræ, ut credimus, ſublimitatis honori & Eccleſiaſticis videbitur utilitatibus deſervire. Omnipotens Deus incolumitatem veſtram in tempora longa & læta perducat, Chariſſime Pater & Domine.

## EPISTOLA LI.

*Alexandro Papæ Abbas Rameſienſis.*

QUOTIES optimis viris teſtimonia deferuntur, abſque retractione & offendiculo decurrit oratio, cùm ſemper eorum ſit commendatio irrefragabilis, quos communis habet æſtimatio commendatos. Venerabilis Pater noſter Gilebertus Londonienſis Epiſcopus, vir meritis & nomine conſpicuus, inter electas terræ noſtræ perſonas quadam prærogativa virtutum inſigniter eluceſcit. Quippè qui ſæculari litteratura & Lege Divina ad unguem inſtitutus, ſingulos ferè tam Religionis quàm Eccleſiaſtici ordinis & dignitatis gradus attigiſſe & conſcendiſſe dignoſcitur, paſtoraliſque curam regiminis fideliter prudenterque diſpenſans, digna ſatis promotione de Monaſterio tranſivit ad Cathedram, primò Herefordenſem, poſtmodùm veſtra interveniente authoritate Londonienſem, utramque vita pariter & doctrina illuſtrans & honorans. Longè ſit itaque à tam conſpicuæ probitatis, tam elimatæ Religionis viro quævis ſiniſtra ſuſpicio: fiatque procul à ſanctis auribus veſtris de eo aut operibus ejus quorumlibet maleſida interpretatio. Quis enim credat virum bonum, honeſtum, Religioſum, bono, honeſto, Religioſo, vel in modico juxta conſcientiam ſuam nocuiſſe? Epiſcopum Archi-Epiſcopo, filium Patri? Quantùm æſtimare pro certo poſſumus ex his, quæ audivimus & vidimus, ex indubitato etiam Domini noſtri Regis teſtimonio, pacem venerabilis Archi-Epiſcopi & reconciliationem erga Regem ipſum ſtudioſè quæſivit, & ad eam diligenter intendit. Si quid poſtmodùm enormiter

miter actum eſt, præter conſcientiam ipſius & voluntatem credimus accidiſſe. Supereſt igitur, Sanctiſſime Pater, ut honorabilem filium veſtrum ad gremium manſuetudinis veſtræ ſe tranſferentem, juxta commune omnium bonorum votum, blandè & leniter ſuſcipiaris, innocentiamque ipſius incertis ſuſpicionum conjecturis, quibus credi non oportet, lædi non permittatis. Sanctitatem veſtram Eccleſiæ ſuæ diu conſervet incolumem omnipotens Dominus.

## EPISTOLA LII.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Henrico Vintonienſi Epiſcopo.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, & Apoſtolicæ Sedis Legatus, venerabili fratri & Amico chariſſimo, Henrico Dei gratia VVintonienſi Epiſcopo, ſalutem, & perſeverantem in defenſione Matris Eccleſiæ Zelum.*

VESTRA diſcretio non poteſt ignorare, quæ ſub oculis veſtris, immò in conſpectu circumjacentium remotarumque gentium, adversùs Eccleſiam in Regno Anglorum præſumpta eſſe noſcuntur. Et quod ſine timore Divini judicii non eloquimur, verendum eſt, ne diſſimulatio noſtra culpas auxerit præſumptorum, & impunitas aluerit audaciam delinquendi. Quinquennium jam exegimus exules, & proſcripti innocentes: ſine miſeratione ætatis & ſexus, ſine reverentia conditionis aut ordinis, privati bonis, addicti exilio, variis & arctioribus injuriis affecti ſunt, ſancta prophanantur, bona diripiuntur Eccleſiæ, Sacerdotes prohibentur implere legem Domini, & quas profeſſi ſunt exercere Canonicas ſanctiones. Et ſub prætextu Regiæ dignitatis pravitates obtinent, quas pridem ſancti Patres in diebus ſuis, & in noſtris Sedes Apoſtolica condemnavit. Sæpè commonitus eſt Dominus Rex, ut iſta corrigeret, per Epiſcopos, per Abbates, per Subdiaconos Curiæ, per Cardinales. Et tunc tandem quaſi peremptorio edicto per Dominum Gratianum Subdiaconum & Notarium Sedis, & magiſtrum Vivianum Urbis Archi-Diaconum, ut aut per iſtos præſumpta corrigeret, aut in ſe & in terra ſua, quam meruerat, animadverſionem juſtitiæ ſentiret. Ipſi verò ab eo non modò exauditi non ſunt, ſed in Venerabili Viro magiſtro Petro Carnotenſi Archi-Diacono, & aliis Nunciis, quos ad eum in verbis pacificis miſerant, graves injurias exceperunt. Siquidem in omni manſuetudine Domini Papæ, & diuturnitate patientiæ noſtræ, & exhibitione humilitatis, non quievit, aut mitigata eſt immanitas ejus, ſed ab impunitate ferocior in deteriora ſemper excrevit. Ne ergò nos ulterior diſſimulatio malitiæ conſenſiſſe convincat, & ante diſtricti judicis oculos, apud quem non eſt acceptio perſonarum, damnationi reos addicat, tantos exceſſus irrequiſitos amodò præterire non poſſumus, nec audemus. Indè eſt, quod fraternitati veſtræ in virtute obedientiæ, ſub anathemate, in periculo dignitatis & ordinis, Apoſtolica authoritate & noſtra præcipiendo mandamus, quatenùs, niſi infra Purificationem Beatæ Mariæ Dominus Rex Eccleſiæ Dei & nobis ablata reſtituere, & proſcriptos innocentes debita juris redintegratione revocare ſtuduerit, & ſacras Eccleſiæ ſanctiones vigere permiſerit, & Clerum & Populum, ut juſtum eſt, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ obedire, ex tunc per totum Epiſcopatum veſtrum in omnibus Eccleſiis omnia Divina prohibeatis officia celebrari, excepto baptiſmate Parvulorum, & Pœnitentia, & Viatico, quod presbyteri clauſis januis ſine campanarum pulſatione, & omni ſolemnitate jucunditatis Eccleſiaſticæ pro neceſſitate ſalutis conficere permittuntur. Et ſi nec ſic in flagello Populi præfatus Dominus noſter Rex antedictos exceſſus debita ſatisfactione correxerit, noveritis, & ei irrefragabiliter denuncietis, quoniam perſonæ ejus, quod inviti dicimus, cum periculo ſalutis noſtræ, ut hactenus fecimus, ulteriùs authore Domino non parcemus. Sub eadem quoque interminatione præcipimus, quatenus eos excommunicatos eſſe publicè denunciari faciatis, qui Eccleſias, & Eccleſiaſtica officia & beneficia, contra ſacrorum Canonum inſtitutionem de manu Laicorum accipiunt; qui Clericos contra Prælatorum ſuorum inhibitionem Divina celebrare compellunt; qui Nuncios Domini Papæ & noſtros, ne Eccleſiæ neceſſitates proſequantur, impediunt; qui Eccleſias ad honorem Dei non patiuntur regulariter ordinari; qui Divinæ legis inſtitutionibus traditiones aut conſuetudines hominum anteponendas prædicant, aut violenter compellunt anteferri. Sed ex nomine Gaufredum Cantuarienſem Archi-Diaconum, Robertum Vicarium ejus, Richardum de VVelceſtre, VVimarum Giffard, Nigellum de Sacca-Villa, Richardum de Luci, Thomam filium Bernardi, Adam de Cheringis, quos pridem excommunicavimus, Edicto Canonico publicetis cunctis fidelibus eſſe vitandos. Ad hæc ſi Joannes Decanus Sareſberienſis, & Guido Decanus VValthan, Joannes Cumin, Radulphus Landanenſis Archi-Diaconus, *VVimarus* presbyter, alumnus Comitis Hugonis, Eccleſiæ Dei, quam læſerunt, & nobis infra diem Nativitatis Dominicæ non ſatisfecerint, eos ex tunc excommunicatos eſſe publicè denuncietis. Confortamini in Domino, & in potentia virtutis ejus, quia fidelis eſt, nec vos ſupra vires tentari patietur. Sed ex quo cum Joſue ſecundùm *Legem Sacerdotalibus* inſonueritis tubis, *omnes munitiones hoſtium* diruet & diſſipabit ante faciem veſtram. Probabitur hic, qui Chriſti Sacerdotes ſint, qui ſervi Belial. Dirigat in beneplacito ſuo Deus opera veſtra, & Eccleſiæ ſuæ pacem ſua virtute & gratia, veſtroque miniſterio reformare dignetur.

VValthero Roffenſi Epiſcopo ſic, ubi habetur, *per Epiſcopatum veſtrum, per totam Cantiam.* Sic Henrico VVintonenſi, ſic Norwicenſi, Ciceſtrenſi, Exonienſi, Vigornenſi, Dunelmenſi. David Menevenſenſi verò, & Nicolao Landavenſi, & Godefrido Lavenenſi ſic: *Per totam terram ejus, quæ in Epiſcopatu veſtro eſt, in omnibus Eccleſiis.*

## EPISTOLA LIII.

*Nomina Excommunicatorum.*

GILEBERTUS Londonienſis Epiſcopus, & Jocelinus Sareſberienſis Epiſcopus. Gaufredus Ridel, Cantuarienſis Archi-Diaconus, Richardus de

de Welceſtria, Pictavienſis Archi-Diaconus, Nigellus de Sacca-Villa, Richardus de Haſtinges, Nepos Richardi de Haſtinges, Letardus Nepos Theobaldi Archi-Epiſcopi, Robertus de Broc, Robertus frater Wilhelmi de Eineforde, Robertus Vicarius Gaufredi Archi-Diaconi Cantuarienſis, ille qui tenet Eccleſiam de Chere, ille qui tenet Eccleſiam de Hele, Richardus de Luci, Hugo de S. Claro, Thomas filius Bernardi, Randulphus de Broc, Wilhelmus de Eſſereforde, Robertus Pincerna Theobaldi Archi-Epiſcopi, Alanus de Reclingis, Wilhelmus de Becco, ille qui tenet terram de Mundeham, de Manerio, de Pagaham, quam Rex abſtulit Eccleſiæ Cantuarienſi propter Joannem Mareſchallum, ſi eſt alius, qui teneat eam quàm Rex. Ille qui tenet terram de Leſe, de Manerio, de Ortofordis, de Emiſdord, quam tenuit Joannes Frater Wilhelmi, ſi eſt alius qui tenet eam præter Regem. Joannes Cumin, Guido Ruffus, qui tenentur, ſicut cæteri ſupradicti, quidquid percepit de redditibus Theſaurarii Lexovienſis ipſi Cantuarienſi reſtituere. Ipſi ſunt qui tenent poſſeſſiones Eccleſiaſticas & laicas Eccleſiæ Cantuarienſis, & Domini Cantuarienſis, quas vult & petit cum omni integritate ſibi & ſuis reſtitui. A Londonienſi verò, quidquid percepit de redditibus Clericorum ſuorum, petit ſibi reſtitui. Si qui verò ſunt alii, qui receperint poſſeſſiones Eccleſiaſticas ſive laicas de manu Regis, vel de ipſius conceſſione, pertinentes ad Eccleſiam Cantuarienſem, excommunicati ſunt, donec illas eaſdem poſſeſſiones Eccleſiæ Cantuarienſi & Domino Cantuarienſi Archi-Epiſcopo reſtituant, & omnia inde percepta. Prætereà excommunicatus eſt ab eodem Archi-Epiſcopo Wimarus, qui fuit Clericus Comitis Hugonis, Adam de Cheringis, Wilhelmus Giffard.

## EPISTOLA LIV.

Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.

*Sanctiſſimo Domino & Patri Chariſſimo, Alexandro Dei gratia ſummo Pontifici, Thomas Cantuarienſis Eccleſiæ miniſter humilis, ſalutem, & omnem cum devotione obedientiam.*

AD pedes Majeſtatis veſtræ confugiunt miſeri noſtri, qui nutu Divino reſervati eſſe creduntur, ut fratrum ſuorum crudeliter interemptorum cladem deplorare valeant, & jam ferè pereuntis Eccleſiæ miſerias exponant in auribus veſtris. Jam enim rarus eſt, qui etiam cum magna difficultate inter tot pericula & mortes audeat proſequi neceſſitates noſtras, cum alii incarcerati, alii capti, alii flagellati, alii mortui diebus ferè ſingulis audiantur. Et Rex Anglorum, qui tantorum malorum cauſſa eſſe dignoſcitur, non modò impunis remaneat, ſed gaudeat in confuſione Eccleſiæ, & in periculis rideat alienis. Cùm diu, ſi Spiritu Dei ageretur, manſuetudo veſtra, in multa patientia ſuſtinens, debuerat ad pœnitentiam provocaſſe. Sed ille, dum peccata peccatis & minora majoribus cumulat, ſibi videtur theſaurizare iram, & temerata provocatione vindictam. Toto quinquennio in Eccleſiam debacchatum eſt, & ego, quod ſinè timore non eloquor, Chriſtum in membris ferè quotidie video crucifigi; prophanari Sancta, lacerari & conculcari Eccleſiam cui cuſtos à Domino fueram deputatus, & nondum cum Petro exſerui gladium verbi Dei, ut Malchi ſævientis auriculam amputarem. Quoties lego zelum Phinees, Heliæ, Matathiæ, filiorumque ejus, quoties menti meæ fervor Apoſtolicus occurrit, quoties Sanctorum Patrum, qui ſe principibus & poteſtatibus murum oppoſuerunt pro Domo Domini, geſta revolvo, toties ingemiſco periculum meum, & miſeriæ animæ, animæ ſcilicet meæ, timeo juſtam ex diſſimulatione injuſta & indebita patientia condemnationem. Cum enim facientes & conſentientes comparentur in crimine, & qui poteſtate Divinitùs accepta non corrigit quæ non ambigit corrigenda, conſentientis cadat in culpam, tremendum mihi video imminere judicium, qui tantas enormitates tamdiu remiſſione, quod vereor, nimia pertuli ſubditorum. Nam Beatus, qui talium parvulos naſcentes extinguit, aut natos, quam citò tenentur, allidit ad petram. Vereor, Pater, ne ſanguinem illius, & commalignantium ſibi de manu mea requirat Dominus. Timeo ne proſcriptorum ſuorum, & in cauſa Eccleſiæ laborantium uſque ad mortem, neces multas exigat durus judex, cum ſcriptum ſit: quoniam *maledictus eſt, qui gladium prohibet à cruore*. Nam, ut ait Salomon, *Qui delicatè nutrit ſervum, poſteà illum ſentiet contumacem*. Et hoc quidem crebris Eccleſia & certiſſimis ſentit experimentis. Si quis enim primos ejus cohibuiſſet impetus, ſi quis inſtigantium ad mala & furorem procurantium perculiſſet temeritatem, nequaquàm tot & tantas peſtes arbores peſtiferæ germinaſſent. Nam tenerorum vitia citiùs abolentur, & cùm diuturnitate invaluerint, quodammodo tranſeunt in naturam. Et certè tanta fuerat reprimenda præſumptio, tum ſui ipſius corripienda enormitate, tùm quia totum Orbem Latinum pernicioſo corrumpit exemplo. Audiat, quæſo, Clementia veſtra per Dominum Gratianum Subdiaconum veſtrum, cui ex re nomen eſſe credimus, eò quod tanquàm filius gratiæ cauſſam Eccleſiæ fideliter & prudenter in omni modeſtia & ſinceritate ſtuduit procurare. Audiat, inquam, qualiter in Occidente noſtro, niſi citiùs Deo propitio ſubveneritis, occidat Eccleſia: & tandem miſereatur, & tantis miſeriis imponat finem. Si enim expectaveritis, ut Nuncii ejus & malitiæ fautores non habeant mendacia quæ prætendunt, & nobis & vobis, & illis vita deficiet. Et in diſtricto examine cogetur quilibet noſtrum ſine perſonarum acceptione ſui operis reddere rationem. Ecce nunc dicit ſe non à me exigere rationem adminiſtrationis Cancellariæ ſuæ, nec pecuniam quam tunc acceperim aut promiſerim, ſed id ſolum petit, quod me tempore Archi-Epiſcopatus mei dicit accepiſſe de rebus ſuis. Sed Deo propitiante cunctis apud nos notum eſt, quod ei jam ſuper hoc reddita ratione non teneor. Item dicit ſe non controverſatum eſſe de conſuetudinibus ſuis, quas tamen mutato dumtaxat verbo ſibi ſervari petit nomine *Dignitatum*. Et ego quidem dignitates Regni libenter ſervabo, ſicut ſæpiùs obtuli, *ſalvo ordine meo & fidelitate Eccleſiæ Romanæ*. Sed ut novam juramenti formam in Eccleſiam Dei inducam, authore Deo, & pietate veſtra mihi proſpiciente, nulla neceſſitate induci potero. Nam quod à me nunc obtinebit, ab omnibus Epiſco-

ſcopis & Eccleſia tota indubitanter exiget. Obſervationem Canonum, ſed nec Evangelii mandata ſe impleturos aliqui jurare compelluntur; certè nec tutum eſſet: & Epiſcopi ad obſervantiam conſuetudinum vel dignitatum arctabuntur, inaudito exemplo, juramenti neceſſitate? Forma fidelitatis exigit in Eccleſia Gallicana & Anglica, ut Prælati Eccleſiarum Principibus jurent ſe ſervaturos eis fidem, in indemnitate vitæ, membrorum, honoris terreni, *ſalvo ordine ſuo*: & hæc forma etiam reprobis conſuetudinibus ejus inſerta eſt. In hac forma juravi, ſic me juraſſe publicè profitebor, & hac debet eſſe contentus: nec ego in hac parte tranſgrediar temerè terminos à Patribus conſtitutos. Inſtat etiam, ut mihi & meis ablata, immò Eccleſiæ, non reſtituat aut ſatisfaciat, dicens majores ſuos, quorum menſuram in perſecutione Eccleſiæ implet aut ſupergreditur, multos de meis fugaſſe majoribus, quibus nihil unquàm reſtituerunt. Sed ne trahatur ad conſequentiam, citiùs providendum eſt, ut pernicies deleatur exempli. Nam qui poſteris relinquit erroris exemplum, eos meritò in culpam impuliſſe convincitur. Sicut Hieroboam filius Nabath legitur feciſſe peccare imitatorem ſui ſceleris Iſrael. Quis autem dimittet peccatum, ſi ablata non reſtituat aut ſatisfaciat? Utique omni ſollicitudine procurandum eſt, ut ſicut ille authoritatem criminis à deceſſoribus trahit, ſic idem poſteris ſuis relinquat exempla correctionis. Alioquin verendum eſt, ne ille ſucceſſoribus ſuis fiat Hieroboam, & ego, ſi de cætero à debita ceſſavero correptione, meos velut alter Heli, aut potiùs Sacerdos excelſorum, in ruinam damnationis præcipitem. Nec me quiſquam detrectare concordiam, dummodò fiat in Domino & ſine læſione Eccleſiæ, mentiatur. Quia non ſum adeò vecors, ut quæ in temporalibus maxima & hominibus gratiſſima ſunt, tanta facilitate contemnam, niſi quia pro his nolo diſpendium facere æternorum. Nemo dum me accuſat in contemptu, ſuum in appetitu vanæ quietis aut mundanæ ſupellectilis tueatur errorem: quia Deus irrideri non poteſt. Revelabit in brevi, quando ante Tribunal ejus adſtabimus omnes, qua mente quis vixerit. Illum conſcientiæ inſpectorem & teſtem habeo, illum exſpecto judicem, quem contra æquitatem nullus fallit aſtutia, nec viribus flectit. Recolite, Pater, quanta vos ille miſeratione reſpexit, quomodò veſtros, immò Eccleſiæ ad gloriam nominis ſui protriverit inimicos, & cum eo exſurgite in adjutorium ejus, qui in membris ſuis injuſtè proſcribitur, torquetur, & crucifigitur. Audite, ſi placet, miſeros noſtros, & preces, quas per eos vobis porrexit, & adhuc porrigit Cantuarienſis Eccleſia, clementiùs exaudite, ut à patre ſuo poſt tantas miſerias conſolationem debitam ſe gaudeat recepiſſe. Conterite perſecutores ejus, & eos, quos Sathanæ tradidimus in interitum carnis, quorum nomina vobis exprimentur, ſi ad vos venerint aut miſerint, excommunicatos, donec Eccleſiæ Dei ſatisfaciant & nobis, haberi faciatis. Nuncii vobis, quæ fuerant dicenda, ſupplebunt licèt cumulum miſeriarum Eccleſiæ Anglicanæ non ſufficiant, prout neceſſitas exigit, explanare. Valeat ſemper & vigeat ſanctitas veſtra.

## EPISTOLA LV.

*Thomas Cantuarienſis Oſtienſi Epiſcopo.*

GRATISSIMI Oratoris præclara ſententia eſt: quia primò decipi, incommodum; ſecundò, ſtultum; tertiò, turpe. Sed utinam Nuncii Regis Anglorum, dolis & minis armati, Sedis Apoſtolicæ Religionem ter quaterque non eluſiſſent, ſi tamen de circumventione queri poſſunt, qui ſcientes & prudentes per diſſimulationem criminis publicè peccantibus delinquendi audaciam præſtiterunt. Quomodò enim potuit Eccleſia Romana, quæ in univerſum orbem providentię ſuę oculos circumducit & ad quàm Provinciarum negotia referuntur, ignorare quod Lippis & Tonſoribus notum eſt, quod in plateis prædicatur, quod cantatur in compitis Aſcalonis? Proſcriptionem meam & meorum jam quinquennio pertuli, ad vos tam Eccleſiæ quàm proprias deploravi injurias, coexulantium mihi funera in Chriſto, pro quo paſſi ſunt, dormientium partim vidiſtis, & plura audiſtis. Et tamen Regis Anglorum, cujus in depreſſionem Eccleſiæ & ſanctorum conculcationem manus extenta eſt, furor nondùm cohibetur à vobis. Ubi quæſo, Pater, veri Sacerdotii Zelus, quo ſe Patriarchæ, Prophetæ, Apoſtoli, & Apoſtolici Viri Principatibus & Poteſtatibus oppoſuerunt pro Domo Domini, ſtantes in prælio in die diſcriminis, & per fidem Regna vincentes? Nunquid hæc ſcripta ſunt, ut fabulæ ſint narrantium, non exempla morum & forma vivendi? Hæc enim prædicatorum volvuntur in ore, ſed quod ſine rubore & dolore non eloquor, quod vita convincit, non habentur in corde. Aut certè ſi retinentur in conſcientia, quaſi quædam in animo ſcribuntur juſtiſſimè eorum, qui bona docent & non faciunt, damnationis argumenta. Et quidem mihi præ cęteris timeo, ne ſanguis Eccleſiæ tamdiu, & tam atrociter, & palam afflictæ, & adhuc inultæ citò requiratur à me: eò quòd in brevi ſtabimus omnes ante Tribunal Chriſti, ſine acceptione perſonarum reddituri rationem de operibus & diſſimulationibus noſtris. Sed Regem, quod ratio exigebat, ut convinceretur malitia ejus, voluiſtis ſæpiùs commoneri, & commonitus per litteras & Nuncios extraneos, per Subdiaconos, per Cardinales veſtros, per Epiſcopos, per Abbates, & nunc tandem in fine anni quinti quaſi peremptorio edicto per Dominum Gratianum, & magiſtrum Vivianum, & ſemper facta ſunt noviſſima ejus deteriora prioribus. Referet hoc Dominus Gratianus, qui in tanta ſinceritate & maturitate converſatus eſt in hoc negotio, ut Dei & hominum magnam gratiam debeat meruiſſe. Nec per eum ſtetit, nec per nos, quod pax reformata non eſt. Sed quia Rex modò ait, modò negat, & verſibilitate prothea vincit, Gaufredus quoque Archi-Diaconus jam ferè factam impedivit pacem, perſuadens Regi, ut nulla ratione componeret, niſi ex tota obligatione ſervandarum conſuetudinum, quas ut faciliùs obtineat, favorabiliori nomine nuncupat *dignitates*. Ego verò concedo, & gratum habeo, ut ſalvo ordine meo valeant & vigeant omnes Regis & Regni dignitates. Sed ut obſervantiam earum jurem, non adquieſco. Quippè qui nec Canones,

nec

nec Evangelii Mandata me impleturum jurare præſumo, nec populum certè juramento hujuſmodi video coarctatum. Laborat adhuc, ut ablata reſtituere, vel pro his ſatisfacere non compellatur, quod evidenter injuſtum eſt, præſertim cùm ipſe palam confeſſus ſit, quod ei de adminiſtratione Cancellariæ non teneor. Nuncii ſupplebunt plura, quos, ſi placet, clementer audire, & petitiones noſtras more ſolito promovere dignemini. Valeat Dominus, & Pater meus.

## EPISTOLA LVI.

*Thomas. Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Hyacintho Cardinali.*

INTEREMPTORUM pro cauſa Domini & Eccleſiæ libertate ſanguis clamat ad Dominum, & miſeri, qui reſidui ſunt, omnes ad ſanctitatis veſtræ confugiunt pedes in miſeriis iſtis. Quot & quanta ab impiis Anglicana Eccleſia toto quinquennio iſto pertulerit, ſoli illi noverint, qui experti ſunt, quorum primus ego cum miſeris coexulibus meis, proſcriptis Chriſti-Jeſu. Ipſe, cujus expugnatur hæreditas, lex conculcatur, prophanantur ſancta, ſic cauſæ ſuæ citò propitius adſit, ſicut conſcientiæ meæ fideliſſimus teſtis adſiſtit, & pro innocentibus contra perſecutores & oppreſſores eorum, quam promiſit, ferat ſententiam. Commonitus eſt Rex Anglorum per litteras, per Nuncios, per Abbates, per Epiſcopos, per Subdiaconos Curiæ Romanæ, per Cardinales, & nunc tandem quaſi peremptorio edicto, per Dominum Gratianum, & magiſtrum Vivianum, qui quatenùs profecerint, referente Domino Gratiano, qui fideliter, modeſtè, & in omni ſinceritate in hoc negotio verſatus eſt, & nunc feſtinat ad vos, poteſtis audire. Non enim ſtetit per nos, quò-minùs pax reformaretur, ſed per illum qui confidit in potentatu ſuo, in divitiis Eccleſiæ, cujus impunè diripit ſpolia, in doloſitate ſuorum, & familiaritate quorumdam veſtrorum, quos hactenùs in perverſitatibus protegendis habuit defenſores. Nam quod mundus ſentit, dolet, ingemiſcit, nullus adeò iniquam cauſam ad Eccleſiam Romanam defert, quin ibi ſpe lucri concepta, ne dixerim odore ſordium, adjutorem inveniat & patronum. Sed & hoc in monte Dominus videt, ante cujus Tribunal citiùs omnes adſtabimus, de operibus & conſcientiis reſponſuri. In quo verò calculo nunc cauſa noſtra reſederit, ſi placet, audite: Rex adquieſcit, ut ego & mei redeamus ad noſtra, domos ſcilicet vacuas, honorem Dei ſervantes, ſalvis dignitatibus ſuis, quarum nomine pravas illas intelligit conſuetudines, quas audiſtis, & quas conſtat Lege Divina & authoritate Eccleſiæ Romanæ eſſe damnatas. Nos autem admittimus, ut ſalvo honore Dei & fidelitate Eccleſiæ Romanæ, Regni valeant & vigeant dignitates, quæ ſub menſura Divini honoris cohibendæ ſunt. Non enim ad illarum formam coarctandus eſt honor Dei. Sed ille non adquieſcit niſi abſolutè profiteamur ſub Religione juramenti obſervantiam dignitatum, quod nondùm fecit nec minimus de populo terræ. Nec ad hoc alicubi arctatus eſt Clerus, ut ſe vel ſacros Canones vel Evangelii mandata juret obſervaturum. Certè nec tutum eſſet: quia in multis offendimus omnes. Detrectat ablata reſtituere vel ſatisfacere, cùm tamen & præfatis Domini Papæ & aliis palam profeſſus ſit, quod de tempore Cancellariæ non teneor illi. Hanc tamen detentionis injuſtæ prætendit rationem, quod anteceſſores ſui noſtris, quos ſæpè fugaverunt, redeuntibus nihil reſtituiſſe reperiuntur. Sed hoc falſum eſſe convincitur ex hiſtoriis, & atteſtatione Virorum. Nunquid ergò cohibendus non eſt, qui majorum violentias & impietates uſurpat pro lege? Utique ſi, quod abſit, in iſto prævaluerit, peſſimum iniqui compendii cunctis gentibus, & ſæculis relinquit exemplum. Releget ergò, & proſcribat quot & quantos, & quamdiu voluerit, & cùm redierint, petitiones eorum hoc exemplo, immò jam lege excludet. Nam Deum teſtem invoco in animam meam, quod me magis movet pernicies exempli, quàm temporalium jactura rerum. Cùmque ita novas & indebitas exigat obligationes, cùm tam perverſas ſub nomine *dignitatum* vendicet conſuetudines, non perſuadeat vobis quiſpiam, quòd ego pacis generem impedimentum, ſed ille, qui Dei ſubvertit Legem, & totam turbat Eccleſiam. Quidquid potero facere ſalvo ordine meo, & ſine pernicie exempli, libenter faciam pro recuperanda gratia ejus, & pace mea. Sed abſit, ut ſcienter faciam contra Deum pro quiete momentanea, & non tam perituris, quàm pereuntibus bonis. Hæc diligentiùs ſcripſi paternitati veſtræ. Plura tamen de neceſſariis, ne ſcripta faſtidium generarent, in ore Nunciorum poſita ſunt, quos, ſi placet, ut conſueviſtis, in benignitate recipite, & cauſam Eccleſiæ fovete ut veſtram, quoniàm Dei cauſa eſt,

Et ego & Parvuli ſumus & erimus ſemper veſtri.

Similiter Domino Alberto presbytero Cardinali.

Item Domino Theoduino presbytero Cardinali.

## EPISTOLA LVII.

*Thomas Cantuarienſis VVilhelmo Papienſi.*

FESTINAT ad reditum D... Gratianus, qui cum magiſtro Viviano ad hoo deſtinatus eſt ad Regem Anglorum, ſicut indubitanter accepimus, ut duritia ejus, ſi nobis pacem non reformaret, maniſeſtiùs convinceretur. Qualiter autem in negotio proceſſum ſit, ex Nunciis referentibus, authore Deo, pleniùs audieritis, & ſi placet, magiſtrum Petrum Carnotenſem Archi-Diaconum, Virum quidem litteris & honeſtate conſpicuum, interrogate: quoniam ipſe manſuetudinem & modeſtiam præfati Regis expertus eſt, & qua devotione Romanam veneretur Eccleſiam. Sed & vos ipſi præſentes audiſtis & vidiſtis, quomodò premat Eccleſiam, & mores hominis rerum experientia familiariùs didiciſtis. Quid ergò ampliùs ad convincendam duritiam ejus prò Eccleſia deſideratis teſtes? Ipſi enim, prout credimus, ab ore hominis audiſtis, & operis publicatione, ut ſperamus de vobis, inviti vidiſtis blaſphemiam. Undè ad Sereniratis veſtræ patrocinium fiduciaiiùs recurrit miſera Eccleſia Anglicana, ſupplicans ut ei feratis opem, ne in hac tribulatione deficiat. Reducite, ſi placet, ad animum, quomodò me & cauſam Eccleſiæ receperitis de manu Chriſtianiſſimi Regis Francorum, qui ſuperſtites miſeros noſtros ſecurè confugere præcepit ad pedes Cle-

Clementiæ veſtræ. Nam magna pars proſcriptorum Chriſti, pro fide & libertate Eccleſiæ agonizantium, de Mundo ſublata eſt, & apud Patrem miſericordiarum ſanguinis ſui, qui injuſtè effuſus eſt, implorat ultionem. Illa, ut confidimus, adſiſtit vultui Dei, nos qui reſidui ſumus, adventum aut vocationem Domini præſtolantes, interim quanta poſſumus ſupplicatione clamamus ad vos, ut veſtra intercedente induſtria juſtitiam ſuam Eccleſia conſequatur & pacem. Quanam juris conſequentia reſidebunt apud Regem ſine ſatisfactione impunè bona Eccleſiæ, quæ diripuit, cùm ille, ſicut Nunciis Domini Papæ & pluribus aliis palam confeſſus eſt, de toto tempore Cancellariæ, cujus aliquandò ſimulabat deberi rationes, nunc nihil exigat, ſed hoc prætendat, quod ſui meis anteceſſoribus, quos ſæpè fugaverunt, nihil redeuntibus reddiderunt. Hoc tamen, ut pace ejus dictum ſit, ex multis rationibus conſtat non eſſe verum. Sed ne pernicies exempli vertatur in legem, omnibus modis occurrendum eſt. Nomine *dignitatum* damnatas nititur conſuetudines inſtaurare. Sed ut omnem pravæ ſuſpicionis occaſionem à me amoveam, quatenùs potero, ſalvo ordine meo & fidelitate Eccleſiæ Romanæ dignitates ejus libenter obſervabo, & eas in Domino multiplicare curabo & augere. Sed abſit, ut exemplo mei nova faciendæ fidelitatis forma in Eccleſiam inducatur, præſertim pernicioſa. Nec vos latere creditur, quanta me immanitate perſecutus ſit Londonienſis Epiſcopus, totius hujus diſcordiæ incentor, cui, ſi placet, tamquàm inobedienti & excommunicato vos pro Domo Domini opponatis: quoniam in depreſſione illius & Gaufredi Ridel, ut ſpes fidelium eſt, ceſſabit tempeſtas. Cætera poſita ſunt in ore Nunciorum, quos, ſi placet, benignè recipite, & cauſam Chriſti, quam portant pro Chriſto, promovete. Valeat ſanctitas veſtra.

## EPISTOLA LVIII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Joanni Cardinali Joannis & Pauli.*

SANCTA Cantuarienſis Eccleſia diu & familiaritate & patrocinio veſtro gaviſa eſt. Et adhuc in ſpe veſtræ miſerationis & conſolationis exultat. Undè ad ſinum dilectionis veſtræ fiducialiùs tranſmittit miſeros ſuos, qui fratrum ſuorum pro fide & libertate Eccleſiæ interemptorum neci ſuperſtites relicti ſunt. Sanguis interemptorum clamat ad Dominum, adversùs perſecutores & oppreſſores Eccleſiæ, & utinam non contra me, & contra illos qui ſe nobiſcum oppoſuiſſe debuerant pro legibus & Domo Domini. Audite, ſi placet, & intelligite à Nunciis, qui nuper miſſi ſunt, quanta evidentia duplicitatis & pravitatis convicta ſit duritia Regis Anglorum, & in quibus finibus Eccleſiæ cauſa reſederit. Nunc enim, ut ſemper, ſtetit per Regem, quominùs pax reformaretur. Ego enim quatenùs potero, ſalvo ordine meo, & fidelitate Eccleſiæ Romanæ dignitates ejus fovendas & augendas libens admitto, ſed non adquieſco, ut nova & pernicioſa fidelitatis forma exemplo mei in Eccleſiam inducatur. Ablata mihi & meis, aut ſatisfactionem omni jure repeto, ne pernicies exempli, ſi tam manifeſta rapina irrequiſita remaneat, vertatur in legem, & tam poſteris quàm coætaneis noſtris præſtet audaciam ſimiliter delinquendi. Vos itaque, ſi placet, exſurgite in adjutorium jam ferè deficientis Eccleſiæ, & perſuadete Domino Papæ, & Fratribus veſtris, ne diutiùs tam manifeſtam injuriam Chriſti diſſimulent, cui nobiſcum ſine perſonarum acceptione reddetis in brevi cunctorum operum rationem. Nam opportunitas ſæpè, dum exſpectatur, elabitur. Et culpæ particeps eſt, qui quod poteſt corrigere, negligit emendare. Nuncii ſupplebunt cætera, quos ſi placet, pro Chriſto audiatis in cauſa Chriſti. Et ſi fortè Londonienſis Epiſcopus & Gaufredus Ridel ad Eccleſiam Romanam venerint, eos velut Anti-Chriſti membra tractate, qui jam Myſterium iniquitatis ſuæ operatur in illis. Valeat ſanctitas veſtra.

## EPISTOLA LIX.

*Idem Portuenſi Epiſcopo.*

MISSI ſunt ad Regem Angliæ Nuncii multi, quorum omnium fuit labor *infructuoſus*. Et quomodò noviſſimis iſtis, D. Gratiano & Viviano, opera impenſa perierit, ſi placet, ab ipſis referentibus poteſtis audire. Rex & ſui nunc, ut ſemper, impedierunt pacem, cùm ego & coexules mei Nunciis, ſicut Dominus Senonenſis & Epiſcopi, qui præſentes aderant, audierunt, uſquequaque obtemperaverimus. Et adhuc quidem, quantùm ſalvo ordine meo, & fidelitate Eccleſiæ Romanæ, quatenùs potero, Regis & Regni dignitates conſervare & augere paratus ſum. Sed authore Deo nova & pernicioſa fidelitatis forma exemplo mei in *Eccleſiam* Dei nunquàm inducetur. Peto autem, ut mihi & meis ablata reſtituat aut ſatisfaciat, quæ gratis & abſque cauſa reſident penes ipſum. Nam & Nunciis & aliis pluribus palam confeſſus eſt, quod de toto tempore Cancellariæ nec pecuniæ nec adminiſtrationis exigit rationem. Nec me tantùm perturbant damna rerum; quantùm *pernicies exempli*, quod coætaneos & poſteros facilè impinget in errorem & auſum ſimilia attentandi, ſi peſtis hæc impunita & irrequiſita remanſerit. Cętera, ne ſcripturam protrahendo vobis faſtidium generetur, in ore pauperum Chriſti, qui diriguntur ad vos, poſita ſunt, quos, ſi placet, audite & exaudite pro Chriſto, cujus negotium proſequuntur, & date operam & diligentiam, ut Eccleſia debitam conſequi valeat libertatem. Si verò præambulos Anti-Chriſti Londonienſem Epicopum & Gaufredum Ridel ad Curiam venire contigerit, ſic eos tractate, ſicut Anti-Chriſti membra tractari decet à Chriſto Domini.

## EPISTOLA LX.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Joanni Cardinali Neapolitano.*

FRATERNITATEM veſtram in Chriſto convenio, ut Anglicanæ Eccleſiæ aſſiſtatis pro Chriſto. Hoc enim mihi à vobis promiſſum indubitanter & gratanter recolo, quòd mihi conſilium, auxilium & patrocinium firmiſſimè promiſiſtis, ubicumque

cumque & contra quemcumque mihi juſtitia ſuffragaretur. Nunc autem in quo calculo mea, immò Anglicanæ Eccleſiæ cauſa conſiſtat, ex Nunciis Domini Papæ, D. Gratiano & magiſtro Viviano, & Venerabili Petro Carnotenſi Archi-Diacono poteſtis audire, & planè, ſi placuerit, cognoſcetis quòd non ego, ſed Rex & ſui, more ſolito, pacis impedimentum attulerunt. Nam dignitates ejus, quantùm ſalvo ordine meo & fidelitate Eccleſiæ Romanæ licuerit, ſervare paratus ſum & augere, ſed novam & pernicioſam fidelitatis formam in Eccleſiam, Deo propitio, numquàm inducam. Ablata quidem mihi & meis reſtitui, aut Eccleſiæ ſatisfieri peto, quia nunc authore Deo conſtat, quod ex nulla, vel injuſta cauſa reſident penes ipſum. Nunciis enim Domini Papæ, & pluribus aliis palam confeſſus eſt, quod de toto tempore Cancellariæ nec pecuniæ nec adminiſtrationis illi debeo rationem. Agite ergo, ſi placet, ut tollatur exempli pernicies, quæ coætaneos & poſteros occupabit, ſi, quod abſit, tam manifeſta rapina & injuria Chriſti remanſerit impunita. Jam enim convicta eſt duritia ejus, nec eſt quarè debeat ulteriùs ſupportari, niſi qui fovet aut diſſimulat errorem, in ſe ipſum alieni criminis provocet ultionem. Ego & coexules mei, immò Eccleſia Anglicana, pro cujus libertate perſecutionem patimur, & proſcripti variis torquemur injuriis, Deo de cætero committimus cauſam noſtram, aut, ut rectiùs dixerim, ſuam: ut ipſe, in cujus conſpectu in brevi ſine acceptione perſonarum, ſine ſuffragio munerum ſtabimus reddituri de actibus & voluntatibus rationem, dijudicet inter nos, & perſecutores & oppreſſores Eccleſiæ. Et ad gloriam nominis ſui promiſſionis, qua parvulos ſuos in præſentia corporis conſolatus eſt, citiùs exhibeat veritatem. Interim de promiſſione veſtra & charitate præſumens, affectuoſiùs ſupplico, quatenus miſeros noſtros præſentium portitores benigniùs exaudiatis, & cauſam Chriſti promoveatis pro Chriſto. Si autem ad Eccleſiam Romanam venerint Epiſcopus Londonienſis & Gaufredus Ridel, ſic illos tractate, ut tractari debent, qui ſeminant inter fratres diſcordiam. Cantuarienſis Eccleſia ſuum vobis præſentat obſequium, quod promptiſſima devotione vobis & veſtris impender, cùm veſtro patrocinio, quod ſperamus, eruta fuerit à tribulatione malorum & dolore.

## EPISTOLA LXI.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Wilhelmo Senonenſi Archi-Epiſcopo.

*Reverendo Patri & Amico chariſſimo, VVilhelmo Dei gratia Senonenſi Archi-Epiſcopo, Thomas Cantuarienſis Eccleſiæ miniſter humilis, quidquid devotio poteſt exulis & proſcripti.*

IMPOSSIBILE eſt, ut animus quieſcat impii, quem conſcientiæ ſtimulus ſemper exagitat, perpetuumque timorem incutit, ne per ſingula momenta recipiat quod meretur. Sic æſtuantem jugis ſollicitudo premit, & dum omnes homines, etiam benè promeritos & amiciſſimos, ſuſpicionibus lacerat, ex propriæ culpa perfidiæ putat aliis deeſſe, quam in conſcientia non habet fidem. Sic Rex Anglorum, audita profectione veſtra, ſuæ conſcius iniquitatis, & veritus zelum legis, & perſeverantiam virtutis, quam habetis & exercetis in Domino, ſupra modum timet, ne in terram ejus ciſmarinam ſanctitati veſtræ legatio committatur; quia in tota Eccleſia Gallicana ei alius non occurrit, per quem malitia ejus reprimi poſſit aut conteri. Sed nec in Eccleſia Romana veretur aliquem, ſicut ſui teſtantur, præter Dominum Gratianum: quia ſi gloriatio ejus vera eſt, quotquot alii ad ipſum ex quacumque cauſa acceſſerint, ad nutum ejus, & interdum non ſine nota ſiniſtræ opinionis, convertibiles inventi ſunt. Quia ergo Dominum Gratianum in comitatu veſtro redire didicit, adeò turbatus eſt, ut animi motum diſſimulare nequiverit, dicens quod per vos cogendus erat ad pacem, aut cum magno ſui ſuorumque diſpendio perpetuam ignominiam ſubiturus. Evocavit itaque magiſtrum Vivianum per ſuas, & D. Rothomagenſis, & Gaufredi Ridelli litteras. Eique, ſicut idem Vivianus in publica plurimorum audientia confeſſus eſt, corporaliter fidem dedit, quod in pace Eccleſiæ reformanda Domini Papæ mandatum & ipſius conſilium ſequeretur. Fecit & litteras ſignari ſigillo ſuo, quas oſtendit quibus voluit, promittens in illis, quod pro amore Domini Papæ nobis redderet Cantuarienſem Eccleſiam, & poſſeſſiones ablatas nobis & noſtris, & pacem & ſecuritatem, ut ad tractandum pacis verbum, quàm veſtro & D. Gratiani metu, quidquid alius glorietur, quærere videbatur, præfatum Vivianum validiùs perurgeret. Sed de ablatis non faciebat aliquam mentionem, niſi quod innuebat, quod ſi illius in reformatione pacis ſequeremur arbitrium, nos collocaret in capite Regni, & nulla ratione pateretur egere. Revocato autem magiſtro Viviano, & verbis ejus habente fidem, ſimulata devotione profectus eſt ad S. Dionyſium, re autem vera, ut faceret quod penè fecit, id eſt, ut Regem Chriſtianiſſimum circumveniret. Convenit enim inter eos in colloquio apud S. Dionyſium, ut ei alendum & inſtituendum traderet Richardum filium ſuum, & ut Comitem S. Ægidii Turonas evocet, eidem Richardo reſponſurum ſuper Comitatu Tholoſano. Siquidem locus ille prudenter commodiſſimus viſus eſt, ubi ſubſidiarii partium tutiſſimè conveniant, & litigantium Natales liberè proteſtentur. Et qui jus dicturi ſunt, quam ratio exegerit partem, alteri ſine trepidatione vel aliqua cunctatione condemnent. Nos ad illud colloquium compulerunt accedere Dominus Rex Franciæ, & magiſter Vivianus, & alii ſapientes, ut nobis Pariſiùs conſtitutis, & illo apud S. Dionyſium exiſtente, poſſet de vicino pax noſtra commodiùs tractari. Ubi cum illum ſæpedictus Vivianus inſtantiùs & diligentiùs conveniret, ut impleret promiſſionis fidem, reſiliit more ſuo, & talem ſe Viviano exhibuit, ut ad nos rediens pluribus adſidentibus palam dixerit, quod hominem adeò mendacem ſe vidiſſe vel audiſſe non poterat recordari. Sed & ipſi præſenti, multis audientibus, ſicut ab eis poſt accepimus, quæ fuerant dicenda non tacuit. Immò duplicitatem ejus patenter arguens, ex magna parte, quam priùs læſerat, redemit famam, conquerens quod adeò captus fuerat dolis ejus. Quod quidem vobis ideò intimamus, ut ſi ad Eccleſiam Romanam rediens partes illuſoris fovere præſumpſerit aut fraudes occulere, rei veritatem Domino Papæ & Cardinalibus veſtra dilectio

poſſit

poſſit fideliùs intimare. Nam ſicut nutu Divino contigit, ut re ſtrenuè geſta rediret D. Gratianus, & vos, quem Deus firmiſſimam columnam, ut perſæpè loquimur, in Eccleſia ſua poſuit, & qui mores hominis pleniùs noſtis, ad Sedem Apoſtolicam acciperetis iter; ſic ejuſdem nutu creditur accidiſſe, ut Vivianus, quidquid haberet in animo, ad illuſtrandam juſtitiam Eccleſiæ & dilatandam gloriam Gratiani, remanſerit in Francia: ut Rex Anglorum per fautorem ſuum hominibus, quos decipere conſuevit, ampliùs innoteſcat, & fallacia verborum Dominum Papam & Curiam, ei huc uſque nimis credulam, de cętero minus ſolito circumſcribat. Cùm verò præfatus Anglorum Rex à S. Dionyſio recedens propè Montem Martyrum tranſitum faceret, illuc occurrimus, petentes ab ipſo per Venerabiles Viros, Dominum Rothomagenſem & Epiſcopum Sagienſem, & alios quoſdam, qui ſe verbo ingeſſerant, quatenus nobis pro amore Dei & Domini Papæ, & noſtris gratiam ſuam, pacem, ſecuritatem, poſſeſſiones & ablata reſtitueret, offerentes nos paratos eſſe exhibere illi, quidquid Archi-Epiſcopus Principi debet. Ille autem reſpondit ſe ex animo libenter remittere ex parte ſua offenſas & querelas, ſi quas contra nos habuerat: & de his, quæ proponere vellemus adversùs eum, paratum eſſe ſtare dicto Curiæ Domini ſui Regis Francorum, vel judicio Eccleſiæ Gallicanæ, aut Shcolarium Pariſienſium. Quo audito, reſpondimus nos Curiæ Domini Regis, ſi ei placeret, aut Eccleſiæ Gallicanæ non refutare judicium, malle tamen, ſi illius ſederet animo, cum illo amicabiliter componere, quàm litigare. Et ſi Eccleſiam & poſſeſſiones nobis & noſtris vellet reſtituere, & gratiam, & pacem, & ſecuritatem præſtare nobis in oſculo pacis, parati eramus hæc recipere, poſtulantes ut mobilium ablatorum medietatem Eccleſiæ redderet ad ſolvenda noſtra & noſtrorum debita, ad Sarta Tecta reficienda, ad inſtruenda prædia, & reparandas varias Eccleſiæ neceſſitates, quæ ad ſummum calamitatis officialium ſuorum depopulatione & fraude perducta eſt. Et ne vota noſtra modum viderentur excedere; & ut pacta ad declinandam lubricitatem hominis in ſcripturam redacta fideliùs tenerentur, ei petitionem, quam vobis ſcriptam mittimus, ad Nunciorum ſuorum arbitrium caſtigatam & temperatam fecimus offerri, ut omnibus innoteſceret nos nullam pacis, quæ Eccleſiæ Dei tolerabilis ſit, detrectare conditionem. Sed ille audito ſcripto, & ab omnibus propter nimiam modeſtiam approbato, materna reſpondit lingua: ſic amfractus verborum, quod familiare habet, invertens, ut ſimplicioribus videretur univerſa concedere, cautioribus autem perverſas, & non ferendas immiſcere conditiones. In uno tamen conſentiunt univerſi, quod nos in oſculo pacis recipere non adquievit. Subintulit ergo Chriſtianiſſimus Princeps, quod pro tanta quantitate auri, quantus ipſe eſt, non conſuleret, ut terram ejus, niſi priùs accepto publicè pacis oſculo, ingrederemur. Et Comes Theobaldus adjecit, quod ſtultiſſima præſumptio eſſet, multis circumſtantium ſibi invicem dicentibus & reducentibus ad animum, quid Roberto de Filliaco acciderit, quia nec ipſum oſculum ad pacis & ſecuritatis cuſtodiam ſatis firma cautio videretur. Sed nec iſtud reſponſum ſuum nobis per præfatos Epiſcopos pacis, ut ſperabatur, mediatores, aut per alios ſignificare curavit; immò nobis præſtolantibus reſponſionem versùs Meldam deflexit iter. Allatus eſt ei in via Dominus Philippus, Benedictus Filius Chriſtianiſſimi Regis, quem, ut ajunt qui attulerant, ſubtriſtis vidit, tenuiter allocutus eſt, & cum feſtinatione dimiſit. Deus tamen prælecti pueri ſui inſpiravit animum, & linguam formavit, & direxit, ut cum adſtantium admiratione feſtinantem ad diſceſſum moneret & rogaret, quatenus diligeret Regem & Regnum Franciæ, & ipſum, quia per hoc Dei & hominum gratiam conſequeretur. Comitatus eſt autem eum Dominus Rex Franciæ uſque Medontam, & indè uſque propè Paciacum, exſpectans ut juxta condictum traderet Richardum filium ſuum. At ille ſe hoc facturum promiſit in colloquio Turonenſi, in quo manifeſtè deprehenderunt Dominus Rex & ſui, quod res cum eis agebatur in dolo. Et ſicut ex conſequentibus ſignis viſum eſt, in minori charitate diſceſſerunt ab invicem, quàm ab initio conveniſſent. Nec creditur colloquium illud, quod ille captat, eſſe futurum, quia machinatio hæc multis patet impedimentis. Nos ſine reſponſo ejus ad loca conſolationis nobis Divinitùs proviſa reverſi ſumus, ſpem noſtram projicientes in eum, qui non deſerit ſperantes in ſe, & dilectionis veſtræ *ſolatium* *præſtolantes*. Rex autem Angliæ ad magiſtrum Vivianum poſteà Nuncium miſit, & viginti marcas, ut ajunt, rogans ut ſe iterùm intromitteret de pace reformanda. Sed ille, ſicut pro certo accepimus, & pecuniam reſpuit, & reſpondit ei litteris, quarum dilectioni veſtræ exemplum mittimus. Nec eſt quod ipſum ad pacem tantopere urgeat, quantum metus ille, quem de veſtra & D. Gratiani profectione concepit. Nec Vivianum captat ob aliud, niſi ut veſtras & Gratiani non incidat manus. Nobis etiam *relatum* eſt, quod Ægidium Rothomagenſem *Archi-Diaconum*, & Joannem de Oxeneford, & *Joannem* Sagienſem miſit ad Curiam, ut impediant ne vobis in terram ſuam legatio concedatur, aut aliud quod ei vel Comiti Flandriæ poſſit eſſe moleſtum. Vos Nunciorum perſonas pro parte noviſtis, ſed fortaſsè pleniùs noſtri, qui veſtri gratia nobiſcum ſunt. Cùm ergo de veſtra ſinceritate & Domini Gratiani, quam expertus eſt, fide tantus hominem *illum* timor invaſerit, luce clarius eſt, quod ſi eum Dominus Papa ab initio terruiſſet authoritate Summi Pontificis, potiùs, quàm ſuſtineret pia manſuetudine Patris, jam Eccleſia Dei à multis diebus ſerenata fuiſſet, & detumuiſſet furor hominis, qui fugientes & imbelles ſine miſeratione perſequitur, & viriliter reſiſtentibus cedit. Miſeriæ noſtræ conditionem pro parte, quia faſtidioſum eſſet recenſere ſingula, deploravimus in auribus veſtris: veſtræ dignationis & charitatis erit impetrare à Domino Papa, ut Eccleſiæ Dei & nobis, & miſeriis noſtris, expedientem & ſe dignam provideat pacem: quia in eum oculi omnium directi ſunt, exſpectantes quid facturus ſit in cauſa iſta. Si raptor ablata non reſtituerit aut ſatisfecerit, ſi novam & præter Eccleſiæ morem à nobis obligationem extorſerit, præſertim authoritate Summi Pontificis, pernicies exempli non debitur in ſempiternum, ſed à nobis transferetur in alias nationes. Quid autem minus exigit potuit, quàm id quod de ſuorum arbitrio contracta & caſtigata continet ſubſcripta petitio? Sanè ſi Dominus Papa vel nunc

tandem

tandem Nuncios ejus confuſos remiſerit, & in terras ejus ciſmarinas aggravare propoſuerit manum ſuam, nihil valet præcipere, quod non ſine difficultate & mora valeat obtinere. Nam Proceres Eccleſiæ favent, ſolique Clerici, quam venenoſis conſiliis ſeminaverunt, furoris pertinaciam rigant exhortationibus, & inſtigationibus fovent & promovent. Quorum alii verò crebris diſcurſionibus nunc Apoſtolicam Sedem, nunc adversùs Eccleſiam publicas Orbis Latini ſollicitant Poteſtates. Quod autem ſine dolore & ſtupore non dicimus, ſæculi Poteſtates ad tanti flagitii conſortium nequeunt inclinare, ſed in Eccleſia Romana ſemper inveniunt aliquos, quos ſcelerati Propoſiti ſe gloriantur habere conſortes.

## EPISTOLA LXII.

*Alexandro Papæ magiſter Vivianus.*

OPERAM omnem adhibui & diligentiam, ut inter Regem Anglorum & D. Cantuarienſem pax reformaretur juxta formam, quam ſanctitas veſtra præſcripſerat. Tandem verò poſt multos labores ad id ventum eſt, ut D. Cantuarienſis in colloquio Regum, Pariſiùs habito in octava Beati Martini, petitionem ſubſcriptam per D. Rothomagenſem, & Epiſcopum Sagienſem, & me, Regi Anglorum, præſente Chriſtianiſſimo Rege, porrigeret: *Hoc petimus à Domino noſtro Rege juxta Mandatum & conſilium Domini Papæ, ut pro amore Dei, & Domini Papæ, & honore S. Eccleſiæ, ac ſalute ſua & hæredum ſuorum, recipiat nos in gratiam ſuam, & concedat nobis & omnibus, qui nobiſcum & pro nobis exierunt de Regno, pacem ſuam, & plenam ſecuritatem de ſe & ſuis, ſine malo ingenio. Et reddat nobis Eccleſiam Cantuarienſem in ea plenitudine & libertate, in qua eam meliùs habuimus, poſtquàm ad Sedem illam acceſſimus, & poſſeſſiones omnes, quas habuimus, ad tenendum & habendum, ita liberè, & quietè, & honorificè, ſicut Eccleſia & nos eas liberiùs & honorificentiùs tenuimus & habuimus, poſtquàm promoti ſumus in Archi-Epiſcopum. Et ſimiliter noſtris. Et omnes Eccleſias, & Præbendas ad Archi-Epiſcopatum pertinentes, quæ vacaverunt poſtquàm exivimus de terra, ut faciamus de eis ſicut de noſtris, prout nobis placuerit, ſimiliter habere permittat.* Et hoc in ſcripturam redactum eſt. De mobilibus verò ablatis ſe facturum promiſit Archi-Epiſcopus juxta conſilium veſtrum, ut à nullo ſuper hoc deberet argui. Rex autem audita petitione ſcripta, de plano non contradixit, ſed mutatis verbis reſpondit quod Archi-Epiſcopus haberet Eccleſiam ſuam & poſſeſſiones ſuas in pace, quas habuerunt, & ſicut habuerunt anteceſſores ſui, & ſic excluderet poſſeſſiones quaſdam, quæ de novo acciderant huic Archi-Epiſcopo de jure Eccleſiæ ſuæ, & quas habuerat & tenuerat poſtquàm factus eſt Archi-Epiſcopus; & Eccleſias & præbendas, quæ vacaverunt poſtquàm exivit de terra. Et ut callidè alligaret eum ad obſervandas Conſuetudines ſuas pravas & maledictas, ſicut poſtea benè deprehendimus, quia in omnibus ferè verbis ſuis Eccleſiæ Dei ſophiſticus & captioſus. Et præterea nullius prece, cùm tamen rogaretur à multis, induci potuit, ut præfatum Cantuarienſem in oſculo pacis reciperet. Inſtiti apud Chriſtianiſſimum Regem, ut hoc tantillum ſuarum precum inſtantia extorqueret. Sed ille alii Regi, dum in terra ſua erat, nolebat eſſe moleſtus in aliquo. Domino tamen Cantuarienſi dixit, & etiam mihi coram multis, qui præſentes aderant, quod nec pro tanta quantitate auri, quantus ipſe erat, vellet vel auderet conſulere, niſi pacis oſculo præcedente, quod terram ejus ingrederetur: quia ſubtracto oſculo gratiam non reddebat. His ergò, qui aderant, ex cauſa probabili viſum eſt, quod verbum pacis tractabat in dolo, qui publicum & celebre gentibus pacis ſignum admittere recuſabat. Nec aliquid per ſuos Domino Cantuarienſi reſpondere curavit. Sed quaſi occaſionem diſcedendi captans receſſit. Viſumque eſt, quod tantum ſimulare volebat gratiam, non reſtituere. Placeat itaque ſanctitati veſtræ, ſi quid adversùs hæc audieritis, differre omnia, quouſque ſervi veſtri faciem, qui cunctis interfui, videatis, & audiatis ex ore meo, qualiter Eccleſia conculcetur, & quàm iniquè proſcripti ſint innocentes. Omnipotens Dominus incolumitatem veſtram ad gloriam nominis ſui, & pia noſtra noſtrorumque vota, in tempora longa cuſtodiat, ſanctiſſime & Amantiſſime Pater.

## EPISTOLA LXIII.

Henrico Regi Angliæ magiſter Vivianus.

*Sereniſſimo Domino Henrico, Dei gratia Anglorum Regi, magiſter Vivianus, S. R. Eccleſiæ Advocatus, ſalutem, & ſalubri conſilio adquieſcere.*

QVANTUM pro honore veſtro laboraverim, quantam diligentiam adhibuerim, ut ad gloriam Dei & veſtram, pacem cum Eccleſia faceretis, novit Deus, & prudentia veſtra ignorare non debet. Nam tantum pro vobis inſtiti, quod multorum & magnorum amiſi gratiam, & fabula factus ſum detractorum. Undè miror, quod me, quem in veſtra utilitate & honore noluiſtis audire, quaſi pecunia corruptum reddere voluiſtis infamem. Sed quia vos obſequiis cœpi colere, & ab Amicis non facilè recedere conſuevi, precor & modis omnibus conſulo, ut redeatis ad cor, & petitionem, quam vobis ſcriptam miſit D. Cantuarienſis, charta veſtra confirmetis, hoc adjecto, quod eum recipietis in oſculo pacis, eique mittatis, & revocetis ipſum, antequàm terra veſtra ſubjiciatur interdicto, & illi feriantur anathemate, quorum nomina in libello damnationis eorum concepta ſunt. Nam & plurimi ſunt, & vobis perneceſſarii, & tempus breve eſt. Quare autem vos rogare noluerint quidam, diſcretio veſtra facilè perpendet, ſi veros penſaverit Amicos, & fidem hominum. Præterea de mobilibus, quæ abſtuliſtis, ea moderatione reſpondeatis Archi-Epiſcopo, ut liberalitas veſtra coram hominibus ampliùs eluceſcat, & conſcientia tanti criminis reatum diluat ante Deum, & idem Archi-Epiſcopus & ſui, quoad vixerint, vobis & hæredibus veſtris fideliores & devotiores debeant permanere. Si autem me vel hac vice nolueritis audire, ſera erit pœnitentia. Nec dicatis ulteriùs vobis quod imminet, non fuiſſe prædictum.

EPI-

## EPISTOLA LXIV.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gratiano.*

IMPIORUM molimina gratiæ filiis in finem nocere non poſſunt. Quia Deus eos ſupra vires tentari non patitur, ad electorum utilitatem cuncta dirigens, & de ſingulis eventibus rerum profectum mirabiliter eliciens glorioſum. Et quidem fidem veſtram reſpexit Dominus, qui moram magiſtri Viviani, & quidquid poſt receſſum veſtrum geſſit in Francia, convertit in gloriam nominis veſtri, vos in Deum conſtituens Pharaoni. Ex quo enim Dominus Rex Anglorum cognovit, quod cum Domino Senonenſi, cujus zelum timet ſupra quàm dici poſſit, ad Curiam revertebamini, & vos promptos animadvertit ad juſtitiam exercendam, illicò per ſe & per ſuos præfatum Vivianum ſollicitare ſtuduit, ut rediret, promittens ſe ad honorem Dei & utilitatem Eccleſiæ per eum pacem eſſe facturum, ſi ille procuraret, ut cum eo colloquium haberemus. Dicebat ſe enim hanc illi velle impendere gratiam, eò quòd morigerum ſenſerat ſibi, cum tamen magis abſentia veſtra, quàm præſentia ejus, gratiæ Dei cooperaretur, & perurgeret ad pacem. In ſpe ergo pacis, ſicut pleniùs innoteſcet ex litteris vocationis noſtræ, acceſſimus ad colloquium, in quo quid actum ſit, ex his quæ ſubſcripſimus Domino Senonenſi & Sociis noſtris, facile diſcretio veſtra perpendet. Timemus enim, ne ſi cuncta retexamus, prolixitas orationis faſtidium generet, præſertim cum certum teneamus diligentiam veſtram circa plurima occupatam. Sed ſicut non poteſt æthiops mutare pellem, aut pardus varietates ſuas, ſic fallaciam & fraudem exuere neſciunt, qui ab initio vitæ uſque ad ætatem maturiorem docuerunt linguam ſuam loqui mendacium, & ut iniquè agerent, laboraverunt. Ut ergo magiſtri Viviani verbis utamur, hoc in tantarum promiſſionum ſumma demùm reperit, quod Rex ille præ cunctis mortalibus ſophiſticè vivit & loquitur, ut Deo & hominibus debeat eſſe odibilis. Ceſſit tandem præfatus magiſter in ſententiam veſtram, & ſicut ab eis accepimus, quibus fides adhibenda eſt, fallaciam Regis apud S. Dionyſium patenter arguit, & ſicut audivimus, pecuniam, quam ei receſſuro miſerat, accipere recuſavit, deteſtans duplicitatem & malitiam ejus. Eique reſcripſit increpatorias, exhortatorias, & comminatorias litteras, ſicut nobis ſignificatum eſt, quarum exemplum vobis juſſimus præſentari. Quicumque verò familiaritatis initæ viderunt exitum, aut Vivianum loquentem audierunt, publicè proteſtabantur ſolum ex omnibus, qui ad Regem Anglorum miſſi fuerant, ſapere Gratianum. Si Vivianus in Curia conſonaverit iſtis, ibidem illo authore, velit nolit, nominis veſtri titulus clariùs eluceſcet. Si partem, quam apud nos deteſtatus eſt, fovere auſus fuerit, dignus eſt cum proditore Chriſti ignominioſam ſuſpendii ſubire damnationem. Speramus autem de illo viciniora ſaluti & honeſtati, quia quantum deprehendere potuimus, & qui nobiſcum erant, & ſicut indubitanter à multis accepimus, laudabiliter in extremis verſatus eſt. Rei ſeries vobis innoteſcet ex ordine. Vos, ſi placet, neceſſitates noſtras & honeſtatem Eccleſiæ adhibita diligentia promovete. Nam ſi Dominus Papa, & Eccleſia Romana extenderit manum ſuam in retribuendo, nobis citiſſimè quies dabitur, & authoritas Eccleſiæ Romanæ, tam in Anglia, quàm in ciſmarinis terris Regi Angliæ ſubditis, inefloreſcet.

## EPISTOLA LXV.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Joanni & Alexandro Clericis ſuis.*

QUÆ in colloquio Regum in octava S. Martini apud S. Dionyſium habito geſta ſunt, pleniùs agnoſcetis ex reſcripto litterarum, quas Domino Senonenſi tranſmiſimus. Sed quia verebamur faſtidium, nonnulla quæ ibi deſunt, ei Domino & Amico noſtro per vos communicanda litteris præſentibus curavimus exarare. Nam ſic ei res faciliùs innoteſcet, cùm viva voce referre poſſitis plurima, quæ litteris illis minimè cenſuimus inſerenda. Exegerunt à nobis Dominus Rothomagenſis, & Epiſcopus Sagienſis, qui pacis reformandæ mediatores eſſe debuerant, quatenus exprimeremus immobilium nomina poſſeſſionum, quas nobiſcum Eccleſiæ Cantuarienſi reſtitui petebamus, ad quod reſpondimus nos, qui tanto tempore abſentes fuimus, & caruimus omninò gentis & terræ noſtræ commercio, ſcire non poſſe, quas terras Dominus Rex aut Officiales ejus alienaverint aut diſtraxerint, ſed omnes nobis reſtitui volebamus, quas anteceſſor noſter bonæ memoriæ Theobaldus Archi-Epiſcopus habuit, quo ad vixit, & nos ipſi, quando ad regimen Cantuarienſis Eccleſiæ acceſſimus, & poſteà quandò profecti ſumus ad Concilium Turonenſe, & ſemper antequàm Rex nos & *Eccleſiam* perſequeretur. Et præter iſtas petivimus & petimus terram, quam Henricus de Elexia tenebat de nobis, quia illo ex tali cauſa exhæredato, in Dominium & proprietatem Eccleſiæ redire debuit, ſicut illæ quas de Rege tenebat, ad illum redierunt. Feudum quoque Wilhelmi de Ros nobis abſtulit, contra juramentum quod Regi *Stephano* præſtitit, quando eum adoptavit in filium, & accepto hominio ejus ipſum Regni inſtituit hæredem. Juravit enim tunc ſolemniter & publicè, quod terras, quas Rex Stephanus, Dominus & adoptionis jure Pater ſuus, Eccleſiis contulerat, eis perpetuò conſervaret. Abſtulit etiam nobis terram de Mundeham, quam contra Deum & ſalutem ſuam, & omnem æquitatem Joanni Mareſchallo contulit, qui nutu Divino, ut ſcitis, beatiſſimo Anſelmo ſuam vindicante injuriam, cum liberis ſuis, quos prædæ futuros ſucceſſores opinabatur, poſt paucos dies defunctus eſt. Has autem tres poſſeſſiones, ſcilicèt Henrici, VVilhelmi, & terram quam Joanni contulit, expreſsè petivimus & petimus, malentes exulare perpetuò, quàm iſtis ablatis diſpendioſam Eccleſiæ facere pacem. Mediatores autem nos in bona ſpe terrarum reſtituendarum verbis ponere nitebantur, ſed circa mobilia, quæ abſtulit, loquebantur tepidiùs, quamvis Sagienſis, & magiſter Vivianus nobis mille marcas, ſi pax procederet, reſtituendas aſſererent. Hoc enim ſe dicebant accepiſſe ex ore ejus. Nos autem exegimus medietatem ablatorum ad neceſſarios uſus, Domini

Papæ

Papæ vel Religioſorum conſilio de reſiduo pariturі. Quia ſuper omnia perniciem veremur exempli, & ſaluti noſtræ timemus, pariter & illius. Noſtræ quidem, ſi tantum ſacrilegium diſſimulatione foverimus; illius verò, ſi non reſtituat cum ſolvendum ſit, aut ſatisfaciat de ablatis, quia in tali caſu conſtat prorsùs non dimitti peccatum, ſi non reſtituatur ablatum. Sunt autem variæ ſpecies compenſationum, quas & ille implere ſufficit ſine magno ſui diſpendio, & nos parati recipere. Nam ut ei remittamus, impœnitenti præſertim, quod Eccleſiæ Dei abſtulit, Divina nos protegente Clementia, nullis unquàm machinationibus obtinebit. Si tamen pœnituerit, & de parte ſatisfecerit, nos eum de reliquo pro devotione, quam exhibebit Eccleſiæ, & charitate, quam ad nos habebit, ſupportabimus in omni patientia. Quia tam Romanæ quàm Anglicanæ Eccleſiæ expedit, ut aliquid habeat penes ſe, quod ei tumultus & ſeditiones molienti rectè poſſit opponi. Alioquin quiſquis eum prorsùs expediet, immanitatem ejus armabit ad Eccleſiam jugulandam. Nunc autem in eo calculo conſtitutus eſt, & imminentem ſibi & terræ ſuæ ſententiam adeò timet, ex quo Dominum Senonenſem & Gratianum illum, cujus memoria in utroque Regno in gloria & benedictione eſt, cognovit ad Curiam proficiſci, ut nihil Domino Papæ negare audeat, quidquid ſimulet & minetur, ſi in terras ejus ciſmarinas aggravare decreverit manum ſuam, & Nuncios ejus confuſos remiſerit. Nec oportebit, ut ſententia ſortiatur effectum, quia ſola comminatio facillimè quidquid intentatum fuerit, obtinebit. Miſit nuper in Angliam Gaufredum Ridellum, ut torqueat perſonas Eccleſiaſticas, & ad inobedientiæ crimen nefariis obliget ſacramentis. Is cum Richardo Pictavienſi Archi-Diacono, & aliis Officialibus Regni, præcepit ex parte Regis, ut omnes Epiſcopi Londoniæ convenirent, præſtituri cautionem de ſervando Edicto Regis, ne quis Nuncium aut litteras Domini Papæ vel noſtras, inconſulto Rege recipiat; ne pareat interdicto, ſi fuerit promulgatum; ne ſententiam anathematis in aliquem fidelium Regis ferre præſumat. Sed nullus Epiſcoporum vel Abbatum præter illum Emiſſarium S. Auguſtini, in illo Conciliabulo officialium comparere voluit, eò quòd prælegerunt incurrere publicæ Poteſtatis offenſam, ſi eam declinare nequiverint, quàm derelinquere legem Dei. In primis ergo Dominus Vintonienſis publicè proteſtatus eſt, & ſolemniter prædicat ſe Mandatis Apoſtolicis, & Eccleſiæ Cantuarienſis, cui ex profeſſione fidem & obedientiam debet, cum omni devotione, quoad vixerit, per omnia pariturum: & ut idem faciant, Clericis ſuis indicit. Imitatur eum Epiſcopus Exonienſis, ad omnem promptus obedientiam, & ſe in Religioſorum Collegio recepit, donec tranſeat iniquitas. Norwicenſis verò prohibitus ex parte Regis, præſentibus officialibus, excommunicavit Comitem Hugonem, & alios, prout ſibi fuerat imperatum: & deſcendens à Pulpito, Cambutam, baculum ſcilicet Paſtoralem, ſuper Altare poſuit, dicens ſe viſurum, quis in terras vel res Eccleſiæ ſuæ manus extenderet. Ingreſſuſque Clauſtrum cum fratribus vivit. Ceſtrenſis verò ſimiliter exequi paratus eſt imperata, & ut ab officialibus tutus ſit, ſeceſſit in illam partem Epiſcopatus ſui, quam Wallenſes inhabitant. Ex quo perſpicuum eſt Dominum Papam ad gloriam Dei & perpetuum honorem Apoſtolicæ Sedis in Anglia triumphare, ut ibi floreat & fructificet authoritas ejus, ſi in vigore perſeveraverit, nec rejecerit Coronam ſibi Divinitùs præparatam. Neſcit enim impietas quò ſe vertat, & ſemper, ut ſui perhibent, habet ante oculos Dominum Senonenſem, & filium gratiæ Gratianum. Ad cujs gloriam plurimùm proficit mora, quam fecit Vivianus, qui nunc tandem dolos expertus eſt illuſoris, & malitiam ejus, & fraudes varias non deſtitit apud nos in compitis prædicare. Quod cum in Eccleſia Romana fecerit, ſi tamen fides in homine eſt, etiam teſtimonio ejus ampliùs juſtificabitur Dominus Gratianus in operibus ſuis. Vos autem & per vos & per Dominum Hyacinthum elaborate, ut ſecundùm quod promiſit, confutet Nuncios illuſoris ſui. Et ſi hoc fecerit, & vobiſcum fideliter ambulaverit, litteras, quas pro eo ſcribimus, porrigatis Domino Papæ. Et ſicut pro certo didicimus, nunc in receſſu Regem perfidiæ conſtanter arguit, & famam, quam priùs læſerat, ex magna parte redemit. Si verò voluerit ingredi duabus viis, quod tamen non credimus, quia pecuniam dicitur reſpuiſſe, & litteras retineatis, & ne nocere valeat, eſtote ſolliciti. Sollicitaverunt nos quidam ex conſcientia & Mandato Regis, ut ad ipſum in Normanniam proficiſcamur: nec hoc detrectamus implere, ſi nobis in confinio terrarum, ut promiſſum eſt, occurrerint, qui nobis & noſtris ſufficiant præſtare ſecuritatem. Vos autem inſtate, ut Dominus Papa inhibeat, ne novam, & præter morem Eccleſiæ Gallicanæ & Anglicanæ præſtemus cautionem, ne à forma, quam Regi ſcriptam miſimus, Dominus Papa recedat; ut partem condecentem ablatorum nobis reſtitui præcipiat; ut terreat Regem metu interdicti in terris ciſmarinis; ut Regi Anglorum diligentiùs ſcribat, quatenus nos recipiat in oſculo pacis; & jubeat in aliis litteris, ut terras ablatas, quas prænominavimus, ſine quibus pax eſſe non poteſt, Eccleſiæ Cantuarienſi reſtituat. Item prohibeat ne aliquem, niſi præſtito ſecundùm morem & formam Eccleſiæ juramento, ab anathematis vinculo præſumamus abſolvere. Quoniam inter jura conſuetudinum, quas vendicat contra Deum, ſi credatur expertis, manifeſtè cognoſcetur hoc ferè eſſe perniciofiſſimum. In quo ſi à præſumptione ſua ceciderit, non magnoperè, ut ſperamus, ne ſæpius confundatur, inſiſtet cæteris. Ad hæc ut Dominus Papa Chriſtianiſſimo Regi de conſolatione noſtra gratias agens, ſcribat exhortatorias & animatorias, interſerens in eis quantum ſit crimen ſacrilegii, Eccleſiæ bona diripere, & ſine juſta cauſa perſonas Eccleſiaſticas exquiſitis occaſionibus fraudare ſuis bonis, & quod peccatum ſine pœnitentia & ſatisfactione, præſertim cum tempus adeſt, & rerum copia ſuppetit, non dimittitur. Quoniam ſi res ablata, cum reddi poſſit, non redditur, phantaſtica pœnitentia eſt, & non vera, quæ proficiat ad ſalutem, ſed accumulat damnationem. Mittimus vobis petitionem, quam porreximus Regi, à qua nullo modo recedatis, niſi poſſitis meliorare cauſam, & litteras quas miſimus magiſtro Viviano, & quas ille, ut accepimus, miſit Anglorum Regi. Quo pleniùs inſtructi negotium Eccleſiæ poſſitis commodiùs promo-

promovere. Si garrulorum quiſpiam præſumat arguere, quod terram ejus nolumus ingredi, niſi nos recipiat in oſculo pacis, Robertus de Silliaco redeat in mentem ejus, quem ne pacis oſculum publicè datum, nec fides corporaliter Regi Franciæ præſtita fecit eſſe ſecurum: noſtræque cautelæ, niſi rationis expers ſit, ut credimus, illicò veniam dabit. Nos & vos dirigat Dominus, ut faciamus in omnibus ipſius voluntatem, & ſive per proſpera ſive per adverſantia nobis, debitam Eccleſiæ ſuæ reſtituat libertatem. Hæc Patri noſtro Domino Hoſtienſi, & cætera quæ Senonenſi Archi-Epiſcopo ſcripſimus, ſignificabitis ex parte noſtra, deinde ex conſilio ejus reliquis Amicis noſtris, qui exſpectant & procurabunt redemptionem Iſrael. Lexovienſis Epiſcopus, nos ut ſcitis, perſequitur, Amici tamen indutus nomine, & Sinonis ſui, quem ſub Epiſcopi profeſſione vivendo ſemper expreſſit, formam imitatus, dantis arma Danais in Amazones, & Amazonibus tela in Danaos miniſtrantis, ut ſuæ quieti provideat, nunc viris Eccleſiaſticis in ſæculares, nunc ſæcularibus in Eccleſiaſticos arma miniſtrat. Inſpicite litteras, quas modò pro Londonienſi Epiſcopo, cujus merita noſtis, ſcribit, & ad mentem reducite, quæ nobis conſuevit dare conſilia, & alterum planè videbitis Sinonem inter Danaos & Dardanos diſcurrentem. Nam & iſte, ſi virtutem nominis attendatis, Sinon eſt, fovens eſt, & non in ſinu ſuo: lingua concinnat dolos, & ex abundantia cordis ferè ſemper in Amicorum cauſis & negotiis fidei volvit, terit, & replicat *ſic & non*. Presbyter Clericus Domini Papienſis idem perſeveravit in cauſa noſtra, qui fuit ab initio. Quod quid ſit, non latet, ut credimus, Dominum Gratianum. Nam & illi, dum præſens eſſet, adſtitit, & Regi poſteà ſemper adhæſit.

## EPISTOLA LXVI.

*Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.*

QUÆ acta ſunt à magiſtro Viviano de negotio Eccleſiæ Dei, & noſtro poſt receſſum Domini Gratiani, & quàm ſollicitè, ſanctitati veſtræ breviter intimare curavimus. Quod ipſe verò moram fecerit in Francia aliquam poſt ſocii ſui receſſum, in confuſionem opprimentium Eccleſiam creditur accidiſſe, ut juſtitia Eccleſiæ, quam multi pravitatis actu nitebantur offuſcare, in conſpectu omnium gentium declararetur. Studuit quidem præfatus filius veſter morem homini gerere, ut vocatus ab ipſo, ſicut aſſerit, litteris ſuis & multa inſtantia ipſum inclinaret ad pacem. Cujus ex multis & magnis promiſſionibus ſpem indubitatam acceperat, & eò uſque promiſſiones ejus ſecutus eſt, donec in conſpectu Chriſtianiſſimi Regis & Procerum Franciæ convinceret malitiam & duritiam ejus. Quantum verò laboraverit, ut Regum & noſtri colloquium uniretur, quantam operam & diligentiam reformandæ paci ibidem adhibuerit, quàm inſtanter univerſos & ſingulos, quos ad hoc idoneos eſſe credebat, ſollicitaverit, verbis exponere non ſufficimus. Et niſi præſentes fuiſſemus, vix poſſemus fidem referentibus adhibere. Quia ergo in mora ejus juſtitia Eccleſiæ ampliùs per Dei miſericordiam, qui non derelinquit ſperantes in ſe, ſicut nobis videtur, & omnibus qui interfuerunt, manifeſtata eſt, Majeſtati veſtræ profuſis genibus ſupplicamus, quatenus ipſum ad ſinum Clementiæ veſtræ redeuntem Paterna pietate recipiatis.

## EPISTOLA LXVII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Alexandro & Joanni Nunciis ſuis.*

SOLLICITI eſtote circa negotium noſtrum, & contra Adverſarios noſtros cautelam & continuam vigilantiam habeatis, præſertim adversùs illum ſpurium, fornicarium, & Eccleſiaſticæ pacis inimicum, Sacerdotis filium, Reginaldum de Saresberia, qui perſonam noſtram, in quantum poteſt, diffamat ubique, & deturpat, dicens nos proditorem eſſe, & ſibi fidem noſtram dediſſe, quod Patrem ejus non læderemus in aliquo. Quod utique ipſi non plus, quàm cani faceremus. Dicit etiam, quòd ſi Dominus Papa decederet, faceret nos deleri de libro vitæ, jactitans Curiam Romanam ita venalem eſſe, ut intervenientibus muneribus quid velit, poſſit impetrare. *Suggeſſit* etiam Regi Anglorum hujuſmodi *petitiones facere Domino Papæ*, ut alicui Epiſcopo in Anglia committeret authoritatem coronandi filium ipſius Regis, & conſecrandi *Epiſcopos*, ut vel ſic Dominum Papam deciperet. Cui cùm reſpondiſſet Rex ſe, ut credebat, à Domino Papa petitiones illas non poſſe impetrare, reſpondit Reginaldus: Dominus Papa ut ſtolidus & fatuus aget, niſi petitionibus tuis ſatisfecerit. Rogamus idcircò dilectionem veſtram, de qua ſine dubio confidimus, ut cum Hugotione Romano Amico noſtro, qui de Francia Romam profectus eſt, & cæteris Amicis noſtris, & veſtris pro nobis, *ſed & pro* juſtitia & libertate Eccleſiæ viriliter *ſtetis*, & ad hoc vigilanter tota intentione laboretis, ut ille commentor fraudis, machinator doli, fictor falſitatis, ſuæ pravitatis opinione fruſtratus undique confundatur, & ita ejus iniquitas per vos detegatur & in eum redundet, ut doleat ſe ad Curiam veniſſe, & à ſuæ iniquitatis teſte, quem aſſiduè gerit in pectore, meritò torqueri dignoſcatur. *Nam ſicut benè noviſtis*, ſi Dominus Papa petitionibus Regis in hac parte, quod Deus avertat, aliquo modo adquieverit, ſciat indubitanter authoritatem Eccleſiæ Romanæ in Anglia in perpetuum perituram, ita ut authoritatis Apoſtolicæ aliquis ibi mentionem facere non audeat. Si verò Dominus Papa, prout ſibi expedierit, Nuncios ejus confutatos & propoſito ſuo fruſtratos dimiſerit, ſciat nos in proximo, per miſericordiam Dei, pacem habituros. His enim duobus articulis, videlicet Coronationi filii ſui, & Conſecrationibus Epiſcoporum inſiſtit Rex Anglorum, & valdè arctabitur ad pacem noſtram faciendam, ſi conſtantiam Domini Papæ viderit. Inter cætera verò caveatis, ne cum prænominato Hugotione in præſentia Cardinalium ſivè aliorum aliqua verba ſuper negotio noſtro habeatis, ſed cùm opportunitatem habueritis, ſecretiùs cum ipſo de executione negotii tractetis. Ita quidem ut non poſſit deprehendi vos aliquam cum ipſo familiaritatem habere.

## EPISTOLA LXVIII.

*Thomas Cantuarienſis Clericis & Laicis Cantiæ.*

NOVERIT univerſitas veſtra, dilectiſſimi fratres, quòd nos ex juſtis & manifeſtis cauſis publicè excommunicavimus Gilebertum Londonienſem Epiſcopum, Randulphum de Broc, & alios quorum nomina ſuperiùs ſcripta ſunt. Denunciamus ergò vobis, ſicut chariſſimis filiis & fratribus noſtris, ut ab eorum communione, donec reſipiſcant & condignè ſatisfaciant, prorſùs abſtineatis. Prætereà noveritis, quod vos à ſubjectione & obedientia Gaufredi Archi-Diaconi & Roberti Vicarii ejus abſolvimus, & prohibemus, ne eis obedientiam aut reverentiam exhibeatis, donec ſuper crimine inobedientiæ condignè ſatisfaciant nobis & Eccleſię Dei, quam plurimùm læſiſſe noſcuntur: nec eorum exactiones ſuſtineatis ulteriùs. Non turbetur cor veſtrum in his, neque formidet, quia Deo propitiante, contra malignantium tergiverſationes & appellationum ſubterfugia, Sedis Apoſtolicæ munimine tuti ſumus.

## EPISTOLA LXIX.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gaufredo Archi-Diacono Cantuarienſi.*

JUSTUM eſt ut ei, qui in manifeſto inobedientiæ crimine perſeverat, à ſubditis obedientia ſubtrahatur. Et qui ſcienter communicat his, quos excommunicatos eſſe non ambigit, ſe ipſum ex nefanda participatione eorum condemnationi immergit. Nos autem miramur ſupra modum, qua temeritate præſumas in Clericos & Parochianos Eccleſiæ Cantuarienſis magiſterium gerere, & noſtrum videlicet Epiſcopale Officium, Inveſtituras Eccleſiarum faciendo, & tradendo curam animarum, quam ipſis Archi-Diaconis ſanctorum Patrum decreta ſubtrahunt, exercere, & Plebanas Eccleſias oerare variis exactionibus, præſertim cùm te publicè excommunicaverimus, ſicut ipſum Londonienſem, Ranulphum de Broc, & reliquos quorum nomina ſuperiùs ſcripta ſunt. Clericos quoque & Parochianos noſtros ab obedientia & reverentia tua prorsù abſolvimus, donec memor fidei & juramenti, quod nobis præſtitiſti, cum ſatisfactione condigna redeas ad obedientiam noſtram. Prohibemus autem authoritate Domini Papæ & noſtra, in virtute obedientiæ, in periculo ſalutis & ordinis, ne de cætero te intromittas de Archi-Diaconatu noſtro, donec à nobis abſolvi merearis. Hoc autem tam tibi, quàm omnibus notum ſit, quod omnes inveſtituras Eccleſiarum, quæ in abſentia noſtra factæ ſunt, authoritate Domini Papæ & noſtra in irritum revocamus & tibi interdicimus, ne Parochianos Eccleſiæ Cantuarienſis tua communione contamines. Et quidem, Deo propitiante, contra malignantium tergiverſationes & appellationum ſubterfugia, Sedis Apoſtolicæ munimine tuti ſumus, ſubjicientes & illos anathemati, qui ex Mandato Domini Regis, aut propria temeritate noſtra vel noſtrorum occupaverunt bona, aut in proſcriptionem innocentium, aut pauperum Eccleſiæ Chriſti depopulationem, conſiliis, aut delationibus, aut dolis ipſius Regis animum inſtigaverunt. Et item eos, qui Nuncios Domini Papæ & noſtros, ne proſequantur Eccleſiæ neceſſitates, impediunt. Præcipimuſque eos à participatione fidelium abſtinere, donec reſipiſcant, & condignè ſatisfaciant.

## EPISTOLA LXX.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Rotrodo Rothomagenſi Archi-Epiſcopo.*

SACRORUM Canonum authoritate præcipitur, ut quilibet Epiſcopus excommunicatorum ſuorum nomina denunciet vicinis Epiſcopis: ut excommunicatis aditus Eccleſiaſticus ubique præcludatur, & excuſationis cauſa omnibus auferatur. Nam qui etiam illis, qui ſe conqueruntur injuſtè ligatos, ante utriuſque partis juſtam examinationem ſcienter communicaverint in oratione, aut cibo vel potu, aut oſculo, vel etiam *Ave* dixerint, aut ſermonis commercium exercuerint, niſi qui ad converſionem debeat permovere, juxta ſacram Canonum inſtitutionem, cui ex propoſito impium, & pertinaciter obviare hæreticum eſt, excommunicationi ſimili ſubjacebunt. Sancti Conſtitutiones Eccleſiæ loquimur & tenenti, qui zelum legis habens docet eum prætimeri, qui corpus & animam poteſt mittere in gehennam. Nec diffidimus, quin Apoſtolicæ Sedis Decreta, quorum obſervationem in ipſa conſecratione profeſſio Pontificis exprimit, ſecularium Poteſtatum præferatis edictis. Nec perſuaderi poteſt, quod humanus alies prudentiam ſanctitatis veſtræ poſſit impellere, ut contemplatione cujuſquàm damni vel commodi imminentis, velit cum aliquibus criminoſum iniquitatis inire conſortium. Audivimus autem, & quaſi certum tenemus, quod excommunicati noſtri, quos ex juſtis & manifeſtis cauſis, urgente neceſſitate officii, & perſuadente ratione juris excommunicavimus, ad Provinciam veſtram frequenter accedunt. Unde noſtrum & veſtrum præcaventes periculum, eos ſecundùm Eccleſiæ normam nominibus propriis curavimus deſignare, ne eorum participatione laqueum damnationis commiſſa vobis Eccleſia contrahat. Hæc autem ſunt eorum nomina: Gilebertus Londonienſis Epiſcopus, &c. Denunciamus ergo vobis ex parte Domini Papæ & noſtra, quatenus, prout Canonum cenſura præſcribit, eos ſtudioſiùs vitetis, & per Provinciam veſtram denunciatione publica faciatis à cunctis fidelibus evitari. Sunt & alii ſolemniter citati à nobis, quos authore Deo in die Dominicæ Adſcenſionis excommunicabimus, niſi interim condignè ſatisfacere curaverint Eccleſiæ Dei, quam læſerunt, & nobis: Gaufredus Cantuarienſis Archi-Diaconus, Robertus Vicarius ejus, Richardus de VVelceſtre, Richardus de Luci, Adam de Cheringis, VVilhelmus Giffard. Eos quoque ſimili ſententia condemnavimus & excommunicavimus, qui bona Cantuarienſis Eccleſiæ & Clericorum noſtrorum ſive ex Mandato Domini Regis, ſive ex propria temeritate occupaverunt, aut qui in proſcriptionem Innocentium, aut depopulationem pauperum Eccleſiæ Chriſti malignis conſiliis & delationibus, & verſutiis ejuſdem Domini

mini noſtri Regis animum inſtigaverunt, aut Nuncios Domini Papæ & noſtros, ne proſequantur Eccleſiæ neceſſitates, impediunt, donec reſipiſcant, & condignè ſatisfaciant. Nec ſe quiſquam fraudulentia verborum, aut prætextu ſubreptæ abſolutionis, aut innocentiæ conetur excuſare: quia impœnitentes aut perſiſtentes in ſcelere, aut voluntate peccandi, non Apoſtolus, non Angelus, non quæcumque Poteſtas poteſt abſolvere coram Deo, qui eos judicii ſeveritate condemnat, quos Eccleſia Sathanæ tradit. Diu, & utinam non nimium, tantas Chriſti injurias & contumelias diſſimulavimus, exſpectantes ut patientia noſtra fructum pœnitentiæ operaretur in illis: ſed quia ſuperbia & impietas eorum adſcendit ſemper, de cætero poteſtate Divinitus collata utemur, Deo propitiante, Sedis Apoſtolicæ authoritate muniti contra appellationum ſubterfugia, & malignantium tergiverſationes.

## EPISTOLA LXXI.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Dunelmenſi Epiſcopo.*

NOVERIT veſtra Fraternitas, quod no ex juſtis & manifeſtis cauſis, urgente neceſſitate officii, & ratione juris perſuadente, publicè excommunicavimus Gilebertum Londonienſem Epiſcopum, & Jocelinum Sareſberienſem, & reliquos, quorum nomina ſuperiùs ſcripta ſunt. Denunciamus ergo vobis authoritate Domini Papæ & noſtrâ, ut eos, prout Canonum cenſura præſcribit, denunciatione publica faciatis per Epiſcopatum veſtrum cunctis fidelibus evitari. Non turbetur cor veſtrum in his, neque formidet, quia contra tergiverſationes malignantium & appellationum ſubterfugia Deo propitiante, Sedis Apoſtolicæ munimine muniti ſumus. Hæc ſunt nomina excommunicatorum Ranulphus de Broc, &c.

## EPISTOLA LXXII.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Clericis Ciceſtrenſis Eccleſiæ.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, & Apoſtolicæ Sedis Legatus, Priori, & Roberto Archi-Diacono, & toti Clero & Populo Ciceſtrenſis Eccleſiæ, Chriſtianam communionem habentibus, ſalutem, & Deo potiùs quàm hominibus obedire.*

VOBIS, dilectiſſimi fratres eſſe non poteſt incognitum, quod & atrocitate criminis & temporis diuturnitate jam ferè totum latinum replevit orbem. Taceantur ad præſens, quas vidiſtis & doluiſtis, innocentium proſcriptiones, ſileatur bonorum Eccleſiæ confiſcatio inaudita, atrocitatem ſuppliciorum, concuſſionem pauperum, quæ referri nequeunt, animus & lingua diſſimulet, tantum publicæ libertatis & ſalutis noſtræ, qui Chriſti tam patentes injurias nimis diu ſiluimus, & exempli perniciem non curavimus, ut oportebat, delere, pariter defleamus. Luctus enim communis eſſe debet, ubi exhonoratur Dominus ac Redemptor, & judex omnium Chriſtus; ubi libertas Eccleſiæ perimitur; ubi publica ſalus in periculo eſt. Lugent Eccleſiæ Paſtoribus deſtitutæ; ſine Sacramentorum plenitudine decedunt parvuli; Eccleſiarum & Virginum conſecratio ceſſat; non eſt in Populis multis qui criminoſos confitentes excipiat ad conſolationem; non eſt qui publicè pœnitentes abſolvat ad veniam; non eſt qui errantium delicta debita correctione redarguat; qui cauſas poſſit examinare & finire majores; qui promoveat quos neceſſitatibus ſuis deſiderat Eccleſia promoveri: niſi fortè conductus quis alienus Epiſcopus, aut coactus, lege Domini prohibente falcem mittere in alienam meſſem. Ubi verò majores Eccleſiæ Pontifices ſuos habent, & in minoribus neceſſaria proviſa ſunt ſubſidia Sacerdotum, ab officiis ſuis publicæ Poteſtatis Edicto & violentia ſuſpenduntur, cum in majores perſonas, aut quantulumcumque beneficii aut officii à Domino Rege habentes, eis curam Paſtoralem exercere non liceat, niſi venia impetrata. Hæc autem quantùm Divinis obvient inſtitutis, & univerſorum ſaluti derogent, verbis adſtruere ſupervacuum eſt, cùm res ipſa tardioribus etiam perſpicua ſit, nedum vobis qui ſenſus habetis exercitatos in lege Domini. Plurima, ne ſimus oneroſi, conſultò reticemus, quæ quiſquis fidelium non attendit, cœcus eſt; qui non dolet, caret ſenſu, qui proficiat ad ſalutem. Dum commonitus eſt Dominus noſter Rex per litteras, per Nuncios, per Epiſcopos, per Abbates, per Subdiaconos Curiæ, per Clariſſimos Cardinales, ut tam malè præſumpta corrigeret, plenum in multa amaritudine Eccleſiæ dolentis & languentis effluxit quinquennium, & non eſt inventus qui cauſam apud ipſum relevaret ex omnibus Charis ejus. Quodque magis dolendum eſt & ſtupendum, quod ſine gravi mœrore non recolimus aut dicimus, quidam de Clarioribus Epiſcopis infideles inventi ſunt, & arma iniquitatis ope auxilii & conſilii perſecutoribus intulerunt. Si recolatis, dilectiſſimi, quæ in injuriam Chriſti, & in depreſſionem Eccleſiæ, noſtramque & noſtrorum contritionem ſub hac tempeſtate geſta ſunt, juſtè, ut credimus, mirabimini, quod tam patienti animo potuimus hæc omnia tolerare, præſertim cùm à multo tempore, ſicut multi noverunt, plenam habuimus poteſtatem reprimendi & coercendi Perſecutores noſtros. Quorum tamen tanta fuit immanitas ut antiqui mitiùs egerint in Confeſſores Chriſti, quorum ſi priſcas revolvatis hiſtorias, cognatos & amicos nequaquàm lædebant, niſi ex publica cofeſſione conſortes haberentur & tituli. Quia ergò ex diuturnitate patientiæ, nec multa humilitatis exibitione præfati Domini noſtri ira deferbuit, ſed ob impunitate pertinacior & atrocior factus eſt, tantos exceſſus ejus irrequiſitos ulteriùs prætermittere non audemus. Nam diſſimulatio culpæ comparatur aſſenſui. Et facientes & conſentientes pari pœna lex Divina percellit. Indè eſt quod vobis, dilecti filii, Decani, Archi-Diaconi, & qui Archi-Diaconorum geritis vices, in virtute obedientiæ, ſub anathemate, in periculo ſalutis & ordinis, Apoſtolica authoritate & noſtra præcipiendo mandamus, quatenus, niſi ſæpedictus Dominus Rex infra purificationem Beatæ Mariæ memoratas enormitates debita ſatisfactione correxerit, & Eccleſiæ debitam cum libertate & dignitate reddiderit pacem, ex tunc prorsùs ceſſetis à Divinis, & ea per totum Epiſcopatum veſtrum penitùs

in omnibus Eccleſiis eadem authoritate, & ſub eadem interminatione celebrari prohibeatis, excepto Baptiſmo Parvulorum, & Pœnitentia, & Viatico, quod clauſis januis, & Laicis perſonis excluſis, confici licet ſine campanarum pulſatione, & ſolemnitate cautus & lætitiæ, quam in diebus jucundis conſuevit Eccleſia exercere. Nec timeatis eos, qui interdùm à Domiuo permittuntur ad majorem coronam electorum corporaliter ſanctos affligere, & in animas nihil poſſunt: quia in hoc conflatorio patenter judicabit Deus, quos in futuro debeat coronare. Illos autem, qui Eccleſias & Eccleſiaſtica officia vel beneficia contra canonicas inſtitutiones accipiunt de manu Laicorum, qui Clericos pœnis aut terroribus ad inobedientiam compellunt, qui Domini Papæ Nuncios & noſtros, ue neceſſitates Eccleſiæ proſequantur, impediunt, qui traditiones hominum Divinæ Legi præferendas docent, & uſurpationes ſivè abuſiones potentum cogunt Chriſtianæ Religionis inſtitutionibus anteponi, & nominatim Cantuarienſem Archi-Diaconum Gaufredum, & Robertum Vicarium ejus, Richardum de Welceſtre, Wilhelmum Giffard, Nigellum de Sacca-Villa, Richardum de Luci, Thomam filium Bernardi, Adam de Cheringis publicè excommunicamus. Quod ſi nec in ſubditorum pœnis exceſſus ſuos correxerit Rex Anglorum, exindè perſonæ ejus, quod inviti dicimus, in diſpendium ſalutis noſtræ, ſicut hactenùs fecimus, authore Deo, non parcemus. Nam miſeratio talis impietas eſſe convincitur, cùm ſcriptum ſit: *Quod qui virgæ parcit, odit filium*. Ad hæc eadem authoritate, & ſub eadem interminatione præcipimus, ut Joannem Decanum Saresberienſem, Guidonem Decanum Waltham, Joannem Cumin, Radulphum Landavenſem Archi-Diaconum, Wimarum presbyterum alumnum Comitis Hugonis à die Nativitatis Dominicæ, tanquàm excommunicatos evitetis, niſi infra Eccleſiæ Dei, quam læſerunt, & nobis ſatisfactionem debitam curaverint exhibere. Verbum Dei luceat in cordibus & operibus veſtris, ut timorem Dei præferentes humano, vobis adquiratis coronam gloriæ, & exemplum obedientiæ & fortitudinis feliciter tranſmittatis ad Poſteros.

In eandem formam Clero & Populo Lincolnienſi. Et Clero & Populo Bathonienſi.

## EPISTOLA LXXIII.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus VVigornenſi Epiſcopo.

*Venerabili Fratri Rogerio Vigornenſi Epiſcopo & ſalutem, & eum prætimere, qui poteſt & corpus & animam perdere in gehennam.*

DILECTIONIS veſtræ litteras diligenter inſpeximus. Conſilium, quod neceſſitati noſtræ veſtra diſcretio fideliter ex propoſito miniſtravit, libratis hinc indè rationibus, adhibita deliberatione perpendimus ex fraternæ charitatis dulcedine provenire, conjicientes quòd fides veſtra ulteriùs cohiberi non poterit, quin in conſpectu Principum, ſicut Viri generoſi nobilitatem & Religioſi Pontificis zelum decet, verbum Dei liberè proſequatur. Agimus itaque gratias devotioni, congratulamur prudentiæ, propoſitum quo Dominum Regem pro nobis, immò pro cauſa Dei, ſolitò vigilantiùs & inſtantiùs convenire decreviſtis, plurimùm approbamus, rogantes, ut, quod in hac parte promittitis, citiùs aggrediamini, faciatis frequentiùs, & nihil ex contingentibus omittentes, ſtudioſiùs impleatis. Spes enim eſt, quod fideliter evangelizanti verbum adjiciet Dominus virtutem multam. Siquidem fidelis eſt in omnibus verbis ſuis, qui hoc Paſtoribus Eccleſiæ repromiſit. Et quidem credibile eſt, nec aliud nobis perſuaderi poteſt, quod ſi vos & alii fratres noſtri eum ab initio, prout juſtum fuerat, conveniſſetis, nequaquàm tantum in perniciem Eccleſiæ pravorum conſiliis licuiſſet. Sed quia nullus fuit aut rarus, quod ſine rubore & gemitu non eloquimur, qui eum ſtatueret contra faciem ſuam, & revocaret à conſilio impiorum, res in id diſcriminis & infortunii delapſa eſt, ut ſe nequaquam putet ex quacumque cauſa corripiendum; qui ſe in tantis præſumptionibus & tam manifeſtis impietatibus recolit à nullo fuiſſe correptum. Nos autem ipſi diu ſiluimus, & utinam animæ meæ nimiùm tantas Chriſti injurias diſſimulanti non eſſet ex conſcientia dicendum: *Væ mihi, quoniam tacui*. Fuimus patientes cum Eccleſia Romana, quæ eum tanquàm delicatum filium & tenellum in multa manſuetudine ſupportabat, ut patientia ejus nobilem, quod decens fuerat, animum ad pœnitentiam provocaret. Utinam non ſemper abuſus eſſet patientia ejus & noſtra. Et ne quid eorum, quæ gerenda videbantur à nobis, omiſſum dici poſſit, coram Chriſtianiſſimo Rege & optimatibus totius Regni Franciæ humiliavimus nos, proſtrati ad pedes ejus, cauſam totam quæ inter nos vertitur, ſalvo honore Dei, in ejus arbitrium conferentes. At ille ut audivit honoris Divini mentionem, adversùs innocentiam noſtram vehementer excanduit, & proponens quod voluit, utique non quod debuit, quoniam, ut pace ejus dictum ſit, res aliter ſe habebat, in contumeliam ſupplicis implorantis miſericordiam, & cum omni devotione obſequium offerentis, famam noſtram, quod ei remittat Deus, ut nos de ipſo loco exilii perturbaret, ſuis adinventionibus ſtuduit onerare. Audivimus omnia patienter, ſperantes indignationem ejus mitigandam fore, ſi acerbitatem, quam mente conceperat, ſine contradictione penitùs effudiſſet. Præſertim cum Domini Papæ majeſtas interveniret, præfati Regis & Optimatum Franciæ diligentiùs intercedens adeſſet præſentia, & ſanctiſſimi Viri Carthuſienſes & Grandi-Montani, quos vel ſolos oportuerat pro ſua reverentia exaudiri, miſericordiam exactiſſimè implorarent, denunciantes ei familiariùs & expreſſiùs, quod oculata fide perceperant nobis à Domino Papa reſtitutam & collatam animadvertendi in eum, & terram ſuam, & malefactores Eccleſiæ plenariam poteſtatem. In omnibus tamen his non eſt averſus rancor ejus, ſed uſque in hodiernum diem permanet manus ejus extenta, & in depopulationem Eccleſiæ crudeſcit ampliùs. Sed nec ipſum latet, quod nobis poteſtas reſtituta eſt, cum hoc ex litteris Apoſtolicis, quas in ſecundo colloquio recepit, certiſſimè teneat. Verùm præterea, quæ continentur in illis litteris, nobis alia indulta ſunt, quibus, authore Deo, utemur contra eum & alios Eccleſiæ perſecutores, niſi ei reddiderit pacem. Et ea

quidem innoteſcere poterunt, ſicut deſideratis, in brevi, ſi in voluntate Dei fuerit, ut colloquamur: aut aliquis è veſtris ad nos tranſiens, cum illo communicari oporteat. Exſpectamus enim emendationem illius, quem potiùs ex alieno inſtinctu, quàm ſpiritu proprio credimus tam immaniter in Eccleſiam deſævire. Eos ergò pro parte tradidimus Sathanæ in interitum carnis, ex juſtis & manifeſtis cauſis, urgente neceſſitate officii, & ratione juris perſuadente, ut in pœna membrorum ſanetur caput, & ab inferni laqueis extrahatur, quibus ſe ipſum, dum Eccleſiam perſequitur, inceſſanter adſtringit. Reliquos autem, ſicut vobis denunciatum eſt, Deo diſponente, anathemate ſimili condemnabimus, niſi interim condigna ſatisfactione ſententiam declinaverint imminentem. Ipſi enim Regi detulimus hactenùs, & in ſpe pacis adhuc differre diſponimus, nec eum anathemati ſubjiciemus, aut Regnum interdicto, dum hoc cum indemnitate ſalutis & ſalva conſtitutione Sedis Apoſtolicæ diſſimulare licuerit. Quod autem rogaſtis, ut vobis liceat excommunicatis communicare, quaſi ut per hanc Dei offenſam ſit expeditior via ad gratiam Regis & pacem Eccleſiæ reformandam, tanquàm non ſit à Deo, ſed per humanam aſtutiam redintegranda, mirum eſt quomodò venerit in animum ſapientis, præſertim Epiſcopi, quem oportet habere zelum legis, qui diſſuadentem audivit Apoſtolum: *Ne mala faciamus, ut proveniant bona*. Quæ eſt ſocietas luci ad tenebras? Quæ conventio Chriſti & Belial? Quis conſenſus Templo Dei cum Idolis? Quæ participatio fidei cum iniquitate? Sed timetis Regem. Deus certè fuerat prætimendus. Paupertas horrori eſt, & proſcriptionis injuria. Sed tales Chriſtus Confeſſores agnoſcit eos, qui pro juſtitia perſecutionem patiuntur, beatos eos eſſe denuncians, non eos qui croceis induti ſunt, qui primos habent recubitus, qui ſalutationes excipiunt clariores, qui epulantur quotidiè ſplendidè, quibus mundus blandiens adulatur, ad ſingula eorum dicta vel facta clamans: *Euge, Euge. Si hominibus placerem*, ait Vas electionis, *Chriſti ſervus non eſſem*. Quoniam qui hominibus placere deſiderant, confundentur. Edicta fortaſſe recolitis, quibus publicus hoſtis cenſetur, qui contra Regis voluntatem præſumit aliquem, ex quacumque cauſa, ſententia anathematis condemnare. Sed noſtra quid excidit à memoria? Quod Sacerdoti denunciat Spiritus Sanctus: *Quod niſi annunciaveritis impio iniquitatem ſuam, ſanguinem ejus de manu tua requiram*. Nonnè qui corripientem non audit Eccleſiam, ut Ethnicus habendus eſt & publicanus? Sed objicietis, quod tempora mala ſunt: quaſi ea bonus non diſpoſuerit Deus, & beati non ſint, qui faciunt judicium & juſtitiam in omni tempore. Ne timeatis, ubi non eſt timor, frater amande: quia plures nobiſcum ſunt, quàm cum illis. Et qui dat jumentis eſcam ipſorum, & corvorum pullis, cultores ſuos in neceſſitate non deſeret, & ut paucis noſtrum expediamus conſilium, conſulite legem & prophetas, conſulite Evangelium & Apoſtoli verba, ſanctorum PP. revolvite ſanctiones, & horum omnium erit authoritate perſpicuum, quod ſine diſpendio ſalutis & ordinis non poteſtis excommunicatis communicare. Chriſtus enim denunciat, quòd nemo poteſt duobus Domini ſervire, Deo & Mammonæ. Et profectò ſi ponamus corda noſtra ſuper vias noſtras, & conſcientias ſubtiliùs excutiamus, maxima pars Sacerdotum hoc in offenſione Potentum formidamus, ne nobis divitiæ ſubtrahantur, aut fallax, momentanea, & umbratilis gratia. Neque hæc dicta videantur, quaſi cultricem Mammonæ ſuſpicemur Nobilitatem veſtram, quam conſtat præ honeſtate ſemper contempſiſſe divitias, ſed ut promptam obedientiam fidei veſtræ, ſi tamen verbis incitari poteſt, ut in charitate ampliùs ferveat, exhortatione propoſita reddamus promptiorem. De veſtra igitur ſinceritate plenam fiduciam obtinentes, præcipimus in virtute obedientiæ, & periculo ſalutis & ordinis, quatenùs antè denunciatos excommunicatos evitetis, & per Epiſcopatum veſtrum, prout Canonum cenſura præſcribit, denunciatione publica faciatis à cunctis fidelibus evitari. Scitis quod melior eſt obedientia quàm victimæ, & non adquieſcendi voluntas idololatriæ comparatur. Contra tergiverſationes adverſantium muniti & tuti ſumus. Nec dubium, quòd in brevi per gratiam Dei, veritas nos liberabit & vos. Perſecutor jam quinquennio depopulatur Eccleſiam, proſcribit innocentes, addicit Clerum, Sacerdotum, immò Pontificum, ne legem Dei loquantur, ora concludit; Eccleſiaſticæ Poteſtatis, ne crimina puniantur, jura cohibet & extinguit: & à nobis, ut in tanta Chriſti contumelia ſileamus, exigitur? Silent & ſilebunt profectò Mercenarii, ſed quiſquis Eccleſiæ Paſtor fuerit, procul dubio jungetur nobis. Si ulteriùs diſſimularemus, timendum fuerat, ne ultor injuriarum Dei gladius in capita noſtra meritò convertatur. Nec moveamini, ſi non diſpenſamus ad preces veſtras, quod diſpenſari non poteſt: quia nec Romanus Pontifex, hanc habet authoritatem. Qui quamvis excommunicatos licenter *abſolvat*, novit tamen participationem eorum *ſibi jure perpetuo* interdictam. Impœnitentes & perſiſtentes in ſcelere & voluntate peccandi, non Apoſtolus, non Angelus licenter abſolvunt. Valete.

## EPISTOLA LXXIV.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gratiano.*

GRATIAS habemus benignitati veſtræ multimodas ſuper his, quæ nobis à mero dilectionis fonte prolata per latorem præſentium mandare curaſtis. Sciturus pro certo, quod ſi ad nos veniſſetis, ſicut deſiderabamus, omnimodum vobis honorem, quem poſſemus, cum exactiſſima diligentia, tum intuitu perſonæ veſtræ, quam plurima dilectione amplexamur, tum intuitu devotionis, quam erga ſacroſanctam Romanam Eccleſiam habemus, vobis utique exhibuiſſemus, brevioremque etiam in partibus noſtris tranſitum & tutiorem habuiſſetis, ſi ad nos veniſſetis, quamquàm æmuli & invidi noſtri, quaſi ad detrimentum noſtrum, ne mutuo ſimul frueremur colloquio, aliter vobis perſuaſerint. Quo ſiquidem nobis nequiſſimè defraudato plurimùm dolemus. Rogamus tamen attentiùs cum quanta ſupplicatione poſſumus, quatenus de cætero, ſi placet, ſub quadam dilectionis prærogativa perſonam noſtram, ſed & Eccle-

Eccleſiam Cantuarienſem pietatis intuitu familiarem vobis habeatis, & patrocinium nobis in opportunitatibus noſtris diligenter pro loco & tempore præſtetis, miſeratus ſaltem tribulationum & anguſtiarum noſtrarum, quas pro parte aliqua, quamquàm minima, jam noviſtis. Sciturus abſque omni ambiguitate, quia neque mors, neque inſtantia aliqua poterit nos ſeparare à fidelitate Domini Papæ & Eccleſiæ Romanæ. Etſi fortè priùs ipſa, quod abſit, prorsùs nobis defuerit. Valete, Latorique præſentium, ſi placet, fidem habete ſuper his, quæ vobis ex parte noſtra pleniùs viva voce intimaverit.

## EPISTOLA LXXV.

*Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.*

APOSTOLICÆ Sedis auxilium ſæpè cogimur implorare, qui in contemptum Dei, veſtram, Pater, injuriam, multis, magnis, & continuis torquemur afflictionibus, contumeliis dehoneſtamur, & provocamur injuriis. Quæ verò perſonam lædunt, minùs revocantur ad animum, ſed ſpecies impietatis eſt, tantam & tam manifeſtam Chriſti injuriam ſub inani prætextu patientiæ diſſimulare. Loquar ergò ſemel adhuc ad Dominum meum in conſpectu Dei pro Eccleſia ejus, quæ parvitati meæ commiſſa eſt, faciens verbum, ne ſanguis ejus, cujus languor jam adſcendit ad ſummum, & damnatio eorum, qui eam cruciant & exſtinguunt, taciturnitati meæ poſſit adſcribi. Et quidem ſi clamorem illius, quem in anguſtiis ſuis emiſit per os meum, ab initio veſtra pietas exaudiſſet, collidens ad Petram Parvulos Babylonis, & parturientis malitiæ germina comprimens, nequaquàm in tantam impietatem perſecutoris noſtri temeritas excreviſſet. Sed Divina manſuetudo veſtra, quæ ſuo merito & univerſalis Eccleſiæ precibus Spiritus Sancti gratiam poſſidet ampliorem, poſtponens Tenuitatis meæ conſilium, vaſa iræ in multa & longa patientia cenſuit ſupportanda, ut delinquentes filios Paterna benignitas ad pœnitentiam provocaret. Quod etſi ad præſens totam Eccleſiam Dei non mediocriter læſerit, probabile tamen eſt hoc à Spiritu Sancto, qui conſilia veſtra regit, & opera dirigit, fuiſſe procuratum. Ut iniquitas, quæ multis & exquiſitis dolis latere geſtiebat, patientia veſtra ſemper abutens, revelata facie prodiret in publicum, & opprobria Ægypti videntibus cunctis detegerentur. Siquidem Joannes de Oxeneford, & omnes alii tantæ impietatis miniſtri, cum à Sede Apoſtolica glorioſi, & quaſi de juſtitia triumphantes reverterentur, dederunt cornua peccatori, & authores & incentores hujus erroris, quaſi per ſe non ſatis inſanirent, impunitatis & gloriæ ſuæ calcaribus cœperunt acriùs inſtigare. Venenatos tamen animos, aut potiùs venenoſos, non oportuerat ampliùs toxicari, nec Achitophel aut Judam temporis noſtri excitari, aut animari ad facinus. Ex abundanti tamen illi, quos tali Legatione fungentes veſtra pietas adoptavit in filios, & honoribus ſublimavit, Eccleſiæ Anglorum facti ſunt in arcum pravum, ut miſera Cantuarienſis Eccleſia, aliarum tamen omnium in inſula mater, utpotè quæ illas generavit & educavit in Chriſto, meritò dicere poſſit: *Filii Matris meæ pugnaverunt contra me, & mei proprii, quos genui & exaltavi, conculcaverunt, & vulneraverunt me, & adhuc exquirunt animam meam, ut auferant eam.* Non utique quod de veſtra liberalitate, quæ pia fuit, aut illorum promotione, quæ ſperabatur utilis, contriſtatur, ſed dolet quod vobis infideles ſunt, & pernicioſiſſimi, & manifeſtiſſimi perſecutores Eccleſiæ. Ipſi enim ſunt qui ſævitiam Domini Regis inſtigant & accendunt, & modis omnibus elaborant, non modò ut mihi omnis reverentia ſubtrahatur, hæc enim pridem jam impleverunt, ſed ut meum & coexulantium mihi, qui jam pauci ſunt, eò quòd plures à facie perſequentis in fata deceſſerunt, nomen deleatur de terra. Præceperatis autem tum aliis, tum maximè Epiſcopo Londonienſi, ut pacem Eccleſiæ, quod ut creditur facilè poſſet, adhibita diligentia ſtuderet reformare. Sed ille ex quo audivit, quod debitam animadvertendi in malefactores Eccleſiæ mihi veſtra Gratia reſtituerat, & contulerat facultatem, ſtatim per ſe & complices ſuos commovit & conturbavit terram, timens ſanandas eſſe contritiones ejus, quæ per eum fuerat conturbata. Neque id in occulto, ſed paſſim. Et quò manifeſtior eſſet ejus iniquitas, Londoniæ in celeberrimo loco, ubi ad ratiocinia publica tractanda totius Regni Officiales convenerant. Debuerat ei ſufficere, quod tamdiu ſuſtinuit eum Clementia veſtra, quod ſententiam anathematis ex cauſſa inobedientiæ & aliorum ſcelerum, quæ manifeſta ſunt, incurrerat alias impunitus, ſed ab impunitate conceperat cujuſcumque præſumptionis audaciam, habens fiduciam quod Jordanis influeret in os ejus. Nam ab ejus conſilio dependent tam Saresberienſis Epiſcopus, hactenus inobediens & rebellis, quàm Randulphus de Broc, qui Cantuarienſi Eccleſiæ incubat, & alii depopulatores noſtri. Unde exigente ratione juris, & urgente ſtimulo conſcientiæ, quæ nos de tanta taciturnitate in tanto periculo Eccleſiæ vehementer accuſat, eundem Londonienſem & Saresberienſem Epiſcopos, & præfatum Randulphum cum aliis, quorum nomina ſuperiùs ſcripta ſunt, ex juſtis & manifeſtis cauſſis publicè excommunicavimus, citantes adhuc alios, qui factionis & ſeditionis eorum noſcuntur participes exſtitiſſe. Quos niſi reſipuerint, vinculo anathematis compellemus adire tribunal, charactere beſtiæ deſignatos. Provideat itaque Sanctitas veſtra Eccleſiæ libertati & paci, quia ſi nobis hac vice credideritis, omnia ad veſtrum libitum componentur, & oculo ad oculum videbimus, quia ſuperbientis & parvulos terrentis Moab arrogantia major eſt, quam fortitudo. Approbate, ſi placet, quod facimus, & vos ipſi, quod neceſſitas exigit, manum apponite, conterite audaciam & malitiam impiorum: ne ſi, quod abſit, illi prout hactenus feciſſe viſi ſunt, prævaluerint, ſalus Eccleſiæ conteratur & pereat. Ad hæc ſupplicamus, ut petitiones noſtras, & quas dudum porreximus, & quas modò porrigimus, jubeatis effectu celeri proſequente compleri: quia ex ſententia animi noſtri omnes ad honorem veſtrum ſpectant, & Eccleſiæ proficiunt ad utilitatem.

EPI-

## EPISTOLA LXVI.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Alberto & Theobaldo Cardinalibus.*

ECCLESIÆ moleſtias & innocentium afflictiones, miſerias eorum, qui zelum Dei habent, tantò vobis acerbiores eſſe non dubitamus, quantò vos pro certo novimus inſtitutis Apoſtolicis familiariùs & dulciùs adhærere. Et quidem Eccleſia Dei ſtare non poterit, ſi in ruinam ejus proni ſunt, quibus incumbit illius procurare ſalutem. Si enim paſtores amore aut odio, cupiditate aut neglectu, ſpe aut metu temporalium, locum ſuum deſerant, aut vitiis cedant, reſtat ut eorum candelabrum moveatur, & populo fiant in laqueum & ruinam. Unde ut coram Deo loquamur, quem judicem exſpectamus, & invocamus ut judicet cauſam ſuam, licèt Dominum noſtrum Regem Angliæ plurimùm dilexerimus, & ex totis viribus antè impoſitum Sacerdotium ad nutum ſervierimus, ſine conſcientia tamen criminis, ex hoc ei in injuriam Dei & conculcationem Eccleſiæ nolentes conſentire, pro Deo nos oppoſuimus, malentes ipſum offendendo revocare ad veniam, quàm adulando præcipitare in gehennam. Cauſa quam contra nos exercet, inter ipſum & Deum eſt, quia nos nihil aliud ab eo quærimus, niſi quod Eccleſiæ ſuæ æterno teſtamento pro ea in ſuſcepta carne immortalis reliquit Deus. In fide ergo & charitate Chriſti, ipſo teſte Chriſto, ſupplicamus vobis, ut exurgatis nobiſcum in auxilium Eccleſiæ naufragantis, & authoritate, & prudentia vobis collata occurrite homini huic, cui nullorum ſucceſſuum copia ſufficit, ſi Eccleſia Dei gaudet libertate. Si nobis aut noſtris non creditis, interrogate de moribus hominis Gallicanam, & Turonenſem Eccleſiam Aquitanos quoque & Nortmanos, & Romipetas de Regno Anglorum confluentes, & profectò non erit aliquid, in quo de ſinceritate cauſæ noſtræ poſſitis ambigere, niſi ſponte obtenebraveritis oculos, ne quod verum eſt, valeant intueri. Confidimus in vobis abundantiùs, præſertim in cauſa Dei, & ad veſtrum promptiſumus obſequium. Et quod nos non poſſumus, ſupplebit Deus, remetiens, in qua menſura menſi fueritis, vobis. De nobis autem pro certo tenete, quia ſatiùs ducimus mortem incurrere temporalem, quàm promereri æternam, & extremas pro Chriſto ſubire miſerias, quàm miſeræ ſervitutis anguſtias perpetuare. Nam hujus controverſiæ exitus trahetur ad conſequentiam temporum futurorum, ut aut perpetuis, quod abſit, ærumnis lugeat Eccleſia, aut perenni gaudeat libertate. Nec eſſet Cardinalis vel cujuſquàm hominis neceſſarius interventus nobis aut noſtris, ſi Regi ab initio voluiſſemus in his, quas apud Clarendunam ſtatuit, non conſuetudinibus, ſed pravitatibus conſentire, & abſque ulla ordinis noſtri ſalvatione appoſita ſimpliciter & abſolutè ſubſcribere. Ergo ſi ille in tantis iniquitatibus ſtatuendis, Romana Eccleſia conſentiente aut diſſimulante prævaluerit, quis contra eum audebit mutire de cætero? Quis de manu hæredum excutiet, quod tanta non virtute, ſed pertinacia Pater obtinuit? Quis alios Principes, æquè nobiles & potentes, prohibebit ſimilia vendicare? Malorum enim exempla citiùs rapiuntur, & poſteri relictis majorum vitiis rariſſimè ad exercitia virtutis aſſurgunt. Si veſtri laboris & noſtri fructus eſt, ut Principes Eccleſiam ſubjiciant ſervituti, & nos conterant, quia auſi ſumus zelare legem Dei, viſi etiam proteſtari, & ex adverſo adſcendere pro domo Iſrael, rarus admodùm vel nullus de cætero erit, qui non ſequatur omninò Principum voluntatem, qui Romanæ Eccleſiæ fidem ſervet, qui Decreta Sedis Apoſtolicæ revereatur, qui Summi Pontificis mandatis obediat, qui non ipſam Dei Legem contemnat, ut fabulam, ut verba ſine veritate & fructu. Cauſam itaque Eccleſiæ vobis ſpecialiter committimus, quos columnas Eccleſiæ ſtabiles eſſe confidimus. Ad eorum enim auxilia in neceſſitate recurrendum eſt, qui & authoritatem juſtitiæ & voluntatem miſerationis implendæ à Domino acceperunt. Nec ignorare vos credimus, quoniam eorum, quæ contra Deum vel ſecundùm Deum feceritis, menſuram bonam, & confertam, & coagitatam, & ſupereffluentem refundet juſtus judex in ſinus veſtros. Amen.

## EPISTOLA LXXVII.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Gratianus Romanæ Eccleſiæ Subdiaconus.*

QUOD de mea ſinceritate, ſicut ex litteris & Nunciis veſtris intelligo, indubitatam ſpem & fiduciam tenetis, gratum habeo modis omnibus & acceptum, veſtræque Paternitatis ex hoc ipſo devotior ac fidelior perſevero. In propoſito ſiquidem meæ ad vos devotionis ac fidei, & cauſſæ veſtræ defenſione conſtanti eædem, quæ induxerunt, cauſſæ me retinent: timor videlicet Dei, amor honeſti, zelus & fervor Eccleſiaſticæ *libertatis*. Accedit ad hæc perſonæ veſtræ virtus & *gratia*, quæ me jam in eo, quod antè probaveram, *ſtimulo* quodam ſollicitudinis urget arctiùs & inſtigat, concurrentibus ad idem & virtutis ſtudio, & amoris ac diligentiæ filialis officio. Confidite igitur de me, ſicut facitis, & ſperate, quia ſpes iſta vos, Deo propitio, nec fruſtrabit, nec mea unquàm fides aut charitas in veſtro *poterit refrigeſcere* negotio vel tepere. Puro autem quod & *res ipſa* fidem faciet his, quæ dico, & in hujus rei teſtimonium cum amicis veſtris inimici convenient. Et quidem in hoc, ſi veniſſet homo, contra quem devotionem meam ſollicitudo veſtra præmonuit, non diſcordaret à cæteris ejuſdem malitiæ ſatellitibus, & præambulis Anti-Chriſti. Verùm cùm ille non venerit, in eo quod reliquum erat, & expedire putavi, mea ſollicitudo non tepuit, & quotidiana apud Dominum Papam inſtantia non quievit, donec litteras, quas cum his, Deo dante, videbitis, per Domini Papæ gratiam indultas obtinui. Quas quidem credo, credetis autem & vos, ni fallor, efficaces ad rem, & negotio utiles affuturas. Agite itaque confidenter, & quod ad vos pertinet, cauſam noſtram Domino commendate, qui non deſerit ſperantes in ſe, per quem diligentibus eum omnia cooperantur in bonum. Ego autem quod amici & fidelis eſt, cùm res poſtulaverit, exequi non ceſſabo. De cætero, quod in litteris veſtris miſeria conſuevit exilio copulari, diſcretionem veſtram, ut audacter ſalva reverentia loquar, emendare voluerim: cùm ſicut arbitror, miſeros vocari non deceat,

deceat, qui à Domino Beati dicuntur, juxta illud Evangelii: *Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam*. Det vobis Dominus pacem in proximo, & in futuro conſortium & gloriam Beatorum.

## EPISTOLA LXXVIII.

*Alexandro Papæ Senonenſis Archi-Epiſcopus.*

ADHUC, Pater, pietati veſtræ pro venerabili viro Domino Cantuarienſi, immò potius pro Eccleſia & cauſa Dei, pro qua animam ſuam expoſuit, cogimur ſupplicare. Ut cum eo pro tuenda Eccleſiæ libertate & Sedis Apoſtolicæ privilegiis Beati Petri gladium potenter exeratis. Jam enim, ſi placet, tempus eſt miſerendi ejus, & animadvertendi in illos, qui jam per Orbem coruſcante Evangelii veritate, tempore Apoſtolatus veſtri laborant confeſſoribus Chriſti excutere Divini honoris mentionem. Ipſe autem, ut animam ſuam liberet coram Deo, & ſui partes officii fideliter exequatur, licèt adhuc erroris capiti parcendum duxerit, exſpectans ut in pœna membrorum erudiatur ad pœnitentiam, incentores ſchiſmatis Epiſcopum Londonienſem, Saresberienſem, Randulphum de Broc cum aliis, quorum nomina vobis expreſſa ſunt, anathematis vinculo innodavit. Orat devotus filius veſter Chriſtianiſſimus Rex Franciæ, ſicut ex litteris ejus poteſtis advertere, ut quod Archi-Epiſcopus in condemnationem temeritatis & malitiæ egit, approbetis. Et nos, quanta poſſumus, devotione ſupplicamus, ut etiam auxilium Apoſtolicæ Majeſtatis adjiciatis, quia ſpes eſt quod Eccleſia facilè liberabitur, ſi ſeveritas veſtra compreſſerit & perdomuerit iſtos. Alioquin timemus, ne præfatûs filius veſter Dominus Rex, & totum Regnum Franciæ non minori ſcandalo afficiatur, quàm fuerit illud, quod Joannes de Oxeneford excitavit in reditu ſuo.

## EPISTOLA LXXIX.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Hoſtienſi Epiſcopo Humbaldo.*

SÆPE quidem cogimur in veſtræ Sanctitatis auribus ærumnas noſtræ miſeriæ deplorare: quia ille ſupra numerum & modum multiplicatæ ſunt. Et præter vos nullus eſt, vel admodum rarus, qui nos conſoletur in tanta tribulatione, aut ſpem ſolatii repromittat. Taceantur ad præſens, quæ ſuſtinuimus, funera propinquorum, Sacerdotum Chriſti cædes & vincula, feralis edicti atrocitas, quo ſævitia Herodiana ſine miſeratione conditionis, ordinis, ætatis, & ſexus exterminavit & proſcripſit omnes, qui ex quacumque cauſa venerant in ſuſpicionem, quod ad nos eſſent habituri charitatem, aut ſervaturi Deo & Eccleſiæ ejus fidem. Et ut diuturnitate cruciatus citra cuoris invidiam Herodis vinceretur immanitas, vagientium cunas relegavit, à matrum ſeu nutricum ſinibus avulſit parvulos lactentes & ſurgentes ubera. Nam quo magis protrahitur, acerbior eſt vis doloris, & quantalibet pœna in momentum contracta manſueſcit. Sufficere debuerat perſecutori noſtro, quod hactenùs impunè torſit Eccleſiam, quod nos & noſtros ſic afflixit exilio & proſcriptione quinquennii, exſpectantes ut eum patientia noſtra ad pœnitentiam provocaret. Antiquæ, ſi placet, revolvantur hiſtoriæ, veterum tyrannorum recenſeantur geſta, naſcentis Eccleſiæ percurrantur Annales, nec facilè occurret in omnibus perſecutoribus ejus, qui ſic unum hominem fuerit perſecutus, ut tantam innocentium ſtragem tot exquiſitis artibus ſtuduerit adimplere. Cum ergo ipſorum teſtimonio tam evidens ſit propoſitum ejus, qui licèt, ut dictum eſt, tanta aviditate ſitiat ſanguinem noſtrum, avidiùs tamen appetit Eccleſiæ perimere libertatem, & authoritatem Apoſtolicæ Sedis à finibus ſuis exterminare; mirabile eſt in oculis omnium Sapientium & timentium Dominum, qua ratione eum tamdiu Romana Eccleſia ſuſtinuerit, qua patientia audierit tot injuſta & enormia poſtulantem, cum illa Divinitùs inſtituta ſit eradicare & diſperdere omnem poteſtatem & altitudinem extollentem ſe in injuriam & contumeliam Chriſti. Parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos, fuit Gentilium eminentia Romanorum: & certè Chriſti doctrina ſuperbos humiliat, & exaltat humiles. *Ecce*, inquit, *conſtitui te ſuper gentes & Regna, ut evellas, & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plantes*. Nunquid apud Petri ſucceſſores, Chriſti Vicarios, debet eſſe acceptio perſonarum? Hæc utique non eſt apud Deum, qui unicuique tam Principi quàm plebejo reſpondet ad meritum. Quænam gloria eſt apud Deum, vel apud homines, pauperioribus jura decernere, & potentiores à maximis flagitiis & multis nulla juris authoritate coercere? Certè vera juſtitia potentes potenter punit, & in his qui præſunt, graviſſimum exercet judicium. Quis unquàm Romano Pontifice ſciente & vidente tanta licentia abuſus eſt Eccleſiarum bonis, quanta nunc abutitur Rex Anglorum? Ecce jam quinquennio poſſedit Epiſcopatum noſtrum, & omnium noſtrorum bona: item Lincolnienſem, Bathonienſem, Herefordenſem, Elienſem Epiſcopatus redegit in uſus proprios. Landavenſis Eccleſiæ poſſeſſiones fere omnes diſtribuit militibus ſuis. Bangorenſem, quæ jam ferè decennio Epiſcopum non habuit, non patitur ordinari. Quid de Abbatiis dicetur, quas detinet? Nam illarum numerus incertus eſt. Et hoc quidem ſe licenter facere gloriatur jure conſuetudinum, quas Eccleſia Romana, ut omnium veſtrum pace dictum ſit, ab initio publicè debuerat condemnaſſe cum authoribus & obſervatoribus ſuis, tamquàm Deo inimicas, & contrarias perpetuæ legi. Si eis, Pater, voluiſſemus dediſſe locum, nihil prorſus diſpendii nobis proveniſſet aut noſtris. Et adhuc ſi cedere voluerimus, ad omnem familiaritatem & gratiam Regis, & totius Regni dominium expeditiſſima patet via. Sed abſit, ut propriæ utilitatis commercio publicam prodamus Eccleſiæ libertatem, Sedis Apoſtolicæ privilegium convellamus ab Anglia, & pro temporalium compendio ſubeamus diſpendium æternorum. Et quia nolumus Eccleſiam dejicere, dejectionem noſtram Rex quærit à nobis. Quia legem Dei transferre nolumus, ut ei ſuccedat iniquitas tyrannorum, quærit ut nos citra neceſſitatem, præter utilitatem, contra authoritatem ad aliam Eccleſiam transferamur. Quia verò vocantem ad iniquitatis conſortium ſequi nolumus, petit nos

tit nos

tit nos evocari à vobis, ut in tranſitu poſſit noſtri ſanguinis cum iniquitatis ſuæ conſortibus qualecumque exercere commercium. Quid enim aliud ſibi vult, quod Mediolanenſes, Cremonenſes, & Parmenſes in exterminium noſtrum mercede corruptos ſollicitat? Quid Papienſibus aut aliis Italiæ civitatibus nocuimus unquàm, ut noſtrum exilium procurarent? In quo læſimus ſapientes Bononiæ, qui verò ſollicitati precibus & promiſſis, perniciei cauſſæ noſtræ, quam audierant, noluerunt dare conſenſum? Certè nos Robertum de Baſſevilla non proſcripſeramus, & tamen ſollicitationibus inductus eſt, ut noſtram apud vos perpetuaret proſcriptionem. Dolo tamen poſtea cognito, pœnitentia ductus rogavit, ne ipſius injuſta petitio audiretur. Richardus Syracuſanus Electus, corruptus accepta ſpe Lincolnienſis Epiſcopatus, perſecutores noſtros juvit opibus, armavit conſilio, viribus roboravit. Nam & ipſi Regi Siculo, intra cujus fines modò conſiſtit is, ut eum caperent in perniciem Eccleſiæ & noſtram, filiam Regis Angliæ copulandam in matrimonium promiſerunt. Nonne Frangentes panem, & familiam Leoninam, & gentem Latronum, & alios Romanos Potentiſſimos, quaſi Caſtra conductitia adduxerunt, ut non tam flecterent, quàm frangerent Eccleſiam Romanam? Sed & pacem Imperatoris & Saxonum repromittunt. Et quod omnes Romanos Beata Pecunia inducent, ut faciant fidelitatem Domino Papæ, dummodò in noſtra dejectione Regis Angliæ ſatisfaciat voluntati. Patet quàm ſecurum tranſitum, quàm jucundum commeatum nobis diligentia hominis præparabat. Profectò non ſatis curabat, unde ſatisfieret creditoribus noſtris, undè ſociis, ſi quis tamen inveniri poſſet, ad procinctum itineris neceſſaria miniſtrarentur, undè ſumptus itineris procederent, & ſolatia proſcriptæ multitudinis, quæ poſt quinquenne exilium egens & afflicta erat in tantis calamitatibus deſerenda. Eadem ſanè diligentia procurantium hæc, quoniam Regis nomen in hanc ſuſpicionem deducendum eſſe non credimus, poterant hoſpitum utenſilia toxicari, & difficile eſt vitam ſervare incolumem, cui inſidiatur is, qui jus habet in familiam totam. Et ne in hac parte ſchedula protrahatur & verba, quoad vita comes fuerit, nos pro nulla unquàm vocatione tot & tantis periculis ingèremus. Nam ſi quis ex quacumque cauſa mortem non detrectat, vitam faciliùs poterit ferro vel laqueo terminare. Nuper autem miſit idem Rex Nuncios ſuos, Epiſcopum videlicet Sagienſem, & Gaufredum Cantuarienſem Archi-Diaconum, ad Chriſtianiſſimum Regem, ſollicitans eum precibus & promiſſis, ut nos ejiceret de terra ſua. Sed vir Deo plenus reſpondit ſe hoc jus hæreditarium ab Anteceſſoribus contraxiſſe, & ſemper fuiſſe conſuetudinis Regni Francorum, ut omnes pro juſtitia exulantes benignè recipiat, & eis debitæ humanitatis ſolatia impendat. Et dixit ſe nunquam tam laudabilem hæreditatem, & Deo gratam ex cauſa qualibet deſerturum. Adjecit etiam, quod nos receperat de manu Domini Papæ, quem ſolum in terris habet Dominum, & ideo nec pro Imperatore, nec pro Rege, nec pro aliqua mundi poteſtate dimiſſurum, quin foveat nos & cauſam noſtram, quamdiu neceſſe fuerit: quoniam Deus nobiſcum eſt, & pro tuenda lege ipſius tot injurias & damna ſuſtinemus. Hoc reſponſo confuſos dimiſit, & quod ei Deus retribuat, ſolito benignior & liberalior eſt, licèt benignus & liberalis ſemper extiterit. Dicit autem ſe probaturum in cauſa noſtra ſinceritatem & vigorem Eccleſiæ Romanæ, & veritatem Domini Papæ, cujus fidem & conſtantiam in eo commendat plurimùm, quod Regem Angliæ in petitionibus injuſtis ab eo gaudet eſſe repulſum. Si tamen vera ſunt, quæ audivit à rumigerulis, & Dominus Papa perſeveraverit in eo, quod ei promiſit de nobis. Sunt in parte adverſa, qui nos ablatorum reſtitutionem petere diſſuadeant, & ſi fortè de pace agendum fuerit, omnia perfunctoriè pertranſire, non attendentes quàm periculoſum eſſet exemplo, cùm lucro ſuccenſa cupiditas hinc animari poſſit, ut pro libitu releget & proſcribat omnes, & tandem in gratiam Eccleſiæ redeat, ſi quacumque jactura illius qualemcumque fecerit pacem. Nam hujuſmodi diſſimulatio cupidas incendit poteſtates, & perverſis hominibus præſtat audaciam delinquendi. Meliuſque nobis eſſet non fuiſſe natos, quàm in Eccleſiam induxiſſe peſtem tam pernicioſi exempli: præſertim cùm illi facile ſit damna rerum immunitatibus, privilegiis, & poſſeſſionibus incultis, & aliis beneficiis noſtro præeunte conſilio ex parte maxima compenſare. Neque hoc, ſi Dominus Papa adſtiterit, difficile eſt extorqueri. Quia licèt prætendat minas, totus terrore concutitur, ex quo contumaces Epiſcopos, & alios malitiæ ſuæ complices, & ſatellites iniquitatis, Sathanæ tradi vidit in interitum carnis. Nam ſi iſti contriti fuerint, citiùs & faciliùs perdomabitur, & fulgura ejus in pluviam convertentur. Expertis credite, qui novimus hominis mores, qui portavimus pondus diei & æſtus, *nec adhuc pro Domino & Eccleſiæ libertate formidamus* congreſſum. Credite, inquam, quia ejus ingenii homo eſt, ut non poſſit niſi ſuppliciis emendari. Et quia totius malitiæ ejus incentor Epiſcopus Londonienſis, qui nuper in tantam proſiliit impudentiam, ut dixerit ſe Cantuarienſi Eccleſiæ, cui profeſſionem fecit, nullam, ex quo translatus eſt, debere obedientiam, gloriatur etiam, quod Cathedram Archi-Epiſcopalem ad Eccleſiam Londonienſem transferri faciet, neceſſe eſt tantæ iniquitatis caput conteri, ut Anglicana Eccleſia convaleſcat. Oppoſuerunt ſe illi nuper ſciſſuram Eccleſiæ molienti fratres & Coepiſcopi noſtri, ad quos ſubvertendos de ciſmarinis partibus Regis Officiales attraxit, ut per eos affligantur, qui cum ipſo recipere characterem beſtiæ non acquieverint. Placeat itaque dignationi veſtræ, quam in Cantuarienſis Eccleſiæ patronatum Dominus ſuſcitavit, hæc ad mentem Domini Papæ reducere, & pro more veſtro confirmare in ſubventione Eccleſiæ fratres veſtros, & impetrare, ut per noſtrarum tolerantiam paſſionum acquirat Apoſtolica Sedes Anglicanæ Eccleſiæ libertatem. Nam mori prælegimus in exilii acerbitate pro Domino, quàm videre Eccleſiam execrandis tyrannorum traditionibus prophanari, & Divinæ legis evacuari vigorem. Date veniam, quia verba protrahere protracta cogit neceſſitas, & nonnulla pars ſolatii eſt in aure dulciſſimi Patris & piiſſimi Domini proprias effundere calamitates. Siquidem *Dulce loqui miſeris, veterèſque reducere queſtus*. Et ut hæc ſæpius ad memoriam

moriam reducatis, veſtris provoluti pedibus affectuoſiùs imploramus. Valeat ſemper Sanctitas veſtra, noſtri memor ante Deum.

Hæc ſunt nomina Excommunicatorum, qui incorrigibiles & contumaces inventi, denunciati ſunt ſecunda denunciatione.

Gaufredus Cantuarienſis Archi-Diaconus, Robertus Vicarius ejus, Ricardus de Welceſtre, Richardus de Luci, Wilhelmus Giffard, Adam de Cheringis.

## EPISTOLA LXXX.

*Amicus Amico.*

ACTIONES gratiarum debitas parturit animus, ſed ut ait Propheta, *Vires non habet parturiens*. Nam devotionis effectum ſuſpendit haſtenùs perſecutionis acerbitas. Sed affectum, quin in partum gratulationis erumpere geſtiat, nulla vis poteſt, aut poterit cohibere. Et quod, Deo propitiante, jam in eum calculum Chriſti & Eccleſiæ ſuæ cauſa perducta eſt, ut de cætero periclitari non poſſit, eò quod ſchiſmatis capita defecerunt, & Anglicanæ Eccleſiæ malleus comprehenſus in operibus ſuis, de cætero cui innitatur, invenire non valet. Ventum erat ad ſummum, ubi conſtat habitudines periculoſas eſſe, cum ille, qui ſollicitando tam Curiam, quàm ſchiſmaticos, Fredericum videlicet & complices ſuos, videns ſe hac via non poſſe proficere adversùs Dominum, & adversùs Chriſtum ejus, tranſmiſſa Legatione confugit ad Italiæ civitates, promittens Mediolanenſibus tria millia marcarum, & murorum ſuorum validiſſimam reparationem, ut cum aliis civitatibus, quas corrumpere moliebatur, impetrarent à Papa & Eccleſia Romana dejectionem vel tranſlationem Cantuarienſis Archi-Epiſcopi. Nam ob eamdem cauſam Cremonenſibus duo millia marcarum promiſerat, Parmenſibus mille, & totidem Bononienſibus. Domino verò Papæ obtulit, quia data pecunia liberaret eum ab exactionibus omnium Romanorum, & decem millia marcarum adjiceret. Concedens etiam, ut tam in Eccleſia Cantuarienſi, quàm in aliis vacantibus in Anglia paſtores ordinaret ad libitum. Sed quia fidem multa promiſſa levabant, & in precibus manifeſta continebatur iniquitas, repulſam paſſus eſt. Et quod per ſe impetrare non poterat, Regis Siculi viribus conatus eſt extorquere. Sed nec ille, licèt ad hoc toto niſu Syracuſanus Epiſcopus, & Robertus Comes de Baſſevilla multiplicatis interceſſoribus laboraverint, exauditus eſt pro ſua reverentia, vel potentia, vel gratia, quamvis eam in Eccleſia Romana plurimam habeat. Dimiſſi ſunt ergo Nuncii Regis impotes voti, hoc ſolùm impetrato, ut Dominus Papa mitteret Nuncios, qui pacem procurarent, Gratianum ſcilicet Subdiaconum, & magiſtrum Vivianum, urbis veteris Archi-diaconum, qui munere Advocationis fungi ſolet in Curia. Eos tamen ante præſcripta forma pacis, Sacramenti Religione adſtrinxit, quod præfinitos terminos non excederent, mandatis quoque adjiciens, ut à Regis ſumptibus abſtineant, niſi pace Eccleſiæ impetrata. Et ne ultra diem, qui eis præſtitutus eſt, aliquam faciant moram. Forma autem pacis, quæ Archi-Epiſcopo expreſſa eſt, nihil inhoneſtum continet, vel quod Eccleſiam dedeceat, aut perſonam, nec authoritatem ejus in aliquo minuit, quin liberè omni occaſione & appellatione ceſſante in ipſum Regem, in Regnum, & perſonas Regni, ſeveritatem Eccleſiaſticam valeat exercere, prout ſibi & Eccleſiæ Dei expedire cognoverit. Conſilium tamen amicorum, virorumque ſapientum eſt, ut dum pacis verba tractantur, mitiùs agat, & multa diſſimulet. Poſtea ſi, quod abſit, pax non proceſſerit, graviùs quaſi reſumptis viribus perſecutores Eccleſiæ proſtraturus. Spera ergo, dilecte mi, & quidquid interim audieris, non movearis, quia Deus in tuto poſuit cauſam ſuam. Audies fortè ſuperbiam Moab, ſed memineris, quod ſuperbia major eſt, quàm fortitudo ejus. Nam territi ſunt in Sion peccatores, poſſedit timor hypocritas, qui niſi revertantur à pravitate ſua, expellentur, & ſtare non poterunt. Jam enim ſecuris ad radicem eorum poſita eſt, & ventilabrum habet Angelus in manu ſua, ut grana diſcernat à paleis. Præfati Nuncii ad Regem profecti ſunt, ſed quid apud ipſum invenerint, nondum nobis innotuit. Hoc tamen certum eſt, quod ſe Rex verbo & ſcripto obligavit ad exequendum conſilium & mandatum Domini Papæ, ſcriptumque ejus præ manibus eſt, à quo ſi reſilierit, facilè convincetur. Sed nec ſic credendum cenſuit Eccleſia, antequàm verborum fidem operum teſtimonio roboraret. Salutatus à te, plurimùm & affectuosè te reſultat Archi-Epiſcopus, ſe ad amorem & honorem tuum exponens promptiſſima devotione.

## EPISTOLA LXXXI.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Wilhelmo Papienſi.

*Venerabili Domino & Patri Chariſſimo Wilhelmo, Dei gratia S. R. E. Presbytero Cardinali, Thomas eadem gratia Cantuarienſis Eccleſiæ humilis Miniſter, ſalutem, & ſinceræ devotionis obſequium.*

NOBIS in aure Sanctitatis veſtræ verba multiplicare non expedit, cùm ſinceritas veſtra prona ſit in patrocinium veritatis, & malitia partis adverſæ latere nequeat ante oculos ſapientis. Et ignominioſum reputet charitas amicum pro libertate Eccleſiæ diutiùs afflictum conſolatione debita non recreare. Hæc de vobis eſt fiducia Chriſtianiſſimi Regis, hæc noſtra, qui per ipſum redivimus in gratiam veſtram. Hæc ſpes fidelium prædicantium gloriam nominis veſtri. Hac igitur animati & roborati ſupplicamus attentiùs; quatenus juxta quod promiſiſtis Domino Regi Francorum, viriliter exurgatis in auxilium Eccleſiæ & noſtrum, & Eccleſiaſticæ libertatis & Apoſtolicæ Sedis hoſtes data Divinitùs ſapientia conteratis. Facile enim eſt, ſi Romana Eccleſia jam paratam decreverit acceptare victoriam, ut fugiant & diſpereant inimici à facie ejus. Nam territi latebras quærunt, & neſciunt quò ſe vertant.

EPI-

## EPISTOLA LXXXII.

*Alexandro Papæ Baldewinus Noviomenſis Epiſcopus.*

FERREUM pectus eſt aut lapideum, quod ad labores & ærumnas Cantuarienſis Eccleſiæ non anxiatur. Et inhumanos habet oculos, qui in tantis Eccleſiæ lachrymis poteſt à lachrymis abſtinere. Omnibus illa bonis flebilis eſt, ſed nulli aut paucis in Regno Francorum flebilior eſſe debet quàm mihi, qui & gloriam ejus vidi, & beneficia ſenſi, & familiariùs agnovi devotionem, quam Eccleſiæ Romanæ ſemper exhibuit. Semper enim, quod aliàs nuſquam auditur aut raró, habuit Cantuaria Epiſcopos Confeſſores, & qui aut Martyrio coronati ſunt pro Fide Chriſti, aut Exules & proſcripti ſunt pro juſtitia & libertate Eccleſiæ. Et quidem ille, qui nunc ei præeſt, implet menſuram Patrum ſuorum: & pro honore Dei, ſicut jam utrique Regno ex ipſius perſecutoris ſui publica confeſſione innotuit, jam quinquenne exilium proſcriptus agit. Verùm deceſſores ſui, ſicut legitur in hiſtoriis, aut viventium tenetur memoria, ſoli in propriis perſonis exilium, aut proſcriptionis injuriam pertulerunt. Hic autem cum tota domo, cognatis omnibus, Familiaribus, & Amicis, tantò acerbiori dolore relegatus eſt, quantò iniquiùs, & majoris crudelitatis gravamina erant, quæ à tortoribus Eccleſiæ perferebat. Sed longè graviora ſunt, quæ nunc à Fratribus & domeſticis ſuſtinet. Horum ſignifer eſt Londonienſis ille, qui diu vulpem ementita ove ſubornans, latenter in manibus ferebat ignem & gladium, quibus Regis & Officialium ſuorum animos ſuccenderet adversùs Eccleſiam, & manus armaret. Et quia eum Cantuarienſis Eccleſia ſibi in Pontificem non elegit, cœca ductus ambitione, quaſi verſus in furorem, minatur ſe Regis viribus facturum, ut Archi-Epiſcopalis Cathedra Londoniam transferatur. Coepiſcopi ſui ab Officialibus Regis nuper commoniti, & quatenus potuit ferè compulſi, ut ei communicarent, & Cantuarienſi Archi-Epiſcopo ſubtraherent obedientiam, eum ratione juris, ut oportuit, confuderunt, non conſentientes ulteriùs conſilio & machinationibus ejus: quoniam exſpectant & ipſi Regnum Dei, & interim conſolationem ab Apoſtolica Sede. Placeat itaque Sanctitati veſtræ tam præfatum Epiſcopum, authorem ſcilicet & incentorem ſchiſmatis hujus, quàm reliquos Eccleſiæ malefactores, quos Dominus Cantuarienſis exigentibus culpis anathematis vinculo innodavit, tanta ſeveritate conterere, ut alii eorum exemplo territi non audeant ſimilia attentare.

## EPISTOLA LXXXIII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Joanni Cardinali Joannis & Pauli.*

AUDIVIT Eccleſia Gallicana vos in cauſa Eccleſiæ Anglorum mutaſſe ſententiam, ut à patrocinio perſecutorum, quos per ignorantiam fovebatis, credendo his, qui ſpem ſuam mendacium poſuerunt, veſtra diſcretio præ cæteris tranſiret in conſortium illorum, qui patroni fuerant veritatis. Audivit, inquam, & læta eſt valdè, quoniam hæc eſt mutatio dexteræ Excelſi, & Eccleſiæ Dei ad libertatem, & nomini veſtro proficiet ad gloriam ſempiternam. Sermo gratus in auribus omnium, ſed gratiſſimus nobis & Eccleſiæ Cantuarienſi, quæ ſemper veſtro conſueverat gaudere patrocinio, & ſe veſtram in gratiam rediiſſe lætatur. Juſtum eſt ergo, ut ad obſequium veſtrum revertatur & cultum. Et nos propenſiorem operam dabimus & diligentiam, ut veſtris devotiſſimè juſſionibus obſequatur. Fuimus enim veſtri, & veſtri eſſe deſideramus, proni quidem ad obſequium, ſi Rex Anglorum, quam corde gerimus, officioſam expedierit voluntatem. Nec dubium, quin à *perſecutorum* noſtrorum, quo nobis noxiores fuerint, patrocinio deſiſtatis, quoniam iniqui, avari ſunt, & fabri mendaciorum: in omnibus negotiis circumvenientes Amicos, & credulos ſibi. Et cum eos deceperint aut læſerint, ſolvuntur in riſum, & quaſi de hoſtibus triumphantes, de ſua ſapientia gloriantur. Valeat ſemper chara nobis in Domino veſtra Fraternitas.

## EPISTOLA LXXXIV.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Hugoni Cardinali de Bononia.*

GRATIAS agimus dilectioni veſtræ ſuper amore, quem nobis & noſtris ſemper exhibuiſtis, deſiderantes ut devotioni veſtræ valeamus, authore Domino, pro meritis reſpondere. Et quia ex præcedentium exhibitione bonorum de veſtra gratia plenam fiduciam obtinemus, rogamus attentiùs, quatenus contra perſecutores Eccleſiaſticæ *libertatis*, & Sedis Apoſtolicæ hoſtes, qui apud nos *Dei auxilio* jam ferè conſumpti ſunt, exurgatis in adjutorium nobis: Quia fidelium ſpes eſt, ſalutem Eccleſiæ eſſe in januis, ſi Dominus Papa totius malitiæ incentorem Epiſcopum Londonienſem & Complices ſuos, quos exigentibus culpis excommunicavimus, ſeveritatis Apoſtolicæ corripuerit gladio. Nec oportebit graviorem ulteriùs exercere vindictam, ſi nos permiſerit peſtilentium membrorum curare languorem, & putrida, quæ curam non admiſerint, reſecare. Valete.

## EPISTOLA LXXXV.

*Alexandro Papæ G...... Altiſſiodorenſis Epiſcopus.*

SI unum patitur membrum, neceſſe eſt ut reliqua compatiantur. Et quod fomentis aut cauterio ſanari non poteſt, abſcindi expedit, quàm cæteris ab eo maculam irrogari. Sit quamlibet illuſtre & officioſum in corpore, tamen ſi ſcandala germinat, & peſtem ingerit, illud abſcindi jubet Dominus & propelli. Cum ergò nobile membrum univerſalis Eccleſiæ, prima Britanniarum Sedes, & fidei Mater in Occidente, Cantuarienſis Eccleſia plurimùm patiatur, & diutiùs jam paſſa ſit, eò quòd filii ejus parricidali ſcelere publicæ poteſtatis viribus abutentes, in ipſam irruerint, neceſſe eſt ut compatiamur & nos, & cum ipſa recurramus ad diſpenſatorem ſalutis, ad paſtorem & Epiſcopum animarum noſtrarum. Sed quia non facile, niſi cauſa

ſi cauſa

ſi cauſa præcognita, curatur infirmitas, purgate, ſi placet, cauſam, & Anglicana Eccleſia, Deo propitio, facilè convaleſcet. Et quidem cauſa præ oculis, cùm ille Londonienſis, quem, ſi reminiſci placet, Senonis, dum ſui Regis Legationem gereret, furorem mente conceptum conſtat aperuiſſe, nunc perniciosiſſimum totis viribus & operum teſtimonio exprimat furio ſum. Is enim eſt author ſciſſuræ hujus, fator diſcordiæ, ſcandali fomes, qui bellum, quod cum Deo & Archi-Epiſcopo ſuo diu habuit, nunc demum retorſit in fratres & Coepiſcopos ſuos, eò quod ſibi excommunicato, ſicut per Officiales Regis urgebat, communicare noluerunt, & Archi-Epiſcopo ſuo debitam ſubtrahere obedientiam. Ecce, Pater, quantus lupus hactenus in ove latuit, quàm manifeſtus Anti-Chriſti præambulus, & præco iniquitatis, qui Patrem perſeqnitur, & Matrem quærit evertere. Manifeſtum inobedientiæ crimen, quod idololatriæ & ariolandi flagitio conforme eſt, committere non veretur, tyrannorum miniſterio proſcribit & perimit innocentes, pacem neſcit, & ſcindit Eccleſiæ unitatem. Quid, quæſo, aliud faciet Anti-Chriſtus? Nonne ad abolitionem tantæ iniquitatis Sanctitatem veſtram in Apoſtolicæ virtutis robore ante faciem ſuam præmiſit Chriſtus in Spiritu & virtute Heliæ? Conterat ergò, ſi placet, Majeſtas veſtra tam iſtum, quàm reliquos, quos Dominus Cantuarienſis ex juſtis cauſſis Sathanæ tradidit, ut qui aliis ſe formam præbuit delinquendi, tam præſentibus quàm poſteris ad gloriam Dei, & honorem veſtrum, ad totius Eccleſiæ ſalutem & pacem, notum relinquatur correctionis exemplum.

## EPISTOLA LXXXVI.

*Alexandro Papæ Mauricius Pariſienſis Epiſcopus.*

PARIT & alit culpas licentia delinquendi. Et in augmenta facinorum proſilitur, dum ſecura impunitate peccatur. Latuit aliquandiu Londonienſis Epiſcopus, ne dicam lupus Anti-Chriſti præambulus, in pellibus agninis. Et quia in prima depopulatione ovilis Chriſti cum Principe ſuo, cujus viribus abuſus eſt, non eſt ejus repulſa malitia, nunc impatiens diſciplinæ unitatem Eccleſiæ Anglicanæ ſcindere machinatur. Ex quo enim culpis exigentibus Sathanæ traditus eſt in interitum carnis, diſcordias ſeminavit, ſparſit ſcandala, ſciſſuras & ſeditiones machinatus eſt, & patenter exercuit opera, quæ ſolutus Sathanas videri debeat exercere. Conatus per Officiales Regis Epiſcopos indncere, ut ei communicarent, & Domino Cantuarienſi, qui ætate noſtra in partibus Occidentalibus ſe Confeſſorem veritatis & virtutis exemplar propoſuit, obedientiam ſubtraherent. Sed ei, Deo inſpirante, præcipui eorum in faciem reſtiterunt, eò quod erat reprehenſibilis. In tantam ergo proſiliit impudentiam, ut publicè diceret ſe Cantuarienſi Eccleſiæ obedientiam non debere, eò quòd poſtquàm ad Eccleſiam Londonienſem translatus eſt, nullam ei de exhibenda obedientia fecit profeſſionem. Auſus eſt etiam gloriari, quod Archi-Epiſcopalem Cathedram Londoniam transferri faciet, ut civitas, quam antè tempus Beati Gregorii Anglorum Apoſtoli Archi-flaminem dicit habuiſſe, eadem nunc Archi-Epiſcopum habeat temporibns Chriſtianis. Qui talia, Pater Sanctiſſime, facit & loquitur, nonne meritò creditur inſanire? Utique non eſt hic homo à Deo, qui obedientiam non cuſtodit, qui fidem neſcit, qui ſchiſmatis author eſt & incentor. Placeat itaque Majeſtati veſtræ, quam in longa tempora conſervet Deus, Domino Cantuarienſi, quem conſtat pro juſtitia, pro libertate Eccleſiæ, pro tuendis Apoſtolicæ Sedis privilegiis jam quinquenne exilium fortiter & alacriter ſuſtinere, opem ferre, & tam præfatum Londonienſem, quàm alios Eccleſiæ malefactores, quos, ut meruerant, ſeriùs tamen anathemate perculit, allidere & conterere ad Apoſtolicam Petram, juxta quam abſorpti ſunt Authores eorum. Alioquin timendum eſt, ne ſi, quod abſit, tantum ſcelus remaneat impunitum, citiùs & Anglicanæ & Gallicanæ Eccleſiæ perniciem, & Religionis ruinam operetur.

## EPISTOLA LXXXVII.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Rogerio Vigornenſi Epiſcopo.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, & Sedis Apoſtolicæ Legatus, Venerabili Fratri Rogerio, Vigornenſi Epiſcopo, ſalutem, & plum in futura proſpectum.*

INSPECTIS litteris, quas nuper ab Anglia recepimus, poteſtis advertere, quàm malitiosè Londonienſis Epiſcopus, qui nobis ab initio Sedis in inſidiis quærebat animam noſtram, ut auferat eam, nunc adversùs Matrem ſuam & noſtram, Sanctam Cantuarienſem Eccleſiam, calcaneum erigat, & ei primogenituræ ſortem, gloriam & nomen præripere moliatur. Reſtiterunt ei nuper coram Regis Officialibus, quos in perſecutionem Eccleſiæ excitabat, laudabiliter fratres noſtri, ſeque ab illius communione ſuſpendentes, per Parochias ſuas edicto publico præceperunt eum a cunctis fidelibus evitari. Et hoc quidem fecit primus venerabilis frater noſter Norwicenſis Epiſcopus in Synodo proximè habita, deindè Ceſtrenſis in Epiſcopatu ſuo, & Domini Vintonienſis, & Ciceſtrenſis ſtatim die ſequenti, poſtquàm litteras noſtras receperant. Quia Nobilitatem & Religionem veſtram decet præ cæteris ornare Eccleſiam, honorificare miniſterium veſtrum, & pro Matris, quæ vos in Epiſcoporum conſortio generavit, ſalute ſtare fortiter uſque ad ſanguinem, Fraternitatem veſtram, quæ nobis ex accepta conſecratione tenetur ampliùs, & de qua magis ex conſcientia virtutis & ſanguinis generoſitate confidimus, rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, quatenùs veſtræ Matri, cujus tam impudenti ſcelere ſalus appetitnr, in tanta neceſſitate fideliter aſſiſtatis, & alterius Abſalon vos opponatis impietati. Provideat etiam ſinceritatis veſtræ diſcretio, & charitas in Chriſto plurimùm amplectenda, ut juxta tenorem præcedentium mandatorum, tam præfatum Epiſcopum, quàm alios, qui vobis excommunicati eſſe denunciati ſunt evitetis: & ſicut fratres & Coepiſcopi noſtri fecerunt, prout Canonum ſancit authoritas, à fidelibus per Epiſcopatum veſtrum faciatis edicto Eccleſiaſtico evitari. Et quia ad Apoſtolicam Sedem parti-

cidalis hujus ſceleris eſt atrocitas referenda, Domino Papæ ſcribite, qualiter filium pro ſalute Matris contra fratrem Iſmaelitam & ſanguinarium ſcribere decet; quia licèt cruorem propriis manibus non effundat, tamen noſtrum & Chriſti pauperum ſanguinem ſitit. Et eum quidem ſuis conſiliis effundit, ſed abutens miniſterio tyrannorum. Cætera in ore Latoris præſentium poſita ſunt, quem in his, quæ vobis ex parte noſtra dicet, audiatis ut nos. Scribunt pro Cantuarienſi Eccleſia Epiſcopi Gallicani, ſicut ex litteris Domini Pariſienſis poteſtis audire, ſed vos ſcribetis expreſſiùs, qui tenemini arctiùs, & amatis ardentiùs. Hoc autem exprimatur in litteris, quas mittetis ad Dominum Papam, qualiter præfatus Londonienſis receptis litteris Apoſtolicis, quas ei de reconciliatione noſtra Fraternitas veſtra tranſmiſit, malignatus eſt, non modò nullum pro pace Eccleſiæ apud Regem faciens verbum, ſed ſecus faciens, & procurans ſeditionem, per ſe & Regis Officiales inſtitit, ut Epiſcopi, Abbates, & univerſi Eccleſiarum Prælati, ſuo & ſubditorum nomine adversùs mandatum Apoſtolicum appellarent, cùm tamen nobis indultum ſit appellationibus hujuſmodi non deferre. Sed Deo providente meliùs, evacuata eſt malitia ejus, non conſentientibus ei viria Religioſis, nec pro metu Officialium, nec pro mandato publicæ poteſtatis, cujus in inferendo vim prætendebat authoritatem. In hac ſui neceſſitate fidei veſtræ experimentum faciet Eccleſia, & eximiæ virtutis Deo & hominibus gratiſſimum tam præſentibus quàm poſteris relinquetis exemplum. Nec vos terreant aut moveant blanditiæ vel minæ ſeductorum, cùm certum ſit, quòd ſpes impiorum peribit, & pariet confuſionem, & qui timet pruinam, irruet ſuper eum nix, Deum verò prætimentibus nihil expedientium deeſt.

## EPISTOLA LXXXVIII.

*Alexandro Papæ Wilhelmus Senonenſis Epiſcopus.*

SCELERUM mater impunitas, fæcunda criminibus, ſcidit Anglicanæ Eccleſiæ unitatem, & Gallicanam amariſſimo replevit ſcandalo. Tantorum caput, cauſa, fomeſque malorum eſt Epiſcopus ille Londonienſis, qui nunc tandem de dracone converſus in leonem, nequitiam, quam ab ambitione conceperat, patenter exercet, ex quo culpis exigentibus, ſerò tamen, ſathanæ traditus eſt in interitum carnis. Cùm enim Author ſchiſmatis fuerit & incentor, & in inſidiis ageret, ut proſcriberet & occideret innocentes, nunc palam loquitur, & proverbium nullum dicit. Sed Matrem ſuam Cantuarienſem Eccleſiam, cui ad obedientiam exhibendam ex profeſſione adſtrictus eſt, Regis ſui viribus quærit evertere, glorians quòd Cathedram Archi-Epiſcopalem Londoniam transferri faciet. Reſtiterunt ei nuper in faciem laudabiliter fratres ſui, quos per Officiales Regis impudenter urgebat, ut ei communicarent, Archi-Epiſcopo ſuo debitam ſubtraherent obedientiam. Nonne manifeſtus Anti-Chriſti præambulus eſt, qui tam patenter ſcindere nititur Eccleſiæ unitatem, ſeminat inter fratres diſcordiam, ſcandala multiplicat, Eccleſiam torquet, & tyrannorum manibus proſcribit & interficit innocentes? Sed unitas de Catholica tollatur Eccleſia, quis aut quid prohibet hæreſes pullulare? Quis erit unitati locus, ſi non virtus obedientiæ membra Chriſti conglutinet, & charitas ad alterutrum conſolidet in fide & veritate? Ergò, Pater optime, quoniam comprehenſus eſt in operibus manuum ſuarum, & toxicati fructus, quos facit arbor infelix, ſecurim Petri provocant, hanc ei, ſi placet, miſericordiam faciatis, ut contrita malitia ejus, & Epiſcopi dejecto titulo, quoniàm beſtiæ characterem portat, de cætero nocere non poſſit, ſed Monachum, quem veſte pollicitus eſt, cogatur moribus exhibere. Satis & ultra ſuſtinuit Dominus Cantuarienſis, cui niſi in brachio virtutis Apoſtolicæ pacem & ſecuritatem reformari feceritis, & ſatisfieri de ablatis, timendum eſt, ne Eccleſia jacturam irreparabilem citò contrahat, & tam præſens ætas quàm poſteritas ad Eccleſiam conterendam pernicioſo provocetur & animetur exemplo. Valeat & vigeat ſemper Sanctitas veſtra.

## EPISTOLA LXXXIX.

*Alexandro Papæ Matthæus Trecenſis Epiſcopus.*

APUD Dominum meum fiducialiùs ago, recolens quanta dignatione tanta Majeſtas meam ſemper dilexerit, honoraverit, & extulerit parvitatem. Et qnidem gradui, quem habebam, multum acceſſit honoris, ſed multò plus oneris, ut ex neceſſitate deficiant humeri mei, niſi Dominus ſuppoſuerit manum ſuam, & Clementia veſtra adjiciat gratiam. Nam ſi providentia veſtra dignetur circumſpectionis ſuæ oculos in partes noſtras dirigere, multis bonis magna videbit adeſſe tormenta, & pluribus graviora inſtare certamina. Quæ cùm Epiſcopus corrigere nequeam, & pro ſuſcepto officio Divini *judicii* metu non audeam diſſimulare, me *quiſquis in* arcto conſtitutum ambigit, conditionis meæ prorſùs ignarus eſt. Cæterùm ſpes mea in Deo & vobis eſt, ad quem tam meas qnàm amicorum anguſtias, præſertim pro confeſſione veritatis & juſtitia laborantium, cenſeo referendas. Horum unus, & auxilio veſtro digniſſimus eſt Dominus Cantuarienſis, qui pro honore Dei jam quinquenne apud nos exilium in patientia multa proſcriptus peragit. Periclitatus hactenùs ſævitia tyrannorum & delatorum inſidiis, ſed nunc graviùs periclitatur à falſis fratribus. Quorum primus ille Londonienſis, qui ſub Epiſcopi nomine, ſicut ex litteris Domini Senonenſis pleniùs innoteſcet, parricidam exprimit furioſum. Placeat itaque Sanctitati veſtræ, cujus incolumitatem propitius Eccleſiæ ſuæ perpetuare dignetur Dominus, tam præfatum Epiſcopum quàm alios, quos Dominus Cantuarienſis exigentibus meritis anathemate condemnavit, tanta ſeveritate conteri, ut à ſimilium auſu reliqui terreantur exemplo vindictæ.

## EPISTOLA XC.

Oddo Monachus Richardo Pictavienſi Archi-Diacono.

*Venerabili Domino & Amico ſuo Richardo, Pictavienſi Archi-Diacono, Frater Oddo æternam in Chriſto ſalutem.*

LICET abjectio paupertatis meæ tanti viri familiaritate judicari poſſit indigna, prudens tamen Excel-

Excellentia tua ſpirituales divitias temporalibus anteponens, quàm humiliter mihi in familiaritate per charitatem & orationum gratiam conjungi poſtulare dignata ſit, credo quòd nondùm oblivioni tradiderit. Unde quoniam juxta dignationem voluntatis tuæ, charitatis tibi vinculo teneor, & me tibi in his, quæ Dei ſunt, obnoxium eſſe confiteor, non modicam tibi ſcribendi habere fiduciam debeo. Nec ſi pro avertendo Eccleſiæ meæ periculo tibi per litteras ſupplico, nimis præſumptuoſum exiſtimo. Videns igitur in appellatione Epiſcoporum, cui per juſtitias Regis conſentire compellimur, æternum Eccleſiæ noſtræ imminere periculum, & ſempiternum opprobrium, in magno pro hoc cum univerſo Conventu noſtro mœrore conſtitutus, ad pedes pietatis tuæ me corpore & mente proſterno. Et illud tibi Evangelicum cum clamore valido & lachrymis offero: *Domine, ſi quid potes, adjuva nos*. Utinam hoc quod ibi reſponſum eſt, & tu mihi reſpondeas: *Si potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti*. Huic Reſponſo ſtatim ſubinſero: *Credo Domine*. Nec illud adjicio: *Adjuva incredulitatem meam*. Perfectè etenim credo, & certiſſimè ſcio, quia, ſi volueris, ab imminenti periculo cum omni facilitate liberare nos poteris. Videtur enim mihi rem diligenter conſideranti, quod ſententia iſta ex ore Domini Regis minimè proceſſit, quæ nos adversùs Archi-Epiſcopum noſtrum, contra æquum & bonum, appellationem facere compellit. Si enim ore ipſius dictata fuiſſet, hoc nimirum ordine procederet, ut primùm Epiſcopi omnes, deinde Abbates omnes, poſteà Priores, quicumque alicujus authoritatis ſunt, omnes, Archi-Diaconi quoque & Decani omnes ad hoc faciendum vocarentur, quorum intereſt jura Eccleſiaſtica defendere, & pro eis appellationes facere. Ad poſtremum verò, ſi neceſſe eſſet, Monachi Clauſtrales, præſertim hi qui Abbate & Priore carent, ad appellationis ſupplementum humiliter rogarentur, non violenter compellerentur: maximè cum ad eos hujuſmodi negotia minimè pertinere noſcantur. Nunc verò tranſitis Abbatibus multis, Prioribus etiam tam Monachorum quàm Canonicorum, magnæ authoritatis viris præteritis univerſis, Archi-Diaconis quoque & Decanis cum ſuis Synodis & Capitulis pleriſque dimiſſis, quid eſt quod Monachi ſimpliciter Clauſtrales, Abbate & Priore carentes, ad hanc quietis noſtræ perturbationem ſpecialiter præ cæteris evocamur, & ad rem nobis tam illicitam, tam periculoſam, & in omnibus poſt futuris ſæculis cum maximo nobis opprobrio ſemper objiciendam, tam violenter compellimur? Quid dico, violenter? Immo cum tanto & cum tam inevitabili periculo hoc facere compellimur, ut ſi periculum, quod ab ira Regia nobis imminet, ſi ei inobedientes fuerimus, per conſenſum appellationis declinare tentemus, majus hinc periculum ſtatim incurramus, quod imminet nobis à Deo in damnationem, à Domino Papa, & ab Archi-Epiſcopo præſertim in excommunicationem, vel certè in ordinis noſtri deſtructionem, ab omnibus Archi-Epiſcopis futuris in æternam odii & depreſſionis occaſionem, ab univerſo mundo, ubicumque hoc auditum fuerit, in ſempiterni opprobrii confuſionem. O anguſtia! O violentia undique periculoſa! Abſit hoc, abſit à Domini noſtri Regis pietate atque prudentia, ut tam periculosè contra nos dictaverit, qui nos ab omni humano ſolatio deſtitutos in ſua cura ſuſcepit. Qui nobis loco Archi-Epiſcopi & loco Prioris ſe futurum fideliter propoſuit. Et hactenus miſericorditer fuit. Quem ſolùm poſt Deum & Sanctos ejus in terra patronum habemus, & à quo ſolo ſolatium, conſilium, & auxilium ſperamus. Certus ſum quod ſententia iſta à Domino noſtro Rege contra nos filios ſuos, ſibi ſemper & ubique fideliſſimos, minimè proceſſit, ſed juſtitias ejus excommunicatorum calliditas circumvenit, ut nos, qui in capite Regni ſumus, ſecum appellationem facere cogant, per quam & cauſam Archi-Epiſcopi maximè deprimendam, & ſuam è contrario plurimùm roborandam fore exiſtimant. Sed utrùm ex appellatione noſtra aliquis profectus illis ſubvenire poſſit, ambiguum eſt. Nobis autem tam à Deo, quàm ab hominibus inde maximum imminere periculum, certiſſimum eſt. Sed neque apud Dominum noſtrum Regem tutum nobis eſſe poteſt, ut vel abſque ſpeciali ejus mandato, vel proprii oris imperio hoc faciamus, præſertim cùm in ipſius conſilio ex toto poſiti ſimus. Scio neque ipſum neque ſuos in aliquo vel modicum dubitare de nobis, quo neceſſe ſit hujuſmodi rem periculoſam à nobis exigere. Sciat enim dilectio tua, ſciat tecum ſociorum tuorum, id eſt, juſtitiarum Regis prudentia, ſciat vobiſcum univerſa terra, quod Dominum noſtrum Regem præ omnibus hominibus, qui ſunt in terra, in veritate diligimus, & honorem ipſius in omnibus, & per omnia pro modulo noſtro ſervamus, & ſervare volumus. Hujus veritatis teſtes ſunt orationes noſtræ, quas Deo pro ſalute ipſius & hæredum ejus, & pro incolumitate totius Regni, ſpecialiùs quàm pro ullo hominum, die ac nocte affectuoſa charitate offerimus. Quod ut quietè, ſicut hactenùs fecimus, ſemper facere poſſimus, ſi verè & Eccleſiæ noſtræ & Regis Amicus es, immò verò, quia es, nobis ad imminens evadendum periculum, in quantum potes, providere, & ſocios tuos, Regis juſtitias & Amicos ad ſimiliter providendum omnibus modis allicere debes. Ut igitur Chriſtum, cui in Eccleſia ipſius devotè ſervimus, in maxima neceſſitate tua non averſum à te, ſicut in viſione vidiſti, ſed ad te converſum, ſicut iterùm vidiſti, tibique propitium invenias, & ut Beatum Dunſtanum, omneſque Sanctos, quorum Reliquiæ in noſtra continentur Eccleſia, non contra te coram Deo accuſatores, ſed pro te apud Deum ſemper interceſſores efficias, ecce ego, o Domine venerabilis, & Amice chariſſime, in perſona totius Conventus ad pedes Pietatis tuæ ſupplex & humilis jaceo, gemitibus & lachrymis inſitam tibi bonitatem poſtulans, ut nobis, de tuo conſilio & auxilio plurimùm confidentibus, in hac periculoſa neceſſitate ſubvenias: & ita nos ab hac anguſtia ſecundùm datam tibi à Deo poteſtatem atque ſapientiam abſolutè liberes, ut nec Domini Regis indignationem, appellationem ſubterfugientes, incurramus, nec appellationem facientes univerſo mundo ſempiternum opprobrium efficiamur. Credo in Chriſto, & de tua bonitate confido, quod in hac neceſſitate noſtra illud proverbium in te verum experiemur: *In neceſſitate probatur Amicus*. Puta ipſum Chriſtum pro hac neceſſitate Eccleſiæ ſuæ ſupplicare, & omnes Sanctos, quorum in ea Reliquiæ continentur, tuum pro loco ſepulturæ

ſuæ patrocinium poſtulare. Vale Domine mi & Amice chariſſime, pro certo ſciens, quodſi nos ab imminenti periculo liberaveris, totam Eccleſiam noſtram in perpetua charitatis ſervitute tibi ſemper obnoxiam habebis. Adjuvet Dominus Jeſus Chriſtus in liberatione Eccleſiæ ſuæ. Amen.

## EPISTOLA XCI.

*Henricus Vigornenſis Epiſcopus Capitulo Cantuarienſi.*

ACTA noſtrorum paucis Dilectioni veſtræ perſtringo. Siquidem noſtrates metu interdicti in partibus noſtris divulgati, deliberatione habita, & Epiſcopis noſtris accitis, concione contracta ſciſcitati ſunt à ſingulis, utrùm perſonas ſuas, & Eccleſias ſibi commiſſas ſub illa vellent appellatione includi, quæ dudùm ab Epiſcopis noſtris in initio Quadrageſimæ, ſcilicet ad terminum Purificationis, facta fuit; quam & communi conſilio propoſuerant in Octava Pentecoſtes innovare. Requiſitus ergò Dunelmenſis Epiſcopus, ſicut ſedebat primus, reſpondit quod illi appellationi non interfuerat, neque mandatum commonitorium indè aliquod in ſcriptis audierat, deliberaturum ſe cum Metropolitano ſuo ſuper hoc, & quidquid liceret, ſalvo ordine Dei & ſuo, ſe conſultè facturum. Meruit autem tali deluſione favorem audientium, & dilationem. Poſt hæc Exonienſis requiſitus, quid indè cenſeret, reſpondit eo inconſulto Coepiſcopos ſuos facilè ad illam appellationem convolaſſe, non poſſe pariter & illa appellatione inniti, & excommunicatorum conſortium declinare, periculum autem imminere, ſi Summi Pontificis ſententia interdictum illud corroboret, cui diſcrimini nulla ſe vellet ratione committere. Si tamen Eccleſiæ Dei conſulerent expedire, & proſecutionem ei Regius favor indulgeret, ut mox Regno poſſet excedere, de novo appellaret à gravamine, non illato, ſed formidato, licèt impetrari poſſet adverſùs omnem appellationem ſpeciale ſubſidium: quod ſi ei innoteſceret, & paſtoris ſui ſententia illum percelleret, obedienter illam ſuſciperet. Hoc dicto Londonienſis Religionem ejus ridiculam fecit, & Exonienſis deinceps extra Synagogam fuit. Accitus eſt Dominus Vintonienſis per reſponſales ſuos, ut apud Northamtunam ſuper illa quæſtione Coepiſcopis ſuis propoſita reſponderet. Reſcripſit itaque Dominus Vintonienſis ſic: *Lex Divina præſcribit, quod appellatus ad majorem judicem, ad inferiorem appellare non poteſt. Quilibet autem, qui appellat, appellationi proſequendæ ſeſe ex neceſſitate adſtringit. Indè eſt, quod quia morbo ſenioque fatigatus à Domino appellor, ſæculari & forenſi appellationi faciendæ idoneus non exiſto. Undè dilectionem veſtram exortam eſſe volo, quatenùs me in illas appellationis anguſtias parcatis intrudere, ubi maledictionis jaculum debeam formidare.* Hanc verò reſponſionis formam, licèt auditores ſuſpicionis arguerint, maluit Dominus Vintonienſis offenſas hominum mereri, quàm offendere legem Dei. Quod & palam fecit, quando denunciationem excomunicationis ſibi inſinuatæ publicavit, & exinde conſortium excommunicatorum attentiùs evitavit. Suggeritur autem nobis, quod Reginaldus Archi-Diaconus Wilteſire Patri ſuo reconciliationem impetraverit, & quod Dominus Papa ſententiæ latæ prorsùs ignarus extiterit. Unde & fingitur, quod Londonienſi & Saresberienſi cauſſæ cujuſdam cognitionem cum Apoſtolica Benedictione deleget, eſtque data reſcripti poſt diem latæ ſententiæ. Super hoc cavillantur malitioſi, quod excommunicatos illos Dominus Papa reputet abſolutos. Super his omnibus, quæ Dilectioni veſtræ ſcribere ſtudui, cum in Scholis veſtris, Cauſſidicorum more, themata inde elicueritis, & juxta Oratoriam vel Legitimam inſtitutionem Quintilianum vel Papinianum fueritis in argumentis & allegationibus imitati, merita cauſarum, ex incude & malleis veſtris exilientium, nobis tanquam deſideratum antidotum renunciate, recepturi poſtmodùm gratiora, & quæ veſtram plurimùm debeant ſpem alere, & fiduciam exigere, ut ex illis vobis fides fiat, quia viciſtis mundum.

## EPISTOLA XCII.

*Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.*

ECCLESIÆ pacem, quam jugi ſollicitudine pietas veſtra procurat, illi præ cæteris magis impediunt, quos oportebat tum pro debito officii ſui, tum pro mandati veſtri reverentia, in reformatione ejus ampliùs laborare. Luget ergo Eccleſia, quod decoloratur & denigratur à filiis; & quia ſpolia ejus diripiunt, qui cuſtodes illius fuerant inſtituti. Nam ſi Gaufredus Archi-Diabolus noſter, & Reginaldus Saresberienſis, & Joannes de Oxeneford, nomine & quæſtu Decanus quondam in Chriſto excellentis Eccleſiæ, miniſterio autem & cultu Satellites Curiæ, itemque complices eorum, Regis animum non pervertiſſent, Eccleſiæ pax, ut creditur, jam eſſet ad Nunciorum veſtrorum adventum reformata. Nam qui miniſtrant arma iniquitati, ferè omnes apud nos Clerici ſunt, quorum aliqui de veſtra familiaritate & Sedis Apoſtolicæ privilegio glorientur, ut dicant ſe quidquid fecerint, nulli niſi Romano Pontifici reſponſuros. Quæ gloriatio, ſi ſi vera eſt, & Eccleſiæ Romanæ decolorabit famam, & totius Eccleſiæ, quod abſit, in brevi ſubvertetur honeſtas, dum omnes ad omnia privilegiatorum provocabuntur exemplis. His facile eſt ſumptibus ex rapinis miniſtratis frequentes iterare diſcurſus, & ut ſibi, cum ignoti & inopes ante fuiſſent, faciant nomen & quæſtum, crebra Curiarum ſollicitatione procurantes, quantum in eis eſt, ut Eccleſia nunquàm habeat pacem. Qua de cauſa nunc ad vos properare dicuntur Reginaldus de Saresberia, & Ricardus Barre, qui cujus fidei & modeſtiæ ſint, authore Domino, Nunciis veſtris referentibus audietis in brevi. Interim certum habet veſtra Paternitas, quod nominatim excommunicatis ſcienter communicaverunt, adeò ut præfatus Richardus ſe contulerit ad Gaufredum Archi-Diaconum noſtrum, quem excommunicatum noverat, ut illius patrocinetur errori, & illi & aliis excommunicatis paſſim communicet. Quocirca ſupplicamus Sanctitati veſtræ, ut cum ad vos venerint, ſic eos tractetis ut participes anathematis, nec eorum ſollicitationes admittatis ante reditum Nunciorum veſtrorum. Nam ſi deluſores iſtos vel hac vice duriùs tractaveritis, pacem, Deo propitio, pro voto facietis.

EPI-

## EPISTOLA XCIII.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Henrico Vintonienſi Epiſcopo.

*Venerabili Domino, & tum provectione ætatis & morum ſanctitate, tum Conſecrationis munere Chariſſimo Patri, Henrico Dei gratia Vintonienſi Epiſcopo, Thomas ejuſdem miſeratione Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, & Sedis Apoſtolicæ Legatus, ſalutem, & beati certaminis curſum feliciter conſummare.*

SINCERITATI veſtræ, Pater amande, quantas pro tempore licet, gratiarum referimus actiones ſuper honeſto & pleno ſapientiæ, maturitatis, & Divini timoris conſilio, quod nobis in Spiritu fortitudinis veſtra Charitas per præſentium Latorem nuper exhibuit. Et ſuper ſolatio, quod neceſſitatibus noſtris veſtra ſæpiùs Pietas miniſtravit. Sic, Pater, decet virum ſanguine generoſum, & clarum Atavis Regibus, ſed cultu virtutis & Religionis exhibitione clariſſimum, generis exornare Nobilitatem. Sic debet Chriſti Sacerdos & Pontifex vitam conſummare, ut vivens honorificet miniſterium ſuum, & Eccleſiam Chriſti poſt fata ædificet, & relicto probitatis exemplo poſteris, ſua vel perfectiores faciat imitari veſtigia. Memoria talium perpetua benedictione vigebit in generationibus ſæculorum, & claritas eorum ut firmamenti ſplendor, in æternitatem fulgebit. Quia ergo talentum conſilii & fortitudinis, præ cæteris conterraneis & coætaneis, vobis inter innumera Chariſmatum dona contulit Spiritus Sanctus, Paternitatem veſtram, quanta poſſumus affectione, exoramus, ut confirmare meminerit fratres noſtros, & eos animare & roborare ſtudeat, tam exhortationibus quam exemplis. Nam juxta Salomonem: *Frater qui adjuvatur à fratre, quaſi civitas fortis & inexpugnabilis*. Et certè opera veſtra de cætero debent eſſe fortium armatura. Et juſtum eſt, ut quod alii laudabiliter egerint, veſtris, Pater, titulis adſcribatur. Quid enim poterunt operari, niſi quod provectiorem ſapientia, ætate, & gratia videbunt operantem? Siquidem quod quidam eorum jam erecti ſunt, & ut audivimus & ſperamus, contra membra Sathanæ vobiſcum ſtare diſponunt, veſtris imputant meritis, qui quod nuper actum eſt, audierunt. Nec eſt quod vos in diebus iſtis vereri oporteat, cum veſtram conditionem nobilitas, prudentia, copia rerum & Amicorum, & ætatis reverentia à læſione, quæ poteſt in diſſimili ſtatu manentes infeſtare, defendant. Siquidem nonnulli fortaſſe, qui vobis crederent non eſſe parcendum, veſtris, quos in hac tempeſtate verentur offendere, procul dubio parcent in vobis, & à Domo veſtra flagellum ſuſpendet impius, ne quod promeruit propinquorum veſtrorum miniſterio veniat ſuper eum. Cætera non exaranda litteris Latoris præſentium fidei commiſſa ſunt, veſtris dumtaxat auribus intimanda. Quem, ſi placet, ut probatæ veritatis fratrem admittetis & audietis. Valeat Sanctitas veſtra, Pater amande, & creationem ſuam, noſtram parvitatem loquimur, in orationibus ſuis Deo commendare meminerit.

## EPISTOLA XCIV.

*Idem eidem.*

AD Sanctorum gloriam, & reproborum damnationem neceſſe eſt ſcandala provenire, ut tribulationibus probentur Electi, qui probati per patientiam, coronam gloriæ adquirunt ſibi, & aliis proficiunt per exemplum. Sed væ illi, per quem ſcandalum venit. Quia ergo Londonienſis Epiſcopus non parcit à ſcandalis, & inter cætera patentis malitiæ opera, poſtquàm Sathanæ traditus eſt, etiam contra Matrem ſuam & veſtram, S. Cantuarienſem Eccleſiam, tam impudenti audacia & parricidali impietate calcaneum erexit, ut dicere auſus ſit ſe ei, ex quo translatus eſt, nullam debere ſubjectionem aut obedientiam exhibere, & ad cumulum damnationis ſuæ adjecit, quod Cathedram Archi-Epiſcopalem Londoniam transferri faciet, Fraternitatem veſtram, de qua plenè confidimus, quanta poſſumus affectione rogamus, quatenus pro Matre veſtra defenſionis clypeum opponatis filio Belial, qui præ cæteris Allophylis tanquàm alter Goliath de Geth ſolus, authore Domino, de caſtris incircumciſorum progredi non erubuit, nec timuit univerſitatem filiorum Cantuarienſis Eccleſiæ provocare ad certamen, dum Matris eorum ſanguinem ſitit, & Catholicæ pacis deſerit unitatem. Scripſerat Domino Papæ pro fratre noſtro Eboracenſi Archi-Epiſcopo, ſollicitans eum etiam atteſtatione mendaci & mendoſa, ut eum pateretur Crucem deferre per provinciam noſtram, neſcio quid emolumenti ſibi ſuſpicans eventurum, ſi odio perſonæ noſtræ Eccleſiam, cui ex profeſſione fidem & obedientiam debet, quocumque læſiſſet modo. Sed Chriſtus, qui Cantuarienſem à prima fundatione inter turbines varios & magnas multaſque procellas rexit & fovit Eccleſiam, miſericorditer operatus eſt, ut in pleno conſiſtorio per teſtes omni exceptione majores revelaretur falſitas & iniquitas ejus. Deo autem in primis gratias agimus, deinde vobis, & cæteris fratribus noſtris, qui nos, ut oportuit, ex quo eum conſtitit anathemate condemnatum, ab illius participatione ſuſpendiſtis, & tam illum quàm cæteros excommunicatos noſtros per Epiſcopatum veſtrum Edicto publico juſſiſtis evitari. Claruit hic fides veſtra, conſtantia virtutis effulſit, quæ publicæ poteſtatis & Officialium minas, æquè ut blanditias, mandatis Dei cenſuit poſtponendas. Liberaſtis conſcientias veſtras, famam purgaſtis, dum tam verbo veritatis quàm fortitudinis exemplo docuiſtis, quod Deo potiùs quàm hominibus oportet obedire. Certum itaque habeat ſinceritas veſtra, quandoquidem tanta charitas Dei per Spiritum Sanctum diffuſa in cordibus veſtris teſtimonio clari operis proceſſit in publicum, ſervili timore depulſo & excluſo, quod Deus citò Sathanam conteret ſub pedibus veſtris, & de certamine proventum educet glorioſum. Et quidem tantò citiùs & glorioſiùs, quantò ferventiùs & conſtantiùs in incepta perſeverabitis veritate. Unde vos oramus & obſecramus in charitate Dei, & obteſtamur per fidem, per obedientiam, per ſinceritatis affectionem, quam Matri veſtræ Cantuarienſi Eccleſiæ debetis, quatenus ad tuendam Dignitatem & jura

& jura Cantuarienſis Eccleſiæ, cui profeſſionem exhibuiſtis, contra præfatum Epiſcopum exſurgatis in adjutorium nobis, Domino Papæ ſcribatis & Curiæ teſtimonium veritatis, qualeſilios pro Matris juſtitia reddere decet. Nam qui illud ſubtraheret in articulo tanti diſcriminis, procul dubio infidelis habendus eſſet, & infideli deterior, in quem jus exigeret uſque ad internecionem omnes fideles irruere. Nec tamen res iſta quidquam poteſt habere periculi, cum veritas perſpicua ſit, & ut dici ſolet, lippis & tonſoribus patens. Sed quia maledictus eſt, qui gladium revocat à cruore, & peſtilens flagellandus eſt, ut erudiatur ſapiens ad ſalutem, ſeipſum legis ſubjicit maledicto, quicumque parricidæ cum lapide non occurit & gladio. Videtur namque præſtare conſenſum, qui cum poſſit, non arguit aut impedit talia committentem. Et ne à nobis diſtrictiùs exigatur, ſi eorum qui Eccleſiam perſequuntur, & quos ut pœnitentiam agerent, in multa patientia jam ferè toto quinquennio ſupportavimus, magnas & manifeſtas ulteriùs diſſimulaverimus injurias, noveris nos publicè excommunicaſſe Gaufredum Cantuarienſem Archi-Diaconum, & Robertum Vicarium ejus, Richardum de Welceſtre, Wilhelmum Giſfard, Richardum de Luci, Adam de Cheringis, & item eos qui officia vel beneficia Eccleſiaſtica contra Sacrorum Canonum inſtitutionem de manu Laica acceperunt, vel ea uſurpaverunt propria temeritate. Similiter & illos, qui Domini Papæ Nuncios aut noſtros, ne Eccleſiæ neceſſitates proſequantur, impediunt. Vobis ergo authoritate Domini Papæ & noſtra mandamus, quatenus eos tales habeatis, & in Epiſcopatu veſtro haberi faciatis, quales haberi debere ſolemniter Excommunicatos ſacrorum canonum diſciplina præſcribit. Valete.

## EPISTOLA XCV.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gileberto Londonienſi Epiſcopo.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Archi-Epiſcopus & Apoſtolicæ Sedis Legatus, Gileberto Londonienſi Epiſcopo, utinam vero fratri, reſipiſcere à malo, & Deo potiùs quàm hominibus obedire.*

LICET ſtudia veſtra, quibus ex propoſito perniciem Eccleſiæ & noſtram pro viribus hactenùs procuraſtis, fidelium communionem demeruerint, & ſalutationis alloquium, nos tamen, quæ ad ſalutem veſtram, quam Deo teſte cupimus, indubitanter credimus pertinere, vobis pro debito Officii noſtri ſollicita charitate proponimus, reducentes ad animum, quod qui terram Auſtri inhabitant, cum panibus etiam fugienti monentur occurrere. Et quod Chriſtus, qui Paſtor & forma Paſtorum eſt, non juſtos venit, ſed peccatores per pœnitentiam reformare, quam ſicut ille nunquàm reprobat veram, ſic ſemper adſpernatur & damnat fictam, utramque examinans ex contritione cordis, & convincens ab operibus ſuis. Nam arbor ex fructu cognoſcitur, & opera cujuſque teſtimonium perhibent de eo. Sicut ergò inobedientiam veſtram & contumaciam, ut cætera parcentes interim taceamus, ulteriùs præterire non potuimus nec debuimus impunitam, ſic converſionem veſtram & condignos obedientiæ fructus charitate promptiſſima acceptabimus, omnium quæ contra nos commiſiſtis, ampliùs non recordaturi, ſi de pœnitentiæ ſinceritate & condigna ſatisfactione conſtiterit. Ad quam vos affectione paterna revocantes, monemus & exhortamur in Domino, ut ponatis cor ſuper vias veſtras, & opera digna Epiſcopo de cætero faciatis, ne nos in executione vindictæ pro contumacia compellamur ad ulteriora procedere. Ad hæc vobis in virtute obedientiæ, in periculo gradus & Ordinis præcipiendo mandamus, quatenùs nobis ſine dilatione remittatis litteras Domini Papæ ſuper Legatione noſtra, quas vobis miſimus, per vos fratribus & Coepiſcopis noſtris communicandas. Et ſi eas, ut oportuit, communicaſtis, benè feciſtis. Sin autem, procul dubio noveritis, quoniàm & illatum ſuppreſſio diſtrictiùs requiretur à nobis. Cor pœnitens vobis Divina miſericordia largiatur. Si reſipueritis, & ad ſatisfactionem feſtinaveritis, parcat vobis Deus, & celeriùs convertat.

## EPISTOLA XCVI.

*Alexandro Papæ Philippus Comes Flandriæ.*

MULTAS Sanctitati veſtræ fero gratias, quòd pro venerabili viro, & Deo, ſicut creditur, amabili, Thoma Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, tam benigno & tam paterno affectu mihi ſcripſiſtis. Hinc enim ſpero, quòd contra Eccleſiæ inimicos ipſius eritis per omnia adjutor & protector. Undè & ego nunc verſa vice Paternitati veſtræ, quantas valeo, preces porrigo, quatenùs jam dictum Cantuarienſem, omni gratia, metuve terreno poſtpoſito, diligatis & foveatis. Alioquin nobis & univerſo mundo grande fieret ſcandalum, & exemplum perniciosum, veſtra etiam admodum læderetur opinio. Sed exſurgatis in ira veſtra, & inimicos Eccleſiæ debellate, & ſic erit Deus vobiſcum. Et moveat vos, quod jam dictus Archi-Epiſcopus, cùm adhuc militans ſæculo in domibus Regum eſſet nutritus, paſtorales tamen ſudores non recuſavit, immò propter juſtitiam & Romanæ Eccleſiæ fidem exulare ubique prædicatur. Accedit etiam malorum cumulo, quod fratres ſui ab ipſo diviſi ſunt, ſicut jam undique divulgatur, & pugnam ſuam inſtituentes, ipſum jam præ paupertatis anguſtia in ſollicitudine latitantem ad veſtram præſentiam appellaverunt. Sed veſtrum eſt, Pater Sancte, conſiderare diligenter & attendere, qualis ſit appellatio hæc, quæ ob aliud non videtur facta, niſi ut opprimatur juſtitia, & finem non habet Eccleſiæ preſſura. Nos verò omnes, & Regni Francorum Principes exſpectamus & deſideramus, ut iſti, qui propter honorem Dei & veſtri nominis exulat, dignum, prout meruit, tribuatis auxilium, & Eccleſiæ inimicos, qui dolis & circumventionibus, minis etiam quærunt juſtitiam ſubvertere, & veſtram deludere prudentiam, ſicut juſtum eſt, repellatis. Id etiam affectuosè veſtræ Paternitati ſupplicans, ut Cantuarienſem Eccleſiam intuitu præſentis laboris ſui ad priſtinas & debitas dignitates reformetis. Valeat Sanctitas veſtra, Pater.

EPI-

## EPISTOLA XCVII.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Stephano Meldenſi Epiſcopo.

*Salutem, & modicum id quod devotio poteſt exulis & proſcripti.*

DILECTIONI veſtræ ſuper conſolatione, quam nobis & noſtris ſemper exhibuiſtis, non ſufficimus reddere gratiarum debitas actiones. Reddet autem, qui poteſt, pro cujus honore perſecutionem patimur, Chriſtus. Et nos, ſi quid unquàm potuerimus, ad veſtrum & veſtrorum, ut juſtiſſimum eſt, prompti ſumus obſequium. Poterimus autem, propitiante Deo, qui Eccleſiæ ſuæ juſtitiam ſemper illuſtrat, & nunc, ſicut à venerabili Patre Domino Senonenſi, & magiſtro Petro Carnotenſi Archi-Diacono poteſtis audire, malitiam & duritiam Regis Angliæ manifeſtiſſimè denudavit: Filio gratiæ Gratiano ſecundùm fidem ſuam, & in ea ſinceritate, qua cauſam tractavit Eccleſiæ, reſpondeat Deus. Quia apud eum acceptio perſonarum vel munerum nihil potuit, ſed fideliter & prudenter ad honorem Dei & Eccleſiæ Romanæ uſquequaque verſatus eſt. Agite ei, ſi placet, gratias, & merita partium ab ipſo diligenter audite. Nuncios noſtros ad Clementiam Serenitatis veſtræ dirigimus, quos ſi placet in cauſa Chriſti audite, ut nos ipſos, & date operam ut Dominus Papa miſeriam noſtram ad gloriam Dei & honorem ſuum celeriùs conſoletur. Oramus inſtanter, quatenus poteſt devotio miſeri peccatoris, ut Deus proſperum faciat iter veſtrum, & felices vobis ad optanda largiatur ſucceſſus.

## EPISTOLA XCVIII.

*Alexandro Papæ Stephanus Meldenſis Epiſcopus.*

LICET non ſit diſcipulus ſuper magiſtrum, judiciaque Paſtorum Ovibus veneranda ſint, non retractanda, non tamen erit incongruum, ſi Patri filius in cauſa pietatis ſupplicet, & bonum Dominum pro bono pacis humilis ſervus inſtanter interpellet. Novit non ſolùm Romana, ſed & omnis Catholica Eccleſia, quàm injuſtè Dominus Cantuarienſis exulet, quàm iniquè vapulet, de quàm bono opere lapidetur. Et quòd dum Eccleſiæ verus nititur eſſe filius, hoſtibus Eccleſiæ factus eſt hoſtis publicus. Et ea cauſa in exilium eſt depulſus, qua fuerat ab exilio digniſſimè revocandus. Nondum tamen iniquitas oppilavit os ſuum, nec obſtructum eſt os loquentium iniqua, ſed quaſi quoſdam cineres mortuos perſequitur, & in capite judicii nititur eruere oculos veritatis, quæ jam in quibuſdam obliquavit pedes rectitudinis. Filiali igitur devotione & omnimodis obnixa ſupplicatione poſtulamus, ut erga Dominum Cantuarienſem indefeſſam & ſolidam, ſolitamque geratis circumſpectionem. Et dum Anglorum vobis pecunioſæ inſidiantur verſutiæ, Papalis nihil diminuatur conſtantiæ, ſed immotam & ineradicabilem ſervando perſeverantiam, & Domini Regis, & totius Eccleſiæ Gallicanæ vobis & conſervetis benevolentiam, & augeatis amicitiam.

FINIS LIBRI TERTII.

LIBER

# LIBER QUARTUS
# A LEGATIONE
## SIMONIS DE MONTE DEI, ET BERNARDI DE CORILO.

### EPISTOLA PRIMA

*Alexander Papa Simoni Priori de Monte Dei, & Bernardo de Corilo.*

AD veſtræ dilectionis notitiam volumus pervenire, quod nos chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Henricum illuſtrem Anglorum Regem, per Nuncios & litteras benignè ac paternè ſæpè & ſæpè commonuimus, ut venerabilem fratrem noſtrum Thomam Cantuarienſem Archi-Epiſcopum in gratiam & amorem ſuum reciperet,& ipſum ad Sedem ſuam & commiſſam ſibi Eccleſiam revocaret. Quem utique ſub ſpe & fiducia, quod animum & voluntatem ſuam circa jam dictum Archi-Epiſcopum mitigare deberet, hactenùs ſuſtinuimus. Verùm quoniàm apud eum in his huc uſque proficere minimè potuimus, undè triſtes ſumus & dolentes effecti, eundem adhuc per vos, quos magis Deum quàm faciem hominis & credimus & novimus revereri, ſicut filium, cujus correctionem toto cordis affectu optamus, paternè duximus admonendum. Indè ſiquidem eſt, quod dilectioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, & in virtute obedientiæ injungimus, quatenùs pariter in unum convenientes, ad præfatum Regem infra duos menſes poſt harum ſuſceptionem, ſi citra mare fuerit, omni excuſatione & contradictione ceſſante, inſimul accedatis, & eundem commonere diligentiùs, & inſtantiùs exhortari curetis, & ipſi etiam ex parte Dei & noſtra, in omnium delictorum ſuorum veniam injungatis, quod memoratum ſibi Archi-Epiſcopum reconciliet, & omni indignatione & rancore ſemoto eundem in gratiam & amorem ſuum recipiat, & illum ad commiſſam ſibi Eccleſiam non differat revocare, conſiderans diligentiùs & attendens, quàm periculoſum ſit, & tam animæ quam corpori perniciosum, contra Deum & Eccleſiam ſuam pugnare, ſicut in univerſalis Eccleſiæ inimicis poterit evidenter agnoſcere, ſi qualiter eos Omnipotens Dominus juſto ſuo judicio humiliaverit, & vires ipſorum, in quibus maximè confidebant, hoc anno enervare curaverit, ad animum voluerit ſollicitè revocare. Non enim ſibi ad ignominiam vel infamiam debet aliquam reputare, ſi ſuam in hac parte vinci voluntatem & animum patiatur, & ſe Deo ac Creatori ſuo humiliet, qui eum, ſi hoc fecerit, procul dubio exaltabit. Hæc ſiquidem ſibi & alia, quæ magis expedire noveritis, ſtudioſiùs & ſæpiùs ſine dubitatione aliqua proponentes, litteras noſtras commonitorias eidem tradatis, & commonitionem veſtram in Spiritu fortitudinis & lenitatis adjungere ſtudeatis. Quod ſi vos nec ſic audire voluerit, ſed in ſua potiùs duritia & obſtinatione duxerit perſiſtendum, eidem litteras noſtras comminatorias porrigatis, & ex parte noſtra conſtantèr addentes, quod nos prænominato Archi-Epiſcopo os de cætero nulla ratione claudemus, nec ipſi, niſi idem Rex ante *initium proximæ* Quadrageſimæ, quæ jam quaſi inſtare *videtur*, *ea quæ ſuperiùs diximus* adimplere *voluerit*, *ulteriùs* inhibitionem aliquam faciemus, quin ſuas & Eccleſiæ ſibi commiſſæ, necnon & ſuorum injurias Eccleſiaſticæ ſeveritatis gladio pro ſui officii debito graviùs ulciſcatur. Non enim credere debet aut in mente habere, quin dormiens Dominus aliquando excitetur: & quòd Beati Petri gladium ita rubigo conſumpſerit, quin educi valeat, & vindictam debitam exercere. Volumus autem, ut hæc, ſicut prædiximus, diligentiùs exequamini, niſi venerabilis *frater* noſter Bellicenſis Epiſcopus, & *dilectus filius* Prior Carthuſienſis, ea, prout illis *mandavimus*, exequantur. Datum Beneventi, octavo Kalendas Junii.

### EPISTOLA II.

*Alexander Papa Henrico Regi Angliæ.*

A Regiæ ſublimitatis memoria non credimus excidiſſe, quantum tibi ſuper negotio venerabilis fratris Thomæ Cantuarienſis Archi-Epiſcopi, utinam non contra juſtitiam, detulerimus. Et quomodò nos ei os ſæpè clauſerimus, ne in te, aut in Regnum tuum, vel perſonas tui Regni aliquam poſſet ſententiam ferre, aut vos in modico aggravare, Celſitudini tuæ incognitum non exiſtit. Nunc autem ſub eâ ſpe & fiducia, quod omnipotens Dominus animum tuum circa jam dictum Archi-Epiſcopum mitigare debeat, & immenſa ſua clementia ſerenare, licèt contra rigorem Eccleſiaſticum & *juſtitiam* etiam ſuſtinuerimus, Serenitatem tuam per Apoſtolica ſcripta rogamus, mandamus, & exhortamur in Domino, & tibi in remiſſionem omnium peccatorum tuorum injungimus, ut animum & voluntatem tuam vinci à Domino patiaris, nec contra Deum & ſalutem tuam pugnare velis, & ſuam adversùs te indignationem, quod abſit, meritò commovere. Si autem præfati Archi-Epiſcopi perſonam, aut noſtram etiam, qui licèt immeriti in majori ſumus officio conſtituti, diligentiùs conſiderare

ſiderare volueris, & ad tuam Nobilitatem & Magnificentiam comparare, non tibi guerram aut indignationem iſtam ad laudem & gloriam, ſed ad decus potiùs poteris reputare, cùm nullam ei reverentiam vel honorem propter nobilitatem vel magnitudinem ſuam, ſed ſolummodò propter Deum exhibeas, & in eo ipſum Deum procul dubio venereris, eodem dicente: *Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit*. Quare ſi tuam in hac parte vinci duritiam & Propoſitum patiaris, ad augmentum tibi & exaltationem proveniet. Et Deus, cui te humiliaveris, perſonam tuam ſinè dubitatione aliqua exaltabit. Et tam ſpiritualiter quàm temporaliter patientiam & humilitatem tuam remunerare curabit, ſicut tibi per venerabilem fratrem noſtrum Bellicenſem Epiſcopum, & dilectum filium Priorem Carthuſienſem, latores præſentium, viros ſiquidem Religioſos, & Deum timentes, hæc & alia viva voce pleniùs ſignificamus, volentes animi tui indignationem & motum blandis & lenibus à ſuo propoſito revocare.

## EPISTOLA III.

*Alexander Papa Henrico Regi Angliæ.*

EXCELLENTIÆ tuæ Nuncios, dilectos ſcilicet filios noſtros, Clarembaldum Electum S. Auguſtini, Reginaldum Archi-Diaconum Saresberienſem, Simonem de Carcere, Henricum de Northamtune, & Regiæ ſublimitatis litteras per eoſdem nobis tranſmiſſas, ea qua decuit benignitate admiſimus, & illius ferventiſſimæ charitatis ardorem, quem circa nos & Eccleſiam Dei à noſtro promotionis exordio magnificentia tua tam conſtanter exhibuit, ad animum ſollicitè revocantes, his quæ jam dicti Nuncii nobis ex parte Celſitudinis tuæ diſcretè ſatis, & cum omni diligentia intimarunt, licèt nimis ardua & difficilia eſſent, aurem benevolam curavimus adhibere, & illius ſiquidem honoris & reverentiæ, quàm Regia Serenitas nobis inſtante neceſſitatis tempore, ſicut excellentiæ tuæ nos ſæpè nunciaſſe meminimus, tota, prout major pars Chriſtianitatis cognovit, devotione impendit, non immemores exiſtentes, ad petitionum tuarum, in quibus cum Deo poſſumus, promotionem vehementer accendimur, nec aliquid nobis unquàm honoris vel gratiæ eſſe videbitur, quin Celſitudini tuæ indulgere poſſimus. Verumtamen attendentes quod tu, cui omnipotens Dominus inter filios hominum tot divitiis abundare, tanta prudentia & diſcretione pollere conceſſit, contra eum, cui ſervire regnare eſt, non velis, nec ejus reſiſtere voluntati, præſertim cum Strenuitati tuæ toties contulerit de hoſte triumphum, de immenſa bonitate illius confidimus omnimodis & ſperamus, quod animum & voluntatem tuam circa Eccleſiam & ejus negotia mitiorem efficiet, & ad id cor tuum, quod beneplaciti ſui fuerit, inclinabit, licèt memorati Nuncii conſtanter aſſererent te tanta turbatione eſſe commotum, quod venerabilem fratrem noſtrum Cantuarienſem Archi-Epiſcopum nullo modo reciperes, nec circa eum poterat tuus animus mitigari. Nos autem, qui Paternæ circa perſonam ſuam affectionis non poſſumus obliviſci, ſed ſicut Catholicum Principem & Regem Chriſtianiſſimum in omnibus, quantum honeſtas permittit, honorare & exaudire optamus, credentes firmiter & ſperantes, quod diſcreta providentia tua in his, quæ Dei ſunt, & ad Eccleſiæ negotia ſpectant, glorioſius eſſe ſuam vinci, quàm vincere voluntatem, nequaquam ignoret, præfato Archi-Epiſcopo ſub ſpe & fiducia, quod ille, in cujus manu corda Regum conſiſtunt, animum tuum mitigare dignabitur, dedimus in Mandatis, & omnimodis inhibuimus, ne in te, aut in terram tuam, vel in perſonas Regni tui, interdicti ſeu excommunicationis ſententiam, donec ipſum in gratiam tuam recipias, & tibi reconcilietur, proferre ulla ratione attentet, aut in aliquo gravare præſumat. Et quoniam litteras illas, quas magnificentiæ tuæ anno præterito per Nuncios tuos ultimò deſtinavimus, viribus de cætero conſtat carere, ſi prædictus Archi-Epiſcopus interim te, aut terram tuam, vel perſonas Regni tui, in aliquo gravare præſumpſerit, præſentes litteras poteſtis in argumentum noſtræ voluntatis oſtendere, & te & tuos à ſuis gravaminibus immunes demonſtrare. Quod autem in ſcriptis noſtris vel legatis varietatem inveniſti, nullatenus mireris, cum & beatus Paulus Propoſitum ſuum ſæpiùs mutaſſe legatur, licèt in hac parte noſtrum mutaſſe Propoſitum minimè recolamus: cùm & nobis, etſi non ex parte tua, pro certo fuerit intimatum, & quaſi certa ſpes & fiducia facta, quod prænominatus Archi-Epiſcopus illis mediantibus tibi deberet reconciliari. Quod etiam ex quibuſdam ſcriptis, quæ nobis oſtenſa fuerunt, viſi ſumus pleniùs concepiſſe. Unde contigit quod eoſdem legatos hac de cauſa juxta verbum Nunciorum tuorum ad Regiam ſublimitatem tranſmiſimus, quibus cum fiducia iſta coram quibuſdam fratribus noſtris, dum adhuc coram nobis præſentes eſſent, injunximus, ut cognitioni cauſarum inter te & Archi-Epiſcopum ordine judiciario nulla ratione præſiderent, præſertim cum de reconciliatione, ſicut diximus, quaſi certi eſſemus. Et ideò prudentia tua, ſi aliter ſcripſimus & mandavimus, in nullam debet admirationem deduci, nec alicui mutabilitati, quod ob honorem tuum & ſub ſpe tali fecimus, imputare, præſertim cum homines ſimus, & in multis decipi aut circumveniri poſſimus.

## EPISTOLA IV.

*Alexander Papa Henrico Regi Angliæ.*

QUAM paternè & quàm benignè Regiam ſæpiùs excellentiam conveniremus, & per litteras ac Nuncios exhortati fuerimus, ut venerabilem fratrem noſtrum Thomam Cantuarienſem Archi-Epiſcopum reconciliare tibi deberes, & ſibi ac ſuis Eccleſias cum cæteris ablatis reſtituere, ſublimitatis tuæ prudentia non ignorat, cùm id ferè toti Chriſtianitati publicum ac manifeſtum exiſtat. Undè quoniàm in hoc hucuſque minimè proficere potuimus, nec animi tui motum blandis & lenibus emollire, triſtes & dolentes efficimur. Et nos ſpe fiducia noſtra fruſtrari dolemus, præſertim cùm te, ſicut filium chariſſimum, ſinceriùs diligamus in Domino, cui in hoc grave periculum imminere vide-

videmus. Et quoniam ſcriptum eſt: *Clama ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo ſcelera eorum*. Et alibi: *Niſi annunciaveris impio impietatem ſuam, ſanguinem ipſius de manu tua requiram.* Et aliàs per Salomonem: *Piger homo de ſtercore boum lapidari jubetur*. Duritiam tuam, ſicut hactenus, contra juſtitiam & ſalutem noſtram non duximus ulteriùs ſupportandam. Nec præfato Archi-Epiſcopo os de cætero aliqua ratione claudemus, quin officii ſui debitum proſequatur liberè, & ſuam & Eccleſiæ ſibi commiſſæ injuriam Eccleſiaſticæ ſeveritatis gladio ulciſcatur. Quæ autem in litteris tam de his, quàm de aliis minùs contineri noſcuntur, dilecti filii noſtri, Prior de Monte Dei, & frater Bernardus de Corilo, Viri ſiquidem plùs Domini quàm hominis faciem reverentes, Serenitati tuæ latiùs proponent, quorum admonitioni ille, cui ſervire regnare eſt, & in cujus manu corda Regum conſiſtunt, animum tuum & voluntatem inclinet, ut flecti potiùs velis, quàm contra Deum & ſalutem tuam in tantę obſtinationis propoſito diutiùs permanere. Quod ſi nos in illis nec ſic audire volueris, ea quæ tibi ex parte noſtra propoſuerint, procul dubio ventura poteris formidare. Datum Beneventi, undecimo Kalendas Junii.

## EPISTOLA V.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Henrico Regi Angliæ.*

REGIA poteſt meminiſſe Nobilitas, quoniam vobis obtuli in præſentia Domini Regis Francorum, & plurimorum qui aderant, quod ad honorem Dei & veſtrum paratus eram me ponere omninò in miſericordia Dei & veſtra, ut ſic pacem & gratiam veſtram promererer. Non placuit vobis, Domine, hæc forma verborum, niſi promitterem obſervationem conſuetudinum, quas anteceſſores noſtri obſervaverant veſtris. Conceſſi ergò quòd ea ſervarem, quatenùs poſſem ſalvo ordine meo, & ſi ampliùs vel expreſſiùs promittere ſcirem in Domino, paratus fui, & ſum adhuc pro recuperanda gratia veſtra. Et quod vobis nunquàm libentiùs ſervivi, quàm adhuc facere paratus ſum. Et quia nondum placuit vobis iſta recipere, ſupplico Majeſtati veſtræ, ut memineritis obſequiorum meorum, & beneficiorum, quæ mihi contuliſtis: quia ego memor ſum me debere ex juramento ſervare vobis vitam & membra, & omnem honorem terrenum, & quidquid potero ſecundùm Deum pro vobis, ſicut pro chariſſimo Domino, facere paratus ſum. Et Deus ſcit, quod nunquàm vobis libentiùs ſervivi, quàm facturus ſum, ſi placuerit vobis. Valeat ſemper Dominus meus.

## EPISTOLA VI.

*Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.*

LONGANIMITATIS veſtræ divitias, immò & Divinæ copiam bonitatis contempſit hactenùs Rex Angliæ, ignorans aut diſſimulans, quod eum patientia veſtra ſtuduit ad pœnitentiam revocare. Ad preces & commonitiones obſurduit, gloriatus ad ignominiam Sedis Apoſtolicæ, & in contumeliam beati nominis veſtri, quod ei privilegium indulſiſtis, quo quamdiu voluerit, tutus erit adverſùm nos, & Eccleſiam Cantuarienſem, licèt illam & nos atrociùs perſequatur, & ut faciliùs rem falſam & incredibilem perſuadeat univerſis, reſcripta litterarum, quas ei contra nos, & utinam non contra vos, indulſiſtis, per Alemanniam, Franciam, Angliam, & diverſas Provincias adjacentes ventilari facit. Sic veſtram remunerat benevolentiam, has manſuetudini rependit gratias, ut fiant ſemper noviſſima ejus atrociora prioribus. Sed authore Deo, quod utinam ab initio credidiſſetis, nunc in conſpectu omnium declarata eſt juſtitia noſtra, & cauſa exilii & proſcriptionis, & quo tota ipſius vergat intentio. Nuper enim in ſecundo colloquio, audientibus Chriſtianiſſimo Rege & cunctis qui hinc indè aderant, confeſſus eſt poſt comminatorias veſtras, quas ſæpiùs refutaverat, vix tandem recepit, quod nihil aliud à nobis quærit, niſi obſervantiam conſuetudinum ſuarum, quas ſicut vidiſtis, & adhuc poteſtis intueri, Divinæ Legi conſtat & ſacris Canonibus penitùs adverſari. Ad inſtantiam veró Chriſtianiſſimi Regis, & Religioſorum quos miſeratis, adhibitis multis interceſſoribus, ut taceret conſuetudines, mutavit quidem verbum, ſed non mutavit Propoſitum. Exegit enim , ut profiteamur in verbo veritatis ſimpliciter & abſolutè nos facturos, quod fecerunt anteceſſores noſtri, & hac ſola via, ut dicebat, poterimus habere Eccleſiam noſtram & pacem in Regno, ſed nondùm tamen gratiam ejus. Quod quidem ideò adjicit, quia nos authoritate reſcripti veſtri putat Officii debiti poteſtate eſſe privatos, donec velit nos in ſuam gratiam revocare. Cùm veró nobis Religioſi Viri, *Simon* Prior de Monte Dei, & frater Bernardus *hanc ejus* petitionem propoſuiſſent, reſpondimus *non eſſe* plenè in conſcientia noſtra, quid fecerint anteceſſores noſtri, licèt aliquos eorum ex ſcriptis authenticis pro cauſa ſimili noverimus exulaſſe, & tandem obtinuiſſe, ut ſicut Reges, quæ ſibi crediderant competere, jura vendicabant, ita quæ Dei erant, Domino redderentur. Nos autem paratos eſſe ad omne obſequium ejus, etiam ultrà quàm fecerint anteceſſores, ſalvo ordine noſtro. Cæterùm novas, & præter formam Eccleſiæ, quæ à nullo anteceſſorum noſtrorum præſtitæ ſunt, inire obligationes, nobis eſſe illicitum: tum quia pernicioſum eſſet exemplo, tum quia vos ipſe, quando in urbe Senonenſi nos ab illarum Deo & Eccleſiæ odibilium conſuetudinum obſervantia & obligatione per vim & metum extorta abſolviſtis, ſpecialiter, increpatione gravi præmiſſa, & quæ authore Deo ab animo noſtro nunquàm excidet, inhibuiſtis, ne unquàm ulteriùs nos alicui in cauſa ſimili obligemus, niſi ſalvo honore Dei & ordine noſtro. Adjeciſtis etiam, ſi placet reminiſci, quod nec pro capite, niſi ſalvo honore Dei & Ordine ſuo, ſe debeat Epiſcopus obligare. Promiſimus itaque Viris Religioſis, quod ſi Rex Mandatum veſtrum impleret, reſtituendo nobis gratiam ſuam & pacem, & Eccleſiam cum his, quæ nobis & noſtris abſtulit, ei & liberis ſuis, ſalvo honore Dei & ordine noſtro, totis viribus ſtudebimus inſervire; ſed ſine authoritate veſtra nobis illicitum eſſe diximus mutare formam Eccleſiaſticam, quam Occidentalis tota tenet Eccleſia, & quæ

& quæ

& quæ etiam in reprobis illis conſuetudinibus, quæ ſunt noſtri cauſa exilii, patenter expreſſa eſt. Ibi ſiquidem continetur, quod Electi debent antè conſecrationem Regi jurare, quod ei fideles erunt, circa vitam, membra, & honorem terrenum, ſalvo ordine ſuo. Ut quid ergò nos ſoli in captioſa obligatione, quæ à nobis exigitur, honorem Dei & indemnitatem ordinis cogimur reticere? Quis enim Chriſtianus unquàm hoc à Chriſtiano exegit? Religioſorum inſtantiam reſponſionum varietate deluſit: & modò aiens, modò negans, dimiſit querulos, quod eis opera perierat & impenſa. Simulavit tamen Epiſcopos Angliæ ſe evocaturum, ut eos conſulat. Sed in veritate Nunciorum, quos ad vos deſtinavit, præſtolatur adventum. Nam ut ab eis, quibus oportet haberi fidem, verè didicimus, gloriati ſunt, quod ſicut fecerunt alia vice, promiſſis aut minis, quod Rex deſiderat, contra nos à vobis impetrabunt. Incredibile tamen eſt, quòd Apoſtolica Sedes compellat aliquem reticere honorem Dei, aut prohibeat ſalvandi ordinis facere mentionem. Et profectò ſi Nuncios ejus confuſos, ut juſtum eſt, remiſeritis, liberabitis Eccleſiam Dei, & Sedis Apoſtolicæ famam. Agatis ergò, ſi placet, viriliter, quia ſi terrere volueritis impium, indubitanter credimus, quod Eccleſiæ pacem, & pereuntem animam Deo reddetis. Experti eſtis, quid apud eum manſuetudo profecerit. Nunc alia aggredimini via, & procul dubio in rigore juſtitiæ citiſſimè triumphabitis. Exigite quod nobis ablatum eſt uſque ad noviſſimum quadrantem, ne tantæ rapinæ impunitas apud Coætaneos & poſteros divulgata tam illi, quàm ſucceſſoribus præſtet audaciam ſimiliter delinquendi. Nam ſi cognoverimus pœnitentem, ut viam ſatisfaciendi velit ingredi, veſtro præeunte conſilio, juris poterimus temperare rigorem, prout Eccleſiæ Dei, noſtris & futuris temporibus viderimus expedire. Alioquin perſeverans in crimine, & tantùm in Eccleſia faciens ſcandalum, quo jure abſolvetur? Deo ſiquidem vinculis impœnitentiæ ligatus eſt, & Lazaro deteriùs & acriùs compeditus. Nam ſi res ablata reddi poteſt, & non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur. Unum eſt quod plurimùm affectat, & in quo, propitiante Deo, mentitur iniquitas ſibi: quia ſi luctum, quod Deus avertat, Eccleſiæ Catholicæ videret, incunctanter Eccleſiam Anglicanam, ſed & omnem, quæ in ejus poteſtate eſt, ſubjiceret legibus ſuis. Hoc autem vobis certum ſit, quòd ea quæ à nobis exigit, ſervare non poſſumus, & Apoſtolicæ Sedi fidem & debitam obedientiam. Hæc enim ſibi invicem adverſantur. Hoc etiam rogamus attentiùs, ne malefactores & excommunicatos noſtros, ſi fortè ad vos venerint aut miſerint, in præjudicium noſtrum faciatis abſolvi: quia ſi alia vice non eſſet factum, Eccleſia jam pace debita frueretur. Sanè ſi nos compulerit, quod Deo propitiante, nec pro temporali vita facturus eſt, ad hanc obligationem, non enim excidit à memoria noſtra, quid vobis & Eccleſiæ Romanæ in receptione Pallii juraverimus, non modò Epiſcopos, ſed & Clerum univerſum ſimiliter obligabit tanto fretus exemplo. Et quidem facile eſt, ut impunitam ejus audaciam alii Principes imitentur. Quod autem à nobis exigit, nec à militibus, nec à ruſticis exigitur in terra noſtra.

## EPISTOLA VII.

Alexandro Papæ Wilhelmus Senonenſis Archi-Epiſcopus.

*Domino Papæ Archi-Epiſcopus Senonenſis ſalutem, & omnem cum ſumma devotione obedientiam.*

QUALITER in ſecundo Regum colloquio nuper proceſſerit cauſa Domini Cantuarienſis, tantò fideliùs poſſumus atteſtari, quantò familiariùs ad omnia, quæ ibi geſta ſunt, admiſſi ſumus, & operam & diligentiam adhibuimus, ut Rex Angliæ veſtris obtemperaret monitis, & obediret mandatis. Sed ille poſtquàm vix recepit comminatorias veſtras, & Religioſorum, quos miſeratis, inſtantiam varietate reſponſionum ſibi non cohærentium diu deluſit, tandem nobis & illis acriùs inſiſtentibus dedit pro voluntate reſponſum. Ait enim ſe Dominum Cantuarienſem non expuliſſe de Regno ſuo. Et tamen ſi redire voluerit, & ſervare quod ſervaverunt anteceſſores ſui, & quod ipſe promiſit, redire poterit, & ibi habere pacem. Et niſi hoc ſimpliciter & abſolutè promiſerit, ulteriùs in Angliam non revertetur. Et quia reſponſa ejus ſibi frequenter adverſabantur, ut Nuncii veſtri prorſùs ignorarent, quo nodo ſuum poſſent tenere prothea, faciem toties immutantem, conſuluimus eis, ut peterent ab eo ſibi litteris patentibus reſponderi, quid ad petitionem veſtram facturus eſſet, quòd vobis poſſent ſecurè & fideliter nunciare. Quam eorum petitionem, licèt adhibitis interceſſoribus vehementer inſiſterent, Rex penitùs reprobavit. Deindè à multis rogatus eſt, ut ſaltem innocentes, quos proſcripſerat, ad propria redire pateretur. At ille nulla ratione vel perſuaſione induci potuit, ut eis aliquid conſolationis impenderet. Cùm verò hæc Archi-Epiſcopo relata eſſent, reſpondit ſe paratum eſſe facere pro gratia ejus, & gratia Eccleſiæ recuperanda, quidquid debet, quidquid poterit, quidquid anteceſſores ſui fecerunt, ſalvo in omnibus ordine ſuo. Sed novam obligationis formam inire, & promittere ſe alicujus exempla ſecuturum, niſi ſalvo ordine ſuo, ſibi dixit eſſe illicitum, præſertim ſine authoritate Sedis Apoſtolicæ: tum quia novam obligationis formam ingerere Viris Eccleſiaſticis perniciosum eſſet exemplo, tum quia, ut aſſerit, quandò eum obligatione ſervandarum conſuetudinum, quam invitus & coactus præſtitit, abſolviſtis, ſpecialiter à vobis, & multis audientibus, præcedente gravi & juſta increpatione, inhibitus eſt, ne ſe ulteriùs obliget, præſertim & in his, quæ poſſunt aliquid captionis habere, quin exprimat *ſalvum fore honorem Dei, & ordinem ſuum*. Videtur enim renunciare Paſtoris Officio, quicumque ſubditis illicitarum rerum conſuetudinem vel licentiam pollicetur. Si enim Epiſcopus aſſenſu vel diſſimulatione rigaverit plantaria vitiorum, ut eis invaleſcentibus inane ſit, aut prorſùs pereat verbum Dei, quis de Eccleſia ſpinas eradicabit & tribulos? Tenentur enim Paſtores Eccleſiarum perverſas exterminare conſuetudines, & ipſe nunc exigitur & compellitur in earum verba jurare. Adjecit etiam, quòd Eccleſiæ Romanæ debitam fidem ſervare non poterit, & conſue-

conſuetudines quæ ab eo exiguntur: quia Legem Dei & Sedis Apoſtolicæ privilegium patenter impugnant. Et quia noſter aut Religioſorum ſermo non capiebat in Rege, nec authoritas Majeſtatis veſtræ fructus obedientiæ reperit, infecta pace Domini Cantuarienſis triſtes ab eo diſceſſimus. Et ille, ſicut pro certo accepimus, exſpectat reditum Nunciorum ſuorum, quos ſi, ut juſtum eſt, & ſperatur à fidelibus veſtris, confuſos remiſeritis, credimus quòd Eccleſia Cantuarienſis citò habebit pacem, & Eccleſiæ Romanæ in Gallicana Eccleſia & toto occidente redintegrabitur fama. Et hoc quidem non aliquo rancore mentis proponimus contra Regem, qui nuper in gratiam noſtram rediit, & nos cum eo veram fecimus pacem. Sed quod vidimus, & audivimus, & tractavimus manibus noſtris, hoc teſtamur pro veritate juſtitiæ, pro Eccleſiæ honeſtate, pro fide & reverentia, quam debemus Apoſtolicæ Sedi. Supplicamus itaque Paternitati veſtræ, quatenùs rigorem juſtitiæ, quem urgente duritia hominis laudabiliter tandem arripuiſtis, viriliter exerceatis. Quia ſi perſeverantiam veſtram viderit, facilè ceſſurus creditur, nec coætaneis aut ſucceſſuris Principibus præſumptionis relinquet exemplum, quod timetur.

## EPISTOLA VIII.

*Alexandro Papæ Simon Prior de Monte Dei, & Engelbertus Prior de Valle S. Petri.*

AD illuſtrem Regem Angliæ cum fratre Bernardo de Corilo nuper profecti ſumus, ut authoritate Mandati veſtri inter ipſum & Dominum Cantuarienſem pax & concordia reformaretur. Et quò faciliùs tractaretur hoc verbum, Dominum Cantuarienſem traximus ad locum, ubi Reges authore Deo reconciliati ſunt. Traditis autem commonitoriis veſtris Regi Angliæ, & adhibita diligentia, quam apud eum credidimus expedire, monuimus & conſuluimus Domino Cantuarienſi, ut ſe coram Rege humiliaret, & rigorem ejus humilitate precum & ſedulitate obſequii ſtuderet emollire. Hoc ipſum Chriſtianiſſimus Rex Franciæ, Archi-Epiſcopi, Epiſcopi, & magni Viri qui aderant, unanimiter ſuadebant. Arctatus Regis conſilio, & omnium Archi-Epiſcoporum, Epiſcoporum, & Baronum, acquievit Archi-Epiſcopus, & coram omnibus acceſſit ad Regem Angliæ, & genibus flexis poſuit ſe in Deo & Rege ad honorem Dei & Regis, utens hac forma verborum, ut ſic poſſet pacem & gratiam ejus promereri. Rex autem propter hoc verbum, *ad honorem Dei*, noluit eum recipere, coram omnibus dicens publicè, ne videretur quòd Archi-Epiſcopus honorem Dei vellet ſervare, & Rex minimè, ſed poſt multa, quæ utinam ſiluiſſet, dixit quòd ab Archi-Epiſcopo nihil aliud quærebat, niſi ut ei tanquàm presbyter & Epiſcopus coram omnibus promitteret in verbo veritatis, ſe ſine omni ingenio ſervaturum conſuetudines, quas Sancti Archi-Epiſcopi Cantuarienſes obſervaverant Regibus ſuis, & quas ipſe Archi-Epiſcopus ſibi alia vice promiſerat. Archi-Epiſcopus autem reſpondit, quod Regi fecerat fidelitatem, qua ei præſtito juramento tenebatur ſervare vitam, membra, & honorem terrenum, ſalvo ordine ſuo. Et hoc fideliſſimè paratus erat implere. Nec ab aliquo anteceſſorum ſuorum aliquid ulteriùs exactum eſt, vel ab aliquo exigendum. Et cùm Rex ſuper hoc articulo plurimùm inſtitiſſet, Dominus Cantuarienſis adjecit, licèt nullus anteceſſorum hoc feciſſet vel promiſiſſet, nec ipſe ullatenùs hoc de jure facere deberet, tamen dixit quòd pro pace Eccleſiæ & gratia ejus promitteret ſe conſuetudines illas, quas ſancti Anteceſſores ſui Regibus ſuis ſervaverant, *ſalvo ordine ſuo* ei ſervaturum, quatenùs ſecundùm Deum poſſet. Et faceret pro amore ejus recuperando, quidquid poſſet *ſalvo honore Dei*: aſſerens quòd nunquàm ei libentiùs ſervivit, quàm adhuc faceret, ſi ei placeret. Noluit autem Rex hoc recipere, niſi præcisè & abſolutè ſub juramento ei promitteret obſervantiam conſuetudinum: quia nihil ulteriùs ab eo exigebat. Quod quia Archi-Epiſcopus, licèt multi inſtarent, facere noluit, Rex diſceſſit pace infecta. Cùm verò Regem exhortaremur, ut juxta Mandatum veſtrum revocaret Archi-Epiſcopum in gratiam ſuam, & ei pacem & Eccleſiam ſuam reſtitueret, reſpondit quod fortaſsè conſilium Amicorum erit, ut Eccleſiam quandoque reſtituat, ſed dixit ſe gratiam non reſtituturum, quia tunc evacuaret privilegium, quod ei dediſtis, & quo poteſtatem Archi-Epiſcopi ſuſpendiſtis, donec redeat in gratiam ejus. Et quia præceperatis eum primò convenire in ſpiritu lenitatis per comminatorias veſtras, comminatorias veſtras in aliud tempus ei dare diſtulimus. Interim Deum oraturi, in cujus manu corda ſunt Regum, ut animum ejus emolliat, & ad honorem ſuum & Eccleſiæ utilitam pacem faciat reformari. Quod verò de Mandato veſtro reliquum eſt, accepto tempore, per gratiam Dei cum omni diligentia exequemur, & exitum negotii, quem Deus dederit, Majeſtati veſtræ ſignificare curabimus. Rogatus Frater Bernardus, ſicut nos, ut negotii hujus ſeriem vobis ſcriberet, reſpondit quod in ordine ſuo inhibitum eſt, ne quis factum pro aliquo negotio vobis vel alii ſcribat, ſed dicturum ſe ſpopondit coram Nuncio veſtro magiſtro Lombardo, qui ei litteras veſtras tradidit, & qui vobis *rem geſtam*, ſicut is qui præſens interfuit, fideliter ſignificabit.

## EPISTOLA IX.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Simoni Priori de Monte Dei, & Bernardo de Corilo.*

MANDATUM Domini Papæ dilectio veſtra ſuſcepit, quatenùs Regem conveniretis, ut nobis Eccleſiam noſtram & gratiam reſtituat, nos autem parati fuimus, ſicut præſentes vidiſtis, ponere nos omninò ad honorem Dei & ſuum in miſericordia Dei & ſua. Non placuit hæc forma, niſi nos obligaremus ad obſervationem conſuetudinum, quas anteceſſores noſtri ſuis ſervaverant. Promiſimus ergo quòd eas libenter ſervaremus, quatenùs poſſemus *ſalvo ordine noſtro*: & quòd quidquid ſecundùm Deum poterimus, pro recuperanda gratia ejus devotiſſimè faceremus. Noluit acquieſcere niſi abſolutè promitteremus nos illas conſuetudines ſervaturos. Quod quidem omninò non licuit, quia aliquæ earum à Sede Apoſtolica condemnatæ ſunt.

Para-

Parati verò ſumus, ſi placuerit illi, juxta Mandatum Apoſtolicum recipere Eccleſiam & Sedem noſtram cum gratia ſua. Et recolite quod Dominus Papa, qui vobis in virtute obedientiæ Mandati ſui executionem injunxit, non præcepit nos aliquibus promiſſionibus obligari. Supplicamus ergo ſanctitati veſtræ, ut obedientiam Domini Papæ exequi non gravemini, ſed eam, ſicut ſanctos viros decet, ſtudeatis implere.

## EPISTOLA X.

*Alexandro Papæ Simon Prior de Monte Dei, & Engelbertus Prior de Valle S. Petri.*

JUXTA Mandatum ſanctitatis veſtræ Commonitoria veſtras illuſtri Regi Angliæ porreximus, operam & diligentiam pro viribus adhibentes, ut juxta commonitionem veſtram Dominum Cantuarienſem in gratiam revocaret, & ei Sedem ſuam reſtitueret & pacem, & Eccleſiæ ſuæ liberam diſpoſitionem habere permitteret. Exſpectavimus diu ſperantes & orantes, ut Deus emolliret animum ejus. Sed cùm non proficeremus, exſpectantes urgente Mandato veſtro in colloquio Regum ſecundo, ei comminatorias veſtras præſentavimus, quas cùm ille tandem vix recepiſſet, ad inſtantiam noſtram, & magnorum Virorum qui aderant, hoc poſt multa, quæ referre longum eſt, nobis reſponſum dedit: ego Dominum Cantuarienſem de Regno non expuli, & tamen pro reverentia Domini Papæ, ſi voluerit mihi facere quod debet, & ſervare mihi quod anteceſſores ſui meis obſervaverunt, & ea quæ ipſe promiſit, redire poterit in Angliam, & habere ibi pacem. Et poſt varietates reſponſionum, tandem ſe evocaturum Epiſcopos Angliæ, & uſurum conſilio eorum, ſed nec diem aliquem præfixit, nec aliquid ab eo reportavimus, unde poſſimus de pace Domini Cantuarienſis, & Mandati veſtri executione certiorari. Et quia reſponſa frequenter mutabat, interrogavimus eum, an liceret Archi-Epiſcopo redire ad Sedem ſuam, & frui pace ſua. Ille verò reſpondit, quod Archi-Epiſcopus numquàm ingredietur terram, antequàm faciat ei quod debet, & promittat ſe ſervaturum quod alii ſervaverunt, & quod ipſe promiſit. Deinde rogavimus eum, ut ſcriberet & ſignaret patentibus litteris reſponſum ſuum, quia oportebat nobis rem certam vobis referre, quam nondum habebamus, quia tam frequenter reſponſa variabat. Ille verò noluit adquieſcere. Archi-Epiſcopus verò reſpondit, cum hoc ei retuliſſemus, ſe paratum eſſe facere Regi quidquid debet, & ſervare quod ab anteceſſoribus ſuis ſervatum eſt, quatenus poterit *ſalvo ordine ſuo*. Sed novas inire obligationes, quæ à deceſſoribus ſuis præſtitæ non ſunt, & promittere aliquid hujuſmodi, niſi *ſalvo ordine ſuo*, ſibi eſſe illicitum ſine authoritate Domini Papæ. Tum quia novam formam in Eccleſiam inducere pernicioſum eſſet, tum quia à vobis inhibitus eſt, ne aliquid unquàm tale promittat, niſi *ſalvo honore Dei & ordine ſuo*. Et adjecit quod eum increpando dixiſtis, quòd nec pro capite ſuo debuiſſet ſe ad talium conſuetudinum obſervantiam obligaſſe, niſi *ſalvo ordine ſuo*. Sed ſi Rex, prout mandatis, ei gratiam ſuam, & pacem, & Eccleſiam, & ablata ſibi & ſuis reſtituat, quidquid ſecundùm Deum *& ſalvo ordine ſuo* poterit, libenter faciet ad voluntatem ejus, & ei diligentiſſimè & devotiſſimè totis viribus ſervire ſtudebit. Placeat itaque ſanctitati veſtræ opem ferre Eccleſiæ laboranti, & perſeverare in eo, quod laudabiliter cœpiſtis: quia ſicut à multis audivimus, & credimus, ſi perſeveraveritis, Eccleſiæ pax & ſalus in januis eſt. Et quia fratrum Grandi-montis conſuetudo non eſt, ut ſcribant alicui, hæc de conſcientia & voluntate fratris Bernardi ſocii noſtri vobis ſcripſimus, quæ geſſimus cum eodem fratre Bernardo, qui veritatem in audientia multorum teſtificatus eſt, rogans eos, quibus ſcribere licet, ut vobis ab eo audita ſcriberent.

## EPISTOLA XI.

*Alberto Cardinali Simon Prior de Monte Dei.*

DESIDERIO deſideravimus ego & fratres noſtri aliquid audire de vobis, ſed Divinitùs à multo tempore nobis ſubtracta eſt conſolatio iſta. Erit autem maximi inſtar muneris, ſi placuerit ut ſollicitudinem noſtram de ſtatu veſtro certificetis. Admodùm namque deſideravimus proſperum eventum veſtræ legationis audire. Noſter autem eſt, qualem conſueviſtis audire. Peccatores enim ſumus, & utinam condignos fructus pœnitentiæ Deo per gratiam ejus potiùs, quàm per merita noſtra valeamus offerre. De cætero dilectioni veſtræ ſupplicamus attentiùs, quatenùs Domino Cantuarienſi, quem conſtat pro juſtitia exulare, auxilium & conſilium impendatis. Quia ſicut præſente Domino Rege Francorum, & omnibus qui colloquio interfuerunt, Rex Angliæ confeſſus eſt, quòd hæc ſola cauſa eſt exilii & proſcriptionis ejus, quòd conſuetudines noluit abſolutè promittere, quas juſtitiæ Dei & Eccleſiæ libertati conſtat eſſe contrarias. Prætereà gloriatur idem Rex ſe privilegium habere à Domino Papa, quo poteſtas Domini Cantuarienſis ſuſpenſa eſt, quàmdiu Rex ei voluerit ſubtrahere gratiam ſuam. Valete.

## EPISTOLA XII.

*Alexandro papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.*

SI cauſam noſtri, Pater Sancte, malitia Adverſariorum apud vos non denigraſſet exilii, credimus indubitanter, quod Rex Angliæ tamdiu, & tam impunè non abuteretur patientia veſtra. Sed ecce, Deo propitiante, ipſius perſecutoris noſtri teſtimonio veritas declarata eſt. Nuper enim, cum ad pedes ejus in omni humilitate imploraremus coram Rege Chriſtianiſſimo, Archi-Epiſcopis, Epiſcopis, Comitibus, Proceribus, & omnibus qui aderant, profeſſus eſt ſe nihil aliud à me quærere, niſi ut conſuetudines Regni ſui, quas Anteceſſores noſtri ſuis Principibus ſervaverunt, conſervarem, & hoc tanquàm Sacerdos & Epiſcopus abſolutè & præcisè, ſicut Nuncii noſtri vobis fideliter exponent, repromitterem in verbo veritatis. Placeat itaque ſanctitati veſtræ participes, qui omnibus interfuerunt, clementer audire, & Anglicanæ Eccleſiæ jam in extremis agenti, niſi dextera Dei & veſtra ſubveniat, celerem conferre medicinam. Poſuimus

ſuimus enim verba noſtra in ore eorum. Gloriatur autem Rex Angliæ, quod ei privilegium contuliſtis, quod licèt in Sedem noſtram redierimus, omnis poteſtas noſtra evacuata eſt, donec eam nobis reſtitui velit. A ſæculo inauditum eſt apud nos, quòd aliquis Epiſcopus ſe Principi ſæculari obligare cogatur ulteriùs, quàm ad conſervationem eorum, quæ continentur in forma fidelitatis. Veremur ergo, ne ſi, quod abſit, & Deo authore ſemper aberit, à nobis ulterior cœperit obligatio, pernicies exempli alios inficiat Principes, & non modò Coætaneos noſtros, ſed ſucceſſores noſtros involvat. Et quidem planum eſt, quod ſi petitæ conſuetudines prævaluerint, authoritas Apoſtolicæ Sedis in Anglia penitùs evaneſcet, aut erit minima. Quod ſicut ex majorum ſcriptis & relationibus Seniorum publicè notum eſt, pridem contigiſſet, niſi Cantuarienſis Eccleſia ſe Principibus pro fide Sedis Apoſtolicæ, & Eccleſiæ libertate ſtuduiſſet opponere. Rarus enim illi Eccleſiæ præfuit, qui non aut gladium ſubierit pro juſtitia, aut pertulerit moleſtias exilii, aut proſcriptionis injuriam. Unde mirum eſt, & omni ſtupore dignum, quod Apoſtolicæ Majeſtatis potiùs, quàm noſtri nominis perſecutor ſe in cauſa tali plures apud vos gloriatur inveniſſe & habere fautores. Nec vos oportet de cætero vereri, ne tranſeat ad Schiſmaticos, quia ſic eum Chriſtus in manu famuli ſui Regis Francorum ſubegit, ut ab obſequio ejus non poſſit ampliùs ſeparari.

## EPISTOLA XIII.

*Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.*

ECCLESIÆ Perſecutor & noſter abutitur patientia veſtra, neſciens aut diſſimulans, quod eum veſtra benignitas in multa manſuetudine ſuſtinet, ut habeat ſpatium pœnitendi. Et ſi, quod abſit, in furore perſtiterit, veſtra, qua condemnabitur, juſtitia manifeſta ſit in conſpectu omnium nationum. Nam quoties Nuncii ejus à veſtra redeunt ſanctitate, fit inſolentior, & in Eccleſiam Dei crudeliùs ſævit, & ab impunitate, qua diu elatus eſt, majorem concipit audaciam delinquendi, quaſi non manifeſta ſint opera ejus provocantia judicium inexorabile in caput ſuum. Siquidem Joannes de Oxeneford, quaſi non ſatis inſaniret homo, eum in reditu ſuo ampliùs inſtigavit, nobiſque ſubtraxit obedientiam & reverentiam Provinciæ noſtræ, excommunicatos ſine juramento & ſatisfactione fecit abſolvi. Qua juſtitia, viderit Deus & judicet. Secutus eum Joannes Cumin ſe majora gloriatus eſt impetraſſe. Et ut Chriſtianiſſimum Regem & Optimates Regni Francorum à noſtra & Coexulantium nobis ſubventione retraheret, peragrans Franciam, & in Burgundiam irrumpens, in Eccleſiis & Nobilium domibus diſſeminabat ſe certum eſſe de noſtra cita dejectione, dicens tamen ſe tempus & modum reticere, quia revelare ſecretum Sedis Apoſtolicæ non audebat. Qui verò nunc noviſſimè redierunt, jactitant indultam Regi dilationem, & poteſtatem noſtram à vobis eſſe ſuſpenſam, ut nec in ipſum, nec in aliquam perſonam terræ ſuæ juſtitiæ manum ex quacumque cauſa poſſimus extendere. Abbas etiam S. Auguſtini gloriatus eſt, quod benedictionis munus ſuſcepiſſet à vobis, ſi votum fuiſſet, ut tonderetur. Et utinam, quod in vicinia ſua nondum creditum, benedictione fieret dignus. Nec reticent ſe, niſi petitiones eorum promoverentur, inimicitias Eccleſiæ Catholicæ denunciaſſe, & à Curia receſſiſſe cum indignatione, ſed fratrum veſtrorum, qui columnæ videntur Eccleſiæ, ſedulitate & diligentia ad Curiam fuiſſe revocatos. Hæc in compitis prædicant, ut eorum magnanimitas innoteſcat. Et fortaſſe ut Nationum Principes ad ſimilia provocentur. Et quidem, Pater Sancte, Officii noſtri poteſtas facilè ſuſpendi poterit. Sed dextera Dei, quæ jam capita deprimit Tyrannorum, cohiberi non poteſt. Timent fideles veſtri, ne dum exercendæ juſtitiæ meliora tempora exſpectatis, optima elabantur. Nam in arcto poſiti ſunt. Et qui terret, plus ipſe timet. *Confortare*, inquit Dominus, *& eſto robuſtus, ne timeas à facie eorum, quia tecum ſum.* Jactitationibus Nunciorum Regis non crederetur, niſi quia Cardinalis in eadem opinione eſt, & nos verbo & litteris feciſſet certiores. Miſimus ergo dilectiſſimum filium veſtrum, fideliſſimum vobis, & per omnia nobis probatum, participem tribulationis noſtræ, magiſtrum Lombardum, qui miſerias noſtras, & partis adverſæ malitiam pleniſſimè novit, & ea quæ in Eccleſia Gallicana dicuntur de his, quæ contra nos fiunt, fideliſſimè referet. Si placet, ipſum, ſicut nos ipſos, audite: quia fidelior vobis & Eccleſiæ, nobiſque commodior non potuit inveniri. Audite ergo, ſi placet, hunc conſcientiæ noſtræ teſtem, miſeriarum Eccleſiæ inſpectorem, aſſertorem veritatis, amatorem juſtitiæ, & Apoſtolicæ Sedis affectu & devotione filium probatiſſimum, quem mittimus, ut ſaltem per eum ſolatium conferatur Eccleſiæ Anglicanæ, quæ ſic attenuata eſt, ut de cætero neceſſitates ſuas Nunciorum *diſcurſibus* exponere nequeat, ſed Deo ſoli cogatur exponere, & committere cauſam ſuam. Perſecutores Eccleſiæ exſpectant & deſiderant, quod eis Divina ſubtrahat miſeratio, videre fidelium lugentium in tranſitu veſtro dolorem, ut poſt dies veſtros Eccleſiam ſubjiciant ſervituti, nemine contradicente. Eò enim tendunt, quas contra Deum & *juſtitiam implorant* dilationes. Sed Divina diſcretio veſtra, Pater ſanctiſſime, ſtudioſiùs providebit, ut ante exitum vitæ tantas puniat enormitates, ne de injuriæ Dei diſſimulatione cogatur in die judicii reddere rationem.

## EPISTOLA XIV.

*Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.*

ANIMA mea, Pater, in amaritudine eſt, qui cum miſeris Coexulibus meis, ex quo per litteras veſtras, quibus nos, ut placuit, ſuſpendiſtis, opprobrium hominum factum ſum, & abjectio plebis. Et quod acerbiùs urit animam meam, Eccleſia Dei iniquorum eſt expoſita voluntati. Magnis Viris, Flandrorum Comiti, & aliis Regni Summatibus Perſecutor Eccleſiæ & noſter certam pacis noſtræ ſpem dederat, ſed in reditu Nunciorum ſuorum veſtra fretus authoritate nobis omnem reconciliationis præcluſit viam. Illi ergo, & alii amici noſtri quid facerent, ſic facto veſtro quaſi clava Herculea percuſſi & repulſi? Utinam quæ ſuper hoc Epiſcopi, &

pi, & Proceres, & Plebes utriuſque Regni loquuntur, audiret auris veſtra, & oculos videret ſcandalum, quo repleta eſt Eccleſia Gallicana. Quid de cætero non ſperabit homo ille, qui per homines ſolis criminibus, non aliis maculis inſignes ſic circumvenit habentes clavem ſcientiæ, & diſpenſatores æquitatis ſubvertit, & vanis territat comminationibus, & impellit Sedis Apoſtolicæ Majeſtatem? Non eſt enim dubium, quin vos Joannes de Oxeneford deceperit, impunè tamen. Et certè primò decipi, præſertim in re tanta, incommodum eſt. Quod licèt diſſimuletur, tota ætate noſtra cum dolore ſentiet Eccleſia Anglicana. At ille Venerabilis Abbas S. Auguſtini, qui quondam Monachus fugitivus, & ſuis excommunicatus meritis, Eccleſiam, cui nunc præeſt, dilapidat & incæſtat, & alii Nuncii Regis nunc veſtram longè deteriùs deceperunt ſanctitatem. Ecce enim Rex ille, qui nihil aliud niſi mortem veſtram deſiderat aut noſtram, voti compos effectus eſt, ſperans, quod Deus avertat, ſub hujus dilationis tractu horum alterum eventurum. Sed monetis, ut interim patientiam habeamus. Non attenditis, Pater, hoc *interim*, quàm ſit diſpendioſum Eccleſiæ, & quantum veſtræ detrahat honeſtati. Interim Epiſcopatus & Abbatias vacantes in proprios abuſus redigit, nec in illis patitur ordinari Paſtores. Interim in omnes Parochias, Eccleſias, & loca venerabilia, & totum Clerum irrevocabili furore debacchatur. Interim tam ipſe, quàm alii perſecutores Eccleſiæ licitum coæquant libito. Quis interim Ovium Chriſti curam geret, & eas excutiet à faucibus luporum, qui jam non circumeunt, ſed caulas ipſas ingreſſi mordent, lacerant, & occidunt nemine reclamante? Cui enim Paſtorum non præripuiſtis vocem? Quis Epiſcoporum non eſt in noſtra ſuſpenſione ſuſpenſus? Nam ſicut ſine exemplo, ita & ſine merito facta eſt, & tam illi, quàm aliis Principibus, & veſtro tempore, & poſt dies veſtros præbebit audaciam conculcandi Eccleſiam, proſcribendi innocentes, denunciandi inimicitias Eccleſiæ Romanæ, niſi connivendo vel diſſimulando communicet, & authoritatem præſtet iniquitatibus eorum. Ecce præ manibus habent veſtræ diſpenſationis exemplum, nec dubium eſt, quin tam ab ipſo, quàm à Poſteris ejus, niſi citiùs occurrat dextera veſtra, trahatur ad conſequentiam, & quaſi in privilegium redigatur, ut pro quocumque ſcelere nec in Regem, nec in perſonas Regni, nec in terram liceat excommunicationis aut interdicti ſine authoritate Sedis Apoſtolicæ promulgare ſententiam. Et profectò ſic proceſſu temporis poterit ab hoc exemplo malitia convaleſcere, ut nec ipſe Romanus Pontifex in toto Regno inveniat, qui ei contra Regem aut Principes velit aut audeat obedire. Hoc eſt enim quod agitur ab illis, hoc eſt quod noſtro cauſam dedit exilio. Nec enim eſt, ſicut quoſdam Dominos noſtros, fratres veſtros audio ſuſurrare, quod mihi imputari debeat viſitationes Angliæ, quæ deceſſorum veſtrorum tempore ſolebant fieri, vobis eſſe ſubtractas. Mihi potiùs, & Chriſti pauperibus, & Coexulibus meis fuerat imputandum, quod vobis aliquid reſervatum eſt in terra illa. Legatur, ſi placet, libellus reprobatarum conſuetudinum, quas contra Eccleſiam vendicat, & noſtri exilii cauſa ſunt, & planè videbitis, quomodò antequàm proclamaremus, appellantium ad vos ora præcluſerit, quomodò ſine juratoria cautione Perſonas Eccleſiaſticas transfretare prohibuerit, quomodò ſuffocaverit electionum jura, quomodò omnia judicia, tam Eccleſiaſtica quàm mundana, traxerit ad examen Curiæ ſuæ, quomodò in eiſdem conſuetudinibus omnem Eccleſiaſticam jugulaverit libertatem. Quis veſtro aut deceſſorum veſtrorum tempore appellans ad Eccleſiam Romanam prece, vel pretio, vel jure contra eum juſtitiam potuit obtinere? Appellationem deceſſoris ſui luit adhuc Exonienſis Epiſcopus, Eccleſiam de Boſeham ſuæ Eccleſiæ contra omnem juſtitiam ſubtractam dolens. Saresberienſis Epiſcopus, cui ſe nunc favere diſſimulat propter violentiæ crimen, Caſtrum de Diviſes & alias poſſeſſiones Eccleſiæ ſuæ multas amittit, quia ipſum ad faciendam reſtitutionem juramenti Religione arctatum Deceſſorum veſtrorum Anaſtaſii & Adriani litteris auſus eſt convenire. Non ſufficiet dies, ſi voluero ſimilia, quæ contra ſingulas Eccleſias Regni præſumpta ſunt, percurrere, cum aliis hoc modo poſſeſſiones ablatæ ſint, & omnibus in commune perempta libertas, ut nec ſpes liberationis alicui relicta ſit. Legatur, inquam, Deo reprobus ille libellus, & videant Domini noſtri fautores Regis, quid privilegii, quæ prærogativa reſervetur eis in terra ejus. Sed dicunt fortaſsè odio nominis mei confectum eſſe libellum. At certè ab initio ſusceptæ poteſtatis libertatem Eccleſiæ quaſi jure hæreditario perſequitur. Nunquid eram Epiſcopus, quandò Pater ejus Nuncios beati Eugenii terram ſuam intrare prohibuit? Nunquid eram Archi-Epiſcopus, quandò Gregorius S. Angeli Diaconus Cardinalis, tyrannidem hujus prȩvidens, perſuaſit Domino Eugenio, ut Euſtachium filium Regis Stephani coronari non permitteret, dicens faciliùs poſſe teneri arietem per cornua, quàm cauda leonem? Hȩc vobis hiſtoria nota eſt. Et quas litteras impetraverit tunc, qui nunc Eboracenſis eſt, & Eccleſiam perſequens cum Rege illo nomen meum, immò Eccleſiaſticam libertatem conatur extinguere. Nunquid eram Archi-Epiſcopus, quandò Rex ob injuriam appellationis Eccleſiam de Boſeham in Epiſcopum Lexovienſem tranſtulit, qui eam Grammatica ſua & arte placitandi contra juſtitiam Exonienſis Eccleſiæ tueretur? Sed & Ciceſtrenſis Epiſcopus quid profecit adverſùs Abbatem de Bello, qui privilegiis Apoſtolicis fretus, cùm ea nominaſſet in Curia, & Abbatem denunciaſſet excommunicatum, eidem in continenti coram omnibus communicare compulſus eſt ſine omni abſolutione, & eum recipere in oſculo pacis? Sic enim placuit Regi & Curiæ, quæ ei in nullo contradicere audebat. Et hoc, ſanctiſſime Pater, contigit tempore deceſſoris veſtri & noſtri. Qui verò odio mei mala hæc omnia contigiſſe loquuntur, dicant ſi noverint, quis in Regno ejus tempore ſuo ſit de eo, vel de his, quibus patrocinari voluit, authoritate Sedis Apoſtolicæ juſtitiam conſecutus? Certè, quod meminerim, nec unum proferent, multoſque poterunt nominari, qui odio Romani nominis ſub eo periclitati ſunt. Achardus Abbas S. Victoris, electus in Epiſcopum Sagienſem, quare non permiſſus eſt ordinari? Quia electionem ejus confirmaverat Summus Pontifex Adrianus. Quare permiſit Rex, ut idem poſt modum fieret Epiſcopus Abricenſis? Planè quia nulla voluntate ejus prȩceſſit electio. Similiter et Frogerius in Eccleſiā Sa-

Sagienſem non electus, ſed intruſus eſt, & ego nondum promotus eram. Nec ambigo, quin jam inter nos ſuper libertate Eccleſiæ fuiſſet extincta contentio, niſi in Eccleſia Romana voluntatis ſuæ, ne perverſitatis dicam, Patronos reperiſſet. Retribuat illis Deus, prout Eccleſiæ ſuæ & illis expedit, & dijudicet inter nos potentiſſimus & æquiſſimus Judex. Utique non eſſet mihi neceſſarium patrocinium illorum, ſi Eccleſiam Dei voluiſſem exponere, & acquieſcere voluntati ejus. Siquidem florere potueram, & Regni divitiis & deliciis abundare, timeri, coli, & honorari ab omnibus, & meis in voluptate & gloria mundi providere pro libitu. Sed quia me indignum & miſerrimum peccatorem, florentem tamen in ſæculo præ cunctis conterraneis meis, ad Eccleſiæ ſuæ Regimen vocavit Dominus, ipſius gratia præeunte & cooperante, elegi abjectus eſſe in domo ejus, & exilium, & proſcriptionem, & extremam miſeriam finire cum vita, quàm facere diſpendium Eccleſiaſticæ libertatis: & traditiones hominum, præſertim iniquas, præferre Legi Dei. Faciant hoc, qui ſibi longos dies pollicentur, & de ſuorum conſcientia meritorum præſtolantur tempora meliora. Ego enim certus ſum, quoniam breves dies mei ſunt, & ſi tacuero impio iniquitatem ſuam, ſanguis ejus requiretur de manu mea ab illo, cui non ſuffragante hominis patrocinio de commiſſis & omiſſis rationem redditurus ſum. Ibi aurum & argentum non proderit, nec munera, quæ excæcant etiam oculos Sapientum. Adſtabimus in brevi ante Tribunal Chriſti, per cujus Majeſtatem & tremendum Judicium vos, ſicut Patrem, & Dominum, & ſummum in terra Judicem obteſtor, ut Eccleſiæ ſuæ & mihi juſtitiam exhibeatis de his, qui quærunt animam ejus, ut auferant eam. Nec patiamini diutiùs eam conculcari pedibus impiorum. Adeò attenuatus ſum & afflictus, ut qui aliena quadra & Chriſtianiſſimi Regis ſuſtentor alimonia, non poſſim de cætero vobis inſtare per Nuncios, quibus quid porrigam, omninò non habeo. Placeat itaque Majeſtati veſtræ, Cantuarienſis Eccleſiæ finire miſeriam, & quæ nuper in utroque Regno emerſerunt, & pullulant, & malignantibus præbent audaciam delinquendi, tollere ſcandala, ſanctitatis veſtræ puerum abſolvendo, & ſcribendo Chriſtianiſſimo Regi, & Eccleſiæ Gallicanæ, quod niſi Rex Angliæ commonitiones veſtras audierit, & nobis pacem & ablata cum Eccleſiæ libertate reſtituerit, ex tunc nos in eum & terram ſuam noſtri officii poteſtatem exercere concedatis, & ſententiam, quam Domino authore feremus, velitis ab omnibus Epiſcopis inviolabiliter obſervari.

## EPISTOLA XV.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Conrado Moguntino Archi-Diacono.

*Animæ ſuæ pluſquàm dimidio Thomas Cantuarienſis Eccleſiæ miſerabilis exul, ſalutem, & ſe totum, deducta miſeria, cujus ſemper expertes amicos eſſe deſidero.*

CONSOLETUR vos Dominus in omnibus anguſtiis veſtris, qui vicem meam & coexulantium mihi doluiſtis ut veſtram. Et quod rerum experientia didici, proſcriptionis & multimodæ miſeriæ ſtimulos ſtuduiſtis ab Eccleſia Dei, & paupercula domo noſtra totis viribus propulſare. Suſpenſionem noſtram in utriuſque Regni compitis quaſi voce præconia jactitat Rex Angliæ, & in teſtimonium confuſionis meæ, quo me reddat magis oneroſum & odioſum hominibus, litteras Apoſtolicas profert. Gloriatur & terminum ſibi datum, donec me recipere velit in gratiam, quod, ſi licuerit, facturus eſt ad Kalendas Græcas, id eſt, numquam. Monetis ut interim patienter feram, virtutem patientiæ magnis laudibus prædicatis, & non cogitatis non deeſſe, qui de latere illud Comicum ingerat: *Omnes cum valemus, recta conſilia ægrotis damus.* Tu autem ſi hic ſis, aliter ſentias. Quis enim jugulatur doloris expers; niſi ſtupidus & inſenſatus? Sed & hoc, quoniam ita neceſſe eſt, quamdiu Domino viſum fuerit, fortem animum tolerare jubebo: non autem ego, ſed gratia Dei mecum. Sinceritatem quoque, & amicitias, & diligentiam Dominorum Cardinalium commendatis: & ego quidem de quibuſdam eorum non diffido, præſertim in cauſa Dei, & Eccleſiæ Romanæ, potiùs quam mea vel meorum. Retribuat illis Deus bona, quæ faciunt & facturi ſunt proſcriptis exulibus Chriſti. Alios autem revocet, ut ſentiant id ipſum in Domino, nec ad ſubverſionem juſtitiæ, & ignominiam Sedis Apoſtolicæ, & ſuam damnationem munera captent, facientes calumnia quæſtum, & ſequantur retributiones. Sed illi ſe mihi & meis compati ſcribunt. Ethicus verò ſubridens ex adverſo reſpondet: *Omnes compatiuntur, nemo ſuccurrit.* Et quidem rectè. Opera enim, quæ faciunt, teſtimonium perhibent de eis. Conſulitis ut modis omnibus elaborem mihi pacem reformare Tyranni, perſecutoris & tortoris Eccleſiæ. Sed viam pacis præcluſit mihi Eccleſia Romana, & quidam Cardinalium, quorum ille, ſicut jactitat, conſiliis agitur. Nuper enim, data ſpe pacis, me per Comitem Flandrenſem jam ſecundò fecerat ad colloquium evocari, cum ſui & Cardinalium ſuorum Nuncii à Domino Papa redeuntes, & ſuſpenſionis meæ litteras porrigentes, ei dederunt cornua, quibus poſſit, quoad voluerit, & pacem rejicere, & interim Eccleſiam Dei tanquàm authoritate *Sedis Apoſtolicæ* ventilare. Scribitis quod in diſpendium Eccleſiæ Romanæ laborat fortuna reſcindere potentiſſimarum civitatum Italiæ unitatem. Quare hoc, Anime mi, credis accidiſſe, niſi quia Deo liberatori veſtro non condignas agitis gratias, ſed quæritis quæ veſtra ſunt, quaſi manus veſtra excelſa, & non Dominus anni præteriti magnalia geſſerit? Nec pro nobis hoc dixerim & aliis, qui certa gradiuntur via, ſed pro his, qui Eccleſiam Dei exponunt, & lucra ſectantur. Et quia Cantuarienſis Eccleſia ferè deſtructa eſt, & ego & coexules mei attenuati & afflicti ſupra modum, precor attentiùs, ut adhibitis amicis impetretis à Domino Papa, ut in ſolatium miſeriæ reformet Primatum Eccleſiæ Cantuarienſis, &c.

## EPISTOLA XVI.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.*

AD diſcretionis tuæ notitiam credimus jam perveniſſe, qualiter Henricus illuſtris Rex Anglo-

Anglorum nobis Nuncios direxerit, & quàm dura & aſpera, & quæ veſtrum animum plurimùm affligebant, per eos à nobis petierit, terribiles minas prætendens, niſi voluntati ejus condeſcenderemus. Nos verò, quia nondum Eccleſiæ perſecutio ceſſavit, nec temporis ſerenitas adhuc vobis, ſicut expediret, arriſit, impetum & ictum animi ſui, etſi non exaudierimus petitiones ſuas, mitigare curavimus, & temperare, illo nempe timore perculſi, ne ad impediendam & diſturbandam pacem Eccleſiæ ſe, prout olim fecit, illi Tyranno & flagitioſo inimico Eccleſiæ aliquo fœdere ſocietatis adjungeret, vel materiam haberet ab Eccleſia & noſtra devotione recedendi. Inde eſt quod nos temporis malitiam attendentes, de communi fratrum noſtrorum conſilio, fraternitati tuæ ſub certa quaſi ſpe & fiducia, quod te in gratiam ſuam recipiat, & Cantuarienſem Eccleſiam in tua libera diſpoſitione dimittat, per Apoſtolica ſcripta mandamus, ut nec in ipſum, nec in perſonas Regni, aut in Regnum interdicti ſeu excommunicationis, vel ſuſpenſionis ſententiam debeas promulgare, niſi alias noſtras litteras reciperes, in quibus, ſi idem Rex nollet tibi gratiam ſuam reddere, facultatem habeas in eum & ſuos officium tuum exercendi. Quapropter quia tibi tanquam fratri chariſſimo, & Eccleſiæ tuæ proprium honorem & libertatem cupimus omnibus modis conſervare, niſi, quod ſperamus, & ei propoſuimus, uſque ad initium proximæ Quadrageſimæ effectui mancipaverit, ſed in ſua fuerit obſtinatione induratus, tibi ex tunc authoritatem tuam reſtituimus, ut tam in perſonas, quàm etiam in Regnum, & in ipſum Regem, ſi tibi & Eccleſiæ tuæ congruere & expedire cognoveris, facultatem habeas debitum officii tui, ceſſante omni appellationis obſtaculo, exercendi, gravitate ac maturitate Pontificali adhibita, quam convenit adhiberi.

## EPISTOLA XVII.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.*

EX litteris tuis te vehementer commotum & turbatum eſſe accepimus, eò quòd, ſicut decetet & velles, non aſſiſtamus, & quod illuſtris Rex Anglorum tibi occaſione litterarum, quas ei tranſmiſimus, inceſſanter inſultet, & à tua ſe glorietur juriſdictione ſubtractum. Verùm ſi tenorem litterarum à principio uſque ad finem legi feciſſet, nihil profectò in eis reperiret, unde nobis aut tibi poſſet meritò inſultare. Quoniam igitur Eccleſia Romana in conſuetudine habet, potiùs in obſervanda maturitate incommodum plerumque perferre, quàm in quibuslibet negotiis præcipitanter procedere, quòd eundem Regem tam longa exſpectatione ſuſtinuimus, ipſum Nunciis & litteris à propoſito ſuo paternè & benignè revocare volentes, & ejus in patientia & manſuetudinis dulcedine duritiam emollire, non turbetur nec moveatur fraternitas tua, quia fervor charitatis & dilectionis, quam circa perſonam tuam habuimus, in nullo tepuit vel exſtat remiſſus, ſed de die in diem magis ac magis accreſcit. Semper enim in propoſito habemus honorem, & dignitatem, & jura tua, & Eccleſiæ, cui Deo authore præſides, diligenti ſollicitudine manutenere & conſervare. Et quod tibi conceſſimus, nullatenùs mutavimus, nec Deo præſtante mutabimus, & in die tibi conceſſa poteſtatem tuam liberè ſine appellationis remedio exercere tibi plenam concedimus facultatem. Volumus autem ab illis Religioſis, per quos præfatum Regem litteris noſtris monuimus, reſponſum recipere.

## EPISTOLA XVIII.

*Alexandro Papæ Ludovicus Rex Franciæ.*

TENEMUS firmiter & recolimus, quia D. Cantuarienſem, Virum probatum, pro Eccleſia Dei exilium ferentem, nobis per manum tradidiſtis: & nos eum ſicut commendatum veſtrum habemus, & non quantum volumus ipſi proficimus, ſed libenter & ex devoto corde eum honoramus. Recordamur etiam, quia ipſum in diſceſſu veſtro commendavimus vobis, & cum magna precum inſtantia petebamus, ut eum foveretis, ut eum exulem veſtrum miſericorditer reſpiceretis. Sed ſicut dicitur, & noſtram commendationem & exilium ejus poſtpoſuit ſollicitudo veſtra. Sciatis autem quòd nimis turbato animo portaremus ea, quæ dicuntur facta eſſe, ſicut in Nortmannia, & Anglia, & etiam in Francia prædicatur, niſi eadem emendare ſatageret veſtra ſinceritas. Sciatis etiam quia multi ſcandalizantur, & in eo quod factum eſſe dicitur, paternitatem veſtram culpare & notare non dubitant. Nos ipſi admodùm indignantes miramur, & magis mirabimur, niſi integritas veſtra ea, quæ dicuntur, falſa eſſe oſtenderit. Et pro ipſius perſonæ calamitate tam longa, & pro tollenda infamia iſta expediret vobis & Curiæ, in brevi quidpiam & ſuper hoc facere ex novo & virili conſilio. Loqui prolixiùs, & edocere ſapientiam veſtram nobis imputabitur ad præſumptionem, quia in paucis conſtat ſatis eſſe dictum ſapienti.

## EPISTOLA XIX.

Alexandro Papæ A..... Regina Francorum.

*Sanctiſſimo Domino & Patri chariſſimo Alexandro, Dei gratia Summo Pontifici, humilis & devota filia ejus A..... Regina Francorum, ſalutem, & cum ſinceritate cordis devotum obſequium.*

VERBIS ſicut Patri loquar & Domino, cujus honorem Dominus meus Rex, & ego, & totum Regnum noſtrum deſideramus ut proprium: quia veſter honor noſter eſt, & confuſio veſtra, quam Deus avertat, noſtra. Qui vos in patrem ſuſcepimus & Dominum, & in circuitu noſtro frementium Regum, & animam veſtram quærentium, pro Deo & vobis contempſimus inimicitias. Audite ergò, ſi placet, filiam veſtram, & in eo quod dictura ſum, non ſexum contemnatis femineum, ſed amantis attendatis affectum. Anno præterito graviſſimum in Eccleſia Gallicana ſcandalum fecit Joannes de Oxeneford, qui ſuo perjurio de Romana tam facilè triumphavit Eccleſia. Secuti ſunt eum Cardinales, quorum bona opera nondùm audita ſunt in terra noſtra, & utinam mala ſilentio tegerentur. Undè & ſcandala multiplicata ſunt. Nunc autem per noviſſimos ſuos Nuncios obtinuit Rex

Angliæ litteras, ſi tamen adulteratæ non ſunt, patentes, quibus ſtatuiſtis, ut Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, qui jam quadriennio pro juſtitia exulavit, ſententiam ferre non poſſit in eum, vel in terram ejus, nec gravamen inferre alicui perſonæ de terra ſua, donec in ipſius gratiam reſtituatur. Nonne, Pater, ex his litteris habere videtur authoritatem impunè peccandi, & Archi-Epiſcopum perpetuò proſcribendi. Nam de cætero in arbitrio ejus erit eum recipere. Hinc adeò ſcandalizata eſt apud nos tota Eccleſia, ut magis turbari non poſſit: quia malum exemplum omnibus Principibus datum eſt. Dominus meus Rex, cui Archi-Epiſcopum tradidiſtis, turbatur plurimùm, quod inter manus ejus, ſi tamen in hac ſententia perſtiteritis, innocens jugulatur. Dolet Regnum totum, quòd apud vos prævalent hoſtes noſtri. Exſpectat adhuc Dominus meus Rex exitum promiſſionis veſtræ, quam niſi citiùs viderit adimpleri, quid de Romana Eccleſia ſperare debeat, edocebitur, & poſteri ſui. Valete chariſſime & ſanctiſſime Pater, & Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, ſi placet, ſubvenite.

## EPISTOLA XX.

*Alexandro Papæ Stephanus Meldenſis Epiſcopus,*

CREBRESCUNT, Pater, ſcandala temporibus noſtris. Sed væ illi, per quem ſcandalum venit. Si enim præcipitio & mola aſinaria dignus eſt & profundo, qui unum de Chriſti Parvulis ſcandalizat, quod meretur judicium, quas in ſe provocat pœnas, qui totam Eccleſiam Dei ſcandalo replet, ſanctorum corda percellit, ut, ſi fieri poſſet, à fidelitate & devotione Sedis Apoſtolicæ moveantur Electi? Et quidem Joannes de Oxeneford anno præterito gravi ſcandalo colliſit Eccleſiam, qui Domini Cantuarienſis excommunicatos, perſiſtentes in ſcelere ſuo, quod omnibus notum eſt, ſine omni non dico ſatisfactione, ſed etiam ſine ſatisfactionis imagine fecit abſolvi. Et quod ſine dolore & confuſione non eloquor, adhuc Eccleſiarum poſſeſſionibus incubant, ſpoliant Clericos, pauperum Chriſti bona diripiunt, impunè ſe tam Romanæ Eccleſiæ authoritate, quàm Regis ſui iniquitate tutos eſſe gloriantes. Cæterùm ſcandalum illud, licèt maximum fuerit, jocus erat præ his, quæ Regis Angliæ Nuncii nuper attulerunt, & quod omnium fidelium veſtrorum corda magis exulcerat, in colloquio Regum noviſſimo publicata ſunt. Lectæ enim ſunt litteræ, quibus Dominus Cantuarienſis, vir litterarum eruditione & morum honeſtate, ſed magis pro cauſa Domini & libertate Eccleſiæ, cujus aſſertor eſt, venerandus, poteſtate debita coercendi ſubditos privatus eſt, donec redeat in gratiam Regis illius, cui gratus eſſe non poterit, niſi Deo ingratus ſit, & infidelis Apoſtolicæ Sedi, & toti pernicioſus Eccleſiæ. Confuſus eſt Chriſtianiſſimus Rex in verbo iſto, ſtupuit Eccleſia Gallicana, Principes doluerunt, quod tantùm prævaluit apud vos manifeſtus hoſtis Regni Francorum, univerſalis Eccleſiæ perſecutor, incentor ſchiſmatis quoad potuit, & fautor hæreticorum. Sed nunc, anthore Deo, in eo calculo conſtitutus eſt, ut licèt minari audeat, in hac parte non poſſit nocere. Nam qui terret, plus ipſe timet, & Deo propitiante promptior eſt ad fugam, quàm ut hoſtem audeat exſpectare. Nuſquàm enim tutus eſt, & non tam extraneos, quàm domeſticos veretur hoſtes. Dominus noſter Rex quantùm motus ſit, quód tantùm acquieviſtis Eccleſiæ perſecutori & hoſti ſuo, non facilè dixerim, ne referenti veſtra ſanctitas indignetur, ſed certum eſt hoc ſcandalum ſedari non poſſe, niſi citam adhibueritis medicinam. Nec deſunt qui ſuadeant, ut de cetero non deſiſtat pro reverentia ſuam & Regni procurare utilitatem, contrahendo cum his, qui oderunt nomen veſtrum. Placeat itaque Majeſtati veſtræ in conſolationem Domini Cantuarienſis, immò in ſublevationem Eccleſiæ mitigare animum ejus, & Eccleſiam Gallicanam à tanto ſcandalo liberare. Quod utique fieri poſſe non arbitror, niſi abſolvatur innocens, & impius vinciatur, cujus poteſtatem jam coarctavit Altiſſimus, ut de cetero non oporteat vereri minas ejus. Verendum eſt, ne alii Principes in deſtitutione Eccleſiæ hoc exemplo ſimilia præſumant, & quoties à Chriſti Sacerdotibus corripiuntur, ora eorum nitantur obcludere, & miniſterii detrahere poteſtatem. Valeat ſemper & vigeat ſanctitas veſtra.

## EPISTOLA XXI.

*Alexandro Papæ N. . . . . . Senonenſis Theſaurarius.*

OMNIS quidem fidelis anima neceſſitate juris ſubjicitur Apoſtolicæ Majeſtati, ſed ego vobis ſpeciali devotione familiariùs teneor, & de his, quæ ad Apoſtolatum veſtrum pertinent, magis quàm de propriæ ſortis conditione, charitatis & neceſſitatis debito concurrente, cogor eſſe ſollicitus. Loquar ergò ad Dominum meum, fiducialiter agens in his, quæ magis ad honorem & utilitatem veſtram, ſi verba pueri veſtri vultis audire, qui occaſione Mandati veſtri periclitor, quàm ad meam, propitiante Deo, proficient liberationem. Præcepiſtis, Pater, ſi reminiſci placeat, ut Domino noſtro Chriſtianiſſimo Regi conſilii veſtri verba proferrem, & erigerem mentem ejus data ſpe relevationis Domini Cantuarienſis, ne moveretur, ſi fortè audiret Nuncios Regis Angliæ grave aliquid contra eundem Archi-Epiſcopum à vobis impetraſſe. Conſervetis enim cauſam ejus illæſam in ſinu veſtro. Ei ſoli, Pater, expoſui verba veſtra, qui uberrimas referens gratias, ſanctitatis veſtræ gloriam proſecutus eſt immenſis laudibus. Deus novit, quod nec ipſi Archi-Epiſcopo myſterium conſilii veſtri, nec ulli mortalium auſus ſum aperire. Sed ecce occaſione litterarum, quas Rex Angliæ nuper fecit in Epiſcoporum colloquio publicari, & audita jactatione Nunciorum, qui ſe præfatum Archi-Epiſcopum proſtraviſſe, & irreparabiliter protriviſſe gloriati ſunt, atteſtante eis veſtrarum reſcripto litterarum, adeò confuſus & turbatus eſt, ut me in veſtra promiſſione mendacem dicat, & quod de operibus Eccleſiæ Romanæ nihil boni ſperabit ampliùs, niſi quatenùs fides perſuaſerit oculata. Nec, ut ait, moleſtè ferret, ſi iniquas fortè preces porrigens repelleretur à vobis, ſed dolet, miratur, & ſtupet, quod plus valent apud vos manifeſti perſecutoris Eccleſiæ, & hoſtis Regni per viliſſimas perſonas contra Deum porrectæ preces aut minæ, quàm fides & obſequium ejus & Regni ſui.

Et

Et pro Deo & ſecundùm Deum, omni legi & æquitati conſonæ, ſi ab ipſo porrigantur & toto Regno. Intulit ergò verbum, quod in auribus fidelium veſtrorum acerbiſſimè ſonat, quod de cætero pro Romana Eccleſia non dimittet, ubi viderit expedire, ſuam & Regni procurare utilitatem. Creditur enim pro certo, quòd adquieſcere velit conſilio eorum, qui ſuadent, ut diu petitam confœderationem Imperatoris admittat, contracto Matrimonio inter liberos eorum. Res autem adhuc quidem dilata erat, ſed procurantium ſpes nunc roborata eſt. Precor ergò, & conſulo in ea fide, quæ Patri debetur & Domino, quatenùs promiſſionem, quam ei per me feciſtis, citiùs adimplendo in ſublevatione Domini Cantuarienſis mitigetis animum ejus, oſtendentes quòd iniquitatem Regis Angliæ, qui ipſius, & Regni Francorum, & Eccleſiæ Dei publicus boſtis eſt, non vultis diutiùs ſupportare. Nec timeri oportet minas ejus, quia ſicut Theutonicum Tyrannum civitates Italiæ Divino præeunte miraculo ejecerunt, ita Pictavorum & Britonum proceres, Domino Regi confœderati, ei texuerunt inextricabilem labyrinthum. Jam enim ſic arctatus eſt, ut nemo videat, qua via poſſit evadere. Et Dei præeunte & ſuccurente gratia non evadet. Ad hæc in arcto conſtituta eſt Eccleſia Senonenſis. Hinc ad inſtantiam Domini Antiſiodorenſis, veſtro nos urgente mandato, ut præbendam Archi-Epiſcopi noſtri aſſignemus cuidam Clerico, cujus faciem adhuc, ut ex conſcientia loquar, ignoramus & nomen; hinc obſiſtente conſuetudine & lege Eccleſiæ noſtræ, quam ſine perjurio frangere non valemus: ad eam namque ſervandam juramenti neceſſitate quiſquis in Eccleſia noſtra Canonicus eſt, arctatur, & Sedis Apoſtolicæ privilegiis, quibus obviare non licet, roborata eſt. Non licet, aut unquàm licuit Capitulo præbendam dare non implorato conſenſu Archi-Epiſcopi, nec Archi-Epiſcopo ſine nobis. Nec eſſet nobis tutum Archi-Epiſcopo præjudicium facere, & contra juramentum verſari, damnabile eſt. Placeat itaque dignationi veſtræ, tanto Eccleſiæ periculo providere, quia cùm Archi-Epiſcopum, Domino præſtante, creaveritis, quòd Sanctitati veſtræ viſum fuerit expedire, commodiùs diſponetis,

## EPISTOLA XXII.

*Ludovicus Rex Franciæ Hoſtienſi Epiſcopo.*

DILECTIONI veſtræ uberes gratias referimus pro Archi-Epiſcopo Cantuarienſi, cujus negotium tam piè ac perſeveranter, amore Dei & noſtro foviſtis. Quod ſi finem debitum miniſterii ac patrocinii veſtri obſequio conſecutum non fuerit, non minùs tamen laudis, non minùs gratiæ ſollicitus diligentiæ veſtræ favor promeruit. In Regno noſtro propalatus eſt ſermo ſcandalum generans, ſubortum eſt murmur, quod de facile ſedari non poteſt. Recolitur ubique cum admiratione, quod Dominus Papa contra Dominum Cantuarienſem litteras patentes Regi Angliæ, inanis gloriæ cupido, nuper indulſit, in quibus os & manus Cantuarienſis ſuſpenditur, in quibus ei poteſtas omnimoda tam in Regnum Angliæ, quàm in Regni perſonas inbibita eſt, donec gratiam Regis ad plenum fuerit conſecutus. Non habemus Papam accuſare vel in manifeſto arguere, quia Dominus eſt; ſed quæ ipſius opinionem denigrant, omninò ſilere non poſſumus. Et quid Imperatori, aut aliis ſchiſmaticis, qui vobis inſultant, ſufficienter habeamus reſpondere, niſi nos veſtra vel Domini Papæ diſcretio ſuper hoc inſtruxerit, invenire non valemus.

## EPISTOLA XXIII.

*Alexandro Papæ Canonici Remenſes.*

INVALESCUNT, Pater, ſcandala temporibus veſtris, ut in Authoribus eorum compeſcendis & conterendis virtus veſtra clariùs eluceſcat. Confidimus enim, quòd Sathanam conteret ſub pedibus veſtris, qui in membra ejus, capita ſchiſmatis loquimur, condignam & glorioſam exercuit ultionem. Exerat ergò, ſi placet, quoniàm tempus eſt, in incentores ſchiſmatis, & tortores Eccleſiæ gladium Petri dextera veſtra, & venerabilem Dominum Cantuarienſem, qui pro juſtitia jam quinquennio dignoſcitur exulare, ſaltem nunc tandem miſeratione debita conſoletur. Siquidem juſtitia ejus nunc manifeſta eſt, ſicut advertere poteſt veſtra Paternitas ex litteris Sanctiſſimi viri Simonis, Prioris de Monte Dei, qui quod vidit & audivit in executione mandati veſtri, hoc teſtatur. Vir utique plenus authoritate fidei, cujus verba apud nos & reliquos, qui hominem noverunt, multorum præponderant juramentis. Quis unquàm præter Cantuarienſem à Chriſtiano in quacumque obligatione coactus eſt vel exactus honorem Dei reticere? In vos omnium oculi diriguntur, ſtudioſiùs exſpectantes, quam conſolationem præſtabitis Confeſſori, quem exitum cauſæ Dei, qua ſeveritate tantam compeſcetis audaciam. Veſtris itaque pedibus provoluti ſupplicamus attentiùs, ut proſpiciatis honori veſtro & Eccleſiæ libertati: quia ſublevatio unius erit indubitata conſolatio plurimorum. Si enim tam ſincera cauſa in conſpectu veſtro periclitatur, quis audebit de cætero ſæculi poteſtatibus, quamlibet malitiam attentantibus, obviare? Valeat ſemper Sanctitas veſtra.

## EPISTOLA XXIV.

*Alexandro Papæ Remenſis Epiſcopus.*

VENERABILIS Frater & Amicus noſter, Dominus Cantuarienſis, apud nos pro honore Dei & libertate Eccleſiæ, pro Sedis Apoſtolicæ privilegiis, jam quintum annum exilii proſcriptus agit. Si placet, Domine, jam ſatis eſt, quòd huc uſque ſuſtinuit. Jam tempus eſt miſerendi, propter multa: tum ne alii Eccleſiarum Prælati ab Officii ſui executione ipſius terreantur exemplo, tum ne quod hactenùs adversùs eum impunè ab uno præſumptum eſt, ab aliis ſæculi poteſtatibus in oppreſſione Eccleſiarum trahatur ad conſequentiam mali. Supplicamus itaque Paternitati veſtræ, in quam omnium oculi conjecti ſunt, præſtolantes quem exitum cauſa Dei ſub veſtro examine ſortietur, quatenùs tanto exuli, immò tam ſinceræ cauſæ ſubveniatis, & veſtro proſpiciatis honori, & Eccleſiæ libertati pariter & ſaluti. Si enim aſſertor honoris Dei torquetur in patibulo, quid ſpei cæteris Divini no-

ni nominis Confeſſoribus relinquetur? Qualiter autem nuper proceſſerit cauſa ejus, ex teſtimonio viri celeberrimæ opinionis apud nos, Simonis Prioris de monte Dei, innoteſcere pleniùs poterit, utpotè ſcribentis quæ vidit & audivit, dum mandatum veſtrum exequeretur. Eſt enim vir admodùm probatæ Religionis, & quem nulla ratione credimus ad hoc induci poſſe, ut aliquid contra conſcientiam dicat. Valeat, &c.

## EPISTOLA XXV.

*Alexandro Papæ Prior Sancti Victoris & R...... Abbas quondam S. Auguſtini.*

SANCTIS viris, Simone Priore de monte Dei, & Fratre Bernardo de Grandi Monte, veraciter referentibus, aliiſque perſonis Religioſis & honoratis adſiſtentibus, & nos ipſi præſentes ipſo auris auditu percepimus, quæ reſponſa Rex Angliæ Domino Cantuarienſi ſuper negotio pacis Eccleſiaſticæ reddiderit. Referebant & inter referendum mirabantur, quàm ſæpè Rex Angliæ animum Domini Cantuarienſis, ſuorumque, & noſtros in ſpem recuperandæ Eccleſiaſticæ libertatis & pacis erexerit, quàm ſæpiùs in deſperationem ejuſdem recuperationis à conceptu antehabitæ ſpei dejecerit. Tandem poſt multas & varias, nec inter ſe cohærentes, immò ſibi contrarias reſponſiones, poſt tumidam de præſumpta præſentatione litterarum veſtrarum animi indignationem, nihil certi reportare potuerunt. Opùs eſt igitur, poſt tam longam exſpectationem, & tam diu ſuſpenſam animadverſionem ex authoritate Apoſtolica gladium Petri in Adverſarium S. Eccleſiæ, & Contemptorem Sedis Apoſtolicæ jam jamque exercere, manu utique tantò validiore, quantò fortiorem, & ſi poteſt, inſuperabilem, ad reſiſtendum, immò ad prævalendum ſe præmunit inimicus. Quod ſi incunctanter & diſtrictè feceritis, prout ipſi à Collateralibus Regis ſe didiciſſe memorabant, ad portum tranquillæ ſecuritatis & gaudium quæſitæ libertatis Eccleſia Dei in brevi eſt perventura. Jamque olim, ſi diſtrictiùs egiſſetis, perveniſſet. Si verò in hac ſuprema neceſſitate adhuc diſſimulatis, procul dubio multò majore injuria & depreſſione conculcanda eſt, quàm fuerit, & futura ſunt ejus noviſſima multò pejora prioribus. Illud etiam vos non lateat, quod priores litteræ veſtræ, aſſenſum petitionum Regis Angliæ, ut videbatur, continentes, ſed magis rei veritate prudentiam benevolæ veſtræ intentionis erga Dominum Cantuarienſem occultantes, animum Domini Regis Francorum, multorumque aliorum multùm ſcandalizaverunt. Noviſſimæ verò, quæ & comminatoriæ, eundem glorioſum Regem noſtrum, cunctis quidem bonis hominibus, ſed maximè D. Cantuarienſi benevolum & devotum, multùm exhilaraverunt, multoſque alios in gratiarum actionem & vocem laudis, miſericordiam & judicium vobis decantantes, excitaverunt. Miſericordiam, quia innocentis cauſam defenſandam ſuſcepiſtis; & judicium, quia violenti injuriam, quantùm in vobis eſt, propellitis.

## EPISTOLA XXVI.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Wilbelmo Papienſi.*

VERITAS obumbrari quidem, ſed extingui non poteſt, & lux poſt tenebrarum moleſtias gratiùs accepiatur. Utinam & vobis ab initio contitiſſet, quod nunc ex ipſius perſecutoris noſtri teſtimonio omnibus notum eſt. Nuper enim coram Rege Chriſtianiſſimo, Archi-Epiſcopis, Epiſcopis, Comitibus, Proceribus, & omnibus qui aderant, publicè profeſſus eſt hanc ſolam eſſe cauſſam exilii & proſcriptionis noſtræ, quod nolebamus ei conſuetudines obſervare, quas anteceſſores noſtri conſueverant deceſſoribus ejus. Adjecit etiam, quod nihil aliud quidquam quærebat à nobis; niſi ut hoc ſimpliciter & abſolutè promitteremus ei in verbo veritatis, ita ſcilicet, ut non adjiceremus, *Salvo Ordine noſtro, vel honore Dei*, vel aliquid eorum, quæ honeſtatis & conſcientiæ poſſent incolumitatem tueri. Et quia noluimus abſolutè promittere conſuetudines, quarum aliquæ Sedis Apoſtolicæ authoritatem evacuant, & Eccleſiæ perimunt libertatem, diſceſſit Rex pace infecta. Supplicamus itaque dilectioni veſtræ, quatenùs patrocinium Cantuarienſis Eccleſiæ, immò juſtitiæ indefatigatè ſuſcipiatis. Et ſicut nobis Benignitas veſtra promiſit in diſceſſu veſtro, pro libertate Eccleſiæ & perſona noſtra, qui ad obſequium prompti ſumus, ſtare, ut decet honeſtatem veſtram, non gravemini, ſed opponatis vos his, quos veritati & juſtitiæ conſtat hactenùs fuiſſe oppoſitos, & Nunciis noſtris in his, quæ vobis ex parte noſtra propoſuerint, indubitanter credatis.

## EPISTOLA XXVII.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Bernardus Portuenſis Epiſcopus.*

QUONIAM ſub uno Capite Chriſto ſumus invicem membra, non debet veſtra dilectio ambigere, quin veſtra tanquàm propria negotia noſtra curemus, maximè cum in veſtra cauſa res noſtræ profectò agantur. Undè ſi aliquid aliquandò nos agere contingat, quòd actum in parte vobis fortaſsè diſpliceat, redire ſub rationem diſplicentia debent, ut minùs moleſtè feratis, quod pro nobis ad modicum temporis diſpenſamus, eò nimirùm quia vobis totum militat, quidquid eſt quod in veſtro negotio vobis etiam contraire videtur. In hoc ſiquidem, quod Dominus Papa quaſi contra ſuum propoſitum Regi Angliæ ſcribit, hoc agit, ut ſi fortè reſipiſcat à ſuper ſe lata ſententia. Eapropter veſtram Fraternitatem, quantùm poſſumus, in Domino exhortamur, ut ſicut cœpiſtis, & hactenùs laudabiliter perſeveraſtis, ſitis & fortis & patiens, ſcientes quod ſi modò non ſe correxerit, nequaquàm ampliùs manus ſuas Mater Eccleſia continebit, ſed eò fortiùs eum feriet, quò ipſum in majori patientia ſuſtinuit. Nam jam adeò in aperto contra Eccleſiam ejus malitia ſe erexit, ut jam non inveniatur, qui ejus dolos feriri non velit. Valete ſemper in Domino, & Spiritus conſilii & fortitudinis maneat ſemper cum omnibus nobis. Amen.

EPI-

## EPISTOLA XXVIII.

*Thomas Cantuarienſis Magiſtro Lombardo.*

MITTIMUS ad vos Latorem præſentium, pauperem Clericum, qui de quadam paupere domo eſt Monialium in Anglia Deo ſervientium, qui vobis diligentiùs viva voce miſerias & mala ſua exponet, quæ vos volumus Domino Papæ pariter cum malis & damnis noſtris Eccleſiæ Cantuarienſis, quantò ſollicitiùs poteritis, exponere. Qualiter autem Rex Angliæ, dum apud nos fuiſſetis, Eccleſiam Anglicanam, & præcipuè Cantuarienſem bonis ſuis & poſſeſſionibus ſpoliaverit, & eam funditùs deſtruere conatus ſit, benè novit veſtra diſcretio. Nunc autem de novo in ignominiam noſtram, & ad noſtræ confuſionis augmentum, per Sedem noſtram, & per omnes Eccleſias Regni ſui, tam magnas quàm etiam parviſſimas, fieri præcepit: ſcilicet interventu Epiſcoporum conceſſit eis pariter & Abbatibus, & minoribus Clericis per ſingulas Eccleſias hanc fieri per ſe ipſos exactionem, ut ea facta, quidquid exindè perciperent, eidem Regi & ſuis omninò aſſignarent. Prætereà nemora, & villas, & omnes poſſeſſiones Cantuarienſis Eccleſiæ omninò deſtruit, alienat, & confundit. Ad hæc autem litteras ſuſpenſionis noſtræ, quas Dominus Papa, ſicut ei placuit, quamvis non promeruerimus, illi Regi tranſmiſit, per totum Regnum ſuum, nec non ſpecialiter per omnes Eccleſias, tam parviſſimas, quàm magnas, publicè ad confuſionem noſtram divulgavit. Hoc quidem vobis veraciter dicimus, quod & Domino Papæ, quanta poteritis ſollicitudine, & amicis noſtris intimetis. Latoris præſentium negotium, quantùm juſtitia patitur, amore Dei & noſtro promoveatis.

## EPISTOLA XXIX.

Joannes Sareſberienſis Simoni Priori de Monte Dei, & Engelberto Priori de Valle S. Petri.

*Venerabilibus Dominis & Amicis, Simoni Priori de Monte Dei, & Engelberto de Valle S. Petri, ſuus Joannes de Sareſberia, ſalutem, & in cauſa Dei proſperari.*

POTEST veſtra meminiſſe diſcretio, quòd nunquàm D. Cantuarienſi placuit, ut Apoſtolici mandati fines exequi differretis. Acquievit tamen Fratri Bernardo ſucceſſus feliciores promittenti, ſi uſque in aliud colloquium deliberandi ſpatium indulgeretur. Pollicebatur enim ferocitatem hominis interim in manſuetudinem convertendam. Sed ecce ex litteris quas nuper accepi, luce clariùs patet, quia & Legatio Domini Pictavienſis procurata eſt in fraudem Eccleſiæ & veſtram, & utinam ipſa dilectio non habuerit dolum. Nam hoc rei exitus declarabit. Dum nos promiſſam exſpectamus manſuetudinem, ille ſollicitus agit, quomodò honorem Dei ſubruat, & totam ſubvertat Eccleſiæ libertatem. Quidni faceret? Exploraverat vires noſtras, & iniquitate ſua non dico meruerat, quoniam falſum eſt, ſed ſubripuerat favorem omnium. Et ille, qui ſolus in tantæ difficultatis articulo honorem Dei auſus eſt proteſtari, omnibus in deriſum & ſibilum datus eſt, & quaſi ab univerſis conſputus abſceſſit. Nonnè de cætero facilem poterit iniquitas armata conſiliis & favore ſperare triumphum? Inſtiti, ut conſuluiſtis, apud Dominum Remenſem, ut Fratri Bernardo ſcriberer, ſed non adquievit, dicens litteras ſuas non profuturas, quia credit eum favere parti adverſæ. Frequens enim eſt, ut qui nihil habere prædicantur, aut rem aut gloriam plurimùm concupiſcant. Non placet D. Cantuarienſi, me aut aliquem ſuorum intereſſe præter Magiſtrum Lombardum Romanæ Eccleſiæ Subdiaconum, quem invenietis in familia Domini Senenſis. Vos autem illuc perducat Dominus in Spiritu & virtute Heliæ, & gladium Phinees cum zelo, quem habetis, dirigat & roboret in manibus veſtris. Ne timeatis à facie vel multitudine hominum, quia plures & fortiores nobiſcum ſunt, quàm cum illis. Scribit Remenſis Archi-Epiſcopus pro cauſa noſtra Domino Papæ, præcipiens litteras ſuas ad meum formari arbitrium, promittens etiam ſe neceſſitatibus noſtris, quàmdiu res exegerit, adfuturum. Viriliter agite quæſo dilectiſſimi Domini, & dilationis periculum executionis officioſitate & diligentia compenſate, ut per vos innoteſcat, quoniam quidquid ultra quam obtulit, à Cantuarienſi exigitur, non modò poteſtatis exceſſus eſt, ſed plenæ & planæ infidelitatis indicium: ubi ſunt quidam, ut ſcitis, in excuſationem erronei conſilii, prætextu Sanctitatis veſtræ, ſed nunc pateat ex profeſſione veritatis & libertate ſpiritus, quòd nunquàm illi conſenſiſtis errori. Ubi enim Spiritus Dei, ibi libertas eſt. Et nos procul dubio veritas liberabit. Valeat ſemper & proſperetur in Domino Sanctitas veſtra. Noſtri memor jugiter apud Deum, & quatenùs honeſtati expedit, apud homines.

## EPISTOLA XXX.

*Alexander Papa univerſis Epiſcopis Angliæ.*

AD audientiam noſtram communi fama referente, & multorum etiam relatione pervenit, quod poſt inſtantem turbationem, quæ inter chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Henricum Illuſtrem Anglorum Regem, & venerabilem Fratrem noſtrum Thomam Cantuarienſem Archi-Epiſcopum, exigentibus peccatis, emerſit, quædam prava conſuetudo in illis partibus inolevit, ſcilicet quòd laici Eccleſias, & Eccleſiaſtica beneficia ſoleant paſſim in Regno Anglorum quibus vellent conferre, & authoritate ſua Clericos inveſtire. Undè quoniam id Sanctorum Patrum inſtitutionibus adeò cognoſcitur contraire, ut danti & accipienti de manu Laica ſit anathema, & hoc in Eccleſiaſticæ libertatis perniciem non eſt dubium graviter redundare, nos univerſas donationes à Laicis de Eccleſiis quibuslibet hoc turbationis tempore quibuſcumque factas authoritate Beati Petri ac noſtra omninò caſſamus, & irritas eſſe decernimus. Quapropter Univerſitati veſtræ per Apoſtolica Scripta præcipiendo mandamus, & in virtute obedientiæ injungimus, quatenùs univerſos illos, qui Eccleſias, præbendas, vel alia Eccleſiaſtica Beneficia ubicumque per Angliam de manu Laica, & maximè hujus turbationis tempore ſuſceperunt, diligentiùs moneatis, & inſtantiùs exhortari curetis, quod

Eccleſias ipſas, præbendas, vel beneficia cum fructibus indè perceptis in manus veſtras omni contradictione & appellatione ceſſante reſignent, & eis ad quorum reſignationem jure Eccleſiaſtico ſpectant, diſponendas relinquant. Quod ſi ad commonitionem noſtram infra quadraginta dies poſt harum ſuſceptionem non fecerint, vos eos authoritate noſtra, ſublato appellationis remedio, cujuslibet timore, gratia, & prohibitione poſtpoſita, excommunicationis ſententia feriatis, & ab omnibus faciatis per Parochias veſtras ſicut excommunicatos vitari, donec Eccleſias præſcriptas & alia beneficia Eccleſiaſtica liberè reſignaverint illis, ad quorum donationem & ordinationem ſpectant, & in pace dimiſerint, & de fructibus inde perceptis dignam Eccleſiæ exhibuerint ſatisfactionem. Si autem in his exequendis negligentes fueritis aut remiſſi, nos omnes illos, qui Eccleſias vel cætera beneficia Eccleſiaſtica præter aſſenſum Epiſcoporum, ad quos eorum donatio ſpectat, de manu Laica, prout ſuperiùs dictum eſt, ſuſcepiſſe noſcuntur, niſi præceptis noſtris infra terminum præſcriptum paruerint, excommunicationis ſententiæ authoritate, qua fungimur, decernimus ſubjacere: & eos ſicut à nobis excommunicatos, præcipimus ab omnibus evitari. Datum Beneventi, decimo quarto Kalendas Junii.

## EPISTOLA XXXI.

*Alexander Papa Joanni Cumin.*

MIRABILE gerimus, & grave plurimùm ac omninò moleſtum habemus, quòd tu, ſicut jampridem nobis innotuit, Bathonienſem Archi-Diaconatum Laicali authoritate tibi vendicare præſumpſiſti, & eum venerabili Fratri noſtro Vigornenſi Epiſcopo, in magiſtro Baldwino, cui ipſum, Roberto quondam Bathonienſi Epiſcopo adhuc vivente, Scripti noſtri munimine confirmavimus, non timuiſti auferre. Undè quoniam exceſſum hujuſmodi, ſicut non debemus, ſub ſilentio nolumus præterire, dilectioni tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, & in virtute obedientiæ injungimus, quatenùs memorato Epiſcopo præſcriptum Archi-Diaconatum cum univerſis inde perceptis, omni appellatione & contradictione ceſſante, reſignes, & ipſum eundem in pace permittas & quiete habere, & ei ſuper hoc nullam moleſtiam, vel per te vel per alium inferas, aut ejus poſſeſſionem impedire præſumas. Si autem noſtrum in hac parte præceptum infra viginti dies poſt harum ſuſceptionem adimplere neglexeris, noveris nos præfato Epiſcopo in mandatis dediſſe, ut te ſublato appellationis remedio denunciet excommunicatum. Quod ſi hoc fortè nollet efficere, venerabili fratri noſtro Cantuarienſi Archi-Epiſcopo mandavimus, ut perſonam tuam nullius appellatione admiſſa excommunicationis ſententiæ denunciet eſſe ſubjectam, & ab omnibus faciat uſque ad condignam ſatisfactionem ſicut excommunicatum vitari. Nos etiam te ab omnibus Epiſcopis Angliæ pro excommunicato præcipiemus haberi.

## EPISTOLA XXXII.

*Idem Vigornenſi Epiſcopo.*

OMNINO nobis placeret, & tuæ ſaluti omnimodis expediret, ut ad commiſſam tibi Eccleſiam remeares, ſi ibidem Officium tuum liberè poteris exercere. Verùm ſi te ibidem ad pravas illas conſuetudines, quas Deus, & Eccleſia, & nos omninò damnavimus, obſervandas, vel ad aliud te cogendum inconveniens formidas, nulla ratione conſulimus, ut pedem in compedem ponas, aut te in carcerem aliquo modo intrudas. Nos autem, ſicut noviſti, Regem in patientia, *ſicut decuit*, & in humilitate vincere cupientes, ei hactenùs multùm detulimus, de miſericordia Chriſti ſperantes, quòd ille, in cujus manu corda ſunt Regum, voluntatem & animum ejus mitigare deberet, & ad ſuum placitum inclinare. Unde quoniam nobis in his huc uſque aliter, quàm credebamus, evenit, nos eum hac vice per Nuncios noſtros duximus ſollicitandum, ſicut ex aliis litteris, quas tibi tranſmiſimus, cognitioni tuæ pleniùs innoteſcet. Quod ſi nos hac vice audire noluerit, pro certo cognoſcas, quòd nos eum de cætero non ſuſtinebimus, nec venerabili fratri noſtro clauſimus vel claudemus, aut ei aliquo modo poteſtatem ſuam adimemus, quominùs Officium ſuum liberè valeat exercere. Scire namque te volumus, & certa cognitione tenere, quòd nos ei in Eccleſiæ ſuæ libertate & juſtitia manutenenda, quàmdiu vitalis ſpiritus in corpore noſtro manſionem habuerit, nulla ratione deerimus. Sed ei potiùs in his conſilium & auxilium, in quibus honeſtè poterimus, efficaciter miniſtrabimus. Et ſi ipſe *negligens, aut* remiſſus exiſteret, nos authoritatem *Beati Petri &* noſtram procul dubio apponeremus. Quare conſtanter & viriliter agas, & non modicùm in Domino conforteris, certò certiùs habens, quod ex quo miſericors & miſerator Dominus univerſalis Eccleſiæ negotium in tantùm ſolita clementia jam reſpexit, quod ſchiſmaticus jam ferè nullus remanſit, in ipſius Eccleſiæ membris diu non poterunt ſcandala permanere.

## EPISTOLA XXXIII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Epiſcopis ſuis, & Dunelmenſi Epiſcopo.*

GRATIAS ago Deo meo, cui nunc ſervio in vinculis meis, quod obedientia veſtra jam Dei Eccleſiarum Orbe divulgata eſt. Hæc eſt nunc gloria mea, quod nunc habitamus in unum rejecto illo infeliciſſimo Juda, velut putridiſſimo membro amputato, per quem in noſtro corpore tantum ſcandalum venit, qui velut jumentum inquietum in junctura non trahebat, ſed unitatis noſtræ turbabat jucundum. Unde gloriam illi dantes, qui virtute ſua Catholicæ ſuæ columnas confirmavit, rogamus vos, fratres amantiſſimi, per adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti, & noſtræ Congregationis in ipſum, ut non citò moveamini à noſtro ſenſu, neque terreamini, neque per ipſum, neque per ſermonem, neque per epiſtolam

Jam tanquàm ab Eccleſia miſſam. Hæc ideò dixerim, quia multi venient, & certè ſcio neque dubito, quod aliqui jam venerunt, qui velut peſtilens ventus adducti mendaciorum aurugine terram corrumpunt. Sunt enim illi Prophetæ Baal, miſſi ut decipiant populum, & ut Religioſa mendacia dictorum faciliùs fidem inducant. A Prophetis Hieruſalem iſta egreditur pollutio ſupra terram. Ecce enim profeſſionis noſtræ ſunt, qui perſequendo nos movent pedes ſuos, & non quieſcunt, qui epiſtolas mendacio plenas in Orbem dirigunt, aures audiendientium polluunt, & linguis ſuis nos toto Orbe conſectantur. Facti enim divitiarum ſervi, ad Dominorum nutum, à quibus ſe ſperant accepturos, Comicorum inſtar ſervorum, modò ajunt omnia, modò negant. Verùm dolorem id temperat, quod jam pridem Mater noſtra interiorem hanc viſcerum paſſionem ſuſtineat. Unde & Dominus ipſe hujuſmodi Prophetis, qui etiam ſub ſtatu veteris legis pauci non erant, comminatur in Propheta: *Ecce*, inquit, *cibabo eos abſynthio*, *& potabo felle*. A Prophetis enim Hieruſalem egreſſa eſt pollutio ſuper terram, neque ab iſta ægritudine penitùs ſanabitur, donec is venerit, qui ſanabit omnes languores, & renovabit ut aquilæ juventutem ſuam. Vos quidem, fratres, nolite audire Prophetas iſtos. Radulphus verò Landavenſis qualiſqualis Archi-Diaconus, & Ricardus Barre dicuntur Principes Prophetiæ. Nolite, inquam, credere. Propheta quippe vaticinii fine monſtrabitur. Et ſcietis indubiè, quod in brevi, nec in longos profectò dies, Domino faciente, ſermones vani in tempore viſitationis peribunt. Cum enim particularis diſceſſio venerit, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, de inſtantia Dominici diei nulla quæſtio eſt. Vos autem ſtate, & confortamini in Domino, ne dies ille tanquàm fur vos comprehendat. Ecce enim dedit vos Deus hodie in civitatem munitam, & columnam ferream, & in murum æneum ſuper omnem terram, Regi terræ, & Principibus ejus, & populo terræ. Si bellaverint adversùs vos, non prævalebunt, quia Dominus erit vobiſcum. Unde nos de obedientia veſtra non minimùm confidentes, firmiter vobis injungimus, & in virtute obedientiæ præcepti noſtri authoritate inhibemus, ne in novas obligationes juramenti, ſeu etiam pollicitationis à nobis exactæ declinetis. Alioquin vos, quod Deus avertat, in inobedientiæ reatum prolapſos adducet Dominus cum operantibus iniquitatem. De cætero fratres orate, ut rumoribus falſiloquorum oppreſſis, & multiplicis fraudulentiæ dolis, veritas Dei currat, & clarificetur per nos, & liberemur ab importunis & malis hominibus, qui jamdiu veritatem Dei in mendacio detinuerunt. Et Deum patientiæ & ſolatii det vobis id ſapere in alterutrum, ſecundùm Jeſum Chriſtum, ut onera noſtra invicem portantes, unanimes, & uno ore honorificemus Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Sponſam ejus Matrem noſtram, Sanctam & Apoſtolicam Eccleſiam.

## EPISTOLA XXXIV.

*Joannis Sareſberienſis Conventui Cantuarienſi.*

VESTRAM ſæpiùs, ſi reminiſci placet, commonui charitatem, quatenùs Patri veſtro & Domino, pro libertate Eccleſiæ agonem in ſextum annum, quod hactenùs exegit neceſſitas, protrahenti, fideliter, ut oportebat, aſſiſteretis, & ut communicaretis neceſſitatibus eorum, qui acerbitates exilii, proſcriptionis injurias, contumelias detrahentium, perſecutorum moleſtias, ne furorem dixerim, pro verbo Domini pertulerunt. Et utinam ſalutaria & honeſta monentem audiſſetis vel audiatis adhuc, ne vos, quod abſit, nimis ſerò pœniteat incredulitatis & duritiæ veſtræ. Nam ego hactenùs vobis, ut Caſſandra Trojanis ſemper vera pronuncians, videor inſanire. Et ab incredulis dicitur: *Homo ille de corde ſuo prophetat*. Et ut ſimpliciores inducat in erroris & infortunii ſui conſortium, vanis terret oraculis, & nunc rectum ſapientibus intentat adverſa, nunc adquieſcentibus proſpera pollicetur. Sed ecce in cervices inimicorum Eccleſiæ Petri gladius potenter exertus eſt, & Malcho, niſi declinet ictum, amputabit auriculam dexteram. Quid Malchus Latino ſonet eloquio, noſtis. Loquor enim ſcientibus, tenentibus, diligentibus, & amplectentibus legem. Non credebatur, quod Epiſcopus Londonienſis, & Authores alii ſchiſmatis & incentores eſſent anathematis gladio percellendi, ſed illos jam à corpore ſuo rejecit & excluſit Eccleſia. Non credebatur, quod condemnationem eorum Romanus Pontifex approbaturus eſſet, ſed ex eo conſtat ratam eſſe ſententiam, quod Nuncii ab Apoſtolica Sede miſſi ſunt, qui eos præſtito juramento ſecundùm morem Eccleſiæ ſub ea conditione abſolverent, ſi Rex cum Eccleſia, ſecundùm quod Dominus Papa præſcripſerat, faceret pacem. Cujus ſpe data, Cantuarienſis Archi-Diaconus, & alii qui erant in partibus ciſmarinis, abſoluti ſunt præmiſſa juratoria cautione. Et quia pax infra Feſtum Beati Michaelis, ut condictum fuerat, ſecuta non eſt, in eandem ſententiam anathematis juxta condictum reducti ſunt. Liquet ergo quàm periculoſa ſit participatio eorum: reverà excommunicati erant, quos oportebat abſolvi. Supereſt ut animadverſio procedat ulteriùs, quia hæreditas Domini de manu hoſtium liberari non poteſt, niſi in manu forti. In quo conflictu patenter agnoſcet Dominus, qui ſunt ejus, & qui pluris faciunt ollas Ægyptias pane Cœleſti: verbo ſcilicet Dei, quod dat vitam Mundo. Quicumque verò fuerint hi, ſortem damnationis ſuæ recipient cum his, quos terra vivos abſorbit. Nam qui peccatis communicat alienis, communicabit & morti. Exite ergo, quæſo, de medio eorum, ponite corda veſtra ſuper vias veſtras, & qui ex magna parte, quod cum rubore & dolore confuſus eloquor, privigni fuiſtis hactenùs, vel nunc tandem tranſeatis in ſortem filiorum, communicando Paternis neceſſitatibus, fructus pœnitentiæ & obedientiæ exequendo, & infamiam ab Eccleſia propellendo, quæ, quod Deus avertat, niſi præcaveritis, veſtra duritia promerente perpetuabitur in ſempiternum. Monuerat hoc, immò præceperat Dominus Papa, ſed nec ipſe pro ſua reverentia exauditus eſt. Nunquid vos infidelium more dicturi eſtis, Chriſto iterùm pro Eccleſia patiente: *Nos non habemus Pontificem aut Papam, niſi Cæſarem?* Nunquid adeò timetis illum, qui accepta Divinitùs poteſtate corpora vexare poteſt, non perdere, ut illum contemnatis, qui totum corpus poteſt & animam perdere in gehennam?

num? Is certè præcepit, ut Prælatis obediatur, ut filii parentes honorent, eorumque neceſſitates excipiant promptiſſima charitate. Quam profectò non habere convincitur, qui fratrem in tribulatione poſitum pro facultate ſibi data non conſolatur. Affectum namque mentis validiſſimè convincit exhibitio operis. Valeat ſemper Sanctitas veſtra, & in his, quæ monui, verbum Dei potiùs conſulat, quàm vicinos.

## EPISTOLA XXXV.

Joannes Saresberienſis Wilhelmo Suppriori Cantuariæ.

*Suo Britoni ſuus Joannes ſalutem.*

EX his, quæ Univerſitati veſtræ ſcripta ſunt, colligere poteris, quid te oporteat facere. Nec eſt qui nugatorias, ut hactenùs, prætendas excuſationes: quia tempus eſt, ut Eccleſia veſtra patiatur, aut compatiatur. Si enim communicaverit neceſſitatibus Patris, & in conſolationibus, quas indubitanter Deo propitio ſperamus, in brevi refloreſcet. Et quidem à centum annis tempus extitiſſe non arbitror, quò tam facilè poſſet ad reparanda omnia antiqua privilegia reſpirare, ſi Patri in his ſollicito viriliter & efficaciter vellet aſſiſtere, & neceſſariis participare ſumptibus. Sed neſcio quo pacto regnare vultis ſine onere & ſollicitudine, cùm certum ſit, *Non niſi ſupremo magna labore peti*. In his autem eatenùs jam profecit per Dei gratiam induſtria pauperis & proſcripti, ut in his emerendis duo millia marcarum Anteceſſorem ſuum, ſi data eſſet occaſio, expenſurum fuiſſe non dubitem. Dicitur quòd candelabra alienaſtis in uſus varios, fortaſsè non ſine conſcientia ſacrilegii: & adeò tenaces eſtis in Eccleſiæ neceſſitatibus, & honoribus reformandis. Circa hæc ſollicita fratres tuos, & ſi illi contemnendo deſipiunt, tu Eccleſiæ & tibi providere memineris. Si Epiſcopus Londonienſis iter arripuerit ad Curiam, procura, ſicut tibi injunctum eſt, ut duo Monachi ſufficienter inſtruantur, ei, cùm vocati fuerint, occurſuri.

## EPISTOLA XXXVI.

Idem Conventui Cantuariæ.

*Dilectiſſimis Fratribus, & Amicis chariſſimis, qui in S. Cantuarienſi Eccleſia congregati ſunt, & piam ſapiunt unitatem, proſcriptorum minimus Joannes de Saresberia, ſemper coram facie ſua feliciter ambulare.*

ÆQUUM eſt, dilectiſſimi, de veſtris gaudere profectibus, anxiari periculis, damnis & injuriis compati, & quantum Chriſtiano licet, ſi fortè, quod abſit, immineat, examinari defectu. Lugere ſiquidem parum eſt, quod etiam in hoſtium occaſu juſtos piè feciſſe recolimus, cum charitatis virtus extincta Spiritus Sancti proteſtetur occaſum. Cujus funus perfunctoriis lachrymis non eſt aut dolore momentaneo proſequendum, ſed vita per pœnitentiam & fructum bonorum operum inſtantiùs reparanda. Nec moveat, ſi Spiritum Sanctum, qui procul dubio immortalis eſt, & Beata vita juſtorum, dictum eſt in aliquibus interiſſe, cum Paulum audieritis dicentem: *Spiritum nolite extinguere, Prophetias nolite ſpernere*. Et utinam efficaciter audiſſetis, quod, ut ſapiens meminit, *Non auditores verbi, ſed factores juſti ſunt apud Deum*. Neque hæc in ſugillationem omnium veſtrum dicta credantur, quia Spiritus Sanctus eſt teſtis, quod ex charitate potiùs, quàm ille ſolus inſpirat, qui charitas eſt, prolata ſunt, quàm in alterius injuriam Chriſtiani, licèt aliquos de numero veſtrum pro injuria Spiritus, & fraternæ charitatis exterminio, jure & merito, ne pereant, ſed ſalubriter confundantur, crediderim arguendos. Evolvat unuſquiſque & relegat propriæ conſcientiæ librum. In ambiguis, ſi qua ſunt, interpretem quærat, & invocet Spiritum Sanctum, qui docet hominem ſcientiam, & abſconditam revelat veritatem, ut eo docente, ſibi fideliùs & familiariùs innoteſcat, & ut arbitror, planè & plenè deprehendet, quid ab accenſa vel incenſa, quid à tepida vel remiſſa, quid ab extincta vel fugata, & perdita ſibi provenerit charitate. Abſit tamen ut per blaſphemiam, aut obſtinationem, aut deſperationem, aut impœnitentiam, peccatum irremiſſibile commiſerit in vobis. Quia licèt in ramis debilitata & confracta ſit charitas, ſpes tamen eſt quod maneat in radice, & rigata & perfuſa Cœleſtis gratiæ imbribus revireſcere poſſit, & veræ compaſſionis & juſtitiæ facere fructus, ſi cor poſuerit anima ſuper vias ſuas, ſi pœnituerit, ſi culpam fateatur, ſi pro facultate ſatisfaciendo redimat quod commiſit. Sed fortaſsè dicetis: tu quis es? Aut quæ eſt domus Patris tui in Iſrael, ut Religioſos arguas viros, præſertim in Eccleſiarum Britanniæ cardine conſtitutos, aut nos quid commiſimus, undè charitatem probes extinctam aut remiſſam? Ego quidem pro me reſpondeo quod præmiſi: quia proſcriptorum Chriſti minimus ſum, & quod ex conſcientia loquor, quem zelus Domus Dei, ut alterius parcam judicio vel errori, jam multo tempore fecit exulare proſcriptum, & quaſi ut propriam fatear inſipientiam, ſcandala fratrum animo patienti ſine ſcrupulo nequeo tolerare. An non licet mihi, præſertim Apoſtolo docente, propriam uſtionem deplorare in ſcandalis? Non licet coægrotantes, quibus coinfirmor, invitare ut pariter curramus ad Medicum? Profectò cuilibet Diſcipulo Chriſti & minimo libitum eſt ipſo inſpirante dare teſtimonium veritati, quam quiſquis ex Deo eſt, non modò patienter, ſed libenter audit. Audite ergò & vos animo patienti, & quam ego reputem culpam veſtram, quod diſpendium charitatis. Quod quæſo ubi apparuerit, nolite vanis verborum foliis adumbrare, ſed opere potiùs expurgetur & veritate. Sex anni ferè evoluti ſunt, ex quo pro juſtitia exulat Pater veſter, multis & magnis arctatus anguſtiis, multis utriuſque ſexus, & cujuſque ætatis coexulibus, Chriſti ſcilicet pauperibus oneratus, & quid ei vel coexulantibus ſibi tanto tempore impenderitis, ſi quid tamen, à memoria veſtra elapſum eſſe non arbitror. Ubi interim quæſo charitas, ubi amor, ubi affectio filialis? Nam ut ait per organum ſuum Spiritus Sanctus, *Probatio dilectionis, exhibitio eſt operis*. Et eodem conſtat authore, amorem non poſſe otiari. Sed prætenditis publicæ poteſtatis vires, ſatellitum inſidias, & metum juſtum, ne locum perderetis & gentem. Planè magnæ ſunt, & uti-

& utinam magnæ ſint ſemper in Domino vires Regiæ poteſtatis, ſed non tantæ, ut omnes veſtras cohiberent impenſas, quas ubi ſæpiùs fecerint, qui poterant, quiſquis diffiteatur, veritas novit, & fortaſſè etiam ante diem Domini quandoque ſaltem pro parte revelabitur. Hoc indubitanter dixerim Chriſtum nunquàm puniturum, nec homines culpaturos, ſi aliquid ſubtraxiſſetis neceſſitati veſtræ, nedùm deliciis, quod poſſit Chriſti pauperibus, pro juſtitia & libertate Eccleſiæ exulantibus, erogari, niſi fortè quiſpiam credat Deum in extremo examine glorificaturum illos, qui duplicibus induti ſunt, & epulantur quotidiè ſplendidè. Sathanas votivo pietatis affectui ſatellitum miniſterio multas prætendit inſidias, ſed eas aliquorum fides & diligentia, licèt paucorum, evaſit. Quod vos faciliùs potuiſſe conjicio, ſi quandoque fuiſſet attentatum. Utinam pietatem veſtram ſaltem voluiſſe, cujuſque operis teſtimonio convinci potuiſſet. Supereſt ut de timore vobis Apoſtolus Chriſti reſpondeat: *Quoniam timor iſte non eſt in charitate*. Judæi ne locum perderent & gentem, Chriſtum, ut recolitis, occiderunt, & eo ipſo quod maximè volebant evitari, demeritò amiſerunt locum & gentem. Nam ferè quoties ex aliqua cauſa conſultò Deus offenditur, res in contrarium voto pergit eventum. Si tamen illi longo tempore exſpectati pœnitentiam egiſſent, potuerant loci & gentis retinuiſſe primatum, qui illis induratis genti traditus eſt facienti fructus ejus. Vos itaque, dilectiſſimi, quoniam adhuc tempus eſt propitiationis & meriti, accelerate ad veniam per dignos pœnitentiæ fructus, & præoccupate faciem judicis in confeſſione, & ſatisfactionis diligentia redimite moram, & lapſam erigite charitatem. Facilis & glorioſa, ſi vera ſunt quæ dicuntur, apud vos ſatisfaciendi, & redimendi famam, vobis offertur occaſio, cùm Dominus Rex, ut ajunt, in injuriam Eccleſiæ veſtræ filium ſuum per manum Archi-Epiſcopi Eboracenſis, aut alterius Epiſcopi velit inungi & conſecrari in Regem. Prohibet hoc Dominus Papa mandato iterato, & ſunt prohibitoriæ ejus in Regno. Quas ſi porrigere ceſſaverint alii, & ad vos pervenerint, induantur quæſo aliqui veſtrum virtute ex alto, ut eas porrigant, Dei & Summi Pontificis authoritate prohibentes, etiam interpoſita appellatione, ſi opus fuerit, ne tantum præjudicium Sanctæ Cantuarienſi Eccleſiæ paratus ſit hoc implere. Nihilominùs ſi eas in fraudem Eccleſiæ ſuppreſſerit aliquis, ut ad vos pervenire non valeant, vos tamen de Divina miſericordia confidentes, prohibitionem & appellationem ad propulſandam injuriam imminentem interponere non differatis, & omnibus Eccleſiæ veſtræ Suffraganeis authoritate Sedis Apoſtolicæ præcipere, ut præſentiam huic operi ſubtrahant, & præjudicio Matris ſuæ nulla prorſùs ratione communicent. Quod ſi vobis tacentibus præſumptum fuerit, cui de cætero poterit perſuaderi zelum non periiſſe, & charitatem non eſſe extinctam? Sic non eſt in vobis aliquis, qui non faciat precioſiorem momentaneam vitam, quàm ſalutem Eccleſiæ ſuæ, & coronam juſtitiæ? Non enim nunc à vobis veſtra quæruntur, ſed ut vos doceatis Dei eſſe cultores, & Eccleſiæ filios. Hac virtute præcedentes redimetis offenſas, & tam perſpicua charitas multitudinem, quæ præceſſerunt, operiet peccatorum. Eis tamen, qui inſpirante Chriſto Armaturam zeli aſſumpſerint, induti pro thorace juſtitiam, & pro gulea judicium certum, Dux & Cuſtos aderit fidelis Deus, qui eos ſuprà vires tentari non patietur, ſed ea, quæ nunc videntur imminere, pericula in veram pacem, plenam ſecuritatem, & perpetuam gloriam commutabit. Nam Dominus Rex, quidquid loquantur homines, ſi ſe meminerit eſſe Chriſtum Domini, & pro debito Officii, pro generis nobilitate, pro clariſſimi virtute animi, non modò juſta petentibus non irrogabit injuriam, ſed alios ne irrogent cohibebit. Scit enim quia Regis honor judicium diligit. Videor mihi videre plures in vobis, qui præclari hujus meriti coronam affectent, & dicant ſinguli cum Propheta in auribus Eccleſiæ, *Ecce ego, mitte me*, conantes cæteris præripere titulum, quo fama redimetur univerſitatis, & privilegium Eccleſiæ ſtabili vigore perpetuabitur.

## EPISTOLA XXXVII.

*Alexandro Papæ Bernardus Noviomenſis & Mauritius Pariſienſis Epiſcopi.*

NOS Sanctitati veſtræ pro Eccleſia Anglicana, & venerabili viro Cantuarienſi Archi-Epiſcopo preces ſæpiùs porrexiſſe meminimus, nec poterit, Deo propitio, noſtra inſtanria cohiberi, donec ei miſericordiam impendatis, & Apoſtolicæ Majeſtatis dextera malitiam reprimatis eorum, qui Chriſtum in illo conantur extinguere, & totius Eccleſiæ perimere libertatem. Gravia quidem ſunt & multa damna, quæ diu fortiterque ſuſtinuit, atroces nimis exemplo in ſe & ſuis patienter excepit injurias, ſed Divina cooperante gratia, ad magnum jam Eccleſiæ profectum, ut indubitanter credimus, pervenerunt. Nam apud illum Anglorum Regem, cui non ſatis eſt indebita ſervitute torquere ſubjectos, gratis affligere innocentes, contrahentes decipere, vicinis inſidiari, fraudare Dominos, niſi contra fas & jura conculcet Eccleſiam, jam de conſuetudinibus & dignitatibus nec mentio eſt, hoc eo petente dumtaxat, ut ei faciat præfatus Cantuarienſis, quod Archi-Epiſcopus Regi debet, & ipſe viciſſim illi, quod Rex debet Archi-Epiſcopo. Nuper autem ad hanc ejus pollicitationem ſpe reconciliationis pleniori ſuſcepta, idem Cantuarienſis in omni humilitate & devotione uſque ad Pontiſaram acceſſit, confidens ſe Regis colloquium habiturum, ſicut venerabiles viri D. Rothomagenſis, & Epiſcopus Sagienſis promiſerant per litteras ſuas, & præter hos Ciſtercienſis Abbas, & Frater Gaufredus Antiſiodorenſis, quos præfatus Rex Senonas ad ſæpedictum Archi-Epiſcopum miſerat, ut hoc colloquium procurarent. Sed idem Rex in reditu Nunciorum ſuorum, ſcilicet magiſtri Richardi Barre, & Radulphi Landavienſis Archi-Diaconi, redeuntium à Sanctitate veſtra, more ſuo reſiliit à pactis, dicens ſe cum feſtinatione iturum in Angliam, ut filium ſuum in læſionem & injuriam Cantuarienſis Eccleſiæ, per manum Domini Eboracenſis, vel alterius Epiſcopi faceret coronari. Et ſicut apud noſtrates celebre eſt, præfati Nuncii ejus gloriati ſunt ſe & hanc novi Regis coronationem obtinuiſſe à vobis, & abſolutionem eorum, quos Dominus Cantuarienſis pro merito anathemate condemnavit. Rediit itaque infecto negotio toties memora-

moratus Cantuarienſis, condolente ſibi Chriſtianiſſimo Rege, & regno compatiente, mirantibus cunctis, ſi etiam nunc in tam conſpicua cauſa circumveniri potuerit Apoſtolica Sedes. Quis enim, & pro qua cauſa condemnabitur, ſi tanta & tam evidens Chriſti injuria, & Eccleſiæ læſio, & contemptus, ab illo Rege non requiruntur? Quis innocens de manu Calumniatoris liberabitur, ſi non ſubvenitur Domino Cantuarienſi & coexulibus ſuis? Hæc enim quæ Nuncii ejus jactitant evacuaſſe, ad coercitionem hominis, aut potiùs iniquitatis videbantur eſſe præcipua. Et jam in pœna aliorum didicerat, quid adversùs malitiam poteſtatum valeat Eccleſiaſticus vigor. Pax Eccleſiæ credebatur adeſſe præ foribus, ipſeque Rex ferocitate ſepoſita eam in veritate ad honorem Dei expetere etiam à familiariſſimis putabatur. Sed ſi hæc ei etiam poſt injuriam, quam vobis in imitatore Beati Petri, & veſtro Domino Gratiano, & aliis Nunciis intulit, indulta ſunt, idem eſt ac ſi omnis via pacis & ſpes Eccleſiæ prærupta ſit Anglicanæ. Sed abſit à Sanctitate veſtri Pontificatus, ut tam patens injuria Chriſti Confeſſoribus irrogetur, & pernicioſo exemplo tyrannorum adversùs Eccleſiam armetur & roboretur iniquitas. Sperabatur enim ab omnibus, quòd veſtram non poſſet ulteriùs circumvenire prudentiam, aut illudere Sanctitati, aut juſtæ ſeveritatis manus evadere. Eccleſiæ miſeria, & innocentium infinita afflictio, quam videmus, nos verba protendere coegerunt. Sed ſumma deſiderii noſtri eſt & totius Eccleſiæ Gallicanæ, ut tantum ſcandalum celeri ſubventione de medio tollatis, & præfatum Regem his, quæ Chriſtiano Regi competunt, faciatis eſſe contentum, & Regi regum ſua privilegia illibata relinquere.

## EPISTOLA XXXVIII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Gaufredo Altiſiodorenſi Epiſcopo.*

SECUTUS fidem veſtram potiùs quàm rationem meam, non ſine labore mei & meorum, quos de diverſis locis evocaveram, acceſſi uſque Pontiſaram, cum omni humilitate reformandæ pacis, quæ ſperabatur, acceptans occaſionem. Ubi receptis litteris veſtris, quibus me & meos innotuit eſſe deluſos, perſuaſus ſum, ne de cætero credam omni ſpiritui, & ne tam facilè coexules meos, Chriſti pauperes & proſcriptos, affligam ampliùs diſcurſibus vanis, & ſumptibus magnis. Et ſi mihi credidiſſetis vera dicenti, utrique noſtrum utiliùs eſſet proſpectum. Nunc autem inſipiens factus ſum: quis me coegerit, quis induxerit, pleniùs ſcitis. Nec hoc dico, quòd vobis impenſæ Deo ſollicitudinis non habeam gratiam, ſed ut uterque noſtrum de cætero cautiùs negotietur, & verba meminerit eſſe verba. Si ergò aliud audieritis, ne miremini. Et quia fidem veſtram ſecutus ſum, offerens me ad omnem conditionem pacis in Domino, precor ut qualiter mecum actum ſit & agatur, per vos innoteſcat Domino Ciſtertienſi, qui reconciliationis hujus, ne deluſionis dicam, vobiſcum eſt inſtitutus procurator. Expedit enim honeſtati veſtræ & illius, ut veritas pluribus innoteſcat. Valete.

## EPISTOLA XXXIX.

*Joannes Sareſberienſis Magiſtro Gaufredo.*

MOLESTE tulit D. Archi-Epiſcopus, quod vos, qui clavem habetis ſcientiæ, & in lege Domini, quam publicè docetis, jugiter occupamini adeò ut mundanis diſciplinis penitùs rejectis ſolius veritatis & juſtitiæ ſacra profiteamini, Cantuarienſi Archi-Diacono, quem publicè excommunicatum eſſe non ambigitis, communicare præſumpſiſtis, exemplo pernicioſo, & quod ſicut veſtram conſcientiam lædit, ſic non modicè denigrat & famam. Nam nec in minimis perito tantus *facilis* eſſet exceſſus, nedùm in illo, cujus non modò doctrina, ſed & vita debet Auditoribus eſſe virtutis exemplar. Sed quia credibilius eſt vos de humana infirmitate, quàm de malitiæ perverſitate, licèt & grave nimis ſit quod admiſiſtis, peccaſſe, de mandato ipſius litteris veſtris reſpondeo quæ ſequuntur, mittoque Reſcriptum litterarum, quas ad excuſationem ſui Domino Sagienſi tranſmiſit, qui monuerat, ut ei Pariſiùs occurreret in incertum. Sed ut ſcitis, nec equitaturas, nec expenſas, nec ſocios, qui per Regnum diſperſi ſunt, ad tam crebros & inutiles diſcurſus poteſt ſubito præparare. Quod & ſapientes, qui eum tam facilè evocant, oportuerat præmetiri. Vos autem diligentior extitiſtis, qui ei uno dumtaxat interpoſito die, certum præſtituiſtis diem. Ut diplomate incedens, Epiſcopo Sagienſi & Archi-Diacono, Cantuarienſi occurreret. Sed quatenùs Epiſcopum verba & litteræ obligent, meliùs noſtis. Et ipſe recolit, qualiter ejuſdem litteris, & aliorum conſilio nuper deluſus ſit, ut ſocios convocaret, & varias inutiliter procuraret expenſas. Nam ad iter accinctus erat, & fatigaverat multos, *cum ipſum fama* vulgante didicit in Normanniam *rediiſſe*. *Incertum* an dignus haberetur, qui litteris deberet aut Nuncio præmoneri. Fortaſsè Eccleſiæ negotium adeò humile eſt, ut non niſi de latere, & ex incidenti tractari debeat, & à tranſcurrentibus tangi potiùs, quàm expleri. Sed quicumque perſonas, quæ plurimùm læſæ ſunt, deſpicit, cauſam *meminerit eſſe Chriſti* qui comprimit *elationes maris*, *& pro arbitrio ſuo* poteſtatum diſpenſat habenas. Ipſe Cantuarienſis Eccleſiæ Patronus eſt, & inſpirabit animo Domini Regis, ut Divinitùs indultam ſibi licentiam moderetur, nec eam, quæ ſatis, & ſupra, & contra modum gratis afflicta eſt, & tam ipſum quàm anteceſſores ſuos tanquàm pia Mater promovit, aluit, & protexit, affligat ampliùs. Sapientior enim eſt, quàm ut ſalutis ſuæ diſpendium, & filii ſui perniciem procuret. Neque nos ignari ſumus, quid Nuncii quæſierint ab Apoſtolica Sede, vel obtinuerint. Ceſſent in me, quoniam Eccleſia Dei per miſericordiam ejus in portu navigat, nec eſt à ſtrata publica, quam Chriſtus oſtendit, recedendum, præſertim his, qui in tanta acerbitate exilii tam patenter experti ſunt clementiam Dei. Oſcula promittitis & amplexus, ſi morem geramus homini: & is qui forma Chriſtianorum eſt, audivit à tentatore; *Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraveris me*. Ipſe judicet cauſam ſuam, & D. Regem perducat ad veniam, qui malignantium conſiliis impulſus innatæ benignitatis, quam habere conſueverat, nimis oblitus eſt:

eſt: & dum inimicis Eccleſiæ vehementiùs ceſſit, ſpeciem induit inimici. Nec dubito, quin ipſe ſibi, dum hæc ageret, diſpliceret, ſed quaſi invitus inſipientium clamoribus agitabatur, & trahebatur funiculis impiorum. Adjicitis ut Dominus Cantuarienſis occurrat nominato ſuperiùs Epiſcopo, & Archi-Diacono Cantuarienſi: quaſi illum recepturus ſit, nedum ei occurſurus, quem ipſe ſolemni anathemate condemnavit, ſententiamque in eum latam confirmavit Apoſtolica Sedes: Utique mirum ducit, quod ei præfatus Sagienſis, & alii venerabiles viri, Prælati Eccleſiarum, citra abſolutionem communicant: quod à ſe ſciunt in diſtricto examine requirendum. Et fortaſsè in Eccleſia præſenti non dabitur oblivioni. Certò tamen certius eſt, quòd tam Epiſcopum Londonienſem, quam antenominatum Archi-Diaconum Dominus Cantuarienſis paterna pietate recipiet, & conſolabitur, ex quo ſe filios exhibuerint: & omnes excommunicatos, quos abſolvi licitum eſt, viam fidei ingredientes ſinceræ charitatis brachiis amplexabitur. Quid multa? Nihil eſt, dummodò conditio Eccleſiæ non lædatur, quòd non ſit ad voluntatem Domini Regis paratus implere, ſi gratiam ejus ſibi & ſuis plenè ſenſerit reformatam. Vos autem de cætero negotiamini cautiùs, & abſolutione quæſita diligentiùs, excommunicatorum participationem ſtudioſiùs evitetis, niſi ab Eccleſia velitis excludi citiùs, & cum eis anathematis recipere portionem. Sanè præcedens ruina vos cautiores reddidiſſe debuerat, eritque ſequentis gravior reparatio, ſi, quod abſit, poſt commonitiones & pericula toties inſtructa diſcretio non declinaverit caſum. Optata ſalute vos impertiar, cùm licuerit.

## EPISTOLA XL.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Roberto Vigornenſi Epiſcopo.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, & Apoſtolicæ Sedis Legatus, venerabili Fratri & Amico, Roberto Vigornenſi Epiſcopo, ſalutem, & perſeverantem in fidei zelo, & ſinceræ charitatis fervore profectum.*

VIR illuſtris Robertus Comes Glouceſtriæ, Pater veſter, cùm plures haberet filios, vos ampliori præ cæteris affectu traditur dilexiſſe, eò quòd vos in ſenectute genuerit, & totum, prout indoles pollicebatur, prudentiæ ſuæ & virtutum ſomitem Dei cooperante gratia transfudit in ſobolem, quam utpotè pretioſiſſimam ab ineunte ætate Domino conſecravit. Intuemini, quàm prudens, quàm fidelis, quàm magnanimus, quàm conſtans fuerit ille, qui florentis, pugnacis, gratioſi, generoſi Regis, & opulenti, ejuſdemque Normannorum Ducis, & Boloniæ Comitis vires aggreſſus oppreſſit. Et non modò Regno privatum, ſed & captivum conjecit in vincula, adeòque fortunam indignantem habita fidei & virtutis ratione contempſit, ut pro reparandi Sacramenti Religione nulla exhorruerit ſubire pericula. Et tandem captus incarcerari maluerit, quàm ſoror ejus & Domina juris ſui diſpendium pateretur. Qui licèt invidia fortunæ captus fuerit, vinculatus tamen judicio Sapientium tantus habitus eſt, ut liberationem ejus commutandam & emendam cenſuerint Rege & Regno. Contemplatio viri clariſſimi vobis adjiciat animos, & eum qui vos generoſi ſanguinis titulo illuſtravit, Coætaneis & poſteris repræſentate moribus & virtute. Huc accedit colendæ virtutis nobilior titulus, Pontificalis apex qui ſicut Epiſcopale officium fideliter adimplentes, ampliori gloria & honore coruſcantes illuſtrat, ſic timidos & ignavos abjectiori vilitate reddit inglorios. Sal enim infatuatum ad nihilum utile eſt, ſed tanta abjectione vileſcit, ut nec ſtercoribus comparetur, quibus agrorum infæcunditas propulſatur. Nam ut ait Martyr Cyprianus, *Epiſcopus ſi timidus eſt, actum eſt de eo. Actum*, inquit, quia cùm ipſum timor mundanus effœtum redddiderit, ſupereſt ut ad omnia ſalubriter agenda inutilis ſit. Charitas ergo timorem hunc expellat, ut populi Ducem expediat, quia deficientis timore Ducis exhortatio nequaquàm militum poteſt animos ad fortia roborare. Et quidem nutu Divino credimus accidiſſe, ut vos ad propulſandam Matris veſtræ, ſanctæ ſcilicet Cantuarienſis Eccleſiæ, injuriam diebus his contingit transfretare, quo præſentialiter reſiſtere poſſitis eis, ſicut nobis promiſiſtis, qui eam gratis diutiùs afflixerunt, & adhuc ſine cauſa quærunt animam ejus, ut auferant eam. Quod ut Dei præeunte gratia commodiùs facere valeatis, vos litteris Domini Papæ, tanquàm armis bellicis, præmuniendos eſſe decrevimus, ut fratrum noſtrorum corda poſſitis efficaciùs in Domino confirmare. Rogamus itaque & obſecramus in Domino Jeſu Chriſto, & in virtute obedientiæ, & in periculo Officii, honoris, & Beneficii præcipimus, quatenùs litteras Apoſtolicas, quas vobis mittimus, oſtendatis venerabili Fratri noſtro Rogerio Eboracenſi Archi-Epiſcopo, & aliis Fratribus & Coepiſcopis noſtris, & inhibeatis authoritate Domini Papæ, ne præfatus Eboracenſis filio Domini Regis conſecrationis munus dare, aut coronam, ſi hoc ab eo petitum fuerit, præſumat imponere. Sub eadem interminatione præcipimus, ut ſimiliter hoc inhibeatis Epiſcopis Londonienſi & Saresberienſi, & cæteris, ſi quis hoc auſus fuerit attentare. Hoc autem, Deo teſte & judice, non in Domini Regis, aut filii ſui, aut cujuſcumque vel Eccleſiæ vel perſonæ ex conſcientia noſtra mandamus injuriam, ſed ex neceſſitate, qua cogimur Eccleſiæ Cantuarienſis jura pro viribus conſervare. Parati enim ſumus, ſi Domino Regi placuerit, filium ſuum coronare pro debito Officii noſtri, & utique honorem debitum & reverentiam exhibere. Non vacillet in his implendis, frater chariſſime, fides veſtra, quia fidelis eſt Deus, qui vos ſupra vires tentari non patietur. Confidite ergo in ipſo, qui vicit mundum, & memineritis, quoniam qui timet pruinam, irruet ſuper eum nix, & qui declinat arma ferrea, frequenter incidit in arcum æneum. Degeneres animos timor arguet, & fortiter auſos juvabit gratia, gloria coronabit. Quidquid agant alii, nobis perſuaſum eſt, quòd conſtantiam veſtram nullius turbinis impetus franget, quod quæ de ore veſtro proceſſerunt, & tam veſtro quàm Epiſcopi Lexovienſis ſcripto continentur, & ſub utriuſque charactere impreſſa ſunt & expreſſa, non erunt irrita. Abſit enim, ut generoſus ſanguis ſit animæ degenerantis habitaculum, ut per vos tituli patrum obliterentur,

ut quæcumque trepidatio mentis aut ignavia operi s evincat Patris,qui vos omnibus liberis prætulit,erraſſe judicium, & antiquæ charitatis excludat affectum. Nam ut piè creditur à fidelibus, ille feliciùs in Deo, quàm in liberis vivit, & ſtudioſis operibus aut reprobis gratiam ejus promereri poteſtis aut demereri.

## EPISTOLA XLI.

*Alexander Papa Rogerio Eboracenſi Archi-Epiſcopo, & omnibus Epiſcopis Angliæ.*

QUANTÆ authoritatis prærogativa Cantuarienſis Eccleſia ab antiquo fuerit decorata, & quomodò nos ei velimus dignitates & jura ſua, juxta Officii noſtri debitum conſervare, Fraternitas veſtra certis poteſt indiciis cognoſcere. Quapropter vobis per Apoſtolica ſcripta mandamus, & mandando præcipimus, quatenùs contra authoritatem & dignitatem ipſius Eccleſiæ nihil unquàm facere quomodolibet attentetis, aut contra ipſum venire auſu temerario præſumatis. Quod ſi feceritis, grave nobis exiſtet, neque poterimus id æquo animo tolerare.

## EPISTOLA XLII.

*Alexander Papa Rogerio Eboracenſi, Dunelmenſi, & omnibus Epiſcopis Angliæ.*

QUONIAM ad audientiam noſtram multorum jam pridem relatione pervenit, quòd Coronatio Regum Angliæ & Inunctio ad Cantuarienſem Archi-Epiſcopum de antiqua Eccleſiæ ſuæ conſuetudine & dignitate pertineat, Fraternitati veſtræ præſentibus litteris authoritate Apoſtolica diſtrictiùs inhibemus, ut ſi illuſtris Rex Anglorum filium ſuum, dum Venerabilis Frater noſter Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus in exilio fuerit, coronari voluerit, & in Regem inungi, nullus veſtrum ei manum imponere præſumat, aut ſe exindè aliquatenùs intromittere audeat. Quod ſi quis veſtrùm attentare præſumpſerit, id in periculum Officii & Ordinis ſui noveritis procul dubio graviter redundare. In his verò appellationis remedium quibuslibet volumus denegari, & omnem malignandi occaſionem excludi. Datum apud quarto Calendas Martii.

## EPISTOLA XLIII.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, & omnibus Epiſcopis Angliæ.*

EX commiſſi nobis Officii debito ſollicitudini noſtræ incumbit Eccleſiis Dei & jura ſua ſervare, & ne ab aliquibus opprimi valeant aut deleri, ſtudium tenemur & diligentiam adhibere. Hac ſiquidem ratione inducti, & Eccleſiæ Cantuarienſi ſuam volentes Dignitatem & juſtitiam conſervare, Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, nec non & in virtute obedientiæ injungimus, quatenùs ſi Henricus illuſtris Anglorum Rex filium ſuum coronari voluerit, & in Regem inungi, tu Frater Cantuarienſis, ad cujus Officium de antiqua Eccleſiæ dignitate tuæ ſpectare audivimus, ei manum nequaquàm imponas, nec ab alio quolibet imponi permittas, niſi priùs illud juramentum exhibeat, quod alii Reges ejus prædeceſſores Eccleſiæ Dei, & ſpecialiter Cantuarienſi, impendere conſueverunt: & niſi univerſos ab obſervatione conſuetudinum ſuarum, & à ſacramentis illis, quæ ultimò ab hominibus Angliæ extorta fuerunt, prorsùs abſolvat. Vobis autem, Fratres Epiſcopi, authoritate Apoſtolica diſtrictiùs inhibemus, ne illius Coronationi, niſi juramentum præſtiterit, præſumatis aliquatenùs intereſſe. Sed vos potiùs abſentetis, & inde nullius contradictione vel prohibitione obſtante celeriùs recedatis.

## EPISTOLA XLIV.

Thomas Cantuarienſis omnibus Epiſcopis Angliæ.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, & Sedis Apoſtolicæ Legatus, Venerabilibus Fratribus & Amicis in Chriſto chariſſimis, omnibus Epiſcopis per Angliam & Gualliam conſtitutis, ſalutem, & in his quæ Dei ſunt, felici perſeverare propoſito.*

AD nos iteratò perlatum eſt verbum abſconditum, ſcilicet quod nobiſcum de pace cum Domino noſtro Rege tractetur, & in injuriam Sanctæ Cantuarienſi Eccleſiæ & noſtram ſuadeatur ei, ut per manum Venerabilis Fratris noſtri Eboracenſis Archi-Epiſcopi filium ſuum faciat coronari. Nos quidem ex conſcientia noſtra ad reformationem pacis in Domino nos ſemper obtulimus, parati etiam nunc Domino Regi & filio ſuo debitum honorem & reverentiam in Chriſto per omnia exhibere: & ſi Domino Regi placuerit, pro debito Officii noſtri inungere & coronare in Regem, ſicut Anteceſſor noſter ipſum Dominum noſtrum, cujus incolumitatem Deus ad honorem ſuum & utilitatem Cleri & populi in omni proſperitate per longa tempora tueatur, dignoſcitur conſecraſſe. Undè major & evidentior injuria Matri noſtræ Cantuarienſi Eccleſiæ irrogaretur & nobis, ſi hoc alius cujuſcumque inſtinctu uſurpare præſumeret. Prohibet hoc authoritate, qua cunctis præeminet, ſummus Pontifex, ſicut ex litteris ejus, quas vobis mittimus, poteſtis advertere, & ei qui hoc attentare præſumpſerit, ſi quis tamen eſt, periculum honoris, officii, & beneficii patenter imminere denunciat. Nos etiam ipſius authoritate freti Univerſitati veſtræ in virtute obedientiæ, in periculo honoris & Beneficii ſub anathemate præcipiendo mandamus, ut hoc nullus veſtrum attentet, nec attentanti aſſiſtat, ſed Apoſtolica authoritate quilibet veſtrum exquiſita diligentiùs opportunitate inhibeat præſumtori, ne hoc uſurpet, & à communione illius abſtineat. Valete ſemper dilectiſſimi fratres in Chriſto.

## EPISTOLA XLV.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Vintonienſi Epiſcopo.*

UT aliquid ſimile loquamur Apoſtolo, gratias agimus Deo, qui odorem notitiæ ſuæ per vos manifeſtat in omni loco. Quoniàm ſicut fama vulgante didicimus, fides veſtra in articulo tempeſtatis

hujus

hujus enituit, & charitas abundantiùs effulſit, in columna virtutis oſtenſa, & exhibita authoritate Pontificis. Nam adversùs filios diffidentiæ, viros Belial, in quibus Sathanas myſterium iniquitatis patentiùs operatur, cùm nuper Eccleſiam ſcindere voluiſſent, & extortis juramentis attentarent obedientiæ & fidei virtutem extinguere, vos ex adverſo adſcendentes oppoſuiſtis murum pro Domo Iſrael, & audaciam eorum repreſſiſtis in Spiritu & virtute Heliæ, & corda eorum, qui pavebant, in Clero viriliter, ut oportuit, erexiſtis, ut Deum hominibus prætimerent, & veſtigia Patrum ſequerentur in Chriſto. Ille vobis in his adjutor adſtitit, qui perſeverantiam veſtram coronabit in cœlo, & hic in brevi conſolabitur, ſubjiciens eos pedibus veſtris, qui adversùs Dominum de permiſſa ſibi momentanea poteſtatis indulgentia fallaciter gloriantur. State ergò in eo quod cœpiſtis, & quam jam promeruiſti coronam fidei intermiſſione nolite rejicere, quibus anchora per gratiam Dei firmiter hæret in portu conſolationis & pacis. Providete, ne vos interim circumveniat inimicus, ne adversùs Apoſtolicam Sedem, vel Matrem veſtram S. Cantuarienſem Eccleſiam vobis conſentientibus præſumatur, quod illi laborem, & vobis jacturam & pœnitentiam valeat impoſterùm generare. Accepimus enim, quod quidam malitioſi homines Domino Regi perſuadere nituntur, ut in injuriam Matris veſtræ Cantuarienſis Eccleſiæ, & læſionem noſtram, filium ſuum, quem Deus & ab hoc infortunio & ab omnibus malis liberet, per manum venerabilis fratris noſtri Eboracenſis Archi-Epiſcopi in Regem faciat coronari. Quod quia contra dignitatem Cantuarienſis Eccleſiæ eſſe dignoſcitur, Dominus Papa litteris ſuis, quas vobis & aliis fratribus noſtris tranſmittimus, tam præfato Archi-Epiſcopo quàm omnibus Epiſcopis Angliæ interdicit. Et nos ſi aliud, quod abſit, idem Archi-Epiſcopus aut alius attentare præſumpſerit, ne vos aut aliquis de fratribus noſtris, aut his qui nobis, ſivè ex Officio Legationis, ſivè jure Metropolitico ſubjecti ſunt, adſiſtere audeat, Apoſtolica & noſtra authoritate in virtute obedientiæ, & ſub anathemate penitùs inhibemus, appellantes adversùs omnem animam, quæ ſe tantæ præſumptioni attentaverit immiſcere, diemque præfigimus Purificationem Sanctæ Mariæ.

## EPISTOLA XLVI.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Rogerio Eboracenſi Archi-Epiſcopo. Similiter omnibus Epiſcopis Angliæ.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis, & Sedis Apoſtolicæ Legatus, Venerabili Fratri Rogerio Eboracenſi Archi-Epiſcopo, & Sedis Apoſtolicæ Legato, ſalutem & utriuſque vitæ ſucceſſus.*

DISCRETIO veſtra pleniùs novit, quòd Deus in eos vindex eſt, qui acceptæ gratiæ immemores retribuunt mala pro bonis, & eos, quos exigentibus meritis, colere & venerari debuerant, accepta occaſione nocendi, lædere non formidant. Quot autem & quanta bona à S. Cantuarienſi Eccleſia acceperitis, & qualiter illa vos promoverit ad ſummum Sacerdotii gradum, in auribus Reverentiæ veſtræ non neceſſe eſt replicare: tum quia ferè omnibus nota, tum quia incredibile eſt quòd hæc à pietatis veſtræ memoria poſſint excidere. Et quidem adhuc eadem Mater veſtra parata eſt, quamdiu veſtræ viſum fuerit Sanctitati, amoris & reverentiæ cultu proſequi, quod cœpit in vobis, optans & orans ſibi ab Eminentia veſtra rependi viciſſitudinem pietatis. Nec ſtabit per nos, quin ſolliciti ſimus ſervare vobiſcum unitatem Spiritus in vinculo pacis. Et licèt ſimus Exules & proſcripti pro Domino, ſperamus quia, illo propitiante pro quo patimur, vobis poterimus obſequii vicem referre in Domino. Percipimus autem ſurſurrii venas, quod ſinceritatem veſtram quidam in injuriam S. Cantuarienſis Eccleſiæ animare & armare nituntur, ut filio Domini Regis, cujus vias Deus dirigat in Beneplacito ſuo, diadema imponatis, & ipſum contra fas promoveatis in Regem. Quod quia contra dignitatem Cantuarienſis Eccleſiæ, ſi fortè, quod abſit, præſumeretur, eſſe manifeſtiſſimè conſtat, hoc tam vobis quàm omnibus Epiſcopis Angliæ Dominus Papa, ſicut ex litteris ejus, quas vobis tranſmittimus, perſpicuum eſt, interdicit: & nos, ne ab aliquo attentetur, authoritate Apoſtolica prohibemus, ſuper hoc adversùs omnem animam hoc molientem appellantes, diemque præfigimus Purificationem S. Mariæ. Et ne quis eorum, qui juriſdictioni noſtræ Metropolitico aut Legationis jure ſubjecti ſunt, huic temeritati adſiſtat, in virtute obedientiæ, & ſub anathemate penitùs inhibemus.

## EPISTOLA XLVII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus omnibus in Anglia conſtitutis, qui contra Dominum Papam Alexandrum juraverunt.*

SCIATIS chariſſimi, quod ex multa tribulatione & anguſtia cordis ſcripſimus, non quidem ut vos contriſtemus, ſed ut intelligatis, quam charitatem habeamus abundantiùs in vobis. Teſtis enim mihi eſt Deus, quomodò cupiam vos in viſceribus Chriſti Jeſu. Unde cognitis, quæ tam corporis proximè, quàm animæ veſtræ periculo, & ad ipſius quidem Dei injuriam veſtris inaudita temporibus geſta ſunt, non modicùm contriſtamur, & confundimur propter vos. Patet ſiquidem fama vulgante, qualiter Dominum Papam, qui ipſius Chriſti Imaginem gerit, & me pariter, qui licèt indignus, Pater tamen & Epiſcopus animarum veſtrarum ſum conſtitutus, abjuraveritis. Hoc & præ cæteris, qui in exemplum juſti judicii Dei jam pluribus annis ſuſtinuimus, nobis ad incredibile preſſuræ noſtræ augmentum acceſſit. Illud quippè jam deteſtabile, tam flagitioſum juramentum, quantum generat ſcandalum mundo, offenſam Deo, vobis culpam, nobis afflictionem? Præpoſitos ſiquidem à Deo abjurare, ipſius qui Præpoſitos conſtituit injuria eſt, & noſtra, qui præficimur, ſed potiùs ejus, qui præfecit, inhonoratur poteſtas, & evacuatur obedientia. Quod profectò vitium, vobis confidenter dico, ſed lachrymabiliter propter vos, idololatriæ par & ſimile eſt, ut ait Propheta: *Quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle adquieſcere.* Unde & Statuto veteris legis tales tanquàm veri idololatræ corporalis mortis reportabant

bant ſententiam. Vos autem feciſſe videmini, quod deterius eſt, qui non ſolùm repugnatis, ſed etiam repugnaturos vos juramento firmatis. Illud denique quale eſt, Oves Paſtores abjicere? Profectò qui Paſtores deſerunt, jam Lupus invaſit. Et niſi Paſtor, quem abjuraverunt, nunc protegat, depaſcet eas in finem, multa ſcripturarum teſtimonia & ſanctorum exempla in veſtri deteſtationem delicti poſſent induci. Verè tanti exceſſus enormitas etiam extremæ intelligentiæ hominibus claret. Si tamen non ſpontanei, ſed inviti acceſſiſtis, in parte quidem excuſatur peccatum, ſed non excuſatur omninò. Satius enim fuiſſet corpus ipſum perdere, quàm juramentum tam execrabile perpetraſſe. Unde filii mortis univerſi vos, quia juxta quod Propheta ait de Populo ſuo: *Et vos plaga inimici percuſſi eſtis, caſtigatione crudeli*. Verùm ad manifeſtandam ſollicitudinem, quam pro vobis habemus ad Deum, vulneri tam ſævo fomentum, quod ſolum nunc ſupereſt, adhibere curavimus, & de tam illicito juramento pœnitentes, illos præſertim qui non ſpontanei, ſed coacti juraverunt, vice Beati Petri, Apoſtolorum Principis, & Romani Pontificis, & noſtra abſolvimus. Venerabilibus fratribus noſtris Diœceſanis Epiſcopis, & etiam minoribus Sacerdotibus, ubi Sedes Epiſcopales vacare contigerit, vices noſtras in exteriori ſatisfactione jam dictis pœnitentibus injungenda committentes, omnes id ſcire volentes, vos tali juramento nequaquàm eſſe obnoxios, nec ut pareatis obligari, ne inſtar Herodis ſub prætextu pietatis efficiamini impii, & juramento excuſetis ſcelus ipſo deterius, juxta quod quidam ait: *Non eſt obſervandum juramentum, quo malum incautè promittitur*. Et item: *In malis promiſſis reſcinde fidem. In turpi voto muta Decretum. Quod incautè voviſti ne facias*. Et multa, quibus nunc ſuperſedeo, his conſonantia ſunt. In fine autem obſecro vos ego vinctus in Domino: obſecro quidem vos tanquàm filios mihi ſemper in Chriſto amplectendos, ut dignè ambuletis vocatione, qua vocati eſtis, ut ipſius Chriſti primò fidem tenentes, poſteà ipſius obediatis Præpoſitis, ſubjacentes eis: *Ipſi enim pro vobis vigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri*. Scite autem volo vos fratres, quia & juramenta illicita, & cætera enormia multa, quæ pravis ſuggeſtionibus in oppreſſione juſtitiæ & veritatis circa nos facta ſunt, ipſa favente veritate magis evenient ad ipſius profectum. Veritas enim claudi & ligari poteſt, vinci verò non poteſt, quæ & ſuorum paucitate contenta eſt, & multitudine hoſtium non terretur. Spiritus autem conſilii & ſapientiæ det vobis id ipſum ſapere in alterutrum, ut unanimes uno ore honorificetis Paſtores & Epiſcopos animarum veſtrarum, quos conſtituit ille magnus Paſtor Ovium in ſanguine æterni Teſtamenti Jeſus-Chriſtus, & per charitatem Spiritus Sancti, ut Patri veſtro jam naufraganti orationis veſtræ manus porrigatis, ut liberer ab infidelibus, prohibentibus etiam, ne in Eccleſia pro me in carcere fiat oratio, quæ tamen commune fidelium & infidelium ſuffragium eſt. Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti ſit cum omnibus vobis, quià malè præſtito juramento reſipueritis, & condignè & humiliter pœnitueritis. Cæteros verò Deus aut citò convertat, aut temporaliter affligat, quouſque reſipuerint, & condignam pœnitentiam egerint.

## EPISTOLA XLVIII.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo quidam Amicus.*

LICET veſtræ diſcretionis Paternitatem litterarum ſolatio ſæpiùs non viſitaverim, vos inde mirari nullatenùs decet, cum vix aliquis aut ferè nullus ad vos à Curia proceſſum habeat, cui ſecreta litterarum committi poſſint. Et cum vobis plures litteras deſtinaverim, quæ ad præſentiam veſtram, ſicut pro certo didici, nunquàm pervenerunt. Sciatis quippe me circa negotia veſtra ſollicitum & vigilantem pro poſſibilitatis meæ viribus exſtitiſſe, & ad eorum promotionem diligenter intendiſſe, præcipuè per magiſtrum Waltherum, qui præ omnibus ſpecialiter pro eiſdem negotiis promovendis apud Dominum Papam efficaciter laboravit, & ipſa conſcribendo ad deſideratum finem, Deo volente, perduxit. Sicut enim in litteris & tranſcriptis ſub Bulla clauſis, quæ à Domino Papa vobis diriguntur, evidentiùs videre poteſtis, petitiones veſtræ debitum ſortitæ ſunt effectum. Cæterum Londonienſi firmiter injunctum eſt à Domino Papa, ut ſententiam quam in eum dediſtis, firmam & inconcuſſam obſervet. Nec à Rothomagenſi & Lexovienſi, quibus ſuper hoc iteratò ſcribit Dominus Papa, niſi fortè ab eiſdem poſt ſuſceptionem priorum litterarum ipſius, quas inde ſuſceperunt, præſtito ſecundùm Eccleſiæ formam juramento ſit abſolutus, abſque Domini Papæ Mandato nullatenùs abſolvatur. Confortamini ergo & conſtanter agatis, & tanquàm ſupra firmam petram fundatus ad quorumlibet ventorum exſufflationes nolite moveri, aut aliquo modo terreri vel turbari, nec ut moris veſtri eſt, quoſlibet per vos tranſeuntes ſecretorum veſtrorum interpretes conſtituatis, ut magis de juſtitia, quàm de multitudine confidere videamini. Quia ubi multitudo, & præcipuè in talibus, crebertimæ ſolent confuſiones emergere, & impedimenta plurima provenire. Secretum ſit apud vos quod ſcribo de Londonienſi, cum nihil de illo vobis ſcriptum ſit. Propter malignantes dico: ne dicar ſecreta revelare. Cum verò Deus vos in ſtatum priſtinum reduxerit, quod in proximo ſpero adfuturum, eſtote memor magiſtri Waltheri & mei, ſi placet, ne pro multitudine ad vos reſpicientium à veſtra memoria elabamur, quia tunc fortè præſentes non erimus.

## EPISTOLA XLIX.

*Joannes Sareſberienſis magiſtro Hereberto.*

VESTRA redolet pagina charitatem & quas ad præſens reddere nequeo gratias, diligentia ſtudioſa promeruit. Reddet autem qui potens eſt, & qui cordi veſtro gratiam inſpiravit, ut deſolatis ſolatium, & Chriſti Confeſſoribus veritatis teſtimonium perhiberet. Siquidem nobis, ut Coexulantium vota dictionis pluralitate concipiam, gaudium eſt & exultatio, cùm Eccleſiæ columnas adversùs impetus malignantium, qui nos in aliud Evangelium transferre moliuntur, videmus immobiles, ut fidei ſinceritatem gratiæ & poteſtatui præferant, & traditiones hominum Divinæ

Legi

Legi ſubjiciendas patenter & potenter evincant. Reſiſtentibus enim facillimè cedunt, qui fugientes inſtantiſſimè perſequuntur. Et tanquàm prævisi lupi nullam appropinquantibus adferunt læſionem, ſi fraus eorum reveletur à fidelibus, & arguatur à lumine. Quid enim dedit ab initio cornua peccatori, niſi quod omnes in fugam verſi diſparuerunt à facie tribulantis, & Eccleſiam laborantem contra ea, quæ ſub prætextu juris inveterati, & antiquarum vel antiquandarum conſuetudinum præſumpta ſunt, non erat qui adjuvaret? Sed pro certo qui tunc præ cæteris placere hominibus, immò furentibus affectabant, confuſi ſunt, comprehenſi in operibus manuum ſuarum, & Divina præeunte & adjuvante Clementia, ampliùs confundentur, quoniam Deus dum taliter in ſpecie Religionis verſati fuerint, ſpernit illos. Salus autem electorum videtur ſtare præ foribus, & Deo propitio gloriam eorum citò contemplabuntur oculi veſtri, & aliorum qui decreverunt Deo potiùs quàm hominibus obedire. Unde Domino meo Epiſcopo Vintonienſi, quanta poſſum mentis alacritate, congratulor, qui conventus à Judicibus & Senioribus terræ Chriſto dignum reſponſum dedit, & reſcriptum emiſit congruum ætati, profeſſioni, honori, & generi, & quod ad virtutem poterat, ſicut & feciſſe creditur, Compresbyteros animare. Nam & illi tendiculas inſidiantium laudabiliter eluſerunt. Alia vice, ſi conventi fuerint, locuturi verbum fidei & veritatis cum fiducia: planè docentes, quod Dominus Rex hactenùs abutens pernicioſo conſilio abductus eſt in invium, & non in viam, & ſuadebunt, utinam perſuadeant, ut ad viam redeat, extra quam ſalvari non poteſt, nec diu Principis ſui gloria, niſi cum Eccleſia Dei faciat pacem. Nec vos moveat inanis gloriatio eorum, qui jactitant, quod Dominus Papa illos, quos Archi-Epiſcopus excommunicaverat, habeat abſolutos, inde ſolatium quærentes miſeriæ ſuæ, quod eis cum benedictione cauſam dicitur delegaſſe, & hoc poſtquàm anathemate condemnati ſunt. Nam Dominum Papam excuſat ignorantia, cui nondùm innotuerat in eos excommunicationis latam eſſe ſententiam, nec tamen prece vel pretio induci potuit, ut aliquem eorum à manu D. Cantuarienſis eximeret, quin pro modo culpæ eos percelleret ſeveritate vindictæ. Hoc autem certum teneat veſtra dilectio, quod Dominus Cantuarienſis prælegit in exilio mori, quàm ſine Eccleſiæ liberatione redire, nec, authore Deo, pacem facturus eſt, niſi utilem poſteris, & honeſtam præſentibus & futuris. Si verò perſecutores Eccleſiæ perdurare in malitia decreverint, ipſe quoniàm plenam accepit poteſtatem, progredietur ulteriùs, & contra Deum in exercenda juſtitia nulli omninò parcet. Valete.

## EPISTOLA L.

*Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.*

QUOT anguſtias ac tribulationes, multas & malas, pro libertate Sanctæ Dei Eccleſiæ tuenda in diuturno cum copioſa & innumera Chriſti pauperum multitudine exilio, jam ferè per ſeptennium laborantes miſerabiliter ſuſtinuerimus, veſtra, Pater ſanctiſſime, pleniùs noſcere debet prudens diſcretio, à cujus animo de facili non poſſumus credere, quod ſuſtinuerimus, elabi. Sed veſtra potiùs, Pater chariſſime, ſcilicet quod cum Rege Anglorum ferè uſque ad mortem in agone contenderimus, veſtra pleniùs novit experientia, qui, ſicut & nos, ipſius verſutias & deceptiones rerum experientia didiciſtis. De noſtris quidem vel de alienis, qui pro Eccleſiæ noſtræ & noſtris ad vos de cætero velit tranſire negotiis, in diuturno exilio adeò extenuati vix aliquem, immò veraciter nullum reperimus. Unde Domine & Pater chariſſime, ſanctitati veſtræ provolutis genibus, pro Eccleſia Anglicana, pro nobis, & pro vita noſtra temporali ſupplicamus, quatenùs & Eccleſiæ Occidentali, & vitæ noſtræ, ne turpiter à tyranno proſtrati corruamus, in petitionibus, quas ſanctitati veſtræ per magiſtrum Lombardum & Nuncios noſtros, quos ad eum & ad Paternitatem veſtram direximus, nos benignè & plenariè in eis exaudiatis, & ad ſubſidium Eccleſiæ Dei, & vitæ noſtræ impoſterùm nobis quantociùs mittere dignemini. Præſentium ſiquidem latorem, Virum honeſtum & Religioſum, ſanctitati veſtræ deſtinavimus, ſupplicantes & rogantes attentiùs, quatenùs eum vice noſtri benignè ſuſcipiatis, & ea, quæ veſtræ Paternitati per eum communicanda Domino Oſtienſi & magiſtro Lombardo ſignificamus, ſicut Dei Eccleſiæ Occidentali, & præcipuè Cantuarienſi, cupitis eſſe proſpectum pariter & vitæ noſtræ, prout petimus, omninò & plenariè exaudientes, citiùs adimpleta nobis remittere per noſtrum Nuncium veſtra Paternitas dignetur. Si magiſter Lombardus præſens fuerit, penes eum litteræ iſtæ remaneant: ſin autem, apud Dominum & Patrem noſtrum Dominum Oſtienſem, vel filium gratiæ Gratianum. Valeat ſanctitas veſtra, Pater ſanctiſſime, in tempora longiora.

## EPISTOLA LI.

*Alexander Papa Lodovico Regi Francorum.*

REGIÆ Serenitatis Clementiam motam admodùm & turbatam eſſe accepimus, eò quòd Venerabili fratri noſtro Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo juxta votum & deſiderium ſuum, & prout neceſſitas exigit, non adſiſtamus, & quod illuſtris Rex Anglorum illi, occaſione litterarum, quas illi tranſmiſimus, inceſſanter inſultans, ab ejus glorietur ſe juriſdictione ſubtractum. Verùm ſi tenor ipſarum litterarum à principio uſque ad finem diligenter in audientia proborum recitaretur, nihil profectò in eis quis poſſet deprehendere, quòd inſultandi materiam vel occaſionem præſtaret. Cæterùm ſi petitioni prædicti Regis quandoque annuimus, & ejus viſi ſumus voluntati favere, more periti Medici fecimus, qui ægro, de cujus ſalute deſperat, contraria, quæcumque appetit, tribuit, tentans ipſum, qualitercumque poteſt, ad ſanitatem revocare. Ægro verò, quem ſe poſſe curare confidit, & quem affectuoſiùs diligit, omnia nociva inſtan-

inſtantiſſimè poſtulanti miniſtrare recuſat. Quapropter cùm conſuetudinis ſit Romanæ Eccleſiæ potiùs in ſervanda maturitate plerumque damnum & jacturam incurrere, quàm in præcipitatione peccare, tua non miretur, nec moveatur Serenitas, quod prædictum Regem tam longa exſpectatione ſuſtinuimus, volentes eum in benignitatis & manſuetudinis dulcedine à ſuo revocare Propoſito, & ejus duritiam emollire. Non enim fervor charitatis & dilectionis, quam circa eundem ArchiEpiſcopum habuimus, in aliquo tepuit vel exſtat remiſſus, ſed de die in diem magis ac magis accreſcit. Et ſemper in propoſito & voluntate habemus ei honorem & dignitatem, & jura ſua & Eccleſiæ ſibi commiſſæ manutenere propenſiùs, & diligenti ſollicitudine pro noſtri officii debito conſervare. Nec etiam quod ſibi conceſſimus, in quoquam mutavimus, nec authore Domino mutabimus, quin immò in die ſibi conceſſa ei liberam poteſtatem concedimus officium ſuum abſque appellationis remedio & contradictionis obſtaculo exercendi. Volumus tamen ut ab illis Religioſis, per quos præfatum Regem noſtris litteris commonere curavimus, reſponſum recipiamus.

FINIS LIBRI QUARTI.

LIBER

# LIBER QUINTUS, A LEGATIONE ROTHOMAGENSIS EPISCOPI ET NIVERNENSIS.

## EPISTOLA PRIMA

*Alexander Papa Henrico Regi Angliæ.*

DILECTI Filii noſtri, Joannes de Saresberia, Decanus, Ægidius Rothomagenſis, Joannes Sagienſis, Archi-Diaconi, Nuncii tui, ad noſtram præſentiam accedentes nobis Regiæ Celſitudinis litteras detulerunt, ex quarum tenore cognovimus, quòd eis ſuper his, quæ nobis ex parte tua dicerent, tanquàm tibi ipſi credere deberemus. Qui utique unà cum Archi-Diacono Saresberienſi Reginaldo coram nobis & fratribus noſtris præſentes quædam inſtanter & ſollicitè propoſuerunt, quibus ſicut nec debuimus, non duximus aliquatenùs adquieſcendum. Tandem verò cum his, quæ nobis in principio fuerant intimata, aures, ſicut non decebat, nullatenùs inclinaremus, nobis diligentiùs propoſuerunt: quod tu, ſicut in Commentario vidimus, Venerabili Fratri noſtro Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo conceſſeras, ut pro amore Dei & noſtro, nec non & Eccleſiæ Romanæ, ad Eccleſiam ſuam ſecurè veniret, & eam atque poſſeſſiones ſuas omnes, ſicut habuit antequàm exiret, dum in gratia tua eſſet, in pace teneret atque haberet, & ſui ſimiliter qui pro eo exierunt. Quod ſiquidem gratum plurimùm, & omninò acceptum habemus, de miſericordia Chriſti ſperantes, quod ille qui incepit hoc, meliori fine concludet, & à te ad illius quod deeſt conſummationem inducet. Quare hoc ejus, à quo bona cuncta procedunt, immenſæ & ſuperabundanti clementiæ adſcribimus, & munificentiæ tuæ ſuper hoc multiplices exſolvimus gratiarum actiones. Cùm autem prædictos Nuncios de forma ſecuritatis, & maximè ſuper oſculo præſtando non modicum ſollicitaremus, reſponſum nobis dederunt, quod graviter provocatus firmaveras te præfatum Archi-Epiſcopum in oſculo pacis nullatenùs recepturum, cui tamen primogenitus filius tuus pro amore Dei & noſtro vice tua oſculum exhiberet. Unde quoniàm alter Nunciorum noſtrorum, magiſter Vivianus ſcilicet, ad preſentiam noſtram reverſus nobis diligentiùs intimavit, quod prelibato Archi-Epiſcopo, ſicut in colloquio apud Montem Martyrum habito intellexerat, gratiam & amorem tuum concedens, & ipſum poſſeſſiones ſuas, ſicut prædeceſſor ejus, eas unquàm meliùs habuerat, faceres obtinere, nec non & mille marcas ei pro apparatu ſuo ad præſens conferres, nos de Regiæ Celſitudinis clementia omninò confiſi, de oſculo præſtando tibi preces & exhortationes noſtras apud excellentiam tuam, prænominatis Nunciis tuis plus juſto etiam renitentibus, duximus interponendas. Et quoniàm Regiæ congruit dignitati & honori, atque ſaluti tuæ noſcitur plurimùm expedire, ut quod cordi tuo ſuper his eſt Divinitùs inſpiratum, ad optatum & Deo gratum perducas effectum, ita quod ab eo propter hoc mercedem plenam & perfectam recipere merearis, Serenitatem tuam per Apoſtolica ſcripta rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, nec non à juramenti firmatione, ſi quando calore iracundiæ ductus feciſti, authoritate Beati Petri & noſtrâ penitùs abſolventes, in remiſſionem peccatorum tibi injungimus, quatenùs prænominatum Archi-Epiſcopum ob Divinæ reverentiam Majeſtatis, & obtentu Beati Petri & noſtro, nec non & pro ſalute & honore tuo, in oſculo pacis recipias, & ei pacem & ſecuritatem tuam; nec non & univerſas poſſeſſiones ſuas, ſicut eas ullo tempore meliùs habuit, clementer reſtituas, & ita nos in hac parte, immò Deum in nobis exaudias, qui tibi propter hoc perenne præmium largiatur in cœlis, & in terris laudem & gloriam conferens copioſam, te atque tuos hæredes ſuos faciat cohæredes. Si qua verò alia inter vos per chariſſimum filium noſtrum in Chriſto Ludovicum Francorum Regem, & per Venerabiles Fratres noſtros Rothomagenſem Archi-Epiſcopum, & Sueſſionenſem Epiſcopum, vel per alios majora tractantur; aut ſi aliqua magis accepta prænominato Archi-Epiſcopo poſtmodùm promiſiſti, ea in remiſſionem delictorum tuorum adimpleas, & pleniùs & diligentiùs exequaris. Nos enim jam dictum Rothomagenſem, & Venerabilem Fratrem noſtrum Bernardum Nivernenſem Epiſcopum, ad præſentiam tuam pro ſupradictæ pacis executione tranſmitimus, per quos tibi voluntatem noſtram, & quæ Regiæ ſaluti & honori expedire cognoſcimus, ſignificamus, ſublimitatem tuam rogantes attentiùs & monentes, ut ſi quid addendum fuerit vel mutandum, hoc ad commonitionem illorum pro amore Dei & noſtro ita corrigas & emendes, & ea quæ tibi ex parte noſtra proponent, tali modo exaudias, & aurem benevolam adhibens ita efficaciter digneris implere, quòd omnipotens Dominus & miſericors veram tibi & hæredibus tuis pacem concedat, & honor inde Regius multimodis adaugeatur, ac tu indeficiens propter hoc à Deo præmium, & in conſpectu hominum laudem & gloriam non modicam debeas reportare. Prædicti ſiquidem Archi-Epiſcopus &

pus & Epiſcopus, certa ſpe de pace & reconciliatione concepta, illos, qui fuerint abſolvendi, excommunicatos abſolvent, ita quidem quod ſi pax Domino faciente ſequatur, nullum honoris, ordinis, aut officii periculum, ſivè aliquam infamiæ notam pro eo quod excommunicati fuerant, debeant ſuſtinere. Archi-Epiſcopum enim ad pacem ſuſcipiendam inducent ex parte noſtra, & ſi in aliquo juſtum metum prætenderit, te ad eum tollendum ſollicitiùs admonere, & multimodis ex parte Dei & noſtra ad ea, quæ tibi per nos ſignificamus, implenda inclinare debebunt. Verùm ſi pax, quod Deus avertat, ſubſecuta non fuerit, & illi qui ſe appellaſſe proponunt, appellationem duxerint proſequendam, nos eorum rationes ſuper hoc diligentiùs audiemus, & cauſa cognita ſecundùm quod Deus nobis adminiſtraverit, judicabimus. Qui utique in proximis octavis Beati Michaelis, ſivè in proximo Feſto Sancti Lucæ appellationem ſuam proſequantur, ita tamen quòd prorogatio iſta non debeat alterutrius partis juſtitiæ in aliquo præjudicare.

## EPISTOLA II.

*Alexander Papa Rotrodo Rothomagenſi Archi-Epiſcopo.*

QUONIAM de perſona tua præ cæteris Coepiſcopis tuis & aliis perſonis Eccleſiaſticis, quæ in terra illuſtris Anglorum Regis conſiſtunt, ſpecialem fiduciam obtinemus, & te nobis & Eccleſiæ Romanæ ſinceriſſima novimus devotione adſtrictum, tibi negotium Venerabilis Fratris noſtri Thomæ Cantuarienſis Archi-Epiſcopi de pace & reconciliatione ſua commiſimus exequendum. Inde ſiquidem eſt, quod Fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, necnon & in virtute obedientiæ injungimus, quatenùs in præſcripto negotio ita te conſtantem & diligentem omni timore & dubitatione remota exhibeas, quod præfatus Rex Pontificalem in te maturitatem & conſtantiam inveniat, & te Deum & officii tui debitum magis quàm hominem revereri cognoſcat. Nos quoque ſpe illa, quam de tua perſona jam pridem concepimus, & ſæpiùs experti ſumus, nequaquàm fruſtremur, nec te ad præſcripti negotii executionem præ cæteris perſonis, quæ in terra memorati Regis eſſe noſcuntur, ſpecialiter elegiſſe debeamus meritò pœnitere, ſed tuam potiùs ſuper hoc ſollicitudinem & diligentiam teneamur multipliciter commendare.

## EPISTOLA III.

*Alexander Papa Rotrodo Rothomagenſi, & Bernardo Nivernenſi Epiſcopo.*

CHARISSIMUS in Chriſto filius noſter Henricus illuſtris Anglorum Rex, nobis per litteras & Nuncios ſignificavit, quòd ipſe Venerabili Fratri noſtro Thomæ Archi-Epiſcopo Cantuarienſi conceſſerat, ut pro amore Dei & noſtro, necnon & Eccleſiæ Romanæ, ad Eccleſiam ſuam ſecurè veniret, & eam atque omnes poſſeſſiones ſuas, ſicut habuit antequàm exiret, dum in gratia ſua eſſet, in pace teneret atque haberet: & ſui ſimiliter qui exierant eo. Verùm jam dicti Nuncii nobis inter cætera propoſuerunt, quod præfatus Rex graviter provocatus firmaverat ſe memoratum Archi-Epiſcopum in oſculo nullatenùs recepturum, cui tamen primogenitus filius ſuus pro amore Dei & noſtro vice ſua oſculum exhiberet. Magiſter quoque Vivianus ad præſentiam noſtram reverſus nobis diligentiùs intimavit, quod jam dicto Archi-Epiſcopo, ſicut in Colloquio apud montem Martyrum habito intellexerat, gratiam & amorem ſuum concederet, & ipſum poſſeſſiones ſuas, ſicut prædeceſſor eas unquàm meliùs habuerat, faceret obtinere, necnon & mille marcas ei pro apparatu ſuo ad præſens conferret. Inde ſiquidem eſt, quod nos de *prudentia*, diſcretione quoquè veſtra & honeſtate *plenam in* omnibus ſpem fiduciamque tenentes, & quod nobis & Eccleſiæ Romanæ ſinceriſſima eſtis devotione adſtricti, nihilominùs attendentes, vos ad prænominatum Regem & Archi-Epiſcopum pro hujus pacis executione duximus tranſmittendos. Quocirca Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus atque præcipimus, necnon & in virtute obedientiæ injungimus, quatenùs in unum convenientes ad eundem Regem infra menſem poſt harum ſuſceptionem litterarum iter accipiatis, & eum ex parte Dei & noſtra *diligentiùs ac ſollicitiùs moneatis & multimodis* inclinare curetis, quod *ſæpedicto* Archi-Epiſcopo pacem & ſecuritatem ſuam concedat, & eum ob Divinæ Majeſtatis reverentiam & pro honore Beati Petri ac noſtro, necnon & pro ſalute ſua in oſculo pacis recipiat, & ipſi ac ſuis univerſas poſſeſſiones eorum, ſicut unquàm eas meliùs habuerit, quemadmodum per pleroſque Nuncios noſtros, & maximè per dilectum filium noſtrum Wilhelmum tituli Sancti Petri ad Vincula Presbyterum Cardinalem, atque præſcriptum Vivianum *ipſum* facturum promiſiſſe accepimus, clementer *reſtituat*, & illum ad Eccleſiam ſuam faciat *ſecurè redire*, & ibidem in pace manere. Archi-Epiſcopum etiam ad illam pacem ſuſcipiendam ex parte noſtra, & eum ut erga Regem quantum ſalva libertate Eccleſiæ & abſque periculo ſuo ac ſuorum poteſt, ſe humiliet, inſtantiùs moneatis. Veruntamen ſi Rex ad ſolutionem mille marcarum, de quibus *ſupra* fecimus mentionem, inclinari *non poſſit*, *nolumus* ut pax propter hoc aliquatenus impediatur, ſi alia Rex velit complere. Quod ſi ea quæ nobis promiſit, & maximè de integra poſſeſſionum ablatarum reſtitutione, & illa etiam quæ ſibi de oſculo filii velit eſſe contentus, infra quadraginta *dies poſt* commonitionem noſtram noluerit adimplere, vos totam terram ejus Ciſmarinam authoritate Beati Petri & noſtra, omni contradictione & appellatione remota, interdicti ſententiæ ſubjiciatis, & in ea omnia Divina, præter baptiſma parvulorum, & pœnitentias morientium, prohibeatis officia celebrari, niſi fortè vobis omninò conſtaret, quod ſæpè fatus Rex Henricus in brevi poſt quadraginta dies *elapſos* adimpleret, aut Archi-Epiſcopus oſculum filii pro ſuo velit ſuſcipere. Si autem pax fuerit *cooperante* Domino conſummata, vos eundem Regem non ſtatim pace facta, ſed poſt aliquantulum intervallum ſecundùm diſcretionem veſtram interpoſitum, ex parte Dei & commonitione veſtra curetis, & ei in delictorum ſuorum veniam injungatis, quod conſuetudines pravas, et illas maximè quas ipſe de

novo

novo adjecit, et quæ contra ſalutem ſuam et libertatem Eccleſiæ fuerint, deleat penitùs & condemnet: & Epiſcopos atque alias perſonas Regni ab earum obſervatione abſolvat, ac fructus perceptorum reddituum Archi-Epiſcopo & ſuis reſtituat. Quod ſi veſtræ in hac parte commonitioni non adquieverit, vos quæ de conſuetudinibus illis fuerint abolenda nobis unà cum ipſo Archi-Epiſcopo, necnon & quod Rex de perceptorum fructuum reſtitutione facere velit, veſtris litteris quantò celeriùs poteritis, pleniùs intimare curetis. Verùm ſi certam ſpem de pace & reconciliatione facienda conceperitis, vos univerſos excommunicatos, qui abſolvendi fuerint, abſolvatis, ita quidem quod niſi pax fuerit ſubſecuta, ipſas in priorem excommunicationem nullius contradictione vel appellatione obſtante continuò reducatis. Præterea ſi Rex ad oſculum præſtandum nullatenùs poterit induci, vos Archi-Epiſcopum inducere laboretis, quod ſi id abſque periculo perſonæ ſuæ & ſuorum fieri poſſe cognoverit & in conſilio ſuò invenire potuerit, oſculo filii contentus exiſtat. Quod ſi uterque veſtrum his exequendis intereſſe non poterit vel noluerit, quod tamen non credimus, alter non minùs ea quæ prædicta ſunt, non differat adimplere. Ad hæc vobis præcipimus ut ſæpedictum Regem ſuper eo, quod dilectum filium noſtrum P...... Archi-Diaconum Papienſem, ad eum à dilecto filio noſtro Gratiano Subdiacono & Notario, & magiſtro Viviano tranſmiſſum, quidam ſui ad nutum illius, ut dicitur, & de Mandato ejus ceperunt, & quibuſdam rebus ejus privatum inhoneſtè tractaverunt, duriùs increpetis, & eos quos in eundem P......& illius Socios Clericos violentas manus injeciſſe conſtiterit, appellatione remota excommunicatos publicè nuncietis, & ab omnibus præcipiatis ſicut excommunicatos vitari, donec ablata reſtituant, injuriam paſſis congruè ſatisfaciant, & ad nos cum veſtris litteris ſatisfacturi accedant. Illud quoque Regi diligentiùs intimetis, quod jam dictus Gratianus non aliud quàm fecit, ſalvo Mandato noſtro, facere potuiſſet. Quod ſi attentaſſet, nos id procul dubio irritaremus. Si quis autem quod ipſe vel ejus ſocius aliud quàm ſecundùm Mandatum noſtrum potuiſſet feciſſe, Regi propoſuiſſet, verum nequaquàm ſuggeſſit. Datum Beneventi decimo quarto Kalendas Februarii.

## EPISTOLA IV.

*Alexander Papa Rothomagenſi & Nivernenſi Epiſcopis.*

QUONIAM de veſtræ devotionis ac ſinceritatis fervore, diſcretione quoque, maturitate & prudentia veſtra plenam in omnibus ſpem fiduciamque tenemus, vos ad executionem pacis Venerabilis Fratris noſtri Thomæ Cantuarienſis Archi-Epiſcopi, præ cæteris Regni Francorum perſonis elegimus, & ad chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Henricum illuſtrem Anglorum Regem, ſicut per alias vobis litteras ſignificavimus, propter hoc duximus tranſmittendos. Unde quoniam eundem Regem poſtmodùm in Angliam audivimus transfretaſſe, ne fortè prædicti Archi-Epiſcopi negotium propter hoc poſſit quomodolibet impediri ſivè protendi, fraternitati veſtræ per iterata ſcripta mandamus, & in virtute obedientiæ injungimus, quatenùs ſicut gratiam beati Petri ac noſtram charam habetis, & nos Eccleſiam Romanam de honeſtate ac conſtantia veſtra volueritis aliqua de cætero ratione confidere, in unum pariter convenientes ad memoratum Regem eundi infra viginti dies poſt harum ſuſceptionem litterarum, omni excuſatione poſtpoſita, niſi id jam fortè feceritis, iter arripiatis, & ad eum feſtinare curetis. Cùm autem ejus præſentiam habueritis, vos ipſi ea, quæ in aliis litteris noſtris vobis expreſſimus, ſicut viros Pontificalis conſtantiæ decet, omni dubitatione & timore remoto inſtantiſſimè proponatis, & eundem ad illorum executionem ex parte noſtra ſtudeatis modis omnibus invitare. Quod ſi Rex ea quæ nobis promiſit, & maximè de integra poſſeſſionum ablatarum reſtitutione, & plena pace Archi-Epiſcopo ac ſuis reddenda, necnon & ſuper oſculo eidem præſtando, niſi fortè oſculo filii velit eſſe contentus, infra quadraginta dies poſt commonitionem veſtram adimplere noluerit, aut arte aliqua, ſivè ingenio per ſe vel per ſuos effecerit, quominùs ad eum juxta præceptum noſtrum poſſitis accedere & ipſi ea quæ à vobis ſuper his veſtræ ſollicitudini ſunt injuncta, ex omni libertate & ſecuritate proponere, vos in totam terram ejus Ciſmarinam authoritate beati Petri & noſtra, omni contradictione & appellatione remota, interdicti ſententiam proferatis, & in ea omnia Divina præter baptiſma parvulorum & pœnitentias morientium prohibeatis officia celebrari, quemadmodùm in aliis litteris, quas vobis inde direximus, conſtat expreſſum fuiſſe. Litteras quoque noſtras, quas ſuper obſervatione interdicti Archi-Epiſcopis & Epiſcopis terræ ſuæ, quæ citra Mare conſiſtit, tranſmittimus, eis omni excuſatione poſtpoſita deſtinetis, & ipſis ex parte noſtra firmiter injungatis, quod interdictum noſtrum nullius timore, prohibitione, vel appellatione obſtante, per ſuas Parochias irrefragabiliter ſervent, nec contra hoc aliquo modo venire præſumant. Quod ſi aliquis Archi-Epiſcopus, vel Epiſcopus, aut alia quælibet perſona interdictum veſtrum obſervare contempſerit, vos eum ab officii ſui executione ſublato appellationis remedio ſuſpendatis. Et ſi nec ſic reſipuerit, in eum excommunicationis ſententiam promulgetis. Sæpedicto verò Regi præter ea quæ ſcripta ſunt, viva voce vel litteris veſtris conſtantiſſimè proponatis: quod ſi nec ſic reſipuerit, perſonæ ſuæ, ſicut nec Frederico dicto Imperatori fecimus, nequaquàm parcemus, ſed in eum potiùs excommunicationis ſententiam abſque dubio proferemus. Volumus autem & ſub obtentu gratiæ Dei & noſtræ diſtrictè injungimus, ut in his quæ prædiximus exequendis omnem, quam convenit & oportet diligentiam & ſtudium adhibeatis. Et ſi uterque veſtrum adeſſe non poterit vel noluerit, quod tamen non credimus, nec conveniens nec tolerabile eſſet, alter non minùs ea quæ prædicta ſunt, omni dubitatione & timore ſublato adimpleat.

## EPISTOLA V.

*Idem eiſdem.*

QUONIAM in aliis litteris, quas vobis ſuper negotio venerabilis fratris noſtri Thome Cantuarienſis

tuarienſis Archi-Epiſcopi deſtinavimus, de excommunicatis ſuis expreſſum diſcretioni veſtræ Mandatum nos dediſſe recolimus, ut eos certa ſpe pacis concepta deberetis abſolvere, fraternitati veſtræ per iterata ſcripta mandamus atque præcipimus, quatenùs ſi eos per vos abſolvi contigerit, ipſos ſecundum Eccleſiæ Romanæ formam & conſuetudinem abſolvatis. Illis autem qui præfati Archi-Epiſcopi, aut commiſſæ ſibi Eccleſiæ poſſeſſiones, ſivè Clericorum ſuorum beneficia detinuerunt, & fructus etiam perceperunt, vel adhuc detinent ſivè percipiunt, Maximè Gaufredo Archi-Diacono Cantuarienſi, ſi ipſum Eccleſiam de Occeford per manum laicam, ſicut audivimus, cepiſſe & tenere conſtiterit, nulla ratione abſolutionis beneficium indulgeatis, niſi priùs cautionem ſufficientem exhibeant, quòd memorato Archi-Epiſcopo beneficia, quæ detinent, ſine dilatione reſtituant, & fructus inde perceptos abſque diminutione perſolvant. Quod ſi poſt cautionem exhibitam & abſolutionem acceptam adimplere noluerint, vos illos in priorem excommunicationis ſententiam, omni excuſatione & appellatione poſtpoſita, reducatis, & ab omnibus faciatis authoritate noſtra ſicut excommunicatos uſque ad condignam ſatisfactionem vitari.

## EPISTOLA VI.

*Alexander Papa Bernardo Nivernenſi Epiſcopo.*

QUONIAM de prudentia, & honeſtate, & conſtantia tua fiduciam plenam concepimus, & certum ſuper his in multis experimentum habuimus, te in executione pacis venerabilis fratris noſtri Thomæ Cantuarienſis Archi-Epiſcopi Rothomagenſi Archi-Epiſcopo duximus adjungendum. Illum autem quod de terra illuſtris Anglorum Regis dignoſcitur, executorem unà tecum conſtituimus, ne idem Rex aliquam adversùm nos querelandi occaſionem videretur habere, eò quòd negotium illud perſonis extraneis, & extra terram ſuam manentibus commiſiſſemus. Et quoniam, ſicut diximus, te Virum Pontificalis maturitatis & conſtantiæ eſſe cognoſcimus, & honeſtate ac litteratura inter cæteros Coepiſcopos tuos pollere, Fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, & in virtute obedientiæ injungimus, quatenùs ſi præfatus Rothomagenſis in his, quæ vobis injungimus unà tecum procedere nollet, ſivè non poſſet, tu in præſcripto, omni timore & dubitatione remota, ſecundùm tenorem litterarum noſtrarum incunctanter procedas, & te in hoc ita ſollicitum & diligentem exhibeas, quòd à Deo dignum exindè præmium merearis recipere, & coram hominibus laudem & gloriam non modicam proptereà valeas reportare: nos quoque ſollicitudinem tuam teneamur multipliciter commendare, & devotionem de conſtantia tua, quam in aliis expertam habemus, poſſimus in hac parte, ſicut deſideravimus, pleniùs comprobare.

## EPISTOLA VII.

*Alexander Papa omnibus Epiſcopis Cantiæ.*

NOVERIT induſtria veſtra quòd nos Venerabiles Fratres noſtros Rothomagenſem Archi-Epiſcopum, & Nivernenſem Epiſcopum ad Regem Anglorum pro pace & reconciliatione Venerabilis Fratris noſtri Thomæ Cantuarienſis Archi-Epiſcopi deſtinavimus, eis dantes in Mandatis & firmiter præcipientes, quod niſi idem Rex ad pacem & concordiam, ſecundùm quod nobis per litteras & Nuncios ſuos promiſit, ad commonitionem illorum inclinari potuerit, totam terram ejus, quæ citra mare conſiſtit, omni contradictione & appellatione remota ſubjiciant interdicto, & in ea omnia Divina, præter baptiſma parvulorum & pœnitentias morientium, prohibeant officia celebrari. Inde ſiquidem eſt, quod univerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, & ſub pœna ordinis & officii, in virtute obedientiæ vobis injungimus, ut ſupradictorum Archi-Epiſcopi, vel Epiſcopi, vel alterius eorum, ſi uterque adeſſe non potuerit vel noluerit, in hac parte ſententiam, ſi quam ab eis contigerit inde proferri, nullius timore, gratia, vel prohibitione obſtante, per veſtras Parochias omni excuſatione & appellatione remota firmiter obſervetis, & ab omnibus faciatis, quantùm in vobis eſt, irrefragabiliter obſervari. Datum Beneventi duodecimo Kalendas Martii.

## EPISTOLA VIII.

Alexander Papa Eboracenſi, Dunelmenſi, & Clero eorum.

*Eboracenſi Archi-Epiſcopo, & Apoſtolicæ Sedis Legato, & Dunelmenſi Epiſcopo, & dilectis filiis aliis Eccleſiarum Prælatis per Eboracenſem Archi-Epiſcopatum conſtitutis.*

NOVERIT induſtria veſtra quòd nos *Venerabiles* Fratres noſtros Rotro*dum Rothomagenſem* Archi-Epiſcopum, & *Bernardum* Nivernenſem Epiſcopum ad illuſtrem Anglorum Regem pro pace & reconciliatione Venerabilis Fratris noſtri Thomæ Cantuarienſis Archi-Epiſcopi deſtinavimus, eis dantes in Mandatis & firmiter præcipientes, quòd niſi Rex ad pacem & concordiam, ſecundùm quod nobis per *litteras & Nuncios ſuos* promiſit, ad commonitionem eorum *inclinari* potuerit, totam terram ejus quæ in Regno Francorum conſiſtit, omni contradictione & appellatione remota ſubjiciant interdicto, & in ea omnia Divina, præter Baptiſma parvulorum & pœnitentias morientium, prohibeant celebrari. Inde ſiquidem eſt quod univerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, & ſub pœna ordinis & officii in virtute obedientiæ vobis injungimus, quòd ſententiam quam prænominatus Cantuarienſis in Provinciam ſuam propter hoc tulerit, nullius timore, gratia, vel prohibitione obſtante per veſtras Parochias, omni excuſatione & appellatione remota, firmiter obſervetis, & ab omnibus faciatis, quantùm *in* vobis eſt, irrefragabiliter obſervari. Datum Beneventi, duodecimo Kalendas Martii.

## EPISTOLA IX.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Pictavienſi Epiſcopo.

*Venerabili Fratri, & Amicorum ſuorum in Chriſto chariſſimo, Thomas Dei gratia Cantuarienſis Eccleſiæ Miniſter humilis, ſalutem, & ſe totum chariſſimo.*

UT quid feciſtis nobis ſic? Ut quid nos & vos ſtrangulaſtis? Ecce dediſtis homini illi occaſionem detrahendi, & nobis & vobis malignandi adversùm nos. Ecce animal cupidum gloriæ & nimis pronum in perniciem Eccleſiæ divulgari faciet & proclamari per plateas & in facie Eccleſiæ, quod nos abſolutè & præciſè conſilio ſuo ſubmiſerimus tacita omni conditione, nulla vel honoris Dei vel ordinis noſtri habita mentione, quæ tunc procul dubio nulla ratione tacenda ſunt, cùm id potiſſimùm agatur, ac id prorsùs intendatur, ut in ignominiam & confuſionem Eccleſiæ taceantur: quod apoſtatandi genus eſt pluſquàm manifeſtum. Non autem hoc modo vel ſub hac forma à nobis à Stampis receſſiſtis, ſi benè recolitis. Scitis, ſi placet, quia diximus vobis in diſceſſu mutuo, quòd huic dumtaxat articulo inſiſteretis, quatenùs homo ille juxta Mandatum Domini Papæ nobis gratiam ſuam & pacem reſtitueret, & Eccleſiam noſtram in libera noſtra diſpoſitione nobis dimitteret. Et cùm quærens à nobis, utrùm vellemus recipere diem colloquii cum eo, ſi vellet nobiſcum loqui, reſpondimus quia nullum diem loquendi cum ipſo reciperemus, priuſquàm Mandato Domini Papæ reſpondiſſet, ac etiam ſatisfeciſſet. Verùm poſteà libenter veniremus ad diem, & faceremus quidquid, *ſalvo honore Dei & ordine noſtro*, facere poſſemus. Hoc modo chariſſime, ab invicem diſceſſimus. In his, ſi placeret, finibus ſtetiſſe debuiſſetis, cùm ſciatis optimè, nemo meliùs, quia ulteriùs nulla ratione procedere audeamus, nihil ampliùs ſecundùm Deum facere poſſimus vel debeamus. Unde & vos, dimidium animæ noſtræ, ſcire volumus, quia non eſt nobis conſilium, ſed nec quidem videtur tutum, vel diem recipere vel ad colloquium ejus venire, quouſque Mandatum Domini receperit, & etiam ſi ei viſum fuerit, idem effectui mancipaverit, ne fortè, quod abſit, nobis dantibus occaſionem fruſtratoriæ dilationis, meritò etiam imputari poſſit & nobis, quominùs ipſius Papæ Mandatum mandetur executioni, quod nullatenùs nobis dignoſcitur expedire. Benè ſemper valete.

## EPISTOLA X.

*Alexander Papa Turonenſi Archi-Epiſcopo, & ſuffraganeis, & Clero.*

TURONENSI Epiſcopo, & ſuffraganeis ejus, nec non & dilectis filiis aliarum Eccleſiarum Turonenſis Provinciæ conſtitutis. Noverit induſtria veſtra, &c. ut ſupra. Uſque ad inclinari potuerit, aut arte aliqua ſivè ingenio per ſe vel per ſuos effecerit, quominùs ad eum juxta præceptum noſtrum accedere, & ipſi ea, quæ ſibi ſuper his ſunt à nobis injuncta cum omni libertate & ſecuritate proponere poſſint, totam terram ejus, quæ in Regno Francorum conſiſtit omni contradictione & appellatione, &c.

In eundem modum Bituricenſi Archi-Epiſcopo & ſuffraganeis ejus, nec non & aliis Eccleſiarum Prælatis.

In eundem modum Auxitano Archi-Epiſcopo & ſuffraganeis ejus.

In eundem modum univerſis Epiſcopis, & cæteris Eccleſiarum Prælatis per Rothomagenſem Provinciam conſtitutis.

## EPISTOLA XI.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo quidam Amicus.*

REX prima Dominica die Londoniis debet eſſe, eòque Archi-Epiſcopum Eboracenſem, omneſque Angliæ Epiſcopos, & Barones ad diem illam ex omnibus terræ partibus convocavit. Sanè ea die coronabit filium Regis Eboracenſis, uxore ejus, filia ſcilicet Regis Francorum, apud Cadomum derelicta, & quaſi repudiata in contumeliam Patris & contemptum. Coronabitur certè puer ille, quem diximus, & quando diximus, niſi Dominus Mare clauſerit navigare volenti, vel manus contraxerit Eboracenſi, vel niſi Rex Francorum aliquo prohibitionis modo inhibuerit. Puer enim properat ad Mare, & à Patre exſpectatur in adverſo littore. Et de Mandato Regis, Bajocenſis & Sagienſis eum puero vadunt. Richardus de Humet non ibit. Regina Cadomi morabitur, donec gaudii hujus certitudinem acceperit. Litteræ ergò Domini Papæ ſuper prohibitione conſecrationis hujus, diu eſt, quod Mare tranſierunt, ſed inutiles prorsùs effectæ: in manu illius, cui traditæ ſunt, perierunt, nec alicui oſtenſæ, nec ullatenùs propalatæ. Quid igitur proſunt, quæ ſic occultantur, per quos nec inſtans coronæ impoſitio, nec perſonæ unctio ceſſabit? Certiſſimè enim ſciatis hoc ſine dilatione futurum. Etſi non audiret Eboracenſis, manus cruentas apponeret Carnifex Sagienſis. Hoc autem fit contra vos, ut nec diutiùs liceat etiam ſperare de pace, cui non ſolùm pax differtur. Dixit enim nobis Richardus de Welceſtre, qui pro accelerando tranſitum pueri venit altera die, uſque Cadomum, & ſtatim reverſus eſt cum illo. Dixit, inquam, ille quod pacem veſtram omnibus modis differret, & ſi aliter non poſſet, non ſolùm Domino Papæ, ſed etiam ipſi Deo inobediens Rex ante uſque ad mortem exiſteret, quàm vobiſcum pacem haberet. Nolite ergò ſperare in iniquitate, nec Templariis illis credite, qui non ambulant in ſimplicitate, ſed Regis potiùs, quàm veſtram voluntatem exequi cupientes, vobis nihil aliud quàm mendacia de Rege & Patre mendacii adferunt, ut decipiant. Quidquid enim Rex agit vobiſcum, dolus eſt & nequitia. Sed ut pace veſtra loquar, ſtultum decipit verbis inanibus, ut interim ſibi magis provideat, & de tractu temporis contra vos majores inſidias paret, & laqueos præparet fortiores. Quid igitur facies, hominum miſerrime, ſi tibi fuerit ſub temporis brevitate ſubtractum, ad quod tantis temporibus ſuſpiraſti? Si per alium Rex fuerit effectus, qui non niſi per te regnare debuerat? Immò quid facies, ſi inimicus tuus

Regem tibi conſecravit inimicum, ut contra te in Patriæ auxilium quantò junior, tantò fortior manus inſurgat? Verùm quid faciet Rex ipſe Francorum, cujus ita filia contemnitur, cui Regnum auſertur, cujus ſperanda poſteritas condemnatur? Cur enim ejus filius, qui adhuc ei fortaſsè naſcetur, Regni gloriam conſequeretur, ſi ipſa modò coronæ indigna judicatur? Forſitan non movebitur Rex ille nimiùm juſtus, nec ſuum, filiæque contemptum vindicabit. Sed magis in ſua juſtitia peribit. Moderatè loquor in Chriſtum Domini, ſed tamen pro nihilo ei coronam Franciæ deferet, qui coronam Angliæ tam facilè auferet. Unicum ergò & ſingulare ei & vobis remedium eſt, ut ſine omni dilatione ad Reginam & ad Richardum de Humet Nuncios mittat, qui ex ſua parte prohibeant ne fiat, & ſi factum fuerit, ab utroque cum diffiducia ſeparentur. Sic enim territi Richardus & Regina mittent ad Regem, & Regis impedietur voluntas. Nuncius enim Regis Francorum vel veſter, nullus poſſet ad Regem noſtrum accedere. Et ſi litteras Domini Papæ deferret, mitteretur in carcerem; ſi Regis Franciæ teneretur honeſtè, ſed non procederet, donec negotium ad aures Regis perveniret. Currite ergò ſtatim ad Regem, & advocate Senonenſem, ut aliquod opponatur obſtaculum huic operi, quod in Perſonæ Regis contemptum, & in cauſæ veſtræ præjudicium noſcitur agitari. De cætero ſciatis Thomam, novum Archi-Diaconum Bathonenſem, nuper à Rege ad Archi-Epiſcopum Rothomagenſem veniſſe, & à Nivernenſi Epiſcopo tranſeundi inducias impetraſſe uſque ad ſequentem Dominicam. Publicè enim Thomas ille clamavit, & multi alii quotidiè clamant Regem in proximo eſſe venturum: quod penitùs eſt falſiſſimum. Per Epiſcopatus ergò, & Abbatias, & per domos Regias, uſque ad Montem S. Michaelis formicino gradu Nivernenſis incedit, & qui in terra ſua quindecim eſſet contentus, triginta ſex equitaturas adducit. Dicitur ergò, quod magis ſitit pecuniam Regis, quàm pacem Regni; magis lucrum ſuum, quàm commodum veſtrum. Et res ſatis manifeſtis indiciis declaratur. Sexta enim feria poſt octavam Pentecoſtes venit Cadomum, unde tunc filius Regis exierat, cum quo Nivernenſis optimè, ſi vellet, tranſire potuiſſet. Sed dicitur ei Regem citò eſſe venturum, aut Navem Regiam venturam propter ipſum. Et ſic homo ille, mores gentis veſtræ penitùs ignorans, fallaciis capitur, nec in manu ejus verbum Domini proſperatur. Verùm, ſi aſtutias iſtas intelligeret, ſi concito gradu ad Mare properaret, oporteret Archi-Epiſcopum præire, & iſtum Regis reſponſum exſpectare. Et ſi omninò vellet tranſire, navem quidem & inſtrumenta navis inveniret, ſed gubernator nullus appareret. Singuli enim fugerent, vel ſe nihil ſcire dicerent, vel ventum penitùs eſſe adverſum jurarent. Stultus ergò fuit, qui veniendi per vos voluntatem habuit, qui per Flandriam ire diſpoſuit. Statim ergò litteras Regis, & litteras Senonenſis, & Nuncium veſtrum ad Nivernenſem dirigite, ut cum omni celeritate Reginam Cadomi morantem conveniat, quatenùs ei tranſitum paret. Quæ ſi noluerit ob manifeſtam impoſſibilitatem, idem Epiſcopus ad vos revertatur, facturus citiùs quod facturus eſt. Nolite enim de cætero parcere, ſed totum ſpiritum effundite, totum gladium evaginate, quoniam non reſpiciet vos oculus Regis uſque in ſempiternum. Reſpiciat autem ſuper vos & ſuper Oves paſcuæ ſuæ oculus pietatis Divinæ, & magis de Principibus victoriæ gloriam, quàm Principum pacem non veram, Eccleſiæ ſuæ conferre dignetur. Valete. Et ſi adverſitas increbuerit, nolite timere, quia Dominus ſupponit manum ſuam.

## EPISTOLA XII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Nivernenſi Epiſcopo: ſub alterius nomine propter inſidias.*

DIRIGAT Dominus greſſus veſtros, ut in cauſa Eccleſiæ, cujus executio vobis pro parte commiſſa eſt, non declinetis ad dexteram vel ſiniſtram, ſed via Regia incedatis, ut nec ſollicitationibus, nec minis, nec exquiſitis dolis prævaleat adversùs prudentiam & ſinceritatem veſtram, cujus tendiculas nullus unquàm evaſit, qui cum ipſo contraxerit. Et niſi fallor, vobis pugnandum erit ad beſtias, cùm ipſe Epiſcopos, Abbates, & Viros diſcretos perducturus ſit, ut per eos expugnet conſtantiam veſtram, ſi præſenſerit quod vos promiſſis & blandiloquio circumvenire non poſſit. Quia ergò multiplices illius prodigii fucos non eſt facile deprehendere, quidquid dixerit, quamcumque figuram inducat, tamquàm omnia ejus vobis ſuſpecta ſint, & fallaciæ plena eſſe credantur, niſi quorum fidem manifeſti operis exhibitio comprobabit. Si verò ſenſerit quòd vos aut promiſſis corrumpere valeat, aut minis deterrere, ut aliquid obtineat contra honeſtatem veſtram & cauſæ indemnitatem, illicò apud eum prorsùs veſtra evaneſcet authoritas, & eritis tam illi, quàm ſuis in contemptum, in fabulam, in deriſum. Sin autem viderit quod vos à propoſito flectere nequeat, furorem ſimulabit in primis, jurabit & dejerabit, Protheum imitabitur, & tandem revertetur in ſe, & niſi per vos ſteterit, exindè ſemper eritis in Deum Pharaoni. Homo inter cætera quibus innotuit, familiaribus & vicinis, in eo maximè gloriatur, quod explorator morum eſt, bonorum inſidiator, deluſor & deriſor, ut ſi fortè verbum incautiùs alicui elabatur, ſtatim adhibitis teſtibus quaſi ſub prætextu injuriæ ſuæ vel erroris alieni, fugam paret, ut rectè recedere videatur. Cùm ergo convenietur, erit in omni re adhibenda modeſtia, à multiloquio abſtinendum. Articuli cauſæ ſummatim colligantur, inſiſtendum diligentiùs, ut reſpondeat ad propoſita, quoniam ex conſuetudine dyſcolus eſt. Super omnia fugiendæ dilationes, quas ille ſemper conſuevit inducere, & vos, urgente Mandato Apoſtolico, admittere non poteſtis: nec expedit ut conſilium noſtrum alicui innoteſcat, quia ſcorpiones ſunt, qui faciem præferunt amicorum. Commodiſſimum verò videtur exordium à litteris, quas eis Dominus Papa tranſmiſit, quibus teſtatur ſibi per litteras & Nuncios Regis ſignificatum eſſe, quòd Rex Archi-Epiſcopo Cantuarienſi conceſſerat, ut ad Eccleſiam ſuam in omni ſecuritate redeat, & ſui omnes ad ſua, habituri poſſeſſiones ſuas omnes, ſicut eas meliùs habuerunt, dum in gratia Regis eſſent. Secundus articulus eſt, ut eundem Archi-Epiſcopum in

oſculo

oſculo pacis recipiat: quæ forma ſolemnis eſt in omni Gente & in omni Religione, & citra quam nuſquàm pax anteà diſſidentium confirmatur. Nec tam Vicario filii Regis oſculo videretur Archi-Epiſcopus pacem recepiſſe à Rege, quàm in filii ejus gratiam rediiſſe. Quod verbum, ſi ſemel audiretur in turba, patens eſt, quàm facilis malignandi adversùs pacem initam daretur occaſio. Et ſi Archi-Epiſcopo, quod abſit, ſecùs accideret, Rex ſub prætextu negati oſculi crederetur exemptus infamiæ. Redeat in mentem Robertus de Sylliaco, & alii qui per manum Chriſtianiſſimi Regis cum eo pacem fecerunt, quibus ſi nec oſculum publicè datum, nec tanti mediatoris reverentia veram contulit pacem, non mirabimini, cur memoratus Archi-Epiſcopus publicæ Religionis ſolemnem exigat cautionem. Cuicumque præmiſſorum articulorum Rex nolit acquieſcere, vos, ſi vultis, ut vobis in cauſa ſuccedat, accipite licentiam incontinenti, & niſi Mandato Domini Papæ adquieſcens vos revocaverit, redire non differatis. Si autem acquieverit, exprimite nomina poſſeſſionum, ſicut vobis in chartula exprimuntur, nec admittatis deluſiones & fabulas ejus, quibus Eccleſiam conabitur mutilare bonis ſuis: qui dum paſſum pedis auferet, pacem cum Archi-Epiſcopo inire non poterit. Mavult enim proſcribi perpetuò, quàm eo conſentiente vel in minimo proſcribatur Eccleſia. Quod ſi & hic detrectaverit, & vos oblatam redeundi occaſionem accipiatis. Tertius articulus earundem litterarum eſt, ut mille marcas per Vivianum promiſſas Archi-Epiſcopo incontinenti reſtituat, ut habeat undè poſſit apparatui ſuo & ſuorum neceſſaria providere. Quas ſi ſe promiſiſſe inficiatur, reducite ei ad memoriam, quod eas ſimiliter apud. Montem Martyrum promiſit Epiſcopus Sagienſis, qui nullo modo Mandati fines excederet. Si pertinaciùs detrectat hanc pecuniam reddere, frontem veſtram ſentiat, ſua, quamvis nimis attrita ſit, duriorem. Et antequàm ab hoc deſiſtatis articulo, reditum tanta procuretis inſtantia, ut omnes vos indubitanter credant transfretaturos. Si tamen demum apparuerit quòd nullo modo poſſit evinci, vos quaſi Regi condeſcendentes, hac petitione dilata & pecunia nulla ratione remiſſa, formam pacis, quæ in prioribus articulis præmiſſa eſt, recipiatis. Scitis enim ex litteris, quas vobis Dominus Papa tranſmiſit, quòd nullam remittendæ pecuniæ habetis authoritatem, qui etiam pace facta tenemini ipſum convenire ſuper integra reſtitutione ablatorum, & pravis conſuetudinibus abolendis. Nam ut in litteris ad Regem miſſis expreſſum eſt, vos ad executionem pacis miſit Dominus Papa, & ut per vos melioretur conditio Eccleſiæ, & Archi-Epiſcopus & ſui in nullo lædantur. Nullam enim in hac parte habetis poteſtatem. Quartus articulus eſt de abſolutione excommunicatorum, in qua vobis duplex cautela neceſſaria eſt. Primò, ut nulla ratione id faciatis, niſi, certa ſpe pacis & reconciliationis accepta. Secundò, ut nullum, niſi juramento ſolemniter & publicè præſtito, juxta Mandatum Apoſtolicum, abſolvatis. Nec enim aliter eos poteſtis abſolvere. Sed quomodò certam concipietis ſpem ab homine lubrico, cujus verba & juramenta eandem vim habent, & pati ſunt lance penſanda. Difficile quidem eſt, ſi tamen induci poſſet, ut aliqui Magnatum Regni plures, aut ſaltem unus, Mandato ejus jurarent, quòd formam pacis fideliter & ſine malo ingenio Rex exequeretur, & Epiſcopi fidejuſſores exiſterent, poſſet hæc aliqua imago certitudinis interim credi. Verumtamen ſi ei perſuaderi non poteſt, ut jam dictas præſtari faciat cautiones, exigatur, ut patentibus litteris ſigillo ſuo munitis hoc ſcribat Archi-Epiſcopo, & item aliis: in eundem modum Domino Papæ, & vobis ſimiliter tertiis: ne quid ex contingentibus omiſiſſe videamini, & nimia facilitate certi fuiſſe de promiſſione hominis, cui vix unquàm ſine periculo creditur. Prætereà poſſeſſiones Eccleſiæ tradat vobis, amotis ſatellitibus ſuis, & per vos Miniſtris Archi-Epiſcopi. Hæc enim, licèt ſecuturæ pacis non ſint ſatis certa indicia, quia & contra ſcripta ſua facilè venire conſuevit, & Miniſtros Archi-Epiſcopi eadem qua ſolitus eſt, injuria poſſet ejicere, tamen quia ſpem firmioris obligationis obtinent, utcumque certam ſpem videntur polliceri: & diligentiam veſtram, ſi impetrata fuerint, quidquid exindè contingat, à vitio levitatis poterunt excuſare. Quod ſi Rex iſta, ſcilicet atteſtationem ſcriptorum, & poſſeſſionum ceſſionem facere noluerit, reſtat, ut vos certam ſpem concipere non debeatis, nec ad abſolutionem excommunicatorum procedere. Nam etiamſi abſoluti eſſent, tenemini ex Mandato Apoſtolico reponere eos in anteriorem ſententiam, ſi pax, quod abſit, ſecuta non fuerit. Et ſi hominem rectè novimus, ab iſtorum abſolutione exordietur, dicetque ſe neminem auditurum, nihil boni facturum, antequàm abſolvantur familiares ſui. Dum hoc obtineat, fortaſsè modeſtiam ſimulabit, promittet grandia, & quaſi ſub ſpecie Religionis, quò innocentior credatur, peccata confitebitur, aliquas conſcientiæ maculas deteget, quas tamen emendicatis aut ementitis virtutibus continuò diluere poſſit. Ex quo verò obtinuerit, inveteratam duritiam induet, & qui humiliter orabat, exindè nulla humanitate poterit exorari. Hæc ita eſſe perſuadeant Gratianus & Vivianus, quibus ſe fide corporaliter præſtita obligavit, quod illorum conſilium de pace cum Archi-Epiſcopo facienda ſequeretur, ſi excommunicatos abſolverent. Quibus abſolutis ita ab univerſis, quæ promiſit, reſiliit, ac ſi nec verbum cum eis habuiſſet. Quocircà & qui abſoluti fuerant, in priorem excommunicationem reducti ſunt, eò quidem juſtiùs, quò nequiùs pacem, cujus ſpe fuerant abſoluti, ſtuduerunt modis omnibus impedire. Præcaveatis itaque, ne proſiliatis ad abſolutionem, niſi certi de pace ſecutura, & ut cum eam feceritis, ſi tamen facturi eſtis, juramentum, ſecundùm quod vobis præſcriptum eſt, recipiatis ab abſolvendis, denunciantes eis, quod niſi exhibitam conſecutione operum impleverint cautionem, omni excuſatione & appellatione poſtpoſita in priſtinam excommunicationis ſententiam reducentur. Interim autem communionem eorum ſollicitiùs evitetis, ne quod offendiculum detis infirmis, & vituperari faciatis miniſterium veſtrum, & impiis animatis ad contemptum Eccleſiaſticæ diſciplinæ, cauſæ Dei non mediocre diſpendium generetis. Si fortè exegerit Rex, ut Archi-Epiſcopus in terram ſuam redeat, poſſeſſiones & pacis oſculum præſentialiter ſuſcepturus, procurate, ut quod in abſentia ejus

ejus fieri poteſt, domos & poſſeſſiones ſuas Eccleſiæ Miniſtri recipiant, qui poſſint redeunti neceſſaria præparare. Et ut aliqui de Magnatibus terræ, quod Epiſcopos quoſdam libenter facturos eſſe non ambigo, veniant ad Archi-Epiſcopum ex Mandato Regis, qui ei conductum & ſecuritatem præſtent, ut ſine impedimento poſſit inter eos reconciliatio, prout ipſam anteà formaveritis, adimpleri. Alioquin Archi-Epiſcopus, niſi cauſa cognita & ſecuritate accepta, nullum ejus inibit colloquium. Etſi, quod de prudentia & conſtantia veſtra credi non debet, Rex vos circumveneriț aut compulerit, ut in læſionem Eccleſiæ aut proſcriptorum Chriſti Mandatum Apoſtolicum excedatis, vobis certò certius ſit, quod Archi-Epiſcopus nihil eorum, quæ ſic geſſeritis, ratum habebit, nec contra conſcientiam ſuam alicujus mortalium conſilio adquieſcet. Comitem Hugonem vobis nulla ratione licet abſolvere, quia nihil ei cum cauſa iſta. Ad hæc cavete, ne vos dilationibus protrahat ultra Mandatum Domini Papæ, quia nullæ ſunt hic partes veſtræ. Cùm vobis fuerit transfretandum, litteras originales, quas recepiſtis, non deferatis vobiſcum; ſed tranſcripta, quia inſidias in littore poſuit & exploratores graviſſimos, qui litteras hujuſmodi præripere conſueverunt. Vos enim originalia recepiſtis, & ipſi Regi denunciavit Dominus Papa, quod vos miſſurus erat: nec tenemini, ſed nec expedit, ut ei tam citò innoteſcat, quidquid vobis datum eſt in Mandatis. Et quia incertum eſt, an metu ſententiæ imminentis vobis aliquod citò redeundi paraturus ſit impedimentum, neceſſe eſt, ſi placet, & ſi vultis, ut oportet, cauſæ proſpicere, quatenùs ſcribatis Epiſcopis Ciſmarinis juxta conceptionem litterarum Domini Papæ, præcipiendo, ut per Parochias ſuas Divina prohibeant celebrari, ex quo terminus Regi indultus elapſus fuerit, eaſdemque litteras veſtras committatis Domino Senonenſi, qui, cùm res exegerit, procurabit, ut veſtrum Mandatum publicetur. Hoc etiam apud Regem plurimùm valere poterit, ſi ſibi perſuaſum fuerit, quòd neceſſitas immineat Ciſmarinis Epiſcopis, Mandatum Apoſtolicum, quidquid vobis accidat, exequendi. Sanè quotieſcumque vobis cum præfato Rege ex quacumque cauſa fuerit contrahendum, redeant in memoriam veſtram Fratres Templi & Xenodochii Hieroſolymitani, Cardinales & Nuncii Domini Papæ, Carthuſienſes & Grandimontani, Ciſtercienſes & Epiſcopi terræ ſuæ, quos omnes in variis contractibus, dum propriæ voluntatis quocumque modo malitiam adimpleret, etſi hoc plerùmque non meruerint, notari fecit infamia. Si quæſierit, an de rebus ablatis & illatis injuriis pacem ſit perpetuo habiturus, ſi Archi-Epiſcopum, ut dictum eſt, revocaverit, intimate ei, ut nec vobis nec alii credat ſe citra pœnitentiam ab aliquo hominum poſſe abſolvi, aut veniam promereri. Nam in Evangelio ſecundùm Lucam ait Dominus: *Attendite vobis, ſi peccaverit in te Frater tuus, increpa illum, & ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi. Etſi ſepties in die converſus fuerit ad te, dicens pœnitet me, dimitte illi.* Pœniteat ergò, ſi veſtrò vel alieno fructuoſam deſiderat pacem: quia, ut ait Apoſtolus, *nulli contra veritatem aliquid licet.* Nec omninò dimittitur peccatum, niſi, cùm facultas adſit, reſtituatur ablatum. Aut enim verba Chriſti ſuperfluunt, aut converſio, pœnitentia, vera confeſſio, neceſſaria ſunt ad veniam promerendam.

## EPISTOLA XIII.

*Joannes Sareſberienſis cuidam Amico.*

DEVOTIONEM, quam habetis ad me, Nuncius veſter diligenter expoſuit, & me non mediocriter ad referendas gratias, quantùm verbis potuit, obligavit. Cùm enim me tanto exilii tempore veteres Amici prorsùs omiſerint & contempſerint, illi qui ſaltem bona verba ſub hac tempeſtate proſcriptis communicant his, quos alii contempſerunt, præſertim cùm facultas non ſuppetat, ut eos opere conſolentur, amicitiam prout poſſunt, videntur colere, & ulteriorem gratiam promereri. Siquidem ratio non minùs animorum, quàm rerum penſat impendia, cenſetque præponderare lancem, quæ ſolidata charitate repletur, & quæ rerum levitatem præfert, & fictæ dilectionis umbratiles oſtentat imagines, ſuſpendit in auras. Perſeverate ergò in eo quod fideliter incepiſtis, & devotionem, quàm Patri veſtro debetis & Eccleſiæ laboranti, continua *charitatis exhibitione*, quoties fuerit opportunum, proferte in *lucem*, ut tam à Deo, quàm ab ipſo Archi-Epiſcopo vobis in retributione uberi reſpondeatur pro meritis. Quod Deo propitiante futurum ſperatur in brevi; quia non creditur apud nos, quod pax Eccleſiæ diu differri poſſit; ſed & hanc ad honorem Dei & Eccleſiæ utilitatem creditur proventuram, non ut quidam mentiti ſunt in confuſionem D. Cantuarienſis, & eorum qui pro juſtitia decrevere ponere, ſi opus fuerit, animas ſuas. Nec doleatis ſi Archi-Epiſcopus Rothomagenſis & Epiſcopus Nivernenſis in Angliam venerint, quos ſicut pro Eccleſia plurimùm, *ita contra* eam vel D. Cantuarienſem aut ſuos, nihil omninò poſſe certiſſimum eſt. Sed nec eos velle nocere credimus, quin potiùs quòd honeſtam pacem & utilem totis viribus laborabunt. Hæc ſcripſi, ne Nuncii veſtri videar contempſiſſe ſermonem, qui ad obſequium veſtrum, ubi facultas adfuerit, ſum paratus in Domino.

## EPISTOLA XIV.

*Rex Angliæ Rothomagenſi Archi-Epiſcopo.*

DE veſtro, aliorumque fidelium Baronum meorum conſilio, pacis reformandæ inter me & Archi-Epiſcopum Cantuarienſem ſuſceptam, formam Domino Papæ, Nunciis & litteris meis inſinuavi. Ipſe, ſicut per ſuas mihi litteras ſignificavit, eam cum tenore, quo à veſtro prodiit conſilio, eique ex parte veſtra fuerat ſignificata, ſuſcepit cum gratiarum actione, palàm mandans, monens, ſupplicans, & ſuadens attentiùs, ut illam exequar mediatione veſtra & Nivernenſis Epiſcopi. Illam itaque vobis mediantibus plenè & libenter complebo, nullatenus declinaturus formam veſtro conſilio propoſitam, teſte Richardo de Luci, apud Weſtmonaſterium.

## EPISTOLA XV.

*Alexander Papa Rothomagenſi & Nivernenſi Epiſcopis.*

NOVERIT diſcretio veſtra nos Gileberto Londonienſi Epiſcopo per noſtras litteras ſignificaſſe, ut ſi à ſententia, quam Venerabilis frater noſter Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus in eum protulit, abſolvi voluerit, ad præſentiam veſtram vel alterius, ſi uterque adeſſe non poteſt, accedat, & à vobis præſtito juramento, quod noſtro debeat parere Mandato, abſolutionem recipiat. Inde ſiquidem eſt, quod vos ei, ſicut viro Religioſo, litterato, provido, & diſcreto, in omnibus, quantùm cum Deo & juſtitia poſſumus, cupientes deferre, & dilecti filii noſtri magiſtri David Londonienſis Eccleſiæ Canonici poſtulatione inducti, fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenùs ſi memoratus Epiſcopus ad vos pro abſolutionis receptione acceſſerit, vos ipſum accepto ab eo juramento, quod noſtro de præſcripta ſententia parebit Mandato, ſublato appellationis remedio abſolvatis, ita quidem quod nullum propter hoc dignitatis, ordinis, aut officii periculum debeat ſuſtinere, aut aliquam infamiæ notam incurrere. Abſolutione autem facta id prænominato Archi-Epiſcopo per litteras veſtras ſignificetis, & ei ex parte noſtra firmiter præcipiatis, & in virtute obedientiæ injungatis, quod abſolutionem ejus occultam habeat & omninò ſecretam, donec abſque ipſius Epiſcopi periculo valeat propalari. Quod ſi uterque veſtrum his exequendis intereſſe non poterit, alter non minùs ea, pro-ut diximus, exequatur. Valete.

## EPISTOLA XVI.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Rothomagenſis Archi-Epiſcopus.*

SCIMUS prudentiæ veſtræ notum eſſe, quod melior eſt obedientia, quàm victimæ, & quod idololatriæ ſcelus eſt nolle acquieſcere: ei præſertim, cui debetur omnis obedientia in Eccleſia præſenti. Et qui cogendi habet poteſtatem Dominus Papa, nobis & Venerabili fratri noſtro Nivernenſi Epiſcopo certam præſcripſit formam, juxta quam abſolveremus Venerabilem fratrem noſtrum Londonienſem Epiſcopum. Et Mandato additum eſt, quod ſi uterque noſtrum adeſſe non poſſet, alter nihilominus ab eo requiſitus eum abſolveret. Nos itaque requiſiti ab eo die Paſchæ, juxta formam Mandati eum abſolvimus, authoritate Domini Papæ vobis injungentes, quatenùs hoc ita penes vos ſecretum obſervetur, ſicut ex reſcripto litterarum Domini Papæ, quod vobis mittimus, diſcretioni veſtræ manifeſtiùs apparebit. Valete.

## EPISTOLA VII.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.*

PER Venerabilem Fratrem noſtrum Senonenſem Archi-Epiſcopum, Apoſtolicæ Sedis Legatum, & per alias litteras noſtras diſcretioni tuæ nos ſignificaſſe meminimus, quod illuſtris Anglorum Rex nobis de pace tua Nuncios & tranſcripta tranſmiſit. Et nos Venerabilibus Fratribus noſtris Rothomagenſi Archi-Epiſcopo, & Nivernenſi Epiſcopo de illius pacis executione litteras noſtras deſtinavimus, ſicut jam dictus Senonenſis prudentiæ tuæ viva voce pleniùs potuit enarrare. Unde quoniam dilecti filii noſtri A..... & V..... Nuncii pro quibuſdam negotiis tuis poſt præfati Archi-Epiſcopi diſceſſum moram facere voluerunt, nos tibi per eundem Archi-Epiſcopum voluntatem & conſilium noſtrum ſecretiùs & celeriùs duximus intimandum, Fraternitatem tuam per Apoſtolica ſcripta rogantes attentius & monentes, ut prædictorum Senonenſis & Rothomagenſis Archi-Epiſcoporum, & Nivernenſis Epiſcopi conſilio & admonitioni, ſicut per alias tibi litteras ſignificavimus, adquieſcas.

## EPISTOLA XVIII.

*Bartholomæo Exonienſi Archi-Diacono Joannes de Saresberia.*

MITTO tibi litteras, quas Domino Cantuarienſi Nuncii ſui à Curia nuper miſerunt, ex quibus cautior eſſe poteris, ut non facilè omni ſpiritui adquieſcas. Nam à fautoribus utriuſque partis in alteram multa dicuntur, & quilibet earum in aſſenſum ſuum quos poteſt, & quibus modis valet, conatur inducere. Sedis Apoſtolicæ gratiam utrimque quærunt, & ut arbitror, qui eam minùs meruerunt aut aſſecuti ſunt, ampliùs gloriantur ſe voti compotes exſtitiſſe. Jactitant ſe hæc & illa obtinuiſſe. Sed ſcio quod eis, præſertim in his, quæ contra jus videntur elicita, nullus ſapiens habebit fidem, niſi ſcripta authentica & originalia proferant. Unum ſcio, & mundo reclamante indubitanter & liberè aſſero, quia qui Chriſto adhæſerit, in finem non pœnitebit. Momentaneum eſt gaudium impiorum, & inſtar puncti, quibus in brevi tinea ſubſternetur, & operimentum erunt vermes, & electos ſuos conſolabitur Dominus, nec patietur, ut eos affligat duplex tribulatio. Pacem univerſi deſiderant, nec alios excipiendos eſſe crediderim, niſi quos ſcelerum conſcientia torquet, convincens eos propriæ damnationis meruiſſe ſententiam. Nam & ipſe Imperator jam Exauguſtus patenter expertus eſt, ſe in Auguſtalem non poſſe redire dignitatem, niſi pacem cum Eccleſia fecerit, nec detrectat jam conditionibus æquis fœdus inire cum Italis, accitique Conſules civitatum cum Nunciis ejus, ineundæ pacis in Curia librant & formant articulos, & valituras impoſterùm componunt cautiones. Hujus rei exitum præſtolabitur Dominus Senonenſis, qui tamen Paſchalem ſolemnitatem Domi ſuæ creditur & ſperatur acturus. Revertentur cum eo, vita comite, Cantuarienſis Eccleſiæ Procuratores, qui Domino ſuo ſcripſerunt petitiones ſuas benigniùs, quàm ſperaverant, exauditas, licèt de fide & conſtantia Domini Papæ anteà viderentur eſſe certiſſimi. Prævenerant eos Nuncii Domini Regis, Reginaldus Archi-Diaconus Saresberienſis, magiſter Richardus Barte, & Radulphus Landavenſis Archi-Diaconus: ſed nulla inſtantia potuerunt efficere, ut eos niſi confuſos dimitteret Dominus Papa, antequàm ſuum reciperet Gratianum. In cujus adventu cornua eorum repreſſa ſunt

& retruſa, & Eccleſiæ cauſa revelata pleniùs veritate magis & magis invaluit. Nam & conjuratio, quæ ad inſtar ſchiſmatis fieri cogebatur in Anglia, Eccleſiæ, contra quam parabatur profectibus, militabat. Secuti ſunt alii Nuncii ex parte Regis, Ægidius ſcilicet Rothomagenſis Archi-Diaconus, & Joannes Sagienſis Archi-Diaconus, & famoſus jurator ille Saresberienſis, retractantes priorum petitiones, & dicentes Dominum Regem, cauſam, quæ inter ipſum & Dominum Cantuarienſem Archi-Epiſcopum vertitur, & formam pacis inter eos reformandæ, prorsùs in Domini Papæ conferre arbitrium, & ſuper hoc ipſius Regis Bullatas litteras protulerunt. Quod Dominus Papa benigniùs audiens, gratulatorias ſcripſit litteras, quarum tibi reſcriptum mitto. Interim Rex cum alio Rege, mediante Turonenſi Archi-Epiſcopo de tollenda cruce tractabat, eique perſuaſerat interpoſitis cautionibus, quas exprimi pro perſonæ reverentia non oportet, quod à proximo Paſcha, navium arripiendo itineri accingetur. Et quidem ſub eo prætextu Chriſtianiſſimum Principem in componendis finibus ſuis habebat adjutorem, donec colluſio inita cum Herveo de Monte, mirabili illum ex cauſa fecit eſſe ſuſpectum. Suſpectiorem verò, quod colloquium & concordiam Regis Franciæ & Comitis Flandriæ ſtuduit impedire. Ut tamen devotionem tollendæ crucis probabiliùs adſtrueret, per Viros magnos & Religioſos, & per familiares ſuos, ut ex litteris eorum videbis, cum Eccleſia de pace tractabat, utens Domini Turonenſis officio in hac cauſa, cui etiam præſentibus Archi-Epiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, & multis Proceribus convocatis, primò Deum, & ut dici ſolet, Chriſtianitatem ſuam obſidem dabat, deinde Patruum ſuum Regem Hieroſolymorum, & omnes qui convenerant, conſtituebat fidejuſſores, quod ex animo, in fide, & ſinceritate, Cantuarienſi Archi-Epiſcopo remiſerat omnes querelas, & iram, & animi rancorem, & omnibus ſuis, petens ut redirent, ſua omnia in pace & ſecuritate recepturi, nec aliquid exigebat, niſi ut ei faciat Archi-Epiſcopus quod Regi debetur, & ipſe viciſſim illi, quod Rex debet Archi-Epiſcopo. Miſit autem Abbatem Ciſtercienſem, & Fratrem G..... Fulcherii, magiſtrum Templi, & G..... Antiſiodorenſem Senonas, ut præfatum Cantuarienſem ad ipſum cum Epiſcopo Sagienſi in hæc verba adducerent. Sed cùm fidem eorum ſecutus Archi-Epiſcopus Pontiſaram veniſſet, denunciavit ei Dominus Rothomagenſis, ne procederet, quia Rex erat in Angliam tranſiturus ſub omni celeritate, pace infecta. Receperat autem duos de Nunciis ſuis, magiſtrum Richardum Barre, & Landavenſem Archi-Diaconum, in quorum reditu pax impedita eſt, machinatione, ut ajunt, Gaufredi Cantuarienſis Archi-Diaconi, cui Deus quandòque reſpondebit ad merita. Jactitabatur tunc Regis Nuncios, abſolutionem Epiſcopi Londonienſis, & omnium aliorum obtinuiſſe, & quod Archi-Epiſcopo ſubtracta erat poteſtas animadvertendi in Regem & terram ſuam, ſivè Regni perſonas. Sed mendacia illicò detecta ſunt ſupervenientibus litteris Domini Papæ, etiam antequàm Londonienſis Epiſcopus ad Curiam iter arriperet, qui procul dubio labori peperciſſet & ſumptibus, ſi, ut quidam mentiti ſunt, ſine tanta difficultate abſolvi potuiſſet. Fama celebris eſt, quod memoratus Cantuarienſis Archi-Diaconus Regi perſuaſit in Angliam transfretare, ut Epiſcopos torqueat & Clerum, qui contra Dominum Papam, & Matrem ſuam Cantuarienſem Eccleſiam jurare noluerunt. Undique metus, & anguſtiæ undique longæ: neceſſitate, inquam, derelinquere Legem Dei. Alterum enim ſemper gehennam ingerit, alterum via eſt ad coronam, & perpetuat gloriam. Nam qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam, beati ſunt: quoniàm quos pugna purgat, probat, & illuſtrat, finis pugnæ ſine fine coronat. Sathanas autem ampliùs ſævit, cùm exterminium ſuum videt accelerari, & illa pars hyemis tetrior eſt, quæ *Veris* imminentis præcedit amœnitatem. Hiſtorias replica, Tyrannorum geſta revolve, & planè reperies in preſſuris dilatatam eſſe Eccleſiam, & quod perſecutio quantò atrocior erat, tantò citiùs ſedabatur. Regi autem tam ab Amicis, quàm ab aliis Nunciis, qui præmiſerunt iſtos, ut præmuniretur indubitanter, ſignificatum eſt, quòd niſi citiùs cum Eccleſia pacem fecerit, ſecundùm quod ad petitionem ſuam Dominus Papa præſcripſit, & hoc infra Kalendas Maii, ex tunc nulla ratione differri poterit, quin in perſonam ejus, & terram Ciſmarinam, & Tranſmarinam Eccleſiaſtica ſeveritas exerceatur. Et hoc quidem arbitror huic exacerbationi, quam *Deus* maturè, prout Eccleſiæ novit expedire, compeſcat, *dediſſe* originem, procurantibus fomitem ardoris, & incendii cauſas jugiter ſubrogantibus his, qui oderunt pacem, & ſciunt ſe cum perpetuæ nota infamiæ futuros deteſtandum Schiſmatis & Apoſtaſiæ exemplum. Lator præſentium, ſi tibi viſum fuerit, ut eum admittas, plura ſupplebit. Cùm redierint, quorum in brevi ſperatur adventus, referenda quæ emerſerint, tibi, Deo propitio, ſcribere non *pigritabor*. Et utinam me de ſtatu tuo, *quem Deus* ſucceſſibus impleat, maturè certiorari *contingat*.

## EPISTOLA XIX.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Rothomagenſi Archi-Epiſcopo.*

GRATIAS agimus *dilectioni veſtræ*, quæ noſtri curam gerit; ſed utinam veſtra ſollicitudo in illa, quam dicitis, Epiſcopi Londonienſis abſolutione Mandatum Domini Papæ non exceſſiſſet! Scitis enim, quid vobis in communi negotio ſinè Collega licuerit: præſertim cùm ille nondùm conventus fuerit, nec conſtabat quòd ille, ſi conveniretur, non poſſet adeſſe, qui nec conventus eſt, cùm tunc demùm alteri veſtrum aliquid in hac cauſa licuerit, ſi alter adeſſe non poſſet. Hanc enim conditionem Dominus Papa inſerit, quam conſtat non exſtitiſſe, ut exindè fortaſsè conſtet ſapientibus, an aliquid actum ſit deficiente conditione. Sed *quid* iſta protrahimus? Vos ſcitis quid egeritis, & nos Deo authore, quid vobis competat, non ignoramus. Quod autem præcipitis eſſe ſecretum, quomodò ſecretum eſſe valeat? Procurent qui poſſunt: ſi qui tamen. Quia antequàm Mandatum veſtrum reciperemus, apud vos cantabatur in compitis, & apud nos ipſius Londonienſis diligentia divulgatum eſt, qui in civitate noſtra & in Eccleſia ſolemniter Divina celebravit.

EPI-

## EPISTOLA XX.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Alberto Cardinali.*

UTINAM, dilecte mi, aures veſtræ ſint ad ora noſtratum, & audiant illa, quæ in ignominiam Eccleſiæ Romanæ cantitantur in compitis Aſcalonis! Aliquid conſolationis noviſſimi Nuncii noſtri videbantur à Sede Apoſtolica retuliſſe in litteris Domini Papæ, ſed earum authoritas evacuata eſt miſſis à latere litteris, ut in perniciem Eccleſiæ Sathanas abſolveretur. Soluti ſunt enim Apoſtolico mandato Londonienſis & Saresberienſis Epiſcopi, quorum alter incentor ſchiſmatis, & totius malitiæ artifex, ab initio dignoſcitur exſtitiſſe, & tam Saresberienſem, quàm omnes, quos potuit, in crimen inobedientiæ impegiſſe. Neſcio quo pacto pars Domini ſemper mactatur in Curia, ut Barrabbas evadat, & Chriſtus occidatur. Authoritate Curiæ jam in finem ſexti anni proſcriptio noſtra, & Eccleſiæ calamitas protracta eſt. Condemnantur apud vos miſeri, exules, innocentes, nec ob aliud, ut ex conſcientia loquar, niſi quia pauperes Chriſti ſunt & imbecilles, & à juſtitia Dei recedere noluerunt: abſolvuntur è regione ſacrilegi, & homicidæ, raptores, impœnitentes, quos mundo reclamante, nec à Petro, ſi præſideret, apud Deum abſolvi poſſe, libera voce, Chriſto authore, pronuncio. Ait enim in Evangelio ſecundùm Lucam: *Si peccaverit in te Frater tuus, increpa illum; & ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi. Et ſi ſepties in die peccaverit in te, & ſepties in die converſus fuerit ad te, dicens, Pœnitet me, dimitte illi.* Nunquid otioſa ſunt verba Chriſti, quibus ait: *Si pœnitentiam egerit, ſi converſus confiteatur*, dicens, *pœnitet me*? Nequaquàm de otioſitate verbi redditurus eſt in die judicii rationem, ſed potiùs eos damnaturus, qui contra formam, quam dedit, iniquos ſine confeſſione & pœnitentia vanis abſolutionibus juſtificare præſumunt, & vivificare animas, quæ non vivunt. Certè ſi res ablata reddi poteſt, & non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur. Profectò Spiritus Sanctus, ut ſcriptum eſt, effugiet fictum: quoniam ipſe veritas eſt, & non figmentum. Obliget ſe, qui audet, nec venturi judicis formidet ſententiam. Raptores, ſacrilegos, homicidas, perjuros, ſanguinarios, & ſchiſmaticos impœnitentes abſolvat; ergo quæ Eccleſiæ Dei ablata ſunt, impœnitenti nunquàm remittam. Nonnè noſtra, aut potiùs Eccleſiæ ſpolia ſunt, quæ Nuncii Regis Cardinalibus & Curialibus largiuntur & promittunt? Quæ iniquitas manifeſta eſt, ſi illa, quæ in Eccleſiam Dei apud nos exercetur, occulta eſt. Nos Eccleſiæ libertatem tueri non poſſumus, quia Sedes Apoſtolica proſcriptionem noſtram jam in finem ſexti anni protraxit. Viderit Deus, & judicet. Sed pro ea mori parati ſumus. Inſurgant qui voluerint Cardinales, arment non modò Regem Angliæ, ſed totum, ſi poſſunt, Orbem in perniciem noſtram, ego Deo propitiante nec in vita, nec in morte ab Eccleſiæ fidelitate recedam. Cauſam ſuam de cætero committo Deo, pro quo exulo proſcriptus: ille medeatur, ut novit expedire. Non eſt mihi ulteriùs propoſitum vexandi Curiam, eam adeant, qui prævalent in iniquitatibus ſuis, & triumphata juſtitia, & innocentia captivata, in confuſionem Eccleſiæ redeunt glorioſi. Utinam via Romana non gratis peremiſſet tot miſeros innocentes. Quis de cætero audebit illi Regi reſiſtere, quem Eccleſia Romana tot triumphis animavit, & armavit exemplo pernitioſo manante ad poſteros? Valeat ſemper Sanctitas veſtra, noſtri memor ante Deum.

## EPISTOLA XXI.

*Idem Gratiano.*

NULLUS præter vos Eccleſia Romana pro cauſa Eccleſiæ miſſus eſt ad Regem Anglorum, qui eam non læſerit, & cornua non dederit peccatori. Vos autem illam erexeratis, ut pax in brevi neceſſariò ſequeretur, niſi reſumptis à Curia viribus convaluiſſet iniquitas. Videbamur quidem nuper aliquid ſolatii recepiſſe in litteris Domini Papæ, ſed authoritas earum, antequàm porrigerentur, evanuit, miſſis è regione litteris, quibus Sathanas ſolutus eſt, ut liberiùs ſæviat in Eccleſiam Dei. Abſolutis enim, de mandato Domini Papæ, Londonienſi & Saresberienſi Epiſcopis, omnes animati ſunt, ut Regis ſequantur voluntatem, qui ita fautores ſuos, quamlibet criminoſos, expedit, qui de Sede Apoſtolica ſic triumphat, Nuncii contra Deum & juſtitiam ejus ſemper redeunt glorioſi. Bonorum contra conſternantur corda, cùm tam patentem & tantam iniquitatem videant in viis ſuis jugiter proſperari. Ecce quomodò punita eſt injuria vobis illata, & Nunciis Domini Papæ: ecce quomodò fidelitas veſtra remunerata eſt, & Eccleſiæ Dei repreſſa calamitas. Ecce quomodò vindicatum eſt, quòd Angliam nuper extortis juramentis ab obedientia Domini Papæ conatus eſt ſeparare. Dei quidem miſeratio eſt, quod non potuit, quia malitia ejus ex contingentibus nihil omiſit. Exilium & proſcriptionem noſtram jam per ſex annos protraxit Curia, innocentes, miſeri, pro libertate Eccleſiæ gratis in itinere perierunt, & perſecutores Eccleſiæ ſpolia noſtra Cardinalibus & Curialibus promittunt & largiuntur, & nunc Barabbas dimittitur, & crucifigitur Chriſtus. Creditores exhauſti ſunt, & ſi quos movebat miſeratio exilii noſtri, viſis his quæ fiunt à Domino Papa, mittuntur in diſperationem. Sed & hæc in monte Dominus videbit, & judicabit fines terræ majeſtas illa terriblis, quæ aufert ſpiritum principum. Nos per gratiam ejus, ſivè vivi, ſivè mortui, ipſius ſumus & erimus, parati pro libertate Eccleſiæ exilium, proſcriptionem, & omnia mundi incommoda, quamdiu ipſi viſum fuerit, ſuſtinere. Utinam inveniamur digni, qui perſecutionem pro juſtitia patiamur. Certè ob hanc cauſam non modò Cardinalibus, qui Eccleſiæ authoritate Eccleſiam impugnant, nos, ut Domino placuerit, torquendos exponimus. Sed etſi totus mundus, quod abſit, inſurgat, ab Eccleſiæ fidelitate, quam profeſſi ſumus, Deo miſerante, non recedemus. Cui de cætero curæ ſit & noſtri miſereri, & Eccleſiæ, quam Apoſtolica Sedes exponit, tueri libertatem. Nos ex propoſito Curiam non vexabimus, ſed cauſam cedemus illis, quorum ibi acceptatur iniquitas, & qui venalitatem ejus prædicant, & cantitant in plateis. Parcentes autem reticemus

cemus quid, quibus ex cauſa mercimonii hujus donatum eſt, quid promiſſum. Nec dubium, quin aliqui eorum, qui triumphatores redierunt, ſe non triumphaſſe maluerint. Vos autem qui Eccleſiæ patrocinium in tanto periculo ſuſcepiſtis, in bono perſeverate propoſito, non noſtri, qui nihil poſſe permittimur, contemplatione, ſed illius, qui veſtrum procul dubio in retributione uberi remunerabit obſequium, & nobis dabit, ut ſecundùm quod volumus & debemus, dilectioni veſtræ condignam officii vicem rependere valeamus. Interim veſtri memores erimus ante Deum, & vos, ſi placet affectione ſimili, memineritis noſtri.

## EPISTOLA XXII.

Alberto Cardinali Coexules Beati Thomæ Martyris.

*Sanctiſſimo Domino, & Patri Chariſſimo Alberto, Dei gratia S. R. E. Presbytero Cardinali, miſeri Cantuarienſes totum id modicum quod relictum eſt Exulibus & Proſcriptis, ſinceræ fidei & veræ dilectionis effectum.*

QUANTUM ſit innocentis conſcientiæ bonum, neſciunt qui ſinceritatem conſcientiæ perdiderunt. Nec veretur alienam funeſtis infeſtare conſiliis, qui ſemel relicta verecundia, in turpitudinis ſuæ defenſionem præclaros viros deſiderat habere conſortes erroris. Utinam hæc Domini Papæ Sanctitas, cum Eccleſiæ confuſione, & infamia Curiæ, non eſſet in noſtris experta periculis, eorumque ſaluti pariter & honeſtati repugnantia conſilia ſapientiæ & authoritatis, qua cunctis præeminet, vigore ab initio reprobaſſet. Qui perſuadere auſi ſunt, ut innocentium proſcriptionem per ſex annos deriſoriis dilationibus protelaret. Certè quiſquis & quantuſcumque fuerit ille conſultor, illicò audiſſe debuerat: *Vade retrò Sathana, quia non ſapis ea quæ Dei ſunt.* Nec perſuadebitur mundo, quòd ſuaſores iſti Deum ſaperent, ſed potiùs pecuniam, quàm immoderato avaritiæ ardore ſitiunt, olfecerunt, ideoque prædonibus & ſacrilegis adhærentes conſenſu, conſiliis inſtruentes, armantes patrociniis, inſurrexerunt in pauperes Chriſti, acceptantes munera, ſecuti retributiones. Nec poſſunt illorum latere nomina, quæ tum evidentia operis manifeſtat, tum relatio Nunciorum partis adverſæ, tum atteſtatio litterarum, quibus gloriantur apud Regem Anglorum, ſe pro eo ſtetiſſe viriliter, & quod illis tacentibus erat credibile, perſuaſiſſe Domino Papæ, ut præfati Regis immanitatem in tanta patientia ſuſtineret. In quo timendum eſt, ne ſeductus Sanctus erraverit nimis, adeò ut quod Eccleſiam Dei deliquit, etiam cùm voluerit, nequeat emendare. Sic ſolet Deus talia plerumque punire delicta, ut qui Divinitùs oblata gerendorum opportunitate non utitur, eadem illi in perpetuum auferatur. Scrutanti legem loquimur & ſcienti, qui quod dicitur, ſibi familiaribus clarum habet exemplis. Etſi tamen ut culpam ſuam, quam ſic magis auget, purgare Curia videatur, in Nuncios noſtros retorquet, quod Eccleſiæ Dei, de tam manifeſtis injuriis & damnis juſtitia non ſit exhibita. Ergo quaſi re benè geſta conſulunt, ut ſapientiores mittamus, ac ſi per ſe non ſit patens injuria, damna ſint vel pauca vel modica, ſæpè non ſit prædo commonitus, Nunciis noſtris illatæ non ſint atrociores injuriæ, diù, immò nimis & ultra omnem modum, & contra æquitatem non ſit expectata correctio. Non ſunt in nobis, Pater, ſapientes illi, quos quærunt, non potentes aut divites, quos ſemper contra Eccleſiam Dei & nos habere locum videmus in Curia, ut aſſiduè redeant cùm triumpho. Vix ſuſtentamur aliena ſtipe, & ferè, niſi nos gratia conſervaret, ab Eccleſia Romana attriti, qui ſoli in Orbe Occiduo pro illa dimicamus, deſerere cogimur cauſam Chriſti, & Eccleſiæ contemnere libertatem. Potuit ab initio in ſolum Regem Anglorum, & noſtræ proſcriptionis, & deprædationis Eccleſiæ culpa refundi, qui per ſe, & ſatellites ſuos, ſinè miſeratione ætatis & ſexus, ſinè reverentia Dignitatis aut ordinis, circiter quadringentos innocentes addixit exilio, Cantuarienſem cum omnibus poſſeſſionibus & bonis ſuis confiſcavit Eccleſiam, bona vacantium ſedium occupans, non permiſit in eis Epiſcopos & Abbates regulariter ordinari. Dici non poteſt, quot animæ ſinè confirmationis Sacramento exceſſerint, quot cauſæ cum Eccleſiarum & injuſtè oppreſſorum diſpendio expiraverint, quanta injuſtitia totam poſſederit *Angliam*, quanta perditionis animarum janua Sathanæ ſit aperta, *Paſtoribus* ovium Chriſti aut in exilium actis, aut coactis obmuteſcere & ſilere à bonis, aut illectis ut præberent ſub prætextu Religionis & diſpenſationis arma iniquitatis peccato, & ipſos Serpentes & antiqui Serpentis membra perniciofis conſiliis toxicarent. Tantas & tam patentes Chriſti injurias ſæpè, immò continuè per ſex annos proſecuti ſumus in auditoriis veſtris, parati in ipſa malorum novitate, cùm adhuc eſſetis Senonis, & Nuncii Regis adeſſent, appellationes proſequi, quæ vel à nobis vel contra nos fuerant *inſtitutæ*. Non placuit ut audiremur tunc, quando *nobis adhuc* aliquid, etſi modicum, ſuberat facultatis, & Amicis & adjutoribus non nihil ſpei. Longum erit, & vobis, ut timemus, tædioſum, ſi retexamus quoties nos obtulerimus ad agendum, nec placuit, ut audiremur, & adverſariis noſtris, oppreſſoribus Eccleſiæ, facta eſt, ut ſcitis, non proſequendæ appellationis indulgentia. *Interim ſi Pater noſter*, Dominus Cantuarienſis vellet ablata remittere, & perniciosum compoſitionis ineundæ Coætaneis & poſteris præbere exemplum, pacem facere, vobis non interponentibus partes veſtras, cum Rege potuerat, & redire in gratiam familiaritatis antiquæ. Sed abſit hæc lues à mentibus noſtris, ut pro quolibet temporali emolumento jugulemus animas noſtras, inſanabili plaga conſcientias vulneremus, & neſando voluptatis aut avaritiæ mercimonio vendamus Eccleſiæ libertatem, & poſteros pravo corrumpamus exemplo. Faciant hoc, ſi volunt, alii, aut potiùs nullus faciat, quia nos non ita inſtituti ſumus à Sanctis Patribus, qui Cantuarienſem Eccleſiam rexerunt in laboribus multis, & tandem mercedem laborum receperunt à Domino. Idem, qui author propoſiti, conſcientiæ noſtræ teſtis eſt Deus quòd Dominus Cantuarienſis prælegit in exilio mori, quàm pernicioſam Eccleſiæ vel probroſam inire concordiam. Et ſi hæc, quod abſit, attentaret, rarus eſt inter nos, ſi quis tamen, qui deinceps illius poſſet Dominium aut conſortium ſuſtinere. Nobiſcum de pace Eccleſiæ, mediantibus Amicis, tracta-

tractabatur, cum Joannes de Oxeneford Romam proficiſcens, & manifeſto, multis juſtificatus, perjurio rediit triumphator, & ab Apoſtolica Sede, furenti, quaſi per ſe non ſatis inſaniret, cornua attulit peccatori. Ab ea die proſcriptio noſtra, quæ anteà ſoli Regi & ſuis poterat imputari, Eccleſiam Romanam diſſimulatione vel conſenſu authorem habit, cùm perſecutori, in malitia perduranti, ſit indulta dilatio, & quodammodò licentia præſtita incubandi Eccleſiis, & torquendi innocentes. Et nobis, ſi quid ſolatii videbatur eſſe porrectum, ſtatim è Latere Nunciis aut litteris impediebatur, ne votivum aut debitum ſortiretur effectum. Nobis etiam tacentibus, rerum eventus ita eſſe convincit. Ecce enim cum pax noſtra, ſicut multi noverunt, eſſet in januis, & Eccleſia ſolatium, ut putabamus, efficax à Sanctiſſimo Patre Romano Pontifice accepiſſet, ſupervenientes Nuncii Regis abſtulerunt pacem, & abſolutis excommunicatis noſtris, etiam ſpem reconciliationis viſi ſunt præcluſiſſe. Siquidem denunciaverunt eis, & aliis adverſariis Eccleſiæ, ut ſi libuerit, ſex annorum appellationes, quas toties proſecuti ſumus, & interdum obtinuimus, proſequantur in Feſto Beati Lucæ, ſcituri quod nullum eis honoris, Officii, Beneficii, aut famæ diſpendium generabitur ex hoc, quòd tanto tempore excommunicati fuerunt. Undè in eo, maximè apud noſtrates, juſtitia viget Eccleſiaſtica, quòd qui per annum excommunicationem ſuſtinent, notari ſolent infamia. Sed ecce ab hujus novitatis exemplo, & quaſi Apoſtolico privilegio, quod continetur in litteris, ſolutus eſt Eccleſiaſticus vigor. Quid ergo ſupereſt, niſi ut nullius momenti ſit apud Provinciales ſententia, quam ſinè omni pœna vident tam facilè poſſe diſſolvi? Juraverunt tamen, ut dicitur, ſe ſtaturos mandato Domini Papæ, ſed præcipitur eſſe abſconditum. Deus bone! Quid rei eſt, quòd quæ contra Eccleſiam ſiunt, licenter prædicantur in foro, ut trahi poſſint ad conſequentiam; & ſi quid pro Eccleſia ſit, cujus exemplum poſſit eſſe laudabile, & prodeſſe in poſterum, illud Apoſtolica Sedes jubet abſcondi? Cum ergo ſic apud vos, prævalentibus fautoribus Regis aut potius malitiæ, aut pecuniæ amatoribus, cauſa Chriſti tractetur, cur à nobis exigitur, ut mittamus Nuncios ſapientes, quaſi vos ipſi non debueritis tam juſtam cauſam, tam manifeſtam defendere, etiam tacentibus univerſis? At enim eſtis in mundi Cardine conſtituti, ut liberetis pauperem à potente, ut juſtitiam decernatis & faciatis inter filios hominum. Nos ſanè viros honeſtos & litteratos credebamus, quos via Romana abſorbuit. Quæ tamen nobis utilitas in ſanguine eorum? Numquid mittemus plures ut ipſi moriantur, ut innocentium minuatur numerus vel annulletur, & tyrannus, illis extinctis, licenter dominetur Eccleſiæ nullo contradicente? Si appellationes proſequendæ ſunt, quare cùm naſcebantur, aut nondum expiraverant, non ſunt examinatæ? Satiùs enim fuerat nobis eas tunc expediri, aut ſaltem denunciari nobis, ut aliquid aliud negotii ageremus, quo vitam noſtram poſſemus utcumque tranſigere, & cauſam ſuam Deo committeremus expediendam? Spoliati & nudi ſumus. Satis hactenùs deluſionibus hujuſmodi fatigatis conſultius eſſe credimus, ut vitam in orationibus, quàm in litibus finiamus, domeſticis exemplis edocti, ne de cætero non modò opera & impenſa nobis periclitetur, ſed & anima: Chriſtus, cui eam committimus, Eccleſiæ ſuæ ſit patronus & cauſæ. Sed fortaſsè dicet aliquis, quoniam pro bono pacis, & quæ præmiſimus geſta ſunt, & toties indulta dilatio, & diſpenſandi ratio admiſſa eſt. Utique ſi pax exſpectatur à Deo, peccatis, & his quæ contra Legem fiunt, procuranda non eſt. Si à Deo futura non eſt, nec eſt Eccleſiæ neceſſaria, nec alicui utilis. Bonorum noſtrorum non indiget Deus, ſed certè peccatorum noſtrorum minùs, ad expediendam juſtitiam & miſericordiam ſuam, & fortaſsè tamdiu dilata eſt pax: quia non via Domini, ſed humana procurabatur aſtutia. Exceſſimus modum, ſed urget nos neceſſitas, quæ nec modo, nec regulæ neceſſitate arctatur. Et Spiritus Sanctus, qui in vobis eſt, perſuadebit, ut neceſſariò excedentibus indulgeatis & compatiamini. In ſumma pietatis veſtræ genibus provoluti ſupplicamus attentiùs, ut hæc omnia intimetis Domino Papæ, & perſuadeatis ei, ne de cætero circumventoribus credat, qui amore ſordium allecti ipſum conantur inducere, ut in læſione noſtra animam ſuam perdat, & cauſam Chriſti.

## EPISTOLA XXIII.

*Gratiano Romanæ Eccleſiæ Subdiacono Coexules Beati Thomæ Martyris.*

EI conſultiſſimè vulneris deteguntur incommoda, qui compatitur aut medetur: nec in neceſſitate quiſquam potiùs adeundus eſt eo, qui ipſam conſuevit fideliter expedire. Et quidem Anglicanæ Eccleſiæ graviſſima neceſſitas eſt, & à multis diebus jam ferè inſanabilis plaga, cui medelam plurimi promiſerunt, ſed jam ferè ſex annorum prorsùs elapſo curriculo, præter vos non fuit ab Eccleſia Romana deſcendens, qui adjuvaret. Quærebant alii fortaſſe quæ ſua ſunt, & Chriſti poſtpoſuerunt gloriam, & Eccleſiæ honeſtatem. Sed vos ab homine illo, qui corruptili auro, & argento, & variis lenociniis mundanæ ſupellectilis contrahentes corrumpere conſuevit, nihil præter ſinceritatem conſcientiæ retuliſtis. Nec vos pœniteat hunc Eccleſiæ Dei gratis præſtitiſſe laborem, nec vos arbitremini modicam ſuſcepiſſe mercedem, cui duplex virtutis fructus redditus eſt: in conſcientia alter, alter in gloria. Sed utrumque perſeverantia multiplicabit, & dum Anglicana in Chriſto ſpirabit Eccleſia meritò recolet ſe vobis eſſe obnoxiam. Scitis quàm miſerabiliter lacerata & conculcata ſit hactenus, quàm variis deluſionibus, & quoties ipſius ſit impedita juſtitia, quàm ſæpè ſolatia debita, quæ ſibi collata videbantur, ab Apoſtolica Sede miſſis è Regione litteris aut Nunciis, & indultis adverſæ parti dilationibus ſubtracta ſint: quomodò quidam de DD. Cardinalibus, & de Curialibus Amicis, afflictæ vulneribus vulnera influxerunt, ut jam non ſit dolor, ſicut dolor ejus. Poterant hæc ab initio Regi Anglorum imputari & complicibus ſuis, qui horum omnium in injuriam Dei cauſa & artifex eſt, cui ſi antequàm Curia juſtificaſſet illum, qui ſchiſmatis conciliator fuerat, vellemus ablata remittere, & in læſionem Eccleſiæ perniciosum compoſitionis dare exemplum, pacem mediantibus Amicis, ceſſante opera Sedis Apoſtolicæ eramus habituri. Sed abſit, ut pro

at pro Deo cœpta, ſic contra Deum finiatur cauſa, ut pro quocumque emolumento Chriſti titulum diſtrahamus & Eccleſiæ libertatem. Teſtis eſt inſpector cordium, quòd Dominus & Pater noſter mori mallet, & nos ei conſepeliri, tantùm morientes in Domino. A diebus autem Joannis de Oxeneford, non modò à præfato Rege, ſed & ab Eccleſia Romana vim patimur, quæ uſque in finem ſexti anni datis dilationibus protraxit exilium noſtrum, & perſecutores Eccleſiæ, qui ſpoliis noſtris corrupti ſunt, & alios corrumpunt, cum triumpho remittunt & gloria. Illi autem redeuntes Regem, quaſi per ſe non ſatis inſaniret, inſtigant, & illos qui Eccleſiæ decreverant adhærere, minis & terroribus, & exquiſitis dolis tranſire faciunt in adverſam figuram. Experti ſumus hoc tum ſæpè, tum maximè modò, quando noviſſimi Nuncii redierunt, quia Regem pronum ad concordiam ab ipſo revocaverunt introitu pacis, ſuadentes ut ſuos proſequi patiatur appellationes in feſto Beati Lucæ, quæ variis ſubterfugiis interpoſitæ ſunt, etiam poſt inhibitionem à Domino Papa factam: quia contra voluntatem ſuam, ſi perſeveraverit, nihil facere compelletur. Interim abſoluti ſunt, qui excommunicari meruerant hujus ſchiſmatis incentores, & ſpoliatores noſtri, indulto ſibi privilegio, ne quod diſpendium honoris, officii, beneficii, aut famæ contrahant ex hoc, quod anathematis vinculo tamdiu innodati fuerunt. Quod quàm rectè & ſalubriter Eccleſiæ factum ſit, viderit Deus & judicet. Sed dicitur eos juraſſe, quòd ſtabunt mandato Domini Papæ, idque præcipitur occultari, ne fortè innoteſcat aliquid pro Eccleſia geſtum, quod ad ipſius pertineat honeſtatem, cùm è contra publice prædicetur in foro, ſi quid in perniciem ejus præſumptum eſt aut indultum. Cùm ergo pars noſtra ab initio proſecuta ſit appellationes omnes, & ſe ſingulis annis obtulit diffugiente parte adverſa, & illa plus profecerit in malitia ſua, quàm nos in innocentia & juſtitia noſtra, quis ſani capitis audebit ſuadere, ut hæc ulteriùs præſtigia conſectemur? Quæ eſt utilitas in tot laboribus, & expenſis, & ſanguine innocentium, qui pro Teſtamento Dei animas poſuerunt? Utique non eſt nobis tantis deluſionibus vexari in Curia ſinè fructu, ut nos qui reſidui ſumus, velimus ſinè cauſa morientium eſſe conſortes, ſed Deo cauſam ſuam potiùs committimus dirigendam. Si quis enim noſtrum conventus fuerit, ut ad Curiam iter arripiat, olim quod vulpes ægroto cauta Leoni reſpondit: *Quia me veſtigia terrent omnia te adverſùm ſpectantia, nulla retrorſùm*. Et iter hoc, donec ſpes profectus aliundè luceat, deteſtabitur. Veſtris itaque pedibus provoluti ſupplicamus attentiùs quatenùs Sanctiſſimo Patri & Paſtori Eccleſiæ, Domino Papæ per vos omnia hæc innoteſcant, & perſuadeatis ei, ne ſe deinceps circumveniri tam facilè patiatur: & ſi eum oculus vel pes aut manus ulteriùs appetat ſcandalo, quicumque ille ſit, à conſilii ſui corpore ipſum reſecare non pigritetur. Quia melius eſt, ut amputato authore ſcandali ſinè eo vitam promereatur æternam, quàm ab eo ſe patiatur pertrahi, quod abſit, in gehennam.

## EPISTOLA XXIV.

*Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.*

TESTATUR, vir eloquentiſſimus Oratoris in eo maximè promoveri ſucceſſus, ſi prænoverit judicis, auditorumque perſonas, & pro qualitate eorum ſermonis moderetur Officium. Hanc ſententiam ad multa alia probabiliter arbitror dilatandam, præſertim cùm nemo debeat ignarus eſſe conditionis ejus, cùm quo contrahit. Et ſibi maximè, ſi secùs ſpem aut opinionem acciderit, imputare debeat, qui commune negotium de proprio maluit arbitrio committere fortunæ manibus, quàm vires ejus & eventum prometiri, inſpectis tum aliis circumſtantiis, tum præcipuè qualitate conſortis. Quod Pater, ſi veſtra diſcretio in cauſa Eccleſiæ & Regis Anglorum ab initio attendiſſet, nequaquàm in tantas calamitates incidiſſet Anglicana Eccleſia, nec Gallicana, quod ſinè dolore non loquimur, tam pernicioſo attentaretur aut opprimeretur exemplo. Præmonuerunt tamen vos multi fideles noſtri, quòd Rex Anglorum expugnari quidem auſteritate faciliùs poteſt, ſed nulla manſuetudine, nullis obſequiis aut Beneficii emolliri. Blanditur his quos timet, hos colit obſequiis quos rebus aut moribus, aut honeſtioris famæ titulo privare deſiderat. Si monentibus tunc credere noluiſtis, ſi publica omnium atteſtatio vera non movit, ſaltem ipſa experientia vel nunc perſuadeat & compellat mutare ſententiam, ut perſecutori Eccleſiæ reſpondeatis pro merito, & qui Divinam & Apoſtolicam contemnit authoritatem, ſentiat Prophetam eſſe in Iſrael, & zelum Petri nondùm à Sede Apoſtolica exulaſſe. Nam ſi Eccleſiæ inimicus eſt, & ſchiſmatis incentor, debet puniri & conteri. Si Amicus, propter obſequia caſtigari & emendari oportet. Sed proverbium eſt, *Timeri Danaos & dona ferentes*. Utique Nuncii Regis Anglorum quodammodò Danai ſunt, & ſi non conſortio generis, arte tamen & imitatione Sinonis. Hi vobis ſatisfactionem promiſerunt, ut Eccleſiæ Dei calamitatem protenderent, & exilium noſtrum. Impetraverunt ut adhuc Rex ille per Archi-Epiſcopum Rothomagenſem, & Epiſcopum Nivernenſem conveniretur, quaſi jam ſatis conventus non fuiſſet, & malitia ejus non provocaſſet Judicium. Clamant enim contra illum Cœli & terra, & ſoli, qui lateribus veſtris adſident, non audiunt Cardinales. Sed certè quiſquis obſurdeſcit hic, audiet in judicio verbum aſperum: *Item maledicti in ignem æternum*. Præfatus autem Archi-Epiſcopus & Epiſcopus mandati veſtri formam excedentes, dilationes indulgent, Regis obtemperant voluntati, & ſivè errore ſivè dolo, ſicut ex litteris quas vobis mittimus, poteſtis advertere, perpetuant Eccleſiæ calamitatem. Londonienſis Epiſcopus, quem pro volunrate veſtra præcepiſtis abſolvi, & qui ſicut contra juſtitiam, ita & contra formam, quam expreſſiſtis, abſolutus eſt, Eccleſiæ pacem & noſtram impedit, & prævio Eboracenſi Archi-Epiſcopo, & aſſiſtentibus ſibi Clericis Regis, quos benigniùs recipere & efficaciùs conſueviſtis audire, molitur contra profeſſionem ſuam, ut Coronato contra Deum per manum jam dicti Eboracenſis Filio Regis,

gis, Cantuarienſis Eccleſia nunquàm habeat pacem. Inhibueratis quidem, ne fieret, ſed illi è contrario gloriantur ſe obtinuiſſe à vobis, ut fiat, ſivè manu Eboracenſis Archi-Epiſcopi, ſivè cujuſcumque Epiſcopi miniſterio Rex voluerit. Et quia hoc detrectant Epiſcopi Provinciæ noſtræ, Sagienſis Epiſcopus, ſignifer eorum, qui Deum non verentur, ſe hoc, ſi alii defuerint, de familiari mandato veſtro gloriatur eſſe facturum. Jam ex hac cauſa transfretavit. Spinis ſepiat, quoniam aliunde non eſt auxilium, Dominus vias ejus. Cætera poſuimus in ore Latoris præſentium, in quo vobis, quanta poſſumus, affectione ſupplicamus, ut in negotiis noſtris ei fidem habeatis, & petitiones, quas Sanctitatis veſtræ per eum mittimus, celeriùs, quoniam id Eccleſiæ neceſſitas & noſtra poſtulat, jubeatis effectui mancipari. Neque mors, neque vita, nec præſentia, nec futura, per gratiam Dei ſeparabunt nos à charitate, obedientia, & obſequio veſtro: quia indubitanter ſcimus, quòd ſpiritus veſter non requieſcit in eis, qui ab acceptione perſonarum & munerum, favore ſuo patrocinantur injuriis, & ponunt cum impiis portionem, ſacrilegum videntes, & currentes cum eo. Nomen veſtrum ſit benedictum in ſæcula, & Eccleſiam, pro qua vos oportebit reddere rationem, celeriùs & efficaciùs conſoletur.

## EPISTOLA XXV.

*Alexandro Papæ Wilhelmus Senonenſis Archi-Epiſcopus.*

AUDIAT, Sanctiſſime Pater, excellentia veſtra patienter quod loquimur, quia in amaritudine moratur anima noſtra. Et tam devotus filius veſter Chriſtianiſſimus Rex Francorum, quàm tota Gallicana Eccleſia turbatur è ſcandalis, quæ in diebus Apoſtolatus veſtri manant ab Apoſtolica Sede. Siquidem ut noſtrates ajunt, ibi ſolvitur Sathanas in perniciem totius Eccleſiæ, iteratò crucifigitur Chriſtus, & qui manifeſtus ſacrilegus eſt & homicida, dimittitur. Procuravimus apud vos cauſam Eccleſiæ Anglicanæ, & in diſceſſu noſtro ei credebamus aliquatenùs eſſe ſubventum. Verùm ubi Londonienſem Epiſcopum nobis ignorantibus feciſtis abſolvi, res in contrarium lapſa eſt, & cornua data ſunt peccatori. Ecce enim Rex ille, cui nimis fuiſti propitius, Filium ſuum conſecrari fecit in Regem, ſi tamen conſecratio eſt, quæ ab excommunicatis, & Spiritus Sancti inimicis, & Eccleſiæ impugnatoribus datur, & hoc in injuriam Cantuarienſis Eccleſiæ, & Domini Regis Franciæ, cujus filiam noluit Rex ille Deo & hominibus inimicus conſecrationis hujus eſſe participem. Hanc conſecrationem, vel potiùs execrationem fecit ille Eboracenſis, veſtra, ut dicunt, authoritate, adſiſtentibus ſibi Londonienſi, & quibuſdam aliis nomine-tenus Epiſcopis, quorum memoria in maledictione eſt. Vos ergo, Pater, de cætero providete Eccleſiæ illi, quæ periit in manibus veſtris, ne ſanguis ejus requiratur à vobis. Quod aliter fieri poſſe non credimus ad redimendam famam & conſcientiam veſtram, niſi præfatos malefactores virtute Apoſtolica conteratis.

## EPISTOLA XXVI.

*Alexander Papa Wilhelmo Senonenſi Archi-Epiſcopo.*

LITTERAS, quas nobis ſuper negotio venerabilis Fratris noſtri Thomæ Cantuarienſis Archi-Epiſcopi devotio tua tranſmiſit, gratanter admiſimus, & eas diligenter curavimus ac ſtudiosè audire. Verùm quoniam Londonienſis ad nos nequaquàm acceſſit, nihil de cauſa ſua ſtatuimus, ſed ſi ad nos veniſſet, nos jam dicto Archi-Epiſcopo quantum ſalva conſcientia noſtra fieri poſſet, ſuam juſtitiam ſtuderemus conſervare. Qualiter autem in cauſa iſta proceſſimus, ei jam ex parte, necnon & chariſſimo in Chriſto Filio noſtro Ludovico illuſtri Francorum Regi, ſicut tibi viva voce injunximus, ſatis credimus innotuiſſe. Nos enim nihil inde poſt diſceſſum tuum mutavimus, nec impoſterùm duximus immutandum, licèt præfatus Rex Anglorum nos exinde per Conſules Lombardiæ, qui unà cum Nuncio ejus coram nobis præſentes erant, magna eis promiſſione facta, necnon & per Nuncios chariſſimi in Chriſto Filii noſtri Manuelis illuſtris Conſtantinopolitani Imperatoris inſtantiſſimè ſollicitarent, ut ei tempus deberemus aliquantulùm prolongare. Et quoniam ipſius Archi-Epiſcopi cauſam, noſtram & Eccleſiæ reputamus, Fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus venerabiles Fratres noſtros, Rothomagenſem Archi-Epiſcopum & Nivernenſem Epiſcopum, ſuper diligenti ac feſtinanti executione præcepti noſtri ſtudiosè commoneas, & viva voce vel litteris, ſi utrumque non poteris præſentem habere, inſtantiùs exhorteris. Quòd ſi adhuc in negotio illo nullatenùs proceſſerunt, tu ipſos ex parte noſtra duriùs increpes, & graviùs redarguere non omittas. Si autem eos in præfati Regis terram, ſententiam interdicti juxta præceptum noſtrum proferre contigerit, tu eam per ejuſdem Regis terram, quam in tua Provincia habere dignoſcitur, omni excuſatione & appellatione remota firmam & inconcuſſam obſerves, & ab omnibus facias, quantum in te eſt, irrefragabiliter obſervari.

## EPISTOLA XXVII.

*Alexander Papa Ludovico Regi Francorum.*

SALUTI Regum & Principum principaliter expedire dignoſcitur, ut quantò majori potentia, & dignitate munere Divinæ gratiæ ſunt decorati, tantò ea, quæ ad opera pietatis & juſtitiæ pertinent, ſtudioſiùs & devotiùs exequi, & Eccleſias & Eccleſiaſticas perſonas, in quibus Deus maximè honoratur, reverentia pariter & honore debeant prævenire, & Sanctorum Patrum Statuta devotiori mente & puriori corde ſervare. Quantùm verò iniquum ſit & deteſtabile, & quomodò ab Eccleſia & Sanctis Patribus prohibitum excommunicatis ſcienter communicare, & ſuæ pravitatis maliciam confovere, Regiæ diſcretioni non credimus eſſe incognitum: præſertim cum ſe damnationis eorum participes faciant, qui eis, quos propria culpa & flagitia maculant, ſcienter favorem miniſtrant. Excommunicatio enim ad modum lepræ, quæ totum

tum

tum corpus corrumpit, totum hominem contaminat & deturpat. Leproſi namque, ſicut in Teſtamento veteri legitur, extra Caſtra abjiciebantur. Ad quorum ſimilitudinem excommunicati à conſortio & communione Dei Fidelium debent omninò arceri. Ne autem tantæ corruptionis ſorde in modico Regia contaminetur Serenitas, aut occaſione tua Eccleſiaſticæ cenſuræ imminuatur authoritas, diſcretionis tuæ prudentiam rogamus, monemus, conſulimus, & exhortamur, & in remiſſionem tibi peccatorum injungimus, quatenus eos, quos tibi à Prælatis Eccleſiarum conſtiterit excommunicatos, & ab Eccleſiæ communione alienatos, nulla ratione, præſertim in cibo & potu, vel oratione, ſeu oſculo, amore perſonæ, vel obtentu alicujus legationis, quam ad te gerat, ſcienter communices, aut gratiæ vel familiaritatis favorem miniſtres. Et ſententias Archi-Epiſcoporum, & Epiſcoporum, & aliorum, Eccleſiarum Prælatorum firmiter & devotè obſerves, ita quòd exinde ab omnipotenti Domino præmium merearis perenne recipere, & turpitudo & iniquitas malorum tuæ ſinceritatis non valeant maculare virtutem.

## EPISTOLA XXVIII.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.*

SI enormitates & ſcelera iniquorum impunita relinquerentur, virtus bonorum facilè poſſet ſuccumbere, & vitia viderentur virtutibus ordine poſtpoſito prævalere. Cæterùm ab ipſo Conditore Mundi ſtatutum eſt & ordinatum, ut virtutes præmineant, & locum ſemper obtineant & ordinem ſuperiorem. Sanè venerabilibus Fratribus noſtris, Rothomagenſi Archi-Epiſcopo & Nivernenſi Epiſcopo, per ſcripta noſtra præcipimus, ut poſtquàm de pace inter te, Frater Archi-Epiſcope, & chariſſimum in Chriſto Filium noſtrum illuſtrem Anglorum Regem reformanda certi exiſterent, eos qui à te fuerant excommunicati ſecundùm formam ſibi præfixam abſolverent. Verùm quoniam dubitamus, utrùm illi, quos excommunicatio tua involverat, ſecundùm mandati noſtri formam ſatisfeciſſent, ne illi de malitia ſua valeant gloriari, & inaniter ſibi applaudere, Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, & in virtute obedientiæ injungimus, quatenùs niſi illi, qui excommunicati fuerunt per memoratum Archi-Epiſcopum, & Epiſcopum, vel per aliquem de mandato ipſorum abſolutionis beneficium ſecundùm formam noſtram promeruerunt, & Eccleſias & poſſeſſiones Cantuarienſis Eccleſiæ & omnium ſuorum, & omnes fructus inde perceptos infra viginti dies poſt commonitionem tuam & tuorum reſignaverint, eos infra quindecim dies poſtquàm litteræ noſtræ de hac cauſa ad prædictum Archi-Epiſcopum & Epiſcopum pervenerint, in eandem ſententiam reductos, omni occaſione & appellatione remota, tanquàm excommunicatos vitetis, & ab omnibus per Parochias veſtras faciatis ſicut publicè excommunicatos vitari, donec ab ipſis ſupradicta omnia compleantur. Si verò Clerici aliqui ex illis præſumſerint celebrare Divina vel Divinorum intereſſe celebrationi, vel aliquem Sacerdotem ad celebrandum coegerint, ipſos omni officio & Beneficio privatos denuncietis, & per totam terram Regis faciatis privatos denunciari. Si verò Laici fuerint, excepto Rege & Filio ſuo, qui talia præſumſerint, eis duram comminationem faciatis, & eis formidinem incutiatis & terrorem quod niſi deſtiterint, graviori pœna plectentur, & quouſque ſatis faciant à ferendo teſtimonio repellantur. Datum Anaginæ ſeptimo Idus Octobris.

## EPISTOLA XXIX.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.*

ANXIETATE cordis & amaritudine *premimur*, cùm anguſtias, onera, & gravamina, quæ zelo juſtitiæ, & pro libertate Eccleſiæ manutenenda, æquo animo & invicta fortitudine tolerasti, ad memoriam noſtram reducimus, & ſedula meditatione cogitamus. Verumtamen quod in te virtutis perfectionem adimpleres, non potuiſti frangi adverſis, nec à tuæ conſtantiæ propoſito moveri, tuam ſuper hoc commendamus admirandam virtutem, & tibi ſuper tanta patientia plurimùm in Domino congaudemus. Cæterùm quoniam chariſſimum in Chriſto Filium noſtrum Henricum, illuſtrem Anglorum Regem, diutiùs in patientia & benignitate exſpectavimus, & blandis & dulcibus verbis, & interdùm duris & aſperis, ut ad ſe ipſum rediret, ſæpè monuimus, ſi pacem, quam tecum *fecit*, executione operis non adimpleverit, & tibi ac tuis, & Eccleſiæ tuæ poſſeſſiones & honores ablatos non reſtituerit, tibi plenam authoritatem concedimus, ut in perſonas & loca, quæ ad tuam Legationem pertinent, excepta perſona Regis, uxoris quoque, & Filiorum, Eccleſiaſticam juſtitiam ſecundùm officii tui debitum nullius obſtante appellationis obſtaculo exercendi. Providentia tamen & circumſpectione adhibita, quam modeſtia *Sacerdotalis* requiret. Datum Signini tertio Idus *Octobris*.

## EPISTOLA XXX.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Rogerio Eboracenſi Archi-Epiſcopo.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, & Apoſtolicæ Sedis Legatus, venerabili Fratri & Amico Rogerio, Dei gratia Eboracenſi Archi-Epiſcopo, & Sedis Apoſtolicæ Legato ſalutem, & Paſtorales excubias feliciter adimplere.*

QUANTIS calamitatibus diutiùs afflicta ſit Mater noſtra, à cujus uberibus coaluimus, & quæ utrumque noſtrum authore Deo in id quod eſt, promovit, ſancta Cantuarienſis Eccleſia, Fraternitatem veſtram latere non poteſt, præſertim, cùm totus fere Latinus Orbis contritiones ejus hactenus contra fas & æquum, ſupra omnem modum invaluiſſe cognoverit. Exſpectaveramus correctionem Domini Regis, quem clementia Summi Pontificis & patientia noſtra, & Divini judicii, quod maximè fidelis anima revereretur, timor, debuerant ad pœnitentiam provocaſſe. Sed ille Dei miſericordia & hominum patientia quoad cauſam hanc ſemper abutens, damna damnis indeſinenter adjecit, & atrociſſimas injurias gravioribus cumulavit injuriis.

Ne ergo

Ne ergo ſanguinem ejus in compereuntis Eccleſiæ ob nimiam patientiam & injuſtam diſſimulationem de manibus noſtris requirat Dominus, Fraternitati veſtræ litteras Apoſtolicas deſtinamus, rogantes & obſecrantes in Domino Jeſu Chriſto, & unitate Charitatis, & fœdere pacis Eccleſiaſticæ, & authoritate Domini Papæ, per fidelitatem, quam Sedi Apoſtolicæ debetis, denunciantes, quatenus infra quindecim dies à ſuſceptione præſentium per totam Provinciam veſtram, quæ in poteſtate præfati Regis eſt, omnia divina, præter Baptiſma parvulorum & pœnitentias morientium, prohibeatis Officia celebrari, & ab omnibus ſubditis veſtris interdicti ſententiam, quantum in vobis eſt, faciatis inviolabiliter obſervari. Ne vos, quod abſit, cum his qui in ſcelere ſuo perituri ſunt pœna damnationis involvat. Portitori verò iſtarum proſpicite, ſicut vobis & ordini veſtro cupitis eſſe proſpectum. Fraternitatem veſtram per vias rectas deducat Altiſſimus, & faciat participem illorum, quibus in Evangelio promiſſum eſt Regnum cœlorum.

## EPISTOLA XXXI.

*Alexander Papa Senonenſi & Rothomagenſi Archi-Epiſcopis.*

MOLESTIAS & anguſtias, & anxietates, onera & gravamina, quæ venerabilis Frater noſter Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus pro honore & libertate Eccleſiæ invicta fortitudine ſuſtinuit, & æquo animo toleravit, quoties ad memoriam noſtram reducimus, toties ſuper ejus admirandæ virtutis & patientiæ conſtantia noſter animus hilareſcit. Et circà eum de die in diem magis ac magis noſtræ dilectionis affectus excreſcit. Inde eſt, quod nos ei, tanquàm Fratri chariſſimo, & præcipuo membro Eccleſiæ ſuper variis moleſtiis & preſſuris dignæ conſolationis remedium providere volentes, & chariſſimi in Chriſto Filii noſtri Henrici illuſtris Anglorum Regis, qui quantò eidem Archi-Epiſcopo majores perſecutiones & moleſtias intulit, & ampliùs Chriſtum gravavit, tantò magis deliquit, nec poteſt tantum expiare delictum, niſi reſtituatur ablatum, conſultiùs proſpicere cupientes ſaluti, Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta precipiendo mandamus, & in virtute obedientiæ præcipimus, quatenus infrà viginti dies poſt harum ſuſceptionem eundem Regem ex parte noſtra diligenter conveniatis, commonere propenſiùs & exhortari curetis, ut pacem quam cum eodem Archi-Epiſcopo verbotenùs fecit, executione operis compleat. Nihilominus etiam eidem Regi ſuggeratis, ut poſtmodùm omnia ablata reſtituat, damna data reſarciat, pravas & execrabiles conſuetudines omninò præcidat. Si autem infrà triginta dies poſt commonitionem veſtram, pacem, quam ſtatuit & promiſit, conſummare noluerit, in tota terra ejus Ciſmarina omnia divina, præter Baptiſma parvulorum & pœnitentias morientium, remoto appellationis obſtaculo, prohibeatis Officia celebrari: & ſententiam ipſam uſque ad condignam ſatisfactionem faciatis inviolabiliter obſervari. Quod ſi alteruter veſtrum, aliqua neceſſitate obſtante, hujus rei executioni non potuerit aut noluerit intereſſe, quod tamen nollemus, nec expediret, alter non minùs id, quod dictum eſt, exequatur. Datum Anaginæ ſeptimo Idus Octobris.

## EPISTOLA XXXII.

*Alexander Papa omnibus Prælatis per Terram Regis Ciſmarinam.*

CURA Paſtoralis officii, quam providente Domino, licèt immeriti, gerimus, nos admonet propenſiùs, & hortatur ad univerſos aciem noſtræ conſiderationis extendere, & de univerſorum ſalute ſollicitudinem gerere propenſiorem. Inde eſt quòd univerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, & in virtute obedientiæ ſub pœna ordinis & Officii injungimus, quatenùs, ſi Rex Angliæ, ſecundùm quod nobis per litteras & Nuncios ſæpiùs promiſit, venerabili Fratri noſtro Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, Apoſtolicæ Sedis Legato, & ſuis plenam pacem & ſecuritatem, quam mediantibus venerabilibus Fratribus noſtris Rothomagenſi Archi-Epiſcopo, & Nivernenſi Epiſcopo, in multorum poſteà præſentia obtulit, non adimpleverit, & ei Archi-Epiſcopatum ſuum cum plenaria reſtitutione ablatorum, poſſeſſionum, & honorum non reſtituerit, ſententiam, quam venerabilis Frater noſter Wilhelmus Senonenſis Archi-Epiſcopus, Apoſtolicæ Sedis Legatus, & prædictus Rothomagenſis, vel alter eorum, in terram ejus Ciſmarinam propter hoc promulgaverit per Parochias veſtras, omni appellatione & occaſione remota firmiter & inconcuſsè obſervetis, & ab aliis faciatis inviolabiliter obſervari. Datum Signini tertio Idus Octobris.

## EPISTOLA XXXIII.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo ſuus Fidelis.*

TRANSACTA Dominica Rex apud Londonias Filium ſuum cingulo militiæ donavit. Eundemque ſtatim Eboracenſis in Regem inunxit. Ibique Rex Filiis ſuis Terras ſuas diviſit, cunctis admirantibus, quid de cætero ſit facturus. Adventum ſuum in Normanniam quotidiè facit prædicari, ut magis timeatur. Sed non veniet, quamdiù Filiam Regis Francorum cum Regina Cadomi morantem veſtibus, equitaturis, & familia decenter inſtrueret ad transfretandum, quandò ipſe mandaret. Hoc autem factum eſt, ut audiat Rex Francorum, & ab indignatione, quam de contemptu Filiæ concepit, aliquantiſper quieſcat. Non enim mandatum eſt, ut ſtatim eat, ſed præparari jubetur, ut quando Rex miſerit pro ea, ire non differat. Fortè ergo Conſecrationem Puellæ, ſicut & pueri furari nituntur. Sed ſi etiam palàm fieret, videte ne à vobis aliquo modo inunctio Filiæ Regis Francorum prohibeatur. De inunctione quoque Pueri nolite nimiùm turbari, ſed vobis imputate, qui litteras non miſiſtis, quæ poterant Conſecrationem impedire. Nolite igitur ſuper Regem, aut ſuper Epiſcopos veſtros aliquam ſententiam dare, quamdiù de pace veſtra tractatur, ſed patienter ſuſtinete, donec veniat dies lætitiæ & pacis, vel dies iræ & indignationis. Credo tamen quòd per Nivernenſem pax veſtra non fiet, quoniam Senonenſis pacem cum Rege Anglorum ampliùs quærit, quàm veſtram. Plurimum enim affectat loqui cum Rege, & dixit mihi manifeſtè,

nifeſtè, quòd ſi oſculum Rex vobis vellet indulgere, in omnibus aliis ſatis illi eſſet parcendum. Me etiam increpavit quòd ita loquebar de vobis & contra Regem, & ut certè cognovi, pax veſtra in manu ſua non poterit proſperari. Ob hoc enim receſſit Archi-Diaconus Byturicenſis, fideliſſimus veſter, & Epiſcopus ille apud Maatam moratur, exſpectaturus ibi adventum Regis Anglorum per quindecim dies: & poſt, ſi Rex non venerit, reverſurus ad mare per Normanniam, ut procurationem Regiam habeat, quam hucuſque ſuſcepit, & moram faciat longiorem. Reginam tamen, & Richardum de Humaz convenit ipſe, ut naves ſolverent, & viam maris ſibi aperirent, quam non ſolùm ei, ſed omnibus propter eum fecerant inhiberi. Ipſi autem noluerunt. A manifeſto igitur contemptu & defectu Epiſcopus debuit dies computare, ſed noluit. Cum Regina familiare colloquium habuit, & inducias dedit, quas illa voluit, utpotè qui Regis gratiam & Senonenſis cum Rege pacem potiùs, quàm veſtram dicitur affectare. Videte ergo, ne quis vos ſeducat, ne in morte veſtra gratiam reconciliationis inveniant, qui ſunt inimici ad invicem. Videte etiam, cui verbum veſtrum commiſiſtis: & ſi vobis benè videtur de illo, certè aliter vobis videtur, quàm omnibus aliis, qui vident illum. Præterea properate & loquamini cum illo Nivernenſi, adhibito Senonenſi, ut ſtatim verbum ſibi commiſſum exequatur, vel omninò dimittat, neque per Normanniam, immò per Flandriam iter ſuum diſponat. Interim autem ad nullam ſententiam procedatis, niſi fortè ſuper Eboracenſem ponere poſſetis. Dominus Vigornenſis, fideliſſimus Eccleſiæ Cantuarienſis Filius, nondum transfretavit, ſed honori Eccleſiæ & libertati omninò intendit. Valeat Dominus meus; & voluntatem ſuam & ſtatum mihi ſervo ſuo prolixiùs ſcribat. Valeat in æternum & ultra.

## EPISTOLA XXXIV.

*Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.*

VIRTUTIS & Fidei conſtantiam, & fortitudinis animum, quem pro libertate Eccleſiæ tuæ conſervanda induiſſe dignoſceris, ſtudioſiùs attendentes, tibi tanquàm Fratri chariſſimo ſuper his, quæ ad conſervationem & augmentum Eccleſiæ tuæ ſpectare noſcuntur, libenti animo conſilium & auxilium impendimus, & contra eos qui jura & Dignitatem ejuſdem Eccleſiæ imminuere, vel perturbare nituntur, Apoſtolicæ tuitionis præſidium diligenti ſtudio volumus miniſtrare. Audivimus autem, & certa relatione comperimus, quòd Eboracenſis Archi-Epiſcopus contra prohibitionem & interdictum noſtrum Henrico Filio illuſtris Anglorum Regis in Provincia tua Coronam impoſuit. Quia verò ex hoc juri & Dignitati Eccleſiæ tuæ immoderatè aſſeris & enormiter derogatum, nos in hac parte tam tibi quàm eidem Eccleſiæ providere volentes, authoritate Apoſtolica ſtatuimus, ut factum prædicti Archi-Epiſcopi vobis nulla ratione præjudicium poſſit impoſterùm generare, quominùs jus Coronationis & inunctionis Regum Angliæ poſſeſſionaliter habeatis, ſicut Anteceſſores tui & eadem Eccleſia à quadraginta annis retrò habuiſſe noſcuntur.

## EPISTOLA XXXV.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Londonienſi Epiſcopo.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, & Apoſtolicæ Sedis Legatus, Venerabili viro Gilberto Londonienſi Epiſcopo, coram facie ſua fideliter ambulare.*

CALAMITATES Matris veſtræ S. Cantuarienſis Eccleſiæ tantò pleniùs agnoviſtis, quantò eas ab initio viciniùs & planiùs inſpexiſtis, corpore præſens, utinam non animo. Exſpectavimus toto jam ferè ſex annorum curriculo pœnitentiam Domini Regis, ſed ille, quod ſinè dolore non loquimur, adeò miſericordia Dei & Sacræ Romanæ Eccleſiæ patientia ſemper abuſus eſt, ut noviſſima ejus fierent in dies deteriora prioribus. Ne ergo ex nimia diſſimulatione tam illius, quàm pereuntis Eccleſiæ ſanguis in diſtricto examine requiratur à nobis, vobis præeunte authoritate Domini Papæ, in virtute obedientiæ, in periculo Ordinis, honoris & Beneficii *præcipiendo mandamus*, quatenus infra quindecim dies à ſuſceptione *præſentium* per totum Epiſcopatum veſtrum, omnia divina, præter Baptiſma parvulorum & pœnitentias morientium, prohibeatis Officia celebrari, & ab omnibus ſubditis veſtris interdicti ſententiam, quantum in vobis eſt, faciatis inviolabiliter obſervari. Et ut litteras Domini Papæ, quas vobis mittimus Fratribus & Coepiſcopis noſtris, & Vacantium Eccleſiarum Capitulis communicetis, & ab eis inſpectas nobis *remittere* non differatis: portitori etiam harum *proſpicientes*, ſicut vobis & ordini veſtro *cupitis eſſe proſpectum*. Quæ niſi fideliter adimpleveritis, *vobis* perpetuæ damnationis ſententiam noveritis irrefragabiliter imminere.

*Eodem modo Sareſberienſi.*

## EPISTOLA XXXVI.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Vintonienſi Epiſcopo.

*Salutem & omnia Mandatorum Dei promereri bravium ſupernæ vocationis.*

FRATERNITATEM veſtram latere non poſſunt calamitates, quæ jam per ſex annos Anglicanam Eccleſiam afflixerunt, ſed præcipuè Matrem veſtram Cantuarienſem Eccleſiam, cujus, ſicut ex charitate debetis miſeriis compati, ſic ex neceſſitate officii & exhibita profeſſione vos oportet ipſius obedire mandatis. Expectavimus pœnitentiam Domini Regis, ſed ille, quod ſinè mœrore non poſſumus eloqui, adeò miſericordia Dei, & Sacræ Romanæ Eccleſiæ, & noſtra patientia ſemper abuſus eſt, ut noviſſima ejus in dies Eccleſiæ Dei fierent deteriora prioribus. Ne ergo ſanguis ejus & compereuntis Eccleſiæ requiratur à nobis, Fraternitati veſtræ in virtute obedientiæ, in periculo ordinis, honoris & beneficii præcipiendo mandamus, quatenus infra quindecim dies à ſuſceptione præſentium, per totam Diœceſim veſtram omnia

divina,

divina, præter Baptiſma parvulorum & pœnitentias morientium, prohibeatis Officia celebrari, & ab omnibus ſubditis veſtris interdicti ſententiam, quantum in vobis eſt, faciatis inviolabiliter obſervari; portiori proſpicientes ſicut vobis & ordini veſtro cupitis eſſe proſpectum. Alioquin vos ipſos exinde ab Epiſcopali & Sacerdotali officio noveritis eſſe ſuſpenſos. Deo potiùs, quàm hominibus obedientem Reverentiam veſtram coronet Paſtor Paſtorum, & Princeps Principum immarceſcibili æternæ Gloriæ Corona.

*Eodem modo omnibus Epiſcopis Angliæ & Gualliæ.*

## EPISTOLA XXXVII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Conventui Cantuarienſi.*

QUOT & quantas perſecutiones jam per ſex annos gratis pertulerit Eccleſia Anglicana, tantò certiùs agnoſcitis, quantò acerbiùs ipſa rerum experientia pro magna parte ſenſiſtis. Quia ergo Dominus Rex, dùm in multa patientia Sacræ Romanæ Eccleſiæ & noſtra provocatus ad pœnitentiam, non modò non corrigitur, ſed ſemper adjicit deteriora prioribus, ne ſanguis ejus & compereuntis Eccleſiæ requiratur à nobis, univerſitati veſtræ in virtute obedientiæ, ſub periculo Ordinis & gradus præcipiendo mandamus, quatenùs in Eccleſia Cantuarienſi ceſſetis, infrà quindecim dies à ſuſceptione præſentium ab omnibus Divinis, excepta pœnitentia morientium & Viatico, quod januis clauſis, & Laicis excluſis, ſinè campanarum pulſatione, & omni ſolemnitate lætitiæ confici Religionis favor expoſcit. Præcipimus autem, ut authoritate noſtra de hujus ſpecialis mandati tenore utentes, omnibus Decanis per Archi-Epiſcopatum conſtitutis denuncietis in virtute obedientiæ, in periculo ordinis, officii & beneficii, quatenùs in omnibus Eccleſiis juriſdictionis eorum hujus interdicti ſententiam, quantum in eis eſt, faciant inviolabiliter obſervari. Vos Deo potiùs quàm hominibus obedientes Gratia Dei cuſtodiat.

*Similiter Abbati de Feveresham, & aliis Abbatibus, & Prioribus per Archi-Epiſcopatum conſtitutis: niſi quod non tenentur aliquid præcipere Decanis.*

## EPISTOLA XXXVIII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Decanis Cantiæ.*

NOVIT dilectio veſtra, quomodò in perniciem Eccleſiæ Dominus Rex Sedis Apoſtolicæ patientia & noſtra ſemper abutens, deteriora præcedentibus malis ſemper adjecerit. Inde eſt quòd vobis in virtute obedientiæ, in periculo ordinis, officii & beneficii præcipiendo mandamus, quatenùs infrà quindecim dies à ſuſceptione præſentium in Eccleſiis juriſdictionis veſtræ omnia divina, præter Baptiſma parvulorum & pœnitentias morientium, prohibeatis officia celebrari, & hujus interdicti ſententiam, quantum in vobis eſt, faciatis ab omnibus inviolabiliter obſervari. Ad hæc ſub eadem interminatione præcipimus, ut procuretis, quo modo litteræ noſtræ Conventui Cantuarienſis Eccleſiæ præſententur.

## EPISTOLA XXXIX.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Clerebaldo Electo & Conventui ſancti Auguſtini.*

QUANTÒ Sacroſancta Romana Eccleſia Monaſterium veſtrum ampliori donavit gratia, tantò diligentiùs ipſius debetis obedire mandatis. Unde de veſtra obedientia ſpem certam concipientes, vobis authoritate Domini Papæ & noſtra, in virtute obedientiæ, in periculo honoris, officii, & gradus, præcipiendo mandamus, quatenùs infra quindecim dies à ſuſceptione præſentium abſtineatis ab omnibus Divinis, excepta pœnitentia morientium & Viatico, quod januis clauſis, & Laicis excluſis privatim fieri neceſſitas expoſcit, & Religionis impetrat favor. Sub eadem quoque interminatione præcipimus, ut in omnibus locis juriſdictionis veſtræ Eccleſiaſticæ faciatis, quantum in vobis eſt, hujus interdicti ſententiam inviolabiliter obſervari.

*Similiter Weſtmonaſterii, S. Albani, S. Edmundi, & Malmesberiæ Abbatibus.*

## EPISTOLA XL.

*Alexander Papa Rotrodo Rothomagenſi & Nivernenſi.*

AUDITO & intellecto, quòd chariſſimus in Chriſto Filius noſter, Henricus illuſtris Rex Angliæ, Divina gratia inſpiratus, & inſtantia commonitionum & exhortationum noſtrarum devictus, venerabili Fratri noſtro Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Apoſtolicæ Sedis Legato, gratiam & pacem ſuam reſtituerit, lætati ſumus plurimùm & gaviſi. Et exinde univerſali Eccleſiæ magnum bonum & incrementum credimus auxiliante Deo proventurum. Verumtamen quoniam quidam, tam Clerici quàm Laici, in Regno ejus conſtituti, plùs faventes terreno Principi, quàm Regi Æterno, pro eo quòd tam Eccleſias, quàm alia jura Cantuarienſis Eccleſiæ illicitè & enormiter occuparunt, ab eodem Archi-Epiſcopo excommunicationis fuere vinculo innodati, quos à veſtra Fraternitate, ſi ſpes certa eſſet de pace complenda, ſub certa forma mandavimus abſolvi, Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus & in virtute obedientiæ præcipimus, quatenùs niſi illi qui excommunicati fuerunt & à vobis vel de mandato veſtro ſecundùm formam noſtram abſoluti ſunt, & Eccleſias & poſſeſſiones Cantuarienſis Eccleſiæ, & omnium ſuorum, omnes fructus inde perceptos infra viginti dies poſt commonitionem ipſius Cantuarienſis & ſuorum, ſi pacem habuerint, reſignaverint, eos in eandem ſententiam, in qua priùs fuerunt, infra quindecim dies poſtquàm exinde requiſiti fueritis, fulti noſtra authoritate omni occaſione poſtpoſita revocetis, donec ab ipſis omnia ſupradicta compleantur. Si verò aliqui Clerici ex ipſis præſumpſerint celebrare Divina, vel Divinorum intereſſe celebrationi, vel aliquem Sacerdotem ad celebrandùm coegerint, ipſos omni officio & beneficio privatos denuncietis, & per totam terram Regis faciatis privatos denunciari. Si verò Laici fuerint, excepto Rege & filiò ſuo, qui talia præſumpſerint, eis

duram comminationem faciatis, & formidinem incutiatis & terrorem, quòd niſi deſtiterint, graviori pœna plectantur, & quouſque ſatisfaciant, à ferendo teſtimonio repellantur. Datum Anagniæ ſeptimo Idus Octobris.

## EPISTOLA XLI.

*Alexander Papa Thomæ, Cantuarienſi Archi-Epiſcopo & aliis Epiſcopis Angliæ.*

QUONIAM enormitatibus & ſceleribus iniquorum Pontificali authoritate, prout oporteret, non occurritur, inſolentia & protervitas malorum quotidie augmentatur, timor Dei contemnitur, Eccleſiis & Eccleſiaſticis perſonis debita reverentia & devotio denegatur. Quia verò tantis malis Sacerdotali miniſterio nos oportet occurrere, & ne ſuccreſcere valeant, attentam providentiam & ſollicitudinem adhibere, Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, & mandando præcipimus, quatenus omnes Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos, qui contra ſpeciale Interdictum noſtrum vel Epiſcoporum ſuorum ſcienter Divina celebrarunt, aut de cætero in terris excommunicatorum, ipſis excommunicatis præſentibus Divina celebraverint, vel aliquos celebrare coegerint, omni officio & Beneficio Eccleſiaſtico authoritate noſtra privatos denuncietis, donec ad nos veniant, & mandatum noſtrum recipiant. Quod ſi ſuper hoc mandati noſtri contemptores fuerint, ipſos excommunicetis. Et ſi excommunicati cantaverint, eos quos poteritis comprehendatis, & retrudatis in Monaſteriis, ut ibi pœnitentiam perpetuam agant, & aliis pœna illorum formido exiſtat. Datum Anagniæ octavo Idus Octobris.

## EPISTOLA XLII.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Joannes Sareſberienſis.*

CONSILIUM Domini Senonenſis & noſtrum eſt, ſi vobis melius non occurrit, ut litteræ urgentiores, quas habetis penes vos de juſtitia exercenda, ſi pax non fuerit, celeriùs Rothomagenſi & Turonenſi Archi-Epiſcopis oſtendantur, ſaltem, ut audiat hoſtis & terreatur. Præthereà deſiderat, ut ſuæ reddantur Auxitano & Burdegalenſi, quia & cauſæ prodeſſe poterit, & perſecutoris minuere vires, ſi in Guaſconia auditum fuerit terram ejus interdicto ſubjiciendam eſſe. Nam ad Bituricenſem quidquid de guerris contingat, ſemper facilior probabiliorque ſperatur acceſſus. Et memineritis quantum periculum & infortunium ad ſe traxerit mora porrigendi conventionales Archi-Epiſcopo Rothomagenſi, & Epiſcopo Nivernenſi, & item prohibitorias Eboracenſi Archi-Epiſcopo & Epiſcopis tranſmarinis. Nec dixeritis, quæ provenerunt nobis non fuiſſe prædicta, ſed potiùs quòd omnium auſpicantium more ſubtilitatem veſtram vaticinia, quæ non erant à ſpiritu, deluſerunt. Utinam non ſit deceptionis hujus morbus irreparabilis, ſed niſi cælitus data ſit, relevatio ſeu conſolatio, non occurrit. Et quidem rectè, ut arbitror, cum nos alieni ingenii imaginationibus vanis præſumeremus evolvere cordis humani latebras, quarum ſolus Deus arbiter eſt. Quid quæſo, magis temerarium, aut in Deum qui hoc ſingularis eminentiæ privilegio novit, injurioſius eſt? Nam ſe ipſum noſſe, etiam Apollinis oraculo, ſummam eſſe ſapientiam, adeò celebris ſententia eſt apud Philoſophos, ut ei nemo veterum auſus ſit refragari. De cœlo ſiquidem, ut ajunt, deſcendit notis Clyton, ideſt, *ſcito te ipſum*. Quia ergo hic humana deficit, & Angelica catenus non attingit, ſola Dei ſapientia eſt, quæ conſilia & cogitationes hominum non imaginatione phantaſtica conjicit, ſed ſicut ſunt uſquequaque cognoſcit. Vaticiniis ergo renunciemus impoſterum, quia nos in hac parte graviùs infortunia pertulerunt. Qui corda finxit illa examinet, nos quid Domi noſtræ ſit, exploremus.

Incipit concordia inter Henricum Regem Angliæ & Thomam Cantuarienſem Archi-Epiſcopum.

## EPISTOLA XLIII.

*Henricus Rex Angliæ Juniori Regi filio ſuo.*

SCIATIS, quòd *Thomas Cantuarienſis* Archi-Epiſcopus pacem mecum *fecit ad* voluntatem meam. Et ideò præcipio quòd ipſe & omnes ſui pacem habeant. Et faciatis habere ipſi Archi-Epiſcopo, & omnibus ſuis, qui pro eo exierunt ab Anglia, res ſuas benè & in pace, & honorificè ſicut habuerunt tribus menſibus antequàm ipſe Archi-Epiſcopus receſſiſſet ab Anglia, & faciatis venire coram vobis de legalioribus & antiquioribus militibus de honore, de ſali wude, & eorum ſacramento faciatis recognoſci quid ibi habeatur de feudo Archi-Epiſcopatus Cantuarienſis, & quod recognitum *fuerit de* feudo ejus eſſe, ipſi Archi-Epiſcopo *habere faciatis*.

## EPISTOLA XLIV.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Henricus Rex Angliæ.*

SCIATIS quòd *obviam vobis Rothomagum venire* non potui ad terminum, quem prælocuti fuimus inter nos, quia ſignificatum mihi fuit ab Amicis meis Franciæ, Regem Francorum præparare ſe ad eundum in Alverniam ſuper homines meos & ad male faciendum ipſis & terræ meæ. Ipſi autem homines Alverniæ idem mihi ſignificaverunt, rogantes, ut eis ſuccurrerem. Quapropter ad terminum quem ſtatuimus inter nos ad vos Rothomagum venire non potui. Sed mitto vobis Joannem Decanum Sareſberienſem, familiarem Clericum meum, vobiſcum in Angliam iturum, per quem ſignifico Henrico Regi Anglorum filio meo, ut benè, & in pace, & honorificè habeatis omnes res veſtras: qui etiam emendari faciat, ſi quid minùs actum eſt, quàm oportuerit, de his quæ ad vos ſpectant. Et quoniam mihi & filio meo plura referuntur de mora veſtra quam facitis, quæ forſitan vera non ſunt, vobis, ut credo expediret, ne ire in Angliam diutius differretis. Teſte Rege ipſo apud Iokchas.

## EPISTOLA XLV.

Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.

*Sereniſſimo Domino & Patri Chariſſimo, Alexandro Dei gratia ſummo Pontifici, Thomas S. Cantuarienſis Eccleſiæ miniſter humilis, ſalutem & omnem cum ſumma devotione obedientiam.*

MISERATIONIS oculo reſpexit Deus Eccleſiam ſuam, & tandem triſtitiam ejus in lætitiam commutavit. Nec dubium Pater, quin ſi nobis vera dicentibus ab initio fuiſſet creditum, cornua retunderentur eorum, qui ventilabant, conterebant, & variis plagis vulnerabant Eccleſiam, ut exterminata prorsùs libertate ejus & evacuata authoritate Divinæ Legis ingererent conſuetudines aut potiùs abuſiones veterum tyrannorum, Romanus Pontifex neſciretur in Anglia, & ſponſæ Chriſti privilegia ſine reparationis ſpe delerentur. Ecce enim ad noviſſimas litteras veſtras, quibus Domino Regi Anglorum innotuit, quòd ei ulteriùs non parceretis, ſicut nec pepercistis Frederico dicto Imperatori, cum intellexiſſet terram ejus amotis omnibus ſubterfugiis Interdicto ſubjiciendam eſſe, & Epiſcopos, ſi qui fortè non obedirent, ſuſpendendos & excommunicandos, illicò nobiſcum pacem fecit ad honorem Dei, & maximam, ut ſperamus, Eccleſiæ utilitatem. Nam de conſuetudinibus, quas tanta pertinacia vendicare conſueverat, nec mutire præſumpſit. Nullum à nobis vel aliquo noſtrorum exegit juramentum. Poſſeſſiones quas occaſione diſſenſionis hujus Eccleſiæ noſtræ abſtulerat, prout eas in chartula expreſſeramus, nobis conceſſit, pacem, & ſecuritatem, & reditum omnibus noſtris promiſit & oſculum, ſi tamen vellemus eum eatenus perurgeri: ut non modò in omnibus articulis victus appareret, ſed ut perjurus diceretur ab his, qui audierant ipſum juraſſe, quòd non erat nos ea die in oſculo recepturus. Nos autem habito plurium ſapientium conſilio, & maximè Domini Senonenſis, qui pacem noſtram cæteris ſollicitiùs & efficaciùs procurabat, cum ipſo ad colloquium Regis acceſſimus, quem Deo faciente, qui omnes illos amoverat, qui Sanctitatem veſtram variis dolis circumvenire ſoliti ſunt, adeò mutatum invenimus, ut quod ſine circumſtantium admiratione non contingit, animus ejus in nullo videretur à quietis conſiliis abhorrere. Nam ut nos procul adventantes conſpexit à circumfuſa turba exiliens occurrit properus, & capite detecto nos in ſalutationis verba prorumpere geſtiens ſalutatione prævenit, & habitis paucis ſermonibus, ſolis nobis præſentibus cum Domino Senonenſi, nos illo divertente, ſtupentibus univerſis, traxit in partem, & diu tanta familiaritate collocutus eſt, ut videri poſſet, nunquàm inter nos aliquam fuiſſe diſcordiam. Omnes ferè, quotquot aderant, lætiſſima admiratione ſtupentes plurimorum genis lachrymarum imbre madentibus, glorificabant Deum, & benedicebant Beatam Magdalenam in cujus ſolemnitate Rex converſus eſt à viis priſtinis, ut toti terræ ſuæ lætitiam reformaret, & Eccleſiæ redderet pacem. Corripuimus eum adhibita moderatione, quam oportuerat adhiberi, vias quibus inceſſerat, & pericula quæ undique imminebant, patenter oſtendimus. Rogavimus & monuimus ut rediret ad cor, ut dignos fructus pœnitentiæ faciens, & Eccleſiæ, quam non mediocriter læſerat, manifeſta boni compenſatione ſatisfaciens, purgaret conſcientiam, & redimeret famam. Nam ab iniquis conſiliariis potiùs, quàm à propriæ voluntatis inſtinctu grave utriuſque diſpendium patiebatur. Cùm autem hæc omnia non modò patienter, ſed & benignè audiret, & emendationem promitteret, adjecimus ſibi neceſſarium eſſe ad ſalutem & liberis ſuis, ad incolumitatem & indemnitatem conceſſæ Divinitus poteſtatis, ut in eo Sanctæ Cantuarienſi Eccleſiæ Matri ſuæ diligentiùs ſatisfaceret, in quo eam nuper graviſſimè læſerat. Nam filium ſuum contra jus antiquiſſimum Eccleſiæ noſtræ fecerat enormiter coronari, uſurpatione Archi-Epiſcopi Eboracenſis, qui contra vetuſtiſſimam conſuetudinem, & poſt prohibitionem veſtram, & etiam in aliena Provincia conſecrationem hanc exequi cœca nimis & temeraria ambitione præſumpſit. In quo ille paululum reluctans, proteſtatus tamen ante ſe nihil proponere vel propoſiturum eſſe animo contendendi, quis, inquit, coronavit Regem Wilhelmum, qui ſibi Angliam ſubjugavit, & Reges ſuccedentes? Nonnè Eboracenſis, aut alius Epiſcopus, prout illi placebat, qui coronandus erat in Regem? Ad quæ nos, quod ex celebri gentis noſtræ claret hiſtoria, reſpondimus, quòd eo tempore quo Anglia capta eſt à Normannis, Cantuarienſis Eccleſia proprium non habebat Antiſtitem, ſed quaſi captiva tenebatur à quodam Stigando, qui illam ſicut & Vintonienſem, & Londonienſem, & Vigornenſem, & Elienſem Eccleſiam publicæ poteſtatis & amicorum viribus contra inhibitionem Romani Pontificis occupaverat, Apoſtolicæ Sedis communione carens & gratia. Unde & de mandato ejus à præfato Rege captus in carcere diem obiit. Qua neceſſitate tunc, quod nec ante, nec poſt lectum eſt vel auditum, Archi-Epiſcopus Eboracenſis, qui clarioris erat opinionis, illi Regi coronam impoſuit. Lanfrancus verò filium ejus Regem Wilhelmum, cognomento & colore Rufum, conſecravit in Regem præſente Thoma Eboracenſi Archi-Epiſcopo, nec in eo ſibi officio aliquid vendicante. Poſt cujus obitum cùm Sanctus Anſelmus Cantuarienſis Archi-Epiſcopus exularet, ex eadem cauſa, qua & nos, unus ſuffraganeorum Cantuarienſis Eccleſiæ S. Girardus Herefordenſis, vice Archi-Epiſcopi ſui tunc abſentis Regem Henricum non contradicente Archi-Epiſcopo Eboracenſi conſecravit. Revertente autem ab exilio Beato Anſelmo acceſſit ad eum Henricus, tradens ei diadema, & rogans ut eum coronaret, nec imputaret illi quòd ipſum neceſſitate Regni præpediente non exſpectaverat. Fatebatur enim coram omnibus hanc eſſe Cantuarienſis Eccleſiæ dignitatem, ut Anglorum Reges inungat & conſecret. Et hac quidem ſatisfactione placatus ſanctus Archi-Epiſcopus approbavit, quod à ſuffraganeo ſuo factum fuerat, & Regi coronam impoſuit. Quarè ergo tunc ſiluit Eboracenſis Archi-Epiſcopus, & ſibi Cantuarienſis Eccleſiæ ſuffraganeum præferri ſuſtinuit? Nunquid Thomas Senior, qui Eboracenſem regebat Eccleſiam, & Lanfranco Cantuarienſi de litteris & Amicorum copia intumeſcens multos labores texuit, & Eccleſiam ſuam ampliavit in pluri-

mis; hic obmutuiſſet, pauperi cedens Epiſcopo, niſi ſibi de Archi-Epiſcopi Cantuarienſis primatu & dignitate conſtaret? Deinde poſt triginta & ſex annos Regem Stephanum, prædeceſſorem veſtrum, à deceſſore noſtro Wilhelmo fuiſſe conſecratum, præſente Turſtano Eboracenſi Archi-Epiſcopo, nec ſe immiſcente negotio, aut contradicente, certo certius eſt. Quo poſt novem & decem annos in fata collapſo bonæ memoriæ Theobaldus Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, qui pro veſtra promotione cum ſuis omnibus labores innumeros, damna irreparabilia, & pericula plurima memoratu & relatu horrenda ſuſtinuit, & Regnum quod in aliam familiam jam tranſierat ab Avi veſtri Liberis, vos inunxit & coronavit in Regem, præſente iſto Eboracenſi Rogerio qui nunc eſt, & ut ſcitis, nec cooperante nec contradicente, nec aliquid agente, niſi eo modo, quo minimus Epiſcoporum, ſacris indutus veſtibus audiens intereſſet ſolemnitati. Cùm ergo tanta facilitate animi, aut potiùs conſiliariorum veſtrorum pravitate, Matrem veſtram Cantuarienſem Eccleſiam, ſine cauſæ cognitione, jure antiquo ſpoliaſtis, quod pluſquàm octuaginta annis inconcuſsè poſſediſſe dignoſcitur, nunquid perpetuare voluiſtis inimicitias inter Eccleſiam & Liberos veſtros? Aut ſi tantum præſumptionis Eboracenſi Archi-Epiſcopo fuerat indulgendum, ut novo Regi munus Conſecrationis impenderet, cur Provinciam ſuam excedens invaſit noſtram? Cur tam ipſum, quàm Suffraganeos noſtros in crimen inobedientiæ impuliſtis? Receperant enim inhibitionem Domini Papæ, ne hoc in abſentia noſtra aliquo modo præſumerent. Denique ſi ſubſtitutionem filii & Conſecrationem properabatis impleri, cur eos, quos ab ore Summi Pontificis nominatim, & à nobis excommunicatos eſſe conſtabat, à tanti Sacramenti ſolemnitate non curaſtis excludere? Nunquid conſecratio ſine participio execrationis non videbatur implenda? His & pluribus aliis ad hunc articulum pertinentibus, quæ temporis brevitas non admittit, diligenter & modeſtè propoſitis rogavimus attentiùs, ut hujus læſionis noſtræ jacturam pro amore Dei, & ſalute ſua, & liberorum indemnitate repararet, & tantæ præſumptionis emendaret exceſſum. Ille verò ſe de mandato veſtro, quod pridem obtinuerat, adversùs hanc petitionem noſtram tutum eſſe reſpondit, & ſuper hoc litteras protulit, quibus conſtitit Epiſcopis celebraturis hoc munus ſibi indultum eſſe, ut filium ſuum faceret, à quocumque vellet Epiſcopo, coronari. Ad quod ei reſpondentes ſupplicavimus, ut reduceret ad animum quando & quarè litteras impetraſſet, quibus ſuum & Epiſcoporum defendere nitebatur exceſſum. Conſtabat enim eas, quando Cantuarienſis Eccleſia vacabat, eo propoſito fuiſſe impetratas, nec Eboracenſis Archi-Epiſcopus, ſi præfatam Cantuarienſem Eccleſiam diutiùs vacare contingeret, ad innovandi Regis coronationem præ cæteris Provinciæ noſtræ Epiſcopis auderet aſpirare. Et ut, Domine mi Rex, hæc fideliùs & familiariùs recolatis, nonnè tunc palam ſolebatis aſſerere, quòd filium veſtrum malletis decollari, quàm ut ſæpè dictus Eboracenſis capiti ejus hæreticas manus imponeret? Certum verò eſt, quòd priori mandato per poſterius derogatur. Eſto ergo, quòd tunc tales litteras impetraveritis, noſtræ verò, quia poſteriores ſunt, illis debuerant derogaſſe, unde conſtat vobis, & aliis ſapientibus, cujus momenti habendum ſit, quod contra jus uſurpatum eſt, præſertim cùm Regis conſecratio, ſicut & alia Sacramenta, de jure cauſam habeat, & totam ſubſtantiam nanciſcatur. Neque hæc dicta videantur, quòd degradari velimus filium veſtrum, aut in aliquo minorari, quia ſucceſſus ejus & ampliationem gloriæ exoptamus, & ad eam laborabimus modis omnibus in Domino, ſed ut indignationem Dei & Sanctorum, qui in Cantuarienſi Eccleſia requieſcunt, & graviter injuriati ſunt, à nobis & ab illis pariter arceatis. Quod fieri poſſe non credimus, niſi per condignam ſatisfactionem, quia à ſæculis inauditum eſt, quòd aliquis Cantuarienſem Eccleſiam læſerit, & non ſit correctus aut contritus à Chriſto Domino. Subintulit ergo Rex vultu hilari & voce jucunda: *Si filium meum diligitis, duplici jure facitis quod debetis. Nam & ego vobis illum dedi in filium, eumque, ut meminiſſe poteſtis, recepiſtis de manu mea. Et ipſe vos tanta affectione diligit, ut aliquem inimicorum veſtrorum recto lumine nequeat intueri. Eos enim jam continuiſſet, niſi obſtitiſſet reverentia & timor nominis mei. Sed ſcio quòd vos graviùs de eis, etiam quàm oporteat, ulciſcetur, quàm citò tempus & occaſionem acceperit. Nec dubito quin Eccleſia Cantuarienſis nobiliſſima ſit inter omnes Eccleſias Occidentis, nec eam jure ſuo privare volo, quin potiùs juxta conſilium veſtrum dabo operam, ut & in hoc articulo relevetur, & priſtinam in omnibus recuperet dignitatem. Illis autem, qui me & vos hactenus prodiderunt, Deo propitio ſic reſpondebo, ut exigunt merita proditorum.* Cùm ergo equo deſiliens me humiliarem ad pedes ejus, arrepto ſcanſili me coegit aſcendere & viſus illachrymari ait: *Quid multa? Domine Archi-Epiſcope, reſtituamus nobis invicem veteres affectiones & alter alteri quod poterit bonum exhibeat, & præcedentis odii prorſus ſimus immemores. Sed mihi, quæſo, coram his, qui procul adſpiciunt, honorem exhibeatis.* Et tranſiens ad illos, quia paucos ibi quos lator præſentium indicabit, videbat amatores diſcordiæ, & odii incentores, ait, ut tam illorum, quàm omnium, ne quid mali dicerent, ora præcluderet: ſi *Ego, cum Archi-Epiſcopum ad omne bonum paratum inveniam, et viciſſim bonus non fuero, tunc ero nequior cæteris hominibus, & mala quæ de me dicuntur, vera eſſe probabo. Nec aliud conſilium honeſtius aut utilius crediderim, quàm ut ipſum ſtudeam benignitate præcedere, & tam charitate quàm beneficiis ſuperare.* Sermonem Regis cum ſumma gratulatione ferè quotquot aderant, exceperunt. Miſit ergo ad nos Epiſcopos ſuos, qui monerent, ut petitionem noſtram coram omnibus faceremus. Et ſi quorundam ex ipſis conſilio crediſſemus, in arbitrium ejus contuliſſemus prorſus & nos & totam cauſam Eccleſiæ. Nam ab initio uſque nunc à Scribis & Phariſæis ſuis egreſſa eſt iniquitas, & de authoritate ſeniorum invaluit, qui debuerant regere populum. Sed benedictus Deus, qui non permiſit, ut in conſilium illorum tranſiret anima noſtra, & Eccleſiæ libertatem aut juſtitiam Dei exponeremus cujuſcumque hominis voluntati. Illis autem dimiſſis, habita deliberatione cum Domino Senonenſi & Chriſti pauperibus ſociis peregrinationis & proſcriptionis noſtræ, in eo firmavimus propoſitum, ut quæſtionem conſuetudinum nec damnorum quæ Eccleſiæ noſtræ intulerat, nec uſurpatæ Conſecrationis querelam, nec Eccleſiaſti-

cæli-

ræ libertatis aut honoris noſtri diſpendium aliquo modo conferremus in arbitrium ejus. Et ſic accedentes ad Regem & ſuos, cum omni humilitate rogavimus per os Domini Senonenſis, qui verbi noſtri bajulus erat, ut nobis gratiam ſuam reſtitueret, pacem & ſecuritatem tam nobis quàm noſtris, Cantuarienſem Eccleſiam & poſſeſſiones ejus, quas exceptas in Chartula legerat, & ut miſericorditer emendaret quod contra nos & Eccleſiam noſtram fuerat in fini ſui coronatione præſumptum: promittentes ei amorem & honorem, & quidquid obſequii Regi & Principi poteſt ab Archi-Epiſcopo exhiberi in Domino. Ille verbum acceptans annuit, & nos & noſtros qui aderant, recepit in gratiam ſuam. Et quia non præceperatis, ut ipſe nobis & noſtris ablata reſtitueret, neque à nobis poterat impetrari aut poterit Deo authore, ut ea remittamus, juxta Mandatum veſtrum repetitio eorum dilata eſt, non ſublata. Nam ſi præcepiſſetis eo vigore, quem in noviſſimis expreſſiſtis, ut reſtituerentur, haud dubium quin ſatisfeciſſet, & poſteris dediſſet exemplum, toti Eccleſiæ Dei & maximè Apoſtolicæ Sedi perpetuò profuturum. Tandem itaque nobiſcum multa & diu conferens, cùm nos duo ſoli ferè uſque ad veſperam collocuti eſſemus, ſecundùm morem familiaritatis antiquæ, in hoc convenimus, ut eo diſcedente rediremus gratias acturi Chriſtianiſſimo Regi, & aliis benefactoribus noſtris, reverſuri ad ipſum rebus compoſitis, & aliquamdiu moraturi circà eum, antequàm redeamus in Angliam, ut omnibus innoteſcat, in quantam familiaritatem & gratiam nos receperit. Exſpectabimus autem in Francia donec redeant Nuncii noſtri, quos ad recipiendas poſſeſſiones noſtras deſtinavimus, quia non eſt in animo noſtro, ut redeamus ad ipſum, quamdiu de terra Eccleſiæ paſſum pedis abſtulerit. Nam in reſtitutione poſſeſſionum facilè advertemus, qua ſinceritate agatur nobiſcum. Nec tamen veremur, quin impleat quod promiſit, niſi eum præpediant Conſiliarii, quos de pravitate conſcientiæ ſtimulus quieſcere non permittit. Hi ſiquidem ne comprehendantur in operibus manuum ſuarum, errores ſuos impunitate donari moliuntur, authoritate & conſortio Regiæ Majeſtatis. Hi nos in ſortem Balaamitarum conantur impellere, ut vivificantes animas, quæ non vivunt, criminoſos in ſcelere deprehenſos abſolvamus ſine pœnitentia & Confeſſione erroris. Quam utique poteſtatem Deus, nec alii indulſit, nec retinuit ſibi. Niſi adquieverimus, pacem & concordiam tum Domino Rege initam machinantur infringere. Sed, Deo authore, nec ſic nos inducent, ut ſedem ponentes ex adverſo Altiſſimi, gloriemur inaniter nos vivificare aut juſtificare quos ille non vivificat. Certum enim eſt quanticumque Paſtoris ſententiam jure veraciſſimo non tenere, ſi Divino judicio reprobatur. Nos tamen ſub ipſo diſceſſu noſtro, ſivè paci invidens, ſivè amicis & familiaribus proſpicere volens, ad inſtantiam, ſicut dicitur, Gaufredi Cantuarienſis Archi-Diaconi, Lexonienſis Epiſcopus ſatis argutè & inſtanter, Rege, Epiſcopis, & Proceribus præſentibus, ſollicitavit circa articulum iſtum, dicens oportere, ut quemadmodum Dominus Rex fideles noſtros in gratiam receperat, ita nos omnes, qui cum illo ſteterant, in gratiam reciperemus. Cui reſpondimus, hic, ſi placeret illi, diſtinctionem neceſſariò admittendam. Nam in eis, quorum advocationem ſuſceperat, erant homines diverſæ conditionis, & alii nocentiores, alii minùs, alii in communione Eccleſiæ, alii excommunicati, contractu & participatione anathematis aut ſententia, alii in Summi Pontificis conſtitutionem inciderant, & ſine authoritate ejus abſolvi non poſſunt, alii ex variis cauſis à nobis vel ab aliis Paſtoribus ſuis juſto ſunt anathemate condemnati. Proinde in perſonis & cauſis tam diſſimilibus ratio juris & æquitatis vetat idem eſſe judicium. Nos autem ad omnes, quantum in nobis eſt, pacem & charitatem habentes, Domini Regis audito conſilio, ad honorem Eccleſiæ Dei, ſuum, & noſtrum, necnon & ſalutem illorum, quibus reconciliatio quæritur, negotium Deo propitio moderabimur, ut ſi quis eorum, quod abſit, pace caruerit, reconciliationis expers, hoc ſibi, non nobis debeat imputare. Cùm autem ad hæc præfatus Gaufredus Archi-Diaconus, adhuc excommunicatus, ſicut incentor diſcordiæ, ita & contemptor juſtæ ſententiæ, tumidus reſponderet, Dominus Rex, ne ſuborientia hinc inde verba cauſas odii & ſopitæ inimicitiæ fomitem inſtaurarent, nos de turba extrahens, rogavit ne curaremus quæ dicerentur à talibus, & ut pacato animo & tranquillo & licentiam & benedictionem dantes, cum gratia Dei & ſua rediremus ad hoſpitium noſtrum. Poſteà verò accepimus, quod venerabiles viri, Dominus Rothomagenſis & Epiſcopus Nivernenſis, quos inter nos & Dominum Regem juſſeratis eſſe mediatores, & qui de pace noſtra ſolliciti exſtiterunt, Epiſcopo Sagienſi tranſeunti in Angliam dederunt in Mandatis, ut excommunicatos noſtros abſolveret, ſed incertum eſt, an ei formam quam illis dederatis, præſcripſerint, aut ſi præſcripta eſt, an eam ſit idem Epiſcopus ſecuturus. Verumtamen nec illis mandare licuit, niſi quatenùs poteſtatem à vobis acceperunt, nec ille aliquid egit, ſi fines, quos præſcripſeratis, exceſſit. Unde ſi placet, neceſſe eſt, ut ſi aliter abſoluti ſunt, præcipiatis eos ſententia, qua tenebantur, arctari, donec ſecundùm Eccleſiæ formam jurent, ut ante juſſeratis, ſe veſtro Mandato parituros, & illis, qui taliter abſolvi meruerint, in virtute obedientiæ injungatis, quatenùs Mandatum, quod eis ex parte veſtra faciemus, inviolabiliter obſervent, vel ad vos infra terminum, quem præfigetis, accedant, ut audiant veſtrum ſubjecta pœna, niſi paruerint, ut in priſtinam ſententiam ſublato appellationis obſtaculo reponantur. Neque hæc dicimus, Deo teſte, vindictam expetentes, cùm ſcriptum eſſe noverimus, *non quæres ultionem, nec memor eris injuriæ Civium tuorum*, ſed ut Eccleſia correctionis exemplo poſſit per Dei gratiam impoſterum roborari, & pœna paucorum multos ædificet. Nam ut Spiritus S. author eſt, *flagellato peſtilente ſapiens eruditur*. Nec vigere poterit Apoſtolicæ Sedis authoritas, niſi percellantur & hi, qui Laicorum patrocinio abutentes, excommunicati aut prohibiti præſumpſerunt Divina celebrare. Quid enim ſolus Epiſcopus, quantumlibet Eccleſiæ Romanæ devotus, poterit, ſi ab obedientia ejus ad nutum Potentum receſſerint Sacerdotes & Clerus ſuus? Nihil enim eſt, quod Eccleſiam magis debilitet, quàm quòd Apoſtolica Sedes talia, cum emergunt, facilè prætereit

rit impunita. Hæc dicentes ſcimus nobis in his exequendis, ſi placuerit vobis, magnos, Deo tamen propitio vincibiles, imminere labores. Sed prælegimus arctam & anguſtam viam ſequi, quæ ducit ad vitam, quàm latam & ſpatioſam, quæ per illecebras ſæculi trahit ad inferos. De Mandato veſtro damnorum noſtrorum ad præſens tacita eſt repetitio. Placeat Serenitati veſtræ, qualiter vos hic procedere oporteat à latore præſentium exaudire & injuriam corrigere, quæ nobis & Eccleſiæ noſtræ illata eſt in Coronatione filii Regis, alio contra morem antiquum & Mandatum veſtrum invadente jus noſtrum & Provinciam noſtram. Neceſſitas nos coegit excedere modum ſcribendi, timor & reverentia de dicendis plura reprimere compulerunt, ſed Apoſtolica dignatio & clementia Paternæ manſuetudinis immoderationi, ſi placet, veniam dabit, & quæ dicenda fuerant, à latore præſentium ſolita pietate exaudiat, & petitiones, quas per eum porrigimus, celeriùs jubeat adimpleri.

## EPISTOLA XLVI.

*Joanni Sareſberienſi quidam Amicus.*

SEGNIUS *irritant animum demiſſa per aurem, quàm quæ ſunt oculis ſubjecta fidelibus*. Si de his igitur, quæ auditu ſolo didici, minùs luculentam fecero narrationem, veniam peto. Conſtantia enim veritatis & manifeſtior quæſitorum à vobis expoſitio eſt penes illos, qui rem geſtam conſpexerunt. Novit autem dilectio veſtra Dominum Rothomagenſem & Nivernenſem Epiſcopum à Domino Papa ad Regem Anglorum pro tranſactione inter prædictum Regem & Dominum Cantuarienſem formanda tranſmiſſos fuiſſe Legatos. Arripiens igitur iter Nivernenſis ad Mandatum Domini Papæ, deferens ſecum tranſactionis formam à Domino Papa dictatam cum Comminatoriis ad eundem, in Neuſtriam uſque pervenit. Conveniens itaque Rothomagenſem paratus erat transfretandi inire laborem. Erat enim Rex Angliæ, ut etiam veſtra novit dilectio, tunc temporis in Anglia. Rex igitur auditis his Nivernenſi obviam miſit, mandans & monens, ne caſus ſubiret marinos, ſed ipſius adventum in Normannia patienter præſtolaretur. Erat enim in præſentiarum in fines illos remeaturus. Regreſſum ergo Rothomagenſis & Nivernenſis diligentes, convenientes commonitorias Domini Papæ, pacis faciendæ formam continentes illi obtulerunt, quorum ſermo hoc demùm fine reſedit. Spopondit Rex prætaxatis legatis ſe ad nutum & voluntatem Domini Papæ ſinè fuco ſimultatis reſtituturum Domino Cantuarienſi pacem ſuam, Eccleſiam ſuam, poſſeſſiones Eccleſiæ ſuæ in integrum, gratiam etiam ſuam, licèt de Præcepto Apoſtolico ad gratiæ reſtitutionem non cogeretur, unum vehementer laborans, excipere de his quæ Dominus Papa mandaverat, oſculum videlicet: quoniam huic publicè in conſpectu Francorum apud Montem Martyrum abjuraverat. Reverſi ſunt ergo Rothomagenſis & Nivernenſis ad Dominum Cantuarienſem Senonis, feria quinta, ut recolo, hebdomadæ præcedentis Feſto Magdalenæ, Nunciantes illi quæ penes Regem invenerant, & ut ibi pariter diem Reconciliationis faciendæ aſſignarent. Inter agendum autem hæc Rex Franciæ, & Rex Angliæ diem colloquii ſtatuerant, feriam videlicet ſecundam ante Feſtum Magdalenæ, in limitibus ſuis inter Firmitatem, Oppidum ſcilicet in Pago Carnotenſi, & Fretivalle, Caſtrum videlicet in Territorio Turonenſi. Dominus verò Senonenſis interim conſilium dederat Cantuarienſi, quatenùs unà ſecum, & cum Rothomagenſi & Nivernenſi, Regum adiret colloquium, adjiciens inter ipſum & Regem ſuum, dum tanta locorum intercapedine disjungerentur, nequaquàm poſſe componi. Dominus autem Cantuarienſis, licèt in principio renitens injuſſus ad colloquium accedere, conſilio Senonenſis demùm acquievit, profectique ſunt pariter ad colloquium, Cantuarienſis, Senonenſis, Rothomagenſis, Nivernenſis. Convenerunt igitur Reges in unum ad tempus colloquio præfixum, rebuſque ſuis ſecunda & tertia feria ante Feſtum Magdalenæ tractatis, nullam de Cantuarienſi fecerunt mentionem, ita etiam ut Clerici ipſius à colloquio ſecunda die ad Dominum ſuum revertentes nunciarent ei Reges finito negotio ſuo recedere, vehementerque expaverunt, ne quid ad colloquium non invitati acceſſerant, reverterentur confuſi. Interceſſerant tamen interim ſolita diligentia pro Cantuarienſi ad Regem Angliæ Senonenſis, Rothomagenſis, Nivernenſis, conceſſitque illis tandem Rex ſe in Feſto Magdalenæ Cantuarienſi collocuturum, & omnia ad præceptum Domini Papæ eidem redintegraturum, ſolo oſculo excepto, ad cujus conceſſionem apud Montem Martyrum, nec etiam Regis Franciæ precibus potuit inclinari. Adjecit etiam & juramento ſancivit ſe in hujus negatione nullas Cantuarienſi prætendere inſidias, & Deum ſæpiùs teſtando Senonenſem ſuper ordinis ſui periculum interpoſuit fide juſſorem. Dicitur etiam recedentibus ſecretiùs inſtillaſſe, ſe, etſi invitè, oſculum priùs daturum, quàm pace infecta ipſe & Cantuarienſis recederent diſcordes. Reverſus itaque Senonenſis ad Cantuarienſem, indicavit ei quam & qualem dulcedinem cùm in vultu, tum in verbis Regis invenerat, rogans & monens ne in oſculi exactione paratam Domini ſui amitteret dilectionem, multiſque interpoſitis adjecit etiam, quód & Rex ipſe idem priùs publicè promiſerat, Regem, cùm in ſuas poſſeſſiones veniret, illum cum pacis oſculo & maxima gratiarum actione recepturum. Conſilio igitur Senonenſis Dominus Cantuarienſis tanquam paratus etiam animam pro ovibus ſuis ponere condeſcendit, & ſero facto nunciatum eſt Regi Domini Cantuarienſis reſponſum. Manè autem redeunte in Feſto Magdalenæ, ſummo diluculo Rex ad limites uſque priùs inter ipſum & Regem Francorum colloquio aſſignatos, quos & Cantuarienſi, ut convenirent, aſſignaverat, cum infinita ſuorum multitudine proceſſit. Cantuarienſis autem ſerior egreſſus, comitante illum Senonenſi & Comite Theobaldo, concurrentibus etiam catervatim Francis, qui cum Rege ſuo ad colloquium venerant, ad limites pervenit aſſignatos. Rex autem, ut Cantuarienſem venientem cognovit, à multitudine circumſtantium erumpens, illi occurrit, præveniensque Cantuarienſem ſalutavit. Finitis ad invicem ſalutationibus, datis dextris & amplexibus, ſeceſſerunt in partem Rex, Cantuarienſis, & Senonenſis. Cantuarienſis autem Regi ſuo de injuriis ſibi & Eccleſiæ ſuæ illatis conquerens,

querens, ſermone uſus eſt vehementer commotivo, & ut revertens Senonenſis teſtatus eſt, materiæ tali admodùm cognato. Deinde ſoli duo, Rex ſcilicet & Cantuarienſis, in partem ſecedentes, de Secretis ſuis multo diei ſpatio diſſeruerunt, adeò ut quàm pluribus adſtantium tædioſa fieret tam diutina mora collocutionis. Conqueſtus eſt autem ibi Cantuarienſis de læſione dignitatis Eccleſiæ ſuæ, maximè in novi Regis Coronatione, enumeratis quot & quæ prædicta Eccleſia Regi contulerat, maximè cum de Regni Corona inter ipſum & Regem Stephanum fieret diſceptatio. Rex autem cauſam Coronationis ſupradictæ aſſignans, tum ſtatum Regni, tum iram quam in Cantuarienſem exercuerat, promiſit ſe omnia correcturum ad voluntatem Domini Cantuarienſis, adjiciens filiam Regis Franciæ nondum coronatam ab ipſo coronandam, filium etiam ſuum denuò ab illo Coronam ſuſcepturum, cum recognitione dignitatis ad Eccleſiam Cantuarienſem pertinentis. Ad hæc promiſſa Cantuarienſis Regi ſuo gratias agens ab equo deſcendit, ſeque ad pedes illius humiliavit. Rex autem cum feſtinatione equum linquens, Cantuarienſis equum reaſcendentis aſcenſorium, quod vulgò ſtrivarium dicitur, tenuit. Sic igitur reverſi ſunt Rex ad ſuos, Cantuarienſis ad Francos. Rex autem non inito alio conſilio publicè nunciavit ſe cum Cantuarienſi pacem feciſſe ad honorem Dei & ſuum. Convocatis igitur hinc inde adſtantibus reſtituit Cantuarienſi pacem ſuam, gratiam ſuam, Eccleſiam ſuam & poſſeſſiones Eccleſiæ ſuæ in integrum. Proceſſerunt etiam Coexules Domini Cantuarienſis, qui aderant, & ad pedes Regis ſe humiliaverunt: Rex autem ſua ſingulis reſtituens, ſuam benignè pacem conceſſit eis & gratiam: His itaque geſtis voluit Dominus Rex, ut Cantuarienſis ſecum ſtatim in Normanniam veniret, tum ſpatiandi cauſa, tum ne occultaret concordiam diuturnitas diſſenſionis. Promiſit etiam Cantuarienſi & ſuis ſufficientem neceſſariorum adminiſtrationem. Cantuarienſis autem, quia abſque licentia à Rege & Eccleſia Francorum accepta, ſine læſione nominis ſuis recedere non poterat, revertendi ad ipſum inducias expetivit. Juſſit igitur Rex interim Cantuarienſem ad poſſeſſiones ſuas & ſuorum recipiendas aliquem Clericorum ſuorum in Angliam tranſmittere, ita tamen ut priùs ad illum Legatus veniret, receptiſque litteris ſuis ad filium ſuum, & ad cæteros Regni cuſtodes ſecurus transfretaret. His itaque executis, Rex requiſita à Domino Cantuarienſi benedictione receſſit. Quia igitur Amico noſtro, ſed Amiciſſimo & in omnibus voluntati veſtræ devoto magiſtro Hereberto Legatio hæc injuncta eſt, rogo quatenus veſtra oratione ad Deum intercedente adjutus tutior incedat. Valete, memor mei.

## EPISTOLA XLVII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Domino Gratiano.*

EXPERIENTIAM rerum matrem & nutricem eſſe, Philoſophiæ celebris apud antiquos & vera ſententia eſt, & ipſius Apollinis teſtimonio comprobata. Nec immeritò, cùm expertus quiſque de rebus, in quibus verſatus eſt, poſſit fideliùs judicare, & inexperti de rebus incognitis ſit plerumque vana & fraudulenta imaginatio. Quæ idcircò præmiſerim, ut vel nunc animadvertatur, quanto periculo Eccleſiæ & meo, aut potiùs Apoſtolicæ Sedis, cujus privilegia non ſinè multo & ejuſdem diſcrimine tueri aggreſſus ſum, Dominus Papa mihi experto credere noluerit, qualiter ſibi & Eccleſiæ Dei agendum eſſet cum Domino Rege Angliæ. Ecce enim ut facta eſt vox nuperrimæ comminationis Apoſtolicæ in auribus ejus, qua conſtitit ipſum reponendum eſſe in conditione dicti Imperatoris, & terram ejus ſubjiciendam eſſe interdicto, & Mandati prævaricatores Epiſcopos ſuſpendendos & excommunicandos, illicò ad honorem Dei & Eccleſiæ, ut ex conditionibus inſertis pacto concipi debuit, utilitatem, pacem fecit, cujus formam ex litteris Domino Papæ miſſis planum eſt intelligere. Nec dubium, quin infra duos primos exilii noſtri annos eam feciſſet, ſi eum ab initio hac via aggreſſus eſſet Dominus Papa, aut quos ad ipſum deſtinavit in primis habuiſſent ſpiritum noſtrum. Quid enim Rex potuiſſet in illos, cùm perpetuò verum ſit: *nec ſperes aliquid, nec extimeſcas, exarmaveris impotentis iram?* Aut quid tentavit in vos, quem nec prece, nec pretio, nec blanditiis, nec minis, aut quibuſcumque ſollicitationibus deflectere potuit à via recta? Verùm quia Romana Eccleſia, quod pace omnium in aure veſtra dixerim, poſuit firmamentum ſuum formidinem, aut res captat, aut perſonas accipit, & authoritate, qua præeminet, iniqua gerentibus non occurrit, proptereà flagella Dei gravia, & toti mundo vix portabilia veniunt ſuper eam, ut inſtabilis facta fugiat à facie perſequentis, & in tribulationibus vix ſubſiſtat. Sed apud quem rectiùs iſta deplorem, quàm apud eum, qui à præfatis vitiis per gratiam Dei immunis ſolis miſeris compaſſus eſt, & ſolatium tulit, & tanto Regi & omnibus complicibus ſuis in faciem reſtitit, eò quòd erat reprehenſibilis, & gratis & nimis impugnabat Eccleſiam? Et quia ſtrenuitas veſtra Cantuarienſem Eccleſiam protexit in adverſis, par eſt & meritiſſimè conſentaneum æquitati, ut ſe patrocinio & voluntati veſtræ ſubdat in proſperis. Veſtrum erit quod placuerit dictare prece vel juſſu, quia in noſtro, mei dico & meorum propoſito eſt, veſtris obtemperare Mandatis. Ex ſinceritate ergo conſcientiæ veſtrum affectamus obſequium, ad vos latorem præſentium deſtinamus, tam ipſum quam petitiones, quas per eum Domino Papæ porrigimus, dilectioni veſtræ affectuoſiùs commendantes. Hoc autem certò certius ſit, & per vos innoteſcat Domino noſtro, quia ſi in omnibus articulis cauſæ noſtræ, aut potiùs ſuæ, eundem rigorem exercuiſſet, Regem ad ſatisfaciendum de omnibus facilè potuiſſet urgere. Quæ ſcienter hic, & de induſtria reticentur, Nuncius, Deo propitio, viva voce ſupplebit. Provideat etiam veſtra diſcretio, ut urgentiores & efficaciores litteræ, quas Dominus noſter pro Eccleſia Regi Anglorum tranſmiſit, regiſtro inſerantur; quia Poſteris magnum incitamentum virtutis eſt, quoties eos animaverint exempla majorum. Ad negotium verò noſtrum ſpectantes, litteras quas accepimus, remittimus vobis, ut ſi fortè editorum exemplaria deſint, ea mutuare poſſitis à tranſcriptis.

EPI-

## EPISTOLA XLVIII.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Albanenſi Epiſcopo.*

OTIOSUM eſt in auditu ejus verba prætendere, qui ex paucis multa perpendere conſuevit, & magiſtra charitate Amicis juſta petentibus non deeſſe. Quod in multis & magnis frequenter experti, ad ſinum Clementiæ veſtræ latorem præſentium, cum omni fiducia deſtinamus, tam ipſum quàm petitiones, quas per eum Domino Papæ porrigimus, ſanctitati veſtræ affectuoſiùs commendantes, & rogantes attentiùs, ut eas dilectio veſtra ſolita bonitate ſtudeat promovere. Audietis, ſi placet, ab ipſo, qualiter cum Domino Rege Anglorum fecerimus pacem ad honorem Dei, & ut ſperamus, Eccleſiæ utilitatem, & dilatandam apud Anglos authoritatem Apoſtolicæ Sedis. Nuncius ſupplebit cætera, quæ hic ſcienter & de induſtria reticentur.

## EPISTOLA XLIX.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Hoſtienſi Epiſcopo.*

SICUT ad locum, unde exeunt, flumina revertuntur, ut iterum fluant, ſic ad agendas pietati veſtræ gratias flexis genibus mentis debemus accedere, ut per vos in miniſterio Eccleſiæ roboremur, quia iſta miſeratione poſt Deum vires accepimus, ne caderemus in manu hoſtili. Amici noſtri & proximi noſtri ſteterunt contra nos, perſecutorum gladios acuentes, & ut nos confunderent & contererent, etiam ſub ipſis facti ſunt in arcum pravum. Sed fides veſtra in camino tribulationis noſtræ & preſſura Eccleſiæ ſemper examinata clareſcit, & charitas non quærens quæ ſua ſunt, ſed quæ Jeſu-Chriſti, à Patre miſericordiarum obtinuit pacem, quam Mundus dare non poterat aut ſperare. Nos enim ad Dominum noſtrum Regem Angliæ in humilitate debita accedentes, cum eo fecimus pacem, cujus tamen tota ſubſtantia ſubſiſtit in ſpe, ſed quæ authore Deo non confundet. Nam ut res ſequatur, qui fecit, ipſe perficiet. Inſtabant aliqui eorum, etiam qui columnæ Eccleſiæ videbantur, ut nos & totam cauſam Dei conferremus in arbitrium ejus, ſed à nobis, Deo propitio, nec obtentum eſt, nec obtinebitur, ut quæſtionem damnorum, quæ Eccleſiæ Dei & nobis illatæ ſunt, aut querelam conſuetudinum, immò potiùs abuſionum, aut Divinæ Legis, velint nolint Principes fidelibus obſervandæ cuſtodiam in arbitrium hominis confetamus. Quantalibet enim Poteſtas Divinitus ordinata minor eſt eo, qui inſtituit eam, & impœnitentibus peccata dimitti non poſſe perſpicui & perpetui juris eſt. Et ſi res ablata ab eo à quo ſolvenda eſt, non reddatur, conſtat pœnitentiæ veritatem non exhiberi, ſed exerceri figmentum malitiæ mendacio palliatæ, aut, ut veriùs dictum ſit, bis pollutæ. Error ſiquidem priſtinus perſeverat, & nova fraude calcatiùs cumulatur. Cætera ſupplebit Nuncius, quem & petitiones, quas per eum Domino Papæ porrigimus, Paternitati veſtræ deſideramus attentiùs commendari, & promoveri.

## EPISTOLA L.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus VVilhelmo Papienſi.*

JUSTUM eſt, ut Eccleſia Cantuarienſis, quæ poſt Deum veſtra & paucorum Amicorum induſtria & labore venit ad portum vobis & veſtris in omni devotione & exhibitione obſequii ſe obnoxiam recognoſcat. Nam inter præcipuos & primos Amicos & Dominos vobis adſcripſimus, quòd *Dei* præeunte auxilio erepta eſt à tribulatione *malorum* & dolore. Tranſiſtis pro ea maria, penetraſtis & ſuperaſtis Alpes, in partibus noſtris pugnaſtis ad beſtias, & in ipſa Curia, ubi validiùs & actiùs expugnabamur, ſæpè & diu portaſtis pondus diei & æſtus: & tandem quia labor veſter erat in Domino, ſapienter & utiliter triumphaſtis. Senſimus hoc nuper in concordia, quam inivimus cum Domino Rege Angliæ, cujus formam, ſi placet, à latore præſentium audiatis, & petitiones, quas per eum Domino Papæ porrigimus, ſolita bonitate promoveatis, habeatiſque hominem attentiùs commendatum.

## EPISTOLA LI.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Hyacintho Cardinali.*

SI laborantem Agricolam oportet primùm *poſt* redditas Deo primitias edere, juſtiſſimum *eſt*, ut veſtram charitatem, quæ in ſublevatione S. Cantuarienſis Eccleſiæ ferè jam pereuntis, plus & diutiùs jam laboravit, & quod magis eſt, fidelius & efficaciùs, laboris ſui ab ea in omni gratiarum actione & exhibitione obſequii percipere *fructus*. *Nam* cùm aliorum Amicorum ferè omnium fides eſſet exinanita, vos illorum animos à puſillanimitate in ſpem erexiſtis, ſolidaſtis manus diſſolutas, genua debilia roboraſtis, & attentiùs auditor verbi, *verus* Chriſti diſcipulus, conſors Apoſtoli, hæres Petri, fratres veſtros, qui ad cultum juſtitiæ, & patronatum Eccleſiæ prærordinati erant, *exemplo confirmaſtis* & verbo. Expetierat enim Sathanas Eccleſiam Romanam in tribulatione veſtra, ſicut & noſtra, ut eam cribraret ſicut triticum, & ſuos probaret, & convinceret infideles. Sed Chriſtus de ipſa tentatione proventum operatus eſt lætum, & utilem fidelibus univerſis, ſed vobis qui alios ſuperaſtis in fide, præ cæteris glorioſum. Nos enim per gratiam Dei & veſtram, cum Domino Rege Anglorum fecimus pacem, ad honorem Dei, & Eccleſiæ, ut ſperamus, utilitatem, cujus formam lator præſentium vobis exponet, quem deſideramus vobis attentiùs commendari, & petitiones, quas habet in manibus, qua conſueviſtis induſtria, promoveri.

## EPISTOLA LII.

*Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.*

EX quo, Pater, in auribus Regis Anglorum comminationis Apoſtolicæ tuba conſonuit, & tam ſibi, quàm terræ ſuæ ſeveritatem Eccleſiæ credidit

didit imminere, nobiſcum pacem fecit, promittens firmiter, quòd de tota Mandati veſtri continentia non jota præteriret aut apicem, quin eam penitus adimpleret. Cùm autem ſic declinaſſet turbinem ſententiæ imminentis, in quibuſdam articulis à pactione reſiliit, ſubtrahens nobis adhuc quaſdam poſſeſſiones Eccleſiæ, quas deceſſor noſter in omnibus diebus vitæ ſuæ inconcuſsè poſſedit, & nos exinde, donec in Anglicanam Eccleſiam tempeſtatis hujus procella ſurrexit. Promittit tamen interdum cùm ſuper earum reſtitutione convenitur à nobis, quia ſi exſpectaverimus ei devotionem priſtinam exhibentes, quòd ita ſatisfaciet nobis, ut nulla juſtæ conqueſtionis relinquatur occaſio. Cæterùm promiſſionibus fidem demunt & mores hominis & operis non exhibitio, quia nihil adhuc ab eo præter verba potuimus impetrare. Quod ut vobis evidentiùs conſtet, latorem præſentium & litteras, quas à Procuratoribus, qui negotia noſtra in Anglia expedire debuerant, ad ſanctitatis veſtræ præſentiam curavimus deſtinari: interim quantum in nobis eſt, modis omnibus caventes reſcindere pacis initæ conventionem, licèt conſcientiam noſtram remordeat, quòd damna Eccleſiæ Dei, & Chriſti pauperibus, & pro juſtitia Dei exulantibus, & proſcriptis, Sacerdotali non exquirimus authoritate. Timemus enim ſupra modum exempli perniciem coætaneis, niſi Divina Pietas medeatur, & poſteris nocituri. Sed quia nobis ſic faciendum eſſe Majeſtati veſtræ & Dominorum noſtrorum, qui circa vos ſunt Prudentia cenſuit, pro bono pacis ſiluimus & ſilemus, nihil Divini Juris, quòd inſpectore cordium teſte in auribus veſtris & Eccleſiæ dicimus, impœnitentibus remittentes aut remiſſuri. Scimus autem, quòd in extremo examine diſtrictus judex non præteribit irrequiſita, ad quem lachrymabiliter quotidie clamat concuſſa & lacerata Eccleſia; *Domine vim patior, reſponde pro me*. Cum ipſa & pro ipſa clamamus, & nos juxta Conſilium & Mandatum veſtrum, amplectentes interim pacis umbratilis occaſionem, donec adſpiret dies, & evaneſcentes inclinentur umbræ. Captabimus autem gratiam hominis, quantumcumque ſalva libertate & honeſtate Eccleſiæ, poterimus, & teſtimonio experientiæ noſtræ experimentum facturi, an vel ſic valeat ad manſuetudinem revocari. Miſit nobis Clementia veſtra litteras, quas ad correptionem & correctionem tam Eboracenſis Archi-Epiſcopi, quàm Coepiſcoporum noſtrorum certum eſt, dictatas & conceptas à Spiritu Sancto, & quæ Regis exceſſus authoritate, quæ ſucceſſorem Petri & Vicarium Chriſti decet, redarguunt. Sed quia timemus, ne teneras Viri præpotentis aures verbum mordax exulceret, & nuper initam pacem impediat, ſanctitati veſtræ tota devotione proſtrati ſupplicamus, quatenus detracta mentione exceſſuum Regis, & enormiter præſtiti juramenti, & conſuetudinum perverſarum, & non exactæ cautionis in Coronatione novi Regis, eandem ſententiam in præfatum Archi-Epiſcopum & Epiſcopos infligatis, eò quòd in Provincia noſtra, nobis pro juſtitia & libertate Eccleſiæ exulantibus, coronationem hanc exercere præſumpſit: cum omnibus conſtet, quòd Eccleſia noſtra per multos annos coronandi Regis poſſeſſionem habuit, & quòd ea non debuerit ſine judicio ſpoliari. Sic enim ad gloriam Dei, & honorem Apoſtolicæ Sedis ſperamus præſumptionem tantam facilè & commodè poſſe puniri, & paci Eccleſiæ nullum ex hoc adferri impedimentum. Neceſſarium quoque ducimus, ut Domino Regi ſcribatis affectuosè, quia ad hoc in ſpecula totius Eccleſiæ Dominus Sedem Apoſtolicam ordinavit, ut omnium fidelium cauſas examinet, & pro merito in retributione pœnæ aut præmii reſpondeat univerſis. Ideoque neminem debere turbari, ſi ea dictante, quilibet in ſinu colligat cauſam ſuam, ne coram Angelis & hominibus ex cauſa indiſciplinationis mittatur in ignem æternum. Regi plurimùm detuliſtis, ſed licèt ei peperceritis, diſſimulare non audetis exceſſus & crimina Sacerdotum. Ad hæc quia veremur, ne pax recens ex variis cauſis impediri valeat aut turbari, ſuſpenſionem aut excommunicationem Epiſcoporum noſtro, qui ad Dei & veſtrum honorem, quod in verbo ejus dicimus, omnia pro viribus ex conſcientia referemus, ſi placet committatis arbitrio, excipientes, ſi viſum fuerit & veſtro judicio reſervantes Archi-Epiſcopum Eboracenſem, qui malorum omnium incentor & caput eſt. Et quamquàm Londonienſis Epiſcopus Signifer totius hujus ſeditionis, ne ſchiſmatis dicamus, extiterit, rogamus, ut nobis tam illi, quam Saresberienſi Epiſcopo liceat miſereri, ſi ſinè ſchiſmatis inſtauratione juxta Mandatum veſtrum puniri non poſſunt. Et quia præcepiſtis, ut in verbo hoc juxta conſilium Chriſtianiſſimi Regis Francorum procederemus, reprimendo vel oſtendendo litteras veſtras, ſicut procedimus de conſilio ejus, monentis, ut ſpeciales litteras impetremus à vobis de ſuſpenſione Eboracenſis ſinè læſione Regis, & alias de excommunicatione duorum Epiſcoporum, & tertias de omnium ſuſpenſione Epiſcoporum. Hoc etiam impetrato, ut ſingulis utamur, prout tempus exegerit & neceſſitas cauſæ. Fluctuat enim, licèt ad portum veniſſe videatur, Eccleſia Anglicana. Et niſi Rex ei promiſſæ pacis conditiones impleverit, neceſſe habet, ut adversùs inſidias malignantium, & perſecutorum incurſus, muniatur armis protectionis & conſolationis veſtræ. Quod quidem ita fiet, ſi litteris veſtris præceperitis Venerabili Fratri Noſtro Domino Meldenſi, & probatæ Religionis Viro B..... Abbati S. Criſpini Sueſſionenſis, quatenus Regem conveniant, ut poſſeſſiones Eccleſiæ, & damna noſtris & nobis illata reſtituat, ſciturus ſeveritatem Eccleſiaſticam exercendam in ipſum & terram ſuam, niſi Mandatis veſtris obtemperaverit. Et ſi nec ſic duxerit adquieſcendum, conferte nobis, ſi placet, authoritatem, quam Domino Rothomagenſi contuliſtis, & Epiſcopo Nivernenſi, aut etiam ampliorem: quia quantò ille potentior & ferocior eſt, tantò ad ipſum vinciendum & reprimendum arctiora vincula magis neceſſaria ſunt & durior baculus. Prætereà quia turbationibus hujuſmodi ſeminarium & fomes extitit, quòd Eboracenſis Eccleſia Matri ſuæ S. Cantuarienſi Eccleſiæ ſubtraxit obedientiam, redintegrate, ſi placet, Eccleſiæ Anglicanæ unitatem, præcipiendo, quatenus omni appellatione & occaſione remota, Eboracenſis Archi-Epiſcopus & Eccleſia ſua noſtræ jure Primatus obediat. Quod ſi Deceſſorum veſtrorum veſtigia volueritis imitari, liquet faciendum eſſe Regiſtris eorum diligenter inſpectis. Neque hoc, quod Deus novit, quærimus ad gloriam noſtram, qui utinam Paſtorale non ſuſcepiſſemus

ſcepiſſemus

ſcepiſſemus officium ! procul dubio morte æterna aut plurimis plenum anguſtiis; ſed ut in diebus noſtris & veſtris frequenter emergentium ſchiſmaticorum præcidatur occaſio, & Anglicanæ Eccleſiæ perpetua veſtro beneficio pax reddatur. Hæc vobis dicimus coram illo, qui utriuſque noſtrum Judex eſt, & cui tenemur de omnibus reddere rationem. Ille vobis inſpiret, & doceat quid potiſſimè facere debeatis. Audiſtis agonem noſtrum, ſed, ut noſtratum Proverbio dici ſolet, *ſolus ille, cui vicinatur ignis, ſentit ardorem*. Credimus nos in Angliam profecturos, ad pacem, an ad pœnam, nobis incertum eſt, ſed Divinitùs ordinatum, quæ ſors nos exceptura ſit. Ideoque Paternitati veſtræ commendamus animas noſtras, gratias agentes vobis & Apoſtolicæ Sedi ſuper omnibus conſolationibus, quas nobis & noſtris in tanto neceſſitatis articulo miniſtravit. Prætereà noveritis indubitanter, quòd Ven. Frater Noſter Bartholomęus Exonienſis Epiſcopus à culpa præſumptæ Coronationis immunis eſt, & ſub hac tempeſtate ab adverſariis Eccleſiæ propter juſtitiam multa ſuſtinuit.

## EPISTOLA LIII.

Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Nuncii ſui.

*Domino ſuo Chariſſimo ſalutem, & fidele ſervitium.*

MANDATUM veſtrum, juxta quod potuimus, adimplevimus, litteras veſtras Wilhelmo de Emesfordia, & Wilhelmo filio nigello liberavimus, & eos quacumque pœna uſque Londoniam attraximus, ſimul cum Turſtino & Osberto. Et cum litteras Domini Regis, quas apud vos habuimus juniori Regi Angliæ oſtendere parati eſſemus, nullus iſtorum coram Rege apparere auſus eſt. Conſilium enim à quibuſdam acceperant, qui eos, ne ſtarent nobiſcum in negotio, penitùs declinaverant. Nos verò quibus incumbebat negotium, accepto nobiſcum ſolo Roberto Sacriſta Cantuarienſi audacter, & cum omni diligentia, conſultis tamen Wilhelmo filio Aldeli, & Radulpho filio Stephani, acceſſimus ad Regem in Camera ſua apud Weſtmonaſterium, die lunæ proxima poſt feſtum Beati Michaelis, reſidentibus cum ipſo Rege Comite Reinaldo, Archi-Diacono Cantuarienſi, Archi-Diacono Pictavienſi, Wilhelmo de S. Joanne, & multis aliis. Comes autem Reginaldus audita pace; ſimiliter & plures alii, ſed non omnes, Deo inde coram Rege gratias devotè reddiderunt. Perlectis verò litteris, nobis amotis conſilium inde Rex ſe capturum reſpondit. Tunc vocato Walthero de Inſula, & cum eodem habito conſilio, revocati ſumus, & præſentibus nobis Archi-Diaconus veſter Cantuarienſis in hæc verba reſpondit: Dominus Rex Mandatum & Præceptum Domini ſui Patris accepit & inde conſilium habuit. Reſpondit igitur ſic: Randulphus de Broc, & Miniſtri ejuſdem Randulphi ſimiliter cum aliis Miniſtris terras, & poſſeſſiones Archi-Epiſcopatus, & res, Eccleſias, & reditus Clericorum Archi-Epiſcopi diverſis in locis Præcepto Regis Patris habuerunt. Et quoniam niſi adhibitis præfatis Miniſtris inſtauramentum cum manerio Archi-Epiſcopi veraciter ſciri & inquiri poterit, diem præſentis Mandati pleniùs exequendi ponit & aſſignat vobis Dominus Rex diem Jovis craſtinam Beati Calixti Papæ. Quidam autem dilationem iſtam audientes de pace firma penitùs deſperantes, malam pacis eſſe ſignificationem conſtanter aſſerunt; Quidam verò reditum termini hujus habere nolunt: quod potiùs credendum eſt. Sunt itaque omnes veſtri, quos in Anglia invenimus, ita de pace deſperati, quòd neque litteris Domini Regis, quas extra ſigillum pendentes oſtendimus, neque nobis, qui paci factæ interfuimus, & voce viva juramento affirmamus, credere nolunt, nec poſſunt. Quidam verò noſtrum, cùm Dominus Rex de Londonia versùs Winthleſores iter faceret, in via acceſſimus ad eum, & ex parte veſtra cum omni humilitate & diligentia ſalutavimus; ipſe verò benignè nobis reſpondit, & multò vultum alacriorem nobis oſtendit in via, quàm coram juſtitiis ſuis priùs oſtenderat. Conſulunt autem vos ſecretò per nos Amici noſtri multi, quòd circa Dominum Regem moram faciatis, ſi quo modo fieri poteſt, donec pleniùs gratiam ejus & bonam voluntatem adipiſci mereamini. *Ferè* tamen omnes, cum quibus locuti ſumus, ita *perſonam veſtram diligunt*, & acceſſum, & præſentiam veſtram ita *concupiſcenti* animo deſiderant, quòd vos vix crederetis, ſed timor ipſos diſſimulare cogit, quaſi non diligant. Domine audivimus, & à quodam familiari quondam veſtro pro certo didicimus, ſcimus etiam, quis verum eſt: Dominus Rex Angliæ per Waltherum de Inſula, & per Brevia ſua per eundem in partibus illis tranſmiſſa ſubmonuit Rogerium Eboracenſem, dictum Archi-Epiſcopum, Gilbertum Londonienſem, Jocelinum *Saresberienſem Epiſcopos, & de* omnibus Eccleſiis, quæ vacant in *Anglia, quatuor* vel ſex perſonas, Clericos, ut *Epiſcopos* ſuos ſecundùm ejus voluntatem, & prædictorum Epiſcoporum conſilia eligant, & eoſdem ſecundùm voluntatem ſuam, & iſtorum conſilium electo Summo Pontifici ad detrimentum Eccleſiæ Cantuarienſis, & veſtri confuſionem, quod Deus avertat, conſecrandos deſtinent. *Inde ſiquidem eſt, quòd adventum* veſtrum in Angliam tantùm cupiat: & in confuſione perſonæ veſtræ ita frequenter & improbè perſiſtat. Videmus autem hujus machinationis Diabolicæ nimis certa, & omnibus Regionem illam inhabitantibus credibilia indicia. Epiſcopus enim ille dictus Londonienſis, ſed non verus Epiſcopus, jamdiu in partibus Beverlacenſibus moram fecit, & quaſi Beatum Joannem ibidem adoraturus, falſam peregrinationem ſimulavit, ut inde ſimilis Domino ſuo, & Paſtoris ſui operibus detrahat, & ipſum non aliter, quàm cruentis manibus jugulare machinetur. De his omnibus, Domine venerande, vobis providere diligenter ſtudeatis, & ſecundùm conſilium, quod à Deo deſuper datum vobis fuerit, cura pervigili, animo diſcreto, infeſtationes vobis inſidiantium Dei auxilio, qui non derelinquit ſperantes in ſe, validè excutere poſſitis. De cætero Domine, quàm citiùs litteræ Domini Regis viſæ & auditæ fuerunt, audivimus dicere, quòd Rex & Archi-Diaconi ſtatim Nuncium quemdam ad Regem in Normanniam tranſmiſerunt, ſed quid mandaverint, penitùs ignoramus. Idcircò Latorem

tem præſentium cum maxima feſtinatione ad vos mittimus, ut quod audivimus & didicimus, vobis ſignificemus. Eundem ergò vel alium ſinè dilatione ad nos mittere non differatis & nobis ſuper his voluntatem veſtram & placitum pleniùs renuncietis, quia ſicut iſte ore vobis dicere poterit, ſoli ſinè capite, & auxilio ſumus. Nullus enim, quem nobis propoſuiſtis, Mandato veſtro, neque Præcepto obedire auſus eſt, præter Robertum Sacriſtam, qui quantùm ſcivit & potuit, in negotio operam adhibuit. Cùm verò, ſi fortè evenerit, die nobis ſtatuta reſtitutionem rerum veſtrarum fecerint, ſicut audiemus & intelligemus, in continenti vobis renunciabimus. Valeat Dominus noſter. Lator iſte ſecreto quædam vobis ore recitabit, quæ ut pro vero credantur, abominabilia ſunt: & tamen vera ſunt. Non eſt opus, Domine, ut pluribus iſta revelata ſint, ſed ſi placet, ſepulti ſint ſermones, cum ſolus ea audieritis. Hoc ſæpè & ſæpiùs, Domine, vobis memoriæ committimus, ne in Angliam venire feſtinetis, niſi puriorem gratiam Domini Regis adipiſci poſſitis. Non eſt enim homo in Anglia, nec etiam ſolus inter omnes, de quibus confidebatis, qui non omninò de pace deſperet, & colloquium noſtrum, & habitum circa eoſdem, qui vobis conſulere deberent & de quibus maximè confidebamus, vitant omnes communiter & fugiunt. Valete.

## EPISTOLA LIV.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Regi Angliæ.*

NOVIT inſpector cordium, animarum Judex, & vindex culparum Chriſtus, in quanta animi puritate & ſinceritate amoris vobiſcum fecerimus pacem, credentes, quòd ſimpliciter & bona fide nobiſcum ageretur. Quid enim Sereniſſime Domine, aliud concipere debeamus ex verbis veſtris, quæ vel arguendo, vel mulcendo nobis veſtræ benignitatis communicabat humanitas. Litteræ veſtræ, quas ad Dominum noſtrum Regem, filium veſtrum, deſtinatis, ut nobis & noſtris omnia, quæ habueramus antequam recederemus ab Anglia, reſtituerentur, quid aliud quàm benevolentiam, pacem, & ſecuritatem omnimodam prætendebant? Sed ecce, quod Deus novit, nobis pro honoris veſtri periculo, quàm pro utilitatis veſtræ diſpendio graviùs reputamus, rerum exhibitio non ſimplicitatem prętendit aut bonam fidem. Nam reſtitutio, quam nobis & noſtris fieri pręcepiſtis, dilata eſt in diem decimum ſub obtentu Ranulphi, quem Conſiliarii Domini noſtri, filii veſtri, interim conveniendum, ut Mandatum veſtrum impleretur, cenſuerunt. Qui ſint illi, & quomodò, & qua fide, res geſta ſit, vos, cum placuerit, inquiretis. Nobis autem perſuaſum eſt hæc fieri in diſpendium Eccleſiæ, & ſalutis veſtræ & honoris, niſi diligentiùs corrigatur à vobis. Nam præfatus Ranulphus interim in bona Eccleſiæ debacchatur, & victualia noſtra in Caſtrum de Saltwde etiam nunc palam congerit, & ſicut accepimus ab his, qui id vobis, ſi placuerit, probare parati ſunt, multis audientibus gloriatus eſt, quòd non diu gaudebimus de pace veſtra: quia non comedemus panem integrum in Anglia, antequàm ille, ut minatur, nobis auferat vitam. Scitis autem, Sereniſſime Domine, quia culpæ particeps eſt, qui cum poſſit corrigere, negligit emendare. Et quid præfatus Ranulphus poſſit, niſi veſtræ voluntatis fretus & armatus ſit authoritate? Quid litteris Domini Regis filii veſtri reſponderit ſuper hoc negotio, ſcribentis ad ipſum, audiet & judicabit beneplacito ſuo diſcretio veſtra. Et quia ſicut nunc ex perſpicuis apparet indiciis, S. Cantuarienſis Eccleſia Britanniarum mater in Chriſto, perit odio capitis noſtri: ne illa pareat, ſed evadat, tam ſæpe dicto Ranulpho, quàm Complicibus ſuis Eccleſiæ Perſecutoribus caput pro ipſa, Deo propitio, exponemus, parati pro Chriſto non modò mori, ſed & mille mortes & omnia tormenta excipere, ſi ille per gratiam ſuam dignatus fuerit patientiæ largiri vires. Ad vos, Domine, redire propoſueram, ſed me miſerum ad miſeram Eccleſiam neceſſitas trahit: ad illam veſtra licentia & gratia rediturus, & fortaſsè ne illa pereat, periturus, niſi veſtra pietas aliam nobis conſolationem celeriùs præſtare dignetur. Sed ſivè vivimus, ſive morimur, veſtri ſumus, & erimus ſemper in Domino: & quidquid nobis contingat & noſtris, benefaciat vobis Deus & liberis veſtris.

## EPISTOLA LV.

*Alexander Papa Regi Angliæ.*

COGNITO ex litteris Ven. Fratris noſtri Thomæ Cantuarienſis Archi-Epiſcopi, quòd ei omni turbatione & rancore depoſito gratiam & amorem tuum reſtituiſſes, tantò lætitiam & gaudium concepimus, quantò id Deo gratius & magis acceptum exiſtere, & tibi ampliùs honorificum & tuæ conſideramus fructuoſum ſaluti. Tanta enim eundem Archi-Epiſcopum Religione, prudentia, honeſtate, ac fidei virtute præeminere cognoſcimus, quòd ipſum tibi & Regno tuo fidelem & devotum exiſtere, honori & incremento tuo pro viribus & poſſe, & animo ſe intendere & pro augmento gloriæ & exaltationis tuæ fideliter & ſollicitè vigilare non dubitamus. Cæterùm quoniam non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, & licèt idem Archi-Epiſcopus, pro patientia & dilectione, quam erga te habet, hoc fortè ſubticeat; Nos tamen qui ſalutem tuam ſummoperè cupimus, id minimè reticere debeamus, nec tuam decet magnificentiam, quem Dominus ita magnum & potentem conſtituit, jura & bona Cantuarienſis Eccleſiæ detinere, Regiæ Serenitatis Clementiam rogando monemus, & exhortamur attentiùs, quatenus exemplo Zachęi, de quo legitur in Evangelio: *Domine ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, & ſi quid defraudavi reddo quadruplum*, prædicto Archi-Epiſcopo & Eccleſiæ ſuæ ablata reſtituere, damna & detrimenta, quæ illis intuliſti, in brevi ſtudeas emendare, ut in eo, quod deliquiſti, Deum ſic poſſis placare, & nos tibi tantam offenſam dignè indulgere poſſimus, & idem Archi-Epiſcopus ad obſequium & devotionem tuam, ad augmentum honoris tui & hæredum tuorum debeat promptiſſimus inveniri. Volentibus autem inter te & ipſum pacem reformari, benigno favore adquieſcas; Quos verò hujus diſſenſionis noveris ha-

ſtenus fuiſſe incentores, de cætero non exaudias, nihilominus & filium tuum ſuper Articulo juramenti, quod prętermiſir de ſervando jure & libertate Cantuarienſis Eccleſiæ, ſecundùm quod Reges & Principes Angliæ feciſſe noſcuntur, eidem Archi-Epiſcopo & Eccleſiæ ſuæ condignè ſatisfacere moneas & horteris, & quod prætermiſſum eſt, facias adimplere. Ordinationes quoque Eccleſiarum, & alia quæ ad viros Eccleſiaſticos pertinent, prædicto Archi-Epiſcopo & aliis Viris Eccleſiaſticis, tam tu, quàm filius tuus, liberè & pacificè relinquatis, ut ſic agendo hoſtiam laudis Domino dignè immolare poſſitis, & vobis Regnum comparare æternum.

## EPISTOLA LVI.

*Alexander Papa Clero & Populo Regis Angliæ citra Mare & ultra Mare.*

QUAM gratum Deo & acceptum exiſtat inter diſcordantes pacem & concordiam reformare, & quàm grave & deteſtabile ſit bonum pacis turbare, & jurgia & lites inter aliquos ſuſcitare, Univerſitatis veſtræ prudentia non ignorat. Sed.... quia de concordia & pace, quæ inter Regem Anglorum & venerabilem Fratrem noſtrum Thomam Cantuarienſem Archi-Epiſcopum Divina cooperante gratia eſt reformata, non ſolùm Eccleſia, ſed etiam Regnum ipſum magnum bonum & incrementum Deo propitiante recipiet, Univerſitati veſtræ monendo mandamus, & vobis ſub interminatione excommunicationis præcipimus, ut præſcriptam pacem nullus veſtrum impedire aut perturbare attentet, ſed potiùs ad incrementum & obſervationem ipſius pacis modis omnibus intendatis.

## EPISTOLA LVII.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Albertus Cardinalis.*

GAVISUS eſt Dominus Papa, gaviſi ſunt cum eo & Fratres, quòd pacem vobis & Cantuarienſi Eccleſiæ redditam audierunt. Et ego ipſe, unus exſpectantium & gaudentium, niſi quòd gaudium meum hæſitatio quædam de Adverſariorum tergiverſatione proveniens ſuſpendebat, ſupervenientibus autem litteris veſtris, & intellecto quòd plus vobis in accidentibus quàm in ſubſtantia ſit exhibitum, magis adhuc cœpimus hæſitare: & intelleximus, quòd non facilè mutat Æthiops pellem ſuam, aut Pardus varietatem ſuam. Nunc autem quia ſicut homo non eſt laudandus in vita ſua, ita nec judicandus ante tempus, quemadmodum non ſumus ſinè gaudio de hoc quod audivimus, ita nec poſſumus plenè gaudere propter id, quod timemus. Fluctuantes igitur inter ſpem & timorem ſuſpiravimus ad eum, qui potens eſt ſuperabundantiùs facere quàm petimus aut ſperamus, ut ipſe adimpleat gaudium noſtrum, & gaudium iſtud nemo tollat à vobis.

## EPISTOLA LVIII.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Theodvinus Cardinalis.*

LICET de verbo pacis veſtræ, quod audivimus, plurimùm dubitaverimus, attendentes eorum malitiam, qui Regi adſiſtunt, & lingua loqui & circumvenire rectos corde conſueverunt, confidimus in Domino, quòd infatuato eorum iniquo conſilio & denudata ipſorum malitia, pacis abundantiam noſtra exſpectatio, quæ patienter hactenus exſpectavit, ſperato citiùs, faciente Domino, obtinebit. Ea verò, pro quibus ad Curiam miſiſtis, ut effectui mandarentur pro voto efficaciter laboravimus, & ecce per Dei gratiam propriis oculis cernere, quod referimus, jam valetis.

## EPISTOLA LIX.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Petrus Presbyter Cardinalis.*

PER Gunterium fidelem Nuncium veſtrum quod melius nobis & ſalubrius viſum fuit, ſollicitudini veſtræ nuper reſcripſimus. Nunc etiam viſis ſanctitatis veſtræ litteris, licèt adhuc in ſolis verbis conſolatio veſtra videatur pendere, placet tamen nobis humilitas veſtra quam incepiſtis, & conſilii veſtri Propoſitum collaudamus, ut videlicet in cauſa veſtra cum omni manſuetudine ac patientia procedatis, quatenus hoc modo feritas hominis aut horre Domino manſueſcat, & ad meliora ejus animus inducatur. Duris enim mentibus auferre ſimul omnia valdè eſt difficile, *& quod natura negat reddere nemo poteſt*. De cætero noveritis Propoſiti noſtri eſſe cauſam veſtram, immò Dei, quantum poſſumus promovere, & in acie Chriſti, eo auxiliante, vobiſcum viriliter ſtare. Noveritis prætereà quòd litteris veſtris in audientia fratrum, perlectis, de communi conſilio Dominus Papa ſuum vobis remittit reſponſum.

## EPISTOLA LX.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Hyacinthus Cardinalis.*

QUAM ferventi affectu pacem veſtram deſideravimus, non eſt neceſſe litteris exprimere, quia nobis tacentibus in mente veſtra legitis quanta dilectione vobis adſtringamur. Unde audito & veſtrarum litterarum tenore cognito, quod ille, in cujus manu corda Regum exiſtunt, animum Principis veſtri inclinaverit, ut vobis gratiam ſuam reſtituerit, ultra quàm loqui poſſimus in hilaritate jucundati ſumus, gratias exſolventes illi, qui veſtræ conſtantiæ humilitatem dignatus eſt reſpicere, quem rogamus, ut quod incepit, ita dignetur perficere, quòd honor Eccleſiæ inde augmentari valeat, & quidquid reatus dictus Princeps ex culpa contraxit, ſequens ſatisfactio diluat. Verùm ſi corpus quod corrumpitur, non ſinit eum ad hunc rectitudinis locum mentem revocare, conſulimus modis omnibus & monemus, ut eum in ſpiritu lenitatis ſtudeas inſtruere, ut quod ad ſatisfactionem deeſt, perficere curet, & ad priſtinum amorem revocatus, & ad mentem reverſus vobis debitam gratiam firmiter exhibeat, & malitiæ Inimicorum veſtrorum pro voluntate veſtra reſpondeat. Hac enim via veſtræ diſcretioni incedendum putamus, ut hominis animoſitas reprimatur, & veſtrorum inimicorum perverſitas deſtruatur; ne fortè ſi ſeveritatis viam iterum velletis aggredi, cùm nondùm illius animus in hoc ſit ſolidatus, quod debet, & ita eſ-

ſet error pejor priori, quod Omnipotentis virtus avertat. Nos autem pro veſtris petitionibus promovendis ſolliciti fuimus, & Dominus Papa quod potuit, libenti animo fecit. Sæpè ſtatum veſtrum nobis ſignificetis, quia tanquàm Fratri chariſſimo, veſtro deſiderio reſpondere cupientes, vobis concordabimus.

## EPISTOLA LXI.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Hoſtienſis Epiſcopus.*

QUANDO Paternitatis veſtræ litteræ nobis allatæ ſunt, tanta corporis infirmitate laborabamus, quòd à Medicis de vita noſtra deſperabatur. Verùm, quia vobis in veſtris perſecutionibus & anguſtiis, etiam in infirmitate noſtra non immeritò compatimur & condolemus, per quoſdam de fratribus & domeſticos etiam noſtros inſtantes, & frequentes preces Domino Papæ porreximus, ut tantæ iniquitati Eboracenſis & ſuorum Complicium obviaret, & ipſorum doloſitatibus & malitiis finem imponeret. Ipſe verò, ſicut quem pluribus reſpondere oportet, huic veſtro negotio tantùm intendere diſtulit, quòd Deo deſuper faciente vobis aliquantulùm melius fuit. Cumque ſuper his à fratribus ſuis Epiſcopis & Cardinalibus conſilium expetiiſſet, plures pro vobis inventi ſunt, quàm contra vos, ita quòd à Domino factum credimus, eos pro vobis in hac parte locutos fore, qui conſueverant veſtris commodis obviare. Noſtrum autem conſilium per quoſdam de Fratribus noſtris idem Dominus noſter expetiit, & nos de pura conſcientia jàm dictum Eboracenſem deponendum, & ſuos Complices excommunicandos, per eoſdem fratres noſtros ſibi reſpondimus. In cujus litteris cognoſcere poteritis quid ſuper hoc ab eo ſtatutum ſit. Rogamus autem diſcretionem veſtram, ut id æquanimiter & patienter ſuſtineatis. Cauſam quidem Dei & Eccleſiæ agitis, unde pacem vos in proximo habituros & confidimus & ſperamus. Præterea noveritis nos Domino Bituricenſi miſiſſe, ut ſeptem marcas Argenti & quadraginta quinque Marobotos vobis tranſmitteret. Quod ſi factum eſt, placet nobis. Alioquin ſignificare nobis curetis, ut id faciamus effectui mancipare.

## EPISTOLA LXII.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Theodvvinus Cardinalis.*

COGNITO & pro vero habito, quòd ejus præeunte gratia, qui ſuperis reconciliavit mortales, inter vos & Dominum Regem Angliæ pax ſit plenariè reformata, indicibili gaudio & lætitia exultavimus, ex intimis viſceribus illi gratias referentes, qui fecit vobiſcum miſericordiam & dedit etiam cum exultatione proventum, eidem pariter preces continuas offerentes, ut qui reformare dignatus eſt, illibatam conſervet & augeat, ſicut expedit, in æternum. Et licèt magis videatur idoneum & conveniens à vobis nos doceri, & admoneri debere, de ſincera tamen dilectione præſumentes aliorum arma induimur, & Paternitati veſtræ aliqua ſuadere tentamus. Rogamus igitur & affectuosè ſuggerimus, quatenùs miſericordiam, non judicium in eos, qui peccaverunt in vobis, exerceatis; non ultionem, ſed veniæ fontem Reis & Perſecutoribus aperiatis, quatenus verbo & opere imitatorem Chriſti, vos in conſpectu hominum oſtendentes, quæ docetis, facere, prout expedit, veſtra ſanctitas agnoſcatur, & non immeritò ab omnibus commendetur. Ex hoc enim & adverſarii veſtri in ſuis cordibus confundentur, & Amici plurimùm vultu & animo gloriabuntur. Nos enim in his & aliis ſucceſſibus veſtris charitati veſtræ modis omnibus congaudentes, tam ut præteritæ petitiones veſtræ mandarentur effectui, quàm etiam ut munus noſtræ dilectionis liberalitas veſtra ſuſciperet, gratanter effecimus, & per harum latorem viridis coloris examictum, quem inter alios ipſe elegit, vobis mittimus, reliquos pannos ſericos. Et quæcumque apud nos ſunt veſtræ prudentiæ exponentes, parati ſemper pro vobis efficere, quæ veſtræ ſint fraternitati accepta.

## EPISTOLA LXIII.

*Joannes Sareſberienſis Conventui Cantuarienſi.*

PRECES veſtras & vota fidelium tandem miſericors & miſerator Dominus exaudivit ad honorem ſuum, ut ex multis & certis indiciis patet, Anglicanæ Eccleſiæ reſtituens pacem, & ab exilio revocans Patrem veſtrum. Utinam fuiſſent aures veſtræ ad os Domini Regis, quando in colloquio Regum nuper habito inter Caſtrum Beſenſe & Ambaſiam dimiſit Dominum Archi-Epiſcopum, ut à Francis, quibus tenebatur, licentiam maturè reciperet, ſub omni celeritate rediturus ad ipſum, inde in Angliam tranſiturus. Igitur, ut condictum eſt, Deo propitio, in feſto omnium ſanctorum Senonis valefaciet, ex propoſito & condicto rediturus ad propria, & quàm citò poterit, Sanctorum Urbem reditu ſuo Cantuariam illuſtrabit. Vos itaque, ſicut honori & ſaluti Eccleſiæ veſtræ proſpectum eſſe vultis in poſterum, Patri veſtro occurrite, & in partibus Ciſmarinis, ſi quid fidei, ſi quid amicitiæ, ſi quid devotionis aut conſilii eſt, tranſmittere non differatis, unde ſe poſſit exonerare, & vobis perpetuò teneatur obnoxius. Redimite vel nunc moram, ne fortè ad ſe inevitabile jacturæ rerum & famæ periculum trahat. In hiſtoria novorum reperi deceſſores veſtros primos occurriſſe revertenti ab exilio Patri Anſelmo. Nunquid vos degeneres eritis, ut nihil ſolatii aut minimum ad vos revertentibus Patri & Fratribus conferatis? Abſit hoc ſemper à prima Britanniarum Sede Cantuarienſi, ne tam fœdum operis veſtri, tam inhumanum & indevotum & indiſciplinatum exemplum tranſmittat ad Poſteros. Dolor & cordis anguſtia me vobis compatientem & timentem, ne ex puſillanimitate & tenacia quorundam, quod Deus avertat, Eccleſia Chriſti contrahat opprobrium ſempiternum, ſcribere non patiuntur omnia, quæ locus & cauſa ingerit, ſed ut arbitror, Deum timentibus & ſapientibus, & amantibus honeſtatem, ſatis dictum eſt. Hactenus ergo Amicos præmonuiſſe ſufficiat; nec dubito, quin charitatis amantibus reddatur fructus, & in ſurdos, ut veteri proverbio dici ſolet, *Faba cudatur*. Valete veſtri & noſtri memores in charitate.

## EPISTOLA LXIV.

*Joannes Sareſberienſis Petro Abbati Sancti Remigii.*

MORA mea rectiſſimè poterat accuſari, ſi non eam neceſſitas excuſaret. Debueram enim, ex quo primùm in Angliam pedem poſui, Nuncium remiſiſſe, per quem veſtra dilectio de Alumnorum ſuorum ſtatu poſſet certiorari. Sed quia mihi in ipſo navis egreſſu nova & ſtupenda rerum facies occurrit, alium certiorare non potui, qui ex variis opinionibus & verbis hominum reddebar incertus. Nam triduo antequàm applicarem, omnia bona Domini Cantuarienſis & ſuorum annotata fuerant Procuratoribus ſuis ab adminiſtratione ſummotis, & in portubus edicto publico inhibitum eſt ſub interminatione exilii & proſcriptionis, ne quis noſtrorum, ſi fortè Angliam vellet exire, tranſveheretur. Piiſſimi tamen Officiales Domini Regis provida nimis cautela, & pernitioſa nobis circumſpectione præcaverant, ut Archi-Epiſcopus & ſui ab exilio redeuntes nihil prorsùs aut minimum invenirent præter domos vacuas ex magna parte conſumptas, & horrea demolita, & areas nudas, & hoc ad conſolationem diuturnæ proſcriptionis, & emendationem ſacrilegii perpetrati. Et cum pax nobis in feſto Beatæ Magdalenæ fuiſſet reformata, & Sereniſſimus Dominus noſter Rex filio ſuo novo Regi litteris patentibus præcepiſſet, ut Archi-Epiſcopo & ſuis omnia reſtituerentur in integrum, prout fuerant tribus menſibus antequàm Angliam egrederentur, omnes tamen redditus nomine ejus prærepti ſunt, qui uſque ad Natale Domini percipi potuerunt. Plures poſſeſſiones & Eccleſias, quas ipſo jure & ratione pacti conventi reſtitui oportebat Eccleſiæ Cantuarienſi, adhuc publicæ Poteſtatis authoritate occupant carnales. Ego inter cæteros una Eccleſia privatus ſum, quæ quadraginta marcas annuas ſolvebat Anteceſſori meo. Contigit autem me triduo applicante ante Octavas Beati Martini, & in ipſis Octavis erat Cantuariæ ſynodus celebranda, in qua me vices abſentis Archi-Epiſcopi gerere oportebat. Cùm itaque præter ſpem, & contra bonam opinionem, & bonas promiſſiones Domini Regis ſic omnia turbata reperiſſem, ut de pace noſtra, & de reditu Archi-Epiſcopi deſperaretur ab omnibus, & me tanquàm in carcere poſitum cognoviſſem, vultu hilari & animo conſtanti Cantuariam petii, ubi à Clero & Populo cum magno honore, & quaſi Angelus Domini receptus ſum, fidelibus jam ex adventu meo meliora ſperantibus, eò quòd eis perſuaſum erat, quòd me nullo modo Archi-Epiſcopus præmiſiſſet, ſi non eſſet in brevi ſecuturus. Inde ſynodo celebrata, ad novum Regem profectus ſum, & ſatis humanè receptus, licèt Concuſtodes ſui aliquid timoris prætenderint, ſuſpicantes pacem nobiſcum non ſimpliciter factam eſſe, ſed rancoris palam remiſſi firmiùs hæſere radices. Quod etſi ex variis ſignis patenter adverterem, ſic egi, ac ſi omnia ad votum procedere arbitrarer. Feſtinanter inde ad Matrem meam deflexi iter, quam jam altero languentem anno, & amodò jam diem Domini cum gaudio præſtolantem, ex quo me vidit, veſtris & ſanctorum, quibus cohabitatis, orationibus precor attentiùs commendari. Receperat autem reſponſum à ſpiritu, ſe mortem non viſuram, donec me & fratrem meum videret ab exilio redeuntes. Interim illi veteres Amici Domini Cantuarienſis, & Eccleſiaſticæ *libertatis* propugnatores, Dominus Eboracenſis, Epiſcopus Londonienſis, & Complices eorum conſilium inierunt cum publicanis, legatione tranſmiſſa ad Dominum Regem ne præfatum Cantuarienſem in Angliam redire pateretur, antequàm renunciaret *legationis* officio, & reſtitueret ei *univerſas litteras*, quas emeruerat ab Apoſtolica Sede, & repromitteret ſe Regni jura inviolabiliter ſervaturum, ut ſub obtentu cautionis hujus ad obſervantiam conſuetudinum arctaretur. Dicebant quòd reditus ejus Domino Regi damnoſus & probroſus futurus erat, niſi iſta præcederent. Fecerant etiam de ſingulis vacantibus Eccleſiis ſenas evocari perſonas, in quas de Paſtore eligendo univerſitatis arbitria conferrentur, ut electiones de Eccleſia in aliud Regnum & Palatium protractæ celebrarentur ad nutum Regis: ubi ſi Cantuarienſis ob reverentiam Canonum pro officii ſui *debito obloqueretur*, *Regiam offenderet* Majeſtatem, ſi conſentiret, *reus eſſet* in Deum & convinceretur in Conſtitutiones *Eccleſiaſticas* inciſſe. Sæpe dictus autem Cantuarienſis ex Mandato Domini Regis Rothomagum venerat, inde ex promiſſo liberandus ab obligatione creditorum, & cum honore in Patriam remittendus. Sed fefellit eum opinio, Joanne de Oxeneford afferente litteras Domini Regis, quibus rogabat & monebat, ut ſinè mora rediret ad Eccleſiam ſuam, & ante *dicti Joannis* conductu & ſolatio *in itinere* frueretur. Paruit Archi-*Epiſcopus*, *& in* redeundo Æmulorum per Amicos *machinamenta* cognovit, qui jam ad mare profecti ventum commodum exſpectabant, Archi-Epiſcopo noſtro in oppoſito littore ſimiliter exſpectante. Ubi cum de tranſitu eorum & machinationibus certior fieret, conatus eorum via, qua potuit, eliſit, mittens Archi-Epiſcopo *Eboracenſi litteras Apoſtolicas*, quibus ipſe & *Dunelmenſis Epiſcopus propter* uſurpatam novi Regis coronationem ab Epiſcopali officio ſuſpenduntur. Alias quoque porrexit Nuncius Londonienſi & Sareſberienſi Epiſcopis; quibus in ſententiam anathematis revocantur, & ſuſpenduntur omnes Epiſcopi, qui præfatæ Coronationi interfuerunt. Quo facto proſperior aura ſpirans à Flandria Dominum Archi-Epiſcopum in Angliam felici navigatione perduxit. Venientemque ad Portum, cui Sand-Wicus nomen eſt, Regii ſatellites exceperunt, cuſtodiis per littora diſpoſitis, ut creditur, ad nocendum, & armatis perſtrepentibus: quos antefatus Joannes de Oxeneford cohibuit & compulit arma deponere, non tam, ut putatur, favore noſtrorum, quàm ne temeritas eorum Dominum Regem & liberos ſuos nota proditionis inureret. Exegerunt tamen, ut alienigenæ, qui cum Archi-Epiſcopo venerant, Sacramentum præſtarent de ſervanda fidelitate Regi & Regno. Nec apparebat quiſquam alienigena præter Simonem Senonenſem Archi-Diaconum, qui ad præſtandum juramentum facilè fuiſſet inductus, ſi Archi-Epiſcopus permiſiſſet. Qui exempli perniciem veritus reſpondit bonis moribus hoc prorsùs eſſe contrarium, ut inaudita

ta

ta Barbarie compellerentur hoſpites & peregrini ad hujuſmodi juramenta. Et fortaſsè ſatellites vim paſſent, niſi eos compeſcuiſſet tumultus Popularis, verentes Plebis impetum, quæ ſic de recepto Paſtore gaviſa eſt, ac ſi de Cœlo inter homines Chriſtus ipſe deſcenderet. Cùm verò ſe die ſequenti Cantuariæ reperiſſet, venerunt ad eum alterius Archi-Epiſcopi & Epiſcoporum ſuſpenſorum Nuncii, ad Sedem Apoſtolicam appellantes, licèt eis indubitanter conſtaret, quòd ſummus Pontifex omnem appellandi præcluſerit facultatem. Venerunt ex alio latere Domini Regis officiales, ſuo rogantes nomine, & publica denunciantes authoritate, ut Archi-Epiſcopus latam in Archi-Epiſcopum Eboracenſem & alios Epiſcopos Sententiam relaxaret, niſi Regis & Regni vellet decerni publicus hoſtis, ut qui novo Regi Coronam moliebatur auferre. Ad quod Archi-Epiſcopus reſpondit ſe nullo modo impugnare Regiam dignitatem, ſed potiùs vires, opes & gloriam pro viribus in Chriſto augmentaturum, hoc tamen nulla ratione impetrari poſſe, quin adversùs præſumptores Epiſcopos Eccleſiæ ſuæ juſtitiam proſequatur. Illis autem inſtantibus acriùs adjecit, quòd pro honore Domini Regis, licèt ei periculoſum eſſet, & vires ejus excederet, quia Judex inferior Superioris non poteſt relaxare ſententiam, paratus erat duos Epiſcopos abſolvere, recepto ab eis priùs ſecundùm morem Eccleſiæ juramento, quòd Domini Papæ, qui eos vinxerat, Mandatis obedirent. Officiales autem non permiſerunt ut fieret, dicentes hujuſmodi juramentum ab Epiſcopis non debere præſtari, quia Regni Conſuetudines impugnabat. Replicavit ad hæc Archi-Epiſcopus, quòd cum Dominum Papam modis omnibus anteà ſollicitaſſent, ut eos abſolveret à vinculo anathematis, quo ſolius Cantuarienſis Eccleſiæ authoritate fuerant innodati, non niſi præſtito juramento ſolvi potuerunt. Quod ſi neceſſarium fuit ad unius Epiſcopi ſententiam diſſolvendam, quæ longè inferior eſt edicto Summi Pontificis, luce clarius eſt, quòd ſententia Apoſtolica ſinè eo, præſertim à judice inferiori, ſolvi non debet. Ad hujuſmodi & ſimiles allegationes Epiſcopi moti ſunt, & ſicut pro certo relatum eſt, ad Archi-Epiſcopi Clementiam confugiſſent, niſi eos ſæpe nominatus Eboracenſis ſeduxiſſet, diſſuadens nequid Rege facerent inconſulto, quem Patronum habuerant in omnibus operibus ſuis. Illis itaque cum indignatione properantibus ad Dominum Regem, noſter Archi-Epiſcopus ad novum Regem iter arripuit. Cùm verò Londonias perveniſſet, denunciavit ei Rex junior, ne progrederetur, nec Civitates ejus aut Caſtella intraret, ſed reciperet ſe cum ſuis infra ambitum Eccleſiæ ſuæ, & ſuis denunciatum eſt ne Regni fines exeant, ne prodeant in publicum, ſed ſicut ſe ipſos diligunt, caveant ſibi. Quà denunciatione publicata ſe & ſuos Cantuariæ recepit Archi-Epiſcopus, ibique ſalutare Dei cum multo diſcrimine præſtolamur. Neque nobis via conſolationis aut ſecuritatis alia patet, quàm ut veſtris & ſanctorum Orationibus evadamus inſidias eorum, qui Eccleſiæ ſanguinem ſitiunt, & quærunt, ut de terra penitùs avellamur, aut celeriùs pereamus in ipſa. Licèt autem perſecutio graviſſima ſit, & ad Archi-Epiſcopum rarus de numero divitum & honoratorum viſitator accedat, ipſe tamen cunctis ad ſe venientibus Pontificali gravitate jus reddit, ſublata prorsùs acceptione perſonarum ac munerum. Frater meus ad noſtrum Exonienſem, quem mihi nondùm licuit viſitare, profectus, lateri ejus adhæret, in timore multo & jugi ſollicitudine. Longum erit, & vereor ne tædium generet, ſi cunctas anguſtias noſtras repeto replicare; ſed quæ deſunt Epiſtolæ, ſupplebuntur officio portitoris. Sit itaque, ſi placet, miſerationis veſtræ ſollicitare Sanctum Priorem & Amicos Epiſcopi de Monte Dei & Valle S. Petri, & Abbates ſanctorum Nicaſii & Criſpini, & alios ſanctos familiares veſtros, quatenus nobis apud Altiſſimum ſuffragentur, ut eorum meritis ſalubriter liberemur, qui periclitamur ex noſtris. Chariſſimos autem Fratres noſtros & Dominos, qui Beatiſſimo Remigio famulantur, vix ſinè gemitu & ſuſpiriis, aut madore lachrymarum poſſum ad animum revocare, recolens me quondam inſtar Paradiſi feliciter incoluiſſe, dum illorum præſentia fruebar, & charitatis experiebar imaginem, quæ in æterna vita ſperatur. Illos, quæſo, diligentiùs ſollicitate, ut alumnorum ſuorum meminerint in orationibus ſuis. Quàm citò Deus proſpera donabit, vobis currentium litterarum miniſterio, Chriſto propitiante, communicare non differam. Valeat ſemper & vigeat ſanctitas veſtra, & totius Eccleſiæ proſperitas in bonis omnibus provehatur, & ſi placet, pauperem Sacerdotem S. Coſmæ commendatum habeatis.

## EPISTOLA LXV.

Alexander Papa Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo.

*Alexander Epiſcopus, Servus Servorum Dei, Venerabili Fratri Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem.*

INTER multiplices curas, quæ pro malitia temporis ſe animo noſtro ingerunt, fatigatio tua, quam pro tuenda libertate Eccleſiaſtica ſuſcepiſti, non modicum nos perturbat, dùm & tibi propenſiùs deſideramus adeſſe, & votum noſtrum perſtrepentium hinc inde cauſarum obſtaculo retardatur. Ubi enim multa irruunt formidanda, non facilè poteſt animus expedire, in quam potiùs partem debeat inclinare, præſertim ſi non datur intelligi, unde plus captare compendii, plus incommodi valeat & periculi evitari. Nam ſi aliquoties ipſi Nautæ ita redduntur ambigui diverſitate ventorum, ut inter ſe nullo modo conveniant, utrum ad locum propoſitum proficiſci debeant, an ad Portum, quem reliquerant, teneantur; nec admiratione dignum nec reprehenſione videtur, ſi in hoc mari magno & ſpatioſo, ubi reptilia ſinè numero curſum noſtrum impediunt, & ubi non tam corporum & corporalium mercium, quàm animarum & ſpiritalium virtutum pericula formidantur, ei qui navem regit Eccleſiæ, de facili non occurrit, ad quam potiùs partem aſſenſum inclinet, cùm diverſa conſilia de diverſitate veniant voluntatum, & aliter videatur illi, qui cauſam promovet ſingularem, aliter autem ei, qui providet, debet & conſulere in commune. Unde Frater chariſſime, ſi nos in cauſa tua & Eccleſiæ Anglicanæ remiſſiùs egiſſe videmur, nec ad petitiones tuas pro tua voluntate reſpondimus, non ex eo proceſſit, quòd cauſam ipſam

ipſam nobis tecum & cum Anglicana Eccleſia non credamus eſſe communem, aut quod tibi deeſſe ulla ratione velimus, ſed quia patientia utendum eſſe credidimus, ut in bono malum ſuperare poſſemus. Evincimus etiam, ne ſi major ſciſſura fieret in Eccleſia, noſtræ poſſet duritiæ deputari. Nunc autem quia turbatores pacis & libertatis Eccleſiaſticæ depreſſores, ad corrigenda mala præterita nulla videntur compunctione moveri, immò trahentes peccata ſicut reſtem longam, iam in gravamen ſuum quàm in depreſſionem Cantuarienſis Eccleſiæ magis & magis exæſtuant & omnem ferè vobis ſpem videntur pœnitentiæ præcidiſſe, nos in Fratrem noſtrum Rogerium Eboracenſem Archi-Epiſcopum, & reliquos Epiſcopos, qui juramentum conſervandis iniquis Conſuetudinibus præſtiterunt, & tantæ ſunt malitiæ incentores, ſententiam Canonicam jaculamur, & ab Epiſcopali eos ſuſpendimus dignitate. Satesberienſem autem & Londonienſem Epiſcopos, qui majoris videbantur gratiæ debitores & pro gratia dicuntur ingratitudinem rependiſſe, ſi coronando novo Regi contra Cantuarienſis Eccleſiæ dignitatem præſentiam ſuam & miniſterium præbuerunt, in ſententiam anathematis, de qua ſoluti fuerant, revocamus. Sanè Roffenſem Epiſcopum, Vicarium tuum, qui pro tua & Eccleſiæ tuæ juſtitia conſtantiùs debuerat decertare, nec non & Gaufredus Ridel Cantuarienſis Archi Diaconus qui ſicut dicitur, in Matrem ſuam graviùs debacchatur, & excommunicationis à te latam in ipſum ſententiam ſpernit, quam nos ratam habemus, & authoritate Apoſtolica confirmamus, Vicarium quoque ejus Robertum, & G..... Epiſcopum S. Aſaph, Mandati noſtri contemptorem, & David Eccleſiæ ejuſdem Archi-Diaconum, authoritati & poteſtati tuæ relinquimus, ut tu ſi duriùs aliquid in eos fueris ſtatuendum, de poteſtate tibi tradita remoto appellationis obſtaculo exequaris. Nos verò quod de pœna illorum à te canonicè factum fuerit, authore Domino, ratum & firmum habebimus. Et hæc ad præſens videntur poſſe ſufficere. Si autem tantam malè agentium viderimus pertinaciam, ut nec ſub hac pœna moveantur ad pœnitentiam, aſſumemus adhuc contra eos, authore Domino, fidei armaturam, & Pontificalem zelum pro Domo Domini, quantum expedire videbimus, exeremus. De cætero quia Salomone docente inſtruimur, ut in omni te opportunitatem temporis attendamus, & inimicos Eccleſiæ, qui etiam Regno Francorum ſunt in inſidiis, Matiſconenſem Civitatem audivimus invaſiſſe, noſtræ voluntatis eſſe noveris & conſilii, ut ſuper his chariſſimi in Chriſto filii noſtri illuſtris Francorum Regis conſilium exquiras, & ad mittendas litteras noſtras de ipſius voluntate procedas, ne ſi fortè, quod Deus avertat, aliqua in Regno ſuo fuerit ſuborta turbatio, gravior tua & Eccleſiæ cauſa ex Regni turbatione reddatur, aut ſi pax tibi & Eccleſiæ reddita fuerit eam pro facto iſto duceres perturbandam. Datum Verulis quartò idus Septembr.

## EPISTOLA LXVI.

*Alexander Papa Londonienſi, Sareſberienſi, Exonienſi, Ceſtrenſi, Roffenſi, de S. Aſaph, & Landavenſi Epiſcopis.*

OPORTUERAT vos, quandò primùm chariſſimus filius noſter Henricus Rex veſter ſub Regiæ dignitatis & fidelitatis obtentu ea vobis conſtituta propoſuit, & ſcripto petiit & juramento firmari, quæ liquidò ſatis & libertatem Eccleſiæ & Sacerdotalis officii judicium deprimebant, erigere oculos veſtros ad Cœlum, & aſcendere pro Domo Domini ex adverſo, ut non poſſet in oculis veſtris, tacentibus vobis, Eccleſiaſtica dignitas naufragari. Et quidem, ſi ullus vos pro Paſtorali cura zelus rectitudinis tenuiſſet, cognoviſſetis vos ſuper gentes conſtitutos & Regna, ut in majoribus & minoribus evellere plantaria vitiorum, & germen delectabile Domino inſerere debeatis. Nunc autem quia plus in vobis terreni Principis reverentia, quàm timor Domini & Epiſcopalis honor valuit dignitatis, pro vili lentis edulio, quod mœrentes dicimus, contempſiſtis primogenita cum Eſau, & impleviſtis in vobis, quod in Populo Judæorum Hieremias lamentatur dicens: *ſederunt in terra, conticuerunt Senes, conſperſerunt cinere capita ſua Virgines Filiæ Juda.* Sanè ſi terroribus & minis exterriti ad recipiendas & juramento firmandas iniquas illas Conſuetudines proceſſiſtis, nunquid non decuerat vos poſt tanti temporis ſpatium Sacerdotalem reſumere firmitatem, & contra tantas enormitates cum præteritæ tranſgreſſionis pœnitudine Sacerdotaliter reclamare? Cæterùm vos deteſtabili facto pertinaciam adjungentes, & in illarum uſurpationum obſervantia permanetis, & ita in depreſſionem Eccleſiæ præfati Regis votum ſequi videmini, ut quaſi proſcriptæ jam de Regno veſtro ex magna parte leges Eccleſiaſticæ videantur. Et nos quidem uſque modò exſpectavimus, ut cor Principis, aut per officium veſtrum, aut per inſpirationem ſuam Divina gratia viſitaret, & ſupernæ gloriæ magis quàm ſuæ faceret amatorem. Nam & hoc plerumque ſuggeſtum fuerat, & optabile admodùm pro qualitate temporis videbatur, ut aſperitas in patientia potiùs & manſuetudine leniretur. Nobis autem præteritorum correctionem & pœnitentiam exſpectantibus, nihil ipſe de priſtina ſeveritate mutavit, ſed in Conſuetudinibus illis antiquis immobiliter perſeverat. Quanto autem jam ſanè tempore Venerabilis Frater noſter Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus veſter, quia uſurpationibus illis, licèt priùs carnis infirmitate eis viſus fuerit conſentire, voluit obviare, à commiſſa ſibi Eccleſia cum Clericis ſuis, & affinibus exulavit, Nobis etiam tacentibus recognoſcitis, & utinam eo compateremini charitatis affectu, quo in tali ei cauſa compati oporteret. Vos autem non ſolùm ei Fraternum ſubtraxiſtis auxilium, ſed ſuper dolorem vulnerum ipſius addidiſtis. Cùm enim jam dictus Rex filium ſuum nuper coronari voluerit, & hoc de antiquo jure ad Cantuarienſem aſſeratur Archi-Epiſcopum pertinere, vos jam dicti Fratris noſtri authoritate & reverentia quam ſibi & Eccleſiæ ſuæ debetis, poſtpoſita ad coronationem illius favorem veſtrum & miniſterium præbuiſtis, nulla de ſervanda Eccleſiæ libertate præſtita vel etiam exacta, ſicut dicitur, cautione. Quin immò ſuſtinuiſtis potiùs, ut juramentum ab illo de ſervandis Regni Conſuetudinibus præſtaretur. Profectò pro reconciliatione illorum nos per litteras & perſonas ex latere noſtro, & per plures alios viros, qui digni fuerant exaudiri, ſæpenumerò laboravimus, & quidquid datum fuerit nobis ſpei, præter inanem

pompam

pompam verborum nihil hactenùs potuimus reportare. Nec tamen hoc ideò dicimus, quin dum adhuc eſſemus in Francia, in multis eundem Regem liberalem erga nos ſenſerimus ac devotum. Sed ob hoc non debemus omittere; quin tantis nos tranſgreſſionibus & pro gloria Dei, & pro ſalute ipſius & noſtra, zelo rectitudinis nos opponamus. Nunc igitur quia ſæcularium culpæ nullos magis, quàm deſides Prælatos, negligenteſque reſpiciunt, qui multam ſæpè nutriunt peſtilentiam, dùm neceſſariam adhibere negligunt Medicinam, & poſt exſpectationem diutinam nullo dolore contra vos ipſos, & nullo fervore contra illas iniquas uſurpationes exurgitis, nos de commiſſa nobis à Deo poteſtate, de authoritate Apoſtolicæ Sedis, cui licèt immeriti, Deo diſponente, ſervimus, ab omni Epiſcopali vos ſuſpendimus dignitate. Illos autem veſtrum, Londonienſem videlicet & Saresberienſem Epiſcopos, qui pro impetrata apud nos gratia, juxta ſpem noſtram ad reconciliationem magis laborare debuerant, & à jamdicti Archi-Epiſcopi gravamine abſtinere, ſi præfatæ Coronationi favoris ſui miniſterium præbuerunt, in ſententiam anathematis revocamus, & ſicut excommunicatos præcipimus evitari. De Roffenſi verò Epiſcopo & Gaufredo Ridel Cantuarienſi Archi-Diacono, qui cùm ampliùs Cantuarienſi Eccleſiæ debitores exſtant, in minori reverentia & honore jam dictum Archi-Epiſcopum habere dicuntur, & alter eorum, Roffenſis videlicèt Epiſcopus, illi Coronationi interfuit, alter verò in ſe excommunicationis à præfato Archi-Epiſcopo latam ſententiam ſpernit, illud à vobis remota appellatione obſervari præcipimus, quod ab eo Canonicè fuerit conſtitutum. Nos enim eos, quantò graviùs videntur offendere, tantò duriùs decernimus addicendos. Ad hæc, quidquid adversùs Robertum Vicarium Cantuarienſis Archi-Diaconi, contemptorem ſententiæ ſuæ, idem Archi-Epiſcopus ſtatuerit, firmiter & inviolabiliter, nulla ei ſuffragante appellatione, cuſtodiri præcipiendo mandamus. Clericos autem Hugonis Comitis, Nicolaum, Thomam Wilhelmum, & cæteros qui excommunicati à prædicto Archi-Epiſcopo Divina ſcienter celebrare præſumpſerunt, ſi ita eſt, anathematis vinculo innodari, eorumque communionem, ſicut excommunicatorum præcipimus evitari. Datum Ferentini decimo ſexto Calendas Octobris.

## EPISTOLA LXVII.

*Alexander Papa Eboracenſi Archi-Epiſcopo & Dunelmenſi Epiſcopo.*

LICET commendabiles & grati nobis in plurimis exiſtatis, & ſinceræ vos amplectamur brachiis charitatis, propter hoc tamen non debemus omittere, quin ea quæ perpetrata & incorrecta generant mortem, & requiramus in vobis & zelo rectitudinis corrigamus, dicente Domino per Prophetam: *Si loquente me ad impium morte morieris, non annunciaveris ei neque locutus fueris, ipſe ſiquidem in peccato ſuo morietur, ſanguinem autem ejus de manu tua requiram*. Depreſſio ſiquidem Eccleſiæ Anglicanæ & diminutio libertatis, quæ per Regem veſtrum ſivè proprio motu, ſivè potiùs aliis ſuggerentibus, facta dignoſcitur, plurimùm jam pridem animum noſtrum afflixit, & non modicum ſollicitunis & doloris ingeſſit. Cùm enim oportuerit eum de corrigendis iis, quæ ab Anteceſſoribus ſuis malè commiſſa fuerant, cogitare, ipſe potiùs prævaricationibus prævaricationes adjiciens, tam iniqua Statuta ſub Regiæ Dignitatis obtentu & poſuit & firmavit, ſub quibus & libertas perit Eccleſiæ, & Apoſtolicorum virorum Statuta, quantum in eo eſt, ſuo robore vacuantur. Nec credidit debere ſufficere, ſi ab eo Divinæ Leges in Regno Angliæ ſilentium & vacationes ſuſciperent, niſi peccatum tranſmitteret ad hæredes, & longo tempore faceret ſinè Ephod, & ſinè ſuperhumerali Regnum ſuum ſedere. Inde fuit quòd iniquas illas uſurpationes abſque ulla exceptione veſtro & aliorum Fratrum & Co-Epiſcoporum veſtrorum juramento fecit firmari, & plectendum judicavit ut hoſtem, quicumque vellet ab iniquis illis conſuetudinibus diſſentire. Indicat hoc venerabilis Thomæ Cantuarienſis Archi-Epiſcopi exilium, demonſtrat & hoc Clericorum & conſanguineorum ejus, illorum etiam qui adhuc pendentes ab uberibus Matris vagiebant in cunis, miſeranda proſcriptio, & metus mortis incutitur, ſi ad hæc cujuſquàm animus erigatur, ut contra Statuta illa Divinis Legibus velit obedire. Nos ipſi, quorum judicio prævaricationes illæ corrigendæ fuerant aut plectendæ, ad confirmationem illarum ſub occaſione temporis impacati multa inſtantia fuimus provocati, & laboratum eſt exactione non modica, ut uſurpationibus illis, cùm nondùm nobis expreſſæ fuiſſent, authoritatis Apoſtolicæ conferremus firmitatem. Et hoc equidem à principio. Proceſſu verò temporis exulante pro debito Paſtoralis Officii jam dicto Archi-Epiſcopo, & conſuetum Romanæ Eccleſiæ ſubſidium ab officio noſtro ſæpiùs requirente, miſimus ad jam dictum Regem de melioribus & majoribus Fratribus noſtris, miſimus & alias Eccleſiaſticas perſonas, & putavimus quod duritias ejus in noſtra humilitate & manſuetudine frangeretur, & fieret quod Salomon dicit: *Patientia lenietur Princeps, & Lingua mollis franget iram*. Ipſe verò ſufferentiam noſtram multiplici Legatorum arte deludens, uſque adeò contra Monita noſtra videtur animum obduraſſe, ut nec contra prænominatum Archi-Epiſcopum defervescat, nec de perverſis Statutis illis quidquàm minui patiatur: immò & ipſam Cantuarienſem Eccleſiam plurimo detrimento poſſeſſionum ſuarum afficiat, & in ipſo eam Eccleſiaſtico miniſterio antiqua ſpoliet dignitate. Nuper enim cùm filium ſuum coronari voluerit, contempto eodem Archi-Epiſcopo, ad cujus hoc officium de antiquo jure dicitur pertinere, per manum tuam Frater Archi-Epiſcope, & in aliena Provincia, diadema fecit imponi. In Coronatione autem illius nulla ex more de conſervanda Eccleſiæ libertate cautio eſt præſtita, vel ſicut ajunt, exacta, ſed juramento potiùs dicitur confirmatum, ut Regni conſuetudines, quas avitas dicunt, ſub quibus dignitas periclitatur Eccleſiæ, illibatas omni tempore debeat conſervare. In quo etſi multum prænominati Regis vehementia nos conturbat, ampliùs tamen de veſtra & aliorum Co-Epiſcoporum veſtrorum poſſumus infirmitate moveri; qui quod dolentes dicimus, *facti ſunt arietes non habentes cornua; Abjiſtis abſque fortitudine ante faciem ſubſequentis*. Et ſi licere fortè tibi, Frater

Frater Archi-Epiſcope, in propria Provincia potuiſſet, quomodò tamen in aliena Provincia, & illius præcipuè, qui exulare pro juſtitia, & ferè ſolus, exire voluit, & dare gloriam Deo, tibi licuerit, nec de ratione poſſumus nec de Sanctorum Patrum conſtitutionibus invenire. Quod ſi ad excuſationem tantæ prævaricationis quiſquam objiciat, in aliis quoque Regnis gravia plurima & enormia perpetrari, in veritate poſſumus reſpondere, quòd nullum adhuc Regnum in tantum Divinæ Legis contemptum invenimus corruiſſe, ut ſcriptis & juramentis Epiſcoporum tam manifeſtas enormitates fecerit communiri. Niſi quiſquàm illud impudenter alleget, quod ſchiſmatici poſtmodum, & à fidelium communione præciſi inaudita & damnabili ſuperbia commiſerunt. Unde quia juxta verbum Prophetæ, factum eſt in vobis perverſum quid ultra omnes alias Provincias in uſurpationibus ſuis, & poſt tam iniquas conſuetudines juramento firmatas non adjeciſtis reſumere ſcutum fidei, ut ſtaretis pro Domo Domini in die prælii, ſed poſuiſtis corpus veſtrum in terra, ut per vos fieret via tranſeunti. Ne ſi diutiùs tacuerimus, una vobiſcum in die judicii damnationis ſententia involvamur, authoritate Sacroſanctæ Romanæ, cui Deo authore miniſtramus, Eccleſiæ, ab omni officio Epiſcopalis vos ſuſpendimus dignitatis, ſperantes quod ſub diſciplina ſaltem & paterno verbere conſtituti, redire tandem ad cor, & de tuenda debeatis libertate ſatagere. Si verò nec ſic Epiſcopalis officii zelum reſumpſeritis, nos adhuc authore Domino, quod nobis imminet, faciemus. Vos videte ne illud vobis dicatur, quod cuidam dictum eſt per Prophetam: *Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te ne Sacerdotio fungaris mihi.* Nos enim quia locum illius, Deo, prout ipſi placuit, diſponente, conſpicimur obtinere, qui à prædicatione verbi Dei nec verberibus, nec vinculis potuit coerceri, non debemus ſub ambigua exſpectatione pacis creditam nobis Divini verbi pecuniam reponere in ſudario, & alligatam eam tamdiu ſervare, donec paulatim lucrandi hora decurrat, & creditor veniens nos conveniat de reddenda ratione. Datum Ferentini decimo ſexto Calendas Octobris.

## EPISTOLA LXVIII.

*Alexander Papa Londonienſi & Sareſberienſi Epiſcopis.*

QUAMVIS curæ Paſtoralis officium & in ſuavitate olei, & in auſteritate vini nos oporteat exercere, & his qui ſubeſſe videntur, nunc mollia, nunc dura proponere, in voluntate tamen noſtra eſſet ac deſiderio, ut in omnibus, & præſertim in Fratribus & Co-Epiſcopis noſtris ita totius ſe ſubtraheret auſteritatis occaſio, ut ſemper eos & confortare in bono, & exhortari ad melius blandis ſolummodò & dulcibus deberemus. Quia vero refrigeſcente charitate multorum, & abundante malitia eò infelicium temporum horum proceſſit iniquitas, ut hi etiam qui ad ducatum conſtituti ſunt, & regimen aliorum, vix aliquoties in omni ſeveritate à ſuis voluntatibus revocentur, contra eos interdùm virgam cogimur extendere diſciplinæ, quos ad correctionem aliorum adjutores habere deberemus. Quid ſanè cauſæ venerabilem Fratrem noſtrum Thomam Cantuarienſem Archi-Epiſcopum, Sedis Apoſtolicæ Legatum à Sede ſua exulare compulerit, non oportet litteris præſentibus annotare, quoniam & vos præſentialiter aſpexiſtis, & per totam ferè Occidentalem Eccleſiam fama celebris divulgavit. Et pro ipſo quidem ad Creatorem noſtrum in commune reſonare debet gratiarum actio, & vox laudis, qui ut credimus, vexatus in paucis, in multis benè diſponetur, quoniam Deus tentavit illum, & invenit dignum ſe. De vobis autem non ſine admiratione ferimus, quòd ſpiritu compaſſionis amiſſo, à tribulatione ipſius ita miſerationis oculum avertiſtis, ut dicere potuerit, quod vir ille juſtus & timoratus Job inter flagella poſitus querebatur dicens: *Fratres mei præterierunt me, ſicut torrens, qui raptim ſuit in convallibus.* Poterat vobis ſatis Divini judicii terrorem incutere, quòd non aſcendiſtis ex adverſo, nec poſuiſtis vos murum, ut ſtaretis pro Domo Domini in die prælii, quòd facti eſtis ſicut arietes non habentes cornua ante faciem ſubſequentis. Vos inſuper in eum, qui unus de tanta multitudine zelatus eſt Legem Domini, convertiſtis prælium, & ſicut ait Propheta, deſuper tunicam abſtuliſtis & pallium. Cùm enim bonæ memoriæ Theobaldus, prædeceſſor *ejuſdem Archi-Epiſcopi*, chariſſimo Filio noſtro Henrico Anglorum Regi Coronam, ſicut dicitur, impoſuerit, cùm etiam Anteceſſor ipſius Regis ab eodem Coronam acceperit, ac per hoc Cantuarienſis Eccleſia quaſi poſſeſſionem hujus dignitatis haberet, vos nunc novi Regis Coronationi eo irrequiſito, in Provincia ejus, miniſterium ſivè aſſenſum veſtrum præbere, nobis authoritate Apoſtolica & litteris inhibentibus, præſumpſiſtis. Et qui relevare ipſius exilium qualibuſcumque ſolatiis debuiſtis, aggravaſtis potiùs cauſam ejus, & ſuper dolorem vulnerum ipſius, quod mœrentes dicimus, addidiſtis. In quo facto, ſi contra perſonas veſtras, non quantùm culpa exigit, moveamur, pertranſire tamen hoc ſub ſilentio non debemus, ne fortè, quod Deus avertat, & nos & vos ſententia Divinæ ſeveritatis addicat, ſi vobis, ut ait Propheta, parietem erigentibus nos eum luto abſque paleis liniamus, & ſimilibus aditum pandamus exceſſibus; ſi ea quæ in oculis etiam omnium perperam acta ſunt, neglexerimus vindicare. Noveritis itaque vos tamdiu ab Epiſcopali officio, commiſſa nobis à Deo authoritate, ſuſpenſos, donec ad Sedem Apoſtolicam de tanto exceſſu ſatisfacturi accedatis, niſi per præfatum Archi-Epiſcopum ſteterit. Si verò ita eidem Archi-Epiſcopo & Cantuarienſi Eccleſiæ ſatisfacere curaveritis, ut pœnam iſtam ipſe videat relaxandam, vicem noſtram per eum volumus adimpleri. Datum Tuſculi octavo Calendas Decembris.

## EPISTOLA LXIX.

*Alexander Papa Londonienſi & Sareſberienſi Epiſcopis.*

QUAMVIS curæ Paſtoralis officii, &c. uſque ibi: *Noveritis* itaque tamdiu vos ab Epiſcopali officio, commiſſa nobis authoritate, ſuſpenſos, & etiamſi pax completa non fuerit, in ſententiam anathematis revocatos, quia pro impetrata apud nos gratia juxta ſpem noſtram ad reconciliationem magis laborare debueratis, & à jam dicti Archi-

Archi-Epiſcopi gravamine abſtinere, donec ad Sedem Apoſtolicam de tanto ſatisfacturi exceſſu accedatis, niſi per præfatum Archi-Epiſcopum ſteterit. Si verò ita eidem Archi-Epiſcopo.

In eundem modum Eboracenſi Archi-Epiſcopo, præter quàm de relaxatione ſuſpenſionis, quam ſibi reſervat Dominus Papa.

## EPISTOLA LXX.

Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Dilectæ Filiæ ſuæ Idoneæ.

*Thomas Dei gratia Cantuarienſis Archi-Epiſcopus, & Sedis Apoſtolicæ Legatus, Dilectæ Filiæ ſuæ Idoneæ ſalutem, & perſeverantem in virtute obedientiæ & juſtitiæ zelo vigorem.*

INFIRMA mundi elegit Deus, ut fortia debellaret, intumeſcentemque contra Deum audaciam Holofernis, viris deficientibus, Ducibus exanimatis, & Sacerdotibus ferè deſerentibus Legem, fœminæ virtus exſtinxit. Heſter electa eſt, ut exulantis & condemnatæ Eccleſiæ ſalutem procuraret, titubantibus Apoſtolis, fugientibus, & quod magis eſt, in perfidiam lapſis, Dominum paſſioni addictum proſecutæ ſunt mulieres, & quod amplioris eſt fidei manifeſtum, etiam mortuo obſecutæ meruerunt Angelorum viſu & alloquio confortari, & percipere Dominicæ reſurrectionis primitias, & latentibus Apoſtolis & ferè deſperatione ſubmerſis, Redemptoris gloriam & Evangelii gratiam nunciare. Speramus autem te in illarum Deo authore tranſituram eſſe conſortium, quarum Chriſti zelo ſuccenſa apprehendis exemplum: quia Spiritus charitatis, qui à corde tuo timorem expulit, per gratiam ſuam faciet, ut tibi, licèt ardua videantur, quæ neceſſitas Eccleſiæ fieri conſtantiùs & inſtantiùs exigit, non modò poſſibilia, ſed facilia ſint credenti. Hac ergo de fervore, quem habes in Domino, ſpe concepta, tibi mandamus, & in remiſſionem peccatorum injungimus, quatenùs litteras Domini Papæ, quas tibi mittimus, venerabili Fratri noſtro Rogerio Eboracenſi Archi-Epiſcopo tradas, ſi fieri poteſt, præſentibus Fratribus, & Co-Epiſcopis noſtris; aut ſi eos præſentes habere nequiveris, hoc ipſum facias in præſentia eorum, quos adeſſe contigerit. Et ne originale ſcriptum poſſit aliqua tergiverſatione ſupprimi, tranſcriptum ejus legendum circumſtantibus tradas, & eis, prout pleniùs te Nuncius inſtruet, mentem aperias litterarum. Labori tuo, filia, præmium grande proponitur remiſſio peccatorum, fructus immarceſſibilis, & corona gloriæ, quam tandem Beatæ peccatrices, Magdalena & Ægyptiaca deletis totius anteactæ vitæ maculis, à Chriſto Domino receperunt. Aderit tibi magiſtra miſericordiæ, Filium, quem pro mundi ſalute edidit, Deum & hominem rogatura, ut tui ſit dux, comes, & patronus itineris. Et qui inferni clauſtra dirumpens Dæmonum contrivit poteſtatem, licentiam coarctavit: ne tibi nocere valeant manus cohibeat impiorum. Vale Sponſa Chriſti, & eum cogites ſemper eſſe præſentem.

## EPISTOLA LXXI.

*Alexander Papa Rotrodo Rothomagenſi Archi-Epiſcopo.*

CUM hi, qui ſuperiorem obtinent dignitatem, ita virtutis & fidei robore deberent muniri, ut pro juſtitia & pro Eccleſiaſtica libertate tuenda ſe ipſos inexpugnabilem murum opponerent, dolemus admodùm, quòd plus in Epiſcopis Angliæ terreni Principis reverentia, quàm Pontificalis honor valuit dignitatis. Ipſi, non ſolùm conſuetudines, quas Rex eis propoſuit Eccleſiaſticæ rationi contrarias, juraverunt, ſed etiam Filio ejus, in depreſſionem dignitatis & juſtitiæ venerabilis Fratris noſtri Thomæ Cantuarienſis Archi-Epiſcopi & Eccleſiæ ſuæ, coronam impoſuerunt. Quia verò tam gravem & enormem exceſſum nec poſſumus nec debemus relinquere impunitum, Fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, & in virtute obedientiæ præcipimus, quatenus litteras, quas Eboracenſi Archi-Epiſcopo & Epiſcopis Angliæ dirigimus, per Nuncium tuum, poſtpoſita occaſione, tranſmittas, & facias aſſignari. Præterea, utrum Bajocenſis & Sagienſis Epiſcopi coronationi quam diximus, interfuerint, diligenter inquiras. Et ſi eos interfuiſſe repereris, nobis ut in eos vindicemus, ſignifices. Sanè prædictum Sagienſem, qui miniſterio Dei neglecto tanquàm Curialis factus eſt, ſicut dicitur, Ruſticorum ſpoliator, & ſcelerum ultor, ſi ita eſt, vel miniſterio Regio, aut Epiſcopatui abrenunciare compellas. Si enim Curiales prohibentur ad ſacros ordines promoveri, multò minùs, qui ſunt in ſacris ordinibus conſtituti, inter Curiales debent aſſumi.

## EPISTOLA LXXII.

*Joannes Sareſberienſis Petro Abbati Sancti Remigii Domino ſuo unico Joannes ..... Salutem, & utriuſque vitæ ſucceſſus.*

DIUTURNI cauſas ſilentii reddere non oportet, cùm terrarum jam à multo tempore ſint ſubtracta commercia, & intermeantibus de gente in gentem ſine diſpendio ſalutis, & vitæ periculo tranſire non liceat. His verò, qui ſuſpecti habiti ſunt, diligentiùs præcavendum eſt, ne ex aliqua probabili occaſione publicæ poteſtatis iram incurrant. Quia dum timet unuſquiſque quod meruit, adversùs eum quem injuſtiùs & atrociùs læſit, faciliùs excandeſcit. Nam ut ait quidam ſatis eleganter & verè: *Rumor de veteri, facies ventura timeri. Cras poterunt fieri turpia, ſicut heri.* Ex quo enim Altiſſimus patiens quidem, ſed procul dubio redditor juſtus erexit dexteram in retribuendo, & arripuit judicium manus ejus, timent plurimi, ne ira ſe ad invicem collidentium poteſtatum tranſeat in furorem, & declinant impetum, donec juſtitia in judicium convertatur, & ex converſione vel contritione impiorum conſilium Domini innoteſcat. Interim præſtolamur in ſilentio ſalutare Dei, certum habentes, quòd patientia pauperum non peribit in finem. Nunc plurimùm ſiquidem neceſſari aeſt, nunc opus eſt animis, nunc pectore firmo in Domino. Audiuntur enim undique terrores & opiniones bello-

bellorum. Crebreſcunt incendia, & qui hoſtes debuerant expugnare, in prædicta tranſeunt. Et non modò ab Aquilone, ſed à quatuor ventis Cœli in perniciem populorum olla ſuccenditur. Nam à generatione iſta, non modò Filii Barachiæ ſanguis, qui pluſquam inter templum & Altare nuper effuſus eſt, nunc requiritur, ſed etiam aliorum, qui ob eandem cauſam damna, ludibria, & verbera experti proſcripti ſunt, incarcerati ſunt, in exilium miſſi ſunt, & ferè de toto orbe Latio, unde migraverunt ad Dominum, paſſionum ſuarum debitam, & quæ Deum deceat, proſit Eccleſiæ, expetunt ultionem. In his itaque lætantur juſti, qui vident vindictam juſtitiæ conſonam Dei gloriæ militare, lavantes utique manus ſuas in ſanguine peccatorum. Hæc ſummarim de his, quæ publicantur apud nos, ubi ſolus ille tutus eſt, quem furor exagitat, aut quem Spiritus Sanctus efficit omnium temporalium contemptorem. Foris enim adſtat gladius, timor intus: civis & hoſtis in eodem ferè verſantur calculo. Noſtra autem ſors convenientibus adæquatur, niſi quod inter Scyllam & charybdim periculoſiùs navigantes, evidentior ſupra & contra merita noſtra Dei propitiatio benigniùs conſolatur. Nam ut ſibi magis reddat obnoxios, intentata è vicino oſtendit pericula, & validiùs irruentia ſæpè longiùs fortiùſque repellit, ut meritò dicere debeamus: qui Dominum Jeſum, velit nolit Mundus, ſuper omnia benedictum non diligit, anathema ſit. Veſtra autem, quæ in partibus noſtris ſunt, multis periculis exponuntur. Noſtri potentes circumquaque in lupos converſi ſunt, quos improba ventris agit ingluvies, ut jura poteſtateſque contemnant. Et niſi hominis, cui domum commiſiſtis, laborioſa & efficax ſubveniſſet induſtria, jam nullo aut raro coleretur habitatore. Qualem verò illam invenerit, alia vice me vobis ſcripſiſſe memini, & à memoria veſtra non arbitror excidiſſe. Cùm enim illuc in propria perſona accedere non valerem, diligentem de Domeſticis noſtris exploratorem direxi, & audita per eum ſtatus melioratione manifeſta, gaviſus ſum. Jam enim res directæ erant in hunc articulum, ut ſi Dominus pacem daret, & ibi miniſtrantibus poſſent ſufficere, & humilitatem debitam hoſpitibus pro loci modulo laudabiliter exhibere. Siquidem Fratres ibi degentes, tam Epiſcopi, quàm officialium ejus, ſed & vicinorum gratiam meruerunt, poſſentque amodò amicorum ſubſidio per gratiam Dei & ſuam induſtriam dilatari, niſi conatibus eorum tempeſtas ingruens obviaret. Sed licèt vicini undique, qui munitiones cuſtodiunt, ab eis ſæpè multa extorqueant, tamen pro viribus ſolliciti ſunt Deo & Domino ſuo Sancto Remigio ſervare fidem, & veſtris per omnia juſſionibus obedire. Frater Abſalon cum reditu noſtro deſiderabat pertranſire ad nos, ſed propter imminentia pericula, meo & Fratris mei conſilio, reverſus eſt ad domum, cui, ſi abeſſet, deſolatio imminebat. Canonem verò conſtitutum depoſuit in manu veſtri Richardi, ut illum recipiatis de manu ejus, ſi fortè Deus commodiorem intermeandi dederit facultatem. Et quia malitia invaleſcit, ut oporteat Fratres, qui in Domo veſtra ſunt, urgente neceſſitate poſt latrones & prædones per Caſtella diſcurrere, ut neuter eorum interdum Domi inveniatur, nobis, ſi placeret vobis, & conſilio veſtro, videretur admodùm expediri, ut etiam cum diminutione aliqua penſionis mitteretis aliquem honeſtum, & ad neceſſitates Monaſterii compoſitum Fratrem, qui poſſet illis eſſe ſolatio, & in abſentia aliorum adventantibus reſpondere, & ſua præſentia teſtificari locum Religionis titulo Domini conſecratum. Nam ſi ibi multiplicior apparuerit Religioſorum numerus, procul dubio major ab incolis Domini reverentia exhibebitur, & malefactorum improbitas faciliùs conquieſcet.

## EPISTOLA LXXIII.

*Alexandro Papæ Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus.*

QUAM juſtis & quàm honeſtis conditionibus cum Domino noſtro Rege Anglorum pacem fecerimus, ad veſtram notitiam tam ex noſtra, quàm multorum intermeantium relatione credimus perveniſſe. Et qualiter idem Dominus noſter reſilierit à pactis & promiſſionibus ſuis. Quod tamen non tam *illi credimus* imputandum, quàm *Sacerdotibus Baal & falſorum Filiis Prophetarum*, qui totius diſcordiæ incentores ab *initio extiterunt*. Sed horum omnium primicerii ſunt Eboracenſis *ille*, & Epiſcopus Londonienſis, qui quondam cùm eſſetis Senonis, à vobis redeuntes, Domino Rege nondum adito vel audito, nos in Curia Clementiæ veſtræ pedibus aſſiſtentes poſſeſſionibus noſtris ſpoliare non timuerunt, cùm illis indubitanter conſtaret nos duarum appellationum cauſas apud vos exercere; utpotè qui appellati. Cùm ergo hi Baalamitarum ſigniferi, nos cum Domino Rege pacem feciſſe audiſſent, accitis ſibi Sareſberienſi *& aliis* complicibus ſuis, circumjerunt mare & Aridam, ut initam pacis reſcinderent unitatem, per ſe & per alios Domino Regi & ſuis ſuadentes concordiam Regno inutilem & inhoneſtam eſſe, niſi donationes Eccleſiarum noſtrarum, quas Rex fecerat, ſtabiles manerent, & nos cogeremur Regni conſuetudines, ſuper quibus inter nos eſt orta contentio, obſervare. Adeoque profecerunt *in perverſitatibus ſuis*, ut eorum inſtinctu Dominus Rex omnes redditus noſtros & noſtrorum poſt pacem in Feſto Beatæ Magdalenæ factam uſque ad Feſtum Beati Martini abſtulerit, tunc demùm nobis cedens domos vacuas & horrea demolita. Clerici tamen ſui, ſcilicet Gaufredus Ridel Archi-Diaconus noſter, & Nigellus de Saccavilla duas Eccleſias noſtras, quas de manu Laica acceperunt, adhuc detinent occupatas: & ipſe plures Eccleſiæ noſtræ poſſeſſiones, quas ſe in pacis reformatione promiſerat redditurum, contradicit. Et licèt aliter, quàm ipſum deceret, contra pacta ſua, ut pluribus notum eſt, verſaretur, nos tamen enormia damna Eccleſiæ & irreparabilia videntes, & præcaventes graviora, noſtro & Dominorum Cardinalium præeunte conſilio, ad Eccleſiam noſtram laceratam & conculcatam decrevimus, ut ſi eam non poſſemus erigere & reformare, ſaltem cum ipſa pereuntes, confidentiùs pro ipſa præſentes ſpiritum redderemus. Quod cùm illi Nuncii noſtri certiùs didiciſſent, ambiguum eſt, quid veriti conſilium inierunt cum Officialibus Regis, & ſceleratiſſimo illo Filio perditionis Randulpho de Broc, qui in Eccleſiam Dei publicæ poteſtatis abutens juribus

bus jam per ſeptem annos licentiùs debacchatus eſt. Decreverunt ergo, ut armata manus portus maris, ad quos nos venturos ſuſpicabantur, militum & Satellitum cuſtodia & diligentia obſervaret, ne terram poſſemus intrare: quin ſupellectilem noſtram curioſiùs perſcrutarentur, & omnes litteras, quas impetravimus à Majeſtate veſtra, nobis auferrent. Sed nutu Divino contigit, ut machinamenta eorum nobis per Amicos innoteſcerent, quæ impudentia eorum ex nimia præſumptione non patiebatur eſſe abſcondita. Nam Satellites, quos prædiximus, armati littora circumibant, greſſus ſuos dirigentes, prout eis jam dicti Eboracenſis, & Londonienſis, & Saresberienſis Epiſcopi dictabant. Elegerant enim ad executionem hujus malitiæ, quos nobis noverant maximè eſſe infeſtos: ſcilicet Randulphum de Broc, Raginaldum de Warenne, Gervaſium Cantiæ Vice-Comitem, qui palam minabantur, ſi fortè præſumeremus applicare, nobis caput amputaturos. Sæpedicti verò Epiſcopi Cantuariam venerant, ut ſi Satellites publicæ poteſtatis non inſanirent ſatis, eos ampliùs inſtigarent. Itaque conſiliis eorum diligentiùs exploratis, una die antequam mare ingrederemur, præmiſſæ ſunt litteræ veſtræ; ſed & illæ, quibus Eboracenſis ſuſpendebatur, & Londonienſis & Saresberienſis revocabantur in ſententiam anathematis, eis traditæ ſunt. Die ſequenti navem adſcendimus & Angliam pervenimus navigatione felici, adducto nobiſcum ex mandato Domini Regis Joanne Decano Saresberienſi, qui armatos, quos prædiximus, vidit, non ſinè dolore & rubore accelerantes ad navigium noſtrum, ut adventantibus vim inferrent. Præfatus ergo Decanus timens, ne ſi quid nobis aut noſtris mali inferretur, in Domini Regis redundaret infamiam, obviam proceſſit armatis, denuncians eis ex parte Domini Regis, ne nos aut noſtros læderent, quia hoc eſſet ipſum Regem, cum quo pacem feceramus, nota proditionis inurere, perſuaſitque eis, ut ad nos accederent inarmati. Illi tamen, quia Simonem Senonenſem Archi-Diaconum nobiſcum adduxeramus, qui Amicos, quos habet in Anglia decreverat viſitare, exegerunt ab eo juramentum fidelitatis, quo ſe Regibus noſtris contra omnes homines obligaret, nec vos excipientes, nec alium. Sed nos non permiſimus, ut talis obligatio præſtaretur, veriti ne Clerus Regni ad ſimile juramentum cogeretur authoritate exempli, ſi domeſtici noſtri obligationes hujuſmodi præſtitiſſent. Quod utique in diſpendium Sedis Apoſtolicæ, ut authoritas ejus evacuetur aut minuatur, in Regno moliuntur ſæpedictus Eboracenſis & Londonienſis & Saresberienſis, & complices ſui. Officiales verò qui juramentum exegerant, pauciores erant quàm ut nos poſſent contra voluntatem noſtram in eo loco ad aliquid cogere, eò quòd populus reditui noſtro gaudens, ſi vires pararentur, fortior erat. Inde ad Eccleſiam noſtram venientes, cum magna devotione à Clero & populo recepti ſumus, licèt intruſi adhuc violenter incubent Eccleſiis noſtris, in quibus in omni peſte & vexatione Eccleſiæ præcipui ſunt Gaufredus Ridel Archi-Diaconus noſter, & Nigellus de Saccavilla Clericus ejus; Quorum alter ſcilicet Gaufredus occupat Eccleſiam de Otteford, alter, videlicet Nigellus de Saccavilla Eccleſiam de Herges, quas cum fructibus perceptis nobis & Clericis noſtris quorum ſunt ex mandato veſtro reddere debuerant. Præcepiſtis enim Domino Rothomagenſi & Epiſcopo Nivernenſi, ut eos abſolverent accepto ſecundùm morem Eccleſiæ Sacramento, & præciperent authoritate veſtra nobis Eccleſias cum fructibus reſignari. Poſtquàm verò ad Eccleſiam noſtram venimus, incontinenti nos adierunt Officiales Regis, denunciantes ex parte ipſius, ſicut eos Dominus Eboracenſis, & Londonienſis, & Saresberienſis Epiſcopi informaverant, ut ſuſpenſos Epiſcopos & excommunicatos abſolveremus, quia quod contra eos factum fuerat, in injuriam Regis redundabat, & in everſionem conſuetudinum Regni, promittens Epiſcopos Provinciæ noſtræ poſt abſolutionem venturos eſſe ad nos, & juri ſalvo honore Regni libenter parituros. Nos autem reſpondimus non eſſe judicis inferioris, ut ſuperioris ſententiam ſolvat, & quòd nulli hominum licet infirmare, quod Apoſtolica Sedes decreverit. Quia tamen illi inſtantiùs perurgebant, & minabantur Dominum Regem, niſi eis adquieſceremus, mira & ſtupenda facturum, diximus eis, quod ſi Londonienſis & Saresberienſis Epiſcopi jurarent coram nobis in forma Eccleſiæ, ſe veſtro mandato parituros, nos pro pace Eccleſiæ & reverentia Domini Regis cum conſilio ipſius, & Domini Vintonienſis, & aliorum Fratrum noſtrum, ſubjiceremus periculo, & faceremus inde quidquid ſalva reverentia veſtra, & eos tanquam Fratres in Chriſto chariſſimos diligeremus, & in omni manſuetudine & humilitate tractaremus. Quod cùm Epiſcopis ab intermeantibus referretur, reſpondit Eboracenſis, quærens ſeditionis conſortes, & ſchiſmatis incentores, juramenta hujuſmodi, niſi de voluntate Regis non debere præſtari, præſertim ab Epiſcopis, quia erat contra dignitatem Principis & conſuetudines Regni. Ei verò ex parte noſtra reſponſum eſt, quòd iidem Epiſcopi anteà à nobis excommunicati fuerant, & non niſi præſtito juramento, cùm nos multis ſollicitationibus interpellaſſent, abſolvi meruerant. Et ſi noſtra ſententia ſinè juramento Epiſcoporum ſolvi non debuit, multo minùs veſtra, quæ longè fortior eſt, & incomparabili nobis & mortalibus cunctis authoritate ſubnixa. Ad quam reſponſionem, ſicut nobis retulere qui præſentes aderant, Epiſcopi adeò moti ſunt, ut decreverint venire ad nos, & ſecundùm morem Eccleſiæ recipere abſolutionem, non ducentes tutum, ut pro conſervandis Regni conſuetudinibus Eccleſiæ ſe opponerent, & impugnarent Apoſtolicas Sanctiones. Sed homo pacis inimicus & Eccleſiæ turbator Eboracenſis diſſuaſit, conſulens ut potiùs adirent Dominum Regem, qui eis ſemper patrocinatus eſt, & Nuncios mitterent ad novum Regem, qui perſuaderent ei, quòd eum deponere volumus, cùm nos, Deo teſte, ſi ipſe Eccleſiæ profuturus eſt, mallemus eum non modò unum poſſidere, ſed ampliſſima & plura Regna terrarum. Hujus verò Legationis ſignifer eſt Archi-Diaconus noſter, nam Eboracenſis & duo præfati Epiſcopi citiùs transfretarunt, ut quod Deus avertat, circumveniant Dominum Regem, & adversùs Eccleſiam exacerbent iram ejus. Fecerunt autem evocari ſenas perſonas vacantium Eccleſiarum, ut conſilio eorum contra Canones coram Rege, in alieno Regno, Fratribus ſuis abſentibus,

celebrent electionem Epiſcoporum Provinciæ noſtræ. Quòd ſi ſic electos voluerimus conſecrare, videntur ſibi habere cauſam ſeminandi diſcordiam inter nos & Dominum Regem. Nihil eſt enim, quod magis timeant, quàm pacem Eccleſiæ, ne fortè videantur opera eorum, & corrigantur exceſſus. Cætera plura ſupplebit Nuncius, quæ ne tædium parerent, ſchedulæ non cenſuimus inſerenda. Vos, ſi placet, preces noſtras clementer audite.

## EPISTOLA LXXIV.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Hugoni Comiti.*

LICET charitatis veſtræ Sermonibus, Canonicorum quoque litteris inſpectis, quibus ſe liberalitatis veſtræ quotidiana beneficia experiri atteſtabantur, adeò exhilaratus eſt ſpiritus meus, quòd omnia interiora mea laudem germinaverunt, illum proſequens multiplicium gratiarum actione, de cujus munere venit tam fructuoſa, tam ſalubris & præclara converſio veſtra. Iſta quippe vobiſmet in Cœlis gloriam, nobis in ſpiritu lætitiam, ſed & toti Regno ſuaviſſimum exempli præſtat odorem. Ità ut cæteri Crucis Chriſti inimici, à vobis diſcere valeant, ſi velint, Diaboli jugum excutere, & poſt nos currere in odorem unguentorum veſtrorum. Inde etiam eſt, quòd nos deinceps omni tempore veſtro & veſtrorum honori & profectui, favente Domino, ſtudioſiùs intendemus, utpotè qui in noſtræ pacis initio, ante etiam quàm terram ingrederemur, mandatum noſtrum & conſilium non minùs magnificè, quàm benignè conſummaſtis, cæteris ſimiliter faciendi vos-ipſum præbens exemplar. Veruntamen non modicum nos arctat pro Sacerdotibus illis inobedientibus tam vigens precum veſtrarum inſtantia. Novit quippe diſcretio veſtra, chariſſime Fili, quia ſicut humilis paupertas remuneranda eſt, ita ſuperba punienda. Clerici verò illi pauperes, ſicut ſcribitis, quàm contumaciter, quàm ſuperbè inobedientes exſtiterint, & repugnaverint, attendatis, ſi placet, & vos ipſi, nec dubito, precibus denegabitis locum, ſi delinquentium penſetis exceſſum. Iſti enim ſunt, qui in manifeſta inobedientia perſiſtentes, in ipſum pugnaverunt Deum, mundo fecerunt ſcandalum & planctum. Inſuper totum Corpus Chriſti deteſtabili quadam exempli pernicie polluentes, qui, ut jam diximus, in manifeſta inobedientia perſiſtentes, Corpus Chriſti conficere, & alia etiam Divina celebrare præſumpſerunt. Ad quod miniſterium homines, etiamſi Angelicam induerent puritatem, adhuc procul dubio forent indigni. Sed non pergimus nunc iſtorum exagitare flagitia, ne cogamur eorum exaſperare ſupplicia. Et pro certo, niſi pro veſtræ interceſſionis mihi admodùm acceptæ reverentia, infructuoſæ arbores ſecuri ad radices poſita omninò ſuccideréntur. Verùm quos propria damnat in æternum iniquitas, poſtulationis veſtræ gratia non modicam miſericordiam conſequentur. Sic tamen volumus eos manere, donec ſicut ſperamus, proximè veniamus, & videamus nos interdictorum abſolutione veſtra, quantum ſecundùm Deum poterimus, deſideria completuri. Huic verò præſentium Bajulo ob Reverentiam veſtram, & dilectionem, quam charam habemus omnimodis & acceptam, interim evangelizandi uſum indulſimus, baptizandi quòque & tribuendi viaticum, ſi tamen id ultima mortalium cogat neceſſitas.

## EPISTOLA LXXV.

*Thomas Cantuarienſis Archi-Epiſcopus Wilhelmo Norwicenſi Epiſcopo.*

QUOD nobis chara Fraternitas veſtra ſignificavit in abſolutione Nobilis viri Hugonis Comitis, omnia ſolemniter & ex ordine juxta mandatum noſtrum fore completa, non modicum gratulati ſumus. De ove quippe perdita gaudio magno gaviſi ſumus, quòd humeris pii Paſtoris per avia deferti ſit reportata ad gregem. Quod verò adjeciſtis ad omnipotentem Deum nos erigere manus, qui his ultimis diebus terram reſpicere dignatus eſt, pariter & anima mea magnificat Dominum, qui magnificè egit nobiſcum, ſtatuens procellam noſtram in auram, & motum fluctuum mitigans. A quo etiam nunc deſideranter id oramus, ut mereamur videre vos antequàm abeatis & avoletis ab hac Regione mortalium in illam æternorum, ubi ſunt Concives veſtri & domeſtici Dei. Speramus ſiquidem, quòd ex præſentia veſtra non modicum impartietur puſillanimitati noſtræ gratiæ ſpiritualis ad confirmandos nos: quia benedictus Deus, qui in his diebus poſuit vos Columnam Domus ſuæ immobilem. De Clericis illis interdictis, pro quibus illuſtris Comes Hugo nobis ſcripſit, nihil in præſentiarum mutare ſtatuimus, ſed ſic volumus eos manere, donec favente Domino nos ipſi veniamus, veſtro ſuper his & aliis Eccleſiæ negotiis conſilio fruituri. Verumtamen huic præſentium bajulo propter mittentis reverentiam, proprio etiam ipſius compatientes labori, evangelizandi uſum indulgemus, baptizandi quoque & tribuendi viaticum, ſi tamen ultima vitæ cogat neceſſitas. Valete.

## EPISTOLA LXXVI.

*Thomæ Cantuarienſi Archi-Epiſcopo Wilhelmus Norwicenſis Epiſcopus.*

SECUNDUM formam mandati veſtræ Sanctitatis Clericos de Terra Comitis Hugonis, qui poſt interdictum Domini Papæ in terra ipſius Divina celebrare præſumpſerunt, accepto ab eis ſacramento quòd veſtro mandato ſtabunt, abſolvimus, interdicentes eis, ne Divina celebrarent. De quorum numero latores præſentium, Gilbertus & Baldewinus Presbyteri ſunt, quos ad pedes veſtræ Sanctitatis ſuſpenſos cum litterarum noſtrarum teſtimonio dirigimus, quia ipſi miſerabiliter ad nos accedentes id à nobis impetraverunt, ſperantes miſericordiam veſtram prævenire potiùs, quàm exſpectare judicium. Semper Valete.

## EPISTOLA LXXVII.

*Alexandro Papæ Ægidius Ebroicenſis Epiſcopus.*

CIRCA meæ vocationis initia veſtræ debueram pedibus Majeſtatis advolvi, & ibi infirmitatis

tis

tis meæ remedia quærere, ubi ſummi conſilii Angelus ſalutaris conſilii poſuit firmamentum. Verùm ad hæc & alia debiti noſtri officia exequenda peccatis exigentibus impedimur, maximè cum citra ſpem omnium graviora ſolito apud nos & citra nos ſcandala oriantur. Cùm enim poſt multos labores & totius fere Eccleſiæ graves moleſtias, & illam ſollicitudinem, quam in ſacrario pectoris veſtri quaſi Crucem aſſiduam portabatis, ad pacem Cantuarienſis Archi-Epiſcopi animum glorioſi Regis Anglorum ad preces veſtras, & juxta veſtri formam mandati Divina clementia inclinaſſet, & audita pace omnium bonorum voces exultarent & corda, & ipſe Cantuarienſis Archi-Epiſcopus ſalvo, ſano, honeſtoque commeatu tranſiiſſet in Angliam, & omnes in adventu ſuo vocem jucunditatis & Canticum præſtolarentur lætitiæ, verſa eſt in luctum cithara eorum & tantam Regiæ Serenitatis perturbationem, afflictionemque Eccleſiarum, totiuſque populi ferè deſperationem accepimus, non poſſumus graviter non dolere. Quia Domini Regis offenſa omnes, qui ſub ditione ejus Domino famulantur, gravat, pariter & offendit: & ipſo laborante quieſcere nec volumus, nec debemus. Quia ergo ſemel cœpi, loquar ad Dominum meum, cùm ſim pulvis & cinis. Meminerit, quæſo Pater Sanctiſſime, prudentia veſtra, quòd Sancta animalia oculos antè & retrò habentia deſcribuntur, & ad deſignandam munditiam animalium, ungulæ fiſſuram Legis-Lator non tacuit, ut in lumine multiplici arduæ diſcretionis ſubtilitas, & in fiſſura ungulæ creditæ nobis diſpenſationis moderamen ſuaviſſimum deſignetur. Ad hæc à mente veſtra non excidit, quòd ubi multorum ſtrages apparet, detrahendum eſt ſeveritati in pluribus, & occaſione unius perſonæ non oportet totam domum Domini concuti tam graviter & turbari præſertim cùm Rege peccante, ſi viam pacis Cantuarienſis agnoſceret, & diligeret agnitam, plus univerſali paci Eccleſiæ, plus propriæ per manſuetudinem diſcretam contuleret, quàm comminationibus coruſcando, & omnem poteſtatis ſuæ rigorem exercendo proficiat. De cætero nec novum, nec mirum eſt, humanum animum falli vel fallere. Ad utrumque poſuit nobis cautelam magni conſilii Angelus dicens: *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ*. Miror qua impudentia veſtræ ſit ſerenitati ſuggeſtum Regem Anglorum, & Domini Regis Anglorum & Principis noſtri Filium profeſſionem Conſecrationis ſuæ tempore debitam non feciſſe, & juramentum de quibuſdam conſuetudinibus conſervandis præſtitiſſe. In unius negatione, & affirmatione alterius pari malignitate quaſſatum. Dico enim vobis coram Deo in animam meam, quòd profeſſionem à prædicto Domino Rege factam audivi in publico. De juramento autem nec poſt conſecrationem, nec tempore conſecrationis uſque in hanc diem auribus meis vel modicum verbum inſonuit. In omnibus his, Pater Sancte, vigilet & provideat ſancta diſcretio veſtra, ut quæratis & rogetis quæ ad pacem ſunt peregrinantis Hieruſalem, ne major in Eccleſia Dei ſciſſura fiat & gravior. Tempus eſt, Reverendiſſime Pater, oſtendendi & exercendi circa chariſſimum Filium tuum illuſtrem Regem Anglorum Apoſtolicæ viſcera charitatis, ut ei reſpondeat manè juſtitia ſua, humiliſque & prompta devotio, quam vobis & Eccleſiæ Romanæ tempore opportuno exhibuit, ut in ſinum ſuum Apoſtolico moderamine convertatur.

## EPISTOLA LXXVIII.

### Alexandro Papæ Ludovicus Rex Franciæ.

*Alexandro Dei gratia ſummo Pontifici, Ludovicus eadem gratia Francorum Rex, ſalutem, & debitam reverentiam.*

AB humanæ pietatis Lege recedit Filius, qui Matrem deturbat, neque Creatoris beneficii reminiſcitur, qui Sanctæ Eccleſiæ illata turpitudine non triſtatur. Unde ſpecialiùs eſt condolendum, & novitatem doloris excitat inaudita novitas crudelitatis: quoniam in Sanctum Dei inſurgens malignitas, in pupillam Chriſti, gladium infixit, & lucernam Cantuarienſis Eccleſiæ, non tam crudeliter quàm turpiter jugulavit. Excitetur exquiſitæ genus juſtitiæ, denudetur gladius Petri in ultionem Cantuarienſis Martyris, quia ſanguis ejus pro univerſali clamat Eccleſia, non tam ſibi, quàm univerſæ Eccleſiæ conquerens de vindicta. Et ecce ad tumulum Agoniſtæ, ut revelatum eſt nobis, Divina in miraculis revelatur gratia, & Divinitùs demonſtratur, ubi humatus requieſcit, pro cujus nomine decertavit. Latores verò præſentium Patre orbati veſtræ pietati ſeriem indicabunt, & teſtimonio veritatis aurem mitiſſimam adhibete, & tam de iſto negotio, quàm de aliis ipſis, tanquàm nobis credite.

## EPISTOLA LXXXIX.

*Alexandro Papæ Ernulphus Lexonienſis Epiſcopus poſt mortem Sancti Thomæ.*

CUM apud Regem noſtrum pariter congregati de magnis Eccleſiæ, regnique negotiis tractaturi crederemur, ſubitus nos de Domino Cantuarienſi rumor lamentabili mœrore perfudit, adeò ut in momento ſecuritas in ſtuporem, & conſultationes in ſuſpiria verterentur. Per aliquos enim ab Anglis revertentes certa relatione didicimus, quòd quidam inimici ejus, crebris, ut ajebant, exacerbationibus ad iracundiam & amentiam provocati, temerè in eum irruptione facta, quod ſinè dolore dicere non poſſumus nec debemus, perſonam ejus aggredi & trucidare crudeliter perſtiterunt. Ad Regis denique notitiam rumor infauſtus quibuſdam perferentibus penetravit: quoniam ei non licuit ignorare, quod ad ejus vindictam jure poteſtatis & gladii videbatur ſpecialiùs pertinere. Qui ſtatim in primis nefandi ſermonis initiis ad omnia lamentationum & miſerationum genera converſus, Regiam prorsùs Majeſtatem quaſi cilicio immutans & cinere, multò fortiùs Amicum exhibuit, quàm Principem, ſtupens interdùm & poſt ſtuporem ad gemitus acriores, & acerbiores amaritudines revolutus. Tribus ferè diebus concluſus in cubiculo, nec cibum capere, nec conſolatores admittere ſuſtinuit, ſed mœſtitia perniciosiore voluntariam ſibi perniciem indicere pertinaciter videbatur. Miſerabilis erat malorum facies, & anxia viciſſitudo dolorum:

rum: quoniam qui Sacerdotem lamentabamur primitùs, de Regis ſalute conſequenter cœpimus deſperare, & in alterius nece miſerabiliter utrumque credebamus interiiſſe. Porrò querentibus Amicis, & Epiſcopis maximè, quòd eum ad ſe redire non permitteret, reſpondit ſe metuere ne ſceleris auctores & complices veteris rancoris confidentia impunitatem ſibi criminis promiſiſſent: licèt ipſe novas inimicitias recentibus injuriis & frequentibus maleficiis compararat, arbitrari ſe nominis ſui famam & gloriam maledictis Æmulatorum reſpergi poſſe, & confingi id ex ejus conſcientia proceſſiſſe, ſed omnipotentem Deum ſe teſtem invocare in animam ſuam, quòd opus nefandum, nec ſua voluntate, nec conſcientia commiſſum eſt, nec artificio perquiſitum, niſi fortè in hoc delictum ſit, quòd adhuc minùs diligere credebatur. Super hoc quoque ſe judicio Eccleſiæ prorsùs exponere, & humiliter ſuſcepturum, quidquid in eo fuerit ſalubriter ſtatuendum. Communicato igitur conſilio in hoc univerſorum conſultatio conquievit, ut Sedis Apoſtolicæ ſapientiam & authoritatem conſuleret, quam ſpiritu ſapientiæ, & poteſtatis plenitudine Chriſtiana fides prædicat abundantiùs redundare, & apud eam ſuam ſtudeat innocentiam modis legitimis & Canonicis approbare. Supplicamus ergo, quatenùs ſecundùm datum à Deo vobis ſpiritum conſilii & fortitudinis tanti ſceleris authoribus ſecundùm Facti immanitatem ſeveritas veſtra retribuat, & ſuam innocentiam Regi pietas Apoſtolica & ſtatu ſuo velit affectuoſiùs conſervare. Omnipotens Deus perſonam veſtram Eccleſiæ ſuæ per multa tempora conſervet incolumem.

## EPISTOLA LXXX.

*Alexandro Papæ Wilhelmus Senonenſis Archi-Epiſcopus.*

INTER ſcribendum hæc, immò priùs quàm ſcriberem, mox ſteti & hæſi dubius admodùm, quo dictionis genere nuper patrati ſceleris atrocitatem, & ſupplicii in Chriſtum Domini recenter illati immanitatem Clementiæ veſtræ oculis præſentarem. Et profectò arbitror clamorem Mundi jam veſtræ Sanctitatis aures impleviſſe, utpotè, qui in Mundi ſpecula reſidetis, qualiter famoſiſſimus ille, non Rex Angliæ, ſed Anglorum potiùs, & Chriſti inimicus, proximè ſit malignatus in Sancto, in Filio dexteræ tuæ, quem confirmaſti tibi. Cujus de Mundo hoc exceſſum & exceſſus modum, & ſi fortè ex aliquorum diverſo, ſivè etiam adverſo relatu acceperitis, quod mihi ab his, qui interfuerant, innotuit certiùs, fideliùs intimo, & patrati ſceleris ordinem paucis explico, cujus tamen immanitas excogitari non poteſt. In Natali Domini proxima poſt Feſtum Innocentium die, ſole occidente circa horam veſperorum, intromiſſi ſpiculatores quatuor, qui primi fuerant, ad fortem illum Chriſti Athletam terribiliter admodùm & faſtuosè acceſſerunt, quorum hic interſero nomina, ut eorum memoria ſit in maledictione perpetua, Wilhelmus de Traci, Reginaldus Filius Urſi, Hugo de Morevilla, Richardus Brito, qui in primo à Sancto Viro ſalutati non reſalutaverunt, utpotè, qui jam vias perditionis ingreſſi, manifeſtè reſpuebant ſalutem. Quin potiùs cervicosè nimis, & aſperè in introitu ſciſcitantes, ſi Epiſcopos ſuſpenſos ſive excommunicatos ad Regis eſſet illico abſoluturus mandatum. Quo modeſtè reſpondente id ad ſingularis primatus veſtri ſpectare cenſuram, nec ſibi aliquid vendicare, ubi tanta interveniſſet authoritas, mox ipſum ex parte Regis diffiduciaverunt, & continuò exierunt ad cohortem, militibus, qui de familia hominis Dei erant, ſuper vitæ periculo & bonorum omnium proſcriptione in exitu ſuo ex parte Regis præcipientes, ut ipſi pariter exirent, & rei eventum taciti & patientes exſpectarent. Publicè autem per Civitatem ſimile Regis exivit edictum. Singularis verò ille in noſtris diebus Athleta Chriſti minas Principum ſprevit, & de loco ipſo ubi jam velut mortis exceperat Nuncium, ad multam inſtantiam vix egredi compulſus eſt, & hoc quidem ne conſummari videretur invitus. Deo itaque meliùs diſpenſante, Metropolitanam Eccleſiam, in ipſius Chriſti honore dedicatam, ingreſſus ibidem Chriſtus Domini pro nomine Chriſti meruit immolari, ubi quotidie immolans & orans, voluntariè ſe ipſum inter Crucis & Altaris cornua pacificam Deo hoſtiam obtulit. Nam appropinquante jam hora ipſe extento collo & curvata cervice calicem ſalutaris accepit, & à quatuor prænominatis ſpiculatoribus decalvatus eſt, prius tamen probris & multis contumeliis affectus, ut nec ullo paſſionis Domini ſui titulo fraudaretur. Denunciavit etiam, *ut familia ſua ſervaretur*. Solus itaque Pontifex non ſine ſanguine intravit in Sancta. Et quia poſt Viri Sancti tranſitum operante Domino memoranda quædam ex crebra multorum relatione audivimus accidiſſe, omninò prætiriri non debent. Dicitur namque & conſtanter aſſeritur poſt paſſionem ſuam multis *apparuiſſe* in viſu, quibus perhibet ſe non *mortuum eſſe, ſed* vivere, & non vulnera, ſed vulnerum tantùm cicatrices oſtendit. Age igitur, o homo Dei, quorum tenes ſedem, indue fortitudinem, o fili excuſſorum. Hinc miſeratio, inde te moveat indignatio. Unam debes Filio, alteram tyranno. Et hujus in terris auge gloriam, quem de Cœlis tam mirabiliter glorificat Deus. *Illi verò præſta ignominiam*, qui in terra ſua tam horribiliter perſecutus eſt Deum. Qui in viſceribus propriæ Matris proprium peremit Patrem, qui proprii ventris tui contorſit latera, excuſſit viſcera, & conculcavit in terra Filium tuum, quem ſicut Mater unicè diligebas: &, neſcio per quos incircumciſos & immundos, tam perfidè, & tam inhumanè mactavit, Patris non reveritus offenſam, nec miſeratus ætatem. Quorum igitur ſortitus miniſterium, ſortiaris & zelum: & quia cernis Achab ſcelus, Heliæ te apprehendat æmulatio. Occidit enim Achab, & poſſedit. Sed Achab quid? Totius quippe patrati ſceleris facie operosè perpenſa, Achab ab ipſo juſtificatus eſt. Iſtud ſiquidem eſt, quod inter omnia quæ leguntur, ſivè referuntur ſceleratorum ſcelera longè primum obtinet locum, quod omnem Neronis nequitiam, Juliani perfidiam, ſacrilegam etiam Judæ proditoris perditionem excedit. Vide ſiquidem qualis perſona & in quali Eccleſia perempta ſit: quale etiam tempus ad patrandum ſcelus elegerit tyrannus. Natale videlicet Domini, & proximam poſt Sanctorum Innocentium diem, ut novus ex veteri noſtris diebus ſuſcitaretur Herodes. Pax etiam publicè data proditorem

rem nihilominus non revocavit à ſcelere. Qui tanquàm per ſe non ſatis inſaniret, veſaniæ ſuæ inſtigatores habuit dantes ſibi cornua peccatori, falſos videlicet illos, & ab omni Eccleſiarum Orbe perpetuò deteſtandos Fratres, Rogerium videlicet Eboracenſem Archi-Diabolum, & Londonienſem, & Saresberienſem, non Epiſcopos, ſed Apoſtaticos, qui Filium tuum, Fratrem ſuum Joſeph, non myſticè, ſed in veritate occiderunt, Patris jam ſenis, nec maledictionem metuentes, nec dolori vel ætati parcentes. Quorum vita præſens, ut in amaritudine perpetua ſit, & memoria eorum in maledictione æterna, veſtra ſtatuat, Pater Sancte, ſancta conſolatio. Præſentium portitores magiſtrum Alexandrum, & magiſtrum Gunterium viros probos & induſtrios, qui Sancto Dei Martyri in vita ſociati ſunt, & in morte ſeparari non poſſunt, veſtræ commendatos eſſe charitati officioſè imploro, quibus quæ litterarum garrulis apicibus committere nolui, inſtillavi ſecretiùs vobis in aure revelanda.

## EPISTOLA LXXXI.

Alexandro Papæ Theobaldus Bleſeiter.

*Reverendiſſimo Domino ſuo & Patri Alexandro, ſummo Pontifici, Theobaldus Bleſenſis Comes, & Regni Francorum Procurator, ſalutem, & debitam cum filiali ſubjectione reverentiam.*

VESTRÆ placuit Majeſtati, quòd inter Dominum Cantuarienſem Archi-Epiſcopum & Regem Anglorum pax reformaretur, & integra firmaretur concordia. Itaque juxta veſtri tenorem mandati illum Rex Angliæ vultu hilari, fronte læta, & pacem ſpondente, & gratiam ſibi referente recepit. Hinc paci & concordiæ adſui, & me præſente Dominus Cantuarienſis apud Regem de Coronatione Filii ſui conqueſtus eſt, quem voto feſtinante & ardente deſiderio in culmen Regiæ dignitatis fecerat promoveri. Hujus autem injuriæ Reus ſibi & malè conſcius Rex Angliæ, juris & ſatisfactionis ipſi Cantuarienſi pignus dedit. Conqueſtus eſt etiam de ipſis, qui contra jus & decus Cantuarienſis Eccleſiæ novum Regem in ſedem Regiam præſumpſerunt intrudere, non zelo juſtitiæ, non ut Deo placerent, ſed ut tyrannum placarent. De illis verò liberam & licentem Rex ei conceſſit poteſtatem, ut ad veſtræ & ſuæ poteſtatis arbitrium in eos ſententiam promulgaret. Hæc ſiquidem vobis vel juramento vel quolibet alio libuerit modo atteſtari paratus ſum & ſancire. Sic itaque pace facta vir Dei nil metuens receſſit, ut gladio jugulum ſubderet, & cervicem exponeret ferienti. Paſſus eſt ergo Martyrium Agnus innocens, craſtina Sanctorum Innocentium die. Effuſus eſt ſanguis juſtus, ubi noſtræ viaticum ſalutis Sanguis Chriſti ſolitus eſt immolari. Canes Aulici familiares & domeſtici Regis Angliæ ſe miniſtros Regis præbuerunt, & nocentes ſanguinem innocentem effuderunt. Hujus prodigii modum deteſtabilem, vobis verbo ſignificarem, ſed vereor ne mihi in odio adſcribatur, & Latores præſentium patenter & pleniùs rei ordinem evolvent. Ex eorum relatione diſcetis quantus mœroris cumulus, quanta ſit univerſæ Eccleſiæ & Martyris calamitas. Hanc ſalvo pudore non poteſt diſſimulare Romana Mater Eccleſia. Quidquid enim in filiam præſumitur inimicum, redundat in parentem: nec ſinè Matris injuria filia captivatur. Ad vos itaque clamat Sanguis juſti, & flagitat ultionem. Vobis ergo, Pater Sanctiſſime, adſit & conſulat Pater omnipotens, & qui filii ſui cruorem Mundo impedit, ut Mundi noxas detergeret & deleret maculas peccatorum, ille vobis vindictæ voluntatem inſinuet, & ſuggerat facultatem, ut Eccleſia inauditi ſceleris confuſa magnitudine, diſtricta hilareſcat ultione. Valeat Sanctitas veſtra, & ſicut vos decet, facite.

## EPISTOLA LXXXII.

Alexandro Papæ Wilhelmus Senonenſis Archi-Epiſcopus.

*Sanctiſſimo Domino ac Patri Alexandro, Dei gratia ſummo Pontifici, Wilhelmus Senonenſis Eccleſiæ humilis Miniſter, ſalutem & debitam cum omni devotione obedientiam.*

VESTRO Apoſtolatui, Pater Sancte, data eſt omnis poteſtas in Cœlo & in terrà, gladius anceps in manibus veſtris. Super gentes & Regna conſtituti eſtis ad alligandos Reges eorum in compedibus, & Nobiles eorum in manicis ferreis. Vide ergo Domine & conſidera, quem vindemiaverunt ita. Vineam namque Domini Sabaoth exterminavit aper de ſylva, & ſingularis Ferus depaſtus eſt eam. Eccleſia ſiquidem Cantuarienſis, immò univerſalis Eccleſia ſanguine rorantes lachrymas & amaritudine aſperas à finibus terræ in conſpectu veſtro effundit, quia poſita eſt quaſi ſignum ad ſagittam, facta eſt opprobrium vicinis ſuis. Et qui vident eam movent capita ſuper eam dicentes: *ubi eſt Deus eorum?* Ipſa autem gemens & converſa retrorſùm clamat in auribus Domini exercituum: vindica, Domine, ſanguinem ſervi tui, & Martyris Cantuarienſis Archi-Epiſcopi qui occiſus eſt, immò pro libertate Eccleſiæ crucifixus. Pater ſancte, verbum horrendum, facinus flagitioſum, enorme flagitium factum eſt in diebus veſtris, quod quicumque audierit, tinnient ambæ aures ejus. Non eſt auditum in Theman, nec eſt viſum in Chanaan. Alter ſiquidem Herodes, ſemen Chanaan, & non Juda, progenies viperarum, miſſis à latere ſuo lictoribus ſignum Dominicæ paſſionis, quod deſuper in vertice gerebat, nequaquam exhorruit profundis exarare vulneribus, & votis turpibus Cœleſtem deformare Imaginem. Proh dolor! ſicut omnis Eccleſia aſſerit, ipſum facit Martyrem cauſa pariter & pœna. *Pœna*, dolor Paſſionis illatæ; *Cauſa*, rigor Eccleſiaſticæ cenſuræ: quia pro Lege Dei ſui certavit uſque ad mortem. Veſtra ergo intereſt, Pater Clementiſſime, cuſtos murorum Hieruſalem, remedium adhibere præteritis & providentiam futuris. Quis enim locus poterit eſſe tutus, ſi rabies tyrannica Sancta Sanctorum cruentat, & Vicarios Chriſti Columnas Eccleſiæ impunè dilacerat? Inſurgant ergo Eccleſiaſticæ Leges, armentur jura Cœleſtia, introeat in conſpectu veſtro ultio Sanguinis glorioſi Martyris, qui de Anglia clamat. Clamabit ſiquidem & commovebit non ſolùm terram, ſed Cœlum, & ſic noſtro conſulite dolori, ut honeſtati veſtræ pariter conſultis & ſalu-

& ſaluti Eccleſiæ. De cætero Sanctæ Paternitati veſtræ inſinuare dignum duximus, quòd cum Domino Rothomagenſi & nobis in mandatis dederitis, ut terram Regis Angliæ Ciſmarinam, ſi pacem quam glorioſæ memoriæ Domino Cantuarienſi promiſerat, non obſervaret, ſub interdicto poneremus, adjicientes etiam, quòd ſi uterque noſtrum rei executioni non poſſet aut nollet intereſſe, alter nihilominus mandatum veſtrum exequeretur. Prædictus Rothomagenſis, poſtquàm litteras veſtras ei repræſentari fecimus, nobis ſignificavit, quòd Senonas veniret, & juxta formam mandati Apoſtolici procederet. Cùm autem illuc veniſſet unà cum Ernulpho Lexonienſi, & Ægidio Ebroicenſi, & Rogero Vigornenſi Epiſcopis & aliis quàm pluribus, tam Clericis quàm Laicis de familia prædicti Regis, poſt multas verborum tergiverſationes & excuſationes inde deductas ad Sedem Apoſtolicam appellavit, & ſe ad præſentiam veſtram iter arripuiſſe reſpondit, & prædicto Regi exacerbationem ſe nolle infundere acerbiorem. Nos verò ſcientes, quòd vitium paganitatis incurrit, quiſquis mandatis Apoſtolicis obedire contempſerit, juxta ſeriem mandati veſtri de communi conſilio venerabilium Fratrum noſtrorum omnium Epiſcoporum, & S. Dionyſii, & S. Germani de Pratis, & Pontiniacenſis. Wall ..... Abbatum, & aliorum quàm plurimorum Religioſorum Virorum & Sapientum, in terram ejus Ciſmarinam ſententiam tulimus, & memorato Archi-Epiſcopo & Epiſcopis, ut eam obſervari facerent, ex parte veſtra injunximus. Scimus enim, quòd nec poſſeſſiones, ſicut promiſerat, reſtituit, nec ſecuritatem, ſicut mors Martyris indicat, inſtituit. Per Carthuſienſem quoque, quem ad eum miſeramus, nobis ſignificavit, quòd cauſam mortis ejus dederat, & quòd eum occiderat. Inde eſt quòd Clementiæ veſtræ ſupplicamus, quatenus prædictam ſententiam ratam habeatis, & ſicut Majeſtatem veſtram decet, & incolumitati expedit Eccleſiæ, eam taliter faciatis obſervari, quòd honor Dei & veſter conſervetur, & nos qui veſtram Sanctitatem ea, qua ſcitis, devotione amplectimur, minimè propter hoc poſſimus illudi. Valete, & ſicut decet Majeſtatem & Sanctitatem veſtram.

## EPISTOLA LXXXIII.

Clerici Regis Angliæ Regi Angliæ.

*Chariſſimo Domino ſuo Henrico illuſtri Anglorum Regi, Duci Normanniæ & Aquitaniæ, & Comiti Andegavenſi R...... Abbas Wallatiæ, Sareſberienſis Archi-Diaconus, R...... Lexovienſis Archi-Diaconus, Ricardus Barre, & Magiſter Henricus ſalutem, & fidele in omnibus & ubique obſequium.*

NOVERIT majeſtas veſtra, quòd cùm Richardus Barre nos præceſſiſſet, & cum multo periculo & gravamine nos ad Curiam Domini Papæ præveniſſet, nos quatuor eum duobus Epiſcopis, & Decano Ebroicenſi, & magiſtro Henrico, cum multa difficultate venimus uſque Senas. Ibi diebus aliquot detenti fuimus. Comes enim Maeharius ſic ex omni parte vias obſidebat, quòd nulli patebat egreſſus. Cùm verò nos quatuor cum Epiſcopis, qui plurimùm exire deſiderabant, non potuiſſemus, in maxima animi anguſtia poſiti ex communi conſilio media nocte & latenter exivimus, & ſic per abrupta montium, & per loca ferè invia, ſub magno timore & periculo tandem venimus Tuſculanium. Ibi Richardum Barre, de veſtro honore, ſicut decebat, ſollicitum & ad veſtram utilitatem prudenter & inſtanter laborantem invenimus, multùm tamen contriſtatum & confuſum, quia nec Dominus Papa eum receperat, nec alii benignos & humanos ſe illi exhibuerant. Nos autem venientes Dominus Papa, nec videre, nec ad oſculum, nec ad pedem voluit recipere. Vix enim plerique Cardinalium dignati ſunt nos recipere vel in verbo. Diu ergo in amaritudine ſpirituum noſtrorum anxiè continuati, his qui vos fideliùs diligebant, omnimodè ſupplicavimus, ut eorum interventu Dominus Papa nobis quocumque modo audientiam indulgeret. Ad inſtantiam recepti ſunt Dominus Abbas de Wallatiæ & R..... Archi-Diaconus Lexonienſis, qui minùs habebantur ſuſpecti. Ipſi autem cùm nomen veſtrum tanquam devotiſſimi Filii Romanæ Eccleſiæ in ſalutatione ex veſtra parte proponerent, acclamavit tota Curia, *ſuſtinete, ſuſtinete*, tanquàm Domino Papæ abominabile eſſet audire nomen veſtrum. Sic à Curia venientes ſerò redierunt ad Dominum Papam, ei de noſtro communi conſilio exponentes, quod nobis fuerat à veſtra Majeſtate injunctum, referentes etiam ſeriatim ſingula Beneficia, quæ contuleratis Cantuarienſi, & ſingulos exceſſus, & inopportunitates quas contra veſtram commiſerat dignitatem, totumque hoc primò ſecretò, poſteà coram Domino Papa & omnibus Cardinalibus, contendentibus etiam contra vos Alexandro Walenſi & Gunterio Flandrenſi, Clericis Cantuarienſis. Inſtante verò quinta feria ante Paſcha, in qua de conſuetudine Romanæ Eccleſiæ ſolet Dominus Papa publicè abſolvere vel publicè excommunicare, cùm certi eſſemus, quòd de veſtro & Regni veſtri gravamine tanquàm ad hoc proni diutiſſime tractaſſent, conſuluimus eos, quos Majeſtati veſtræ fideliores cognovimus, ſcilicet Dominum Portuenſem, Dominum Hyacinthum, Dominum Papienſem, Dominum Tuſculanum, Dominum Petrum de Mirſo, Dominus Joannes Neapolitanus aberat, cum omni ſtudio & inſtantia exorantes, ut nobis animum Domini Papæ, & quod circa vos ſtatuere proponeret, aperirent. Ipſis verò nihil niſi ſiniſtrum, & veſtræ Celſitudini ignominioſum reportantibus, ex ſingultuoſa eorum & Fratris Franci fidelis veſtri relatione præſenſimus, quòd ea die immutabiliter diſpoſuerat Dominus Papa in vos nominatim, & in totam terram veſtram Ciſmarinam & Tranſmarinam de communi Fratrum conſilio interdicti ferre ſententiam, & eam, quæ in ipſos lata fuerat, confirmare. Poſiti ergo in arctiſſimo, omni ſtudio attentavimus per Cardinales, & per illos de ſociis noſtris, qui ad illum habebant acceſſum, & per familiares ſuos, ut ceſſaret ab hoc propoſito, vel ſaltem differret uſque ad adventum Epiſcoporum veſtrorum. Quod cùm nullo modo fieri poſſet, nos ſicut decet, & ſicut debitores vobis ſumus, perſonæ veſtræ dedecus, & totius terræ veſtræ gravamen ſuſtinere non valentes, nec debentes, tandem convocatis ſociis noſtris coram quibuſdam Cardinalibus viam invenimus ſaluti

veſtræ

veſtræ & honori bonam & ſecuram, & univerſæ terræ veſtræ utilem, & Epiſcopis neceſſariam, pro qua à vobis & à terra veſtra & ab Epiſcopis veſtris dedecus & periculum quod imminebat, avertimus, & nos ipſos pro hac liberatione toti periculo expoſuimus, credentes & certam ſpem habentes quòd totum negotium procederet, ſecundùm quod credimus nos velle debere. Timore namque perterriti iiſdem Cardinalibus intercedentibus, ſignificavimus Domino Papæ, nos accepiſſe in mandatis à vobis, quòd juraremus in præſentia ejus, quòd vos ſtabitis mandato ſuo, & hoc jurabitis in propria perſona. Eadem ergo die Jovis ferè circa horam nonam, vocati ſunt Nuncii, tam veſtri quàm Epiſcoporum, & in generali conſiſtorio juravimus, Abbas ſcilicet de Wallatia & Saresberienſis & Lexonienſis Archi-Diaconi, & magiſter Henricus, & Richardus Barre, quòd vos ſtabitis mandato Papæ, & ad Præceptum ejus hoc jurabitis. Nuncii verò Archi-Epiſcopi Eboracenſis, Londonienſis & Saresberienſis Epiſcoporum juraverunt ſimiliter, quòd Domini ſui ſtabunt præcepto ejus, & hoc jurabunt. Ipſa die tamen generaliter excommunicavit interfectores Cantuarienſis, & omnes qui conſilium, vel auxilium vel aſſenſum præbuerunt, & omnes qui in terram ſuam eos ſcienter receperint aut foverint. Dominus Vigornenſis, & Dominus Ebroicenſis Epiſcopi, & Robertus de novo Burgo, Ebroicenſis & magiſter Henricus in proximo venturi erant: & eos quidem dimiſimus ultra modum anxios & turbatos, quia pro explendo negotio veſtro pro velle ſuo venire non poterant. Fuitque de conſilio eorum & noſtro, quòd nos quocumque modo præcederemus eos, ut dedecus & malum, quod parabant nobis adverſarii noſtri impedire poſſemus. Certi enim eramus, quòd veſtrum gravamen in Curia præparabatur & timuimus illius diei conſuetudinem. Valeat & diu vigeat ſublimitas veſtra. Confortamini in Domino, & exultet cor veſtrum, quoniam præſens nubilum ad gloriam veſtram ſequetur ſerenum. Die Sabbathi ante ramos Palmarum ad Curiam venimus, & Lator præſentium die Paſchæ receſſit à nobis.

## EPISTOLA LXXXIV.

*Nuncius Regis Pictavienſi Archi-Diacono.*

QUI fuerunt primi Nuncii Regis, & qui ſecundi, & quid tam hi, quàm illi poſtulaverint, & quomodò à Curia receſſerint, ſub ea qua potero brevitate perſtringam. Primi miſſi ſunt Joannes Cumin, & magiſter David ad petendum abſolutionem & relaxationem Epiſcoporum. Sed Joannes Cumin priùs venit ad Curiam, & ferè quindecim diebus in ea, antequàm David veniret, & poſt multam inſtantiam ſuam priùs facta promiſſione quingentarum marcarum auditus eſt, adſtantibus cum eo & plurimum allegantibus ad excuſationem Epiſcoporum Clericis Eboracenſis Archi-Epiſcopi, & Nuncio Dunelmenſis. Et credo quòd reportaſſent abſolutionem niſi ſuperveniſſet rumor de morte Archi-Epiſcopi, qui omnia denigravit. Ità enim perturbatus eſt Dominus Papa, quòd nec etiam ſui ferè per octo dies cum eo potuerunt habere colloquium. Et generaliter interdictum eſt, ne Anglici ad eum haberent acceſſum. Et ſuſpenſa ſunt omnia eorum negotia. Secundi Nuncii fuerunt Epiſcopi Vigornenſis & Ebroicenſis, & Abbas de Wallace, & Archi-Diaconi Saresberienſis, & Lexonienſis, & Dominus Robertus de novo Burgo, & Richardus Barre, & magiſter Henricus Pichim & quidam templarius, miſſi ad excuſandum Regem, quòd nec ejus mandato, nec voluntate interfectus eſſet Cantuarienſis. Hoc autem non eſt negatum, quin ipſe dediſſet cauſam mortis ſuæ, & quin aliquid dixiſſet, unde interfectores illi occaſionem interficiendi ſumpſerunt. Sed nec iſti Nuncii ſimul ad Curiam venerunt, & à Domino Papa non ſunt admiſſi, nec in conſpectu ejus apparere potuerunt. Deinde ad preces quorundam Cardinalium recepti ſunt Abbas & Lexonienſis Archi-Diaconus. Appropinquante die Jovis, proxima ante Paſcha generaliter dicebatur in Curia, quòd Dominus Papa illa die daturus erat ſententiam excommunicationis in Regem & Regnum. Unde Nuncii perterriti quibuſdam Cardinalibus intercedentibus ſignificaverunt Domino Papæ ſe accepiſſe in mandatis à Domino Rege, quòd jurarent in præſentia ejus, quòd Rex ſtabit mandato ſuo, & hoc jurabit in propria perſona ſua. Eadem die Jovis ferè circa horam nonam vocati ſunt tam Nuncii Regis, quàm Nuncii Epiſcoporum, & in generali Conſiſtorio juraverunt Nuncii Regis, ſcilicet Abbas de Valace, & duo Archi Diaconi prædicti, & Henricus, & Ricardus Barre, quòd Rex ſtabit judicio Domini Papæ, & ad Præceptum ejus hoc jurabit. Nuncii verò Eboracenſis Archi-Epiſcopi, & Londonienſis & Saresberienſis Epiſcoporum juraverunt ſimiliter, quòd Domini ſui ſtabunt Præcepto ejus, & hoc jurabunt. Eadem tamen die excommunicavit generaliter interfectores Cantuarienſis & omnes qui conſilium, vel auxilium, vel aſſenſum præbuerunt, & omnes qui eos in terra ſua receperint aut foverint. Poſt Paſcha venerunt Vigornenſis & Ebroicenſis Epiſcopi, & Robertus de novo Burgo, & utrùm illud juramentum ab eis exactum ſit, neſcio: ſed ſcio quòd non juraverunt. Et cùm ſtetiſſent in Curia per quindecim dies, & eò ampliùs, vocati ſunt ad audiendum reſponſum ſuum. Nam illi cum aliis concordabant, tam in excuſatione Regis, quàm in accuſatione, ſecundùm quod dictum eſt. Et cùm crederetur dextrum calculum reportaturos, confirmavit Dominus Papa ſententiam interdicti, quam Dominus Senonenſis dederat in terram Ciſmarinam, & ſententiam excommunicationis & ſuſpenſionis, quæ data erat in Epiſcopos Angliæ. Præcepit etiam quòd Rex temperaret ab ingreſſu Eccleſiæ, & ſubjunxit, quòd ipſe mittet Legatos ſuos ad Regem, ut videant & cognoſcant ejus humilitatem. Deinde poſt multam Nunciorum inſtantiam, & interventu quorundam Cardinalium, & magnæ pecuniæ etiam, ſic dicitur, hoc impetratum eſt, quod Dominus Papa ſcribit Bituricenſi Archi-Epiſcopo, quòd ſi infra menſem poſt adventum Nunciorum in Normanniam non audierit Legatos trans-alpinaſſe, quod tunc abſolvat Londonienſem & Saresberienſem ab excommunicatione, præſtito priùs juramento, quòd ſtabunt mandato Domini Papæ, tam illis, quàm aliis in ſuſpenſione manentibus. Sic receſſerunt Nuncii Domini Regis à Curia,

nec aliud reportant. Quandò autem venturi ſint, vel qui, nondum credimus Cardinalibus innotuiſſe. Sed nunc non oportet vos timere interdictum in Anglia, ſicut credo, ſi Rex Legatis parere voluerit. Et Dominus Papa ſcribit ei, & invitat eum ad humilitatem. Sed vix fuit impetratum, ut ei ſcriberet.

## EPISTOLA LXXXV.

*Alexander Papa Rothomagenſi Archi-Epiſcopo & Ambienſi Epiſcopo.*

ET ipſa loci vicinitas & fama vulgata per Orbem vos ignorare non patitur, quomodò Frater noſter Rogerius Eboracenſis Archi-Epiſcopus, Apoſtolicæ Sedis Legatus, ab officio fuerit, quibuſdam cauſſis intervenientibus, Pontificali ſuſpenſus. Ex qua re, ſicut à pluribus dictum eſt & prædicatum, contingit quòd illud immaniſſimum ſcelus & nefandum flagitium de ſanctæ recordationis Thoma quondam Cantuarienſi Archi-Epiſcopo fuerit perpetratum. Nam cum illuſtri Anglorum Regi nunciatum fuiſſet, quòd præfatus Cantuarienſis ei, & Regno ſuo, & Epiſcopis tantam injuriam irrogaſſet, Rex in tantum turbatus & indignatus, quòd quidam de circumſtantibus ejus commotionem percipientes, ei volentes placere, inſtinctu diabolico præfatum Cantuarienſem armata manu aggreſſi ſunt, & ipſum, prout noſtis, atrociter in propria Eccleſia occiderunt, in qua profectò deberent eſſe ſecuri homicidæ. Quod utique tantò majori animos Audientium horribilitate perfundit, & eis, qui tantæ atrocitatis occaſio fuiſſe dicuntur, majorem generat infamiam, quantò ſcelus crudelius & facinus gravius reputatur. Verùm cùm prædicti Regis Nuncii nulla ratione ſua à nobis poſſent inſtantia obtinere, ut ejuſdem Archi-Epiſcopi, vel aliorum Epiſcoporum, qui pro cauſa ſimili fuerant excommunicati vel interdicti purgationem in partibus illis committeremus, per Nuncios proprios Regis, & per ſuas & aliorum magnorum virorum litteras idem Archi-Epiſcopus nobis ſignificavit, quòd ob fervorem devotionis & fidei, quam ab hujus turbationis initio circa nos & Eccleſiam geſſit, Fredericus dictus Imperator perſecutor Eccleſiæ, ſibi noluit, quòd ad nos poſſet venire, ſecuritatem præſtare, licèt voluntarius eſſet, & paratus venire, & ſe coram nobis purgare, niſi viarum obſtacula eum retardaſſent. Unde quoniam ipſius Archi-Epiſcopi fidem & devotionem circa nos, & Eccleſiam, puram & ſinceram, & immutabilem comperimus, nos ſuæ devotionis intuitu provocati, & conſideratione præfati Regis Anglorum, cui quantum cum Deo & juſtitia poſſumus, volumus placido vultu deferre, nihilominus inclinati, eidem iter veniendi ad nos clementer & benignè, de communi Fratrum noſtrorum conſilio, remiſimus, & vobis, de quorum prudentia & honeſtate confidimus, negotium ejus duximus committendum. Ideoque Fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus in confinio terræ Regis Francorum & Regis Angliæ, in marchia videlicet, in unum pariter quàm citiùs poteritis convenientes, præfatum Archi-Epiſcopum convocetis, & accitis vobiſcum viris Religioſis & diſcretis, ſi idem Archi-Epiſcopus cum duabus majoribus & melioribus perſonis Eccleſiæ ſuæ, quæ ſint bonæ famæ & integræ opinionis, vel ſi fieri non poterit, cum duabus aliis de Canonicis ſuis, qui vita & converſatione & fide non habeantur inferiores perſonis, magiſtro ſcilicet vicario & magiſtro Angelo, aut duobus aliis, qui eis meritis æquiparentur, aut ſi eos præſentes habere non potuerit, cum duobus prioribus vel Abbatibus probatæ vitæ ac converſationis, de quibus veriſimile ſit, quòd non debeant pejerare, coram poſitis Sacroſanctis Evangeliis, juret quòd pravas illas conſuetudines, nec juramento præſtito, nec fide data, ſeu ſcripto firmaverit, neque ſe promiſerit ſervaturum. Neque ſcripto, verbo, vel facto, ſcienter Regem provocaverit, propter quod prænominatus Archi-Epiſcopus occiſus vel fuerit vel in corpore pœnam pertulerit. Neque litteras veſtras, quibus ne Filio Regis coronam imponeret, præcipiebatur, receperit: neque eas ſibi cognoverit præſentari, aut ſcienter fecerit quominùs præſentatæ fuiſſent, ipſi noſtra freti authoritate officii ſui plenitudinem incunctanter reſtituatis. Sanè, ſi his exequendis aliquo evidenti & neceſſario impedimento intereſſe ambo non poteſtis, alter veſtrum cum Religioſis, & diſcretis, & magnæ authoritatis viris Provinciæ illius, qui abſens fuerit, ea ſecundùm quod *dictum eſt*, maturiùs exequatur. Datum Tuſculani decimo Calendas Novembris.

## EPISTOLA LXXXVI.

Alexander Papa Rothomagenſi Archi-Epiſcopo & Ambienſi Epiſcopo.

*Alexander Epiſcopus Servus Servorum Dei, venerabilibus Fratribus ſuis, Rotrodo Rothomagenſi Archi-Epiſcopo, & Epiſcopo Ambienſi, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.*

QUIA nonnunquàm evenit facilitatem veniæ, ſicut ſcriptum eſt, delinquendi incentivum præbere, ne vel pernicioſum exemplo ſit, vel nobis ad injuſtitiam debeat imputari, nolumus, ut aliàs venerabilis Frater noſter Eboracenſis Archi-Epiſcopus, licèt multa inſtantia aliter à nobis debere fieri poſtulaverit, innocentiam demonſtret, quàm ut ei, ſi hoc fecerit in Ciſmarinis partibus liceat ei officium ſuum exercere. Alioquin veremur, ne jam natum ulcus in ſaniem computreſcat. Vobis igitur per Apoſtolica ſcripta mandamus, ut præſentis purgationis veritate ſtudioſiùs inquiſita, ſic coram vobis manifeſtum fiat examen, ut mandato noſtro Fraternitati veſtræ ſuper hoc nuper directo nihil penitus derogetur. Quoties enim talium, tantarumque rerum veritas eſt, ſi non diligentior aſſerenda cautela vel inquiſitio cauſæ ſuccurat, periclitantur præmia cognoſcentis & opinionis facilè poterit incurrere detrimenta.

## EPISTOLA LXXXVII.

*Alexandro Papæ Rogerius Eboracenſis Archi-Epiſcopus.*

SI mihi præſtò eſſet facundia, quæ Tullianum redoleret eloquium, nequaquàm poſſet, dulciſſime Pater, ſufficere ad exprimendam beneficii quantitatem, quam innatæ bonitatis veſtræ motu proprio mihi nuper exhibuiſtis. Ego enim jam per annum

annum & eò ampliùs in carcere poſitus, quò mendax me detrudi fecerat invidia, in tenebris ſtraveram lectulum meum, & panem in ſuſpiriis manducabam, potum temperans in lachrymis, donec manus conſolationis veſtræ eductum de lacu miſeriæ & inferno inferiori, regioni me reſtituit viventium, & auræ ſuperiori. Jam purpuratos, ut priùs, non erubeſco, nec potentum præſentiam declino. Sed qui hactenus ad Dominum meum oculos levare non audebam, priſtinæ redditus libertati labia audacter aperio ad exorandum non ſolùm pro me, verùm & pro his, quos diligo, maximè cùm tales ſint, qui vita & eruditione inter præcipuos numerantur. Vir clariſſimus Dominus Londonienſis, qui ab exordio promotionis ſuæ, etiam apud eos, qui foris ſunt, ſemper honorabilis habitus eſt, & ſuavè olentis opinionis, vir utique & naturæ bonis abundans, & ingenii facultatibus: quorum finibus minimè contentus, ea religionis diuturno & diſtricto cultu excoluit. Hunc laceſſivit invidia, & integritatem ejus lacerare tentans, quæ ſupra firmam petram fundata non poterit ſentire defectum. Ut enim de his aliqua tangamus, quæ ipſi ab æmulis impoſita ſunt, pro certo Domine ſciatis, quòd dum adhuc viveret Dominus Cantuarienſis, in Anglia me præſente Dominum Regem ſæpè rogavit, ut juxta mandati veſtri formam ad pacem animum ſuum inclinaret. Apud Cadomum verò, cùm ex his quæ Dominus Rex à multis audierat, indignatio ejus adversùs jam dictum Archi-Epiſcopum plurimùm recruduiſſet, quantùm potuit ad leniendum motum illum vehementem, etiam cum lachrymis, adhibuit diligentiam. Cujus Domine, ſi placet, annos ſenio graves attendite, corporis debilitatem reſpicite, quam non ſolùm ætas induxit, ſed & aſſiduæ vigiliæ & crebra jejunia. Solutiſque vinculis, quibus tenetur, eum liberum reddite, ut unà nobiſcum onera poſſit Eccleſiæ ſuſtinere.

## EPISTOLA LXXXVIII.

*De Reconciliatione Regis.*

PRIMO Dominus Rex & Legati convenerunt apud Gorham die martis ante Rogationes & ibi invicem recepti ſunt in oſculo pacis. In craſtina venerunt Salviniacum, ubi Archi-Epiſcopus Rothomagenſis, & multi Epiſcopi & proceres convenerunt. Cùmque ibidem de pace diu tractatum eſſet, quoniam Rex mandatum eorum abſolutè jurare renuit, Rex ab eis cum indignatione diſceſſit in hæc verba: *Redeo*, inquit, *Hiberniam, ubi multa mihi incumbunt. Vos autem in pace ite per terram meam ubi vobis placuerit, & agite Legationem, ſicut vobis injunctum eſt.* Sic ab eis diſceſſum eſt. Tunc Cardinales habito arctiori conſilio revocaverunt Epiſcopum Lexovienſem & Archi-Diaconum Pictavienſem, Archi-Diaconum Saresbrienſem, & per eos elaboratum eſt, quòd ſexta feria ſequente Rex & Cardinales apud Abrincas convenerunt. Ibique communi conventum eſt inter eos, ita quòd Rex quidquid ex parte Cardinalium ei propoſitum eſt, benignè ſuſcepit & conceſſit. Sed quia Rex Filium ſuum voluit adeſſe, ut quod Pater promitteret, ille etiam aſſeveraret, terminus rei dilatus eſt uſque ad ſequentem Dominicam proximam, videlicet ante Aſcenſionem Domini. Tunc in publica audientia Rex manu ſua tactis Sacroſanctis Evangeliis juravit, quòd neque mandavit, neque voluit, quòd Archi-Epiſcopus Cantuarienſis interficeretur, & audita morte ejus plus inde doluit, quàm lætatus eſt. Addidit etiam ex propria voluntate quòd de morte Patris vel Matris ſuæ nunquam tantùm doluit. Juravit etiam, quòd quamcumque ei pœnitentiam Cardinales injungerent, vel ſatisfactionem, plenarie exequeretur. Dicebat enim coram omnibus ſe intelligere, quòd cauſa eſſet mortis Archi-Epiſcopi, & quidquid factum eſt, propter eum factum eſt, non quòd ipſe mandaverit, ſed quòd amici & familiares ejus videntes turbationem vultus ejus & oculorum, cognoſcentes etiam dolorem cordis, & ſæpè audientes querula verba ejus de Archi-Epiſcopo, injuriam ejus abſque conſcientia ipſius ulciſci parabant, & ideò cum omni humilitate & devotione ad omnia quæ Legati juberent, ſe expoſitum aſſerebat.

Tunc injunctum eſt ei à Legatis, quòd inveniet ducentos milites per annum integrum ſumptibus ſuis videlicet unicuique militi trecentos aureos, in terra Hieroſolymitana contra Paganos, ſecundùm diſpoſitionem templariorum.

Secundò, quòd prava Statuta de Clarenduna & omnes malas conſuetudines, quæ in diebus ſuis in Eccleſias Dei inductæ ſunt, penitùs dimitteret. Si quæ autem malæ fuerunt ante tempora ſua, illas juxta mandatum Domini Papæ & conſilio Religioſorum Virorum temperabit.

Tertiò, quòd Eccleſiæ Cantuarienſi omnem integritatem ſuam in terris & in aliis rebus reſtitueret, ſicut fuit anno antequàm Archi-Epiſcopus iram Regis incurreret. Et quòd omnibus, quibus offenſus erat propter Archi-Epiſcopum, pacem & amorem redderet, & poſſeſſionum ſuarum plenitudinem.

Quartò, quod ſi neceſſe fuerit, & Dominus Papa ei mandaverit, ibit in Hiſpaniam, ad liberandam terram illam à paganis. Injunxerunt ei etiam ſecretiùs jejunia, & eleemoſynas, & alia quædam, quæ ad communem audientiam non pervenerunt. Ad hæc omnia Rex benigniſſimè aſſenſum præſtitit, ita quòd coram omnibus dixit: *Ecce* inquit, *Domini Legati corpus meum in manu veſtra eſt, ſcitote pro certo, quod quidquid juſſeritis, ſeu proficiendi Hieroſolymam, ſivè Romam, ſivè ad Sanctum Jacobum, vel quidquid id ſit, paratus ſum obtemperare*, ita quod ferè cuncti qui aderant, videntes humilitatem & devotionem ejus, vix poterant lachrymas continere. His expletis, ne quid ad boni conſummationem deeſſet, deduxerunt eum Legati ex propria Regis voluntate extra oſtium Eccleſiæ, ibique flexis genibus, non tamen exutis veſtibus, neque verberibus appoſitis, abſolutus eſt, & in Eccleſiam introductus. Et ut aliqui de Regno Francorum hæc ita proceſſiſſe cognoſcerent, ſtatuerunt quòd Archi-Epiſcopus Turonenſis & ſuffraganei ejus coram Rege & Legatis præſentiam ſuam exhiberent apud Cadomum proxima die Martis poſt Aſcenſionem Domini. Quod Rex juravit, Filius ſuus Rex manu ſua firmavit in manu Domini Alberti Cardinalis, ſe ex parte ſua obſervaturum. Et ſi Rex, vel morte vel alia cauſa præpeditus, pœnitentiam iſtam complere non poterit, quòd ille perficiet.

## EPISTOLA LXXXIX.

*Regi Angliæ Albertus & Theodebertus Cardinales.*

NE in dubium veniant quæ geruntur, & uſus habet, & communis conſideratio utilitatis expoſcit, ut ſcripturæ ſerie debeant annotari. Inde ſiquidem eſt, quòd nos mandatum illud in ſcriptum duximus redigendum, quod vobis pro eo facimus, quia malefactores illos, qui ſanctæ memoriæ Thomam quondam Cantuarienſem Archi-Epiſcopum occiderunt occaſione motus & turbationis, quam viderunt in vobis ad illud facinus proceſſiſſe timetis. Super quo tamen Facto purgationem in noſtra præſentia de voluntate propria præſtitiſtis, quòd videlicet, nec præcepiſtis, nec voluiſtis ut occideretur, & quandò pervenit ad vos, plurimùm doluiſtis. Ab inſtanti ſiquidem Pentecoſtes uſque ad annum tantam pecuniam dabitis, unde ab arbitrium Fratrum templi ducenti milites valeant ad defenſionem Hieroſolymitanæ terræ ſpatio unius anni teneri. Vos autem, à ſequenti Domini Nativitate uſque ad terminum, Crucem accipietis, proxima tunc æſtate illuc in propria perſona ducente Domino profecturi, niſi remanſerit per Dominum Papam, vel Catholicum ſucceſſorem ejus. Sanè ſi contra Saracenos in Hiſpaniam pro urgenti neceſſitate profecti fueritis, quantum temporis fuerit ex quo arripueritis iter, tantundem ſupradictum Hieroſolymitanæ profectionis poteritis prolongare. Appellationes nec impedietis, nec permittetis impediri, quin liberè fiant in Eccleſiaſticis cauſis ad Romanam Eccleſiam: bona fide, & abſque fraude & malo ingenio, ut per Romanum Pontificem cauſæ tractentur, & ſuum conſequantur effectum. Sic tamen, ut ſi vobis ſuſpecti fuerint aliqui, ſecuritatem facient, quòd malum veſtrum vel Regni veſtri non quærunt. Conſuetudines, quæ inductæ ſunt contra Eccleſias terræ veſtræ, tempore veſtro penitùs dimittetis, nec ab Epiſcopis ampliùs exigetis. Poſſeſſiones Cantuarienſis Eccleſiæ, ſi quæ ablatæ ſunt, plenè reſtituetis, ſicut habuit uno anno antequàm Archi-Epiſcopus de Anglia egrederetur. Clericis prætereà & Laicis utriuſque ſexus, pacem veſtram & gratiam, & poſſeſſiones ſuas reſtituetis, qui occaſione prænominati Archi-Epiſcopi deſtituti fuerint. Hoc autem vobis authoritate Domini Papæ in remiſſionem omnium peccatorum veſtrorum injungimus, & præcipimus obſervare bona fide abſque fraude & malo ingenio.

Juravit hoc Rex, juravit & de conſuetudinibus novis dimittendis Filius ejus: & juraverunt ambo quòd à vobis & ſucceſſoribus veſtris non recederent, quamdiu eos ſicut Chriſtianos Reges & Catholicos habueritis.

## EPISTOLA XC.

*Venerabili Domino & Patri Chariſſimo Wilhelmo, Dei gratia Senonenſi Archi-Epiſcopo, & Sedis Apoſtolicæ Legato, ſuus Joannes ſalutem, & promptiſſimæ devotionis obſequium.*

LICET Anglicanæ Eccleſiæ adhuc quoad multa ſit ingens deſolatio, triſtitia tamen illius jam ex maxima parte in gaudium tranſiit, & luctus in cantica, felici prorsùs & læta mutatione converſus eſt. Si quidem jam adeò ad memoriam Martyris inaudita miracula crebuerunt, ut ſi aliàs audita illic provenerint, vix cenſeantur illius miraculis adſcribenda. Sicut enim in omni conditione Nobilis animus ſtuduit conniventibus præeminere, ſic nunc, ut aliorum Sanctorum pace dixerim, alios de quibus legerim vel audierim, in miraculorum exhibitione præcedit. Quod ideò facilè crediderim proveniſſe, ut fidem in pluribus Orbis noſtri partibus non tam ſopitam, quàm ferè extinctam Dominus excitaret, ſpem erigeret, ſolidaret charitatem, & obſtrueret ora iniquorum, qui ſancto viro detrahebant in vita, & odio perſonæ cauſam Chriſti proſequebantur. Quis enim amodò veram & fidelem dubitet Doctrinam Chriſti, qui verbis ſuis adhærentem hominem nobis notum tanta felicitate remunerat? Quis cauſam fuiſſe iniquam, niſi dæmoniacus, dicet, quæ patronum ſuum tanta coronat gloria? Dubitatur à plurimis, an pars Domini Papæ, in qua ſtamus, de juſtitia niteretur: ſed eam à crimine ſchiſmatis glorioſus Martyr abſolvit. Qui ſi fautor eſſet ſchiſmatis, nequaquàm tantis miraculis coruſcaret. Erat namque vir tantæ prudentiæ, ut non facilè poſſet errore ſupplantari in tanto periculo animarum. Miratur itaque ſupra modum, cur eum Dominus Papa in Catalogum recipi non præceperit, niſi quia in Eccleſiaſtica Hiſtoria legiſſe me recolo, quòd cùm Pilatus miſſa relatione Tiberium Cæſarem conſuluiſſet, an Chriſtum, qui tot & tanta fecerat, & à plurimis colebatur ut Deus, coli oporteret ut Deum, ſenatus ab Imperatore conſultus reſpondit quidem colendum fuiſſe ut Deum, niſi quia id Provinciales citra Senatus authoritatem præſumpſerant. Et quidem ſic nutu faciente Divino reſponſum eſt, ne Deitas Chriſti, cujus nomen erat Judæis & gentibus prædicandum terrenæ poteſtati videretur obnoxia, & eam emendicatam dicerent infideles, qui velint nolint, coguntur audire. Quoniam Dominus regnavit, iraſcantur populi, & exultet terra, in qua Chriſti fundatur Eccleſia. Sic ergo nutu Divino arbitror eveniſſe, ut Martyris hujus gloria nec Decreto Pontificali nec edicto Principis attollatur, ſed Chriſto præcipuo authore invaleſcat, cujus nomen quoad vixit, ſtuduit dilatare. *Honorem Chriſti Salvum* fore ſemper expreſſit, & Chriſtus ei vicem non referet? Abſit ut veritas fallax ſit in promiſſis. Legitur in Actibus Apoſtolorum, quòd quidam nondum baptizati citra authoritatem Apoſtolorum Spiritum Sanctum acceperant: ſed nunquid quod Senatus Apoſtolicus infirmavit? Profectò ubi Deus auctor eſt, fruſtra ſuperior deſideratur authoritas. Si quis autem hujus tanti Martyris gloriam evacuari deſiderat, quicumque ſit ille, antequàm ei credamus aut majora aut ſaltem ſimilia operetur. Alioquin peccare creditur in Spiritum Sanctum, cujus operibus detrahere non veretur.

## EPISTOLA XCI.

Senonenſi Archi-Epiſcopo Joannes Saresberienſis;

*Domino Senonenſi miſeri illi, qui quondam fuere Cantuarienſes.*

AGONEM noſtrum, quem cum Martyre glorioſo pertulimus, viderunt oculi veſtri, quos tam

tam innata, quàm Cælitùs per gratiam provecta & perfecta liberalitas aperuit ad videndum calamitates Eccleſiæ Anglicanæ, & in ſubventionem pauperum Chriſti portaſtis pro ea pondus diei & æſtus, & ſic Athletam pro Lege Dei adversùs impios dimicantem, dum licuit, cuſtodiſtis tanquam pupillam oculi veſtri. Fidem veſtram & diligentiam, qua nobis pacem procuraſtis, remuneret Deus, qua nihil ex contingentibus à vobis omiſſum eſt, ut infortunia noſtra vobis debeant imputari. Forma ſiquidem pacis ſolemniter initæ cunctis viſa eſt utilis & honeſta, cùm in illo celeberrimo Conventu tantorum Regum maximi & ſapientiſſimi Principes conveniſſent. Reformata ergo pace Regna gaviſa ſunt. Sed quid à membris Diaboli tunc ageretur, rei exitus indicavit, ſi tamen ad ſuum finem perveniſſe credendi ſunt, qui in contumeliam Dei ſibi vindictam reſervantes tantum facinus commiſerunt. Abſit enim, ut hanc gloriam ſuam, alteri cedat terribilis ille, qui aufert Spiritum Principum, & eos qui inauditum flagitium perpetraſſe noſcuntur, nota, & non potiùs miraculoſa percellat ultione. Nam Sanctus Pontifex, ſicut nobis aliis litteris fida relatione ſignificatum eſt, de ærumnis hujus ſæculi glorioſo Martyrio migravit ad Dominum, ut jam ſedeat cum principibus & judicet eos, qui ſe anguſtiaverunt, & hæreditatem Chriſti delere conati ſunt. Cùm enim Chriſtus, velit nolit perſecutor, ſit Deus ſuper omnia benedictus in ſæcula, momentanea poteſtatis elatæ, ſicut ſæpè audiens doluiſtis, præſumptio ſuum honorem & abuſiones veterum tyrannorum perpetuis Legibus & honori Dei machinatus eſt anteferre. Et ne quis obloqui audeat aut mutire, alii noſtrum capti ſunt & retruſi in carcerem, alii proſcripti, alii condemnati exilio, alii quibus meliùs Divina providit Clementia, ſibi fuga conſuluerunt, ne paterentur aut viderent miſeriam Fratrum, conculcationem Sanctorum, & quod pace ipſius dictum ſit, ignominiam Chriſti. Sedent è regione blaſphemi, qui ſub nomine & honore Sacerdotali, Sacerdotium perſequuntur, principibus adulantes, perſecutorum Eccleſiæ juſtificantes cauſam, exultantes in rebus peſſimis, ſcilicet quòd poteſtatibus adſtiterunt adversùs Dominum & adversùs Chriſtum ejus, cujus ſanguis per eos effuſus militum miniſterio de terra clamat ad Dominum, magis quam ſanguis Abel juſti, quem Frater ipſius interemit. Horum caput eſt ille Eboracenſis, quem vidiſtis & audiſtis palam in Curia Archi-Epiſcopum perſequentem, & qui indignus fuerat ore ſacrilego, quo necem Martyris procuravit, ipſius proferre nomen: eum planè mendoſus & mendax jam inauditis coruſcantem miraculis adhuc, ſicut ex litteris ejus patet, nominat Pharaonem. Sed non movemur, ſi flagitioſa bellua Martyrem non honorat, quæ ſicut opera manifeſta convincunt, Deum utique non veretur. Dicitur tamen quòd parat ad Curiam proficiſci, ut purget vitæ ſordidæ notam, quaſi homo qui juſtitiam fecerit, & non deliquerit judicium Dei ſui. Et ne ipſius purgatio valeat impediri, procuravit ut nulli noſtratum liceat transfretare, niſi Domini Regis impetrata licentia. Quod quidem obtineri non poteſt, niſi præſtetur cautio, quòd nihil queretur contra Martyris perſecutores. Quid ergo facient miſeri zelantes Legem, videntes juſtitiam opprimi, & ſibi exitum denegari? Sed certè verbum Dei non eſt alligatum, & vobis libertas eſt, & os patens ad Eccleſiam Romanam, & notiſſima veritas. Noviſtis enim Martyrem in vita ſua, noviſtis cauſam ejus, noviſtis & iſtum Caipham temporis noſtri, qui ſub ſpecie conquerentis perſuaſit expedite, ut unus moreretur aut caperetur, ne tota gens periret. Eratis in Anglia cum patruo veſtro Domino Vintonienſi, quando idem nunc Caiphas, tunc Archi-Diabolus Walterum illum, cujus adoleſcentis admodùm venuſta facie inductus nefario concubitu nimis conſueverat delectari, hiſpidum & procaciori lingua evomentem probra, quæ in contumeliam naturæ perpeſſus fuerat, oculis orbari fecit. Et poſtmodùm ſcelus arguentem idem Archi-Diabolus judicibus, qui ſæcularia negotia exercebant corruptis, adegit ſuſpendio. Sic vir ille non minùs benignus quàm pudicus, columbi ſui acceptavit affectum. Sic veteris Amaſii diu exhibitum obſequium remuneravit, ut primò ſtuprum inferret miſero, deinde miſeriori, quia de conſenſu tam ſordidæ immunditiæ pœnitebat, capulationem & oculorum avulſionem infigeret, & tandem miſerrimum, quia clamore, ut poterat ſuas proteſtabatur anguſtias, ſuſpenſum in patibulo fecit jugulari. Hæc non fingimus, ſed in veſtram ſtuduimus revocare memoriam, ſi tamen excidere potuerunt, quæ velut ungue adamantino, multis & magnis, & plenis fide viris ſæpiùs referentibus in pectore noſtro profundiùs reſederunt. Nam uſque in hodiernum diem in opprobrium Eccleſiæ, deique contemptum triſtis hæc hiſtoria cantitatur. Sed fortaſſe quæret aliquis, quomodò tantum flagitium, & tam manifeſtum, impunè pertulerit, præſertim Beato Eugenio tunc ſummum adminiſtrante Pontificatum? Et quidem, ut indubitanter credimus, nullo modo evaſiſſet, niſi per Beati Thomæ induſtriam, qui per venerabiles viros Hilarium Ciceſtrenſem & Joannem Vintonienſem Epiſcopos effecit, ut ejus à bonæ memoriæ Theobaldo Cantuarienſi Archi-Epiſcopo purgatio reciperetur. Deinde ſentiens Eccleſiam Romanam indignatam eſſe ſuper exhibitione purgationis factæ clam, utpotè in Capitulo Monachorum, non in ſolemni Conventu præſtitæ ſtatui ſuo conſulens Romam profectus eſt ad illum famoſiſſimum negociatorem, quem ſemper odio habuit anima veſtra, Gregorium Sancti Angeli Cardinalem. Et per illum in multitudine ſparſorum in Curia munerum obtinuit, ut juſtificatus rediret in domum ſuam: incertum, qua Dei diſpenſatione reſervatus ad majora flagitia perpetranda ſicut præſens teſtatur dies, qua ſanguine Innocentis purpuratur Eccleſia, qui ſceleratum iſtum, eò quòd Concurialis ejus erat, fraterna charitate compatiens, & frugem vitæ melioris expectans, debitæ ſubtraxit ultioni.

## EPISTOLA XCII.

Alexander Papa Capitulo Cantuarienſi.

*Alexander Epiſcopus, Servus Servorum Dei, Dilectis Filiis Priori & Monachis Cantuarienſis Eccleſiæ ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.*

GAUDENDUM eſt univerſitati Fidelium de mirabilis illius Sancti & Reverendi viri Thomæ Archi-Epiſopi veſtri. Sed vos exinde amplioti

ntita

tanti gaudii debetis exhibitione repleri, quantò ipſius miracula oculata fide ſæpiùs intuemini, & ejus Sacratiſſimo Corpore Eccleſia veſtra ſpecialiùs meruit illuſtrari. Nos autem conſiderata gloria meritorum, quibus in vita ſua magnanimiter claruit, & de miraculis ejus non ſolùm communi & celebri fama, ſed etiam dilectorum filiorum Alberti Tituli Sancti Laurentii in Lucina, & Theodwini tituli Sancti Vitalis, Presbyterorum Cardinalium, & Sedis Apoſtolicæ Legatorum, & aliarum plurium perſonarum teſtimonium certitudinem plenam habentes, præfatum Archi-Epiſcopum, in capite jejunii, multitudine Clericorum ac Laicorum præſente in Eccleſia deliberato cum Fratribus noſtris conſilio ſolemniter canonizavimus, eum decrevimus Sanctorum Martyrum Collegio annumerandum. Vobis & univerſitati fidelium de Anglia Apoſtolica authoritate mandantes, ut natali ejus die quo vitam ſuam glorioſa paſſione finivit, annis ſingulis cum veneratione debita celebretis. Quoniam igitur dignum eſt, & vobis plurimùm expedit, ut Sanctus Corpus ejus, cum ea qua decet reverentia & honore condatur, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenùs corpus ejus devotè & reverenter, facta ſolemni proceſſione, aliquo præcipuo die, congregato Clero & populo, in Altari honorificè recondatis, aut ipſum in aliqua decenti Capſa ponentes, prout convenit, elevetis in altum, & patrocinium ejus pro ſalute Fidelium & pace univerſalis Eccleſiæ ſatagatis apud Dominum veſtris piis Orationibus impetrare. Datum Signiæ quartò Idus Martii.

## EPISTOLA XCIII.

*Alexander Papa Clero & Populo totius Angliæ*

### DE CANONIZATIONE SANCTI THOMÆ.

REDOLET Anglia fragrantia & virtute ſignorum, quæ per merita illius ſancti & venerandi viri Thomæ, quondam Cantuarienſis Archi-Epiſcopi omnipotens Deus operatur, & univerſa lætatur ubique fidelium Chriſtiana Religio, pro eo, quòd ille, qui eſt, mirabilis & glorioſus in Sanctis, Sanctum ſuum poſt mortem clarificavit, cujus vita laudabilis multa fulſit gloria meritorum, & tandem martyrio conſummata eſt certaminis glorioſi. Quamvis autem de Sanctitate ipſius dubitare non poſſit, qui ejus & laudabilem converſationem attendit, & glorioſam conſiderat paſſionem, voluit tamen Redemptor ac Salvator noſter ejus Sanctitatis inſignia magnificis irradiare miraculis, ut qui pro Chriſto inſuperabilis virtutis conſtantia neceſſitates & pericula pertulit, ſui laboris & certaminis in Æterna Beatitudine cognoſcatur ab omnibus percepiſſe triumphum. Nos verò auditis innumeris & magnis miraculis, quæ jugiter per Sancti illius viri merita fieri univerſitas narrat fidelium, & ſuper his non ſine magno gaudio per dilectos Fratres noſtros Albertum tituli Sancti Laurentii in Lucina, Theoduinum tituli Sancti Vitalis Presbyteros Cardinales atque Apoſtolicæ Sedis Legatos, qui eadem miracula perſpicaciùs didicerunt, quantò ampliùs ſunt loco vicini, præcipuè certiores effecti, & plurimi aliarum perſonarum teſtimonio fidem, ſicut debuimus, adhibentes, prædictum Archi-Epiſcopum ſolemniter in Eccleſia magno ibidem Clericorum & Laicorum Collegio præſente, in capite jejunii, deliberato Fratrum noſtrorum conſilio canonizavimus ipſumque decrevimus Sanctorum Catalogo adſcribendum. Univerſitatem itaque veſtram monemus, & authoritate, qua fungimur diſtrictè præcipimus, ut natalem prædicti glorioſi Martyris diem paſſionis ſuæ ſolemniter annis ſingulis celebretis, & apud ipſum votivis orationibus ſatagatis veniam promereri: ut qui pro Chriſto in vita exilium, & in morte virtutis conſtantia paſſionis Martyrium pertulit, fidelium jugi ſupplicatione pulſatus, pro vobis apud Dominum intercedat. Datum Signiæ quartò Idus Martii.

## EPISTOLA XCIV.

*Alexander Papa Averſano Epiſcopo.*

QUI vice Beati Petri Apoſtolorum Principis ſupremum in Eccleſia Dei, licèt immeriti, locum obtinemus, ex injuncto nobis Apoſtolatus officio glorioſiſſimum Martyrem Thomam, quondam Cantuarienſem Archi-Epiſcopum, qui pro juſtitia Dei & Eccleſiæ decertavit uſque ad mortem, & veluti ſupra firmam Petram fundatus, à verbis impiorum non timuit, tanto ſtudioſiùs in terris venerari debemus, quantò certiùs, meritis ipſius exigentibus, eum conſtat inter exultantium Sanctorum Choros æterna felicitate lætari. Audiſti ſiquidem, & maxima pars Orbis Divina gratia revelante cognoſcit, qui mirabilis & glorioſus eſt in Sanctis ſuis, cum potentia virtutis ſuæ à die, qua per Martyrii palmam Cœlos, ſicut indubitanter credimus, victor introivit, magnificè in terris glorificavit, & ſub nomine ipſius multa quotidie miraculorum ſigna non ceſſat operari. Unde & nos deliberato conſilio cum Fratribus noſtris, poſt multam ſollicitationem Archi-Epiſcoporum, Epiſcoporum, & præſertim commonitione dilectorum Filiorum noſtrorum, Alberti tituli Sancti Laurentii in Lucina, & Theodwini tituli Sancti Vitalis, Presbyterorum Cardinalium, qui exinde veritatem pleniùs inveſtigaverant, & viſu & auditu cognoverant, ipſum canonizavimus, & in Catalogo Sanctorum connumerantes, diem paſſionis ſuæ proximo poſt Feſtum Sanctorum Innocentium die, ad honorem Dei ſingulis annis ſolemniter celebrandam, & inter Sanctorum Martyrum Feſtivitates connumerandam eſſe conſtituimus: & eam per prædictos Cardinales nec non & per Archi-Epiſcopos & Epiſcopos, tam in Anglia, nec non & in aliis Regionibus conſtitutos præcepimus devotiſſimè celebrari. Quia igitur quòd à Sacroſancta Romana Eccleſia, quæ ab ipſo Domino Caput eſt & magiſtra omnium Eccleſiarum conſtituta tam ſancta conſtat & provida deliberatione ordinatum, ab univerſis Chriſti fidelibus cum magna eſt veneratione obſervandum, Fraternitati tuæ per Apoſtolica Scripta mandamus, quatenùs ſolemnitatem prænominati Martyris annuatim cum magna veneratione celebres, & à Parochianis tuis præcipias generaliter celebrari, eos ſtudioſè commonens, ut ad ipſius Sancti venerationem ita frequenter intendant, quòd meritis ejus intervenientibus Redemptoris ſui gratiam ſibi valeant

leant indeficienter comparare. Adhæc præſentium tibi authoritate injungimus, ut Fratribus noſtris Comprovincialibus Epiſcopis ex parte noſtra ſignifices, te iſtud à nobis mandatum ſuſcepiſſe, & eos ad celebrandam illius pretioſi Martyris Feſtivitatem invites attentiùs & horteris, ita quòd ipſi ad hoc per ſtudium & ſollicitudinem tuam vehementiùs accendantur, & eam faciant à ſuis Parochianis annuatim cum magna devotione obſervari.

## EPISTOLA XCV.

*Alexander Papa Alberto & Theodeberto Cardinalibus.*

### DE RECONCILIATIONE CANTUARIENSIS ECCLESIÆ.

MANDAMUS vobis, quatenus Eccleſiam Cantuariæ faciatis reconciliari, ita tamen ut Sacramentum priſtinæ dedicationis non debeat iterari, ſed ſicut ſolet fieri in Eccleſia Beati Petri, tantùm aqua benedicta aſpergatur. Benè Valete.

## EPISTOLA XCVI.

*Albertus & Theodebertus Cardinales Conventui Cantuariæ.*

LÆTAMUR nos, lætatur & quæ audit congregatio univerſa juſtorum, quòd mortem ſanctæ memoriæ Thomæ, quondam Archi-Epiſcopi veſtri, ita in conſpectu ſuo Deus pretioſam oſtendit, & venerandam ejus memoriam tot miraculis illuſtravit, ut odor unguentorum ipſius jam ferè per totum Corpus Eccleſiæ ſe diffundat, & virtus ejus in Oriente & Occidente communiter prædicetur. Ita ut qui felicibus illius actibus, dum viveret, invidebant, & nunc caſibus humanis eo exemplo, & ad ſupernorum ſocietatem, ut credimus, fide ac zelo Sacerdotali promerente tranſlato, venerentur virtutem ipſius, & ei qui facit mirabilia magna ſolus, gratiarum referant actiones. Quia igitur videtur idoneum, ut cùm magnalia, quæ facta ſunt apud vos, populorum turba decantet, & gratiarum actio & vox laudis reſonet in commune, Eccleſia veſtra, quam tanto munere gratia Divina donavit, ſub atrocitatis obtentu diutiùs non debeat à conditoris laude ceſſare, reddentes nobis mutuæ ſalutationis alloquium, & petitioni veſtræ devoto concurrentes aſſenſu, Fraternitati veſtræ mandamus, quatenùs convocatis Epiſcopis & Abbatibus Provinciæ veſtræ, qui vobis ad hoc idonei viſi fuerint, cum ſolemnitatis Eccleſiaſticæ, ſicut majoribus viſum fuit, moderamine, denuò Eccleſiam veſtram conſecretis. Si quid minus ſolemnitati, divinorum Miraculorum poterit illuſtratione ſuppleri. Nos ſanè ſi aliquid fuerit, quod ad profectum veſtrum & Eccleſiæ veſtræ facere valeamus, quantum cum Deo poterimus, libenti animo faciemus. Te Deum Laudamus.

## EPISTOLA

*Honorii tertii Papæ,*

### DE TRANSLATIONE BEATI THOMÆ ARCHI-EPISCOPI ET MARTYRIS.

*Honorius Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, univerſis Chriſti fidelibus, Nobilibus & aliis per Angliam conſtitutis, ſalutem & Apoſtolicam Benedictionem.*

REX cæleſtis, Dominus Angelorum, Regnum Angliæ cæteris altiùs noſtris temporibus honoravit, & ſpeciali quadam prærogativa gentem Anglicam inſignivit, dum mundo poſito in maligno, & malitia hominum excreſcente, virum ſibi exinde ſine macula prælegit, qui non ſolùm in tempore iracundiæ reconciliatio factus eſt ut ſacerdos, verùm etiam ad Cæleſte convivium invitatus, illum ſaporare meruit, quem biberat Dominus Calicem paſſionis. Et quia inventus dignus Deo, coronavit eum gloria & honore, Coronam ipſius capiti ſuperponens de lapide pretioſo, ut ſic unus ex Anglicis inter Angelos ſuper opera manuum Domini conſtitutus, pro peccatis populorum omnium fieret interceſſor. Cantet igitur novum Domino Canticum felix Cantuarienſis Eccleſia, cujus aram ſuo purpuravit pretioſo ſanguine Martyr Thomas. Quin immò Civitas ipſa tota poteſt & debet in exultationis voce non immeritò jubilare, quæ cruore roſeo ſui Martyris rubricata, pulchra facta eſt, & apparuit ſpecioſa. Undè diverſarum multitudine Gentium ex omni ferè, quæ ſub Cœlo eſt, natione celebritatem ipſius ſummoperè venerante, quondam quaſi felici præſagio ſuum videtur eſſe ſortita vocabulum ex eventu, ac ſi dicatur expreſsè Cantuaria cantuſare. Vos, inquam, ſi diligenter attenditis hunc honorem, gratiarum actiones aſſiduas Largitori bonorum omnium exſolvere debetis, cui vos ex impenſæ benedictionis gratia terræ veſtræ cognoſcere poteſtis debitores, ut ingratitudinis evitetis vitium, & poſſitis devoti filii nuncupari. Et quidem omni tempore puro corde benedicere ac honorare Dominum debeatis, iſto tamen præcipuè vos oportet veſtes induere nuptiales, & cum jucunditate in laudes veſtro aſſurgere Creatori, cùm venturæ feſtivitatis ſolemnitas id expoſcat. Sanè à venerabili Fratre noſtro Stephano Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinali, nuper accepimus, intimante quod idem volens oſtendere in effectu, quanto devotionis fervore Martyris ſupradicti memoriam veneretur, ſacratiſſimum Corpus ejus ſublevare proponit de terra, ipſumque tranſlatum honorabiliùs collocare, cùm dignum ſibi & condecens videatur, illum quantum in eo eſt, exaltare in terra, quem in Cœlo Dominus exaltavit. Nos igitur pium & laudabile Archi-Epiſcopi memorati propoſitum acceptantes, Univerſitatem veſtram monendam duximus & hortandam, per Apoſtolica vobis ſcripta mandantes, quatenùs pacem mutuam & concordiam in charitatis vinculo conſervantes, veſtras conſcientias cunctis perverſitatibus expietis, & ſic vos in bonis ſtudeatis operibus exercere, ut

cùm

eùm dies ipſius ſolemnitatis advenerit, in occurſu veſtri ſanctiſſimi Martyris & patroni ipſum poſſitis honorificentia debita taliter venerari, quòd doceatis alios per exemplum, quantum eſſe debeat celebris per diverſa Mundi climata præfati Martyris memoria glorioſa. Data Laterani octavo Calendas Februarii, Pontificatus noſtri anno tertio.

## TRACTATUS

*Domini Stephani Cantuarienſis Archi-Epiſcopi,*

## DE TRANSLATIONE BEATI THOMÆ MARTYRIS.

1. Tranſlationis Beati Thomæ memoriam annuæ devotionis ſtudio recolentes antè mentis oculos ſtatuamus, quòd debellatoribus Eccleſiæ primitivæ dicitur per Prophetam, ut noſtræ ſervitutis debitum fideliùs perſolvamus, & ad miniſterium noſtrùm implendum validiùs accingamur. Ait ſiquidem Zacharias: *Bibentes inebriabuntur quaſi vino, & replebuntur ut Phialæ, & quaſi cornua Altaris, & ſalvabit eos Dominus Deus eorum in die illa, ut gregem populi ſui; quia lapides ſancti elevabuntur ſuper terram.* Nulli verò videatur indecens aut indignum, quòd agere volentibus diem feſtum bellatores propoſuimus in exemplum. Neceſſarium eſt enim, ut ſolemnia celebrantes ſint ad ſpirituale prælium expediti, ne dùm ſanctorum merita venerantur, inimicorum jaculis vulnerentur. Quod bene ſignificat ille bellator egregius, Judas videlicet Machabæus, qui ſancta mundare diſponens & Templum Domini dedicationis officio renovare, ordinavit viros, qui pugnarent interim adversùs eos, qui erant in arce.

2. Hujus exemplo ſolemniùs inſiſtentes, contra malignos ſpiritus in arce ſuperbiæ reſidentes viriliter dimicemus. Qui peccati venenum feſtivitatis vino miſcentes interficiunt infelices, qui ſolemnitatum obtentu negotium ventris agunt, & ſpirituale gaudium exultatione carnali corrumpunt. Imitemur ergo, chariſſimi, Mathathiam & filios ejus, qui cum fidelibus Antiocho reſiſtentibus providè ſtatuerunt, ut contra gentes, quæ tempore Sabbathorum in eos inſurgent, unanimiter dimicarent. Nos namque prudenter & fortiter hoſtibus reſiſtamus, qui Sabbatha noſtra perturbant, & iniquis ſubreptionibus machinantur, ut ſpirituale gaudium, in perniciem tranſeat animarum, quod ad earum remedium eſt ſtatutum. Si enim lætitiæ fræna laxantes prætextu lætitiæ, laſciviam amplectamur, & abjecto cingulo diſciplinæ viri Eccleſiaſtici fuerint diſſoluti, hoſtes Eccleſiam intuentes ejus Sabbatha deridebunt. Cùm igitur in Pſalmo legamus, quòd in juſtorum Tabernaculis vox exultationis reſonet & ſalutis, ſi juſti eſſe volumus, attentè curemus, ut ſi apud nos fuerit vox exultationis, eadem ſit & ſalutis. Nec exultatio ſalutem excludat, aut temporale gaudium dolorem perpetuum introducat.

3. Tota mentis intentione vitemus, ne juxta Thaddæi teſtimonium Dei noſtri gratiam in Sanctorum gloria conſtitutam in luxuriam transferamus. Quoniam in judicium ſunt proſcripti, & damnationis titulo jam notati, qui temeritatis hujus audaciam attentare præſumunt. Dies enim Feſtos quos in hac vita lætitia proſequitur, inhoneſtæ vitæ terminus juxta verbum Propheticum in lamentationem convertet & luctum. Quis namque miretur, ſi Domino ſervire cogantur in pœnis, qui eum coegerunt in ſuis ſervire peccatis, juxta quod conqueritur per Prophetam qui ſuam & Sanctorum gloriam ad voluptatem retorſerunt & culpam? Modum autem & formam ſolemnitatibus celebrandis ſcriptura præſcribit, quæ cujuſdam feſtivitatis celeberrimæ gaudia proſequens aſſerit omnem ſecundùm faciem Sanctorum fuiſſe jucundum. Qualis verò ſit iſta ſolemnitas, Apoſtolus docet dicens: *Fornicatio, & omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis, ſicut decet Sanctos, aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet, ſed magis gratiarum actio.* Vir enim ſanctus, licèt in Jericho converſetur, faciem tamen euntis in Hieruſalem non amittit: quia licet eum in Mundo detineat converſatio corporalis, faciem tamen retinet ad cœleſtia ſuſpirantis.

4. Bellatores itaque primitivos, ſicut diximus, imitemur, quorum probitas nos invitat, ut in diebus feſtis hoſtes fortiter impugnemus. Sermo Propheticus laudans ait: *Bibentes inebriabuntur quaſi vino, & replebuntur ut Phialæ, & quaſi cornua Altaris, &c.* Hæc verba non ſolùm præliatores primos indicant, ſed & Sanctorum ſolemnia celebrantes reformant. Tria namque notantur in his verbis, propter quæ ſalubriter ſtatutum eſt, Eccleſia ſolemniter celebret Feſta Sanctorum. Prima cauſa eſt gaudium, ut in domino gaudeamus eorum Beatitudini congaudentes, quos ipſe piè dilexit, excellenter ornavit, ſtola gloriæ induit, & magnificè coronavit. Gaudium autem notat prima clauſula verbi Prophetici ſuprà præmiſſi. Secunda cauſa eſt exemplum, ut nos qui Sanctorum merita recenſemus, *in ſenſu bonorum operum* eorum veſtigiis inſiſtamus, & eos mentis greſſibus imitemur, de quorum patrocinio gloriamur. Secunda clauſula ſuprapoſita denotat hanc cauſam. Qui enim pro virium facultate Sanctorum operibus ſe conformant, congruè vaſis ſacris & Altaris cornibus conferuntur, ut ſequentia declarabunt. Tertia cauſa eſt ſubſidium, ut qui de Sanctorum meritis gratulantur, de eorum patrocinio glorientur. Nec eis in auxilio Sancti deſint, ſed obſequium ſibi factum viciſſitudine grata compenſent. Hanc tertiam cauſam notat tertia clauſula verbi præmiſſi. Viatorem ad ſuperna tendentem, & per feſtivitatem annuam ad continuam ſuſpirantem refrigerant iſta tria. Quoniam ab exemplo deducitur, à ſubſidio ſuſtentatur, à gaudio refovetur. Exemplum enim obtinet vicem Ducis, ſubſidium Adjutoris, & ne ſolatium ei deſit, gaudium his duobus aſſiſtit.

5. Quid autem magis expedit viatori, quam ut iter ejus ſit certum, ſecurum, & lætum? Ad quæ omnia ſufficiunt iſta tria: Quoniam exemplum certitudinem, ſubſidium ſecuritatem, gaudium lætitiam adminiſtrat. Ecce quanta ſuavitas ex obſervantia feſtivitatum emanat, quæ per gaudium, de quo diximus, indicatur. Ecce qui fructus de ſolemnitatibus colliguntur, ſi pia devotione fuerint obſervatæ: quos ſubſidium & exemplum ſuperiùs expreſſa deſignant. Unde cum Propheta Sanctos lapides ſuper terram elevandos dixiſſet, inſinuat per hoc verbum Sanctorum corpora glorioſè de tumulis trans-

ferenda

ferenda, quantum translationis gloria ſit fructuoſa fidelibus, mox declarare volens adjungit: quid enim bonum ejus eſt; & quid pulchrum ejus, niſi frumentum electorum & vinum germinans virgines? ſubſidium & exemplum, quæ de ſolemniis oriuntur, ſicut ſuperiùs eſt oſtenſum, frumentum indicat electorum. Sicut enim in area trituratur, ut granum à palea ſeparetur, ſic in Eccleſia diſcuſſa ſunt Geſta Sanctorum, ut excuſſa palea vanitatis tam ſancta ſit eorum memoria, quàm ſolemnis: & grana ſinè paleis reſervantes eorum adjuvemur auxiliis, & informemur exemplis. Frumentum etiam in horreo mundo reponitur, ut ſervetur: nec abſque mundicia cordium poſſunt votiva ſolemnia, prout decet, obſervari.

6. Gaudium autem Sanctum, quod Feſtivitatibus eſt annexum, per vinum germinans virgines indicatur. Vinum namque ſpiritualis lætitiæ munditiam germinat virginalem, quia caſtitatem nutrit & ſervat. Sed vinum lætitiæ ſæcularis generat aut germinat meretrices, quia libidinem incitat & inflammat. A feſtivitatibus Eccleſiaſticis ſit alienum hoc vinum, in quibus eſt vinum aliud propinandum. Unde Dominus per Prophetam Eunuchos ejus Sabbatha cuſtodire teſtatur. Illos inquam Eunuchos, qui ſicut in Evangelio ipſe dicit, ſemetipſos propter Regna Cæleſtia caſtraverunt. Hi ſunt qui pro Cæleſtis Regni deſiderio turpitudinem noxiæ voluptatis à ſua carne reſecant & abſcindunt. Notandum autem quòd egregiè ſolemnitatum utilitas commendatur, dum ad eam ſublimiter extollendam bonitas & pulchritudo junguntur. Sic nempe Fratrum concordiam commendavit Pſalmiſta, cùm ait: *Ecce quàm bonum & quàm jucundum habitare Fratres in unum*. Sic etiam Chriſtianæ devotionis obſequium in timore Divino conſiſtens & obſervantia mandatorum, vir ſapiens laudat dicens: *Nihil meliùs quàm timere Deum*., *& nihil meliùs quàm reſpicere in mandatis illius*.

7. Tria ſuperiùs memorata, ſcilicet gaudium, ſubſidium, & exemplum, quæ feſtivitatibus ut diximus, ſunt annexa, notavit Dominus, per Prophetam dicens: *Filios Advenæ, qui adhærent Domino ut colant eum, omne cuſtodientem Sabbathum ne polluat illud, & tenentem fœdus meum, adducam eos in Montem Sanctum meum, & levabo eos in domo orationis meæ. Holocauſta eorum & victimæ eorum placebunt mihi ſuper Altare meum*. Advenam Sacra Scriptura populum gentilem appellat. Unde populo Judaico dictum eſt: *Advena qui tecum verſatur, in terra aſcendet ſuper te, eritque ſublimior, tu autem deſcendes & eris inferior*. Hoc autem eſt evidenter impletum in populo Judaico & Gentili. Nos igitur advenæ Filii ſumus omnes, qui de gentibus orti ſumus. Evidenter autem cultus Divini modum & formam expreſſit ſermo Propheticus, cùm de colentibus Deum ait: *Qui adhærent Domino, ut colant eum*. Scriptum quippe eſt: *Qui adhærent Domino, ſpiritus unus eſt*.

8. Docet autem Dei cultores, ipſum in Feſtivitatibus venerantes, eſſe Spiritum, & non carnem: quia ſpiritualem lætitiam, non carnalem exigit cultus Dei. E contrario de equis Ægypti, per quos potentes ſeculi deſignantur, dicitur per Prophetam: *Equi eorum caro, non ſpiritus*. Sunt enim plerumque Mundi potentes ad ſpiritualia ſegnes & tardi, ſed ad carnalia veloces & prompti, & impletur in eis illud Propheticum: *Attendi & auſcultavi, nemo quod bonum eſt loquitur, nullus qui ſuper peccata ſua agat pœnitentiam, dicens: quid feci? Omnes converſi ad curſum ſuum quaſi equus impetu vadens ad prælium*. Rectè verò ſubjungitur; *Omne cuſtodientem Sabbathum, non polluat illud & tenentem fœdus meum*. Qui enim Feſtivitatem Divino cultui deputatam aliqua tranſgreſſione violat, fœdus cum Domino initum non obſervat. Antiquitùs autem fœdus effuſione ſanguinis firmabatur. Nos igitur in Feſtis eorum, qui ſanguinem ſuum pro Chriſto fuderunt, fœdus quod cum Domino noſtro contraximus, toto mentis deſiderio confirmemus. Legitur quòd quando populus Iſrael fœdus cum Domino Joſue mediante percuſſit, ipſe pergrandem lapidem in Sanctuario ſtatuit, quem hujus negotii teſtem fecit. In Sacra ſcriptura per lapides plerumque Sancti Martyres deſignantur, ſicut ſequentia declarabunt. Lapis ergo pergrandis in Sanctuario Domini erigitur, cùm alicujus Martyris magni Reliquiæ in Eccleſia ſublimiter exaltantur.

9. Cùm igitur hodie recolamus, qualiter lapis grandis in Sanctuario ſit erectus, id eſt, Thomas Martyr glorioſus de tumulo elevatus, ad hunc lapidem cordis dirigamus intellectum, & deſigere ſtudeamus in eo noſtræ mentis affectum, ut devotionis noſtræ teſtis eſſe poſſit & velit. De his autem, qui ſinceris mentibus Deum colunt, dicitur conſequenter: *Adducam eos in Montem Sanctum meum & lætificabo eos in Domo orationis meæ, Holocauſta eorum & victimæ eorum placebunt mihi, ſicut Altare meum*. Quibus verbis primò notatur exemplum, ſecundò gaudium, tertiò ſuffragium. Quæ tria ſuperiùs ſunt expreſſa. Sanctorum enim exemplum nos in Montem Domini, æternæ ſcilicet Beatitudinis ſublimitatem adducit. Exemplum namque, ſicut diximus, ad ſuperna tendentibus viam rectam exhibet vice ducis. Unde dicitur per Pſalmiſtam: *Emitte lucem tuam & veritatem tuam, ipſa me deduxerunt & adduxerunt in Montem Sanctum tuum & in Tabernacula tua*. Quid rectius lucis nomine, quàm Dei gratia figuratur, ſine qua nihil lucidum, nihil ſerenum, ſed omnia tenebroſa?

10. Veritas autem eſt converſatio Sancta juſtorum; impiorum namque vita vanitas eſt & mendacium, veritas autem vita bonorum. Unde dicitur per Prophetam: *Pacem & veritatem diligite*. Juſtus quippe pacem cum proximo, veritatem diligit in ſeipſo. Deducunt namque lux & veritas virum juſtum, eum in Montem & in Tabernacula adducentes: quia prævia Dei gratia per Sanctorum exempla regnabimus in Patria, proficiemus in via. Mons ſiquidem, in quo Civitas ædificatur, ad Patriam; Tabernacula, quæ ſunt viatorum, referuntur ad viam. Spirituale verò gaudium, quod Feſtivitatibus annuis eſt annexum, exprimitur evidenter, cùm ſubjungitur: *Lætificabo eos in Domo orationis meæ*. In Holocauſtis & victimis, de quibus additur conſequenter, Sanctorum ſuffragia denotantur. Victimas enim & Holocauſta pro vobis offerimus, cùm eorum merita, qui per fidem Regna vicerunt, & ſeipſos in odorem ſuavitatis ei obtulerunt, pro nobis Domino præſentamus, ut eorum precibus ejus Offenſam placare poſſimus.

11. Nunc verbum Propheticum ab initio propoſitum perſcrutemur. *Bibentes inebriabuntur quaſi vino, &c.* Frequenter in Sancta Scriptura per comeſtionem & potum ſpiritualis lætitia deſignatur.

Hinc Eccleſiaſtes ait: *Omnis homo qui comedit & bibit & videt bonum de labore ſuo, hoc donum Dei eſt*. Bona de laboribus ſuis videt, qui in Sanctis operibus ſe exercet, & laboris ſui fructum conſtituit præmium ſempiternum. De quo ſcriptum eſt: *Bonorum operum glorioſus eſt fructus*. Eſt autem ſpirituale gaudium vitę laudabilis condimentum. Convenienter enim exultant, qui laboribus fructuoſis & honeſtis inſudant. Hinc Apoſtolus Petrus ait; *Communicantes Chriſti Paſſionibus gaudete*. Non enim eum exultare decet, qui paſſionis imitationem abhorret; quia non erit conſors redemptoris in gloria, qui non fuerit conſors ejus in pœna. Quia teſtante Apoſtolo, *qui non compatitur non conregnabit*. Eſt autem paſſionis conſortium, quia guſtantibus amareſcit, ſpirituali lætitia dulcorandum. Unde Domino dicitur per Prophetam; *Occurriſti lætanti & facienti juſtitiam*. Dominus enim quaſi promptus auxiliator occurrit ei, qui cum gaudio carnem ſuam cum vitiis & concupiſcentiis crucifigit.

12. Cum ergo comedit homo & bibit, & de labore ſuo bona percipit, hoc *Donum Dei eſt* juxta teſtimonium Salomonis. Dominus enim ſolus eſt, qui mentem afflictam exhilarat, & patientis animum inter tormenta lætificat. Qualiter autem comedat & bibat, qui bonis operibus vigilanter inſiſtit, ſententia quæ præcedit, evidenter aperit & oſtendit. Præmittitur enim iſtud: *Cognovi, quòd non eſſet melius, niſi lætari, & benè facere in vita ſua, comedere, & bibere, & collætari*. Idem enim eſt de laboribus bona videre, quod benè facere in hac vita. Spirituale quoque gaudium notans in Canticis Sponſus ait: *Comedite, & bibite, & inebriamini Chariſſimi*. Sicut per cibum & potum ſpiritualis lætitia, ſic per inebriationem abundantia talis lætitiæ denotatur. Dicat ergo patenter, gaudeant & exultent quicumque Domino per amicitiam ſunt conjuncti, Pleniùs tamen gaudeant, qui per altiorem charitatis amicitiam ei familiariùs appropinquant. Quid tamen admonitionem iſtam præcedat, ſollicitè perpendamus. Poſtquàm enim dixerat, *meſſui Myrrham meam cum aromatibus meis, comedi favum cum melle meo, bibi vinum cum lacte meo*, conſequenter Amicos ut comedant, Chariſſimos autem ut inebrientur, invitat.

13. In horto ſuo Dominus cum aromatibus myrrham metit, cùm in Eccleſia recipit corporum diſciplinam bonorum operum admixtione conditam. Mellis nomine contemplatio figuratur. Et rei convenit hæc figura, cùm ſit mellifluus ſupernorum aſpectus. Contemplationem melli contulit, qui ait: *ſicut qui mel multum comedit, non eſt ei bonum, ita perſcrutator Majeſtatis comprimetur à Gloria*. Favus eſt dulcedo mentis interna, contemplationi ſupernorum adjuncta. Favum ergò cum melle ſuo comedit Dominus, quia gratum eſt ei contemplationis obſequium, cum dilectione cordis oblatum. Mordax eſt vinum & vulnerum corporis curativum. Unde per vinum compunctio figuratur. Quæ cum ſit intus pungitiva, ſpiritualium vulnerum eſt medela. Per lac, quo ſimplices & parvuli nutriuntur, cordis ſimplicitas intelligitur. Gratanter ergò cum lacte Dominus vinum bibit, quia dolorem illum acceptat, quem ei cordis ſimplicitas recommendat.

14. Poſt iſta præmiſſa ſequitur competenter: *Comedite amici &c.* Decenter enim exultant, qui talibus obſequiis Deum placant. Quoniam autem inebriatio, ſicut diximus, ſpiritualis lætitiæ notat abundantiam, rectè qui Dominum in Sanctorum memoria venerantur, inebriandi dicuntur: ut apertè notetur, quòd Sancti lætitia debeant abundare. Notandum autem, quòd nobis ebrietas animum, quem exhilarat, à temporalibus alienat. Undè ſcriptum eſt: *Qui inebriat, ipſe quoque inebriabitur*. Qui enim aliorum animos exhortatione ſalutis ſeparat à Terrenis, ipſius animus avelletur ab eis, ejus operante Clementia, qui in fortitudine vinctos educit. Unde Dominus per Prophetam ait: *Si convertens convertam ad te, & ante faciem meam ſtabis. Et ſi ſeparaveris pretioſum à vili, quaſi os meum eris*. Hinc etiam per eundem Prophetam dicitur: *factus ſum quaſi vir ebrius, & quaſi homo madidus à vino, à facie Domini & à facie verborum Sanctorum ejus*. Inebriat intuentem facies Creatoris, quia contemplantis animum à tranſitoriis rebus eripit, ad bona ſempiterna deducit. Inebriat etiam auditores Divini ſermonis auditus, quia terrenorum amorem verba Sancta depaſcunt, & deſiderium æternorum accendunt. Unde vivis carbonibus comparantur, qui cibaria, paleamque conſumunt. Spiritualis autem lætitia, ſicut ebrietas mentem ſupernis inſerit, à terrenis avertit. Inebriantur hoc modo, qui noſtram Matrem venerantur, ut Cœleſtibus intendentes fugitiva bona deſpiciant, & permanentia concupiſcant.

15. Rursùm ebrietas doloris ſenſum adimit, adeò quòd ebrius etiam cùm dolenda ſuſtinet, hilareſcit; unde vocem ebrii vir ſapiens ita format: *Verberaverunt me, & non dolui, traxerunt me, ſed non ſenſi*. Hinc etiam Jeremias ſub perſona carnalis hominis loquens ait; *Inebriavit me abſynthio*. Cujus verbi ſenſum aperiens Beatus Gregorius, ſic exponit: *Ebrius quod patitur neſcit. Abſynthio ebrius eſt, qui amaritudines Mundi tolerat, & tamen quid patitur, ignorat*. Fuerunt ergò tanquàm ebrii bellatores Eccleſiæ primitivæ, qui cum interna lætitia corporum tormenta vicerunt, & juxta verbum Apoſtoli, *Rapinas bonorum ſuorum cum gaudio ſuſceperunt*. Spiritualis autem jucunditas, ſimiliter ut ebrietas triſtitiæ ſenſum tollit; & mentibus perſecutione pulſatis, hilaritatem ſanctam infundit.

16. Qualis autem exultatio Sanctorum Feſtivitates debeat comitari, declaravit Pſalmiſta cùm ait: *Exultationes Dei in gutture eorum & gladii ancipites in manibus eorum*. Humani generis inimicus illis confidenter tendit inſidias, quos ſæculi gaudiis invenit irretitos. Profundiùs enim infirma ſua diſcutit dolens animus, quàm exultans. Niſi namque tentator callidus tempus lætitiæ tentationi congruere cognoviſſet, nequaquam filiis & filiabus Job in Domo primogeniti Fratris ſui veſcentibus, ipſe concuſſis angulis domus totam Beati viri progeniem extinxiſſet. Quoniàm igitur plerumque, ſicut diximus, mentem in tentationis laqueos exultationis aditus introducit, valdè neceſſarium eſt, ut dum exultatio guttur occupat, manus gladium apprehendat. Illum, inquam, gladium, quem Apoſtolus nominat, *Dei Verbum*. Opus autem eſt, ut gladius in manu portetur, quia parum eſt Dei verbum in corde verſari, niſi quis illud ſtudeat operibus implere. Manus igitur gladium apprehendat, ut quod corde ſentitur, bonorum operum teſtimonio confirmetur.

metur. Unde Beatus Job ait: *Arcus meus in manu mea inſtaurabitur*. Arcus inſtauratur in manu, cùm inſtrumentum pugnæ Cœleſtis, de quo jacula mittuntur in hoſtes, bonæ converſationis adjutorio roboratur.

17. Præſens igitur Feſtivitas, ſic lætitiæ recipiat blandimentum, ut ſeveritatem gladii non excludat. Qualis etiam lætitia debet eſſe Feſtivitatibus Sanctorum annexa, manifeſtè demonſtrat quod dicitur per Pſalmiſtam: *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore*. Cum timore ſerviendum eſt Domino, quia ſic exultatio timore debet acui, ſicut timor exultatione condiri. Decet enim, ut ſi ſervitii ſpiritualis occaſio ſæcularem lætitiam introducat, timoris magiſterium eam premat, ut in refectione ſacra dulcedinis ſimul & acriminis ſerviat condimentum. Quod etiam alibi monſtravit apertè Pſalmiſta, cùm ait: *Deduc me Domine in via tua, ingrediar in veritate tua, lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum*. Per viam Domini ambulat, qui ſapienter ei miniſtrat. Miniſtrans autem Domini veritatem ingreditur, cùm ejus miniſterium ad Cœleſtia retorquetur. Miniſterii verò modus aperitur, cùm dicitur: *lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum*.

18. Eleganter expreſſit, qualiter in obſequio Domini ſit gaudendum, qui lætari petiit, ut timerent. Talis enim debet eſſe lætitia, ut timorem Domini nullatenus minuat, & talis eſſe timoris cuſtodia, quæ ſpiritualem lætitiam non excludat. Unde poſtquàm Pſalmiſta præmiſerat, *Servite Domino in timore*, rectè ſubjungit: *Et exultate ei cum tremore*. Cùm enim Eccleſiæ Filios oporteat ſalutem ſuam cum timore & tremore, ſicut dicit Apoſtolus, operari; neceſſe eſt, ut cùm exultatio foris adeſt, ejus ingreſſum timor interiùs moderetur, ne tota veniens ad cor intret, & ad immoderatum ejus ingreſſum infirmitatio ſuffocetur. Hoc autem periculum timor & tremor excludant, videlicet ut mens mala quæ poſſunt accidere, ſollicitè pertimeſcat, & corpus mentis obſequio ſe reverenter addicat.

19. Sequitur: *Replebuntur ut Phialæ, & quaſi cornua Altaris*. Per Phialas & Altaris cornua, nobis eſt inſinuata juſtitiæ duplex forma, variis conſiderationibus obſervanda. Sancta namque converſatio, ut ita dixerim, nunc ab anguſto tendit in latum, Phialæ figuram exprimens, quæ fundum habet anguſtum, ſed patulum os & amplum: & dum in altum aſcendit, paulatim in latitudinem ſe diffundit. Ita juſtitia, dum proficit, paulatim incrementum ſuſcipit, & in bonis operibus dilatatur. Interdùm autem Sanctitas progreditur in acutum, ſicut Altaris cornua ſumunt initium à latitudine, ſed deinceps ſe coarctant, itaque in acumine terminantur.

20. Aſſimilatur his cornibus juſtitia conſummata, quæ cùm perfectionem fuerit aſſecuta, per humilitatis modeſtiam ſe conſtringit, cùm in meritorum excellentia priùs fuerit dilatata. Attendit enim verbum Sapientis viri dicentis: *Quantò magna eſt potentia Dei ſolius, & ab humilibus honoratur*. Hac conſideratione vir juſtus, quantò magis in perfectionem ſe erigit, tantò per humilitatem ampliùs ſe ſubſternit: ne ſuperba de ſe ſentiat, & per præſumptionem præcipitatus corruat, aut per inaneum gloriam evaneſcat.

21. Qualiter juſtitia proficiens dilatetur, Salomon docet dicens: *Juſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit uſque ad perfectum diem*. Juſtitia namque cùm incipit, primò tenui luce clareſcit. Sed cùm perfectionem attigerit, claritatis ſuæ radios circumquaque diffundit. Hinc per Pſalmiſtam dicitur: *Viam Mandatorum tuorum cucurri, cùm dilataſti cor meum*. Et iterum: *Et ambulabam in latitudinem, quia Mandata tua exquiſivi*. Hinc etiam in Proverbiis ad Filium Pater ait: *Viam juſtitiæ monſtrabo tibi, ducam te per ſemitas æquitatis, quas cùm ingreſſus fueris, non arctabuntur greſſus tui, & currens non habebis offendiculum*. Juſtitia namque feſtinans ad præmium, nec anguſtia coarctatur, nec offendiculo præpeditur, quia Dominus ei contraria diſſipat, & ejus impedimenta complanat. Hinc etiam cùm Profectus David Scriptura Sacra deſcriberet, ait: *David proficiens, & ſemper ſe ipſo robuſtior erat, Domus autem Saul decreſcens quotidie*. Juſtus enim per incrementa meritorum aſcendet, injuſtus autem per malorum operum decrementa decreſcet.

22. Qui autem profectui virtutum inſiſtit, quaſi ſemetipſum proficiendo tranſcendit. Carnis enim corruptelam deſerit, & ſpirituale faſtigium potenter accingit. Nonne ſuper ſemetipſum excreverat is, qui ait, *Vivo ego, jam non ego, vivit autem in me Chriſtus*? Nonne ſuper ſe aſcendere videbatur, cùm dicebat, *quæ retrò ſunt oblivifcens, ad ea quæ ſunt priora me ipſum extendo*? Quod de virtutis incremento prædiximus, videlicet, quòd juſtitia proficiens dilatatur, fuit evidenter in templi fabrica figuratum: Superius namque tabulatum in templo majorem latitudinem obtinebat, inferius verò minorem. Nam infimum tabulatum quinque cubitos latitudinis habuit, medium verò ſex, ſuperius autem ſeptem.

23. Tabulata, quibus templi parietes decorantur, ſunt fideles Eccleſiæ, qui eam veſtiunt & ornant, ſicut dicitur ei per Prophetam: *Vivo ego*, dicit Dominus, *quia omnibus his velut ornamento veſtieris, & circumdabit tibi eos quaſi ſponſa*. Benè autem tabulata viros Catholicos indicant, quorum corda charitas dilatavit: diſciplina Cœleſtis excidit, ſimplicitas complanavit. Huic ſenſui benè congruit, quòd tabulata fuerunt in ſuperioribus latiora, quia fidelium mentes ad temporalia ſe conſtringunt, & ad Cœleſtia ſe expandunt. Similiter autem templum quòd Ezechieli fuit oſtenſum, ſuperiùs fuiſſe latius perhibetur. Qui autem templi nomine figurentur, docet ille qui ait: *Neſcitis quia Templum Dei eſtis*? Et ſi ſuave videtur hoc verbum, pungiturum eſt valdè quod ſequitur: *Si quis Templum Dei violaverit, diſperdet illum Deus*.

24. De Templo etiam ſuperiùs memorato legitur audiſſe Propheta: *Tu autem fili hominis oſtende domui Iſrael Templum, ut confundantur ab iniquitatibus ſuis*. Confunduntur namque ſalubriter peccatores, cùm eis proponitur in exemplum vita juſtorum. In hoc enim ſpeculo maculas ſuas agnoſcunt, & eas lachrymando diluunt, & pœnitentiæ lamentis abſtergunt. Eleganter autem hoc templum ſuperiùs fuiſſe latius memoratur, quia, ſicut diximus, corda juſtorum coarctantur in infimis, & dilatantur in ſummis. Sunt enim corda bonorum Thuribulo valdè ſimilia, quòd cum ſit clauſum inferiùs, ſuperiùs eſt apertum. Secundùm hanc ſimilitudinem piæ mentes ad terrena ſe claudunt, & aperiunt ad ſuperna. Hoc quia in Apocalypſi legitur, Angelus tenuiſſe Thuribulum, quod Sanctorum Orationi-

bus erat plenum. Illorum namque cordium Angeli ſunt cuſtodes, de quibus orationum fumus aſcendit, quarum odore Dominus demulcetùr, & ſuavitate placatur.

25. Nunc ſcripturæ teſtimoniis oſtendamus, quomodò perfecta juſtitia, cùm conſummata fuerit, ſe conſtringit, & quæ dilatatur in imo, quomodò coarctatur in ſummo. Quod Arca Noe figuravit expreſsè: ſcilicet eam ſuperiùs unus cubitus conſummavit. Quid per Arcam Noe meliùs, quàm Eccleſia figuratur, quæ ſinu mentis expanſo Spiritus Sancti flatum accipit, cujus impulſu ſæculi fluctus ſecat, & ad vitæ portum tota cordis intentione feſtinat? Hæc dilatatur in imo, & coarctatur in ſummo, quia quæ latitudinem & longitudinem inferius habuit, poſtquàm in virtutis exercitio ſe diffudit, dum retributionem ſupernam attendit, opera ſua deſpicit, & ea tanquàm modica perpendit, ſub humilitatis cuſtodia ſe comprimit, & inflationem noxiam virtutis pede reſtringit. Hæc eſſe ſollicitè facienda ſalvator oſtendit, qui Diſcipulis ſuis ait: *Cùm omnia benè feceritis, ſemper dicatis, ſervi inutiles ſumus.* Qui omnia benè facit in bonis operibus ſe dilatat. Sed qui poſteà ſe ſervum inutilem reputat, per humilitatis modeſtiam ſe coarctat. Hinc rurſus ad Sponſam in Canticis Sponſus ait: *Venter tuus ſicut acervus tritici, vallatus liliis.*

26. Plerumque ventris nomine mens ſignificatur, eò quòd cogitationes in mente ſicut cibaria digeruntur in ventre. Unde dicitur per Prophetam: *Ventrem meum doleo, ventrem meum doleo.* Quem autem dolorem plangeret, mox aperuit, cùm ſubjunxit: *Senſus cordis mei turbati ſunt.* Fuit ergo Prophetæ plangenti mentis tribulatio dolor ventris. Hinc etiam de impio ſcriptum eſt: *Uterus ejus præparat dolos.* Conſtat autem, quòd Carnalis uterus dolos præparare non poteſt, ſed uterus dolos præparans eſt animus fraudis machinamenta pertractans. Venter itaque, Sponſæ ſignanter, acervo tritici comparatur, qui cùm ſit latus in imo, tamen eſt anguſtus in ſummo. Quia fidelis anima priùs in bonorum operum exercitio ſe diffundit, demùm poſt contemplationem Cœleſtium in ſe redit, & per humilitatem, ut diximus, ſe conſtringit.

27. Benè autem acervo tritici comparatur, quia palea vanitatis excuſſa meditationis ſacræ Theſaurum, quaſi grana tritici in horreo conſcientiæ congregat & ſervat. Hic autem acervus liliis dicitur eſſe vallatus, quia fidelis animus undique munditia caſtitatis eſt cinctus. Nec ſolùm lilio, ſed liliis vallari dicitur, quia veræ caſtitatis geminus eſt effectus; videlicet, ut & cor complectatur & corpus. Unde per byſſum retortam & duos turtures figuratur in Lege. Præmiſſis conſonat, quod Sapientia de ſe dicit: *Ego quaſi Cypreſſus in monte Sion.* Intelligitur autem hoc verbum, ſicut de capite, ſic de membris, ut una ſit vox capitis & membrorum. Cypreſſus pulcherrimam comam habet, cujus ſummitas ſurgit in comam. Eſt ergò vir juſtus quaſi Cypreſſus, quia coma pulcherrima eſt converſatio ſpecioſa. Dicitur autem eſſe quaſi Cypreſſus in monte Sion, quoniam in contemplationis vertice conſtitutus Cœleſtium conſideratione ſe premit, & dum intra mentis ſe ſinum colligit, ſub humilitatis cuſtodia ſe conſtringit.

28. Mundanus autem uſus hujus rei manifeſtum oſtendit exemplum. Nam & avis domeſtica, aliis avibus capiendis aſſueta, ſe premit, cùm prædam conſpicit, quam ardenter appetit, & ad quam dirigendam ſeſe ſentit. Quis ergò miretur, ſi mens in humilitate ſe comprimat, dum prædam Beatitudinis conſiderat, ad quam inhianter adſpirat? Per Phyalas igitur & Altaris cornua, ſicut diximus, figurantur viri Spirituales, Divini prælii bellatores, & virtutum ornamentis inſtructi, tanquàm armatura Cœleſti. Dicuntur autem Phyalæ à Phyalui, quod eſt vitrum in Græco, quia propriè vaſa vitrea vocantur vaſa Phyalæ. Unde de Luxurioſè bibentibus dicitur per Prophetam: *Bibentes in phyalis vinum.* Luxuriæ namque non ſufficit, ut guſtui placeat vini ſapor, niſi viſum quoque demulceat ejus color. Unde Salomon in proverbiis cohibere volens luxuriam iſtam, ait: *Ne intuearis vinum, quando flaveſcit, & cùm ſplenduerit in vitro color ejus.* Quòd autem periculum ſit annexum conſequenter oſtendit: *Ingreditur blandè & in noviſſimo mordebit, ut coluber, & quaſi regulus venena diffundet.* Regulus aves volantes inficit, coluber autem latibula quærit & colit. Benè ergò vinum colubro comparatur & regulo. Colubro, quia libidinem provocat, cujus turpitudo quærit abſcondi. Regulo verò, quia vinum immoderatè ſumptum viros magnos interdùm enervat, qui duabus alis, abundantiæ ſcilicet & potentiæ, volare poterant ad ſuperna, ſi rectè dirigerent iter ſuum.

29. Licèt autem phyalæ dicantur vaſa vitrea, phyalæ tamen erant aureæ, quæ jubente Domino fuerant in tabernaculo præparatæ. Hoc autem benè congruit viris juſtis, ut ſint quaſi vitrei, & tamen in veritate ſint aurei. Videlicet ut ſint quaſi debiles, tamen verè ſint fortes. Tales voluit eſſe juſtos, qui ſicut dictum eſt ſuprà, *Diſcipulis ſuis ait: Cùm omnia benè feceritis, ſemper dicatis, ſervi inutiles ſumus.* Fortis eſt utique, qui omnia benè facit, ſed debilem ſe reputat, qui inutilem ſervum ſe vocat. Nonne vas aureum fuit ille, qui plus omnibus laboravit, tamen quaſi vas vitreum ſe exhibuit, qui ſe nec dignum Apoſtolatus nomine judicavit? In hoc autem vitri ſimilitudinem habeant viri juſti, ut ſolis radium & claritatis lucem admittant, venti tamen flatum excludant. Videlicet ut gratiam recipiant, ſed noxiæ tentationi reſiſtant. Sunt autem phyalæ oblationi libaminum reputatæ. Spirituales ergò viri replentur ut phyalæ, ſi ſacrarum cogitationum & piarum intentionum oblationibus cum bonorum operum ſtudiis copioſè redundent. Sciendum tamen quòd liquida libamina dicebantur, Decet autem quòd liquidæ ſint oblationes juſtorum. Quòd utique fiet, ſi per devotionis ardorem animus liqueſiat. Unde dicitur per Pſalmiſtam: *Effundo in conſpectu tuo orationem meam.* Effundi poteſt oratio, ſi fuerit lachrymoſa, ſed nequaquàm effunditur, ſi per cordis duritiam fuerit congelata. Dicebantur etiam libamina, quia miniſtri deguſtando probabant, utrùm eſſent ad offerendum idonea. Sic Domino miniſtrantes cogitationes ſuas & intentiones debent quaſi guſtando diſcutere, ne quid in eis occurrat, quod Domino debeat diſplicere.

30. Replentur etiam ut Altaris cornua viri Sancti. Super Altaris cornua ſanguis hoſtiæ ponebatur, unde & eo repleri dicuntur. Hæc igitur ſolemnia cele-

celebrantes velut Altaris cornua ſanguinis aſperſione replentur, quia Martyrem venerantes paſſionis ejus memoria imbuuntur. Illorum autem mentes memoria Martyris imbuit, quorum converſatio fortitudinis ejus formam in ſe oſtendit. Imitantur enim Martyrem, quibus licèt non ſit datum pati pro Chriſto, pro ejus tamen amore labentia cuncta deſpiciunt, carnem affligunt, & ad promerenda Cœleſtia ſe potenter accingunt.

31. Nobis itaque qui ſpeciali Martyris protectione gaudemus, præcipuè congruit, ut nos in ejus obſequio ſpecialiter affligamus, dicente ſcriptura: *Qui tranſfert lapides affligetur in eis*. Lapidum nomine Martyres figurari ſequentia declarabunt. Lapides ergò transferunt, qui translationi Martyrum obſequia ſuæ devotionis impendunt. Qui ſcilicèt eorum Reliquias de locis humilibus elevant, ut ſublimiùs & ſolemniùs cum debita veneratione reponant. Nos igitur lapidem pretioſum tranſtulimus, cùm translationi Martyris obſequium quale potuimus, exhibere curavimus. Ut itaque ſupra poſitum ſcripturæ verbum impleatur in nobis, ob venerationem ipſius, qui ſe pro Domino hoſtiam obtulit, carnem noſtram Domino viventem hoſtiam immolemus, ut à nobis concupiſcentias noxias & prava deſideria reſecemus. Sic itaque Domino largiente ſervitutis noſtræ myſterium impleamus, ut pro modulo ſuo capiti membra reſpondeant, & Patrem Filii pro viribus ſtudeant imitari.

32. De viris quoque juſtis additur conſequenter in verbo Prophetico, quòd ſuſcepimus exponendum: *Salvavit eos quaſi gregem populi ſui*. Illum namque populum Dominus elegit ad ſalutem, qui cùm ratione vigeat, per quandam tamen ſimilitudinem ſe gregi conformat. Decet enim, ut fideles Domino ſervientes per ſapientiam & diſcretionem ſint populus, per manſuetudinem & ſimplicitatem ſint grex. Unde dicitur per Pſalmiſtam: *Nos populus & oves Paſcuæ tuæ*. Populus ſunt & oves, qui ſunt prudentes ut homines, & ſimplices velut oves. Hinc iterùm per Pſalmiſtam dicitur: *Qui deducis velut ovem Joſeph*. Vir juſtus per vias rectas deducitur ad ſuperna, cùm in bonis operibus proficit quaſi Joſeph; Joſeph enim interpretatur augmentum. Et tamen ut ovis nec ſimplicitatem deſerit, nec manſuetudinem derelinquit. Viri Sancti Creatori dedicati taliter ad patriam deducuntur, quia profectui vigilanter inſiſtunt, paſtorique ſuo ſimpliciter & humiliter acquieſcunt. Unde Religionis eminentiam benè ſignificat turris gregis, de qua legitur in ſcriptura. Per gregem enim humilitas, per turrim altitudo ſignatur. Quid eſt igitur turris gregis, niſi ſublimis humilitas, aut humilis altitudo? Quarum utramque ſtatus Religionis obſervat, quia ſublimitas eſt in opere laborantis, & humilitas in æſtimatione laboris. Unde Balaam Caſtra Filiorum Iſrael videns ait: *Quàm pulchra Tabernacula tua Jacob, & tentoria tua Iſrael quaſi valles nemoroſæ*. Per Caſtra Filiorum Iſrael Religionis acies figurantur, quæ vallibus nemoroſis egregiè comparantur, quia vallis eſt humilis, nemus altum. Quid eſt igitur vallis nemoroſa, niſi depreſſa ſublimitas, aut humilitas exaltata? Quam converſationis formam Religioſi benè conſervant, quia ſunt in cordibus ſuis humiles & in operibus ſuis excellentes.

33. Sequitur in verbo Prophetico: *Salvavit eos Dominus Deus eorum, quia lapides Sancti elevabuntur ſuper terram ejus*. Salutem ergò fidelium operatur Sanctorum Lapidum elevatio ſuper terram. Quòd lapidum nomine Sancti Martyres deſignentur, qui ſolidi fuerunt in conſtantia, fortes in juſtitia, duri contra tormenta, teſtatur ille qui ait: *Quos imbres montium rigant, & non habentes velamen amplexantur lapides*. Montium imbres rigant, quos viri tam ſcientia, quàm vita ſublimes verbis pariter & exemplis informant. Velamine autem carent, qui bonorum operum ornamenta non habent. Sunt nanque virtutum opera quaſi veſtes, quibus anima decenter ornatur, & pudendorum actuum fœditas operitur, ne à ſuperno judice videatur. Unde ſcriptum: *Beatus qui cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet*, Et Apoſtolus Corinthiis ſcribens ait: *Scimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra hujus habitationis diſſolvatur, domum non manu factam habemus in Cœlis*. Et paulò poſt addit: *Si tamen veſtiti, & non nudi inveniamur*. Ducitur namque veſtitus ad Regna, ſed nudus ejicitur ad tormenta. Hinc iterùm ſcriptum eſt: *Nonne veſtimenta calida ſunt, cùm perflata fuerit terra auſtro?* Auſtro terra perflatur, cùm Spiritus Sancti gratia repletur. Unde Sponſus ait in Canticis: *Surge Aquilo, veni Auſter, perfla hortum meum & fluent aromata illius*. Rectiſſimè poteſt dici hortus Domini quies Clauſtri, in quo Doctrina Cœleſtis inſeritur, Sancta converſatio propagatur, vitiorum frutices ſucciduntur. Dominus igitur eſt rogandus, ut ab ortu ſuo flatum Aquilonis excludat, ut ad eum liberè flatus Auſtralis accedat: quia Clauſtralibus incumbit orare, quòd Dominus inimici inſidias repellat ab eis, & Spiritum Sanctum requieſcere faciat ſuper eos. Facit autem aromata fluere flatus Auſtri, id eſt, Spiritus Sancti gratia procurante per laudabilis famæ præmium ad eos, qui foris ſunt, odorifera Clauſtralium opera derivantur, quatenus exempla juſtorum confundant, impios autem convertant. Eſt itaque Spiritus Sanctus Auſter & ejus inſpiratio flatus Auſtri. Opera verò bona, ſicut diximus, per veſtimenta ſignantur. Facit itaque veſtimenta calida flatus Auſtri, quia virtutum opera reddit devotione ferventia Cœleſtis inſpiratio cor illuminans & inflammans: quoniam ab Auſtro veniunt lux & calor. Quos igitur montium imbres rigant, & non habentes velamen lapides amplexantur, quia peccatorum Sarcina prægravati, cùm fuerint Doctrinis ſalubribus eruditi, vel propria calamitate compulſi, Martyrum Reliquias venerantur, ut eorum nuditas Sanctorum interceſſione tegatur.

34. Rursùs de lapidibus iſtis ſcriptum eſt: *In præruptis ſilicibus Aquila commoratur*. Per Aquilam vir contemplativus intelligitur, qui ſuæ mentis intuitum juſtitiæ in ſole defigit, qui ſublimia volando penetrans, conſiderationi ſupernorum intendit. Præruptum autem eſt, ut dicit Beatus Gregorius, cujus pars cecidit, pars ſubſiſtit. Præruptis ergò ſilicibus reſtè Martyres comparantur, quorum corpora per Martyrium ceciderunt, ſpiritus autem in Cœleſtibus requieſcunt, & ſicut de viris Sanctis canitur, reddentes terræ corpora, Beatas Cœlo animas intulerunt. In præruptis ergò ſilicibus Aquila commoratur, quia contemplativi Martyrum obſequio deputati in eorum memoria requieſcunt, & eorum venerationi & imitationi ſe totos impendunt Alio-

Alioquin nequaquàm in ſilicibus commoratur Aquila, niſi Martyribus ſervientes, tam mente, quàm corpore ſervitutis ſuæ debitum ſtudeant exhibere. Nequaquàm commoratur in ſilice, qui pſallit aut cantat coram Martyre, mens autem ejus vagatur exteriùs in ſæculi vanitate.

35. Sunt ergò lapides Sancti, ſicut oſtendimus, Martyres Jeſu Chriſti. Super terram ergò Sancti Lapides elevantur, cùm Reliquiæ Martyrum de tumulis transferuntur. Notandum autem, quòd non tantùm ſuper terram ejus Sancti Lapides elevandi dicuntur, quia Sanctorum Reliquiæ non ſolùm ſuperiùs elevantur, ſed in Eccleſia, quæ terra Domini appellatur, eorum elevatio reverenter impletur. Ex hoc ſalutem Dei populo provenientem ſermo Propheticus, quem proſecuti ſumus, oſtendit. Speremus igitur & nos, quòd Martyris noſtri translatio, quam ſolemniter celebramus, nobis in præſenti veniam peccatorum, & ſalutem perpetuam nobis apud Dominum obtinebit percipiendam poſt hujus vitæ decurſum. Roboraverunt autem valdè ſpem iſtam quædam ſigna, quæ miſericordia Dei vobis oſtendit, quando translatio facta fuit. Proviſum namque fuerat ab his, qui Martyrem tranſtulerunt, ut feria tertia transferretur, quia feria tertia paſſus fuit: ut talis dies ejus gloriæ deſerviret, qualis ejus paſſioni miniſterium ſuum impendit. Sed in Chriſto teſtamur præter humanam providentiam accidiſſe, Dei gratia taliter procurante, quòd anno quinquageſimo paſſionis ipſius, venerabile corpus ejus gloriam translationis accepit. Quid autem nobis per iſtum inſinuatur eventum? Quinquagenarii nobis virtus indicat, quem remiſſionis numerum eſſe conſtat, quòd nullus Sacræ paginæ lector ignorat. Ex hoc igitur quòd anno quinquageſimo transferri voluit, ſpem certam nobis tribuit, quòd niſi per nos ſteterit, remiſſionis nobis gratiam obtinebit.

36. Aliud autem accidit, quod humana deliberatio nullatenus ordinavit. Biſſextilis ſiquidem fuit annus translationis, in quo eſt plenus dierum numerus & perfectus, ut ex hoc eventu ſperemus, quòd Martyris interceſſio dies noſtros in præſenti complebit in bono, & perducet nos ad dierum plenitudinem in futuro.

37. Contingit & illud memorabile, quod ad Martyris gloriam procurante Domino creditur accidiſſe. Martyr enim fuit ea die de terra translatus, qua Rex Henricus, cujus tempore paſſus eſt, fuit in terra ſepultus, ut impleretur hoc modo quod legitur in ſcriptura: *Mons cadens defluit, & ſaxum de loco ſuo transfertur*. Montes ſunt, qui terram plenam altitudine ſua tranſcendunt, & in ſublimitate cacumen ſuum attollunt. Montes itaque ſunt Reges & Principes, qui terrarum Dominium obtinent, & ſublimiores ſunt cæteris eminentia poteſtatis. Mons ergò magnus cecidit, cùm Regem mortuum ſinus terræ ſuſcepit. Defluente igitur monte ſaxum eſt de loco ſuo translatum, quia Regis corpore in terra depoſito, Martyris Corpus eſt honorificè ſublevatum. Miracula quoque varia translationis tempore Martyr fecit, per quæ favorem ſuum translationem exequentibus & venerantibus adeſſe monſtravit.

38. Ad translationis Corporis Beatiſſimi Thomæ meritis gloriam declarandam, parabolam Evangelicam ad memoriam revocemus: *Nemo lucernam accendit, & in abſcondito ponit, neque ſub modio, ſed ſuper candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen videant*. Quòd Beatus Martyr, cujus ſolemnia celebramus, lucerna fuerit ardens & lucens, cœlum & terra teſtantur. Ardens, inquam, Sanctitatis exemplo, lucens documento ſalutifero. Dominus hanc lucernam accendit, cùm electum ſuum in apicem eximiæ prælationis erexit. Hanc etiam lucernam emunxit, cùm Martyrem ſuum exilio diuturno, contumeliis, damnis, & injuriis innumeris affligi permiſit. Fuit enim hæc tribulationum immenſitas tanquàm emunctorium hujus lucernæ, quia quod Beatus vir purgandum habuit, fornacis hujus flamma conſumpſit. Dominus hanc lucernam extinxit, cùm ſervum ſuum Martyrio conſummavit. Sed dum corporaliter eam extinxit, ſpiritualiter eam magis accendit, quia Sanctitatis ejus titulum poſt mortem ipſius crebris miraculorum teſtimoniis illuſtravit. Lucernam ergò ſuam Dominus nequaquàm abſcondit, quia Martyris ſui gloriam virtutum aſſertione monſtravit. Aliquamdiu tamen ſub modio latuit hæc lucerna, ſed eam Dominus opportuno tempore revelavit. Cùm menſura quædam modius appellatur, rectè per modium poteſt tumulus deſignari, qui ſe mortuo commenſurat, & ſe corpori tumulando conformat. Sicut autem modio menſuratur annona, quæ indigentibus erogatur, ſic de tumba Martyris largitas Divini muneris ſæpè provenit infirmis. Latuit igitur Lucerna ſub modio, quamdiu Martyr requievit in tumulo. Sed eam de latebris nunc eductam ſupra candelabrum Dominus exaltavit, quia Martyris Reliquias de tumulo reverenter aſſumptas in loculo pretioſo Martyris uſibus deputato ſublimiter collocavit. Capſam enim Martyris quid rectiùs dixerim quàm candelabrum luminis, quæ lumen illud egregium, quòd ad ſe tam corde quàm corpore venientes illuminat, intuentibus repræſentat? Ad hanc ergò lucernam chariſſimi totis mentibus accedamus, & ei vitæ noſtræ maculas præſentemus, quia ut dicit Apoſtolus: *Omnia quæ arguuntur, à lumine manifeſtantur*. Si igitur ad claritatem hujus luminis accedamus, malum quod in nobis priùs videre nequivimus, ejus beneficio cognoſcimus. Ad memoriam revocemus, quòd in Evangelio ſcriptum eſt: *Omnis qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ne arguantur opera ejus*. Fugiamus tamen iſtud exemplum, & quod ſequitur imitemur: *Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifeſtentur opera ejus, quia in Deo ſunt facta*.

39. Rurſùm, ut translationis fructum & gloriam pleniùs indicemus, illud ſcripturæ teſtimonium attendamus: *Homo Sanctus in Sapientia manet ſicut Sol, ſtultus ut Luna mutatur*. Sapiens in proverbiis notificans ſtultum ait: *Stultus tranſilit & confidit*. Stultus enim eſt, & qui mandata tranſgreditur, & tamen ſibi de impunitate blanditur. Specialiter autem ſtultus eſt, Evangelica veritate teſtante, qui ſuper arenam ædificat domum ſuam. Arena eſt temporalis abundantia, quia ſterilis eſt & gravis. Sterilis Salomone dicente: *Qui amat divitias, fructum non capiet ex eis*. Gravis Apoſtolo teſte, qui ait: *Qui divites volunt fieri incidunt in deſideria multa, inutilia, & nociva, quæ mergunt hominem in interitum & perditionem*. Hinc etiam Salomon ait: *Vidi cuncta, quæ fiunt ſub Sole, & ecce univerſa vanitas, afflictio Spiritus*. Vanitas ſterilitatem indicat, afflictio Spiritus gravitatem. Stultus ergò ſuper arenam ædifi-

ædificat domum ſuam, quia terrenorum amator figit in temporalibus deſideriis mentem ſuam. Hic autem ut Luna mutatur. Cùm mundana mutabilitas Lunæ nomine deſignetur, benè ſtultus dicitur ut Luna mutari, quia mundanam viciſſitudinem imitatur, quem extollunt proſpera, frangunt adverſa: Homo verè Sanctus in ſapientia manet ut Sol. Juſtum eſt, ut Domino ſervientes omnes ſint Sancti. Unde Moyſi dictum eſt: *Loquere ad omnem cœtum Filiorum Iſrael, & dices ad eos, Sancti eſtote, quia ego Sanctus ſum, Dominus Deus veſter*. Specialiter tamen Sancti ſunt, qui contemplationi Cœleſtium ſunt addicti. Sanctus enim, ut ait Beda, Græcè dicitur *Agios*, quod ſonat, *Extra terram*. Sancti ergò ſunt, qui à temporalibus ſeparati in Cœleſtibus converſantur. Unde dicitur per Prophetam: *Sanctus Iſrael Domino primitiæ frugum ejus*. Sicut interpretatio nominis indicat; Iſrael eſt ſupernorum inſpector, & Cœleſtium contemplator. Sunt autem primitiæ frugum in agro Domini, qui Cœleſtibus ſunt intenti, quia ſuperna ferventiùs concupiſcunt, quantò ſæpiùs eorum conſideratione ſe paſcunt. Eſt autem Sanctus Homo ut Sol, qui calidus eſt, & fervet animo, lucet exemplo. Manet autem in ſapientia Sanctus, ſed eam citò deſerit homo ſtultus, ſi interdùm eam aſſumit. Unde ſcriptum eſt. *Quoniam aſpera nimium eſt ſapientia indoctis Hominibus, & non permanebit in illa excors*. E contrario dicitur viro iſti: *In omni animo tuo accede ad illam, & in omni virtute tua ſerva vias ejus. Inveſtiga illam, manifeſtabitur tibi, & continens factus ne delinquas eam*. Quòd homo Sanctus Beatus Martyr fuerit, Dominus ipſe patenter oſtendit. Quem amaritudine preſſurarum à dulcedine temporalium ablactatum Dominus ad menſæ ſuæ delicias invitavit; & ei Beatitudinem, ad quam aſpirare debuit, patefecit. In ſapientia verò manſit; quia dùm vixit, fideliter Deo ſervivit: noviſſimè verò pro eo vitam ſuam impendit. Fuit autem ut Sol, qui ſanguinis ſui radiis Sanctam Eccleſiam illuſtravit.

40. Elevationem igitur hujus ſolis ſolemniter veneramur, cùm tranſlationem hujus martyris ſinceris mentibus celebramus. Quòd igitur ſcriptum eſt ſervorum ejus congregatio diligenter attendat *Elevatus eſt Sol, & Luna ſtetit in ordine ſuo*. Luna lumen trahens à Sole eſt hæc congregatio, quæ ab exemplo Martyris vivendi formam aſſumit. Luna igitur in ordine ſuo ſtet, quoniam elevatus eſt Sol, id eſt, Martyri ſervientes ab ordinis ſui regula non declinent. Sed patronum ſuum in ſublimi poſitum coram oculis ſuis videant, & eum in bonis operibus adjutorem confidenter exſpectent. Qualiter autem ad obſervantiam ordinis proſit ſublimitas Solis, colligitur ex ſubjectis. Sol enim elevatus in altum, miniſtrat abundantiam luminis & caloris. Speremus itaque quòd Sol noſter de tumulo elevatus Servis ſuis lumen tribuet, quòd ab eis tenebras ignorantiæ nocivas repellet, calorem etiam conferet, qui mentes eorum ad amorem Divini cultus accendet. Faciet etiam abundantia luminis, quòd ſervetur honeſtas, & quæ turpitudinem, ſi fieret, revelaret. Unde nihil ſuſtinet inhoneſtum. Abundantia verò caloris efficit, ut ſecundùm ordinem cuncta fiant. In his autem duobus Religionis ſumma conſiſtit, ut ab his, qui Religioni colla ſupponunt, juxta verbum Apoſtoli, honeſtè & ſecundùm ordinem cuncta fiant. Sol item elevatus in altum attrahit guttas maris. Unde Sol juſtitiæ de ſe dicit: *Ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum*. Tanquam Sol, qui Mundum illuminat, de ſe dicat: *Ego cùm elevatus fuero ſuper terram, attraham innumeras maris guttas*. Prodeſt itaque viris juſtis gloria tranſlationis, quia ſolis elevatio Lunam in ordine ſuo ſervat. Prodeſt & peccatoribus hujus Mundi, quia Sol cùm fuerit elevatus, guttas attraheт aquæ ſalſæ, quibus peccatores rectiſſimè comparantur, tum propter brevitatem & ſalſuginem vitæ mortalis, tum propter amaritudinem peccatorum.

# EPILOGUS.

ATQUE ſic terminata eſt cauſa Eccleſiæ, quæ mundi Machinam videbatur concutere. Hæc eſt cauſa, Lector, quæ noſtra eſt; præmium laboris *Jeſu-Chriſti*, quod comparavit nobis ſuo ſanguine, dum non ſervos nos fecit ſed Liberos, relinquens Teſtamentum manumiſſionis perpetuæ *Libertatem Eccleſiæ*. Sed quid pluribus eſt opus, ubi loquitur *D. Thomas* poſt mortem? quis in dubium vocabit veritatem, quam poſt tam maturum & diuturnum examen confirmantem videt integram Chriſtianitatem? Quam poſt *Conſtantinos* profitentur *Ludovici*, quam poſt *Julianos Apoſtatas* ſentiunt & plorant *Frederici*, & confuſi agnoſcere coguntur *Henrici*. De qua non dubitabat *Flandria*, quam agnoſcebat *Anglia* poſtmodum Catholica, & cum *Italia* fideliter ſemper tenuit *Eccleſia Gallicana*. *Cauſa finita eſt*: ECCLESIA DEFINIVIT UNIVERSA. Sive tuum dicam O! *Alexander Tertie*! infallibile Judicium (eſt autem, ſi fides Patribus ſit cum Chriſto) ſive tuos à *Spiritu Sancto* dirigi ſenſus dixero, o! illius temporis afflicta Eccleſia; *Cauſa finita eſt*. *Determinavit Pontifex ex Cathedra infallibili*, CUJUS IRREFORMABILI JUDICIO POST DEUM SUBDITA SUNT OMNIA. Et etſi (per impoſſibile tamen: falli enim nec fallere poteſt ille qui *Rogavit pro te* PETRE *ut non deficiat fides tua*) etſi inquam fallibilis eſſet ſententia Judicis infallibilis: hanc tamen *Eccleſia probavit univerſa*. Nec ſententia illa fuit opus unius temporis, pro qua per annos ſeptem exul ſervivit D. Thomas *duro labore: & videbantur pauci dies præ amoris magnitudine*. Non eſt ſententia quæ ſit concepta in latebris, protecta in angulis, deciſa cœteris ignorantibus: prædicaverunt enim eam in tecto quadringenti cum D. Thoma Exules: vox Sanguinis interemptorum clamavit uſque ad Cœlum, nulla ſiluit Eccleſia, Reges & Principes vociferati ſunt pro juſtitia, vociferati ſunt pro libertate Eccleſiaſtica, ſubdentes ſe ſuoſque & leges ſuas Canonibus: *Ut minor ſerviat majori*. Nullus itaque Catholicus obſtrepat. Aut fidem exuat, aut libertatem retineat: *Sunt enim inſeparabiles*. Unicum agnoſcat Eccleſiæ Principem ſupremum, *Cui traditæ ſunt Claves Regni Cœlorum* (CLAMAVERUNT REGALES PRO REGE: PONTIFICII NON SILEBUNT PRO PONTIFICE) illius mandata venerentur univerſi, cui commiſſa eſt cura omnium ſine exceptione: *Paſce Oves meas*. AUT OVIS NON SIT QUI AB IPSO PASCI RENUIT. Ejus nutui (nullo impediente) ſubditi ſint Epiſcopi, cui ſoli dictum eſt *Confirma fratres tuos*. Perſonas Eccleſiaſticas ad ſæculare Tribunal non pertrahat, qui non vult Chriſtum trahere ad ſupplicium. Et qui raptor non vult eſſe Sacrilegus, Eccleſiæ bona relinquat intacta: quæ ſi vacantes ſint miſereatur viduarum & pupillorum, non proſtituat Patrimonium Crucifixi, ut munda ſit ejus anima à crimine, cujus *nunquam dimittetur peccatum, niſi cum pœnitentia reſtituatur ablatum*. Ille ergo, in quem *Omnium Oculi* directi erant illius ſæculi, nullo tempore ſubdatur ſuis ſubditis, Pontifex Concilio, Pater Filiis, Magiſter Diſcipulis. Denique cum ille ſit pro quo ſolo rogatum eſt *Ut non deficeret fides ſua*, nullus in tam manifeſtum Paganiſmi ſcelus ruat, ut illius *præſumat retractare* mandata. REDDATUR CÆSARI QUÆ SUNT CÆSARIS; SED NON RAPIANTUR PONTIFICI, QUÆ SUNT PONTIFICIS: aut *Sceptra* mutentur in *Mitras*, confundatur *Regnum & Sacerdotium*, diſſolvatur Ordo Naturæ: deleatur Chyrographum *Jeſu-Chriſti*, quod Orbe teſte, Orbe probante, *Cœlo vidente* Cœloque miraculorum teſtimonia præbente, D. Thomas noſter SIGNAVIT SUO SANGUINE.

I N-

# INDEX
## RERUM ET VERBORUM.

*Prior Numerus paginam, alter columnam deſignat.*


A

ABBAS S. Auguſtini in Anglia Clarembaldus recuſabat profeſſionem facere D. Thomæ primati Angliæ: nolebatque de ejus manu benedictionem paſtoralem recipere. 106. 2. Appellabat ad Papam *ibid.* rogat D. Th. ut appellationem, removeat *ibid.* Jubetur Abbas profeſſionem illam facere: ſalvo tamen jure & privilegio, & ſine præjudicio alicujus facti, ſi poſtea velit litem promovere. 108. 1.

Ablata niſi reſtituantur, non dimittuntur peccata. 270. 1. 346. 1. 349. 2. Si nempè reddi poſſint. 205. 1. alioquin, ſi reddi promittantur, cum poſſint, nec reddantur, non agitur pœnitentia ſed fingitur. *ibid.* Et 182. 1. ſimiliſque pœnitentia eſt merè phantaſtica, non quæ proficiat ad ſalutem, ſed quæ accumulet damnationem. 277. 2.

Abſens notoriè peccans damnari poteſt inauditus. 137. 1. Exemplo Pauli Apoſtoli, qui damnavit ſimiliter inceſtuoſum *ibid.*

Abſolvens à peccatis ſemper debet memor eſſe illius, qui ovem centeſimam, relictis nonaginta novem, in deſerto, propriis humeris reportavit. 174. 2.

Abſolutio aliquando datur à promiſſione & juramento injuſtis. Taliter abſolvit D. Thomas qui injuſtè & illicitè promiſerant ſervare conſuetudines Angliæ. 150. 2.

Abuſus qui fiebant in Anglia inter Epiſcopos & Clerum, objiciuntur à Mathilde Imperatrice pro defenſione ſui filii Henrici ſecundi Regis Angliæ; ac ſi hic vendicaret ſibi judicia Clericorum, tantum ideo, quia Epiſcopi deeſſent juſtitiæ. 93. 2.

Acceptio perſonarum non reperitur apud Deum. 263. 1.

Accuſati apud Epiſcopos Clerici Angliæ & convicti, non puniebantur niſi mulcta pecuniaria 92. 2. avaritiæ Epiſcoporum id adſcribens Rex, uſurpat Clericorum judicia. *ibid.*

Adhortatio præclara ad D. Thomam, ut fortiter reſiſtat pro bono Eccleſiæ, myſticis ornata exemplis. 69. 2. *ſeqq.*

Affectus operi imponit nomen. Id eſt, majus peccatum dicitur illius, qui ex deliberata peccat voluntate, quam qui vi vel metu. 151. 2. Affectum Deus reputat pro effectu. 116. 1.

Albanenſis Epiſc. gerit vices Alexandri Tertii in urbe, tempore ſchiſmatis. 220. 2.

Alienare non licet bona Eccleſiæ. 128. 1. Crucem quia alienaverat Vintonienſis Epiſcopus, vir tamen alioquin juſtus, mandat D. Thomas ut ante quadraginta dies alienationem revocet, aut compareat perſonaliter, ſatisfacturus ſuper illius cauſa. *ibid.* 2.

Aliena in cauſa ſæpè videmus melius, quam in propria 257. 1. Alieno ſcelere perire ſatius eſt, quam metu proprio. 158. 1.

Alienigenas ſcholares abigit Francia. 208. 1.

*Ambienſes* cœperant obſervare conſuetudines Angliæ: Epiſcopus eorum monetur à Joanne Saresberienſi. 230. 2. *& ſeq.*

Ambitio mater impudentiæ, tam cœca eſt, ut pari ſe temeritate audendis immergat & non audendis. 251. 2.

Amicis opem fere charitas ſolet vera, etiamſi nec rogata. 224. 2. Amicus apparet in proſperis, & in adverſis ſolet non latere inimicus. 228. 2. Amici omnes non ſunt perſonæ amici, ſed plerumque fortunæ & temporis. 113. 1. Amici cognoſcuntur in tribulatione 113. 1. 2. qui tunc amicum deſerit, convincitur non amicus fuiſſe illius, ſed ejus fortis. 224. 1. Sic qui amici fuerant D. Thomæ in proſperis, virum deſerunt in adverſis 70. 2. Tales ſcilicet amici mutantur ſecundùm fortunam. 144. 2. *ſeq.* Amicos miſeros non ſolemus eligere, ſed beatos. 144. 2 *ſeq.* Verum ex prudentia turpi id facimus & deteſtabili. *ibid.* Amici tamen in tribulatione poſiti conſortio ſe ſubſtrahere ad cautelam, non eſt illius fidem & charitatem deſerere 113. 2. Nam amicum præſtat habere, qui inter inimicos agat cauſam exulis, quam qui ſit comes exilii: 106. 1. *ſeq.* Amicorum verorum omnia ſunt communia, proſpera & adverſa, 226. 1. Amici verbera tolerabiliora ſunt, quam inimici oſcula fraudulenta 136. 1. Amicos apud ſuos mendicare eſt majoris erubeſcentiæ, quam apud extraneos. 226. 2. Sicut in civitate ſua florere glorioſum eſt, & jucundum nobilitari in patria: ita apud ſuos egere & vileſcere eſt perquam calamitoſum. *ibid.* Amicos interdum procurare muneribus convenit, dum ſumus in anguſtia poſiti. 76. 2.

Angliæ miſeria propter D. Thomam, pro juſtitia & veritate exulem. 112. 1.

Affligebantur non ſolum Amici ejus, ſed & qui nulla ei erant propinquitate ſanguinis conjuncti: viri & mulieres, juvenes ac infantes. 90. 2. *Vide* Thomæ Amici.

Anglicanam Eccleſiam perire, & Gallicanam in periculo eſſe, niſi Rex puniatur, apud Alexandrum Papam conqueritur Wilhelmus Carnotenſis Electus. 225. 1. *ſeq.* *Anglicana de Eccleſia vaticinium.* Merlinus repletus Spiritu S dicitur antè adventum B. Auguſtini Anglorum Apoſtoli, vaticinatus eſſe, delendam eſſe in Anglia Chriſtianam Religionem, & denuò reformandam. 254. 1.

Annus remiſſionis, id eſt annus gratiæ Eccleſiam revocantis in libertatem. 155. 1.

B. *Anſelmus* Archi-Epiſcopus Cantuarienſis, vas Catholicum, hæreticorum baculus, Malleus tyrannorum, ſcripturarum armarium, Evangelii tuba, columna juſtitiæ. 8. 1. exulavit propter eandem cauſam propter. 341. 2. quam D. Thomas redeunti ab exilio primi occurrerunt Cantuarienſes

ſes Religioſi, ſtudentes honorem illum aliis præripere. 341. 2. Monentur ut idem faciant D. Thomæ jam rediituro. *ibid.* Dicere erat ſolitus, nihil ſe magis habere ſuſpectum, quam quod eum Deus in tota vita, nulla corripuerat adverſitate. 232. 1. Scripſit libellum orationum, quem conſueverat D. Thomas volvere, etiam inter celebrandum, dum quidquam cantabatur à Choro. 8. 1.

Appellatio eſt remedium commune omnibus 132. 1.

Appellatur voce & ſcripto. 140. 2. Appellatur etiam à futuro gravamine. 132. 1. Appellans & appellatus ſunt neceſſariò duæ perſonæ. 138. 1. Appellans diem deſignat 140. 2. non comparens excidit ſuo jure. 154. 1.

Appellatur ad Papam Romanum ab omni homine. 20. 1. Appellari non poſſe à Papa ad alium, ſolius eſt Papæ privilegium. 264. 2. Appellandum à Rege ad Papam, probat D. Thomas hoc argumento: *Si illi extremum reſervatus judicium, qui potens eſt judicare corpus & animam, numquid extrema erit inter homines & ſumma poteſtas, quæ judicat ſecundùm ſpiritum?* 79. 2.

Appellatio gaudet jure ſuſpenſivo. 193. 1. Suſpendit ſententiam, de qua eſt appellatum. 132. 1. Et omne aliud gravamen, de quo eſt appellatum. 78. 2 Non ſuſpendit gravamina de quibus non eſt appellatum. *ibid.* Sic Suffraganei Cantuarienſis Eccleſiæ appellabant ab Archi-Epiſcopos ad S. Sedem. Interim neque de novis ſuis aut ſuorum exceſſibus permittebant Archi-Epiſcopum cognoſcere 78 1. Mandat verò Alexander Papa, ut appellatio gaudeat quidem jure ſuſpenſivo reſpectu gravaminum, de quibus eſt appellatum, non reſpectu aliorum. *ibid.* 2. Appellatione juſta pendente nihil eſt innovandum 138. 2. 143. 2. etiam antequam ſit reſcriptum. 198. 2. Excommunicatio lata pendente appellatione, antequam Romanus Pontifex cauſam terminavit, eſt nulla. 265. 1. Appellatione pendente contra ſe prolatam eſſe ſententiam graviter conqueritur D. Thomas. 135. 2. Appellatione pendente dum quid innovatur, fit injuria Sedi Apoſtolicæ. 132. 2. Appellationis virtute præſumebat Archi-Epiſcopus Eboracenſis crucem præ ſe ferre in ſignum Primatus, etiam in provincia Cantuarienſi: ſtatuit Rom. Pontifex proviſionaliter, ipſi, pendente appellatione, abſtinendum eſſe: Quippe qui innovavit prætenſionem ſuam. 107. 2. Appellatio non ſuſpendit ſententias latas ab Epiſcopo, aut alio quovis, ſi latæ ſint de mandato Apoſtolico. 144. 1. Sic D. Thomæ concedit Rom. Pontifex authoritatem excommunicandi, ita ut non liceat appellare. 320. 2. 353 1. Et fruſtra volebant Epiſcopi prætextu appellationis, ſententias hujuſmodi eludere, quas D. Thomas protulerat 126. 1. Appellatio frivola & injuſta non ſuſpendit authoritatem Judicis à quo. 137. 2. Appellatio non debet impunitatem exceſſuum tribuere. 78. 1. Appellationis remedium non evacuat obligationem obedientiæ. 124. 1. Nullum eximit ab obedientia Superiori debita. 162. 1. Appellatio non tuetur raptores, invaſores bonorum Eccleſiæ. 138. 2. Appellatus Romam tenetur perſonaliter comparere, aut Procuratorem mittere. 107. 2. D. Thomas appellatus ab Epiſcopo Eboracenſi, excuſans ſe perſonaliter comparere non poſſe, Procuratorem mittit. *ibid.* Appellatione admiſſa litigantes reſtitui debent, ſi ſpoliati fuerint: aliam conditionem nemo ad litigandum niſi inſanus admittet. 1. 5. 2. Appellatum dum eſt, qui à judice à quo expectat gratiam, debet prius mittere renunciatorias appellationis à ſe factæ. 123. 1. Appellationes Romanas impugnabat Rex Angliæ Henricus ſecundus. 84. 1. conqueritur Alexander tertius. *ibid.* & D. Thomas. 119. 1. *Seq.* Appellandum enim erat ab Archi-Diacono ad Epiſcopum: deinde ad Archi-Epiſcopum, & hinc poſtremò ad Regem. A Rege ad Papam appellare nullo modo licebat ſine Regis licentia. Eratque una hæc ex conſuetudinibus Angliæ, quam damnavit Eccleſia per Alexandrum tertium. 58. 2. Eandem damnat D. Thomas. 117. 2.

Appellatio ad Romanum Pontificem multo minus licebat Clero de cauſis civilibus. 85. 1. Appellantes ad S. Sedem Rex proviſionaliter captivari mandat, & eorum bona ſaiſiri. 72. 2. Illius mandati Breve extat. 73. 1. ſingulis vicecomitibus Angliæ eſt miſſum. *ibid.* ſinguli hi obligabantur Breve illud ſecum adferre. *ibid.* Interim Rex dum appellationes impugnat, ad S. Sedem appellat ipſemet. 149. 2.

Apoſtrophe vehemens ad Chriſtum, venturum judicare judicio, quo quis judicaverit. 142. 2.

Arbores magnæ diu creſcunt, & una hora extirpantur. Stultus eſt qui earum fructus ita expectat, ut non attendat caſum. 158. 1.

Archi-Diaconi non poſſunt inveſtire Eccleſias, & tradere curam animarum. Hanc eis authoritatem ſubtrahunt decreta SS. Patrum. 279. 1.

*Ariſtippus* Philoſophus omni conditione temporis æquanimiter utebatur, & in ipſis *philoſophabatur nugis*: jucundus omnibus, *nulli gravis*. 157. 2. Rogatus, quid ſibi philoſophia contuliſſet? Reſpondit: ut cum omnibus hominibus intrepidè fabularer. *ibid.*

Articulos ſeu puncta divinæ legis congerere, non eſt aliquando tutum; quia etſi recta ſint forſitan, ſubinde tamen non niſi ad ſubverſionem proficiunt Auditorum. 154 1.

Aſtrologi quamquam vera dicant, parum tamen ſunt curandi. 207. 2. *ſeq.* Prædicebant Anno quodam futuro ex forma conſtellationis, futura mirabilia In illo conſilia regum mutanda; in Orbe crebra fore bella, ſeditionesque revelandas in fine anni. Et ita quidem actum eſt. Mortui ſunt Reginaldus Colonienſis Archi-Epiſcopus, & Moguntinus, Conſiliarii Imperatoris Frederici peſſimi. Mortuus eſt Leodienſis intruſus. Romana ſoluta eſt obſidio & Rhemenſis ſedata eſt ſeditio. *ibid.*

Aſtutia ſerpentina eſt neceſſaria inter colubros. 128. 2.

Avaritia ſordida 218 1. in judicibus dum reperitur, inclinat vim authoritatis. 234. 2

Audacia ſine gloria aut emolumento, eſt ſtulta. 88. 2.

Audire miſerias parum eſt, ſed ſentire laborioſum. 348. 1.

*B. Auguſtinus* Angliæ Apoſtolus, fundavit Eccleſiam Cantuarienſem moribus & lapidibus. 107. 1.

Aulici Henrici ſecundi Angliæ Regis. Palpones, lucri

lucri cupidi, ajebant Regi: quod nullus prædeceſſorum ejus tantas vires habuiſſet, atque amplitudinem, ac ipſe. Adeoque honoris ejus eſſe ad ſtatum regni conſervandum, undequaque bona colligere: etiam Eccleſiaſtica, Maximè quia juxta conſuetudines Angliæ id licebat. Attribuebant ſcilicèt dignitati Regiæ quidquid quondam de poteſtate erat præſumptum: licèt, illud nec fidei concordaret, nec rationi, nec conſentiret æquitati. 111. 1. *ſeq.* Regi autem placebat honor, & gloria. *ibid.* Inſtigabant Regem contra D. Thomam variis argumentis. 16. 2. *Vide* Epiſcopi Angliæ.

Author criminis gravius puniri ſolet & debet, propter malum, quod præbuit aliis, exemplum 158. 2.

B

BARBARISMUS vocis *oportuebat*, pro *oportebat*, confundit odioſum quemdam eloquentem coram Papa. 25. 2.

Bangornenſis Eccleſia deſtituta Epiſcopo, confugit ex conſilio Arthuri de Bargis, ad Metropolitam Hiberniæ, pro ordinatione novi Epiſcopi, quia proprius eorum Metropolita D. Thomas exulabat. 227. 2. Thomas vero ne quidem acquieſcens precibus Deni Regis Galliæ. 227. 1. mittit mandata ſua 227. 2. omnes Clericos citans ad ſe, 227. 2.

Bedelli. 60. 1.

Belgica ſecunda, ſive Remorum, in antiquis hiſtoriis Provincia duri cordium appellatur. 170. 2.

Benefactorum non eſt abutendum bonitate. 191. 2. 195. 1.

Benefactori ſuo impugnanti libertatem Eccleſiæ, qui non auderet reſiſtere, imitaretur Judam proditorem vendentem Dominum ſuum. 124. 2

Beneficia Eccleſiaſtica conferebant Laici in Anglia, & inveſtiebant Clericos ſua authoritate. 309. 2. Tam dantem, quam accipientem excommunicat D. Thomas. 260. 2. 261. 2. & Alexander 3 pronunciat utrumque anathematizatum eſſe juxta Patrum Inſtituta, 310. 1. ſimiles collationes authoritate D. Petri caſſat & irritat: mandans omnibus Epiſcopis Angliæ, ut fructus reſtituantur, & reſignentur beneficia taliter collata. Quod ſi non fecerint, infra quadraginta dies excommunicentur; quod ſi Epiſcopi negligant hanc ſententiam ferre: declarat Papa ſe omnes beneficiatos hujuſmodi & collatores excommunicare. *ibid.* Gaufredus, qui tali modo de manu Laica beneficium receperat, excommunicatur: non abſolvendus, niſi cautionem exhibeat reſtituendi fructus perceptos & beneficium, 324. 1. Beneficia, etiam dignitates Abbatiales, minabatur Rex Angliæ auferre iis, qui D. Thomæ auderent exuli ſuccurrere. 147. 2.

*Berengarius* in die Aſcenſionis Domini, Londini in Templo B. Pauli, Sacerdoti nomine Vitalis, putanti ſe ab illo oblationem recipere, cum celebraret, tradit chartam, in qua continebatur excommunicatio Londonienſis Epiſcopi, & præcipiebatur Vitali ex parte D. Thomæ, ut ceſſaret à celebratione Miſſæ. Hic obedivit. 264. 1. *ſeq.* Tum Berengarius ad populum converſus clamavit. *Scitote Epiſcopum Londonienſem Gilbertum excommunicatum eſſe à Thoma. ibid.* Et populus catervatim exibat. *ibid.*

Bis idem non punit Deus, nec hoc licet homini. 16. 1.

Blandè loquentibus non eſt ſemper adhibenda fides: nam *fiſtula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.* 146. 1.

Boloniæ Comes Matthæus, Frater Philippi Comitis Flandriæ, init matrimonium deteſtandum cum filia Stephani Anglorum Regis, Abbatiſſa 23. 2. Contradicentem Thomam, adhuc Cancellarium, Matthæus odio habet. *ibid.*

Bona multa promittebat Rex Angliæ D. Thomæ & ſuis, ſi voluiſſent Regi acquieſcere; ſed Thomas cum ſuis verba Regis interpretantur, ac ſi diceret: *Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraveris me.* 314. 2. Bona ſic ſunt amanda, ut mala ſæpius propter illa ſint toleranda; ſicut dum tempeſtas ingruit, multa debent in mare projici, ut navis ſalva poſſit ad portum perduci. 85. 2.

Bona Eccleſiaſtica non ſunt Eccleſiaſticorum, ſed bona pauperum: patrimonium Crucifixi. Quæ potius Eccleſiaſticis ſunt commendata, quam donata. 134. 2. Quidquid de illis diſtractum eſt ſine aſſenſu Romani Pontificis, aut Privilegio, revocatur. 66. 2. Bona Eccleſiaſtica qui diripiunt, hæreditare quærunt Sanctuarium Dei poſſidere: ibuntque in exterminationem, uſque in tertiam & quartam generationem. 82. 2. Quidam qui occupaverat bona Eccleſiaſtica, B. Anſelmo Dei vindicante injuriam, paucis diebus poſt defunctus eſt cum liberis ſuis, quos prædæ futuros ſucceſſores ſperaverat. 276. 2. Bona Eccleſiaſtica detinentes, ſunt incapaces abſolutionis, niſi reſtituant: hic enim, ſi alibi, locum habet illud Auguſtini: *Non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.* 236. 2. 237. 1.

Bona Eccleſiaſtica Eccleſiæ Cantuarienſis ablata per Regem & ſuos, 276. 2. (prædia, caſtra &c. 98. 1. quæ prohibita erant dari D. Thomæ. 135. 2. diſtributa pro voluntate Regis Angliæ 98. 1. Qui ea partim in fiſcum convertit, partim in Regios uſus, partim in uſus Epiſcopi & Eccleſiæ Londonienſis. 135. 2.) Erant pluſquam decem millia Marcarum. 169. 1. Bona illa Eccleſiæ Cantuarienſis qui occupabant, mandantur à Papa excommunicari per D. Thomam, niſi reſtituerent. Excipitur perſona Regis: quam puniri non mandat Papa, ſed permittit. 130. 1. Reſtitutioni integrè procurandæ deſtinatur à Papa Londonienſis Epiſcopus, & alii, uſuri gladio anathematis. 81. 1. D. Th. excommunicat nominatim eos, qui Eccleſiæ ſuæ bona poſſident. 117. 2. *ſeq.* Item qui manus violentas in ea extendunt ſine ſuo conſenſu. *ibid.*

Bonorum Eccleſiæ Cantuarienſis reſtitutio dum poſtulabatur à Rege; is ea in pauperum uſus converſa affirmabat, & in alia pietatis opera. Quod ſi fuiſſet verum, perindè fuiſſet, ac ſi crucifixiſſet S. Petrum, ut à morte liberaret S. Paulum 88. 1. ſic Rex Saul prædam Amalecitarum aſſervare ſe dicebat, ut Domino ſacrificaret. Sed non impunè fecit. *ibid.* Bonorum Eccleſiaſticorum immunitas à manu violenta deprædantium, res erat D. Thomæ adeo cordi: ut ſi hæc ſola

inter ipſum controverſia ſupereſſet & Regem, mori tamen mallet quamcumque mortem, quam cedere. 241. 2.
Bona per temporalia ſic eſt tranſeundum, ut non amittantur æterna. 117. 1
Brachium ſæculare non debent invocare Epiſcopi, quamdiu habent arma Spiritualia. 194. 1. Brachium ſæculare invocanti Clero contra obedientiam ſuo Epiſcopo præſtandam, nullo modo eſt parcendum. 343. 2. Quid enim ſolus Epiſcopus, quantumcumque Romanæ Sedis devotus, poterit, ſi ab obedientia ejus, ad nutum Potentum receſſerint Sacerdotes & Clerus ejus? *ibid* Nihil eſt quod Eccleſiam magis debilitet, quam quod Sedes Apoſtolica, talia cum emergunt, facilè prærerit impunita. *ibid.*
Brennus Dux Senonum, conſtruxit urbem Senonum, ad locandos illic valetudinarios ſuos. 222. 1.

## C

CHALCEDONENSIS Synodus eſt una ex quatuor, quas Gregorius propoſuit Orbi, tanquàm quatuor Evangelia. 93. 2.
Cameracenſem Epiſcopum ſchiſmaticum, etiam cum lachrimis pœnitentem, non audet Remenſis Epiſcopus & Suffraganei ejus ad hoc vocati, in communionem recipere, inconſulto Romano Pontifice. 173. 1.
Canes duo offeruntur Regi Franciæ nomine D. Thomæ. Donum Rex ægre fert. atque æmulorum id invidia factum exiſtimans, offerentem tanquam exploratorem detinet. Sed dimittit ad inſtantiam nuntii D. Thomæ. 66. 1. Canes recuſant panem comedere, quem contrectaverat Robertus de Broc excommunicatus, avidiſſime ſumentes ea quæ projiciebantur ab aliis. 41. 1. Canes muti ſunt, non valentes latrare, Sacerdotes non audentes loqui pro libertate Eccleſiæ. 134. 2.
Canonum nomen incipiebat Anglis odioſum eſſe, propter authoritatem S. Sedis, quæ in illis continetur. 73. 2.
Canonici de Brumfeld fiunt Monachi in Monaſterio de Glonceſtria: doloſè & per circumventionem bona ſua & poſſeſſiones transferentes ad Monaſterium. 151. 2. Canonicus quidam ex illis iter accipiens conqueſturus D. Thomæ, incarceratur. *ſeq.*
Canonizatio Sanctorum fit à Rom. Pontifice ex injuncto illi Apoſtolatus officio. 44. 1. 370. 2. Procedit ex tali fama publica, & tali teſtimonio virorum fide dignorum, ut plenam habeat certitudinem. 60. 2. 370. 1. in Canonizatione D. Thomæ. *ibid.*
Cantuarienſis Eccleſia eſt prima Sedes Britanniæ. 200. 1. Mater Angliæ. 283. 1. omnium illius Eccleſiarum nutrix & propagatrix in Chriſto. 261. 1. prima enim ſuſcepit fidem, & totam inſulam convertit ad Chriſtum. 225. 1. Eſt fundata à B. Auguſtino, qui eam moribus inſtruxit & lapidibus. 107. 1. Ejus præeminentia eſt acquiſita ſanguine ſanctorum Martyrum, qui in ea requieſcunt. 252. 1. Nunquam fuit ſchiſmatica, ſemper Romanæ Eccleſiæ deditiſſima. 107. 1. 223. 2. Epiſcopos ſemper habuit ſedi Apoſtolicæ fideliſſimos: omnes propè Martyres, exules & proſcriptos pro juſtitia & libertate Eccleſiaſtica. 288. 1. 146. 2. erant quaſi in poſſeſſione patiendi pro fide & Eccleſia. *ibid.* Dirigitur à Conventu Monachorum. 4. 1. cumque Eccleſiæ *illi* à prima fundatione præeſſet Monachus, nunquam fuit ſciſſura in Anglia. Quandocumque autem fuit ſciſſura, Epiſcopus non fuerat Monachus. 28. 2.
Cantuarienſi in Eccleſia, tanquam Metropoli Angliæ, fuit facta conſecratio D. Thomæ: juxta Canones. 68. 2. Illius primatum impugnabat Archi-Epiſcopus Londonienſis & Eboracenſis. *Vide* Gilbertus & Rogerus.
Cantuarienſis Eccleſia creſcit ſemper in tribulationibus. 293. 2. Cantuarienſi Eccleſiæ competit Coronatio Regis Angliæ. 98. 1. *vide* Coronatio. Cantuarienſis Eccleſia, Epiſcopus, & civitas, omni jure Legationis ordinariæ eximuntur à Sede Apoſtolica. 68. 1.
Cantuarienſis Conventus erat ſchiſmaticus. Unus ajebat, ego ſum Regis: alter, ego Ranulphi: tertius, ego fortunam ſequar: & vix quartus, qui ſequabatur D. Thomam. 253. 2. Monachi deferebant omnia ad Regem 202. 1. Priore ſuo mortuo, recurrunt ad Regem pro creando novo. 199. 2. durè arguuntur à Joanne Saresberienſi, monente quod ad Epiſcopum recurrere debebant. 200. 1. Rarò conveniebant cùm Archi-Epiſcopis ſuis. *ibid.* Exuli D. Thomæ recuſant ſuccurrere 202. 1. arguuntur & obſecrantur à Joanne Saresberienſi. *ibid.* mandatque illis Papa, ut intra duos menſes indigentiæ ſui præſulis ſuccurrant. 109. 1.
Cantuarienſes qui erant inferioris dignitatis, ſilebant quidem, timore perculſi: ſed ferè omnes favebant D. Thomæ. 110. 2. ſola verò *ſuſpicione* amicitiæ opprimebantur. *ibid.*
Cantuarienſe Templum reconciliatur poſt mortem D. Thomæ, cujus ſanguine fuerat violatum. 371. 1. de mandato Papæ reconciliatio fit per ſolam aquam benedictam, ſicut in Eccleſia D. Petri fieri ſolet. *ibid.*
Cantus Eccleſiaſticus eſt ſignum lætitiæ, quam in diebus jucundis conſuevit *Eccleſia exercere*. 281. 1.
Capitulo Senonenſi non licet conferre beneficia ſine conſenſu Archi-Epiſcopi, nec Archi-Epiſcopo id licet ſine conſenſu Capituli. Sic juraverunt. 307. 1.
Cardinales Eccleſiæ Romanæ debent gerere vices Chriſti in terra. 205. 1. Sunt in mundi cardine conſtituti, ut liberent pauperem à potente, & juſtitiam decernant, & faciant inter filios hominum. 333. 1. ſunt ſtabiles Eccleſiæ columnæ, ad quas eſt recurrendum in neceſſitate: qui & authoritatem juſtitiæ, & voluntatem miſerationis à Domino acceperunt. 284. 2. Cardinales laborant componendæ paci inter Regem & D. Thomam. 160. 1.
Carthuſienſes fideles Sedi Apoſtolicæ 219. 2. admonent Regem Angliæ breviter, ſed nervosè, ac ſalubriter. 223. 1.
Caſſandra Trojanis ſemper vera prænuncians, videbatur inſanire. 311. 2. ſic vera præſagientibus non crediderunt Rex & Epiſcopi. *ibid.*
Cauſſa inter D. Thomam & Regem Angliæ. 230. 2. erat maximè quæſtio pecuniaria, 20. 2. de fructibus

bus provenientibus tempore ſedis vacantis, &c. *Vide* Regalia. Objiciebat aliquando Rex, ſed maximè urgebant Epiſcopi, quod Regis debitor eſſet D. Thomas ex bonis ei commiſſis tempore Cancellariæ ſuæ. 180. 2. verum Thomas nil Regi debebat 271. 1. ſicuti Rex ipſe eſt faſſus poſtea publicè. *ibid. & ſeq.* Erant autem multa puncta controverſa inter utrumque. *Vide* conſuetudines Angliæ. Proteſtatur autem D.Thomas, quod etſi ſolus articulus ſupereſſet de poſſeſſionibus bonorum Eccleſiæ: mallet tamen mori quavis morte, quam illi cedere. 241. 2.

Cauſam ſuam dicit D. Thomas coram Papa, oſtendens perſecutionem ſuam originem ducere ex adulatione Epiſcoporum ſtudentium placere Regi. 79. 1.

Cauſa D. Thomæ juſtiſſima erat. Non enim erat Thomæ, ſed Dei potius & Apoſtolicæ Sedis Privilegiorum 285. 1. nil enim Thomas ſibi unquam prætendit, ſed Deo & Eccleſiæ. Quod ſi contra æquitatem, Regi cedere voluiſſet, omni hora, nullius opera Regi fuiſſet amiciſſimus, & in temporalibus feliciſſimus. 284. 1. 285. 2. Omnia illi dediſſet Rex, dummodo cadens adoraſſet eum 38. 1. Quod cauſa D. Thomæ tantas & tam longas in Anglia excitaverit turbas & moleſtias, exiſtimat D. Thomas quod ſit & fuerit nimia patientia Romani Pontificis, qui à principio non damnavit conſuetudines Angliæ: & deinde non extendit manum ſuam ſupra Epiſcopos, & ipſam perſonam Regis. 285. 1.

Cauſæ D. Thomæ & Regis, judex omnibus in confeſſo ſuit Romanus Pontifex 274. 2. ad illum convolabant Epiſcopi, pro & contra, ad illum D. Thomas, Rex Franciæ & Angliæ &c. *Singula vide propriis locis*.

Cauſas de Eccleſiis & decimis tractabant Laici, Rex & alii, juxta conſuetudines Angliæ damnatas. 117. 2.

Charitas expellit timorem: 315. 2.

*Chriſtum* qui cœpit ſequi, nec familiaris diſpenſatio, nec patris eum debet revocare ſepultura. 231. 2.

*Chriſtus* judicatur ante tribunal, quando Eccleſiaſtica perſona injuſtè trahitur ad ſeculare judicium 86. 1. Sed etſi à perſecutoribus ſuis iterum crucifigatur, non occiditur tamen. 81. 2. *Chriſtus* arcum ſuum tetendit, jaculaturus in brevi, niſi ſponſam ſuam, pro cujus amore mori dignatus eſt, liberam permiſerint Principes, & privilegiis eam honorari ſuſtinuerint, Dignitatibuſque, quas illi ſanguine ſuo comparavit. 92. 1. *Chriſtus* poſt Aſcenſionis gloriam, proteſtatus eſt, ſicut in litteris invenitur authenticis, ſe adhuc paratum eſſe mori pro humilibus, & crucis ignominiam ſuſtinere. 153. 2.

Chriſtiano, nedum Sacerdoti, nihil licitum eſt ex prætextu fidelitatis, ubi charitas periclitatur, quæ vita fidei eſt, operumque teſtimonio declaratur. 105. 2.

CHRISTIANI eſſe debemus, non *Henriciani*, ajebat Joannes Sareſberienſis. 207. 2.

Ciſtercienſes ſunt potentes 128. 1. ferunt Regi Angliæ acerbas D. Thomæ litteras. Rex indignabundus ſcribit Abbati, ut compeſcat ſuos nè litteras ferant, aut quod providebit. 228. 1.

Cilicium D.Thomæ erat uſque ad poplites. 49. 1.

Claves Regni Cœlorum Petro traditæ ſunt. 119. 1. *vide*. Romanus Pontifex.

Clerici malè viventes, ſunt coronati dæmones. 11. 2.

Clericulo uni 4. aut 5. Eccleſiæ & præbendæ tribuebantur in Anglia, contra Canones. 94. 1.

Clericus enim nè in duabus Eccleſiis connumeretur, vetant Canones. *ibid.*

Clericorum judicia differunt à judiciis ſæcularium, ſicut differunt illorum habitus. 87. 2. Clericorum judicia uſurpat Rex Angliæ. Accuſati de quacumque re, comparere debebant ad curiam, & ibidem convicti non poterant ab Eccleſia defendi. Eratque hæc una ex conſuetudinibus damnatis 58. 1. 117. 2. Cauſam allegabat, quia Clerici apud Epiſcopos convicti, non ſatis ſeverè puniebantur; ſed mulctabantur ad ſummam pecuniæ. 93. 1. Atque hoc avaritiæ Epiſcoporum adſcribebat Rex. *ibid.* Aliter fecit Conſtantinus: ad quem cum cauſa Clericorum deferebatur: reſpondit, *vos à nemine judicari poteſtis*: ſæcularium ſcilicèt judicium: *qui ſolius Dei judicio reſervamini*.

Clerici criminales infames ad tribunal ſæculare trahuntur licitè. 16. 1. Rex pertrahebat quoſcumque; ſed illicitè. *ibid.*

Clerici occiſoris pœna, ab Epiſcopis decernebatur exauthoratio. 139. 2. 16. 1. id in Clericis lectoribus & Acolythis ſufficere negabat Rex: mutilari etiam eos volens. *ibid.* Epiſcopi verò orthodoxi ſic arguebant: Deus non punit idem bis: nec Clerici conditio pejor eſt conditione Sæcularis. Proinde primò degradari debent, & ſufficit, ac deinde, ſi in crimen reincidant, poterunt mutilari. 16. 1.

Clericum quemvis, à Miniſtris juſtitiæ ſæcularis incarcerari, eſt contra dignitatem ordinis. 225. 2.

Clericorum adhærentium D. Thomæ reditus, ſuſpenſi ſunt & interdicti per Regem. 72. 2.

Cluniacenſis Eccleſia poſſidet in Monaſtica Religione, orbis latini, poſſeſſionis gloriam quaſi propriam. 95. 2.

Collectarum in Miſſa prima inſtitutio eſt, ut tantum dicatur una: poſtea Canones permiſerunt ſeptem, ſed non plures. 8. 1.

Comes de Arundel nitidè & modeſtè perorat coram Papa, de formanda pace inter Regnum & Sacerdotium. 26. 1

Compati miſeriis alienis parum eſt, ſed ſuccurrere eſt miſericordiæ. 304. 2.

Confeſſio nec per perſonas interpoſitas, nec ſcripto fieri debet, nec ſolet. 15. 1. 51. 2.

Confitentis viva vox, quò plus auget devotionem, eò plus habet virtutis. 51. 2.

*Conrardus* Moguntinus electus, ſummæ potentiæ eſt apud Papam. 106. 2. Amicus permagnus D. Thomæ. 107. 1.

Conſcientia ſemper exagitat impium, perpetuumque timorem incutit, nè per ſingula momenta, recipiat quod meretur. 273. 1.

Conſentientes & facientes, pari pœna, lex Divina comprehendit. 280. 2. 118. 1.

Conſilium in ambiguis tantum habet locum. 214. 1. Conſilium quærendum eſt à ſapiente. 113. 2. Conſilium neceſſarium qui negat, ſeipſum reum ſanguinis fratrum conſtituit. 90. 2. Conſilio deficien-

ficiente humano, ad divinum recurrendum eſt auxilium. 226. 1. Conſilium pravum conſultori meritò eſt ſemper peſſimum. 100. 1. 149. 2.

Conſiliarii peſſimi quid conſilii ferent, & quò confugient, cum judex ſupremus iniqua eorum expendet conſilia? 86. 2.

Conſiliis malis non eſt adhærendum. 88. 1. ſed Conſiliarii illi ſunt deferendi & puniendi 101. 1. nam obſunt ei cui conſulunt. 111. 1.

Conſiliariis pravis quid faciendum, docuit Rex Babylonis, qui conjecit eos in lacum Leonum. 151. 1. Conſiliarios malos ſequentium exitus ſunt lamentabiles, exemplo Frederici Ex-Auguſti. *ibid.* Rectiùs egit Rex Danorum, qui cum conſilio pravo inductus, proſcripſiſſet Archi-Epiſcopum S. Jacobi, videretque quale conſilium fuiſſet ſecutus, revocavit illum, & conſilio ejus agens omnia, coluit eum ut patrem. *ibid.*

Conſilium pravum dicentium Regi: *Conſuetudines tuæ obſervandæ ſunt, quas qui non obſervaverit, non eſt amicus Cæſaris, hoſtis eſt Coronæ, reus erit judicio.* 86. 2. 161. 1. *Crucifige eum* 161. 2. *vide* Epiſcopi Angliæ.

Conſuetudo eſt altera natura. 142. 2.

Conſuetudines cedentes in detrimentum libertatis Eccleſiaſticæ, profanæ ſunt & deteſtabiles. 65. 1. Conſuetudines Regias, quæ non contrariantur Dei legibus, licitè jurant Epiſcopi. 111. 2.

Conſuetudines Angliæ. 217. 2. dictæ avitæ. *ibid* Funeſtum earum & famoſum decreti chyrographum, promulgatum apud Clarendunam, fuit cauſa exilii & Martyrii D. Thomæ. 58. 1. 14. 1. Illarum recognitio eſt habita ſollemniter in Anglia coram præcipuis Regni, Anno 1165. 72. 2. 1. *Lites de præſentatione Eccleſiarum terminandas eſſe in Curia Regis.* Damnavit hoc Eccleſia per Alexandrum III. 58. 1. 2. *Feudum Regis non eſſe dandum Eccleſiæ in perpetuum ſine Regis licentia.* Toleravit Eccleſia. *ibid.* 3. *Clericos accuſandos eſſe in Curia Regis.* Damnavit. *ibid* 4. *Epiſcopis non licere exire Regno, ſine Regis conſenſu.* Damnavit. *ibid.* 5. *Excommunicatos non debere præſtare juramentum Eccleſiæ priuſquam abſolvantur.* Damnavit. *ibid.* 6. *Laicos non debere accuſari in Curia Epiſcopali niſi per accuſatores legales.* Toleravit. 58. 2. 7. *Nullum ex juſtitiis Regis excommunicari poſſe, ſine Regis conſenſu.* Damnavit. 8. *Appellandum eſſe ab Archi-Diacono ad Epiſcopum, deinde ad Archi-Epiſcopum, poſtremo ad Regem: Hinc ad nullum, ſine Regis licentia.* Damnavit. *ibid. & ſeq.* 9. *Contentionem inter Clericum & Laicum de ullo tenemento, terminandam per juſtitias Regis: utrum ad eleemoſynam ſpectet, an ad feudum? &c.* Damnavit. *ibid.* 10. *Citatum coram Archi-Diacono vel Epiſcopo renuentem comparere, ſub interdicto poni poſſe, excommunicari autem non poſſe, ſine licentia Miniſtri Regii, ſi ſit de Dominio Regis.* Damnavit. 59. 1. 11. *Epiſcopos, qui de Rege tenebant in capite, debere intereſſe, tanquam judices, Curiæ Regis, cum Baronibus.* Toleravit. *ibid.* 12. Regaliam, id eſt, *jus percipiendi omnes reditus & exitus tanquam Dominicos tempore quo vacabat Archi-Epiſcopatus, Epiſcopatus, Abbatia vel Prioratus de Dominio Regis: & quando erat conſulendum Eccleſiæ Regem mandare potiores perſonas Eccleſiæ, & de Regis aſſenſu, in illius curia faciendam electionem, electumque præſtare hominium & fidelitatem Regi, ſicut ligi Domino de vita ſua & membris & de honore terreno, ſalvo ordine, antequam conſecretur.* Damnavit. *ibid.* Licebat autem jurare fidelitatem Regi, ſicut Domino vitæ & Membrorum, & honoris terreni ſalvo ordine. 298. 1. 13. *Si quis diffortiaſſet Epiſcopo, compellendum à Rege ut ſatisfaciat: ſi quis diffortiaſſet Regi, compellendum ab Epiſcopo.* Toleravit. 59. 1. 14. *Catalla eorum qui eſſent in foris facto Regis, ubicumque inventa, non eſſe detinenda ab Eccleſia vel cæmiterio, contra juſtitiam Regis.* Toleravit. *ibid.* 15. *Placita de debitis quæ debebantur cum vel abſque interpoſitione fidei, eſſe in Curia Regis.* Damnavit. *ibid.* 16. *Filios ruſticorum non ordinandos ſine aſſenſu Domini de cujus terra ſunt nati.* Toleravit. *ibid.* Aliquæ harum conſuetudinum. 117. 2. 147. 2. Conſuetudines hæ fuerunt occaſio perniciosa, qua turbata ſunt omnia, qua depreſſa eſt libertas Eccleſiæ; ſed quæ per Dei gratiam nullius poterit ingenio convelli. 82. 1. pulchrè id deſcribit D. Th. *ibid.* erant conſuetudines reprobæ, legibus incognitæ. 170. 1. pravæ & maledictæ. 275. 1. perverſitates non modo Canonibus & legibus, ſed Evangelio Chriſti etiam penitùs adverſæ. 140. 2. 298. 6. traditiones impiorum, quibus præferendæ erant Sanctorum Patrum ſanctiones Canonicæ. 230. 2. abuſiones veterum tyrannorum 341. 1. quas non tantum Epiſcopo, ſed nec Chriſtiano licuit obſervare. 236. 2. Conſuetudines tamen illas, contra Eccleſiaſticam libertatem, confirmari Rex à Papa poſtulat 67. 2. non obtinet *ibid.* ſed vocat illas Romanos Pontifex *tyrannicas uſurpationes*. Aliquas quidem tolerabiles, alias verò damnatas ab antiquis & authenticis Conciliis: utpote directè Sacris *Sanctionibus* adverſas. 27. 2. & ab Eccleſia impoſterum condemnandas. *ibid.* Et ita factum eſt. Conſuetudines damnavit Papa multis audientibus 207. 2. apud Senonas. 182. 1. & eaſdem, de authoritate ejuſdem, damnavit D. Thomas publicè, & invocata Spiritus S. gratia, caſſavit 117. 2. 150. 2. 151. 2. 154. 1. Excommunicans earum obſervatores, exactores, conſiliatores, ſeu defenſores. 117. 2. idque poſt multas monitiones *ibid. ſeq.* Damnarique fecit per ſuos authoritate ſua, & Romani Pontificis, 119. 1. Fuerunt autem damnatæ à SS. Patribus ante D. Thomam. 268. 1. Lege divina, & authoritate Sedis Romanæ. *ibid.* 2. Conſuetudines ſiquidem eo vergebant, ut totius Anglicanæ Eccleſ. deperiret libertas: & Rom. Sedis authoritas arceretur ab Anglia: & ad nutum Regis procederent omnia: 224. 1. 225. 1. Si unquam fuerint intruſæ in Angliam, ajebat D. Thomas, Romanus Pontifex neſcietur in illa, exterminata prorſus libertate Eccleſiæ, & evacuata autoritate Legis Divinæ. 341. 1. Conſuetudines quidem illas apud Clarendunam juravit D. Thomas; ſed poſteà ſubiit ſolemnem à Papa pœnitentiam. 207. 2. In tantum quidem illa correctus, ut ſolæ illæ, illius fuerint duri cauſa exilii 299. 1. 301. 2. 303. 2. & glorioſi Martyrii. 58. 1. Conſuetudines poſtea Rex ut manuteneat, ſpecioſo nomine vocat eas *dignitates coronæ ſuæ* 270. 2. 271. 1. 272. 1. Sed quibus renunciare coactus eſt, juxta pœnitentiam, nomine ſuæ Sanctitatis, illi à Car-

à Cardinalibus injunctam, poſt martyrium D. Thomæ. 52. 1. Et renunciavit publicè inter diſciplinas, ante ſepulchrum Martyris. 52. 2. Aliquæ tamen adhuc obſervatæ ſunt poſtea, ſed forte Rege inſcio. 53. 1. Conſuetudines propter illas, varii variis ſunt affecti ſuppliciis. 236. 1. Conſuetudinibus de iſtis ſic præſagit D. Thomas: maximè tangens punctum conſuetudinis 12. ſecundam quam Rex arrogabat ſibi poſſeſſionem bonorum Eccleſiarum: *Miſeriæ noſtræ*, inquit ad Wilhelmum Senonenſem Archi-Epiſcopum, *Conditionem, pro parte (quia faſtidioſum eſſet recenſere ſingula) deploravimus in auribus veſtris: veſtræ dignationis & charitatis erit impetrare à Domino Papa, ut Eccleſiæ Dei & nobis & miſeriis noſtris, expedientem, & ſe dignam provideat pacem*: QUIA IN EUM OCULI OMNIUM DIRECTI SUNT. *Si raptor ablata non reſtituerit, aut ſatisfecerit, ſi novam & præter Eccleſiæ morem à nobis obligationem extorſerit, præſertim authoritate ſummi Pontificis*: PERNICIES EXEMPLIS NON DELEBITUR, SED A NOBIS TRANSFERETUR IN ALIAS NATIONES. 274. 2.

Controverſiæ plurimæ naſcebantur in Anglia, inter Clericos, de dationibus & præſentationibus Eccleſiarum, occaſione pluralitatis beneficiorum eidem collatorum. 94. 1.

Coronari non poteſt niſi qui legitime certaverit. 119. 2.

Coronatio Regum Angliæ competebat Archi-Epiſcopo Cantuarienſi. 101. 1. Hanc prætendebat Rogerius Archi-Epiſcopus Eboracenſis: quia Wilhelmus, qui ſubjugavit Angliam, fuit coronatus ab Eboracenſi. Reponit D. Th. quod tunc Eccleſia Cantuarienſis non haberet quaſi proprium Antiſtitem: quia Stigandus occupaverat illam, cum aliis Eccleſiis, contra prohibitionem Sedis Apoſtolicæ: Adeò ut à dicto Wilhelmo captus obierit in carcere. Unde Wilhelmus Rufus, hujus Wilhelmi filius, eſt coronatus à Lanfranco Cantuarienſi Archi-Epiſcopo: præſente nec contradicente Eboracenſi. 341. 1. Similiter exulante S. Anſelmo Cantuarienſi, S. Girardus Herefordenſis Epiſcopus, tanquam ſuffraganeus Cantuariæ, coronavit Henricum primum. Et Henricus reduci D. Anſelmo depoſuit diadema: atque iterum ab Anſelmo coronatus fuit, ratificante, quod fecerat S. Girardus. 341. 2. Sic Stephanus coronatus eſt ab Epiſcopo Cantuarienſi Wilhelmo 342. 1. Et Henricus II. à Theobaldo *ibid.*

Coronari filium ſuum Henricum ſe vivo, vult Henricus Secundus Angliæ Rex, per Archi-Epiſcopum Eboracenſem 313. 2. Prohibet Papa, authoritate qua cunctis præeminet, ne coronetur niſi per Thomam Cantuarienſem. 316. 2. 313. 1. 316. 1. Mandat authoritate Apoſtolica, ut nullus aſſiſtat, niſi & Pater & Filius jurent more conſueto, & abſolvant illos, quos Pater juſſit jurare conſuetudines. 316. 1. Coronatus eſt nihilominùs Regis filius per Eboracenſem. 335. 1. Coronatio illa fuit execratio: partim quia facta per Eboracenſem, qui excommunicatus fuerat, & valdè dubie abſolutus. *ibid.* partim quia contra mandatum Papæ. Adeo ut ipſe Henricus Pater, cenſuerit eſſe iterandum: unicè deſiderans Epiſcopum aliquem mitti, à ſua Sanctitate, ad hoc deputatum. 278. 2.



Coronam ſuam & Libertatem Eccleſiaſticam comparat Ludovicus Rex Franciæ. Denuncians, & manifeſtè proteſtans, non eſſe ſibi minùs moleſtum, quod Legati mitterentur contra libertatem illam, quam ſi ad Coronam ſuam auferendam deſtinarentur. 166. 1.

Corpora noſtra, in reſurrectione mortuorum, reſtituentur nobis tanto glorioſiora, quanto præceſſerint merita ampliora. 214. 1.

Corrigere potens qui negligit, eſt particeps culpæ. 272. 1.

Corruptio vehemens per dona & munera facta eſt; ſed fruſtranea. 287. 1. Corruptio per pecunias ſemper eſt metuenda. 76. 2.

Crucem ante Archiepiſcopum Cantuarienſem D. Th. in ſignum primatus, ferebat Cappellanus. 19. 1. 14. 2. 39. 1.

Crucem prætendebat Eboracenſis ante ſe ferri, per totam Angliam. Illa enim poteſtas à Summis Pontificibus & ab Alexandro III. fuerat illi collata. 72. 1. & volebat illam ferri antè ſe, etiam in Provincia Cantuarienſi. 75. 1. ſed ad inſtantiam D. Thomæ, mandatur ipſi à Papa proviſionaliter, ut deſiſtat. *ibid.*

Crucis ſignum in brachio poſitum, erat ſignum profectionis Hieroſolymitanæ. 89. 2.

## D

DAMNARE non licèt probatum reum, quem privata ſcientia, novit judex eſſe innocuum. 216. 1. quanquam multitudo videatur ſtare, in parte adverſa. *ibid.* Quod dicatur, judici præſcriptum eſſe, *Sicut audio, ſic judico*: *audire* ponitur pro *intelligere*: ut pro rationabili motu animi ſui decernat judex. *ibid.* Aliter ferens ſententiam, graviſſimè peccat: quia *omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt*. *ibid.*

*De Broc* familia eſt Anglicana ſic appellata: progenies viperarum, inimica D. Thomæ. 40. 2.

Decipi primò, eſt incommodum, ſecundò decipi eſt ſtultum, tertiò verò eſt turpe. 270. 2.

Delinquentem qui eſt ſecutus, debet ſequi pœnitentem. 216. 1.

Denarius S. Petri in Anglia. 87. 2. denarius eſt Apoſtolicus. 60. 1. colligi eum mandat Papa Alexandro III. per Gilbertum Londonienſem Epiſcopum. 84. 2. Incipiebat minui. Contra ſcribit Papa ad eundem. 106. 2. Rex eum mandat colligi tranſmittendum ad Papam. 86. 1. Sed Londonienſis tandem ſuadet Epiſcopis, ut tradatur denarius Regi 144. 2. Mandatque dein Rex diligenter eum colligi, non tradendum Papæ, ſed ſervandum ſibi, in ſuo fiſco. 60. 1. Denarii S. Petri terminus eſt antiquitus conſtitutus. 86. 1.

Deſiſtendum non eſt à proſecutione juſtitiæ, in cauſa libertatis Eccleſiaſticæ: ne quidem propter pacem. Semper metuendæ ſunt malæ conſequentiæ. *Quis enim auderet de cætero, proclamare libertatem?* 241. 2.

Deus ſecundum Legem jubetur diligi ex toto corde, ex tota mente. 108. 2. Qui Dominum JESUM, nolit Mundus, ſuper omnia benedictum non diligit, Anathema ſit, 358. 1. dili-

gentibus verò Deum, omnia cooperantur in bonum. 71. 1. Deus quem diligit caſtigat. 232.1. Deus nulli dat incrementum, niſi illi, qui plantavit in fide Petri, & Doctrinæ ipſius acquieſcit. 119. 1. Deus, in cujus manu ſunt corda hominum, ſecuros nos facit, quod violenti nos non oppriment, ſi certemus pro juſitia Chriſti, quantumcumque ſumus in tribulatione poſiti. Quia quæ nobis adverſantur, æterna non ſunt: poteſt enim Deus perſonas de medio tollere & cum placuerit, mutare animos. 111. 2. Quod ſi quiſquam Hiſtoriarum commovetur exemplis, eum vel Fredericus ex-Auguſtus poterit inſtruere, in quem juſtam Dei digitus exercuit ultionem. Qui de faſtigio Romani Imperii, ob Eccleſiæ perſecutionem, in paupertatem corruit & ignominiam, miſer;' ſed nulli miſerabilis. Ad gloriam ejus, qui ſolus pro arbitrio, Regna & Imperia transfert: erigit quas vult, & dejicit poteſtates. 151. 2. *vide* Imperator Fredericus. Deo & Mammonæ ſimul ſervire non poſſumus. 116. 2.

Deo potius obediendum eſt quam hominibus. 246. 1. Illique potius eſt placendum. *Si hominibus placerem*, inquit Apoſtolus, *Chriſti ſervus non eſſem.* 282. 1. Qui autem in Deo confidit, nihil debet timere humani. 154.1.

Deus remunerat centupliciter. 229. 1.

Dies dum mali ſunt, multa pro qualitate temporis ſunt toleranda. 88. 1.

Dilatio ſæpè multum habet periculi. 107. 1.

Dignitas Eccleſiaſtica Regiam Dignitatem provehit potius, quam adimit: & Regalis dignitas Eccleſiaſticam potius conſervare, quam tollere conſuevit. Utraque hæc Dignitas, quaſi quibuſdam complexibus ſibi invicem occurrunt: cum nec Reges ſalutem ſine Eccleſia, nec Eccleſia pacem ſine protectione Regia conſequatur. 256. 1.

Diſpenſare non licèt contra Præceptum Domini, quod in lege vel Evangelio perpetuam habet cauſam. 182. 1.

Diſſimilibus in cauſſis & perſonis, ratio juris vetat idem eſſe judicium. 343. 2.

Diſſimulanda multa ſunt ad tempus. 111. 1. Sed nè quid nimis: nam diſſimulatio creat audaciam, indulgentia confirmat inſolentiam. 109. 2.

Divitibus non parcit Deus magis quam pauperibus, qui Angelis non pepercit: qui aufert ſpiritum Principum, & contemptores ſuos reddit ignobiles. 156.2.

Docentes alios quæ non faciunt ipſi, comparantur coti, acutum reddere quæ ferrum valet, exſors ipſa ſecandi. 162. 2.

Dolus nullibi patrocinatur. 155. 1.

Domare quod non potuerit Rex Angliæ ſuam intemperantiam, qui tot & tantarum domitor erat urbium, eſt admirandum. 151.1.

*Dormiente ſtulto terminus creditoris accelerat*, vetus proverbium eſt Francorum. 121. 2.

B. Dranſius Confeſſor glorioſiſſimus, in urbe Sueſſionum colitur à pugnaturis: Franci & Lotharingi erant perſuaſi, quod pernoctantes ad ejus memoriam, de pugilibus redderentur invicti. 149.2. in ejuſmodi neceſſitate confugitur ad ipſum, ex Burgundia & Italia, *ibid.* triduo illic pernoctat D. Thomas, pugnaturus contra Regem Angliæ, gladio Anathematis. *ibid. & ſeq.*

Dona dum creſcunt, augentur oblationes. 244. 1.

Dulcia qui recepit de manu Dei, non recuſet amara. 218. 1.

Dura & gravia ad tempus ſuſtinentur feliciter, ut feliciora ſuccedant. 199. 2.

E

ECCLESIÆ totius libertas perimitur, in depreſſione unius. 146. 2.

Eccleſia nunquam deficiet. Eam non deſeret, qui pro ejus ſalute poſuit animam: nec cauſam ejus deſerent Sancti, qui pro ea ſanguinem ſuum fundere non ſunt veriti, 192. 1. Semper proinde ſtabit firma & inconcuſſa. 136. 2. Eſt enim fundata ſupra firmam petram: nec eſt qui poſſit ipſam evellere, quanquam concutere. 134. 1. Quin immò ſemper dilatatur in preſſuris, creſcit in tribulationibus. 330. 1.

Eccleſiæ qui nititur reſiſtere, eſt ſimilis homini, tentanti dejicere magnum montem fune circumligatum. Nam *ipſæ portæ inferi non prævalebunt adverſus eam*. 124. 1. Non ſani igitur capitis eſſe dignoſcitur, qui intentat ei ruinam. *ibid.*

Eccleſiam qui ſpernit Deum ſpernit. 87.1.

Eccleſia tota in negotio D. Thomæ erat repleta tanto ſcandalo, ut, ſi fieri potuiſſet, à fidelitate & devotione erga ſedem Apoſtolicam, moti fuiſſent etiam Electi. 306. 1. Et maximè, quando audiebatur, quod Papa impediret, nè D. Thomas Regem & Regnum Angliæ feriret. *ibid.*

Eccleſia nunquam paſſa eſt tantam perſecutionem, in qua affligebantur tam multi innocentes, ad quos cauſa non pertinebat, quam in negotio D. Thomæ. 285. 2. Eccleſia impugnabatur *ubique*, præterquam in Gallia. *194. 1.*

Eccleſiæ de perſecutoribus hæc erat Catholicorum ſententia. Quod illis non reſiſtere, ſit fovere. 205. 1. Quod non puniendus ſit tantum perſecutor, ſed etiam ille qui non impedit, maximè ſi teneatur ex officio. 136. 1. Quod perſecutor debeat per pœnitentiam declinare ictum ſententiæ, niſi feriri velit *irreparabiliter & ſæculo exemplum* eſſe. 156. 2. Nam etſi in hoc *Mundo*, perſecutores Eccleſiæ, cum gentibus videantur in corde dicere: *Ubi eſt Deus eorum*? *ibid.* Illos tamen evadere poſſe Dei judicium quiſquis ſuſpicatur, eſt infideli deterior. 224. 1.

Eccleſia quem non protegit, mirum non eſt, ſi plures ruat in hoſtes. 90. 1. Eccleſiam ditari de incommodo alterius Eccleſiæ, iniquum eſt 135. 2. Eccleſiæ ſuæ dignitati & juri renunciare, D.Th. vetat Papa. 73. 2.

Eccleſiam Metropolitanam deſerere, & illi Eccleſiam aliquam ſubſtrahere, eſt injuria graviſſima Deo & Metropoli. 227. 2.

Eccleſiarum jura dum in avaritiam principum diſſipantur, labefactatur ſtatus Eccleſiæ. 79. 2.

Eccleſiaſtica dignitas regiam dignitatem promovet, non adimit. 255. 2. Eccleſiaſticam poteſtatem non minuit authoritas Regis; ſicut parva civitas non minuit authoritatem Regis. 98. 2.

Eccleſiaſticum comparere coram tribunali Laico, eſt jura ſubſtrahere Sanctæ Sedis. 79. 2. & Chriſtum trahere ad judicium. 86. 1.

Eccleſiaſtica & Secularia negotia non eſſe permiſcen-

ſcenda, ſed illa relinquenda viris Eccleſiaſticis, & hæc vendicanda juriſdictioni Regis, iterum jubet Papa moneri Angliæ Regem per Epiſcopum Londonienſem. 101. 1.

Eccleſiarum præſentatio vel advocatio ſi ad litem venirent, tractanda erat & terminanda in Curia Regis, juxta conſuetudinem Angliæ, unam ex damnatis ab Eccleſia, per Alexandrum III 58. 1.

*Edeardi* corpus inter Sanctorum corpora collocatur à D. Thoma. 11. 1.

*Eduardus Grim* oriundus in Caſtello dicto Cautheburge, nitens impedire vulnus primum quod D. Thomæ inflixit Urſides carnifex, graviter læditur in brachio. 45. 2. caſu venerat ad viſendum D. Thomam. 57. 2.

Eleemoſynam facere, eſt dare pecunias ad honeſtam uſuram. 157. 1. Eleemoſynæ quas D. Th. faciebat quotidie, cum eſſet Archi-Epiſcopus, ante exilium. 7. 1. 8. 2. Exul cum ſuis, Eleemoſynis adjuvari eguit, & adjutus fuit. 145. 1. 157. 1. 157 2. 210. 2.

Epiſcopus & Pontifex, in terris vices gerit illius Pontificis, qui ſe pro nobis obtulit in ara Crucis. Qui verò illius nominis gloriam gerit, poſſidetque honorem, fructuſque laboris, imitari etiam debet primum illum Pontificem. 118. 2.

Epiſcopo proindè incumbit reſiſtere *uſque ad Sanguinem* pro libertate Eccleſiaſtica. 64. 2. Si autem timidus eſt, actum eſt de eo. 315. 1. Si verbi cauſa, non audet reſiſtere Regi, metuens illius iram, idcircò condeſcendendum putet, & jura ſua mitiganda, argumentatur in ſuam ſervitutem: ignorans quod tunc maximè ſit opus conſtantia, ubi viget perſecutio. 80. 1. Similes Epiſcopos tolerantes impeti libertatem Eccleſiaſticam, non audentes offendere Regem, comparat Papa vili Eſau, qui pro contemnendo lentis edulio vendidit primogenita. 354. 2. Epiſcopum ergo decet, nec gratia, nec amore, nec metu officium ſuum negligere, & Eccleſiaſticam poſtponere libertatem; ſed pro juſtitia, ſicut immobilem columnam Eccleſiæ, viriliter & conſtanter ſe opponere, & Dei timorem omnibus anteferre. 106. 1. D. Thomas vocabat Regem Angliæ filium ſuum, à ſe monendum, & dum deliquit, caſtigandum. 97. 1. 98. 1. *eò quod Rex es*, inquit, *teneor ad reverentiam vobis: eò quod filius, officii ratione ad caſtigationem teneor & coercitionem*. 97. 1. & Regem increpans ait: *noſſe debetis vos Dei gratia Regem eſſe. Vos ipſum Regem, vitamque veſtram, debetis optimis informare moribus: ut veſtro exemplo cæteri provocentur, juxta illud ſapientis:* componitur Orbis Regis ad exemplum 97. 2 & iterum. *Expectans expectavi, ut intenderet vobis Dominus, & converſus ageretis pœnitentiam recedens à via perverſa, & abſcinderetis latera veſtra prava, quorum, ut creditur, inſtinctu & conſilio, jam ferè lapſi eſtis in profundum, quod abſit, ne in profundum illud, de quo dicitur, peccator cum venerit in profundum corruet*, 98. 1.

Epiſcopus Eccleſiæ ſuæ intenderet debet. Adeò ut præſtet eum tempore perſecutionis manere in ſua Sede, quàm fugere: nè cathedra deſerta occupetur à pejore, qui facilè genu curvet ante Baal. 85. 2. D. Thomam ut evocaret Romanus Pontifex rogabant amici ejus: ſed reſpondet Papa: abſit, prius finiantur dies noſtri, quam nos videamus eum ſic exire, & Eccleſiam ſuam ſic deſolatam relinquere. 75. 2.

Epiſcopi licitè jurant Regibus fidelitatem, quoad vitam & membra & honorem ſuum terrenum. 298. 1. Non debent autem ſe obligare, ne quidem pro capite, niſi ſalvo honore Dei & ordine ſuo. 299. 1.

Epiſcopus ordinans indignum, ſuſpendendus eſt ab officio ſuo. 137. 2. Epiſcopo debetur obedientia à ſubditis ſuis 113. 2. Epiſcopus non valet renunciare Epiſcopatui: niſi ratificet Romanus Pontifex. 128. 2. Epiſcopus qualitercumque delinquat, dummodo non ſit hæreticus, nec debet, nec poteſt, à poteſtate ſæculari percelli. 155. 2. Epiſcopus translatus ad aliam Sedem ejuſdem Provinciæ, non debet iterare juramentum fidelitatis, ſuo Metropolitano: quia per prius juramentum intelligitur ſufficienter ſubjectus. 242. 2. Eſtque illa conſuetudo Romanæ Eccleſiæ. *ibid.*

Epiſcopi electionem fieri extra Provinciam, eſt contra canones 360. 1. Epiſcopi electio quæ fit ſecundum nutum Regis, non eſt libera; nec Epiſcopi tunc eligunt, ſed Rex. Quod iniquum eſſe affirmat Alexander III. ad Regem Angliæ. 249. 2. Electio Epiſcopalis non eſt Canonica, ubi adeſt terror Poteſtatis ſæcularis. 28. 1. In Anglia Epiſcopus eligebatur à Provincialibus Epiſc. 5. 1.

Epiſcopi Angliæ nullis ſe oppoſuere Principibus, propter bona Eccleſiæ, præter Cantuarienſes. 146. 2. Epiſcopi Angliæ prius ſentiunt cum D. Th. contra conſuetudines Regales 12. 2. Sed non diu ſteterunt. 13. 1. Epiſcopos Angliæ habebat D. Thomas aliquos occultos amicos: ſicut Jonatham habuit David, corpore verſantem cum Saule Patre ſuo, ſed tota mentis ſinceritate cum David exulantem. 155. 2. Epiſcopi Angliæ in negotio D. Th. fuerunt cauſa totius mali. 186. 1. Clerici miſerandi ſubminiſtrantes arma iniquitatis. 292. 2. Excitant Regem contra D. Thomam. 62. 2. Sed præcipuè Londonienſis & Eboracenſis Epiſcopi, ambientes Epiſcopatum Cantuarienſem. *ibid ſeq.* Sæpe convenerunt contra D. Th. 153. 1. Signanter verò in Synodo Northantunenſi, congregata per Regem, pro ſuis conſuetudinibus. *Vide* Synodum nationalem. Erant ſimiles Sacerdotibus & Prophetis Iſrael, à quibus pollutio egreſſa eſt ſuper omnem terram 228. 2. Damnant D. Th. perjurii: confirmant conſuetudines Anglicanas; appellant ad Papam contra D. Thomam, ut hic deponatur 19. 2. Vocant eum proditorem: hanc ei calumniam imponentes in faciem. *ſeq.* turpiter debachantur contra D. Thomam cognita Regis inexorabili inſolentia. 302. 1. Coram Papa defendunt Angliæ conſuetudines, rogantes eas confirmari. 139. 2. & *ſeq.* Sed ibidem confunduntur. 25. 2 Confuſi in Angliam revertuntur, ſine benedictione 26. 2. Dictant ſententiam, à Rege pronunciatam contra D. Thomam. 135. 1. Modo ajunt, modo negant: ad nutum Principis, velut ſervi comici. 195. 1. Verentes Regis iram, occidebant animam. 228. 2. Quia non audebant pro libertate Eccleſiæ offendere Regem, comparantur Judæis, qui corrupti ſunt peponibus & alliis Ægyptiorum: malentes ſervire, & Eccleſiam fatigari in luto & latere

latere, quam itinere trium dierum, in veram prodire libertatem. 208. 1. 232. 1. Ita verò erant timore perculſi, quia Rex nec Superiorem habebat qui terreret, nec ſubditum qui repugnaret. 111. 2. Improperant D. Thomæ beneficia Regis, Minantur periculum eſſe, nè Rex, ſi excommunicetur, fiat Apoſtata. 133. 1. Negant Regem peccaſſe. *ibid.* 2. appellant ad Papam de futuris gravaminibus, contra D. Thomam. *ibid.* Proponunt D. Thomæ periculum Eccleſiæ Romanæ, periculum Regni, periculum ſuum & ſuorum. Reſpondet D. Thomas, non fieri mentionem de periculo animarum. 136. 2. illos ſic alloquitur D. Thomas: *Vos amici mei, qui altiora ſapitis inter alios, qui geritis vos aliis prudentiores: quoniam ſolent filii hujus ſæculi, prudentiores eſſe filiis lucis: ut quid decipitis Fratres veſtros & ſubditos? Quare inducitis eos in errorem iſtum? Quæ authoritas, quæ Scriptura contulit hanc Principibus facultatem, in Eccleſiaſticis, quam vos vultis eis conferre? nolite fratres, nolite jura Regni & Eccleſiæ confundere. Diſcretæ quidem ſunt poteſtates iſtæ*, QUARUM UNA VIM ET POTESTATEM SORTITUR EX ALIA. *Legite Scripturas, & invenietis quot & qui periere Reges, qui viſi ſunt ſibi Sacerdotale officium uſurpare. Provideat ergo veſtra diſcretio, nè ob iſtam, preſſura Divina vos atterat, injuriam.* 135. 2.

Epiſcopi Angliæ comparantur Abner, qui cuſtodire debuit Saulem, nec impedivit quin David auferret Regis Scyphum & Haſtam. 155. 2. Excuſant Regem; prædicant ipſius laudes: totum vero argumentum eorum erat, quod Rex, audita monitione Papæ, non intumuerit iratus, ſed dixerit ſe paratum obedire, ſi deliquerit. Allegant Regis affectum, ſed nullum oſtendunt effectum. 139. 2. Dicunt illum paratum obedire, qui omnes relinquebat in exilio, non reſtituebat rapta, &c. 145. 1. Quæ omnia erant toti Mundo publica. 144. 1. Unde cùm prædicarent Regis virtutes, reſpondet Joannes Saresb. *Quare peregrinum, vicinia rauca reclamet. Ibid.* Illius enim crimina toti orbi erant cognita. 161. 2. Proponebant D. Thomæ periculum mortis. Reſp. Thomas, quod in tribulatione & ſanguinis effuſione, Eccleſia ſoleat creſcere & multiplicari. 136. 2. Cudebant novas & ingenioſas rationes, in ſubverſionem libertatis Eccleſiaſticæ. *ibid.* Atteſtationem edunt pro Rege. 142. 1. Sigillatam à tribus Epiſcopis tantum, & conceptam nomine omnium. *ibid.* Fuit aliqua fraus in numero nominum. *ibid.* 162. 1. Quia adhuc octodecim favebant D. Thomæ. *ibid.* Appellant denuò contra D. Thomam, quia in Regem minatus fuerat ferre ſententiam. 153. 1. Scribentes ad D. Thomam, in principio proteſtantur obedientiam, & in fine manifeſtant ſuam contumaciam. 160. 2. In principio dicunt ei *Ave Rabbi*: & poſteà, ut eum arguerent, & convincerent falſis teſtibus, clamant, quod recuſet reddere Cæſari quæ ſunt Cæſaris. *ibid.* cogitantes in animo, *non habemus Regem niſi Cæſarem, Crucifige Crucifige Pontificem.* 200. 2. *Crucifige Crucifige eum: neque enim reſervetis hunc, ſed Barabbam.* 161. 2. *Qui ſtare auſus eſt pro Eccleſiæ libertate: qui Legem Dei traditionibus humanis afferit præferendam.* 200. 2. Appellant iterum ad Papam. 190. 1. Mittunt libellum gravaminum cum appellatione. 198. 2. Aliquibus excommunicatis, timent & terrentur. 287. 1. Spem ponunt in morte Papæ vel D. Thomæ. 155. 2. Iterum appellant. Sed multi recedunt à nequioribus, nolentes ſubſignare appellationem. 292. 1. Minuitur numerus contumacium. 290. 1. Multis converſis, redeuntibus ad cor, exhibentibus D. Thomæ obedientiam. 311. 1. Rex appellantes vocabat ſuos Epiſcopos, alios verò, Proditores. 342. 2. Faciunt Regem, poſt pacem, reſilire à pactis & promiſſionibus ſuis. 358. 2. Sacerdotes Baal & falſi filii Prophetarum, qui totius diſcordiæ incentores ab initio exiterunt, pergunt uſque in finem. *ibid.* præcipui ſunt Eboracenſis & Londonienſis Epiſcopi. *ibid.* 40. 1. 2. Illi qui juraverant conſuetudines, à Papa excommunicantur & ſuſpenduntur. 354. 1. 355. 1. 356. 2.

Epiſcopi Angliæ excommunicati, abſolvi non poterant niſi in articulo mortis, de mandato Papæ. 190. 2. Fixerunt mortis periculum: nempè effecerunt ut de mandato Regis transfretare cogerentur: & hoc titulo abſoluti ſunt ab Epiſcopo ignaro. *ibid.* Sed invalidè *ibid.* Epiſcopi Angliæ, quantumcumque obſtinati, agnoſcunt Romanas evocationes; gratias agentes Summo Pontifici, quod dignatus ſit Legatos mittere à ſuo latere, ut parceretur ſumptibus. 198. 1. Epiſcopi Angliæ fatentur etiam Regem excommunicari poſſe, & totam terram ejus ſub interdicto poni. *ibid.* ſed negabant D. Thomam id in hac cauſa factum licitè, quia ſupponebant Regem innocentem eſſe. *ibid.*

Epiſcopos Angliæ confundendos, per depoſitionem Regis Angliæ, faciendam à Papa, authoritate & Privilegio D. Petri, ſpes *fidei erat certiſſima*. 230. 1. Epiſcopos Angliæ alioſque, non poſſe exire Regno, ſine Regis conſenſu; Item ſi exeant, quod aſſecurare debeant Regem, quod nihil ſint contra Regnum facturi: erat una ex conſuetudinibus Angliæ, damnata ab Eccleſia per Alexandrum III. 58. 1. 15. 1.

Epiſcopatus *diu vacare, eſt lamentatione dignum.* 199. 1.

Error cui non reſiſtitur, approbatur. 117. 1.

Ernulphi Amici, D. Thomæ, coexuliſquè paupertas & miſeria. 175. 1. Rothomagenſis ſpo. ponderat illi beneficium. Negat poſtea, metuens offendere Regem Angliæ. 176. 2. Ernulphi patientia. 176. 1.

Ethicæ gentilis præcepta in eo totaliter vigent, ut carnalium paſſiones affectionum, quas nequeunt penitus extinguere, reprimant & ſubjiciant rationi. 174. 1.

Evitare dum volumus aliquod malum, & in illius finem offendimus Chriſtum, in pœnam peccati, plerumque accidit id, quod timebamus. *Sic* Judæi nè locum perderent & gentem, occiderunt Chriſtũ; & eo ipſo locum & gentem amiſerunt. 313. 1

Evocationes Romanas excludere nitebantur Rex Angliæ. 251. 1. Nullum exire poſſe, ſine Regis licentia, erat una ex conſuetudinibus damnatis per Alex: III. 58. 1. & D. Thomam. 117. 2. Epiſcoporum Appellationi miſit Romanus Pontifex Legatos ſuos, ad parcendum ſumptibus. 179. 1. Gratias Pontifici agunt Epiſcopi. 198. 1.

Epi-

Epiſcopi autem ad evocationem Papæ venire tenentur, ex ordinis ſui neceſſitate, non obſtantibus quibuſcumque prætenſis conſuetudinibus, 251. 1.
Examinandorum, pro ordinibus & beneficiis, ſummam curam adhibebat D. Thomas: obſervans Eccleſiaſticam inſtitutionem, examinabat per ſe, vix credens aliis. 9. 2.
Exceſſus ſemper cavendi ſunt. 223. 1
Excœcat Deus Reges, dum eos vult punire: qui novit auferre ſpiritum Principum, & terribilis eſt apud Reges terræ. 100. 1
Excommunicatio dicitur præciſionis Elogium. 132. 2. Securis Evangelica. 133. 1. Gladius Spiritus Sancti. 147. 1. Gladius Petri, contra perſequentes ejus naviculam. 206. 1. Via Regia quæ ducit ad vitam. *ibid.* Variæ illius ſpecies. 137. 1. Excommunicationem debent præcedere legitimæ monitiones. 130. 1. Niſi delictum notorium ſit. 137. 1 Sic D. Paulus excommunicavit publicè fornicantem cum ſua noverca: inauditum, abſentem, non citatum. 137. 2. Excommunicatio non tam facilè eſt adhibenda: maximè reſpectu Regum. 852. Quin immò tutiùs interdum toleratur aliquod malum, quam per illam incurratur gravius damnum. *ibid.* Multa in hac parte ſunt dimittenda Divinæ gratiæ. *ibid.* Quod ſi tamen ferenda ſit in perſonam Regis, præmittenda eſt magna cautela, conſilia maxima 154. 1. 156. 1.
Excommunicari non poſſe Miniſtros Regis, ſine Regis licentia, aut in abſentia ejus, ſine juſtitiarum licentia, erat una ex conſuetudinibus Angliæ. 58. 2. Refutatur quia non dixit Chriſtus *Dic Regi*, ſed *Dic Eccleſiæ*. 93. 2. Damnatur à D. Th. 117. 2. Et ab Eccleſia per Alexandrum III. 53. 2.
Excommunicatos non debere dare vadimonium ad remanens & juramentum, ſed tantum vadium & pleſium ſtandi judicio Eccleſiæ, ut abſolvantur: erat una ex conſuetudinibus Angliæ. 58. 1 Extranea à conſuetudine Eccleſiaſtica. 257. 2. totius Eccleſiæ. 260. 1. Damnata ab Eccleſia per Alexandrum III. 58. 1. Eos ſine juramentum abſolvere nullo modo vult D. Thomas. 359. 2. Nec Legati Pontificii. 247. 1. In mortis periculo permittit eos abſolvi Papa, ſed præſtito juramento, quòd, ſi convaleſcant, parebunt mandato Pontificis. 179. 1. Excommunicatos ſuos abſolvit D. Thomas ſub conditione, quod pax ſit ſecutura intra certum tempus. Pax non eſt ſecuta: Denunciantur iterum excommunicati. 260. 2. *uſque ad* 262. Idem faciunt Legati. 262. 2. Idque de mandato Papæ. 257. 1. Præmittunt juratoriam cautionem. 311. 2. Tandemque abſolvuntur, tangentes Evangelia, & promittentes ſe ſervaturos, quæ Legati injunxerunt. 247. 2. Eorum nomina. 269. 1.
Excommunicati comparantur leproſis, qui in veteri lege, extra caſtra projiciebantur. 336. 1. Hinc excommunicatus tenetur ſe ſegregare à communione fidelium. 263. 2.
Excommunicatorum nomina non licet nominare in Miſſa: nè Regum quidem. 152. 2.
Excommunicatus appellantis officium implere non poteſt. 167. 2.
Excommunicati promotio ad Decanatum contra Papæ mandatum, declaratur à D. Thoma ipſo jure nulla. 120. 1.
Excommunicati per annum ſolebant notari infamia. 333. 1.
Excommunicatorum nomina ſunt affigenda valvis Eccleſiæ, ut nota ſint omnibus. 118. 2. Suntque ab Epiſcopo publicè denuncianda omnibus vicinis, ex decreto Honorii Papæ. 152. 1. 265. 2. 279. 2. Ut vitentur ſcilicèt. *ibid.* & nè ſit cauſa excuſationis, apud illos qui non vitarent excommunicatos. *ibid.*
Excommunicato communicare non licet: oſculo, nec menſa, oratione: ſed denuncianda eſt ei culpa, quare ipſum oporteat vitare. 127. 1. Excommunicato cummunicare licet, in ordine ad ejus converſionem. 127. 2. 171. 2. 279. 2. Excommunicatis non eſt communicandum antequam abſolvantur. 246. 1. Etiamſi ſpes ſit quod per ipſos fabricabitur pax. 282. 1. Qui illis communicat, grave ſcelus committit. 335. 2. Et ſtatim in ſe contrahit excommunicationis pœnam. 137. 1. 265. 1. 335. 2.
Excommunicato communicans eſt excommunicatus, etſi prætendat ſe injuſtè excommunicatum. 279. 2. Niſi prius res examinetur. *ibid.* Non excommunicantur qui participant cum perſona, ſed qui participant cum malitia. 127. 1. Excommunicatis communicandi facultatem concedere, non valet ipſe Romanus Pontifex, 282. 2. D. Thomas. *ibid.*
Excommunicatus Robertus de Broc panem offert Canibus: Canes recuſant, etſi avidiſſimè ea ſumerent, quæ offerebantur illis ab aliis. 41. 1.
Excommunicati ſunt Reges & Imperatores à Pontificibus. 99. 2. 230. 1
Excommunicationem eſſe ſolum remedium, cum interdicto totius Regni, quo humilietur Anglia, exclamat D. Thomas. 199. 2.
Exempla prava numquam ſunt permittenda. 270. 1. Sedes Apoſtolica permittere ea non debet in ipſis Regibus. 225. 1. Nam plerumque quod puniri non audiunt, licitum opinantur. *ibid.* Exempla pernicioſa ſemper ſunt cavenda, ne tranſmittantur ad poſteros. 260. 1. Nam exempla prava, pravas ſemper, in poſteris, generant conſequentias. 284. 1.
*Rumor de veteri faciet ventura timeri:*
*Cras poterunt fieri turpia, ſicut heri.* 357. 2.
Exempla verò delinquentium à delinquentibus fruſtra proponuntur, quippè quæ in die judicii non excuſabunt. 196. 1.
Exemptionem Clericorum à Foro ſæculari impeti, lamentatur D. Thomas. 73. 2.
Experientia, rerum mater eſt & nutrix. 345. 2.
Exprobratio ingratitudinis ingens & perquam elegans D. Thomæ, contra Robertum Herefordenſem Epiſcopum, mixta cum exhortatione. 86. 1.
Exulem decet conditio exulis, quamquam exulet pro juſtitia. 28. 1.
Exules pro juſtitia & proſcriptos Dei contemnere nō decet, quia talium patronus eſt Chriſtus. 115. 1. Exules quantumcumque diſperſi ſint, ubique eis adeſt qui paſcit volatilia Cœli, & Lilia veſtit Agrorum. 235. 2. Cumulat eos Deus meritis ut magis proficiant, & mitius ſit illis exilium. 233. 1. Sæpe reperiunt gratiam apud extraneos

Patet

Patet in Ioſeph, Daniele, & Helia. 231. 2.

Exules pro fide in exilio morientes, conſidendi ſunt evolare ad Cœlum. 140. 2.

Exuli Epiſcopo propter juſtitiam, per omnia eſt obediendum conſulendumque. 120. 2.

F

FACILIS qui eſt in dicendo, mirum non eſt, ſi facilis ſit in mutando. 184. 1.

Fama volat, majora referens, & pejora quam ſunt. 76. 1.

Familiaritas præſtat occaſionem machinandi omnia. 111. 1.

Feſta Sanctorum celebrat Eccleſia ob tres cauſas. Prima eſt ut in Domino gaudeamus, Sanctorum beatitudini congaudentes. 372. 2. Secunda eſt ut exemplum proponatur. *ibid.* Tertia, ut imploretur eorum patrocinium. *ibid. ſeqq.*

Feriæ tertiæ conſideratio ſubtilis, in qua multa acciderunt D. Thomæ, adeò ut dies Martis eſſet illi verè dies Martyris. 58. 2.

Feria quarta D. Thomas abſtinebat ab eſu carnium. Et nè vir Dei hoc Sanctum propoſitum violaret, mirabiliter ſecum impetu, piſcis, quem Brennam vocant, projicit in ejus gremium. 24. 1.

Feria quinta ante Paſcha, ſolet Papa publicè abſolvere & excommunicare. 364. 2.

Fides ſervanda eſt: quia quod non eſt ex ea, peccatum eſt. 143 2. Fides ſine operibus mortua eſt. 239. 2.

Fidelis eſt Deus æquè in comminationibus, ac in promiſſionibus. 117. 1.

Fidendum numquam eſt fallaci. 250. 1.

Finis eſt cujuſque rei pars potiſſima. 158. 2. Finis non pugna, coronat. 176. 1.

Filii debent alere parentes, etiam ſecundum jus gentium. 202. 1.

Filiorum delicta puniuntur in parentibus negligentibus eos corripere: exemplo Heli. 261. 1.

Flandrenſes metuuntur ab Anglis. 83. 2.

Flandrenſium Comes Philippus, Germanus Regis Angliæ Henrici II. Frater Matthæi Comitis Boloniæ. 23. 2. Bona illius indoles eſt nota Papæ. 91. 2. Rogatu Imperatricis & Reginæ, mittit magnos viros ad Regem Angliæ, pro pace inter hunc & D. Thomam. 81. 1. Papa commendat illi D. Thomam. 87. 2. Jubetur rogari per D. Thomam, ut Eccleſiæ ſuccurrat Eleemoſynis. 178. 1. Rogat Papam ut D. Thomam reſtituat: quippe qui non exulet niſi pro nomine Dei & Summi Pontificis. 294. 2. Pertrahit D. Thomam ad colloquium cum Rege Angliæ. 214. 2.

Ejus colloquium cum Rege Angliæ. 89. 1.

Eſt mediator pacis inter Reges Angliæ & Franciæ. 221. 1. Ejus auxilium implorat Epiſcopus Rhemenſis, contra cives ſibi rebelles. 196. 1

*Francia* eſt omnium mitiſſima. 208. 1. Ejus encomium. 214. 1. Inter omnia Regna Mundi, non eſt Regnum, quod fidem ſinceriorem, charitatem ferventiorem, devotionem uberiorem Apoſtolicæ Sedi ſemper exhibuerit, quam Regnum Francorum. 142. 1. *Vide Gallia.*

Francorum Principum pietas erga D. Thomam, & obſervantia erga S. Sedem, à qua expectabant favorabilem D. Thomæ, in cauſa ejus, determinationem. 293. 2.

Fraus non patrocinatur. Per fraudem obtenta abſolutio, non eſt valida. 190. 2. Eſt juris eluſio. 236. 2.

Fugere poteſt Epiſcopus perſecutores, exemplo Chriſti, & Apoſtoli per ſportam dimiſſi. 207. 2. Dummodo non cauſam fugiat perſecutionis, ſed faciem perſequentis. Nec tunc Eccleſiam deſerit, ſi exemplo D. Thomæ, ad Superiorem recurrat pro ſublevamine. *ibid.* Sic navem non relinquit, qui, ut eam ad portum attrahat Scapham ingreditur. *ibid.* Eſt autem tentare Deum, ſe ipſum certis & manifeſtis objectare periculis, ſi pateat opportunitas evadendi. *ibid.*

Furor vehemens Regis Angliæ. 88. 2. Sed ſolitus. *ibid.* Pileum de capite projicit, Baltheum diſcindit, pallium & veſtes, quibus erat indutus, longiùs abjicit: ſtratum ſericum, quod erat ſupra lectum, manu propria removet, & quaſi in ſterquilinio ſedens, incipit ſtramineas maſticare feſtucas. *ibid.* Cauſa erat, quod Richardus de Humez videretur aliquid loqui in favorem Regis Scotiæ. *ibid.*

Futura velle vaticinari, eſt imprudentiæ. Deo relinquenda ſunt iſta: nos *quid domi noſtræ* ſit, exploremus. 340. 2.

G

GALLIA ſola, temporibus D. Thomæ, erat libera à quæſtionibus prementibus libertatem Eccleſiæ. 194. 1.

Galli ſemper cauti, exploratores habebant, per quos noverant ſecretiſſima, quæ fiebant, etiam in Conclavi Londonienſi. 76. 1.

Gallicanæ Eccleſiæ Encomium. Non *eſt Eccleſia*, quæ Romanæ Cathedræ fuerit utilior, in omnibus anguſtiis ejus, quam Gallicana. 214. 2. Ex ſciſſura Eccleſiæ Anglicanæ, amariſſimo repletur ſcandalo. 290. 1. Ejus lætitiæ, propter progreſſus Romanæ Eccleſiæ, ſub Alexandro III. 235. 1. Illam à Romana Eccleſia ſeparare ſtudebat Imperator *Fredericus, victor hactenus* glorioſus; ſed ex tunc cœpit deficere Imperatoris poteſtas. 148. 2. Gratus illi & acceptus erat D. Thomas exul, pro ſua reverentia: quia tantæ iniquitati ſe opponere auſus eſt, & pro libertate Eccleſiæ facere verbum, & Apoſtolicæ Sedi in Privilegiis ſervandis ſervare fidem, 225. 1. Scribit ad Papam pro D. Thoma. 290. 1. Audit duos Legatos mitti contra D. Thomam defenſorem libertatis Eccleſiaſticæ: Gemit. 235. 2. Audit Londonienſem Epiſcopum abſolutum ab excommunicatione. Turbatur à ſcandalis. 335. 1. Et ipſe Pontifex incipit malè apud ipſam audire, quia tam ſegniter agebat cum Rege Angliæ, quem non puniebat. 300. 1. 303. 1. Adeò ſcandalizatam eam eſſe, ut magis turbari non poſſit, quod Rex Angliæ non puniretur, ſcribunt ad Papam Regina Franciæ. 305. 2. Epiſcopus Pariſienſis, 313. 2. *& ſeqq.* & alii. 306. 1.

Gallicana de Eccleſia exiſtimatio. *Pater*, inquit D. Thomas ad Alexandrum III. *Si veſtra diſcretio, in cauſa Eccleſiæ & Regis Anglorum, ab initio attendiſſet: nequaquam in tantas calamitates incidiſſet*

*diſſet Anglicana Eccleſia ; nec Gallicana, quod ſine dolore non loquimur, tam pernicioſo attentaretur, aut opprimeretur exemplo. Si ille* Rex Angliæ, inquit Wilhelmus Carnotenſis Epiſcopus ad Alexand. III. *Quod Deus avertat, prævaluerit : Eccleſia Anglorum periit, & Gallicana in periculo eſt.* 225. 1. *Placeat itaque,* ait Mauricius Pariſienſis Epiſcopus ad eundem, *Majeſtati veſtræ .... tam præfatum Londonienſem quam alios Eccleſiæ malefactores .... allidere & conterere ad Apoſtolicam Petram, juxtà quam abſorpti ſunt Authores eorum. Alioquin timendum eſt, nè ſi, quod abſit, tantum ſcelus maneat impunitum, citius & Anglicanæ & Gallicanæ Eccleſiæ perniciem & Religionis ruinam operetur.* 289. 2.

Gallicana Eccleſia præſcribit juramenti formam, quam Prælati Eccleſiarum offerunt & faciunt Principibus, jurantes ſervare fidem in indemnitate vitæ, membrorum, honoris terreni, *ſalvo ordine ſuo.* 270. 1.

Gauſredus Ridel Archi-Diaconus Cantuarienſis, agit contra D. Thomam Epiſcopum ſuum : procurat à Papa litteras legationis per Angliam, committendæ Epiſcopo Eboracenſi. 67. 2. 68. 1. Infidelem ſuum ſub obedientia, & pœna privationis bonorum, citat D. Thomas ad conſpectum ſuum. 120. 1. Inobediens citatur altera vice. *ibid.* participaverat cum excommunicatis. *ibid.* In abſentia & ignorantia D. Thomæ, faciebat inveſtituras Eccleſiæ, conſerebat Curam animarum, & plebanas Eccleſias onerabat variis exactionibus: quæ omnia illi non licebant. Unde Thomas revocat omnia in irritum, & ipſum publicè excommunicat. 279. 1. Vocat eum D. Thomas non Archi-Diaconum, ſed Archi-Diabolum. 292. 2.

Genitis ex iis qui in ſacris erant, non obligari Epiſcopum conferre ordines, aut beneficium, ſtatuit Rom. Pontifex. 66. 2.

*Gilbertus Foliotb*, vir ſæculari litteratura & lege Divina inſtructus ad unguem, de Monaſterio tranſit ad Epiſcopatum Herefordenſem. 267. 2. Mortuo Theobaldo, Cantuarienſi Epiſcopo, aſpirat ad illius Cathedram : ſed ſpe fruſtratus, odium concipit in D. Thomam. 142. 1. 161. 1. ſolus contradicit electioni, qua D. Thomas eligitur Archi-Epiſcopus Cantuarienſis. 5. 1. Transfertur ad Sedem Londonienſem, ad multam inſtantiam precum Regis Angliæ, apud Papam. 83. 2. 10. 2. Pergit ambire Sedem Cantuarienſem, & illius ſibi arrogare Primatum. Negat D. Thomæ obedientiam, ſtudetque alios adducere ad ſubjectionem ſuam. 251. 1. 288. 1. 289. 1. 290. 1. Negabat autem obedientiam, quia etſi fidelitatem juraſſet exiſtens Herefordenſis Epiſcopus, non iteravit juramentum exiſtens Londonienſis. 252. 2. 264. 2. Verum reſpondet Alexander Papa, quod nihilominus ſit Divo Thomæ ſubjectus, quia non eſt translatus ad Sedem exemptam ab obedientia præſtanda Archi-Epiſcopo Cantuarienſi. 242. 2. Prætendebat verò Primatum, quia Archi-Flamen ſedit Londini, quando illic colebatur Jupiter. 254. 1. verum Primatus Eccleſiæ Cantuarienſis petitur ex eo, quod prima ſuſceperit fidem, & ſit omnium Eccleſiarum Britannicarum nutrix & propagatrix in Chriſto. 261. 1. Primus in Anglia ſcidit Eccleſiæ unitatem. 161. 1. Author ſciſſuræ, ſator diſcordiæ, ſcandali fomes. 288. 2. Archi-Synagogus. 142. 2. Antichriſti præambulus. 272. 2. 290. 1. Antichriſti membrum. 272. 1. comparatus Sinoni doloſo. 278. 1. *ſeq.* Sacerdos Baal, falſus filius prophetæ. 244. 2. Comparatus Achitofel, propter malum conſilium ſuum. 235. 1. Cum namque per ſe ſatis non inſaniret, inſtigabat Regem. 251. 2. 252. 2. Admittens Regis conſuetudines, ut Regis gratiam conciliaret ſibi, in confuſionem D. Thomæ. 62. 2. Durè contra ipſum lamentatur D. Thomas. 252. 2. Vocat D. Thomam ſtultum, in faciem. 19. 1. Romam proficiſcitur. 25. 2. Debacchatur contra D. Thomam. *ibid. & ſeq. Parce Frater*, inquit Papa. *Domine, parcam ei ?* Reſpondet Gilbertus : tum Papa : *Non dico Frater quod parcas ei, ſed tibi.* Ad hanc Apoſtolicam vocem & tubam obmutuit confuſus. *ibid.* Cum ſuis revertitur, ſine benedictione Apoſtolica. 26. 2. Obtinet à Rege poteſtatem in Provinciam Cantiæ. 142. 2. gloriatur nullum illic aliquid poſſe præter ſe. 141. 1. colligit pecunias. Monetur à D. Thoma ut abſtineat & reſtituat. *ibid.* ſub anathemate, mandatur illi à D. Thoma. 131. 1. receperat centum & octo libras 14. ſolidos, & ſex denarios. 132. 1. Appellat ad Papam. *ibid.* Libellus ejus ſupplex ad Papam. *ibid.* Conſignat interim pecuniam. *ibid.* Renunciat ſuo juri, in manus Regis, D. Thomam metuens : Rogat alium præfici. Poſtulatque pecunias ſervari; donec lis terminata ſit. 131. 2. Cum conſiſteret ad Altare, ab ignoto recipit litteras Papales, quibus D. Thomas conſtituitur Legatus Apoſtolicus per totam Angliam. 144. 1. Conſternatus recurrit ad Regem per litteras. *ibid.* Suadet & rogat poſſe, obedire ad interim : ſed mandari Epiſcopis, ut colligant ſua gravamina, appellaturi ad S. Sedem. *ibid.* Objectionibus ejus reſpondet D. Thomas. 124. 1. Denunciatur excommunicatus à Cardinalibus, juſſu Papæ. 237. 2. Excommunicatur à D. Thoma : & promulgatur excommunicatio Londini, in Eccleſia Cathedrali, in ejus abſentia. 264. 1. Convocat Clerum Londonienſem. Invehitur contra valorem excommunicationis. 264. 1. Dicit eſſe nullam. *ibid.* Appellat ad Papam. 264. 2. Non curat ſuam excommunicationem. Nititur obtinere per Officiales Regis, ut reliqui Epiſcopi & Abbates ſecum communicent, & ſimul appellent ; ſed fruſtra. 289. 2. Monetur à D. Thoma : reſipiſcat, quod obtinebit veniam. 294. 2. Ejus excommunicatio confirmatur per Papam. 319. 2. Præſtito juramento abſolvitur à Legatis quartis : de facultate Papæ. 329. 1. Sed abſolutio mandatur ſervari ſecreta : ille verò eam publicat. 330. 2. Reducitur in excommunicationem per Papam. 355. 1. Quia interfuit coronationi Regis. *ibid.* 356. 1. Præcipua cauſa eſt quod Rex, poſt pacem, reſiliat à pactis & promiſſionibus. 358. 2. Tandem ſenio gravis, corpore debilis, per ætatem & jejunia. 367. 1. Cooperatus eſt morti D. Thomæ. 362. 2. Eboracenſis Archi-Epiſcopus abſolutus à vinculo excommunicationis ; rogat Papam ut idem beneficium impendat London. 367. 1.

*Girar-*

*Girardus Puella* Vir in utroque jure peritus. 169. 1. Clericus 174. 1. Sub D. Thoma. A quo & accepit primum beneficium. 176. 2. Poſtquam habitaſſet in Francia, deſerit Regem, & accedit Reginaldum Colonienſem ſchiſmaticum. 172. 2. Rex illi indignatur: tum quia contra beneficia ei præſtita, diſceſſit, Rege inſalutato: tum quia diverteret ad ſchiſmaticos. Deinde, quod ad Theutones diverteret, qui, ſi poſſent, invaderent Regnum Franciæ. 173. 1. Participavit cum Schiſmaticorum vita, non crimine. 168. 1. Numquam fuit Schiſmaticus. 170. 1. Tanta verò inter Schiſmaticos pollebat authoritate, ut quidquid dictabat, haberetur Sacro-ſanctum. 171. 2. Publicè tamen agebat contra Schiſmaticos. *ibid.* Indignatur D. Thomæ, quia audierat, tamen ex falſo rumore, quod D. Thomas detraxiſſet illi apud Regem Franciæ. 172. 2. Thomas verò ſcripſerat quidem ad Papam, pro ejus reconciliatione. 173. 1.

Girardus convertitur ad Regem Angliæ, obligans ſe juramento fidelitatis. 174. 1. Papa mittit formam juramenti, quo erat abſolvendus. *ibid.* Forma illa extat. 174. 2. Abſolvi poterat, ſed non retinere beneficium, quod de manu ſchiſmaticorum receperat, niſi hoc ei iterum conferat Eccleſia. *ibid.* Papa ſcribit ad Regem Franciæ, ut Girardum in terram ſuam recipiat, & in gratiam. *ibid.* Poſt mortem D. Thomæ, fit Epiſcopus Conventrenſis. 55. 2.

Gratia. 151. 1. 226. 1. Præjens & cooperans. 304. 1. Ubi vult ſpirat. 62. 2. eſt Sermo Domini currens velociter, ſtatim immutans omnia. 85. 2. Peccatores Deus urget ad gratiam, quadam violentia charitatis: manente tamen arbitrii libertate. 229. 1. Monitio non adfert fructum, niſi prius in corde operetur virtus & gratia Salvatoris, 234. 1.

Gravamina allegata contra D. Thomam ab Epiſcopis Angliæ. 180. 2.

Gravari non eſt cenſendus injuſtè, quem jus punit legitimè. 138. 2.

Guaſconum levitatem timet Rex Angliæ. 112. 1.

Guido Cremenſis Hæreſiarcha. 171. 1. 240. 1. Schiſmaticus contra Alexandrum tertium. 91. 2. Piſi recipitur. *ibid.* Archi-Epiſcopus Piſanus fugit cum Clero ſuo. *ibid.* Imperator Fredericus illi adhæret. *ibid.* Illius Nuncium è ſua terra ejicit elector Moguntinus, minans ſi vel ipſe vel alius Schiſmaticus, ad ſe veniret quod oculos ei erueret. *ibid.* Clauditur in Turri Stephani Theobaldi. 240. 1. Favebant ei Senatores Romani; ſed metuit Senatores alios Kalendis Novembris regimen Urbis accepturos, Alexandro Papæ facturos fidelitatem, *ibid.*

H

Habitum ſervi induere cogitur Imperator Fredericus, à Papa depoſitus; & ſic noctu Secutiam egredi, tamquam famulus quærens aliquid, pro Domino ſuo. 220. 1.

Hæreſiarcha vel author ſchiſmatis (ſi revolvantur Hiſtoriæ) non egit umquam pœnitentiam, niſi coactus & invitus. 68. 2.

*Henricus* Dux Nortmanniæ & Aquitaniæ, &c. adoptatur à Stephano Anglorum Rege in filium, & hæres Regni inſtituitur. 276. 2. jurat publicè & ſolemniter quod terras perpetuò conſervaret Eccleſiis, quas eis Stephanus contulerat. *ibid.* Ratione Ducatus Normanniæ, debebat homagium præſtare Regi Franciæ. 220. 2. Etiam tunc quando erat Rex Angliæ, mortuo Stephano, cui ſucceſſit. *ibid.* & dictus fuit Henricus II.

Henricus Vintonienſis Epiſcopus, atavis eſt *editus* Regibus, clarus genere, ſed clarior virtute. 293. 1. Provectione autem ætatis, & morum ſanctitate Clariſſimus. *ibid.* Ejus encomium. *ibid.* Tempore perſecutionis renuntiaverat Epiſcopatui, malens cedere honori ſuo, quam Regis *violentiis*; ſed Papa non acceptavit renuntiationem. 128. 2. Alienaverat crucem Eccleſiæ: jubetur per D. Thomam, eam revocare *ibid.* Adhæſit D. Thomæ 293. 1. publicavit nomina illorum quos D. Thomas excommunicaverat. 292. 1. Præ ſenio non comparet ad ſynodum Londonienſem. Rogant eum Epiſcopi per litteras, ut appellet cum illis ad Papam, contra libertatem Eccleſiæ. 31. 1. Ipſe vero reſpondet: *Vocatus à Summo Pontifice, nec appello, nec appellare volo. ibid.* Alii per hunc Summum Pontificem, intellexerunt Chriſti Vicarium, quaſi appellatus eſſet Romam; ſed ille intellexit Chriſtum, ad cujus extremum ſenex appropinquabat judicium. *ibid.* Et ſubjungit; *Unde dilectionem veſtram exoratam eſſe rogo, quatenus me in illas appellationis anguſtias parcatis intrudere: ubi maledictionis jaculum debeã formidare.* 292. 1.

Heraclius Patriarcha Hieroſolymitanus, vitæ ſanctitate non infimus, venit in Angliam, à Rege poſtulaturus auxilium contra incurſus Ethnicorum. Narrat Religioſum quemdam, in paleſtina, apparuiſſe ſuo Superiori, poſt mortem. *Dixiſſe ſe beatum. Se vidiſſe D. Thomam aſcendentem in cœlum, ſtipatum Apoſtolorum, prophetarum & Martyrum choro. Et Dominum dixiſſe D. Thomæ. Sic decet te intrare in curiam Domini tui. Quantam gloriam donavi Petro, nec tibi minorem dabo.* 51. 1. Et per hanc revelationem, martyrium quod D. Thomas ſubiit in Anglia, eſt cognitũ Hieroſolymæ, infrà quindecim dies. *ibid.*

Hieroſolymitani itineris ſignum erat crux impoſita humero. 221. 2. Rex Franciæ deſiderat illud inſtituere cum Rege Angliæ. *ibid.* Rex Angliæ curat ſignificari Regi Franciæ quod & iter illud ſibi placeat. *ibid.* At Rex Franciæ dicit turpe eſſe toties decipi, nec ſe aliqua ratione crediturum quod Rex Angliæ in animo meditetur hoc iter, niſi humerum ejus cruce videat inſignitum. Stultum eſſe nudo verbo Regis Angliæ habere fidem. *ibid.* Richardus de Luci ſignum ſibi crucis imponit, profecturus Hieroſolymam. 89. 2.

B. Hildegardis ſanctitate celeberrima, claret viſionibus & oraculis. Eugenius Papa eam plurimi faciebat. Prædixit quod Eugenius non eſſet pacem & gloriam habiturus in Urbe, niſi in extremis diebus. 172. 1. Joannes Saresberienſis rogat Girardum Puellam, ut eam conſulat, an revelatum ſit ei aliquid, de fine Schiſmatis contra Alex. III. *ibid.*

Hiſtoria controverſiæ inter D. Thomam & Regem erat publica in omnibus plateis. 270. 2.

Homo non eſt laudandus in vita ſua, nec judicandus ante tempus. 350. 1.

Hominibus placere nõ poſſumus, & ſimul Deo. 215. 2.

Hubertus Lombardus Mediolanenſis, vir potens opere & ſermone; Fit Archidiaconus Bituricenſis. 56. 2. Vocatus à D. Thoma, huic adhæret tanquam unus ex ſuis. *ibid.* Fit poſtea Epiſcopus Mediolanenſis: deinde Pontifex Romanus, dictus Urbanus III. *ibid.*

Hugo Comes poſſidebat bona Eccleſiæ Cantuarienſis. Excommunicatur à D. Thoma. 265. 1. Tota terra ejus ſub interdicto ponitur. Interdictum rogat tolli à D. Th. ſed non obtinet niſi Evangelizandi uſum, baptizandique, & moribundis adminiſtrandi viaticum. 360. 1. Convertitur: ad ſummam D. Thomæ lætitiam. *ibid.* 2.

Humanum quilibet à ſe nihil reputet alienum, 235. 2.

Humiles eligere ſolet deus, per quos ſternat ſuperbos. 149. 2. Humili ex ſtirpe natum eſſe, & propter virtutem ad altiora erigi, non eſt probroſum. 136. 1. Sed glorioſum eſt, ſicut fuit David. *ibid.* Sic Petrus Piſcator erat, qui factus eſt Princeps Eccleſiæ. *ibid.* Ita reſpondet D.Th. objicientibus quod humili ſtirpe natus, ad tantam Cathedram eſſet evectus. *ibid. Succeſſores Petri ſumus*, ait; *non Auguſti*. *ibid.*

Humilitas & zelus miſceri debent. 109. 1. Humilitate tua dum creſcit alterius inhumanitas, tum contra fortius eſt eundum. 156. 2.

I

JACULA non prævisa fortiùs feriunt. 156. 2.

Ignorare poſſumus cauſſam perſecutionis, quam merito patimur. 226. 1. Tantòque magis ſunt timenda Dei judicia, quantò magis ignoratur cauſa. *ibid.*

Ignorantia & neceſſitas excuſant irregularitatem. 77. 2.

Idololatriæ ſpecies eſt, ſub cujuſcumque utilitatis reſpectu, creaturam Creatori præponere. 182. 1.

Imperatoris Conſtantini, laus. Negat ſe poſſe judicare Sacerdotes. 125. 2. D. Thomas non dubitat quin ſit in cœlis, *ibid.* Ejus exemplum dicit proponendum Regi Angliæ. *ibid.*

Imperator Henricus deponitur à Gregorio VII. in Concilio Romano. 230. 1.

Imperator Fredericus Aenobarbus, antequam ex Principe fieret Tyrannus, ex Catholico Schiſmaticus, non erat illi ſimilis in filiis hominum. 168. 2. Ab orthodoxis vocatur Theutonicus Tyrannus. 105. 1. 246. 1. Sacerdotium ſcidit adverſus Dominum, ſed à Domino ſciſſuram ſenſit Imperii. 168. 2. Quanquam in nullo erraret contra articulos fidei. *ibid.* Indicit curiam generalem in Wiceburch, in diem Pentecoſtes, diſcuſſurus uter eſſet Papa legitimus, an Rolandus dictus Alexand. III. an Guido, dictus Paſchalis? 102. 2. Conventui adſunt quadraginta Epiſcopi Imperat. impoſitis manibus ſupra Reliquias Sanct. jurat ſe nunquam recepturum Alexandrum III. Idem jurant Epiſcopi ſupra Sancta Dei Evangelia. *ibid.* Sed Epiſcopi aliqui jurant coacti. Sic Magdeburgenſis primus juravit cum fletu & planctu maximo. 104. 2. Malebat amittere Regalia: ſed ipſe cum aliis jubentur Regalia ſervare & jurare. *ibid.* Idem juraverunt Legati Regis Angliæ Henrici II. 108. 1. Juramenta hæc fuerunt perjuria. 114. 1. Tum Imperator Edicto publico mandat Alexandrum ejici, Paſchalem verò recipi. 102. 1. Sub gravi pœna. 103. 1. caſu quo Imperator occubuiſſet, ſtatutum erat, ut ſucceſſor ejus Edicto huic ſubcriberet. 104. 1. Obſidet urbem Romanam. 207. 2. *Cum vero Romanus Pontifex per patientiam diutius expectaſſet, ut vel ſic provocaretur ad pœnitentiam:* & Imperator *ſchiſmaticus* è contra *abutens patientia ejus, peccata peccatis adderet* adeo *ut error in amentiam verteretur:* VICARIUS PETRI A DOMINO CONSTITUTUS SUPER GENTES ET SUPER REGNA, *Italos & omnes, qui ei ex cauſa Imperii & Regni, Religione juris jurandi tenebantur adſtricti*, A FIDELITATE EJUS ABSOLVIT: *& Italiam ferè totam, à facie furentis & præſentis, tanta felicitate & celeritate excuſſit, ut in ea nihil habere videatur niſi tortores, quos evitat interdum, & Anguſtiarum quas evitare non poteſt, juge ſupplicium.* ABSTULIT ET ETIAM REGIAM DIGNITATEM, *ipſumque anathemate condemnavit, & inhibuit* AUTHORITATE DEI, *ne vires ullas amodò in bellicis congreſſionibus habeat: aut de Chriſtiano aliquo victoriam conſequatur, aut alicubi quiete & pace gaudeat, donec fructus pœnitentiæ condignos operetur. In quo ſecutus eſt exemplum Gregorii ſeptimi Deceſſoris ſui, qui Henricum Imperatorem Eccleſiæ Privilegia convellentem*, DEPONENS IN CONCILIO ROMANO, *ſimili ſententia condemnavit. Et quidem* ILLA SENTENTIA EFFECTUM SORTITA EST, *& hanc de Privilegio Petri latam videtur ipſe Dominus confirmaſſe. Hoc enim Itali audito, ab eo diſcedentes reædificaverunt Mediolanum, ſchiſmaticos expulerunt, Catholicos reduxerunt Epiſcopos, & Apoſtolicæ Sedi unanimiter adhæſerunt. Sed quid nota recenſeo?* 230. 1. Ex-Auguſtus confuſus deſerit Urbem. 207. 2. Ignominioſè humilitatus, factus ſine honore coram populo & gente 188. 1. quem Deus miſericorditer fecit Ex-Auguſtum. 222. 1. ut de faſtigio Romani Imperii, ob Eccleſiæ perſecutionem, in paupertatem & ignominiam miſer, ſed nulli miſerabilis corrueret, ad gloriam illius qui ſolus, pro arbitrio, Regna & Imperia transfert. 151. 1. Ex-Auguſtus congreditur cum Mediolanenſibus. Fugit. 191. 1. Irruunt in eum urbes Italiæ. Fugit. Nec jam Papiæ eſt tutus, quia ſui quendam nobilem Papienſem excœcaverant. 219. 2. Lombardi inſequuntur eum cum viginti millibus hominum: fugit. Latet. Non audet latere in eodem hoſpitio. *ibid.* Monetur à Religioſo Carthuſienſi, quod pacem non eſſet habiturus, niſi pacem redderet Eccleſiæ. *ibid.* Simulat ſe converſum. 220. 1. convocat Religioſos, ut interſint pacis concluſionibus: & interim obtinet inducias. Sed cum viri Religioſi dicerentur adeſſe: fruſtra eos venturos reſpondit, *niſi Angelum de cœlis adducant, aut veniant in poteſtate faciendi Miracula. ibid.* Pergit. Suſpendit nobilem Brixienſem, affirmans eum conſcium conjurationis, factæ in Italia. *ibid.* Intrat Secutiam, ducit ſecum obſides, inde abducendos, occidendoſque à ſe poſtea in Alemannia. *ibid.* Poſtquam intraſſet, cives claudunt portas, ſervant obſides. Negant exitum omni ei qui Italicè loqueretur. Et niſi hoc feciſſent, excidium

Secutiæ minabantur urbes finitimæ. *ibid.* Exauguſtus evadit noctu, indutus habitu Servientis, ac ſi viri magni procuraret hoſpitium. *ibid.* Lætatur quod ſic evaſerit. 220. 2. Turbat Burgundiam, poſt preces intentans minas *ibid.* Pacem petit. Rogat Papam, ut ſaltem filium ſuum natu ſecundum recipiat in Imperatorem, & eum Regem conſecrari faciat à Catholicis Epiſcopis. Hunc filium ſemper Romano Pontifici pariturum: quanquam pater Exauguſtus, alium non eſſet agniturus Pontificem, quam D. Petrum, & eos qui ſunt in cœlis. 246. 2. Tandem verò videns ſe nihil acturum, in dignitatem Auguſtalem non rediturum, niſi Pacem fecerit cum Eccleſia, pararus eſt fœdus inire cum Italis. 329. 2. Mittit nuncios ſuos qui cum Conſulibus Urbis, in curia librant & formant pacis Articulos. 330. 1.

Imperatoris Frederici initium & medium comparantur Regi Angliæ: & expectant Catholici parem in utroque exitum 168. 2. 2 7. 2. 230. 1. *Timeo*, inquit Joannes Saresberienſis, *nè præfatus Rex ambulans in viis ejus* Imperatoris, *exitum*, *quod Deus impediat*, *ſimilem conſequatur*. *Profectò mirum eſt*, *quod nullus Religioſorum denunciat ei*, *tanta pericula imminere*. 217. 2.

Imperii ſtatus eſt tanta moles, ut occultari non poſſit. 173. 1.

Impœnitens abſolvi non poteſt. 230. 2. 238. 2. & hoc eſt perſpicui & perpetui juris. 346. 1. Talem poſſe abſolvere, nè quidem ipſe Petrus accepit à Domino. 182. 1. 331. 1. nec Angelus de Cœlo, aut quævis Poteſtas. 280. 1. 282. 2. Talem abſolvendi poteſtatem, nec Deus alii tribuit, nec retinuit ſibi. 343. 1.

Impœnitentes proinde abſoluti, de facto adhuc liganrur ante oculos Dei. 236. 2.

Impœnitentia ſiquidem nec oratione poteſt, nec purgari jejunio. 100. 2. Impœnitentiæ verò ſignum eſt, ſi res ablata ab Eccleſia, non reſtituatur. 236. 2.

Inauditos, non citatos, excommunicat D. Thomas. Mirantur, *quo juris ordine?* Reſpondetur, quod eorum crimina fuerint adeo manifeſta & notoria, ut Cœlum & terra darent teſtimonia. 345. 1. *vide* ſuſpenſio proviſionalis, lata contra inauditum, non citatum, &c.

*Incerta nemo unquam Pontificum judicare præſumat*: eſt Regula Sixti Papæ. 122. 2.

Infelici nil eſt felicius, quam noſſe ſortem ſuam. 234. 2.

Infelicitatis genus ſummum eſt, fuiſſe felicem. 175. 1.

Ingenium ſervile eſt, quod dumtaxat ſuppliciis emendatur. 224. 1.

Inimici peſſimi ſunt, qui blanda loqnuntur, & dura faciunt. 161. 1. *ibid.* 2. Leniendi ſunt aliquando munuſculis. 169. 1. Multa in illis ſunt diſſimulanda, maximè dum potentes ſunt. 186. 2.

Injuſta vincula diſrumpunt juſtitiam. 122. 2.

Inobedire Deo, eſt peccatum ſimile idololatriæ. 317. 2.

Inobediens ſuo Superiori, meretur privari jure obedientiæ ſuorum Subditorum, ſi quos habet. 279. 1

Inſidiæ in Anglia erant tantæ, ut Amicis D. Thomæ, nec colloquendi nec ſcribendi liceret commercium. 148. 1.

Intentio imponit nomen operi. 78. 1.

Interdictum Regni, eſt interdici in Regno omne Eccleſiaſticum officium 36. 2. quanquam permitti ſoleat Baptiſma parvulorum, & pœnitentia morientium. 324. 2.

Interdictionis ſententiam profert D. Thomas in totam terram Cantiæ: Claudantur templa, non audiantur campanæ, ceſſent Sacramenta, nulla fiat ſolemnitas, ſolùm poſſit adminiſtrari Baptiſma parvulorum, pœnitentia & viaticum morientium: niſi Rex intra determinatos dies ſatisfecerit. 260. 2.

Interdicitur tota terra Angliæ Ciſmarina, poſt martyrium D. Thomæ. 364. 1.

Interpretanda ſunt ſemper omnia in melius. 218. 2.

Invito ſæpe confertur beneficium. 136. 1.

*S. Joannes Baptiſta* increpat Herodem, non ut Pontifex, ſed ut præco verbi Dei. 215. 2. Non correxit delictum ut judex, ſed denunciavit peccatum. *ibid.*

Joannes Cumin Legatus Regis Angliæ ad Papam, Papæ improperat, quod D. Thomas ſcripſiſſet litteras ad ſuam Sanctitatem contra perſonam Regis. 164. 1. recipit reſcripta Pontificia, in cauſa ſchiſmatis, & illorum ſecreta relevat Guidoni Antipapæ. 188. 2. jubetur puniri. 189. 1. Receperat Archi-Diaconatum Bathonienſem de manu laica; jubetur ab Alexand. 3. fructus & beneficium reſignare intra 20. dies, ſub anathemate. 310. 1.

*Joannes de Oxeneford* participans cum excommunicato ſchiſmatico Reginaldo, eſt ipſo jure excommunicatus. 120. 2. Obtinet Decanatum Saresberienſem. *ibid.* Decanatum hunc declarat D. Thomas ipſo jure non tenere. *ibid.* *Ipſumque irritat Papa*. 154. 1. Romam properat cum commendatitiis Regis Angliæ. 235. 2. Commendat Rex ut Papa credat Joanni, ſicut crederet Regi. *ibid.* Joannes ſignificans Papæ quomodo facilè poſſet pax componi, inter Regem & D. Thomam, init Pontificis gratiam. 164. 1. Jurat ſe nunquam adhæſiſſe ſchiſmaticis. 235. 2. abjurat conſuetudines Angliæ. 164. 1. *Cogitur* reſignare Decanatum in manus Papæ. 181. 2. quem recipit ad vehementem inſtantiam Regis. *ibid.* Abſolviturque à vinculo excommunicationis. 164. 1. Mendax & perjurus fuit. 236. 1. Quia adeo fallaciter ſe coram Papa humiliaverat, vocatur à ſuis Proditor Regis. 164. 1. Redux vero in Angliam, gloriatur ſe Romæ obtinuiſſe omnia quæ prætenderat. 165. 1. Regem excommunicari non poſſe, niſi à ſolo Papa: Epiſcopos exire non poſſe ex Anglia, ſine Regis conſenſu. Legatos duos in Angliam mitti à ſummo Pontifice, acturos contra D. Thomam *ibid.* Quod venirent in tanta poteſtate, ut appellari non poſſit. 185. 2. Rumor ille, authore Joanne, ita percrebuit, ut nihil niſi hoc ab æmulis D. Thomæ caneretur, & nihil D. Thomas cum ſuis amplius lamentaretur. *ibid.* adeo ut multi Epiſcopi ideò deſererent D. Thomam. 236. 1. Erant falſa. 181. 2. 185. 2. 934. 2. 204. 2. Illud de Legatis miſſis, verum quidem fuit, ſed Romanus Pontifex, melius informatus, reſtrinxit poteſtatem Legatorum, per litteras alteras. 193. 1. 194. 1.

*Joannes Mareſchalus* obtinet à Rege terram de Mundeam, ſpectantem ad Eccleſiam Cantuarienſem: paucis diebus poſt moriturum, nutu Divino, cum ſuis Liberis. 276. 2.

*Joannes* Pictavienſis Epiſcopus, fuit familiaris D. Thomæ ab ineunte ætate. 64. 2. Convenit cum D. Thoma circa libertatem Eccleſiaſticam *ibid.* Apprecatur D. Thomæ ſpiritum fortitudinis & perſeverantiæ. 63. 1. Ejus ſolicitudo & labor, ut conſilii reperiat aliquid, in favorem Eccleſiæ. 63. 2. Accipit ſecreta mandata à Rege Angliæ, nè ſe opponat violentiis ſæcularibus. *ibid.* Ille verò ſciens ſe huic mandato nec parere poſſe nec pariturum, expectat exilium, decernens ſibi Conventum Pontiniacenſem: quem & D. Thomæ commendat. 65. 2. expectans mercedem à ſolo Deo, ubi deſtitutus eſt hominum ſolatio. 77. 1. 2.

*Joannes Sareſberienſis* fuit primus qui exilio eſt mulctatus, quod crederetur favere libertati Eccleſiaſticæ. 66. 1. Ejus conſtantia, ſpernit omnia temporalia, pro libertate Eccleſiæ tuenda. 231. 2. mori mavult, quam jurare conſuetudines Regales. 196. 2. Sollicitatur ut D. Thomam relinquat, juretque Regis fidelitatem & conſuetudines. 182. 1. Mavult manere in exilio, quam ſic Deum offendere. *ibid.* Tractatur de illius pace. In pacem admitteretur, & rediret ab exilio, ſi jurare vellet, ſe in partibus Ciſmarinis non fuiſſe contra Regem. Conſulit Papam, an jurandum? Negatur. Ille nil volens agere contra conſcientiam, expectat mitigationem iræ Regiæ. 113. 2. Non adhæſit D. Thomæ propter Thomam, ſed propter juſtitiam: non enim fuerat Thomæ obligatus. *ibid.* Relinquit illius conſortium, non fidem & charitatem. 115. 2. Conſulitur à D. Thoma. Ejus in reſpondendo humilitas. 156. 1. Generoſior omnibus ſcribit Papæ, aperiens ſtatum Eccleſiæ, & periculum famæ Pontificis, niſi Eccleſiaſticæ occurrat libertati. 213. 1. Plurimas ſcripſit Epiſtolas, ad plurimos. *Vide primum indicem.* Ejus Mater reſponſum acceperat à Spiritu Sancto, ſe non viſuram mortem, niſi videret Filios ſuos, Joannem & Fratrem ejus, redeuntes ab exilio. 352. 2. Poſt ſeptem annorum exilium, redit ad Matrem, quam invenit infirmantem. *ibid.* Poſt Martyrium D. Thomæ fit Carnotenſis Epiſcopus. 55. 1. Deſcribit vitam D. Thomæ. 1. 1.

*Joannes* Sareſberienſis Epiſcopus, excidit gratia Regis, quam per D. Thomam recuperat ad inſtantiam Papæ. 181. 1. Senex erat, & propter ſenium non audebat reſiſtere Regi Angliæ, iram ejus expertus ſæpius. *ibid.* Quod conſiderans Papa, rogat & mandat, ut D. Thomas mitius cum eo agat. *ibid.* Papa verò amabat eum tenerrimè. *ibid.* vultque eum ideò excipi à numero excommunicandorum. *ibid.*

*Jocelinus*, in Scholis exiſtens, erat contemptor pecuniæ, ſed avarus & cupidus laudis & gloriæ. 162. 2. Fit Epiſcopus Sareſberienſis. Occultus D. Thomæ amicus. 18. 2. Contra ipſum exit Edictum Regium, vel D. Thomam deſerat, vel mutiletur in ſupplicio. 19. 2. Thomas amabat eum teneriter. 159. 2. Metu admittit ad Decanatum Eccleſiæ ſuæ Joannem de Oxeneford, excommunicatum, contra mandatum D. Thomæ & Papæ. 120. 1. D. Thomas, exul, ſuſpendit illum ideò, & citat illum perſonaliter ad ſe. *ibid.* 2. Jubet ut dictum Joannem habeat tanquam non decanum. *ibid.* Appellat ad Papam. Cauſſam allegat, quod dicta ſuſpenſio ſit prolata contra non auditum, non citatum, abſentem, indefenſum. 122. 1. Submittit ſe protectioni Papæ. *ibid.* Reccurrit ad Regem obtinetque, in hunc finem, commendatitias ab Archi-Epiſcopo Londonienſi. *ibid.* 2. Rogat Londonienſis, ut Rex Jocelinum ad ſe evocet *ibid.* Papa confirmat ſententiam D. Thomæ 130. 1. poterat Jocelinus redire in gratiam D. Thomæ, ſi hanc poſtulaſſet, & Appellationi renuntiaſſet. 123. 1. 158. 2. Sed cum perſiſteret: nullo modo vult eum D. Thomas abſolvere, quantumcumque inſtent amici, quia præbuit formam inobediendi cæteris, & adhærebat Londonienſi Epiſcopo. 158. 2. Ad diem præfixum, Romæ nec comparens per ſe nec per procuratorem, condemnatur à Papa. 153. 2. Excommunicatur à D. Thoma 265. 1. Et iterum ſuſpenditur, quia juravit conſuetudines, & interfuit coronationi Regis Angliæ. 356. 2. Cooperatus eſt neci D. Thomæ. 362. 2.

Irrideri homo poteſt, non Deus: qui irriſoribus flagella præparat, & duros malleos, cervicibus & dorſis contemptorum. 116. 1.

Judæi tetenderunt Chriſto inſidias, nè Principes Sacerdotum perderent gentis poteſtatem: ſed, venientibus Romanis, perdiderunt locum & gentem. 199. 2.

Judici incompetenti qui ſe ſubmittit, meretur perdere ſua jura. 116. 1.

*Judicis inferioris non eſt, ſuperioris ſententiam ſolvere:* SIC NULLI HOMINUM LICET INFIRMARE, QUOD SEDES APOSTOLICA DECREVIT. 359. 2.

Judicem ſæcularem dum eligunt Clerici, rejecto judice Eccleſiaſtico, ſequuntur Judæos, qui abſente Moyſe, ab Aaron petiverunt Deos conflatiles, ut præcederent eos in deſerto. 200. 1. Videnturque clamare cum judæis, *Non habemus Regem niſi Cæſarem.* *ibid.* 2.

Judicium extremum eſt apud illum, qui judicat corpus & animam. Sic judicium extremum apud homines eſt penes Eccleſiam, quæ judicat ſpiritum. 79. 2.

Judicium extremum eſt formidandum Principibus & Regibus: Quia ibi non judicabitur ſecundum conſuetudines Regni avitas, ſed Dei æternas: ubi neque fortitudo, neque potentia, nec divitiæ, nec leges ſæculares poterunt juvare quemquam: nec aliud quidquam proderit judicando, niſi divina Clementia, & præcedentium operum fructus. 101. 1.

Judicii illius jugem memoriam Regi Angliæ incutit Romanus Pontifex. 244. 1.

Judicis illius numquam eſt obliviſcendum, ante cujus tribunal conſtitutos ſola veritas judicabit, amotò timore & fiducia terrenæ Poteſtatis. 125. 2.

Judicio Dei aliqua ſunt relinquenda: adeo ut

non tam ſcrupuloſè intendere debeat quilibet in vitia hominum, 71. 2.
Jurandum non eſt temerè, 170. 1.
Juramentum temerarium eſſet, præcipitium in mille damnationis laqueos, ſi quis infirmitatis ſuæ ſibi non conſcius, ad obſervantiam Sacrorum Canonum, & ipſius Evangelii cuſtodiam, generali ſe juramento obligaret, 170. 1. 271. 1.
Juramenti forma, quam exigebat Rex Angliæ ſæpius mutabatur. 116. 1. Orthodoxi recuſabant jurare, proſcribi malentes quam perjurare, dicentes etſi Mundus ſuadeat, tamen diſſuadere Chriſtum. *ibid.* Primò jurandæ erant conſuetudines. Rex patitur poſteà ut jurent ſolam fidelitatem, ſic tamen, ut adjicere non liceret has particulas; *Fidem Eccleſiæ, & prælatorum obedientiam ſalvam fore. ibid.* Ajebat Rex, ſe quidem nolle præjudicare fidei & Eccleſiæ, ſed non velle ut in formula juramenti fieret illius mentio, *ibid.* Reponebant Catholici: ſi non præjudicat, cur particulæ hæc omittuntur? ſi præjudicat, cur tale juramentum exigitur à fideli? *ibid.* Juramentum hoc interdixit Alexander III. 114. 2. Aliqui jurarunt, fortè innocentes. 117. 1. & coacti, 318. 1.
Juramento ab illicito & coacto abſolvit D. Thomas Epiſcopos 318. 1. Quanquam exiſtimet & probet non fuiſſe unquam obſervandum. *ibid.* 119. 2. Sic ad cautelam abſolvit Regem Angliæ ab illicito juramento Alexander tertius. 321. 1.
Juramenti forma, quam Alexander III. præſcripſit Girardo Puellæ, qui communicaverat cum vita Schiſmaticorum. 174. 2.
Juramentum omne non eſt illicitum. 117. 1.
Jurant Epiſcopi ſuper Sancta Evangelia; ſeculares verò manibus impoſitis ſuper Sanctorum Reliquias. 102. 2. 103. 1.
Jus contra quod eſt factum, pro infecto haberi poteſt, dum jus oſtenditur. 65. 2.
Juris auxilium fruſtra implorat, qui juri eſt contrarius. 135. 2.
Juri contraire non debemus propter Pacem: ſed poſſumus ſatisfactionem offerre, quamcumque jura permittunt. 126. 1. Alioquin moriendum eſt potius, quam juri cedendo propter pacem, Deum offendendum. *ibid.*
Jura aliena ſic decet relinqui intacta: quemadmodum jura ſua, quilibet ſervari cupit integra. 107. 2.
Juſta ſi ſint quæ præcipit Princeps, eſt obediendum; ſi injuſta, reſpondendum: quoniam oportet nos magis obedire Deo, quam hominibus. 134. 1.
Juſtitia eſt virtus, quæ plurimum prodeſt ei qui minimum poteſt. 231. 1. Tranſimachus Philoſophus è contra dicebat eam eſſe virtutem quæ plurimum poteſt. Sed malè. *ibid.* Liberat enim pauperem à potente, & decernit meritis præmia, non perſonis. *ibid.* Juſtitia adminiſtranda eſt cum Pace. 205. 1.

L

LACHRIMAS fundit D. Thomas ſuper Rege Angliæ, cujus videbas injuſtitiam, & prævidebat anguſtiam. 86. 2. *Unum eſt*, inquit, *quod ſine multa animi mei amaritudine ſuſtinere non valeo. Fleo ſiquidem ſuper dilectiſſimo Domino noſtro Rege. Timor enim & tremor venerunt ſuper me, & contexerunt me tenebræ: eò quod videam Domino meo Regi tribulationem & anguſtiam imminere. Nec mirum. Commovit enim Eccleſiam Dei, & conturbavit eam, oſtendens Clero ſuo dura, & potans eam vino erroris. ibid.*
Lectio librorum piorum, unde naſcitur devotio, præferenda eſt lectioni Legum & Canonum, undè oritur litigatio. 80. 2.
Legatio per totam Angliam, diſpenſatoriè à Papa committitur Eboracenſi Archi-Epiſcopo, ad inſtantiam Regis Angliæ, excluſo D. Thoma Cantuarienſi. 67. 2. Sed litteræ legationis non poterant ei tradi ſine ſcitu & voluntate D. Thomæ. *ibid.* Legatio illa expirat, ſine ſpe convaleſcendi. 68. 2. Adeò ut Archi-Epiſcopus Eboracenſis, fuerit Legatus nullis temporis. *ibid.*
Legatus excedens præſcriptam formam authoritatis ſuæ, nihil facit validè. 236. 2.
Legatus Romanus, tempore legationis ſuæ, non ſolet ſubjici alteri Legato. 169. 1.
Legatos ponit Romanus Pontifex per totum Mundum; quia præter poteſtatem ordinariam, *quam* habent Epiſcopi, ille habet *extraordinariam* in omnes Eccleſias, quibus perſonaliter non poteſt ſimul adeſſe. 129. 1.
Legatorum poteſtas eſt, quod poſſit ad ſe vocare Epiſcopos & Clerum; corrigenda coorrigere, ſtatuenda ſtatuere, nomine & vice Sedis Apoſtolicæ. *ibid.*
Legati Pontificis non ſolebant aliquem in interiorem domus ſuæ familiaritatem recipere, niſi præſtitiſſet juramentum fidelitatis, & de occultandis ſecretis. 184. 2.
Legatos ſuos in Angliam mittit Alexander III. pacem compoſituros inter Regem & D. Thomam. 178. 1. Primi fuerunt Otto Diaconus Cardinalis, & Wilhelmus Presbyter Cardinalis. *ibib.* Wilhelmus pollebat prudentia, eloquentia, & Authoritate. 195. 2. Verum ſuſpectus erat plurimis: quia cum Papiam miſſus eſſet, ut contra Fredericum Imperatorem cauſam ageret Alexandri III. non fuit fidelis: ſed ubi loqui debuiſſet, ſiluit. 191. 1. Et ſi non conſenſerit, ſaltem non contradixit, Octavianus anti-Papa, dum receptus fuit à Schiſmaticis. *ibid.* Non ſapiebat niſi carnem, dona & munera, & Regis gratiam. 209. 1. Odio habebat D. Thomam. 182. 2. Hoſtis ejus manifeſtus. 184. 1. Semper D. Thomæ infeſtus. 194. 2. Otto vero melior erat, minus appetens Regis gratiam. 208. 2. Magis favens D. Thomæ. 180. 2. 183. 2. Bonæ voluntatis,

tis, ſed quam ex cauſſis variis, non potuit producere in effectum. 237. 1. Et deinde per Wilhelmum parum corruptus fuit. 209. 2. Statim ac audiebatur illos mitti: varius per Orbem eſt motus rumor. 184. 2. Alii affirmabant quod faverent libertati Eccleſiaſticæ: alii quod ſe paterentur corrumpi pecuniis. *ibid.* Nota eorum cum Rege Angliæ familiaritas, multis erat ſuſpecta. 181. 2. Clamabatur Wilhelmum mitti in Angliam, ut ejus miniſterio, Petrus denuò vincularetur. 185. 2. Quapropter ſtatuit D. Thomas illius declinare Judicium. 184. 1. Sparſerant adverſarii D. Thomæ, quod venirent cum ſumma poteſtate, agendi contra D. Thomam. De quo gemit Gallia. 235. 2. Sed limitavit Summus Pontifex eorum Poteſtatem, adeò ut contra D. Thomam agere non valerent. 179. 2. Immò non licebat illis ingredi in Angliam, priuſquam D. Thomas reconciliatus eſſet. 199. 1. Veniunt in Angliam. 180. 1. Epiſcopi teſtantur omnia ſibi placere quæ ſtatuent Legati, dummodò faciant de D. Thoma juſtitiam: reſpondent Legati, commiſſam ſibi D. Thomæ reconciliationem, non judicium. Omnes appellant ad Papam: ponentes appellationis terminum intra annum. 190. 1. Audiunt Argumenta contra D. Thomam: & appellantibus concedunt Apoſtolos Appellatorios: mittuntque Clericum quendam ad Papam, una cum duobus Nunciis Regis. 180. 2. Prohibent nè D. Thomas, pendente appellatione excommunicet, aut interdicat. 193. 1. Falſo accuſant D. Thomam apud Papam. 192. 1. Audito verò D. Thoma: compatiuntur ei, non culpant, ſed zelum approbant. *ibid.* Interim jubent excommunicatos abſolvi, præſtito juramento. 235. 2. Wilhelmus obtinet à Papa Reſcriptum, nè D. Thomas poſſit Regem ferire Anathemate, & Regnum ſub Interdicto ponere: ſignificans, niſi hoc fieret certum eſſe ſe cum Ottone, à Rege incarcerandos, in ignominiam Sedis Apoſtolicæ. 240. 1. Audientes vero hanc D. Thomæ poteſtatem eſſe reconfirmatam, feſtinant exire ex Anglia, metuentes Regis manum. *ibid.* 2. Nihil autem effecerunt in Anglia. 208. 1. tamen tranſeuntes per Galliam redierunt in gratiam Regis Franciæ, quam amiſerant, dum putabantur veniſſe, ut agerent contra D. Thomam. 241. 1. Atque ita, pace infecta, ad Romanam reverſi ſunt Eccleſiam. 32. 2.

Legatos ſecundos mittit Romanus Pontifex in Angliam, Vivianum & Gratianum, Cardinales. 243. 1. Jurant ſe nihil acturos, nec agere poſſe, in præjudicium D. Thomæ. 245. 1. Adeò debebant abſtinere à muneribus accipiendis, ut propriis ſumptibus obligarentur legationem perficere. *ibid.* Utriuſque Legati Laus. 277. 2. 278. 1. Vivianus favet D. Thomæ, communicat ei ſecreta, rogatque illius mentem. 245. 1. Gratianus erat omnium incorruptibiliſſimus, qui rem cordi habebat ſynceriſſimus. 333. 2. Rex eum timebat. 277. 2. Veniunt in modeſtia & pace, inducturi Regem ad juſtam cum D. Thoma concordiam. 243. 1. Aliquos excommunicant de perſonis Regis, & de Servientibus ejus, Rege invito & indignante. 255. 1. Legatis obviam mittit Rex duos. 246. 2. divertitque ad illorum hoſpitium, donans eis Cervum quem filius Regis ceperat. *ibid.* Craſtina die circa horam primam, Rex eos accedit cum aliis: petit excommunicatos abſolvi ſine juramento. Recuſant omninò. Tunc Rex: *Per oculos Dei, ego faciam aliud.* Ad hoc reſpondet Gratianus: *Domine, noli minari; nos enim nullas minas timemus: quia de tali Curia ſumus*, QUÆ CONSUEVIT IMPERARE IMPERATORIBUS ET REGIBUS. 246. 2. Poſt plures inſtantias, cum recuſarent Legati excommunicatos abſolvere, ſine juramento, negat Rex D. Thomam reſtituere *ibid.* Addens: *Facite quod vultis, ego neque vos, neque excommunicationes veſtras appretior, vel dubito, unum ovum.* 247. 1. Atque hæc dixit iratus. Corripiebant eum ſui Epiſcopi dicentes, quod malè locutus fuerat. *ibid.* Redit ad cor. *ibid.* 2. Et convocatis omnibus, *oportet*, inquit, *me facere multum pro prece Domini Papæ, qui Dominus & Pater meus eſt. Et ideò reddo ei* (D. Thomæ) *Archi-Epiſcopatum ſuum, & Pacem meam, & omnibus qui pro eo extra terram ſunt. ibid.* Omnes gaviſi ſunt. Sed cum Pax foret ſcribenda, Rex interſeri voluit clauſulam, *Salva dignitate Regni ſui.* Quam nullo modo vult admittere Gratianus. *ibid.* Conveniunt iterum die ſtatuto. Cumque Rex nollet recedere ab iſta clauſula: reſponderunt Legati: *Stet ergo verbum Regis pariter & verbum Domini*, & apponatur, *ſalva libertate Eccleſiæ*. Rex quidem hoc dicere non erubeſcit, ſed ſcribi non vult. 258. 2. Diſcedunt. *ibid.*

Legatos tertios mittit Romanus Pontifex, Simeonem de Monte Dei, & Bernardum de Corylo. 296. 1. Intra duos menſes debent ſe ſiſtere Regi, eum udmonituri, hortaturi, & porrecturi litteras ſuæ Sanctitatis, comminantes gladium S. Petri, diſtringendum per D. Thomam. *ibid.* Primò porrigunt Regi commonitorias Papæ. 300. 2. Deinde comminatorias. 301. 1. Rex mutat & mutat reſponſa. In fine reſiſtit: non vult admittere Pacem, niſi D. Thomas juret conſuetudines. *ibid.*

Legatos quartos mittit Romanus Pontifex, Rotrodum Rothomagenſem Archi-Epiſcopum, & Bernardum Nivernenſem Epiſcopum. 321. 1. 322. 1. 323. 1. Mittuntur pacem compoſituri, ea conditione, ut Rex reſtituat omnia, & det Oſculum D. Thomæ, niſi huic ſufficeret Oſculum filii Regis. 323. 2. Item ut conſuetudines damnet. 323. 1. Si renuat, ut Terra ejus ponatur ſub Interdicto, omni appellatione remota. 323. 1. 2. Et ſi nec ſic reſipiſcat, quod præparetur illi Anathema, quali percuſſus eſt Fredericus Imperator. 287. 1. & tum ſecuta eſt illa qualiſcumque Pax.

Legatos quintos mittit Romanus Pontifex, poſt mortem D. Thomæ: Albertum & Theodebertum Cardinales, abſoluturos Regem, imponentes ei pœnitentiam ſalutarem, quia propter ipſum occiſus eſt Sanctus Martyr. Quod & factum eſt. 367. 2.

Lenitate Sacerdotum magis flectuntur Principes, quam illorum impetuoſitate. 71. 2.

Lexonienſi Epiſcopus, in penuria exiſtens, rogat à Rege Angliæ, per annum diſcedere, ut interea debitis ſatisfaceret 88. 2. Rex ſolvit magnam partem debitorum, eum ſic lucrifaciens. *ibid.* Ille verò occultè favebat D. Thomæ: etſi publicè videretur eum impetere. 93. 1.

Leges Civiles, inquit Anacharſis Scytha, telis Aranearum conferuntur, retinentibus quidem muſcas, ſed tranſmittentibus volatilia grandiora. 143. 2.

Leges Eccleſiaſticæ pariliter peccantes parili pœna conſtringunt: nec principem excipiunt, nec Sacerdotem. 224. 2. Etſi non denuncietur pœna incurritur tamen ipſo facto. *ibid.*

Lex Dei dum punit, incipit à Superioribus. *ibid.*

Liberalitatem in Eccleſiaſticos, maximè afflictos, dicit Ludovicus Rex Franciæ, ſibi competere jure hæreditario. 35. 1.

LIBERTAS ECCLESIASTICA eſt præmium laboris quem Chriſtus ſubiit in Cruce. 92. 1. Illam comparavit ſanguine proprio 97. 2. 82. 2. Eſtque Teſtamentum quod reliquit Eccleſiæ. 284. 1. Ubique debet eſſe uniformis. Nam ſicut una eſt fides, ſic una eſt libertas, unum Teſtamentum perpetuæ Manumiſſionis, quo nos divinæ Bonitatis adoptio, non tantum liberos efficit, ſed etiam cohæredes. 110. 1. Proindè Eccleſiaſticæ libertati quotieſcumque detrahitur, nihil minùs derogatur fidei; fides enim & libertas illa, ſibi mutuò ſunt adeo connexæ, ut eadem diſpendia ſentiant & proventus. *ibid.* Qui Eccleſiaſticam libertatem impetit, invadens Pontificem illam defendentem, maledicit Patri & Matri, eritque ipſe maledictus. 82. 1. Sine illa enim nec viget Eccleſia, nec potens eſt adverſus eos, qui quærunt hæreditate Sanctuarium Dei poſſidere. 134 2. Eſt præponenda omnibus beneficiis acceptis adeo ut nulla poſſit eſſe ingratitudo, propter illam offendere quemcumque benefactorem hominem. 124. 2. Standum eſt pro illa, contra quoſvis Principes illam invadentes. Nil eſt diſſimulandum: nè quidem ut eveniant bona: Qui contrarium conſulit, eſt hæreticus, præambulus Antichriſti ſi non perſonaliter Antichriſtus ipſe. 208. 2. Probatur id multis exemplis. *ibid.* Qui pro illa torquentur, non patiuntur pro crimine, ſed pro Chriſto. 115. 2.

Libertatis Eccleſiaſticæ aſſertio, fuit cauſa D. Thomæ. 94. 2. Ejus gloriam prætulit omnibus facultatibus. 109. 2. Si voluiſſet credere injuſtitiæ, poterat cum Rege conregnare. *ibid.* pro illa exultavit, & Martyrio affectus fuit. 58. 1.

Libertas Eccleſiaſtica ſic impugnabatur in Anglia, ut Orthodoxi vix ad videndum ſufficere poſſent vel audiendum. Emergebant quotidie nova, & prioribus inaudita ſæculis exigebantur. Imponebatur ſilentium legibus, & Regula canonum à ſorte Domini pœnitus excluſa, novis legibus ſub jiciebantur Clerici, & pro voluntate Laicæ poteſtatis agitabantur. 74. 1. in tantum, ut D. Th. diceret: inter Barbaros nobis eſſet melius ſervire, quam hæc mala, in diebus noſtris, in ſancta Eccleſia videre. 74. 2. Hanc libertatem profiteri, fiebat tandem crimen læſæ Majeſtatis. 94. 2. Pro libertate Religionis vocatus eſt populus ex Ægypto, occubuerunt Machabæi, pugnavit David, & Scriptura ferè tota talibus, virorum illuſtrium, eſt referta monumentis. 215. 2.

Litigari non poteſt ſine nummis. 195. 1.

*Litbulfus* juvenis ad ſtuprum ſollicitatur, ab uxore Hugonis de Morevilla, qui fuit carnifex D. Th. Juvenis negat. Illa inducit juvenem ut luſus gratia gladium extrahat & diſcurrat: facit. Tum illa exclamat nequiter, ac ſi Litulphus niteretur occidere ejus maritum. Juvenis deſuper accuſatur, & addicitur morti: aqua ferventi decoctus, complens Martyrium. 41. 2.

Literas omnes concernentes negotium controverſum, diligenter curavit D. Thomas reponi in Regiſtro, ut eſſet poſteris exemplum & incitamentum. 345. 2. Litteræ occultæ, manifeſtatæ. 164. 1. Litteras ſecretiores tutò non ſubſignamus, ut ſi forrè ad manus deveniant, lateat ſaltem Scriptoris nomen. 170. 1.

Litteræ Papales cautè deſtinantur Epiſcopo Londonienſi: ignotus eas tradit illi, cum ad Altare conſiſteret. 143. 2.

Londinum, ante tempus B. Gregorii Angliæ Apoſtoli, erat imbutum erroribus Paganorum: colebat Jovem: & Londini ſedebat Angliæ Archiflamen 254. 1. 289. 2. *Et idcircò prætendit etiam* Primatum Gilbertus Londonienſis *Archi-Epiſcopus*. *ibid.* 264. 1.

Lupus non arcetur facilè ab ovili, niſi clamore canum & baculo. 146. 2. ſic invaſor libertatis Eccleſiaſticæ. *ibid.*

M

MALUM in bono ſæpè eſt ſuperandum. 354. 1. Malum quia diu libuerat, *prætendebant* Angli Heterodoxi, ut diutius *impunè liceret*. 145. 1.

Mala non ſunt facienda, ut eveniant bona. 144 2. 208. 2. Nè quidem eſt communicandum excommunicatis, ut per ipſos obtineatur magna aliqua Pax. 282. 1. Nè quidem ut placetur Princeps. quia offenſa Dei, non eſt placanda indignatio Majeſtatis. 239. 1. *Conſulebant D. Thomæ*, ut, propter pacem, diſſimularet Eccleſiæ concuti Libertatem. Hos conſules Joannes Saresb. vocat hæreticos, Antichriſti præambulos, ſi non Antichriſtum ipſum. 208. 2. non enim poteſt ſalubris eſſe diſpenſatio, per quam Sacrilegorum perpetuatur audacia. 213. 2.

*Malcolmus*, Scotorum Rex pius. 95. 2. ejus Laus. *ibid.*

Maledictus qui confidit in homine. 205. 2.

Magdeburgenſis rediens Hieroſolyma, capitur a Saracenis. Vovet, ſi liberaretur, ſe adhæſurum Alexandro III. Liberatus deſerit Schiſmaticos. 91. 2.

Mandans occidere, coram Deo eſt homicida. 141. 1.

*Mathildi* Reginæ Siciliæ laus; 95. 1. Gratias illi agit D. Thomas, quod coexules ſuos ſuſciperet, & illis ſuccurreret. *ibid.*

Mathildis Imperatrix, Mater Henrici ſecundi Angliæ Regis. 92. 2. ejus encomium. 91. 2. fama ejus nota eſt per Orbem. *ibid.* ejus Eleemoſynæ, ſtudiumque pro pace Eccleſiaſtica. *ibid.* In cauſa D. Thomæ, primò aſperè loquitur & ſcri-

& ſcribit, deinde mitius, ſe excuſat apud amicos D. Thomæ. 92. 2. litteras ſuſcipit benignè, ſed occultè. *ibid.* Filius ejus, Rex, celat ab ea ſuam mentem, quia Matrem noverat plus favere Libertati Eccleſiaſticæ, quam Regiæ voluntati. *ibid.* Scribit Filio, ut ſibi mentem ſuam ſignificet. 93. 1. Jubet conſuetudines Anglicanas ſibi latinè prælegi, & gallicè explicari. 93. 1. Approbat aliquas: nominatim quod non liceat excommunicare Miniſtros Regis, ſine Regis Licentia. *ibid.* Excuſat verò ſuum Filium, allegans zelum Juſtitiæ, & malitiam Epiſcopoporum Angliæ. *ibid.* Scribit D. Thomæ, quod ſibi à Papa injunctum ſit in remiſſionem peccatorum, pacem reconciliare inter D. Thomam & Regem. 203. 2. In hunc finem mittit Archi-Diaconum ſuum. *ibid.*

Mariam Virginem Deiparam colit D. Thomas, & à pia Matre ſua diſcit, ab ineunte ætate ſuam fiduciam collocare in ipſam, poſt Chriſtum. 2. 1.

Maria Ægyptiaca & Magdalena, ſunt Beatæ peccatrices, quæ deletis per pœnitentiam, totius antè-actæ vitæ maculis, Coronam gloriæ receperunt. 357. 1.

S. Martini Epiſcopi Turonenſis laus. 69. 2. Non aulam frequentat, ſed Eccleſiam. Cæſarem arguebat, & Epiſcopos adulantes Cæſari, audacter. *ibid.*

Martyr eſt teſtis Juſtitiæ, aſſertor cauſæ Chriſti. 155. 1. Martyrem facit cauſa. 46. 2. Martyrum ſanguis clamat vindictam ad cœlum. 361. 2.

Martyrio aptus eſt, quiſquis vult pati pro fide, & operibus fidei. 155. 1. Parvulus ſit an adultus, Judæus an gentilis, Chriſtianus an infidelis, vir an mulier, non refert. *ibid.*

Mauricius Pariſienſis Epiſcopus pius in cauſam D. Thomæ. 259. 1. Ejus Reverentia erga Sedem Apoſtolicam. Scribit ad Papam flexis genibus. *ibid. ſeq.* Scribit iterum pro innocentia D. Thomæ: quem vocat Confeſſorem veritatis, virtutis exemplar. 289. 1. Quem conſtat pro Juſtitia, pro Libertate Eccleſiæ, pro tuendis Sedis Apoſtolicæ Privilegiis, exilium ſuſtinere. *ibid.* 2. Rogat ut Archi-Epiſcopus Londonienſis puniatur, & allidatur, conteraturque ad Apoſtolicam Petram. Alioquin timendum eſſe, ne ſi, quod abſit, tantum ſcelus maneat impunitum, citius & Anglicanæ & Gallicanæ Eccleſiæ perniciem, & Religionis ruinam operetur. *ibid.* Ejus invectiva contra Regem Angliæ. Rogant ut hunc Papa feriri ſinat per D. Thomam. Quod niſi fiat, luget Eccleſiam Gallicanam ſcandalizari. 313. 2. *Summa deſiderii noſtri eſt*, inquit, *& totius Eccleſiæ Gallicanæ, ut tantum ſcandalum, celeri ſubventione, de medio tollatis, & præfatum Regem his, quæ Chriſtiano Regi competunt, faciatis eſſe contentum: & Regi Regum ſua privilegia illibata relinquere.* 314. 1.

Membrum quod ſanari non poteſt, eſt abſcindendum. 288. 2.

Memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis. 100. 1.

Menſæ tempore D. Thomas curabat legi. 84. 2. Pridiè cum fugit, rectè legebatur de fuga Liberii Papæ; item illud. *Cum vos perſecuti fuerint in iſta civitate, fugite in aliam.* Quod quaſi ſibi dictum intellexit. *ibid.*

Metropolitanus à ſuis ſuffraganeis judicari non poteſt. 139. 1.

Minor quod Majorem judicare non poſſit, tam Divinæ quam humanæ leges demonſtrant. 91. 1.

Miracula poſt mortem, ſunt certa ſigna ſanctitatis. 368. 2. Sunt ſigna, quæ facit Deus, ut ſignificetur omnibus, quod Sanctis in æterna Beatitudine perceperint triumphum. 61. 1. 370. 2.

Miſeri non ſunt, ſed Beati, qui patiuntur propter juſtitiam. 284. 2.

Miſericordia in pauperes & afflictos, eſt hoſtia, qua promeretur Deus. 95. 1.

Miſſa eſt Celebratio & Conſecratio Corporis & Sanginis Domini. 77. 2.

Miſſa Cathecumenorum. Illius tempore, D. Th. nè diſtraheretur, legebat libellum, etſi celebraret, interim cum cantaretur quidquam à choro. 8. 1.

Miſſam celebrat in honorem Stephani Proto-Martyris, contra perſecutores ſuos. 18. 1. celebrat eam cum Pallio, præter morem, cum eſſet dies ferialis. *ibid.* Celebrabat autem feſtinanter. 8. 2. Partim nè diſtraheretur: partim ut obſervaret illud legis: *Comedetis feſtinanter: eſt enim phaſe, id eſt tranſitus Domini.* *ibid.* In Miſſa ſolebat Epiſcopus Regi offerre pacis oſculum. Pace compoſita, nè hoc fieret, Rex Angliæ Henricus, quia juraverat ſe nunquam D. Thomæ daturum oſculum, curat Miſſam celebrari pro defunctis. 33. 1.

Moguntini Electoris in Papam fidelitas, zelus contra ſchiſmaticos. 91. 2.

Monachorum ſacer Conventus regit Eccleſiam Cantuarienſem. 4. 2. Conventus ille habet votum eligendi Epiſcopum, unà cum Provincialibus Epiſcopis. 5. 1.

Monachus quidam refert D. Thomæ, ſe in viſione accepiſſe à Domino: ſi Thomas Monachum indueret, quod Dominum in negotiis propitium & coadjutorem mereretur. 6. 2. Thomas verò, quia non fuerat Monachus ante Epiſcopatum, exiſtimat ideo ſe paſſum difficultates illas omnes. Didicerat enim, quod à prima fundatione, omnes ferè Epiſcopi fuiſſent Monachi, nec unquam accidiſſe ſciſſuras in Regno Angliæ, niſi cum præeſſet aliquis Epiſcopus non Monachus. 28. 2. Ideoque, dum erat Epiſcopus, inſtanter periit eſſe Monachus. Et obtinuit habitum à Papa. Et obſervavit vitam. *ibid.*

Monachorum miſera ſors. Culpa unius ſolet imputari toti Conventui. *Non enim dicunt inſidiatores hoc fecit ille vel ille: ſed, hoc faciunt Cantuarienſes, vel Monachus.* 202. 1.

Mora trahit ad ſe periculum. 138. 2.

Mors D. Thomæ ſæpè fuit intentata. 135. 1.

Morte in alterius ſpes tutò poni nequit. 126. 1. Præſertim innocentis, cujus diem prævenire voto, eſt ſpecies homicidii. *ibid. ſeq.* Mortis in periculo abſolvi poterant Excommunicati Epiſcopi & alii: de conſenſu Papæ. Illi exiſtimantes, quod transfretatio eſſet ſufficiens mortis periculum, ad gaudendum beneficio abſolutionis, transfretarunt de Mandato Regis: & ita abſoluti ſunt, ſed invalidè. 236. 2.

Mortis & ſepulturæ contemptus glorioſus eſt, qui fit pro libertate Eccleſiaſtica. 214. 1.

Morimur continuè. Vitam jactare futuram, non

non eſt ſapientis. 71. 1.
Mortuos ſuos Epiſcopos lavare, & balſamo condire, ſolet Cantuarienſis Eccleſia. 48. 2.
Mulieres fortes Deus excitat, dum viri deficiunt, dum Duces exanimantur, & Sacerdores deſerunt legem 357. 1. Sic Heſter contrivit Holofernem. Sic mulieres ſecutæ ſunt patientem Dominum: & Angelorum viſu & alloquio honorari meruerunt, & percipere Dominicæ Reſurrectionis primitias, *ibid.* His exemplis motus D. Thomas, mandat excommunicationis & ſuſpenſionis ſententiam tradi Rogero Eboracenſi Archi-Epiſcopo, in conſpectu aliorum, per quandam nomine Idoneam, *ibid.*
Mundi regimen navi comparat Alexander III. *ibid.*
Mundus regitur à duobus: authoritate Sacra Pontificis, & Regia Regis, 99. 2.
Mundus blanditur illis quos prodit, 232. 1.
Munera pervertunt juſtitiam, & inclinant authoritatem. 234. 2.
Munerum commercio metuit Joannes Saresberienſis, nè fortuna excutiat D. Thomæ amicos ſuos. 80. 1.

N

NAAMAM *Syrus* non peccavit in Templo Remmon. 127. 1.
Natura ſumus filii iræ, non conditi; ſed degenerati. 142. 2.
Nominales poſtponit Joannes Saresberienſis Realibus. 241. 2.
Nonæ Regiæ ſunt dies precum Regales. 52. 2.
*Noſſe ſeipſum*, etiam Apollinis oraculo, ſummam eſſe ſapientiam, adeò celebris ſententia eſt apud Philoſophos, ut ei nemo veterum auſus ſit refragari. 340. 2. de cœlo, ut ajunt, deſcendit Clyton, *ſcitote ipſum*. *ibid.*
Notorii & manifeſti peccatores damnari poſſunt inauditi. 137. 1.
Novas leges oneroſas introducere, eſt difficultas, non tuta Superiori. 196. 1.

O

OBEDIENTIA eſt maximum mandatum, ſine cujus cuſtodia adulti non ſalvantur. 214. 1. Melior eſt quam victima. 159. 2. Obediendum uſque ad mortem, exemplo Domini. *ibid.*
Obedientiam debitam divo Thomæ, ſcribunt Epiſcopi & Clerus Anglicanus. 132. 1.
Occaſioni ſubverſionis ſe exponere poteſt, qui certus eſt ſe poſſe eſſe ſicut Loth in Sodomis, ſicut Joſeph in aula Pharaonis, ſicut Chuſai in colloquiis Abſalon, Abdias in obſequio Jezabel, Daniel in Babylone. 127. 1. 168. 2.
Occultis pro peccatis ignorantiæ, ſæpè punimur à Deo: eſtque tunc pœna duplex, cum & ipſa ſentitur, & cauſa ignoratur. 226. 1.
Occulta putabat divus Thomas ſua arcana omnia, & prædicabantur Romæ in plateis. 75. 1.
Occulta ſunt plurima, quæ acta ſunt in Cauſa D. Thomæ. 73. 1. Scribere non audebant omnia, & vix dicere: quia etiam illa quæ dicebantur ad aurem, referebantur ſtatim ad Regem. *ibid.*
Opus calumniari dum non audent invidi, calumniantur intentionem, in D. Thoma. 93. 1.
Opera uniuſcujuſque teſtimonium perhibent de eo, ſicut arbor ex nullo penſatur niſi ex fructibus. 127. 1. Opera noſtra omnia ſunt referenda ad Deum, ut benedictionem mereamur: quia *Beatus qui allidet parvulos ſuos ad petram*: id eſt, qui referet ſua opera ad Chriſtum, qui eſt petra noſtra. 176. 2.
Oratio eſt commune ſuffragium 318. 2. Turris fortiſſima, 80. 1.
Orationes petit D. Thomas à perſecutoribus ſuis. 139. 1. Eas petit Joannes Saresber: tanquam ultimum refugium. 201. 1.
Orationes ſolebant petere ab invicem, in litteris ſuis 77. 2. 116. 2. 223. 1. 225. 2. 226. 2. 229. 1. 352. 1. 353. 1.
Orationes fiebant aſſiduè in Eccleſia, pro D. Thoma, ex decreto Summi Pontificis. 75. 2.
Orationes Inſtitui curat D. Thomas pro Rege Angliæ, ut adſit ei ſpiritus pœnitentiæ & pietatis: cum præpararet ſe ad fulminandam, contra Regem, Excommunic*ationis ſententiam*. 147. 2.
Oramus conditionatè, ut Deus, ſi in *invio* ſumus, nos reducat ad viam: ſi in via, quod credimus, perficiamus, & perducamus ad vitam. 226. 2. Sic orat Joannes Saresberienſis. *ibid.*
Ordinare Clericum ad nullam Eccleſiam, eſt contra Chalcedonenſe. 93. 2. Iſtjuſmodi ordinatio eſt irrita. *ibid.* De ſimilibus ordinationibus rectè conqueritur Imperatrix Mathildis. Ait inde omnis, quod non timeant perdere Eccleſiam, *qui* nulli ſunt intitulati. *ibid.*
Ordinibus ſacris initiati, inter *Curiales non debent* aſſumi. 357. 2. Epiſcopum *in* curia morantem, ſpoliari mandat Papa. *ibid.*
Ordinans indignum graviter peccat. 9. 2.
Ordinandos non eſſe ruſticorum filios, ſine aſſenſu domini de cujus terra ſunt nati, eſt una ex conſuetudinibus *Angliæ*, quam toleravit Eccleſia per *Alexandrum III.* 59. 2.
Originales litteras non oportet confidere inimicis, ſed earum tranſcriptum. 357. 1. Legatos Pontificis monet D. Thomas ut originales litteras non deferant in Angliam, quia ſolebant exploratores poni in littore, qui litteras hujuſmodi intercipiebant. 328. 1.
Oſculum eſt publicum, & celebre gentibus pacis ſignum. 275. 1.
Oſculum pacis negat Rex Angliæ D. Thomæ, quia juraverat ſe id nunquam daturum. 35. 2. 275. 1. Juraverat autem publicè in conſpectu Francorum, apud montem Martyrum. 344. 2. Thomas verò, omnium conſilio, ſine oſculo negat ſe rediturum in Angliam. 250. 2. Quia oſculum fuerat pacis ſignum ſtatutum à Papa. 100. 2. quia negatio oſculi merito ſuſpiciebatur, ut ſignum non ſynceræ pacis. 250. 2.

## P

PALLIUM eſt Inſigne Metropolitanorum, 6. 1. in Angliam mittit illud Papa ad D. Thomam. *ibid.* Ad ſummam inſtantiam Regis & Epiſcoporum. 136. 1.

*Parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos*, eſt gentilium eminentia Romanorum. Et eſt lex Chriſti, quam poſuit in ore gladii Romani Pontificis 285. 2.

Pariſiorum, & ſtudiorum iſtorum temporum laus. Lætitia illius populi, reverentia Cleri, totius Eccleſiæ majeſtas & gloria, comparantur ſcalæ Jacob. 76. 1.

Paſtor tempore perſecutionis, fugere non poteſt 194. 2.

Paſtorale officium nullo modo poteſt à nutu ſæcularis Principis dependere. 208. 2.

SS. Patrum geſta non ſunt ſcripta ut fabula ſint narrantium: ſed exempla morum, & forma vivendi. 270. 2.

Patrum veſtigia qui detractat imitari, non poterit intrare Regnum, quo illi gaudent. 159. 2.

Paterno jure tenemur ad Chriſti obedientiam; qua non obſervata, puniemur juſta exhæredationis pœna. Poteſt enim Pater exhæredare filium 136. 1.

Pati pro juſtitia, eſt præmium: quia talium eſt Regnum Cœlorum. 116. 1.

Patientia minus ordinata, plus vitii habet quam virtutis. 138. 2. Patienter agendum eſt, & conſtanter. 224. 1.

Patientia in tolerando quod Eccleſiaſtica invadantur à Principe, eſt negligentia: nihil eſt omittendum. Nè quidem timore confiſcationis, exilii & mortis. Exemplo, præiverunt Dominus & Apoſtoli. 101. 2.

Pauperibus non eſt multum litigandum. 195. 1.

Pauperes Chriſti qui deridet, deridebitur in judicio. Qui hoc ſibi non perſuadet, videtur exiſtimare mortales non morituros. 117. 1. Illis benefacientes, publica Evangelii manet retributio, quam confirmavit Chriſtus charactere Crucis ſuæ, & inſignivit ſanguine proprio. 185. 1.

Paupertas nihil habet durius in ſe, quam quod homines ridiculos faciat. 175. 1. In paupertate melius Chriſtum ſequimur, quam in divitiis. 176. 1.

Paupertas obligat, dum propter divitias, deberemus Deum offendere. Tunc enim urget Exemplum Joſeph, qui pallium reliquit in manu mulieris impudicæ, & adoleſcentis, qui relicta ſindone, nudus profugit à facie perſecutorum Chriſti. 176. 1.

Paupertas humilis remuneranda quidem eſt, ſed & ſuperba eſt punienda. 360. 1.

Pax ſperata ſolatium eſt bellantium. 71. 1.

Pax exoptabilis eſt, ſed quæ nec ſimulata ſit, nec momentanea. Illa ab adverſatio pendet; hæc à Deo. 170. 1.

Pax humana non eſt diuturna. 11. 2.

Pacem veram, ſicut Mundus neſcit, ſic ſolus Chriſtus agnoſcit. 252. 1.

Paci ſæpe plus prodeſt manſuetudo, quam ſeveritas. 255. 2.

Pacem Eccleſiæ Epiſcopi non prodendam acceperunt, ſed cuſtodiendam. 126. 1.

Pace pro communi, poſſit unus litigantium promoveri ut amoveatur. 204. 1.

Pax inter D. Thomam, & Henricum II. Angliæ Regem. Reges & Principes illi operam dederunt. 80. 1. 81. 2. Summus Pontifex, quater miſit legatos. *Vide*. Legatos mittit Romanus Pontifex. Rex Angliæ tandem intelligens, quod Papa non parceret illi, ſicut neque pepercit Frederico ex-Auguſto: illicò pacem facit, non præſumens quidem mutire de Conſuetudinibus ſuis. 341. 1. Admittit D.Thomam ad alloqnium. Primus ſalutat, detecto capite, loquens familiariter, ac ſi nulla unquam fuiſſet inimicitia. Flent omnes præ gaudio. Mirantur Regem converſum die S.Mariæ Magdalenæ. *ibid.* Rex benignè audit D. Thomam corripientem & monentem, ut bona reſtituat, & filium, non benè coronatum iterum coronari faciat. *ibid. & ſeq.* Acquieſcit. 342. 1. 345. 1. Tum D. Thomas equo deſiliens, humiliavit ſe ad pedes Regis: Rexque viſus illachrymari, arrepto ſcanſili, coegit eum aſcendere: rogans amicitiam priſtinam reſtitui, ſed coram aliis honorari. 342. 2. Rex & D. Thomas & alii, in omnibus omninò obſervabant præſcriptionem Sedis Apoſtolicæ. 343. 1. Pax conceditur omnibus exulibus. 345. 1. Rex diſcedit à D. Thoma petita benedictione. *ibid.* D. Thomas manet aliquamdiu apud Regem, ut omnibus notum eſſet, quod pacem iniviſſent veram. 343. 1. Lætitia ſuper pace. Gaudent Papa, cum Cardinalibus. 349. 2. & Epiſcopi. 351. 2. Verum Pax non fuit omninò ſyncera: prout probavit exitus. 352. 1. Non enim ſecutæ ſunt reſtitutiones. *ibid.* Scilicèt facta erat Pax in prato quidem amœniſſimo, ſed quod ab incolis, ex antiquo, dicebatur *Pratum proditorum.* 102. 2.

Peccatum non dimittitur niſi reſtituatur ablatum. 100. 2.

Peccata ſua delinquentibus annunciare tenentur Sacerdotes. 298. 1.

Peccator faciliùs deſperat quam juſtus. 175. 2. Peccatoris omnia opera non ſunt peccata. 215. 2. Peccator, in proſperis, longo tempore creſcit, ſicut arbor; ſed quæ una hora extirpari poteſt. 158. 1. Peccator publicus publicè debet abſolvi. 250. 1. Peccator niſi pœniteat, abſolvi non poteſt ab ipſo D. Petro. 213. 1.

Peccabiles qui non credit etiam maximos, Davidem reſpiciat, & Petrum & alios, & D.Thomam Cantuarienſem. 13. 2.

Pecuniis ſuis Rex Angliæ corrumpebat plurima. 212. 2.

Pericula ſunt cavenda. 168. 1.

Periculoſum eſt inter impios eſſe pium. *ibid. ſeq.*

Perſecutio parit favorem, gloriam & honorem. 70. 2. Sic D. Thomæ plus profuit turbatio, quam profuiſſet ei quietis continuatio. *ibid.*

Perjurii aut fidei læſæ judicium ad Forum ſæculare pertinebat, non ad Eccleſiaſticum, juxta unam ex Conſuetudinibus Angliæ, quam dam-

navit

navit D. Thomas. 117. 2. & Alexander III. 59. 2.

Petro, non Principibus aut Regibus dictum eſt, *Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam*. Hinc infert D. Thomas, non ad Principes & Reges pertinere, ſed ad Epiſcopos, tractare negotia Eccleſiaſtica, ad ſalutem animarum ſpectantia. 97. 2.

Petri in fide & Doctrina, totius Eccleſiæ conſurgit ſtructura. 118. 2.

Petrus non accepit claves, quibus poſſit impœnitentibus januam aperire. 213. 1. perſeverantem in ſcelere & voluntate peccandi, non poſſit abſolvere. *ibid.*

Petrus & Paulus non ſunt occiſi, quia erant Petrus & Paulus, ſed quia non tolerabant vitia. 217. 1.

Philoſophia res quærit, non verba. 172. 1. 241. 2.

Philoſophum nil magis decet quam profeſſio veritatis, juſtitiæ cultus, contemptus Mundi & paupertatis, cum neceſsè eſt, amor 172. 1.

Pilatus conſuluit Tiberium Cæſarem, an Chriſtus, qui tot & tanta fecerat, deberet coli ut Deus? Imperator conſulit Senatum. Reſpondet Senatus: eſſe quidem colendum; ſed quia Provinciales ipſum ut Deum colere cæperant, inconſulto Senatu, jam colendum non eſſe. 368. 2.

Pietas in parentem eſt tam neceſſaria, ut impietas puniatur uſque in generationes generationum. 159. 1.

Pœnam inter & culpam ſemper conformitatem eſſe aliquam, demonſtratur exemplis, & Scripturæ argumentis. 142. 2.

Pœnitentiam examinat Deus ex contritione cordis. 294. 2. Sine hac nemo nocens abſolvitur. 82. 1.

Pœnitentiam nullus debet erubeſcere. 139. 1.

Pœnitentia humiliari coram Deo, neminem debet pudere: nè quidem Reges. Antiquis enim Regibus, nihil magis ad gloriam adſcribitur, quàm pœnitentiæ titulus legis Divinæ zelus, veneratio Sacerdotii, & fideliſſima virtutum cuſtos humilitas. Exemplo Ezechiæ, Joſiæ, & Conſtantini. 97. 2.

Pœnitentiam niſi agat Rex Angliæ, minatur D. Thomas, quod qui rogavit Deum pro ejus converſione, orabit tandem: *Exurge Deus, & judica cauſam meam, memor eſto Improperiorum tuorum, & injuriarum, quæ à Rege Anglorum & ſuis, tibi & tuis ſunt tota die.* 99. 2.

Pœnitentia injuncta Regi Angliæ à Cardinalibus, quia propter ipſum occiſus eſt D. Thomas, erat hæc: 1. *Ut in diſpoſitionem Templariorum contra paganos, aleret per annum ducentos milites: ſingulis dans trecentos aureos.* 2. *Ut renunciaret Conſuetudinibus.* 3. *Ut Eccleſiæ Cantuarienſi pacem reſtitueret & bona.* 4. *Ut iret in Hiſpaniam, ſi Papa mandaret, ad liberandam illam à paganis. Ultimò, impoſitæ ſunt Eleemoſynæ & jejunia in ſecreto.* 52. 1. 367. 2. Deinde Rex extra oſtium Eccleſiæ ductus eſt, ibique flexis genibus eſt introductus. *ibid.*

Pontiniacenſis conventus commoditas. 65. 2. eſt Ordinis Ciſtercienſis. 30. 1. Abbati commendatur D. Thomas à Papa, alendus & fovendus exul. 28. 1. Religioſi benevoli ſunt in D. Thomam. 140. 2. Quod advertens Rex, ſcribit ad illorum Capitulum generale, ut aut D. Thomam ejiciant, aut quod exterminabit omnes eorum domus ex Anglia. *ibid. Vide* D. Thomas.

Poſſeſſionem ut allegent aliquando novi juris; ſtudent Epiſcopi irrepere quocumque modo. 80. 2. Sed poſſeſſionem allegare alicujus facti, & inde jus prætendere, non ſemper licet. Quia ſit aliquando profeſſio, & agnitio Epiſcopi, etiam jubente Papa, ſic tamen ut nullum ex hoc præjudicium generetur, nec occaſione hujus facti, novum aut indebitum gravamen aliquod inferatur. Sic Clarembaldus Abbas juſſu eſt agnoſcere Epiſcopum Thomam. 108. 1.

Poſteriora mandata derogant anterioribus. 42. 2.

Poteſtate ligandi & ſolvendi ſe privat, qui hanc pro ſua voluntate, non pro ſubditorum moribus exercet. 122. 1.

Prædeceſſores noſtri, ubi ſunt? Ipſi laboraverunt, & nos in labores eorum ſucceſſimus. Quid ulterius? *Sic tranſit Mundus & ejus gloria.* 100. 1.

Prædeceſſores ſuos allegabat Rex Angliæ, ut probaret ſe rectè facere. Pulchrè reponunt Carthuſienſes: Si antiqui Angliæ Reges hæc inconſulta & inaudita, contra Eccleſias quæſierint; Quærere non debuiſſent. 223. 2.

Prædeſtinatis omnia cooperantur in bonum. 225. 2. Pro prædeſtinatis ſic orabat D. Thomas. *Perſecutores noſtros, ſi prædeſtinati ſint, convertat Deus.* Et pro Imperatore Schiſmatico Frederico, orat Joannes Saresberienſis: *ut ſi prædeſtinatus ſit*, Deus ipſum converiat: Si non ſit prædeſtinatus, caſtigatione crudeli corrigat. 172. 1.

Præſcribi non poteſt adverſus Legem Dei. 105. 1. Nec Evangelii. 231. 1. Hæc enim ſempiterna eſt, ſolvi non poteſt. *Ibid.*

Præſumptionibus licitè innituntur *Judices*, in favorem Innocentis. 216. 2.

Primas ſoli Romano Pontifici obedire tenetur in Eccleſiaſticis. 67. 2.

Principes leniendi potius ſunt, quam exacerbandi. 145. 2. Cum illis debent Epiſcopi ſemper amare pacem. 69. 1.

Principes tam ſuperioris quam inferioris ordinis, & reliqui populi, non obedientes Prælatis ſuis, in rebus Eccleſiaſticis, declarantur à B. Clemente infames & excommunicati. 137. 1.

Principibus invadentibus bona Eccleſiaſtica, quid proderit apud Dominum, ſi ad hæredes tranſmittant peccata ſua, & hos quaſi adverſarios Dei & Eccleſiæ conſtituant in Teſtamento, ut Deum, quaſi hæreditario jure offendant? 92. 1.

Principali agenti quæ non licent, non licent etiam ejus Procuratori. 138. 1.

Principiis malis obſtandum eſt. 269. 2. Nè alioquin ea quæ prius erant facinora, fiant præſumptuoſa exempla. 211. 1.

Principium debile, ſolet melior comitari fortuna. 145. 2.

Princi-

Principia vehementia cavere debent, qui ſtudent quidpiam reformare. *ibid.*
Prioratus non à Principibus, ſed à perſonis Eccleſiaſticis concedi debent. 200. 1.
Privilegiis Monaſterio conceſſis à Romano Pontifice contraire, eſt Decretis Patrum & Eccleſiaſticis inſtitutis authoritatem non exhibere. 75. 2.
Profeſſio ſemel facta, ſic obligat perſonam, ut nulla ſtatus ſui mutatione liberari poſſit, donec in alterius tranſeat juriſdictionem. 77. 1.
Profeſſionem fidelitatis iterare qui cogitur, violatæ fidei argui videtur. 242. 2.
Promoveatur, ut amoveatur. 204. 1.
Propoſitum mutare ſæpius, non eſt ſemper contemnendum, ſi fiat in melius. 297. 2.
Proſperitas nimia in hoc ſæculo, videtur eſſe reſervatio pœnarum pro peccatis noſtris, in diem judicii. 73. 1.
Providentia Divina diſponit omnia, bona & mala. 175. 2.
Puer quidam litteras tradit Regi Angliæ. Cumque juxta Decreta Regis, litteras à D. Thoma vel Romano Pontifice, nulli in Angliam introducere liceret, ſub gravi pœna: Rogatur puer unde illas acceperit: Puer recuſat fateri. Incarceratur. Aqua calida ei per os injicitur, & digiti apponuntur, ad eruendos oculos, uſque ad effuſionem ſanguinis: donec confiteretur ſe recepiſſe eas à Magiſtro Heriberto. 89. 2.
Pugna eſt graviſſima, in qua qui vincit, vincitur. 175. 1.
Puniri quod non audiunt, plerique exiſtimant licere. 225. 1. Punitur per quæ quis peccat. 149. 1.

## Q

QUÆSTIO dum movetur magni momenti, hoc ordine eſt procedendum. *Primo, quærendum quid Lex Dei præſcribat. Quæ ſi nil certi exprimat, ad Canones recurrendum eſt, & exempla ſanctorum. Quod ſi nec aliquid hic certi occurrat: exploranda ſunt ingenia & Conſilia ſapientium in timore Domini. Illique, ſeu pauciores, ſeu plures ſint, cæteris præferantur qui honorem Dei commodis omnibus anteponunt.* 159. 2.

## R

RADULPHUS de Arundel favet D. Thomæ. 201. 2. Litteras Apoſtolicas præſentat Eccleſiæ Anglorum in Capitulo, contra Mandatum Regis. 202. 2. Relegatur ideò. *ibid.*
Radulphus de Faja, Conſiliarius Reginæ Angliæ, perſecutor D. Thomæ, exacerbat illam contra hunc. 83. 1. Ingenioſæ comparatur vulpi. 185. 2.
Ratihabitio mandato comparatur. 231. 1.
Remenſium civium ſeditio, contra Archi Epiſcopum ſuum nitentem imponere civitati novas & intolerabiles ſervitutes. 196. 1. Offerunt Cives duo millia librarum conferre in ærarium Archi-Epiſcopi, ſi pateretur eos vivere Legibus, quibus uſi ſunt à temporibus S. Remigii, Francorum Apoſtoli. 96. 1. Epiſcopus non acquieſcit. Tum illi amicos ejus ejiciunt è Civitate. *ibid.* Ille ad Regem Franciæ recurrit. Succurrit hic; dirutis quinquaginta domibus, recedit. Cives, in ultionem, domos evertunt illorum, qui favebant Archi-Epiſcopo. *ibid.* Hic porrò implorat auxilium Comitis Flandriæ. Comes cum ſuis adſunt. Cives deſerunt civitatem, eamque ſic evacuant, ut mille milites Flandrenſes, quos Comes adduxerat, perirent pœnè inedia. *ibid.* Archi-Epiſcopus paciſcitur cum ſuis; relinquit eis Leges antiquas: & recipit quinquaginta libras, in compenſationem damnorum: poſt multas turbas concludens ignominioſam pacem. *ibid.* Et ſic Remenſis ſedata eſt ſeditio. 208. 1.
Remenſe ad Concilium Papa convocat Epiſcopos Angliæ. Stephanus Rex non vult: mittitque Epiſcopos tres, qui excuſet reliquos. Cantuarienſis verò Epiſcopus ſolus obedit Papæ, contra mandatum Regis. 146. 2.
*Regalia*: id eſt jus recipiendi omnes reditus & exitus tamquam Dominicos, tempore quo vacabat Archi-Epiſcopatus, Epiſcopatus, Abbatia, vel Prioratus de Dominio Regis: Item, quod quando erat conſulendum Eccleſiæ, Rex mandabat potiores perſonas Eccleſiæ, & de Regis aſſenſu in illius Curia fieret electio, & electus præſtaret homagium & fidelitatem Regi de vita ſua & membris, & de honore terreno, ſalvo ordine ſuo, antequam conſecraretur: erat una ex prætenſis Conſuetudinibus Angliæ. 59. 1. Quas Rex vocavit *dignitates Coronæ ſuæ*. 270. 2. 272. 1. Quas propoſuit Synodo Nationali, quam in hunc finem congregavit apud Clarendonam. 13. 2. Quas ibidem admiſerunt & juraverunt Epiſcopi. 14. 1. Quas defendunt coram Papa, rogantes eas confirmari. 139. 2. Sed quas Papa damnavit. 182. 1. Quas D. Thomas caſſavit. 117. 2. Quas damnaverunt Patres ante D. Thomam. *ibid.* propter quas exulavit D. Thomas per ſeptennium, & tandem glorioſo affectus eſt Martyrio. 58. 1. *Vide* conſuetudines Angliæ. Hoc autem punctum erat præcipuum, cui ſe oppoſuit D. Thomas. 275. 1. Uſurpationes bonorum ſimiles, vocans rapinas. *ibid.* Proteſtans quod ſi hoc punctum ſolum ſupereſſet, mallet tamen mori quamcumque mortem, quam illi cedere. 241. 1. Fuit autem Regalia hæc, *primum punctum* cui ſe oppoſuit D. Thomas. Cum namque vacarent duæ Sedes Epiſcopales, Vigornenſis & Herefordenſis: Priore Epiſcopo mortuo, poſteriore translato ad Sedem Londonienſem; Rex Epiſcopatus diu vacare fecit: *More prophano*, QUASI CHRISTO PROSCRIPTO, FISCO APPLICANS DOTEM VIDUARUM, CRUCIFIXI PATRIMONIUM, CALAMITOSORUM REFRIGERIA, ET EGENORUM SUBSIDIA. 10. 2. Tum D. Thomas amiciſſimum ſuum Regem, monere cœpit, rogare, increpare: expo-

exponens illi pericula, tam in temporalibus quam ſpiritualibus. *ibid. Vide* bona Eccleſiaſtica. Bona quidem Eccleſiaſtica licitè diſtrahuntur ſi conceſſum ſit à Romano Pontifice. 66. 2. Sed jus percipiendi iſta bona nulli poteſt Laico competere. 82. 2. 236. 2. 237. 1. 276. 2. 130. 1. 81. 1. 117. 2. 241. 2. Jurare autem fidelitatem Regi, ſalvo ordine, eſt licitum. 298. 1. 299. 1.

*Regalia* pro ea parte qua eſt jus conferendi beneficia, quibus non eſt annexa cura animarum, fuit ſimiliter prætenſio Regis Angliæ, damnata. Beneficia conferebant Laici in Anglia paſſim, & inveſtiebant Clericos, ſua authoritate. 309. 2. Tam dantem quam accipientem, excommunicat D. Thomas. 261. 1. 2. 324. 1. & Alexander III. pronuntiat utrumque eſſe anathematizatum juxta patrum inſtituta. 309. 2. Similes collationes *authoritate D. Petri* caſſat & irritat. Mandans ſub excommunicatione, ut & fructus reſtituantur & beneficia. *ibid. Vide* Beneficia Eccleſiaſtica. Thoma Exulante, moritur prior Cantuarienſis. Monachi, ac ſi Sedes exulis vacaret, recurrunt ad Regem. Rex Priorem conſtituit 199. 2. audiens hoc Joannes Saresberienſis: ſic ſcribit: *Unde exordiar? unde Spiritus triſtis & alieno conſternatus errore, verbo ſumet initium? .... miſiſtis ad Regem, ut,* QUOD AD EUM NON PERTINET, *Priore mortuo, vobis alium ſubrogaret. Quid aliud quæſo fecit Iſrael abſente Moyſe, ab Aaron expetens ut Deos fabricaret ..... extorquens caput bovis pro numine, & pro Majeſtate adorans Idolum? ibid.* Videtur autem inſuper Rex voluiſſe conferre curam animarum. 200. 1. Sic ſuſpicatur ibidem Joannes, contra hoc magis invehens. *ibid.*

Reginaldus Cancellarius. 114. 1. Fit Epiſcopus Colonienſis, Schiſmaticum Inſtrumentum contra Alexandrum III. 102. 1. ſceleratus, perfidus, & crudelis magiſter ſchiſmatis. 114. 1. Nec reverentiam Dei, nec hominum verecundiam habens, inſanit & ſævit adverſus Deum, & Eccleſiæ unitatem: Incentor & Author Schiſmatis, præſumptor Eccleſiæ, maximus inter locuſtas, quarum poteſtas eſt in linguis & caudis earum. 171. 1. Inducit Fredericum Imperatorem ut conſentiat & foveat Schiſma. 114. 1. Quin & Imperator deſtitiſſet, niſi Reginaldus excitaſſet. 171. 1.

Rex Angliæ ſcribit ſe paratum conſentire Schiſmati, niſi Alexander Tertius confirmet ſuas Conſuetudines: rogatque confœderari cum Imperatore. 102. 1. Exultat Reginaldus: ſic argumentans: vel Papa non confirmabit illas Conſuetudines, & Regem ſentiet adverſarium, vel confirmabit: & tantò major ejus erit confuſio. *ibid. ſeq.* Adducit Legatos Regis Angliæ ad conventum in Wiceburck, nomine Regis juraturos in ſchiſma. 104. 1. Cogitur ab Imperatore primus jurare, reluctans, ſed correptus ſuper aſtutia ſua. *ibid.* Nondum erat ordinatus, cogitur ordinari à Schiſmaticis, quorum criminis erat author. *ibid.* Nam antequam Imperator admiſiſſet Paſchalem Anti papam, & litteras diſtribuiſſet: Reginaldus authoritate ſua ſollemniter, cecinit, *Te Deum laudamus. ibid.* Imperator eum ideo proditorem appellat. *ibid.*

Reginaldus nominatim excommunicatur à Sede Apoſtolica. 173. 1. Convocat milites, accingitur ut eat in Italiam contra Pontificem. Corripitur duplici tertiana. 128. 1. Vovet, ſi convaleſcat, pacem ſuam ſe commiſſurum Regi Franciæ. *ibid.* quem per contemptum conſueverat appellare *Regulum.* 171. 2. Moritur. 208. 1. Regnum poni ſub interdicto, eſt interdici in Regno omne Officium Eccleſiaſticum. 36. 2.

Regnum & Sacerdotium firmant ſeſe mutuo. 111. 2. non ſunt confundenda. 87. 2. Nam Poteſtates duas ordinavit Deus, Regnum & Sacerdotium. Huic dedit poteſtatem, illi reverentiam: qui verò huic vel illi de ſuo jure ſubſtrahit, Dei ordinationi reſiſtit. 125. 2. Sacerdotium autem eſt ſuperius. 169. 2. Mutuam ſibi reverentiam, mutuam debent charitatem. 111. 2. Nam Rex & Sacerdos ſunt duo Cherubin, obumbrantia Propitiatorium debentque ſeſe mutuò diligere, ſicut Cherubin non poſſunt faciem à ſe mutuò *avertere.* 149. 2.

Repulſam neceſſariò patitur, qui in *petitionibus* neſcit modum. 2.41. 1.

Reſiſtendum eſt impiis, quia fides ubi periclitatur, & Dei pietas annullatur, ibi impium eſt non eſſe pium, malè enim fidelis eſt, qui fidei jura non ſervat. 89. 1.

Revocant interdum Romani Pontifices Privilegium, quod lapſu memoriæ inadvertenter eſt conceſſum. 118. 1.

Regis conſecratio, ſicut alia ſacramenta, *nulla* ſunt aut valida, ſi contra *jus collata.* 342. 1.

Regis boni deſcriptio, ex Elogio Regis Chriſtianiſſimi, Ludovici VII. 228. 2.

Reges unguntur tribus in locis. In Capite, quod ſignificant gloriam: In pectore, quod ſcientiam: In brachiis, quod ſignificat fortitudinem. 97. 2.

Regibus Regnum datur à Deo. 202. 2. *Ideſt* eorum jura & privilegia ſunt à Deo. 98. 2. Poteſtatem vero ſuam, inquit D. Thomas, accipiunt ab Eccleſia: Eccleſia à Deo. 97. 2. Et eo titulo ſunt filii Eccleſiæ: nam per conſecrationem Epiſcopalem promoventur ad Regnum. 250. 2. *Proinde Rex à Papa deponi poteſt, ſi ſufficienter deliquerit. Auferri ei poteſt Regia dignitas, abſolvi poſſunt ſubditi ab ejus fidelitate.* 230. 1. *Vide* Romani Pontificis authoritas in Regna. Rex Angliæ quia dici volebat filius Eccleſiæ, Rex Catholicus, &c. Convincit D. Thomas, convenire ipſum à Sacerdotibus diſcere, non docere. *in Eccleſiaſticis* ſequi, non præcedere: ſicut filius non ſubjugat Patrem, nec diſcipulus Magiſtrum. 98. 2. Hortandi ſunt ergo ut pii ſint erga Eccleſiam. 87. 2. Regis honor judicium diligit. 312. 2.

Rex mendax, eſt res turpis. 221. 2.

Regum motus deliniendi ſunt ab Epiſcopis, pro temporum qualitate. 67. 2. Nè detur anſa exacerbationis. *ibid.* Superandi potiùs ſunt manſuetudine, quam violentia, quamdiu fieri poteſt.

poteſt. 87. 2. Poſſunt illis Epiſcopi occurrere, ſed ſalva offenſa Ordinis ſui, Dei & Eccleſiæ. 138. 2. Et eo modo eſt Regibus deferendum per omnia. 67. 2.

Regibus autem quamquam ſit obtemperandum, quia reddenda ſunt Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, in illis tamen obtemperandum non eſt in quibus efficitur nè Rex ſit, Videlicèt dum ſit Tyrannus. 79. 2.

Reges quos elegit Dominus, glorificavit, & amplificavit, ingrati ſunt Deo, ſi Poteſtate accepta abutantur ad afflictionem Eccleſiæ, & Eccleſiaſticarum perſonarum. 99. 1.

Reges qui Clericorum judicia uſurpant, uſurpant quæ ſunt Jeſu Chriſti, in extremo examine, conſimili judicio judicandi. 87. 2.

Rex non poteſt deponere minimum Clericum. 24. 2.

Regis non eſt Epiſcopis præcipere, vel excommunicare, trahere Clericos ad Sæcularia examina, judicare de Eccleſiis vel decimis, interdicere Epiſcopis nè tractent cauſas de tranſgreſſione fidei vel juramenti; ut habebant Conſuetudines Angliæ. 97. 2.

Reges uſurpantes Eccleſiaſtica ſunt à Deo puniti 99. 1.

Rex non ſalvabitur per multam virtutem, etſi ſubdantur ei Regna & Nationes, niſi ſe ſubmittat judicio Eccleſiæ: Nam dicitur in Deuteronomio: *Homo quicumque fecerit, ut non exaudiat Sacerdotem aut judicem, morietur.* 125. 2.

Reges oportet contentos eſſe his quæ competunt Chriſtiano, & Regi Regum ſua Privilegia illibata relinquere. 314. 1.

Reges qui invadunt Eccleſiaſtica bona aut judicia, recordari debent, quomodo Rex Onias, dum thurificare voluit & Sacerdotis Officium uſurpare, fuerit percuſſus lepra. 88. 1.

Regem invadentem Eccleſiaſticam libertatem, Joannes Pictavienſis Epiſcopus non dubitat appellare tortorem. 65. 2.

Reges incurrunt pœnas Canonum æquè ac alii, dum violentas manus injiciunt in Sacerdotes Chriſti, Eccleſias ſpoliant poſſeſſionibus & libertate. Nam Canones nec Poteſtatem excipiunt nec Primatum, ſed pariliter peccantes, pari condemnationis pœna percellunt. 224. 2. Immò Principes primò puniuntur à Lege Dei: ſicut quando Iſraël cum Madianitis fornicatus legitur, dicit Deus: *Tolle cunctos Principes populi & ſuſpende eos contra ſolem, in Partibus*. ibid.

Regem delinquentem excommunicari poſſe, erat ſententia omnium, etiam faventium Regi Angliæ: ſed negantium Regem deliquiſſe, ut concluderent eum excommunicandum non eſſe. 133. 2.

Reges deceſſores quamvis exegerint aliqua ab Eccleſiis, non ſequitur quod ſucceſſores exigere poſſint. 92. 1.

Regibus revelari omnia ſecreta Eccleſiaſtica ab Eccleſiaſticis ipſis, duram & peſſimam ſervitutem eſſe, lamentatur D. Thomas. 73. 2.

Regibus quod placere malint Eccleſiaſtici quidam quam S. Sedi, provenit ex eo quod magis quærant quæ ſua ſunt, quàm quæ Jeſu Chriſti. 74. 1.

Regibus imputantur mala omnia, quæ ſcientes permittunt, & committunt fieri à ſuis. Alioquin David non erit reus ſanguinis Uriæ. 231. 1.

Regum corda ſunt in manu Dei, convertit illa dum vult. 35. 1.

Regum filii puniuntur ſæpè pro delictis paternis. Sic Roboam eſt Regno ejectus, pro delictis Salomonis. 88. 1.

Regis Angliæ Regnum nè ſcindatur in prole ſua, in pœnam contumaciæ, metuit Joannes Sareſb. 151. 1.

Reges Angliæ quando conſecrabantur & ungebantur, ponebant ſuper Altare ſcriptam profeſſionem, de ſervanda Eccleſiæ libertate. 98. 1.

Rex Angliæ Wilhelmus Angliam ſubjugavit. Coronatur ab Epiſcopo Eboracenſi, quia Eccleſia Cantuarienſis erat deſtituta Antiſtite. 341. 2. Wilhelmus Rufus, hujus Wilhelmi filius, coronatur à Lanfranco Cantuarienſi Archi-Epiſcopo, præſente, nec contradicente Eboracenſi. *ibid.* Henricus I. coronatur à S. Girardo Herefordenſi Epiſcopo, tamquam ſuffraganeo S. Anſelmi Archi-Epiſcopi Cantuarienſis Exulis. Reducem Anſelmum accedit, tradens Diadema, rogans coronari; petens ſibi non imputari, quod factum eſt in ejus abſentia, neceſſitate urgente. *ibid.* Archi-Epiſcopus approbat factum, & Regi Coronam imponit. 342. 1. Rexit circa XXXVI. annos. *ibid.* Stephanus coronatur à Wilhelmo Cantuarienſi Archi-Epiſcopo. *ibid.* Rexit annis XIX. *ibid.*

*Rex Angliæ Henricus II.* è Duce Normanniæ & Aquitaniæ ſuccedit Stephano. 3. 1. Titulo adoptationis. 342. 1. Nam Regnum ab Henrico I. tranſiit in aliam familiam. Sed multum operante Theobaldo Archi-Epiſcopo Cantuarienſi, Henricus II. illius nepos, adoptatus fuit à Stephano. *ibid.* Coronatur à Theobaldo. *ibid.* Juvenis Rex conſuetudinem habet cum muliere pulchra in Villa Stafordiæ. 3. 1. Ab Eudone Brytonum Comite, affine ſuo, in pacis obſidem recipit Eudonis filiam, illamquè imprægnat. Eudo Regem arguit tamquam proditorem, adulterum, inceſtuoſum. 196. 2. Ejus laus à dotibus naturæ. 121. 2.

*Regis Henrici fortuna proſpera.* Ejus divitiæ, victoriæ & triumphi. 297. 1. Habenas Regni ejus Deus multipliciter dilatat. 223. 1. Potentia & gloria ſuperat Reges reliquos. 243. 1. Aſtutiam ejus reformidabant remoti, Vicini potentiam, ſeveritatem ſubditi. 110. 2. Crebri verò ſucceſſus & fortunæ gratia, fecerant eum tam delicatum, ut quidquid non obſequebatur ad nutum, duceret injuriam. *ibid.* Energica hominis deſcriptio. *ibid.* Quærebat potius gloriam, quam proventum: *Quod in Principe poſſet ſatis commendabile reputari, ſi gloriæ materiam virtus & veritas, non vanitas & dulcis meretricum adulatio compararet*: ait Ernulphus Lexovienſis Epiſcopus. 110. 2.

*Regis perſecutio quomodo exorta ſit.* Sui adulatores, Regi proponunt quod nullus Prædeceſſorum ejus habuiſſet tantas vires atque amplitudinem ac ipſe: adeòque honoris ejus eſſe, ad ſtatum Regni conſervandum, undequaque bona colligere: etiam Eccleſiaſtica. Maximè quia juxtà conſuetudines

Angliæ

Angliæ id licebat. 111. 1. Regi placet honor & gloria. *ibid.* Epiſcopatus permittit diu vacare, fiſco ſuo adſcribens bona Sedis vacantis. 10. 2. Opponit ſe D. Thomas. *ibid.* Deinde ſolebant pecunias aliquas colligere, quas impendebant tuitioni Patriæ. Rex adſcribere nitebatur eas fiſco. Opponit ſe D. Thomas quia illæ pecuniæ ſecundum arbitrium dabantur: non poterat Rex pro reditu computare. 11. 2. Tertium acceſſit. Sacerdos quidam homicida damnatus erat ab Epiſcopis ad exauthorationem & perpetuum Monaſterium. Rex ſimiles Clericos delinquentes etiam mutilari voluit. 11. 2. Opponit ſe D. Thomas. 12. 1. Tum Rex exegit obſervationem omnium ſuarum Conſuetudinum. *ibid.* 2. Reſpondent Epiſcopi ſervandas ſalvo ordine ſuo *ibid* Diſcedit Rex iratus, inſalutatis omnibus. *ibid.* Citat omnes apud Clarendunam. 13. 2. Illic omnes ſuccubuerunt uſque ad D. Thomam ipſum. 14. 1. Sed Thomas facti pœnitens, reſipuit. 14. 2. Convocat Rex Epiſcopos, apud Northantune. 16. 2. & illic Thomas perverti non potuit. 18. 2.

*Regis perſecutio flagrat*. Omni populo, tam Clerici quam ſæculari, jurandas mittit conſuetudines & ſervandas. 72. 2. Appellantes ad S. Sedem, mandat captivari. *ibid.* Edictum violentum extat. 59. 2. Quiſquis Papæ vel D. Thomæ litteras ferret in Angliam, puniendus erat tamquam proditor. *ibid.* Violentiæ ejus pro Conſuetudinibus illis. 303. 1. Pronunciat ſuum publicum hoſtem, & Regni & honoris ſui inimicum eſſe, quiſquis attentabit minuere vel impedire ſuas conſuetudines. 203. 2. occupat bona Eccleſiaſtica tempore Sedium vacantium. 31. 1. quanta bona invaſerit Eccleſiaſtica. 285. 2. Ejus crudelitas adverſus Eccleſiaſticos. 205. 1.

*Rex Angliæ incipit deficere*. Non videns quod malitia ſuorum, armari non poſſet contra Deum, 150. 2. Incipit deficere. 148. 2. Ex quo ſurrexit contra Eccleſiam, ejus poteſtas incipit minui. 168. 2. Undique habet Bella. 218. 2.

*Rex Angliæ labitur in ſchiſma*. Communicat Frederico Ex-Auguſto excommunicato. Papa conqueritur. 84. 1. excuſat quidem ſe Rex, affirmans ſe ignoraſſe; quod ille excommunicatus fuerit: 85. 1. verum cum Imperatore confœderatus fuit in ſchiſmate, dudum antè. 105. 2. Nam Legati ejus juraverunt publicè, illius nomine, in conventiculo Wiceburgenſi, quod Paſchali adhærerent, & Alexandrum rejicerent. 103. 1. Negat hoc quidem Rotrodus Rothomagenſis Epiſcopus, rogans Henricum Cardinalem, ut hoc Papæ ſignificet: 121. 1. Verùm extat perfida Regis Epiſtola, qua diu mente conceptum facinus aperit Colonienſi ſchiſmatico. Proteſtans quod diu ſtuduerit occaſionem reperire, ſchiſma perficiendi. 102. 1. Jubet tandem ejurari nomen Alexandri tertii. 31. 1.

*Rex Angliæ qualiter egerit cum Papa*. Diligebatur à Papa propter multa, quæ contulerat aliquando Eccleſiæ beneficia. 87. 2. Papam eum moneri jubet per Londonienſem & Herefordenſem Epiſcopos, ut à pravis actibus deſiſtat, & pro illis ſatisfaciat. Deum diligat, Matremque ſuam Romanam Eccleſiam veneretur. Non impediat appellationes, reſtituat D. Thomam, immobilis conſiſtat in reverentia *D. Petri*. Eccleſiaſticas perſonas non gravet, ſed protegat, *Ut temporale et Regnum conſervet Deus in terris, æternum daturus in Cœlis*. Monetur per dictos Epiſcopos. *ibid.* 2. Quod Papa ulteriùs in patientia ſuſtinere non poſſit. Quod niſi errata corrigeret, iram Dei incurret, qui Regnum ejus diu ſtare non permittet; ſed qui humilem exaltavit, è Regno dejiciet. *ibid.* Hæc monita humiliter & modeſtè ſuſcipit Rex: reſpondens ad ſingula. Revereri ſe S. Sedem, agnoſcere Alexandrum Patrem: indignatum ſe tamen utcumque, quia in omni fermè petitione repulſam paſſus ſit. *ibid.* (Petiverat nempe confirmari ſuas Conſuetudines. 67. 2.) Cetera in quibus erravit, correcturum, ſi juri vel honori Pontificis præjudicetur in aliquo. 85. 1. iterum monetur à Papa per Rothomagenſem Archi-Epiſcopum. 114. 2. Rex verò non exaudit devotas preces Pontificis, nec Regis Franciæ. 147. 1. Incipit dicere, ſe modicum formidare minas Papæ. 89. 1. Eo uſque jam venerat, ut ſpem ſuam poneret in morte Papæ, vel D. Thomæ. 89. 1. 212. 1. 166. 2. Perſuadens Papam capiendum ab Imperatore Frederico. 126. 1. Sed ita deceptus etiam fuit Achab. *ibid.* 7. Aſſerens ſe nunquam ſuſcepturum ejus ſucceſſorem quemlibet, niſi prius confirmaſſet conſuetudines Angliæ. 166. 2. Studet corradere bona Papæ, ut ſuſtentari nequiret in Urbe. 128. 1.

Rex conqueritur quòd Papa eum vocet perſecutorem, & gravatorem. 202. 2. Queritur ſe proditum à Papa. Minatur ſe receſſurum ab eo, niſi de D. Thoma faciat juſtitiam. 189. 2. Mitigatur. Scribit Papæ ſe paratum permittere ut D. Thomas redeat. Papa gaudet. 244. 2. *Qui appellationes nitebatur evertere Romanas*, ipſe appellat ad Sedem Romanam contra D. Thomam. 145. 2. Devotiſſimè & humillimè rogat & ſupplicat tamquam filius Patri, ut eximatur à poteſtate D. Thomæ. 266. 2. Scilicèt non timebatur ampliùs ne fieret Schiſmaticus: Quia ita ſubactus erat Regi Chriſtianiſſimo, ut ab obſequio ejus non poſſet ſeparari. 302. 1. *Recipit* à Papa Comminatorias, & paulò poſt, mitiores. Diu ridet & irridet Epiſtolarum varietatem. 299. 1.

*Rex Angliæ habebatur tamquam excommunicandus à Papa, & deponendus*. Illum deponendum à Regno ſicut depoſitus fuerat Fredericus Ex-Auguſtus, Catholicorum exulum ſpes erat ultima & unica. 230. 1. Eum excommunicandum habebatur tam certum, ut jam non niſi de die ferendæ Cenſuræ conjicerent. 153. 1. Illum excommunicandum probat D. Thomas, quia Lupus ab ovili facilè non arcetur, niſi clamore Canum terreatur, & baculo. 146. 2. *Pontificum plures, alii Reges, alii excommunicaverunt Imperatores* (ait D. Thomas ad Regem) conſiderandam relinquens illi conſequentiam. 99. 2.

Rex enim erat iſtius genii, ut non poſſet niſi ſuppliciis emendari. 286. 2.

*Rex Angliæ qualiter ſe geſſerit audiens ſibi imminere excommunicationem*. Multoperè illam metuit, & interdictum ſui Regni. 166. 2. Adeò ut, cum audiret certò certiùs, ſententiam illam pronunciandam, illicò acquieverit, Papæ obediens. 277. 1.

277. 1. & *vide Pax.* Erat autem excommunicatus ipſo facto. 224 2. Et in Aula ejus vix ullus erat, quin eſſet excommunicatus, vel ex nomine, vel ex participatione. 32. 2. Metuens nè ſententia ferretur, anteà curaverat omnes portus cuſtodiri diligenter; mandans ferentem, ſi quis eſſet, puniri ſeverè. 60. 1.

*Regis doli & inſidiæ, aſtutiæque.* Deſcribuntur. 326. 2. *uſque.* 328. 2. Duplicitas cordis ejus fraudulenta. 146. 1. Quidquid facit, omnibus eſt ſuſpectum. 225. 1. In omnibus ferè verbis ſuis, eſt ſophiſticus & captioſus. 275. 1. In omnibus propoſitionibus pacis utitur ſtratagemate. 33. 2. Tam aſtutè ſcribebat per anfractus & dolos, ut videretur Libertati Eccleſiaſticæ concedere omnia, & nihil minùs concedebat. 274. 1. Habebatur communiter deceptor: nudo verbo ejus fidem habere, ſtultum reputabat Rex Franciæ. 225. 1. Erat tam mendax, ut Vivianus Legatus, diceret ſe nunquam vidiſſe vel audiviſſe mendacem talem. 273. 2. Ait ſemper ſe affectu paratum obedire, & effectu volebat mordicus manu-teneri ſuas Conſuetudines. 140. 2. Pollicetur ſe nihil agere nec acturum contra Libertatem Eccleſiæ, manetque interim in poſſeſſione Conſuetudinum ſuarum. 140. 1. 142. 1. Obtinuerat à Papa quod D. Thomas non poſſet ferire Regnum ejus donec in gratiam rediiſſet. Gloriabatur: gratiam ſuam differens ad Calendas Græcas. 304. 2. Triſtatur D. Thomas ſupra modum. *ibid. ſeq.* Gallicana ſcandalizatur Eccleſia. 325. 2. Et Rex Franciæ. *ibid.* Regina. *ibid.* Remenſe Capitulum cum ſuo Epiſcopo. 307 2. Et Eccleſia univerſa. 306. 1. Gloriabatur quod Dominum Papam & omnes Cardinales habebat in Burſa ſua, ſeque conſecutum Privilegium Avi ſui, qui erat *Rex, Legatus Apoſtolicus, Patriarcha, Imperator, & omnia.* 176. 2. Gloriabatur quod de Romana triumphaſſet Eccleſia. 212. 1.

*Rex qualiter egerit cum D. Thoma.* Audiens ſanctitatem D. Thomæ, quem de Cancellaria promoverat ad Epiſcopatum, exultat. 10 1. Sed reluctantem admittere ſuas Conſuetudines pravas, fruſtra precibus aggreditur & promiſſis. 13. 1. Ut palliaret rapinam ſuam Bonorum Eccleſiaſticorum, prætendebat à D. Thoma quadraginta quatuor millia Marcarum argenti, ratione redituum, qui fuerant ei commiſſi, quando adhuc egit Cancellarium. 180. 1. Thomas verò, qui nil Regi debebat, videns, emendari Regem non poſſe niſi ferula, parat ſe ad excommunicationis ferendam ſententiam. 149 2. Quam diſtulerat, exſpectans ſi fortè Divina inſpirante gratia reſipiſceret. 118. 1.

Rex verò audiens, quod D. Thomas excommunicationis viam meditetur ingredi, LACHRIMATUR: dicens: THOMAS MIHI CORPUS ET ANIMAM AUFERT. 149. 2. Qui tam generoſus fuerat, Interdictum metuebat & Anathema. *ibid.* Summa querelarum contra D. Th. erat, quod per excommunicationem quaſi voluiſſet Regem exhæredare. 203. 2. Rex infirmatur. Hæcque eſt cauſa, cur diſtulerit D. Thomas eum excommunicare. 150. 1. Exhibentur Regi litteræ D. Thomæ, quibus Papa ſignificabat ſe præparare Anathema in Regem. Indignatur Rex cum ſuis, iraſciturque vehementer. 164. 2. Adeò odit D. Thomam, ut nulli liceat loqui bene de illo, in ſuo conſpectu. 241. 1. 90. 1. Dedignatur eum appellare Epiſcopum, ſed *Thomas*, inquit, *qui fuit Cancellarius.* 228. 1. *Ille proditor, & adverſarius meus.* 266. 2. Arguit D. Thom. quod excitaverit Regem Franciæ ut bellum ei indiceret. 191. 1. 192. 1. Sed falſum id eſſe jurat Rex Franciæ. 192. 1. 194. 1. Optabat D. Thomam vel deponi ab Epiſcopatu, vel transferri: & ut hoc fiat, offert Mediolanenſibus tria millia Marcarum. 287. 1. Item offert illis reparare muros ſuos. Cremonenſibus offert duo millia Marcarum. Parmenſibus mille, Bononienſibus totidem. Offertque Domino Papæ, quod liberabit eum ab omnibus exactionibus Romanorum, & inſuper quod dabit Papæ decem millia Marcarum. Quodque permittet Papam in Anglia ordinare ad lubitum tempore Sedis vacantis. Et in hunc finem utitur opera Regis Siciliæ: ſed fruſtra. 250. 2. Conqueritur quod D. Thomas ſponte exulaverit: redeat ſponte, ſicut ivit. 204. 1. Juraverat ſe D. Th. numquam daturum oſculum: vultque juramentum ſervare, etſi eſſet illicitum. 322. 1. Papa abſolvit eum ab obligatione hujus juramenti. *ibid.*

*Rex qualiter egerit cum ſuo Filio Henrico Primogenito.* Pater Filium ſuum coronari cupit ſe vivo. Deſiderat aliquem à Papa mitti, qui eum coronet. 278. 2. Vult eum Coronari per Archi-Epiſcopum Eboracenſem. 313. 2. Papa iterato mandat, ut non coronetur niſi per Archi-Epiſcopum Cantuarienſem, utpote totius Angliæ Primatem. 313. 1. *vide* Coronatio. Rex autem apud Londoniam, Filium ſuum donat cingulo militiæ: eundemque ſtatim Eboracenſis coronat. 337 2. 36. 1. Pater in menſa ſervit Filio, Rex Regi. *ibid.* Pater Partes Tranſmarinas regebat filius Ciſmarinas. 43. 2. Pollicetur, poſt pacem, filium ſuum denuò coronandum à D. Th. 36. 1. Pœnitet verò Patrem, quod filium Regem creaverit, quem ſentit rebellem, Abſolonem, durum crudeliter perſequentem Patrem ſuum. *ibid.*

Rex introducit Legatos Pontif. honorificè. Confert cum eis & Epiſc. aliis atque Abbatibus, per horas duas. Educens illos & valedicens, publicè, & Cardinalibus Legatis audientibus dicit, *Utinam numquam ampliùs videat oculus meus aliquem Cardinalem.* 180. 1. Lachrymans rogat Legatos ut intercederent apud D. Papam, ut liberetur à D. Thoma *ibid.* 2. Collachrymatur ei Wilhelmus, unus è Legatis *ibid.* Otto alter Cardinalis vix poteſt à cachinno abſtinere. *ibid.* NIL ALIUD PETEBAT, NISI CAPUT D. THOMÆ IN DISCO. 181. 1. Agens de pace cum Ottone, proponit illas tantùm Conſuetudines quas Anteceſſores ſuos habuiſſe conſtiterit juramento centum hominum de Anglia, centum de Normannia & centum de Andegavia 240. 2. Quod ſi nec hoc placeret D. Thomæ, ſe paratum ſtare judicio trium Epiſcop. Ciſmarinorum, & trium Epiſcop. Angliæ. Quod ſi nec iſtud: ſtabit judicio D. Papæ. Eo ſalvo, ut non exhæredentur Liberi ejus. *ibid.* Bona autem Eccleſiaſtica negat ſe habere. Affirmat expenſa omnia in uſus Pauperum & Eccleſ. Hinc re infecta diſcedunt Legati. 241. 1.

Recipit Litteras Papæ, quibus ſignificantur venire Legati ſecundi. Turbatur. 246. 2. Legatos recipit cum multo honore, reverentia & humilitate. *ibid.* Rectè Filius Regis adveniebat cum cervo capto, hunc totum obtulit Legatis. *ibid.* Agnoſcit ſe Legatos hos, licet portarent ſibi contraria, tam honorificè excepiſſe, *pro devotione debita Romanæ Eccleſiæ*. 257. 2. Sed brevi Rex ſolus exit Iratus, videns ſe nihil obtenturum. 246. 2. Contumaciter dicens, *per oculos Dei ego faciam aliud. ibid.* Corrumpere eos ſtudebat pecuniis 275. 2. 276. 1. Tandem poſt multa privata colloquia, cum Cardinalibus, Epiſcopis, & Abbatibus, acquieſcere vult judicio Cardinalium. 190. 1. Legatis quartis promittit omnem pacem. 337. 2. 339. 2. Sed iterum retrahitur, abſolutis ſuis ab excommunicatione, procurans dilationem pecuniis, & per Nuntios apud Papam, inter alios per Manuelem Imperatorem Orientis. 335. 2.

*Rex qualiter fuerit cum Epiſcopis ſuis*. Regi non imputanda fuit D. Thomæ perſecutio potius quam Epiſcopis: Ille erat Miniſter, hi repertores. 80. 1. Ille acquieviſſet, niſi hi inſtigaſſent. *ibid.*

Rex Angliæ ſollicitabat Epiſcopos ut eum ſubverterent: eum ipſi ſubvertebant. 143. 1. Excuſant eum Epiſcopi adhærentes. 123. 1. 139. 2. Sed excuſabant quidem, & excuſabilis non erat ullo modo. 125. 1.

*Rex qualiter tandem conſenſerit Paci*. Pacem Rex Angliæ providebat, ſed à longè, quia præſentialiter omnia turbabat. 142. 1. Proponit pacem cum clauſula, *Salvis Dignitatibus ſuis*. Pax fraudulenta. Per Dignitates intelligit Conſuetudines ſuas damnabiles. 251. 1. Clauſulam nolunt admittere Legati & D. Thomas, qui ſciebant venenum quod latebat. Rex appellat ad Papam. 255. 1. Vocat D. Thomam proditorem, perfidum, exprobrat Papæ obſequia præterita: &, ſi Papa occurrerit, pollicetur futura; comminans ſe aliter honori ſuo proſpecturum, niſi Papa ſe audiat. *ibid.* Incipit formidare, videns quam fortiter excommunicati ſint conſultores ſui amici. 287. 1. Verbo & ſcripto ſe obligat ad exequenda mandata Papæ. *ibid.* 2. Sed eo ipſo quò facta eſt vox comminationis Apoſtolicæ in auribus ejus; qua intellexit quod ſubjiceretur Terra ejus interdicto, & cum illo ageretur, ſicut egerat Supremus Pontifex cum Frederico, quem depoſuit ab Imperio, Regiam illi auferens Dignitatem, ſine diſcrimine pacem facit. 345. 2. 348. 1. Promittit quòd nec jota nec apicem præteriret, quin, quæ Papa mandat, penitùs adimpleret. 347. 1. Deponit generoſitatem & cum D. Thoma init pacem in Prato, quod vocabatur *Proditorum*. 37. 1. In die B. Mariæ Magdalenæ. *ibid.* 2.

Rex Angliæ converſus eſt timore pœnæ in ſolemnitate B. M. Magdalenæ. 341. 1. Petita benedictione à D. Thoma diſcedit. 345. 1. Scribit ſuo filio mandans, ut Thomæ & ſuis reſtituantur omnia ſicut erant. Multa promiſit, ſed non niſi verba expertus eſt D. Thomas. 347. 1. Tandem iterùm repromittit dicens Thomæ. o! Si voluntatem meam faceres, omnia traderem in manus tuas, quod Thomas interpretatur; *Omnia tibi dabo ſi cadens adoraveris me*. 38. 1.

Rex in die B. M. Magdalenæ promiſerat reſtituere quędam Eccleſiæ Cantuarienſi, ſed poſtea promiſſum non ſervat. 37. 2.

Rex maledicit ſuis amicis quòd non vindicent Regem de uno Sacerdote D. Thoma. 41. 2. Milites hoc ſæpe audientes conſpirant in necem D. Thomæ *ibid. vide* D. Thomæ carnifices. Occiditur D. Thomas, à cujus ſanguine Rex non eſt omninò innocens. 362. 1. 50. 1.

Rex audito D. Thomæ Martyrio pœnitet. Metuit nè ſibi adcribatur quod factum eſt à ſuis. Triduo abſtinet ab ingreſſu Eccleſiæ. *In publicum non prodit*, conſolationem non admittit. 361. 2. 50. 1. Mittit Clericos cum litteris excuſatoriis ad Fratres Cantuarienſes. *ibid.* Curat corpus honeſtè ſepeliri immemor præteritorum. 50. 1. Vadit argentolium, per quadraginta dies, mærens & ſolitarius, ſæpè iterans, *Heu! Heu! accidiſſe!* 51. 1. Mittit aliquos ad Papam rogans conſilium & pœnitentiam. *ibid.* 362. 1. Papa miſit Legatos duos Cardinales.

Rex autem ſuprà Sancta Evangelia, præſentibus Cardinalibus, Epiſcopis, &c. Jurat quod nec mandavit, nec voluit ut *Archi-Epiſcopus* interficeretur. 51. 2. 376. 2. Quòd, *audita Morte ejus*, plus indè doluit, quàm lætatus eſt. *ibid.* Quod quamcumque pœnitentiam Cardinales ei injungerent pro ſatisfactione, plenariè exequeretur 51. 2. 367. 2. Quia propter ipſum, mors illa accidiſſet. 52. 1. Injungitur ei pœnitentia, *ibid. vide* Pœnitentia injuncta Regi Angliæ.

Rex eam benignè aſſumit, dicens, corpus ſuum in manu illorum eſſe. Juberent ut *Hieroſolymam* vel Romam, vel ad S. *Jacobi proficiſceretur*, ſe iturum. 52. 1. 363. 2. Ejus Filius jurat ſe executurum pœnitentiam Patris, caſu quo moreretur. 52. 1.

*Regis Angliæ juſta per Deum punitio*. Quatuor vel quinque annis poſt Martyrium; inter ipſum & Filium oritur ſeditio. Filio adhæret Rex Franciæ, omnes armantur *contra Patrem*. 52. 2. Exit Normannia, converſurus ſe ad illud, quod ſolum ſupereſt, Divinum auxilium. *ibid. Venit Cantuariam, nudis pedibus; vili habitu; tremens adit Martyris ſepulturam*. *ibid.* UBI ALTER DAVID FUGITIVUS AB ABSOLONE FILIO SUO, OB PECCATUM IPSUM PERSEQUENTE, PERNOCTAT JEJUNUS ET PERVIGIL. *ibid. A Singulis Fratrum recipit virgæ diſciplinam*. *ibid.* ABDICAT PRAVAS CONSUETUDINES. *ibid. Audit Miſſam, in honorem Martyris celebratam*. 53. 1. *Et eadem hora capitur Rex Scotiæ, maximus ejus inimicus, pauca manu*, *ibid.* Brevi Rex adipiſcitur victoriam, quam ſoli Deo adſcribit, & Martyri D. Thomæ. *ibid. & ſeq.* Pœnitentiam illam Regis, & victoriam, jam per illam obtentam prædixit D. Thomas adhuc vivus. *ibid.* Victoriam Rex deprædicat tanquam miraculum. 53. 2. *Moriuntur Regis filii, dyſenteria*. 54. 1. Et ipſe REX ANGLIÆ HENRICUS MORITUR, SUBITA MORTE, ET PLANGENDA. *ibid.*

Hen-

*Henricus* Filius Regis Angliæ Henrici II. primogenitus, accipit Comitatum Andegavenſem & Cenomanenſem, cum onere fidelitatis præſtandæ Regi Francorum. 221. 1. Coronatur Rex vivente Patre, in Eccleſia Beati Petri apud Weſtmonaſterium. 36. 1. *Rebellat Patri* 36. 1. Moritur morbo dyſenterico. 120. 1. ANTE PATREM. *ibid.*

Regis Henrici Filiam nubendam Filio Marchionis, rogant Abbas Scluſenus & Electus Hypponenſis, ſub pacto quod D. Thomam facient deponi. 143. 1.

Rex Danorum proſcripſerat Archi-Epiſcopum S. Jacobi: videns ſe pravum conſilium fuiſſe ſecutum revocat illum, & conſilio ejus agens omnia, colit eum ut Patrem. 151. 1.

*Rex Franciæ Ludovicus VII.* Altum ejus Encómium. 228. 2. Præcipuum eſt, quod inter Reges & Principes non ſit, qui benigniùs exaudiat preces, & Mandatis Apoſtolicis obediat humilius, qui Eccleſiam & viros Eccleſiaſticos devotiùs, & ſtudioſiùs honoret, quam *Rex Chriſtianiſſimus:* Sedat inimicitias Principum. 66. 1. Ejus zelus pro Libertate Eccleſiæ Anglicanæ. 225. 1. Audit Legatos Regis Angliæ, & Legatos D. Thomæ: Statimque pollicetur operam ſuam in favorem D. Thomæ. 25. 1. Scribit ad Papam in favorem D. Thomæ. Iterum atque iterum ſe ſcripturum promittit, & acturum quod poterit viva voce. 76. 2. Benignè & liberaliter ſuſcipit D. Thomam Sueſſione. 27. 1. Ejus in illum munificentia. 235. 2. Et in ejus coexules. 194. 1. Promittit *verbo Regio*, ſe excepturum D. Thomam non ut Archi-Epiſcopum, ſed veluti in Regno Socium. 75. 1. Et patrocinatus eſt illi in omnibus, magis eum venerans quam Fratrem. 151. 1. SACRUM ILLIUS DICTUM ERAT: *hoc de priſtina dignitate eſt Diadematis Regum Francorum, ut exules, & præſertim perſonæ Eccleſiaſticæ, Regum & Regni ſecuritate & pace perfruantur, & à perſecutorum injuria defendantur.* 25. 1. Audit, quod ad inſtantiam Regis Angliæ D. Thomas dimiſſus ſit à Pontiniacenſibus. Exclamat: *o; Religio, o! Religio ubi es?* Jubet D. Thomæ ſignificari, quod totum Regnum ſuum paratum ſit eum excipere. 30. 1. Providitque D. Thomæ poſtea ex Fiſcò. *Ibid.* 2. *Pauci videbantur illi dies quibus aderat ei exul D. Thomas, & pauci ſumptus, quibus ſubveniebat exuli, præ amoris magnitudine.* 233. 1. Fortunam D. Thomæ reputabat ut ſuam 181. 2. Amor autem ejus purus erat, non tam erga Divum Thomam, quam erga Libertatem Eccleſiæ. Cum enim metueret, nè Rex Angliæ periret Eccleſiæ; minus affectuoſe agir pro D. Thoma: timebat nè caſus Regis imputaretur forſan ſibi. 80. 1. Audit quæ ſpargat Joannes ab Oxeneford, quod Papa Legatos mittat contra D. Thomam: Dicit ſe eodem modo accipere, quod mittantur Legati qui agant contra Libertatem Eccleſiæ, *ac ſi deſtinarentur ad eripiendam ſibi Coronam.* 166. 1. Deponit verò indignationem, audiens, melius utrique informatus, quod Papa non dediſſet authoritatem Legatis, niſi componendi Pacem *ſalva libertate Eccleſiæ* 193. 2. Ea autem erat ejus in Papam reverentia, ut quamquam exiſtimaret eum malefacere, negando D. Thomæ poteſtatem excommunicandi Regem: dicat tamen, *Non habemus Papam accuſare vel in manifeſto arguere, quia Dominus eſt.* 307. 1. Omnem adhibet curam, ut Regem Angliæ dimoveat à ſuo propoſito. Sed fruſtrà. 147. 1. Ipſe verò ſollicitatur à Rege Angliæ, ut D. Thomam è Terra ſua ejiciat. Reſpondet, *Se numquam tam laudabilem hæreditatem* (excipiendi afflictos maximè pro Eccleſia) *hæreditatem Deo tam gratam, ex quacumque cauſſa deſerturum.* 286. 1. Scandalizatur quod Papa non feriat Regem Angliæ. 285. 1. Cum convenirent omnes ad conditiones pacis faciendas: D. Thomas nolebat condeſcendere, niſi *Salva Libertate Eccleſiæ*. Rex Franciæ iratus diſcedit. 34. 1. Omnibus autem putantibus quod D. Thomam ideò ejiceret; tantum abſuit ut hoc faceret: facti enim pœnitens, inter lachrimas fatetur ſe peccaſſe, ſolum ſapuiſſe D. Thomam, ſolum vidiſſe oculis ſuis. Petit abſolutionem ab hoc peccato, & obtinet, promittens magis ſavere D. Thomæ, quam favit unquam. *ibid.* Non credit ampliùs Regi Angliæ, à quo toties erat deceptus. 221. 2. ſtultum reputat, nudo ejus verbo habere fidem *ibid.* Audit tandem D. Thomam occiſum. Ejus luctus & querelæ, vindictam petit à Papa, *Quod interempta ſit pupilla Chriſti, lucerna Cantuarienſis Eccleſiæ.* 361. 2. *vide* D. Thomæ Martyrium.

Regis Franciæ Ludovici vii filia eſt patri ſuſpecta. Gratiſſimum ſibi fore ait, ſi ab Angelis recepta eſſet in Paradiſo, quippe à qua nil boni expectet. 76. 2.

Regis Franciæ uxor Regina ſcribit Summo Pontifici, modeſtè, at fortiter eum monens, affirmans quòd Rex Franciæ cum tota Gallicana Eccleſia, ſint ſcandalizati, quòd Papa non magis ſubveniat D. Thomæ contra violentias Regis Angliæ. Addit, niſi permittat D. Th. in Regem ferre ſententiam, quòd malum exemplum detur omnibus Principibus. 405. 2.

Rex Scotum maximus hoſtis Regis Angliæ, capitur à paucis militibus, eadem hora, qua Rex Angliæ ſupplex audit Sacrum antè Sepulchrum D. Thomæ Martyris. 53. 1.

Richardus Filius Henrici ſecundi Angliæ Regis obtinet filiam Regis Francorum cum Ducatu Aquitaniæ. 221. 1.

Ricardus Prior S. Martini ſuccedit D. Thomæ in Epiſcopatu. 40. 2.

Richardus de Luci apud Regem Angliæ, tam mendaciter denigrat Thomam, ut miretur Rex audaciam ejus tam apertè fabulandi. 83. 1.

Robertus de Broc Clericus, in contemptum Archi-Epiſcopi decurtat jumentum ejus. 40. 2. Excommunicatur publicè à D. Thom. 41. 1.

Robertus de Broc, occiſi D. Thomæ capiti vacuo mucronem infigit crudeliter. 46. 1.

Robertus de Broc excommunicatur publicè, &c. Canes recuſant comedere panem quem contrectaverat, etſi avidè comederent panem & alia quæ mittebantur ab aliis. 41. 1.

Robertum Comitem Leiceſtriæ paternè monet Thomas per litteras. 82. 1.

Robertus Herefordenſis, antè pius & fortis, in

Epiſcopatum tepet, timore humano. 86. 1. mandat ei Papa ut obediat D. Thomæ, Epiſcopo ſuo Metropolitano, illique aſſiſtat in cauſa Eccleſiæ Cantuarienſis. *ibid.* Rogerius Eboracenſis Archi-Epiſcopus, nefarii concubitus reus, accuſatur à parente juvenis. Et parens improperat illi crimen. Rogerus parentem, nomine Walterum, oculis privari facit. Walterus pergit accuſare: Rogerus corrumpit Judices, curatque accuſantem ſuſpendi, 369. 2. Tum Rogerus purgat ſe clam, in Capitulo Monachorum, coram Theobaldo Cantuarienſi Archi-Epiſcopo. *ibid.* Indignatur Eugenius Papa quod clam ſe purgaverit. *ibid.*

Rogerus Romam proficiſcitur. *ibid.* Ambit Archi-Epiſcopatum Cantuarienſem. Invidet D. Thomæ. Admittit conſuetudines Anglicanas, ut Regis gratiam ſibi conciliet, in confuſionem D. Thomæ. 62. 2. Habebat octo millia librarum in apotheca; quæ paratus erat ſervare & expendere, ad demoliendum D. Thomam. 40. 1. Invadit Primatum Angliæ, qui competebat Archi-Epiſcopo Cantuarienſi. Crucem præ ſe fert, etiam per Parochiam Cantuarienſem. Juſſus abſtinere à D. Thoma, appellat ad Papam. 107. 1. Pendente appellatione perſeverat in ſua prætenſione *ibid.* Proviſionaliter interdicitur illi ea delatio, tanquam innovatio, per Papam. 107. 2. Niſi ad tempus abſtineat, abſtinere debebit perpetuò. *ibid.* Obtinuerat facultatem à Papa, deferendi crucem per totam Angliam; verùm in ſecundis litteris excipitur Parochia Cantuarienſis; donec aliter judicetur. 108. 1. Ejus tamen prærogativa excipitur à juriſdictione D. Thomæ Legati Apoſtolici, quia erat Legatus per Scotiam, & non ſolebat Legatus unus alteri ſubjici. 129. 1. 169. 1. Coronat Regem Angliæ Henricum tertium, contra authoritatem Epiſcopi Cantuarienſis, non obſtante mandato Apoſtolico. 36. 1. Fuit omnium obſtinatiſſimus contra D. Thomam, pro Regis Conſuetudinibus. Agitur de illius depoſitione & excommunicatione. 351. 1. Excommunicatur & ſuſpenditur à Papa, quia Coronavit Regem. 354. 1. 355. 1. 356. 1. eſt præcipua cauſa quod Rex à pactis & promiſſionibus reſiliat poſt pacem. 358. 1. Abſolvitur præſtito juramento. 366. 1. Excommunicatus fuit per annum, & amplius. *ibid.* 2. Fuit cooperatus morti D. Th. 362. 2. *Erat Cayphas iſtius temporis, perſuadens ut unus moreretur D. Thomas, nè tota gens periret.* 369. 1. D. Thomam negabat Martyrem, etſi miraculis videret coruſcantem. Vocabat illum Pharaonem. *ibid.* Indignus ore ſacrilego proferre nomen Martyris, quo procuravit Martyrium. *ibid.*

ROMA *eſt locus cui ſpecialiter mandata eſt omnium Sacerdotalium cauſſarum deciſio.* 217. 1.

Romana Eccleſia eſt caput omnium Eccleſiarum, fons Catholicæ Doctrinæ. 118. 2. Romana Eccleſia omnium fidelium eſt caput, incolumitatem procurans Eccleſiis univerſis & ſingulis. 225. 1. in illa viget Divinæ legis cuſtodia, & totius Sacerdotii Principatus. Hanc conſulere tenentur afflicti, ſicut Judæi in opportunitatibus ſuis, conveniebant Moyſen & Aaron: & ſicut recurrebant ad tabernaculum fœderis, ubi S. Sanctorum ſervabantur, id eſt Mandata Dei. 236. 1. Si Romana Eccleſia voluerit, *ſola poſt Deum poteſt* liberare miſeros de manu potentum, ſicut Moyſe elevante manus, percutiebatur Amalech. *ibid.* Illam Deus quaſi in ſpecula ordinavit ut omnium fidelium cauſas examinet: & pro merito in retributione pœnæ, aut præmii, reſpondeat univerſis. 347. 2. *Omnis fidelis anima* NECESSITATE JURIS *ſubjicitur Apoſtolicæ Majeſtati.* 306. 2. Sedes eſt Apoſtolica, cui obedientiam ſubtrahit ſolus infidelis, Henricus aut ſchiſmaticus. 129. 2. 131. 1. Illi, arctiori vinculo obligantur Epiſcopi. 129. 2. Illam Matrem ſuam vocat Pictavienſis Epiſcopus, quæ nullam iſto tempore integritatis ſuæ patiebatur diviſionem. 77. 1. Numquam, contra Privilegia ſua, detulit Epiſcopo. 76. 2. Id Privilegii, & Auctoritatis habet, ut exulibus & oppreſſis ſubveniat, etiam contra Principum iras. 29. 2. Pallium mittit in Angliam. 216. 1.

Roma quod ſit mora, conqueruntur exules cum D. Thoma 334. 1. Quod, ſi in principio reſtitiſſet, numquam Rex eò audaciæ perveniſſet 345. 2. Romana verò Eccleſia, ſolet potiùs ſervata maturitate, damnum incurrere, quam in præcipitatione peccare; non ſolet in initio tam præcipianter procedere. 305. 1.

*Romanam Eccleſiam qui nituntur infirmare, eripiunt Jeſu Chriſto, quod comparavit ſanguine ſuo.* 73. 2.

Romanam Eccleſiam, tempore litis, verè expetivit Sathanas ut eam cribraret ſicut triticum. 346. 2. Petri navis quaſi Domino dormiente, fluctibus variis ſæpè concutitur; ſed quia de Chriſto Rectore confidit, ſemper ad ſalutis enavigat portum. 171. 1.

Romana Eccleſia an valeat uti jure & libertate ſua in Anglia, prout uti debet, & utitur *in cæteris Regnis*, eſt unum ex palmaribus diſcriminibus, inter Regem & D. Thomam. 139. 1.

Romani metuebant ſummopere offendere Principes, non quod ſe crederent illis ſubjici, ſed quod metuerent Eccleſiarum jacturam facere. 75. 1.

ROMANUS PONTIFEX *eſt illa Petra ſupra quam fundata eſt Eccleſia* 264. 2. *Imaginem gerit ipſius Chriſti* 317. 2. *Cuſtos murorum Hieruſalem* 364. 1. *Coadjutor Dei, in exterminium eorum, qui ut ſtabiliant iniquas hominum Traditiones, verbum Dei moliuntur confundere.* 237. 1.

ROMANUS PONTIFEX *eſt Miniſter per quem Spiritus Sanctus, totius falſitatis figmenta condemnat.* 213. 1. NON HABEMUS IN TERRIS REFUGIUM ALIUD POST DEUM, NISI AD IPSUM. 207. 1. *Ejus Conſilia reguntur à Spiritu Sancto.* 283. 1. *Ejus nutui,* DE JURE, *totus ſe inclinat Orbis.* 26. 1. *Ejus exhibitione juſtitiæ, totus Mundus indiget.* 235. 1.

ROMANI PONTIFICI SOLIUS PERSONA SOLA EST JUDEX CONTROVERSIARUM. 195. 2. 236. 1.

ROMANI PONTIFICIS SOLIUS JUDICIUM SOLUM EST IRREFORMABILE: ADEO UT AB IPSO SOLO AD NULLUM IN MUNDO POSSIT APPELLARI. 264. 2. *Non eſt judicis inferioris,* inquit D. Th. *ut ſuperioris ſententiam ſolvat.* ET NULLI HOMINUM LICET INFIRMARE QUOD APOSTOLICA SEDES DECREVIT. 359. 2.

Fuit-

Fuitque hæc capitalis reſponſio D. Thomæ. *ibid.* D. Thomas nihil clamabat, niſi quod illius *ſolius judicio* eſſet ſtandum in cauſa Eccleſiaſtica. 225. 1. Proteſtabatur ſe nullum, *poſt Deum*, agnoſcere ſuum defenſorem niſi Romanum Pontificem. 207 1. Illius, utpote *Paſtoris Supremi* judicia, *veneranda eſſe ovibus*, NON RETRACTANDA, ſcribit Meldenſis Epiſcopus. 294. 2. Eratque hæc ſententia totius Orbis Catholici. Ipſi adverſarii D. Thomæ gloriabantur de privilegio Sedis Apoſtolicæ, dicentes ſe nulli reſponſuros, niſi Romano Pontifici. D. Thomas non reſpondet niſi quod abutantur hoc privilegio. 292. 2. 264. 2. *In eum* OMNIUM OCULI *directi erant*, expectantes quomodo cauſam terminaret Regis & D. Thomæ. 307. 2.

Romani Pontificis Primatum operosè deſcribit D. Thomas. 118. 2. Obedientiam illi debet omnis Eccleſia. 329. 1.

Romanus quoque Pontifex vim habet coactivam *ibid.* Supremamque 131. 1. Non eſt ſub ſole qui poſſit aliquem de manu ejus eruere, quem excommunicavit. *ibid.* Divinitùs inſtitutus eſt eradicare & diſperdere *omnem poteſtatem & Altitudinem* extollentem ſe in injuriam & contumeliam Chriſti, SINE ULLA ACCEPTIONE PERSONARUM. 285. 2.

*Romani Pontificis indubitanda poteſtas in Principes, Reges, & Cæſares.* Poteſt rigore uti erga illos, ſibi inobedientes. 299. 1 *Omnes adverſarias cohibet Poteſtates*, Chriſto præſide: Non tantum Humiles adducens in judicium, ſed & Glorioſos terræ humilians, Eccleſiæ miniſterio, adverſus quam *nec portæ Inferi prævalebunt*. 119. 2. Data eſt illi omnis poteſtas in cœlo & terra, Gladius anceps in manibus ejus: eſt conſtitutus *Super gentes & Regna, ad alligandos Reges eorum in compedibus & Nobiles eorum in manibus ferreis.* 363. 2. Iratus Rex Angliæ, *per oculos Dei*, inquit, *ego faciam aliud.* Reſpondet Legatus Pontificius. *Domine Rex, noli minari: Nos enim nullas minas timemus, quia de tali Curia ſumus, quæ conſuevit imperare Imperatoribus & Regibus.* 247. 1. Rex non eſt auſus refragari *ibid.* Quia Romanus Pontifex tam diu tolerabat Regis contumaciam, tanquam ſtupendum clamabatur in plateis, prædicabatur per civitates & vicos, *non fit juſtitia Romæ de Potentibus.* 205. 2.

Romani Pontificis eſt concedere vel negare facultatem, ut quis coronetur Rex Angliæ. 303. 2. 146. 2. *eſt res nota* quòd Eugenius Papa hanc negavit Euſtachio Filio Stephani. 303. 2.

Romani Pontificis eſt advertere Regum diſcordiis, & ad eas extinguendas intercedere. 199. 1. Romano Pontifici nolle acquieſcere, eſt ſpecies idolatriæ. 329. 1. Ei non obedire, maximi ſceleris inſtar eſt, & idololatriæ crimini comparatur. 223. 1. Quiſquis Mandatis Apoſtolicis obedire contempſerit, vitium Paganitatis incurrit. 364. 1. 131. 1. Qui contra illius Conſtitutionem peccat, à nemine abſolvi poteſt, ſine ejus authoritate. 343. 2. Romanum Pontificem poſſe in Anglia deponere quemcumque Epiſcopum, ſententia erat Anglorum omnium. 141. 2.

Romani Pontificis ſine Authoritate, nulli licet mutare Formam Eccleſiaſticam. 299. 1.

Romano Pontifici omnia quidem licent, ſed ea dumtaxat, quæ *jure Divino* Eccleſiaſticæ conceſſa ſunt Poteſtati. 213. 1. Et in hunc finem, quanquam à Regibus reprehendi non poſſit, poteſt moneri. 212. 2. Et conſilium ei dari poteſt, non Præceptum. 295. 1.

Romanus Pontifex malè informari poteſt in quæſtionibus Facti. 123. 2.

*Romanus Pontifex Alexander III.* poſt durum Schiſma contra Octavianum Anti-Papam, & Guidonem Cremenſem (Anti-Papæ poſt mortem Succeſſorem) agnoſcitur, & præſtatur illi Sacramentum generaliter à Romanis. 67. 1. Fredericum Imperatorem ſchiſmaticum dejicit Imperio, auferens illi Regiam dignitatem. *vide* Fredericus.

*Romanus Pontifex Alexander III. qualiter egerit, & fuerit, in cauſa D. Thomæ & Regis Angliæ. In eum* OMNIUM OCULI *directi erant*, expectantes pacem, & pacis conditiones. 275. 1. Indubitata ejus Authoritas agnoſcebatur ab omnibus qui erant prò & contra Divi Thomam & Regem. 65. 1. 2.

Regis familiares timidè tranſcribunt Regi, quoties accedatur Papa ab amicis D. Thomæ. *ibid.* Timebant graviter nè apud Papam accuſaretur Rex. *ibid.* Pontificis induſtria. Prima fronte durum ſe perhibet, & quaſi inexorabilem in cauſa D. Thomæ, cui tamen per omnia favebat. 91. 2. Iterum atque iterum jubet moneri Regem Angliæ per Archi-Epiſcopum Londonienſem. 101. 1. Archi-Epiſcopum incipit habere ſuſpectum, minatur illi ſua fulmina. 106. 1. Curat moneri Regem aſperè & blandè, per Epiſcopum Meldenſem & Abbatem S. Criſpini: Ut reſtituat Rex bona D. Thomæ, & Eccleſiæ libertatem. 128. 1. Circumvenitur à fraudulento Joanne de Oxeneford: tamen fideliſſimè producat negotium Eccleſiæ. 235. 2. ad illius inſtantiam mittit duos Legatos in Angliam, compoſituros Pacem 164. 1. ejus fama patitur propter tales Legatos 212. 1. *ſeq.* 214. 2. Quod illi Rex Franciæ modeſtè indicat. 212. 2. Et Joannes Sareſberienſis. 213. 1. Mandat Legatis ut non intrent Angliam quin primò reſtituatur D. Thomas; item, nullam dat eis authoritatem agendi contra libertatem Eccleſiæ, pro qua D. Thomas exulavit. 189. 1. Commonet Regem extremi judicii. 244. 1. Mittit ſecundos Legatos. 243. 1. Mittit ſua mandata per tertios Legatos, quibus ſignificat niſi Rex pacem det Eccleſiæ, quod permittet D. Thomam uti gladio D. Petri; quod ſi nec hoc audierit, concludit: *Ventura poteris formidare.* 298. 1. Mittit ſæpe Nuntios ad D. Thomam nolens omnia credere chartæ. 178. 1. D. Thomam affectuoſiſſimè commendat variis Regibus, aliiſque. 94. 2. 95. 2. Gratias agens de bene incœpta miſericordia. *ibid.* Henrico Comiti pro pœnitentia injungit, ut faveat D. Thomæ. 96. 1. Semper timebatur nè Rex Angliæ deficeret in Schiſma. 304. 2. Cum autem dicerent Nuncii Regis, quod aut concedendum Regis ſit quod petit, aut quod adhæreret Religioni perverſæ: conſtanter reſpondet, poſſe Regem eligere viam pravam, ſe tamen non receſſurum à via recta. 220. 2. Mittit

Mittit quartos legatos. 321. 1. 322. 1. Significat Epiſcopis totius Angliæ, ſe mandaſſe Legatis his, ut niſi Rex reſipiſcat, totam Angliam ponant ſub interdicto. 325. 1. Nec preces amplius ſuſtinet, ſed ad Regem mittit ſua mandata. 341. 1. Comminatur excommunicationem, quali percuſſus eſt Fredericus Ex-Auguſtus: & tunc ſecura eſt illa qualiſcumque Pax. *vide* pax inter D. Thomam & Regem Angliæ. Multi mirabantur, clamantes quod tam diu ſuſtineret Regem quem jam pridem punitum oportuit: Pontifex autem, partim expectabat miſericordiam Chriſti, *In cujus manu ſunt corda Regum* 310. 2. Partim ut omnes viderent manifeſtam ejus rebellionem, poſtularentque illum feriri. 308. 2. Addit Pontifex ad Regem Franciæ, quod Regem Angliæ tamdiu toleraverit, *ad Medicinam:* ſicut medici, qui de ægro deſperantes concedunt omnia quæ petit, ſi fortè ſic ſanetur. 319. 2. Pontificis lætitia, audita Pàce. 349. 2. Significatur illi Martyrium D. Thomæ, per Regem Franciæ. 361. 1. per Ernulphum Lexovienſem Epiſcopum, 361. 2. Per Wilhelmum Senonenſem Archi-Epiſcopum, narrantem ſeriem rei. 362. 1. Turbatur ſupramodum. 365. 1. Undequaque excitatur ad vindictam. Ut hinc miſeratio illinc moveat indignatio: quod unam debeat occiſo filio, alteram Tyranno. 363. 1. Nuntios Regis Angliæ primò nec videre, nec ad Oſculum, nec ad Pedes vult recipere. 364. 1. Sed poſtea admittuntur. Excuſaturi Regem, nominant illius nomen: tota Curia clamat *ſuſtinete ſuſtinete*: quaſi jam Papæ abominabile eſſet, nomen illud audire. *ſeq.* Meditatur ferre ſententiam in Regem & Regnum: idque in feriam quintam cœnæ Domini. 364. 2. Pepercit tamen Regi nominatim & Epiſcopis, ad preces Nuntiorum, Jurantium quod Domini ſui, in omnibus, Apoſtolico eſſent parituri mandato. 365. 1. Solum excommunicavit Carnifices, & eos qui conſilium dederunt vel aſſenſum: & eos qui ſcientes in Terram ſuam receperunt carnifices foveruntque. *ibid.* Promulgat Litteras Canonizationis D. Thomæ. 60. 2. 370. 1.

S

SACERDOTES ſunt Regum & Principum fidelium Patres & Magiſtri. 117. 2. In extremo judicio rationem reddituri ſunt de ipſis Regibus. 99. 2.

Sacerdotes judicari non poſſe à Laicis, exemplo ſuo docuit Imperator Conſtantinus: ad quem cum offerrentur cauſæ Epiſcoporum, dixit: *Vos Dii eſtis à vero Deo conſtituti: Ite & inter vos cauſas veſtras diſponite: quia dignum non eſt, ut nos homines judicemus Deos.* 125. 2.

Sacerdotes ſancti aliqui ex devotione ſingulis diebus celebrant, aliqui, ex reverentia, non tam frequenter. 7. 2. item aliqui tardè, aliqui celeriter, ex diverſo motivo. *ibid.*

Sacerdotes qui queſtus gratia, non tantum ſemel in die, ſed etiam libenter bis conſecrant, non tam conſecrant Filium Dei, quam dilaniant. 8. 1.

Sacerdotum impietas, Leges ſacras deſerentium, ut ſæcularium Principum ſequantur deſideria, comparatur ſceleri Judæorum adorantium vitulum aureum. 69. 2.

Sacerdotes aliqui alienæ Ordinationis, ſine ſcitu & venia celebrabant in Epiſcopatu D. Thomæ: excommunicantur niſi deſiſtant. 261. 1.

Sacrificia non voluntaria Deus reprobat, pœnitentiam coactam & invitam non probat. 69. 1.

Sacrificia de Rapina non placent Deo, maximè ſi rapta ſint de bonis Eccleſiæ, niſi fortè placeat Patri, quod immoletur ei ejus filius. 92. 1.

Sacramentum Euchariſtiæ & pœnitentiæ. 77. 2. 78. 1.

Sancti aliquando exceſſerunt: eorumque exceſſus non tenemur ſequi, ſed progreſſus. 33. 2. Prætendebat Rex Angliæ pro Conſuetudinibus ſuis, ut D. Thomas præſtaret illi, quod Regi minimo præſtitit D. Thomæ prædeceſſor Sanctiſſimus: reponit D. Thomas, non omnia opera quæ fecerunt Sancti, fuiſſe ſancta. *ibid.*

Sancti in Reſurrectione, ſuo Ordine fulgebunt ſinguli, ſicut Stella differt à Stella in Claritate. 62. 2.

Sancti Canonizati, in æterna beatitudine perceperunt triumphum. 60. 2. *ſeq.* Orandi ſunt 370. 1. 60. 2.

Sanctos invocat, & eorum Reliquias viſitat D. Thomas. 149. 2.

Sancti Thomæ de Reliquiis, feſto, cultu, elevatione, translatione, Tractatus Stephani Cardinalis Cantuarienſis Archi-Epiſcopi: 372. 1. *Uſque in finem.*

Sapientes & fideles ſunt organa Spiritus *Sancti* & ideo conſuluntur. 156. 1.

Scandala neceſſe eſt evenire, ut *tribulationibus* probentur electi; ſed væ illi *per quem ſcandalum* venit. 293. 2.

Scelus in authorem redit. 1ii. 2.

Schiſmaticus merito appellatur Hæreticus: quia etſi in articulis Fidei non introducat errorem, tamen in ſynceritate Eccleſiaſtici Ordinis, non ſinit procedere veritatem. 168. 2.

*Schiſma contra Alexandrum III.* Octavianus Anti-Papa inops non vivit niſi ex rapto. 68. 2. Fit Phreneticus, nec ſui nec Dei memor, moritur poſt dies quindecim: feria quarta poſt octavam Paſchæ, in urbe Lucenſi. Negatur ei ſepultura à Canonicis, malentibus Sedibus ſuis cedere, quam ſepelire eum, quem ſepultum exiſtimabant in Inferno. Monachi extra civitatem degentes coguntur à ſatellitibus Imperatoris ſchiſmatici Frederici, cadaver ſepelire, in ſuo Monaſterio. 68. 2. Ejus mors annuntiatur Alexandro Pontifici: hic, velut alter David, perſecutorem ſuum deflet extinctum, & Cardinales de morte illius exultantes durius increpat: *Quia* conſiderabat eum ſic obiiſſe, ubi tamen *jactura* animæ irreparabilis eſt, dum culpa non *deletur* per pœnitentiam. *ibid.* Sperabatur quod ejus morte ſepultum eſſet Schiſma, quodque hac occaſione Imperator rediret ad unitatem. *ibid.* Sed aliter actum eſt: nam Conventum coegit in Wiceburch, & illic Guido Cremenſis Anti-Papæ ſucceſſor admiſſus fuit, dictus Paſchalis. 104. 2. Corruerunt autem Schiſmatici per depoſitionem Impe-

Imperatoris, factam à Papa, authoritate Dei, de Privilegio S. Petri. 229. 2. *Vide* Imperator Fredericus.

Scholarum mores juveniles, notantur etiam in Epiſcopo ſuperadulto. 162. 2.

Scienti nulla fit fraus. 120. 1.

Scripto non ſunt committenda omnia, ſed cautè & parcè. 178. 1.

Secretorum noſtrorum non debemus quoslibet facere Interpretes. 318. 2.

Secretæ litteræ mittebantur ad D. Thomam ab Amicis, quibus & ſecretè reſpondebat. 112. 2.

Sæculare ad brachium qui recurrunt, ut opprimant juſtitiam Eccleſiæ, à D. Thoma excommunicantur. 261. 1.

Senectuti parcendum. 181. 1.

Sententia Paſtoris, juſta ſit an injuſta, eſt timenda. 127. 1.

Sententia pro iniqua acceptum, non licet mittere in Corbonam, quia pretium ſanguinis eſt. 185. 2.

Simulanda eſt inimicitia, ubi aliter non poteſt prodeſſe amicitia. 112. 1.

Societas prava eſt fugienda, nè involvamur peccatis ejus. 168. 1.

Solus non eſt, qui cum Domino eſt. 134. 2.

Spes non confunditur, dum à charitate fulcitur. 114. 1.

Spiritus Sanctus docet hominem ſcientiam & abſconditam revelat veritatem. 312. 1.

Spiritus Moyſis, cujus partem acceperunt ſeptuaginta, ſignificat Legem. 118. 2.

Spiritus Religioſi cujuſdam poſt mortem redit: ſignificans D. Thomam ſolemniter intraſſe in cœlum. 51. 1.

Status magnificentia, quo ad equitaturam & perſonarum numerum minuendus eſt in adverſa fortuna, idque abſque ignominia. 83. 1.

*Stigandus* tempore quo Nortmanni occupabant Angliam, occupat Eccleſias Cantuarienſem, Vintonienſem, &c. contra inhibitionem Romani Pontificis. Capitur à Wilhelmo Rege Angliæ, & in Carcere diem obit. 341. 2.

Subtilitas parit contentionem. 111. 2.

Superior judicari non poteſt à ſuis ſubditis. 139. 1.

*Suſpenſio proviſionalis contra non citatum, non auditum*. D. Thomas ſuſpendit Jocelinum Epiſcopum Saresberienſem, citans eum perſonaliter coram ſe: quia contra Mandatum Papæ promoverat ad decanatum Joannem de Oxeneford excommunicatum. 120. 1. Jocelinus appellat ad ſummum Pontificem, quod ſuſpenſio illa eſſet prolata contra non citatum, non auditum, non convictum. 122. 1. Epiſcopi Angliæ hoc audientes calumniabantur D. Thomam, quod taliter proceſſiſſet contra abſentem. *Ordo judiciorum novus hic eſt* ajebant *huc uſque legibus & Canonibus incognitus, primò damnare, & poſtremò de culpa cognoſcere.* 133. 2. Quin & ipſe Joannes Saresberienſis, amiciſſimus D. Thomæ, hunc monet ut attendat, *an ſententia, quàm non præceſſit citatio, ſit robur habitura.* 187. 1. Verum Papa approbat & confirmat judicium D. Thomæ. 130. 1. Et D. Thomas probabat factum ſuum, quia crimen Jocelini erat manifeſtum & notorium. 125. 2. 137. 1. In manifeſtis & notoriis, non eſt opus citatione ſed punitione. Sic Apoſtolus damnavit incœſtuoſum. *ibid.* Et rurſus: D. Thomas excommunicavit Londonienſem Archi-Epiſcopum, non citatum, non auditum, non convictum. Sententiam illam eſſe contra juris ordinem, & nullam, & quod D. Thomas Aerem potius verberaverit, quam animæ vulnus inflixerit, operosè nititur probare ipſe Archi-Epiſcopus excommunicatus. 265. 1. Et conqueritur Rex Angliæ apud Papam. 266. 2. Omnes Æmuli clamant *Quo juris ordine* id fecerit D. Thomas, etiam reſpectu aliorum non auditorum, non citatorum; Verum reſpondet Joannes Saresberienſis, quod crimina eorum fuerint adeò manifeſta & notoria, *ut Cœlum & Terra darent teſtimonium*. Alioquin cum apud D. Thomam accuſaretur abſens Wilhelmus Supprior Cantuarienſis, ac ſi Eccleſiam aliquam contuliſſet excommunicato; theſauros defuncti Prioris occupaſſet, & ordinem plus juſto & ſolito reſolvi permitteret: (quæ omnia erant magni ſatis momenti) in his tamen nondum eſt averſus animus D. Thomæ, *expectantis operum teſtimonium.* 210. 1. Delictum ſcilicet necdum erat manifeſtum. 209. 2. Proinde in manifeſtis & notoriis non requiritur citatio &c. in non manifeſtis requiritur; aut totum quod factum eſt, eſt nullum: Etiamſi præſumatur ſimilis ſuſpenſio eſſe ſpecies citationis: nam ſuſpenſio Jocelini, etiam annexam habuit citationem. 120. 2. Et tamen niſi crimen ejus adeò fuiſſet notorium, ſententia fuiſſet injuſta. & nulla. 133. 2. 137. 1.

Suſpecta ſunt omnia, quæ faciunt iniqui. Nec mirum, quia pax impiis eſſe non debet. 148. 1.

Suſpicio temeraria contra caſtitatem D. Thomæ: 3. 2. hoſpes eum cum Meretrice putans concumbere, dormientem reperit extra lectum, qui in ſomnum inciderat nudipes inter orandum. *ibid.*

Synodum Nationalem totius Eccleſiæ Anglicanæ convocat Rex Angliæ *in Northautune.* 16. 2. *Illius Acta.* PRIMA DIE. *feria quinta.* Damnant D. Thomam Epiſcopi, quod citatus à Rege, non comparuerit perſonaliter. 17. 1. Pœna ejus erat, quod omnia ejus bona mobilia eſſent confiſcata, niſi Regis clementia mitigaret. Quæ ſententia vulgò ſic dicebatur: *De omni mobili ſuo in Regis miſericordia judicatus eſt*. Thomas audiens ſe judicatum, ſic ait: *Quale ſit judicium hoc, ſæcula poſt futura non tacebunt, nova quippe Judiciorum forma hæc eſt: fortè ſecundum novos Canones apud Clarendune promulgatos*; (id eſt conſuetudines Angliæ) *ſiquidem à ſæculo non eſt auditum, quemquam Cantuarienſem Archi-Epiſcopum, in Curia Regum Anglorum, pro qualicumque cauſa judicatum: tum propter dignitatem Eccleſiæ, tum propter authoritatem perſonæ, tum quia ipſe* REGUM OMNIUM, QUI IN REGNO SUNT, *ſpiritualis Pater ſit, & ob id ſemper ei deferendum ab omnibus*. 16. 2. SECUNDA DIE. *Feria ſexta.* Adjudicant Regi quingentas libras Argenteorum, quas Rex dicebat ſe mutuò dediſ-

ſe D. Thomæ adhuc Cancellario, & quas D. Thomas affirmabat ſe dono accepiſſe; ſed probare non poterat D. Thomas compulſus eſt ponere fidejuſſores quinque; ſingulum fidejubentem pro libris centum. 16. 2. TERTIA DIE. *Actum eſt de* REGALIA, D. Thomas cum Epiſcopis intrant Conclave; clauditur hoc, Edicto Regis, obductis feris, nè pateret exitus. Proponitur contra Archi-Epiſcopum, quod plures habuiſſet vacantes Epiſcopatus & Abbatias; Adeoque multi eſſent Reditus tempore vacantium Sedium, per annos plurimos, qui inito computu, aſcendebant uſque ad ducenta triginta Marcarum millia. De quibus pecuniis nullam umquam rationem exhibuiſſet Regi Archi-Epiſcopus. Quod Rex eam nunc poſtularet, quippe cum eſſent Reditus competentes Regi ut Domino. Epiſcopi deliberant. Sed D. Thomas noverat, quid eſſet reſponſurus. 17. 1. Gilbertus Londonienſis Epiſcopus affirmat Regi cedendum, partim ob metum, partim, quia videns humilitatem, fortè univerſa reſtitueret. D. Thomas reſpondet; *ſatis innotuit, quid conſultò reſponderis*. Henricus Vintonienſis Epiſcopus, negat cedendum Regi, quia Epiſcopi non debent permittere pravum exemplum, ut Antiſtites dependeant à nutu Principum. Tum Hilarius Ciceſtrenſis Epiſcopus, glorioſus in verbis: *Niſi temporis inſtantia, & Catholicæ Eccleſiæ perturbatio aliud exigerent, ſtandum utique eſſet verbis ſententiæ*, (quam tulerat Henricus Vintonienſis) *verùm ubi nutat Canonum authoritas, plurimùm ſubſtrahendum eſt ſeveritati, ut in eo proficiat diſpenſatio, quod poſſet deſtruere ſevera correptio*: CENSEO IGITUR CEDENDUM REGIÆ VOLUNTATI, SED AD TEMPUS: NE PROPERE PROCEDAMUS ID STATUERE, UNDE SEQUATUR DURIOR RES SIVE TRISTIOR. Lincolnienſis Epiſcopus ſimplex homo non reſpondet ad rem. Exonienſis Epiſcopus cenſet D. Thomam condemnandum, quia *ſatius eſt unum caput in parte periclitari, quam totam Anglicanam Eccleſiam inevitabili diſcrimini opponere*. Rogerius Vigornenſis Epiſcopus nolebat determinare, dicens: *Nullum in hac parte dabo conſilium; quia, ſi dixero à Deo ſuſceptam animarum curam ad Regiam voluntatem, & comminationem oportere relinqui, contra conſcientiam meam, & in Capitis mei condemnationem loquetur os meum. Si ſentiam Regi reſiſtendum, ecce, qui ſui ſunt audiunt, per quos idipſum innoteſcet Regi: ſtatimque ejicerer extra Synagogam, & eſſet ſors mea de cætero cum publicis hoſtibus, & condemnatis. Idcirco nec hoc dico*. 17. 2. Sedent omnes aliquamdiu in ſilentio. D. Thomas inquit *Volo loqui duobus Comitibus qui cum Rege ſunt*. Comites intrant læti, cogitantes rem peractam; ſed D. Thomas poſtulat inducias in craſtinum, *tunc reſponſurus ſicut Deus inſpiraverit*. Solvitur hæc ſeſſio. Tum Londonienſis Epiſcopus Regi indicat, quod Thomas inducias petiverit, parandis inſtrumentis, ad reddendam rationem Regi, quam poſtulabat. Rex mittit duos Comites rogantes D. Thomam, an illa eſſet ejus mens; Thomas conſtanter negat, affirmans ſe reſponſurum cras, ſicut Deus inſpiraverit. 17. 2. D. Thomas interim convocat pauperes, claudos & debiles, dicens *per talem militiam provenire poſſe Clericorum victoriam*. & impleta eſt domus ejus diſcumbentibus. *ibid.* QUARTA DIE. Nihil eſt actum, quia erat dies Dominicus. 18. 1. QUINTA DIE. Nihil eſt actum propter morbum iliacum, quo ſæpe laborabat D. Thomas. *ibid.* Fictum morbum arbitrabantur aliqui, ſed reverà infirmabatur: Pollicens ſe die altera compariturum, quamquam vehendus eſſet in lectica. *ibid.* Tum ſermo percrebuit D. Thomam vel incarcerandum, vel occidendum. Monetur à Religioſo ut priuſquam vadat, Miſſam celebret in honorem Stephani Proto-Martyris. *ibid.* SEXTA DIE. Accedunt eum Epiſcopi hortantes eum artificioſè, ut Regiæ voluntati cederet: maximè quandoquidem aliquando conſuetudines juraſſet. *ibid. Tum D. Thomas locutus eſt. Fratres mei, ſicut jam cernitis, fremit contra me Mundus; inſurgit inimicus. Sed quod plango lacbrimabilius, quia cæteris eſt deteſtabilius*, ET FILII MATRIS MEÆ PUGNANT CONTRA ME. ET SI EGO TACUERO, SÆCULA POST FUTURA ENARRABUNT, QUALITER ME SOLUM DESERUERITIS IN CERTAMINE. *Et Epiſcopi* obligaverunt ſe Regi, annuentes iis quæ petiit. *Vide* D. Thomas.

## T

TACENS conſentire videtur. 191. 2.
*Templarii.* 52. 1.
Temporalem afflictionem licite imprecamur peccatori donec convertatur. 318. 2.
Temporali pro lucro turpe eſt amittere nomen Philoſophantis, pernicioſius autem eſt *abjicere propter* hoc conſcientiam Chriſtiani. 170. 2.
Tentari Electos non ſinit Deus ſupra id quod poſſunt. 246. 1. 315. 2. Fidelis enim eſt. 127. 1.
Tertia lingua multos commovet. 39. 2.
*Theobaldus* Archi-Epiſcopus Cantuarienſis prædeceſſor D. Thomæ, bis à Sede ſua expulſus eſt à Rege Angliæ Stephano: partim quia unicus fuit qui ivit ad Concilium Remenſe, vocatus à Papa contra voluntatem Regis: partim quia noluit coronare Euſtachium Regis Filium, prohibente Eugenio Pontifice. 146. 2. Non deſinit Rex eum perſequi, niſi dum Papa mandaſſet Regem excommunicari. *ibid.* Poſtquam rexiſſet Eccleſiam viginti duobus annis, moritur, vir omni ſanctitate & Religione perſpicuus. 4. 1.
*Theutonum* furor. 81. 2. ferunt Propheriſſas aliquas fuiſſe prophetatas. *ibid.* Libenter invaderent Regnum Franciæ, ſi poſſent. 173. 1. Contemnunt Regem Chriſtianiſſimum, quia non exercebat tyrannidem: quia non incedebat ſtipatus ſatellitibus, ut ſolet qui timet capiti ſuo. *ibid.*
D. THOMAS naſcitur Londini à mediocribus parentibus. 2. 1. Puer venuſtus, & gratus omnibus. *ibid.* Macilentus, jucundus facie. 28. 2. Ab initio pietatem diſcit à Matre, & poſt Chriſtum, in D. Virginem jactare fiduciam. 2. 1. Londonienſi Epiſcopo improperanti, quod de exili eſſet natus conditione, evectus à Rege ad dignitates ſummas D. Thomas reſpondet. 144. 2.

D. Thomas comparatur grano ſinapis, creſcenti in arborem. 1. 1. Magna pollebat memoria. 2. 1. Ad Curiales ſe transfert occupationes. *ibid.* Aſſumitur inter familares Theobaldi Cantuarienſis Archi-Epiſcopi. 2. 2. Sæpè viſitat Apoſtolorum limina *ibid.* Dat operam juri civili. *ibid.* FIT ARCHI-DIACONUS Cantuarienſis. *ibid.* Præpoſitus Beverlaci: plurimas habebat Eccleſias & præbendas. 124. 2. FIT CANCELLARIUS ad inſtantiam Theobaldi, ſperantis fore ut reprimeret Aulicorum mores. 3. 1. Ejus luxus & deliciæ in Aula: ſed tamen eſt caſtus. *ibid.* 2. Quidam ſuſpicans aliquid contra ejus caſtimoniam, reperit dormientem ante lectum, qui nudipes inter orandum inciderat in ſomnum. *ibid.* Erat *Magnificus nugator*, placebat omnibus, quia cum ipſis ſectabatur ſcurriles ineptias. 217. 1. Impellebat Regem ad multa mala facienda contra Eccleſiæ libertatem. 149. 1. Præclara ejus geſta pro Rege. Fit tutor Henrici Regis filii. 3. 2. Multis moleſtiis affectus in Aula, declarat cum lachrimis, quod ſe tædeat vitæ ſuæ. *ibid.* FIT EPICOPUS. Rex ei offert Archi-Epiſcopatum Cantuarienſem, mortuo Theobaldo. Thomas prædicit, ſi hoc fiat, ſe Regis gratiam amiſſurum, quippe non toleraturum exactiones ejus Eccleſiaſticas. 4. 1. Reluctatur aliquamdiu, ſed tamen ſuccumbit Regis voluntati. *ibid.* 2. Eligitur in Conventu dicto *VVeſt-Munſter*, omnium votis, excepto Londonienſi Epiſcopo. 15. 2. 136. 1. ætatis ſuæ anno quadrageſimo quarto. 5. 1. In itinere vadens ad conſecrationem ſuam, ſomniat ſibi à Veneranda quadam committi decem talenta. 5. 1. Ponit ſibi cenſorem vitiorum ſuorum Heribertum de Boſeham. *ibib.* 2. Sabbatho poſt Pentecoſten, Cantuariæ ordinatur Sacerdos: & altera die conſecratur Epiſcopus ab Henrico Vintonienſi, præſentibus quatuordecim Epiſcopis, Rege & propè tota Aula, cum magno concurſu populi. 6. 1. Suſcepto Pallio ab Alexandro tertio, *fit Archi-Epiſcopus. ibid.* EJUS VESTITUS. Geſtabat exteriùs habitum Clericalem, inferiùs Monachalem, infimè Cilicium. 6. 2. INCIPIT MELIUS VIVERE. Cancellariam abdicat, tamquam non ſufficiens utrique muneri. 11. 2. Initio Archi-Epiſcopatus ſui, non Religioſos, ſed litteratores Nobiles ſibi congregaverat. 93. 1. Quin & aliquibus ſuſpectus erat de pigritia in obſequio Dei. 80. 2. Et idcircò Joannes Sareſberienſis conatur eum abducere à lectione legum & Canonum, ad ſtudium Librorum Piorum. *ibid.* Nec non accuſabatur ſuperbiæ, ac ſi veteres Cancellariæ mores ſervaret. 109. 1. Verùm Saulus mutatur in Paulum. 149. 1. Scrutabatur Scripturas. Prædicabat verbum Dei. 7. 2. In omnibus liberalis, & ſobrius. 8. 2. Ex reverentia non ſacrificat quotidiè. 7. 2. Quin & propter exceſſum quemdam ſtatuerat numquam celebrare. Verùm Romanus Pontifex indicat illi hoc ſcandaloſum eſſe: Pœnitentiam agat ſi peccaverit: & abſolvatur. 77. 2. Properat ad Turonenſe Concilium, honorificè introducitur à Cardinalibus & Epiſcopis: Excipitur à Papa, & dimittitur, redit in Angliam. 10. 1. Inter initia Archi-Epiſcopatus reſiſtit Regalibus Conſuetudinibus. 109. 1. Triplici ex cauſa. 11. 2. Sollicitatur precibus & promiſſis, ut juret Conſuetudines. Recuſat. 12. 2. Sed ſuperatus precibus importunis, labitur apud Clarendonam: jurat Regias Conſuetudines 13. 2. FACTI PŒNITENS. 14. 2. Plorat amarè, lachrimas miſcens cum gemitibus. *ibid.* Injungit ſibi ipſi pœnitentiam, abſtinens ab Altaris Officio, jejunans, & aſperè ſe veſtiens. *ibid.* Abſolutionem obtinet à ſummo Pontifice per litteras. 15. 1. Bis putans fugere, ut Papam adiret, bis mirabiliter impeditur. *ibid* INCIPIT SE OPPONERE CONSUETUDINIBUS. Opponit ſe primò *Regaliæ*: ideſt juri quod prætendebat Rex Angliæ, adſcribendi ſibi fructus provenientes tempore Sedium vacantium. 10. 2. Regem rogat, monet, increpat, *ibid.* In hunc finem Rex convocat Synodum in Northantune. *Vide* Synodum Nationalem. In qua cum ſuccubuiſſent Epiſcopi, & ſolus reſtitiſſet D. Thomas. 18. 2. Ipſe ad Aulam properat. *ibid.* Sed ut monitus fuerat à quodam Religioſo. 18. 1. Celebrat prius Sacrum in honorem D. Stephani, contra perſecutores ſuos. 18. 2. & hanc quidem Miſſam, præter morem, eo die qui Feſtus non erat, celebravit cum Pallio: tacitè id conſiderantibus Miniſtris Regis qui aderant. *ibid.* Clàm confert Euchariſtiam. Sumit Crucem à Capellano, & ipſe eam fert: Sic properans ad Regem. *ibid.* Rex, audito quod Thomas ſic armatus veniret, recedit in Conclave ulterius. 19. 1. Rex cum Epiſcopis damnant D. Thomam ut Proditorem, qui ſic intraverit: ut perjurum, qui conſuetudines impetat quas juravit. *ibid.* Et jam multi minabantur mortem. *ibid. ſeq.* Thomas autem generoſus nihil movetur. Non dimittit Crucem. 19. 2. Tum Bartholomeus Exonienſis Epiſcopus ſtudens D. Thomam pervertere, procidens ad ejus pedes ait: *Pater, miſerere tui, miſerere & noſtri. Omnes enim hodie perimus, odio capitis tui. Exiit namque Edictum à Rege, ut qui ampliùs cum Archi-Epiſcopo ſtaret, publicus hoſtis judicaretur in Capite puniendus.* Tum D. Thomas: *Fuge hinc, quia non ſapis ea quæ Dei ſunt.* 23. 1. Et omnes obligant ſe Regi, quod ſint acturi pro viribus, ut deponatur D. Thomas. Et Rex eos eximit ab obedientia D. Thomæ debita. Quod D. Thomæ ſignificat Hilarius Ciceſtrenſis Epiſcopus, nomine omnium appellans ad Papam. D. Thomas reſpondet: *Audio.* 20. 1. Diu ſeorſim ſedent in ſummo ſilentio. *ibid.* Et deinde damnant D. Thomam, ut Proditorem & perjurum. *ibid*: Tum Comes Liceſtriæ ad Thomam mittitur, mandans nomine Regis ut redderet rationem Regi, quam dicebatur promiſiſſe ſe redditurum. *ibid.* Ipſe verò non hoc promiſerat: 17. 2. Sed promiſerat ſe ad Aulam venturum. 18. 1. Ratio autem quam exigebat Rex, erat de bonis tempore Sedium vacantium plurimorum annorum, ducentis triginta Marcarum millibus. 17. 1.

Thomas declinat judicium appellans à Rege & Epiſcopis ad Papam. 20. 1. Et ita *Catholicæ Eccleſiæ, & Sedis Apoſtolicæ authoritate diſcedit. ibid.* Inſidet equo, Crucem bajulans, dans benedictionem poſcentibus cum exultatione, clamantibus: *Benedictus Deus qui eripuit ſervum ſuum à facie inimicorum*

*mitorum ſuorum*. Putabant enim eum eſſe extinctum. 20. 2. Tum D. Thomas, Pauperes reſpiciens, *Quàm glorioſa*, inquit, *Proceſſio nos conducit à facie Tribulantis! Sinite pauperes Chriſti, & noſtræ tribulationis participes omnes intrare nobiſcum, ut epulemur in Domino ad invicem. ibid.* Accedunt in menſa duo Epiſcopi, rogantes, ut, cum Quæſtio ageretur pecuniaria, cederet Regi duo Maneria, *O.ceford* & *Muncbeaham*. Pro pace communi, & quod Rex forte omnia reſtitueret. *ibid.* Thomas reſpondet: *Potius cuilibet periculo vel diſcrimini Caput iſtud opponerem. ibid.* diſcedunt indignantes. *ibid.*

D. THOMAS FUGIT. Tempore menſæ legitur hiſtoria de fuga Liberii Papæ. Item, hoc Evangelii, *Si vos perſecuti fuerint in iſta civitate, fugite in aliam.* Quod quaſi ſibi dictum intelligens, mittit ad Regem rogans ſecurum è Regno exitum. Rex ait, Cras id referam ad Concilium. 21. 1. Duo fideliſſimi Proceres, ſub noctem, indicant ei cum planctu, viros magnos conjuraſſe in illius necem. *Ibid.* Ipſa nocte lectum ſibi componi curat in Eccleſia D. Andreæ inter duo Altaria. Cum paucis pſallit Pſalmos Pœnitentiales cum Litania. Ad ſingulum Sancti nomen genuflectit. Fatigatus ſtrato ſe projicit, ſimulans ſe dormiturum. Et clanculùm exiens per poſticum, paulò ante Gallicinium, fugit. *ibid.* Illius fugæ viſiones Propheticæ *ibid. ſeq.* ILLIUS ITER. 22. 1. 2. Latet nè cognoſcatur. 22. 2. Indutus alba veſte & Monachali cappa ſuper ſcapulas poſita. *ibid.* QUOMODO FUERIT AGNITUS. Propè agnoſcitur. *ibid.* Iterum. 23. 1. appellit Gravelingam. Hoſpitatur. Vocatur à Sociis *Frater Chriſtianus.* Hoſpes contemplans ejus elegantiam, & affectum diſtribuentis omnia quæ apponebantur menſæ, cæpit cogitare hunc eſſe virum magnum, quamquam in menſa locum occuparet extremum. Rumor percrebuerat de fuga Cantuarienſis: Concludit hunc eſſe Archi-Epiſcopum. Indicat Uxori clàm. Illa Virum contemplatur, & *certè*, inquit, *Vir bonus iſte eſt. ibid.* Tum cæperunt obſervare eum, & ſollicitius miniſtrare. Poſt cœnam *Frater Chriſtianus* hoſpitem juxtà ſe vult ſedentem. Hic in terra ſecus pedes ejus ſedens, *Domine*, inquit, *gratias ago quod dignus fuit ut ſub Tectum meum intrares.* Et mox D. Thomas. *Nonne ego quidam pauper Frater ſum, & dicor Chriſtianus?* Tum Hoſpes. *Certè quicumque dicaris ſcio te magnum Virum eſſe, & Cantuarienſem Archi-Epiſcopum.* D. Thomas confeſſus eſt, & hoſpitem ſecum duxit in craſtinum, ne proderetur. 23. 2. Debebat autem D. Thomas latere, quia timebat Matheum Comitem Boloniæ, à quo odio habebatur, quia adhuc Cancellarius exiſtens, contradixerat illi ineunti matrimonium cum Abbatiſſa quadam. *ibid. Benignè & liberaliter ſuſcipitur Suſſione à Rege Francorum.* 27. 1. Rex Franciæ ſæpè illi obtulit hoſpitium. 109. 1. Non obſtantibus precibus Regis Angliæ. Cujus Nuncii cum litteras ferrent, Rex Franciæ eas aperit, & cum legeret, *Thomas quondam Archi-Epiſcopus:* TAMQUAM ECCLESIÆ FILIUS DEVOTISSIMUS, percellitur æmulatione, & rogat quis eum depoſuerit. *Certè*, inquit, SICUT REX ANGLORUM, ET EGO REX SUM. VERUMTAMEN MINIMUM DE CLERICIS MEI REGNI DEPONERE EGO NON VALEREM. 24. 2. Et D. Thom. admiſit. *ibid.* QUID EGERIT apud PAPAM. A Papa Senone benignè excipitur. 27. 1. Cauſam ſuam dicit coram omnibus: Conſuetudines Angliæ exhibens. *ibid.* 79. 1. Solemnis ei à Papa pœnitentia indicitur, quia illas apud Clarendunam juravit. 207. 2. Reſignat Epiſcopatum in manus Papæ, dans ei annulum: *Quia non fuit Canonicè electus, ſed per terrorem publicæ Poteſtatis intruſus.* 28. 1. Papa illi Epiſcopatum reddit. *ibid.* Commendatque eum alendum & fovendum Abbati Pontiniacenſi. *ibid.* 108. 1. Habitum petit Monachalem à Papa: & ſuſcipit vilem. 28. 2. INCIPIT ARCTIUS VIVERE. 29. 1. Noverat abundantiam & penuriam pati. 239. 2. Magnam eum Eccleſiæ Columnam vocat Summus Pontifex. 67. 2. FIT LEGATUS APOSTOLICUS. 78. 1. Promulgat facultatem ſuam. 129. 2. Legationem illam accepit pro omnibus laboribus ſuis. 129. 1. Non erat autem Legatus in Epiſcopatu Eboracenſi. *ibid.* Quia Eboracenſis erat Legatus in Scotia. 169. 1. *Legatus non ſubditur Legato. ibid.* EJUS PERSECUTIO FLAGRAT. Dimittitur à Pontiniaco, inſtante Rege Angliæ apud Capitulum generale Ciſtercienſe, minanteque dura, niſi dimitteretur. 30. 1. Multa in eum machinantur adverſarii. 164. 2. Inimici inſequuntur eum fugientem velut Canes, & erant ſui: adeò ut verè dicere potuiſſet cum Poeta, *Actæon ego ſum, Dominum cognoſcite veſtrum.* 201. 2. Calumniantur eum apud Imperatricem. 93. 1. Exul deſeritur à maxima parte ſuorum quondam Amicorum. 112. 2. Ejus *paupertas*. 191. 2. Tres tantum equos habebat. 231. 1. Ejus pecuniæ ita exhauriuntur, ut non habeat undè Nuncios mittat Romam. 304. 1. Multa contraxit debita. 259. 2. Adeò tamen ipſi providebatur poſtea ab extraneis, ut exul militaret ſuis ſtipendiis. 226. 1. Defendit ſe contra omnia objecta, ab *Archi-Epiſcopo Londonienſi.* 214. 1. EXUL REGIT ECCLESIAS. Eccleſias ſuas regit exul, etiam in cauſis non pertinentibus ad exilium ſuum. 128. 2. 224. 1. 227. 1. Improperat, arguit. 124. 1. punit, ſuſpendit, delinquentes citat ad ſe. 120. 1. Hortatur, monet, mandat. *ibid.* 253. 1. 134. 1. excommunicat. 117. 2. 145. 1. EJUS GENEROSITAS. 86. 1. Generoſa ejus conſtantia. 127. 2. 159. 1. 206. 1. Nihil timet. Affirmat plures adhærere ſibi quàm adverſariis: Sanctos nempè in Cœlo. 261. 1. Mavult in exilio mori, quam ſine libertate Eccleſiæ pacem facere poſteris ſcandaloſam. 125. 2. Mavult mori quam cedere juſtæ cauſæ. 211. 2. Stetit autem & reſtitit ſolus. 112. 2. EJUS CAUSA. Cauſa D. Thomæ non erat ſua, ſed Eccleſiæ. 65. 2. Semper ait, *ſalvo ordine, & fidelitate Eccleſiæ Romanæ.* 272. 2. Nihil clamat niſi *libertatem Eccleſiæ.* 184. 1. Nihil aliud poſtulat, niſi ut Rex permittat Eccleſiam frui pace & libertate ſub ſe, *Tamquam ſub Rege Chriſtianiſſimo: Eccleſiam Romanam uti jure, & libertate, in terra ſua, quam habere debet & habet in cæteris* Re-

*Regnis*. 139. 1. & Eccleſiæ Cantuarienſi jura reſtituat & bona. *ibid.* Alioquin omnia habuiſſet à Rege, ſi voluiſſet cedere. 303. 2. *Vide* Cauſa D. Thomæ. Contriſtabatur ſupra modum, quod abſoluti eſſent Londonienſis & Saresberienſis Epiſcopi. Lamentatur quod deſertus ſit. In his tamen anguſtiis eſt paratus mori pro Eccleſiæ fidelitate & libertate. 331. 1. Teſtem autem invocat Deum, quod dum poſtulat reſtitutionem bonorum, magis moveatur pernicie exempli, quam temporali jactura bonorum. 271. 2. 272. 1. Sic tamen cenſet illis bonis non eſſe cedendum, ut inquiat: *Melius nobis eſſet non fuiſſe natos, quam in Eccleſiam induxiſſe peſtem tam pernicioſi exempli*. 286. 2. Dum ſcribit illis, qui pro bonis temporalibus cedebant æternis, ſalutem illis dicens, addit: *Sic tranſire per bona temporalia, ut non amittantur æterna*. 117. 1. Dat rationem omnium eorum quæ fecit. 124. 1. QUÆ FECIT CUM LEGATIS. *Vide* Legati. Primos habuit ſuſpectos. *Vide* Legatos primos. Accedit ad illorum colloquium inter Giſortium & Triam. 191. 1. Dicit ſe paratum exhibere Regi omnem reverentiam, *ſalvo honore Dei & Eccleſiæ libertate, & poſſeſſionibus ejus. ibid.* 194. 2. Conſuetudines autem non vult jurare ullo modo. 191. 1. Ne quidem diſſimulare. *ibid.* 194. 2. Poſtea mittuntur ei Nuntii ex parte Legatorum, prohibentium nè pendente Appellatione aliquid innovaret. 190. 1. Suſpenditur ejus poteſtas anathematizandi Regem. Lamentatur apud Papam conquerens de violentia. 207. 1. Animat illum ut exerat gladium D. Petri. 188. 2. Urget Cardinales ut feratur in Regem Cenſura: nè appareat Poſteris, quod Regis crimina ſint impunè tranſacta. 205. 2. Suſpenſionem poteſtatis illius, Rex Angliæ nequiter prælegi facit divo Thomæ, in conſpectu Regis Franciæ, cum conveniſſent ad formandam pacem. Indignatur Rex Franciæ, dolens ſupra modum. 214. 2. Poſteà verò poteſtas illa fuit ei reſtituta. 336. 2. Et quando videbat Rex ſe excommunicandum, tunc ſecuta eſt illa qualiſcumque Pax. *Vide* Pax. EJUS REVERENTIA ERGA ROMANUM PONTIFICEM. 129. 2. Cum diceretur ei quod Legati Apoſtolici, ad inſtantiam Epiſcoporum, rem terminaturi eſſent ad Regis voluntatem: D. Thomas quaſi nihili hoc faciens, inquit: *Certum ſit, quod nos operam noſtram, vel cauſam Eccleſiæ non credemus, niſi judicio Domini Papæ, cui Eccleſia Anglicana ſtabit aut cadet*. 225. 1. 195. 2. Proteſtatur quod etſi eum Papa defereret, *nec mors* tamen, *neque vita, neque inſtantia aliqua poterit nos ſeparare ab illius fidelitate*. 282. 2. *Vide* Romanus Pontifex. QUALITER EGERIT CUM REGE. Prophetat quod Rex adhuc in tantas cogetur anguſtias, ut liberandus ſit, opera ſua ex manibus inimicorum ſuorum. 53. 2. Et quod filius Regis morietur ante Patrem. 54. 1. Audiebat vocem in ſomno, dicentem *mors tulit una duos* (Regis filios ſcilicet, dyſenteria mortuos) *tulit altera, ſed malè Patrem. ibid.* Scribit Regi commonitorias, cautas & ſuaves, ſed apertè ſignificantes, niſi liberet Eccleſiam, cujus vinxit libertatem, quod Deus vindicabit ſuorum injuriam. 96. 2. Proponit ei pœnitentiam Davidis, & pœnas Salomonis, cujus in filio eſt diviſum Imperium. 97. 1. Acerrimè monet Regem, ut deſinat ſe immiſcere Eccleſiaſticis, niſi puniri velit à Deo pœnis ſempiternis. 98. 1. 2. Minatur Regi excommunicationem. 132. 2. Studebat Regis animum lenire per Regis Matrem, per Regem Franciæ, per Nuncios Papæ, &c. 162. 1. Curat preces inſtitui pro Rege, ut adſit ei Spiritus pœnitentiæ & pietatis. 147. 1. Poſtquam Regem ſæpè rogaſſet, & minatus eſſet. 96. 2. *uſque* 100. Adjurat eum in virtute Spiritus Sancti. 100. 1. Cum autem Rex minis non corrigeretur. 147. 2. Accingit ſe excommunicationi ferendæ de Mandato Papæ. 149. 2. In diem Pentecoſtes. *ibid.* Prius colit & invocat D. Virginem, & Sanctos: nominatim verò B. Dranſium, Patronum pugnaturorum. *ibid.* Audit Regem infirmari, differt anathema, ſed quod minatur, niſi Rex reſipiſcat. 150. 1. Nihil omiſit de contingentibus, ut Regem ad ſanam mentem perduceret. 147. 1. Facultatem excommunicandi Regem obtinuerat à Papa. 240. 1. Quam petiverat, tamquam ſolum remedium, aperiens Regis fallacias, doloſas promiſſiones, obſtinatam voluntatem. 199. 1. Sed illa poteſtas excommunicandi Regem (uti & ponendi totum Regnum ſub interdicto) fuit revocata, ad inſtantiam Wilhelmi Legati Pontificii, conquerentis ſe alioquin cum ſocio, incarcerandum à Rege Angliæ. 240. 2.

D. Thomas confidebat ſemper, quod Rex eſſet puniendus à Deo, ſicut punitus fuit Fredericus Ex-Auguſtus. 195. 2. Citatur ad colloquium cum Regibus: 248. 1. Ait ſe venturum quidem, ſed timere fraudem. *ibid.* 2. Interdicit, & plurimos excommunicat, proteſtans quod jam nec parcet perſonæ Regis. 261. 2. Interdictio erat conditionata, niſi Rex intrà determinatos dies ſatisfaceret. 260. 2. *uſque* 263. 1. Luget quod Regem tam diu toleraverit impunitum. 281. 2. Metuens nè in extremo judicio id ſibi imputetur. 269. 2. Hortatur Papam ut procedat ad pœnam. *ibid.* Ejus manus pro tertia vice ligantur. 297. 1. 298. 2. Diſſolvuntur ſub conditione, ſi Rex non reſipiſcat. 296. 1. 297. 1. Iterum inſtantiſſimè urget Summum Pontificem: Validiſſimis argumentis oſtendens, quod totum malum ortum ſit ex nimia diſſimulatione. 302. 2. Scribit humillimam ad Regem Epiſtolam, ſpondens ſervare ejus conſuetudines *ſalvo ordine ſuo*, & ex juramento ſervare illi vitam & membra, & omnem honorem terrenum, & illi ſervire libenter. 298. 1. Colloquitur cum Rege Angliæ. Flectit: pacem petit. Spondet ſervare Regias Conſuetudines *ſalvo honore Dei*. *Et ſalvo ordine ſuo.* 300. 2. 301. 1. 33. 1. Hinc jurgia oriuntur, affirmante Rege has clauſulas eſſe captioſas. Rogat D. Thomam ſibi præſtare, quod minimo Regum Angliæ præſtitit Cantuarienſium Epiſcoporum ſanctiſſimus. Reſp. D. Thomas non omnia, quæ fecerunt & toleraverunt Sancti, fuiſſe Sancta. *ibid.* Omnes ſunt contra D. Thomam, uſque ad ipſum Regem Franciæ. 34. 1. *ſeq.* Manet conſtans contra omnes pro Eccleſia & libertate ejus. 34. 1. diſcedunt. *ibid.* Putabatur ideo deſertus à Rege Franciæ. *Verum Rex Chriſtianiſſimus poſt longam deliberationem,*

*vationem, inclinato capite, obortis lacbrymis, cum ſingultis proſiliens, ſtupentibus omnibus, projecit ſe ad pedes D. Thomæ*, dicens & repetens cum Suſpirio, *Verè Domine mi Pater tu ſolus vidiſti: nos enim cæci fuimus, qui contra Deum tibi dedimus conſilium in cauſa tua: immò ad nutum hominis, honorem Dei remittentes.* PŒNITEO *Pater, &* GRAVITER PŒNITEO. IGNOSCE ERGO ET AB HAC CULPA ME MISERUM ABSOLVE, SED ET DEO ET TIBI ME IPSUM ET REGNUM MEUM EXPONO. ET AB HAC HORA PROMITTO, QUOD TIBI VEL TUIS NON DEERO, QUAMDIU DEO AUTHORE VIXERO. Tum D. Thomas Regem abſolvit. 34. 2. Obtinet à Papa authoritatem excommunicandi Regem, & ponendi totum Regnum ejus ſub interdicto, omni Eccleſiæ ceſſante Officio, præter baptiſma Parvulorum, & Pœnitentiam morientium, niſi Rex Pacem reddat Eccleſiæ Cantuarienſi. 36. 2. Et tunc ſecuta eſt illa Pax (*Vide* Pax) ſi tamen pax: quæ inita eſt in Prato quod vocabatur *Pratum Proditorum*, in die B. Mariæ Magdalenæ. 37. 1. POST PACEM. Expectat in Francia, nolens reverti in Angliam, quamdiu unus *Pes* terræ manet ablatus de Eccleſia. 343. 1. Nec hoc de Eccleſia ſua tantum, ſed & aliorum. *ibid.* Nam Rex prætendebat à D. Thoma ex mutuo, quingentas libras Argenteorum: 17. 1. Et ratione Redituum ei Commiſſorum, quando adhuc egit Cancellarium, prætendebat quadraginta quatuor millia Marcarum Argenti. 180. 1. (Thomas verò nil debebat, ut ipſe Rex eſt faſſus poſtea. 271. 1.) poſteà Rex prætendit de omnibus vacantibus Sedibus aliiſque, ducenta triginta Marcarum millia. 17. 1. Idque ante exilium D. Thomæ *ibid.* Cum verò D. Thomas exulaſſet per quinquennium poſſederat toto tempore illo Epiſcopatum Cantuarienſem, & omnium Exulum Bona. Item Lincolnienſem, Herefordenſem, Elienſem Epiſcopatus redegit in uſus proprios. Et Landavenſis Eccleſiæ poſſeſſiones ferè omnes diſtribuerat Militibus ſuis. Bangorenſem ex tunc ferè decennio vacantem habuit, non paſſus quemquam ordinari. Abbatias detinebat, quarum numerus incertus erat. Et hoc quidem ſe licenter facere gloriabatur jure Conſuetudinum quas *Eccleſia Romana* (inquit D. Thomas) *ab initio publicè debuerat condemnaſſe cum authoribus & obſervatoribus ſuis, tamquam Deo inimicas, & contrarias perpetuæ Legi.* 285. 2. 195. 2. Reſtitutiones tamen non fuerunt factæ. 352. 1. D. Thomas poſt Exilium ſeptem annorum, redit in Angliam, non metuens mortem quæ ſibi prædicebatur. 38. 2. Prædicit ſuam paſſionem. *ibid.* In Navi Crucem ponit, quam præ ſe ferunt Epiſcopi Cantuarienſes. 39. 1. Appellit Sandunim, ſex milliaribus Cantuaria diſtantem. Recipitur à Pauperibus cum exultatione. *ibid.* Mitiſſimè ſedat animos Militum qui ad occidendum eum venerant. *ibid.* Cantuariæ recipitur cum gloria & exultatione. *ibid. ſeq.* D. THOMÆ MARTYRIUM. VERBUM HORRENDUM! FACINUS FLAGITIOSUM, QUOD QUICUMQUE AUDIET, TINNIENT AMBÆ AURES EJUS. NON EST AUDITUM IN THEMAN, NEC EST VISUM IN CHANAAN. 363. 2. Illam quidem mortem ſæpe ſunt illi machinati Æmuli. 128. 1. Sed & ipſe D. Thomas ſæpius hanc prædixit. *Oſtendit*, inquit, *nobis Dominus, quæ & quanta oporteat nos pati pro nomine ſuo, & pro defenſione Eccleſiæ. Neceſſè habemus, ores tu, & tota Eccleſia tibi commiſſa inſtanter pro nobis* (alloquitur Archi-Epiſcopum Herefordenſem) *ut quod noſtris meritis non valemus, tua & ſanctorum Virorum interceſſione ſuſtinere valeamus.* 87. 1. Revelat Martyrium ſuum duobus Abbatibus, diu antè. Revelat autem quod quatuor Milites, in Eccleſia, Capitis ſummitatem, ubi Coronæ locus eſt, excoriaturi eſſent. 30. 2. Et iterum cum rediret in Angliam, illachrymatur vehementer, dicens: *Paratum me ad Mortem invenient. Faciant quod facere volunt. Scio quidem fili mi* (Reginalde) *& certus ſum per Arma me moriturum: verumtamen extra Eccleſiam meam me non occident.* 49. 1. Poſtremò, in die Natalis Domini, die vigeſimo ſeptimo poſtquam veniſſet in Angliam, aſcendit Pulpitum, prædicens in calce ſermonis; *Quod inſtaret tempus diſſolutionis ſuæ, & in brevi ſe migraturum ab eis.* 41. 1. Ipſe verò hæc dicens lachrymabatur. Sed & Populus ejulabat, ſubmurmurans, *Cur tam citò nos deſeris, Pater, aut cui deſolatos relinquis?* Tum D. Thomas conſtanter, ſine lachrymis, percuſſit plurimos publico anathemate. *ibid. Rex Angliæ* intereà maledicens ſuis, quod nullus vindicaret injuriam quam patiebatur à D. Thoma (ut quidem putabat eſſe injuriam) qui Regnum turbabat, & ſuos exauthorare, & exhæredare quærebat, adjecit: *Unus Homo qui manducavit Panem meum, levavit contrà me Calcaneum ſuum. Unus Homo beneficiis meis inſultans dehoneſtat totum genus Regium, totum* SINE VINDICE *conculcat Regnum. Unus Homo qui manticato Jumento & claudo, primo prorupit in Curiam depulſo Regum Stemmate, videntibus vobis fortunæ comitibus, triumphans exultat in Solio.* 41. 2. Atque hæc repetivit ſæpius in furore, audientibus quatuor Concubiculariis ejus, *qui fuerunt D. THOMÆ CARNIFICES. ibid.* Fuerunt Quatuor: Reginaldus, Hugo de Morevilla, Wilhelmus de Traci; Richardus de Brito. *ibid.* (Quorum hic interſero nomina, ut memoria eorum ſit in maledictione perpetua. 362. 2.) Multarum erant poſſeſſionum Domini, Milites ſtrenui, & in ætate robuſtiori. 54. 2. Conſpirant in Archi-præſulis necem, exiſtimantes ſe obſequium præſtituros Regi. 40. 1. Per varios portus intrant Mare: Et eodem tempore conveniunt ad Caſtellum dictum SALTWERDE. 41. 2. Adeſt Ranulphus de Broc cum multis Militibus. 42. 1. Tota *nocte* agunt de nece D. Thomæ. Altera vero *die*, qui eſt Innocentum, veniunt Cantuariam. Intrant D. Thomæ thalamum. Poſt ſilentium aliquod, ajunt ſe afferre Regia mandata. Cupiunt loqui D. Thomæ ſoli. Poſtquam D. Thomas Mandata audiviſſet, jubet ſuos ingredi. *ibid.* 2. Tum illi ut eum caperent in ſermonibus ſuis. 44. 1. Explicant Regia mandata. 42. 2. Primò ut juraret fidelitatem Regi juniori propter Baroniam quamdam quam poſſidebat D. Thomas de Rege.

Secundò permitteret Clericos jurare quos ſecum duxit in Angliam. Tertiò ut abſolveret omnes quos excommunicaverat. 43. 1. Reſpondet D. Thomas, ſatis multa eſſe commiſſa perjuria, nec ſe perjuraturum, nec ſuos. *ibid.* Excommunicatos fuiſſe percuſſos de mandato Papæ & ipſius Regis. *ibid.* Se abſolvere non poſſe quos Papa ligaverat. *ibid.* 362. 2. Regis Filium ſe diligere: quod paratus ſit teſtari ſanguine ſuo: Et tres ei libenter aut quatuor, ſi poſſet, Coronas ſe impoſiturum. *ibid. Pro nullo autem mortalium dimiſſurum juſtitiam, qualem poteſt & debet Archi-Epiſcopus exercere.* 44. 1. Carnifices præcipiunt Monachis ex parte Regis ut cuſtodiant Pontificem. *ibid.* Tum D. Thomas inquit: *Quid eſt hoc? Numquid, me fuga labi velle putatis?* NEC PRO REGE NEC PRO ALIQUO VIVENTIUM FUGAM INIBO. *Non veni ut fugerem; ſed ut graſſantium rabiem, & impiorum malitiam exſpectem. ibid.* Carnifices diſcedentes iratos inter minas, educit D. Thomas uſque ad oſtium Thalami. *ibid.* Tum Joannes Sareſberienſis, conqueſtus eſt D. Thomæ, quod omnia illa ageret ſine Conſilio. Ad quod D. Thomas, qui ſciebat ſe moriturum pro juſtitia & libertate Eccleſiæ, & qui ad mortis anguſtias ſuſpirabat, tamquam ad quietis delicias, dicebat, CONSILIUM JAM TOTUM ACCEPTUM EST. NOVI SATIS QUID AGERE DEBEAM. Dicunt ei inſuper *Domine, Domine* Carnifices *armant ſe.* 44. 1. Reſpondet: *Quæ cura? Sinite armare. ibid.* Carnifices impetum faciunt, ſed excluduntur à porta per Famulos. *ibid.* Introducuntur à Roberto de Broc per gradus ſecretiores. *ibid.* Intrant Monaſterium clamantes. *ibid.* D. Thomas facilè quidem potuiſſet fugere. 49. 1. Et fugam ſuadebant ſui. 44. 2. *Ipſe verò jubet Crucem ferri ante ſe, & properat ad Templum. ibid.* Clericis, volentibus occludere Eccleſiam, præcipit in virtute obedientiæ, dicens: *Dimittite meos intrare. ibid.* Et ſuis metuens, trahebat eos in Eccleſiam, ut dicere poſſet: *Quos dediſti mihi Pater, non perdidi ex eis quemquam. ibid.* Tum exclamabant Carnifices: *Ubi eſt ille Proditor, ubi eſt Archi-Epiſcopus?* 45. 1. Ille verò in ſpiritu ſciens quæ erant ventura, occurrit eis reſpondens: ECCE EGO *non Proditor, ſed Archi-Epiſcopus.* ( Sic Chriſtus dixit: EGO SUM ) Et unus manu apprehendens D. Thomam *Veni huc*, inquit, *captus es.* Thomas verò ſciens & locum Martyrii ſui ait: *Non veniam. Hic mihi facietis quæ facere vultis. ibid.* Et verbis ejus carnifex repercuſſus eſt ad duos vel tres paſſus. ( Sic *Milites abierunt retrò & ceciderunt in faciem ſuam. ibid.* ) Tum D. Thomas inquit, ad Reginaldum Armatum: *Quid eſt Reginalde? Multa tibi contuli beneficia, & ad me in Eccleſiam armatus incedis?* ( Sic dixit Chriſtus, *Tamquam ad latronem exiſtis*, &c. *ibid.* Annunciat ei mortem Satelles. *Jam ſcies. Mortuus es. Impoſſibile eſt enim ut ampliùs vivas. ibid.* D. Thomas reſpondet conſtantior omnibus ( quod pace ſanctorum Martyrum dictum ſit ) *Et ego pro Deo meo paratus ſum mori, &* PRO ASSERTIONE JUSTITIÆ ET ECCLESIÆ LIBERTATE. *Quod ſi caput meum quæritis, prohibeo ex parte* OMNIPOTENTIS DEI, *& ſub anathemate nè alicui ſive Monacho, ſive Laico, majori vel minori, in aliquo noceatis; ſed ſint immunes à pœna, ſicut extiterunt à cauſa* .... MORTEM LIBENTER AMPLECTOR, DUMMODO ECCLESIA IN EFFUSIONE MEI SANGUINIS PACEM CONSEQUATUR ET LIBERTATEM. *ibid.* Chriſtum eſt iterum imitatus dicentem: *Si me quæritis, ſinite hos abire.* 45. 2. Videns ergo Vir Dei, mortem ſibi jam imminere: 45. 2. Voluntariè ſe ipſum inter Crucis & Altaris cornua, pacificam Deo Hoſtiam offert. 362. 2. Proferens hæc verba noviſſima: DEO ET BEATÆ MARIÆ, ET SANCTIS HUJUS ECCLESIÆ PATRONIS, ET BEATO MARTYRI DIONYSIO, COMMENDO ME IPSUM, ET ECCLESIÆ CAUSAM. 45. 2. Recipit primum vulnus in capite à Wilhelmo de Traci. *ibid.* Genuaflectit, jungit manus, attollit oculos in Cœlum verſus Aquilonem, inclinat caput, & recipit ictum ſecundum. 46. 1. Proſternitur: recipit tertium. Recipit quartum, àdeò ut amputaretur magna portio Teſtæ. *ibid.* Et qui numquam gemuit, non eſt locutus, nec manum appoſuit. *ibid.* Atque ita, Pontifex, non ſine ſanguine, ſolus intravit in Sancta: Prius tamen probris & multis contumeliis affectus, ut nec ullo paſſionis Domini ſui titulo fraudaretur. 362. 2. Occiſus eſt: *Immò* PRO LIBERTATE ECCLESIÆ CRUCIFIXUS. 363. 2. quartò Kalendas Januarii. 46. 2. anno 1170. Vitæ verò ipſius anno quinquageſimo tertiò, feria tertia, hora quaſi undecima. 49. 2. POST MORTEM SANCTI MARTYRIS. Robertus de Broc Mortui extrahit Cerebrum gladio, & ſpargit per pavimentum Eccleſiæ, clamans: *Mortuus eſt, eamus hinc.* Diſcedunt clamantes, REGALES MILITES, REGALES! Et alii: *Voluit eſſe Rex, voluit eſſe pluſquam Rex. Modò ſit Rex, modò ſit Rex.* ( Sic Chriſto inſultabant dicentes: *Dixit enim quia filius Dei ſum.* 46. 1. Carnifices ſpoliant Palatium, & Martyris veſtes dividunt inter ſe. 47. 1. Inveniunt duo Cilicia D. Thomæ, conſternati & ſtupefacti. Terrentur. Wilhelmo de Traci, uti faſſus eſt pœnitens, terra viſa eſt aperiri. Alii dicebant intra ſe: *Verè homo iſte juſtus erat.* 47. 2. Statim accurrunt omnes ad Eccleſiam, & adorant Corpus. Teſta in modum diſci dependebat à Capite, per Cutis modicum fronti adhærens. 48. 1. Unuſquiſque aliquid ſanguinis colligebat. *ibid.* Parte Cruoris repoſita in vaſe, ſervanda. *ibid. ſeq.* Corpus ſepelitur à fratribus feſtinanter, metuentibus nè diriperetur à Carnificibus. *ibid.* Inveniunt Fratres quod Cilicio indutus ſit rigidiori quam ullus hominum, & veſte Monachali. Flent omnes. *ibid.* Sepultus eſt autem *in Monumento novo exciſo de petra, in quo necdum quiſquam poſitus fuerat.* 49. 2. MIRACULA PATRATA PER SANCTUM. Facies ejus nec Corpus vulneribus ſunt immutata, ſed æquè planus & vividus, manet, ac ſi ſomnum caperet. 48. 2. Poſt paſſionem ſuam multis apparet, in ea forma qua occiſus eſt. 48. 1. *Perſuadens ſe non mortuum eſſe, ſed vivere, & non vulnera, ſed tantum vulnerum Cicatrices oſtendens.* 362. 2. Ejus Martyrium, Sanctitas, & Miracula ſtatim innoteſcunt in

in Oriente & Occidente. 371. 1. Quindecim dies poſt, Martyrium miraculoſè innoteſcit & divulgatur Hieroſolymæ. 50. 2. Claret miraculis. 368. 1. 370. 1. 60. 2. Coruſcat gratia. 361. 2. In loco in quo paſſus eſt & ſepultus, *Paralytici curantur*, *Cœci vident*, *Surdi audiunt*, *loquuntur Muti*, *Claudi ambulant*, *evadunt Febricitantes*, *Arrepti à Dæmonio liberantur*: Et quod à diebus Patrum iſtius temporis non erat auditum, MORTUI RESURGUNT. 49. 1.

D. THOMAS FUIT VERUS MARTYR. Martyr à pœna, & Martyr à cauſa. 364. 1. *Sicut omnis eſt teſtata Ecclesia. ibid.* Quem qui Martyrem negaret, peccatum in Spiritum Sanctum committeret, cujus operibus detraherer. 369. 1. Ejus Martyrium accomodatur Chriſti Paſſioni. 47. 1. CANONIZATUR AB ALEXAN. TERTIO. 60. 2. Reliquiæ ejus transferuntur de Mandato Honorii III. ad inſtantiam Stephani Cardin. Cant. Archi-Epiſc. 371. 2. Fuit autem ea die translatus, qua Rex Angliæ fuit ſepultus. 378. 1. Tempore Translationis facit Miracula. *ibid.* 2. OB MORTEM D. THOMÆ LUCTUS. Plangit Rex Franciæ, à Papa poſtulans vindictam. 361. 2. Plangunt Epiſcopi. *ibid.* Suſpirat & ululat Rex Angliæ. *ibid.* Et ſupra modum turbatur SUPREMUS PONTIFEX. *Singula vide ſuis locis.* 365. 1.

D. THOMÆ CARNIFICES. Apud Caſtrum Saltw·rde glotiantur referentes quantum quiſque in D. Thomam ſævierit. 46. 1. Hieroſolymam proficiſcuntur: Publicam agentes Pœnitentiam. *Wilhelmus de Traci putreſcit*, maximè in *Brachio*, quo primum ictum dederat. Moriuntur omnes intra triennium à patrato Sacrilegio. 54. 2.

D. THOMÆ AMICI. Proſcribuntur à Rege propter D. Thomam Clerici cum *Laicis*, viri cum Mulieribus, Mulieres cum Infantibus in incunabulis. 135. 2. 140. 2. Uſque ad Mulieres in puerperio exiſtentes. 29. 1. Aliqui infirmiores remanſerunt in Flandria. *ibid.* Alii exularunt uſque in Siciliam. 95. 1. Alii verò in fame & ſiti detinebantur in vinculis. 140. 2. Et interimebantur. 270. 2. Exulum paupertas & miſeria. 175. 1. 212. 1. Eos tamen nunquam deſeruit Divina Providentia: & etſi non provideretur illis ex Anglia, providebatur tamen aliundè. 225. 2. Benignè ſuſcipiebantur. 29. 1. Et fiebat illis benè. 226. 2. Adeò ut abundarent tandem temporalibus. 233. 1. Habebant autem quaſi Communitatem inter ſe. 182. 1. Multi in exilio mortui ſunt. 272. 1. 140. 2. *D. Thomæ Amici poſt mortem D. Thomæ promoventur. Heribertus Boſianenſis* fit Cardinalis, & Epiſcopus Beneventanus. 55. 1. *Joannes Saresberienſis*, fit Carnotenſis Epiſcopus. *ibid. Robertus Filiotb* fit Herefordenſis Epiſcopus. *ibid. ſeq. Reginaldus Lombardus* fit Bathonienſis Epiſcopus. 55. 2. *Girardus Puella* fit Conventrenſis Epiſcopus. *ibid. Hugo Teminant* fit Conventrenſis Epiſcopus, Girardi Succeſſor. 55. 2. *Gilbertus de Glanvilla* fit Epiſcopus Roffenſis. *ibid. Radulphus de Serra* fit Eccleſiæ Remenſis Decanus. *ibid. Matthæus Ciceſtrenſis* fit Decanus Ciceſtrenſis. 56. 1. *Hubertus Lombardus fit Pontifex Romanus dictus* URBANUS. III. 56. 2.

IN *his S. Thomæ Epiſtolis* ſedulus Lector & devotus, Viri Dei Imaginem inveniet pleniùs depictam. Inſuper Operum ejus veſtigia ſi libet perſcrutari, ibi inveniet DIGITO DEI FABRICATAM ARMORUM COPIAM. IBI POTERUNT SACERDOTALIS DIGNITAS ET AUTHORITAS EPISCOPALIS IN SUÆ MILITIÆ SPECULO SESE RECOGNOSCERE. Nec opus erit ampliùs longiùs evagari ut quærat quis, QUOMODO ECCLESIÆ LIBERTAS DEBEAT DEFENSARI. Per *Epiſtolas* ipſius Martyris iter recenſeat, ET STATIM OCCURRET, QUID, QUALITER FUERIT AGENDUM, UT OBSEQUIUM REDDATUR CÆSARI DEBITUM ET HONOR DEO.

33 372737